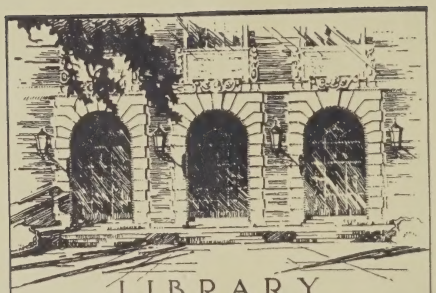

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

355.05
VOR
v.4

VOJENSKÉ ROZHLEDY

REVUE MILITAIRE TCHÉCOSLOVAQUE

ROČNÍK IV.

Řídil odpovědný redaktor plukovník gen. štábu
KAREL HEŘMAN
se spoluredaktory
škpt. FRANT. KUČEROU a kpt. gen. št. JAR. NOVÁKEM.

V PRAZE 1923.

VYDÁVÁ ČESKOSLOVENSKÝ VĚDECKÝ ÚSTAV VOJENSKÝ.
(PRAHA-II., OSTROVNÍ 26.)

Str - P/26 - IV

OBSAH ROČNÍKU ČTVRTÉHO.

ČLÁNKY:

Pplk. F. Wretzl: Bratislavské předmostí v r. 1809 1
Kpt. prof. Jan Gebauer: Problém výstřelu s planety na planetu . . 20, 82
Mjr. Emil Kalába: Boje spojenců v tundrách roku 1918—1919 33
Kpt. gen. št. Jar. Novák: Dr. Alois Rašín † 77
Dr. Jiří Čermák: Bachmač 78
Mjr. zásob. Josef Hervert: Zásobovací a finanční služba v armádě britské říše 98
Mjr. gen. št. F. Marvan: Záhada německého ústupu od Marny 137
Milan Fučík: Pokus o původní brannou soustavu 147
Škpt. ing. J. Hrbek: Výzkumné a zkušební oddělení MNO. 158
Kpt. R. Wolf: Maršál Foch 205
Plk. franc. arm. Bujac: Zajetí Mackensenovo 213
Kpt. gen. št. Jar. Novák: Z psychologie dnešního vojenství 218
Kpt. gen. št. Ladislav Šandera: Jsou „děla na autech" věc odbytá? . 225
Dr. F. Steidler: Sibiřská anabase 269
Rtm. Rudolf Dejmek: Vzpomínka na bitvu u Zborova 273
Plk. v. v. Josef Paldus: Kartografie za dob napoleonských 278, 340, 412, 497, 545
Pplk. zdrav. Dr. F. Hromádko: Doprava raněných a nemocných saněmi v pohoří v zimě 289
Prof. Jan Šrůtek: Úhloměrné kružítko 292
Kpt. gen. št. Jaroslav Novák: Generál Mittelhausser 318
Plk. franc. arm. Bujac: Operace r. 1919 proti maďarské republice sovětů . 321
Gen. Jan Šindelář: Jakou automatickou zbraní vyzbrojíme své družstvo? 329
Škpt. inž. Karel Mayer: Automobilový stroj ve vojenství 331
Gen. Petar Pešič: Niš 389
Pplk. Bohumír Málek: Zákopová válka v Krasu 393
Pplk. zdrav. MUDr. Klement Zrůnek: Sebevraždy ve vojsku . . 402, 484
Kpt. K. Wolf: Třídění věd vojenských a decimální soustava bibliografická 418, 492
Plk. franc. arm. Bujac: Československá brigáda na francouzské frontě . 461
Plk. franc. arm. Henri Rozet: Cvičební řád pro pěchotu 467
Mjr. inž. K. Mareš: Chemie ve službách válečnictví 475
Por. Otakar Mareš: Zaměřovací přístroje dělostřelecké a jak se jich užívá 517
Npor. Jiří Souhrada: O vzájemném vztahu vzorců pro trhání v zemi náložemi soustředěnými 536
Škpt. Pelant: O vojenském užití četnictva 552

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ:

Přednášky o balistice na české technice v Praze (39). — Vývoj dělostřeleckého materiálu s hybnými pásy (39). — Rudá armáda (44). — Poslední zprávy o branné moci Rakouska (48). — Z rakouského rozpočtu pro rok 1923 (49). — Ozbrojená síla Maďarska (49). — Armáda Spojených států severoamerických (51). — Předběžné přijímací zkoušky do válečné školy (109). — Z osvětové činnosti našeho vojska (109). — Francouzské odborné knihy vojenské (111). — Vojenské zvěrolékařství v Belgii (111). — Strategický podklad branné reformy švýcarské (111). — Nynější německé snahy o taktiku pěšího vojska (113). — President

republiky zásobnictvu čs. armády (166). — Švýcarská armáda (168). — Program zkoušek do italské válečné školy (170). — Turecká armáda (171). — Pěchota albánského vojska (174). — Cesta maršála Foche do Československa (227). — Několik poznámek k organisaci našeho jezdectva (228). — XV. mezinárodní výstava automobilová (230). — Srbský hlas o posledních manévrech československé armády (234). — Úmrtí náčelníka hlav. štábu rumunské armády (235). — Vojensko-literární soutěž v Maďarsku (236). — Nové vynálezy v letecké stereofotogrammetrii (237). — Stav vzduchoplavby v jednotlivých státech (239). — Poválečná vojenská politika Spojených států severoamerických (242, 356). — Armáda španělská (246). — Letecký závod rychlostní o cenu presidenta republiky (295). — Třetí mezinárodní soutěž spolehlivosti Československem (296). — Armádní soutěž motocyklová (297). — Kulturní činnost v polské armádě (298). — Anglická válečná škola v Camberley (299). — Redukce námořní moci a pozemní armády v Japonsku (302). — Z kroniky Válečné školy (349). — Armádní závody (351). — Anglické armády v dominiích (355). — Manévry čs. armády 1923 (428). — Armádní manévry u Poličky (429). — Automobilní zbrojovka branné moci (430). — Armádní závod motocyklový (430). — Vojenské školství jihoslovanské armády (433). — Tanky v anglické armádě (434). — Doplňování důstojnického sboru v rakouském vojsku (437). — Reorganisace norské národní obrany (437). — Sovětské válečné námořnictvo (439). — Rozepsání soutěže čsl. Vědeckým ústavem vojenským na rok 1924 (502). — Mezinárodní výstava hygienická na pamět století narozenin Pasteurových (504). — Cvičební řád italské pěchoty z r. 1922 (504). — Jubileum českých vynálezů (557). — „Svornost", dům rotmistrů (558). — Železniční trafová velitelství a nový služební předpis Ž-I-3 (559). — Rumunská armáda (560).

Různé 52, 118, 174, 247, 302, 358, 439, 509, 562
Z našich revuí 56, 122, 180, 252, 306, 365, 445, 512, 564
Z cizích revuí 57, 123, 181, 253, 307, 365, 446, 512, 565
Literární přehled 68, 130, 190, 261, 315, 373, 450, 514, 569
Bibliografie 200, 263, 381, 453
Drobnosti 268

Rejstřík k IV. ročníku „Vojenských Rozhledů“.

A

„Admirál Ob“, franc. křižák, 33
aeronautika námořní, 59
— (angl.), 449
— německá, 118
„Aéronautique“, 61, 256
aeroplan obrovský, 55
Albanie (1916), 314
— (1918), 60
— (franc. operace), 125
— (pěchota), 174
albánské vojsko, 174
Aleš, inž., 68
„Allgemeine Schweizerische Militär-Zeitung“, 111, 260, 314
Alte — Au, 14
Altenburg Uherský, 3
Amerika (vývoj armády), 127
anabase sibiřská, 269
analfabeti ve vojsku, 110
Anglie a Dálný Východ, 360
— (doplňování důstojníků), 55
— (letectví), 180
— (letecká politika), 250
— (služba zásob. a finanční), 98
— (tanky), 434
— (vzduchoplavba), 240
Antverpy (1914), 449
Archangelsk, 33
les „Archives de la Grande Guerre“, 60, 125, 183, 255
Aristarque, mjr., 575
armáda americká (vývoj), 127
— belgická, 511
— čínská, 178
— francouzská (nová org.), 313
— indická, 355
— japonská (automobilismus), 364
— kádrová, 47
— kanadská, 356
— mezinárodní, 439
armáda miliční, 47
— norská, 437
— polská (kult. činnost), 298
— rudá, 44, 312, 563
— rudá (početní stavy), 361
— rudá (doplňování), 118
— rudá (jezdectvo), 131
— rumunská, 560
— ruská (operace), 309
— Spojených států, 51
— španělská, 246
— švýcarská, 123, 168
— třídní, 47
— turecká, 171
Arndt, mjr., 52
„Artilleristische Monatshefte“, 189
Artois (průlom 1915), 371
„Askold“, ruský křižák, 33
„Atentive“, franc. křižák, 33
Aupark, 5
„Auto“, čas., 365
automobil nákl. na hybných pásech, 43
— (výprava Saharou), 54
automobilismus (jap. armáda), 364
automobilní dělostřelectvo, 189
automobilová výstava, 230
automobilový stroj, 331
automobily (doprav. prostředek), 181
— (počet na světě), 443
— (soutěž spolehlivosti), 296
— v taktice, 124
aviatika, 365
— francouzská, 122
— koloniální, 60
— (v Levantě), 59
— (minulá a budoucí), 567
— (rozpočet Spoj. států), 443
— v Rusku, 54

B

Bachmač, 78, 570
Baesen, setník, 11
Bakarica, přístav, 33
balistika, 20
— letecká, 513, 568
— na čes. technice, 39
balonové plyny, 57
Baraguay d'Hiliers, gen., 19
Basl Ant., Dr., mjr., 235
Basseres, Dr., 315
Beaulieuův pluk, 3, 7
Bedřich II., 310

Beisseltův prapor, 4
Bělák, 3
Belgie (voj. letectvo), 120
— (vzduchoplavectvo), 242
— (zvěrolékařství voj.), 111
v. d. Belt, 262
Beneš Ed., Dr., 70
Bergmann, plk., 139
Bernadotte, 10
bersaglieři, 259
Besan, plk., 12
Bianchi, gen.-mjr., 2
bibiografická decimální soustava, 418, 493
bibliografie válečná, 72
Bircher Eug., 198
Bisamberk, 3
bitva u Amiensu (tanky), 435
— u Cambrai (tanky), 435
— na hranicích (Francie 1914), 124
— na Sommě (tanky), 435
Bláha Arnošt, Dr., 70
Bloch (budoucí válka), 568
bodák (v boji něm. pěchoty), 115
boj dělostřelecký, 568
— hospodářský (svět. válka), 76
— letecký dělostřelecký, 124
— proti následkům války, 130
— němec. pěchoty, 113, 116
boj pěchoty, 254
— o Petržalku (1809), 5
— plynem, 127
— střetný, 447
— střetný (u Neufchâteau 1914), 58
boje spojenců v tundrách (1918-19), 33
bojiště rusko-japonské, 514
bolševici, 33
bolševismus a Rusko, 135
bombardování denní, 309
— letecké, 561
Boucher Arthur, gen., 194
branná moc Rakouska, 48
— reforma ve Švýcarsku, 111
— soustava (pokus), 147
Bratislava (předmostí), 1
Bregalnice, 366, 565
Breitner Burghard, Dr., 76
Brentano Lujo, 197
brigáda čs., 461
Brokfliess, 19
Bucháček, škpt., 446
Bujac, plk., 213, 321, 461
Buldra, inž., 68
„Bulletin belge des Sciences Militaires", 60, 125, 256, 367, 449, 569
Bülow, gen., 139
busola selenová pro letadla, 57
— záměrná, 527

C

Cadorna, 257
Caesar, 188
Caldiero, 1
Camberley (vál. škola), 299
Camp Knox, 51
Campbragg, 51
Cannae (bitva v starověku), 371
Cásek, kpt., 237
Cham, 1
Champagne (druhá bitva 1915), 567
Chapui, mjr., 7
chemická válka, 125
Cholet E., pplk., 131
Cholich Pavel, setník, 2
chov koně v Polsku, 124
chřipka 1918, 184
Christescu (úmrtí), 235
Churchill (svět. válka), 569
cíle zeměpisné (ve válce moderní), 59
civilní šat (něm. vojska), 177
Col di Lana, 67
Colloredo, podmaršálek, 12
Cron Hermann, 262
cvičební řád ital. pěchoty, 504
cvičení zimní (v Norsku), 65
cyklistické jednotky, 447

Č

Čeček, por., 81
Čermák Jiří, Dr., 78, 570
Červinka, gen., 373
„Česká Revue", 180
Československo (vzduchoplavba), 242
„Česma", ruský křižák, 33
četa pěší (výcvik němec.), 184
četnictvo (vojen. užití), 552
Čičerin, 48
Čína (staré umění voj.), 132
čínská armáda, 179
činnost osvět. vojen., 109
čítárny vojen., 110

D

Dalekohled dělový, 518
— úhlový, 523
Dánsko (voj. letectvo), 121
Davidovich, podmaršálek, 4
Davoust, 3, 7
dějiny svět. války, 54
Dejmek Rud., rotm., 273
Delcassé, 371
délka voj. služby, 55
děla na autech, 225
děla na traktorech s hybnými pásy 39
dělo doprovodné, 260, 315
dělostřelecký materiál, 182
dělostřelectvo a pěchota, 182
— a letectvo, 58
— (vývoj a úkol), 176
— (rozvoj za světové války), 126
— automobilní, 189, 569
— v boji, 184, 259
— divisní, 182, 255

dělostřelectvo doprovodné, 66, 182
— horské, 256
— italské (reorg.), 67
— proti letadlům, 568
— (podpora pěchoty), 367
— těžké (dlouhé), 59
— těžké (střelba), 183
— (výcvik), 190
Denikin, gen., 131
Desaix, gen. poručík, 13
Deutsch-Wagram, 16
„Deutsche Tierärztl. Wochenschrift", 111
„Deutsches Offiziersblatt", 52
Děvín, 11
disciplina, 371
divisní dělostřelectvo, 182
Dobropole (průlom 1918), 254
Dobrudža, 309
Dogger-Bank (bitva námořní), 127
doktrina válečná, 57
— německá (poválečná), 124
— válečná (něm. a franc.), 127
„Dokumenty naší národní revoluce", 181
Dommes, pplk., 138
domy důstojnické, 259
donášení zpráv, 123, 446
doplňování armády, 62
— rudé armády, 118
— pilotů (za války), 367
doprava letecká, 58
dopravnictví vojen., 63
doprovodné dělostřelectvo, 182
Dosso Faiti (dobyt 1916), 65
Douaumont (ztráta 1916), 129
dráhy lanové, 314
drill němec., 314
družstvo (zbraň automat.), 329
Duka, podmaršálek, 4
dům rotmistrů, 558
Dunaj (přechod 1915), 128
Duperré, admirál, 569
důstojníci američtí (klassifikace), 61
— rudé armády, 47
— angličtí (doplňování), 55
— (doplňování v rak. rep.), 437
důstojnické domy, 259
„Důstojnické Listy", 252
důstojník (výcvik), 62
— (jeho úkol a výchova), 259
duše národní (srbská), 566
— Německa, 369
Dyna (přechod 1917), 128

E

Egypt (jezdectvo exp. sboru), 58
— (boje 1914—1918), 63
Ekhardt, gen. mjr., 12
elektrifikace franc. železnic, 309
Ellison, gen. mjr., 99
emigrace a národ. obrana švýc., 256
Engerau, 4.
Ethe (boj střetný 1914), 371
Evžen, místokrál, 1

F

Falkenhayn, gen., 66, 259
Falklandské ostrovy (bitva), 371
Fanta Jos., inž., 557
Ferrié, gen., 248
Fiala Vlast., pplk., 296
the „Field Artillery Journal", 51
finanční služba (angl.), 98
Finlayson, gen., 34
Finsko (vojen. letectvo), 121
Florencie (zeměpisný ústav), 55
Foch, 188, 205 a d., 227, 252, 350
Fontainebleau (škola důst.), 182
Fontenelle (boje 1915), 568
Fort-Sill, 51
Fortušný, 131
fotografie letecká, 370, 448
— a průzkum, 183
la „France Militaire", 118
Francie (doktrina válečná), 57
— (mapa), 309
— (manévry), 359
— (reforma služ. předp.), 57
— (voj. příprava), 55
— (voj. lékařství), 118
— (vzduchoplavba), 240
v. François, 262
Freytag-Loringhoven, gen., 140, 197
Frimont, podmaršálek, 12
Fučík Milan, 147

G

Gajda, gen., 38
Gan, Anatolij, 135
Gebauer Jan, kpt., 20, 39, 82
Gelaisův prapor, 4
Glasson, kpt., 72
Glazov, 38
Glinzendorf, 19
de Gomez, podmaršálek, 2
Gorlice, 262
Graham, gen., 34
granát ruční, 259
— (v boji něm. pěchoty), 115
Granjux, dr., 118
Griechen-Au, 9
Großenzersdorf, 4
Gudinova divise, 6
Gyulai, plk., 4

H

Haag (kongres mírový), 57
Habern, ostrov, 9
Hainburk, 3
Hamman Otto, 196
Hanotaux Gabriel, 75
Hartlieb, npor., 2
„Heerestechnik", 188, 372
helikoptery, 255
hellenismus, 59
Hentsch, pplk., 137
Hervert Josef, mjr., 98, 167
Hesse Kurt, 199
Heuss, dr., 111
Hoeppner, gen., 53
Hoffmeister, gen., 3
Homola, por., 81
hranice námořní (obrana), 309
Hrbek J., ing., škpt., 158
Hromádko F., dr., 289

I

Ilič Bogoljub a čs. manévry, 234
Indočína, 367
the „Infantry Journal", 61, 187
invase do Belgie (1914), 569
Ironside, gen., 99
Italie (letectví), 446
Italie (ministerstvo vzduchu), 256
— a moře Středozemní, 183, 310
— (voj. školy), 361
— (vzduchoplavba), 242
— (zeměp. ústav), 55

J

Jaderské moře (boje 1914—18), 443, 565
Jager, 4
Jan, arcivévoda, 1
Jansa Arnošt, por., 44
Japonsko (automobilismus), 364
— (branná síla — redukce), 302
„Jeffery" (automobil), 43
Jellachich, podmaršálek, 12
Jekatěrinburk, 38
jezdectvo (pěší boj), 254
— (zasažení do bitvy), 125
— a letectvo, 308
jezdectvo a palba, 58
— a tanky, 254
— bolševické armády, 131
— čs. (organisace), 228
— italské, 65
— ve válce budoucí, 126
Jihoslavie (vojenské školy), 434
Jihoslované (za války svět.), 190
Jünger E., 199
Junger, škpt., 81
„juntas" (důst. rady), 56

K

Kadlec, kpt., 79
Kaláb Emil, mjr., 33
Kandalakša, přístav, 33
Kanner H., 197
Kameněv, 44
Karel, arcivévoda, 1
Karlsburk, 4
kartografie (za Napoleona), 278, 412, 497, 545
„Kasala", parník, 33
Kaupisch, mjr., 145
kázeň, 371
— rudé armády, 46
Kécskemét, 4
„Kégresse", vozy obrněné, 562
Kemi, přístav, 33
Kisch E. E., 198
Kittsee, 3
Klecanda, plk., 180
klenba krytů, 370
Kluck, gen., 137
knihovny posádkové ve Francii, 250
— vojenské, 109
knihy vojen. franc., 111
Koenig, kpt., 139
Kolesnikov U. V., 136
Kolu, 33
Komárno, 4
komisaři rudé armády, 46
komunikace, 183
koně v čs. armádě, 119
konference o odzbrojení v Moskvě, 56
kongres pro světový mír, 57
kontrebaterie, 66
Köpcsény, 4
Kopčany, 4
Kopecký, škpt., 445
Köppen, kpt., 139
Körmend, 10
Kotlas, 34
kouř (na bojišti), 370
Koutský Mir., dr., 389
Kras (průlom 1916), 65
— (válka zákopová), 393
Krauz, prof. 70
Krejčí, škpt., 79
Kretzschmann W., 197
kriminalistika v armádě, 63
krimská válka, 124
křižák podmořský, 313
Krol L. A., 133
Kroutil, škpt., 80
kružítko úhloměrné, 292
kryty (klenba), 370
Kudela J., 134, 136, 261, 375, 376, 569
Kuhl, gen., 139
kulomet lehký (střelba), 254
— těžký, 187, 260, 452

kulomet těžký (při útoku), 123
kulometná rota (amer.), 62
kulomety automobil. pro jezd. ve Francii, 119
kulomety lehké, 115
— (podpora pěchoty) 368
kulomety těžké, 114
kůň anglický (čistokrevný), 58
— a jeho chov v Polsku, 124
— (výživa), 568
Kuroki (manévr 1904), 567
Kverka Karel, 57

L

Laboratoř vzduchoplavecká, 61
Lasalle, gen., 4
„Latil" (automobil), 43
Latour, setník, 15
Lauenstein, gen., 139
Lausanne (mírová konference), 251
lázně pojízdné (amer.), 63
legionáři čs. (ve Francii), 461
lékařství voj. (ve Francii), 118, 511
Lenz Ad., dr., 76
Leopoldsdorf, 19
let plachtový, 61, 122, 185
letadla bezmotorová čs., 180
— námořní, 514
— se slabými motory, 361
letadlo bombardovací (amer.), 362
— (busola), 57
— (v námořní válce), 61
— s motorem o 100 HP (angl.), 119
letecká doprava, 58
— fotografie, 448
„Letectví", 57, 122, 180
letectví civil. v Anglii, 180
— v Italii, 446
— v Německu, 446
— v Polsku, 446
— v Rusku, 445
— (pokroky), 122
— (radiotelegrafie), 57
— (technika), 126
letectvo (ve válce pohybné), 565
— a dělostřelectvo, 58
— a jezdectvo, 308
— a válka chem., 367
— angl., 361, 367
— doprovodné, 124
— námořní, 183, 185
— námořní (němec.), 127
— německé, 52
— pěchotní, 60
— pozorovací, 183
— ruské, 563
— Spoj. států (rozpočet), 443
— švýcarské, 60
— vojenské, 59, 183, 309
— voj. v evrop. státech, 120
Lille (1914), 369
Linsingen, gen., 144
Lipsko (bitva), 310
Lobava, 16
lodi (automatické řízení) 371
loďstvo ponorkové (franc.), 359
Lodž (manévr), 180
logistika, 313
lokomotiva „Mikado", 124
Longueville, plk., 14
Lotrinsko (bitva 1914), 512
Ludendorff, gen., 145, 184, 567
Lutz, gen. mjr., 12
Lützen (bitva), 310

M

Macdonald, 10
Mackensen (jeho zajetí), 213
Maďarsko (kontingent), 362
— (síla ozbrojená), 49
— (soutěž voj.-literární), 236
„Magyar katonai közlöny", 259
Maillard, gen., 568
Malá Dohoda, 310
— (voj. síla), 358
Malek Boh., polk., 393
Mangin, gen., 379
manévr (jeho prvky), 512
— bočný, 567
— palebný, 368
manévry čs. armády, 181, 428
— ve Francii, 359
— letecké ve Francii, 448
Marchegg, 4
Mareš K., mjr., inž., 475
Mareš Ot., por., 517
„Marine-Rundschau", 260
Markgraf-Neusiedel, 18
Marna (bitva 1914), 57, 60, 75, 125, 137, 184, 185, 198, 449, 512
Marna (doktriny), 313
— (něm. ústup 1914), 137
Marna 1918 (němečtí zákopníci), 125
— (přechod 1918), 128
Maroko (operace voj.), 124, 182, 369
— (operace letecké 1922), 183
— (pacifikace), 123, 182
— (železnice), 59
Marvan, mjr., 137
Masaryk T. G., 166, 375
maska plynová (vývoj), 61
Masséna, 2
Mašín E., 303
materiál dělostřelecký, 182
materiál a morálka, 514
Matthes, pplk., 139
Maunoury, gen., 137.
Maurer, por., 7
Mayer Emil, pplk., 377
Mayer K., škpt., ing., 233, 331, 365, 430
Mecséry, podmaršálek, 4
Meisner H. O., 196
měření dělostřelecká, 129
v. Merkatz Fr., mjr., 113
meteorologie (za svět. války), 60
Mezeň, přístav, 23
„Mikado", lokomotiva, 124
milice, 147

„Militär-Wochenblatt", 187, 260, 306, 314, 373
„Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen", 189, 314
Ministerstvo N. O. (výzkumné odděl.), 158
Ministerstvo vzduchu v Italii, 256
Mink Bedřich, 45
minomet, 443
mír světový (kongres), 57
— Versailleský, 514
Mittelhausser, gen., 318
mládež (výcvik), 148
mobilisace národa, 368
mocnosti centrální a Polsko (světová válka), 125
Moltke II., gen., 138
Montbrun — jezdecká divise, 3
Monte Nero (boj 1915), 65
Montecuccoli Raymond, 66
Montmédy (tunel), 130
morálka v armádě, 187
— a materiál, 514
— (franc. armády za války), 369
„Moře", 252, 306
Moskva (konference o odzbrojení), 56
most vorový, 309
mosty (stavba na franc. bojišti), 63
— vojen. rakouské, 255
Mošoň, 8
motocyklová soutěž, 297
motor Curtissův, 122
mravní síla, 182
Mudanie (voj. úmluva), 56
Müller-Loebnitz, pplk., 140
Murmaňsk, 37
Murmaňsko, 33
museum letecké, 180

N

Nájezdy v dějinách vojen., 124
námořní hranice (obrana), 309
námořnictvo váleč. (sovětské), 439
Namur 1914, 183
Napoleon, 1
Napoleon III. (politika zahraniční), 371
národ ozbrojený, 147
La „Nature", 185
Nedoma K., kpt., 57
Německo (aeronautika), 118, 241
— (letectví), 446
Německo (suroviny), 124
— (zemědělská výroba), 310
nemoci aviatiků, 59
Neufchâteau (boj střetný 1914), 57, 58
Nieuport (záplava 1914), 58
Niš, 389
Norsko (voj. letectvo), 120
— (zimní cvičení), 65
Novák Jar., kpt., 78, 218, 318
Novotný Ant., 376
Novotný Frt., 192

O

Obchvat (zásada bitevní), 184
oboz motorový (angl.), 368
— sborový, 447
obrana v boji plynem, 127
— hranic námořních, 309
— pevnosti, 309, 370
— pobřeží, 309
— odboj čs., 451
odveta (německá), 177
odzbrojení, 56, 63, 440, 509, 512
ofensiva jarní (1918), 60
— turecká (1922), 448
Ogruň, 4
ohňomety, 370
„Olympia", americký křižák, 33
Oněga, přístav, 33
operace ruské armády 1914, 309
— jezd. (Ourcq 1918), 58
opevnění polní němec. (za svět. války), 311
— stálé (za svět. války), 127
opevňování němec. (za svět. války), 565
— terénu 308, 369, 447
O'Reyilly-chevauxlegers, 3
organisace vzduchoplav. (angl.), 359
ostraha, 448
osvětová činnost voj., 109
Ošpry, 3
Ourcq (bitva 1914), 198
— (jezd. operace 1918), 58
ozbrojený národ, 147

P

Palba, 58
— automatická, 61
— ve vzduchu, 58
Paldus Jos., plk., 278, 340, 412, 497, 545
Palestýna (operace 1917), 58
— (boje 1914—1918), 63, 185
Passubio, 67
Paulová Milada, 190
pěchota americká (organisace), 61
— v boji, 123
— a dělostřelectvo, 182
— v horách (zásobování), 259
— německá (boj) 113, 567
pěchota (transporty), 363
Pelant, škpt., 552
Perm, 38
de Peste, gen. mjr., 12
pěšák německý (vlastnosti), 117
— (a jeho břemeno), 367
Pešič Petar, gen., 389
petrolej, 59
Petržalka, ves, 3
pevnosti (obrana), 309, 370
Pfeifer, kpt., 113
piloti (doplňování za války), 367
pistole automatické, 123

pistole rychlostřelná (v boji něm. pěch.) 115
plán (německý 1914), 59
plyn ve válce, 126
plyny (ochrana proti nim), 58
— balonové, 57
— otravné, 361
— válečné, 179
pobřeží (obrana), 309
podkopová válka v pohoří, 125
politika a strategie, 126
Polsko (chov koně), 124
— (letectví), 446
— a ústřední mocnosti za světové války, 125
— (vzduchoplavba), 242
ponorky, 178
— (budoucnost), 448
— německé, 563
— (počet v jednotl. státech), 55
Poole, gen., 34
Poruří, 184, 188, 310
pošta polní (vojsk na Rusi), 376
Pötschen, ostrov, 5
„Práce a Vynálezy", 57
Praschneův prapor, 4
prapor M. D., 309
přednosti Bratislavské, 1
předpisy pro pěchotu (angl.), 567
— služební franc. (reforma), 57
— pro pěchotu (ital.), 182, 254
příprava voj. na školách (ve Francii), 55
problémy hosp. (válečné), 573
propaganda, 192
prorvání (něm. pěch.), 117
průlom v Artois (1915), 371
průmysl chem. (vál.), 567
průzkum bojový, 125
— a fotografie, 183
Przemysl, 189, 314
psychologie vojáka, 76, 123, 182, 218, 254, 308, 313
— davu ve vojsku, 258, 259, 566
Pustelnik, npor., 10
puška (v boji něm. pěch.), 115

R

Radiotelegrafie, 126
— letecká, 57
Ragendorf, 11
Rajka, 11
Rakousko — branná moc, 48
— (voj. rozpočet), 362
ranění (doprava saněmi), 289
rány střelné (ošetřování před 18. stol.), 305
„Rassegna del'esercito italiano", 64
Rašín Alois, dr., 77
„Ratník", 181, 365, 565
reflektory proti letadlům, 130
reforma branná ve Švýc., 111
Reichmann Jan, dr., 71
Remeš 1918, 184, 367, 448
revoluce čs., 450
„Revue de l'Aéronautique milit.", 59, 183, 367
„Revue d'Artillerie", 58, 124, 182, 254, 308, 370, 447, 513, 568
„Revue de Cavalerie", 58, 124, 254, 308, 370, 568
„Revue d'Études Militaires", 59, 125, 183, 310, 371, 448, 514, 569
„Revue de France", 449, 513
„Revue du Génie militaire", 59, 124, 183, 255, 309, 370, 447, 513
la „Revue Hebdomadaire", 185
„Revue d'Infanterie", 123, 182, 254, 308, 369, 446, 568
la „Revue Maritime", 184, 256, 371, 448, 514, 569
„Revue militaire française", 59, 124, 183, 255, 309, 370, 448, 512
„Revue militaire générale", 44, 57, 123, 182, 253, 307, 369, 446, 567
„Revue militaire Suisse", 60, 111, 125, 184, 255, 367
„Revue de Paris", 126, 257, 371, 449, 512
„Revue politique et parlementaire", 368
„Revue Scientifique", 185
„Revue du service de l'Intendance milit.", 256
„Revue des troupes coloniales", 184, 367, 448
„Revue Universelle", 60
„Rivista Italiana Militare", 257
Rostovcev, gen., 44
rota kulometná (americká), 62
— — (něm. snahy), 123
— (něm. pěchota), 118
the „Royal Engineer Journal", 63, 185
Rozet Henri, plk., 467
rozpočet rakouský 1923, 49
— švýcarský, 178
rudá armáda (doplňování), 118
Rühle von Lilienstern, mjr., 113
Rumunsko (voj. rozpočet), 361
— (vzduchoplavba), 242
Rusko (v r. 1923), 183
— (aviatika), 54
— a bolševism, 135
— (za svět. války), 565
— (vzduchoplavba), 242
— sovětské (železnice), 125
Rypl, mjr., 180

Ř

Řád cvič. pro pěchotu, 467
— — pro ital. pěch., 504
Řeháček, kpt., 437

S

Sahara (výprava autem), 54
Saulíol René, 516
sbor armádní (operace), 125
— dopravní, 60, 126
Schlieffen, 188
Schlosshof, 17
Schneidrův pohár 1923, 298
Schönbornův prapor, 4
Schwarte, 262
„Schweizerische Vierteljahresschrift f. Kriegswissenschaft", 373
sebevraždy (ve vojsku), 402, 484
Sedmihradsko (boje 1916), 368, 567
Severolího divise, 19
síla mravní, 182
Singapore, 315
Sinzendorf, pplk., 4
Skácel Jindřich, 190
Skála J. K., 130, 261
služba gen. štábu, 316
— spojovací (něm.), 114
— technická (Spoj. Států), 59
— voj. (délka), 55
— zásobovací a finanční (angl.), 98
— zdravotnická, 315
— zpravodajská, 367, 448
— zvěrolékařská, 370
— železniční (reorganisace), 567
Sollier Lorenzo. gen., 67
Sonderegger, plk., 111, 306
Souhrada Jiří, npor., 536
soustava branná (pokus), 147
— decimální bibliogr., 418, 492
soutěž spolehlivosti (automob.), 296
— motocyklová, 297
soutěž na řešení voj. otázek, 502
spahiové maročtí, 308, 370
Spoj. státy (letní výcvik), 362
— (rozpočet), 362
Spoj. státy (rozpočet letecký), 443
— (voj. politika), 242, 356
— (vzduchoplavba), 240
spojení, 62, 123, 446
— (pěchota s dělostřelectvem), 123, 256
spojovací služba (něm.), 114
Společnost národů, 368
sport (prostředek výchovný), 182
Srba F., inž., 57
Srbsko (zkáza 1915), 181
Stainův pluk, 11
stan hlavní něm. (za války), 448
starověk čínský (umění voj.), 132
stavy početní franc. (1914—1918), 255
stejnokroj polní (amer.), 61
„Stephen", parník, 33
stereofotogrammetrie, 237
Stollberger R., pplk., 199
strategie a politika, 126
střelba (nauka), 192
— časovaná, 124, 309
— na letadla, 129, 568
— na svahu odkloněném, 66
— přes pěchotu, 67
— soustředěná, 368
střetný boj, 447
— (Ethe 1914), 371
— (Neufchâteau 1914), 58
stroje zimotvorné, 64
studium historie, 446
Stürgkh, 198
světloměrné čety (ve válce pohybné), 124
světlomety proti letadlům, 130
Svoboda J., pplk., 192
Sychrava Lev, 451
Syrový, gen., 190

Š

Šandera Lad., kpt., 225
šat civilní (něm. vojska), 177
Šedivý, dr., 68
Šindelář Jan, gen., 329
Šiškovský, plk., 80
Škelenko, 131
škola válečná (angl.), 299
— — čs., 349
— — čs. (zkoušky), 109
— — v Paříži, 187
— — ital. (zkoušky), 170
školství vojenské (jihosl. arm.), 433
školy franc. (voj. příprava), 55
školy vojenské v Italii, 361
— — (franc.), 511
Špaček Stan., inž., 442
Španělsko (voj. zál.), 56
Šrůtek Jan, prof., 292
štáb generální rumun. (náčelník), 563
Šťastný R., 446
Šteidler F., dr., 269, 376, 450, 572
Švýcarsko (za svět. války), 261
— (armáda), 168
— (voj. letectvo), 120
— (branná reforma), 111

T

Taktika (kritika theorie), 64
— (němec. snahy), 113
— pěchoty, 123, 258
— a pedagogika, 258
tanky, 127, 368, 449
— (u Amiensu 1918), 63
— (anglické), 189, 254, 314, 361, 434
— (budoucnost), 371
tanky (u Cambrai), 62
— lehké, 60, 125, 256
— (německé), 452
— (taktika), 567
— (technika, taktika a organisace), 310
tanky (užití za svět. války), 308
Tannenberg (bitva 1914), 452

Tappen, plk., 138
„Technik und Wehrmacht", 127
technika letecká, 126
telefonie bezdrátová, 248
— polní (s dráty obnaženými), 124
telegrafie akustická, 67
— bezdrátová, 64, 248
— bezdrátová v letectví, 567
terč automatický, 126
terén (opevnění), 369
theodolit, 309
theorie válečná, 377
Tichý Frant., dr., 305, 445
točna severní, 371
topografie (ital.), 372
toxicomanie, 184
traktory, 186
tresty disciplinární, 567
trhání v zemi, 536
třídění věd vojenských, 418, 492
Tripolisko (voj. problémy), 257
Trocký, 46
Trocauf, plk., 7
„tropinka" (stezka), 35
Troussaint, dr., 118
Tschorn, dr., 377
Tuchačevský, 45
Tulgas, 35
tundry, 33
Turecko (armáda), 171
— (ofensiva 1922), 448
Tvrdý Jos., 261

U

Učitelé středoškolští (účast ve světové válce), 303
l'„Universo", 55, 372
Unter-Siebenbrunn, 18
umění jezdecké, 58
umění válečné, 194
— vojenské, 377
— voj. (v čínském starověku), 132
ústav voj. vzduchoplav. v Praze, 446
Ušakov, pplk., 80

V

Válečná škola (angl.), 299
válka a kultura, 70
— a zločinnost, 175
— americká osvobozovací, 59, 448, 449, 516
válka budoucí, 72, 184, 369, 442
— chemická, 125
— horská, 565
— hospodářská (1914—1921), 253
— krimská (1854—55), 59, 124
— moderní (předpoklady), 180
— námořní, 311
— obléhací (předpisy z r. 1909), 124
— plynem, 126
— podkopová v pohoří, 125
— podzemní, 67
— rumunsko-maďar. (1919), 321
— světová (1914—1918), 75
— — (boj proti následkům), 130
— — (dějiny), 54
— — (Jihoslované), 190
— — (naučení), 513
— — (Polsko a ústř. moc.), 125
— — (Polsko), 183
— — (vina), 120
— — (výdaje), 119
— zákopová (v Krasu), 393
Vandamme, 10
Varšava (bitva 1920), 449
Vauban, 310
de Vaux, gen.-mjr., 12
Vaux (obrana 1916), 309
vědy vojen. (třídění), 418, 492
velitel praporu (něm. pěchoty), 118
velitelství železniční traťové, 559
Verdun (1914), 60
Verilleumiser plk., 112
„Věstník lék. čes.", 512
vina (světovou válkou), 60, 120
Vinař, Dr., 181, 567
Vischerovy mapy, 17
Visla (přechod 1914), 127
Vjatka, 34
vlak pancířový, 364
vlastnosti něm. pěšáka, 117
Vobrátilek, podpor., 81
„Vojennyj Sbornik", 312
vojenská osvěta, 109
— psychologie, 182
— úmluva v Mudanii, 56
„Vojensko-technické zprávy", 564
vojenství a politika, 569
„Vojna i mír", 126, 310
vojsko albánské, 174
— čsl. na Rusi, 375
— italské (reorganisace), 366
— němec. (organisace za svět. vál.), 262
Volkmann Erich Otto, 75
Vologda 33
Vouziers (1918), 461
vozy obrněné „Régresse", 562
vpád do nepřátel. posice (něm. pěch.), 116
výbušiny, 68
výchova zálož. důstojníků, 63
— mravní, 566
— tělesná, 123, 308, 447
— vojáka, 259
— vojen. (studentů), 441
výcvik (kádrů), 309, 369
— důstojníků, 362
— mládeže, 148
— nováčků, 152
vyloďování, 371
„Vynálezy a pokroky", 57, 122
výroba váleč. potřeb, 443
výstava automobilová, 230
— hygienická, 504
— vzduchoplavecká v Paříži, 122
výstřel s planety na planetu, 20
výzkumné oddělení (MNO), 158

výzkumnictví, 159
vzducholoď (nová americká), 562
vzducholodi řiditelné, 363
vzduchoplavba ve válce, 181
— (různ. států), 239
vzduchoplavecká výstava 1922 v Paříži 122
vzduchoplavecký vojen. ústav v Praze, 446
vzduchoplavectvo (zbraň samostat.), 55

W

Waldersee, 196
Werstadt Jar., Dr., 451
Wieselburg, 8
Wimpffen, gen.-mjr., 6
„Wissen u. Wehr", 188
„Wolf", němec. minonoska, 63
Wolf R., kpt., 205, 218, 321, 418, 461, 492
Wolfsthal, 3
Wrangel, gen., 131
Wretzl F., plk., 1

Y

YMCA americká, 38

Z

Zábavy voj., 110
„Zahraniční Politika", 56, 57
zajatci vál. (sjezd), 511
„Zájmová skupina voj. inž.", 174, 302
zákony války, 194
zákopníci něm. (za svět. vál.), 127
— něm. (Marna 1918), 125
zaměřovací přístroje dělostřel., 517
záplava u Nieuport, 58
zásady válečné, 123
zásobnictvo (čs. armády), 166
zásobovací služba (angl.), 98
zásobování masem za války, 256
— ital. vojska za svět. války, 64
— ženijního materiálu (amer.), 63
zastřelování, 370, 569
Závada B., pplk., 355
závod armád. motocykl., 430
— letecký, 295
závody armádní, 351
Zborov (bitva), 273
zbraně automatické, 446
zbrojení, 362
zbrojovka automobilová, 430
zdravotnictví (r. 1866), 444
Zédé Pierre, 371
zeměpisný cíl (ve válce moder.), 59
— ústav voj. čs., 451
— ústav voj. ve Florencii, 55
zemljanky (zimní příbytky), 37
Zemský úřad pro péči o vál. pošk., 261
Zimermann, pplk., 559
zkoušky do školy válečné (čs.), 109
— do školy válečné (ital.), 170
zkušebnictví, 161
zločinnost a válka, 175
Znamenský, 54
zpravodajská služba, 367
zpravodajství technické, 186
„Zprávy o letectví", 253, 307, 445
Zrůnek Kl., Dr., pplk., 402, 484
zvěrolékařství voj. v Belgii, 111
zvukoměrné čety ve válce pohybné, 124

Ž

Železnice franc. (1914), 260
— — (elektrifikace), 309
— (v Maroku), 59
— řecké (1915—1916), 565
— v sovět. Rusku, 125
železnice ve válce, 197
železniční služba (reorg.), 567
Žemlička M., npor., 229
ženie (ve Spoj. státech), 59
— (úloha a prostředky), 125

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 1.

Podplukovník F. WRETZL:

Bratislavské předmostí v r. 1809.

(Příloha č. 1: Přehled operací r. 1809; příloha č. 2: Jižní předmostí bratislavské r. 1809; příloha č. 3: Širší dnešní okolí bratislavské 1:750.000.)

Bratislava je naším předmostím dunajským a má nemalou důležitost obchodní i vojenskou. Jeť jediným místem na Dunaji, kde nám patří i druhý břeh, jediným místem, kde můžeme zbudovati svůj hlavní dunajský přístav, a posledním místem, kam mohou býti dopravovány loďmi od Černého moře náklady pro nás určené.

Musíme se postarati nejen, aby Bratislava byla vybavena vším, čeho podobný přístav potřebuje, nýbrž zejména, aby toto důležité místo bylo zabezpečeno i vojensky. Kdyby tomu dovolovaly poměry, měli bychom zesíliti Bratislavu trvalými stavbami a vybudovati ji v pevnost pro nás prvního řádu.

Účel by mohl býti dvojí: zabezpečiti pohyby armády přes Dunaj obojím směrem a chrániti naše největší skladiště a překladiště na veletoku dunajském, který nás spojuje s Černým mořem a tedy i s východem.

Ale Bratislava jest a bude otevřeným městem.

Již před stoletím, ačkoli tehdy byla uvnitř země, stala se za války předmostím za zcela podobných okolností, jaké mohou i dnes nebo zítra nastati. Nebude tudíž nezajímavé, všimnouti si událostí bratislavských v době, kdy ji poměry učinily předmostím, které podle tehdejšího průběhu operací mohlo nabýti značné důležitosti. Průběh tažení roku 1809 až do doby, kdy se Bratislava stávala důležitějším místem operačním, byl stručně asi tento:

Ve dnech kolem 22. dubna zatlačil Napoleon Rakušany, jimž velel arcivévoda Karel, u Řezna za Dunaj a donutil je ustoupiti přes Cham (25./4.) do Čech (viz příl. č. 1).

Tím si otevřel dunajským údolím cestu k Vídni, kterýmž směrem ustupovala pouze slabá kolona rakouská.

Tyto události vrhly stín i na válečné jeviště italské: již 1. května počal vítězný dotud arcivévoda Jan ustupovati z okolí Caldiera přes Alpy, pronásledován jsa místokrálem Evženem, jenž měl zameziti přímý vliv skupiny Janovy na hlavní boje, které bylo lze očekávati na Dunaji. Arcivévoda Karel totiž táhl přes Klatovy a Budějovice, chtěje překaziti Napoleonův postup k Vídni; pokusy ty nebyly však dosti energické. Již tehdy vyskytl se úmysl spojiti akci Karlovu s akcí Janovou a s insurekcí v Uhrách. Zejména několik dní později, kdy již nebylo lze uskutečniti přímou součinnost arcivévody Jana se sborem Colowratovým v týlu Napoleonových hlavních sil, nabýval Dunaj mezi Vídní a Budapeští většího a většího významu. Velitelství maďarské insurekce opevňovalo již Ráb a „Nejvyšší resoluce", která 6. května došla do Budapešti, nařizuje (schvalujíc opevnění Rábu), mimo to ještě zříditi předmostí v Bratislavě.

Náčelník štábu maďarské insurekce, polní podmaršálek de Gomez svěří tuto úlohu setníkovi Pavlu Cholichovi. Nařídil mu, aby práce provedl co nejrychleji; k výplatě dělníků (komitát měl jich dáti 3000) a na službu vyzvědačskou bylo setníkovi určeno 6000 zl.

Instrukce zdají se dosti neúplné, a zejména se zdá, že důležitější byl snad úkol defensivní než ofensivní; vždyť bylo setníkovi hlavně nařízeno, aby pečoval o bezpečnost mostu v Bratislavě. Měl dáti všechny přepravní prostředky dopraviti na levý břeh dunajský, a každý večer měl býti kyvadlový most zakotven u levého břehu, ať byly voje nebo dělníci na pravém břehu, či nic.

Nadporučík Hartlieb byl dán setníkovi Cholichovi za pomocníka. Cholich přišel 8. května do Bratislavy a důkladně rekognoskoval terén.

Nějaký čas předtím — 26. ledna — prorval Dunaj za odchodu ledů silnici mezi Bratislavou, Petržalkou (Engerau*) a Wolfsthalem, která, jako dnes, vedla po náspu.

Škod bylo dosti a v den průzkumu Cholichova byly poměry takové:

Když voda opadla, zůstalo mezi Petržalkou a Auparkem**) rameno široké 20—40 m, které vedlo nejprve kolem jižního okraje Auparku, pak se stáčelo na jih a spojovalo se s ramenem karlsburským. Za průzkumu nebylo lze rameno přebroditi a bylo třeba použíti mostů. Druhé rameno, které protékalo průrvou silnice jihozápadně od kostela v Petržalce a které se na jižním okraji Auparku vlévalo do prvního ramene, bylo tehdy již zase většinou pískem zaneseno a nebylo již překážkou.

Uvedené okolnosti měly rozhodný vliv na plán setníka Cholicha, takže se rozhodl, využíti ramene auparkského k obraně. V tomto úmyslu ho asi ještě utvrdil naprostý nedostatek dělníků (9. května měl místo 3000 pouze 250 dělníků a bylo mu slíbeno, že příští dny dostane „snad“ ještě 500) a pak i zpráva, „že v Bratislavě nic již přecházet nebude, že celá armáda je již na levém břehu.“

Než i kdyby bylo bývalo sebe více příčin, proč se Cholich rozhodl využíti auparkského ramene pro opevnění, přece nelze popříti, že rozhodnutí to bylo velice nešťastné, a poněvadž nebylo dosti dělníků, nebylo lze je odůvodniti ani operativně, ani taktícky.

Lze se domnívati, že snad zamýšlel pro první okamžik dosáhnouti aspoň nejnutnější bezpečnosti, a pak později — podle množství dělníků a možnosti — vybudovati rozsáhlejší předmostí tak, jak byl k tomu skutečně později učiněn počátek.

Snad se Cholich domníval, že nemůže zbudovati předmostí rozsáhlejšího, maje málo dělnictva, protože Masséna obsadil již 10. května Vídeň, a bylo lze očekávati, že první oddíly francouzské se objeví před Bratislavou již 12. nebo 13. května.

Pozdější obhájce předmostí, generálmajor Bianchi, však tvrdí, že by opevnění jižně od Petržalky nebylo vyžadovalo ani více práce, ani početnější posádky než nešťastná čára, kterou zvolil Cholich.

Skutečně začal Cholich 9. května pracovati o opevnění podél auparkského ramene; toto opevnění objímalo souvislou lomenou

*) Pokud lze, používáme jmen československých, podle map Vojenského zeměpisného ústavu. Jména německá neb maďarská jsou v závorce, aby se mohlo použíti map starších.

**) Název podle speciální mapy rakouské; viz příl. č. 2.

čarou park, a pravé jeho křídlo se opíralo o hlavní tok Dunaje, levé pak o rameno karlburské. Před touto čarou bylo nové rameno, nepřebroditelné a tím skýtající jakési jistoty před náhlou ztečí. Předpolí nebylo lze přehlédnouti; ves Petržalka proti pravému křídlu omezovala i palbu (výstřel na pouhých 350×), proti levému křídlu byly poměry lepší: byltě výstřel až na 1500×.

Poněvadž byla čára lomena a neměla travers, byly velké díly za předprsním náspem vydány enfiládě; vnitřní prostor opevnění byl malý, četnější posádka neměla tedy volného pohybu, a mimo to terén neskýtal krytů.

Přes Dunaj vedl kyvadlový most, který mohl pojmouti asi 500 osob; lodicový most, který tam byl dříve, byl rozebrán a za obrany předmostí byl pouze několikráte zavěšen.

Večer dne 14. května byly práce ještě velmi nedostatečné: příkop předprsní byl jen místy asi metr hluboký, většinou mnohem mělčí; předprseň byla asi 1.20 m vysoká a asi tolikéž široká; křídlo levé bylo vůbec sotva začato.

Příčinou byla obtížná půda z hrubého říčního štěrku.

Takové bylo „opevnění", když se náhle objevil protivník a všechny práce přerušil.

Jak jsme již řekli, dosáhl Napoleon vídeňských předměstí 10. května; následující dny bombardoval vnitřní město a vtrhl tam 13. května.

Již 12. května byla vyslána Francouzi jezdecká divise Montbrunova (spolu s jednou hessenskou pěší brigádou), do Mostu nad Litavou a její hlídky zajížděli k Hainburku a Uherskému Altenburku, kde se již 14. května objevilo několik set mužů.

K obraně Bratislavy měl setník Cholich pouze dvě slabé roty pěchoty a jednu četu jezdectva. Cholich, jsa tísněn francouzským jezdectvem, rozhodl se zastaviti práci; dělnictvo i posádku (!) vzal na levý břeh, kyvadlový most odepial a uschoval při levém břehu pod Bratislavou.

Dne 16. května dosáhla hlavní rakouská armáda (Karel) Bisamberku, Jan byl na pochodu z Běláku k Celovci.

Toho dne poslána byla do Bratislavy větší posádka: 2209 mužů (dva prapory) pěšího pluku Beaulieuova čís. 58 a 213 jezdců (dvě eskadrony) O'Reyilly-chevauxlegers čís. 3. Za velení gen. Hoffmeistera dorazil tento oddíl 18. května do Bratislavy, a to právě v čas, aby zamezil přechod francouzského jezdectva, které se pokoušelo přeplouti po lodicích na břeh severní.

Toto jezdectvo bylo zatlačeno do čáry Wolfsthal—Kittsee.

Následující dni byly klidné; 20. května odtáhli Francouzové z tamější krajiny vůbec: stahovalť Napoleon své síly k rozhodné bitvě.

V bitvě u Ošprů (Aspern) dne 21. a 22. května Napoleon svého cíle nedosáhl a na levý břeh dunajský nepřešel.

Nastává pak na obou stranách hlavních sil doba příprav pro příští rozhodný boj a doba soustřeďování sil. V těch dnech stojí Davoust se 40.000 muži na Litavě; síla tedy dosti značná, zvětšená asi maďarskou insurekcí u Rábu. Zdá se, že hlavní stan francouzský velmi přeceňoval maďarskou insurekci.

Ve skutečnosti nelze tuto insurekci pokládati za tak důležitou; vždyť teprve v dubnu bylo nařízeno shromážditi 104.000 pěšáků a 23.000 jezdců maďarské insurekce. Její oddíly byly však neúplně vy-

zbrojeny a vybaveny a skoro vůbec nevycvičeny. Nebylo tedy ani lze za tři týdny mnoho tohoto vojska shromážditi.

Úhrnem bylo asi 20.000 pěšáků a 18.000 jezdců. V těch dnech — mezi 18. a 20. květnem — tvořila insurekce čtyři skupiny:

1. u Rábu — polní podmaršálek Mecséry, 4 prapory, 26 eskadron; tato skupina byla Bratislavě nejblíže (4000 pěšáků, 3000 jezdců);

2. na dolním Váhu a v Komárně — polní podmaršálek Davidovich, 3 prapory, 16 eskadron;

3. v Pešti a Kécskemétu — polní podmaršálek Duka, 4 prapory, 32 eskadron;

4. v sedle Dukelském v Jagru (Erlau) — 6 praporů, 20 eskadron.

Davoust organisoval nejdříve službu přezvědnou a posunul proto vpřed po jedné jezdecké divisi do Vídeňského Nového Města, do Mostu nad Litavou a do Hainburku.

V Hainburku byla jezdecká divise 34letého divisního generála Lasalla, jenž svým vynikajícím vedením jezdectva proslavil ve Francii své jméno téměř legendárně.

Tato divise stihne do Hainburku 26. května a vyšle 16. pluk chasseurů do Wolfsthalu na zvědy směrem k Bratislavě a Kopčanům (Kittsee-Köpcsény).

Vypátráno, že několik set mužů rakouské pěchoty a trochu jezdectva je kolem Petržalky (Engerau). Je ku podivu, že chasseuři nevyzkoumali ani, že Rakušané se opevňují u Bratislavy.

Dne 27. května vyslal Lasalle 8. husarský pluk do Kopčan (Kittsee) a do Karlsburku, odkud dosaženo bylo spojení s oddíly jezdecké divise Montbrunovy (u Mostu nad Litavou), které byly jihovýchodně od divise Lasallovy na zvědách.

Toho dne je Lasalle se svým štábem na výšinách hainburských a pozoruje osobně pochod větších rakouských vojsk z Groß-Enzersdorfu k Marcheggu.

Byla to rakouská brigáda generálmajora Bianchiho, již hlavní stan poslal do Bratislavy, domnívaje se, že brigáda bude velmi důležitá pro další operace.

Dne 28. května následovala za ní ještě dolnorakouská zeměbranecká brigáda podplukovníka Sinzendorfa.

Potom převzal generálmajor Bianchi velení a měl v Bratislavě celý, arciť slabý sbor k disposici.

Oddíly tohoto sboru byly:

Brigáda gm. Bianchiho	2 prap. p. pl. Gyulaiho čís. 60 2 prap. p. pl. Dukova čís. 39	1265 mužů 914 „
Brigáda pplk. Sinzendorfa	Dolnorakouský zeměbr. prapor Schönbornův „ „ „ Gilaisův „ „ „ Praschmův „ „ „ Beisseltův	640 mužů 538 „ 460 „ 435 „
Brigáda gm. Hoffmeistera	2 prap. pěš. pl. Beaulieuova čís. 58 7 eskadron O'Reyilly chevaux-legers čís. 3	1420 mužů 870 jezdců
Dělostřelectvo	16 6liberních kanonů 2 7liberní houfnice 4 12liberní kanony	

Úhrnem: 5672 mužů, 870 jezdců, 22 děla.

V Ogruni (Wagram) v hlavním stanu obdržel generál Bianchi osobně ústní rozkaz od arcivévody Karla, aby sehnal lodí kolik jen

může a aby je soustředil v Bratislavě ke stavbě dvou lodních mostů pro přechod armády.

Když Bianchi přišel do Bratislavy, počala se konečně intensivnější činnost.

Od 18. do 27. května bylo v pracích pokračováno, nelze však přesně určiti, mnoho-li bylo vykonáno. Kolem Auparku zdá se stav opevnění nezměněn, na ostrově Pötschenu však, zdá se, bylo pilně pracováno, poněvadž již dva dny po příchodu Bianchiho je zmínka o tamějším opevnění.

Opevnění patrně však přece valně nebylo zdokonaleno, ačkoli se od 20. do 26. května neobjevil téměř žádný nepřítel u předmostí.

Generálmajor Bianchi tuto zdánlivou nečinnost gen. Hoffmeistera omlouvá, že prý nebylo denně nikdy více dělníků než nejvíce 200 až 300.

Vypočítává dále ve své zprávě, že by bylo třeba nejméně 6000 dělníků, aby za tak krátkou dobu byly vykonány poměrně tak rozsáhlé opevňovací práce, a aby se práce zdařily, že především třeba vystavěti stálý lodní most přes Dunaj, aby dělnictvo mohlo přecházeti přes řeku a aby mohl býti převážen potřebný stavební materiál. Dosud prý nebylo lze to vykonati, protože by Francouzové nebyli strpěli intensivnějších prací, a sbor Davoustův, který i za bitvy u Ošprů zůstal na pravém dunajském břehu, by byl podobné práce snadno mohl rušiti.

Dal se však ihned do rozsáhlejších prací. Dne 29. května obsadil předmostí, dal pracovati na ostrově Pötschenu, vytrhl přes Petržalku na jih, vyslal jezdecké oddíly na zvědy, a zejména rozšířil opevněný rayon přes Petržalku na jih, aby nabyl předmostí dosti prostorného, jehož by bylo lze použíti k ofensivě. Podél silnice, odbočující od hlavní silnice z Wolfsthalu do Petržalky a jižně od této osady ke Karlsburku, začal stavěti různá opevnění, uzavírající prostor u Petržalky od jihovýchodního konce ostrova Pötschenu až po místo, kde se nové rameno auparkské vlévá do ramene karlburského.

Lasalle to vše pozoruje a hlásí — je však nápadné, poznamenává-li, že „Rakušané nemají žádné stanoviště trvale obsazeno", nýbrž že na pravém břehu pouze dočasně hlídkují.

Dne 30. května v 8 hodin ráno hlásí Lasalle, že 4 vyšší rakouští důstojníci rekognoskují terén před Petržalkou, že tam Rakušané shromažďují dělníky a nářadí, a domnívá se, že Rakušané hodlají zřizovati fortifikace.

Nato nařídil francouzský hlavní stan maršálkovi Davoustovi, aby se stůj co stůj zmocnil Petržalky. Zdá se tedy, jako by se byli Francouzové v ten čas obávali, že Rakušané přejdou na jižní břeh dunajský u Bratislavy. Tím byla dosavadní idyla bratislavská skončena a nastává období vážných bojů.

Boj o Petržalku 1. června.

Davoust začal prováděti svůj úkol tím, že nejprve nařídil gen. Lasallovi provésti večer dne 1. června násilný průzkum. K podniku tomu byl určen 16. pluk chasseurs à cheval, jeden prapor hessen-armstadtské pěchoty, francouzský 85. řadový pěší pluk a čtyři děla.

Večer o 19.45 hod. zahájil tento oddíl podél silnice z Wolfsthalu útok na Petržalku. Palbou dvou rakouských dvanáctiliberních děl s ostrova Pötschenu přesunul se útok víc na východní stranu dědiny, a narazil tam na oddíly pluků Dukova a pluku Gyulaiho.

O 20. hodině přestali Francouzové útočiti a ustoupili. Valného úspěchu tím nedosáhli: že Petržalka je obsazena, věděli již před tím, druh opevnění kolem vesnice nebylo lze v temnotě rozeznati, a chtěli-li se zmocniti vesnice pro další činnost, pokusili se o to nedostatečnými silami.

Ztráty: u Francouzů 74 mužů (kromě tří dělostřelců všichni od hessen-darmstadtského praporu);

u Rakušanů z pluku Dukova 2 muži mrtví a 2 důstojníci a 16 mužů raněných;

z pluku Gyulaiho ztráty neznámé; údaje scházejí jak v plukovních listinách, tak v soupisech VI. armádního sboru, ke kterému oba pluky náležely.

V 1 hodinu ráno dne 2. června podává generál Bianchi bitevní zprávu, žádá o zaslání střeliva a očekává další boj ne před 3. červnem.

Skutečně také byl den 2. června klidný. Toho dne přijel do Bratislavy náčelník štábu hlavní armády, generálmajor baron Wimpffen, nařídil co nejrychleji vystavěti mosty přes nové rameno, poslav dvě roty pionýrů do předmostí, a naléhal na zbudování pěti pevnostních šancí jižně od Petržalky.

Maje málo pracovních prostředků, nemohl Bianchi zbudovati těchto pět šancí během 2. června. Bylo to obtížné: u předmostí stál nepřítel, který téměř znemožňoval použíti občanských dělníků, i kdyby bývali po ruce, a technická výzbroj pěchoty tehdejší nestála za řeč. Třeba též uvážiti, že posádka v Petržalce byla za noci v boji a ostatní oddíly měly chrániti velmi rozlehlý úsek levého břehu.

Pracovati se počalo až 2. června večer, když se již stmívalo a Francouzové nerušili ani v noci práce.

Události 3. června.

Již od rána pojížděli francouzští jezdci před Petržalkou, zesilovali se a k 16. hodině stály již tři pluky Lasallovy divise, a to 8. husarský a 13. a 16. chasseuři, před dědinou, svádějíce neustále potyčky s hlídkami rakouských O'Reyilly chevauxlegers.

V touže hodinu byl ze zámku bratislavského pozorován pochod pěchoty a dělostřelectva z Wolfsthalu přes Berg ke Kopčanům (Kittsee).

U Kopčan utvořili Francouzové tři útočné proudy. Prostřední postupoval po silnici proti Petržalce, oba boční pak na stejné výši později směrem na východní, resp. západní stranu osady. V čele proudů byl řetěz tirailleurů (střelců), za nimi pak děla; tyto oddíly byly z divise Gudinovy (ze sboru Davoustova). Za těmito útočnými proudy shromažďovaly se jezdecké pluky divise Lasalleovy.

Údaje o síle těles, zúčastnivších se útoku, velmi se různí (10.000—18.000 s 20—30 děly).

Útočník měl 15 praporů, z části kontingentu „Rheinbundu"; lze dokázati 12., 21. a 85. francouzský řadový pluk pěchoty a oddíly hessenské.

Petržalky hájily v tu dobu dva prapory pěš. pl. 58 se dvěma děly.

Generál Bianchi, domnívaje se, že neuhájí nedobudovaných šancí jižně od Petržalky, rozhodl se hájiti Auparku, a rozkázal petržalské posádce tam ustoupiti. Tento ústup se úplně nezdařil, protože z neznámých příčin jeden z obou praporů tohoto rozkazu neobdržel.

Velitel pluku, plukovník Troeauf, se s prvním praporem několikráte zastavil, aby mohl ustoupiti i druhý prapor; tento prapor však neustupoval, ačkoliv gen. Bianchi dal přímo ordonančním důstojníkem odevzdati rozkaz k ústupu jeho veliteli, majorovi Chapuimu.

První prapor byl mimo to ještě donucen zastaviti se proto, že se zlomila osa lafety jednoho děla; dělo musilo konečně býti odneseno mužstvem.

Z druhého praporu zajali Francouzové 1 a půl roty a velitele, 4 a půl roty připojilo se konečně k 1. praporu a dostalo se s ním do auparkských opevnění; sotvaže tyto oddíly přešly po mostech přes rameno auparkské, vyšla četa útočných proudů z Petržalky.

Postavení zeslabených oněch praporů nebylo nijak příznivé: předprseň opevnění byla sotva 1 m silná a neskýtala krytu oproti dělům; dunajské rameno bylo nejvýše (a to jen místy) asi 1 m hluboké, byť Dunaj v posledních dnech opadl; a pouze před levým křídlem bylo rameno skutečně nepřebroditelné. Před sebou měl pluk Beaulieuův velkou přesilu, za sebou Dunaj bez mostu.

Francouzské útočné kolony postupovaly k mostům přes auparkské rameno a to levý a prostřední proud z Petržalky, pravý pak na pravém břehu ramene tekoucího mezi oběma částmi osady Petržalky na sever. Z Bratislavy teprve posily přicházely.

Nejméně 5000 mužů francouzské pěchoty směstnáno bylo v pásmu pouhých 500× a postupovalo bez rány proti Rakušanům, kteří asi na 250× zahájili palbu z pušek a palbu kartáči. To bylo asi k 19. hodině.

Útočící francouzská pěchota překročila částečně rameno a pokusila se i znovuzříditi shozené mosty; tyto pokusy selhaly, a Francouzové ustoupili asi po čtvrt hodině k Petržalce. Poznali však již, že lze v místě, kde útočili, rameno dunajské bez překážek všude přebroditi; bylo podniknuto několik útoků bodákových, které pluk Beaulieuův v boji muže proti muži odrazil. Při posledním útoku zahájily z neznámé příčiny zadní francouzské oddíly přes hlavy předních oddílů palbu, což útok zarazilo: nejpřednější oddíly, stojící ve vodě, zahájily taktéž palbu, aniž zteč provedly.

Palba ta netrvala dlouho: Francouzové ustoupili do Petržalky. Nový útok nepostoupil dále než asi 50× z vesnice, změnil se v přestřelku a konečně v ústup, a to tentokráte až přes Petržalku. Francouzské dělostřelectvo podporovalo tuto akci pouze palbou na východní křídlo auparkského opevnění. Za tu dobu shromáždil gen. Bianchi i ostatní své oddíly v Auparku, a když se boj skončil a stmívalo se, stál pluk Beaulieuův u mostů severovýchodně od hlavní části Petržalky, vlevo od něho (u nejvýchodnějšího mostu) pluk Gyulaiho, a ještě dále vlevo zeměbranecký prapor Schönbornův.

Na výzvu generála Bianchiho hlásilo se několik důstojníků a asi 200 mužů z pluku Gyulaiho a zeměbraneckého praporu ke krátkému pronásledování. Vybrán poručík Maurer a asi 120 mužů; poručík mohl postupovati pouze krokem přes hromady mrtvol, a obsadil konečně jižní okraj hořící Petržalky, v níž bylo plno raněných.

Asi za hodinu potom postupovaly od jihu zase francouzské kolony, aby dobyly opět Petržalky, a Maurer ustoupil do opevnění. Ztrát nelze přesně zjistiti. Rakušané prý neztratili více než 13 důstojníků a 300 mužů včetně 7 důstojníků a 110 mužů zajatých (jeden a půl roty pluku Beaulieuova). Maršálek Davoust hlásí ztráty asi 700—800 mrtvých a raněných. Obyvatelé Wolfsthalu a Kopčan

(Kittsee), kam Francouzové dopravili své raněné, odhadují raněných asi 3000—4000. Tato čísla mohou býti pravdivá: ale budou to asi všichni ranění, dovezení z různých bojů do těchto dědin; pro boj dne 3./6. jest to číslo jistě upřílišněné.

Jeden rakouský vyzvědač, který se 4. června vracel z Vídně do Rábu, potkal 43 vozů, v nichž leželo prý asi 301 raněných. Bianchi odhaduje úhrnné ztráty francouzské toho dne asi 3000—4000 mužů.

Davoust obdržel prý později ještě jednou Napoleonův rozkaz, aby se zmocnil těchto opevnění bojem, ale neradil k tomu, protože prý „by to stálo 4000—5000 mužů".

Tímto bojem znemožnili Francouzové další vývoj předmostí a opevnění. Generál Bianchi píše ve své zprávě o boji (zpracované ještě téhož dne), že se Francouzové asi vynasnaží uhájiti Petržalky, a domnívá se, že lze udržeti předmostí jen útokem, uvádí však, že jeho síly na to nestačí, že stačí toliko na obhájení jeho posice, „nebude-li mu scházeti střelivo".

Dále žádá o zesílení posádky dvěma zeměbraneckými prapory z Marcheggu a jednou šestiliberní baterií.

Posílá do Rábu a vyzývá podmaršálka Mécséryho, aby výpadem přes Wieselburk (Mošoň) ulehčil předmostí, a končí svoji zprávu: „zůstane-li nepřítel vůbec blízko opevnění, bude prý třeba oněch 10.000 mužů nějakým způsobem deložovati (poslati)."

Nějaké součinnosti se skupinou rábskou však nikdy nebylo; Bianchi zůstal sám na sebe odkázán. Francouzové byli čilejší, než Rakušané, a majíce Petržalku v moci, tiskli předmostí víc a více a ustavičně opakovali pokusy o jeho dobytí.

Události až do 20. června.

Dne 4. června ve 4 hodiny ráno umístili Francouzové poblíže Petržalky (asi 300—400 kroků od opevnění rakouských) 24 děl a pálili od 8 do 10 hodin na opevnění, arciť bez velkého účinku. Rakouská děla odpovídala; v 10 hodin započali Francouzové střílet do města Bratislavy a rakouská děla demonstrativně umlkla. Tato palba trvala do 13. hodiny; v 16 hodin ustoupilo francouzské dělostřelectvo dále.

Kanonádou ztratili Rakušané v Auparku 15 mrtvých, 75 raněných, poněvadž z 18 faç opevnění bylo 8 po celé délce podél ostřelováno; v městě bylo palbou několik občanů zabito a raněno, škody na budovách byly nepatrné.

O Francouzích jest pouze známo, že rakouským dělostřelectvem byla tři jejich děla rozbita, ale za odpoledne byla z Wolfsthalu nahrazena; o ztrátách mužstva nevíme nic.

Pod záštitou této palby začali Francouzové stavěti několik baterií (na náčrtku jižnější čára francouzských šancí táhnoucí se od jihovýchodního cípu hlavní části osady Petržalky k ústí auparkského ramene do ramene karlburského); v noci na 5. června je dokončili a mimo to postavili ještě jednu čáru baterií, a to severněji, tedy blíže k rakouskému opevnění, pak baterie jižně od ramene pötschenského a dvě baterie mezi průrvou silnice, vedoucí od Wolfsthalu a menší části osady a Petržalky.

Před touto severnější čarou bylo po povodni mnoho jam a výmolů i strží, ve kterých Francouzové, zřídivše si tam předprseň z pytlů, naplněných pískem, ukryli tirailleury; ti pak z této posice střílali po několik dní čile, skoro ustavičně na rakouské linie.

U. Drauburg
Jan
D. Landsberg
St. Hradec
24–28/5
Gleisdf
Macdonald
Mürzzuschlag
Viden Nov. M.
2/6
Sopron
Güns
7/6
Steinamanger
Körmend
Pápa
Stokrava
Viden
Keiserebersdorf
Bookflies.
D. Wagram.
Siebenbr.
Marchegg
Schlosshof.
Davoust
Most
Bratislava
Rab
14/6
Komárno

Přehled operací 1809. květen - červenec
od 4/5. do bitvy u Wagramu.
měřítko asi 1: 1.000.000.
0
50 km
100 km
Poznámka.
I. bitva u Aspern - Esslingen 21.-22. května.
II. bitva u Wagramu 5.-6. července.
Sever
Arcivévoda Karel
Napoleon
Massena
Davoust
Bernadotte
Hiller
Vídeň
Bratislava
Místokrál Evžen (40000)
Macdonald
Arcivévoda Jan
Ybbs.

Příloha č. 1.

Bratislava
Ostrov Breňer
Aupark
Habern!
Alte Au
Karlburské ram.
do Karlburgu

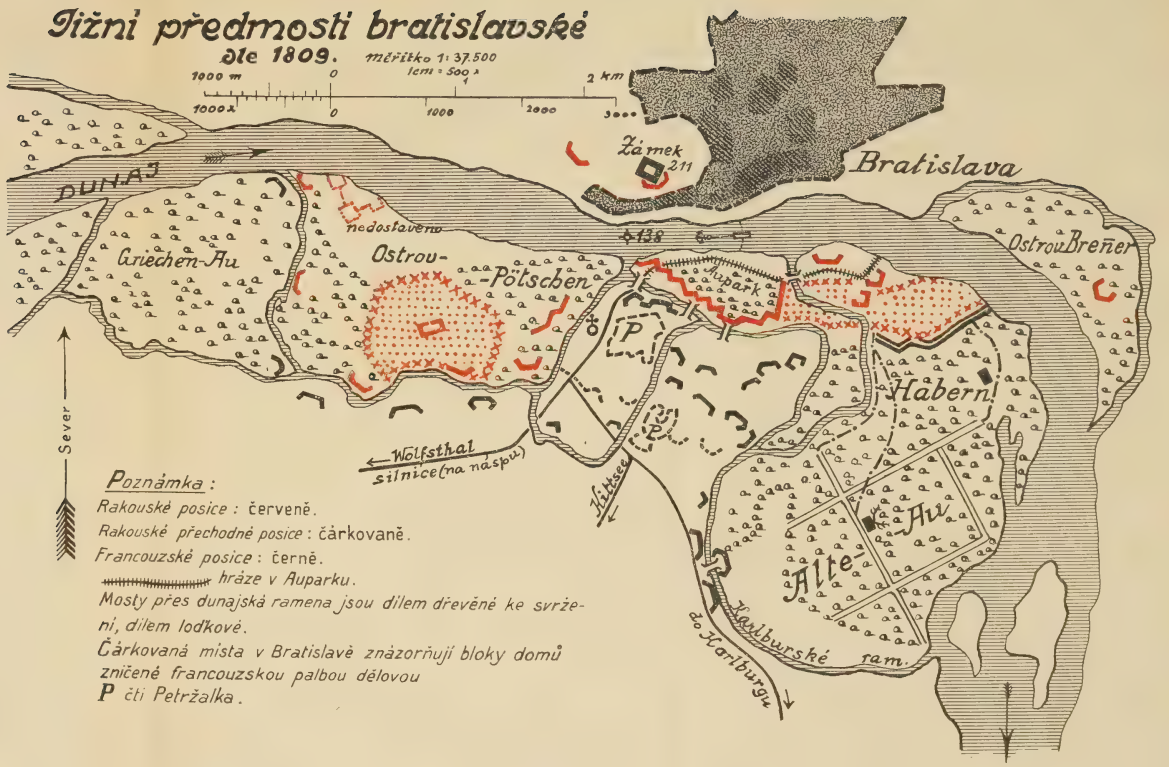
Jižní předmostí bratislavské
dle 1809.
měřítko 1:37.500
1cm = 500 x
1000 m
0
1
2 km
1000 x
0
1000
2000
3000
Zámek
211
Bratislava
DUNAJ
Griechen-Au
nedostavěno
Ostrov-
-Pötschen
138
Aupark
Ostrov Breñer
P
P
Habern
Alte Au
Wolfsthal
silnice (na náspu)
Kittsee
Karlburské ram.
do Karlburgu
Sever
Poznámka:
Rakouské posice: červeně.
Rakouské přechodné posice: čárkovaně.
Francouzské posice: černě.
hráze v Auparku.
Mosty přes dunajská ramena jsou dílem dřevěné ke svržení, dílem loďkové.
Čárkovaná místa v Bratislavě znázorňují bloky domů zničené francouzskou palbou dělovou
P čti Petržalka.

Příloha č. 2.

vské.

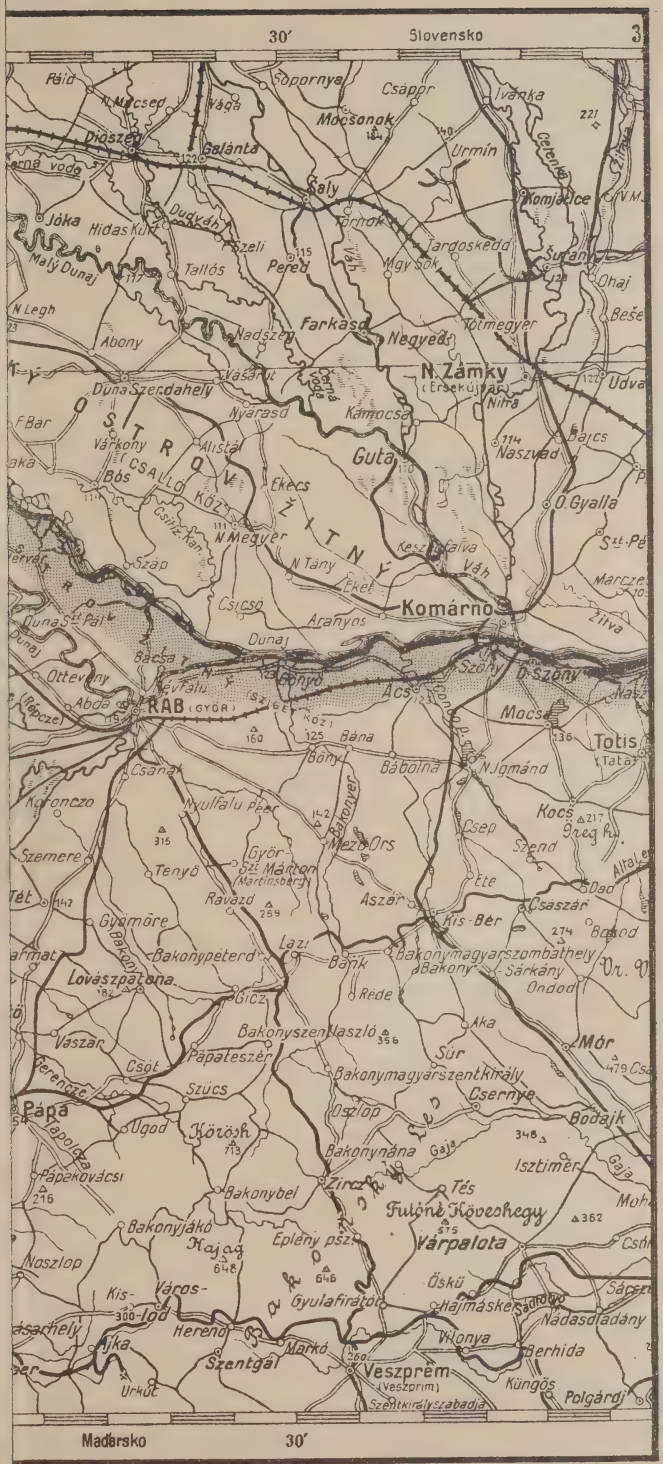

Příloha č. 3.

Širší okolí bratislavské.

Měřítko 1:750.000.

Příloha č. 3.

Ale obhájce, ačkoli byl jeho akční rayon velmi omezen, také nelenil: zesiloval předprseň a stavěl traversy; těchto prací účastnilo se vojsko i dělníci.

Taktických větších akcí však nepodnikl v té době žádný z protivníků; cítiliť se oba k tomu příliš slábi. Francouzové snad očekávali výpad, a proto soustředili své síly, stojící dosavade až ve Wolfsthalu, v táboru bezprostředně jižně od Kopčan (Kittsee); rakouská observatoř na zámku bratislavském konstatuje tam tábor asi 8000 mužů.

Rakouské opevnění pozbývalo však den ode dne ceny. Dunaj opadával víc a více a rameno auparkské nebylo již vůbec překážkou; vykopávání zvláštního překážkového příkopu před předprsní pokračovalo v půdě velmi nepříznivé také jen pomalu, a proto byly zřízeny palisádové překážky před předprsní.

V té době (od 5. do 11. června) vystavěny obě fleše na ostrově Habernu (mezi karlburským ramenem a východním koncem hráze podél Dunaje) a šance na ostrově Pötschenu k ochraně proti Griechen-Au.

Francouzové v těch dnech zdokonalovali své baterie a měli pak předprseň širokou 7 m.

Třeba zmíniti se o výpadu 36 mužů s ostrova Pötschenu do Griechen-Au, obsazené několika sty Francouzů. Výpad nebyl nařízen, nebyl nikým podporován a skončil se, jak se skončiti musil — záhubou.

V noci z 8. na 9. června pokusili se Francouzové (síly neznámé) přejíti přes Dunaj u Děvína, byli však odraženi praporem zeměbrany tam postaveným.

Neúspěšně skončil se také pokus Francouzů (v noci z 10. na 11. června) spáliti mosty přes rameno auparkské.

Dne 11. června pozorovali Rakušané neklid a ruch v táboře kopčanském (Kittsee), odkud odcházely proudy ke Karlburku a jiné tam vcházely od Wolfsthalu.

Ráno potom (12./6.) bylo pozorováno nápadné zeslabení tohoto tábora; bylo viděti 16 děl na pochodu ke Karlburku a střílny francouzských baterií byly zastřeny.

Bianchi pokusil se o násilný průzkum: tirailleuři vyrojili se k Petržalce a děla zahájila palbu na francouzské baterie. Francouzi alarmovali ihned posádku v Petržalce, dělostřelectvo odkrylo střílny a opětovalo kanonádu. Z Wolfsthalu k Petržalce blížily se posily. Násilný průzkum přiměl Francouze prozraditi své síly a observatoř na zámku bratislavském zjistila: 11 děl v bateriích, 2.000 mužů v Petržalce a 3.000 mužů na pochodu z Wolfsthalu.

Podle mínění generála Bianchiho byly jeho síly ještě příliš slábý, aby dobyly účinku trvalého. Bylo by sice bývalo snad lze vyhnati Francouze z jejich baterií; na více by však síly sotva byly stačily. Od 28. května účastnil se oddíl Bianchiho několika bojů, ztratil tedy z původních 5672 mužů a 870 jezdců jistě několik set mužů, a namáhavá služba a ustavičné opevňovací práce, jakož i špatné ubytování (oddíly tábořily pod širým nebem) ztenčily početní stavy ještě více.

Předmostí bylo dlouhé 1700 kroků, a mimo to bylo třeba udržovati posádky na ostrovech Pötschenu a Habernu (dohromady 400 mužů); k ochraně a pozorování Dunaje v úseku dlouhém 20 km bylo zapotřebí aspoň 400 mužů a 200 jezdců; generál Bianchi měl tudíž pouze 3000 mužů (asi jeden pluk) a 600 jezdců (jeden pluk) pro výpad (bylo-li pro přímou obranu předmostí třeba jednoho muže na jeden krok, a musili-li tito obránci zůstati v opevnění, aby uhájili

předmostí, kdyby se výpad nezdařil). Proti předmostí však stála přesila jistě skoro dvojnásobná.

I když by se výpad zdařil, byl by stál nepoměrně mnoho lidí a jeho výsledků by nebylo bývalo lze využíti. Francouzské vojsko neustupovalo od předmostí, nýbrž jeho pohyby souvisely s událostmi u Rábu.

Jak bylo již řečeno, snažili se po bitvě u Ošprů vojevůdcové obou stran soustřediti všechny své síly ke druhé rozhodné akci. Italská armáda arcivévody Jana vytrhla — podle rozkazu táhnouti k Bratislavě — z Körmendu 6. června a mířila nejprve k Rábu, kam byl zatím vyslán arcivévoda Josef s 9000 muži a 7000 jezdci maďarské insurekce; Ráb byl narychlo opevňován. Dne 13. června dosáhl arcivévoda Jan s pouhými 21.000 muži a 4000 jezdci Rábu (jeho armáda byla četným detachováním valně ztenčena).

Císař Napoleon přitáhl sbory Bernadottovy a Vandammovy z Linze blíže k sobě; místokrál Evžen dosáhl pochodem od Běláku přes Bruck nad Murou 2. června Vídeňského Nového Města, sbor Macdonaldův (přes Lublaň-Cilli) dostihl v prvních dnech červnových ke Štyrskému Hradci.

Tyto dvě skupiny (místokrál Evžen a Macdonald) měly chrániti jihovýchodní bok hlavních francouzských sil. Měly zejména znemožniti spojení armádní skupiny arcivévody Jana s hlavní rakouskou armádou.

Místokrál Evžen, chtěje arcivévodovi Janovi zameziti ústup k severu, postupuje nejprve na jih (Güns), uhne se pak přímo na východ a spojí se u Pápy se sborem Macdonaldovým, který táhl přímo za arcivévodou Janem. Arcivévoda, jsa ostře pronásledován, je donucen u Rábu k boji (14. června asi 50.000 Francouzů proti 40.000 Rakušanům) a musí ustupovati ke Komárnu, místo aby postupoval k Bratislavě, jak mu bylo nařízeno a jak zamýšlel.

Ráb kapituluje 22. června.

Pohyby Francouzů před předmostím souvisí s vylíčenými událostmi.

Ve dnech 13. a 14. června vystavěli Francouzové baterii na severním konci hlavní části Petržalky přímo u prorvy silnice auparkským ramenem a vyzbrojili ji 6 moždíři. Dne 14. června ve 22 hodin započali těmito moždíři bombardovati předmostí, což trvalo do šesti hodin; podobně i po obě následující noci. Dne 17. ráno byly moždíře poslány k obléhání Rábu. Účinek palby, trvající 18 hodin (6 hodin po 3 noci), byl 5 mrtvých a 26 raněných.

V noci z 18. na 19. června podniknut byl z Bratislavy průzkum po Dunaji do Karlburku, který podle zpráv obyvatelů nebyl již Francouzi obsazen.

Nadporučík Pustelnik plavil se večer s 50 muži svého pluku (Dukova čís. 39) po řece, vystoupil co nejblíže k tomuto místu (je 2 km od hlavního ramene dunajského), zanechal stráže u lodí a sám s malou hlídkou připlížil se do osady Karlburku, kde nocovalo 260 mužů francouzské pěchoty s 3 děly úplně bez ochrany.

Nadporučík mluvil se starostou, který mu dal potřebné informace, a vrátil se, přeplaviv se přes Dunaj, po levém břehu.

V tu dobu byl již arcivévoda Jan na Velkém Žitném ostrově.

Generalisimus zamýšlel zprvu vyprostiti Ráb; této akce však již ani nezačal, protože události na hlavních bojištích uzrávaly. Dne 20. června obdržel arcivévoda Jan v Bösu (Velký Žitný ostrov) generalisimův rozkaz, zanechati všech pokusů o opětné dobytí Rábu, nelze-li

ho dobýti do 20. června; toho dne měl se dáti na pochod do Bratislavy, vystřídati tam sbor Bianchiho a ujmouti se služby v předmostí a ochrany veletoku.

Patrně přišel tento rozkaz příliš pozdě; generál Bianchi o něm vůbec nevěděl. Bianchi měl podle rozkazu arcivévody Jana operovati tak, aby poutal co nejvíce sil, a tím co nejvydatněji nepřímo podporoval přechod Janův přes Dunaj, aby bylo opět dobyto Rábu.

Výpad v noci na 21. června.

Generál Bianchi zamýšlel podle obdržených rozkazů v noci na 21. června vypadnouti z předmostí a zabrániti tak Francouzům detachování sil podél Dunaje dolů.

Pro výpad byla určena dvě místa: u Děvína a s ostrova Pötschenu ke Grichen-Au.

U Děvína shromáždilo se v noci na 21. června asi 450 mužů z pluku Stainova čís. 50 a 150 mužů kteréhosi zeměbraneckého praporu. Tento oddíl byl naloděn v Moravě a přeplavil se, jsa nepozorován, na druhý břeh naproti Děvínu; teprve při vylodění vystřeleno několik ran, a Francouzové střílejíce ustupovali k mostu, jejž si byli zřídili přes rameno, které tenkrát tak řečenou Thebner-Au obklopuje na jihu.

První oddíly, jimž velel setník Baesen, následovaly za ustupujícími Francouzi; zmíněný most byl však již odnesen a protější břeh ramene byl obsazen asi 400 mužů, se kterými svedena přestřelka.

Další vyloděné oddíly hledaly vpravo i vlevo od setníka Baesena brody, leč marně. S dalšího útoku sešlo; Rakušané zajali pouze dva důstojníky a 36 mužů, kteří v temnotě ustupujíce ztratili cestu k mostu a skrývali se v pobřežních křoviskách.

Na druhém místě, s ostrova Pötschenu do Griechen-Au, výpad nebyl proveden tak, jak původně zamýšleno, protože větší lodi nemohly plouti proti proudu.

Rakušané spokojili se pouze tím, že se plavili na menších lodicích ke Griechen-Au a znepokojovali tamější posádku palbou.

Výsledkem obou podniků bylo pouze, že Francouzové byli alarmováni, a zřetelně bylo slyšeti signály, dávané k Wolfsthalu a dále k Hainburku.

Za svítání dne 21. června stály tři francouzské prapory a francouzská 4 děla před Thebner-Au a zahájily palbu proti Rakušanům tam usazeným.

Asi k 8. hodině hlášen byl příchod asi 3000—4000 mužů s 12 děly od Hainburku a jiné, rovněž asi tak silné skupiny blížily se z Rajky (Ragendorfu) a z Kopčan (Kittsee).

Tím se generál Bianchi spokojil; oddíl z Thebner-Au začal ustupovati tak, že nalodil nejprve oddíly vpravo a vlevo od setníka Baesena, což se beze všeho podařilo. Baesen měl následovati ve druhém odřadu. Aby se tento odřad nalodil rychle, zanecháno bylo na pravém břehu hlavního toku Dunaje o 4 lodice více, než by bylo bývalo třeba.

Nežli však dorazil Baesen ke břehu, vznikla na lodicích blížící se prudkou střelbou panika, a několik lodí, osazených civilními veslaři, prchlo. Zbývající lodi stačily sotva pro polovinu oddílu setníka Baesena.

Baesen nenalodil nic, nýbrž čekal, až s druhého břehu přirazí dostatek lodí. Bránil se, podporován jsa palbou několika děl od Děvína, proti Francouzům, kteří jej obchvátili již s obou stran.

V této trapné situaci vydržel přes půl hodiny asi proti 2000 mužům; konečně se mu podařilo naloditi celý oddíl a 10 zajatců. Do francouzského zajetí padl při tom jeden šikovatel a 13 mužů, kteří chránili naloďování bodáky a byvše od Francouzů obklíčeni, nemohli již vskočiti do lodí.

Rakouské ztráty tohoto podniku u Děvína byly: 1 důstojník a 7 mužů mrtvých, 49 mužů raněných a 14 zajatých; krvavé ztráty Francouzů známy nejsou, 48 mužů bylo zajato.

Předmostí za velení arcivévody Jana.

Podle obdrženého rozkazu dorazil arcivévoda Jan dne 23. června se svojí skupinou do Bratislavy. Brigády bratislavského úseku byly vystřídány, generálmajor Bianchi však zůstal, aby řídil obranu předmostí.

V celém úseku bratislavském byly nyní tyto části:

Divise	Brigáda	Pluk	Množství praporů	Množství eskadr.	Množství děl
Polní podmaršálek Colloredo	generálmajor de Vaux	Agulinský hraničářský p. pl. č. 3	2		
		Alvinczy čís. 19	3		?
	generálmajor de Peste	St. Julien č. 61	3		
		Strassoleto č. 27	3		
		štýrskohradecká zeměbrana	2		?
		Hohenlohe č. 26	2/6		
Polní podmaršálek Jellachich	generálmajor Ekhardt	kreuzský hraničářský p. pl. č. 10	3		
		Esterházy č. 32	3		?
	generálmajor Bianchi	1. banátský hran. p. pl. č. 10	2		
		Frant. Jellachich čís. 62	2		?
		de Vaux č. 25**)	2		
Polní podmaršálek Frimont	generálmajor Lutz	Lusignan čís. 16	2		
		Sluinský hraničářský p. pl. č. 4	1		
		granadýrské prapory	4		?
		9. prapor myslivců	1/6		
	plukovník Besan	Ottovi husaři č. 9		8	
		husarský pl. arcivévody Josefa č. 12		8	
		hohenzollernští chevaux legers č. 2		½	?
		dragounský pluk Hohenlohův č. 2		5	
		dragouni savoyští č. 5		1	
		úhrnem . . .	32½	22½	50*

Bojový stav dne 23. 6.: 16.779 mužů, 3.542 jezdců, 50 děl.

Mimo obranu předmostí, která byla svěřena Bianchimu, hájila skupina bratislavská ještě Dunaje od Děvína až po Nema na Velkém Žitném ostrovu, tedy asi 70 km.

Arcivévoda Jan nebyl ani původním založením předmostí nikterak spokojen a uvádí různé nevýhody tohoto příliš malého předmostí ve své relaci ze dne 24. června. Zdá prý se mu, jako by předmostí mělo chrániti pouze promenádu bratislavskou (ulice podél Dunaje). Za velmi důležitý pokládal arcivévoda ostrov Habern (Alte Au), a proto zamýšlel usaditi se tam sám. Tím by byly bývaly fran-

*) Zařadění děl u divisí a brigád nelze zjistiti; podle tehdejší organisace měla míti každá brigáda 1 baterii po 8 dělech 3 nebo 6libernich, každá divise 1 baterii 4, 6 neb 8liberních kanonů a 2 7liberní houfnice.

**) tenkráte český pluk.

couzské baterie ohroženy z boku a z týlu a bylo by bývalo lze zatlačiti Francouze od Petržalky a rozšířiti předmostí asi tak, jak to již zamýšlel Bianchi.

V těch dnech postavena byla moždířová baterie na ostrově Brenneru a dvě baterie na bratislavském zámeckém vrchu. Inundační hráz na východním konci (na severním cípu ostrova Habernu) zařízena byla pro obranu, záseky na Habernu rozšířeny a v Auparku zřízeny nové traversy.

V předmostí stálo pak 4000 mužů, ostrov Pötschen měl posádku 1800 mužů, v Bratislavě byly menší zálohy, a ostatek měl na starosti ochranu Dunaje.

Aby spojení přes Dunaj bylo lepší, měl býti lodní most obnoven (ne tedy pouze kyvadlový, kterého používali předchůdci).

Jak jsme se již zmínili, padl Ráb 22. června a francouzské oddíly, které tam byly dosud, stahovaly se zase před bratislavským předmostím.

V bateriích východně od hlavní části Petržalky měli potom Francouzové 28 děl a 6 houfnic, v baterii severně od této části jmenované osady 6 moždířů.

Francouzský velitel, generállieutenant Desaix, poslal generálovi Bianchimu v pondělí dne 26. června tento dopis:

„Francie šetří ve svých válkách aspoň majetků občanů, a proto bylo mi uloženo šetřiti Bratislavy, města tak zajímavého vším způsobem, dokud se tam nezřídí žádná opevnění a dokud se z Bratislavy nevytvoří operační místo.

Práce pro zřízení nového mostu, které již po několik dní pozoruji, jakož i pohyby vojsk na ostrovech a na výšinách na protějším břehu, dokazují mi dostatečně, že nadešel v mé instrukci předvídaný okamžik, kdy musím na násilí odpověděti násilím.

Chci však dříve ještě žádati, aby zanecháno bylo všech příprav, aby mostní lodice byly odvezeny a ostrovy opuštěny.

Stane-li se tak, budu se chovati klidně; ne-li, mohl byste se viniti jedině Vy sám, že jste zasvětil město z nejkrásnějších v rakouské říši zániku.

Čekám odpověď během jedné hodiny."

Když (po polednách) Bianchi dostal dopis, odešel s ním generál do Bratislavy k císaři, který tam touto hodinou právě dlel a tam byla sepsána odmítavá odpověď.

Desaix nevyčkav stanovené lhůty, započal bombardovati město, a přerušil palbu pouze na několik minut, když mu doručována byla odpověď Bianchiho. Bombardování trvalo nepřetržitě až do poledne dne následujícího a způsobilo v městě na několika místech velké požáry, které přes všechno úsilí byly uhašeny až kolem půlnoci ze 27. na 28. června.

Toho dne opakoval Desaix své požadavky, ale byly zase odmítnuty. O půlnoci začal opětně bombardovati, silněji než prve, a bombardoval do 6. hodiny ranní 28. června.

Odpoledne se opakovala tatáž hra s vyzváním a odmítnutím a o 23. hodině započal Desaix po třetí bombardovati město ještě hořící.

Děla rakouská vždy vydatně odpovídala, ale účinkovala pouze děla s ostrova Pötschenu, protože částečně zasahovala francouzské baterie; byly chráněny předprsněmi silnými 7 m, a frontální palba nijak jim neškodila. Několik francouzských děl bylo rozbito, ale děla byla ihned nahrazena.

Dne 28. června v 21 hodin umlkla tentokráte trvale francouzská palba na město; zdá se, že to způsobil protest generalisima u císaře Napoleona.

Francouzové plánovitě bombardovali město, chtějíce tím vymoci, aby předmostí bylo vyklizeno. Úmysl ten zjevně potvrzují postřelovaná pásma:

Při prvním bombardování: pásmo, vzdálené od francouzských baterií 1000—1200 kroků (shořelo úplně 49 domů);

při druhém bombardování: pásmo, vzdálené 1500—1700 kroků (úplně shořelo 23 domů);

při třetím bombardování: pásmo, vzdálené 1200 až 1500 kroků, cílem byl střed města (úplně zbořeno a spáleno 48 domů).

Zbořeno bylo podle zprávy městského kapitanátu vůbec 120 domů úplně kromě menších poškození.

Palba se pohybovala obloukem od jihu přes východ na sever a byla řízena na cíle nevojenské, protože nedopadala ani na baterie zámecké; cílů taktických nebo vojensko-technických neměla vůbec, nýbrž měla účinkovati nepřímo: měla, ničíc město, donutiti rakouské vojsko, aby zanechalo operací.

Naskýtá se tu otázka, nemohlo-li býti bombardování zamezeno výpadem Rakušanů. Generalissimus také přímo žádal, aby moždířové baterie francouzské byly výpadem zničeny. Arcivévoda Jan odůvodňuje, proč nebyl výpad podniknut tím, že byla posádka unavena, úsek že byl rozsáhlý, a dokazuje, že mimo posádku obrannou měl pro útok pouze čtyři prapory granátnické. Bohužel, nejsou jejich početní stavy v těch dnech známy. Víme jen, že 16. června, tedy před bitvou u Rábu, které se zúčastnily, měly úhrnem 1676 mužů, takže koncem června mohly míti pouze 1000—1200 mužů. Jejich ztráty u Rábu nejsou známy; víme jen, že úhrnné ztráty Rakušanů v tomto boji byly 6235 mužů ze skupiny Janovy, která měla asi 21.000 mužů, tedy asi 30%.

Sílu „viditelného" nepřítele před předmostím odhadoval arcivévoda na 14.000 až 15.000 mužů. Bylo tedy udávané množství rakouských vojínů aspoň pro výpad příliš malé; bylo jich tam přece jen asi více. Zdá se, že byl arcivévoda Jan příliš „opatrný" a zdlouhavý, což dokázal, jak poznáme, i za několik dní potom.

Klid po bombardování netrval dlouho; Francouzové byli podnikaví, a již za bombardování zřídili si další dvě baterie mezi silnicí do Karlburku a ramenem karlburským, tam, kde na náčrtku je nakreslen most (byl loďkový) na Alte-Au, který však tehdy ještě zřízen nebyl. Baterie měly mařiti pokusy Rakušanů o přechod přes karlburské rameno, o který se několikráte pokoušeli; však byli kartáči vždy zahnáni.

Francouzům, kteří dosud nepodnikli proti Alte-Au nic, bránilo jim v tom dosti značně zaplavené pobřeží, přispívalo i to, že rameno vysýchalo denně víc a více, a již 30. června byly lesíky vyschlé tak, že se Francouzové pokusili dobýti Alte-Au, aby chránili bok svých baterií.

Na úsvitě dne 30./6. položili Francouzové na dvou lodicích most přes rameno u oněch dvou baterií a za krátko přešlo tam asi 1000 mužů; dalších několik set bylo vezeno lodicemi.

Toho dne byl tam na předních strážích jeden prapor pěšího pluku „St. Julien" čís. 61 (380 mužů, velitel plukovník Longueville), dvě roty (480 mužů) hraničářů a dvě tříliberní děla. U myslivny v Alte-Au stálo jádro, přední stráže byly podél toků.

O zřízení mostu dověděl se plukovník Longueville u myslivny dosti záhy, a pospíšil tam se vším, co měl ihned. Ale mostu nedošel: naraziľ na četnější síly, které, podporovány jsouce bateriemi vpravo i vlevo od mostu, zahájily palbu.

Plukovník byl hned na počátku smrtelně raněn a Rakušané, byvše obchváceni s obou stran francouzskými oddíly, převezenými tam po lodicích, a pozbyvše mnohých vojínů, pomýšleli na ústup; potahy dvou rakouských děl byly palbou zabity. Latour, setník generálního štábu, podnikl s hrstkou vojínů protiútok, takže mohly hlavní síly ustoupiti; on však sám se svými vojáky byl zajat.

Francouzové pronásledovali zbytky rakouských oddílů až k severnímu okraji lesa; tam je zastavila palba z fleší a ze záseků.

Rakušané ztratili toho dne 140 mužů a dvě děla, ztráty Francouzů nejsou známy.

Výsledek potyčky pro Francouze byl skvělý: byliť nyní pány celé Alte-Au a Habernu (mimo severní část) a jejich baterie byly bezpečny z boku a z týlu. Most na Alte-Au zajistili ještě téhož dne mostní šancí. Arcivévoda Jan zhoršil svojí nečinností v těch dnech situaci předmostí svrchovaně. Kdyby byl jednal tak energicky jako Francouzové, byl by asi ovládl Alte-Au a mohl pak vypuditi Francouze z okolí Petržalky. Taková akce se ovšem nezdaří bez větší potyčky, a toho se asi obával.

Již 30. června odpoledne oznamuje arcivévoda Jan hlavnímu stanu, že Francouzové mají v Alte-Au již sedm baterií, a že se chystají obklíčiti předmostí; píše, že posádka nebyla vystřídána již sedm dní a že je alarmována dnem i nocí. Obává prý se, že francouzské baterie mohou býti za 24 hodin hotovy (myslí asi zbudování baterií na Alte-Au), a že pak budou asi bombardovati opevnění;*) poukazuje zase na nepostačitelná a slabá opevnění, která prý by neodolala palbě demolovacích a demontovacích baterií ani 24 hodin, překážky líčí jako bezvýznamné, vodní překážky prý jsou skoro vyschlé.

Jediným spojením s druhým břehem byl pouze kyvadlový most. (Loďkový nebyl totiž dostavěn; jeho stavbu přerušil sám generalissimus Karel, aby Francouzové neměli důvodu pro bombardování města.)

V jiné zprávě poslané jen za málo hodin potom oznamuje, že předmostí nelze uhájiti pouze pasivní obranou, nýbrž že je třeba dobýti Alte-Au a nepřítele vypuditi z okolí Petržalky. O tom všem již jednou psal, a vše to bylo mu tedy známo, ale nikdy se o to nepokusil. Zdá se, že arcivévoda Jan byl v Bratislavě pouze na škodu předmostí. Energický Bianchi by byl jistě jinak jednal. O výpadu, kterého nikdy nepodnikl, a o který se nikdy ani nepokusil, mluví ve své relaci dlouze a obšírně: akci bylo by prý lze poměrně rychle provésti, že však mimo to by bylo třeba zatlačiti i sbory u Kopčan (Kittsee), aby se získalo asi dvou dnů pro zřízení širšího okruhu pevnostního. Zároveň zdůrazňuje, že by bylo dříve třeba shromážditi v Bratislavě velké množství dělníků, aby se mohlo zříditi pevné předmostí. K tomu prý by bylo třeba i značných posil, které by se potom arciť (až by bylo zbudováno lepší předmostí) zase uvolnily; k provedení tohoto záměru potřeboval by prý nejméně 48 hodin (jak se domnívá i generál Bianchi).

*) Tyto baterie stály na severním okraji lesa, za zalesněným příkopem francouzských tirailleurů, nakreslených v náčrtku dvěma tenkými čarami přímo na jižním okraji záseků habernských.

Avšak všechny tyto otázky pozbývaly pomalu významu: blížil se zápas hlavních sil.

Císař Napoleon nařizuje (v Schönbrunně 28. a 29. června) všeobecnou koncentraci všech sil, nedbaje ani spojení s Italií. Místokrál Evžen měl u Rábu zanechati pouze 1200 mužů a u Bratislavy 4000; o ostatních částech Napoleoonvy armády (v Linci, Dalmacii a j.) zde nemluvíme, protože jsou pro události bratislavské, o které nám jediné běží, bezvýznamné.

Arcivévoda Karel sbíral také své síly, ale mnohem méně rozhodně. Jeho chyba byla, že chtěl vše chrániti a tím své síly tříštil. Jeho koncentrace byla polovičatá. Dne 30. června píše Karel do Bratislavy, že „co nejdříve bude asi třeba podniknouti velké (hlavní) operace, při kterých by musil arcivévoda Josef postupovati s insurekcí z Komárna k Rábu, a arcivévodovi Janovi, že by bylo ještě zvláště oznámeno, jak by měl podporovati hlavní operace". O přímé účasti skupiny Janovy na akci hlavních sil se tedy dosud nemluví. Ještě když byl tento rozkaz v hlavním stanu spisován, došlo tam od arcivévody Jana první psaní, o kterém jsme se zmínili. Hlavní stan odpovídá pak Janovi, že byl dne 30./6. v 8 hodin 15 min. ráno pozorován pochod nepřátelského proudu 4000 mužů a 20 děl na silnici z Bratislavy do Vídně, a že tedy asi nepřítel akcí na Alte-Au nezamýšlel nic jiného, než chrániti své baterie před výpadem s této strany; je-li možno a má-li se nepřítel vypuditi z Alte-Au, nemůže armádní velitelství určitě nařídit, doporučuje však noční přepadení a naznačuje, že by bylo třeba předmostí uhájiti.

Za několik hodin potom obdrží armádní velitelství druhou zprávu Janovu, ve které se na konci praví, že lze hájiti opevnění již jen asi 48 hodin.

Na tuto zprávu odpovídá generalissimus z Deutsch-Wagramu 1. července ve 4 hod. 30 min. ráno, že je třeba považovati vyklizení předmostí za velké zlo proto, že se pak voje místokrálovy a Davoustovy mohou spojiti s hlavní armádou bez překážky. A pokračuje: „Nemohl-li byste však déle hájiti têtu du pont (předmostí) a ostrova Pötschenu, aniž byste nemusil obětovati posádky a děl, bude nejlépe oznámiti francouzskému generálovi, že jsem Vám rozkázal, protože Napoleon přestal na moje námitky bombardovati Bratislavu, abyste se s ním dohodl, zaváže-li se nepřítel nepáliti na druhý břeh ani z Petržalky ani z Alte-Au, ani s ostrova Pötschenu, že se zachováme stejně a vyklidíme předmostí. Musím to učiniti zejména proto, že nepřítel, který s výšin všechno zpozoruje, nebude moci neviděti, že opouštíte retranchementy, a protože nelze asi ani za jednu noc zrušiti všechny linie a náspy, kterých by nepřítel mohl použíti ke zřízení baterií proti našemu břehu a průchodu Bratislavou. Myslíte-li však, že to lze vykonati za noc nebo za dvě noci, byla by ona úmluva zbytečná".

Avšak 1. července nestalo se nic, a již 2. července pozorovali s předmostí, že jsou francouzské síly před předmostím mnohem menší. Dne 3. července to bylo ještě patrnější: Francouzové odklidili již i moždíře z baterie severně od Petržalky, Alte-Au opustili z valné části a měli tam pouze obsazeny své šance a les asi k Habernu.

Ráno dne 3. července došel do Bratislavy dopis armádního velitelství z 2. července, který oznamoval, že Napoleon vytrhne asi brzy z Lobavy plnou silou, a určoval za nejdůležitější úkol Janův, zabavovati nepřítele před Bratislavou stůj co stůj tak, aby byl rozdělen, jak právě jest. Tento rozkaz přišel ovšem pro větší akci pozdě. Jan

zamýšlel podniknouti větší výpad, a vyzval arcivévodu Josefa v Komárně, aby spolupůsobil, postupuje se vším, co má na pravém dunajském břehu za Francouzi odcházejícími k Vídni a poskytuje Janovi vše, co má na Velkém Žitném ostrově. Jan mimo to stahoval dělostřelectvo z Komárna, které již nebylo ohroženo.

Výpad byl určen na noc ze 4. na 5. července. Dne 4./6. odpoledne začali stavěti lodní most. Podnik zahájen zároveň palbou z děl, na kterou Francouzové, kteří měli ještě asi 2000 mužů kolem Petržalky, pouze chabě odpovídali.

K výpadu bylo určeno 29 praporů a asi 18 eskadron; jak velké bylo dělostřelectvo nelze zjistiti. Z těchto sil utvořeny tři útočné proudy a záloha v předmostí.

Střední proud (11 praporů, 18 eskadron) měl se shromážditi na Promenádě bratislavské, t. j. na velmi široké ulici rovnoběžné s Dunajem, asi 100× od břehu; měl se zmocniti Petržalky a tamějších baterií a postupovati dále ke Kopčanům (Kittsee).

Levý proud (5 praporů) měl se shromážditi na tehdejším náměstí komitátním, postupovati pak přes Alte-Au a zmocniti se nejjižnějšího opevnění na karlburském rameni. Byl-li by v tu dobu již rozhodnut boj hlavního proudu, měl postupovati levý proud rovnoběžně se středním proudem dále, nebyl-li by boj rozhodnut, zmocniti se Petržalských baterií z týlu a pak činnost svou přizpůsobiti činnosti proudu středního (hlavního).

Pravý proud (4 prapory) měl býti převezen na ostrov Pötschen a měl podobný úkol jako proud levý.

Každému proudu byli přiděleni pionýři.

V předmostí měl generál Bianchi státi se zálohou osmi praporů a tří eskadron tak dlouho, dokud útočné kolony nedosáhnou Kopčan (Kittsee), a pak měl postupovati s ní ke Karlburku. O jednom praporu, který dostal zvláštní, nám neznámý úkol, nevíme nic.

Hodina, kdy měly proudy vyraziti, měla býti později oznámena; zdá se, že ji chtělo velitelství určiti, až by byl most hotov.

Teprve v časných hodinách ranních se podařilo most dostavěti, protože prudká vichřice, pravý uragan, a průtrž mračen, zdržovaly práci značně.

Od Karldorfu nemohlo se na ostrov Pötschen vůbec převážeti.

Arcivévoda Jan ustanovil tedy výpad na poledne. Ale ani v tu dobu nebyl výpad podniknut, protože byla skupina Janova zatím povolána, aby se účastnila boje hlavních sil.

Když se totiž 5./7. v 5 hodin ráno vracel arcivévoda z předmostí do Bratislavy, potkal na mostě kurýra armádního velitelství, který mu odevzdal psaní, datované 4. července v 19 hodin (7 hodin večer) v Deutsch-Wagramu. Nápadná je dlouhá doba jízdy onoho kurýra: potřeboval 10 hodin na vzdálenost 45 km. Kurýr jel nejkratší cestou přes Schlosshof, kde měl býti most přes Moravu, ale most byl již v lednu ledem stržen. Protože za průtrže mračen nemohl Moravy přebroditi, musil si zajeti přes Marchegg-Stupavu, a tím se cesta prodloužila na 70 km.*) Uvážíme-li také strašný nečas, který v noci byl,

*) Oficiálních map dnešních tehdá nebylo. Armáda používala Vischerovy mapy Dolních Rakous (asi 1:114.000, vydání z r. 1796) a Lipského mapy Uher (asi 1:400.000, vydání z r. 1806). První mapa byla kreslena perspektivicky, u Marchegga nebyly na ní poznamenány ani komunikace, ani mosty, druhá (orthogonálního průmětu) obsahovala pouze komunikace, které na obou místech (u Schlosshofu i u Marcheggu) kresleny byly až k vodě, aniž bylo označeno, jsou-li tam mosty.

nebyl výkon kurýrův tak špatný, jak by jej rádi vylíčili různí spisovatelé, chtějíce omlouvati další nečinnost a opoždění Janovo.

Zprávy, které kurýr přinesl, byly vážné. Generalissimus píše, že Napoleon koncentruje své síly nad i pod Vídní, a že již překročil během 4./7. rameno stadlavské, oddělující Lobavu od pevniny. Protože po celý den trvaly posuny vojsk k Lobavě i od Bratislavy (po pravém břehu dunajském), domnívá se Karel, že Jan může míti již jen slabé síly proti sobě, a rozkazuje (protože se na Moravském poli asi rozhodne osud habsburského domu velkou bitvou, které se bude chtíti Jan zajisté účastniti, a protože nepřítel shromáždil mimořádně velké síly, zeslabiv tím velmi jiná místa), aby ihned, obdržev tuto zprávu, zařídil své další disposice tak, že ponechá v předmostí a na ostrově Pötschenu pouze velmi málo vojska a děl za velení generála Bianchiho, a (zanechávaje tam zavazadla a nepotřebné povozy) se vším, co má, dá se na pochod do Marcheggu na pravý břeh Moravy, aby mohl nepřítele, který by chtěl napadnouti z boku hlavní armádu, napadnouti také sám z boku, nebo aby se jinak podle okolností účastnil velikého účelu.

Dále žádá Karel, aby Jan ihned oznámil hodinu, kdy dorazí, a síly, které přivede, aby mu mohly býti zaslány do Marcheggu další rozkazy. Karel píše, že nepřítel, jak se zdá, málo se stará o diverse za Dunajem nic nerozhodující, a že má pouze jediný účel: vyhráti rozhodující bitvu na Moravském poli.

Na tento tak jasný rozkaz, který vše vysvětluje a ze kterého vysvítá, že Karel přesně rozpoznal úmysly Napoleonovy, odpovídá Jan, že v jednu hodinu v noci ze dne 5. na 6. června odejde z Bratislavy, že do Marcheggu přivede 11.039 mužů a 1.269 jezdců, a že generál Bianchi s 2200 muži a s jednou divisí insurekčního jezdectva zůstane v předmostí.

Je úplně nejasno, proč Jan pomýšlel na tak pozdní odchod. V operačním journalu jeho štábu se o tom píše toto: „Na tyto rozkazy bylo Jeho Císařské Výsosti generalissimu hlášeno, že lze vytrhnouti až v jednu hodinu v noci, protože voje i děla jsou v opevněních porůznu rozděleny. Poněvadž nepřítel může s výšin, které obsadil, přehlédnouti všechno předmostí, nebylo lze se odvážiti ústupu, který by mohl býti za náhlého útoku nepřítelova osudný, neboť vlastní voje musí se převážeti na kyvadlovém mostě."

Lodní most byl totiž ve dne zase stržen; nepřátelský útok mohl se v ten den zdařiti, protože mimo vojska stojící již u předmostí, stihl v ranních hodinách dne 5./7. do Kopčan (Kittsee) proud 4000 mužů a zůstal tam po celý den.

Ať již to posuzoval Jan jakkoli, odchod tak pozdní není odůvodněn. Když i Karel pozdě nařídil koncentraci, neměl zhoršiti situaci ještě tak pozdním odchodem. Je o tom skoro literatura, která se snaží vysvětliti věc nejrůznějšími způsoby; nás však zajímá pouze Bratislava, líčení bitvy u Wagramu, ale zkoumati, jaký vliv by bylo mělo na události, kdyby byl Jan včas dorazil, bylo by snad příliš obšírné.

V sedm hodin večer dojde do Bratislavy nový rozkaz Karlův (datovaný 5. července v 0 hod. 30 min. ráno), podle něhož nemělo se bojovati blízko břehu dunajského, nýbrž dále vzadu. Rozkaz nařizuje, aby se Jan snažil spojiti se s levým křídlem armády u Marcheggu, aby pak odpočíval jen tři hodiny a potom postupoval k Unter-Siebenbrunnu.

O půlnoci z 5. na 6. července se Jan konečně hnul; cestou obdržel zprávu hlavního stanu o postupu nepřítelově až k Wagramu a Mark-

graf-Neusiedelu a o pohybu nepřátelské kolony asi 15.000 mužů k Siebenbrunnu.

Konečně 6. července dopoledne v 10. hodin dorazilo čelo bratislavských vojsk do Marcheggu. Tam stihl Jana Karlův rozkaz, datovaný téhož dne ve dvě hodiny ráno, že se ve čtyři hodiny ráno započne všeobecný útok na nepřítele, jehož útok na postavení u Wagram-Markgraf-Neusiedelu byl odražen minulého večera; útok levého křídla, že bude směřovati na Glinzendorf. Jan nemá odpočívati u Marcheggu, nýbrž úsilovně pochodovati k Siebenbrunnu-Leopoldsdorfu.

Na to hlásí Jan, že vyčká pouze, až jeho dělostřelectvo dorazí, a pak že bude postupovati dále.

Skutečně mezi 12. a 13. hodinou nastoupí další pochod a stihne v 17 hodin odpoledne do Siebenbrunnu. V tu dobu však již pásmo palby hlavního bojiště valilo se k Brokfliessu: levé křídlo armády musilo již ve 14. hodině ustoupiti před nepřátelským obchvatem, Jan přišel pozdě, a bitvu u Wagramu Karel prohrál.

Co bylo zatím v předmostí?

Den 5. července byl klidný. Šestého k poledni dorazila z Karlburku divise Severoliho (většinou Italové) za velení generála Baraguay d'Hilliers a utábořila se u Kopčan (Kittsee). Se silami z dřívějška již stojícími před předmostím bylo všech Francouzů jistě přes 9000 mužů proti 2200 mužů pěchoty, jedné divisi insurekčního jezdectva maďarského a dělostřelectva (množství děl není přesně známo).

Dne 8. ráno, na úsvitě, zahájili Francouzové palbu ze sedmi děl z petržalských baterií, která brzy potom umlkla; zato z Alte-Au bylo slyšeti palbu z pušek. Tam stál totiž jeden prapor zeměbrany na předních strážích, stejně seskupen jako před bitvou 10. června. Dva italské pluky pěchoty (divise Severoliho) vtrhly ze známých již šancí po loďním mostě přes karlburské rameno do Alte-Au, a nejen že vytlačily onen zeměbranecký prapor 214 mužů z lesa, nýbrž vtrhly, smísivše se s tímto praporem, i do prostoru mezi opevněným inundačním náspem a Dunajem. Na západní části hráze u ramene karlburského byl jeden prapor, který začal ustupovati, byl však za lávkou přes karlburské rameno svým velitelem zastaven, a zahájena palba.

Na levém křídle náspu, v tom místě, kde dosahuje k hlavnímu toku, bylo umístěno jedno dělo; dělostřelci nepozbyli chladnokrevnosti, ani když italská pěchota kolem nich útočila, nýbrž obrátili dělo a pálili kartáči na Italy, stěsnané v úzkém tom prostoru. Toho Italové nevydrželi a vyprázdnili asi po pěti minutách nejen prostor mezi hrází a Dunajem, nýbrž i fleše a záseky, takže mohl jeden z obou praporů, které v tom okamžiku přivedl generál Bianchi sám, pronásledovati nepřítele. Avšak dále než k lesu nemohl, protože Francouzové shromáždili v lese četné síly, které se za dne několikráte pokusily o útok. Útok byl sice vždy odražen, ale obhájci byli tištěni dál a dále do zásek, zroubených pouze ze slabých kmenů a skýtajících tudíž pramálo ochrany.

Tímto pomalým, ale jak se zdálo jistým obkličováním byli by Rakušané pozbyli fleší i hráze, a proto se energický Bianchi odhodlal vykliditi Alte-Au útokem. Za stálých útoků bylo zjištěno, že Italové se valně nestarají o ochranu boků, a byly tedy cesta k osamělému domu v Habernu a cesta k myslivně a k lesíku nestřeženy.

Na tom založil Bianchi svůj bojový plán. V 19 hodin večer vyslal podél hlavního toku přes les habernský 7 setnin k myslivně, a jak-

mile tato kolona dostatečně postoupila, vytrhl se 6 setninami z opevnění. Přední stráže italské ustoupily, ale u myslivny objevil se pevný odpor.

Jedna část oněch 6 setnin postupovala na okraji lesíků podél ramene karlburského dolů a zahájila palbu na Petržalské baterie; to přimělo Italy vyslati oddíl tím směrem. Brzy potom vyrazilo oněch sedm setnin od východu k myslivně, Italové opustili ostrov a ustoupili přes karlburské rameno.

V té bitce ztratili Rakušané dva důstojníky a 26 mužů mrtvých, 2 důstojníky a 107 mužů raněných a 38 mužů zajatých.

Z francouzských ztrát známy jsou pouze ztráty z ranních bojů: leželoť za hrází 46 mrtvých a raněných a 3 důstojníci a 40 mužů bylo zajato. Ztráty za útoků pozdějších, jakož i ztráty za nočního boje nejsou známy; bylo toliko pozorováno, že protivník odvážel ráno dne 9./7. z jižních opevnění na karlburském rameně mnoho vozů s raněnými. Dne 9. července vtrhl sbor arcivévody Jana opět do Bratislavy, zesílil posádku a připravoval se, že podnikne výpad, který byl zamýšlen 5. t. m.

Ale ani tehdy se tak nestalo; Francouzové blížili se přes řeku Moravu od západu, a Jan se rozhodl opustiti město i předmostí.

Dne 11. července odtáhl Janův sbor a Bianchi měl jej následovati v noci. Již ve dne konal přípravy k přechodu dělostřelectva z předmostí na druhý břeh; nepřítel tyto přípravy zpozoroval a snažil se útokem zmařiti tento záměr.

Alte-Au a obě fleše v Habernu byly již opuštěny, obsazena byla pouze hráz ještě osmi setninami (900 mužů).

Francouzové zahájili útok ve 20 hodin večer palbou sedmi kanonů, postavených mezi lesem a zásekami, na Habern. Brzy potom útočila pěchota; vznikla však pouze asi půlhodinová přestřelka, a útočící nepřítel ustoupil až do Alte-Au.

Dvě a půl hodiny potom byly převezeny z předmostí i poslední rakouské oddíly, které při posledním útoku pozbyly dva mrtvé a 14 raněných. Francouzské ztráty odhadují zajatí francouzští důstojníci na více než 300 mužů.

Tak se skončily boje o bratislavské předmostí trvající skoro půldruhého měsíce.

Hlavní prameny: Pplk. K. Schikowski, „Organ der milit.-wissenschaftl. Vereine, Wien", sv. XLII (1893); Horsetzky: „Die Feldzüge der letzten hundert Jahre", Wien, 1905.

Nomenklatury německé použito proto, aby při studiu pramenů a map starších bylo lze nalézti příslušná místa; na našem území je nomenklatura slovenská.

Kapitán prof. Jan GEBAUER:

Problém výstřelu s planety na planetu.

Problém balistický.

(Pokračování.)

Závislost okamžité rychlosti střely v na její vzdálenosti x od gravitačního centra S_1, vypočtená za předpokladu platnosti zákona o zachování energie.

Střela vypálená z bodu U_1 počátečnou rychlostí V_0 směrem $\overrightarrow{U_1 U_2}$ opouští bod U_1 s počátečnou energií kinetickou $m \cdot \frac{V_0^2}{2}$. Hmotu

střely zde zase označujeme m. Urazila-li tato střela ve směru $\overrightarrow{U_1 U_2}$ dráhu $x - R_1$ pak překonáváním výsledné gravitační síly $g \cdot m$ vykonala na této dráze práci

$$m \cdot \int_{R_1}^{x} g \cdot dx = m \cdot \int_{R_1}^{x} (g_1 - g_2) \cdot dx.$$

Tento pracovní výkon musí býti kompensován změnou kinetické energie uvažované střely, tedy poklesem (nebo správněji změnou) její rychlosti. Označme rychlost střely ve vzdálenosti x od gravitačního středu S_1 písmenou v.

Podle zákona o zachování energie má tedy býti

$$m \cdot \int_{R_1}^{x} (g_1 - g_2) \cdot dx = m \cdot \frac{V_0^2}{2} - m \cdot \frac{v^2}{2}, \quad \ldots \ldots \quad (47$$

odkudž ihned plyne

$$v^2 = V_0^2 + 2 \cdot \int_{R_1}^{x} (g_2 - g_1)\, dx \quad \ldots \ldots \ldots \quad (48$$

Dosadíme-li do této rovnice za $(g_2 - g_1)$ z rovnice 36, obdržíme

$$v^2 = V_0^2 + 2 \cdot \int_{R_1}^{x} \left[\frac{\mu_2}{(D-x)^2} - \frac{\mu_1}{x^2} \right] dx$$

čili

$$v^2 = V_0^2 + 2\mu_2 \cdot \int_{R_1}^{x} \frac{dx}{(D-x)^2} - 2\mu_1 \cdot \int_{R_1}^{x} \frac{dx}{x^2} \quad \ldots \ldots \quad (48'$$

Integrací rovnice 48′ dostaneme ihned

$$v^2 = V_0^2 + 2\mu_2 \cdot \left[\frac{1}{D-x} - \frac{1}{D-R_1} \right] + 2\mu_1 \cdot \left[\frac{1}{x} - \frac{1}{R_1} \right] \ldots (49$$

čili

$$v = \pm \sqrt{V_0^2 + 2(x - R_1) \cdot \left[\frac{\mu_2}{(D-x) \cdot (D-R_1)} - \frac{\mu_1}{x \cdot R_1} \right]} \quad \ldots (49'$$

Položíme-li v rovnici 49 $\mu_2 = 0$ a píšeme-li $\mu_1 = \mu$, $x = R$, $R_1 = R_0$, ve shodě s kapitolou, jednající o svislém vrhu v gravitačním poli jedné hvězdy, pak obdržíme z rovnice 49 rovnici 3, dříve uvedenou.

Rovnice 49, nebo 49′ podává hledanou závislost okamžité rychlosti střely v na její vzdálenosti x od gravitačního středu S_1.

Příklad 10.: Hvězdou I budiž země, hvězdou II měsíc. Střela byla vržena se země rychlostí $V_0 = 30$ km/sek po spojnici gravitačních středů obou těchto hvězd. (Viz příklad 1, v němž jest též $V_0 = 30$ km/sek).

a) *Vyšetřme rychlost uvažované střely ve vzdálenosti $X_1 = 345670$ km od středu zemského.* K výpočtu užijeme vzorce 49′, do něhož dosadíme za $x = X_1$, $R_1 = 6377{\cdot}4$ km, $D = 384390$ km, $\mu_1 = 408490$, $\mu_2 = 5010{\cdot}5$. Pak obdržíme

$$v = \sqrt{900 + 2 \times 339293 \times \left[\frac{5010{\cdot}5}{38720 \times 378023} - \frac{408490}{345670 \times 6377{\cdot}4}\right]},$$

čili

$$v = \sqrt{900 + 2 \times 339293\,[0{\cdot}00000034232 - 0{\cdot}00018108]} = \sqrt{900 - 122{\cdot}65},$$

čili $v = 27{\cdot}881$ km/sek.

V příkladě 1, jenž se od tohoto příkladu liší jen tím, že tam nebereme zřetele na gravitační pole měsíce, jsme vypočetli pro touž vzdálenost X_1 rychlost $v = 27{\cdot}877$ km/sek, tedy rychlost jen o 0·004 km/sek menší. Gravitační vliv měsíce na uvažovanou střelu způsobil zde tedy jen poměrně nepatrný přírůstek rychlosti.

b) *Vyšetřme rychlost se kterou by uvažovaná střela dopadla na povrch měsíce, t. j. do vzdálenosti $x = D - R_2$ od středu zemského.* Rovnice 49′, které zde použijeme, nabývá pro $x = D - R_2$ tvaru

$$v = \sqrt{V_0^2 + 2\,(D - R_1 - R_2) \cdot \left[\frac{\mu_2}{R_2\,(D - R_1)} - \frac{\mu_1}{R_1\,(D - R_2)}\right]}. \quad (49'')$$

Dosadíme-li sem zase za $V_0^2 = 900$, $D = 384390$, $R_1 = 6377{\cdot}4$, $R_2 = 1740{\cdot}8$, $\mu_1 = 408490$, $\mu_2 = 5010{\cdot}5$, obdržíme

$$v = \sqrt{900 + 2 \times 376272 \times [0{\cdot}00000076143 - 0{\cdot}00016358]} = \sqrt{900 - 117{\cdot}37}$$

čili $v = 27{\cdot}976$ km/sek.

Příklad 11.: Podmínky stejné jako v příkladě předcházejícím, jen počátečná rychlost střely jest jiná, $V_0 = 11{\cdot}189$ km/sek.

a) *Vyšetřme rychlost této střely ve vzdálenosti $X_1 = 345670$ km od středu zemského!* Ve vzorci 49′, jehož jsme v příkladě 9a použili, změní se jen hodnota V_0^2 (nyní jest $V_0^2 = 2 g_1 R_1 = 125{\cdot}19$), jinak tento vzorec zůstane beze změny. Dostaneme tedy

$$v = \sqrt{125{\cdot}19 - 122{\cdot}65} = 1{\cdot}59_4 \text{ (poslední místo jest nepřesné).}$$

V příkladě 2, již dříve vyřešeném, dostali jsme za obdobných podmínek (V_0, X_1, atd.) rychlost $v = 1{\cdot}520$ km/sek, tedy rychlost o 0·074 km/sek menší. Přírůstek rychlosti způsobený gravitačním vlivem měsíce na dráze $X_1 - R_1$ uvažované střely jest v tomto případě značně větší než byl v příkladě 9a a to proto, že zde gravitace měsíce působila na střelu po delší dobu.

b) *S jakou rychlostí by tato střela dopadla do vzdálenosti $D - R_2$ od zemského středu, t. j. na povrch měsíce?* K výpočtu použijeme rovnice 49″. Všimněme si, že oproti příkladu 9b pozmění se v této rovnici jen V_0^2 (nyní jest $V_0^2 = 125{\cdot}19$). Tedy platí

$$v = \sqrt{V_0^2 - 117{\cdot}37} = \sqrt{125{\cdot}19 - 117{\cdot}37},$$

čili $v = 2{\cdot}7964$ km/sek.

Příklad 12.: Podmínky tytéž jako v příkladech předešlých, jen počátečná rychlost jest jiná, $V_0 = 11{\cdot}086$ km/sek. Jest to (podle příkladu 5) ona počátečná rychlost, již by bylo nutno uděliti střele, aby ve vakuu dospěla do vzdálenosti X_1 od zemského středu, kdyby nebylo gravitace jiných hvězd.

a) *Jakou rychlost má uvažovaná střela ve vzdálenosti X_1?* Ve vzorci 49′, jehož zase použijeme, změní se opět jen V_0^2 (podle př. 5. jest $V_0^2 = 122{\cdot}88$). Obdržíme

$$v = \sqrt{122{\cdot}88 - 122{\cdot}65} = \sqrt{0{\cdot}23} = 0{\cdot}47^{96}.$$

Kdyby nebylo gravitace měsíce (příklad 5), měla by střela X_1 rychlost nulovou. Vlivem přítažlivosti měsíce, jež na střelu působila velmi dlouhou dobu (viz příklad 5), má střela ve vzdálenosti X_1 dosti značnou rychlost v = 480 m/sek.

b) *S jakou rychlostí dopadne tato střela na povrch měsíce?* Vzorec 49″ nám zde dává $v = \sqrt{V_0^2 - 117{\cdot}37} = \sqrt{122{\cdot}88 - 117{\cdot}37} = 2{\cdot}3474$ km/sek.

Příklad 13.: Střela byla vržena s měsíce z bodu U_2 (viz obr. 4.) *po spojnici gravitačních středů* $\overrightarrow{S_2U_2U_1S_1}$ *počátečnou rychlostí* $V_0 = 2{\cdot}3993$ *km/sek* (viz příklad 4.).

a) *Jaká bude její rychlost ve vzdálenosti* $D - X_1 = 38720$ *km od grav. středu měsíce?* Ponecháme-li zase pro zemi označení I, R_1, μ_1, pro měsíc označení II, R_2, μ_2, pak jest $x = D - X_1$ a vzorec 49′ můžeme psáti ve tvaru

$$v = \sqrt{V_0^2 + 2(x - R_2) \cdot \left[\frac{\mu_1}{(D - x)(D - R_2)} - \frac{\mu_2}{x \,.\, R_2}\right]}, \quad . \quad . \quad . \quad (49‴$$

čili

$$v = \sqrt{V_0^2 + 2(D - X_1 - R_2) \cdot \left[\frac{\mu_1}{X_1 \,.\, (D - R_2)} - \frac{\mu_2}{R_2 (D - X_1)}\right]}.$$

Dosadíme-li do tohoto vzorce za V_0^2, $D - X_1$, R_2, D, X_1, μ_1, μ_2 známé (resp. dané) hodnoty, obdržíme $V_0^2 = 2 g_2 R_2 = 5{\cdot}7566$;

$$v = \sqrt{5{\cdot}7566 + 2 \times 36979 \times \left[\frac{408490}{382649 \times 345670} - \frac{5010{\cdot}5}{38720 \times 1741{\cdot}8}\right]},$$

čili

$$v = \sqrt{5{\cdot}7566 + 2 \times 36979 \times [0{\cdot}000003018 - 0{\cdot}000074337]},$$

čili

$$v = \sqrt{5{\cdot}7566 - 5{\cdot}2746} = 0{\cdot}69423 \text{ km/sek}.$$

Srovnáme-li tento výsledek s výsledkem v = 0·50873 km/sek, který jsme byli obdrželi v příkladě 4, vidíme, že gravitačním vlivem měsíce byl způsoben přírůstek rychlosti o 0·1855 km/sek.

b) *S jakou rychlostí dopadne uvažovaná střela na povrch zeměkoule t. j. do vzdálenosti* $x = D - R_1$ *od gravitačního středu měsíce?*

Rychlost tuto vypočteme ze vzorce 49‴, dosadíme-li v něm za $x = D - R_1$. Dostaneme pak

$$v = \sqrt{V_0^2 + 2(D - R_1 - R_2) \cdot \left[\frac{\mu_1}{R_1 (D - R_2)} - \frac{\mu_2}{(D - R_1) R_2}\right]} \quad . \quad . \quad (49_1$$

Srovnáme-li tento vzorec 49_1 se vzorcem 49″, vidíme, že se liší jen znaménkem druhého členu pod odmocnítkem. V příkladě 10b jsme vyřešili hodnotu tohoto členu. Je dána číslem 117·37. Platí tedy obecně pro rychlost dopadu v na zemi střely vržené s měsíce počátečnou rychlostí V_0 po přímce $\overrightarrow{U_2U_1}$:

$$v = \sqrt{V_0^2 + 117{\cdot}37} \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (49_2$$

V našem případě, kdy jest $V_0^2 = 5{\cdot}7566$ obdržíme

$$v = \sqrt{5{\cdot}7566 + 117{\cdot}37} = 11{\cdot}096 \text{ km/sek}.$$

Příklad 14.: Podmínky tytéž jako v příkladě 13, jen počátečná rychlost střely jest jiná. Jest $V_0 = 2{\cdot}345$ *km/sek* (Srovnej příklad 7.) V gravi-

tačním poli pouze měsíčním by tato střela doletěla právě do vzdálenosti $D - X_1 = 38720$ km od středu měsíce, v této vzdálenosti by se zastavila a pak padala zpět na měsíc.

a) *Vyšetřme rychlost uvažované střely v bodě N_1* (viz obr. 5) *v gravitačním poli měsíce a země!* V rovnici 49‴ se změní opět jen V_0^2, jež má (podle příkladu 7.) hodnotu $V_0^2 = 5{\cdot}4978$. Jinak se rovnice tato $v = \sqrt{V_0^2 - 5{\cdot}2746}$ nezmění. Bude tedy

$$v = \sqrt{5{\cdot}4978 - 5{\cdot}2746} = 0{\cdot}47243 \text{ km/sek.}$$

Rychlost tato byla způsobena gravitačním vlivem zeměkoule na uvažovanou střelu.

b) *S jakou rychlostí dopadne tato střela na povrch zeměkoule?*

Rychlost tuto obdržíme ihned ze vzorce 49_2, dosadíme-li do něho za $V_0^2 = 5{\cdot}4978$. Dostaneme

$$v = \sqrt{5{\cdot}4978 + 117{\cdot}37} = 11{\cdot}085 \text{ km/sek.}$$

Příklad 15.: Podmínky stejné jako v příkladě 10., jenom počátečná rychlost jest jiná. Budiž $V_0 = 11{\cdot}117$ km/sek.

a) *Jakou rychlost bude míti tato střela ve vzdálenosti $X_1 = 345670$ km od středu zemského?* Počítáme podle vzorce 49′ a použijeme ovšem hodnot již odvozených v příkladě 10. Najdeme, že jest

$$v = \sqrt{V_0^2 - 122{\cdot}65} = \sqrt{123{\cdot}58 - 122{\cdot}65} = 0{\cdot}964^4 \text{ km/sek.}$$

Srovnejme tento příklad s příkladem 8c, v němž bylo počítáno jen s gravitačním polem zemským. Vidíme, že vliv gravitace měsíce způsobil zde přírůstek rychlosti střely o 128 m/sek.

b) *S jakou rychlostí dopadne tato střela na povrch měsíce, t. j. do vzdálenosti $D - R_2$ od středu zemského?* Počítáme podle rovnice 49″ a k výpočtu použijeme hodnot již odvozených v příkladě 10b. Jest tedy

$$v = \sqrt{V_0^2 - 117{\cdot}37} = \sqrt{123{\cdot}58 - 117{\cdot}37} = 2{\cdot}492 \text{ km/sek.}$$

Diskuse rovnice 49′. Rovnice tato dává reálné hodnoty v pro ony vzdálenosti x, pro něž jest výraz pod odmocninou ve vzorci 49′ větší než nula, nebo na nejméně rovný nule.

Střela na své dráze nabude rychlosti $v = 0$, t. j. zastaví se (aspoň na okamžik), je-li podle rovnice 49

$$V_0^2 + \frac{2\mu_2}{D - x} - \frac{2\mu_2}{D - R_1} + \frac{2\mu_1}{x} - \frac{2\mu_1}{R_1} = 0,$$

čili

$$\frac{\mu_2}{D - x} + \frac{\mu_1}{x} = \frac{\mu_2}{D - R_1} + \frac{\mu_1}{R_1} - \frac{V_0^2}{2} \quad \ldots\ldots (50$$

Označme

$$\frac{\mu_2}{D - R_1} + \frac{\mu_1}{R_1} - \frac{V_0^2}{2} = \frac{R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1}{R_1(D - R_1)} - \frac{V_0^2}{2} = \gamma \quad \ldots (51$$

Pak můžeme rovnici 50 psáti ve tvaru

$$\frac{x(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1}{x(D - x)} = \gamma, \quad \ldots\ldots\ldots (50'$$

čili

$$\gamma \cdot x^2 + (\mu_2 - \mu_1 - \gamma D) \cdot x + \mu_1 D = 0. \quad \ldots\ldots (50''$$

Uvažovaná střela zastaví se tedy na své dráze ve vzdálenosti x_1 od středu S_1 hvězdy I, kteráž vzdálenost x_1 musí vyhovovati kvadratické rovnici 50″. Kořeny rovnice 50″ jsou

$$x_{1,2} = \frac{D}{2} + \frac{\mu_1 - \mu_2}{2\gamma} \pm \frac{1}{2\gamma}\sqrt{\gamma^2 D^2 - \gamma \cdot 2D(\mu_1 + \mu_2) + (\mu_1 - \mu_2)^2} \quad (52$$

Kořeny tyto jsou buď dva reálné různé, nebo dva reálné stejné, nebo dva komplexně sdružené, podle toho, je-li diskriminant

$$\triangle = \gamma^2 D^2 - \gamma \cdot 2D(\mu_1 + \mu_2) + (\mu_1 - \mu_2)^2$$

větší než nula, rovný nule, nebo menší než nula.

Poněvadž předpokládáme veličiny D, μ_1, μ_2 co dané konstanty, závisí hodnota diskriminantu $\triangle$ jedině od velikosti veličiny γ, jež jest dána rovnicí 51. Velikost veličiny γ pak podle rovnice 51 závisí opět jen na velikosti počátečné rychlosti V_0, jelikož veličiny R_1, μ_1, μ_2, D pokládáme za dané. Hodnota diskriminantu $\triangle$ závisí tedy od velikosti počátečné rychlosti V_0 a proto můžeme říci: od počátečné rychlosti střely závisí, existuje-li na její dráze bod, v němž rychlost střely klesne na hodnotu nulovou.

Mezný případ, kdy ještě existuje na dráze střely bod, v němž se střela zastaví, t. j. kdy existují reálné kořeny 52 rovnice 50″, nastane tehdy, když bude diskriminant $\triangle = 0$. Podmínka tato dává nám rovnici

$$\triangle = \gamma^2 . D^2 - \gamma . 2D(\mu_1 + \mu_2) + (\mu_1 - \mu_2)^2 = 0 \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (53$$

Kořeny této kvadratické rovnice 53 jsou

$$\gamma_{1,2} = \frac{2D(\mu_1 + \mu_2) \pm \sqrt{4D^2 . (\mu_1 + \mu_2)^2 - 4D^2 . (\mu_1 - \mu_2)^2}}{2D^2}$$

čili

$$\gamma_{1,2} = \frac{\mu_1 \pm 2\sqrt{\mu_1 \mu_2} + \mu_2}{D} = \frac{[\sqrt{\mu_1} \pm \sqrt{\mu_2}]^2}{D} \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (54$$

Dosadíme-li tyto kořeny $\gamma_{1,2}$ do rovnice 51, budeme moci pak z ní vypočísti počátečné rychlosti V_0, jež tomuto (vlastně těmto dvěma) mezným případům příslušejí. Bude pak

$$\frac{V_0^2}{2} = \frac{R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1}{R_1(D - R_1)} = \frac{(\sqrt{\mu_1} \pm \sqrt{\mu_2})^2}{D} \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (55$$

Výraz tento upravme. Převedeme-li v něm oba zlomky na společného jmenovatele, obdržíme

$$V_0^2 = 2\frac{\mu_1[R_1^2 - 2DR_1 + D^2] \mp 2\sqrt{\mu_1}(D - R_1)\sqrt{\mu_2}R_1 + \mu_2 R_1^2}{DR_1(D - R_1)},$$

čili

$$V_0^2 = 2 \cdot \frac{[(D - R_1).\sqrt{\mu_1} \mp R_1 . \sqrt{\mu_2}]^2}{DR_1(D - R_1)} \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (55'$$

nebo

$$V_0^2 = \frac{2}{D} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1(D - R_1)}{R_1}} \mp \sqrt{\frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}}\right]^2 = \frac{2}{D}\left[\frac{\mu_1(D - R_1)}{R_1} + \frac{\mu_2 R_1}{D - R_1} \mp 2\sqrt{\mu_1 \mu_2}\right] . \quad (55''$$

Odmocněním dostaneme

$$V_0 = \sqrt{\frac{2}{DR_1(D - R_1)}} \cdot [(D - R_1)\sqrt{\mu_1} \mp R_1\sqrt{\mu_2}] \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (56$$

čili

$$V_0^2 = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1(D - R_1)}{R_1}} \mp \sqrt{\frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}}\right] \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (56'$$

Má-li střela v bodě U_1, z něhož jest vržena, tuto počátečnou rychlost danou rovnicí 56 (nebo identickou rovnici 56'), pak jest diskriminant $\triangle$ v rovnici 52 rovný nule, t. j. rovnice tato pak dává dva reálné a stejné kořeny. Avšak rovnicí 56 (nebo 56') jsou dány dvě rychlosti V_0, podle toho, vezmeme-li v ní buď znaménko „—" nebo „+". Rychlosti tyto označme $V_{0\cdot1}$, $V_{0\cdot2}$.

Rychlosti

$$V_{0\cdot1} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1 (D - R_1)}{R_1}} - \sqrt{\frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}}\right], \quad \ldots\ldots (57$$

ke které patří

$$\gamma_1 = \frac{\left[\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}\right]^2}{D}, \quad \ldots\ldots\ldots\ldots (58$$

přísluší pak podle rovnice 52 dva stejné reálné kořeny, jež označíme X_1. Hodnotu X_1 obdržíme, položíme-li v rovnici 52 diskriminant $\triangle = 0$ a dosadíme-li za $\gamma = \gamma_1$ z rovnice 58. Dostaneme po úpravě

$$X_1 = \frac{D\sqrt{\mu_1}}{\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}}, \quad \ldots\ldots\ldots\ldots (39'$$

kterou jsme byli již dříve odvodili co vzdálenost bodu N_1 (v němž jest výsledné grav. přirychlení $g = 0$) od středu S_1.

Dospěli jsme tedy k tomuto výsledku: *Aby střela, vržená z bodu U_1 na hvězdě I směrem $\overrightarrow{U_1 S_2}$ ke hvězdě II, dospěla na své dráze do bodu N_1* (ležícího mezi oběma hvězdami, v němž jest výsledné gravitační přirychlení $g = g_1 - g_2 = 0$) *a v tomto bodě se zastavila, jest nutno ji z bodu U_1 vrhnouti počátečnou rychlostí $V_{0\cdot1}$, danou rovnicí 57.*

Rychlosti

$$V_{0\cdot2} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1 (D - R_1)}{R_1}} + \sqrt{\frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}}\right], \quad \ldots\ldots (59$$

ke které patří

$$\gamma_2 = \frac{\left[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}\right]^2}{D}, \quad \ldots\ldots\ldots\ldots (60$$

přísluší podle rovnice 52 rovněž dva stejné reálné kořeny, jež označíme X_2. Hodnotu X_2 dostaneme z rovnice 52, položíme-li v ní $\triangle = 0$, $\gamma = \gamma_2$ (viz 60). Obdržíme po úpravě vzorec

$$X_2 = \frac{D \cdot \sqrt{\mu_1}}{\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_1}} \quad \ldots\ldots\ldots\ldots (40'$$

jejž jsme rovněž již byli odvodili a to pro vzdálenost bodu N_2 od středu S_1. Tehdy jsme dokázali, že body S_1, S_2, N_1, N_2 tvoří harmonickou čtveřinu a bod N_2 leží tedy v každém případě vně úsečky $\overline{S_1 S_2}$, takže má jen mathematický význam.

Příklad 16.: Vyšetřme závislost veličiny γ na počátečné rychlosti V_0 při vrhu po přímce $\overrightarrow{U_1 U_2}$ se země na měsíc!

Dosadíme-li do vzorce 51 za μ_1, μ_2, R_1, $D - R_1$ hodnoty příslušné zemi a měsíci, obdržíme

$$\gamma = 62{\cdot}596 + 0{\cdot}013254 - \frac{V_0^2}{2} = 62{\cdot}609254 - \frac{V_0^2}{2}$$

čili

$$\gamma = 62{\cdot}61 - \frac{V_0^2}{2}.$$

a) V příkladě 5 jsme našli $V_0 = 11{\cdot}086$ km/sek, t. j. $V_0^2 = 122{\cdot}88$.
Tehdy jest $\gamma \doteq 62{\cdot}61 - 61{\cdot}44 = +1{\cdot}17$.

b) V příkladě 2 jsme našli $V_0^2 = 2\,g_1\,R_1 = 125{\cdot}19$, $V_0 = 11{\cdot}189$ km/sek.
Tehdy jest $\gamma \doteq 62{\cdot}61 - 62{\cdot}595 = +0{\cdot}004$.

c) V příkladě 1 jsme měli $V_0 = 30$ km/sek, $V_0^2 = 900$.
Tehdy jest $\gamma = 62{\cdot}61 - 450 = -387{\cdot}39$.

Příklad 17.: Vyšetřme závislost veličiny γ na počátečné rychlosti V_0 při vrhu po přímce $\overrightarrow{U_2\,U_1}$ s měsíce na zemi!

Hledanou závislost obdržíme ze vzorce 51, píšeme-li v něm μ_1, μ_2, R_2 místo μ_2, μ_1, R_1 a dosadíme-li za μ_1, μ_2, R_2, D známé hodnoty. Dostaneme

$$\gamma = \frac{\mu_2}{R_2} + \frac{\mu_1}{D - R_2} - \frac{V_0^2}{2} = 2{\cdot}8783 + 1{\cdot}3753 - \frac{V_0^2}{2}$$

čili

$$\gamma = 4{\cdot}2536 - \frac{V_0^2}{2}.$$

a) V příkladě 3 jsme našli $V_0 = 2{\cdot}3993$ km/sek, $V_0^2 = 5{\cdot}7566$.
Tehdy jest $\gamma = 4{\cdot}2536 - 2{\cdot}8783 = +1{\cdot}3753$.

b) V příkladě 7 jsme našli $V_0 = 2{\cdot}345$ km/sek, $V_0^2 = 5{\cdot}4978$.
Tehdy jest $\gamma = 4{\cdot}2536 - 2{\cdot}7489 = +1{\cdot}5047$.

Příklad 18.: Vyšetřme minimální rychlost $V_{0\cdot1}$, jež by musela býti udělena střele vržené se země vzduchoprázdným prostorem po přímce $\overrightarrow{U_1\,U_2}$, aby střela tato dospěla do bodu N_1, resp. dopadla na měsíc!

Rychlost $V_{0\cdot1}$ vyšetříme ze vzorce 57, dosadíme-li do něho za μ_1, μ_2, R_1, D známé hodnoty. Výpočtem pak obdržíme

$$\sqrt{\frac{\mu_1\,(D - R_1)}{R_1}} - \sqrt{\frac{\mu_2\,R_1}{D - R_1}} = 4864{\cdot}4 - 9{\cdot}2 = 4855{\cdot}2$$

$$V_{0\cdot1} = 11{\cdot}075 \text{ km/sek}.$$

Veličinu γ_1, příslušnou této počátečné rychlosti $V_{0\cdot1}$, obdržíme ze vzorce 58, dosadíme-li do něho za μ_1, μ_2, D. Jest

$$\gamma_1 = \frac{\left[\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}\right]^2}{D} = \frac{[631{\cdot}81 + 70{\cdot}785]^2}{384390},$$

čili

$$\gamma_1 = 1{\cdot}2842.$$

Příklad 19.: Vyšetřme hodnotu $V_{0\cdot2}$ počátečné rychlosti střely, při níž se anuluje diskriminant rovnice 52.

Budeme počítati pomocí vzorce 59. Použijeme-li hodnot již vyřešených v příkladě předešlém, dostaneme

$$\sqrt{\frac{\mu_1\,(D - R_1)}{R_1}} + \sqrt{\frac{\mu_2\,R_1}{D - R_1}} = 4864{\cdot}4 + 9{\cdot}2 = 4873{\cdot}6$$

$$V_{0\cdot2} = 11{\cdot}117 \text{ km/sek}.$$

Této počátečné rychlosti $V_{0\cdot2}$ přísluší veličina γ_2, kterou vyřešíme ze vzorce 60, použijeme-li opět hodnot již nalezených v příkladě předešlém. Obdržíme

$$\gamma_2 = \frac{\left[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}\right]^2}{D} = \frac{[631{\cdot}81 - 70{\cdot}785]^2}{384390},$$

čili

$$\gamma_2 = 0{\cdot}81882.$$

Příklad 20.: Vyšetřme minimální počátečnou rychlost $V_{0\cdot 1}$, jež by musela býti udělena střele vržené s měsíce vzduchoprázdným prostorem po přímce $\overrightarrow{U_2 U_1}$, aby střela tato dospěla do bodu N_1, resp. aby dopadla na zemi.

Použijeme zase vzorce 57, avšak budeme v něm psáti μ_1, μ_2, R_2 na místo μ_2, μ_1, R_1. Vzorec tento pak nabude tvaru

$$V_{0\cdot 1} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_2 (D - R_2)}{R_2}} - \sqrt{\frac{\mu_1 R_2}{D - R_2}} \right] \quad \ldots \ldots \quad (57'$$

Dosadíme-li sem za μ_2, D, R_2, μ_1 známé hodnoty, dostaneme

$$\sqrt{\frac{\mu_2 (D - R_2)}{R_2}} - \sqrt{\frac{\mu_1 R_2}{D - R_2}} = 1049{\cdot}475 - 42{\cdot}615 = 1006{\cdot}86,$$

$$V_{0\cdot 1} = 2{\cdot}2967 \text{ km/sek.}$$

Této počátečné rychlosti přísluší podle vzorce 58 stejná veličina γ_1, kterou jsme již byli vyšetřili v příkladě 18, totiž $\gamma_1 = 1{\cdot}2842$.

Příklad 21.: Pro výstřel s měsíce, uvažovaný v předešlém příkladě, vyšetřme druhou počátečnou rychlost $V_{0\cdot 2}$, při níž se anuluje diskriminant rovnice 52.

Budeme opět počítati pomocí vzorce 59, v němž však budeme zase psáti μ_1, μ_2, R_2 na místo μ_2, μ_1, R_1. Tak dostaneme vzorec

$$V_{0\cdot 2} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_2 (D - R_2)}{R_2}} + \sqrt{\frac{\mu_1 R_2}{D - R_2}} \right] \quad \ldots \ldots \quad (59'$$

Použijeme-li hodnot již vyšetřených v předešlém příkladě, dostaneme

$$\sqrt{\frac{\mu_2 (D - R_2)}{R_2}} + \sqrt{\frac{\mu_1 R_2}{D - R_2}} = 1049{\cdot}475 + 42{\cdot}615 = 1092{\cdot}09$$

$$V_{0\cdot 2} = 2{\cdot}4911 \text{ km/sek.}$$

Veličina γ_2, jež přísluší této počátečné rychlosti, jest opět stejná s veličinou γ_2 odvozenou v příkladě 19, jak je zřejmo z výrazu 60. Jest $\gamma_2 = 0{\cdot}81882$.

Diskuse závislosti veličiny γ a diskriminantu $\triangle$ na počátečné rychlosti V_0.

Rovnice 51 podává závislost veličiny γ na počátečné rychlosti V_0. Z rovnice této jest patrno, že veličina γ klesá s rostoucí rychlostí V_0 a sice se čtvercem této rychlosti. Rychlost V_0 můžeme si mysliti měnitelnou v rozsahu $0 \leqq V_0 \leqq \infty$. Roste-li V_0 v tomto rozsahu, klesá γ od své největší hodnoty

$$\gamma_0 = \frac{R_1 (\mu_2 - \mu_1) + D \mu_1}{R_1 (D - R_1)}, \text{ jež přísluší rychlostí } V_0 = 0, \quad \ldots \quad (61$$

až po hodnotu $\gamma = -\infty$, příslušnou rychlosti $V_0 = \infty$.

Podle předpokladu, který jsme byli již dříve učinili, že jest $D > R_1 + R_2$, jest $\gamma_0 > 0$. Klesajíc s rostoucím V_0, nabývá veličina γ hodnoty nulové pro počátečnou rychlost

$$V_{0\cdot 0} = \sqrt{\frac{2 [R_1 (\mu_2 - \mu_1) + D \mu_1]}{R_1 (D - R_1)}}, \text{ jíž přísluší } \gamma = 0. \quad \ldots \ldots \quad (62$$

Je-li $V_0 < \sqrt{\frac{2 [R_1 (\mu_2 - \mu_1) + D \mu_1]}{R_1 (D - R_1)}}$, jest $\gamma > 0$, je-li $V_0 > \sqrt{\frac{2 [R_1 (\mu_2 - \mu_1) + D \mu_1]}{R_1 (D - R_1)}}$,

jest $\gamma < 0$. Kvadratickou závislost diskriminantu $\triangle$ na veličině γ lze znázorniti parabolou (obr. 6.). Diskriminant $\triangle$ nabývá záporné hodnoty pro všecky kladné hodnoty γ, jež leží v intervalu

$$\gamma_2 = \frac{(\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2})^2}{D} < \gamma < \frac{(\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2})^2}{D} = \gamma_1 \quad \ldots \quad (63$$

Pro všecky jiné hodnoty γ jest diskriminant $\triangle$ kladný.

Z toho jest tedy patrno, že komplexní kořeny $x_{1\cdot 2}$ rovnice 52 obdržíme pro ony hodnoty γ, jež leží v kladném intervalu 63.

Stane-li se γ jednou z obou mezí γ_1, γ_2 tohoto intervalu stane se $\triangle = 0$, rovnice 52 dá pak jen jeden kořen X_1, resp. X_2, jak jsme již byli odvodili. Pro ostatní možné hodnoty γ, t. j. pro všechny záporné hodnoty γ, jakož i pro kladné hodnoty γ dvou intervalů

$$\gamma_0 = \frac{R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1}{R_1(D - R_1)} > \gamma > \gamma_1 = \frac{(\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2})^2}{D}; \quad \gamma_2 = \frac{(\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2})^2}{D} > \gamma > 0$$

jest diskriminant $\triangle$ kladný a rovnice 52 dává dva reálné různé kořeny $x_{1\cdot 2}$.

Intervalu 63, t. j. komplexním kořenům $x_{1\cdot 2}$, přísluší interval proměnnosti počátečné rychlosti

$$V_{0\cdot 2} > V_0 > V_{0\cdot 1}. \quad \ldots \quad (64$$

jehož meze jsou dány vzorci 59, 57.

Interval tento má rozsah

$$V_{0\cdot 2} - V_{0\cdot 1} = 2\sqrt{\frac{2R_1\mu_2}{D(D - R_1)}}$$

Dospěli jsme k výsledku: Kořeny $x_{1\cdot 2}$ rovnice 52 jsou reálné různé je-li počátečná rychlost střely v intervalech $V_{0\cdot 1} > V_0 > 0$, nebo $\infty > V_0 > V_{0\cdot 2}$. Kořeny $x_{1\cdot 2}$ jsou reálné stejné, je-li buď $V_0 = V_{0\cdot 1}$, nebo $V_0 = V_{0\cdot 2}$. Kořeny $x_{1\cdot 2}$ jsou komplexně sdružené, je-li počátečná rychlost V_0 v intervalu 64.

Příklad 22.: Vypočti hodnoty γ_0, $V_{0\cdot 0}$ příslušné výstřelu se země na měsíc po přímce $\overrightarrow{U_1 U_2}$!

Podle vzorce 61 jest pro $V_0 = 0$ (viz příklad 16)

$$\gamma_0 = 62{\cdot}61.$$

Podle vzorce 62 jest pro $\gamma = 0$

$$V_{0\cdot 0}^2 = 125{\cdot}22, \text{ tedy } V_{0\cdot 0} = 11{\cdot}19 \text{ km/sek.}$$

Příklad 23.: Vypočti hodnoty γ_0, $V_{0\cdot 0}$ příslušné výstřelu s měsíce na zem po přímce $\overrightarrow{U_2 U_1}$.

Podle vzorce 61 jest pro $V_0 = 0$ (viz příklad 17)

$$\gamma_0 = 4{\cdot}2536.$$

Podle vzorce 62 jest pro $\gamma = 0$

$$V_{0\cdot 0}^2 = 8{\cdot}5072, \text{ tedy } V_{0\cdot 0} = 2{\cdot}9167 \text{ km/sek.}$$

Diskuse kořenů $x_{1\cdot 2}$ rovnice 52. Znaménku „+" před odmocninou v této rovnici nechť odpovídá kořen x_1, znaménku „—" kořen x_2. Rovnici 52 můžeme psáti též takto:

$$x_{1\cdot 2} = \frac{1}{2\gamma} \cdot [\gamma D + (\mu_1 - \mu_2) \pm \sqrt{[\gamma D + (\mu_1 - \mu_2)]^2 - 4\gamma D\mu_1}] \quad \ldots \quad (52'$$

Pak jest

$$\left.\begin{aligned} x_1 - D &= \frac{1}{2\gamma} \cdot \left[-\gamma D + \mu_1 - \mu_2 + \sqrt{[\gamma D + \mu_1 - \mu_2]^2 - 4\gamma D \mu_1}\right] \\ x_2 - D &= \frac{1}{2\gamma} \cdot \left[-\gamma D + \mu_1 - \mu_2 - \sqrt{[\gamma D + \mu_1 - \mu_2]^2 - 4\gamma D \mu_1}\right] \end{aligned}\right\} \quad \ldots (65$$

Z kvadratické rovnice 50″ plyne, že součin $x_1 . x_2$ obou jejích kořenů jest

$$x_1 . x_2 = \frac{\mu_1 . D}{\gamma}, \quad \ldots (66$$

a součet obou kořenů že jest

$$x_1 + x_2 = \frac{1}{\gamma} \cdot [\mu_1 - \mu_2 + \gamma D], \quad \ldots (67$$

Je-li $\gamma > 0$, jest pak součin $x_1 . x_2$ obou kořenů kladný, t. j. oba kořeny jsou téhož znaménka; je-li $\gamma < 0$, jsou znaménka obou kořenů různá, jak plyne z rovnice 66. Je-li $\gamma = 0$, pak jest $x_1 = \infty$, $x_2 = \frac{D \mu_1}{\mu_1 - \mu_2}$, jak jest patrno z rovnic 52′, 50′.

Vynásobíme-li oba výrazy 65, jež jsme vyšetřili pro úsečky $(x_1 - D)$, $(x_2 - D)$, obdržíme

$$(x_1 - D) . (x_2 - D) = \frac{D . \mu_2}{\gamma}, \quad \ldots (68$$

tedy součin tento řídí se zase znaménkem veličiny γ.

Předpokládejme, že kořeny x_1, x_2 jsou reálné.

Budiž dále $\gamma > 0$. Podle těchto předpokladů omezujeme počátečnou rychlost střely V_0 na intervaly

$$V_{0\cdot 0} = \sqrt{\frac{2[R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1]}{R_1(D - R_1)}} > V_0 \geqq V_{0\cdot 2}, \text{ resp. } V_{0\cdot 1} \geqq V_0 > 0, \quad \ldots (69$$

jichž meze $V_{0\cdot 2}$, $V_{0\cdot 1}$ jsou dány výrazy 59, 57.

Reálným těmto kořenům x_1, x_2 příslušejí body N′, N″, jež obdržíme, naneseme-li úsečky x_1, x_2 od počátku S_1 na osu $x \equiv S_1 S_2$ a to buď v kladném, nebo záporném směru této osy, podle znaménka úseček x_1, x_2. V tomto případě leží oba body N′, N″ na přímce $\overline{S_1 S_2}$ v témže směru od gravitačního středu S_1, poněvadž jest $x_1 . x_2 = \frac{\mu_1 . D}{\gamma} > 0$, jakož i v témže směru od gravitačního středu S_2, poněvadž jest $(x_1 - D) . (x_2 - D) = \frac{D \mu_2}{\gamma} > 0$.

Je-li $\gamma < 0$, t. j.

$$V_0 > \sqrt{\frac{2[R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1]}{R_1(D - R_1)}} = V_{0\cdot 0},$$

pak kořeny x_1, x_2 jsou vždy reálné. Tehdy body N′, N″, jež těmto kořenům příslušejí, leží po obou stranách gravitačního centra S_1 (viz 66), jakož i po obou stranách gravitačního centra S_2 (viz 68), tudíž vně úsečky $\overline{S_1 S_2}$. V tomto případě oba body N′, N″ vybočily z úsečky $\overline{U_1 U_2}$, pro níž platí základní rovnice $g = g_1 - g_2$, tedy neplatí pro ně učiněné předpoklady a body tyto pak již nemají pro nás praktického významu.

Proto se nadále budeme zabývati jen případem, kdy jest $\gamma > 0$. Že jest $V_{0\cdot 0} > V_{0\cdot 2}$, jest patrno z rovnice 55, kterou vzhledem ke vzorcům 62, 59 můžeme psáti ve tvaru

$$\frac{V_{0\cdot 2}^2}{2} = \frac{V_{0\cdot 0}^2}{2} - \frac{[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}]^2}{D}.$$

Z rovnice 67 plyne

$$x_1 + x_2 = D + \frac{\mu_1 - \mu_2}{\gamma}.$$

Dosadíme-li do tohoto vztahu z rovnice 51 za γ

$$\gamma = \frac{R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1}{R_1(D - R_1)} - \frac{V_0^2}{2} = \frac{1}{2} \cdot \left[\frac{2[R_1(\mu_2 - \mu_1) + D\mu_1]}{R_1(D - R_1)} - V_0^2 \right],$$

což jest podle rovnice 62 rovno

$$\gamma = \frac{1}{2} \cdot [V_{0\cdot 0}^2 - V_0^2], \quad \ldots\ldots\ldots (51'$$

obdržíme

$$x_1 + x_2 = D + \frac{2(\mu_1 - \mu_2)}{V_{0\cdot 0}^2 - V_0^2} \quad \ldots\ldots\ldots (70$$

Budiž $\mu_1 > \mu_2$.

Z výrazu 70 je nyní zřejmo: Roste-li počátečná rychlost V_0 v intervalu své proměnnosti $0 < V_0 < V_{0\cdot 0}$, pak součet kořenů $x_1 + x_2$ rovnice 50" roste od hodnoty

$$(x_1 + x_2)_0 = D + \frac{2(\mu_1 - \mu_2)}{V_{0\cdot 0}^2} = \frac{R_1^2\mu_2 + (D^2 - R_1^2)\mu_1}{R_1\mu_2 + (D - R_1)\mu_1} > 0,$$

jež odpovídá nulové počátečné rychlosti ($V_0 = 0$), až po hodnotu $x_1 + x_2 = \infty$, když jest $V_0 = V_{0\cdot 0}$.

Překročí-li počátečná rychlost V_0 hodnotu $V_{0\cdot 0}$, pak se hodnota součtu kořenů $x_1 + x_2$ stane zápornou a bude při rychlosti rostoucí v intervalu

$$V_{0\cdot 0} < V_0 < \sqrt{V_{0\cdot 0}^2 + \frac{2(\mu_1 - \mu_2)}{D}}$$

stále zápornou. Nabyla-li by počátečná rychlost V_0 hodnoty

$$V_0 = \sqrt{V_{0\cdot 0}^2 + \frac{2(\mu_1 - \mu_2)}{D}} = \sqrt{\frac{2[\mu_1(D^2 - R_1^2) + \mu_2 R_1^2]}{D \cdot R_1 \cdot (D - R_1)}} = \sqrt{\frac{2}{D}\left[\frac{\mu_1(D + R_1)}{R_1} + \frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}\right]},$$

pak se stane $x_1 + x_2 = 0$.

Vzroste-li počátečná rychlost V_0 ještě nad hodnotu $\sqrt{V_{0\cdot 0}^2 + \frac{2(\mu_1 - \mu_2)}{D}}$, stane se součet kořenů $x_1 + x_2$ zase kladným a poroste s rostoucí rychlostí V_0, avšak poroste-li počátečná rychlost V_0 do nekonečna, bude se součet $x_1 + x_2$ asymptoticky blížiti velikosti úsečky $D = \overline{S_1 S_2}$.

Budiž $\mu_1 < \mu_2$.

Z výrazu 70 je zřejmo, že součet kořenů $x_1 + x_2$ rovnice 50" bude stále rovný vzdálenosti D obou gravitačních středů $\overline{S_1 S_2}$, ať jest počátečná rychlost V_0 jakkoliv velká. Tehdy jest

$$V_{0\cdot 0} = \sqrt{\frac{2D\mu_1}{R_1(D - R_1)}}.$$

Budiž $\mu_1 < \mu_2$.

Rovnici 70 pak můžeme psáti ve tvaru $x_1 + x_2 = D - \frac{2(\mu_2 - \mu_1)}{V_{0\cdot 0}^2 - V_0^2}$,

Je-li $V_0 = 0$ jest

$$x_1 + x_2 = \frac{R_1^2 \mu_2 + (D_1^2 - R_1^2)\mu_1}{R_1 \mu_2 + (D - R_1)\mu_1} > 0$$

Roste-li V_0 v intervalu proměnnosti $0 < V_0 < \sqrt{V_{0\cdot 0}^2 - \frac{2(\mu_2 - \mu_1)}{D}}$, klesá součet kořenů $x_1 + x_2$ k nule. Je-li

$$V_0 = \sqrt{V_{0\cdot 0}^2 - \frac{2(\mu_2 - \mu_1)}{D}} = \sqrt{\frac{2}{D} \cdot \left[\frac{\mu_1 (D + R_1)}{R_1} + \frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}\right]}$$

jest $x_1 + x_2 = 0$. Podle rovnice 67 jest $x_1 + x_2 = D - \frac{\mu_2 - \mu_1}{\gamma}$, což v tomto případě má býti rovno nule. Musí tedy býti $\gamma = \frac{\mu_2 - \mu_1}{D}$, což skutečně jest, jak vyplývá z rovnice 51' dosadíme-li do ní za $V_0^2 = V_0^2 - \frac{2(\mu_2 - \mu_1)}{D}$.

V tomto případě se rovnice 50" redukuje na tvar

$$\gamma \cdot x^2 + \mu_1 D = 0, \text{ čili } (\mu_2 - \mu_1) \cdot x^2 + \mu_1 D^2 = 0,$$

o imaginárných kořenech

$$x_1 = D\sqrt{\frac{-\mu_1}{\mu_2 - \mu_1}}, \quad x_2 = -D\sqrt{\frac{-\mu_1}{\mu_2 - \mu_1}}.$$

Skutečně hodnota $\gamma = \frac{\mu_2 - \mu_1}{D}$ leží již v intervalu 63, jehož veličiny γ dávají komplexní kořeny x_1, x_2, neboť jest

$$\frac{\mu_2 - \mu_1}{D} - \frac{[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}]^2}{D} = \frac{2(\sqrt{\mu_1 \mu_2} - \mu_1)}{D} > 0,$$

$$\frac{\mu_2 - \mu_1}{D} - \frac{[\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}]^2}{D} = -\frac{2(\sqrt{\mu_1 \mu_2} + \mu_1)}{D} < 0.$$

Rychlost $V_0 = \sqrt{\frac{2}{D} \cdot \left[\frac{\mu_1 (D + R_1)}{R_1} + \frac{\mu_2 R_1}{D - R_1}\right]}$ jest též větší než $V_{0\cdot 1}$ a menší než $V_{0\cdot 2}$, jak snadno se přesvědčíme srovnáním pomocí rovnice 57, 59.

Vzroste-li počátečná rychlost nad hodnotu $\sqrt{V_{0\cdot 0}^2 - \frac{2(\mu_2 - \mu_1)}{D}}$, stane se součet $x_1 + x_2$ záporným a klesá k hodnotě $-\infty$, blíží-li se rostoucí rychlost počátečná hodnotě $V_{0\cdot 0}$. Pro $V_0 = V_{0\cdot 0}$ jest $x_1 + x_2 = -\infty$. Vzroste-li počátečná rychlost V_0 nad hodnotu $V_{0\cdot 0}$, stane se součet $x_1 + x_2$ kladným a klesá od hodnoty $x_1 + x_2 = \infty$ asymptoticky k hodnotě D s počátečnou rychlostí rostoucí do nekonečna.

Případ, kdy jest počátečná rychlost $V_0 = 0$. Tehdy jest podle rovnice 51' $\gamma = \frac{1}{2} \cdot V_{0\cdot 0}^2$ a jedním kořenem rovnice 50" zřejmě jest $x_1 = R_1$. Druhým kořenem podle rovnice 66 jest

$$x_2 = \frac{\mu_1 D}{\gamma \cdot R_1} = D \frac{\mu_1 (D - R_1)}{\mu_1 (D - R_1) + \mu_2 R_1} < D.$$

Současně jest $D - x_1 = D - R_1$; $D - x_2 = D \frac{\mu_2 R_1}{\mu_1 (D - R_1) + \mu_2 R_1}$.

(Příště dokončení.)

Major EMIL KALÁB:

Boje spojenců v tundrách roku 1918—1919.

V červnu r. 1918 vysadila spojenecká eskadra v murmaňském přístavu u Ledového moře anglický oddíl, který obsadil murmaňský přístav, důležité body města Murmaňska a blízké městečko Kolu (podle tohoto městečka nazývá se poloostrov Kolským).

V Murmaňsku bolševického vojska nebylo, a proto murmaňský sovět byl nucen konstatovati pouze fakt, aniž by se mohl okupaci opříti, zvláště když ruské křižáky „Askold" a „Česma", v přístavu kotvící byly spojenci zabrány. Potom byla jedna anglická rota posunuta dále na jih po murmaňské dráze směrem na Kem. Jeden srbský ešelon, který tehdy jel tudy z Oděsy na makedonskou frontu, byl zadržen, podřízen anglickému velení a obsazena jím důležitá stanice a přístav Kandalakša u Bílého moře. Druhý srbský ešelon ponechán byl zatím v Murmaňsku.

Místní sověty byly bezmocné a vláda komisařů v Moskvě omezila se zatím na papírové protesty. Boje s Čechoslováky vyžadovaly totiž veškerého jejího vojska, a k zjevnému nepřátelství se spojenci vlastně dosud nedošlo.

Mezitím — v červenci 1918 — vyloděno bylo v přístavu murmaňském ještě vojsko francouzské (zatím jeden prapor).

Celá tato akce spojenců byla přípravou k aktivnímu vystoupení. Situace před započetím operací byla tato: Pozemní vojsko skládalo se přibližně ze 4000 Angličanů (většinou technické zbraně), 1000 Francouzů, 1000 Srbů. Tak zvaný Slavjano-britanský legion byl tehdy v začátcích a čítal jen několik desítek ruských dobrovolců. Rovněž polský oddíl, sestavený z polských uprchlíků z Ruska, byl teprve v začátcích. Pozemní vojsko bylo rozloženo po murmaňské dráze od stanice a bělomořského přístavu Kemi až po Ledové moře. Většina však byla v Murmaňsku. Mimo to jedna srbská rota obsadila pobřežní klášter „Pečengu". Loďstvo skládalo se z několika křižáků (francouzské křižáky „Admirál Ob", „Antentive", americký křižák „Olympia", ukořistěné ruské křižáky „Askold" a „Česma") a z několika menších bitevních lodí anglických.

Operace se započaly výpravou po moři proti městu Archangelsku dne 1. srpna roku 1918. Pozemní vojsko vezeno bylo na parnících „Stephen" a „Kasala" a jako ochrana doprovázela expedici většina eskadry z murmaňského zálivu (německé ponorky objevily se až v těchto končinách).

Dne 3. srpna 1918 přiblížila se výprava k Archangelsku. Při jejím objevení zosnovaly protibolševické živly v Archangelsku povstání proti bolševikům, takže boj o město byl velice krátký. Bolševici ustoupili na jih na dráhu Archangelsk—Vologda až ke stanici Tundře. Druhá jejich část, ustupující po severní Dvině, zabrala ty nejlepší říční parníky. Spojenecká expedice zajela i s válečnými loďmi do ústí Severní Dviny, do přístavu Bakarica. Zde bylo vyloděno vojsko, které okamžitě počalo pronásledovati ustupující bolševiky.

Takto byly zahájeny boje v tundrách, boje v polárních končinách, v nichž do této doby vlastně žádná armáda nebojovala. Pokusím se vylíčiti charakter těchto bojů. Dříve však pro celkový přehled předešlu ještě další informace:

Po obsazení Archangelska vzat byl též přístav Oněga, přístav Mezeň a ústí řeky Pečory. Postupně ustavily se tyto od sebe oddělené fronty: 1. Fronta na murmaňské dráze, 2. fronta na řece

Oněze, 3. fronta na dráze Archangelsk—Vologda, 4. fronta na Severní Dvině, 5. fronta na řece Mezeni, 6. fronta na řece Pečoře. Vrchní velitelství nad všemi frontami bylo v Archangelsku (anglické).

Se vzrůstající působností boje bolševiků a s jejich vzrůstajícím odporem rostl též počet spojeneckých vojsk, takže z jara r. 1919 bylo na ruském severu podle soukromých informací asi 10.000 Angličanů, 3000 Američanů, 2000 Francouzů, 1000 Jihoslovanů, 1000 Italů, 350 Poláků, asi 10.000 mobilisovaného domácího vojska, slavjano-britanský legion, který náborem dobrovolců v archangelské oblasti vzrostl asi na pluk, a 20 Čechoslováků. Nejčetněji obsazena byla severodvinská fronta (velitel generál), neboť zdejší kolona probíjela se na Kotlas a Vjatku vstříc Čechoslovákům, postupujícím od Jekatěrinburku na severozápad. Též silně obsazena byla později fronta na murmaňské dráze. Velitelem všech vojsk a všeho loďstva byl nejprve anglický generál Poole, později generál Ironside. Velitelem na Sev. Dvině byl nejprve anglický generál Finlayson, po něm generál Graham. Vojska byla promíšena. Na příklad: Na Severní Dvině byli Angličané (Skotové a liverpoolský pluk), Američané (dva prapory), ruští dobrovolci (dva prapory), 150 Poláků a mobilisované ruské vojsko (2 prapory). Dělostřelectvo zde bylo kanadské. Francouzi byli většinou na frontě na dráze Archangelsk—Vologda, Jihoslované na murmaňské frontě, Italové v městečku Kola.

Podmínky, za nichž bylo nutno bojovati, byly kruté. Terén byl většinou silná nebo slabší tundra. Silná tundra je vůbec neprostupnou překážkou. Stala se též hrobem velikému počtu vojínů. Slabá tundra pokryta jest zakrnělým pralesem. Z větší části je prostupná, ale s námahou. Suchá půda táhne se jen kolem řek a železnice a jest pokryta pralesem, u Archangelska a na Kole zakrnělým, avšak čím dále k jihu, tím mohutnějším. Hory a kopce jsou pouze na poloostrově Kole. Komunikace jsou jen kolem větších řek. Jsou to obyčejné cesty, místy zdokonalené koly (Prügelweg). V celé archangelské oblasti (počítá se do ní i murmaňský kraj) jsou dvě dráhy: Trať Archangelsk—Vologda a Murmaňská trať. Jinak jsou tu pouze tajné lovecké stezky, které lovci neúnavným pátráním v tundře odkryli a nenápadně poznamenali. Tyto stezky hrály v tamějších bojích velikou úlohu. Řeky v archangelské oblasti jsou většinou splavné, k použití však pouze od polovice května až do konce října. V létě jest stálý den bez noci (v Murmaňsku vůbec nezapadá slunce). Ke konci léta však začnou kratinké tmy, které čím blíže k zimě rostou na úkor dne, až v zimě jest téměř pouze noc a jen kratičký den nebo jen šero. V této době jsou pověstné polární tmy s polárními zářemi. Sníh a led přichází v říjnu a mizí v květnu. Léto jest kratičké, málo teplé. Komárů však bývá i v Murmaňsku spousta. Zalidnění v archangelské oblasti jest nepatrné. Na celé ploše, třikrát tak veliké jako bývalé Rakousko-Uhersko, jest pouze několik set tisíc obyvatelů (Rusové a mongolští Eskymáci).

Za těchto podmínek začaly boje svou povahou v historii válečnictví ojedinělé. Podám chronologicky taktický vývoj těchto bojů, při čemž budu míti zřetel hlavně na frontu severodvinskou, frontu na dráze Archangelsk—Vologda a frontu oněžskou.

První boje svedli v těchto krajinách Francouzi na vologdské dráze po svém vylodění v Bakarici. Tehdy neznali ještě ani Francouzi, ani bolševici záludného boje v tundrách. Potyčky svedeny byly na suchých místech kolem trati. Křídla se nekryla, poněvadž

silná tundra pokládala se za nejspolehlivější ochranu boků. Útočilo se čelem. O vítězství rozhodovala zde hlavně odvaha, neboť protivníci se neznali. Kulomety hrály velice důležitou úlohu, poněvadž se bojovalo vlastně o soutěsky. Lesy sice sahaly až k trati, avšak bolševici vybírali si k obraně prostranství jen málo nebo vůbec nezalesněná. Těchto bylo velice málo, a proto bralo se za vděk i s místy, z nichž byl výstřel pouze na 200—400 kroků. Ústup dál se vždy na desítky verst, než se přišlo na místo vhodné pro obranu. Dělostřelectvo při těchto frontálních bojích bylo umístěno na plochých vagonech improvisovaného obrněného vlaku.

Podobně se vedly první boje kolem řek. Zde však dělostřelectvo bylo umístěno na parnících, takže mělo větší svobodu jednání. Když se objevilo, že cesty kolem řek jsou v mnoha případech pro dělostřelectvo schůdné, vysadila se děla na břeh. Odtud v případě potřeby mohla z krytu lépe odrážeti útoky nepřátelských lodí (improvisovaných monitorů). Při tom však i zde vedly se s počátku všechny boje frontálně, neboť kolem řeky by obyčejně jen pruh suché půdy, široký půl až 3 km.

Když se bolševické síly poněkud zorganisovaly (podzim 1918) a bolševické vedení poznalo svého protivníka, staly se frontální boje bezvýslednými. Anglické i bolševické vedení vidělo nyní, že se musí sáhnouti k jinému způsobu boje. Učiněny pokusy s improvisovanými obrněnými vlaky. To pomohlo jen krátce, než protivník si zaopatřil obranný prostředek. Letadla byla dosti bezmocná, jelikož opěrné body bylo těžko v tamějším terénu odkrýti. Zdálo se, že se veškerý pohyb na frontách zastaví. S tím se však vedení, zvláště anglické, nemohlo spokojiti. Hledaly se prostředky k odpomoci. Našly se. Byli to místní lovci, kteří pomohli a začali hráti na obou stranách veledůležitou úlohu. Svojí znalostí dosud tajených nebo málo známých průchodů i přes silné tundry oživili opět operace. Začal nyní nový boj, ale ne už boj o soutěsky, nýbrž boj o tundru a o průchody přes ní. Byl to boj zvláštního druhu, boj nelítostný, v němž poražená strana obyčejně celá vzala za své. Postup býval tento:

Objevil se lovec, který znal stezku tundrou kolem nepřátelského křídla až v týl nepřítele. Za vedení tohoto člověka šla nejprve hlídka stezku prohledati, aby byla jistota, že lovec není zrádce a nemá úmysl vésti vojsko do záhuby. Taková cesta tundrou jest totiž velice riskantní. Celá kolona, která jde na obchvat, musí jíti po ní husím pochodem, vláčeti se bahnem dlouhé kilometry, přelézati nebo přebrodovati se přes bahnité potoky nebo říčky. Kdo stoupl mimo, často se utopil v bahně. Nebezpečí, že se nikdo z útočníků nevrátí, bylo veliké, neboť nikdo si cesty zpět nepamatoval a za porážky nebo ztráty průvodce lidé hynuli v tundře, marně volajíce o pomoc. Takovým způsobem zahynula celá obchvatná kolona bolševická u Tulgasu na Severní Dvině, francouzský obchvatný oddíl na frontě na dráze Archangelsk—Vologda a j. Proto byl průzkum takové stezky nutností, třebas že se tím ztrácel čas. První takový průzkum tundrou na archangelské frontě v týl bolševiků provedli naši čeští dobrovolci, a to na vzdálenost asi 60 verst.

Podle průzkumu stezky, rusky „tropinka“ zvané, vypracován byl plán útoku, spojený s obchvatem nepříteli v týl. Nepřítel byl nejprve zapleten do frontálního boje, aby přitáhl svoje zálohy i co nejvíce materiálu do přední linie. Tím se docílilo, že kořist byla větší, takže se často najednou mohla celá fronta téměř likvidovati; a pak byla nepřítelova pozornost upoutána na přední linii, takže pro-

tivníkův úskok zpozoroval se teprve tehdy, až bylo pozdě. Obchvatná kolona dala se na pochod ještě před začátkem frontálního boje neb až za boje podle toho, jak dlouhý pochod tundrou měla před sebou. Skládala se obyčejně ze dvou nebo tří rot s lehkými kulomety. Více se nedoporučovalo, poněvadž celý podnik byl velice riskantní a musilo se dbáti toho, že nepřítel o stezce ví od jiného lovce, jest proti obchvatu kryt a že se tudíž z celé kolony téměř nikdo nevrátí. Hlavní úlohou takové kolony bylo zameziti nepříteli ústup (stržením mostů) a způsobiti paniku v nepřátelském týlu. Potom dosažení cíle boje nebylo už nesnadné.

Tento nový způsob boje donutil obě strany k velikému členění sil do hloubky. Jelikož stezky tundrami byly často desítky kilometrů dlouhé, byly síly seskupeny do hloubky, třebas i na 100 km. Uvedu příklad: Na Severní Dvině na jaře 1919 bylo několik spojeneckých pluků. Z těchto v první linii po obou stranách řeky nebylo více než tisíc mužů. Všechno ostatní bylo rozčleněno do hloubky na 120 verst. Takový stav byl ovšem částečně vynucen i nedostatkem obydlených míst. Hlavním důvodem však bylo nebezpečí obchvatu.

Tento způsob boje vyžadoval členění do hloubky všech druhů zbraní, neboť bylo nebezpečí, že jednou prohranou bitvou ztratí se veškeré dělostřelectvo, všechny obrněné vlaky atd. Velitelství fronty musilo se uchylovati daleko dozadu. Bylo třeba dlouhých telefonních linek. Radiové stanice staly se nutností. Jezdectvo bylo málo k potřebě. Zásobování bylo nebezpečné a namáhavé. Zabezpečení se musilo prováděti i daleko v týlu. Vesnice, i desítky kilometrů od fronty vzdálené, obehnaly se drátěnými překážkami se všech stran a vystavěny byly narychlo sruby. V každém srubu bylo asi pět mužů s kulometem. Předpolí bylo podle možnosti všude postřelováno křížovou palbou kulometů. Mezi sruby byly vybudovány zákopy.

Tímto způsobem každá vesnice u řeky neb u dráhy stala se malou pevností, obsazenou jednou rotou neb až celým praporem (podle velikosti a důležitosti vesnice). Dělostřelectvo zde též nechybělo. Tímto opatřením byl týl zabezpečen. Když bylo třeba podniknouti nějakou akci na přední linii, posunuly se některé posádky o několik etap směrem k frontě, takže se u přední linie nahromadily síly k akci potřebné.

Při obraně musilo se počítati se ztrátou celé první linie se vším mužstvem i materiálem. Když se skutečně takový případ stal, a protiútokem se ztracená posice nezískala zpět, převzala nejbližší posádka v týlu automaticky úlohu přední linie.

Tohoto způsobu boje užívalo se na podzim roku 1918. Osvojily si jej obě strany. Když však přišla zima, všechno se rázem změnilo.

Tundra zamrzla a stala se schůdnou, cesta pro saně utvořila se kdekoli podle potřeby, doprava vojsk stala se snadnou (na saních), aeroplány opatřené lýžemi místo kol mohly se snésti kdekoliv na rovné půdě, přes zamrzlé řeky mohla přejeti i ta nejtěžší děla, dělostřelectvo stalo se pohyblivějším, poněvadž děla se vozila na saních atd. Naproti tomu kruté mrazy překážely operacím, omezovaly průzkum letadly a nedovolovaly pobyt v zákopech.

Tyto nově utvořené podmínky vynutily si opět nový způsob boje. Obchvaty staly se nyní snadnějšími, ale jen na krátkou vzdálenost, poněvadž neprošlapaným nebo neprojezděným sněhem nedalo se dlouho pochodovati. Na větší vzdálenosti užívalo se nyní lyžařů. Tím vzrostlo množství nájezdů do nepřátelského týlu. Nájezdů zúčastnilo se sice méně lidí než jich chodilo dříve na obchvat, avšak za to

jezdilo se do hlubokého týlu, dělaly se nepříteli obrovské škody ničením telefonů a přepadáváním zásobovacích kolon. Nebezpečí nájezdů donutilo obě strany ke zvětšení zabezpečovací služby, ke zvláštní ochraně spojovacích prostředků atd.

Zima roku 1918—1919 v první své polovici uvedla v život nájezdy, ale jinak zamezila všechny větší podniky. Bolševici se sice pokusili počátkem zimy o pravidelný útok na přední linie, ale bezvýsledně. Sruby útok vždy zadržely. Sváděly se pak už jen malé boje. Přešlo se k přezimování.

V druhé polovici zimy bolševici vzali iniciativu do svých rukou a přerušili přezimování. Vynalezli totiž nový způsob severského válčení. Řídili se zásadou: V polárních končinách v zimě vojsko bez teplého přístřeší jest nemožné. (Dosud byly posice jen kolem vesniček.) Přijeli vždy s dělostřelectvem na saních blíže ke spojenecké posici, asi na vzdálenost 4—5 km, pěchotu posunuli jako ochranu vpřed, zřídili si na rychlo příbytky (zemljanky) pro pěchotu i dělostřelectvo (v lesích) a začali ne útok, nýbrž systematické rozbíjení domků ve vesnici před sebou. Když byly domky zničeny, musili spojenci bez boje ustoupiti zpět k následující vesnici, která byla často hodně daleko. Bez domů by vojsko v těchto končinách zmrzlo. Stavěti zemljanky z ohořelých trámů na místo domů za ostřelování, nebylo možno. Bylo tedy nutno opustiti opevnění a ustupovati zpět. Zde musím podotknouti, že prales sahal vždy až k samé vesnici, takže přiblížení se bolševiků a zřízení příbytků (zemljanek) bylo tím velice usnadněno.

Když byli spojenci takto vypuzeni z vesnice první, opakoval se tentýž manévr o něco později u vesnice druhé. Spojenci tomuto druhu boje mohli špatně čeliti, poněvadž protiútok proti bolševické převaze za krutých mrazů byl bezvýsledný. Málo pomáhaly nyní aeroplány, málo pomáhala těžká pětipalcová děla.

Tento vynález — rozbíjeti domy — se bolševikům osvědčil a spojence, kteří měli v úmyslu klidně přezimovati, nemile vyrušil. Tento druh boje měl však pro bolševiky tu nevýhodu, že stál mnoho střeliva a byl pomalý. Užíti se ho mohlo jen při řekách. U dráhy měli spojenci příbytky pohyblivé (vlaky). Na druhé straně nutno přiznati, že tamější vesničky mají jen malý počet domů, takže k tomuto druhu boje sváděly.

Jaro roku 1919 opět vše změnilo. Jarní spousty vod nedovolovaly žádných operací. Posádky ve vesničkách byly od sebe odříznuty.

Když vody zmizely, převzali Angličané iniciativu a začali opět svůj nový způsob válčení. Na Severní Dvině a jejích přítocích (Pinéga, Vaga) objevily se anglické dělostřelecké mořské čluny s děly šestipalcového kalibru. Dosavadní improvisované monitory byly proti těmto mořským jednotkám bezmocné. Dělové čluny ovládly řeku a vesnice kolem, ale zalesněných břehů neovládly. Bolševici nevystavovali se obrovským granátům ve svých vesničkách, nýbrž vystěhovali se s obrannými liniemi do lesů kolem cest poblíže vesnic, kde je dělové čluny těžko vypátraly.

Když nastalo léto 1919, počaly znovu boje s úmornými obchvaty tundrou. Na podzim roku 1919 spojenci archangelskou oblast vyklidili. Stalo se tak, nemýlím-li se, na nátlak anglického parlamentu. Ruské síly, které převzaly samy všechny fronty, odolati bolševikům nemohly. Padl Archangelsk, Murmaňsk a všechny přístavy. Ovoce spojenecké expedice bylo zmařeno. Nejvyšší úspěchy, jichž se spojenci na jednotlivých frontách domohli, byly: Na murmaňské dráze

dostali se až k Oněžskému jezeru, na řece Oněze bolševická fronta zanikla po dráze Archangelsk—Vologda dostali se přibližně 250 verst na jih od Archangelska (do Vologdy jim zůstalo 350 verst), na Severní Dvině dostali se na 350 verst od Archangelska (do Vjatky zůstalo ještě 500 verst), na řece Petoře bolševická fronta zanikla, Severodvinská kolona, která se měla spojiti s Čechoslováky, postupujícími ze Sibiře přes Jekatěrinburk a Perm, byla nejblíže od nich 700 verst. Bylo to tehdy, když Gajdova fronta byla u Glazova.

Podal jsem taktický přehled spojeneckých bojů v tundrách. Aby však představa těchto bojů vystoupila určitěji, zmíním se ještě o zásobování, které zde hrálo velikou úlohu.

Archangelská oblast kromě ryb nemá téměř nic k výživě. Angličané musili všechno dovážeti z Anglie jak pro vojsko, tak i pro obyvatelstvo. Zřízeny byly dvě zásobovací základny. Murmaňsk a Archangelsk. Sem se dováželo všechno z Anglie i v zimě. Cestu ledem po moři razily ledokoly (ledoborci). Z hlavní základny rozvážely se potraviny, střelivo a součástky oděvu na jednotlivé fronty. Fronty u drah byly zásobovány snadno, avšak u řek těžko. Bolševici při svém útěku z Archangelska vzali většinu říčních lodí s sebou. Spojencům zůstalo jen několik starých osobních parníků, staré barže a několik maličkých vlečných parníčků. Osobní parníky byly proměněny v bojové jednotky, anebo se jich užívalo na frontě ke spojení. K zásobování musilo se užívati těžkopádných barží, vlečených parníčky. Cesta jedné barže z Archangelska na severodvinskou frontu, vzdálenou 300 verst, trvala 10—12 dní.

Poněvadž se vědělo, že řeky v zimě zamrznou a paroplavba přestane, zřídila se v týlu fronty u řek skladiště. Sem se na podzim rychle navozilo, co se dalo. Pro nedostatek lodí skladiště tato nebyla zásobena tak, aby mohla živiti frontu po celou zimu. Proto organisovány byly v zimě ještě karavany saní rekvirovaných v tamních vesničkách. Tyto karavany jezdily ze Severní Dviny vždy dvě za týden v polární tmě a za velkých mrazů až do Archangelska. Jedna taková cesta trvala 6—7 dní. Denně se urazilo průměrně 50 verst. Do Archangelska vozily tyto karavany raněné, nemocné, kurýry, dovolence atd. a zpět z Archangelska potraviny, střelivo, oděv; někdy též celé části vojska (posily). Jedna karavana čítala 50—80 saní. Saně byly taženy houževnatými severskými koníky.

Tento způsob zásobování byl velice namáhavý. Musilo se však k němu sáhnouti, aby se předčasně nevyčerpala skladiště.

Z jara, když počalo táti a objevily se spousty vod, přestalo jakékoli dovážení. Po řece pluly nakupené hory ledu a cesty byly pod vodou. Na tento okamžik jednotlivé posádky byly připraveny. Již před tím daly se jim zásoby na tři neděle. Když se pak řeky očistily od ledu, počalo opět zásobování po řece.

Anglický voják (rovněž i u ostatních spojenců) byl znamenitě zásobován i za těch nejhorších mrazů. Marmeláda, mléko, rýže, maso, čaj atd. nechyběl mu nikdy. Cigaret bylo též dost. Francouzští vojáci měli zde pravidelně svůj „pinar" (víno). Vezmeme-li v úvahu překážky, s nimiž musil anglický zásobovací sbor zápasiti, musíme říci, že vykonal téměř nemožné.

Nechyběla na ruském severu ani americká YMCA. Její prodejny byly až úplně v přední linii. Staly se též někdy kořistí bolševiků i s prodavačem.

Boje na ruském severu vyžádaly si mnoho životů a mnoho materiálu. Praktický výsledek však přece měly přes to, že spojenci celý ruský sever vyklidili, a to nejvíce pro Angličany. V budoucnosti angličtí podnikatelé započnou jistě čilý obchod dosud netknutým bohatstvím ruského severu.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Přednášky o balistice na české technice v Praze.

V letním semestru roku 1923 počne se na této vysoké škole přednášeti o balistice. Kapitán Jan Gebauer, profesor Vojenské akademie v Hranicích, počne přednášeti dne 24. února 1923 o balistice vnější. Přednášky budou každou sobotu od 10 do 12 hodin. Posluchárna bude určena vyhláškou ve vestibulu techniky.

Vývoj dělostřeleckého materiálu s hybnými pásy.

Válka, za které dělostřelecký materiál nabyl vývoje dosud netušeného, dokázala znovu, že i nejdokonalejší materiál nemá ceny, není-li včas dopraven na místo, odkud může účinně zasáhnouti do boje.

Při řešení tohoto důležitého činitele účinnosti dělostřelectva, t. j. jeho pohyblivosti, při němž bylo použito všech prostředků, byly po prvé do vojenství zavedeny hybné pásy. Po prvních uspokojujících zkouškách rozšířil se tento prostředek rychle ve všem spojeneckém vojsku.

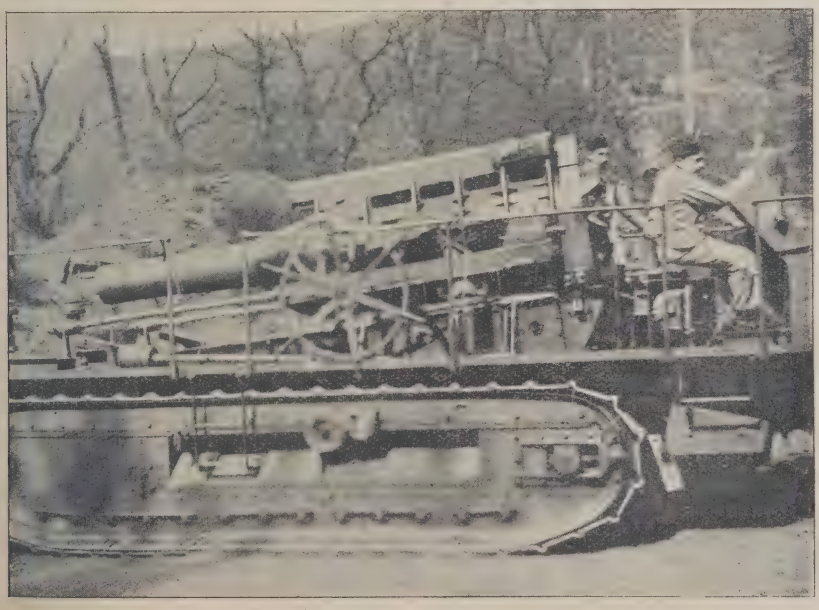

Obr. 1. Hlavňový vůz 220 mm děla na pochodu.

Způsob tohoto pohybového mechanismu jest znám již přes sto let. Po prvé byl navržen pro dopravu děl roku 1903 ve Francii a roku 1908 v Anglii; nebylo ho však tehdy použito. První traktory s hybnými pásy, jichž používaly armády ve válce, byly traktory rolnické. Byly sestrojeny roku 1911 a používalo se jich hlavně v Jižní Americe k polním pracím.

Před válkou neměla žádná armáda materiálu s hybnými pásy, pouze Francii dodala za mobilisace Anglie několik přístrojů z osad. Jak tohoto materiálu použíti, nebylo tehdy ještě předvídáno. Teprve v roce 1915 objevují se traktory jako potah těžkých děl, a to hlavně v obtížném terénu ve Vogesách. Výsledky uspokojily a traktory byly definitivně zavedeny, zdokonalovány a přizpůsobeny vojenským účelům.

V roce 1917 povstala pak nová zbraň, útočné vozy, jejichž úkol shoduje se s úkolem útočného dělostřelectva: odstraňovati před postupující pěchotou překážky, kterých dělostřelecká palba nezničila.

Zároveň se objevily nosné traktory, jež měly přenášeti děla malé a střední ráže přes obtížný terén; bylo jich však použito pouze jako náhrady za potah těžkých děl a pro dopravu různého materiálu.

První pokus upevniti dělo s lafetou na hybné pásy — byl to francouzský moždíř 220 mm — náleží do druhé polovice roku 1917, a ježto výsledky pokusů s tímto dělem uspokojovaly, použilo se hybných pásů podobně též pro děla 194 mm a 280 mm. Současně bylo konstruováno v Anglii a v Americe několik traktorů a lafet na hybných pásech pro 155 mm G. P. F. a houfnice osmi- a devítipalcové.

Ukončením války přerušeno bylo další zavádění tohoto materiálu a omezeno částečně jeho praktické zdokonalování. Další práce v tomto oboru zabývají se problémem strategické pohyblivosti a jsou hodny zvláštního povšimnutí.

Zabývejme se poněkud podrobněji posledním stadiem vývoje za války a pak několika novými pokusy, jež poskytly uspokojujících výsledků.

Jako typický příklad materiálu ve válce vyzkoušeného uvádím materiál „St. Chamond 194 mm G. P. F." (dalekonosné dělo „Filoux"), moždíř 220 mm a 280 mm S. (pevnostní dělo) na lafetách s hybnými pásy. (Obr. 1. a 2.)

Děla tato skládají se ze dvou hlavních částí.

Obr. 2. 220 mm při střelbě.

První je t. ř. kolesnový vůz s naftovým motorem a elektrickým generátorem, druhá je t. ř. dělový vůz, na němž je upevněno vlastní dělo. Každý vůz je poháněn dvěma elektromotory, které jsou zásobovány proudem generátoru kolesnového vozu.

Kolesnovým vozem dopravují se střelivo, výzbroj, potřebné nástroje a výměnné části pro oba vozy. Rychlé nakládání a skládání střeliva je usnadněno zvláštní zdviží.

Na hlavňovém voze spočívá lafeta s hlavní. Hlaveň, brzda a vratné ústrojí jsou stejné jako u obyčejného děla příslušného vzoru. Kolébka spočívá svými čepy na malé lafetě; ta je nepatrně různá u jednotlivých vzorů. Tato malá lafeta přejímá část zpětného pohybu a klouzá po nakloněné rovině. Její zpětný pohyb je brzděn dvěma hydraulickými brzdami, které jsou umístěny po obou stranách malé lafety. Do původní polohy se vrací vlastní tíží. Jest to tudíž lafeta s kombinovaným záběhem hlavně a malé lafety.

Odměr, ať hrubý či jemný, děje se otáčením celého vozu. Hrubé zaměřování se děje hybnou silou elektromotoru, uvedeme-li v činnost hybné pásy; odměr děla nabývá tím plného rozsahu 360°. Jemný odměr dává obsluha dělová zvláštním odměrovým řídidlem, které uvádí v pohyb ten neb onen hybný pás.

Chceme-li dělo nabíjeti, skloníme hlaveň po určitý stupeň, pak se střela přiveze a vsune do děla zvláštním nabíjecím zařízením.

Náměrové řídidlo neliší se od obyčejného materiálu tohoto vzoru.

Za pochodu po příznivé půdě jsou oba vozy spojeny pohyblivým kolesnovým závěsem. Elektrické motory dělového vozu jsou spojeny kabelem s generátorem. Oba vozy pohybují se tedy jako celek a všecky čtyři hybné pásy otáčejí se stejnoměrně.

V terénu nepříznivém odpojí se dělový vůz, a ježto jest spojení zajištěno kabelem, který je dlouhý 50 m a může se podle potřeby navíjeti a svíjeti, pohybují se oba vozy samostatně.

Má-li dělo přejeti přes terén zvláště nepříznivý, pohybují se vozy postupně, pokud stačí délka kabelu. Aby se pohyb zrychlil, lze kabel prodloužiti ještě o 20 m kabelu, který je uložen v prvém voze.

Voda i 1 m hloubky není rovněž překážkou, poněvadž je spodek vozidla neprodyšný.

Podávám několik čísel:

Každý vůz na pochodu váží 29 tun; kolesnový vůz je dlouhý 7 m, dělový 8,5 m u 194 mm děla, 7,5 m u 220 mm a 280 mm. Zásoba střeliva váží 8 t, t. j. asi 60 ran 194 mm, 40 ran 220 mm a 30 ran 280 mm. Povšechná šířka jest 2,6 m, výška asi 3 m; pás je široký 0,5 m. Motor je čtyrcylindrový (165—180) o výkonnosti 120 HP. Za hodinu spotřebuje se benzinu 28 litrů a oleje 2 litry.

Střední pochodová rychlost je asi 3,5 km za hodinu, maximální stoupání je 70%.

Balistická data jsou stejná jako u normálního materiálu. Největší dostřel je 19 km u 194 mm, 10·5 km u 220 mm a 11 km u 280 mm.

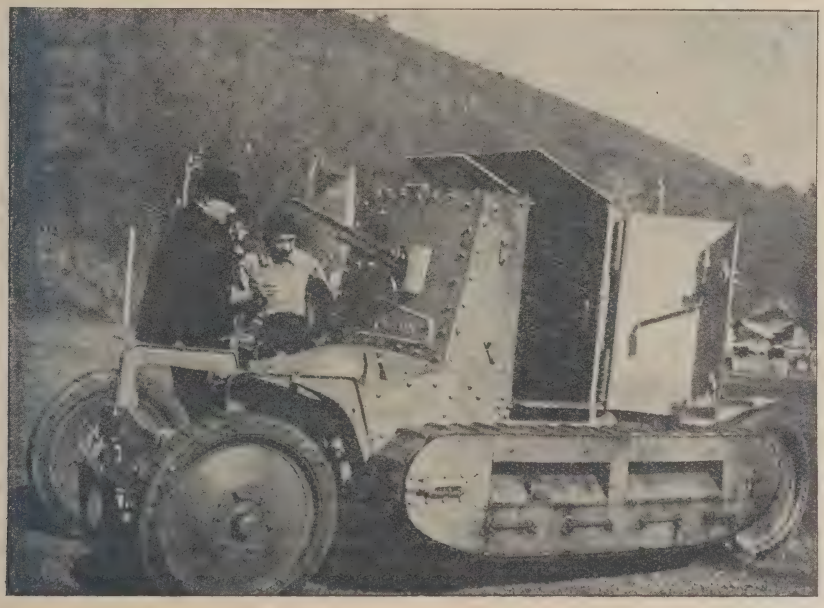

Obr. 3. Obrněné auto na kolech.

Zmíním se nyní stručně o nosných traktorech. Pro stručný popis volím traktor systému Schneiderova.

Povšechné zařízení liší se od těžkého automobilového traktoru pouze tím, že kola jsou nahrazena hybnými pásy; ty jsou poháněny elektromotory. Má-li se vykonati delší pochod, je traktor naložen na kolový podvozek systému La-Buirova, který se zavěsí na automobilový traktor Renaultův nebo Knoxův.

Prázdné vozidlo za pochodu váží 10 t, potřebný náklad 3 t. Povšechná délka je 5 m, šířka 2,15 m. Z celé délky připadá na náklad 2,3 m. Pásy jsou široké 0,36 m.

Motor je čtyrcylindrový (135—170) o výkonnosti 60 HP. Za hodinu spotřebuje se benzinu 25 l a oleje 1,2 kg.

Pochodová rychlost traktoru s nákladem 3 t a s přiveseným vozidlem 10 t je 6 km, s 30tunovým 2 km za hodinu. Poslední uvedenou rychlost vyvíjí traktor s přívěskem 10 t za stoupání 20%.

Válečná zkušenost dokázala, že se těžká automobilová děla mohou pohybovati hybnými pásy i v terénu velice rozvráceném. Těžké dělo, které mohlo dosud býti postaveno buď na dráhu, nebo na silnici, nebo na dobrou půdu, může býti nyní za dobu poměrně krátkou dopraveno těmito traktory do posic i přes rozvrácený terén. Je-li i lafeta na hybných pásech, nepotřebuje dělo k zaujetí posice a k zahájení palby více času než dělo polní. Rovněž tak bylo lze těmito nosnými traktory dopravovati do postavení střelivo i přes terén, pro auta a vozy neschůdný.

Ačkoliv se tímto materiálem, konstruovaným za války, dosáhlo pozoruhodných výsledků, je přece třeba podstatně jej zdokonaliti.

Hlavní jeho nevýhody jsou tyto:

1. Vozidla s hybnými pásy nemohou se pohybovati po silnicích takovou rychlostí, jaké vyžadují strategická přemístění. Musí býti naložena buď na dráhu nebo na kolový podvozek, který je tažen silným automobilovým traktorem.

Nevýhodu tuto lze odstraniti dvojím způsobem:

Lze je buď vyzbrojiti koly i hybnými pásy, nebo upraviti je tak, aby se pohybovaly stejně rychle jako obyčejné vozy s koly.

Na první pohled se zdá, že by druhý způsob byl výhodnější, předpokládaje, že by dosavadní hybné pásy byly pevnější.

První způsob vyžaduje dvojího pohybového mechanismu a činí vůz mnohem složitějším a těžším.

Avšak hybné pásy škodí silnicím a snadno se na tvrdé půdě opotřebují. Jsou-li pásy hladké, nepoškozují sice rovné silnice, ale v zatáčkách byla by silnice po malém množství těchto vozů nesjízdná pro jiné vozy.

2. Vozidla s hybnými pásy jsou velice těžká. Nelze ovšem zmenšovati určité tíže, které je třeba pro výkonnost traktorů a pro stabilitu lafety za střelby. Je však také třeba, aby mohly dělostřelecké vozy jezditi po stálých silničních stavbách, i po cestách zatímných, zbudovaných za operací. Kromě

Obr. 4. Obrněné auto na hybných pásech.

toho je třeba, aby mohly býti dopravovány drahou bez zvláštních podvozků. Konečně je také třeba lehčích vozů, aby se snáze pohybovaly v terénu a mohly tak rychleji zasahovati do boje za rozsáhlejších operací.

Vše to jsou vlastnosti, kterých tento materiál dosud postrádá, a které mají částečně jen lehké tanky.

3. Vozidla s hybnými pásy potřebují mnoho benzinu. Této velké spotřeby dalo by se využiti, že by se jednak zlepšila výkonnost motorů a mechanická výkonnost materiálu, jednak, že by se přesně určila úloha těchto vozů.

Povšechně byl upraven dělostřelecký materiál na hybných pásech takto:

a) Dělo na kolové lafetě je taženo nebo neseno traktorem s hybnými pásy.

b) Dělo na lafetě s hybnými pásy bez motoru je taženo traktorem s hybnými pásy.

c) Dělo na samohybné lafetě s hybnými pásy.

Každý z těchto způsobů má určité výhody a nevýhody. Poměr předností a nedostatků závisí především na účinnosti děla a na pohyblivosti, které vyžaduje jeho taktické použití.

Byly-li uvedené všeobecné nedostatky odstraněny, je první systém výhodnější pohyblivostí taktickou i strategickou. Kromě toho lze u toho systému použíti normální lafety děl malé a střední ráže, zavěsíme-li lafetu na péra.

Druhý způsob vyžaduje lafety smíšené, aby bylo lze za strategických transportů dopravovati materiál na kolech. Aby byla zajištěna stabilita za střelby, musí býti materiál dostatečně těžký. Není-li dostatečně těžký, musí se lafeta za střelby podepříti zvláštními podporami. Zbývá tedy jen jediná výhoda, a to snadná pohyblivost v nepříznivém terénu.

Při prvém a druhém způsobu lze za jízdy po silnicích tíži rozložiti; když jsou děla v postavení, můžeme používati jejich traktorů pro zásobování.

Výhody třetího způsobu jsou: rychlé zaujetí postavení, okamžité zahájení palby a snadná změna posice i za střelby. Zachovává-li dělo za střelby rovnováhu svou vlastní tíží, jest rozsah odměru 360°; to je zajisté výhodné pro dalekonosná děla.

Lafeta s hybnými pásy je ovšem sama sebou těžší. Maskování proti letcům je nesnadné a dělo jest zranitelnější pro větší palebnou výšku a choulostivost orgánů. Motorů nelze používati k jiným službám, jakmile je dělo v postavení.

Z tohoto stručného přehledu jest zřejmo, že nelze rozhodovati předem o absolutních přednostech některého systému, jelikož každý systém může míti převážné výhody ve spojení s určitým systémem dělostřeleckého materiálu.

Podle dosavadních úvah jsou pro moderní dělostřelecký materiál tyto dva hlavní požadavky: dostatečná pohyblivost taktická a strategická. Proto také v současných pokusech pozorujeme snahu konstruovati materiál, který by měl obě tyto vlastnosti.

Problém luští se dvojím způsobem. Prvý snaží se spojiti nosné auto s traktorem, druhý spojuje kola a hybné pásy na jediném vozidle.

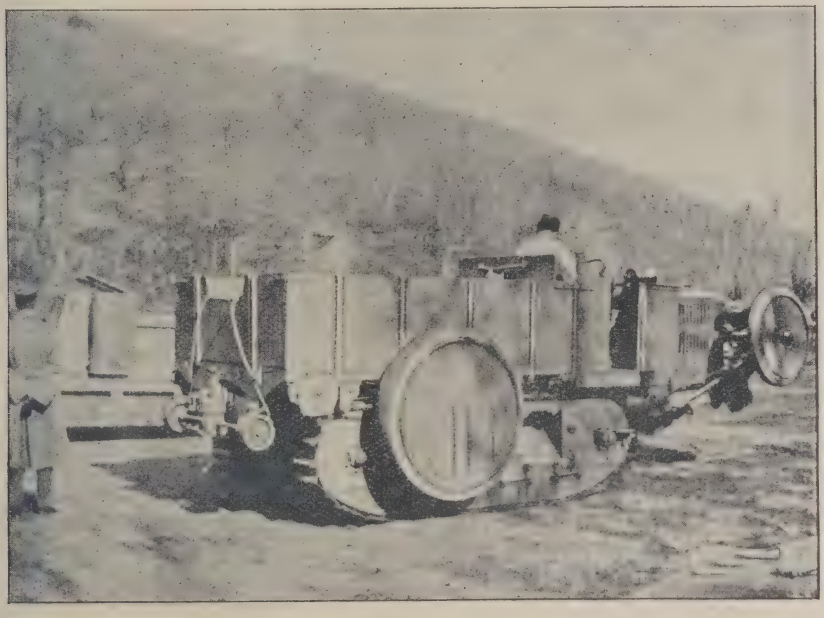

Obr. 5. Nákladní automobil na hybných pásech.

První způsob byl dosud volen pouze pro polní děla malé ráže. Kolesny jsou nahrazeny traktory s hybnými pásy, lehkým vzorem fy. „Cleveland", jenž byl původně určen pro hospodářské práce.

Takový traktor je dlouhý asi 2,5 m a široký 1,8 m. Celková výška je asi 1,7 m. Výkonnost motoru je 25 HP, a traktor ujede za pochodu asi 8 km za hodinu.

Traktor se svou taženou jednotkou je naložen na nosném automobilu systému „Latil" neb „Jeffery". Na plošině jsou kolejnice pro dělo a traktor. Zvláštní ložiskové prohloubeniny, do nichž zapadnou kola, zamezují pohyb naložených jednotek za dopravy. Dělo nakládá se na předek, traktor na záď plošiny po kolejnicích. Kolejnice jsou normálně položeny podél plošiny a má-li se dělo nakládati nebo skládati, zavěsí se na záď auta. Dělo vyzvedá na auto mužstvo kladkostrojem, kdežto traktor vyjede pozpátku vlastní silou.

Pro druhý způsob můžeme zaznamenati dva pokusy, které se řešení problému značně blíží.

Jsou to dvě vozidla, která jsou vyzbrojena koly i hybnými pásy.

Jedno z nich je malé obrněné auto s jedním kulometem Hotchkissovým. (Obr. 3. a 4.)

Přechod s kol na hybné pásy nebo opačně vyžaduje asi 10 minut a děje se takto: Přední kola se odepnou od řídicí páky a přehodí se i s osou kladkostrojem nad motor, kdež se připevní k pancíři. Zadní kola se zvednou i se svými čepy, které lze odepnouti od střední části osy a diferenciálu. Jsou rovněž zvednuta a připevněna na pancíř. Ať přecházíme s kol na hybné pásy, nebo s pásů na kola, vyjede vozidlo hybnými pásy na dřevěné klíny, náležitě podložené.

Hybná síla s jednoho pohybového mechanismu na druhý přenáší se tím, že motor prostě přepneme.

Auto je dlouhé 4 m, pochodová rychlost je 20 km, hybnými pásy 5·2 km za hodinu. Síla motoru 15 HP. Celková tíže je 3000 kg.

Druhé vozidlo, řešené stejným způsobem, jest nákladní automobil. Zařízení předních kol je stejné, avšak kola nepřeklápějí se úplně, nýbrž otočí se s osou o 90°, takže jsou před motorem. Zadní kola mají dvě osy. Jedna, která je vlastně prodloužená náprava, je centrická; druhá je excentrická, takže otočíme-li kolo o 180°, dotkne se vozidlo země pásy a kola jsou asi 50 cm nad zemí. Změna trvá asi 20 minut. Ostatek podobá se pohybové zařízení pancířovému autu a vůz sám neliší se od obyčejného nákladního automobilu. (Obr. 5.)

Délka auta je 5,5 m, pochodová rychlost 20 km na kolech, a 7·5 km na hybných pásech. Motor má 70 HP. Vše váží 7900 kg.

Tento materiál jest výrobkem fy. „St. Chamond" a byl prodán Španělsku, které ho používá v bojích v Maroku. Jak se osvědčil v praxi, není dosud známo.

Z uvedených příkladů je zřejmo, že se pilně luští otázky, které vznikly válečným vývojem materiálu s hybnými pásy. Poslední dva příklady pak dokazují, že lze nejčasovější otázky, t. j. spojení taktické a strategické pohyblivosti, prakticky uskutečniti, byť dosavadní výsledky vyhovovaly polnímu materiálu pouze lehkému a snad i střednímu.

Bude lze i pro těžké dělostřelectvo nalézti podobné rozluštění? Bude vyhovovati těžkým dělům tento způsob, či bude třeba hledati jiný?

Jsou to otázky, které ani u nás nesmějí zůstati nepovšimnuty. Můžeme doufati, že bude lze konati podobné pokusy s nynějším moderním dělem snáze, než tomu bylo ve Francii za války. Jest přece známo, že valná část francouzského těžkého dělostřelectva za války byla stará pobřežní a pevnostní děla. Tu byla upravena pouze stará hlaveň, onde hlaveň i s lafetou. Nebyl tedy tento materiál konstruován pro pohyb, a proto také přizpůsobování bývalo druhdy nesmírně obtížné.

Naše moderní těžká děla, jichž pohyblivost i dnes je značná, bude zajisté lze zdokonaliti podobným způsobem bez nepřekonatelných překážek.

Por. **Arnošt Jansa.**

Rudá armáda.

V prosincovém čísle Revue militaire générale uveřejňuje generál Rostovcev podrobnou studii o rudé armádě v článku „Où va l'Armée Rouge", z něhož vyjímáme důležité stati.

Organisace sovětské armády. V Rusku jsou dnes vlastně tři armády: vládní, vlastní rudá a pracovní. Armáda pracovní není nic jiného než armáda rudá, jíž se užívá k různým pracím státním. Jest v ní mnoho elementů trestaných nebo neschopných k službě bojové. Tato armáda jest pro stát tak důležitá, že jest velmi pochybné, že by jí sovětská vláda, byť i jen částečně, užila na frontě. Armáda vládní skládá se ze zvláštních, spolehlivých jednotek, oddílů komunistických, policie a žáků vojenských škol. Její početní stav podle bolševických prohlášení jest asi 60.000 mužů. Toto vojsko jest lépe oděno a lépe živeno než ostatní. Užívá se ho jen k prohlídkám a rekvisicím. Ostatní oddíly komunistické jsou organisovány podle systému miličního. Je-li zapotřebí, organisují všeobecnou mobilisaci všech komunistů obojího pohlaví. Stavěny jsou do zálohy. Dnes jsou dvě divise miličních komunistů, jedna v Moskvě, druhá v Charkově. Počítá se, že celkem může býti zmobilisováno asi 270.000 komunistů. Jejich vztahy k ostatnímu vojsku nejsou příliš přátelské. Při vzpouře kronštadtské bylo jednou z hlavních podmínek povstalců, aby „všechny oddíly komunistické byly zrušeny a zařaděny do vojska pravidelného". Na podzim roku 1921 v Ukrajině vrhly se jednotlivé jednotky rudé armády na oddíly komunistické, jež byly zásobeny potravinami, kdežto rudá armáda zmírala hladem. Žáci vojenských škol jsou nováčci, kteří se připravují k povolání důstojnickému a poddůstojnickému. Není však lze říci, že by většina z nich byla z přesvědčení oddána komunismu. Jsou vedeni spíše jen zájmy hmotnými. V říjnu a prosinci r. 1922 pozavírali bolševici mnoho žáků i důstojníků těchto škol. Žáků jest asi 50.000 a jsou roztroušeni po všech větších městech Ruska. Policie skládá se jen z komunistů a jest organisována vojensky. Vlastní rudá armáda má velitelem Kameněva. Bolševici ji nazývají armádou polní. Podle údajů bolševických mají všechny armády asi 700.000 mužů. Odečteme-li od toho počet dříve uvedených organisací, zbude na rudou armádu asi 500.000 mužů. Pro služby v zápolí jest zapotřebí asi 21%, a zbývá pak na aktivní vojsko 395.000 mužů. Z toho však musíme počítati 45% na prvky nebojové, jako štáby, intendanci, oddíly výcvikové, trény a parky, takže početní stav bojovníků není větší

než 200.000 mužů všech zbraní. Pěchota jest rozdělena na 34 divisí a 20 samostatných brigád, jezdectvo na 18 divisí a 3 samostatné brigády. Všechna tato čísla jsou vzata z oficielní statistiky. Na konci roku 1921 udávali bolševici sílu své armády na 1,370.000 mužů; od té doby zmenšila se však asi o polovici. Nejsou tedy početní stavy rudé armády takové, jak se o nich píše.

Nejvyšší velitelství. Skoro všechny vyšší hodnosti rudé armády jsou obsazeny důstojníky bývalé vlády. Kádr nových se připravuje v akademii generálního štábu. Všichni noví důstojníci generálního štábu musí „býti národohospodáři, politiky a organisátory zkušenými a hluboce vzdělanými". Většina žáků akademie jsou dělníci a sedláci, z nichž nejvzdělanější mají čtyři třídy obecné školy. Žáků se vzděláním vyšším jest mizivá menšina. Komunistů jest 70%. Pro vyšší důstojníky s malou průpravou existují krátké kursy. Důstojníků nejvyššího velitelství jsou tři skupiny. V první skupině jsou ti, kteří uznávají vládu komunistickou a někteří z nich jsou členy komunistické strany. Ve druhé skupině jsou důstojníci plující s proudem, kteří nenávidí bolševiků, ale bojí se črezvyčajky. Ve vojenských kancelářích a štábech jest jich plno. Třetí konečně jsou „novoimperialisté" nebo „novonacionalisté", kteří soudí, že bolševici dohráli svou historickou úlohu. Jsou přesvědčeni, že bolševici vnějším tlakem budou přinuceni postoupiti vládu jiným. K nim náleží Brusilov a mnoho generálů generálního štábu. K Brusilovovi bolševici sáhli v osudných chvílích a přinutili ho, aby mluvil. Nemají dosud nikoho, kdo by měl větší vliv na armádu než on. V té věci, jako v mnohých jiných, žijí ze starých záloh.

Důstojníci sovětské armády třídí se podle šesti kategorií. Ve skutečnosti není hodností v armádě, nýbrž všichni vojáci jsou rozděleni na třináct tříd: první třída, voják rudé armády; druhá třída, velitel družstva; třetí třída, velitel čety atd. Ti, kteří náležejí třídě třetí nebo vyšší, slují rudými důstojníky a používají určitých výhod. Přesto však vláda sovětská má vycvičených důstojníků něco více než polovinu nezbytného počtu. Důstojníci první kategorie jsou ti, kteří neprošli vojenskou školou; celkem 44% celého sboru. Jsou to první bojovníci za sovětskou republiku, kteří dělali bolševickou revoluci a byli avantgardou v bojích proti bělogvardějcům, Finům, Ukrajincům atd. Svou hodnost získali všichni ve válce občanské. Velkou většinou slouží dnes ve „vládní" armádě. Důstojníci druhé a třetí kategorie prošli vojenskými školami, jichž jest v Rusku stodvacet. A sice: školy elementární, z nichž vycházejí velitelé čet a poddůstojníci, a školy normální, dvouleté nebo tříleté, jež jsou přípravkami pro důstojníky. Kromě toho jsou školy speciální pro službu spojovací, pro šoféry, pro letce atd. Zvláštních kursů jest 51. Do kursů přípravných připouštějí se úplní analfabeti. Z nich jest 90% komunistů. Všechny vojenské kursy jsou vedeny bývalými důstojníky. Vojáci je navštěvují neradi a jen z přinucení. Jen polovina žáků z kursů přípravných vstupuje do škol normálních, ostatní jsou civilisté. Nicméně zejí školy normální prázdnotou, poněvadž není žáků, kteří by měli požadované předběžné vzdělání, totiž čtyři třídy obecné školy. Důstojníci, kteří vyšli ze školy normální, nejsou v armádě milováni. Žáci škol tvoří jednotky lépe ukázněné, lépe vystrojené a zručnější než ostatní vojsko. Tyto školy jsou spíše pro poddůstojníky. Čtvrtá kategorie důstojníků jsou bývalí carští poddůstojníci. Jest jich asi 13%. Tito důstojníci mají válečné zkušenosti, ale úzký obzor. V dělostřelectvu na příklad velí bateriím. S rudými vojáky a bývalými důstojníky, kteří jsou jim nyní podřízeni, jednají nadutě a proto jsou nenáviděni. Pátá kategorie jsou bývalí váleční důstojníci. Jest jich asi 22%. Sovětská vláda hledí na ně nedůvěřivě, poněvadž mají širší politickou výchovu a jsou neodvislejší. Slouží většinou v generálních štábech, vojenských kancelářích a instrukčních školách. Všichni tito důstojníci procházejí zvláštní školou dříve než velí jednotkám. Šestá kategorie jsou konečně bývalí aktivní důstojníci carské armády. Jest jich asi 5%. Hledí se na ně jako na nezbytné zlo. Vláda jim nedůvěřuje a dává je hlídati svými komisary. Jest zřejmé, že v důstojnickém sboru rudé armády není jednoty. S těmito různými kategoriemi důstojníků vzájemně znepřátelených není naděje, že by ruská armáda mohla býti pevně organisovaným celkem, jenž by se postavil proti sovětské vládě.

Rudý voják. Dnes slouží v rudé armádě nováčci ročníku 1901. Rudí vojáci snaží se vyhnouti službě vojenské všemožně. Trpíce hladem, olupují bez milosti místní obyvatelstvo. Rudá armáda v Ukrajině a jiných okrscích se rozkládá hladem. Prodává výstroj, boty, loupí a desertuje hromadně. Vojáci jsou bosi a jen zpola oblečeni. Podle svědectví německého komunisty Bedřicha Minka jsou to „otrhaní tuláci". To ovšem nijak nevadilo Trockému uspořádati 1. května k poctě svých hostů přehlídku vojska v nádherných nových uniformách. Tuchačevský, ředitel akademie generálního štábu, charakterisuje rudou armádu: „Všude panuje špína, nedbalost, nekázeň".

Velitel. Předpisy o službě vnitřní v § 10. praví: „Velitelé mají právo dávati rozkazy svým podřízeným a žádati, aby je vykonali. Je-li zapotřebí, mohou užíti práv a opatření donucovacích, jež jim poskytuje zákon.“ V § 69. týchž předpisů čteme: „Velitel jest osoba, které jsou svěřeny řízení a výcvik jednotky a jenž jest za ně odpověden.“ Všechny definice jsou zcela normální a lze je přijmouti pro všechny evropské armády. Jednou zvláštností liší se však přece rudý důstojník od důstojníků moderních armád: „Velitel jest povinen zasvětiti své prázdné chvíle rozvoji a doplnění svého výcviku jak odborného, tak politického a učiniti všechno, aby přispěl k výchově svých podřízených v duchu komunistickém.“ (§ 27.) Velitel má právo odměňovati a trestati své podřízené. V této věci však v nejlepším případě dělí se o svou moc se zástupcem vlády, komisařem, v nejhorším případě jest sám vydán jeho libovůli. Na př. výběr kandidátů k různým velitelstvím obstarává velitel s komisařem. Komisař jako velitel může rozdělovati odměny. Dovolené a ostatní výhody udílejí oba stejným právem. Řád rudé hvězdy může velitel navrhnouti jen prostřednictvím komisaře. Velitel má právo trestati vězením, ale musí to ihned hlásiti komisaři. Proto v rudé armádě není jednoty velení. Poněvadž komisař jest osoba, v níž vláda sovětská má celou důvěru, jest samozřejmé, že velitel jest vlastně komisaři podřízen. Velitel má plnou odpovědnost, nemá však ani práv ani moci.

Komisaři. Každému veliteli nekomunistickému jest přidělen komisař. Komisaři jsou vesměs komunisté a jsou odpovědni za politickou výchovu jednotky. Jsou vojáky zpravidla nenáviděni ze žárlivosti, poněvadž v něm vidí proletáře, jenž dosáhl vyšší funkce. Úřad komisařů jest jen administrativní. Jsou ochránci vojáků u velitele a s tohoto hlediska jest jejich úloha velmi choulostivá, poněvadž, jdou-li za popularitou, diskreditují velitele. Poměr mezi velitelem a komisařem jest někdy zlý, častěji však jest přátelský, zvláště když se sejdou ve snaze naplniti si své kapsy. Komisaři jsou většinou zbabělci. Když vypukla válka s Polskem, byli první, kteří opustili své jednotky.

Komunistický výbor. V každé rotě, v každém oddělení nebo úřadu jest komunistický výbor, to jest skupina činných členů a noviců strany komunistické. Kromě toho pluky, divise, armády, fronty mají také své komunistické organisace. Kromě propagandy, udržování kázně, dobrého příkladu ve službě a výstroji mají výbory plukovní zajímavé úkoly: 1. informovati komisaře o všech nepořádcích v jednotce, 2. musí posílati jednou týdně politické sekci nebo výboru strany psanou zprávu o životě jednotky, 3. musí podporovati komisaře při vyhledávání zrádců. Tyto výbory nezávisejí na komisaři. Jejich činnost záleží v tom, že se zaměstnávají vším, pletou se do všeho, podrývají autoritu velitelovu i komisařovu. Jejich přítomnost v rotě tíží vojáky, kteří se neodvažují mluviti přímo a otevřeně.

Kázeň. Kázeň rudé armády jest mnohem menší než byla v bývalé carské armádě. Trest smrti zaveden a vynášen jest revolučními válečnými radami, které řádí bez milosti. Všechny tělesné tresty jsou zrušeny. Jinak disciplina v drobné službě jest dosti liberální. Pozdrav mimo službu jest zrušen. Voják má právo navštěvovati v městě všechna veřejná místa. Po cvičení a není-li služby, může rudý voják svobodně opustiti kasárny. Vězení jest nejpřísnější trest. V poslední době věnuje se pozornost i této drobné disciplině, zostřuje se tak, že je přísnější než za carismu; a to jen proto, aby zvýšena byla kázeň ve vojsku. Co však u rudé armády chybí, jest důvěra podřízených k veliteli. V té příčině měla občanská válka vliv neblahý na armádu; znepřátelila důstojníky a vojáky. Ale kromě důvěry politické musí míti voják také důvěru v důstojníkovu odbornost. Pro ruského vojáka jest to nezbytností. Již za doby Suvorova předpisovali francouzskému vojsku, aby mířilo na ruské důstojníky, vyloučilo je z boje a tak desorganisovalo ruské řady. Totéž se opakovalo za války ruskojaponské a světové. Nicméně však bolševici nejsou s to, aby získali tuto osobní důvěru svým důstojníkům. Z důvodů politických vybudovali sbor důstojníků ignorantů, kteří nevzbuzují u vojáků ani důvěry, ani sympatie. Povraždili většinu bývalých důstojníků (asi 54.650) a nedovedou vychovati nových, kteří by byli hodni toho jména. Ve válce občanské působilo nadšení komunistů na ostatní vojáky a nahradilo důvěru. Za války však, kdy tohoto motivu nebude, nebude takřka kázně, nebude ani armády, nebude vítězství. Uvidíme dále, že velitelé rudé armády si to uvědomují, nemají však síly, aby na věci čeho změnili.

Nové úsilí. Proto také rudá armáda vítězila ve válce občanské a byla poražena ve válce s vnějším nepřítelem. Trocký netají se obavou o sovětské Rusko, kdyby taková válka vypukla. Rumunsko a Polsko speciálně pobuřují Trockého. Nařídil vypracovati dvě příručky, jednu pro politické instruktory, druhou pro vojáky, v nichž se rudí vojáci učí nenáviděti tyto dva státy. Taková jest psychologická průprava rudé armády pro příští válku. Avšak bývalí důstojníci nevěnují se propagandě komunistické. V té věci měl Trocký štěstí. Přiskočili

mu na pomoc „Směnověchovci". Trocký ihned pochopil výhodu, jaká mu plyne z jejich propagandy. Nařídil svým politickým instruktorům, že jest zapotřebí, aby v každé gubernii byl nejméně jeden exemplář revue „Směna Věch", poněvadž jest to dílo svrchovaně zajímavé pro důstojníky staré školy. Jest třeba operovati citáty a poznámkami z této revue, upozorňovati, že lidé, kteří stojí za touto revuí, pohlédli na věci s hlediska vlasteneckého a pochopili, že politika intervenční je nemožná, že všechny elementy emigrační jsou nezdarem rozčarováni, že tato politika jest falešná a zbytečná a že jedinou možnost zabezpečiti hospodářský a intelektuální rozvoj ruského lidu poskytuje sovětská vláda. Vidíme, že Trocký jest velmi znepokojen psychologickou průpravou války. To však není všechno. Armádu jest třeba reorganisovati, aby byla schopna boje s vnějším nepřítelem. Trocký i jeho staří přátelé Němci chápou dokonale, že toho dnes armáda schopna není. Revoluční válečná rada považuje za nejvýš důležité reorganisovati armádu na základě pravidel armády bývalé, zachovati však třídní politiku i převahu komunistického vlivu. K reorganisaci armády podle staré formule bylo třeba zkoumati principy, na nichž spočívala až dosud: komisary, komunistické výbory, rudé důstojníky a ideologii armády.

Komisaři. Na 9. sjezdu sovětů chtělo vojenské velitelství zrušiti instituci politických komisařů jako zbytečnou, ale na 10. sjezdu sovětů ustoupilo radikální oposici komunistické strany, jež se stará především o vlastní bezpečnost v zemi, nedbajíc zájmů politiky zahraniční.

Komunistické výbory. Ty jsou tak silnou oporou sovětské vlády, že se Trocký sám neodváží na ně sáhnout. Naopak byl on první, který bil na poplach, když se tyto organisace počaly rozkládati. Ačkoli desátý sjezd sovětů se usnesl na tom, aby armáda byla posilována prvky komunistickými, aby byl veden přesný seznam komunistů v armádě a aby nebylo dovoleno komunistům armádu svobodně opustiti, přece jen komunistů neustále ubývá. V lednu 1921 bylo jich 7·18%, v lednu 1922 již jen 3·1%. V červnu 1922 bylo v tajném rozkaze doporučeno povolati opět demobilisované komunisty, poněvadž jest jich v armádě již velmi málo.

Rudí důstojníci. Od konce války občanské se mínění o rudém důstojníku a o důstojníku bývalé armády radikálně změnilo. Poznalo se, že bývalí důstojníci jsou vlastně bezděční tvůrci ozbrojené síly republiky. Dospělo se však také k úsudku, že rudí důstojníci jsou nevzdělaní, že nemají ani dosti vědomostí ani dosti zkušeností, takže rudý voják nemá k nim ani úcty ani důvěry a proto, že by bylo nejlépe věnovati pozornost důstojníkům emigrantům, kteří by rudé armádě poskytli kádr dobře připravených důstojníků. Podle Trockého, chceme-li, aby u velitelství panoval žádoucí duch, není tak důležitá propaganda, jako hmotné zlepšení existenčních podmínek.

Revoluční ideologie mass. Tento čtvrtý princip rudé armády zcela vyprchal i přes intensivní propagandu. Podle Trockého jest třeba revoluční nadšení nahraditi hmotným blahobytem vojáků. To jsou konce bolševické revoluce; slabost rudé armády vystupuje v celé své nahotě. Jen penězi lze se ještě pokusiti o její záchranu. Pro výcvik vojáků a důstojníků, pro vydržování armády potřebuje Trocký peněz, peněz a zase peněz, aby nakoupil potraviny v cizině, sukno v Anglii, obuv v Americe, aby platil Němcům a dělníkům v továrnách atd. Ale peněz jest stále méně a méně. Rusko jest vyčerpáno do poslední kopějky. Země neprodukuje, a pád rublu jest neslýchaný. Poněvadž armáda pohlcuje 65% rozpočtu, vynořila se přirozeně myšlenka, aby sovětská vláda se pokusila zmenšiti vydání na vojsko.

Miliční armáda. Tato armáda jest nejlacinější na světě. Proč sovětská vláda jí nepřijímá, ačkoli by opravdu vyhovovala programu komunistické strany? Jsou to hlavně dvě překážky: dopravní krise a nedůvěra bolševiků k sedlákům. Systém miliční mohl by býti přijat jen v krajinách proletářských (Moskvě, Petrohradu, Urálu).

Armáda kádrová a třídní. Bolševici potřebují armády kádrové a třídní, ale pak by bylo zapotřebí, aby dělníci a sedláci tvořili jedinou třídu, jež by přijala komunismus. Hlavní překážky, jež se tomu staví v cestu, jsou: 1. Třídy, o něž se bolševici opírají, jsou nejméně vzdělané. Z tohoto prostředí vychovati vycvičené důstojníky, k tomu bylo by zapotřebí mnoho času a mnoho peněz. Obojího bolševici nemají. 2. Bolševici mají peněz tak málo, že již nemohou udržovati armádu ze státního rozpočtu a jsou nuceni přidělovati vojsko továrnám, trustům a jiným organisacím, aby je šatily a živily. Tím se podniky ty ruinují, až konečně likvidují. 3. Bolševici nemohou nic změniti na vzájemných vztazích v armádě, poněvadž tomu brání krajní levé křídlo komunistické strany.

Rudá armáda, jak je dnes organisována, nemůže míti zdravé kázně a proto nemá síly. To jsou hlavní překážky, s nimiž se setkávají sovětské plány na reorganisaci rudé armády.

*

Co tedy může dělat sovětská vláda? Musí upustit od svého úmyslu učiniti z armády rudé armádu ruskou a držeti se své armády „vládní", jež ji chrání uvnitř země. Redukování této armády počalo již dávno, takže dnes má celkem asi 30.000 mužů. Sovětská vláda činí zoufalé pokusy, aby tuto armádu zachránila, poněvadž předvídá ofensivu polskou a rumunskou. Koncem května 1922 zasedala v Moskvě revoluční válečná rada, která rozhodla, že početní stavy rudé armády nestačí, aby uchránila státu a že jest nutno zvýšiti ji na 3 miliony mužů, ačkoli po válce s Polskem snížena byla za 18 měsíců na jednu osminu (z 5,500.000 na 700.000) a v posledních šesti měsících její početní stavy byly zmenšeny na polovinu. Na jaře roku 1921 chtěl Tuchačevský zmenšit rudou armádu a zlepšiti její jakost. Ve válečné radě se většina přidala k jeho mínění a prohlásila se pro demobilisaci neschopných elementů, poněvadž prý udržování ohromné armády jest příliš drahé a odchodem neschopných může při nedostatku zbraní jen armáda zesíliti. Tuchačevský má pravdu. Čím rychleji vláda sovětů zlikviduje rudou armádu, tím více ji zbude peněz a materiálu pro armádu vládní a tím déle ona sama se udrží v Moskvě. Proto prohlášení, jež učinil Čičerin v Janově o odzbrojení nejsou důkazem humanitních úmyslů, ale jen vyjádřením každodenní starosti, již má sovětová vláda o svou existenci. W.

Poslední zprávy o branné moci Rakouska.

(Podle časopisu „Militär-Wochenblatt" z r. 1922.)

Nynější rakouské svazové vojsko čítá 1430 důstojníků, 1700 poddůstojníků a 21.900 vojínů (Wehrmänner). Podle státní smlouvy st.-germainské může stav však býti větší a chybí tudíž na přípustný nejvyšší stav dnes 70 důstojníků, 300 poddůstojníků a 4600 mužů. Ačkoliv mnohé listy volaly až dosud po postupném zmenšování této prý zbytečné branné moci, nepomýšlí vláda na to i vzhledem k úspornému finančnímu programu, právě projednávanému. Výdaje na vojsko nečiní ani celá 2% státních výdajů. Velmi mnoho se mluvilo v poslední době o možnosti vojenské intervence Malé Dohody, později i Velké Dohody, vzhledem k vyjednáváním svazového kancléře Seipela o sanaci Rakouska. Vzbudilo to u obyvatelstva Rakouska nemalé obavy; přímé rozhořčení vyvolaly zprávy o obsazení Rakouska mezispojeneckým vojskem a o odzbrojení rakouské lidové obrany jako nespolehlivé. Zdá se, že pod tímto dojmem zlepšily se výsledky verbování do rakouské lidové obrany od 1. září minulého roku a že se ujaly otázky této i strany nesocialistické. Mluví se o tom, že se i přes stále značné nedostatky svazové vojsko v poslední době o mnoho zlepšilo. Půjde-li prý najímání do lidové obrany takto dále, budou v ní zastoupeny všechny vrstvy obyvatelstva. Od 15.—18. srpna minulého roku konaly se ve Vídni armádní závody ve střelbě, jízdě na koni, šermu, plování, lehké atletice, pochodu přes 20 km s válečným zatížením a v jízdě na kole ve válečné zbroji. Praví se, že bylo dbáno více odvětví čistě sportovních než čistě vojenských a že napříště bude nutno docíliti v tom jistého vyrovnání. — Rakouský tisk si stěžuje, že likvidační orgány mezispojenecké kontrolní komise věnují v poslední době úplně bez příčiny velkou pozornost svazu pro sebeobranu, t. zv. „Selbstschutzverband", a střeleckým spolkům. V celé řadě případů bylo prý žádáno pozměnění stanov. Při střelbě do terčů smí býti použito toliko pušek loveckých. Žádný člen nesmí býti majitelem válečných zbraní nebo takového střeliva. Vnitřní rozčlenění nesmí sledovati vojenských cílů a při shromážděních nesmí býti členstvo formováno v útvary vojenského rázu, na př. setniny a prapory. Dohoda již uznala, že Rakousko úplně splnilo mírové podmínky o vzduchoplavectví a v důsledku toho zrušila zákaz letů a dovolila výrobu letadel. Mírová smlouva dovoluje Rakousku udržování 4 hlídkových člunů na Dunaji. V roce 1921 byly tyto Jugoslavii Rakousku vydány. Jsou však téměř neupotřebitelny a nemohou býti zatím opraveny. Bývalý svazový ministr vojenství, generál-major Josef Wächter, byl pověřen zřízením vojenského inspektorátu. Funkce ta jest prozatímní; později bude jmenován definitivní vojenský inspektor. V „Oesterr. Wehrzeitung" č. 25 stěžují si rakouští důstojníci na veřejnost, která svými zhoubnými vlivy ničí úmornou práci důstojníků, kteří v oboru své působnosti činí vše, aby vnitřní hodnotu rakouského vojska pozvedli. Mimo jiné praví: „Právě ten stát, který se nachází v tak obtížném vývoji jako náš, potřebuje silnou státní moc, která není myslitelná bez odpovídající branné moci. Myšlenku na milici si musíme zatím z hlavy vypuditi, byť by byla sebe lákavější. I Dohoda jest proti ní. Naše vojsko z povolání není početně větší, než by si ho mohl stát přáti, kdyby bylo podle svého

stavu morálního schopno řádně plniti své úkoly. Heslem proto nesmí býti: „Odbourejte brannou moc", — nýbrž: „Odbourejte branný zákon a budete míti takovou armádu, jaké nutně je potřeba a bez kteréžto není možné jakékoli budování." (MilO—C.)

Z rakouského rozpočtu pro rok 1923. Rozpočet pro vojsko a jiné bezpečnostní útvary vykazuje: Příslušníků vojska jest 30.000, jiných zaměstnanců vojenských 5500; policie 17.447, četnictva 9276 mužů. Osobní náklady na vojsko činí 518.419·6 mil. korun (pro osobu 14·6 milionů K), na policii 255.134·1 mil. K (22·4), pro četnictvo 166.403·1 mil. K (17·8). Náklad na vojsko je tedy skorem o 50% menší nežli na policii. V kartografickém ústavě zaměstnáno je 376 osob, pro něž jest preliminováno 5.959·1 mil. K. —xy—

Ozbrojená síla Maďarska.

(Rassegna dell' esercito italiano.)

Smlouva trianonská ze 4. června 1920 ustanovila, aby Maďarsko odstranilo povinnou službu vojenskou a povolila mu míti 35.000 vojáků pro udržování vnitřního pořádku a pro policejní ochranu hranic. Vojsko maďarské mělo býti podle smluvních článků ustaveno takto:

A. Pravidelné vojsko:

a) stavy: důstojníků 1750, poddůstojníků 2324, mužů 30.916;

b) výzbroj (pro 1000 mužů): 1150 pušek, 15 kulometů, 3 děla kalibru nejvýše 105, 2 zákopové moždíře kalibru menšího než 26 cm; úhrnem 40.250 pušek, 525 kulometů, 105 děl, 70 minometů;

c) munice: 500 ran pro pušku, 1000 ran pro kulomet, 1000 střel pro dělo;

d) doplňování: dobrovolný vstup s dvanáctiletou službou.

B. Policie, četnictvo, celní a lesní stráže. Čl. 107 úmluvy trianonské stanoví, že nesmí býti četníků, celní stráže, lesní stráže a policejních agentů více než r. 1913 na území, vymezeném dnešními hranicemi Maďarska. Podle téhož článku lze však rozmnožiti tyto síly, uzná-li to za nezbytné dozorčí komise.

Následující tabulka obsahuje stavy z r. 1913, stavy stanovené dozorčí komisí a stavy v březnu 1922:

	Stavy z r. 1913	Stavy stanovené komisí	Stavy v březnu 1922
Četnictvo	7984	12000	15455
Policie (s policií poříční)	10530	13620	12109
Celní stráž	—	4500	4428
Stráž finanční	4848	3000	3050
Stráž lesní	—	624	588

Až do příchodu dohodové komise dozorčí, jejíž práce se počaly 26. července 1921, jednalo Maďarsko, jako by smělo organisovati vojsko po svém. Nedbajíc vědomě upozornění Dohody, povolávalo — po příměří — postupně do zbraně všechny ročníky tak, jako by byl v Maďarsku systém konskripční. Tyto ročníky sloužily nejméně rok.

Maďarsko si tak proti ustanovením smlouvy připravilo zálohu vycvičených mužů. Stav maďarského vojska podle zkušeností komise je zcela jiný, než jaký by měl býti v zemi, která by chtěla dostáti smluvním závazkům a zajistiti v budoucnosti mír ve střední Evropě.

Ozbrojení, na něž má Maďarsko nárok, má býti zhruba toto:

Zbraň	Vojsko	Četnictvo	Policie	Celní stráž	Finanč. stráž	Policie poříční	Úhrnem
Pušky nebo karabiny	40250	13110	—	3767	—	650	57777
Šavle	3706	690	13800	960	3400	—	21556
Pistole nebo revolvery	11067	690	13800	900	2250	115	28922
Kulomety	525	—	—	—	—	35	560
Děla	105	—	—	—	—	24	129
Samočinné pistole	—	—	600	—	—	—	600
Minomety	70	—	—	—	—	—	70

Podle zákonů, usnesených při stanovení vojenských článků smlouvy trianonské, může Maďarsko míti úhrnem 68.744 mužů pro udržování veřejného pořádku; z toho jest:

vojska	35.000	mužů,
četnictva	12.000	„ ,
policie	12.000	„ ,
policie pořiční	1.620	„ ,
policie celní	4.500	„ ,
finanční stráže	3.000	„ ,
lesní stráže	624	„ .

Složení vojska je stanoveno dekretem ze 4. května 1921, a zahrnuje: 7 smíšených brigád (2 pěší pluky po 3 praporech, skupinu dělostřelectva), 4 pluky jezdecké, 3 prapory zákopnické, oddělení samočinných kulometů, automobilní baterie a část mimo svazek, neboli úhrnem 42 prapory, 7 cyklistických praporů, 23 švadrony, 24 baterie, 7 rot minometných.

Složení smíšených brigád, odchylující se poněkud od smlouvy trianonské, je toto:

2 pluky pěší po 3 praporech,
1 prapor cyklistů,
1 švadrona jezdectva,
1 skupina dělostřelecká o 3 bateriích,
1 rota minometná,
1 oddělení spojovací,
1 oddělení trénu,
1 sekce automobilistická.

Sídla brigád:

1. brigáda v Budapešti,
2. brigáda v Győru,
3. brigáda v Szombathely,
4. brigáda v Kapošváru,
5. brigáda v Kečkemetu,
6. brigáda v Debrecíně,
7. brigáda v Miškovcích.

Ozbrojení vojska. Pěchota je ozbrojena puškou mannlicherovkou kalibru 8 mm, jezdectvo karabinou mannlicherovkou 8 mm, dělostřelectvo děly 80 a 90 mm, houfnicemi 105 mm; minomety mají kalibr 7.5, 9 a 12 cm.

Když dozorčí komise zahájila činnost, byla situace tato:

1. Doplňování se konalo ještě podle odvodní povinnosti;
2. staré zákony nebyly ani zrušeny, ani změněny;
3. zákon o doplňování náborem na 12 let nebyl dosud ustanoven.

Prvním úkolem dozorčí komise bylo přiměti maďarskou vládu, aby se zákonodárství maďarské shodovalo

1. s vojenskými ustanoveními smlouvy trianonské,
2. s rozhodnutími velvyslanecké konference o stavech ozbrojené moci (kromě vojska), které může Maďarsko míti podle smlouvy článku 107.

Dozorčí komise splnila svůj úkol, neboť byl přijat maďarským národním shromážděním zákon, jenž se shoduje s vojenskými klausulemi smlouvy. Hlavní ustanovení tohoto zákona, přijatého 7. února 1922, jsou tato:

1. Ozbrojená moc maďarského státu nazývá se královské maďarské vojsko honvédů. Má 35.000 mužů, z nichž je nejvýše 1750 důstojníků a 2334 poddůstojníků.

Chovanci Ludvíkovy akademie (školy pro výchovu důstojníků) počítají se do předepsaného stavu mužstva.

2. Vojsko se doplňuje toliko dobrovolným vstupem a služba trvá 12 let. Po prvních šesti letech mohou býti vojáci posláni do zálohy, ale počítají se do stavu.

3. Důstojnický sbor skládá se pouze z aktivních důstojníků; důstojníci jsou povinni sloužiti 20 let.

4. Odvody konají zásadně municipia; jim vláda oznámí, kolik dobrovolníků má býti odvedeno.

5. Hlásící se dobrovolníci budou lékařsky prohlédnuti, a do 8 týdnů bude jim oznámeno, zda jsou schopni k vojenské službě, či nikoli. Způsobilí budou vzati na jednoměsíční zkoušku, po ní rozhodne vojenská správa, zda byli přijati definitivně. Tento měsíc se počítá do 12 let služebních.

Zákon o četnictvu a policii, usnesený 13. února 1922, ustanovil pro četnictvo 600 důstojníků a 11.400 mužů, pro policii 1500 úředníků a 10.500 mužů.

Zákon o poříční policii, usnesený 16. února 1922, ustanovil 96 důstojníků a úředníků a 1523 poddůstojníků a mužů. Tento sbor je vyzbrojen 21 děly kalibru 7 cm, 3 děly kalibru 47 mm, 35 kulomety, 650 puškami a 115 pistolemi. Loďstvo má 8 výzvědných šalup o 123 tunách, 2 motorové čluny od 20—30 tun, 10 motorových člunů od 12—20 tun.

Zákon o lesní stráži, usnesený 7. února 1922, stanoví pro tuto stráž nanejvíce 624 mužů; ti nesmějí býti ozbrojeni, leč loveckou ručnicí; zbraní vojenských nesmějí míti vůbec. (Mil. O. — Ves.)

Armáda Spojených států severoamerických.

Brannou moc Spojených států severoamerických stanoví „The National Defense Act", schválený kongresem již před washingtonskou konferencí v letě roku 1920. Podle tohoto zákona skládá se armáda z řadového vojska, z národní gardy a z organisované zálohy. Řadové vojsko má míti asi 300.000 mužů. Kolik mužů má míti národní garda, určuje se podle množství členů senátu a sněmovny. Na každého člena připadá 1000 mužů; má tedy národní garda míti úhrnem asi 600.000 mužů; tento stav platí pouze do roku 1924. Početný stav organisované zálohy není přesně určen, jest však asi dvakrát větší než řadového vojska. Byl by tedy stav částí armády podle poměru 1 : 2 : 3.

K řadovému vojsku přináležejí útvary ve stálých posádkách, a může se jich použíti uvnitř země i za hranicemi. Kromě nich patří k řadovému vojsku útvary, které mají stříci pobřeží atlantické a pacifické, a mužstvo pro výcvik generálního štábu, národní gardy a zálohy.

Národní garda hájí v míru zákonitého řádu v obvodu státu nebo území, ze kterého je její kontingent. Dovolí-li kongres, může se použíti jejich částí nebo i veškeré národní gardy též v míru mimo území Spojených států.

Organisovaná záloha má za mobilisace zesilovati řadové vojsko a národní gardu, anebo tvořiti i nové armádní jednotky jako řadové vojsko organisované a vyzbrojené.

Válečná organisace má 6 armád po třech armádních sborech, a každý sbor má tři pěší divise;*) kromě toho je 12 jezdeckých divisí.

Tato data jsou uvedena v americkém časopise pro dělostřelectvo „The Field Artillery Journal", který pojednává i o organisaci amerického dělostřelectva.

Každá pěší divise má dělostřeleckou brigádu, skládající se ze dvou polních pluků dělostřeleckých (7·5 cm), z pluku houfnicového (15·5 cm) a z muniční kolony. Dělostřelectvo armádního sboru dělí se ve štáb, v dělostřeleckou brigádu (tři pluky 15·5 cm houfnic, pluk 15·5 cm děl, pluk 12 cm dalekonosných děl a pozorovací baterie) a v muniční kolony. Dělostřelectvo jedné armády má tři dělostřelecké brigády. Prvou brigádu tvoří tři polní dělostřelecké pluky, každý z nich po třech divisích, vyzbrojených děly s motorovým pohonem; druhá brigáda má tři dělostřelecké pluky, a děla jsou na zvláštních automobilech; třetí brigáda skládá se ze dvou pluků 15·5 cm polních děl a dvou pluků 24 cm polních houfnic.

Muniční kolony jsou zásobeny střelivem více než dostatečně a tak organisovány, že je lze za jakéhokoli rozčlenění přidělíti velmi snadno každé formaci. Jezdecké baterie jsou zařazeny do útvarů, které jsou rozloženy v rovinách severoamerických; horské dělostřelectvo používá děl a houfnic menší ráže, které se dopravují na soumarech.

Zvláštností dělostřelecké organisace jest, že se formace polního dělostřelectva tvoří nejen ze svých vlastních kádrů, nýbrž i z pobřežního dělostřelectva.

Šéfem všech dělostřeleckých útvarů (mimo pobřežní dělostřelectvo)**) je dělostřelecký inspektor; jemu jsou podřízena i všechna dělostřelecká učiliště, technické oddíly a Field Artillery Boards (dělostřelecké úřady).

Teoretickému a praktickému vzdělávání dělostřeleckých důstojníků věnuje se veliká péče; tomu nasvědčuje značné množství učilišť. Dělostřelecká škola u Camp Knox v Kentuky byla po světové válce úplně zmodernisována a tamější střelnice byla neobyčejně zvětšena; tam vzdělávají se dělostřelečtí důstojníci radové armády, národní gardy a organisované zálohy. Taktický výcvik řídí důstojníci generálního štábu, praktická dělostřelecká a technická cvičení vojenští a civilní inženýři. Zvláštní instrukční oddíly pečují o pozorovací službu při střelbě a používají nejmodernějších technických objevů a poznatků (pozorovací služba s letadel, zvukoměřictví a p.).

Druhou školou pro výcvik dělostřeleckých důstojníků je podobně organisovaná dělostřelecká škola ve Fort-Sillu ve státě Oklahoma. Nejvyšší dělostřelecké učiliště je v Campbraggu (v Kalifornii); je pro důstojníky generálního štábu a pro dělostřeleckou službu u armádních velitelstev. Pro důstojníky technického

*) Její mírový stav viz V. R. III. na str. 495.
**) O pobřežním dělostřelectvu viz V. R. III. na str. 376.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY

dělostřelectva není zvláštních škol; jsou povinni studovati na universitách a technických učilištích.

Ve Fort-Sillu je zvláštní takticko-technické komité, které podle pokynů náčelníka generálního štábu a inspektora dělostřelectva vypracovává a vydává všechny dělostřelecké předpisy, služební knihy, různé pomůcky a ustanovení o výzbroji, střelivu a p. —xy—

RŮZNÉ.

Stručný nástin organisačního vývoje německého letectva podává major Arndt v č. 20, roč. 1922 časopisu „Deutsches Offiziersblatt".

Německá říše zřizovala své válečné letectvo později než jiné mocnosti; důvodem toho byla jeho hegemonie ve vzduchoplavbě. Teprve r. 1910 zřízena byla první letecká škola; z ní vzniklo roku 1911 „Školní a výzkumné oddělení pro vojenské letectví", jemuž podřízeny byly první letecké stanice v Döberitzu, v Metách a ve Štrasburku. Letecký sbor organisován byl teprve v r. 1913; rozmnožené letecké stanice byly přeměněny v „letecké prapory" (č. 1 döberitzský, č. 2. poznaňský, č. 3. v Kolíně n. R., č. 4 štrasburský.) Bavorsko mělo vlastní letecký prapor ve Schleisheimu. Nová organisace trpěla tím, že byla podřízena generálnímu inspektorátu vojenského dopravnictví, které mělo pro ni jen málo porozumění; o jejím dalším vývoji neshodovaly se též hrubě generální štáb a ministerstvo války.

Mobilisace roku 1914 zastihla tudíž německé letectvo pro válku skoro nepřipraveno. Ač se vojenští letci účastnili již od roku 1911 větších císařských manévrů, přece byla tato nová zbraň vojsku i velitelstvím vyšších jednotek neznáma. Ani vlastních ani cizích zkušeností nebylo použito; válečné rozčlenění nebylo připraveno.

Tyto závady objevily se ihned na počátku války; to dokazuje i nešťastné ukončení německého vítězného postupu na západě. Znamenitých výzvědných letů německých důstojníků se správně nepoužilo; u armád nebylo odborně vycvičených ústředen, které by upotřebovávaly pohotových sil přesně a hospodárně a využívaly prakticky výsledků výzvědných letů. Ani se neosvědčilo spojení frontových a týlových útvarů leteckých při inspektorátu v Berlíně. Nahrazování ztraceného nebo poškozeného materiálu z různých etapních skladišť (parků), pak přeměna leteckých praporů v „záložní oddíly" byly jen na závadu. Průmysl, domnívaje se, že válka bude brzo skončena, nebyl připraven na další rozmach. Za mobilisace mělo býti zřízeno 33 leteckých oddělení polních (z nichž 3 bavorské) a 8 pevnostních, pak 8 leteckých parků etapních. Leteckým parkům etapním nedostávalo se mužstva a materiálu. Materiál leteckých oddělení byl zastaralý.

Když fronty ztrnuly zákopovou válkou, bylo třeba pro nové poměry změniti úlohy a změniti i způsob budování letectva. Strategické výzvědy do velkých vzdáleností pozbyly důležitosti; bylo třeba neustále pozorovati nejbližší okolí a fotograficky ustavičně zjišťovati jeho změny. K tomu přidružily se i žádosti dělostřelectva, jehož účinků nemohla již stupňovati jeho vlastní pozorování a pozorování s balonu. Husté masy válečného materiálu a vojska, rozložené mimo dosah dělostřelby, vybízely přímo k boji ve vzduchu. Neustálé rozmnožování letadel nepřátelských bylo třeba zameziti útočným bojem vlastních letadel, a ta musila proto vzlétati výše, aby nebyla sestřelována se země.

Aby mohly býti všechny tyto úlohy řešeny, musily se specialisovati letadlové typy. Tento program vyjádřen je názvy: bitevní pozorovací letadlo, bitevní jednosedadlové letadlo pro potírání nepřátelských letadel (Kampfeinsitzer), letadlo pro podporu dělostřelby (F. T. Gerät) a p.

Počalo se tím, že již na podzim 1914 inspektorát letectva byl odloučen od inspektorátu vojenského dopravnictví, místo něho byl ustanoven „šéf polního letectva" a u armád systemisováni „štábní důstojníci letectva". V březnu 1915 měl německý letecký sbor 72 leteckých oddělení polních, 2 letecká oddělení pevnostní, 1 letecký sbor nejvyššího vojenského velitelství (O. H. L.) a 16 armádních (dříve etapních) leteckých parků.

Program prvního šéfa polního letectva majora Thomsena pro zřízení letecké armády měl podkladem podporování dělostřelby, účinnější vrhání pum a uvažoval i o významu boje ve vzduchu, tehdá ještě nevyjasněném. Do dubna 1916 mělo býti 17 štábních důstojníků u letectva, 81 leteckých oddělení polních, 27 dělostřeleckých, 5 bitevních eskadril po 6 jednotkách, 6 bitevních skupin, 90 jednosedadlových

bitevních letadel, 2 oddělení obrovských letadel, 17 armádních leteckých parků, pak různé jiné zvláštní formace pro Bulharsko a Turecko; spojenci rakouskému dodávány měly býti pouze motory.

Podle tohoto programu bylo ovšem třeba rozmnožiti též vnitrozemské letecké organisace. Záložní oddělení byla tudíž rozmnožena ze 7 na 13, místo 11 leteckých škol zřízeno 27. Mimo to postaveno 5 škol pro pozorovatele.

V dalším vývoji německého letectva jsou Verdun a bitva na Sommě novou epochou. Po prvé nastupuje tu do boje veliké množství letadlových jednotek, bitevní letecké skupiny jsou zhuštěny pro vrhání pum a nahrazují vzducholodi, snadno zranitelné. Verdun vytvořil typ letadla pro pěchotu (Infanterieflieger); letec zjednává spojení s pěchotou, když všechny jiné spojovací prostředky jsou zničeny, a účastní se sám činně jejího boje; není sice ještě rozhodujícím činitelem v bitvě, leč vliv jeho je větší a větší.

V létě roku 1915 nastává ve vývoji německého letectva vážná krise. Domácí výroby letadel ubývá z nepochopitelných příčin a právě v ty doby počínají Francouzi používati nových aparátů typu „Nieuwport", „Vickers", „Sopwith", které vyznamenávají se značnou převahou nad aparáty německými. Tento zjev materiální inferiority a značné ztráty v bojích způsobují u Němců pocit slabosti, nedostatečnosti ochromení, a vzniká značný úbytek výkonnosti.

Neutěšené poměry změnily se teprve, když byl dodán nový materiál (jednosedadlové bitevní letadlo), když zřízeny byly u armádních skupin „provisorní velitelství letectva" a organisována zvláštní „místa pro pozorování letadel".

Bitva na Sommě dokázala, že pozemní boj závisí na boji ve vzduchu a ze vzduchu. Nejdůležitější požadavky této zásady nutily seskupovati stihací letadla, tvořiti novou leteckou taktiku (tvůrcem jejím byl setník Boelcke), rozmnožovati letadla pro dělostřelectvo a organisovati zvláštní skupiny na jejich ochranu. Kromě toho bylo nově upraveno služební postavení štábních důstojníků leteckých, z „provisorních velitelů letectva" stali se „velitelé leteckých skupin", a konečně dekretem z října 1916 ustanoven generálleutnant v. Hoeppner „velícím generálem leteckých válečných sil". V oboru jeho působnosti byly od této doby soustředěny všechny „vojenské prostředky pro letecký boj a na jeho ochranu v poli a v zápolí."

Generálem Hoeppnerem nabylo německé letectvo nejlepšího organisátora a velitele. V zápolí objevily se tehda již první známky počáteční únavy; domácí průmysl nemohl již energičtěji stavěti nových letadel. Rozmnožovati výrobu nebylo tedy již skorem lze, bylo třeba přeměniti úlohy leteckých skupin. Nebylo to tak nesnadné, jelikož boje roku 1916 dokázaly jasně, že úlohy dělostřelectva shodují se s průzkumem bojiště a že mohou býti sloučeny, bude-li posádka dobře vycvičena. Avšak zeslabení bitevních leteckých skupin bylo již vážnějšího rázu. Z 81 polních leteckých oddělení zbylo pouze 44, kterým byly ponechány dosavadní úlohy pro výzvědy. Zbytek (37) spolu se 46 dělostřeleckými leteckými oddíly a s 15 novými formacemi byl změněn v 98 leteckých oddílů (A); ty byly určeny pouze pro bojové účely pěších divisí. Ze 4 bitevních skupin leteckých a ze 3 zvláštních skupin bylo zřízeno 27 ochranných leteckých skupin, které byly jakousi podporou pro skupiny přidělené pěším divisím. Jednosedadlová bitevní letadla, jež byla značně rozmnožena, byla rozvržena ve stihací skupiny po 14 letadlech, zbytek (asi 120 takových letadel) byl rozdělen různým frontám. Z bývalých bitevních skupin zbyly pouze tři. Tato reorganisace měla býti provedena do jara 1917; bylo třeba rozmnožiti i všechny útvary v zápolí, které měly býti vycvičeny pro letectvo jako záloha. Proto rozmnoženo bylo 36 různých leteckých ústavů a inspektoráty v zápolí byly svěřeny energickým odborníkům.

V té době však vstoupila Amerika do války. Německo, ač vědělo, že letectví nebylo dosud v Americe věnováno veliké pozornosti, nepodceňovalo nikterak výkonnosti amerického průmyslu, a zajisté ani budoucí mohutné letecké organisace. Očekávalo se, že americká armáda zasáhne na jaře roku 1918 činně do evropského boje. Do té doby musilo tedy německé letectvo býti úplně připraveno, aby odolalo novému silnému a energickému nepříteli.

Reorganisační program, t. ř. „americký program letectva", obsahoval zesílení leteckých útvarů na frontách, v zápolí a zdvojnásobené množství stíhacích letadel. Zdá se, že byl tento požadavek skromný; leč vyjádřen jsa čísly, dokazuje, že Německu bylo svrchovaně nesnadno, ba na tehdejší poměry již skoro nemožno mu stačiti. Podle programu měla se zdvojnásobiti měsíční výroba letadel z 1000 na 2000, místo 1250 motorů mělo se jich vyrobiti 2500, kulometů mělo se měsíčně zhotoviti 1500, benzinu mělo se vyrobiti měsíčně 12000 t, olejů 1200 tun atd., z bojových útvarů mělo se propustiti 7000 odborných dělníků pro

práce v průmyslu leteckém, a bylo třeba najmouti asi 22000 nových dělníků a p. To by bylo bývalo pro Německo neslýchané a nedosažitelné napětí sil vnitrozemních a připočteme-li k tomu také tehdejší jiné požadavky O. H. L., nebylo naděje na úspěch — nebylo již sil. Autor studie však tvrdí, že obrovský tento záměr se zdařil, ač překážky byly ohromné: nedostatek potravin, stávky, nehody a sabotáže, nedostatek uhlí, surovin, dopravního materiálu a j.

V době, kdy byl americký program uskutečňován, vybojována byla bitva ve Flandřích; ta je vrcholem letecké výkonnosti bitevní. Velitelství 4. armády použilo různých skupin a využilo leteckých výzvědů technicky co nejdokonaleji. Souběžný účinek boje pozemního s bojem ve vzduchu byl patrnější a patrnější. Nad ohniskem boje na zemi bylo ohnisko boje ve vzduchu. Letecké výzvědy přesně objasňovaly situaci nepřítelovu a jeho úmysly. Záložní skupiny letecké učastnily se boje a rozhodovaly jej; součinnost letectva s dělostřelectvem byla co nejúplnější.

Z flanderské bitvy vzešlo nové taktické dogma: „Není moderního boje bez letců a bez pochopení jejich svéráznosti".

Tato epocha byla vrcholem vývoje německého letectva; pak následoval příkrý sestup. Příčiny jsou známy.

Pz.

Automobilem na příč Saharou. Francouzská automobilová firma „Citroen" sestavila ze svých prostředků automobilovou výpravu na příč Saharou. Výprava skládala se z automobilů, opatřených pohybovým mechanismem „Kegresse-Hinstin". (Viz Voj. Rozhledy: „Nový polní automobil", r. III., str. 503.) Cesta trvala 21 dní. Výprava vyjela z Tugurtu v Alžíru dne 18. prosince min. roku, dosáhla veletoku Nigeru 4. ledna a dorazila k cíli do Timbuktu dne 7. ledna t. r. dopoledne. Poslední etapu z Buremu do Timbuktu urazila bez zastávky za 27 hodin. Vozidla i účastníci dosáhli cíle v dobrém stavu. Pro pohon automobilních vozidel pomocí hnaných pasů (pohybem plazivým), ve válce k vleku těžkých břemen a hlavně napříč komunikací používaných, znamená to význačný pokrok. Význam automobilového vozidla i v terénu, v němž komunikace jsou buď nedostatečné nebo vůbec scházejí, stoupne tím hlavně pro vojsko netušeně.

Ing. M.

Aviatika v Rusku. „Daily Mail" uveřejnil počátkem ledna 1923 zajímavou stať o aviatice v Rusku, z níž vyjímáme: Ministr bolševické vzduchoplavby Znamenský právě ukončil cestu po Rusku v letadle na aparátu řízeném německým pilotem Vellingem, jenž spravuje v Rusku leteckou školu. Aparát byl typu „Havilland" s motorem Rolls-Royceovým o 300 koňských silách. Podle získaných zpráv jest služba letecká jediná, v níž byli podrženi němečtí důstojníci. Všichni čelní letci jsou Němci. Nejsou však spokojeni ani se svými platy ani se svými nadějemi. Viděl jsem je na letištích ve Smolensku a v Moskvě. Nudí se. Nezapomenu nikdy na noc, již jsem strávil v baráku jednoho pilota ve Smolensku. Vnitřek byl vyčalounován fotografiemi a pohlednicemi německými a vydýchující atmosféra připomínala Černý Les. Odpočíval jsem na pohovce, zatím co mnoho mladých německých aviatiků a mechaniků sedělo u stolu, popíjelo čaj a hovořilo o svých úspěších za světové války. Ráno provedl mne velitel eskadrilly aerodromem. Bylo v něm osm aparátů, z nichž dva zcela nové byly právě dodány anglickou společností. Byla to anglická letadla opatřená německými motory. Můj průvodce mi svěřil trpce, že poznává podle známky, že motory náležely německým letadlům za války a že byly částí materiálu odevzdaného Dohodě podle ustanovení Versaillského míru. Zdá se, že vláda anglická je odstoupila soukromému závodu, jenž je namontoval na anglické aparáty a prodal do Ruska. Z toho vzniká zajímavá situace: německé motory dodané Dohodě a dopravené do Ruska přes Londýn a Amsterodam a němečtí letci, povolaní do Ruska přes Královec a Kovno, kteří těchto motorů užívali za války. Tážeme se: netvoří tyto dva elementy leteckou sílu bolševickou, jež jest nebezpečnější než německá aviatika? Dohodou aspoň rušeny býti nemohou.

W.

První svazek oficielních Dějin světové války vydá historická sekce francouzského generálního štábu v lednu t. r. Bude obsahovati různé plány koncentrační až k plánu XVII., opatření učiněná v době politického napětí, zabezpečení mobilisace, vyhlášení války, soustředění, operace ostražné, bitvu na hranicích až do večera dne 23. srpna. Jest to první svazek díla, jehož celková redakce bude trvati ještě mnoho let. Bude zpracováno na základě vojenských dokumentů, uložených v historickém archivu ministerstva války v 60.000 kartonů. Abychom si učinili představu o množství těchto dokumentů, připomínáme, že všechny ostatní dokumenty téhož archivu od konce XVI. století do r. 1914 nespotřebovaly více než 18.000 kartonů. Vydávané dílo není rázu apologetického po způsobu

díla o válce z r. 1870, jak je vydali Němci ad maiorem gloriam pruských armád, nýbrž bude to souhrn dokumentů methodicky utříděných. (Podle Revue mil. gén.: Janvier 1923.) W.

Obrovský aeroplan. V poslední době prošla denním tiskem zpráva o obrovském letadle, které unese kromě dvou pilotů pětadvacet vojáků s plnou výzbrojí. Zkoušky byly skutečně konány na letišti v Brooklandsu, ale podrobnosti o vlastnostech letadla chybí. (B. b. d. S. M. 12, 1922.) W.

Délka vojenské služby v různých armádách evropských. V Norvéžsku slouží pěchota 1 m. 18 d., dělostřelectvo 3 m., jezdectvo 3 m. 12 d., v Portugalsku pěchota 105 d., jezdectvo a dělostřelectvo 140 d., ženie 175 d., ve Švýcarsku pěchota 2 m. 5 d., dělostřelectvo 2 m. 15 d., jezdectvo 3 m., ve Švédsku pěchota 3 m., ostatní zbraně 5 m., v Dánsku pěchota 5 m., dělostřelectvo 7 m., jezdectvo 14 m., v Nizozemí pěchota 5½ m., dělostřelectvo 12 m., jezdectvo 18 m., v Italii 8 m. theoreticky, ve skutečnosti 12—18 m., v Československu 14 m., ve Francii 18 m., ve Finsku 18., v Jihoslovansku pěchota 18 m., dělostřelectvo 24 m., jezdectvo 24 m., v Rusku pěchota 18 m., dělostřelectvo 18., jezdectvo 30 m., v Estonsku, Lotyšsku, Litvě 24 m., v Řecku pěchota 24 m., jezdectvo 36 m., v Polsku 24 m. W.

Vojenská příprava ve Francii. Ministr války vydal právě instrukce pro organisaci vojenské přípravy na školách. Na prvním místě jest uveden seznam škol (ústavy universitní, školy střední, školy průmyslové, školy archivní, technické atd.) v nichž vyšší průprava vojenská bude obligátní. Meziministerská komise povolila pro vojenskou přípravu minimálně 240 hodin a dvanáct půldnů, má-li býti program úplně vyčerpán. Těchto 240 hodin jest zásadně rozděleno na dva roky: v prvním roce pěchota, v druhém roce specialisace. Ve školách obecných a v nižších třídách středních jest dovoleno rozděliti vyučování na tři roky, v prvních dvou po 90 hodinách a v posledním 60 hodin. W.

Vzduchoplavectvo — samostatná zbraň. Dne 10. listopadu 1922 bylo ve francouzské sněmovně poslanců vzduchoplavectvo dekretováno za zbraň samostatnou. Definitivní organisace bude stanovena zákonem. W.

Doplňování anglických důstojníků. důstojníci v anglické armádě doplňují se ze tří pramenů: z universit 10%, ze škol vojenských 85%, z vojska 5%. W.

Italský zeměpisný ústav vojenský ve Florencii počal vydávati v r. 1920 na místě dosavadní výroční zprávy měsíční revui, nazvanou „l'Universo".

„L'Universo", úřední orgán italského vojenského zeměpisného ústavu, uveřejňuje v sešitech měsíčně vycházejících (60—80 str.) původní práce ze zeměpisu všeobecného a speciálního, z kartografie italské a cizí, z geodesie, astronomie, informační zprávy a recense o pracích zeměpisných, statistických, národohospodář. atd.; obsahuje také velice podrobný přehled vědeckých publikací zeměpisných celého světa. Každý sešit jest bohatě ilustrován velice zdařilými fotografiemi a má několik vzorně vypravených map původních.

Sešit 21. ročníku III. (listopad 1922) obsahuje na př.: padesátileté jubileum voj. zeměpisného ústavu ve Florencii se 4 tabulkami: Giovanni-Silvia: Základy teorie metody nejmenších čtverců; Ugo Todaro: Meliorační práce v Coltano (se 2 mapami a 7 tabulkami).*) Kartografie: Činnost zeměpisného ústavu německého 1920—21 (Reichamt für Landesaufnahme); kartografie Ameriky jižní; Nová zeměpisná mapa Afriky: Nový program služby zeměpisné (Service géographique) v Madagaskaru.

Různé informační zprávy: Bibliografie: Recense; přehled článků z astronomie, geografie atd., uveřejněných v revuích italských a cizích.

Předplatné pro cizinu činí ročně 50 fr., jednotlivé sešity po 5 francích. Na žádost bude zaslán jeden sešit na ukázku. Objednati lze u administrace voj. zeměpisného ústavu ve Florencii.

Počet ponorek jednotlivých států.

Washingtonská konference určila jako celkovou tonáž ponorek pro Ameriku a Anglii po 90.000 t, Japonsko 54.000 t, Francii a Italii po 31.000 t. V tomto čísle není obsažen počet jednotlivých ponorek. Nynější stav jeví se takto:

viz tabulku na str. 56.

Německu není stavba ponorek vůbec dovolena.

(Podle La France militaire č. 11384.)

*) Pozn.: Coltano jest území jižně od Arne mezi Pisou a Livornem, nejníže položená část roviny pisanské v rozsahu 3500 ha.

Stát	Počet ponorek	Ve stavbě	Postaveny před 1914	Postaveny po r. 1914	Postaveny po r. 1918	Celková tonáž
Spoj. státy SA.	128	9	23	65	40	82000
Anglie	100	3	—[1])	79	21	84000
Francie	53	—	19	28	6	31600
Italie	48	54	—	—	—	30000
Japonsko	35	22	—	?	22	?
Švédsko	18	5	—	—	—	—
Holandsko	14	13	—	—	—	—
Dánsko	13	3	—	—	—	—
Chile	6	—	—	—	—	—
Portugaly	4	1	—	—	—	—
Norvézsko	4	2	—	—	—	—
Španělsko	4	6	—	—	—	—
Brasilie	3	—	—	—	—	—
Finsko	2	—	—	—	—	—
Peru	2	—	—	—	—	—
Argentina	—	4	—	—	—	—
Belgie	—	4	—	—	—	—
Rusko	53[2])	—	26[3])	27	—	?[4])

[1]) všechny ponorky postavené před r. 1914 jsou vyřazeny.

[2]) a to: 31 ve Baltském moři; 22 na Černém moři.

[3]) 16 postavených před r. 1907, 10 postavených mezi 1907—1914.

[4]) od r. 1917 není žádná ponorka ve službě; může se předpokládati, že nemůže vůbec žádné ponorky býti používáno.

Z NAŠICH REVUÍ.

Zahraniční politika. Roč. I. č. 24.

Španělské politicko-vojenské záležitosti.

Španělská politická veřejnost zabývá se vášnivě pohnutými debatami a boji vyvolanými činností t. ř. „juntas", které již od roku 1917 neblaze působily na politické poměry ve Španělsku.

„Juntas" byly důstojnické rady — jakési španělské sověty — které si osobovaly právo rozhodovati o všech důležitých vojenských záležitostech a zejména o jmenování a povyšování důstojníků. Proto se často ocitly v konfliktu s vládou a vyvolaly někdy i ministerskou krisi; až teprve vláda Sanchez Guerrova obratně překonala nebezpečí, které každé vládě již od roku 1917 hrozilo a organisaci rozpustila.

Jinou neméně vážnou úlohou vlády Sanchez Guerrovy bylo rozšíření otázky zodpovědnosti za katastrofální porážku španělského vojska u Melilly.

Moskevská konference o odzbrojení svolaná ruskou sovětskou vládou v červnu t. r. do Moskvy ukázala, že není dosud připravena doba k řešení tak důležitých a zároveň choulostivých otázek.

Konference zahájena byla 7. prosince. Na ní zastupovali Rusko Litvínov a Kopp, Polsko kníže Radziwill, Finsko bývalý zahraniční ministr Enckel. Deklarace ruské vlády prohlašovala naprostou mírumilovnost, dokázanou snížením branné moci z 5½ mil. na 800.000 mužů, slib dalšího postupného snížení a navrhovala: 1. aby sníženy byly stavy pozemních armád zúčastněných států během dvou let na jednu čtvrtinu; 2. aby zrušeny byly všechny nepravidelné ozbrojené oddíly a 3. aby vytvořeno bylo pohraniční neutrální pásmo. Vzájemná kontrola mezi státy měla toto poznenáhlé odzbrojování umožniti. Pokud se týče válečného loďstva prohlásila deklarace, že stav ruského válečného loďstva je o tři čtvrtiny menší než r. 1917.

Členové konference volili presidium, které opět ustanovilo znalecké komise. Baltický blok v čele s Polskem vystoupil s návrhem smlouvy, aby zabráněno bylo jakýmkoliv konfliktům, které by mohly vésti k útoku se zbraní v ruce; v takých případech mělo by se rozhodnutí svěřiti zvláštní arbitrážní komisi; zároveň požadoval kníže Radziwill, aby tento projekt a usnesení předporady varšavské a revalské projednávány a podepsány byly dříve, nežli přikročí se k řešení technické části odzbrojení. Rusko s návrhem nesouhlasilo, svolilo však, aby utvořena byla zvláštní komise pro „non-agression pact". Další jednání nepřinesla žádných positivních výsledků. Konference byla proto 12. prosince ukončena.

Vojenská úmluva mezi Spojenými mocnostmi a vládou Národního shromáždění Turecka a Řeckem.

Doslovný text smlouvy mezi Anglií, Italií, Francií, Tureckem a Řeckem, která uzavřena byla po odevzdání Východní Trakie s Drinopolem Turecku.

Smlouva stanoví evakuaci řeckých vojsk, obsazení Východní Trakie spojeneckými oddíly, zavedení správy turecké a zachování pořádku.

Smlouva byla podepsána v Mudanii dne 11. října 1922. Pz

Zahraniční politika, Roč. II., č. 1.

Karel Kverka: **Kongres pro světový mír** svolán byl „Mezinárodním Svazem odborových organisací v Amsterodamě" do Haagu na dny 10.—15. prosince 1922. Zastoupeno bylo 600 delegáty 24 různých národností. Jeho podnětem byl dojem nebezpečí nové války na blízkém východě. Na kongresu sešli se socialisté, komunisté a občanští pacifisté. Pozvání sjezdové obsahovalo temata: 1. Nutnost soustředění všech pro mír pracujících sil. 2. Válka válce. 3. Co učinily vlády a různé politické strany pro zabezpečení míru a co mohou v budoucnosti pro mír vykonati. 4. Propagace myšlenky mírové v mládeži. 5. Mírové organisace a jich úkol ve světovém hnutí proti válce. Sjezdu předsedal anglický poslanec J. H. Thomas. Pátého dne přijaty byly čtyři resoluce: 1. o výchově mládeže, 2. pacifistická, 3. komise odborových organisací, 4. politická.

Práce a vynálezy. Roč. III., č. 7.—8.

Inž. F. Srba: **Balonové plyny.** Na konci 18. stol. užívalo se k plnění balonů horkého vzduchu, později svítiplynu. Před válkou světovou vytlačen byl svítiplyn vodíkem, jímž byly Zeppeliny plněny od počátku. Výroba vodíku jest celkem snadná. Jeho vznětlivost však za války způsobovala časté explose. Bylo tedy pomýšleno nahraditi jej plynem nehořlavým. Shledáno, že by to mohlo býti helium, plyn to netečný, nosnosti 1·11 kg pro 1 m³. Těžba helia rozkvetla za války v Americe, kdež ho vyrobeno bylo 20,000.000 krychlových stop. Toto ohromné kvantum, pro něž dnes není odbytu, způsobilo, že výroba ve státní americké továrně na půl roku zastavena.

Vynálezy a pokroky. Roč. XII., č. 6.

Vl. Pt.: **Selenová busola pro letadla.** V letadle je nutno, aby byla busola umístěna tak, aby na magnetku nepůsobily okolní feromagnetické látky. Jen tak lze se vyhnouti chybám ve směru letu. Nejvhodnější místo jest na konci trupu. Tam ovšem nemůže řídič přímo pozorovati údaje. Němci K. Bambergovi podařilo se sestrojiti přístroj, podle něhož může pilot správně určiti směr, i když busola je upevněna zcela vzadu na trupu letadla.

Letectví. Ročník II., čís. 12.

Organisování vzdušných přístavů.

Organisace a působnost francouzského státního podsekretariátu pro vzduchoplavbu a vzdušné dopravnictví.

Kpt. K. Nedoma: **Principy letecké radiotelegrafie.** Přijímání radiotelegrafických zpráv bylo dlouho znemožňováno hlukem motoru a citlivostí detektorů. Tyto nesnáze byly překonány zavedením kathodových lampových zesilovačů. Moderní letadlová stanice jest systému vln netlumených. Vysílač, přijímač i zesilovač jsou v jedné skříně, která se připevňuje elastickým závěsem do loďky. Anodová baterie zesilovače a přijímače bývá buď baterie suchých článků nebo akkumulátory. Anodové napětí vysílacích lamp obstarává stejnosměrné dynamo, jež jest upevněno na podvozku nebo spodním křídle. Dynamo jest poháněno speciální vrtulí nebo motorem letadla. Další součástky jsou antena, antenní ampermetr, telegrafní klíč a voltmetr pro měření anodových napětí. Zavésti radiotelefonii zatím není možno; brání tomu hlavně přílišný hluk motoru. W.

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Listopad 1922.

Général Deligny: **Le premier corps d'armée à la bataille de la Marne.** První armádní sbor v bitvě na Marně od 6. do 13. září 1914.

Cmdt. A. Grasset: **Un combat de rencontre — Neufchâteau.** Boj na setkanou u Neufchâteau dne 22. srpna 1914. (Pokračování.) Boj o 16. hodině. Na sever od potoku Neufchâteauského. Jižně od téhož potoku. Generál Goullet organisuje posici opěrnou.

Lucius: **La refonte des règlements et notre doctrine de querre.** (Pokračování XV.) Všeobecná poučení z války posiční. Jest válka posiční protichůdná válce v širém poli? Důležitost a hojnější využití defensivy. Délka bitev

vzrůstá; důsledky toho. Rozpory mezi methodou a rychlostí výkonu. Opotřebení pěchoty a současný vzrůst materiálu a strojů. Vznik nových bojových prostředků.

Col. Defrasse: **Communications aériennes transatlantiques.** Letecké spojení přes oceány.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** Strategie a spojenecké operace na severní frontě. (Pokračování.) Nasazení vojsk. Rozhodné dni 22. a 23. srpna.

Prosinec 1922.

Général Théodore Rostovcev: **Où va l'armée Rouge.** Kam spěje rudá armáda. Podrobný referát uveden v rubrice „Vojenství doma a v cizině".

Cmdt. A. Grasset: **Un combat de rencontre — Neufchâteau.** Boj na setkanou u Neufchâteau dne 22. srpna 1914. (Dokončení.) Rozhodný německý útok. Německá sestava. Ztráta výšiny severně od potoka Neufchâteauského. Zápas jižně od potoka. Poslední výstřely. Přerušení boje. Ústup. Ztráty. Závěr.

Lucius: **La refonte des règlements et notre doctrine de guerre.** (Pokračování XVI.) Použití jezdectva. Nezbytnost výcviku. Dnešní pojetí ofensivy.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** (Pokračování.) Namur. Charleroi.

Cmdt. Thys: **Nieuport.** Výňatek z díla, které vyjde v krátké době a přinese výklad celkových prací, jichž bylo zapotřebí vykonati, aby způsobena byla umělá záplava, jež zastavila Němce v říjnu r. 1914 v Belgii. Tyto nesnadné operace vylíčeny jsou co nejpodrobněji, doplněny mnoha illustracemi a budou zajímati hlavně techniky. Ve výňatku uvedeny jsou stručně rozkazy, vylíčen vlastní výkon a nezbytné práce k udržování této záplavy.

Revue de Cavalerie.

Listopad, prosinnec 1922.

Col. Cambuzat: **La cavalerie et les feux.** (Pokračování.) Hlavní charakteristické vlastnosti dnešních komunikací. Ostraha komunikací. Přezvědy. Spojení a donášení zpráv. Boj. Vztah jezdectva k dnešní palbě. Karabina. Kulomet.

Un exercice de cadre de grandes unités de cavalerie en 1921. Cvičení velikých jednotek jezdeckých r. 1921. Mapy Soissons a Meaux. (Pokračování.) Celkové operace z 1. června 1921. Situace v poledne dne 2. června. Situace konečná. Poučení z cvičení ze dnů 17.—19. srpna 1921.

Cpt. Oudin: **Opérations de la 2e divison de cavalerie sur l'Ourcq** (30 mai — 7 juin 1918). (Pokračování.) Dne 2. června. Skupina Tavernostova. Skupina Épenouxova. Operace od 3. do 5. června 1918. Pohyby pozdější. Stav vojska. Výsledky. Poučení: Schopnost pohybu, houževnatost mužstva a koní, těžký kulomet, obrněné auto, závěr.

Cmdt. Henry-Coüannier: **La cavalerie du corps expéditionaire d'Égypte.** Jezdectvo expedičního sboru egyptského od 1914 do 1918. Operace na březích kanálu Suezského r. 1915, operace na poloostrově Sinajském od března 1916 do února 1917, operace v jižní Palestýně v březnu a dubnu 1917. (Pokračování.)

Lt. Radel: **En Afrique; combat à pied et combat à cheval.** Boj pěšky, boj na koni. Arabské umění jezdecké a boj šavlí.

Général Champvallier: **Le pur sang anglais.** Čistokrevný kůň anglický.

Major Henry R. Smalley: **Quelques mots sur l'équitation savante.** Několik poznámek o tom, jak se vyučuje jízdě ve Spojených státech. Klassické principy umění jezdeckého.

Revue d'Artillerie.

Prosinec 1922.

Col. F. Marie: **Origines de l'emploi de l'aviation par l'artillerie.** O původu užívání letectva v dělostřelectvu.

Col. Cambuzat: **Le fer et les feux.** Autor rozděluje palbu na pozemní, leteckou a námořní. Palbu pozemní dělí na palbu z ručnic, ručními granáty, kulomety, z tanků a dělostřelectva, palbu leteckou na palbu z kulometů a vrhání bomb, palbu námořní na palbu z děl lodních, vrhání torpéd a palbu z děl pobřežních.

Lt. Col. Pagezy: **Le tir en l'air et son cas particulier le tir à terre.** (Pokračování.)

Cmdt. Vautrin: **La protection individuelle française et allemande contre les gaz de combat pendant la guerre de 1914—1918.** (Pokračování.) Ochrana na straně německé. Plyny užívané na straně francouzské. Masky. Srovnání ochranných aparátů francouzských a německých. Závěr.

Cmdt. Lapparent: **A l'occasion de la Sainte-Barbe.** O svaté Barboře, panně a mučenici, patronce dělostřelců.

Lt. Jean: **Le service de l'Ordnance aux États-Unis.** Technická služba ve Spojených státech. Personál. Závody. Skladiště a rozdělení. Doplňování a výcvik důstojníků technických. Důstojníci záložní.

Revue du Génie militaire.

Listopad 1922.

Col. Voyer: **Les transporteurs aériens.** Mathematická studie o lanových drahách.

Col. Normand: **Travaux allemands à Liège, Namur et Anvers.** Německé práce v Lutychu, Namuru a Antverpách.

Col. Largier: **Note sur un procédé économique de conservation des tôles noires employées comme matériaux de couverture ou de revêtement dans la construction courante.** Poznámka o hospodárném způsobu uchování černého plechu, užívaného jako krycího materiálu.

Prosinec 1922.

Lt. Col. Thionnet: **Notice sur les chemins de fer militaires du Maroc.** Poznámka o vojenských železnicích marockých.

Col. Normand: **Note sur les trailles à câble immergé.** Poznámka o pramicích s lanem ponořeným.

Lt. Col. Tricaud: **Essai sur les tôles ondulées cintrées.** Úvaha o rýhovaném plechu.

Cpt. Ollivier: **Le corps du génie aux États-Unis d'Amerique pendant la guerre de l'indépendance.** Ženijní sbor ve Spoj. státech amerických za války za neodvislost. Armáda revoluční. První vojenští inženýři. První ženijní vojsko. Vznik ženijního sboru. Konec války za neodvislost. Zrušení ženijního sboru. První důstojníci ženijní. Úloha ženijního sboru za války. Armáda americká.

Revue Militaire Française.

Leden 1923.

Général Camon: **L'effondrement du plan de guerre allemand, en septembre 1914.** (Pokračování.) Zhroucení německého válečného plánu v září 1914.

Cmdt. Lucien: **Les objectifs géographiques dans la guerre moderne.** O zeměpisných cílech ve válce moderní.

Cmdt. Ménard: **Considérations sur notre aviation militaire.** Úvahy o našem vojenském letectvu. Letectvo stihací. Letectvo pozorovací a přezvědné. Letectvo bombardovací. O specialisaci v letectvu.

Lt. col. Mussel: **L'artillerie lourde longue.** Myšlenky a vzpomínky o těžkém dělostřelectvu. (Pokračování.)

Lt. col. Revol: **Études sur le Haut commandement en Crimeé.** Studie o vrchním velitelství na Krimu r. 1854 až 1855. Strategické vedení války. Velitelé. Vylodění na poloostrově gallipolském. Volba Varny. Myšlenka jíti na Krim. (Pokračování.)

Cmdt. de Tarlé: **Le règne des grands industriels en Allemagne.** Vláda velkoprůmyslníků v Německu.

Revues d'Etudes Militaires.

Č. z 15. prosince 1922.

Guerre de Sécession. Rozkaz Grantův z 24. března generálům Meadeovi, Ordovi a Sheridanovi. Rozkaz Grantův z 28. března. Listy Grantův a Leeův ze 7. a 9. dubna. Zavraždění Lincolnovo.

René Lanson: **L'Hellénisme.** Od smlouvy Drinopolské ke smlouvě Sèvreské (1829—1920). Slabost a síla hellenismu. Vláda v Řecku.

Č. z 1. ledna 1923.

Pierre Brunneau: **Le pétrole.** Zeměpisné rozčlenění území petrolejových na světě. Důležitost výroby. Soupeřství dvou velikých skupin: americké Standard Oil a angloevropské Royal-Dutch-Schell. Petrolejový zápas na velkých konferencích: v San-Remu, Washingtonu, Janově, Haagu a v Lausanne. Postavení Francie. Závěr.

René Lanson: **L'Hellénisme.** (Pokračování.) Vláda v Řecku od r. 1829 do r. 1913.

Č. z 15. ledna 1923.

Le concours d'École de guerre. La préparation à l'oral. Zkoušky do válečné školy. Příprava k ústní zkoušce.

Revue de l'Aéronautique militaire.

Listopad - prosinnec 1922.

L'aéronautique militaire en Salon de l'Aéronautique. Jak bylo zastoupeno vojenské vzduchoplavectví v podzimním Salonu aeronautiky.

X. X.: **L'aéronautique Maritime.** Vzduchoplavectví námořní.

Cmdt. Denain: **L'aviation au Levant, de 1919 à 1923.** Letectví v Levantě od r. 1919 do r. 1923 (v Mesopotamii, Cilicii a Syrii). Zeměpis. Podnebí. Protivník. Operace počáteční.

Perrin de Brichambant et Pierre Béhagne: **Malaises des aviateurs.** Nemoci aviatiků, jich příčiny, vysvětlení a léčení. Rady hygienické.

L'aviation coloniale. Zpráva o letectvu v koloniích. Vojenské organisace vzduchoplavecké v koloniích. Různé úkoly svěřené letectvu. Cesty vzduchem.

Cpt. Cochet: **A propos de l'aviation d'Infanterie.** Několik poznámek o pěchotním letectvu. Odpověď na článek kapitána Canonna v předešlém čísle.

Les Archives de la Grande Guerre.

Červenec 1922.

Dufestre: **Les Français en Albanie.** Francouzové v Albanii v létě r. 1918.

Dupond: **Les causes du développement maritime de l'Allemagne de 1872 à 1914.** Příčiny námořního rozvoje Německa od 1872 do 1914. (Pokračování.) Hospodářství v námořních přístavech. Hamburk. Brémy. Přístavy baltické. Přístavy svobodné. Organisace vnitrozemí. Čtižádost Německa. Strach před Anglií. Císař a Flottenverein. Závěr.

R. Launay: **La météorologie pendant la grande guerre.** Meteorologie za světové války.

William White: **La mise en accusation de l'Allemagne par l'Amérique.** (Pokračování.) Důkazy o událostech, jež byly přímými příčinami války a o jich spojitosti s vinou Německa. Jak se chovali němečtí obránci války k Belgii, když byla porušena její neutralita. Jsou svědectví, která dokazují, proč Německo zvolilo rok 1914, aby uspišilo válku. Jaké principy zastávala Dohoda. Jak se Němci chovali k Americe. Jak se chovali američtí Němci za války?

Revue militaire suisse.

Prosinec 1922.

Cpt. Kuntz: **Le rôle de Verdun dans la bataille de la Marne.** Úloha Verdunu v bitvě na Marně. Operace třetí armády.

R. A. Jacques: **La sixième arme. Les fabrications.** (Pokračování.) Šestá zbraň. Její výroba.

Notre Aviation. Autor vypočítává, že by Švýcarsko potřebovalo nejméně 110 letadel činných a 44 záložních.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Prosinec 1922.

Les opérations de l'Armée belge pendant la campagne de 1914—1918. (Pokračování.) Den 1. října 1914. Situace v provincii Limburské. Ve čtvrtém úseku. Nová základna u Ostende.

Gén. Greindl: **Les inondations au front belge.** (Pokračování.) Odvodnění pro ofensivu r. 1917. Ochranné práce z jara 1918. Příprava k ofensivě r. 1918.

Cpt.-Cmdt. Jacquet: **Contribution à l'historqiue de la bataille offensive du printemps 1918.** Příspěvek k historii jarní ofensivy 1918 od 21. března do 4. dubna. Francouzské zakročení.

Mjr. Lesaffre: **Manière rationnelle de disposer l'infanterie de la division en vue du combat.** Jak rozčleniti hospodárně divisní pěchotu k boji.

Col Poulin: **Les chars légers de combat.** Lehké tanky. Původ. Všeobecné úvahy o užití tanků. Organisace jednotek.

Cpt.-Cmdt. Brasseur: **Intervention de l'artillerie du gros de la D. I.** Zasažení dělostřelectva hlavního voje pěší divise.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **La mobilisation de la nation en cas d'hostilités.** — Mobilisace národa, vypukne-li nepřátelství.

Leden 1923.

Les opérations de l'Armée belge. (Pokračování.) Den 2. října 1914.

Mjr. Lesaffre: **Manière rationnelle de disposer l'infanterie de la division en vue du combat.** (Pokračování.) Divise rozčleněná pro defensivu. Divise rozčleněná defensivně pro ústup. Divise na pochodu ofensivním na blízku nepřítele.

Col. Poulin: **Les chars légers de combat.** Lehké tanky. Užití jich do hloubky. Užití hromadné. U desáté armády — 18. července 1918.

Cpt. Cmdt. Paquot: **L'îlot de résistance.** Ostrůvek odporu.

Cpt.-Cmdt. Met: **Les corps de transport.** Sbory dopravní. Dějiny. Služba zásobovací u armád. Vztahy mezi základnou a polními armádami. Rozvoj dopravnictví za války. Principy všeobecné organisace.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **Le rattachement d'Eupen et de Malmédy à la Belgique.** Opětné připojení území Eupenského a Malmédyského k Belgii. (Byly dány Prusku r. 1815 na odškodnou za ztrátu území saského.)

Revue Universelle.

Říjen 1922.

Col. Gros Long: **La connaissance de la guerre.** Třetí pokračování, v němž autor kritisuje myšlenky generála Langloise a plukovníka (nyní generála) de Grandmaison. Generálu Langlois vytýká, že svou autoritou zdiskreditoval těžké polní dělostřelectvo, v něž nevěřil. Zastával se, jak známo, hlavně polního 75mm děla. V té věci mu

ovšem události na počátku války daly za pravdu. Plukovníka Grandmaisona oceňuje podle myšlenek, obsažených v jeho pracích. Praví o něm, že měl veliký vliv na armádu na začátku války a vytýká mu, že zdůrazňoval mravní činitele ve válce. Autor staví ho mezi žáky Clausewitzovy.

L'Aéronautique.

Prosinec 1922.

Lt. col. Robert: **Les laboratoires du Service Technique de l'Aéronautique.** Laboratoře technické služby vzduchoplavecké.

L'avion et la guerre navale. Letadlo a námořní válka. Fotografické ukázky bombardování lodi „Alabama" se vzduchu.

Henri Fabre: **Vol à voile et courants ascendants.** Let plachtový a vzdušné proudy vzestupné.

Cpt. Grimault: **Tendances actuelles de la construction des avions.** Dnešní směry ve stavbě letadel. W.

b) Revues anglické.

The Infantry Journal.

Květen 1922:

Lieut. Col. R. Mc Coy: **Classification of Officers.** Klasifikace důstojníků. Význam a přednosti nově zavedeného klasifikačního systému. Hodí se pro mírovou dobu i pro válku, oceňuje dobrou službu, určuje hodnotu důstojníka pro službu na základě hlášení několika velitelů, kteří ho seznali při vykonávání různých povinností. Hodí se pro ocenění zvláštních služeb, jeho ovládání je snadné a nevyžaduje mnoho personálu. — Podmínky, při nichž může býti účinný.

Col. John H. Parker: **Infantry Organisation — an Experiment in War.** Organisace pěchoty — experiment ve válce. Souhrn taktických zkušeností, získaných 35letou službou. Definice organisačních bitevních jednotek malých, středních, velkých a bojových skupin. Řeše problém správné organisace v boji, autor určuje funkci pěchoty, která to jest, jež dobývá a drží dobyté bojiště a k tomu účelu musí býti vhodně vyzbrojena k individuelnímu boji — tedy být soběstačná v každém jedinci. Dle starých metod byla pěší četa takovou malou bitevní jednotkou stejnorodou ve výzbroji, způsobu boje, jednotnou v úkolu a velení. Za války ve Francii tato stejnorodost čety byla porušena, jednotliví členové její byli různě zatíženi úkoly a zbraní, takže se v těžkých podmínkách boje záhy diferencovali a četa za velkých ztrát a bez využití vší své techniky se rozpadla. Doktrina o integritě čety, ač zdravá, se zde neosvědčila, musí býti doplněna nově navrženou doktrinou o bojových skupinách. (Pokrač.)

Cpt. H. D. Adair. **Suggestion for a Field Uniform.** Návrhy na polní uniformu. Rozborem podmínek boje a potřeb vojáka autor dochází ke konkrétním návrhům, v nichž zavrhuje jezdecké kalhoty pro pěchotu, nahrazuje je dlouhými, schvaluje flanelovou košili, doporučuje bluzu podobnou loveckému kabátu, t. j. značně dlouhou, s velkými kapsami vhodně umístěnými, s límcem, který dle počasí možno otevříti neb zavříti. Na hlavu doporučuje lahkou přilbici z papírové hmoty neb pod., která by chránila před sluncem a deštěm a na niž by se v poli prostě narazila ocelová přilba.

Gen. Th. Rostowzeff: **Military Errors of Russia.** Vojenské chyby Ruska. (Viz Revue militaire générale; červenec 1922. Voj. Rozhledy č. 8.—9., str. 462.)

Lt. Col. J. C. Wise: **Automatic Fire — A comparison.** Automatická palba — srovnání americké automatické pušky Browningovy s dánskou Madsenovou, která pro své přednosti je na kontinentě zaváděna. Nevýhody Browningovy a výhody technické a taktické Madsenovy pušky.

Cpt. J. S. Switzer: **The Champagne — Marne Defensive.** (Pokrač.) Historie bojů hlavně 1. a 2. americké divise koncem července 1918. (Pokrač.)

H. Bidou: **Foreign Armies and France.** Cizí armády a Francie. Síla vojsk evropských států. (Mezi nimi autor udává Československo se 150.000 a dle německých pramenů se 180.000 stálého vojska a s 1.750.000 v mobilisaci.)

Cpt. W. L. Tydings: **Third Corps Area Correspondence School.** Škola vojenské korespondence pro oblast B. sboru. Zkušenosti z kursů pořádaných pro záložníky a národní gardu.

Evolution of Gas Mask. Přednáška gen. Friese: Vývoj plynové masky. Stručný popis jednotlivých typů.

The Press and Army Reduction. Citování několika předních listů, zamítajících redukci armády na 115.000, jak navrženo v parlamentě.

Notes from the Chief Infantry. Poznámky šefa pěchoty. Kvalifikace střelců. Vojenské komunikace. Občanské

další vzdělání důstojníků. Úkoly tanků. Tabory škol záložních důstojníků. Přihlášky záložních důstojníků do organisované zálohy.

Červen 1922:

Wm. J. Burns: **Combating Propaganda.** Protistátní propaganda v Americe, její činitelé a jak proti ní bojovati.

Mj. B. Lentz. **The Applicatory Methoda.** Applikační metoda vyučovací ve výcviku a vzdělávání vojenském.

Col. J. H. Parker: **Infantry organisation — an Experiment in War.** Organisace pěchoty — experiment ve válce. (Pokrač.) Zkušenosti z bojů svědčí ve prospěch pružnosti organisace, při níž určité zbraně nejsou rozděleny po rotách, nýbrž podléhají velitelství praporu (jako kulomety) nebo pluku (jako plukovní dělostřelectvo) a do boje jsou vysílány ve vlnách, by spolu s pěchotou tvořily bojové skupiny dle rozvoje bitvy a rozděleny byly právě tam, kde jich je potřebí. Tato metoda se osvědčila u autorova pluku, který prodělal boje s několika divisemi, aniž by byl organisačně rozrušen a pozbyl bojové schopnosti jako jiné pluky, a jediný překročil linii, kterou určil marš. Foch za hranicí amerického postupu. Pružné formace, použité v boji jako bojové skupiny, to umožnily. (Dokonč.)

Col. S. D. Rockenbaek: **Tanks at Cambrai.** Historie prvního vystoupení anglických tanků 21. listopadu 1917, kdy po řádné přípravě sbor 376 bitevních tanků, jízda a 1000 děl prorazily frontu u Cambrai. Hlavní úlohu zde hrálo překvapení, jímž působila nová zbraň na Němce. Úspěchu nebylo však využito, neboť byl překvapením i pro spojence.

Cpt. L. R. Forney: **Machine-Gun Sight Settirgs.** Stavení hledí u kulometu. Poučení a příklady.

Lt. Col. J. C. Wise: **Hegemonies.** — Causerie o umění velitelském.

Cpt. J. S. Switzer: **The Champagne-Marne Defensive.** (Dokončení.) Po vylíčení bojů koncem července 1918 autor shrnuje úkoly, jež chtěli Němci provést i jak bylo jich provedení zabráněno.

Červenec 1922:

Training the Basic Graduate. Několik myšlenek o praktickém výcviku mladého důstojníka vyšlého ze školy.

Col. Th. E. Merril: **Army Social Relation.** Úvaha o společenských stycích důstojníka s vojákem. Kdežto ve vojenském životě není přípustna familiarnost, kterou by snadno utrpěla disciplina, srdečně společenské styky v místech nevojenských jsou nejen přípustné, ale i žádoucí.

Cpt. O. D. Moore: **Reminiscences of a Machine Gunner.** Vzpomínky kulometníka z francouzského bojiště na zmatek ve výcviku kulometného sboru amerického, tápání v organisaci a užití této zbraně, která má býti zvláštní zbraní se specielním výcvikem a úkoly.

Col. S. D. Rockenbaek. **Weight and Dimensions of Tanks.** Váha a rozměry tanků. Data o výzbroji a náčrtky tanku. Různé užití a výzbroj dle váhy a tudíž dle rychlosti. Technické podmínky pro zvýšenou pohyblivost.

Col. J. H. Parker: **Infantry Organisation — an Experiment in War.** Organisace pěchoty — experiment ve válce. (Dokonč.) Bojové skupiny, jichž myšlenka je francouzská, jsou nové bitevní jednotky; jsou dočasné svým složením, jež se mění dle podmínek boje. Každá kombinace dvou nebo více různých zbraní znamená bojovou skupinu, která se rozpadá v stejnorodé bitevní jednotky, když splnila svou úlohu. Organisace pěchoty musí býti tedy taková, by usnadňovala zřízení bojových skupin v okamžiku potřeby. Pěchotné roty mají býti stejnorodé charakterem, výzbrojí i výcvikem a jest je považovati za nejmenší bitevní jednotku. Lehčí bojové prostředky jako automatické pušky a puškové granáty, jest organisovati ve zvláštní, stejnorodé „malé bitevní jednotky", podřízené praporu, jehož jsou reservou a který je základní pěší „střední bitevní jednotkou". Podobně jest vytvořiti z kulometů, minometů, zákopových děl „malé bitevní jednotky" při velitelství pluku. Pluk je největší „střední bitevní jednotkou" a brigáda základní „velkou bitevní jednotkou", u níž musí býti v záloze stejné množství „malých bitevních jednotek" k náhradě všech zvláštních zbraní ve frontě brigády; neboť ztráty u těchto zbraní jsou větší než u pěchoty. Podobné zálohy musí míti divise pro svou frontu. — Na závěr úvahy jsou připojena dobrozdání důstojníků, kteří v autorově pluku prodělali zkušenosti s touto organisací.

Mj. A. B. Kaempfer: **An Efficient Army.** Vydatná armáda. Návrh nového systému doplňování pravidelné armády.

Mj. L. D. Davis: **Communications.** Důležitost služby spojení a výcviku v ní u pluku.

Cpt. J. P. Horan: **Machine Gun Company Inspection.** Návrh předpisu o inspekci polní kolumetné roty. (S fotografiemi.)

Srpen 1922:

O. B. Server: **Si vis pacem, para bellum.** Chceš-li mír, připravuj válku. Propagace všeobecného vojenského výcviku.

Army Reduction. Text zákona a prováděcích nařízení o snížení stavu aktivních důstojníků na 12.000. Zákon usnesený kongresem v červnu předpisuje provedení této redukce do 1. ledna 1923. Asi 2500 důstojníků bude pensionováno, povyšování ve vyšších hodnostech omezeno. Redukce poměrně nejvíce se dotýká služby zdravotní a veterinářské, z řadového důstojnictva majorů a kapitánů, kdežto podporučíků je pouze 131 místo systemisovaných 1771.

The Cruise of the „Wolf". Křižování německého minonosce v jižních mořích, kde měl neobyčejné úspěchy při loupení obchodních lodí spojeneckých. (Překlad z Rivista Marittima.)

Mj. R. H. Fletcher: **Military History in America.** Historická skupina při amer. štábu, zřízená r. 1918, již roku 1921 zredukována na čtyři důstojníky a přeložena do válečné koleje. Zatím, co v jiných velkých státech jsou podobné instituce dobře vypraveny, by mohly pracovati jmenovitě na dějinách světové války (obzvláště v Německu), ve Spojených Státech není pro tuto významnou činnost pochopení.

Col. S. D. Rockenbaek: **Tanks in Battle of Amiens.** Pokračování článku „Tanks at Cambrai" z červnového čísla. Vylíčení bitvy u Amiensu r. 1918 (s náčrtkem), účast a taktika tanků v ní. Dedukce ze zkušeností získaných s tanky, obrněnými auty a dopravou trup: těžké tanky jsou útočnou zbraní, nehodí se pro manévrovou vojnu, musí býti technicky zdokonaleny, by se přizpůsobily terénu, by měly lepší ventilaci atd. Při užití tanků třeba příslušně přizpůsobit taktiku, jmenovitě pamatovati na reservu, zajištění křídel a j. Ukázala se nutnost obrněných housenkových traktorů pro transport zásob a děl. Obrněná auta hodí se pouze pro dobré silnice.

Dr. D. G. Dickerson: **The Military Misfit.** Psychologické studie kriminálních a nespolehlivých typů v armádě. Prostředky, jak od nich uchrániti armádu.

Lieut. P. R. Taylor: **Rear Guard.** Arrièregarda, její úkoly, taktika, odlišná od avantgardní, pravidla pro arrièrgardní činnost. Účast jednotlivých zbraní a situace různých služeb a formací.

Dr. Frager Hood: **Educationel value.** Výchovný význam výcviku ve střediskách pro záložní důstojníky.

Lieut. Col. A. J. Doughherty: **Transportation for Infantry Units.** Podrobná studie vojenských transportních prostředků: bitevní vozatajstvo (trén), vozy a jich technické zdokonalení pojízdné kuchyně a transporty vody. Mírový i válečný stav vozatajstva.

New Tables of Organisation. Nové tabulky organisace (stavů) pěšího pluku, praporu a rot.

Editorial. V redakčním komentáři upozorňuje se na nebezpečí, jež hrozí národní obraně z nynější vojenské politiky kongresu, který neustále snižuje náklad na armádu. Nejtíže je postiženo pravidelné vojsko, ale i národní garda a organisované zálohy trpí neustálou revisí reorganisačních plánů a nedostatkem finančních prostředků, takže rozvoj národní obrany proponovaný zákonem z r. 1920 ocitl se dnes na mrtvém bodu. Buď ministerstvo války najde prostředky, jimiž by uskutečnilo tento zákon o národní obraně, nebo bude nutno jej revidovat. Občanstvo musí býti plně zpraveno, v čem jsou překážky, jež brání provedení zákona, aby v případě války padla zodpovědnost za chyby tam, kam patří.

Hbk.

The Royal Engineer Journal.

Vol. XXXVI. No. 1. Červenec 1922:

Mj.-Gen. Sir M. S. E. Bowman-Manifold: **An Outline of the Egyptian and Palestina Campaigns 1914—18.** Náčrtek bojů v Egyptě a Palestýně v r. 1914—1918. Situace před vstoupením Turecka do války. Turecký útok na suezský průpl. v r. 1915 (s náčrtky). (Pokrač.)

The Bathing Problem in Upper Silesia. Popis anglických pojízdných lázní s výkresy.

Lt. Col. J. W. S. Sewell: **The Supply of Balk Stores in War.** Na základě zkušeností z války podrobná studie o organisaci zásobování fronty inženýrským materiálem stavebním. Způsoby dopravy, uložení, roztřídění a rozdělování těchto zásob. Organisace technických dílen výrobních i správkáren. Podmínky zásobování v zákopové a v pohybové válce.

Lt. Col. G. G. McD. Carr-Harris: **Preservation of Coast Lines.** Udržování pobřežních linií, ochrana břehu proti moři.

Srpen 1922:

Lt. Col. C. E. P. Sankey: **Assault Bridging.** Stavba mostů k útokům na francouzském bojišti. Situace bojiště u Sambre Canal u Oisy. Opatření vhod-

ného materiálu. Prozkoumání průplavu. Plán operace. Nalezení vhodného místa. Popis jednotlivých můstků. Technická kritika stavebních způsobů. Předběžné cvičení v přechodu. Popis operace bojové. Položení útočných můstků za boje. (S náčrtky a výkresy.)

Mj. Gen. Sir M. G. E. Bowman-Manifold: **An Outline of the Egyptian and Palestine Campaignes 1914—1918.** (Pokrač.) Operace v západní poušti proti Senussi. Druhý turecký útok na Egypt. Bitva u Romani. Britský postup k El Arish. První ofensiva v Palestýně. První a druhá bitva u Gazy. (S mapkami.) (Pokrač.)

Cpt. J. H. Dyer: **Notes on Refrigeration.** Technické poznámky o zimotvorných strojích k výrobě ledu. Kritika jednotlivých typů.

Bt.-Lt.-Col. H. St. J. L. Winterbotham: **A Method of Military Sketching from the Air.** Metoda (navržená lieut. col. Beazeley a prováděná v Mezopotamii) vojenského skizzování s letadla pomocí fotografií. Kritika různých způsobů vojenského mapování se vzduchu.

Září 1922:

L. B. Turner: **Achievements and Limitations of Wireless Telegraphy.** Přednáška o základech bezdrátové telegrafie, jejích výkonech a mezích výkonnosti.

Mj. P. G. H. Hogy: **Umpiring with Eugineers.** Návrh směrnic, jimiž bylo by se říditi rozhodčímu orgánu při ocenění činnosti ženijních vojsk v manévrech.

A. River-Crossing: **Scheme.** Taktická úloha vybudování přepravy přes řeku (s mapkou).

Bt. Lt.-Col. L. V. Boud: **The Tactical Theories of Captain Liddell Hart.** Ostrá kritika teorií taktiky uveřejněných v květnovém čísle. Universální rámcová teorie taktiky je nemožná, protože každý nový boj má nové zvláštní podmínky, každé národní vojsko svou zvláštní psychologii, jíž prvořadý význam autor neocenil. Dosud se vždy ukázalo, že nová válka byla „výjimkou" z pravidel vybudovaných na zkušenostech minulé války. Z poslední války máme se naučiti třem věcem: znáti psychologii vojáka, znáti materielní a mravní účinek zbraní za různých podmínek a mysliti vždy objektivně, t. j. založiti akci ne na teorii (co bychom chtěli činiti), ale na tvrdých faktech každého zvláštního případu (co můžeme činiti). Tyto znalosti, způsob myšlení, duch základních principů války a vůle zvítěziti — to jedině vede velitele k úspěchu.

Mj. Gen. Sir M. G. E. Bowman-Manifeld: **An Outline of the Egyptian and Palestine Campaigns 1914-1918.** (Pokrač.) Druhá ofensiva v Palestině. Dobytí Beeršeby a Gazy. (S mapami.) (Pokrač.) Hbk.

c) Revues italské.

Rassegna del' esercito italiano.

Březen—duben 1922.

Bitva od Idrie k Timavo. (Průlom na náhorní rovině Bainsica—S. Spirito. — 1 skizza, 1 obr. Bitva zahrnuje celý tok Soči, hlavní objekty předmostí Tolmino, komunikace přes Val Frigido na Lublaň a přes Kras na Terst. Popis terénu a opevnění, výpočet a rozložení sil, provedených příprav materielních, popis jednotlivých fází útoku. Význam bitvy, že připoutala na italskou frontu většinu rak.-uher. sil.

Gen. S. Lombardi: **Zásobování italského vojska za války.**

Hlavní směrnice pro dobré fungování zásobování jsou: 1. Jednotnost řízení zásobovací služby neodvisle od vrchního a armádního velitelství, jež mají jiné starosti, jimž se musí cele věnovati; u sborů a samostatných divisí služba řízena velitelstvím prostřednictvím co nejjednoduššího oddělení služeb. 2. Využití místních zásob a jich řádné doplňování. 3. Důkladná příprava dopravy v době míru a správné řízení ve válce.

Ve válce osvědčilo se zřízení ředitelství zásobovacích okrsků podřízených armádním intendancím, dále zřízení pomocných služeb dílen na opravy, sboru hasičů, laboratoří atd. Důležité bylo zřízení ministerstva pro výzbroje, pro zásobování, odborně řízených a majících možnost mobilisace průmyslu a zdrojů zásobovacích.

Válka v Anatolii. 2 obr., 3 skizzy. Popis operací řeckých.

F. de Chaurend de S. Eustache, generál: **Iliria v duchu napoleonském.**

Pluk. P. Pavari: **Vedení války a politiky v nové knize generála Ludendorffa.**

Major dělostř. G. Boselli: **Albánské vršky.**

Vojenské zprávy z cizích států.

Rusko: Demobilisace vojska. Ekonomické poměry důstojnictva. Výchova důstojníků. Námořnictvo.

Polsko: Francouzská vojenská misse. Doplňování vojska. Pohraniční oddíly. Administrace vojska. Administrace námořnictva.

Baltické státy: Organisace vojska.

Belgie: Mimořádné povolání zálož. poručíků. Výchova tělesná. Náklad na okupační vojsko v Německu.

Francie: Zřízení generál. inspektorátu vojska. Zřízení gener. inspektorátu škol. Zřízení gener. inspektorátu koloniálních vojsk. Zřízení poradní komise mobilisace průmyslové. Bilance války k r. 1922. Propuštění třídy 1920, první polovice. Povolání ročníku 1922. Dobrovolné hlášení v r. 1922. Zřízení oddílů autom. kulometů u jízdy. Diskuse parlamentu o zákonu doplňování. Koloniální vojska.

Anglie: Ministerstvo obrany. Letectvo v koloniálním režimu.

Švýcary: Náklady mobilisační.

Spoj. Státy: Zkoušky. Letní instrukční tábory. Poznávání pomocí otisku prstů. Francouzské dělo 75 mm.

Japonsko: Zmenšení námořního zbrojení.

Posudky knih.

Seznam vojenských přehledů.

Květen—červen 1922.

Boj na Monte Nero (k VII. výročí dobytí). 1 obr., 3 náčrty. Popis operací v květnu a červnu 1915, výpočet sil.

Major Aitelriano: **Působení historického úřadu v posledních dvou letech.** Zpráva z X. kongresu Nár. Společ. pro historii italského obrození.

Gener. E. Barbarich: **Zimní cvičení v Norsku.** 1 tab., 9 obr., 10 náčrtů. Popis cvičení ve dnech 2.—4. března 1922, zásobování a organisace vojska, použití lyží a saní.

Italicus: **Systematický utrhač Italie** (generál van Cramon).

Podpluk. jezdectva T. Puppini: **O jezdectvu.** Po válce bylo jezdectvo namnoze zredukováno, neboť použití jeho ve válce bylo nepatrné a mnohdy i selhalo. Nyní razí si cestu názor, že jezdectvo slouží dobře k rychlému transportu zbraní a bojovníků. To však není správné použití jezdectva, které přestává býti tím, čím je. Popisuje jeho správné použití a vytýká nesprávnost přičlenění cyklistických oddílů k jezdectvu.

Konkursy a premie.

Pluk. A. Pavari: **Vedení války a politiky** v nové knize gener. Ludendorffa. Dokončení.

Vojenské zprávy z ciziny.

Francie: Návrh zákona o doplňování. Povolání do zbraně na 1. září 1922. Premie. Zvláštní přisouzení poslanci H. Patè. Inspekce materiálu protiplynového. Redukce kádrů. Nové stejnokroje.

Švýcary: Civilní služba pro mládež obojího pohlaví.

Belgie: Zmenšení počtu koní. Vojenský ústav zdravotní, biologický a chemický. Směrnice pro výcvik a velká cvičení. Zajištění civilního povolání pro rekruty.

Československo: Úhrada povolená min. Nár. obrany. Statistická data. Povolání ke cvičení.

Řecko: Řecko-turecká situace v Anatolii.

Turecko: Stažení okupačního sboru italského v M. Asii.

Bulharsko: Zákon o branné povinnosti.

Albanie: Odvolání italského oddílu ze Skadru.

Rusko: Síla vojska. Výchova vojska a důstojnictva, platy. Stejnokroje. Stálé vojsko. Továrna na výzbroj. Součinnost ruské carské armády ve světové válce.

Polsko: Síla vojska. Vojenská misse francouzská ve Varšavě. Vojenská opatření.

Norsko: Povolávání do zbraně. Stálé vojsko. Zimní cvičení. Princip ozbrojeného národa.

Letonsko: Povolání do zbraně a zřízení. Síla stálého vojska.

Litva: dtto.

Estonsko: dtto.

Zprávy knižní a časopisecké.

Červenec—srpen 1922.

Průlom na Krasu. Dobytí Dosso Faiti. Popis boje 1.—4. listop. 1916, výpočet sil atd. 1 obr., 1 tabulka.

Pluk. gen. št. A. Guillet: **Hranice a cena válečných zkušeností.**

Studujeme-li historii filosoficky, nesmíme přejímati slepě zjištěná fakta a poznatky, nýbrž použíti jich pro další badání jako stavebního kamene, by se historie neopakovala, nýbrž zdokonalovala. Válka je opak míru, s nímž se střídá, je prudkým a koncentrovaným výrazem aktivity (života), nežije sama sebou, ale rodí se životem, v němž je zárodek války, jako účelem války je mír. Prohloubené studium nese s sebou nutně studium předcházejících sociálních poměrů, z nichž válka vzniká. — Je tedy válka reálností, jež vyznačuje se základními prvky činnosti,

ekonomičností (organisace potřebných složek k rychlému zakončení) a etikou (povinnost). Jelikož vyvírá z určitých místně i časově vymezených poměrů, je též cena příslušných zkušeností omezena na podobné poměry. Prakticky nabylo se mnoho zkušeností na poli technickém, jež nutno dále rozvíjeti. Zkušenosti na poli taktiky a strategie mohou však sloužiti pouze k informaci, neboť jsou závislé na okolnostech, jež se mění (německý plán z r. 1870 selhal r. 1914) a které jsou různé (spirituelní, hospodářské, politické a j.). Výsledek války závisí na energii, již do ní vložíme a na její popularitě.

Italicus: **Generál Falkenhayn.**

Raimond Montecuccoli od L. Cadorny. 2 skizzy.

Předpisy: Nový německý předpis o vedení vojsk v boji. Nový francouzský předpis o taktickém použití velikých jednotek.

Vojenské zprávy z ciziny.

Francie: Zákon o doplňování schválen sněmem. Rozpočet na r. 1923.

Belgie: Doplňování záložních důstojníků. Výchova vojínů pomocných služeb. Přeložení školy útočné vozby. Změna v organisaci dělostřelectva. Vojenské letectví.

Anglie: Vojsko, věda a průmysl. Výchova civilní ve vojsku.

Uhry: Vojsko. Doplňování. Výzbroj. Složení vojska. Zákony. Zákon o honvédech.

Velká Britanie: Letectví; doplňování.

Švýcary: Rozpočet vojenský pro r. 1922.

Československo: Organisace výchovy. Zřízení kategorie důstojníků gener. štábu. Instrukce pro generály. Kursy doplňovací.

Spoj. Státy: Návrh na propuštění 1000 důstojníků. Rozsah systemu instrukčních táborů. Zkoušky s dělostřel. materiálem.

Přehled knih a časopisů.

Mrš.

Rivista di artiglieria et genio.

Březen 1922.

M. Caracciolo, dělostř. plukovník: **Doprovázení pěchoty.**

Je problémem spojovací služby dorozuměti se co nejrychleji s dělostřelectvem 2—3 km vzdáleným; tanky se nehodí do hor a mají zákeřné nepřátele, letadla působí jen krátkou dobu a nedostatečně. Nejlépe hodí se k součinnosti pohyblivé dělo (75/13, horské 65), má-li možnost zásobování. Dle provisorního nařízení je u divise oddíl o 3 baterií ch děl na mulech. Jich úkolem je zasáhnouti současně s pěchotou neb při útoku o něco dříve k zničení překážek, jež dělostřel. palba vynechala. Žádoucí vlastnosti těchto děl jsou: lehkost, snadná přenosnost, jednoduchost v obsluze, možnost přímého i nepřímého dostřelu na 2500—3000 m, ráže aspoň 45 mm.

A. Ricchetti, dělostř. pluk. gen. št.: **Charakteristika boje mass.**

Autor omezuje se na některé poznatky, neboť není ještě čas říci poslední slovo.

Pohyb mass je komplikovaný a není možno znáti přesně polohu nepřítele. Pokud nestačí zpravodajská služba, konají službu výzvědnou zvláštní oddíly (cyklisti, letectvo, oddíly pěchoty, transportované automobily). Daleké výzvědné zájezdy jezdectva nejsou možné, neboť fronta je uzavřena. Jízda působí místně a ve větších oddílech, nejedná-li se o válku posiční. Výzvědná letadla mohou se dostati na 100 km hluboko, nežli je možno počíti se stíháním (pásmo možných akcí). Obrana — maskování a noční pochody. Stoupla důležitost služeb. Zásobování musí býti dostatečné; transportní možnost určuje možnost manévru. Nutna souhra mezi službami a zbraněmi i se stanoviska morálního. Nové bojové prostředky jen krátce vzpomenuty.

R. D'Antonio, dělostřel. ppluk.: **Střelba na cíl na svahu odkloněném.**

Vyvozeny jednoduché vzorce k výpočtu. Šest obrázků.

C. M. Schenardi, dělostř. pluk.: **Kontrebaterie.**

Válka ukázala nutnost baterií, jež bijí pouze nepřátelské baterie. Autor vykládá organisaci jich, službu pozorovatelů (určení posice, ráže, evidence), jich výzbroj, boj kontrebaterie (ničivá palba a palba neutralisační, hlavně pomocí plynů). 2 obrazce.

Směs.

A. Romani, žen. major: **Defensivní organisace německá za války.** 10 obr.

Automotor na nohách (český vynález). 1 obrazec.

Zprávy.

Francie: Školy pro záložní důstojníky. Velký maják s kovovým reflektorem. Kontrola ochranného materiálu protiplynového. Vrtulové padákové letadlo. Vyučování cizím jazykům.

Německo: Fotomitrailleusa Messter (proti letadlům). Zvýšení počtu důstojníků ve válce.

Japonsko: Betonová věž pro bezdrátovou telegrafii (223 m).

Italie: Přenosný stroj na zkoušení stavebního materiálu.

Spoj. Státy: Pokusy s automatickou puškou. Giroskopická stabilisace lodí. Lodi s elektrickým pohonem.

Různé státy: Omezení zbrojení.

Bibliografie.

Duben—květen 1922.

K 25. výročí Marconiho vynálezu.

G. Splendorelli, dělostř. major: **Střelba přes pěchotu.**

Autor pojednává o zásadách této střelby u dělostřelectva normální a o jednotlivých bodech: zakřivení dráhy, rozsev střel, účinnost střelby, míření a vedení palby, spojovací služba, kritisuje pak předválečné předpisy na základě válečných zkušeností.

E. Cavalli, generál: **Balistický problém nejbližší budoucnosti.**

Pokračování výpočtů z roč. 1921, svazek IV.

G. Cirincione, žen. major: **Válka podzemní.**

Popis min na Col di Lana a Passubio.

A. de Stefano, generál: **O zvláštním systemu míření námořního dělostřelectva.**

Popis příslušného zařízení a výpočet 1 tabulka.

A. Bernini, zál. nadpor. dělostř.: **Akustické zjišťování letadel a akustická telegrafie mezi letadlem a zemí.**

Pozorování letadel za mlhy a v noci je velmi těžké a poslouchání obyčejnými zesilujícími prostředky nemělo výsledku. Přístroj autorův vysílá pomocí stlačeného vzduchu tón, jehož výška i intensita se dá regulovati, rovněž tak trvání. Tón je slyšitelný na 10 km a přijímá se resonátorem s regulovatelným otvorem, kterým pozná se, zdali je letadlo vlastní neb cizí, zdali se přibližuje neb vzdaluje. Přístroje dá se užíti též pro sdělování Morseových značek. 1 tabulka.

Směs.

C. Pugliese, dělostřel. major: **Rakousko-uherské dělostřelectvo ve válce světové.**

a. r. **Organisace rak.-uher. posic ve vysokých horách.** 2 tabulky.

q. **O použití jízdy.**

V. F. **Bloky s chromatickými dutinami jako stavební materiál.** 1 obraz.

Různé zprávy.

Francie: Dekorace praporu vojenské školy pěchoty. Moždíř Jouhandeau-Deslandes. Unifikace systémů měření uhlů u dělostřelectva. Měření rychlosti větru balonky.

Německo: Složení polní baterie.

Anglie: Nové zbraně doprovázející pěchotu. Obrněné automobily.

Italie. Sčítání dobytka v ital. Somalii.

Polsko: Reorganisace vojska.

Rusko. Situace rudého vojska 1. března 1922.

Spojené Státy: Předběžné zkoušky s novým dělem protiletadlovým. Kursy pro záložní důstojníky dělostřelce. Organisace istrukčních středisk. Akustické chronografy.

Bibliografie.

Červen 1922.

Generál G. Sachero: **Generál Lorenzo Sollier.** 1 fotografie.

Generál E. Giuria: **K „reorganisaci italského dělostřelectva".** Diskusse.

Pole Ferraris. Vzpomínka k 25. výročí úmrtí Galilea Ferrarise.

G. Guasco, žen. pluk.: **Zachycování telefonických zpráv za války.**

Přišlo se náhodou k tomu, že telefonisti vyslechli celé rozhovory nepřátelské: proto byly ihned zavedeny dva dráty a zem jako zpětný vodič vymýcena. Popis stanic zachycovacích. 1 tabulka.

Směs.

m. **Vývoj názorů o použití dělostřelectva ve Francii.**

a. r. **Normy o provádění prací ze železobetonu.**

Helium a jeho průmyslová výroba. (V. F.)

Různé zprávy.

Belgie: Mezinárodní výstava leteckých fotografií.

Dánsko: Německá opevnění v sever. Šlesvicku.

Francie: Množství francouz. dělostřelectva. Pokusy s tažením děla 75 mm dvěma spřeženími. Mobilisace vědecká a průmyslová. Mezinárodní kongres o létání bez motoru.

Německo: Německé odzbrojení. Ztráty ponorek.

Anglie: Kyselina pikrová jako antiseptický prostředek.

Holandsko: Organisace dělostřelectva. Nové letiště pro řiditelné vzducholožodi.

Španělsko: Použití útočné vozby v Maroku.

Spoj. Státy: Nové balistické tabulky. Rekord doby letu v letadle.

Turecko. Ztráty ve světové válce.

Bibliografie.

Mrš.

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Látky výbušné. Napsali inž. Aleš, inž. Buldra, Dr. Šedivý. Vyšlo v Praze 1921 nákladem vlastním. Stran 78, velké 8º.

Snahou pp. autorů seznámiti širší kruhy s předmětem dlužno jen vítati. Nikoliv nejsprávnějším nutno však nazvati způsob, jakým se to děje. Proč nazývám způsob ten nesprávným, vyplyne z dalších řádek.

Předmluva praví, že jde o příručkou, „která má býti frekventantům vojenských učilišť, studujícím vysokých škol, dělostřeleckým, zbrojním, ženijním důstojníkům, horníkům a vůbec všem zájemníkům informační pomůckou.“ Že by spisek ten vyhovoval studujícím škol vysokých, tomu budiž mi dovoleno přímo odporovati. Obsahuje totiž řadu nesrovnalostí, jež pro poučení studentů vysokoškolských rozhodně nejsou přípustné. Pochybuji ostatně velmi, že by bylo možno tolerovati nedostatky ty i v kruzích vojenských a ostatních „zájemníků“.

Z historie látek výbušných. Hned na počátku kapitoly setkáváme se s nesprávnou terminologií, což ostatně platí plnou měrou i pro všechny stati další. Ve spisu se používá totiž rovnocenně výrazů „třaskavina, výbušina, látka výbušná, ba i explosiva“, čímž vzniká mnohdy obrat přímo komický (na př. na str. 12 ř. 18 a 19 zdola: „... používá se ledku sodného při výrobě výbušin, co přísady k některým třaskavinám[!]). Pojmenování: dusičnan, chlorečnan a pod. píše se důsledně: dusičňan, chlorečňan atd., z čehož plyne, že nezdá se pro pp. autory vůbec existovati usnesení směrodatných kruhů ani chemických (Čsl. společnost chemická) ani vojenských (Vojenská komise pro názvosloví při MNO.). Ledek se „krystalisuje“, prach se mele v „pěchovadlech“ (má znamenati stoupy), výbušiny se „zapalují“ (správně rozněcují) „zápalnými šňůrami“ (zápalnicemi), doutnák nazývá se „lunta“, „náboj se zaměňuje s náplní, resp. náloží, nitrobenzol a nitrotoluol „jsou výbušiny (?) na veliko vyráběné“ (str. 10), kyselina chlorečná sluje zde „chlorová“ a j. Jména autorů takřka zásadně píší se zde chybně: jako Mowray, Bracounet, Schönheim, Böttcher, Lonk, na místě: Mowbray, Braconnet, Schönbein, Böttger a Lenk. Klasická jest však změna, již se vynálezce Vieille překřtívá na Violetta (na str. 9). Avšak i po stránce jazykové setkáváme se ve spisu s četnými chybami: „mimo“ pojí se s genitivem, kyselina pikrová vyrábí se „pomocí nitrace“: fenolu, trinitrotoluol jest výbušinou „výborných brisantních kvalit“ a „necitelnou“ vůči nárazu a mn. j.

Suroviny k výrobě látek výbušných používané. Stať tato sestavena jest celkem účelně. Po stránce věcné dlužno zde však vytknouti, že ani u jedné z popisovaných látek nebylo vzpomenuto ani těch nejzákladnějších vlastností, jichž znalosti u širokých kruhů „zájemnických“ sotva asi možno předpokládati. Z nesprávných pojmů buďtež mezi jinými zdůrazněny: „zápalná teplota“ pro teplotu výbuchovou, lih methylnatý jest kapalinou „ostře páchnoucí“, methylovaným látkám organickým připisuje se pro výrobu výbušin význam snad přec jen upřílišený (str. 17), glycerinu dává se vzorec CH_2. OH, CH. OH, CH_2. OH, (?) hutnota zove se „hustotou“. Nevím, zda definice „benzolu a uhlovodíků jemu podobných“ nebo „naftalinu jakožto dvou jader benzolových“ bude většině „zájemníků“ srozumitelná. Není dále jasné, co si pisatelé představují pod „třaskavinami horními“, „výtažkem petrolejovým“ a „speciálním zápachem“ centralitu. Výrobu fenolu tavením benzolsulfonanu sotva možno nazvati „synthesou“, podobně asi jako buničinu nelze pokládati za „velmi hygroskopickou“.

Černý střelný prach. „Tempírovací“ kroužky a prach slují oficielně časovací, „trhací patrony“ nálož-ky, „stupové zařízení“, jakož i „pěchovadla“ nazýváme prostě stoupami. Dusičnan „draselnatý“ jmenujeme již od r. 1918 draselným. Výrazy: „železolitina“ a „běhounování“ jsou právě tak exotické jako „žmolení“ prachu.

Podobně jako ve stati předchozí pohřešujeme i zde úplně popis nejzákladnějších vlastností černého prachu.

Třaskaviny s dusičnanem amonným. „Třaskavinami" rozumíme výbušiny iniciálné a nikoliv trhaviny, jak je zde míněno. Nepíšeme „amonný", nýbrž ammonný. „Nositel kyslíku" jest doslovný překlad německého Sauerstoffträger, což zní správně okysličovadlo. Neříkáme dynamon „bezpečný", nýbrž bezpečnostní. U astralitu H udané množství procentové dává součet pouhých 99%. Popisu výroby nelze tak dalece ničeho vytknouti až na některá pojmenování, jako na př. „míchadlo", „patronování", „trychtýřovitý" na místě hněták, náložkování a nálevkovitý.

Nitroglycerin. Výroba v tomto odstavci líčena jest celkem správně, až na tvrzení, jakoby bylo možno nitrovati maximálně jen 400 kg glycerinu najednou (závody americké nitrují šarže i 7000 kg) a voda chladicí byla při tom průměrně jen 4° C teplá (kdežto veliká většina závodů jest velmi spokojena, docílí-li vody 10stupňové). Označení „odlučování kyselin" nepokládám nikterak za vystihující ustávání. Podobně jako ve všech statích předchozích i dalších pohřešujeme zde i nejmenší zmínky o tom, jak nitroglycerin vlastně vypadá a jaké má vlastnosti.

Výroba nitrocellulosy. Bavlna k nitraci se „neuvolňuje", nýbrž nakypřuje a děje se tak nikoliv v „přístroji trhacím" (což je něco zcela jiného), nýbrž v „openeru". Neříkáme česky zajisté „trychtýř" nýbrž nálevka.

Dynamit. Říkáme želatina trhací a nikoliv „třaskavá".

Výroba bezdýmného prachu. Pp. autorům není asi známo, že prakticky maximálně dosažitelné nitráty cellulosy obsahují 13·3% dusíku a nikoliv 14·4%. „Sádka" jest pojmenování pro nádrž k chování ryb, nebo pro soupravu určitých přístrojů či nádob, pročež nelze ho zaměňovati se šarží, náplní, nákladem nebo pod.

Aromatické látky nitrované. Odstavec tento jest sepsán češtinou přímo hroznou a tak nejasně, že laik poučení hledající sotva mu vůbec porozumí. Popisuje se zde řada nitrolátek, aniž by bylo při tom alespoň zdaleka naznačeno, o který z isomerů vlastně běží a typické jich vlastnosti ponechávají se vůbec stranou. Neshoduje se s pravdou, že by se užívalo trotylu k „nahražování" třaskavé rtuti, když je to pouhé nastavování, zcela podobně, jako u tetranitromethylanilinu. Co si pp. pisatelé představují pod „spec. pracemi techniky látek výbušných" u hexanitrodifenylaminu, není z napsaného jasné.

Chlorátové a perchlorátové výbušiny. Část tato jest sepsána se vzácnou ledabylostí. Tak na př. na řádce 9.—12. (str. 47.) zdola nemá věta: „Nejprve .... až .... k vanám" vůbec smyslu. Součet složek u „permonitu" dává 101%, u „ammonperchlorchedditu" dokonce 110%, kdežto u „jonkitu" činí pouhých 94%.

Azidy jsou dle pp. autorů látky, jež se přičiňují svým rozkladem k výbušnosti dusíku — tomu aspoň nasvědčuje věta na str. 49.

Třaskavá rtuť. Dle názvosloví oficielního říkáme nikoliv „kapslík" a „třaskavá směs", nýbrž rozněťka, příp. rozbuška, a třaskavá slož. Že by se používalo třaskavého stříbra obdobně jako třaskavé rtuti, jest zajisté novinka.

Trhání pomocí tekutého vzduchu. Zde se čtenář dovídá, že si Linde nechal (!) patentovati třaskaviny a že diference bodů varu — 193° a — 183° jest 13° (?). Nelze se zde dále diviti pp. autorům, že pokládají za hlavní nevýhodu použití kapalného vzduchu k pracem trhacím „křehkost nádob" dopravních, když jsou přesvědčeni, že jsou tyto zhotoveny ze skla; nevědí patrně, že již hezkou řadu let slouží k tomu nádoby plechové, jichž takřka není lze rozbíti.

Trhací zápalky. Jest s podivením, že pp. pisatelé, z nichž dva jsou chemiky, mohou zevšeobecňovati použití hliníku k výrobě dutinek rozbuškových. Nechť jen zkusí přivésti hliník ve styk s třaskavou rtutí u přítomnosti třeba jen stopy vody a ihned budou moci konstatovati zjev, jenž byl jim předváděn, ne-li již na škole střední, tedy jistě na škole vysoké při výkladech o aluminiu. Že třaskavá rtuť „jest směsí třaskavé rtuti s chlorečnanem draselnatým a arabskou gumou", dovídáme se zde zajisté poprvé.

Elektrické palníky. Že horníci na Ostravsku užívají pro rozněcovače (Zünder) označení „palník", nepokládal bych nikterak za směrodatné pro oficielní zavedení tohoto výrazu; název „palník" vytvořil se tam vlivem sousedního Polska, kde „palnik" znamená kahan, svítilnu nebo pod., tedy něco zcela jiného. Při výkladu o různých druzích „palníků" zaměňují se zde zcela zbytečně pojmy: pro rozněcovače „jiskrové" platí v praxi název r. sparových (čili štěrbinových), rozněcovače „štěrbinové" slují správně můstkové, rozněcovače „můstkové" slují pak žárovými. Neříkáme „palníky časové" ani „zápalnice kaučukové", nýbrž rozněcovače časovací a zápalnice kaučukované či pryžované.

Zápalnice. Až na nesrovnalosti názvoslovné nelze proti stati ničeho namítati.

Praktické zkoušky trhacích látek. „Zkouška trhací schopnosti v Trauzlově cylindru“ sluje správně zkouška na výduť v Trauzlově válci. Neříkáme „přenos detonace“, nýbrž zkouška na přeskok detonační. Stylisace druhého odstavce na str. 59. vyznívá nešťastně, ježto z ní vyplývá, jako by bylo za každých okolností výhodné při hlubších vývrtích umístiti rozbušku ve středu nálože, zatím co možno tak činiti pouze při roznětu elektrickém. Naproti tomu příčil by se postup takový při roznětu zápalnicovém nejzákladnějším pravidlům bezpečnostním — proč, jest zajisté jasné. Poráženi stromy tak, jak ve spisku napsáno, bylo by spojeno s plýtváním výbušiny, pročež se tak dnes jistě již nikde neděje; sloužily k tomu ostatně již před válkou, kdy o laciné trhaviny nebylo nouze, dvě t. zv. křížové vývrti, pro něž dvě malé náložky jsou úplně postačující.

Balení a doprava látek výbušných, Skladiště na látky výbušné a Monopol látek výbušných jsou konečné kapitoly spisu a věnováno jim tu plných 18 stránek, tedy na rozsah celé knížky poměrně zbytečně mnoho.

Při vší chvályhodné snaze pp. autorů, jíž nelze neuznati, jest pojednání psáno obsahově — nemluvě již ani o stránce jazykové — tak, že ho při nejlepší vůli nemohu doporučiti za příručku posluchačům vysokých škol. — O tom, zda se hodí snad lépe pro ostatní kruhy „zájemnické“ nechci se zde zmiňovati; soudím však, že i tam bude posouzeno nikoli nejpříznivěji.

Krauz.

Dr. Eduard Beneš: **Válka a kultura.** Studie z filosofie a sociologie války. Za míru a války. Propagační knihovna sv. 3. Vydal Československý vědecký ústav vojenský. V Praze 1922. Stran 66 za 8 Kč.

Péčí Československého vědeckého ústavu vojenského dostává se veřejnosti knižního přetisku studie Benešovy, jež po prvé vyšla v Lumíru, roč. XLIII., 1915, na str. 101—124. Ve své knížce: Dr. Eduard Beneš, ministr zahraničních záležitostí republiky československé. Jeho život a dílo (v Praze 1919, nákl. Tiskového a vydavatelského družstva českých socialistů, str. 29 až 30) jmenoval jsem ji vedle pojednání „Válka a populační problém“, otištěného v Naší Době, roč. XXII., 1915, na str. 7—16, 108—115 a vedle schematu „Válka a kultura“ v témž ročníku Naší Doby na str. 478—480. Charakterisoval jsem ji pak takto v souvislosti s článkem „Válka a populační problém“: „Doplňkem tohoto článku jest důmyslná studie z filosofie a sociologie války „Válka a kultura“, která v devětadvacíti odstavcích probírá se všech stránek zdánlivě nesmiřitelné dilemma a dochází závěru, jenž zní jako rozloučení s ujařmenou vlastí (článek, kromě knížky o alkoholismu, je poslední práce Benešova před odjezdem!) a svítí mu jasně na cestu do ciziny: „Válka, násilí, revoluce je oprávněná a spravedlivá — a nejen to, naopak daleko více: je povinností každého tehdy, sahá-li se opravdu na duševní i hmotnou kulturu jeho národa.“

V předmluvě nového vydání správně poznamenává kapitán R. Wolf: „Dr. Beneš, doc. sociologie na pražské universitě, zanechal nám ji tehdy jako odkaz před svým odjezdem do Švýcar a zdůvodnil v ní oprávněnost našeho odboje s hlediska filosofického a sociologického. Studie, ohlas to universitních přednášek o filosofii a sociologii r. 1915, vyšla v době, kdy se hrálo o osud našeho národa a unikla tenkráte mnohým. Jejím účelem bylo strhnouti masku pokrytectví, podnítiti k přemýšlení a býti vzpruhou k činům, jejichž plody jsme sklidili až po třech letech. Autor svou studií veřejně vypověděl válku našim utlačovatelům, zahaliv proklamaci v roucho vědecké, ale o nic méně určité. Nebyl-li ihned pochopen, tím lépe pro něho a tím hůře pro jeho odpůrce. (Následuje citát shora uvedený.) Jsem přesvědčen, že na dně autorova srdce nebylo tehdy jiného záměru, než prakticky provésti to, co teoreticky bylo jasné. A podařilo-li se mu to, dovedl-li nalézti správné prostředí i správný způsob boje a dokončiti boj vítězně, děkuje za to své hluboké prozíravosti.“

Beneš sociolog, stoupenec kritického realismu (srv. o tom Prof. Dr. In. Arnošt Bláha: La Sociologie Tchèque Contemporaine, zvláštní otisk z Revue Internationale de Sociologie, Paříž 1921, str. 16—17), staví se ve své studii rozhodně proti mlhavému a generalisujícímu pojmu kultury a pacifismu. Je plně přesvědčen, že kultura není něco mezinárodního, nýbrž naopak něco ryze, úzce a výlučně národního, osobitého, národně individuálního. „Mravnost a určité mravní představy vůbec jsou součástkou této národní kultury a tím je součástkou její i názor na válku, válka sama, její způsob vedení a i cíle, jež jí byly položeny. Válka je součástkou a projevem kultury toho kterého národa, a proto dnes můžeme přímo názorně

viděti ve vedení války světové obsah a ráz národní kultury jednotlivých národů, války se účastnivších." (Odst. 6., str. 19—20.) Proto je mu na snadě víra, že „hájiti národní kulturu znamená hájiti i osobní individualitu — a tím již dává se nám i mravní oprávnění hájiti národní kulturu všemi prostředky možnými — třeba i zbraní a násilím masovým, válkou." (Odst. 8, str. 23—24.) Beneš v posuzování války je relativistou. „Odsuzovati všecko násilí, a zvláště válečné, odpovídá sice ideálům humanitním, ale je korigováno skutečnými poměry, jež nedovolují tento ideál uskutečniti. Tato nemožnost uskutečniti dnes ideál, ospravedlňuje dnes určitou válku, která je vedena na obhájení národní kultury a individuality. Ale stejně ostře staví se Beneš proti romantickému a absolutnímu obhajování války, proti dějinné filosofii Fichteově a proti naukám sociálního darwinismu a sociologie organistické, která našla stoupence zejména v Německu.*) Masaryk, který býval před válkou odpůrcem veškerého násilí a jakékoli revoluce, za války z praktického pozorování skutečnosti stal se hlasatelem relativně povinného odporu. V červenci 1915 při oslavě Husova výročního dne v Ženevě přímo vypověděl Rakousko-Uhersku válku, prohlásiv: „Bylo řečeno, že historie je soudcem, že jest učitelem; já pravím, že jest povinností. — Každý Čech, znalý dějin svého národa, musí se rozhodnout pro reformaci nebo pro protireformaci, pro ideu českou nebo pro ideu rakouskou."

Máme v dobré paměti, kterak za války Němci se chvástali, že Německu připadla čestná úloha chrániti evropskou kulturu před poloasijskou kulturou ruskou. Připomínám takového Karla Joela (o jeho knize Deutsche Kultur psal jsem 1915 v Pražské Lidové Revui), který vážně tvrdil, že německá kultura jako vyšší pojem proti francouzské civilisaci ovládne po válce svět. Na adresu jeho a jemu podobných jsou jistě míněna slova, která pronesl Victor Giraud ve své skvělé řeči v Académie Française, odměněné cenou za řečnictví roku 1916 (knižní vydání u Hachetta 1917): La Civilisation Française, kde na str. 50. a násl. staví Giraud francouzskou civilisaci v protiklad k německé kultuře, řka: „Francie nikdy nemohla pochopiti, že by jedna národní skupina, jedna zvláštní forma ducha měla právo potlačovati formy jiné, a na místě studené a strojové jednotvárnosti myšlení a života jest ideálem ji podněcujícím ideál volné hry, samovolného rozvoje, živoucí harmonie rozličných národních geniů. Svět, kde by kvetlo soustavné a pošetilé zneužívání síly, pedantický formalismus, byrokratická pýcha, pobláznená a tak zvaná vědecká ohyzdnost, vkus „obrovského", zdál by se jí nejprotivnějším peklem. To, co ostatní nazývají „kulturou", ona nazývá pravým jménem: barbarstvím. Proti tomuto barbarství, tím barbarštějšímu, čím jest divočejší, staví se rys za rysem francouzská civilisace. Francie jest svoboda, laskavý vděk, smysl pro míru, zdvořilost, zdrželivost, jemnost; ona jest shovívavost, soustrast, milosrdenství; jedním slovem, jest lidskost sama."

Beneš bystře odkrývá také slabiny Lamprechtova a Naumannova pojetí středoevropské kultury; ukazuje velmi energicky na to, že nelze takto generalisovat, neboť jednotlivé národní kultury jsou něco naprosto kvantitativně odlišného (odst. 26, str. 62). Proto jeho krásná a mužná slova: „Sahat na projevy života národních individualit je stejně hříšné a ničemné, jako sahat na život kteréhokoli jedince. Stavět se v cestu národním kulturám, ničit je a zabraňovat jim žíti, je největším hříchem na lidstvu, jaký vůbec lidská společnost může znáti." Benešova studie o vzájemném poměru války a kultury jest jedním z nejcennějších našich dokumentů k světové válce a jest zároveň úvodním tonem veliké a vznešené symfonie, ve kterou se po té rozvinulo Benešovo osvoboditelské dílo v československé zahraniční revoluci.

Dr. Jan Reichmann.

*) V tom smyslu karakteristická jsou na příklad slova, jež čtu v knize Karla Haushofera, býv. král. bavorského majora, jenž byl od roku 1908 až 1910 komandován bavorským generálním štábem do Japonska: Dai Nihon, Betrachtungen über Gross-Japans Wehrkraft, Welstellung und Zukunft, Berlin 1913, str. 2: „Dass Krieg und Sieg eine tote Besitzvermehrung bringen und mehr Geld unter die Leute", diese „Illustion" hat ein ernsthafter Beobachter der entscheidenden Kriege und wahren Siege in der Geschichte nie gehabt; aber gewaltige neue Arbeitsaufgaben, neue Wachstums- und Entwicklungsmöglichkeiten, neues Land, neuen Nahrstoff für alle Wurzeln der Volkskraft; sie sind der wahre Gewinn aus dem Ringen um die Weltmachtgeltung, freilich ein Gewinn, der auch Lasten in sich schliesst, aber mit den neuen Lasten auch vermehrte Kraft sie zu tragen, und für weite Schichten des Volkes Raum und heilsame Notwendigkeit, am Leben des alten Stammes wirkungsvoller teilzunehmen."

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

La Grande Guerre. (Iconographie. — Bibliographie. — Documents divers.) Tome 8e Catalogue raisonné des ouvrages français et étrangers publié sous la direction de Marcel Rieunier et Jean Dubois. Paris, Émile-Paul Frères, 1922, 8°, 470 str. — Přítomný svazek jest vlastně čtvrtým svazkem bibliografickým; ostatní čtyři svazky vztahují se k ikonografii. Jest to soustavný přehled Leblancovy sbírky, která byla dne 4. srpna 1917 věnována francouzskému státu. V tomto bibliografickém svazku zařaděna jsou francouzská díla, která vyšla od 1. dubna 1916 do 1. srpna 1917 (asi 4000 svazků) a díla cizí, hlavně ze zemí nepřátelských, uveřejněná od r. 1914 do srpna 1917. Co se týče prací německých, jsou tu zastoupena skoro všechna díla, která vyšla v Německu v prvých třech letech války (asi 2240). Celkový plán, sledovaný v předcházejících svazcích, byl zachován, jen některé odstavce byly změněny, některé přidány. Vynechána byla díla hudební a vyhlášky; oběma těmto druhům bude věnována bibliografie speciální. Také byly vynechány revuální články, poněvadž ředitel ústavu „Bibliothèque et Musée de la guerre", C. Bloch, připravuje publikaci obsáhlejší: seznam všech článků ve francouzských revuích. Přes to však obsahuje dílo asi 7000 záznamů. Index věcný a autorský připojen bude k pátému dílu bibliografie, jenž bude poslední, takže knižní materiál Leblancovy sbírky bude zcela zkatalogisován. Katalog vydán jest nákladem dárcovým. Ostatní materiál, jenž sebrán byl po 4. srpnu 1917, bude bibliograficky vydán později, a to ústavem samotným. Zatím vyšel jeden svazek věnovaný literatuře německé. Podáváme ještě stručně přehled rozdělení tohoto dílu: Vzdálené příčiny války. (Všeobecnosti. Vztahy mezi různými zeměmi před válkou. Dějiny a situace různých zemí před válkou.) Přímé příčiny války. (Díla celková. Knihy diplomatické. Podrobnosti. Odpovědnost.) Dějiny války. (Všeobecnosti. Sbírky článků. Všeobecné dějiny. Armády, jejich organisace, výzbroj a zásady. Pojednání o určitých periodách. Vojenské vědy a vojenské umění. Vedení války. Násilnosti. Život vojáků. Deníky na frontě a v zákopech. Váleční zajatci a internovaní civilisté. Zranění. Služba zdravotnická. Nemocnice, ambulance. Červený Kříž. Vzpomínky. Lékařství, chirurgie a hygiena. Poškozenci váleční a invalidé. Vojenská správa duchovní.) **Wf.**

Cpt. Glasson: **La guerre future.** Paris, Attinger, 1922, 8°, str. 121, 4 fr. 50. — Autor, bývalý ataše francouzské misse v Berlíně, náleží k pessimistům, kteří dnešní mírový stav považují za přechodný a věří, že v nedaleké době dojde znovu k válce. Proto dle jeho mínění jest nezbytné vybřednouti ze stavu neustálého tápání a z hypnosy, která náš zrak obrací vytrvale k minulosti. Stále jen analysujeme a synthetisujeme, ale nic si nepředstavujeme. Jest nesporné, že výzbroj učinila za čtyři válečná léta ohromný pokrok ve všech směrech. Když však pomýšlíme na reorganisaci poválečných armád, zapomínáme zpravidla na tento vývojový ráz a reorganisujeme podle schematu, t. j. podle stavu výzbroje na konci války. Vždyť to byla jen chvilka ve vývoji, jehož možnosti jsou nekonečné. Díváme se příliš za sebe a málo před sebe. Generální štáby a orgány národní obrany, které jsou pověřeny reorganisací, činí tak podle receptu z roku 1914. Zapomněly zcela, že válka znárodněla, že národ zaopatřuje armádu důstojníky, že národ vymýšlí prostředky zdolávací a nové ochrany, že národ zdokonaluje vědu a zabezpečuje rovnováhu národního hospodářství. Co by byla ku př. Francie ušetřila, kdyby byla měla provedeny přípravy pro mobilisaci všech národních sil tak jako pro mobilisaci vojenskou.

Válka ukázala také jasně, že každý konflikt, který dnes vznikne, bude počátkem světového požáru, poněvadž mezinárodní vztahy jsou téměř všeobecné. Svět se rozdělí na dvě strany: útočníky a napadené. Politické vášně se rozpoutají. Dnes, při poměrné vyspělosti mass, tvoří se rychle veřejné mínění. Jest to hodnota, která dříve nebyla známa. Jest to triumf demokracie. Ve válce jest potřebí vésti nejen armády, ale i veřejné mínění a hájiti své subjektivní právo. Tato duchovná kampaň jest stejně důležitá, poněvadž na ní závisí orientace těch, kteří se ještě nerozhodli a neutrálů. Jest tedy nutné vytvořiti orgán stálý, který by v míru byl propagačním činitelem pacifistickým, za války však široce rozvětveným systémem propagandy mravně obranné.

Konečně sluší uvážiti ještě jednu věc: vztahy politicko-finanční, poměr dlužníka k věřiteli. Zdálo by se, že jen dlužník má jisté mravní závazky k věřiteli. Válka však dokázala pravý opak. Věřitel řídí svou politiku tak, aby zachránil svůj dluh. Kdyby se bylo Německo vypůjčilo peníze dříve od Ameriky než od svých poddaných, nebyla

by mu Amerika nikdy vypověděla válku. Z toho pro finanční politiku plyne zásada: vypůjčiti si hodně od těch států, které k sobě chceme připoutati politicky. Proto bylo by si přáti, aby orgán národní obrany byl vždy slyšen při zahraničních výpůjčkách, aby měl aspoň hlas poradní. Tolik nás tedy naučila světová válka. Jsou to hlavně tři principy, jež musíme učiniti základem příprav pro budoucí válku: neustále zdokonalovati výzbroj, připraviti mobilisaci všech národních sil technických, rozumových i mravních a svou politiku úvěrovou zaříditi tak, aby prospívala národním zájmům.

V druhé kapitole uvažuje autor o strategii budoucí války. Před r. 1914 kladla se největší váha na bojovníka. Dnes však nesmírně vzrostla důležitost technického materiálu, jenž jest nezbytný činitel úspěchu. Kdo je dnes bojovník? Jest to voják v první linii, či dělostřelec, pilot či dělník v továrně, vynálezce či žurnalista? Mezinárodní právo o tom nic nepraví. Podle autora je bojovník každý, kdo pracuje o zničení nepřítele. Poněvadž se o to snaží celý národ, jest celý národ bojovníkem. To má význam strategický i mravní. Strategickým cílem není tedy jen zničiti armádu, ale i všechny národní síly nepřítelovy. A národy, které budou chtíti válce, ponesou celou tíhu mravních důsledků tohoto axiomatu. A přece jeho přísné logiky není lze změniti. I když se určité kruhy mravním důsledkům této doktríny vyhýbají, nic na věci nezmění. Strategie právě tak jako věda sociální jest řízena vyšší silou, jež uniká z rukou člověka. Vynálezce prvního letadla jistě nevěděl, jak zrevolucinuje strategii. Proto můžeme říci, že strategické podmínky budoucí války budou míti užší vztah k době než k člověku. Lidé by snad mohli zabrániti válce, ale vypukne-li, nebudou moci zabrániti, aby se nevyvíjela podle určitých zákonů. Ať již to bude doktrina, či nikoli, strategickým cílem budoucí války bude zničiti národní síly protivníkovy. A tato zásada bude se prováděti od prvního mobilisačního dne. Všechna snaha se soustředí k tomu, aby byl ochromen nepřátelský týl. A toto úsilí bude hrozné. Rána bude vedena se vzduchu, letectvem. Co jest to týl? Střediska výroby a hlavní města. A touto strategickou ofensivou započne se každá válka budoucí, ať již bude dobývačná, odvetná či obranná. Strategická obrana byla před válkou považována za mravní výhodu, dnes na ni hledíme jinak. Pustiti nepřítele na vlastní území jest chyba nenapravitelná. Podaří-li se převésti válku na území nepřítelovo, znamená to první vítězství. To však předpokládá státi se pánem vzduchu, t. j. zničiti vzduchoplavecké síly nepřítelovy. Bude tedy míti budoucí válka pravděpodobně dvě fáse: 1. boj ve vzduchu až do konečného vítězství jednoho ze soupeřů, 2. soustavné zničení týlu nepřítele poraženého ve vzduchu. První fáse bude poměrně krátká. Bude se podobati spíše válce námořní než pozemní. Jest pochopitelné, že letecká armáda soustavným ničením týlu nepřátelského bude míti veliký vliv na konečné rozhodnutí, jež však bude moci provésti teprve pěchota. Jen pěchota může zabrati a zmocniti se nepřátelského území a tím zlomiti vůli protivníkovu.

Třetí kapitola věnována jest taktice a technice budoucí války. Taktika jest pokorná služka techniky, proto bylo by předčasné mluviti o taktice budoucí války. Ale jest nutné jedné věci se dotknouti. Taktik se zpravidla spokojuje tím, že kritisuje nový nástroj, jejž mu dala technika, ač by měl, předvídaje, vymýšleti nástroje, jež by technik sestrojil. Překvapení technické má právě tak zdrcující účinek, jako překvapení taktické. Taktika jest dnes uměním využíti zbraní. Kapitán u pěchoty disponuje v boji zbraní automatickou, kulomety, granáty ručními i puškovými, někdy i lehkým dělem a několika tanky. Jeho taktika bude záležeti v tom, aby uvedl v harmonii působnost těchto různých zbraní. V dnešním válečnictví chceme zbraní nahraditi člověka. Zmenšuje se tedy význam člověka jako činitele mechanického, zvětšuje se naproti tomu jeho význam jako činitele rozumového. Strojovost války ukládá vojáku mnohem větší rozumovou činnost, novou odpovědnost. Nestačí však zdokonalovati jen jeho inteligenci, ale také jeho charakter. Jest potřebí, aby morálka jednotlivcova stála nad morálkou kolektivní — rozumí se v dobrém smyslu. A bez této rozumové a mravní výchovy není lze si dobře představiti nahraditi zbraní člověka. Jest pravděpodobné, že člověk jako činitel mechanický bude z války více a více eliminován. Dělostřelci snaží se dosíci co největší donosnosti děl, aviatici co největší rychlosti letadel a nejmenšího hluku motorů, chemici co nejúčinnějších jedovatých plynů. Hlavně plyny budou důležitou taktickou zbraní, poněvadž jejich účin jest trvalejší, než účin granátů obyčejných, poněvadž nejvíce demoralisují protivníka a vysunují jej z boje téměř definitivně. Jedovaté plyny budou hroznou zbraní budoucí války a budou namířeny hlavně na nepřátelský týl. Tanku bude se užívati všeobecně. Bude to nástroj tak malý, aby jeho zranitelnost byla co nejmenší, ale zas tak veliký, aby pře-

konal umělé překážky. Umění maskovací vyvine se k dokonalosti na úkor důkladnosti polního opevnění, která bude v boji plynovém problematická. Jaký význam bude míti převaha číselná? S hlediska strategického bude nezbytné mobilisovati všechny národní síly, aby byla převaha absolutní, s hlediska taktického půjde o to, zjednati si převahu sil organisovaných a dokonale vycvičených v určité chvíli a na určitém místě.

Součinnost taktická právě tak jako součinnost strategická bude povahy rozumové a to tím více, čím dokonalejší budou válečné stroje. Solidarita musí býti naprostá. A poněvadž tu bude komplikovanost zbraní i strojů, bude míti v budoucnosti převahu útok připravený. Jací činitelé tedy budou míti úspěch v budoucí válce? Abstrahujeme-li od činitelů mravních a politických, jež se rozumí samy sebou, jsou to: 1. Absolutní převaha početní (národní nebo mezinárodní) a 2. dokonalá organisace před válkou i za války. Tyto dvě podmínky s hlediska strategického. S hlediska taktického to jsou: 1. Rozvinouti boj za podmínek strategicky příznivých, 2. překvapení technické, 3. překvapení taktické, 4. převaha sil v čase a prostoru, 5. dokonalá příprava, a 6. dokonalý výcvik.

V poslední kapitole uvažuje autor organisaci budoucí války, t. j. organisaci národních sil. Tyto síly budou jednak vyráběti, dopravovati a ničiti. Součinnost těchto tří funkcí bude směřovati k tomu, aby zdolala nepřítele. V této organisaci musí býti systém — systém národní obrany. Autor navrhuje organisaci národní obrany rozčleniť na dvanáct služeb: 1. vyššího vojenského školství, 2. armády pozemní, 3. armády vzduchoplavecké, 4. armády námořní, 5. technických výzkumů, 6. válečné výroby a dopravy, 7. národního hospodářství, 8. zpravodajství a propagandy, 9. missí zahraničních, 10. zdravotnictví, 11. osobní a 12. vojenského soudnictví. V čele všech těchto služeb by stála nejvyšší rada národní obrany. Přednostové služeb účastnili by se schůzí nejvyšší rady s hlasem poradním. Tato rada měla by spíše charakter velikého štábu, než ministerstva. Pokud se jednotlivých služeb týče, podotýká k nim autor: Všichni členové nejvyšší rady musí s úspěchem absolvovati válečnou školu. Musí to býti sbor vybraný, jenž se ve válečné škole naučí nezbytné součinnosti a vstřebá do sebe společného ducha. Tato duchová jednota jest podmínkou zdravé solidarity. Jest však nezbytné vychovávati více těchto absolventů, rozšířiti přístup do válečné školy, aby všechny tyto služby mohly býti obsazeny. Bylo by dobře, aby i vědci a literáti mohli dosíci jejího diplomu „honoris causa“ a stali se tak platnými činiteli v organisaci národní obrany. Služba pozemní armády připraví dosti silnou armádu ostražnou, aby mobilisace národa mohla býti spolehlivě provedena. Připraví také armádu bojovou tak, aby tím nebylo ohroženo hospodářství a válečná výroba a silnou armádu pozemní proti útokům se vzduchu. Služba pozemní armády musí býti v úzkém dotyku se službou technického výzkumnictví. Vojenský výcvik musí býti reformován a veden směrem více intelektuálním. S tím souvisí reforma školy obecné, jež musí vyvíjeti více ducha kolektivního a sociální morálky. V dětech musí býti vypěstován kult rodiny, kult národní pospolitosti. Bez hluboké reformy sociálního ducha, není národní mobilisace možná. Tedy nikoliv vyzbrojiti děti pro zápas, ale vyzbrojiti je pro součinnost. Armádu bojovníků musíme organisovati tak, abychom neochromili mobilisace průmyslové. Řešení tohoto problému bude snadnější pro státy, které mají kolonie. Služba armády letecké (již nepodléhá vzduchoplavectvo armády pozemní a námořní) bude záležeti v tom, aby všemožně podporovala vývoj civilní aviatiky, aby vybudovala sbor dobrovolníků, jimž by stát prodával letadla za laciný peníz, aby působila na vývoj letecké pošty a aby konečně zřídila stálé eskadrilly leteckých křižáků proti leteckému pirátství, které se jistě vyvine, až bude aviatika rozšířena všeobecně. Služba námořní starala by se o to, aby zřízeno bylo loďstvo lehkých křižáků, jež by bylo roztroušeno po všech mořích, pak loďstvo silných a rychlých ponorek, letectvo námořní a moderní obrana pobřeží. Zřizovala by vůbec spíše jednotky lehké než těžké, poněvadž nejsou tak drahé a takticky se jich dá lépe užíti. Služba výzkumnictví technického bude zcentralisována pro všechny tři armády. Tím bude zjednodušena organisace laboratoří, zlevněna režie a ušetřeno personálu. Methoda pracovní budiž zařízena tak, aby v laboratořích pracovali dvojí lidé: vynálezci, jež mají dar fantasie a pracovníci, již dovedou jejich sny provésti. K nim by se družili třetí, psychologové, kteří by zkoumali mravní vliv vynálezů a jich účinků na nepřítele. Služba válečné výroby postará se již v míru o to, aby každá továrna mohla se obratem přeměniti na výrobu válečného materiálu a dosáhla v krátkosti své maximální výkonnosti. Kromě toho služba válečné výroby může působiti k tomu, aby výroba určitých předmětů vzrůstala, ku př. automobilů, autobusů, letadel atd. K této službě připojena by byla služba dopravní, jež by se týkala

nejen dopravy železniční, ale i automobilní, námořní, říční a letadlové. Služba národního hospodářství (býv. zásobování) odhaduje potřebu a prameny výživy, studuje, kterak nashromážditi zásoby, snaží se již v míru uskutečniti výrobu určitých produktů, jichž jest za války nezbytně zapotřebí, připravuje rozdílení předmětů spotřeby a energicky působí, aby hospodářska politika státu byla vedena k prospěchu národní obrany. Služba propagační vykonává vliv na veřejné mínění. Jest to válka myšlenková. V prvé řadě jde o stránku zpravodajskou, aby národní obrana byla řádně informována a v druhé řadě o propagandu vnitřní a vnější. Nevýhodou této služby jest, že k ní užíváme lidí jen podprůměrných, nekritických. Jsou to lidé ubozí, jichž jedinou starostí jest získati peníze. Zprávy jsou shromažďovány, studovány, kritisovány a synthetisovány. Proto stát, který chce míti zprávy spolehlivé, vysílá agenty vzdělané, kteří již na místě pracují kriticky. Účelem propagandy jest studium psychologie kolektivní. Jakákoli propaganda musí respektovati určité principy sociální morálky. Musí harmonovati s duší lidu té země, v níž se propaganda provádí. Propagátor musí býti dobrý psycholog při volbě svých prostředků; jednou je to tisk, kniha, kinematograf, divadlo, jindy zase slavnost, shromáždění, přednáška atd. Není však správné stotožňovati prapagandu s korrupcí. Propaganda musí se vynasnažiti, aby vytvořila v zemi prostředí příznivé k uskutečnění svého úkolu. Jest však nepochybné, že její plán musí býti vypracován zcela přesně jako plán bitevní.

Tak představuje si autor organisovánu přípravu k budoucí válce. Ti, kteří rozhodují o osudech národů, musí však, dříve než se utekou ke zbraním, vynaložiti své úsilí k tomu, aby rozptýlili nedorozumění. Možná, že zítřek přinese lidstvu nové náboženství, všeobecné náboženství míru, v němž se síla brutální rozplyne jako sníh v jarním slunci. Jest to vidina velmi svůdná. **Wf.**

Gabriel Hanotaux: **La Bataille de la Marne.** 2 svazky 8°, 346 a 421 stran, 2 mapy, 18 náčrtů a 14 map gen. štábu, Paris, Plon-Nourrit, 1922, 30 fr. — Hanotaux, ctitel a obdivovatel Joffreův, vydal ve dvou svazcích nejobšírnější a nejpodrobnější dnes studii o bitvě na Marně. Dílo jest bohatě dokumentováno a vykládá strategii Joffreovu a Moltkovu, plán XVII. a bitvu na hranicích. Příčiny porážky srpnové spatřuje autor v nedostatečných prostředcích. V dalším jest dlouze a široce analysována příprava k bitvě, t. j. ústup na Marnu. Bitva sama a vypracovaný plán její svědčí o velikosti Joffreově. Ale charakter Joffreův byl nemenší než jeho vojenský genius. Jest jistě mnoho velitelů schopných vypracovati plán vedoucí k vítězství, kolik však z nich dovede jej provésti za situace vskutku kritické. **Wf.**

Literatura německá.

Erich Otto Volkmann: **Der große Krieg 1914—1918.** — Kurzgefasste Darstellung auf Grund der amtlichen Quellen des Reichsarchivs. — Berlin, Verlag von Reimar Hobbing. 1922. 8°. Stran 243, 3 mapy.

Publikace skýtá nejlepšího přehledu o světové válce z veškeré německé poválečné literatury. Autor použil všeho materiálu říšského archivu v Postupimi. Snažil se využíti netoliko německé literatury, ale čerpal i z nejvýznačnějších děl cizích. Ač staví činnost německých armád v popředí, podařilo se mu nicméně vytvořiti jasný, přehledný a neobyčejně zajímavý obraz válečného vedení obou válčících stran. Líčení je svou prostotou a jednoduchostí přímo klasické. Autor vyhýbá se zásadně každé kritice; pouze v několika málo případech prohlašuje svůj osobní názor. Sympatisuje s Hindenburgem a Ludendorffem, souhlasí — líče události koncem roku 1915 — s plány Konrada z Hötzendorfu a nesouhlasí s názory Falkenhaynovými. Své nadšení pro německou armádu a pro její činnost tlumí, ukazuje na různé zjevy, které zavinily její rozvrat. Doznává, že bitva na Sommě způsobila německému vojsku „nevyhojitelné rány, po nichž následovala veliká únava, nechuť k dalšímu boji, pocit inferiority a skorem úplná bezradnost proti veliké převaze bojových prostředků nepřítelových. Ofensiva se však spojencům nezdařila; bylo úplně lhostejné, pošinula-li se fronta o několik kilometrů dále na východ či na západ. Průlom se nezdařil; bylo-li německé vojsko zeslabeno o půl milionu mužů, pozbyla Dohoda 741.000 mužů."

Nejlepším oddílem knihy Volkmannovy je líčení bojů v roce 1918. Autor vypisuje zevrubně všechny přípravy, podává početný stav německých armád v březnu 1918, líčí úvodní boje, průběh bitvy a její ukončení, i kritickou situaci anglo-francouzských vojsk koncem března, která způsobila, že byl 26. března Foch ustanoven nejvyšším velitelem. Úmysly Ludendorf-

fovy a jeho rozhodnutí pro další postup německé ofensivy, přípravy ke druhému mohutnému útoku ve Flandřích (útok nebyl již proveden) a j. jsou přechodem k zakončení katastrofy dramatu německé říše.

Politické úvahy autorovy, kterých jest jen pořídku, jsou méně zdařilé než jeho skvělé, objektivní a přehledné vylíčení světové války.

Dr. Adolf Lenz: **Der Wirtschaftskampf der Völker und seine internationale Regelung.** Stuttgart; Verlag Enke, 1920. 8°. Stran XVI. + 315.

Rozpory národohospodářských zájmů různých národů jsou příčinou „národohospodářského boje". Účinky násilného urovnání rozporů na všechny kulturní národy, ú vítězné, jsou tak různé a nové, a vnikají tak hluboko do všeho národního života, že je třeba podrobně prozkoumati všechny nové hospodářské a právní poměry. Autor snaží se vylíčiti národohospodářský zápas před válkou, ve válce a po ní. Moderní imperialismus jest východiskem jeho studie; ukončuje ji úvahou o ustanoveních mírů versaillského a st. germainského. —Xy—

Dr. Burghard Breitner: **Feige Soldaten.** — Ve Vídni a v Lipsku, Vilém Braumüller 1922. 8°. Str. 128. Cena Kr 8235.

Německá poválečná literatura má několik pacifistických publikací. Autoři se domnívají, že musí veřejnosti odůvodniti své duševní obrození válkou. Mnohá taková práce objeví se bezcenná, jakmile ji zbavíme jejího banálního pathosu. Kniha skutečné mravní ceny, která podává psychologii války a doby poválečné, bývá obyčejně časopisy umlčována, jelikož nehoví povaze německé společnosti I o knize Breitnerově se ví málo. Referent nenalezl ji v žádném německém časopise jemu známém, ač byla v Německu vydána. Autor počal ji psáti v ruském zajetí roku 1914 a dokončil ve Vídni roku 1918. Titul knihy nevystihuje jejího opravdového a vážného obsahu. Kniha nelíčí válečných epizod nebo konkrétních psychologických poznatků autorových. Je dílem filosofickým, zásadně a abstraktně zkoumajícím fysické a psychické zjevy, které tvoří pojem srdnatosti a zbabělosti. Filosofický rozbor těchto pojmů založen je na definicích různých filosofů (Spinozy, Schopenhauera a j.); pojmy samy rozbírá autor kriticky tak, jak se jeví v praktickém životě, a jak se těchto slov používá. Motivy a formami srdnatosti a zbabělosti zabývá se jeho další kritika. Ve zvláštní kapitole analysuje prvky srdnatosti a zbabělosti, aby mohly býti eticky oceněny. („Zbabělost je absolutní negací tvořícího principu, jelikož je destruktivní a popírá čin.") Autor pak vysvětluje pojem povinnosti vůbec, uvažuje o vztahu srdnatosti a zbabělosti ke státní myšlence, k sociálním problémům a k válce.

Kniha Breitnerova vyniká slohem, zvláštními výrazy a logickým uspořádáním látky; obsahuje filosofii muže, jenž použil války, válečných zjevů, aby studoval a poznal psychologii vojáka-jednotlivce i mas. —Xy—

VOJENSKÉ ROZHLEDY
ROČNÍK IV. ČÍSLO 2.-3.

Dr. Alois Rašín
zemřel 18. II. 1923.

Ministr republiky, státník a politik, jehož tělo po šestinedělním nerovném zápase podlehlo smrti v plném slova smyslu zákeřné, jehož duch však zůstal nezlomen do posledního okamžiku vědomí, podává celým svým životem i samou smrtí příklad nejenom občanských, nýbrž i pravých vojenských ctností. Velikým stratégem národního hospodářství byl nazván, a vskutku: kdyby nebyl býval velkým finančníkem a státníkem, mohl býti velkým vojákem — o důkaz víc, že velcí vůdcové lidí vyznačují se stejnými kvalitami, ať si jsou státníky či vojevůdci...

Bylo možno míti odlišné názory o těžkých problémech poválečného hospodářství, především peněžního, bylo možno neztotožňovat se vždy s metodou Rašínovou, nebylo však možno nepodivovat se její jasnosti a důslednosti.

„Věděti, co chci, a chtíti skutečně to, co chci“ („Savoir ce qu'on veut et vouloir ce qu'on veut“): tyto dvě stěžejní metodické zásady vítězné vojenské doktriny francouzské, jasného a houževnatého galského ducha, byly jakoby ztělesněny v tomto muži jasného zření, jasného poznání a neochvějné, železné vůle. V tom zůstává českému člověku, jenž podle své národní povahy dovede sice zpravidla poznat, čeho je potřebí, dovede se pružně a lehce přizpůsobiti změněným okolnostem, avšak nevytrvá dlouho na cestě započaté, živým příkladem vytrvalosti a houževnatosti — houževnatosti, které jest třeba, více než komu jinému, vůdci i vojákovi v bitvě...

A nad tímto jasným zřením, nad touto neochvějnou, houževnatou vůlí, neznající ani námah ani překážek, stála u zvěčnělého státníka jiná vlastnost, vlastnost všech Carlylovských hrdin a všech velkých vojenských vůdců, především: víra, víra ve spravedlivost a úspěch své věci, víra v život a budoucnost národa a státu, víra, která podle krásného tradičního rčení hory přenáší a největší nesnáze a protivenství úsměvně a lehce překonává... „Jsem optimista. Věřím, že nás bude více takových...“

Věřil ve vítězství české věci v době největšího válečného útlaku, v roce 1915 a 1916, věřil, i když byl žalářován a odsouzen na smrt, věřil, když pevnou, dávno cvičenou a připravenou rukou přejímal hospodářskou správu nově narozeného státu, věřil i umíraje... Jasná hlava, ocelové oči, vášnivé a oddané srdce...

Čemu oddané...?! Tu je nám, jako bychom již z říše stínů slyšeli staré, slavné heslo římských konsulů, kteří také byli spoluobčany uznáni za vůdce ve válce i v míru: Salus rei publicae suprema lex esto! Anebo ten jarý a naléhavý český vzkaz Tyršův: Osobnost nic,

celek vše! Celku, blahu rei publicae, blahu republiky zapřísáhl velký zvěčnělý všechen svůj intelekt, city i vůli, všechnu svoji práci i všechnu svoji snahu — při tomto pomýšlení sklánějí se před jeho památkou, dojati a vděčni, všichni uvědomělí a věrní Čechoslováci, bez rozdílu povolání, tříd i stran.

Miloval svůj národní stát láskou až imaginární, avšak věděl dobře, že jeho samostatnost zabezpečí nejlépe tvrdými reálními mocenskými prostředky světové politiky — organisací a zpevněním národního hospodářství. Proto také měl smysl pro druhý mocenský prostředek státního bytí — pro armádu. Vzdálen jí svým denním povoláním, svým obrovitým, odborným dílem, sledoval nicméně její budování i konsolidaci v tom, co je takřka její krystalisací: v její literatuře. Nebylo vojenské knihy, vydané ústřední institucí naší vojenské vědecké práce, aby si ji nedal předložit, aby ji neprohlédl, a aby se z ní zkušeným a zkoumavým pohledem neinformoval o tom, jak se v armádě spontánně pracuje a tvoří... Jako by se chtěl ujistiti o tom, že paralelně s jeho úsilím o zebezpečení hospodářské moci státu postupuje úsilí jiných o zabezpečení jeho branné moci, která je moci hospodářské poslední záštitou...

Žil a padl jako voják, jako nositel nejvyšších vojenských ctností: jasného poznání a nepoddajné vůle, neotřesené víry a nadšené oddanosti a lásky k osvobozenému národnímu státu: tak nechť žije jeho jasná památka v myslích, srdcích i činech všech, kdo jsou toho osvobozeného národa vojáky z přesvědčení...

Kpt. Novák.

Dr. JIŘÍ ČERMÁK:

Bachmač.

Výročí ústupu z Ukrajiny a bojů pod Bachmačem.

Před pěti lety v lednu a v únoru prožíval československý armádní sbor na Ukrajině těžké chvíle. Síla ruského národa byla ochromena rozvratem, v nějž se zvrhla nepochopená revoluce. Do roku 1918 vstupuje Rusko ve znamení smíru s Němci, ve znamení vyjednávání v Brestu Litevském a zastavení dalšího nepřátelství. Bolševické Rusko je ochotno kapitulovati. Buržoasní ukrajinská „Centrální Rada" je předbíhá — a uzavírá v Brestu mír skoro o měsíc dříve, než Trocký se odhodlal za bolševické Rusko podepsati. S uzavřením míru vstupují Němci na Ukrajinu jako pacifikatoři: vyhánějí z Ukrajiny jménem „Centrální Rady" ukrajinské bolševiky. První divise čsl. armádního sboru stojí na pravém břehu Dněpru v okolí Žitomiru, Berdyčeva a Polonnoje, příliš na ráně Němcům, nastupujícím v šíři celé fronty od Pripjati k rumunským hranicím 12—16 divisemi. Když konečně dán rozkaz naší 1. divisi k ústupu, byly přední části Němců sotva 40—60 verst vzdáleny od posádek našich pluků. 20. února opouští 4. pluk nejzápadnější posádku, Polonnoje, 23. a 24. února dává se celá první divise pěším pochodem z Žitomíru a Berdyčeva na východ ke Kyjevu. Severní kolona již 25. února byla za Korostyševem dostižena dvěma obrněnými automobily německými; ubránila se, ale za cenu ztrát na mrtvých i raněných (3 muži z 1. pluku ve srážce padli a 3 byli raněni). Pochod dál se zrychleným tempem, bez oddechu; 28. února prošly prvé části, 1. března ariergardní části 1. divise Kyjevem. Téhož dne pozdě večer již dorazili do Kyjeva Němci. 2. března došlo k ostrému boji

s Němci na řetězovém mostě přes Dněpr, kde hrdinně bojovaly oddíly 2. pluku (ztráty 5 padlých, 14 raněných). Druhá divise soustředí se zatím v rayoně městečka Pirjatina, kam prvá divise směřuje dvěma proudy pěším pochodem. Původně zamýšlelo vrchní velitelství shromážditi v okolí Pirjatina celý armádní sbor, když však bylo zjištěno, že Němci na Dněpru se nezastavili a že v severu již dosáhli Gomelu, bylo zřejmo, že koncentrace musí se díti mnohem dále na východ v rayoně Kursk-Jelec. Aby pohyb dál se rychleji, část druhé divise posazena do vlaků a odjíždí k východu, část, 5. a 6. pluk, chrání okrajní železniční uzly — Grebjonku a Bachmač — rayonu, kde dosáhne 1. divise železnice a má nastoupiti do vlaků. Zároveň úkolem částí 2. divise jest opatřiti pro části 1. divise potřebný počet vlaků a zaslati je do stanic Jična a Priluki, k nimž směřují pochodující části. Avšak již 6. března bylo zjištěno, že nepřítel, Němci, od Gomelu směřují rychlým nástupem na jih, k Bachmači, do zad československým částem. Na pomoc povolán prapor 7. pluku (3. prap.), jenž nyní až do 9. března chrání spolu s 3. praporem 6. pluku Bachmač. Již dne 7. března zjistila rozvědka 7. pluku, že Němci došli do stanice Nizkovky, 72 km od Bachmače k severu, omezila se však na to, že spálila dřevěný železniční most (as 12 m dlouhý) mezi Nizkovkou a Měnou, aby další rychlý postup Němců po železnici byl zdržen. Avšak již den nato, 8. března, dochází k dělostřelecké přestřelce předního oddílu s Němci. Tito, nemohouce rychle postupovati po železnici, vystupují z vlaků a ohrožováním boků našich slabých předních sil nutí je manévrovou vojnou k ústupu. 9. března opuštěn předními částmi velký železniční most přes řeku Desnou, byv pro nedostatek třaskavin jen nepatrně poškozen. Téhož dne dochází sám velitel 3. praporu 7. pluku, kpt. Kadlec, na posilu ohroženým částem se zbytkem částí svého praporu. Avšak i on před eventualitou, že bude od Bachmače odříznut oddíly Němců, obcházejícími jeho boky, musí ustoupiti až na 11 km k Bachmači, do stanice Česnokovky. Nyní situace stává se kritickou: další ucouvnutí k Bachmači znamenalo by ztrátu Bachmačského nádraží a přerušení železniční dopravy k východu. Situace je tím horší, že na západě od Kyjeva toho dne zjištěny též oddíly německé, nastupující k Bachmači; a prvá divise toho dne teprve svými čelnými oddíly přibližuje se k určeným stanicím, Jičně a Prilukám. Na štěstí toho dne již do Bachmače dostavil se celý 6. pluk (1. a 2. prapor). Velení převzal velitel 6. pluku, plukovník Červinka, a rozhodl se pro obranu útokem.

Z rána 10. března na jeho rozkaz kpt. Kadlec, posílen dvěma rotami 6. pluku, začal ostrý útok k severu; k boji došlo u stanice Doč; krvavá srážka protáhla se až do večera, Němci se značnými ztrátami vybiti z vesnice a z nádraží dočského, avšak s večerem obdrželi posily, a naše unavené části, ztrativše mnoho raněnými — mezi nimi i sám velitel oddílu Kadlec — a mrtvými, ustoupily opět do své původní posice. Útok však splnil zdařile svůj úkol, Němci na severním bojišti chovali se po celé další dva dny úplně pasivně.

Téhož dne ustupují na západě před německou přesilou, postupující od Kyjeva, slabé přední části 6. pluku a zastavují se teprve ve vzdálenosti as 8 verst od Bachmače, kde dostavily se jim na pomoc celé dva prapory 6. pluku za velení štkpt. Krejčího. Za jeho vedení útok Němců zastaven; úporný boj trval — jako na severu — rovněž po celé odpoledne a protáhl se do večera. V roz-

hodném okamžiku projížděl od Jičny k Bachmači, v bezprostředním sousedství bojiště, vlak 1. záložního pluku, jehož velitel, štkpt. Kroutil, postřehnuv bystře situaci, dosadil do boje svůj 3. prapor; tím bitva rozhodnuta v náš prospěch, Němci odraženi o několik desítek verst zpět. 1. záložní pluk, vykonav zdárně bojový úkol, odjíždí dále k východu, na jeho místo nastupují v noci z 10. na 11. dva prapory 4. pluku (1. a 2. prapor).

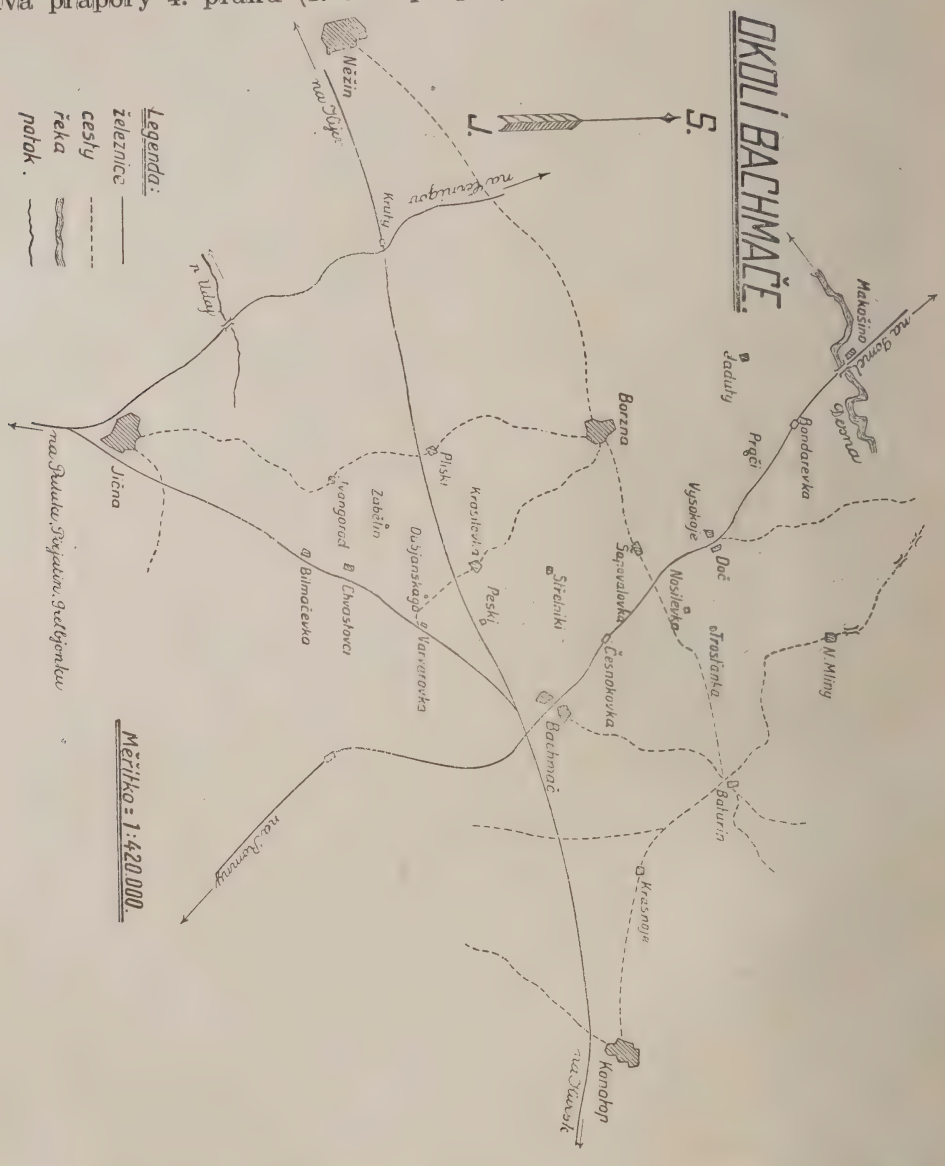

11. března přejímá vrchní velení obrany Bachmače velitel 4. pluku plukovník Šiškovský, za nějž řídil další operace pplk. gen. štábu Ušakov. Toho dne Němci na obou úsecích chovali se tiše; v severu byla naše ochrana z okolí Česnokovky (11 km od Bachmače) vysunuta dále k severu (asi na 18 km od Bachmače), asi na půl cesty k osadě Doč. Dne 12. března Němci na západním bojišti

pokusili se znovu o útok proti Bachmači, byli však odraženi a sevřeni mezi 1. a 2. prapor 4. pluku. Od té doby na západním účastku Němci neprojevili více bojové aktivnosti, a pravděpodobně, zanechavše pouze slabou záclonu proti našim, přesunuli všechny své síly k severu, neboť od toho dne opět severní účastek oživuje. Proto stažen ze západního bojiště 1. prapor 4. pluku; v záloze v nádraží bachmačském stojící 3. prapor 4. pluku za velení podporučíka Vobrátílka přejímá obranu na severu u Česnokovky, kde zatím velení 11. měl štkpt. Jungr a 12. por. Homola. Protože již téměř všechny vlaky 1. divise, jež začala se 10. března nakládati do vlaků, Bachmačí projely, dán v noci na 13. března rozkaz k ústupu. Avšak poslední vlaky 1. a 3. pluku se poněkud zdržely, neboť trať odjezdu byla zaplněna evakuačními vlaky; rozkaz k ústupu tedy opět odvolán. Když však za dopoledne 13. března projel i poslední vlak,

a Němci zahájili v severu znovu prudký útok, byl dosazen 3. prapor 4. pluku zbytkům 6. a 7. pluku na pomoc ještě 1. prapor 4. pluku, s nímž dostavil se na severní účastek i pomocník velitele 4. pluku por. Čeček. Týž v souhlasu s ppluk. Ušakovem zahájil pomalý ústup, tak rozpočtený, aby před soumrakem nepřipustil Němce ke stanicím Bachmače. Do aktivního boje neměl se již pouštěti, abychom neutrpěli zbytečných ztrát. Obtížný úkol byl vzorně proveden; v 21. hodinu dorazily části ustupující do Bachmače, odrazily ještě naposled s počátkem noci pronásledující je přední hlídky německé, postupně nasedaly do vlaků a odjely k východu. Největší obtíží tohoto posledního dne bylo nikoli odpoutání se od nepřítele, Němců, ale od nezvaných spojenců, ukrajinských bolševiků. Tito ustupovali před Němci s počátku v panice, bez boje, kryjíce se za naše části. Když však naši začali brániti Bachmač, osmělily se bolševické síly a přijely o své újmě nezvány do Bachmače na pomoc. Pomoc byla problematická: bolševické síly byly štáby bez vojáků, rozhárané oddíly, operující každý na svou pěst, k dělům a kulometům, jež přivezly „na pomoc“, chtěly si vypůjčiti české vojáky. Pokud měly vlastní bojové jednotky, byly to slabé čety, v boji rychle pa-

nice podléhající a působící zmatek. Když však naše části splnivše svůj úkol odjížděly k východu, vzbudily nevůli bolševiků. Komisaři a vrchní velitelé naříkali — prosili — a na konec vyhrožovali. Při odjezdu posledních vlaků 4. pluku byla již situace na ostří nože a mnoho nescházelo, že již tenkráte by bylo došlo k tomu, k čemu o dva měsíce později přece jen došlo — k boji s bolševiky. Ztráty našeho armádního sboru v bojích pod Bachmačem byly značné — na 300 bratří; z nich padlých přes 50, nezvěstných (také asi mrtvých) 41. Největší počet ztrát připadá na severní bojiště, a z toho opět nejvíce na krvavé sražení před Dočí, asi 142 (33 mrtvých, 21 nezvěstných, 88 raněných).

Druhý, jižnější uzel železniční, Grebjonka, chráněný 5. plukem, nebyl nastupujícími Němci v době nakládání 1. divise do vlaků v Jičně a Prilukách znepokojován a byl na rozkaz velitelství armádního sboru dnem 11. března opuštěn částmi 5. pluku, aniž tam došlo k bojům.

Síly Němců, operující proti Bachmači, možno odhadovati: v západě 1—2 prapory, v severu 1—2 pluky. Dokumentárně zjištěny v západě části 439. saského zeměbraneckého pluku a v severu části 61. a 224. říšskoněmeckého pluku; zdá se však, že pěší pluky ty nebyly úplné, zato však přidělena jim byla dělostřelba a silné jezdectvo.

Kapitán prof. Jan GEBAUER:

Problém výstřelu s planety na planetu.

Problém balistický.

(Dokončení.)

Mezi úsečkami x_1, x_2; $(D - x_1)$, $(D - x_2)$ jsou tedy poměry

$$\frac{x_1}{x_2} = \frac{R_1 [R_1 \mu_2 + (D - R_1) \mu_1]}{D . (D - R_1) \mu_1} ; \quad \frac{D - x_2}{D - x_1} = \frac{D . R_1 . \mu_2}{(D - R_1) . [R_1 \mu_2 + (D - R_1) \mu_1]}$$

Nazveme-li (jako dosud jsme nazývali) koncové body úseček x_1, x_2 písmenami N', N", pak pro čtveřinu bodů S_1, S_2, N', N" platí dvojpoměr

$$\frac{x_1}{x_2} : \frac{D - x_1}{D - x_2} = \frac{\mu_2}{\mu_1} . \left[\frac{R_1}{D - R_1} \right]^2$$

Bod N" dělí úsečku $\overline{S_1 S_2}$ v poměru $\frac{x_2}{D - x_2} = \frac{\mu_1 . (D - R_1)}{\mu_2 . R_1}$ . . (71

Poněvadž pak jest $x_1 = R_1$, $D - x_1 = D - R_1$, tedy platí

$$\frac{x_2}{D - x_2} : \frac{D - x_1}{x_1} = \frac{\mu_1}{\mu_2} \quad . . . . . (72$$

O bodech na dráze střely (jež se pohybuje po úsečce $\overline{U_1 U_2}$), v nichž má daná střela stejnou energii kinetickou. Tažme se na úsečku x onoho bodu na dráze dané střely, v němž tato střela bude míti stejnou kinetickou energii, jakou měla na počátku svého pohybu v bodě U_1. Musí tedy býti v onom bodě $v = V_0$. V tomto případě se rovnice 49 redukuje na tvar

$$\frac{\mu_2}{D - x} + \frac{\mu_1}{x} = \frac{\mu_2}{D - R_1} + \frac{\mu_1}{R_1} = \frac{R_1 (\mu_2 - \mu_1) + D \mu_1}{R_1 (D - R_1)} = \frac{1}{2} V_0 .^2$$

Srovnáme-li tuto rovnici s rovnicí 50, vidíme, že se od ní liší jen členem $-\frac{V_0^2}{2}$ na pravé straně rovnice 50. Avšak člen tento vymizí,

je-li $V_0 = 0$, kterýž případ byl právě řešen. Jest tedy patrno, že výsledky případu předešlého platí též pro bod, v němž kinetická energie střely jest rovna kinetické energii počátečné.

Dosud jsme brali (v tomto a v předešlém případě) $x_1 = R_1$, takže bod N′ byl totožný s bodem U_1. Případ tento však můžeme zevšeobecněti. Integraci rovnice 48′ nemusíme prováděti od meze $x = R_1$. Postupujeme takto: Tážeme se, které integrační meze x_1, x_2 musíme zavésti v integrálu rovnice 47, aby integrál tento se rovnal nule, t. j. aby bylo

$$\int_{x_1}^{x_2} (g_1 - g_2)\,dx = \int_{x_1}^{x_2} \frac{\mu_1}{x^2}\,dx - \int_{x_1}^{x_2} \frac{\mu^2}{(D-x)^2}\,dx = 0 \quad \ldots\ldots \quad (73$$

Integrací obdržíme odtud

$$\mu_1 \left(\frac{1}{x_1} - \frac{1}{x_2}\right) + \mu_2 \left(\frac{1}{D - x_1} - \frac{1}{D - x_2}\right) = 0,$$

čili

$$\frac{\mu_1}{x_1 \cdot x_2} = \frac{\mu_2}{(D - x_1) \cdot (D - x_2)}$$

což můžeme psáti ve tvaru

$$\frac{x_2}{D - x_2} : \frac{D - x_1}{x_1} = \frac{\mu_1}{\mu_2} \quad \ldots\ldots\ldots\ldots \quad (72$$

což jest rovnice dříve již odvozená pro případ $V_0 = 0$, $v = 0$, kdy jest $x_1 = R_1$, $x_2 = D\,\frac{\mu_1 (D - R_1)}{\mu_1 (D - R_1) + \mu_2 R_1}$. Vztah tento platí tedy obecněji. Povšimneme-li si rovnice 73, seznáme, že značí práci jednotky hmotné na dráze $(x_2 - x_1)$. Práce tato pak má nulovou hodnotu. Podle zákona o zachování energie, tedy střele, jež proběhla dráhu $x_2 - x_1$ nepřibylo ani neubylo kinetické energie. Označíme-li zase N′, N″ body na konci úseček x_1, x_2, pak má střela v obou těchto bodech stejnou kinetickou energii, tedy též stejnou rychlost v. Dospěli jsme tedy k výsledku:

Ke každému bodu N′ na úsečce $\overline{U_1 U_2}$ přísluší jiný bod N″, jenž spolu s bodem N′ a gravitačními centry S_1, S_2 tvoří čtveřinu bodů, pro kterou platí dvojpoměr 72. Střela letící po úsečce $\overline{U_1 U_2}$ má v obou bodech N′, N″ stejnou rychlost v.

Jaká jest souřadnice x onoho bodu N′ ≡ N″, jenž odpovídá zde sám sobě? Obdržíme ji z dvojpoměru 72, dosadíme-li v něm za $x_1 = x_2 = x$. Dostaneme pak rovnici

$$\frac{\mu_1}{x_2} = \frac{\mu_2}{(D - x)^2}, \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \quad (38$$

jejíž kořeny jsou X_1, X_2, dané vzorci 39′, 40′. Kořeny X_1, X_2 příslušejí bodům N_1, N_2, v nichž za předpokladu platnosti rovnice $g = g_1 - g_2$ jest $g = 0$, jak jsme byli dříve odvodili. Poněvadž bod N_2 neleží na úsečce $\overline{U_1 U_2}$, pro níž jedině platí rovnice $g = g_1 - g_2$, má pro řešení problému význam jen bod N_1. V bodě N′ jest $g > 0$, v bodě N_1 jest $g = 0$, v bodě N″ jest $g < 0$. Body N′, N″ leží po obou stranách bodu N_1.

Na dráze $\overrightarrow{N' N_1}$ střela koná práci, poněvadž se pohybuje proti směru výsledné gravitační síly g.m, jež na ni působí. Potřebnou

energii pro výkon této práce čerpá střela ze zásoby své energie kinetické. Velikost této práce jest

$$L' = m \cdot \int_{x_1}^{X_1} (g_1 - g_2)\, dx = m \cdot \left[\int_{x_1}^{X_1} \frac{\mu_1}{x^2}\, dx - \int_{x_1}^{X_1} \frac{\mu_2}{(D-x)^2}\, dx \right],$$

čili

$$L' = m \left[\mu_2 \left(\frac{1}{D - X_1} - \frac{1}{D - x_1} \right) + \mu_1 \left(\frac{1}{X_1} - \frac{1}{x_1} \right) \right].$$

Dosadíme-li do tohoto vzorce za X_1, $D - X_1$ výrazy 39', 41, obdržíme po úpravě

$$L' = - m \frac{\left[(D - x_1) \sqrt{\mu_1} - x_1 \sqrt{\mu_2} \right]^2}{D \cdot x_1 (D - x_1)} \quad \ldots\ldots\ldots (74$$

Znaménko „—" nasvědčuje tomu, že při tomto pohybu byla energie spotřebována.

Na další dráze $\overrightarrow{N_1 N''}$ působí na střelu výsledné gravitační při rychlení g ve směru jejího pohybu, tudíž kinetické energie střely bude přibývati a přibude jí na dráze $\overline{N_1 N''}$ o

$$L'' = m \int_{X_1}^{x_2} (g_1 - g_2)\, dx = m \cdot \left[\int_{X_1}^{x_2} \frac{\mu_1}{x^2}\, dx - \int_{X_1}^{x_2} \frac{\mu_2}{(D-x)_2}\, dx \right]$$

čili

$$L'' = m \cdot \left[\mu_2 \left(\frac{1}{D - x_2} - \frac{1}{D - X_1} \right) + \mu_1 \left(\frac{1}{x_2} - \frac{1}{X_1} \right) \right] \quad \ldots (75$$

Dosadíme-li sem zase za x_2 z rovnice 72

$$x_2 = \frac{\mu_1 \cdot D (D - x_1)}{\mu_1 (D - x_1) + \mu_2 x_1} \quad \ldots\ldots\ldots (72'$$

a za X_1 z rovnice 39', obdržíme po úpravě

$$L'' = m \cdot \left[\frac{(D - x_1) \mu_1 - x_1 \sqrt{\mu_1 \mu_2}}{D x_1} + \frac{x_1 \mu_2 - (D - x_1) \sqrt{\mu_1 \mu_2}}{D (D - x_1)} \right]$$

čili

$$L'' = m \cdot \frac{\left[(D - x_1) \sqrt{\mu_1} - x_1 \sqrt{\mu_2} \right]^2}{D x_1 (D - x_1)} = - L'$$

Energie kinetická, jež střele přibude na dráze $\overline{N_1 N''} = (x_2 - X_1)$ jest rovna kinetické energii, kterou střela spotřebuje na dráze $\overline{N' N_1} = (X_1 - x_1)$.

Avšak energie L', kterou střela spotřebovává na dráze $\overline{N' N_1}$ musí býti z něčeho čerpána. Předpokládáme, že jediným fondem, z něhož může býti čerpána, jest kinetická energie, kterou uvažovaná střela ještě měla, když proletovala bodem N', t. j. energie $\frac{m}{2} \cdot v^2$.

Je-li $\frac{m}{2} \cdot v^2 > - L'$, je střela vybavena dostatečným fondem kinetické energie, aby dospěla až do bodu nulového přirychlení N_1, v němž jí pak ještě zbude kinetická energie

$$\frac{m v^2}{2} + L' = \frac{m}{2} \cdot v_m^2.$$

V bodě N_1 bude rychlost střely minimální v_m a její velikost jest

$$v_m = \sqrt{v^2 + \frac{2}{m} \cdot L'} \quad \ldots\ldots\ldots (76$$

Položíme-li bod N' až do ústí děla U_1, pak jest $v = V_0$, $x_1 = R_1$. Dosadíme-li do vzorce 74 za $x_1 = R_1$ a pak odtud za L' do rovnice 76, obdržíme vzorec pro minimální rychlost v_m

$$v_m = \sqrt{V_0^2 - \frac{2\left[(D - R_1)\sqrt{\mu_1} - R_1\sqrt{\mu_2}\right]^2}{D \cdot R_1 (D - R_1)}} \quad \ldots\ldots (77$$

Ze vzorce 77 je patrno, že minimální rychlost v_m je reálná jen tehdy, měla-li střela počátečnou rychlost

$$V_0 \geq \sqrt{2\,\frac{\left[(D - R_1)\sqrt{\mu_1} - R_1\sqrt{\mu_2}\right]^2}{D \cdot R_1 (D - R_1)}}$$

Platí-li v tomto vztahu znaménko rovnosti, pak jest $v_m = 0$

$$V_{0\cdot 1} = \sqrt{2\,\frac{\left[(D - R_1)\sqrt{\mu_1} - R_1\sqrt{\mu_2}\right]^2}{D \cdot R_1 (D - R_1)}} \quad \ldots\ldots (57$$

značí tedy nejmenší počátečnou rychlost, nutnou aby střela na své dráze dospěla až do bodu N_1, v němž se vyvažují účinky gravitačních sil, jimiž obě tělesa I, II na střelu působí. Má-li střela tuto počátečnou rychlost $V_{0\cdot 1}$, dospěje do bodu N_1 s rychlostí $v_m = 0$, utkví v něm v rovnováze labilní. Měla-li počátečnou rychlost i jen o málo menší, nedospěje až do bodu N_1 a bude hvězdou I zase přitažena zpět. Je-li její počátečná rychlost i jen o málo větší než $V_{0\cdot 1}$, proletí uvažovaná střela bodem N_1 s rychlostí $v_m > 0$ a bude pak přitažena hvězdou II.

Vzorec 57' jest identický se vzorcem 57, který jsme byli již dříve odvodili jiným způsobem. Identita obou vzorců je nejlépe patrna ze vzorce 55', z něhož byl vzorec 57 odvozen.*)

Vypočtěme vzorec pro minimální rychlost dopadu, s níž by střela, vržená s hvězdy I, dopadla na hvězdu II.

Hledaná minimální rychlost dopadu odpovídá minimální počátečné rychlosti $V_{0\cdot 1}$ (viz 57'). Dosadíme-li tedy do vzorce 49 za $V_0 = V_{0\cdot 1}$ ze vzorce 57' a za $x = D - R_2$, obdržíme

$$v = \sqrt{2 \cdot \left[\frac{\left[(D - R_1)\sqrt{\mu_1} - R_1\sqrt{\mu_2}\right]^2}{D \cdot R_1 \cdot (D - R_1)} + \mu_2\left(\frac{1}{R_2} - \frac{1}{D - R_1}\right) + \mu_1\left(\frac{1}{D - R_2} - \frac{1}{R_1}\right)\right]}.$$

Můžeme však odvoditi jednodušší vzorec pro minimální rychlost dopadu v na hvězdu II. Dospějeme k němu touto úvahou:

Střela vržená z bodu $U_1 = N'$ počátečnou rychlostí $V_{0\cdot 1}$ (57') spotřebuje všecku zásobu své počátečné kinetické energie $\frac{m \cdot V_{0\cdot 1}^2}{2} = -L'$, kterou při výstřelu obdržela, právě na práci, již vykoná výstupem na dráze $\overline{N'N_1}$, neboť dospěje do bodu N_1 s rychlostí (skoro) nulovou. Na další její dráze $\overrightarrow{N_1 U_2}$ vzrůstá kinetická energie střely od nuly až k hodnotě $\frac{m v^2}{2}$, se kterouž energií dopadne střela na povrch hvězdy II, t. j. do vzdálenosti R_2 od gravitačního centra S_2 této hvězdy. Velikost této kinetické energie vypočteme podobně jako jsme byli vypočetli přírůstek kinetické energie L'' (str. 84), jen s tím rozdílem, že za integrační mez x_2 položíme $D - R_2$.

*) Minimální rychlosti v_m jsou počítány (v) v příkladech 10, 11, 12, 13, 14, 15.

Pak dostaneme z rovnice 75

$$\frac{m v^2}{2} = m \cdot \left[\mu_2 \left(\frac{1}{R_2} - \frac{1}{D - X_1}\right) + \mu_1 \left(\frac{1}{D - R_2} - \frac{1}{X_1}\right)\right]$$

a dosadíme-li sem za X_1, $D - X_1$ ze vzorců 39', 41, obdržíme

$$\frac{v^2}{2} = \frac{\mu_1}{D - R_2} + \frac{\mu_2}{R_2} - \left[\frac{\mu_1 + \sqrt{\mu_1 \mu_2}}{D} + \frac{\sqrt{\mu_1 \mu_2} + \mu_2}{D}\right]$$

tedy

$$v = \sqrt{2 \cdot \left[\frac{\mu_1 R_2 + \mu_2 (D - R_2)}{R_2 (D - R_2)} - \frac{(\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2})^2}{D}\right]} \quad \ldots . \quad (78$$

Srovnejme tento vzorec 78 se vzorcem 55, dávajícím meznou počáteční rychlost $V_{0\cdot 1}$, při níž na dráze střely ještě existuje reálný bod, v němž má střela nulovou rychlost. Píšeme-li ve výraze 55 místo označení V_0, R_1, μ_1, μ_2 korespondující označení v, R_2, μ_2, μ_1, obdržíme z něho rovnici platnou pro meznou rychlost $v = V_{0\cdot 1}$ střely vržené s tělesa II směrem $\overrightarrow{U_2 U_1}$, kdy na dráze této střely ještě existuje reálný bod, v němž uvažovaná střela má rychlost nulovou. Rovnice, kterou takto dostaneme, bude pak identickou s právě odvozeným výrazem 78 pro minimální rychlost dopadu střely vržené s hvězdy I na hvězdu II.

To plyne též z jednoduché úvahy, že střele, jež padá z bodu N_1 na hvězdu II (nebo I), při tomto pohybu přibude právě tolik kinetické energie, kolik by jí ona střela spotřebovala, aby vystoupila s povrchu hvězdy II (nebo I) až do bodu N_1.

Vzorec 49 můžeme psáti ve tvaru

$$v^2 = V_0^2 - 2 \cdot \left[\frac{\mu_1}{R_1} + \frac{\mu_2}{D - R_1}\right] + 2 \cdot \left[\frac{\mu_1}{x} + \frac{\mu_2}{D - x}\right].$$

V tomto výraze zaveďme pro funkci $\frac{\mu_1}{x} + \frac{\mu_2}{D - x}$ označení

$$\frac{\mu_1}{x} + \frac{\mu_2}{D - x} = \varphi(x).$$

Pak jest

$$\frac{\mu_1}{R_1} + \frac{\mu_2}{D - R_1} = \varphi(R_1); \quad V_0^2 - 2 \cdot \varphi(R_1) = -2\gamma,$$

tedy

$$v^2 = 2[\varphi(x) - \gamma].$$

Derivováním obdržíme

$$\frac{d\varphi(x)}{dx} = -\frac{\mu_1}{x^2} + \frac{\mu_2}{(D - x)^2} = g.$$

Další derivace $\frac{d^2 \varphi(x)}{dx^2} = \frac{dg}{dx}, \frac{d^2 g}{dx^2}, \ldots$. jakož i průběh výsledného gravitačního přirychlení g jsme již uvažovali na str. 625—626*) tohoto pojednání. Na základě těchto úvah můžeme si nyní graficky znázorniti závislost čtverce rychlosti v^2 na počátečné rychlosti V_0 a na okamžité vzdálenosti x uvažované střely od gravitačního centra S_1 hvězdy I. Takové grafické znázornění ukazuje obr. 7.

*) Vojenské Rozhledy, roč. III. 1922.

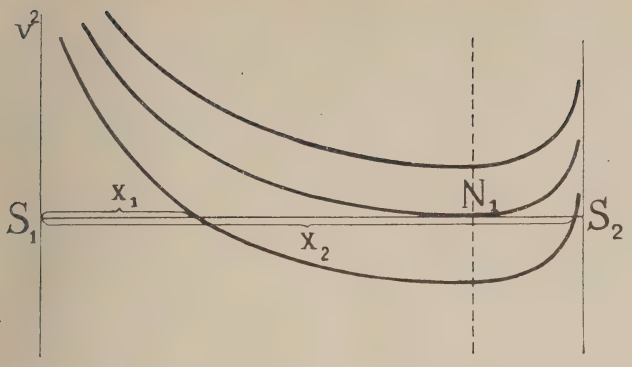

Obr. 7.

Jeho jednotlivé křivky jsou vůči sobě posunuty o délku $\gamma_i - \gamma_k$ ve směru osy v^2, jež jest kolmá na ose X, jdoucí centry S_1, S_2.

Příklad 24.: Minimální počáteční rychlosti $V_{0\cdot 1} = 11{\cdot}075$ km/sek střely vržené se země po přímce $\overrightarrow{U_1 U_2}$, odpovídá minimální rychlost dopadu $v = 2{\cdot}2967$ km/sek uvažované střely na měsíc. Naopak minimální počáteční rychlosti $V_0 = 2{\cdot}2967$ km/sek střely, jež byla vržena s měsíce po přímce $\overrightarrow{U_2 U_1}$, odpovídá minimální rychlost dopadu této střely na zeměkouli $v = 11{\cdot}075$ km/sek.

Výpočet doby letu střely.

Ze vzorce 49 plyne

$$v = \pm \sqrt{V_0^2 - 2\left[\frac{\mu_2}{D - R_1} + \frac{\mu_1}{R_1}\right] + 2 \cdot \left[\frac{\mu_1}{x} + \frac{\mu_2}{D - x}\right]}.$$

Známe-li veličiny μ_1, μ_2, R_1, D daného systému dvou hvězd I, II a je-li dána též počátečná rychlost V_0 střely vržené s povrchu (R_1) hvězdy I v přímce $\overrightarrow{U_1 U_2}$, pak známe výraz

$$V_0^2 - 2 \cdot \left[\frac{\mu_1}{R_1} + \frac{\mu_2}{D - R_1}\right] = -2\gamma,$$

jejž jsme zde označili -2γ ve shodě s výrazem 51.

V daném případě, který právě uvažujeme, jest tedy γ konstantou příslušnou dané počátečné rychlosti V_0 a danému systému dvou hvězd I, II, když dráha střely leží na přímce $\overline{S_1 S_2}$.

Okamžitá rychlost střely $v = \frac{dx}{dt}$ co derivace dráhy $x - R_1$ podle času t jest pak dána vzorcem

$$v = \frac{dx}{dt} = \pm \sqrt{-2\gamma + 2\left|\frac{\mu_1}{x} + \frac{\mu_2}{D - x}\right|},$$

z něhož ihned plyne

$$dt = \pm \frac{dx}{\sqrt{2\left[\frac{\mu_1 (D - x) + \mu_2 x}{x (D - x)} - \gamma\right]}},$$

čili

$$dt = \pm \sqrt{\frac{x (D - x)}{2 [\mu_2 x + \mu_1 (D - x) - \gamma \,.\, x \,.\, (D - x)]}} \cdot dx$$

nebo konečně

$$dt = \pm \sqrt{\frac{x\,(D-x)}{2\,[x^2\gamma + x\,(\mu_2 - \mu_1 - \gamma\,D) + \mu_1\,D]}} \cdot dx \quad \ldots \quad (79$$

Pod odmocninou ve jmenovateli tohoto vzorce jest zde výraz, jenž je kvadratický v proměnné x a je shodný s levou stranou rovnice 50". Kořeny této rovnice jsme označovali x_1, x_2.

Jest tedy

$$x^2\gamma + x\,(\mu_2 - \mu_1 - \gamma\,D) + \mu_1\,D = \gamma\,.\,(x - x_1)\,.\,(x - x_2),$$

takže differenciál 79 můžeme psáti ve tvaru

$$dt = \pm \sqrt{\frac{x\,.\,(D-x)}{2\gamma\,.\,(x - x_1)\,.\,(x - x_2)}} \cdot dx$$

Integrací této differenciální rovnice dostaneme dobu letu střely. Položme počátek času $t = 0$ do okamžiku, kdy uvažovaná střela opouští ústí děla U_1 na povrchu hvězdy I (kdy jest $x = R_1$). Hledáme čas t, jenž uplyne od tohoto okamžiku $t = 0$ až po okamžik, v němž je uvažovaná střela ve vzdálenosti x od gravitačního centra hvězdy I.

Integrací v těchto mezích tedy obdržíme

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{x\,.\,(D-x)}{2\gamma\,.\,(x - x_1)\,.\,(x - x_2)}} \cdot dx \quad \ldots \quad (80$$

Diskussi kořenů x_1, x_2 jsme v tomto pojednání již byli provedli. Dovodili jsme, že kořeny x_1, x_2 jsou reálné různé, je-li počátečná rychlost střely buď

$$V_0 < V_{0\cdot 1} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1\,(D - R_1)}{R_1}} - \sqrt{\frac{\mu_2\,.\,R_1}{D - R_1}}\right]$$

nebo

$$V_0 > V_{0\cdot 2} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1\,(D - R_1)}{R_1}} + \sqrt{\frac{\mu_2\,.\,R_1}{D - R_1}}\right].$$

Je-li počátečná rychlost V_0 v mezích rychlostního intervallu

$$V_{0\cdot 1} < V_0 < V_{0\cdot 2},$$

pak kořeny x_1, x_2 jsou komplexně sdružené.

Konečně ve dvou vyjimečných případech, když jest buď $V_0 = V_{0\cdot 1}$, nebo $V_0 = V_{0\cdot 2}$, jsou oba kořeny reálné a stejné, $x_1 = x_2$.

Integrál 80 jest řešitelný v uzavřené formě jen ve vyjimečných případech. Pomineme-li případ $D = 0$, jenž nemá významu, pak jsou řešitelny tyto případy:

a) $x_1 = x_2$, t. j. když $V_0 = V_{0\cdot 1}$, nebo $V_0 = V_{0\cdot 2}$. Tehdy obdržíme

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \frac{\sqrt{x\,.\,(D-x)}}{(x - x_1)\,.\,\sqrt{2\gamma}} \cdot dx, \quad \ldots \quad (81$$

kterýž integrál dovedeme rozřešiti. Jeho řešení bude dále podáno.

b) Je-li buď $x_1 = D$, nebo $x_2 = D$. Poněvadž oba tyto případy mají pro řešení integrálu 80 týž obecný význam, zabývejme se jen jedním z nich, na př. případem $x_1 = D$. Tu dostaneme integrál

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{-x}{2\gamma\,(x - x_2)}} \cdot dx, \quad \ldots \quad (82$$

jejž rovněž umíme rozřešiti. I tohoto případu si dále povšimneme. V případě obecném, kdy kořeny x_1, x_2 jsou různé, ať reálné, nebo komplexně sdružené, nedovedeme rozřešiti integrálu 80.

V tomto obecném případě můžeme uvažovaný integrál 80 substitucí

$$\frac{x}{x - x_1} = z \quad \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \quad (83$$

převésti na tvar zdánlivě jednodušší, v němž ve jmenovateli pod odmocninou jest jen lineární funkce argumentu z.

Dosadíme-li totiž do výrazu 80 ze substituce 83 za

$$x = x_1 \cdot \frac{z}{z-1}; \quad dx = -x_1 \cdot \frac{dx}{(z-1)^2},$$

obdržíme po úpravě

$$dt = \mp \int_{z_1}^{z} \frac{x_1}{\sqrt{2\gamma}\,(z-1)^2} \cdot \sqrt{\frac{z\,[z\,(D - x_1) - D]}{z\,.\,(x_1 - x_2) + x_2}} \cdot dz$$

Avšak ani tohoto integrálu nedovedeme rozřešiti.*)

Omezíme se proto jen na studium případů, jež byly výše vytčeny sub a) a b).

Ad. a): Jest vyřešiti integrál

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \frac{\sqrt{x\,.\,(D - x)}}{(x - x_1)\,.\,\sqrt{2\gamma}} \cdot dx \quad \ldots \ldots \ldots \quad (81$$

Substitucí

$$\frac{x}{D - x} = z^2, \quad \ldots \ldots \ldots \ldots \quad (84$$

podle níž jest

$$x = D \cdot \frac{z^2}{1 + z^2}, \quad dx = 2D \cdot \frac{z\,dz}{(1 + z^2)^2},$$

převedeme tento integrál ihned na integrál z funkce racionálné. Dostaneme totiž

$$t = \pm \frac{2D^2}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1 + z^2)^2\,.\,[z^2\,(D - x_1) - x_1]}\,dz \quad \ldots \ldots \quad (85$$

Avšak v tomto případě jest buď $x_1 = x_2 = X_1$, nebo $x_1 = x_2 = X_2$, kdež vzdálenosti X_1, X_2 jsou dány vzorci 39', 40', jak jsme již dříve byli dokázali. *Případ a), který právě uvažujeme, rozštěpuje se nám tedy na dva případy:*

α) *Buď jest* $x_1 = x_2 = X_1$, *t. j.* $V_0 = V_{0\cdot 1}$.

β) *Nebo jest* $x_1 = x_2 = X_2$, *t. j.* $V_0 = V_{0\cdot 2}$.

Vyřešme postupně oba tyto případy.

Ad. α): Položíme $x_1 = X_1$. Integrál 85 pak nabývá tvaru

$$t = \pm \frac{2D^2}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1 + z^2)^2\,.\,[z^2\,(D - X_1) - X_1]} \cdot dz \quad \ldots \ldots \quad (85'$$

*) Mé znalosti se zde omezují na obsah díla prof. Petra: Počet integrální, 1915, v němž není zmínky o řešení integrálů z irracionálné funkce tohoto druhu.

Tu jest $D - X_1 > 0$. Označme

$$\sqrt{\frac{X_1}{D - X_1}} = a. \quad \ldots \ldots \ldots \ldots \ldots \quad (86$$

Pak jmenovatel zlomku za integračním znaménkem v integrálu 85′ můžeme psáti ve tvaru

$$(1+z^2)^2 . [z^2 (D - X_1) - X_1] = (D - X_1) . (z^2+1)^2 . \left(z^2 - \frac{X_1}{D - X_1}\right) = (D - X_1) . (z^2 + 1)^2 . (z^2 - a^2),$$

čili

$$(1 + z^2)^2 . [z^2 (D - X_1) - X_1] = (D - X_1) . (z + i)^2 . (z - i)^2 . (z + a) . (z - a).$$

Racionálnou funkci

$$\frac{z^2}{(1 + z^2)^2 . [z^2 (D - X_1) - X_1]} = \frac{z^2}{(D - X_1) . (z^2 - a^2) . (z^2 + 1)^2}$$

rozložme nyní v součet zlomků

$$\frac{z^2}{(1 + z^2)^2 . [z^2 (D - X_1) - X_1]} = \frac{1}{D - X_1} \cdot \left[\frac{A_1}{z + a} + \frac{A_2}{z - a} + \frac{M_1 z + N_1}{z^2 + 1} + \frac{M_2 z + N_2}{(z^2 + 1)^2}\right].$$

Veličiny A_1, A_2, M_1, N_1, M_2, N_2 v čitatelích těchto zlomků jsou konstanty, jež určíme z identity

$$z^2 = A_1 (z - a) (z^2+1)^2 + A_2 (z+a) (z^2+1)^2 + (M_1 z + N_1) (z^2 - a^2) (z^2+1) + (M_2 z + N_2) . (z^2 - a^2)$$

Z této identity plyne šest rovnic pro šest neznámých hodnot konstant A_1, A_2, M_1, N_1, M_2, N_2. Jsou to rovnice:

I. $A_1 + A_2 + M_1 = 0$,
II. $a (A_2 - A_1) + N_1 = 0$,
III. $2 (A_1 + A_2) - M_1 (a^2 - 1) + M_2 = 0$,
IV. $2a (A_2 - A_1) - N_1 (a^2 - 1) + N_2 - 1 = 0$,
V. $A_1 + A_2 + (M_1 + M_2) . a^2 = 0$,
VI. $A_2 - A_1 - a (N_1 + N_2) = 0$.

Z rovnic II., VI. plyne $N_2 = - N_1 \cdot \frac{1 + a^2}{a^2}$, což dosazeno do rovnice IV. dá

$$N_1 = \frac{- a^2}{(1 + a^2)^2}, \quad N_2 = \frac{1}{1 + a^2}, \quad A_2 - A_1 = \frac{a}{(1 + a^2)^2}.$$

Z rovnic I, III, V plyne

$$M_1 = 0, \quad M_2 = 0, \quad A_2 = - A_1.$$

Tedy jest

$$A_1 = \frac{- a}{2 (1 + a^2)^2}, \quad A_1 = \frac{a}{2 (1 + a^2)^2}.$$

Integrál 85′ rovná se tedy součtu integrálů

$$t = \pm \frac{2 D^2}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1 + z^2)^2 . [z^2 (D - X_1) - X_1]} dz = \frac{2 D^2}{\sqrt{2\gamma} . (D - X_1)} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1 + z^2)^2 . (z^2 - a^2)} dz =$$

$$= \frac{\pm 2 D^2}{(D - X_1)\sqrt{2\gamma}} \cdot \left[\int_{z_1}^{z} \frac{\frac{- a}{2 (1 + a^2)^2}}{z + a} dz + \int_{z_1}^{z} \frac{\frac{a}{2 (1 + a^2)^2}}{z - a} dz + \int_{z_1}^{z} \frac{\frac{- a^2}{(1 + a^2)^2}}{1 + z^2} dz + \int_{z_1}^{z} \frac{\frac{1}{1 + a^2}}{(1 + z^2)^2} dz\right],$$

čili

$$t = \pm \frac{2 D^2}{(D - X_1) (1 + a^2) \sqrt{2\gamma}} \cdot \left[\frac{a}{2 (1 + a^2)} \cdot \left(\int_{z_1}^{z} \frac{dz}{z - a} - \int_{z_1}^{z} \frac{dz}{z + a} - 2a \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{dz}{1 + z^2}\right) + \int_{z_1}^{z} \frac{dz}{(1 + z^2)^2}\right] \quad (87$$

Použijeme-li vzorce 15′ pro integrál $\int_{z_1}^{z} \frac{dz}{(1 + z^2)^2}$, obdržíme integrací vý-

razu 87 (v němž ostatní integrály jsou známé integrály logarithmů resp. arc tangenty) rovnici

$$t = \pm \frac{D}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \left[\frac{a}{1+a^2} \cdot \left(\lg \frac{z-a}{z+a} - 2a \operatorname{arc\,tg} z \right) + \frac{z}{1+z^2} + \operatorname{arc\,tg} z \right]_{z_1}^{z} \quad . \quad . \quad (88$$

Dosadíme-li do této rovnice ze substituce 84 za meze

$$z = \sqrt{\frac{x}{D-x}}, \quad z_1 = \sqrt{\frac{R_1}{D-x_1}},$$

resp. za $a = \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}}$ (viz 86), obdržíme pro dobu letu t střely, vržené s povrchu (R_1) hvězdy I do vzdálenosti x od gravitačního středu S_1 směrem $\overrightarrow{S_1 S_2}$ ke hvězdě II, vzorec

$$t = \pm \frac{1}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \left[\sqrt{X_1 \cdot (D-X_1)} \cdot \lg \frac{\left(\sqrt{\frac{x}{D-x}} - \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right) \cdot \left(\sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right)}{\left(\sqrt{\frac{x}{D-x}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right) \cdot \left(\sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} - \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right)} - \right.$$

$$- 2X_1 \cdot \left\{ \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{x}{D-x}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right\} + \sqrt{x(D-x)} - \sqrt{R_1(D-R_1)} +$$

$$\left. + D \left\{ \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{x}{D-x}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right\} \right] \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (88'$$

Je-li $D > X_1 \geq x > R_1 > 0$,
pak jest též

$$\frac{X_1}{D-X_1} > \frac{x}{D-x} > \frac{R_1}{D-R_1}.$$

V tomto případě tedy jest

$$\frac{\left(\sqrt{\frac{x}{D-x}} - \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right) \cdot \left(\sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right)}{\left(\sqrt{\frac{x}{D-x}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right) \cdot \left(\sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} - \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} \right)} < 1,$$

logarithmus tohoto zlomku je tedy záporný.

Zvětšuje-li se $x \leq X_1$ až se stane $x = X_1$ pak se tento zlomek stane rovný nule a jeho logarithmus bude rovný $-\infty$.

Abychom výrazem 88' obdrželi dobu letu t čítanou kladně, musíme v něm vzíti znaménko „—".

Pro $x = X_1$ jest $z = a$. Z obou vzorců 88, 88' je zřejmo, že v tomto případě dostaneme pro dobu letu střely s povrchu hvězdy I. až do bodu N_1 ve vzdálenosti X_1, v němž jest výsledná gravitace $g = 0$, hodnotu $t = \infty$.

Aby střela vržená počátečnou rychlostí $V_{0\cdot 1}$ s hvězdy I. po spojnici $\overrightarrow{S_1 S_2}$ gravitačních středů dvou hvězd I, II dospěla do bodu N_1, v němž se gravitační síly obou hvězd vyvažují, potřebovala by k tomu doby nekonečně dlouhé. Podobně by v tomto případě uvažovaná střela potřebovala nekonečně dlouhé doby, aby z bodu N_1 zase spadla buď na hvězdu I nebo na hvězdu II. Výsledek tento, jenž na prvý pohled poněkud překvapuje, pochopíme spíše, uvážíme-li, že střela, jež byla s tělesa I vržena rychlostí $V_{0\cdot 1}$ dospívá do bodu N_1 s rychlostí $v_m = 0$ a v tomto bodě na ni nepůsobí žádná síla ($g = 0$).

Vzorec 88′ můžeme též psáti ve tvaru

$$t = \frac{-1}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \left[\sqrt{X_1 \cdot (D - X_1)} \lg \frac{\left(\sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} - \sqrt{\frac{x}{D-x}}\right) \cdot \left(\sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}}\right)}{\left(\sqrt{\frac{x}{D-x}} + \sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}}\right) \cdot \left(\sqrt{\frac{X_1}{D-X_1}} - \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}}\right)} + \right.$$

$$\left. + (D - 2X_1) \cdot \left(\operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{x}{D-x}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right) + \sqrt{x\,(D-x)} - \sqrt{R_1\,(D-R_1)} \right] . \quad (88''$$

β) *Budiž* $x_1 = x_2 = X_2$, *t. j.* $V_0 = V_{0\cdot 2}$.

Tu máme řešiti integrál

$$t = \pm \frac{2D^2}{\sqrt{2\gamma}} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1+z^2)^2 \cdot [z^2 (D - X_2) - X_2]} \cdot dz,$$

čili

$$t = \pm \frac{2D^2}{\sqrt{2\gamma}\,(D - X_2)} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2}{(1+z^2)^2 \cdot \left[z^2 + \frac{X_2}{X_2 - D}\right]} dz.$$

Označme kladný zlomek

$$\frac{X_2}{X_2 - D} = a^2 \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (86'$$

Tím uvažovaný integrál pro dobu letu t nabude tvaru

$$t = \mp \frac{2D^2}{(X_2 - D)\sqrt{2\gamma}} \cdot \int_{z_1}^{z} \frac{z^2\,dz}{(1+z^2)^2 \cdot (z^2 + a^2)} \quad . \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (89$$

Racionálnou lomenou funkci

$$\frac{z^2}{(1+z^2)^2 \cdot (z^2 + a^2)}$$

rozložme v součet zlomků

$$\frac{z^2}{(1+z^2)^2 \cdot (z^2 + a^2)} = \frac{M_1 z + N_1}{z^2 + 1} + \frac{M_2 z + N_2}{(z^2 + 1)^2} + \frac{M_3 z + N_3}{z^2 + a^2},$$

v nichž veličiny M_1, N_1; M_2, N_2; M_3, N_3 jsou konstanty, jež určíme z identity

$$(M_1 z + N_1)(z^2+1)(z^2+a^2) + (M_2 z + N_2)(z^2+a^2) + (M_3 z + N_3) \cdot (z^2+1)^2 = z^2,$$

která má platiti pro každé z. Proto koëfficienty u každé mocniny z^i $(i = 0, 1, \ldots, 5)$ v této identitě musí býti rovny nule, takže obdržíme šest rovnic pro šest konstant M_1, N_1, M_2, N_2, M_3, N_3, jež máme určiti.

Jsou to rovnice

$$M_1 + M_3 = 0;\ M_1 (1 + a^2) + M_2 + 2M_3 = 0;\ M_1 a^2 + M_2 a^2 + M_3 = 0;$$
$$N_1 + N_3 = 0;\ N_1 (1 + a^2) + N_2 + 2N_3 = 0;\ N_1 a^2 + N_2 a^2 + N_3 = 0.$$

Z prvých tří rovnic plyne ihned

$$M_1 = M_2 = M_3 = 0.$$

Ze zbývajících tří rovnic pak snadno obdržíme

$$N_1 = \frac{a^2}{(a^2-1)^2};\ N_2 = -\frac{1}{a^2 - 1};\ N_3 = -\frac{a^2}{(a^2-1)^2}.$$

Platí tedy rovnost

$$\frac{z^2}{(1+z^2)^2 \cdot (z^2 + a^2)} = \frac{\frac{a^2}{(a^2-1)^2}}{1 + z^2} - \frac{\frac{1}{a^2 - 1}}{(1+z^2)^2} - \frac{\frac{a^2}{(a^2-1)^2}}{a^2 + z^2},$$

čili

$$\frac{z^2}{(1+z^2)^2\,.\,(z^2+a^2)} = \frac{1}{a^2-1}\cdot\left[\frac{a^2}{a^2-1}\left(\frac{1}{1+z^2}-\frac{1}{a^2}\cdot\frac{1}{1+\left(\frac{z}{a}\right)^2}\right)-\frac{1}{(1+z^2)^2}\right].$$

Pomocí tohoto rozkladu rozřešíme integrál

$$\int\frac{z^2\,dz}{(1+z^2)^2\,.\,(z^2+a^2)} = \frac{1}{a^2-1}\left[\frac{a^2}{a^2-1}\left(\int\frac{dz}{1+z^2}-\frac{1}{a}\cdot\int\frac{d\left(\frac{z}{a}\right)}{1+\left(\frac{z}{a}\right)^2}\right)-\int\frac{dz}{(1+z^2)^2}\right]$$

$$= \frac{1}{a^2-1}\left[\frac{a^2}{a^2-1}\left(\operatorname{arc\,tg} z-\frac{1}{a}\operatorname{arc\,tg}\frac{z}{a}\right)-\frac{z}{2\,(1+z^2)}-\frac{1}{2}\operatorname{arc\,tg} z\right]$$

$$= \frac{1}{a^2-1}\left[\frac{a^2}{a^2-1}\left(\frac{a^2+1}{2\,a^2}\operatorname{arc\,tg} z-\frac{1}{a}\operatorname{arc\,tg}\frac{z}{a}\right)-\frac{z}{2\,(1+z^2)}\right].$$

Jest tedy

$$\int\frac{z^2\,dz}{(1+z^2)^2\,.\,(z^2+a^2)} = \frac{1}{2\,(a^2-1)^2}\cdot\left[(a^2+1)\operatorname{arc\,tg} z-2a\operatorname{arc\,tg}\frac{z}{a}-(a^2-1)\cdot\frac{z}{1+z^2}\right]$$

Doba, které potřebuje střela vržená počátečnou rychlostí $V_{0\cdot 2}$ (vzorec 59) s povrchu (R_1) hvězdy I po spojnici gravitačních středů $\overrightarrow{S_1\,S_2}$ na hvězdu II, aby dospěla do vzdálenosti $x = D\cdot\frac{z^2}{1+z^2}$ (viz 84) od gravitačního středu S_1 hvězdy I, jest tedy dána výrazem

$$t = \frac{2\,D^2}{(X_2-D)\sqrt{2\gamma}}\cdot\int_{z_1}^{z}\frac{z^2\,.\,dz}{(1+z^2)^2\,.\,(z^2+a^2)} = \frac{D^2}{(X_2-D)\,.\,(a^2-1)^2\sqrt{2\gamma}}\cdot\left[(a^2+1)\operatorname{arc\,tg} z-\right.$$

$$\left.-2a\operatorname{arc\,tg}\frac{z}{a}-(a^2-1)\,\frac{z}{1+z^2}\right]_{z_1}^{z} \quad\ldots\ldots\ldots\ldots\quad (90$$

Dosadíme-li do tohoto výrazu za a^2 z rovnice 86′, obdržíme po úpravě

$$t = \frac{X_2-D}{\sqrt{2\gamma}}\cdot\left[\frac{2\,X_2-D}{X_2+D}\cdot(\operatorname{arc\,tg} z-\operatorname{arc\,tg} z_1)-2\sqrt{\frac{X_2}{X_2-D}}\left(\operatorname{arc\,tg} z\sqrt{\frac{X_2-D}{X_2}}-\right.\right.$$

$$\left.\left.-\operatorname{arc\,tg} z_1\sqrt{\frac{X_2-D}{X_2}}\right)-\frac{D}{X_2-D}\cdot\left(\frac{z}{1+z^2}-\frac{z_1}{1+z_1^2}\right)\right] \quad\ldots\ldots\quad (90′$$

Použijeme-li pak dříve již odvozených vztahů 42, 40′, 60, můžeme dosaditi za

$$X_2-D = \frac{D\sqrt{\mu_2}}{\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}};\quad \sqrt{\frac{X_2}{X_2-D}} = \sqrt[4]{\frac{\mu_1}{\mu_2}};\quad \sqrt{\frac{X_2-D}{X_2}} = \sqrt[4]{\frac{\mu_2}{\mu_1}};\quad \frac{D}{X_2-D} = \frac{\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}}{\sqrt{\mu_2}}$$

$$\frac{2\,X_2-D}{X_2-D} = \frac{\sqrt{\mu_1}+\sqrt{\mu_2}}{2\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}};\quad \frac{X_2-D}{\sqrt{2\gamma}} = \frac{\sqrt{\frac{\mu_2\,D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}]^2},$$

takže vyšetřovaná doba letu střely t pak bude dána vzorcem

$$t = \frac{\sqrt{\frac{\mu_2\,D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}]^2}\cdot\left[\frac{\sqrt{\mu_1}+\sqrt{\mu_2}}{2\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}}\cdot(\operatorname{arc\,tg} z-\operatorname{arc\,tg} z_1)-2\sqrt[4]{\frac{\mu_1}{\mu_2}}\left(\operatorname{arc\,tg} z\sqrt[4]{\frac{\mu_2}{\mu_1}}-\right.\right.$$

$$\left.\left.-\operatorname{arc\,tg} z_1\sqrt[4]{\frac{\mu_2}{\mu_1}}\right)-\frac{\sqrt{\mu_1}-\sqrt{\mu_2}}{\sqrt{\mu_2}}\left(\frac{z}{1+z^2}-\frac{z_1}{1+z_1^2}\right)\right] \quad\ldots\ldots\quad (90″$$

Dosadíme-li sem konečně ze substituce 84 zpět za $z = \sqrt{\frac{x}{D-x}}$, $z_1 = \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}}$, obdržíme výraz

$$t = \frac{\sqrt{\frac{\mu_2 D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}]^2} \cdot \left[\frac{\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}}{2\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}} \cdot \left(\operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{x}{D-x}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right) + \right.$$

$$+ 2 \sqrt[4]{\frac{\mu_1}{\mu_2}} \left(\operatorname{arc\,tg} \sqrt[4]{\frac{\mu_2 R_1^2}{\mu_1 (D-R_1)^2}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt[4]{\frac{\mu_2 x^2}{\mu_1 (D-x)^2}} \right) +$$

$$\left. + \frac{\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}}{D\sqrt{\mu_2}} \left[\sqrt{R_1 (D-R_1)} - \sqrt{x (D-x)} \right] \right] \quad \ldots\ldots\ldots (90''')$$

Podle rovnic 29 značí zde $\mu_1 = g_1 . R_1^2$, $\mu_2 = g_2 . R_2^2$, při čemž g_1, g_2 jsou intensity gravitačních polí obou uvažovaných hvězd na jejich povrchu, t. j. ve vzdálenostech R_1, resp. R_2 od jejich středů S_1, resp. S_2. Dále jest $D = \overline{S_1 S_2}$. x jest proměnná vzdálenost střely od gravitačního středu S_1 hvězdy I. Vzorec 90 udává nám dobu letu t střely vržené počátečnou rychlostí

$$V_{0\cdot 2} = \sqrt{\frac{2}{D}} \cdot \left[\sqrt{\frac{\mu_1 (D-R_1)}{R_1}} + \sqrt{\frac{\mu_2 R_1}{D-R_1}} \right]$$

s povrchu (U_1, R_1) hvězdy I, kteréž doby střela potřebuje, aby dospěla do vzdálenosti x na přímce $\overrightarrow{U_1 S_2}$, po níž jest vržena.

Vzorec 90 udává tuto dobu pro případ, kdy jest $\mu_1 \neq \mu_2$. Je-li $\mu_1 = \mu_2 = \mu$ pak z něho obdržíme

$$t = \frac{\sqrt{\frac{\mu D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu} - \sqrt{\mu}]^2} \cdot [2 (\operatorname{arc\,tg} z - \operatorname{arc\,tg} z_1) - 2 (\operatorname{arc\,tg} z - \operatorname{arc\,tg} z_1)] = \frac{0}{0},$$

tedy hodnotu neurčitou.

Je-li $\mu_1 \neq \mu_2$, $x = D$ pak ze vzorce 90''' dostaneme výraz pro dobu letu střely s povrchu hvězdy I až do středu hvězdy II. Při tom bychom ovšem museli předpokládati, že hmota hvězdy II je všechna soustředěna v jejím středu S_2 a nekladla by tedy (na poloměru R_2) žádných překážek střele letící ku středu S_2. Dostali bychom

$$t = \frac{\sqrt{\frac{\mu_2 D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}]^2} \cdot \left[\frac{\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}}{2\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}} \cdot \left(\frac{\pi}{2} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right) - 2 \sqrt[4]{\frac{\mu_1}{\mu_2}} \left(\frac{\pi}{2} - \right. \right.$$

$$\left. \left. - \operatorname{arc\,tg} \sqrt[4]{\frac{\mu_2 R_1^2}{\mu_1 (D-R_1)^2}} \right) + \frac{\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}}{D\sqrt{\mu_2}} \cdot \sqrt{R_1 (D-R_1)} \right] \quad \ldots\ldots (91$$

Střela vržená s povrchu (U_1, R_1) hvězdy I (μ_1, R_1) počátečnou rychlostí $V_{0\cdot 2}$ po spojnici gravit. center $\overrightarrow{S_1 S_2}$ dopadne na povrh $(U_2 R_2)$ hvězdy II, t. j. do vzdálenosti $x = D - R_2$ od gravit. středu S_1, za dobu

$$t = \frac{\sqrt{\frac{\mu_2 D^3}{2}}}{[\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}]^2} \cdot \left[\frac{\sqrt{\mu_1} + \sqrt{\mu_2}}{2\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}} \cdot \left(\operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{D-R_2}{R_1}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt{\frac{R_1}{D-R_1}} \right) - \right.$$

$$- 2 \sqrt[4]{\frac{\mu_1}{\mu_2}} \left(\operatorname{arc\,tg} \sqrt[4]{\frac{\mu_2 (D-R_2)^2}{\mu_1 R_2^2}} - \operatorname{arc\,tg} \sqrt[4]{\frac{\mu_2 R_1^2}{\mu_1 (D-R_1)^2}} \right)$$

$$\left. - \frac{\sqrt{\mu_1} - \sqrt{\mu_2}}{D\sqrt{\mu_2}} \cdot \sqrt{R_2 (D-R_2)} - \sqrt{R_1 (D-R_1)} \right] \quad \ldots\ldots\ldots (92$$

Přistupme k rozboru případu b, kdy jest buď $x_1 = D$, nebo $x_2 = D$ a kdy jest (jak již bylo odvozeno) doba letu střely dána integrálem (82)

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{-x}{2\gamma(x - x_2)}} \cdot dx$$

Má-li býti $x_1 = D$, pak plyne z prvé rovnice 65

$$[\gamma D - (\mu_1 - \mu_2)]^2 = [\gamma D + (\mu_1 - \mu_2)]^2 - 4\gamma D \mu_1,$$

tedy

$$4\gamma D \mu_1 = 4\gamma D (\mu_1 - \mu_2)$$
$$\mu_1 = \mu_1 - \mu_2.$$

Je zřejmo, že v tomto případě musí býti $\mu_2 = 0$.

Má-li býti $x_2 = D$, obdržíme z druhé rovnice 65 stejným způsobem, že též musí být $\mu_2 = 0$.

To však znamená, že hvězda II nemá žádné přítažlivosti, nemá žádného gravitačního pole, tedy fysikálně „neexistuje".

Poněvadž součin kořenů $x_1 . x_2$ má býti $x_1 . x_2 = \frac{\mu_1}{D} \cdot D$, tedy v případě, kdy jest jeden kořen rovný D musí býti druhým kořenem $\frac{\mu_1}{D}$. Je-li $x_1 = D$, jest $x_2 = \frac{\mu_1}{D}$ a naopak.

Výraz pro dobu letu střely pak nabude tvaru

$$t = \pm \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{x}{2\gamma(x_2 - x)}}\, dx = \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{x}{2\mu_1 - 2\gamma x}} \cdot dx.$$

Podle rovnice 51 jest však pro $\mu_2 = 0$

$$\gamma = \frac{\mu_1}{R_1} - \frac{V_0^2}{2} = g_1 R_1 - \frac{V_0^2}{2}$$

Označme zase, jako jsme byli označili v úvahách o vrhu v gravitačním poli jediné hvězdy (3)

$$V_0^2 - 2 g_1 R_1 = -2\gamma = A.$$

Pak tedy jest

$$t = \int_{R_1}^{x} \sqrt{\frac{x}{2\mu_1 + A x}} \cdot dx.$$

Dospěli jsme tedy vskutku k témuž integrálu pro dobu letu střely, který jsme byli již dříve vyřešili (vzorec 4') v úvaze o „svislém" vrhu v gravitačním poli jediné hvězdy.

Příklad 25.: Střela byla vržena se země (viz obr. 4) po přímce $\overrightarrow{U_1 S_2}$ *počátečnou rychlostí* $V_0 = 11{\cdot}117$ *km/sek* $= V_{0\cdot 2}$.

a) Za jakou dobu dospěje tato střela do vzdálenosti $X_1 = 345670$ *km od středu zemského?*

Počítejme na př. podle vzorce 90.

Dosadíme do něho za $z = \sqrt{\frac{x}{D - x}}$, $z_1 = \sqrt{\frac{R_1}{D - R_1}}$, $a = \sqrt{\frac{X_2}{X_2 - D}}$ ze vzorců 84, 86, při čemž položíme $x = X_1$.

Dále jest $R_1 = 6377{\cdot}4$ km, $D = 384390$ km, $X_2 = 432890$ km $a^2 = 8{\cdot}9256$, $z^2 = 8{\cdot}9273$, $\gamma = \gamma_2 = 0{\cdot}81882$.

Vypočteme, že jest $\lg \frac{D^2}{(X_2 - D)(a^2-1)^2\sqrt{2\gamma_2}} = 4{\cdot}57864.$

Označme $\operatorname{arc\,tg} z = \xi$, $\operatorname{arc\,tg} z_1 = \xi_1$, $\operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} = \alpha$, $\operatorname{arc\,tg} \frac{z_1}{a} = \alpha_1$.

Jest tedy $\lg z = \lg \operatorname{tg} \xi = 0{\cdot}47536$. jemuž odpovídá $\xi^0 = 71^0\ 29'\ 29''$ čili $\xi^0 = 257370''$, $\lg \operatorname{arc\,tg} z = \lg \operatorname{arc} \xi = 0{\cdot}09613$.

Poněvadž jest $\lg (a^2+1) = 0{\cdot}99675$, obdržíme $(a^2+1).\ \operatorname{arc\,tg} z = 12{\cdot}385$.

Dále jest $\lg \frac{z}{a} = \lg \operatorname{tg} \alpha = 0{\cdot}00004$, čemuž odpovídá $\alpha = 45^0\ 0'\ 10'' = 162010''$; $\lg \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} = \lg \operatorname{arc} \alpha = \bar{1}{\cdot}89512$. Poněvadž pak jest $\lg 2a = 0{\cdot}77635$, dostáváme dále $2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} = 4{\cdot}6932$.

Dále vypočteme, že jest $(a^2-1)\frac{z}{1+z^2} = 2{\cdot}3854$.

Tak jsme obdrželi

$$(a^2+1) \operatorname{arc\,tg} z - 2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} - (a^2-1)\frac{z}{1+z^2} = 12{\cdot}385 - 4{\cdot}6932 - 2{\cdot}3854 = 5{\cdot}306.$$

Stejným postupem vyřešíme: $z_1^2 = 0{\cdot}01687$, $\lg z_1 = \lg \operatorname{tg} \xi_1 = \bar{1}{\cdot}11357$.

Jemu přísluší $\xi_1{}^0 = 7^0\ 24'\ 2'' = 26642''$, $\lg \operatorname{arc\,tg} z_1 = \lg \operatorname{arc} \xi_1 = \bar{1}{\cdot}11113$; $(a^2+1).\ \operatorname{arc\,tg} z_1 = 1{\cdot}28200$.

Dále jest $\lg \frac{z_1}{a} = \lg \operatorname{tg} \alpha_1 = \bar{2}{\cdot}63825$, jemuž odpovídá $\alpha_1{}^0 = 2^0\ 29'\ 22'' = 8962''$; $2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z_1}{a} = 0{\cdot}25961$; $(a^2-1)\cdot\frac{z_1}{1+z_1^2} = 1{\cdot}01235$.

Tak jest

$$(a^2+1) \operatorname{arc\,tg} z_1 - 2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z_1}{a} - (a^2-1)\frac{z_1}{1+z_1} = 1{\cdot}282 - 0{\cdot}25961 - 1{\cdot}01235 = 0{\cdot}01004.$$

Ze vzorce 90 pak obdržíme

$$t = \frac{D^2}{(X_2 - D)(a^2-1)^2\sqrt{2\gamma_2}} \cdot [5{\cdot}306 - 0{\cdot}01] = 200720 \text{ sek}$$

čili

$$t = 2 \text{ dny } 7 \text{ hodin } 45 \text{ minut } 20 \text{ vteřin.}$$

b) Za jakou dobu doletí uvažovaná střela na měsíc?

Počítáme-li hledanou dobu opět pomocí vzorce 90, pozmění se oproti předešlému příkladu jen hodnota trojčlenu

$$(a^2+1) \operatorname{arc\,tg} z - 2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} - (a^2-1)\frac{z}{1+z^2}$$

v němž nyní bude

$$z = \sqrt{\frac{D - R_2}{R_2}}, \text{ tedy } z^2 = 219{\cdot}81.$$

Označíme zase $\xi = \operatorname{arc\,tg} z$, $\alpha = \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a}$. Stejným způsobem, jako v příkladě předešlém (a), vypočteme, že jest

$$\xi = 86^0\,8'\,30'' = 310110'', \quad \alpha = 78^0\,36'\,25'' = 282985''$$

$\lg \operatorname{arc\,tg} z = 0{\cdot}17708$ $\quad \lg \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} = 0{\cdot}13734$

$\lg (a^2 + 1) = 0{\cdot}99675$ $\quad \lg 2a = 0{\cdot}77635$

$\lg 14{\cdot}922 = 1{\cdot}17383$ $\quad \lg 8{\cdot}1977 = 0{\cdot}91369$; $(a^2 - 1) \cdot \frac{z}{1 + z^2} = 0{\cdot}53215$

Tak jest

$$(a^2 + 1) \operatorname{arc\,tg} z - 2a \operatorname{arc\,tg} \frac{z}{a} - (a^2 - 1) \frac{z}{1 + z^2} = 14{\cdot}922 - 8{\cdot}1977 - 0{\cdot}53215 = 6{\cdot}19215$$

$$t = \frac{D^2}{(X_2 - D)(a^2 - 1)^2 \sqrt{2\gamma_2}} \cdot [6{\cdot}19215 - 0{\cdot}01004] = 234305 \text{ sek}$$

čili

$$t = 2 \text{ dny } 17 \text{ hodin } 5 \text{ minut } 5 \text{ vteřin.}$$

Můžeme srovnati dobu t = 200720 sek, kterou jsme obdrželi v příkladě 25 a s dobou t = 206110 sek, kterou jsme dostali v příkladě 8d. Obě doby jsou počítány pro stejnou dráhu střely $X_1 - R_1$, při stejné počátečné rychlosti střely $V_{0\cdot 2} = 11{\cdot}117$ km/sek. Vlivem gravitace měsíce se doba letu střely v tomto případě zkrátí o 5390 vteřin, t. j. o 1 hodinu 29 minut 50 vteřin.

OPRAVY.

Oprava chyby v prvé části tohoto pojednání (Vojenské Rozhledy, III, číslo 11, strana 565):

V řádku 6. shora ve výsledku (= 12158 sek) má býti = 12399 sek; v důsledku toho pak má býti v řádku 7. shora „t = 3 hodiny 26 minut 39 vteřin“ a v řádku 10. shora „o 18 minut 9 vteřin“.

V řádku 12. zdola má býti „t = 13821 sek = 3 hodiny 50 minut 21 vteřin“.

V 1. čísle roč. IV. na straně 29. mezi druhým a třetím řádkem shora má býti obrázek 6. který byl vynechán.

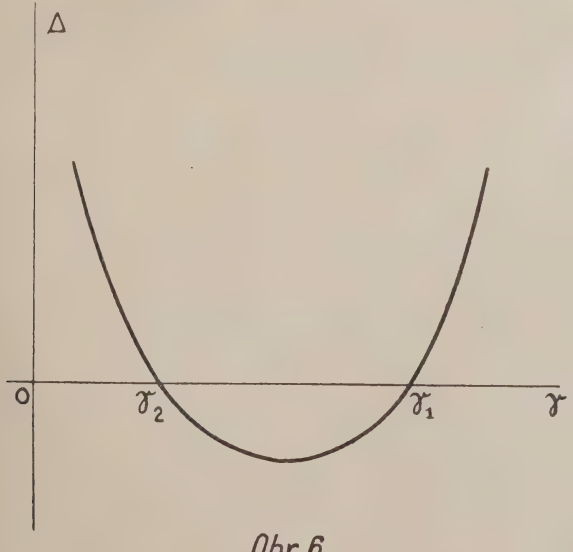

Obr. 6.

Autor.

Major zásobnictva JOSEF HERVERT:

Zásobovací a finanční služba v armádě britské říše.

Angličané jsou známí mistři administrativy. Důkazem toho jest světové panství britské říše,[1]) zabírající asi 34 mil. km², na kterých žije asi 447 mil. lidí. Všechno p a n s t v í anglosaského plemene, t. j. britského imperia a Spojených států amerických s koloniemi zabírá asi 43½ mil. km², t. j. asi ⅓ v š e h o o b y v a t e l n é h o p o v r c h u z e m s k é h o, a má asi 560 mil. obyvatelů, t. j. asi ⅓ v š e h o l i d s t v a. Pro administrativní schopnosti Anglosasů jest anglosaská kolonisace ze všech kolonisací evropských plemen nejúspěšnější. Oblast úplně kolonisovaná anglosaským plemenem, t. j. Spojené státy americké, Kanada, Australie, Nový Zeland a jihoafrická Unie, zabírá asi 29 mil. km² a má 120 mil. obyvatelů. Neméně obdivuhodná jest administrativa velkobritských osad domorodých kultur, t. j. V ý c h o d n í I n d i e se 323 mil. obyvatelů nejrůznějších plemen, kmenů, nejrozmanitějších vyznání a velmi rozličného stavu kulturního a E g y p t a, kde se obyvatelstvo v povodí zavlažovaném Nilem zdvojnásobilo od počátku anglické okupace v r. 1882. Nyní jest Egypt, t. j. povodí Nilu, nejlidnatější zemí na zeměkouli; žije tam na 30.000 km² 12 mil. lidí, t. j. 400 obyvatelů na 1 km².

Ve Velké Britanii a v jejích koloniích přibývalo před válkou průměrně ročně asi 3½ mil. lidí, ve Velké Britanii s Irskem bez kolonií asi 450.000 lidí.

Absolutní roční přírůstky obyvatelstva přirozenou měnou (t. j. rozdíl mezi porody a úmrtími) byly ve velmocenských státech:

	na sklonku 19. století	přímo před svět. válkou
v Rusku evropském i asijském . . . . . přes	2,000.000	přes 3,000.000
v Německu . . . . . přes	800.000	800.000
v Rakousku-Uhersku . . . . . přes	600.000	530.000
v Japonsku . . . . . přes	450.000	přes 700.000
ve Velké Británii s Irskem bez kolonií . . . . . asi	450.000	450.000
v Italii	350.000	440.000
ve Francii	50.000	20.000
v Českých zemích[2]) (v Čechách, na Moravě a ve Slezsku)	100.000	80.000

Jen mimochodem podotýkám, že ohromné absolutní přírůstky obyvatelstva v Rusku znepokojovaly berlínský generální štáb a byly jednou z příčin, které uspíšily propuknutí světové války, neboť se Německo snažilo způsobiti rozhodnutí dříve, než by nebylo s to, aby zdolalo ruskou přesilu technikou svých zbraní.[3])

Před třemi sty lety mluvilo anglickým jazykem asi 5 mil. lidí, nyní asi 150 mil. Za tento obrovský rozkvět a ohromnou moc děkují Angličané ovšem zejména ostrovní poloze svojí země, neboť světová velmoc tvořila se vždy na křižovatkách světových dopravních linek v tom kterém čase a centrum světové moci pošinulo se vždy na křižovatku, která v té epoše měla největší význam: napřed říše Babylonská, pak Egypt, Athény a Řím v době pobřežní plavby středomořské, po zahájení plavby transoceanské Anglie, potom Amerika, v budoucnu

[1]) Prof. J. Koloušek: Národní hospodářství, populační a koloniální politika. Praha 1920.

[2]) Statistická příručka rep. čs. I., 1920.

[3]) Z přednášek † prof. J. Kolouška na Vysoké škole obchodní v Praze 1920.

rýsuje se Japan.[4]) Nelze však popříti, že i administrativní schopnost Anglosasů přispěla jim značně k dosažení světové moci.

Anglická státní administrativa je skutečně vzorná. Velká Britanie náleží k státům, do kterých naše vláda, chtějíc zavésti určité reformy v oboru civilní státní správy, vyslala zvláštní studijní komise. Účelem těchto řádků jest podati stručný přehled britské vojenské administrativy, se zvláštním zřetelem ke službě zásobovací a finanční, ovšem, pokud mi byly potřebné prameny přístupny. Těm, kdož by se zajímali o historický vývoj britské vojenské administrativy, doporučuji článek „Army Administration",[5]) jehož autorem jest major-generál Sir G. F. Ellison, zástupce šéfa ubytovatelského departementu britského ministerstva války.

*

Nejvyšší správní institucí v britské armádě jest „Armádní rada" (Army Council). Britský ministr války (Secretary of State for War), zpravidla civilní osoba, nemá téže pravomoci jako ostatní ministři. Jeho pravomoc jest od r. 1904 přenesena na Armádní radu.

Armádní radu tvoří tito členové:

1. státní tajemník války, člen parlamentu, jako předseda,
2. státní podtajemník války, člen parlamentu, jako místopředseda,
3. šéf generálního štábu, první vojenský člen,
4. adjutant-generál branné moci, druhý vojenský člen,
5. generál-ubytovatel branné moci, třetí vojenský člen (Quartermaster-General),
6. zbrojní generál-inspektor, čtvrtý vojenský člen (Master-General of the Ordnance),
7. zástupce šéfa generálního štábu, pátý vojenský člen,
8. finanční sekretář, člen parlamentu,
9. tajemník Armádní rady,
10. šéf účetní kontroly.

Armádní rada spravuje armádu, členové rady jsou přednosty určitých departmentů v ministerstvu a jsou odpovědni státnímu tajemníku války. Armádě velí generálové, které jmenuje Armádní rada.

Britské ministerstvo války (War-Office) jest rozčleněno takto:[6])

Státní tajemník války (ministr) jest odpovědeň králi a parlamentu a jest mluvčím v parlamentě.

Jemu jsou přičleněni:

a) vojenský tajemník a

b) tajemník Armádní rady,

kteří vykonávají v ministerstvu službu podobnou službě našeho presidia a to:

a) vojenský tajemník ministerstva války má obor působnosti: provádí jmenování, povyšování, pensionování a vyznamenávání důstojníků, jmenování velitelů atd.;

b) tajemník Armádní rady má obor působnosti: hlavní dohled a vedení služby v ministerstvu války po stránce administrativní, vydává rozkazy Armádní rady, týkající se tohoto předmětu. Pří-

[4]) Brooks Adams: The New Empire (Nová světovláda), autorisovaný německý překlad pod názvem: „Das Herz der Welt". Nakladatelství „Lumen" ve Vídni a v Lipsku, 1908.

[5]) Army Quarterly, říjen 1921.

[6]) Viz: Účetní rozpočtovou zprávu za správní rok 1920—21 (The Appropriation Accont) a The Monthly Army List; květen 1922.

prava nařízení, která mají býti předložena Armádní radě k rozhodnutí. Registraturu celého ministerstva války. Kontrola a rozdělení písařů a podřízeného personálu. Publikace a rozdělení věstníků a rozkazů, nařízení a předpisů. Parlamentní záležitosti. Dohled nad tiskárnou. Tiskopisy. Novinářské zprávy a publikace úředních zpráv ve veřejném tisku. Domácí správa ministerstva války. Svolává mezidepartmentní komise a rozděluje opisy jich zpráv. Záležitosti vojenských duchovních.

1. Department šéfa generálního štábu a zástupce šéfa generálního štábu.

Obor působnosti: všechny otázky, týkající se vojenského zajištění říše. Oddělení operační a zpravodajské. Mezinárodní právo. Oddělení pro výchovu důstojníků zbraní. Organisace, výcvik a použití spojovací služby a útočných vozů. Osobní záležitosti důstojníků generálního štábu. Organisace války, bojová zdatnost a výcvik branné moci.

2. Adjutant-General's Department.

Obor působnosti: oddělení organisační. Dislokace jednotek. Doplňování koloniálního vojska. Oddělení zdravotní služby. Válečné, vojenské a mezinárodní právo. Kázeň. Služební řád. Váleční zajatci. Válečné hroby. Personál pro tyto služby.

3. Quarter-Master-General's Department. Ubytovatelský department.[7])

Obor působnosti: služba zásobovací: strava, oděv, výstroj, ubytovací prostředky; určování dávek stravy, oděvu, krmiva, ubytovacích prostředků a p.; stanovení záložních zásob potravin, oděvu, výstroje a materiálu; skladování, udržování zásob a výdej, jakož i inspekce těchto zásob. — Služba dopravní: doprava vojska i všech zásob po souši i po vodě; vozatajstvo, autovojsko a technická železniční služba; poštovní služba ve válce.

Remontnictví a veterinářství. Organisace těchto služeb. Výchova a výcvik personálu. Odborné školství.

4. Master-General of the Ordnance Department. Dělostřelecký a technický department.

Obor působnosti: zbraně všeho druhu, tanky, prostředky chemické válečné služby (otravné plyny), optické aparáty, munice a p. Technický materiál pro dělostřelectvo, ženijní vojsko a spojovací službu. Patenty, vynálezy, výzkumy a pokusy. Dělostřelecké komité, zbrojní komité. Komité pro ruční zbraně a ženijní komité. Dělostřelecké a ženijní školství. Technické otázky dělostřelectva a ženijního vojska vůbec. Správa a kontrola státních zbrojovek a muničních továren a j. Služba stavební. Personál pro tato odvětví.

5. Department státního podtajemníka války.

Správa teritoriálního vojska (domobrany).

6. Finanční department.

Příprava rozpočtu. Finanční komité. Uspořádání finančních záležitostí s jednotlivými odbory a vládou. Účetnictví a účetní kontrola. Osobní záležitosti Army Pay Corps'u a sboru účetní kontroly.

Vzduchoplavba má v britské armádě zvláštní „Vzduchoplaveckou radu" a zvláštní ministerstvo.

Vedoucí vojenské kruhy britské říše zabývají se právě úmyslem, spojiti tři bojové služby: pozemní vojsko, válečné námořnictvo a vzduchoplavectvo pod jedním vedením, ministerstvem obra-

[7]) Quartermaster-General v britské armádě není General-Quartiermeister v armádě německé, kterému příslušela služba zpravodajská a operační.

ny (Ministry of Defence). Armádní rada vypsala veřejnou soutěž[8]) na literární práci s tématem „Důvody pro spojení tří bojových služeb pod jedním ministrem obrany a proti němu a nejlepší prostředky k zajištění těsné součinnosti a spojení těchto tří služeb". Nejlepší práce bude odměna £ 100, t. j. asi 16.000 Kč.[9]) Podle tohoto úmyslu má býti soustředěna veškerá činnost, týkající se obrany země, t. j. zpravodajství a operace na souši, na moři i ve vzduchu. Finanční služba byla by tím pozměněna tak, že by příště mělo společný rozpočet pozemní vojsko, vzduchoplavectvo a válečné námořnictvo. Nyní má každá tato bojová služba rozpočet zvláštní.

*

Za účelem správy jsou britské ostrovy, t. j. Anglie s Walesem, Skotsko a Irsko, rozděleny v 8 velitelství, obdobná našim zemským velitelstvím.

Velitelství tvoří:

1. velitel,
2. oddělení generálního štábu,
3. personál služby administrativní, technické a odborné,
4. oddělení účetní kontroly.

Administrativní služba (Administrative Services) podobá se naší etapní službě a zahrnuje v sobě dopravu, zásobování, ubytování, službu platební, remontnictvo a veterinářstvo. Dopravní, zásobovací a ubytovací službu obstarává Royal Army Service-Corps, který se skládá z rot vozatajstva, autovojska a z rot zásobnictva. Ubytovací služba podobá se naší službě správy budov a kromě toho pečuje o ubytovací prostředky, tedy o vodu, světlo, palivo, stelivo, nábytek, lůžka, ložní prádlo a p. Platební službu obstarává Army Pay Corps.

Pro administrativní službu, jak jest zde uvedena, jest každému vyššímu velitelství přidělen „generál správní služby" (General in Charge of Administration), který má k ruce personál příslušných odvětví.

Předpis pro službu zásobovací, dopravní a ubytovací v armádě britské říše[10]) jest namnoze zajímavý. Podle § 13. tohoto předpisu musí všechny dodávkové smlouvy obsahovati tuto zvláštní „parlamentní klausuli": „Podle diskvalifikačního zákona 1782 (22 Geo III cap 45), přijatého sněmovnou a pod tresty, uvedenými v tomto zákoně, nebudiž žádný člen parlamentu připuštěn k účasti nebo podílu na této dodávce, nebo k jakékoli výhodě z ní, příčící se pravému smyslu řečeného zákona."

Jakožto protikladný pól paušalované dávky, se kterou šla bývalá Rakousko-uherská armáda do pole jako jediná a která způsobovala plýtvání dnes skoro neuvěřitelné, možno uvésti § 211. britského předpisu pro zásobovací službu v poli; § 211. zní: „Velitelé dopravních a zásobovacích kolon polních jednotek a pomocník ředitele zásobování (Assistant-Director of Supplies) a jeho personál pro komunikační jednotky provádějí hlavní kontrolu nad zásobováním, aby bylo zamezeno všeliké plýtvání a zneužívání. Žádanky těles buďtež pečlivě těmito důstojníky zkoumány a žádající důstojník[11])

[8]) Army Quarterly, říjen 1922.
[9]) Podle kursu ze dne 24. února 1923.
[10]) Regulations for Supply, Transport and Barrack Services, úřední vydání v Londýně 1918.
[11]) T. j. zásobovací důstojník těles.

budiž vyzván, aby odůvodnil nutnost každé větší nebo abnormální objednávky (žádanky). Mají-li se vyžádanými zásobami nahraditi ztráty, nebo zásoby padlé do rukou nepřítelových anebo zásoby zničené za okolností vyžadujících zvláštního povolení k odpisu, budiž potvrzení o tom vydáno velitelem příslušného tělesa (Officer Comanding the Force) a připojeno jako doklad odůvodňující onu žádost."

Velmi sympatickým předpisem jest „Finanční instrukce,[12]) která upravuje platební službu v britské armádě. Jest to knížka kapesního formátu o 100 stran, psaná jasně, stručně.

Platební služba v armádě britské říše dělí se na:

a) likvidační a účetní u vyšších velitelství,

b) pokladní u vyšších velitelství,

c) likvidační a účetní u těles,

d) pokladní u těles.

Službu a), b), c), vykonávají důstojníci platební služby (Army Pay Corps),[13]) službu d) t. zv. podúčtovatelé (subaccountants). Podúčtovateli jsou velitelé částí a všichni důstojníci, kteří jsou oprávněni přijímati peněžní zálohy (dotace) a nepředkládají účtů přímo účetní kontrole, nýbrž paymastrovi (důstojníku platební služby). Pokladníci vyšších velitelství předkládají účty účetní kontrole prostřednictvím nadřízeného paymastra. Paymastři zasílají své účty přímo účetní kontrole. Peněžní požitky a stravné vyplácejí velitelé částí, kteří vedou knihu peněžních požitků a stravného (pay and mess book). Podúčtovatelé mohou míti stálý účet u banky, je-li to žádoucí a výhodné pro účel, pro který přijímají zálohy státních peněz. Banky, u kterých mohou býti stálé účty podúčtovatelů, jsou určovány úředně. Podúčtovatelé obdrží dotace od pokladníka vyššího velitelství, a to velitelé částí pěchoty a jízdy prostřednictvím adjutantury, velitelé částí dělostřelectva, ženijního vojska, částí dopravních a zásobovacích, jakož i zbrojních a zdravotních přímo.

Plukovní důstojník platební služby (Regimental paymaster) vykonává likvidační a účetní službu u pluků a jest podřízen důstojníkovi platební služby vyšších velitelství (Comand-paymaster).

Paymaster vyšších velitelství má tyto povinnosti:

a) řídí službu platebního departementu (Army Pay Departementu) a důstojníků platební služby (Army Pay Corps) ve vší oblasti velitelství, dohlíží na personál platební služby a kontroluje jej;

b) organisuje platebny velitelství (pay offices);

c) zastává službu paymastra velitelství a přímo řídí a kontroluje službu pokladníka velitelství, ověřuje jeho pokladní a bankovní (šekovou) uzávěru nejméně jednou za měsíc;

d) jest finančním poradcem generála správní služby, jemuž jest odpověden za svoji činnost. Kdyby však generál správní služby žádal likvidaci platby, která by byla podle mínění paymastrova proti předpisům neb i jinak nesprávná, podají o tom oba zprávu,[14]) a to generál správní služby Armádní radě, paymaster finančnímu oddělení ministerstva války. Sporná platba se nevyplatí, dokud o ní nerozhodne ministerstvo války. Jen za nebezpečí může nařídíti výplatu sám velitel, ovšem na vlastní odpovědnost; paymaster však je povinen ohlásiti to finančnímu departementu ministerstva války. Tím jest důstojníkovi platební služby u vyšších velitelství (Comand

[12]) Financial-Instructions in relation to Army Accounts. Londýn 1917.

[13]) Paymaster britské armády koná podobnou službu, kterou by konal důstojník financí podle mého návrhu ve Vojenských Rozhledech č. 8.-9. z r. 1922 str. 422.

[14]) § 7. „Finanční instrukce".

Paymaster) zajištěna úplně samostatnost ve věcech sporných. Žádanky peněz kontroluje paymaster. Pokladníci vyšších velitelství žádají o peníze ministerstvo prostřednictvím představeného paymastra. Dotace obdrží buď od ministerstva nebo ze státní finanční pokladny. Peníze vyplácejí pouze na příkaz likvidujícího paymastra, a to buď poukazem (draft), šekem, hotově nebo poštovní poukázkou. Dodávkové účty zásobáren atd. jsou vesměs placeny pokladnami vyšších velitelství. Jenom ministerstvo platí si své objednávky samo.

Organisace departmentu platební služby (Army Pay Departmentu) v poli má:

a) spolehlivě dodávati peněžní hotovosti, ať je jich zapotřebí kdykoliv a kdekoliv;

b) podávati potřebné informace k doplňování požitkových záznamů vojínů;

c) přesně a hbitě zkoumati a vyřizovati nároky a p.

V operačním území šéf platební služby (Paymaster-in-chief) kontroluje:

a) platebnu (Comand pay office) vyššího velitelství (armádního);

b) odúčtovací oddělení (Clearing House),

c) základní pokladnu (Base Cashier),

d) polní pokladny, přidělené všem divisím, a j.

Po dobu války fungují v zápolí:

e) platebny teritoriálních velitelství (Command Paymaster),

f) pokladny teritoriálních velitelství,

g) platebny stálých středišť (Fixed Centre Paymaster).

Působnost institucí a) až g) jest obsažena ve Finanční instrukci na str. 74—84 a nelze jí probírati v úzkém rámci tohoto článku. Ale již z toho, co bylo zde řečeno, vysvítá, že jsou v britské armádě zásadně odděleně spravovány:

a) peníze,

b) zboží,

c) účty (účetnictví i účetní kontrola).

Tato organisace jest se stanoviska obchodního úplně správná, v ní je hlavní těžiště kontroly. Že se peníze i zboží sejdou u vojína (částí) jakožto posledního konsumenta, nemění nikterak správnost zásady, že peníze i zboží, než dojdou k poslednímu konsumentu, mají býti i v armádě spravovány odděleně, a to jak s hlediska dispositčního, tak i výkonného. Právě v této důležité věci neshodují se obchodní metoda a intendanční systém, neboť intendant disponuje penězi i zbožím a jemu je též podřízena účetní kontrola. Důležitou stránkou Finanční instrukce jest, že jest služba likvidační a účetní přesně oddělena od služby pokladní. Paymaster v britské armádě jest proto skutečným kontrolním orgánem, který vykonává první a předběžnou kontrolu u pluků i u vyšších velitelství. Kontrolní institucí II. stupně jest účetní kontrola. Britský důstojník platební služby (Paymaster) jest tedy pravým opakem našeho důstojníka hospodářské služby, který vyplácí peníze a likviduje i účtuje zároveň, t. j. má kontrolovati sám sebe, neboli krátce: hosp. důstojník jest intendantem en miniature.

Studujeme-li vojenskou administrativní službu v britské armádě zevrubněji, poznáváme, že není jen náhodné, tvoří-li tam služba dopravní a zásobovací jednu skupinu; i tato organisace jest založena na přirozených tradičních principech obchodních. Odedávna jsou velké dopravní podniky zároveň komisionáři i skladníky. Zde třeba

zdůrazniti, že přirozený, prastarý princip obchodní výborně souhlasí s moderním názorem operativním.

Úsporné obchodní metody uplatňují se i v britském vojenském rozpočtu a v účetní rozpočtové zprávě. Bohužel nelze v tomto článečku probírati tohoto obsáhlého tématu podrobněji, doporučuji však interesentům, aby přirovnali „Závěrečný účet státních výdajů a příjmů republiky čs.", a britský „Army Appropriation Account" (účetní rozpočtovou zprávu) za rok 1920-21.[15]) Uvádím zde pouze několik ukázek z britské vojenské rozpočtové zprávy. Státní zbrojovky a muniční továrny[16]) podávají na př. velice přehlednou výroční zprávu, upravedou podle obchodního účetnictví; zpráva obsahuje:

a) bilanci,

b) účet kapitálu (pozemky, budovy, stroje),

c) účet rozvážný (aktiva a pasiva). Podobně účtuje vojenská továrna na oděv.[17])

Další předností britské vojenské účetní rozpočtové zprávy jest, že uvádí relativní čísla, podle nichž může veřejnost, a zejména parlamentní kruhy, poznati, jak se hospodaří v armádě. Vozatajstvo vykazuje výlohy na jedno spřežení za den, remontní depot denní výlohy na 1 koně, veterinářská nemocnice denní výlohy na 1 nemocného koně, autovojsko výlohy na dopravní jednotku (auto a šofér) za den, nemocnice denní výlohy za jedno obsazené lůžko a za jednoho ambulatorně ošetřovaného pacienta, zásobárny výlohy za skladování jedné tuny, vojenské prádelny výlohy za vyprání každé soupravy prostěradel, lékárnické skladiště a veterinářské skladiště výlohy za skladované zásoby v ceně každých 100 £ a p.

Výlohy za vojenské školství jsou vykázány podle tohoto příkladu:

Škola tanků (Tank School).

1. Gáže a požitky:					
a) velitelovy	1.164	£	4 s	8 d	
b) instruktorů	15.130	„	2 „	7 „	
c) podřízeného personálu	41.193	„	3 „	— „	
2. Instrukční materiál a výzbroj	3.190	„	15 „	1 „	
3. Zařízení, nábytek, topivo, světlo	5.960	„	9 „	7 „	
4. Opotřebování nářadí a strojů	4.691	„	3 „	3 „	
5. Doprava zásob a materiálu	2.052	„	4 „	11 „	
6. Knihy a psací potřeby	174	„	7 „	2 „	
7. Cestovné a jiné výlohy	253	„	16 „	2 „	
Úhrnem	74.056	£	6 s	5 d	
Od toho výlohy plukovního personálu, vykázaného pod titulem I.	13.600	„	— „	— „	
Zbývá	60.456	„	6 „	5 „	

t. j. průměrně 17 s 7 d denně na 118 žáků.

[15]) Britský správní rok počíná se 1. dubna a končí se 31. března.

[16]) Annual Accounts of the Ordnance Factoires for the year 1920—21 with the Report of the Comptroller and Auditor General.

[17]) Royal Army Clothing-Factory.

Státní rozpočet republiky čs. pro rok 1923 v kapitole XI. MNO na straně 136 uvádí jako „Remunerace a honoráře učitelům (instruktorům) a učitelské přídavky“ sumu 2,130.260 Kč.[18])

Jest to úhrnem 31 položek; uvádím z nich tyto:

Válečná škola . . . . . 50.000 Kč,
Učiliště pro dělostřelectvo . . . . . 88.920 Kč,
Intendanční škola . . . . . 88.500 Kč.

To jsou čísla absolutní, která valně neprospějí preventivní parlamentní kontrole. Informativního rázu nabyla by tato čísla teprve tehdy, kdyby k nim byla připojena čísla relativní, že má tedy:

Válečná škola 15 učitelů důstojníků stálých,[19])

Učiliště pro dělostřelectvo 26 důstojníků učitelů a,

Intendanční škola 2 učitele důstojníky stálé a 3—5 výpomocných.[20])

Tato malá ukázka snad postačí na důkaz, že správný obraz o hospodaření v armádě podávají pouze čísla relativní.

Prof. Dr. Josef Pazourek, vynikající odborník z oboru účetních a obchodních věd, píše o rozpočtech:[21]) „Státní rozpočty, jak jsou nyní u nás i v jiných státech sestavovány, ač jsou samá čísla, nemluví mluvou číslic. Je jistě příznačno, říkalo-li se o říšské radě rakouské, že by tam spočítal na prstech poslance, kteří se v rozpočtu vyznali a jej ovládali. A jinde nebylo a není ani dnes lépe.“

O britském parlamentě lze však říci, aspoň pokud se týká vojenského rozpočtu, že je čestnou výjimkou, neboť správy finančního departmentu britského ministerstva války, upravované podle obchodních metod, mluví opravdu mluvou čísel.

*

Americké proroctví „Food wil win the war“,[22]) t. j. „Zásobování vyhraje světovou válku“, bylo příznačné pro význam zásobovací služby všech států podstupujících zápas na život a na smrt na bojištích světové války, kde byly soustředěny všechny zdroje světa, kde veškeří hmotní i morální činitelé vstoupili do služeb válečných.

Ve Velké Britanii rozhodovaly v zásobování zejména:[23])

a) Velký nedostatek vlastního obilí ve Sjednoceném království (United Kingdom), t. j. ve Velké Britanii s Irskem. Před válkou dováželo Sjednocené království asi ¾ chlebovin a 64% všech potravin. Domácí výroba činila pouze 36% veškeré potřeby. Všechna Anglie s Walesem jest vlastně ohromným velkým městem (240 obyvatel na 1 km²), a zásobují je země zámořské.

---

[18]) Honoráře civilním učitelům, školní paušál jakož i paušál na exkurse a cesty nejsou v této sumě zahrnuty; ty jsou vykázány zvláště.

[19]) Kromě toho ještě zkušební komisaře při přijímacích a konečných zkouškách.

[20]) Remunerace výpomocných učitelů nepadají však valně na váhu, jsou v poměru k celkovému obnosu nepatrné.

[21]) „Státní rozpočty.“ Naše Doba, roč. XXX. č. 3., prosince 1922.

[22]) L'Effort du Ravitaillement Francais pendant la guerre et pour la paix 1914—1920, na str. 15.

[23]) Prof. Dr. J. Koloušek: Národní hospodářství 1920. — Prof. Dr. J. Pazourek: Obilí v hospodářské politice a na světovém trhu 1910. — Carnegiova nadace pro světový mír: „Přípravné hospodářské studie války“, svazek 19., str. 45. a 58. (Carnegie Endowment for International Peace, Washington. Preli-minary Ecconomie Studies of the War: „Prices and Price Control in Great Britain and the United States during the World War“, by Simon Litman Professor of Economics, University of Illinois.)

b) Vysoká životní úroveň Angličanů. Bílý chléb pšeničný vznikl v Paříži a v Londýně již asi r. 1650. V Anglii jedlo bílý chléb r. 1760 40%, r. 1839 66% obyvatelstva.

c) Větší spotřeba za války, způsobená většinou zdravou chutí vojínů v zákopech i na cvičištích na zdravém vzduchu v zápolí. „Voják, ať jest ve frontě, či nikoli, jí o polovinu více než v soukromém životě," dokázal Mr. Pretyman v anglickém parlamentě za debaty o stoupání cen. A Velká Britanie mobilisovala ve světové válce asi 10 milionů mužů, z toho dominie a Indie vyslaly na evropské bojiště přes 3 miliony vojska. Za příměří měla Velká Britanie 8,700.000 mužů ve zbrani. Mimo to stoupla i životní míra dělnictva dobrými výdělky ve válečných podnicích, dělnictvo kupovalo více a lepší potravu než v míru.

d) Nedostatek tonáže, způsobený intensivní ponorkovou válkou. Ztráty lodní tonáže byly:

Velká Britanie	7,757.000 tun,
Francie	906.000 tun,
Italie	846.000 tun,
Spojené státy americké . . .	395.000 tun,

Anglické loďstvo převezlo celkem:

23,400.000 mužů,
53,000.000 tun životních potřeb,
60,000.000 tun munice.

Anglické námořnictvo pozbylo 40.000 mužů a 30.000 bylo raněných.

Z toho, co zde bylo načrtnuto, lze si aspoň přibližně představiti, jak obrovské úkoly měla administrativní služba (doprava a zásobování) armády britské říše za světové války. Jak britská vojenská administrativní služba dostála těmto úkolům, přináší zajímavá data článek „Administrativní služby armády britské říše za světové války".[24])

Podávám z něho několik úryvků.

Předem třeba podotknouti, že Velká Britanie byla až do r. 1914 vojensky zajištěna válečným námořnictvem, udržovati velkou armádu nebylo považováno za nutné. Za světové války měla však Velká Britanie býti páteří odporu proti Německu. A Velká Britanie vybudovala obrovský válečný stroj, nejmocnější, jaký kdy svět viděl, a stroj ten pracoval ve všech končinách zeměkoule. Středištěm této činnosti bylo sídlo hlavního stanu britského válečného loďstva ve Scapa-Flowu na ostrovech Orknejských a v sídle hlavního stanu britské armády ve Franci v Montreuilu sur Mer. Úspěšná organisace administrativních služeb armády britské říše byla divem světové války a nelze si tuto činnost v nynější době, kdy jest lidstvo bezprostředními dojmy světové války dosud otupeno, ani uvědomiti. To musí býti zůstaveno generacím příštím.

Ze stanoviska administrativy byla světová válka nesmírně nesnadnou úlohou z těchto důvodů:

a) ohromný počet bojovnictva,
b) velkolepá dokonalost výzbroje,
c) hospodářský nedostatek v poslední době války.

Výživa britské armády v poli, asi 3 miliony mužů a půl milionu koní a mulů, byla prováděna tak vydatně, s takovou změnou

[24]) Army Quarterly, leden 1922: „The Administrative Services of the B. E. F. during the Great War."

a s takovou jistotou, že bylo čeleno všem nemocem, které by byly mohly povstati následkem nedostatečné výživy. Ke konci války, v době kdy všechen svět trpěl krutým nedostatkem zásob potravin, těšil se britský voják a jeho kůň dobrým porcím. Toho mohlo býti dosaženo pouze takovou ekonomickou organisací zásobovací služby u armády v poli, která vylučovala plýtvání a která ku př. sbírala i kosti od polních kuchyní, pomeje a odpadkové mastnoty. Nejenom, že byla strava poskytována v hojnosti a zužitkováno vše, i poslední odpadek: britská armáda byla zásobována též s pečlivým zřetelem na individuelní vkus vojínů. Budiž vzpomenuto jen Indian's curry (kořeněné rýže s masem) anebo ořechového oleje pro čínské dělnictvo. Když byla britská pohostinnost rozšířena i na vojsko Spojených států amerických, kterému jest káva nezbytností, byly pohotově nejen zásoby zrnkové kávy, nýbrž i mlýnky na semletí kávy.

Aby bylo koňstvo udrženo v dobré kondici i v době světového nedostatku krmiva a nedostatku tonáže, způsobeného intensivní ponorkovou válkou, bylo třeba bdíti nad tím, aby se neproplýtvala ani libra ovsa a sena, bylo třeba využíti každé příležitosti ke krmení „zeleným". A proto onemocnělo za války pouze 7½% koňstva a za příměří, po dlouhém pronásledování nepřítele, 9%. Udržovati koně v dobrém stavu má i význam psychologický. Působilo zajisté příznivě na duševní stav vojínův, byl-li kůň, který pracoval s ním a pro něho, dobře ošetřen a živen. Uchovávati koně, aby byli způsobilí ke službě, bylo ztěžováno plynovými a leteckými útoky nepřítelovými; bylo třeba skrývati je v malých skupinách na místech chráněných silnou krytbou proti bombám letců (bombe-proof traverses).

V etapě byly zřízeny dílny na spravování oděvů a obuvi; v nich pracovali zajatci a civilní dělníci. Úsporné organisaci těchto správkáren podivovali se i sami francouzští občané, příslovečně šetrní. Polní prádelny vynikaly dokonalostí a hospodárností. Vojín, přicházející ze zákopů do divisní základny, dostával vždy čisté prádlo, jeho špinavý oblek byl desinfikován, vyčištěn a spraven, vše bylo náležitě uspořádáno. Oděv, který nebylo již lze spraviti, byl poslán do továren na umělou vlnu (shoddy mills).

Velké starosti působily omrzlé nohy vojínů v zákopech (Trench-Feet). Státi dlouhou dobu v zákopech samo již namáhá nohy. Těsné boty a těsné ovinovače ztěžují oběh krve, a vojáci bývají často dosti nedbalí, než aby pečovali o volnou obuv, a vázali ovinovače příliš těsně. A to byl počátek omrzlých nohou. Jsou-li nohy promočeny a ve studenu po dlouhou dobu, a je-li zmenšen oběh krve, vznikají omrzliny. Omrzliny se ovšem zhoršovaly, vniklo-li do otevřených omrzlin špinavé bláto flanderských bahen. V prvních dobách vyskytovaly se zhusta záněty velmi kruté, že bylo mnohdy třeba i obě nohy odníti. Ochranná opatření proti omrzlým nohám byla hlavně tato: varovati se těsných bot a ovinovaček, zásobiti se ponožkami, častěji se koupati, obouvati do zákopů vysoké nepromokavé gumové boty, klásti prkna do bahnitých zákopů, střídati častěji mužstvo v zákopech a konečně důsledně poučovati vojíny o hygieně těla. V posledních stadiích války nebyly již „Trench Feet" (zákopové nohy) vážným nebezpečím pro armádu.

Lesní department britské armády vyrobil ve francouzských lesích přes 2 miliony tun trámů, t. j. $^4/_5$ veškeré potřeby. Také při žňových pracích pomáhala britská armáda francouzským zemědělcům, sklízejíc obilí i v noci a v plynových maskách.

Ohromné potíže působilo zásobování municí na počátku světové války. Velká Britanie neměla nejen dostatečných zásob, ale ani strojů a materiálu k výrobě. A jediný pramen, odkud bylo lze dostati rychle zásoby, bylo Německo. Výroba granátů v r. 1914 byla skoro opomíjena, všecka roční výroba granátů nebyla by roku 1918 stačila pro jediný den. Ale i tyto ohromné potíže byly překonány, a ke konci války měla Velká Britanie mnohem více munice než kterákoli jiná armáda v poli. V době před příměřím byly připravovány obrovské muniční zásoby kvalitativně i kvantitativně pro jaro 1919, kdy se doufalo v ukončení války. Němci ukončili však válku dříve. Kdyby byli čekali déle, byli by bývali vpravdě vymeteni ze svých zákopů a z hlavních měst.

Dne 8. srpna 1918, kdy se na západním pojišti započal poslední obrovský útok britské armády, bylo spotřebováno 15.598 tun munice,[25]) neboli 1.559 vagonů, t. j. asi 50 vlaků[26]) za tento jediný den, a 29. září 1918 bylo spotřebováno 23.706 tun, neboli 2.370 vagonů, t. j. asi 80 vlaků munice.

Jiná velká množství spotřebované munice jsou:

datum	místo bitvy	množství spotřebovaného střeliva
1. 7. 16	Somme	12.776 tun
9. 4. 17	Vimy	24.706 tun
3. 6. 17	Arras	17.162 tun
7. 6. 17	Messines	20.638 tun
31. 7. 17	Ypres	22.193 tun
20. 9. 17	Polygon-Wood	42.156 tun
21. 9. 17		

V měsících dubnu, květnu a červnu 1918 bylo vystříleno 650.000 tun, t. j. 65.000 vagonů, neboli 2167 vlaků střeliva. Ve skladech ve Francii byla udržována pro britskou armádu jednoměsíční záložní zásoba střeliva 258.000 tun, neboli 25.800 vagonů, t. j. asi 860 vlaků.

Jest pochopitelno, že nároky, které byly kladeny na dopravu při tak ohromném soustředění vojska a materiálu, byly obrovské. Mimo zásob potravy a střeliva musila býti zdolána doprava celých řek benzinu, zásob otravných plynů a prostředků proti nim, bezdrátových stanic, mobilních prádelen, desinfekčních zařízení atd. Bylo používáno děl tak obrovských, že železniční vagon stačil pouze pro 12 jejich nábojů a bylo děl všech typů takové množství, že bylo vystříleno průměrně denně asi jeden milion granátů (většinou 18-liberních). Data o dopravě britské armády za světové války nejsou dosud úsplně zpracována, ale i z toho, co jest uveřejněno v článku „Administrative Services“, lze si aspoň poněkud představiti její rozsah.

Když britská armáda — asi 260.000 mužů — nastupovala r. 1914 ve Francii, byly její dopravní prostředky skrovné: 40.000 koní, 250 motorových a 950 přívěsných vozů. Železniční dopravu obstarávali Francouzové, Angličané převzali ji teprve za války. Roku 1918 bylo 500.000 koní, 15.800 motorových a 33.500 přívěsných vozů a 1.400 traktorů. V roce 1918 bylo převezeno 83.600 naložených vlaků a 15 milionů britského vojska mimo ohromné spousty materiálu.

Polní dráhy měly tu nevýhodu, že byly nuceny jezditi po kolejích určitým směrem a mohly býti intensivně ostřelovány nepřátelským dělostřelectvem, a nebylo snadné změniti jejich směr. Tato nevýhoda

[25]) 1 angl. tuna = 1016 kg.
[26]) Počítáno: 1 vagon = 10 tun, 1 vlak = 30 vagonů.

se zvláště pociťovala v bitvě u Passchendaele[27]) v zimě 1917—18, a proto se britská armáda rozhodla spoléhati více na automobily; z nich byla utvořena zvláštní „Autoreserva vrchního velitelství". Tato organisace se velice osvědčila a nabyla ohromného strategického významu za poslední německé ofensivy na jaře 1918, kdy ukořistili Němci velikou část britských polních drah a omezili značně výkonnost drah normálních. Autoreserva vrchního velitelství byla s to, aby převzala velkou část dopravy a zachránila situaci.

Budoucí kritické úvahy o světové válce ocení zajisté zásluhu britského velitelství, že pochopilo význam součinnosti různých dopravních prostředků. Britský veliký postup byl založen na zásadě: koncentrovati práci a prodloužiti normální železnice pokud lze dopředu. Od konečné železniční stanice obstarávalo dopravu autovojsko a vozatajstvo. Polní dráhy přicházely v úvahu teprve v řadě druhé.

Organisace dopravní a zásobovací služby v poli řídí se podle válečných zkušeností britské armády — podle článku „Administrative Services" — těmito dvěma základními pravidly:

1. Všechny dopravní prostředky armády v poli, tedy železnice, autovojsko, vozatajstvo a polní dráhy, musí býti soustředěny v jedněch rukou, neboť se vzájemně doplňují, je-li toho potřebí.

2. Na každém bojišti dospějeme praksí postupně a nezvratně k přesvědčení, že jsou zásobování (v nejširším pojetí) a doprava funkcemi, které se mohou a musí soustřeďovati v jedněch rukou.[28])

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Předběžné přijímací zkoušky do válečné školy.

O výsledku písemných zkoušek z taktiky vyjádřila se klasifikační komise pro přijímací zkoušky do prvního ročníku válečné školy velice uspokojivě. Praví, že práce důstojníků-kandidátů jsou velmi dobré a že se jeví již zřejmě jednotnost metody jak v úvahách, tak i v řešeních. Jednotlivé situace obsažené v úlohách byly kandidáty metodicky rozebrány, vývody dobře uváženy a rozkazy z nich plynoucí logicky, jasně a krátce vyjádřeny.

O důstojnících absolventech minulého ročníku válečné školy, kteří úlohy opravovali, praví, že splnili úkol jim uložený s největší péčí, znalostí a nestranností, takže ukázali nejlepší hodnoty důstojníků gen. štábu.

Výsledky tyto podávají nejen důkaz o chuti důstojníků kandidátů válečné školy ke studiu taktiky, ale též důkaz o tom, že prostředky k taktické výchově našich důstojníků, t. j. nové předpisy a učebné knihy, jakož i práce v divisních střediscích pro přípravu kandidátů ke zkouškám do válečné školy, přinášejí již zdárné ovoce. Proto výběr potřebných kandidátů pro válečnou školu bude znamenitý.

Z osvětové činnosti našeho vojska.

Knihovny. Podle statistiky za dobu od 1. února 1922 do 31. července 1922 přibylo knihovnám osvětových odborů 28.684 svazků. Všech knihoven jest 354 a mají dohromady 223.143 svazků. Podáváme přehled, z něhož je viděti, kolik na kterou divisi (horskou brigádu) připadá knihoven, kolik svazků jim přibylo, kolik jich měly koncem července 1922 a kolik svazků za tu dobu bylo půjčeno čtenářům.

---

[27]) Severovýchodně od Yprů.

[28]) V britské armádě pečuje o tyto funkce Quartermaster-General in the field.

Divise (horská brigáda)	Počet knihoven	Počet svazků 31./VII.	Počet výpůjček
1	42	26.901	34.089
2	20	18.266	21.816
3	23	16.459	41.600
4	20	27.073	50.696
5	29	18.844	33.660
6	24	15.957	28.068
7	36	21.659	36.587
8	22	10.207	14.613
9	47	16.937	33.758
10	28	12.118	22.690
11	23	12.756	24.705
12	23	9.921	14.048
(1)	7	8.330	10.782
(2)	10	7.715	10.859
Úhrnem . .	354	223.143	377.972

Českých a slovenských knih bylo	168.265	svazků
německých	40.850	„
maďarských	10.447	„
jinojazyčných	3.581	„
Úhrnem . . .	223.143	svazků

Čítárny. Vyjímáme ze statistiky osvětového oddělení část, týkající se čítáren za dobu od 1. února 1922 do 31. července 1922:

Útvar	Počet čítáren	Počet denně vyložených časopisů	Náklad za půl roku na čítárny
1. divise	20	181	6.708·24 Kč
2. „	14	217	10.742·15 „
3. „	15	145	8.540·61 „
4. „	16	307	12.430·09 „
5. „	18	362	21.200·51 „
6. „	12	159	5.191·04 „
7. „	20	199	15.757·16 „
8. „	15	166	5.625·89 „
9. „	31	211	7.977·15 „
10. „	14	114	10.644·69 „
11. „	16	137	11.217·50 „
12. „	14	117	5.252·28 „
1. horská brig. .	6	70	4.302·81 „
2. „ „ .	7	62	3.486·77 „
Úhrnem . . .	228	2.446	129.076·89 Kč

Analfabeti v našem vojsku. Podle statistiky bylo 31. července 1922 celkem 1.680 analfbetů.

Podle jednotlivých národností měli mezi sebou:

Češi	0·22%	analfabetů
Němci	0·35%	„
Maďaři	2·47%	„
Slováci	5·01%	„
Rusíni	21·34%	„

Zábavy našich vojáků. Osvětové odbory vykazují za půl roku (od 1. února do 31. července 1922) podle divisí tuto činnost:

Divise	Počet besídek a večírků	Počet divadelních představení sehraných vojskem
1. divise	67	5
2. „	106	4
3. „	89	67
4. „	218	43 + 3 loutková
5. „	115	15 + 15 loutkových
6. „	72	42
7. „	31	19
8. „	61	22
9. „	127	12
10. „	33	3
11. „	43	4 + 17 loutkových
12. „	93	9 + 23 „
1. horská brig. .	35	5 + 2 „
2. „ „ .	30	15 + 7 „
Úhrnem . . .	1.120	265 + 59 loutkových

Tu.

Francouzské odborné knihy vojenské.

Francouzská vojenská misse zaslala všem ZVV. a všem velitelstvím divisí, horských brigád, válečné školy, vojenské akademie, školy jezdecké, dělostřelecké a výcvikových středisek odborné knihy vojenské v jazyce francouzském. Upozorňujeme na tyto výborné pomůcky vojenského vzdělání a doporučujeme všem, kdož umějí francouzsky, aby si jich bedlivě všímali. Knihy ty jsou určeny všem důstojníkům příslušné oblasti a ti si je mohou vypůjčovati s vědomím velitele svého vojskového tělesa. Knihy, kterých v oněch knihovnách není, opatřuje Vědecký ústav vojenský v Praze II., Ostrovní 26.

Vědecký ústav obstará i koupi potřebných knih na účet objednatele, a to se slevou 15%. Platí se až po dodání. Dopravné hradí francouzská vojenská misse.

Vojenské zvěrolékařství v Belgii. V „Deutsche Tierärztliche Wochenschrift" (ročník XXX., čís. 38. ze dne 23. IX. m. r.) referuje Dr. Heuss o vojenském zvěrolékařství v Belgii. Podáváme výňatek tohoto zajímavého článku: Po zkušenostech, získaných ve světové válce, bylo remontnictvo v anglickém vojsku sjednoceno se zvěrolékařstvím. Tohoto příkladu následovala i belgická vojenská správa. Ustanovila v ministerstvu války „Ředitelství zvěrolékařské a remotnické služby" (Direktion des Veterinär- und Remontendienstes) jako vedoucí úřad, který obsadila vesměs zvěrolékařskými důstojníky. Dělí se na oddělení zvěrolékařské a remontnické. Zvěrolékařské oddělení má tuto úlohu: Zpracovávati všechny otázky, které se týkají ošetřování zdraví veškerého stavu vojenských zvířat, jakosti dodávek masa a krmiva, zamezení nemocí a jejich léčení. Technická organisace veterinářské služby za poměrů mírových i válečných. Vypracovávati předpisy a pokyny, které zaručují účelnou činnost celé veterinářské služby, zdokonalují ji a zlepšují vzhledem k potřebám vojska. Ustanovovati nařízení pro doplňování zvěrolékařského personálu a jeho rozdělení po oddílech a ústavech a po jiných služebních místech ve vojsku. Vypracovávati programy pro vyučování hipologie a podkovářství na vojenských vzdělavacích ústavech. Organisace odborného vzdělání voj. zvěrolékařů, posuzování jejich vědeckých prací a uveřejňování prací vědecky cenných. Udělovati pokyny pro vykonávání veterinářské služby, zvláště co se týče hygieny koní, prohlídky masa, krmiva a podkovářství.

Činnost remontního oddělení jest taková: Nakupovati koně pro potřebu vojska a četnictva. Starati se o udržení zdraví a výkonnost mladých koní, jakož i o řádný tělesný jich vývoj a o jich přípravu pro válečnou službu. Určovati termíny a okresy k nákupu a průměrné ceny pro jednotlivé druhy nakupovaných koní. Oznamovati požadavky, jichž vyžaduje vojenská správa od nakupovaných koní. Rozdělování koní k velkým jednotkám podle potřeby a se zřetelem na upotřebitelnost koní v jejich pozdějším služebním použití. Obstarávati vydávání koní důstojníkům za náhradu a bez náhrady. Vydávati předpisy pro vyřazení koní služby neschopných a odprodej hříbat. T.

Strategický podklad branné reformy švýcarské.*)

Různé návrhy, týkající se vojenské reformy, uveřejnila „Allgemeine Schweizerische Militärzeitung". Plukovník-divisionář Sonderegger, náčelník hl. štábu, vysvětluje k tomu přítomný stav této otázky tak, jak ji má na zřeteli hlavní štáb.

*) Revue Militaire Suisse, srpen 1922.

„Jest pochybno, je-li nynější doba vhodná k zavedení reformy u nás. Provedení nebylo by sice nemožné — předpoklady jsou bezpečny — ale provésti ji úplně, znamenalo by vytvořiti přechodné období, která by byla dobou slabosti. Lépe by bylo, odložiti tuto základní reorganisaci na periodu politického klidu a rozděliti ji na řadu pokojných let.

Nynější éra nesplňuje této podmínky a jest výhodnější prováděti ji jen po částech, podle nejnutnějších potřeb a podle politických možností takovým způsobem, aby reorganisace detailů byla v souladu s celkem. Zdá se, že za základ mohl by býti vzat hlavní návrh Komise národní obrany. Bylo dodatečně oceněno v Lausanně, že základ organisace předpokládá jasný a úplný názor o použití naší armády a o možnostech tohoto použití. Leč podobná politická diskuse o takových strategických úvahách neobešla by se bez určitých závad. Proto dosud nebylo k tomu přikročeno. Válečné zkušenosti a jejich politické výsledky značně pozměnily naše strategické podmínky i způsob, jak je posuzovati. Tím naskytly se rozsáhlé a hluboké otázky, jež studovány jsou již dosti dlouho. Výsledek může dáti základnu pro reorganisaci.

Podmínky užití našich oddílů na různých frontách nejsou tak prosté, jako se zdají. Třeba nejenom míti na zřeteli dvě možnosti pro každou frontu — zda obsadíme frontu sami, či ve spojení se sousedem, kromě toho dvě jiné možnosti — útok nepřátelského státu, který proti nám vede všechny své síly, nebo jenom zlomek svých sil. Poslední tato možnost, kdy část nepřítele jest zadržena naším spojencem — nebo sousedem — přes to, že by nebylo přímého strategického spolupůsobení jeho s námi, ani nějaké význačné podpory na materiálu s jeho strany, nebyla uvažována v Lausanně. Naše vojenská organisace však má ji na zřeteli a rovněž tak i předpisy naší armády. Žádoucím by bylo omeziti naše válečné přípravy na několik konkrétních případů, ale toto omezení nebudiž úzké. Žádná hypothesa, která by mohla míti jen vážné označení, nesmí býti opominuta."

Plukovník-divisionář Sonderegger pak míní, že konference musí se držeti povinné a všeobecné služby vojenské; leč k tomu jest nezbytno, aby pocit vojenské povinnosti i nadále povzbuzoval naše mladé muže, právě tak jako duch sebeobětování a úplného oddání se věci veřejné.

Přidává se k mínění skupiny důstojníků ze St. Gallois, že jest potřebí nejenom přesvědčiti každého občana, jaké jsou jeho povinnosti k vlasti v ohledu branném, nýbrž i sblížiti v tomto přesvědčení všechny kruhy, tak rozličné ve Švýcařích. Exposé důstojníků ze St. Gallois praví: „Zkušenost s oddíly dobrovolníků pověřenými pohraniční policií za aktivní služby zřetelně ukázala, že oddíl, který nevznikl na základě všeobecné povinnosti branné, nedává u nás žádných trvalých záruk. Zakrátko tento organismus vzbudil by v národě oposici a rostoucí nepřátelství. Sám o sobě, beze všech vojenských úvah, odporuje již tento důvod záměně naší armády na lidovém základu za oddíly profesionelní nebo námezdné."

Za daných strategických okolností nelze zmenšiti stav naší polní armády, má-li provésti svoji úlohu. Stav 200.000 bojovníků jest již minimem a jenom všeobecnými odvody lze ho docíliti.

Plukovník E. Verilleumiser praví v kritice lausanneské ideje: I. Nejdříve s hlediska strategického: Neutrální Švýcarsko, ať již opřené nebo nikoli o Společnost národů, nepřipravilo armádu k dobývání, která musí býti organisována takovým způsobem, aby mohla válčiti v cizích krajích. Naskytla-li by se tato eventualita, mohlo by to býti jen v druhé nebo třetí periodě války, nebo nejvýše po době speciální přípravy diktované zvláštními událostmi. Ale to jest již pro „pozítří" a my musíme se připravovati na „zítřek". Tudíž — prvý bod: Organisovaná armáda pro boj ve Švýcarech, ve strategické obraně, s našimi národními zdroji, cestami, železnicemi, vnitřní službou a organisovaným týlem. Každá jiná úloha je vedlejší a závisí na našich sousedech.

II. Musíme se připraviti především a jenom na periodu, kdy budeme osamoceni, odkázáni na své vlastní prostředky. Buďto budeme záhy pohlceni některým naším mocným sousedem — čestně. Můžeme míti s počátku jisté úspěchy, ale rozhodně podlehneme, zůstaneme-li osamoceni. Buď nějaký mocný soused přispěje nám na pomoc a potom podotýkám: týká se to druhé periody, kdy nám tento soused dodá těžkou artilerii a svoje hrozné letectvo, obrněná auta a vozy, pro kterou se nemůžeme a nesmíme nyní materiálně připravovati. Budeme potom nuceni — jako belgická armáda, — když jsme byli poraženi se svými vlastními prostředky, zreorganisovati se, abychom mohli svoje síly spojiti s ostatními; budeme nuceni naučiti se bojovati po boku spojenců s jejich a s našimi prostředky, s jejich výzbrojí a podle jejich postupu boje. Ti, kteří čtli pojednání o bitvách u Isery a ve Flandřích koncem r. 1914, vědí, jak francouzské dělostřelectvo musilo se dobře spojiti s pěchotou belgickou a jaké splynutí musilo nastati.

III. Jak dlouho potrvá ona perioda, kdy budeme osamoceni? Jinými slovy — na jak dlouho máme připraviti nynější náš materiál: výstroj a vý-

zbroj mužstva, potraviny, benzin atd.? Na 15 dní, měsíc, 6 týdnů, na 2 měsíce maximum — chcete-li. Za této periody bude s hlediska vojenského záviseti náš osud od nás samých, tehdy musíme býti absolutně připraveni zasaditi vše, co je nezbytné. Materiál, mužstvo, střelivo, potraviny a předpisy o postupu a způsobu boje, které musí býti připraveny pro druhou periodu, zajímají nás již méně. Nechci tím snad říci, že musíme tuto druhou periodu vůbec pustiti se zřetele. Tato nastane teprve tehdy, až prvá úspěšně skončí. Pro prvou periodu musíme do krajnosti připraviti vše a pro druhou jen to, co bude určitě užitečné.

IV. Válka ve Švýcarech dva měsíce s našimi vlastními prostředky. Prostředky naše jsou vždy velmi omezeny s hospodářských ohledů. Pomyslíme-li, co stojí velké francouzské tanky a že náš roční rozpočet činí 80 milionů, naskytá se úvaha: rozvoj, pronásledování, pozorování, bombardování — v porovnání s tím, co máme; pomyslíme-li, že Francie má děla proti „Bertám", která střílí ještě dále než „Berta", vyvodíme z tohoto porovnání, že nemůžeme něco podobného míti a že musíme jednak hledati přizpůsobenou taktiku, abychom tyto veliké nástroje postavili do nejhorších podmínek působení — jednak utvořili si v mezích našich prostředků nástroj, který odpovídá této taktice, kterou chceme nepříteli vnutiti. Třeba stvořiti nástroj, který nám zajistí maximum výkonnosti za těchto podmínek.

Kronikář R. M. S. k tomu dodává: Blízké přetvoření praporů pěchoty je prvým krokem k vojenské reorganisaci podle metody hlavního štábu a Komise národní obrany, metody drobných reforem, vzhledem k nejnaléhavějším praktickým nutnostem. Počíná se pěšími prapory. Přetvoření týká se přeměny jedné ze čtyř střeleckých rot praporu v rotu kulometnou, čímž změní se i taktický předpis. Předpis musí býti co nejvíce přizpůsoben materiálu, kterým můžeme disponovati. Tento materiál musil by býti aspoň takový, aby vydržel v souboji s materiálem nepřátelským. Třeba připomenouti válečnou zkušenost: člověk nebojuje proti materiálu. Může Švýcarsko samo, vlastními prostředky materiálu se hájiti, bez zakročení jakékoli záruky? Může si zkonstruovati takový materiál, který by zaručil toto bezpečí? Když ano, zůstaňme při politice, kterou v minulém století zastával Picket de Rochemont. Když nikoli, snažme se nabýti ostrovtipu k nalezení oné vojenské politiky, která za nynějších podmínek Evropy a za rozvoje technických věd jest s to, aby uchránila naše území od válečné nepřízně s maximem možného štěstí...

Tyto švýcarské úvahy mají zajisté mnoho momentů k přemýšlení i pro naše poměry. (Mil. O. — Mach.)

Nynější německé snahy o taktiku pěšího vojska.*)

Úvod.

Německá činnost vojenská od příměří neomezuje se na jeden obor organisace, ale využívává plně poučení z velké války k přípravě příštího způsobu boje. Základní dokument úřední, jímž jest určen předpis pro pěší vojsko „Reichsheer", je ještě staré nařízení z ledna r. 1918 (Ausbildungsvorschrift für die Fusstruppen im Kriege). Ministerstvo války připravuje však jeho úplné přepracování.

Jako úřední dokumenty nové, týkající se pěchoty, uvádíme: 1. „Řízení a boj zbraní kombinovaných" (1921). 2. „Návrh předpisu o střelbě zbraní nosných" (1921). 3. „Návod k zacházení s pistolí rychlostřelnou a návrh předpisu o používání pistole samočinné" (1920).

Mezi úřední předpisy, zvlášť zajímavé, označujeme: 1. Předpis o skupině pěšího vojáka, od majora Rühle von Liliensterna, z vojenské školy v Mnichově. (Již třetí přepracované vydání 1922.) 2. „Kulometníkova knížka", od majora Fr. von Merkatze, u min. války. 3. Předpis pro pěší vojsko v boji útočném, od kapitána Pfeifra. — Množství a různost těchto dokumentů umožňují utvořiti si dosti přesnou představu o oficielním názoru německém na boj pěchoty.

Uvádíme výsledek rozboru těchto dokumentů:

I.

A. Prostředky boje německé pěchoty.

Základní ideou moderního boje jest dělení boje v boj palbou a v akci útočnou. Boj palbou, jehož se účastní všechny zbraně téže akci přiřaděné, má za účel: 1. V útoku: zviklati nepřítele a umožniti útočným jednotkám přiblížiti se těsně k nepříteli s maximem svých sil bojových. 2. V obraně: v největší možné míře docíliti zničení útočníka dříve, než by mohl přiblížiti se k posici. Ať již

*) Srovnej: Capt. Baroa: La revue d'infanterie č. 356 (1922).

běží o útok neb o obranu, připouští se, že jedině boj zblízka (zteč), boj muže s mužem, přináší rozhodný výsledek.

Tato idea boje určuje rozdělení prostředků bojových ve dvě odlišné kategorie: 1. Prostředky boje zblízka (zteče): puška s bodákem, lehký kulomet, pistole, pistole rychlostřelná (samočinná), ruční a puškové granáty, vrhače granátů, puška proti obrněným vozům. 2. Prostředky boje na dálku (útoku): těžký kulomet, vrhač min, zákopové dělo.

Vzhledem k různému používání těchto prostředků rozeznávají Němci sílu palby a mohutnost náporu (útok), kterážto mohutnost jest vyjádřena střelci opatřenými individuální výzbrojí. Nicméně tento rozdíl jest jen teoretický, boj palbou střelby a jej doplňující útok (nápor) tak vzájemně spolu úzce souvisejí, že tato souvislost nemůže býti v praxi zrušena.

Tvoří-li prvá buňka německé pěchoty 2 formy: skupinu lehkých kulometů (1 poddůstojník, 1 lehký kulomet, 4 muži obsluhy, 4 muži střelci) — a skupinu střelců (1 poddůstojník a 8 mužů ozbrojených puškou) — mají obě tyto skupiny ve velmi různém stupni sílu palby a mohutnost náporu.

a) Rozdělení prostředků boje zblízka (zteč).

Organicky má je rota všechny a nemá jiných. Německá jedna rota v míru má stav: 4 důst., 161 mužů (i s bojovými vozy) a jest rozdělena ve 3 čety, které dohromady tvoří 8 skupin střeleckých, 6 skupin lehkých kulometů a 1 spojovací skupinu. (Viz číslo 342. této revue.) Válečný stav roty podle nynějších snah německých může tudíž býti: 3 čety, každá o 2 skupinách lehkých kulometů, — 3 skupiny střelecké; jedna „Maschinenpistole-Trupp" (6 pistolí, 12 mužů, z nichž je 6 ozbrojeno puškou): jednu spojovací skupinu, která dodává spojky k veliteli roty a k veliteli čety.

b) Rozdělení prostředků boje na dálku (útok).

Každý pěší pluk (mobilisovaný) má jednu baterii o 6 dělech 77 mm a jest vybaven těžkými kulomety a vrhači min jako za míru. Ačkoli zkušenost, které se Němci dovolávali za války, „bitva v pásmu středním", zavádí je daleko s cesty decentralisace, zdají se zatím jen výjimečně připouštěti rozdělení těžkých kulometů a vrhačů min ve zúčastněných rotách. V knize „Kulometníkova knížka", od V. Merkatze, stojí: Z faktu, že existuje tolik oddílů těžkých kulometů jako pěchotných rot, není třeba souditi, že těžké kulomety mají v zásadě podléhati velitelům rot. (Kromě zvláštních případů, na př. ve velmi chráněném terénu.) Ve služební knížce „Řízení a boj zbraní kombinovaných", čteme: „V chráněném terénu nebo roztříští-li se boj na malé prvky, jest nejčastěji potřebí podrobiti velení velitele zasazených rot prvé vlny také těžké kulomety isolované nebo kompletní čety kulometné."

B. **Spojovací služba.**

Aby kombinace různých prostředků palebných doznala rozhodujících výsledků, dlužno správně využíti všech spojovacích prostředků. Němci připisují spojovací službě právě takovou důležitost jako taktice. Kromě skupin spojovacích u rot, jest u každého pluku pěchoty jedna spojovací rota, která je složena ze 4 důstojníků, 273 mužů pěchoty, 100 koní; buď z 21 atelierů telefonních nebo 4 atelierů bezdrátové telegrafie. Kromě toho používá pěchota: běžců, řetězů spojek, smluvených znamení, signalisace kapesní svítilnou a praporečky, nábojů, které přenášejí zprávy, holubů, psů.

C. **Vlastnosti a užití zbraní pěchoty.**

a) Těžké kulomety. Pásmo účinné střelby těžkých kulometů dosahuje až 1.600 metrů, jde-li o malé cíle. Na větší cíle užívání střel S dává dobré výsledky až na 3.500 metrů. Při útoku jest úkolem těžkých kulometů krýti rozvinutí a útok střelců a podporovati je v postupu. Za základ přijat princip: „krýti každou jednotku útočné linie pěchoty palbou těžkých kulometů". Velitel praporu řídí kombinovanou akci těžkých kulometů a pěších rot. Těžké kulomety jsou účastny od samého začátku boje. Jejich umístění musí v největší míře umožniti střelbu přes pěchotu nebo střelbu intervaly prvé vlny. V prvé řadě musí býti využito posic vhodných k útočnému odstřelu a posicí dominujících. Těžké kulomety jsou všeobecně používány ve skupinách, vně pěších linií. V palebné čáře se zasadí, je-li učlenění do hloubky nemožno. Umístění těžkých kulometů za linií pěchoty umožňuje ostatně křížovou palbu, která jest výhodná. Pohyb kupředu děje se po oddílech. Jest řízen velitelem roty tak, aby vždy jeden nebo dva oddíly mohly stále střílet. Zvláště musí býti možno zavésti mocnou palbu vždy proti těm nepřátelským jednotkám, které se snaží s boku napadnouti jednotky naší prvé vlny za postupu. Při vyražení ke zteči musí býti těžké kulomety v takových posicích, odkud by mocnou a nepřerušovanou přímou střelbou nutily protivníka zůstati v úkrytech. Jakmile oddíly vnikly do nepřátelské linie, zůstává část těžkých kulometů na svém místě, aby mohla vykonat event. přesun. Ostatní kulomety sledují pak

útočící do rozbitých nepřátelských posic, aby zdolaly palbou překážky, které se při dalším postupu ještě vyskytnou, nebo aby dokonaly zničení ustupujícího nepřítele.

V obraně tvoří těžké kulomety kostru posic pěchoty. Přesnost střelby, přímé nebo nepřímé, umožňuje jim zahájiti boj na velké vzdálenosti používáním střely S. Buďtež dobře ukryty před předčasným zničením a uchráněny zrakům útočníka (volná střelba). Kulomety umístěné v bocích lze snáze utajiti před průzkumem, nežli kulomety, které pracují přímo před sebe. Učlenění do hloubky při obraně jest důležitější než při útoku. Umístění kulometů vyžaduje největší péče; záložní stanoviště pro kulomety mají býti též připravena. Umístění pro noční střelbu budiž jiné než pro denní. Před posicí tvoří těžké kulomety přehradu společně s dělostřelectvem a lehkými kulomety. Soustředění palby na důležité body budiž rovněž připraveno. Směr palby každého kusu buď právě tak hojný jako možný, tak aby kulomet mohl zúčastniti se každého soustředění palby. Volná palba doporučuje se i za postupu.

b) Lehké kulomety. Skupina lehkých kulometů se svým kulometem a puškou vzoru 98 je základním prvkem pěchoty v boji palebném. V útoku tvoří skupiny lehkých kulometů obecně samy prvou linii (sled). Vysílati skupiny střelců vpřed, aby účastnily se boje palbou, mohou-li býti nahrazeny lehkými kulomety, „podobá se směsici střelců, kde jedni mají pušku na křesací kámen a druzí ozbrojeni jsou opakovacími zbraněmi“ (kap. Pfeifer: „Instrukce pro pěchotu v boji útočném“).

Úkolem skupiny lehkých kulometů jest usnadniti střelcům pokud možno postup beze ztrát, tak aby dokončili zničení nepřítele puškou, bodákem a granátem („Kulometníkova knížka“). Za postupu palba obecně nemá býti zahájena na více než 1.000 metrů. Menší odpor, který kladou posunuté jednotky nepřítele, mají pokud možno býti zdolány bez intervence střeleckých skupin (kombinace střelby lehkých kulometů a manévrování mužů skupiny, ozbrojených puškou). Za dělostřelecké přípravy, která předchází útoku, skupiny lehkých kulometů tvoří útočné body a posunou se co nejvíce možno. Při útoku provázejí některé skupiny střelce a střílí chodě. Ostatní skupiny podporují do posledního okamžiku celý pohyb palbou s místa. Počínajíc vnikem do nepřátelských posic jednají skupiny kulometů samostatně, každá pro sebe v celkovém rámci a následují těsně za střelci; rozbíjejí protiútoky, pomáhají zdolávati místní odpor, aniž by se staraly o sousedy; snaží se vniknouti co nejhlouběji do posic nepřítele, aby dovršily porážku.

V obraně. Udržení terénu závisí z velké části od chování se lehkých kulometů. Jednotlivé kulomety musí býti stále v takovém stavu, aby mohly zahájiti ihned palbu, třeba i v noci nebo v mlze. Jejich úlohou jest páliti až do posledního náboje, i kdyby byla skupina odtržena nebo překročena nepřítelem.

c) Puška, bodák a granát. Pušky může býti použito při volné střelbě nebo při střelbě hromadné. Střelba hromadná jest jen výpomocí. Užívá se při zcela zvláštních případech k zesílení nebo nahražení lehkých kulometů.

Normální střelba puškou je střelba volná, střelba ubíjecí. Provádí se za postupu buď na malé cíle těžko zasažitelné, buď k doplnění střelby kulometů a v boji na velmi krátké vzdálenosti. Každý střelec, který nemůže právě jíti vpřed, musí vyslati dobře mířenou ránu na každý nepřátelský dispositiv, který se objeví, aby nepřítel neodvážil se konečně vystrčiti ani hlavy (major Rühle von Lilienstern: „Předpis pro pěší skupinu v boji“). Bezprostředně před útokem třeba „nepřítele utlouci hrůzou“ (major Rühle von Lilienstern). K tomu se dospěje rychlou palbou všech pušek doprovázenou vrháním ručních granátů. (Každý německý pěšák má 2 násadovité granáty na pasu. Kromě toho zásoba granátů transportována je vozem.)

„Jakmile nepřítel slyší hvízdati poslední kulky, jakmile je vržen poslední granát, musí již svítiti bodáky před jeho zraky a řvaní, které nemá v sobě nic lidského, musí mu odníti poslední sílu nervů.“ Potom v nepřerušovaném přívalu musí býti veškerý nepřátelský odpor zdolán granáty, bodáky, lopatkami, noži a pistolemi. (Major Rühle von Lilienstern.)

d) Rychlostřelná pistole. Ačkoliv užívání rychlostřelné pistole v Reichsheeru jest zakázáno, německé velení má ji stále na zřeteli ve svých nařízeních. Donosnost, hustota, průbojná síla a počet ran v zásobníku určují pistoli k použití v boji zblízka (útok, zteč). Lze jí používati až na 200 metrů. Kromě šesti družstev rychlostřelné pistole (M. P.), které pravděpodobně budou utvořeny v mobilisované pěší rotě, budou i velitelé jednotlivých kulometů vyzbrojeni rychlostřelnou pistolí k obraně kulometů.

Velitel roty řídí v každém zvláštním případě užití M. P. pro boj. V útoku má býti řízena na taková místa, kde možno očekávati náhlou činnost nepřátelskou. Jinak zůstává M. P. k dispositi veliteli roty, který později může ji dáti vzhledem

k určitému poslání i k disposici svých podřízených. Velitel roty nechává si až do konce nějakou zálohu M. P., aby mohl čelit event. překvapením.

V obraně část M. P. je k disposici velitele čety, který je pověřen určitou úlohou odporu. Jsou tedy pod přímým velením velitele čety. Velitel roty ponechá si rovněž určitou zálohu M. P., které by mohl v protiútoku použíti proti jednotkám nepřítele vniknuvšího do posice. Rovněž určité hlídky a některé stráže jsou vyzbrojeny M. P.

II.

D. Tvářnost boje pěchoty:

1. Postup až na vzdálenost zteče (Heranarbeiten auf Sturmentfernung). 2. Vpád (vnik) do nepřátelských posic (Einbruch). 3. Prorvání (Durchstossen).

1. Postup. Ve volném terénu normální bojová fronta praporu činí 400—600 metrů, u jedné roty: 200—400 metrů, při rozčlenění do hloubky 400—500 metrů.

Postupová formace všeobecně: 2 roty na stejné výši v prvé vlně, 1 rota v druhé. Kulometná rota zúčastní se pokud možno společně s dělostřelectvem střelby na velkou vzdálenost a umožní tak postup pěchoty. Každá rota má obecně 2 čety v prvé vlně. Čety v šachovitém útvaru, lehké kulomety v předu.

Pokud není ještě zahájena palba, jde před vojskem na 400—500 metrů slabá síť pozorovatelů (2 muži na četu). Skupiny prvé vlny postupují v linii, vojíni na rozstup 5—6 kroků jeden od druhého, skupiny široce rozestaveny. Útvar šachovitý umožňuje držeti intervaly a zajišťuje ochranu boků. Jednotky vzadu za prvou vlnou postupují obyčejně v malých kolonách. Každý získává terén, využívaje podle potřeby úkrytu a terénu.

Útvar roty, za postupu, může býti schematicky znázorněn takto:

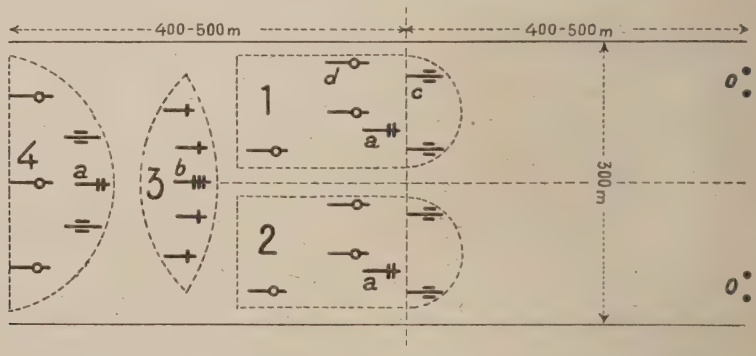

Schéma dispositivu pěší roty za postupu v nekrytém terénu.

Aby nebyl zbytečně mařen čas a plýtváno střelivem na vzdálenosti, kdy střelba je méně účinná, musí býti palba zahájena co nejpozději. Útvar terénu a účinek nepřátelské palby, právě tak jako nálada zasazeného mužstva určují dobu, kdy bude palba zahájena. Hustoty pěchotní palby docílí se správným umístěním všech prostředků a jich učleněním do hloubky. Střelba přes pěchotu nebo mimo intervaly prvé vlny jest tudíž pravidlem.

Následující obrázek znázorňuje organisaci střelby v úseku roty za útoku.

Je-li již střelba zahájena, děje se další postup přeběžkami jednotlivých mužů nebo skupin. „Oddíly, které postupují, nesmí býti nikdy zbaveny podpory střelbou. Podporování pěchoty dělostřelectvem a úplné využití tohoto výsledku pěchotou má rozhodnou důležitost na počátek útoku.“ (Předpis „Führung und Gefecht der verbundenen Waffen.“)

2. Vpád (vnik) do nepřátelských posic (Einbruch).

Za postupu až do zteče vzdálenosti každý velitel až do velitele čety musí hledati slabé body v té části nepřátelské fronty, která naň připadá, a připravovati vnik na těchto místech. Neobjeví-li se žádné takové místo, jest potřebí zvoliti je a soustřediti naň pak palbu všemi pohotovými prostředky. Skupiny střelců postupují. Aby nenastala směsice, vsunou se mezi skupiny lehkých kulometů. Dělostřelectvo soustředí čilou palbu na různé cíle, určené velitelem, aby zničilo poslední prvky pěchoty schopné odporu.

Jakmile nepřítel je dostatečně zviklán, vyrazí se ke zteči. Znamení ke zteči dáno bude podle okolností — buď jednotkami umístěnými v prvé vlně nebo velitelem. Domnívají-li se jednotky vpředu, že rozhodnutí je zralé, nesmí více váhati, aby vyrazily ke zteči (Předpis: „Führung und Gefecht der verbundenen Waffen“.)

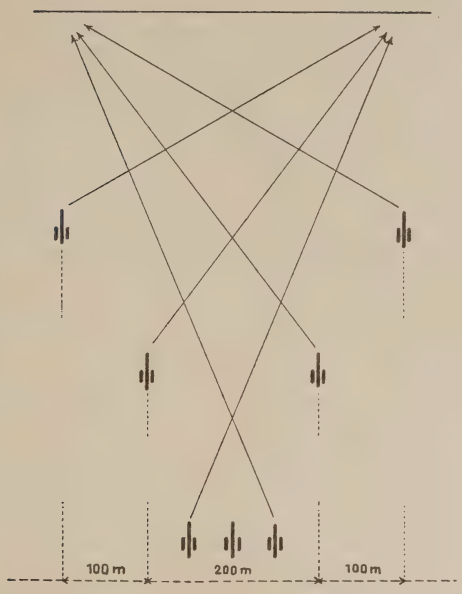

3. Prorvání (Durchstossen).

Jakmile je vnik do nepřátelských posic proveden, každá jednotka tlačí se přímo před sebe, aniž se stará o souseda. Místní odpory jsou zdolány obklíčením za ochrany čelné palby, pro kterou německá armáda buď „mechanisována". Prchající nepřítel je pronásledován — „v patách", poněvadž prchající nepřítel jest náš nejlepší spojenec; vnáší zmatek k sousedům a do posic vzadu. Němci nesnaží se „zaplaviti" nepřátelskou posici, nýbrž utvořiti v ní četné a hluboké trhliny, mezi kterými pak jednotky druhé vlny provedou čištění. Klasický postup čištění spočívá v napadení od jednoho konce oněch zlomků nepřátelských linií, které ještě kladou odpor, a pak ve zdolání jich podrobným postupem v nich. Podaří-li se nepříteli zachytiti se znovu nebo zadržeti nápor útočníků v zadních posicích, třeba znovu útočiti. Zálohy, které postupují, a ty, které byly vrženy do boje, musí zabrániti každému zadržování útoku, odraziti protiútoky a hnáti útok všech kupředu. Jednotky, které ztratily svůj směr, nebo které byly rozptýleny, budou znovu seskupeny a energicky vzaty znovu pod velení. Tyto sledují z povzdálí útok. V posicích nejdříve dobytých mohou býti zanechány slabší oddíly k zajištění. V takovém, do důsledku provedeném útoku, bude zničen poslední odpor nepřítele a cesta k pronásledování nepřítele za bojiště bude otevřena.

Ve všech úředních i mimoúředních dokumentech německých mluví se o těsné souvislosti různých druhů zbraní v boji, jakožto o nezbytné podmínce úspěchu. Jest zajímavo, že v těchto dokumentech mluví se i o zbraních pro Německo zakázaných mírem Versailleským, zvláště o útočných vozech a letectvu. Major von Lilienstern píše: „Jisto jest, že v boji pěchoty bude příště míti bitevní letectvo důležitost daleko větší než dříve... Letecké útoky za boje přinesou tentýž zmatek, jako kdysi překvapení způsobené jezdectvem. Připravovati se na to, jest prací nejdůležitější. Jakožto účinná zbraň proti obrněným vozům slouží pěchotě zvláštní puška. (Mezispojeneckou kontrolní komisí bylo její používání však v německé armádě zakázáno.) Útočných vozů může použíti libovolně a dobře právě tak nepřítel jako my. Naskytne-li se příležitost, třeba jí využíti." Připomeňme, že Major von Lilienstern jest profesorem vojenské školy v Mnichově a že jeho kniha slouží za základ k předpisům pro boj. V knize té činí rovněž zmínku o plynech, o kterých praví, že mohou nabýti velikého významu. — Pokud se týče činnosti německé pěchoty v obraně, nelze najíti nic zvláštního. Spočívá na učlenění všech prostředků střeleckých do hloubky, na palebných záhradách a v soustředění palby společně s dělostřelectvem. Střelců jest používáno k protiútokům za obdobných podmínek, jako při boji uvnitř posice, jak bylo výše řečeno.

Závěr.

Z této studie vycházejí tyto důležité body nových německých snah :

1. Zvláštní vlastnost pěšáka, t. j. býti mužem těla, tělo proti tělu. Přes válečné zkušenosti Němců o hrozných účincích střelby auto-

matických zbraní, považují útok za jediný prostředek k docílení rozhodnutí. Jak malou důležitost kladou na ztráty, které může utrpěti jejich lidský materiál! Domnívají se, že následkem ztrát a morálního otřesení jest potřebí povznésti utočného ducha německého pěšáka a udržovati ho v prostém a základním domnění, že on jest rozhodným nástrojem úspěchu a že vítězství závisí na výsledku boje muže proti muži. Tato hypothesa jest nejpravděpodobnější; všechny nynější předpisy „Reichsheeru", všechna nařízení a směrnice vysokého velení německého připisují velikou důležitost útočnému duchu.

2. Rota je výlučně prvkem boje zblízka.

Velitel čety a velitel roty vedou své jednotky při postupu i ve zteči a řídí je při boji za posicemi. Tato úloha vyčerpává jejich činnost a vyžaduje jejich přítomnosti v čele neb ve středu jejich oddílů. Velitel roty tudíž je velmi důvěrné účasten boje zblízka, nemůže zajistiti obyčejně žádného jiného spojení, nežli spojení těch jednotek, jimiž organicky disponuje.

3. Velitel praporu má v boji pěchoty nejvýznačnější úlohu. Důvěrná kombinace zbraní pěchoty při „boji zdáli" (postup) a útočné prvky tvoří charakteristiku úlohy velitele praporu. Vykonává velení opravdu smíšené jednotky.

4. Velitel pluku jest velmi vzdálen prvků prvé vlny, než aby mohl říditi v daných okamžicích a na určitých místech podporu mocné a vhodné palby, která jediné mohla by mu umožniti zdárný výsledek. Činnost plukovníka omezuje se se stanoviska manévrů na úpravu jeho dispositivu vzhledem ke konečnému cíli a na nasazení jednotek záložních. Pokud se týče manévrování střelbou, velitel pluku rozdělí správně mezi nasazené prapory pěchotní dělostřelectvo a organisuje součinnost bojového dělostřelectva, se kterým je úzce spojen. Vyložená právě idea vyplývá zajisté z válečných zkušeností. Zdá se tvořiti mezník mezi soustřeďováním prostředků střelby (dělostřelectvo a vrhači min), který charakterisuje bitvu u Rigy, a mezi přílišnou decentralisací, ke které Němci dospěli v „boji ve středním pásmu" a ve volném terénu ke konci války.

Ke konci zdůrazněme ideu útočného ducha, který inspiruje činnost německé pěchoty a péči, s kterou v době míru z každého vojína vychovávám jest schopný velitel bojové skupiny. (MilO. - Mach.)

RŮZNÉ.

Nový zákon o doplňování rudé armády vydán byl na podzim 1922. Všichni občané, kteří dosáhli 20 let, jsou povinni službou vojenskou. Vojenská služba trvá: u pěchoty a polního dělostřelectva 18 měsíců, u jezdectva, jízdního dělostřelectva a ženie 30 měsíců, u letectva 42 měsíců, u námořnictva 54 měsíců. Povinnost vojenská v záloze trvá až do 40. roku. Wf.

Krise vojenského lékařství ve Francii. Počet lékařů, kteří opouštějí vojenskou službu a oddávají se civilní praksi, vzrůstá. Za příčiny uvádí se malý plat, nestálý pobyt, nucená služba mimo Francii a zmilitarisování lékářství. Dr. Troussaint praví v „Bulletin médical", že příčinou žalostného stavu, v němž se ocitá vojenské zdravotnictví, jest především otázka postupu. Doktor Granjux navrhuje v „La France Militaire" (23. I. 23), aby poměry byly napraveny zvýšením platu, zřízením zvláštní hierarchie lékařského sboru, zavedením postupu, založeného na kvalifikaci a titulu vědeckém. Wf.

Německá aeronautika v prosinci 1922. Vojenská aeronautika zmizela a zdá se, že Německo nemá snahy ji opět zříditi. Vláda si však věci všímá bedlivě. Při ministerstvu říšské obrany jsou kanceláře, jež studují otázku aeronautiky v armádě a její pokroky docílené v cizině. Bývalí důstojníci letečtí přednášejí důstojníkům různých zbraní. Při válečných hrách se samozřejmě na aeronautiku nezapomíná. Aeronautická zařízení byla zničena, kromě několika, jež jsou určena mezinárodní vzduchoplavbě. Jsou vlastnictvím dohodových vlád, byla však ponechána Německu, jež je musí udržovati. Personálu leteckého, ani škol pilotských není. Dlužno však zmíniti se, že plachtový let jest výbornou přípravou pro budoucí piloty. Bývalé eskadrily policie letecké byly zrušeny. V každém aerodromu zbyl jen malý hlouček místní policie, jenž kontroluje pasy. Tento personál nemá však k disposici letadel.

Zato aeronautice civilní věnují Němci všechnu péči a propagují ji v nejširších kruzích. Co nevidět budou na všech universitách a vysokých školách zřízeny stolice aeronautiky. Myšlenka propaguje se ve veřejnosti přednáškami, filmy, sjezdy, výstavami, spolky, jichž

činní členové jsou bývalí letci a inženýři. Také klub bývalých důstojníků letců a dokonce i kluby pro propagandu v cizině jsou zřízeny. Většina těchto klubů jest sjednocena v „Deutscher Luftfahrt-Verband". Tyto propagační spolky jsou podporovány státem a zvláště průmyslem. Studium vzduchoplavecké jest řízeno, jak se zdá, vědeckou společností zvanou „Wissenschaftliche Gesellschaft f. Luftfahrt". Má 600 členů, soukromou laboratoř a tiskový orgán. Kromě této jsou ještě méně důležité spolky, hlavně na některých universitách. Zvláště se studuje plachtový let. Technici studují, zdá se, největší rychlost letadel a lehké motory. Zvláště se snaží docíliti s malými motory co největší výkonnosti. Oficielních laboratoří vzduchoplaveckých jest jedenáct, soukromých jest několik; ty jsou zvláště při velikých továrnách. Je také mnoho laboratoří, v nichž se zkouší materiál. V továrnách i laboratořích jest mnoho dobrých inženýrů. Vyučování děje se přednáškami na většině universit, sledujícími hlavně cíl praktický. Studiím společnosti podporuje asi stát a průmysl. Průmyslníci vzduchoplavečtí (nikoli všichni) sdruženi jsou ve „Verband Deutscher Luftfahrzeug-Industrie". Těm věnovala nedávno vláda 150 milionů marek, aby je odškodnila za restrikce uložené dohodou. Šestnáct továren vyrábí letadla, tři vyrábějí motory a dvě vrtule. Výrobky kontrolované nemají důležitosti. Avšak schopnost výroby jest veliká, poněvadž stroje jsou udržovány a většina továren si ponechala jádro specialistů ve svých službách. Pravdivost poplachu, který nedávno byl šířen o velikých objednávkách z ciziny, hlavně z Ruska, nemohla býti nikdy zjištěna. Jak již bylo řečeno, jest u ministerstva ruské obrany zvláštní kancelář, zvaná „Reichs-Luft-Amt", jež se zabývá vzduchoplavbou. Vláda podporuje totiž výdělečné společnosti a disponuje středisky mezinárodní vzduchoplavby. O soukromé aerodromy se nestará. Tyto společnosti (Hamburg-Amerika-Linie, Nord Deutscher Bremer Lloyd a Aero-Union) žijí jen z podpory vlády, bank, průmyslu atd. Jenom společnost „Deruluft", jež obstarává spojení s Ruskem a podporována jest oběma vládami, funguje normálně. (Podle Bulletin belge des Sciences militaires.)

Wf.

Nové letadlo s motorem o 1000 HP bylo vyrobeno a vyzkoušeno v Hamble v Anglii. Jest to letadlo bombardovací s motorem „Napier Cub". Bylo zvláště konstruováno pro minister. vzduchoplavecké a podobá se letadlu obchodnímu. Má dvě poschodí. V hořejším jsou pilot a kulometník, v dolejším aparáty, jimiž se vrhají bomby. Tito tři zaměstnanci mohou za letu měniti svá místa. Křídla mohou býti složena, aby se celý přístroj dal snadněji uložiti do garáže. Tělo letadla a část křídel jest z kovu. Motor „Napier Cub" má 16 válců a váží 2200 liber. Uveden jest v pohyb malým petrolejovým motorem o dvou válcích, instalovaným u pilota. (Podle Bulletin belge des Sciences militaires.)

Wf.

Výcvikové středisko automobilových kulometů pro jezdectvo ve Francii zřízeno bylo při aplikační škole pro jezdectvo v Saumuru. Jeho cílem jest poskytnouti důstojníkům a poddůstojníkům jezdeckým technický a taktický výcvik, aby se stali dobrými kulometníky na automobilech, zdokonaliti důstojníky jezdectva, kteří se již tomuto oboru věnovali, a prohloubiti jejich znalosti. Pro důstojníky zřízeny jsou dva pětiměsíční kursy v roce a dělí se na výcvik theoretický a praktický, výcvik střelecký a výcvik o manévrování s materiálem. Pro poddůstojníky určuje délku kursů ministerstvo podle potřeby. (Čerpáno z Bulletin belge des Sciences militaires.)

Wf.

Co stála světová válka? Italský plukovník Zugaro vypočítal, že světová válka stála přibližně 1000 miliard papírových lir. Část, jež připadá na Italii, činí asi 120 miliard. V této sumě nejsou obsaženy výdaje na pense, rekonstrukce, ztráty lidské a hmotné atd. Těchto 120 miliard vztahuje se na výdaje pro hmotný a mravní odpor vnitrozemí a na vlastní vojenské výdaje pozemní armády. Z těchto vydání připadá na žold, podpory, výstroj, ubytování, zásobování, zdravotnictví atd. za období 1914-20 34.300 milionů, na zbraně, munici, vozy, letadla, zvířata atd. za totéž období 20.425 milionů, na organisaci pásma bitevního a válečného 9.490 milionů; celkem asi 64 miliard papírových lir, t. j. více než 47 miliard lir zlatých. Wf.

Naše vojenské mužstvo lyžařské zvítězilo ve Francii. Na mezinárodních lyžařských závodech zvítězilo v jízdě vojska na 12 km čs. mužstvo, jež urazilo trať za 4 hod. 20 min. 19 vteřin. Francouzská mužstva obdržela druhou, třetí, čtvrtou a pátou cenu.

Počet koní v čs. armádě. Armáda československá má nyní k disposici úhrnem 28.885 vojenských koní. Z toho jest 12.934 koní jezdeckých, 4310 dělostřeleckých, 3099 těžkých, 2844 malých, 2668 vozatajských, 1684 velkých, 869 hříbat, 210 chovných klisen, 155 odstávčat, 6 hřebců plemeníků a 2 hřebci zkušební. Roční výdaje na krmivo a stelivo pro tyto koně činí 173.031.000 Kč.

Kolik má Československá republika vojáků. Podle úřední statistiky jest v naší republice četnictva: 13.634 mužů a 561 gážistů. MNO vykazuje 127.635 mužů ve zbrani. Vojenských pensistů počítá se na 29.331. Tn.

Vyšetřovati vinu na válce světové má úkolem Ústřední komise, která se skládá ze zástupců Švýcarska, Nizozemska, Norska a Švédska. Předsedou jest Hermann Bächtold, profesor na universitě v Basileji, místopředsdou dr. N. Japikse, ředitel nizozemského úřadu pro uveřejňování dějepisných zpráv. Komise zasedala 4-7. ledna t. r. v Curychu a usnesla se prozkoumati státní archivy, zemí, jež se války neúčastnily. O účelu komise a o její dosavadní práci bude vydána podrobná zpráva.

V čísle 2., roč. 1923 časopisu „Zahraniční politika" se správně podotýká, že se komise nejeví neutrální, nýbrž nekriticky germanofilská. Smýšlení germánské zachvátilo průběhem světové války všechny země zastoupené v této komisi; nemůže se tedy předpokládati, že by tato komise nestranně zjistila příčinu světové války. Ba, složení Ústřední komise a jejích odborů, jakož i dosavadní její činnost, svědčí o zahalené a úsilovné, nicméně přece jen neklamně skryté propagandě německé, a propagandu tuto vykonávají, ať vědomky či nevědomky, namnoze lidé i dosti zvučných jmen. — xy. —

Vojenské letectvo v některých evropských státech.

Revue „Kungl. Kriegsvetenskaps-Akademiens Handlingar och Tidskrift" uveřejňuje v 1. a 2. čísle ročníku 1922 studii o vývoji a organisaci letectva menších evropských států.

I. **Švýcarsko.**

Letectvo podřízeno bylo dříve náčelníku inženýrského sboru, nyní je podřízeno náčelníkovi generálního štábu. Dělí se v ředitelství letiště a letecký sbor. Ředitelem letiště (stanoviště v Dubendorfu) je plukovník, jenž ručí za výcvik personálu, za opatření a uschování vojenského leteckého materiálu a za přípravy, aby bylo lze použíti civilních letadel ve válce. Letecký sbor skládá se ze štábu, z pěti eskadril, z leteckého útvaru, ze sboru pozorovatelů a z roty pro letecký park. Do leteckého sboru je zařazeno 30 aktivně sloužících letců; každý z nich má průměrně v měsíci létati 10 hodin. Záloha letců se aktivuje. Služební dobu vojenských letců určuje ředitel letiště jednotlivě. Letečtí poddůstojníci mohou býti povýšeni na důstojníky, absolvovali-li zvláštní důstojnický kurs. Kurs pro pozorovatele trvá 2 měsíce; po něm bývají pozorovatelé zařazováni na 4 léta do leteckého sboru a mají měsíčně konati jedno dvoudenní cvičení.

Aby se podporovala činnost civilního letectva, propůjčují se mu vojenská letadla ke cvičení. Kromě toho obsahuje vojenský letecký rozpočet jakousi částku pro každého vojenského letce, který koná též civilní leteckou službu.

II. **Belgie.**

Vojenské letectvo podřízeno je ministru války; náčelník letectva je členem Národní obranné rady. V generálním belgickém štábu je pouze oddělení, zabývající se leteckými otázkami. Náčelníkovi letectva jsou podřízeny: útvary balonové a 6 leteckých skupin, každá se štábem a různým množstvím eskadril.

Od roku 1920 je navrhována tato nová organisace: V čele veškeré vojenské vzduchoplavby je generální inspektor letectva. Pozorovacími letadly disponuje pouze armádní velitelství; letadla jsou vždy připravena i v míru, aby se mohlo všech okamžitě použíti. Stíhacích letadel používá se v míru pouze polovice, z letadel bombardovacích je v míru činný pouze štáb. Každá letecká jednotka v míru organisovaná má své školy pro výcvik zařazeného mužstva (pro vůdce, pozorovatele, fotografy, vrhače pum a p.).

V organisačním návrhu, který zdůrazňuje součinnost vojenského a civilního letectva, je toto rozčlenění:

I. Technická správa se štábem, tři technická oddělení osobní, materiální oddělení, materiální zásoba a pracovní rota.

II. Letecký pluk č. 1: štáb (velitel-plukovník, ve válce náčelník armádního letectva), 7 eskadril, skupina armádních eskadril se 6 pododděleními pro armádní velitelství, záloha letadel, automobilní park a pracovní rota. U tohoto pluku cvičí se pozorovatelé.

III. Letecký pluk č. 2, zřízený jako ústřední učiliště pro výcvik letců, vrhačů pum, leteckých střelců a pod.: štáb (velitel-plukovník, ve válce přednosta letecké školy), 3 žákovské skupiny, skupina vůdců stíhacích letadel, skupina vrhačů pum, záloha letadel s leteckou dílnou, automobilní park a pracovní rota. Letci cvičí se ve třech skupinách, každá z nich absolvuje tříměsíční kurs; později teprve rozlišuje se výcvik ve vrhání pum (u pluku č. 2) a v pozorování (u pluku č. 1).

III. **Norsko.**

Až do roku 1917 bylo vojenské letectví podřízeno generálnímu inspektorovi inženýrského sboru. Pro napiatou

politickou situaci toho roku byla veškerá vojenská vzduchoplavba podřízena zvláštnímu vojenskému inspektorovi a ten byl podřízen vrchnímu velitelství. Od toho roku je vojenská vzduchoplavba samostatným prvkem norské armády. V jejím čele je inspektor armádního letectví a letecké obrany s hodností plukovnickou. Podobně organisováno jest též vojenské námořní letectvo. Oba inspektoři, dva vyšší důstojníci pozemního vojska a dva vyšší důstojníci námořnictva tvoří „stálou komisi pro letectví".

Armádní letectvo se dělí ve: štáb instruktorův (náčelníkem štábu je kapitán), v továrnu na armádní letadla, v letecká oddělení a ve skupinu pevnostního letectva.

Letecká oddělení jsou tři, a to: oddělení sönnenfjeldské, nordenfjeldské a oddělení severního Norska. Personál se skládá z letců, pozorovatelů a z technického mužstva. Letci jsou buď důstojníci nebo branci dobrovolně se přihlásivší. Výcvik trvá rok. Po výcviku musí se každý důstojník zavázati ke čtyřleté službě jako armádní letec; dobrovolníci-branci, kteří byli uznáni schopnými, jsou povinni sloužiti pro čtyři léta 40 dní ročně a mohou býti povýšeni na podporučíky nebo poddůstojníky. Letci se cvičí v letecké škole a v továrně na letadla. Pozorovateli mohou býti pouze důstojníci, absolvovavší měsíční kurs letecké školy; i oni jsou povinni sloužiti čtyři léta u leteckého sboru.

Technický personál cvičí se v továrně na letadla, a to: aspiranti s hodností důstojnickou tři léta, mechanikové devět měsíců. Kromě personálu takto vycvičeného má letecký sbor ještě zálohu branců, kteří sloužili činně u letectva šest měsíců a byli později povoláni k opakovacímu cvičení; do této zálohy zařazeni jsou řidiči motorů a jiní řemeslníci.

Také námořní letectvo je samostatně organisováno a jejím šéfem je inspektor, podřízený velícímu admirálovi. Skládá se z oddělení technického a taktického. K onomu náleží továrna na letecké čluny, k tomuto námořní letecká škola a stanice leteckých člunů. Personál třídí se: a) v letce definitivně ustanovené (námořní důstojníky v ročním výcviku), b) v letce k branné povinné službě (technicky vzdělané brance, kteří mohou býti povýšeni na podporučíky), c) v pozorovatele (důstojníky a poddůstojníky po měsíčním výcviku), d) v mechaniky definitivně ustanovené (po ročním výcviku udělí se jim poddůstojnická hodnost) a e) v mechaniky z řad branců.

IV. **Finsko.**

Finské armádní námořní letectvo je podřízeno vrchnímu veliteli finské branné moci. Náčelník hlavního štábu má pouze právo vydávati všeobecné pokyny pro letectvo. Letecký sbor skládá se ze štábu (velitel-plukovník), leteckého praporu a z leteckého oddělení. Štáb dělí se ve velitelství, v oddělení technické a správní. Letecký prapor tvoří: štáb (velitel-plukovník, velitelství, oddělení správní a zdravotnické), balonová rota, letecká škola a letecká dílna. Ředitelem letecké školy je major, jejím mužstvem jsou letci (důstojníci a poddůstojníci), pozorovatelé, učitelé, důstojníci jako fotografové a topografové a p. Správcem letecké dílny jest důstojník-inženýr. — Letecké oddělení dělí se ve štáb (velitel-plukovník) a určité množství pozorovacích, stíhacích, bitevních a bombardovacích eskadril. V míru jsou tři letecká oddělení, a to v Sordavale, v Utti a ve Fervianiemi. — O vlivu vojenské vzduchoplavby na vzduchoplavbu civilní svědčí nařízení ze dne 13. září 1918 o dopravě a provozu leteckém ve Finsku. Letadla mohou se stavěti pouze s dovolením náčelníka hlavního štábu a pouze podle jím ustanovených pokynů. Letadla vyvážeti a dovážeti dovoluje též jen náčelník hlavního štábu. Za války může býti každé letadlo rekvirováno pro armádu. Letadla, která nevyhovují technickým požadavkům, jsou vyloučena z dopravy. Letcům (i civilním) vydává legitimaci k volnému řízení letadla pouze ředitel letecké školy po zkoušce úspěšně vykonané; povolení k letům může náčelník hlavního štábu odníti, je-li toho třeba pro dopravu, anebo pro obranu země. Generální štáb povoluje též dopravovati cestující letadly a konati letecké závody.

V. **Dánsko.**

Letectvo dánské armády se nyní právě reorganisuje. Dosavadní organisace není úplně známa; armádní a námořní letectvo bylo zcela různě organisováno. Komise, která měla roku 1918 reorganisovati letectvo, nenamítala ničeho, aby veškeré letectvo bylo centralisováno, a aby byly zřízeny společné dílny a částečně i společná letiště pro armádu i pro námořnictvo. Základy dřívější organisace, které asi i nyní ještě většinou platí, určují, že armádní letectvo řízeno je jednak generálním štábem, jednak technickými vojenskými útvary; není však zákona, který by pro letectví upravoval kompetenci těchto dvou činitelů.

Armádní letectvo má leteckou školu a letiště. Letecká oddělení nejsou zřízena. Personál skládá se

z leteců (důstojníků a poddůstojníků a mužstva s různou dobou výcviku), pak z mechaniků (občanských zaměstnanců a branců) a z pomocného mužstva. Vycvičených pozorovatelů je pramálo. Letecký materiál vyrábí se v armádních dílnách, které jsou podřízeny technické armádní službě.

Námořní letectvo podřízeno jest veliteli leteckých člunů a ponorek; materiál vyrábí se ve válečných loděnicích. Letci jsou pouze důstojníci.

Pz.

Z NAŠICH REVUÍ.

Letectví, roč. III., č. 1.

V. Špindler: **VIII. mezinárodní vzduchoplavecká výstava v Paříži** konala se od 15. prosince 1922 do 2. ledna 1923. Autor podává stručný popis výstavních standů.

Ing. Jos. Zubatý: **Francouzi v aviatice.** Úvaha o francouzské aviatice, o motorech a aparátech, plachtovém letu, výrobě letadel, rekordu Maneyrolově, pokusech Sadi-Lecointových překonati rychlostní rekord atd.

M. Hajn: **Curtissův letadlový motor D 12** jest typickým příkladem motoru mimořádně lehkého, pracujícího jak s vysokým počtem obrátek, tak i s velikým středním tlakem. Tedy motor předurčený v první řadě pro lehká letadla o mimořádné výkonnosti. Skvělé jeho výsledky na Curtissových rekordních letadlech jsou toho dostatečným důkazem. Nutno si ovšem uvědomiti, že takovýto extrémně lehký motor nemůže současně býti zvlášť trvanlivý. To však jest věc vedlejší tam, kde výkonnost je požadavek první, na př. u letadel stihacích, kde effekt vojenský nutno stupňovati bez ohledu na effekt finanční.

Američanům nutno přiznati, že jsou na nejlepší cestě ujmouti se vedoucího místa v letectví na světě. Poznali správně, že výkonnost letadel (specielně vojenských), lze stupňovati jen použitím silných motorů, jichž váha jest stlačena na minimum.

Plachtový let. Francouzský poručík Thoret létal na okraji saharské pouště v Biskře na aparátě Hanriot 14, těžkém 600 kg, zastaviv motor 7 hodin a 3 minuty. Známý pilot Maneyrol, který až dosud byl majitel světového rekordu, pokusí se prý v nejbližších dnech překonati výkon Thoretův. Zatím ovšem dochází zpráva, že Thoret dobývá nového světového rekordu v plachtovém letu s cestujícím v Biskře a to dobou 1 hod. 9 min.

Jar. Vyskočil podává stručný popis jednoho ze svých závodních modelů, jenž se dobře osvědčil. Při cvičných letech dne 1. listopadu 1922 bylo jím dosaženo nejdelšího letu po startu z ruky, 78 vteřin, při čemž vystoupil model do výšky asi 40 m.

Vynálezy a pokroky, roč. XII., č. 9.

Pokroky v letectví. Aeronautický salon pařížský ukázal, že konstruktéři opouštějí názory, jež platily pro vojenská letadla a že hledí při konstrukci letadel využíti poznatků získaných v laboratořích. Snaží se co nejvíce zmenšiti odpor proti letu a co nejvíce zvětšiti únosnost letadla. Proto se staví křídla bez výztuh. Jiný příznačný detail dnešních letadel jsou kovové kostry letadlové, jež mají výhodu, že jsou způsobilé pro lety v každém podnebí. Pro dlouhé lety jsou vhodnější a kromě toho ohnivzdornější. K pohonu dopravních letadel používá se více motorů. Kabinám pro cestující se věnuje veliká pozornost. Jen jedné nepříjemné věci se zatím věnuje málo pozornosti — hluku motoru. Nejdůležitější dopravní letadlo francouzské jest dvojplošník Blériot-Spad-45 pro 18 cestujících. Letadlo má čtyři motory. Dvojplošník Wibautův jest letadlo bombardovací, konstrukce úplně kovové, může však býti použito pro 12 cestujících. Má jen jeden motor. Letadlo Bréguetovo, nemocniční, dopravilo z bojiště v Maroku do francouzských nemocnic přes 700 raněných. Konstruktéři francouzští upírají nyní zraky k Německu, kde vznikl projekt obrovského letadla Junkersova, jednoplošníku o nosné ploše 1000 m^3, výkonnosti 4000 HP a váze 48.000 kg.

Wf.

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Leden 1923.

Général Palat: **La perte du fort de Douaumont.** Ztráta Douaumontu dne 25. února 1916 postihla Francouze při německém útoku na Verdun, jenž započal dne 21. února a omezil se zprvu jen na úsek mezi Mósou a Woëvrem.

Cpt. Cagnat: **Une étape de la pacification du Maroc.** Období z pacifikace Maroka na jaře r. 1921. (Pokrač.)

Lucius: **La refonte des règlements et notre doctrine de guerre.** Část XVII., dokončení. Čím by mohly býti naše nové předpisy.

Cpt. de Bellaing: **Douze jours à l'armée suisse.** Dvanáct dní u švýcarské armády. Autor vykládá voj. organisaci ve Švýcarsku, voj. zákony, početní mírové stavy, délku vojenské povinnosti, počet jednotek, jejich složení, výzbroj, výstroj, mobilisaci, pěchotu, jezdectvo, letectvo a švýcarskou milici. Podrobnější referát viz ve „Vojenství doma a v cizině".

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** Páté pokračování o strategii a operacích spojeneckých na severní frontě francouzské na počátku války. Mons.

La Revue d'Infanterie.

Leden 1923.

Lt. col. de Ripert d'Alanzier: **Essai synthétique sur les principes de la guerre.** Synthetická studie o válečných zásadách, aplikovaných na konkretní případ (protiútok na Méry dne 10. června 1918). Podle autora jsou tyto veliké zásady tři: offensive, ensemble et surprise, útok, soustředění sil a prostředků a překvapení.

Cmdt. Mabille: **Les tendances allemandes actuelles dans l'emploi de la compagnie de mitrailleuses.** Dnešní německé snahy při užití kulometné roty. Němci věnují kulometu, zvláště těžkému, mnoho péče a studia. Autor obírá se těmito snahami a obšírněji vysvětluje: organisaci kulometné roty, palbu, užití roty, její úlohu v praporu, úlohu jejího velitele.

L'infanterie au combat. Pěchota v boji: Útvary přibližovací a bojové podle francouzských zatímních předpisů pro pěchotu z 1. února 1920.

Sculfort: **L'Armement de l'Infanterie à l'etranger.** Výzbroj pěchoty v cizině. Automatické pistole: vz. 18/1 v Německu, Revelliova v Italii a Thompsonova ve Spoj. Státech. Těžké kulomety. Děla doprovodná. Zbraně proti tankům.

Lt. Col. Lebaud: **Éléments de psychologie militaire:** Základy vojenské psychologie. Velení. Velitel má dbáti hlavně, aby vždycky vzrůstala vojenská hodnota jeho vojska tak, aby obdržel v boji maximální výkon.

Cpt. Mansuy: **Une methode vivante de l'Enseignement de l'Arabe dans les Écoles militaires.** Metoda, podle níž jest vyučovati arabštině na školách vojenských.

Lt. Col. Baranger: **Tactique appliquée d'Infanterie.** Pochod, ubytování a boj pěšího pluku a hlavních jednotek podřízených.

Cpt. Coutard: **Au Maroc.** Zásady akce politické a vojenské.

Vuillemin: **Éducation physique et préparation militaire.** Tělesná výchova a vojenská průprava.

Únor 1923.

Col. M. Caracciolo: **L'accompagnement matériel de l'infanterie.** Několik myšlenek o charakteristických vlastnostech a užití doprovodného materialu pěchoty. Čerpáno z revue „Rivista di Artiglieria e Genio".

Le point de vue allemani sur la liaison entre l'infanterie et artillerie. Německé hledisko na spojení pěchoty s dělostřelectvem. Důležitost a charakteristika. Boj na setkanou a vedení útoku. Útok ve válce pohybné a poziční. Obrana.

Lanquetot: **Emploi des Mitrailleuses dans l'attaque.** Užití kulometů při útoku. Konkrétní případ z dobývání výšin Champagneských prvním praporem 20. pěšího pluku od 17. do 21. dubna 1917.

Lemaire: **Le problème des Liaisons et Transmissions.** Problém spojení a donášení zpráv. Hlásný pes. Dějiny. Budoucí úloha psa ve válce. Volba vojenského psa. Výcvik hlásného psa. Hygiena a chov.

Nathan et Fressange: **L'avion d'accompagnement d'infanterie.** Doprovodné letadlo pěchoty.

Lt. Col. Lebaud: **Élements de psychologie militaire.** Základy vojenské psychologie. Organisování.

Travail d'application tactique. Aplikační práce taktická. Studie o obraně. Jest to první práce, po níž budou uveřejňovány v každém čísle práce podobné s řešením.

Col. Rouet: **La conduite des opérations militaires au Maroc.** Vedení vojenských operací v Maroku. Taktika pochodová, ubytovací a bojová.

Vuillemin: **Education physique et Préparation militaire.** Tělesná výchova a vojenská průprava. Perioda (1905—1914) vývojová a organisační.

Revue de Cavalerie.

Leden—únor 1923.

Col. Cambuzat: **La cavalerie et les feux.** Jezdectvo a palba. Palba z děl. Pohyblivost dělostřelectva.

Cmdt. Burnol: **La manoeuvre per camions automobiles et les grandes unités de cavalerie.** Manévr provedený automobily a veliké jednotky jezdecké. Užití automobilů v manévru taktickém. Manévr ve svazku s velikými jednotkami jezdeckými.

Cpt. Baillot: **Quelques exemples de raids à travers les âges.** Několik případů nájezdů v dějinách. Všeobecné vlastnosti nájezdů. Epocha mongolská. Nájezdy ve válce osvobozovací. Nájezdy ve válce světové.

Cpt. Dame: **Un escadron de cavalerie en découverte.** Jezdecká eskadrona na výzvědách ve dnech 19.—21 března 1917.

Cmdt. Henry Coüannier: **La cavalerie du coprs expéditionnaire d'Égypte.** Jezdectvo expedičního sboru v Egyptě 1914—1918.

Cpt. Moslard: **L'élevage du cheval de pur sang en Pologne.** Chov čistokrevného koně v Polsku.

Revue d'Artillerie.

Leden 1923.

Lt. Col. Mussel: **Du combat aérien a distance au moyen du canon.** Dělostřelecký boj letecký na dálku.

Cmdt. Menjaud: **Quelques remarques sur le tir fusant.** Několik poznámek o střelbě časované.

Cmdt. Pellion: **Les sections de repérage dans la guerre de mouvement.** Zvukoměrné a světloměrné čety ve válce pohybné.

Cpt. Remy: **Terrain réduit pour exercices de tir fictif au canon.** Dělostřelecké cvičení ve světnici nebo v malém terénu.

Col. Cambuzat: **Le feu et les feux.** Palba dělostřelecká. Veliký a malý dostřel. Jednotky bojové. Jednotky manévrovací. Agresivní ráz dělostřelecké palby.

Revue Militaire Française.

Únor 1923.

Gén. Regnault: **La 3e division d'infanterie à la bataille des frontières.** Třetí pěší divise v bitvě na hranicích. Rozkazy z 21. srpna 1914. Jejich provedení. Pochodový rozkaz na den 22. srpna. Boj u Villiers-la-Loue téhož dne.

Cmdt. Mabille: **La doctrine militaire allemande d'après-guerre.** Německá vojenská doktrina poválečná. Čerpáno z německých předpisů hlavně z „Führung und Gefecht der verbundenen Waffen".

Lt. Col. Mussel: **L'artillerie lourde longue.** Dojmy a vzpomínky Ústup ze Chemin des Dames k Villers-Cotterets.

Cmdt. Baills: **L'instruction du 30. juillet 1909 sur la guerre de siège.** Předpisy z 30. července 1909 o válce obléhací.

Lt. Col. Revol: **Études sur le haut commandement en Crimée (1854 až 1855).** Studie o nejvyšším velitelství za války krimské..

Cmdt. Laurent: **La situation de l'Allemagne au point de vue des matières premières.** Německá situace s hlediska surovin.

Revue du Génie militaire.

Leden 1923.

Lazard: **Les locomotives à 4 essieux accouplés.** Nové lokomotivy zvané „Mikado" státní železniční sítě. Význam s hlediska vojenského.

Cpt. Aymard: **Circuits téléphoniques de campagne en fil nu.** Telefonické polní vedení dráty obnaženými. Všeobecné úvahy. Kontakt drátů. Ochrana proti výbojům elektrickým. Rychlá konstrukce. Rychlá oprava atd.

Col. Tison: **Manoeuvre extérieure de pontage du 7e génie.** Cvičení stavby mostů 7. ženijního pluku od 27. do 30. září 1922.

La guerre chimique. Chemická válka. Přeloženo z červencového a srpnového čísla (1922) revue The Military Engineer.

Les pionniers allemands au passage de la Marne en juillet 1918. Němečtí pionýři při přechodu Marny v červenci r. 1918. Čerpáno z revue „Technik und Wehrmacht".

Organisation des positions en haute montagne. Organisace posic v pohoří. **La guerre de mines en haute montagne.** Podkopová válka v pohoří. Oba články čerpány z vídeňských „Technische Mitteilungen".

Revue d'Etudes Militaires.

Č. z 1. února 1923.

Un cas concret de cavalerie. L'intervention dans la Bataille. Konkrétní případ jezdecký. Zasažení do bitvy. Situace všecbecná. Situace zvláštní. Volba místa útoku. Průzkum. Průlom kulometné linie. Zabrání Villers-Agronu. Závěr.

Un cas concret d'artillerie. Konkrétní případ dělostřelecký. Situace všeobecná a zvláštní. Otázky o rozřešení případu.

Le génie. Son Rôle. Ses Moyens d'action. Ženie, její úloha a prostředky bojové. Všeobecná organisace ženie v armádě. Organisace terénu. Komunikace. Rozčlenění práce, konstrukce nových silnic, jich udržování, budování mostů při postupu, různé druhy mostů.

René Lanson: **L'Hellénisme du traité d'Andrinople au tratté de Sévres.** Helenismus od míru drinopolského k míru sevreskému (1829—1920). Pokrok helenismu od 1830 do 1913.

Les Archives de la Grande Guerre.

Srpen 1922.

Dombrowski: **Les empires centraux et la lutte pour le recrutement polonais pendant l'occupation.** Centrální mocnosti a zápas o odvádění Poláků za okupace 1914—1918. S předmluvou generála Niessela. Světová válka a otázka polská na počátku r. 1916.

Cpt. Kuntz: **L'exploitation des chemins de fer en Russie soviétique.** Využití železnic v sovětském Rusku. Bilance za rok 1922. Organisace a administrativa bolševická. Nynější pracovní podmínky. Udržování tratí. Stav železničního materiálu. Hořlaviny.

H. Dufestré: **Les Français en Albanie.** (Pokračování.) Francouzové v Albanii s hlediska francouzské východní fronty v létě 1918. Vznik operací v Albanii. Ostrovica. Bofnia-Kosnica.

J. William White: **Le mise en accusation de l'Allemagne par l'Amérique.** Americká obžaloba Německa. (Pokračování.) Jak se chovali američtí Němci za války? Jak lze dnes důvěřovati Němcům? Co je pravdy na vyšší kultuře a civilisaci německé? Jaké úkoly má Amerika dnes?

Revue militaire suisse.

Leden 1923.

Col. Sarasin: **A propos de l'exploration de combat.** Několik poznámek k bojovému průzkumu. Autor hájí názor, že k bojovému průzkumu není lze použíti schematu, nýbrž hleděti přísně k nejrůznějším variacím terénu, podle něhož se především průzkum mění.

Col. Pondret: **Un nouvel ouvrage sur la bataille de la Marne.** Nové dílo o bitvě na Marně: Hanotaux — Bataille de la Marne.

R. A. Jacques: **La sixième arme.** Šestá zbraň. (Dokončení.) Autor je zastáncem chemické války a tvrdí, že způsobuje o polovinu méně obětí než všechny ostatní zbraně.

Chronique Suisse: Důležitost letectva. — Otázka jmenování generála. — Naše vojenská smlouva. — Několik poznámek k redakčnímu programu.

Chronique Française: Dvě studie profesora Ferero o bitvě na Marně v Illustration.

Chronique Portugaise: Vojenské sblížení se Španělskem. — Prohlášení krále Alfonse XIII. — Mezinárodní situace Portugalska.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Únor 1923.

Les opérations de l'Armée belge. Operace belgické armády roku 1914. Události na konci dne 2. října.

Col. P. Nuyten: **La mise en oeuvre du corps d'armée.** Armádní sbor musí býti před bojem shromážděn metodicky. Operovati může osamoceně. Jak operuje ve svazku armády a jak samostatně.

Gén. A. Hellebaut: **L'appui de l'avant-garde par l'artillerie du gros de la D. J.** Opora předvoje dělostřelectvem valného voje pěší divise.

Col. Poulin: **Les chars légers de combat.** Lehké tanky. Ochrana a obrana proti tankům. Ochrana tanků v boji.

Charakteristické vlastnosti lehkých tanků.

Cpt. Cmdt. Met: **Les Corps de transport.** Sbory dopravní a jejich vztahy ke zbraním a službám. Doprava armády. Armádní skupina automobilní. Dopravní sbor za míru.

Cpt. Cmdt. Briquet: **Cible automatique de fortune.** Návrh automatických terčů na střelnici.

Revue de Paris.

Č. z 1. prosince 1922.

Col. Grouard: **Stratégie et politique militaire.** Strategie a vojenská politika. Autor dokazuje, že válečné umění netýká se jen strategie a taktiky. Když se válka rozpoutá na rozsáhlých bojištích, jež spolu nesouvisí, přichází v úvahu určitá stránka válečného umění, jež stojí nad strategií, t. j. vojenská politika. Autor činí rozdíl mezi politikou vojenskou a válečnou. Politikou válečnou rozumí všechny vztahy diplomacie k válce. Předmětem politiky vojenské jsou vojenské kombinace vlády nebo generála. Dobrá válečná politika posuzuje, zda jest válka nevyhnutelná, zabezpečuje aliance, určuje různé operace, aby dosahla svého cíle. Jakmile válka vypukla, zkoumá politika vojenská různá bojiště, druhy války — ofensivní či defensivní — pro ně nejvhodnější, vybírá generály, již by operace vedli. Světová válka poskytla autoru vztahy mezi strategií a vojenskou politikou, vytýká chyby, jichž se Francouzové ve vojenské politice dopustili a pokouší se dokázati, že při větší prozíravosti ve vedení války, mohli Francouzi dobýti vítězství o dva roky dříve. (Čerpáno z Revue milit. franç.)

Č. z 15. prosince 1922.

Paul Painlevé: **Comment fut réalisée l'unité de commandement interallié.** Jak bylo uskutečněno jednotné velitelství dohodových vojsk.

Wf.

b) Revues ruské.

Vojna i mir 1922. Číslo 1.

Gen. št. gen. N.: **Vojenneja sverchakaděmija vo Francii.** Program a ocenění francouzské pedagogiky vojenské, organisovavší „Centre des hautes études militaires".

Germ. sl. polk ***: **Velikaja vojna i razvitije artillerii:** Vliv světové války na rozvoj dělostřelectva. Technické předpoklady německé byly správné, dělostřelectvo, jmenovitě těžké nejlepší, nicméně bylo překonáno spojenci, kteří využili k vítězství tanků a letectví.

B. V. Duchin: **Radiotělegrafia ve službě razvědki i svjazi.** Stručný přehled posledních vymožeností této techniky a její služby ve vojsku. (S vyobraz.)

Germ. gen. št. polk. Bauer: **Gazovaja vojna. I.** Vznik plynové války, která nebyla něčím zcela novým, a nelze ji pokládati za méně humanní než jiné bojové prostředky. Němci konali s ní zkoušky v malých rozměrech a ve velkých přestávkách, čímž umožnili spojencům vzpamatovati se z překvapení a připraviti se na obranu.

Šereševskij: **Novějšija dostiženija v oblasti aviotěchniki.** Stručný článek technického rázu o dnešním stavu aviatiky jmenovitě vojenské.

Gen. št. gen. N.: **Novyje zakonoprojekty ob organizacii armii vo Francii.** Podrobný a kritický referát o nové organisaci francouzské armády podle zákonů z roku 1921.

Č. 2.

Gen. št. gen. Noskov: **Vyššij sověť nacionalnoj oborony vo Francii.** Referát a reorganisaci Conseil Supérieur de la défense Nationale, jak byla provedena před rokem.

Gen. št. gen. Borisov: **Kavalerija v budušenju vojnu.** Na zkušenostech tří period bojů v Rusku (manevrová vojna r. 1914-15, Brusilovská perioda posičních bojů 1916—1917, podmoskevské boje Denikinců s rudou armádou) autor ukazuje na důležitou úlohu, jíž měla jízda na ruských bojištích, rozsáhlých a se řídkou sítí komunikací. Nemajíc dostatečných reserv, by mohla účinkovat jako uderný celistvý korpus, nikdy nesplnila těch velkých úloh, jež ji byly dány speciálností poměru ruských bojišť. R. 1916 gen. Aleksejevem připraven plán přechodu z posiční války do manévrové, jakožto výhodnější pro Rusy. V něm hlavní úlohu hrálo jezdectvo kombinované s druhými zbraněmi. Massa úderné jízdní massy byla se čtyř prvků: regulární jízdy, jdoucí vpředu a opatřené dělostřelectvem a letectvem, z jízdní pěchoty s dělostřelectvem, z pěchoty vezené na koních nebo vozech, a konečně z lehké, střelecké pěchoty. Podle tohoto plánu byla by bývala ruská jízda reorganisována ve vlastní jízdu, účinkující šokem a šavlí, jak byla vycvičena za míru, a v jízdní pěchotu, vytvořenou z reserv pravé jízdy. Problém jízdy je velmi vážný, jmenovitě když francouz-

ský generální štáb rozřešil jej přeměněním jízdy v jezdící pěchotu, kde kůň jest pouze transportním prostředkem pro pěšího bojovníka. Zapomíná se zde na velký strategický význam „šoku", čehož je schopna jedině opravdová jízda, která bojujíc šavlí, kulí i tlakem koně, přemůže vždy jezdící pěchotu, vyučenou pouze střelbě.

Russkij admiral: **Sraženije u Dogger-Bank. 24. I. 1915.** Uváděje podle pramenů z obou stran první srážku anglických a německých mořských sil, autor na jednotlivých zjevech boje ukazuje na chyby, jež byly hlavně zaviněny nedostatkem válečné praxe.

Com. Bloch: **Buduščeje tankov.** Překlad z Revue Mil. franç., 1922, č. 7.

Prof. R.: **Gazovyj boj i gazovaja zaščita.** Krátké vysvětlení vlastností válečných plynů, jich působení a užití v útoku neb obraně.

Číslo 3.

Gen. št. gen. A. Noskov: **Francuzskaja „bolšaja" taktika.** Kritický referát o Instruction provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités du 6. oct. 1921, vypracované maršálem Petainem a generály Debeney a Berdoulat.

Profesor A. Kelčevskij: **Dvě doktriny.** Ostrá kritika francouzské vojenské doktriny, jakožto schematické, umělé založené na obraně, opatrnosti, nepohyblivosti a vyčkávání činnosti nepřítele oproti německé válečné nauce, která je vybudována na vzoru Napoleonově, znamená svobodný vzlet mysli, představuje sílu a vůli k dostižení jasně vytýčeného cíle a může při zdaru rychle vésti ke konečnému cíli války. Němci prohráli přes správnou doktrinu, s níž čtyři roky byli pány situace, protože se jejich armáda mravně rozložila a protože Němci ve své lačnosti nechali velkou armádu loupit v Ukrajině místo aby jí užili na západě. Francouzi (Foch) zvítězili přes svou špatnou doktrinu, děkujíce jen konečné slabosti a chybám Němců.

Germ. gen. št. kapitán Ritter: **Opyt mirovoj vojny v priměněniji k zostojannym ukrěpljenijam.** Zkušenost svět. války o stálých opevněních. Popis systémů opevnění a pevností a historie jich za světové války. Význačná úloha Verdunu, taktika obrany ilustrovaná příklady Antverp, Verdunu a Novo Georgievska.

Gen. št. polk. Bauer: **Tanki v mirovoj vojně.** Tanky byly výtvorem posiční války a hodily se pouze do určitých taktických podmínek ve Francii. Že Němci v této zbrani nevynikli, bylo zaviněno jich podceňováním. Autor však pro budoucnost přikládá tankům rovněž velmi malý význam, jmenovitě v manevrové vojně a proti armádě s neotřesenou chrabrostí.

Gen. št. polk. Kolosovskij: **Razvertyvanie amerikanskoj armii vo vremja velikoj vojny.** Vybudování americké armády v l. 1917—1918. Historický přehled a vývody ze zkušeností.

K. Čajkovskij: **Razritie i rabota germanskoj morskoj aviacii vo vremja vojny.** (Podle německých pramenů.) Vylíčení vývoje a velké činnosti německé námořní aviatiky. Hbk.

c) Revues německé.

Technik und Wehrmacht.

Roč. 1922. **3. a 4. sešit.**

Major Wörlen: **Die Pionniere bei Flussübergängen im Weltkriege.** Autor osvětluje činnost německého zákopnictva několika skutečnými událostmi.

1. **Přechod přes Vislu koncem července roku 1914** provedený armádním oddělením gen. Woyrsch-e. Bylo použito 4 německých, 6 rak. zákopnických setnin, 2 divisních a půl sborových mostních souprav německých a 21 rakouských válečných mostních souprav. V noci ze dne 28. na 29. července přepraveny byly na 10 místech současně 3. a 4. německá zeměbranecká divise ve 4 skupinách, a to mezi Kozienicemi a ústím řeky Pilicy. Přechod se zdařil, nepřítel musil ustoupiti. Most se začal stavěti z rána 29. července u Wilsczkonicze. Koryto vodní bylo 1160 m široké a rozděleno písečnou mělčinou v rameno hlavní (250 m šířky, 5 m hloubky) a v rameno vedlejší (60 m šířky, 0.8 hloubky). Přes hlavní rameno zbudován válečný most ze 33 plujících podpor a z 5 kulisových mostních koz, přes vedlejší rameno most o 15 kozách. Ač se pracovalo za prudké dělostřelecké palby, byl most v 10 hod. 30 min. dopoledne hotov. Druhý most byl postaven 30. července mezi 4. a 7. hodinou ranní u Swiece Gorne ze 23 plujících podpor. Přes pískovou mělčinu byla upravena cesta. Pro povodeň, která nastala 1. srpna, bylo třeba prvý most strhnouti a konstrukci druhého změniti a značně zesíliti. Konečným výsledkem byl most 966 m dlouhý, skládající se ze 143 polí. Rychlý postup armádního oddělení generála

Woyrsche k řece Bugu, vyžadoval nového mostu; byl vystavěn od 3. do 10. srpna u místa Ryczynol. Dříví poskytly tamější lesy. Stavbu provedly $2^1/_3$ rakouské a jedna německá zákopnická setnina pomocí 200 ruských zajatců a jedné pracovní setniny. Ke stavbě použito 102 ruských říčních ledoborců. Most byl 1068 m dlouhý, 5 m široký (dvojí jízdní dráha), 2.50 m nad vodním normálem, 57 nosnosti.

2. **Přechod přes Dunaj u Smedereva v říjnu 1915.** Přechod přes Dunaj jest vzorným příkladem pro operativní, taktické a technické provedení většího přechodu přes řeku. Plně osvědčila se při tom tato opatření, nepřítel byl operativně překvapen, veškerého válečného materiálu a bojových prostředků bylo připraveno k přechodu dostatečné množství a včas bylo jich také operativně a takticky využito velmi dobře. Německá 11. armáda překročila Dunaj třemi proudy. III. armádní sbor po obou stranách ostrova u Smedereva: IV. záložní sbor u ostrova Temése, X. záložní sbor u Talanky-Baziáše. Výzvědy a přípravy započaly se již v září. Armádní III. sbor použil: 4 německých a 2 rakouských zákopnických setnin, 2 divisí, 2 sborových německých a 4 rakouských mostních souprav, 100 obyčejných loděk, 6 motorových člunů, 50 rakouských pontonů, 1 parníku se 6 vlečnými loďmi a 2 přístavních mostů. Vojsko začalo přecházeti 7. října, bylo však nepřátelskou dělostřeleckou palbou u ostrova zastaveno. Přepravené oddíly pěchoty musily druhého dne ustoupiti. Potom byly rakouskými zákopníky spojeny vlečné lodi s parníkem a vojsko opět přepravováno. Souprava tří vlečných lodí přepravovala najednou 3000 mužů pěchoty (1 pluk) nebo 3 polní baterie se spřežením nebo 50 armádních vozů se spřežením, nebo 24 aut. Od 12. do 17. října se situace nezměnila. Mezitím byly u Budapešti a Segedína sestaveny díly válečného mostu a 8 parníky dovezeny na příslušné místo. Most byl dostavěn 20. října. Armádní III. sbor měl 6 německých a jednu rakouskou zákopnickou setninu, 4 sborové a 3 divisní mostní soupravy, 70 pontonů, 60 loděk, 1 parní, 4 těžké a 5 lehkých motorových člunů; později měl jistě několik parníků a vlečných lodí.

Základnou přeplavby přes Dunaj byl ostrov Temešský. Tam byly pěchota a dělostřelectvo a potřebný materiál pro přechod přes jižní dunajské rameno přepravovány v nocech od 23. září do 8. října. Den před tím přepraveny zajišťovací oddíly na srbský břeh. Dne 8. října počalo se vojsko přepravovati. Přes jižní rameno byly postaveny dva mosty. Pro povodeň, nepohodu a odpor nepřítelův byl III. armádní sbor připraven k dalším operacím na srbském břehu až 20. října. Záložní X. sbor vykonal do 10. října veškeré přípravy k přechodu. K tomu bylo použito: 4 německých, 2 rakouských zákopnických setnin, 1 sborové, 3 divisních německých a 4 rakouských mostních souprav, 30 loděk, 25 rakousk. železných pontonů, 1 parního člunu, 8 vlečných lodí a jednoho mostu systému Herbertova. Německá 103. pěší divise přešla částečně snadno; pro nepohodu však nepřešla divise všecka. Přechod její zbývající části a pak přechod 101. divise trpěl nepohodou, povodní a nepřátelským náporem. Most byl stavěn od 20. do 23. října. Druhého dne potom dostihl X. sbor srbského břehu.

3. **Přechod přes Dynu 1. září 1917.** Vrchní velitelství 8. armády (A. OK. 8) rozhodlo se v srpnu 1917 překročiti neočekávaně Dvinu mezi Pincalsem-Dünhofem, tlačiti prudkým postupem ruské voje, rozložené po cestě k Rize, proniknouti až k pobřeží (35 km) a tím připraviti obklíčení 11. ruské divise, hájící rižského předmostí. Pro přechod připraveno bylo 29 zákopnických setnin, 9 sborových a 20 mostních souprav. Příchod k řece byl ztížen neprostupnými, hlubokými a močálovitými lesy; bylo třeba přejíti přes řeku před nepřítelem, který obsadil druhý břeh silně. Před přepravou cvičily se zákopnické oddíly důkladně a konaly se nejrůznější práce, které mohly býti prováděny pouze v noci. V oblasti přechodu bylo za 14 dní postaveno 20 mostů, několik kilometrů okleštkových hrází a vznikla baráková ležení se studnami a napajedly. Tyto přípravy umožnily, že nepřítel byl překvapen, že se přechod zdařil poměrně snadno a že zákopnické oddíly utrpěly jen málo krvavých ztrát. Přechod proveden na třech místech; předcházela jej dělostřelecká palba s otravnými plyny po 3 hodiny 10 minut a pak nepřetržitá účinná palba děl a kulometů. Dne 1. září o 9 hod. 10 min. dop. počalo vojsko přecházeti současně na všech třech místech. Na jednom z těchto míst byla celá 14. bavorská pěší divise se všemi kulomety a plamenomety přepravena za 1 hod. 55 minut; jednotlivé pontony přejely za tuto dobu 19krát přes řeku; baterie přepraveny byly na připravených prámech. Zároveň s přepravou započaly se stavěti mosty na třech místech: 1. most (352 m) byl hotov za 5 hodin 20 minut (13 kozů, 64 pontonů), 2. most (250 m) za 3 hodiny 50 minut, 3. most (297 m) za 5 hodin 40 min. (8 kozů, 56 pontonů). Do večera 1. září bylo přepraveno pět pěších divisí.

4. **Přechod přes Marnu v červenci 1918.** Na Marně nebylo těžkých techni-

ckých obtíží, zato však byla taktická situace nejnepříznivější. Když se nejvyšší vrchní velitelství německých armád rozhodlo pro ofensivu přes Marnu, bylo ihned zřejmo, že taková veleobtížná operace vyžaduje dokonalého přípravného výcviku zákopnických útvarů pro použití mostních souprav; takový výcvik byl za zákopové války, trvající několik let, zajisté skoro zapomenut. Proto se zákopnické prapory cvičily od května do konce července na Oise a Maase stavěti mosty a přepravovati vojsko.

Přípravnému uložení mostních součástek bránily veliké překážky. Severní svah údolí Marny sklání se povlovně 3—4 km k řece; vozy s materiálem nemohly nikterak dojíždeti až k řece, aniž nepřítel byl na to upozorněn, ačkoliv byla všechna kola a všechny chřestící součástky vozů ovinuty. Pontony musily býti tudíž v nocech nošeny až k řece; nosiči byli buď bosi nebo měli boty ovázány. U řeky byly pontony zahrabány anebo aspoň skryty, buď v zahradách nebo za živými ploty; tak se musily dopravovati k řece i všechny ostatní potřebné předměty (prkna, provazy a p.). Všechny přípravné práce se zdařily, takže v ustanovený čas bylo vše hotovo.

Přechod měl se díti podle těchto zásad:

a) Veškeré pontony přenesou se až k určité čáře, stanovené rovnoběžně s tokem řeky;

b) převoz provede se současně všemi pontony;

c) v každém divisním okrsku začnou se stavěti dva pontonové mosty, jakmile se započne převážeti;

d) za přecházení zřídí se pontonový přívoz;

e) až se přechod ukončí, vystaví se v každém divisním okrsku těžký válečný most jako náhrada za mosty pontonové.

Na večer 14. července bylo u sedmi útočných divisí připraveno k akci celkem 59 zákopnických setnin se vším materiálem (6 sborových a 29 divisních mostních souprav). Dne 15. července v 1 hod. z rána započala se dělostřelecká palba a zároveň připravovati materiál k ustanovené čáře. Ve 2 hod. 55 min. byly spuštěny pontony do Marny. Práce vykonána za temné noci, v terénu těžce schůdném, s plynovou maskou na obličeji a za prudké palby nepřátelských kulometů a dělostřelectva.

Přeprava zdařila se však neočekávaně příznivě.*) Avšak stavba pontonových mostů byla nesmírně obtížná. Pobřežní opěry byly sice brzo postaveny, leč stavba mostu vázla tím, že vozy, které měly přiváželi materiál, nemohly po přecpaných cestách a pro prudkou nepřátelskou palbu dojížděti včas na místo. Útoky francouzských letců na místa, kde se mosty stavěly, znemožnily každou další práci.

U jednotlivých útočných divisí byla 15. července situace tato:

I. divise: pontonové mosty nebyly postaveny; divise dostala rozkaz k ústupu;

II. divise: pontonový most dostavěn až večer;

III. divise: jeden pontonový most byl zničen dělostřeleckou palbou, druhý dostavěn až v 6 hod. 35 min. večer; prvý most opraviti nebylo lze, jelikož nebylo pontonů;

IV. divise: zničen byl jeden most a místo něho postavena byla obyčejná lávka; druhý most byl jen stíží chráněn;

V. divise: 2 mosty od 6 hod. 20 min. ráno a 4 hod. 30 min. odp.;

VI. divise: jeden most hotov v 7 h. 45 min., druhý v 11 hod. 30 min. dop.;

VII. divise: jeden most hotov v 8 h. 45 min. dop., druhý ve 4 hod. odp.

V noci ze dne 15. na 16. července bylo divisemi postaveno množství provisorních lávek.

Teprve v pozdějších dnech podařilo se německým zákopníkům vystavěti tolik mostů, že mohla německá armáda, když byla ofensiva zastavena, ustoupiti v několika proudech přes Marnu.

Autor studie žádá ke konci (seš. 5. a 6.), aby byl vytvořen typ zákopníka, jenž by byl vycvičen pro válku zákopovou i pro stavbu mostů (Einheitspionnier); třeba však, aby byli k těmto útvarům přidělováni pouze mužové nejen tělesně zdatní pro těžkou službu, nýbrž i inteligentní. Materiál byl vhodný; chybné bylo, že byl v zákopové válce oddělen od zákopnických útvarů.

O mostních soupravách viz V. R. III. na str. 16.)

Hptm. dr. Gretsch: **Ueber die Grundlagen des Flachschiessens.** Theorie střelby na letadla (pokračuje v seš. 5. a 6.).

Oberlandmesser Lips: **Die artilleristischen Vermessungen in den letzten Kriegsjahren.**

Dělostřelecká měření v posledních letech světové války konali „dělostřelečtí trigonometři", většinou z řad občanských. Měli vyznačovati stanoviště nepřátelských baterií a pozorovatelů v trojúhelníkových sítích; podle toho byly pro baterie nakresleny plány, podle nichž bylo lze zahájiti bez dlouhého pozorování okamžitě účinnou palbu.

*) Byla to armáda gen. Boehna, která takovým způsobem překročila Marnu mezi Jaulgonne a Dormansem.

Ovšem bylo třeba k těmto pracím velmi mnoho času, a proto dostávaly baterie tyto plány často příliš pozdě.

Dělostřelci geometři byli, stejně jako útvary pro zvukoměřictví a meteorologickou službu, podřízeni přímo veliteli divisního dělostřelectva. Speciální úlohou jejich v zákopové válce bylo, aby trigonometrická síť byla rozšířena až k frontě, aby místa připojení byla zaznamenána zvláště a plány nakresleny podle měřitka 1:25.000 s mřížkovou sítí. Do této sítě byly vměřeny a naznačeny baterie theodolitů. Potom byly vypočteny pravoúhlé souřadnice pro důležitá místa a určeny hlavní směry pro střelbu. Tyto údaje byly základem pro plány baterií.

V pohybové válce, kde nebylo skorem nikdy lze připojiti se na síť nepřítelovu, musilo se ovšem místo plánů používati obyčejných map.

Generalmajor Borries podává obsáhlý rozbor dílu „Organisace" z publikace Gen. Schwarte **„Der grosse Krieg 1914-18"** (pokračuje v seš. 5. a 6.). Major Timler uveřejňuje obsah studie majora Johna S. Tratt-a zařazeného ve sboru pobřežního dělostřelectva Severních států amerických, o **„Taktické organisaci a upotřebení reflektorů při obraně proti letadlům"**.

Úloha světelných reflektorů ve studii vytčena a organisace nastíněna; lze provésti technicky. (Pokračuje v sešitě 5. a 6.)

5. a 6. sešit (obsahem):

Několik příkladů z publikace: Gén. Gossot et M. Liouville: **„Ballistique intérieure"**. (Paris 1922, libraire J. B. Baillière.)

Major Kretzschmann: **„Der Tunnel von Montmédy"**. Dvoukolejná trať Audun-Sedan-Charleville probíhá u stanice Montmédy tunelem 800 m dlouhým, který byl již roku 1870 po bitvě u Sedanu Francouzi tak poškozen, že se podařilo Němcům až za měsíc upraviti celou trať pro jízdu. V srpnu 1914 vyhodili Francouzové oba dva portály tunelu do povětří. Velitel německých železničních útvarů, který měl škodu napraviti, poznal, že rekonstrukční práce vyžadovati budou více času, a proto se rozhodl vystavěti dříve provisorní trať kolem tunelu. Trať byla vystavěna za 16 dní. (Byla dlouhá 3.85 km. stoupala až 1:35, ohyby měly poloměr až 180 m.) Jelikož bylo hned s počátku patrno, že dráha nestačí, začaly se ihned znovu stavěti zbořené portály a celý tunel byl obnovován. K práci byla organisována zvláštní dvě oddělení horníků po 100 mužích; výsledky však byly pranepatrné. Proto byly práce svěřeny firmě „Grün a Biffinger" v Mannheimu; ta provedla rekonstrukci do počátku května 1915. Studie podává detaily těchto prací a vypisuje zkušenosti, kterých bylo nabyto. —xy—

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

J. K. Skála: **Tři roky boje proti následkům války.**

Zpráva o činnosti Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence v Praze za léta 1919, 1920 a 1921.

Str. 196 a 6. diagramů. Rok, místo vydání a cena neudána.

Obsáhlá a velmi podrobně sepsaná zpráva podává statistické výkazy činnosti Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence v Čechách, který zahájiv činnost 1. května 1919 má vrátiti invalidy práci a životu, postarati se o ty, kteří se mohou již uživiti vlastní prací, a pomáhati vdovám a sirotkům po padlých a zemřelých. Úkol svůj řeší, odstraňuje povlovně podpůrnický systém, který byl možný za Rakouska, a chce svojí sociálně a národohospodářsky produktivní prací vrátiti invalidům mužné občanské sebevědomí, osobní hrdost válkou rozvrácenou a naučiti je vlastní práci a svépomoci. Úřad nechce býti nacionálně zaujat proti ostatním národnostem čsl. republiky.

Dělí se v praesidium, devět oddělení, účtárnu a pomocné úřady, a má úhrnem 441 zaměstnanců (31. XII. 1921). Kromě toho zřízeno je v Čechách 38 okresních úřadoven a invalidní referát při čsl. gen. konsulátu ve Vídni.

Ze statistických dat vyjímáme:

Koncem roku 1921 bylo uznaných invalidů s různými procenty neschopností: 110.592.

Invalidů, potřebujících různých orthopedických pomůcek (prothés a pod.) bylo do konce dubna 1922 14.470. Válečných slepců bylo 330 (12 důstojníků) a na péči o ně vynaloženo bylo za tři léta 4,381.960.70 Kč.

Cvičených invalidů českých (1919 až 1921) bylo 3.642, německých 1.116. Podpor bylo vyplaceno v roce 1921: Kč 1,980.977..21 v 4347 případech. —xy—

Fortušný a Škelenko, plukovníci ruského generálního štábu: **Jízda bolševické armády a jejich protivníků: Gen. Denikina, Polska a gen. Wrangela.** Tištěno jako rukopis. (Přeložil plukovník gen. št. Jar. Červinka.) V Cařihradě v prosinci r. 1920, 8°, str. 35, map 21. Cena neudána.

Autoři této velice zajímavé publikace označují ji jako „nástin, jevící se jako pokus shrnouti materiál, související s činností jezdectva v občanské válce na jihu Ruska a konstatovati základní idee činnosti taktických jednotek tohoto druhu zbraně". Podkladem úvah jsou jich osobní zkušenosti a studium všech pramenů a úředních pomůcek. Historických událostí, kterých používají k vysvětlení a rozboru činnosti menších jezdeckých částí, zúčastnili se oba autoři sami; čerpají tedy z vlastních poznatků.

V roce 1919 a 1920 operovaly na jihu Ruska veliké jezdecké skupiny, jež přímo rozhodovaly o osudu operací; jezdectvo dobylo po mnoha staletích opět převahy nad pěchotou a to po světové válce, kterou ovládla technika! Jak to bylo možno? Válečné fronty vzniklé za občanské války v jižním Rusku byly tak rozsáhlé, že nebylo možno hustě je obsaditi vojskem; „podrážděnost, přílišné působení deprimujících dojmů, všeobecně nedostačující výcvik vojsk následkem nezbytného rychlého vytvoření částí a nutností jejich okamžitého zasáhnutí do boje, přivedly k tomu, že rozhodující vliv v občanské válce získaly manévr a útok chladnou zbraní, což utvořilo takovým způsobem vhodné podmínky pro válečnou činnost jezdectva". — Boje dokázaly též, že rozhodující výsledky mohou býti dostiženy jedině činností jezdectva, spojeného ve veliké taktické jednotky.

V světové válce málo kde utkaly se jezdecké formace v pospolitém boji; v r. 1919 a 1920 vidíme však na jihu Ruska bitvy největších jezdeckých skupin.

Sovětská vláda počala teprve po svých porážkách ke konci roku 1918 tvořiti počátkem roku 1919 své rudé jezdectvo; na podzim t. r. byly vytvořeny již tři silné úderné skupiny jezdecké; koncem léta roku 1920 měla rudá armáda již 24 jezdeckých divisí a 8 jezdeckých brigád. Porážka sovětských armád na polské frontě a rozpuštění jedné jezdecké divise zmenšilo počet na 21 jezdeckých divisí a 8 brigád. (40—50.000 šavlí.) 4—5 jezdeckých divisí utvořilo jezdeckou armádu, jíž přiděleny skupina letecká a 2—4 obrněná auta. Jezdecká divise sestávala ze tří jezdeckých brigád (po dvou plucích, každý po třech korouhvích a jednom kulometném oddělení; pluk 4—6 eskadron) ze 6 obrněných aut, ze tří jízdních baterií dělostřelectva (12 třípalcových děl z roku 1902) a z radiové stanice. Samostatné jezdecké divise působily buď zároveň s pěšími divisemi, anebo tvořily některé z nich dočasnou jezdeckou skupinu. Sovětská vláda disponovala větší zálohou mužstva a koňstva, za to nedostačoval technický materiál; okolnost tato vysvětluje malý počet dělostřelectva a pancířových aut a vytvoření šestiplukové divise.

Jezdectvo Denikinovo jihoruské branné moci rozvíjelo se za velmi výhodných podmínek, takže měl gen. Denikin počátkem října 1919 početně značně silnější jezdectvo nežli bolševici. Kozácké oblasti (Donská, Kubánská a Terská) a Ukrajina byly zdrojem jezdeckých armád. Číselná převaha jihoruského jezdectva nad rudým byla značně oslabena jeho nestejnorodým složením a různým způsobem života v největších jeho částech. Rudá jízda byla tehdy organisována pouze ve dvou skupinách (skupina Buděnného a skupina Žloby) a byla zabezpečena silnou pěchotou. Gen. Denikin musil vzhledem k tomu, jak svoje jezdectvo tvořil, organisovati dvě odlišné části: jezdectvo pravidelné z Ukrajiny a Kozácké; prvé organisoval štáb vrchního velitele, druhé bylo závislé od Kozáckých vlád a mělo svoji organisační samostatnost. Mimo to musilo chrániti Denikinovo jezdectvo vzhledem k malému stavu jihoruské pěchoty různé úseky fronty a nemohlo se tudíž řádně uspořádati.

Pravidelné jezdectvo tvořilo jeden jezdecký armádní sbor (1. a 2. jezdecké divise, každá po dvou brigádách, tyto po třech plucích, pluk po 3 korouhvích po 2 eskadronách a 1 kulometném oddělení vzoru Maxim, Wickers a Lewis; u divise 2 dělostřelecké baterie třípalcových ruských děl vz. 1902 a radiová stanice; u armádního sboru mimo to skupina obrněných aut a radiová stanice). Kozácké jezdectvo tvořilo samostatné brigády, divise a armádní jezdecký sbor; jich organisace byla podobná jako u regulérního jezdectva.

Jezdectvo ruské armády gen. Wrangela. Jezdectvo generála Denikina přestalo existovati v březnu 1920 v Novorosijsku a na západním Kavkazském pobřeží. Generál Wrangel musil poznovu své jezdectvo vytvořiti, a to při velmi malém počtu koňského materiálu na Krymu i v severní Tauridě. Do listopadu 1920 bylo již 5 divisí a samostatná brigáda, celkem 7500 šavlí. Kromě toho měla každá pěší divise jednu jezdeckou korouhev o 2 eskadronách, jako svoje zvláštní divisijní jezdectvo. Vůči sovětskému jezdectvu jeví se zde nedostatek lidské-

ho materiálu, za to hojnost technického materiálu; utvořeny zde na rozdíl od dřívějších formací, divise o 4 plucích, hojně opatřených dělostřelectvem (čtyry baterie), pancířovými auty a letectvem. Technika nahražovala tu množství.

Organisace byla téměř tatáž u gen. Denikina.

Polské jezdectvo skládalo se koncem roku 1920 ze 13 brigád, jež rozděleny byly mezi armádami a netvořily, pokud známo, větších celků. Organisace byla dříve uvedeným podobna.

Nedostatek místa zabraňuje nám přihlížeti podrobněji k dalšímu obsahu zajímavé studie, kde autoři podávají vývoj zásad, podle níž různé ony jezdecké útvary na jihu Ruska bojovaly. Metody boje ruského jezdectva objasněny jsou podrobně v připojených popisech různých bojů na jihoruském bojišti, jako: Boj u Carycina 27. července a 23. srpna 1920, pronásledování druhé jezdecké sovětské armády donským kozáckým armádním sborem jižně Nikopole 16. října 1920 atd.

Publikace vybavena je velmi cennými náčrty a skizami, které kreslil pluk. topogr. Čečelev.

Považujeme knihu za důležitý pramen pro dějiny občanské války 1919/20 na jižní Rusi a doporučujeme ji vřele ke studiu. —xy—

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Podplukovník E. Cholet: **L'art militaire dans l'antiquité chinoise. Une doctrine de guerre bi-millenaire.**

Podplukovník E. Cholet podává výňatky ze spisu otce Amiota, misionáře v Pekingu (působil v letech 1734—1794). Tento spis vyšel roku 1772 u Didota v Paříži s názvem „Vojenské umění čínské, neb sbírka starých poznámek o válce". Byla to sbírka desíti předpisů různých čínských generálů a rytin, znázorňujících cvičení, oděvy a vývoj čínské armády a různých vojenských nástrojů.

Kdy byly tyto předpisy napsány, není známo, známe pouze jméno knihy: Vu-king a zásady sedmi čínských slavných vojevůdců, kteří sluli: Sin-tse, On-tse, Sema-fa, Veu-toni, Leao-tse, San-io a Lon-tao.

Otec Amiot, slavný sinolog a autor „Konfucia", po delších jazykových obtížích vytvořil podle tatarsko-mandžuského slovníku překlad třinácti článků Sin-tseových, šesti On-tseových, šesti Se-maových a dvou Lon-taových.

Hned na počátku můžeme se tázati, jaký praktický význam má podobná kniha vůbec pro nynější poměry?

Čtenář nesmí ovšem v těchto článcích hledati zábavných podrobností, poučných předpisů ani praktičnosti pro svou zemi, musí si neustále pamatovati, že se píše o Číňanech a že tyto zásady jsou ze šerého starověku.

Vojenská literatura všech zemí nevšímala si čínských vojevůdců, které misionář přeložil. Studium pravidel a válečných způsobů, diskuse a kritika objevují se v této literatuře až z dob řeckých a římských. Psal-li někdo o Egypťanech, Asyřanech, Peršanech nebo Médech, bylo to pouze tápání v archeologických stopách, které vrhaly nejasné světlo na antickou historii. Tím větší tedy jest pro nás překvapení. Pročteme-li stránky této knihy, obsahující plno myšlenek, druhdy trochu záhadných, ze kterých však lze vybrati nezvratné a hluboké pravdy, podivíme se, co vše jsme až dosud považovali za plody velice pokročilé civilisace.

Zvláště překvapuje naprostá shoda předpisů starých vojevůdců čínských s předpisy, které považujeme za základ moderních doktrin. To utvrzuje naši domněnku, že podobná pravidla, vzniklá vývojem neobyčejně důležitých událostí, jsou již sama jakousi přirozenou doktrinou všech národů všech věků.

Nalézáme v nich pravdy, které mnozí považují za nové. Zdánlivě jsou nejasné, ale ve zvláštních případech objeví se, že jsou přesné a úplné a že se takovými zásadami řídily lidské zápasy; jsou tak prosté, že národ, spravuje se jimi, potřeboval prostředků pouze základních, nejprostších.

Dosud bylo nám nesnadno, odhaliti zákony, které řídily válečnou činnost té doby, vyznačující se prostředky velmi jednoduchými a nepatrným množstvím věcí; teprve tato sbírka podává souhrn předpisů, jejichž cena a užitečnost vzbuzovaly povždy úctu vojevůdců všech věků.

Ovšem hledáme v nich marně, co by se podobalo našim pojmům o mobilisaci, soustředění sil a organisaci služeb.

Zda se však toto vše nezměnilo podstatně časem, nebo prostředky? A čím to bude zítra?

Najdeme v nich však mnohé zásady, jak nejlépe využíti sil a hmotných prostředků.

Doktrina Vu-kingova, stará dva tisíce let, má různé zajímavé vlastnosti: jest filosofická, humánní, rozumná, umělecká a částečně též morální.

Její předpisy opírají se většinou o pevné závazky; jsou založeny na poznání člověka a svazků jeho se společností. Soukromý zájem jest vždy podřízen zájmům národním, rodinným a společenským, morálka jest v ní základnou všeho poznání. Všechny tyto procesy vyplývají ze všeobecné myšlenky: Jest nezbytně třeba ve všech věcech vynikati nad nepřítele!

Aby dosáhli tohoto cíle, snaží se Číňané nejdříve své protivníky oslabiti, aby si zajistili převahu. Pro tento účel považují za oprávněné všechny prostředky: lest, zradu, vnitřní nesváry, mravní zvrhlost a pod. Všechna úsilí mají jediný veliký cíl: t ř í š t i t i nepřítele.

Čínští generálové dobře věděli, že pouze bitva, vedená uvědoměle, bude vítězná.

Byli si vědomi, že „silný" znamená „spojený" a netříštili tudíž svých sil; znali základní podmínky: nezbytnost rozvědky a tajnost svých záměrů.

Jednali vždy energicky.

K opatrnosti, předvídavosti a rozvaze radila jim moudrost, ke lsti plemenné nadání, drobnost a titěrnost byly jim zvykem pořádku a extremní pravidelnosti, a proto snažili se nepřátelskou překážku raději obejíti, než ji zdolati většími silami nebo rychlým náporem.

Jeden z nich, Sin-tse, vítězil vždy, jsa věren těmto zásadám, a pouze generálové, kteří zapomněli těchto naučení a nevěděli si rady v různých okolnostech, podlehli později prudkým nájezdům mongolských dobyvatelů a džingischánových jezdců.

Kniha podpl. Choleta obsahuje čtyři kapitoly zásad těchto předních čínských vojevůdců, účelně seřazené.

P r n í k a p i t o l a pojednává o válce, armádě, o počtu vojska, o morálce a disciplině.

D r u h á k a p i t o l a o osobě generála a jeho vlastnostech, o čase, vzdálenostech a okolnostech.

T ř e t í k a p i t o l a seznamuje nás se zásadami iniciativy a svobodné činnosti, s rozvědkou a tajností, se zásadami směru, s kombinací válečných úkonů a se zásadami hospodárnosti sil i spojeného úsilí.

Č t v r t á k a p i t o l a poučuje nás o všech rozkazech k bitvě ofensivní i defensivní.

Dílo jest zajisté pozoruhodné a zasluhuje náležitého zájmu, neboť odhaluje nám hluboké zásady šerého dávnověku; ty platí dodnes — změnily se pouze prostředky... K. Ř.

b) Ruská.

L. A. K r o l: **Za tri goda.** (Vospominanija, vpečatlěnija i vstrěči.) Biblioteka svobodnoj Rossiji No. 17. Vladivostok 1922. Str. 212. Autorem knihy „vzpomínek, dojmů a setkání" za tři pohnutá léta (od konce 1917 do jara 1920) je politik nám z Ruska dosti známý. Brzo po našem vystoupení proti bolševikům probral se z Moskvy přes frontu na území osvobozené od sovětské vlády, účastnil se státních porad v Čeljabinsku a v Ufě, byl ministrem financí a zástupcem premierovým v zatímní vládě uralské, za diktatury Kolčakovy byl pro své levé projevy nazýván bílou vranou mezi kadety, v letě 1919 stal se za permské gubernské zemstvo (krajský sněmík) členem omských Hospodářských porad, s nimiž někdy koncem listopadu přijel do Irkutska, kde v zasedání Porad vystoupil s velmi ostrou kritikou Kolčakovy vlády. Po pádu této vlády odjel do Vladivostoku, kde jsme ho našli v Lidovém shromáždění poamurském horlivým podporovatelem vládní koalice, v níž na jednom křídle byli zástupci velkého obchodu a průmyslu, na druhém — komunisté; nemýlím-li se, stal se pak i členem takové koaliční vlády.

L. A. Krol byl na podzim 1917 zvolen za kadetskou stranu do všeruského ústavodárného sněmu a v prosinci se chystal jeti na jeho zasedání. Tím počíná první část jeho knihy, nazvaná „V Moskvě" (leden—červen r. 1918). Ústavodárný sněm dali bolševici po prvé schůzi rozehnati. Krol zůstává v Moskvě a účastní se práce v ústředním výkonném výboru své strany a ve Svazu pro obrodu Ruska, pokrokové organisaci protibolševické; tam také založil podnikatelskou společnost, jejíž členství mu umožnilo dosti hluboko nahlédnouti do metod sovětského hospodářství. V krátkých, přehledných kapitolách vypravuje o počátcích sovětské vlády, o její malé pevnosti, o brestském míru, o poměru Němců a spojenců k bolševikům a k veřejnosti nebolševické, o dvou směrech v této veřejnosti, které si vytvořily i dvě paralelní organisace, Svaz pro obrodu Ruska (stoupenci lidovlády) a Pravé, později Národní centrum (stoupenci monarchie), podává zajímavé obrázky z prvních dob sovětského úřadování a z jejich nezdařilých pokusů hospodářských, vykládá názory, jaké v jeho straně a některých skupinách jiných panovaly o různých časových otázkách — pro naše poměry důležitý je zdrželivý poměr ke spojenecké intervenci.

Koncem května konala se v Moskvě konference strany kadetské, která jed-

nomyslně se vyslovila proti orientaci germanofilské; hned po ní arestovaly sovětské orgány — snad na pokyn německého vyslance Mirbacha — celou řadu příslušníků strany; Krol tomuto osudu ušel jen náhodou. Současně přicházejí zprávy o tom, že na Volze vystoupili proti bolševikům Čechoslováci, a že se tam tvoří nová vláda. Koncem června odjíždí Krol z Moskvy, aby se dostal za Volhu. Spolu jedou dva eseři, Argunov a Pavlov. Všichni tři jsou delegáty Svazu pro obrodu Ruska, jehož jménem mají navázati kontakt s protibolševickou vládou.

Šťastnou cestou přes frontu počíná druhá část knihy „Za Volhou" (červenec—září 1918). V ní zachycuje své nepříznivé dojmy ze samarského Komuče (komitétu členů ústavodárného sněmu) i jeho předchůdce, vlády sibiřské (v Omsku), ze kterých vznikl plán, vytvořiti pro oblast Uralu samostatnou zatímní vládu; vypravuje o čeljabinských poradách v červenci a v srpnu a ufimských v září — zejména posledním jsou věnovány tři dlouhé kapitoly — referuje o počátcích činnosti oblastní vlády urálské a potížích, které se jí činily zejména z Omska atd., často zmiňuje se ovšem i o našem vojsku a některých lidech z jeho vedení. Tato část ukazuje, jak málo bylo mezi Rusy na vedoucích místech osobností schopných, se širším rozhledem, obětavých, a jak mnoho tam bylo malicherné nevraživosti, osobní ješitnosti a stranického egoismu. Je zajímavé, že v knize příslušníka strany buržoasní více jest odsuzována vláda omská, nežli samarští socialisté-revolucionáři, třeba ani těm nic neodpouští.

Část třetí je nadepsána „Boj o vládu", a zahrnuje události od září 1918 do června 1919. Je to hlavně hnusný boj sibiřské vlády proti direktoriu, zvolenému v Ufě, zakončený kolčakovským převratem. Krol bezohledně črtá obraz politického i mravního rozkladu ve vládě a vojenské zvůle, v území přífrontovém; nešetře ani vlastní strany, odhaluje pravou podobu jejího nového ústředního výboru (asijského) i tak zv. omského bloku.

Části čtvrté, zachycující události v druhé polovici r. 1919 a v prvních čtyřech měsících 1920, je vyhrazen obraz „Súčtování", které nezbytně muselo přijíti za dřívější hříchy. Mnoho místa je tu věnováno omské vládě a hospodářským poradám, pak jednáním v Irkutsku a boji o toto město. Kniha jest zakončena obrázkem Čity a příjezdem do Vladivostoku, kde po japonském převratu (na počátku dubna) našel její autor nové pole působnosti — v koalici s komunisty, před nimiž utekl z Moskvy a pak z Irkutska.

„Píši pro současníky a ne pro historika," praví Krol v stručné předmluvě své knihy. Pro ně shrnuje vývody ze svých zkušeností za ta tři léta v tyto body (na konci předposlední kapitoly): za prvé, že všechna místní povstání jak proti sovětské vládě, tak proti diktatuře s prava, byla odpovědí na zvůli, stávající se nesnesitelnou a neměly za účel nějakou určitou státní formu; za druhé, že massy si nepřejí dlouhé občanské války; za třetí, že při jinak stejných podmínkách, bolševism s leva nachází větší procento přívrženců a podporovatelů, než bolševism s prava; nakonec, že nelze počítati na úspěch ozbrojeného boje s bolševiky proti vůli širokých mass. Odmítá vývod, který by se mohl dělati z vítězství bolševiků nad Kolčakem, Denikinem a j., že massy stojí rozhodně na straně vlády sovětské vlády.

Význam svých zápisků pro historika oceňuje sám Krol (v téže předmluvě) takto: „Snad přispějí k vyjasnění psychologie veřejných a politických pracovníků v těch dobách, jichž se týkají". Po této stránce mají jistě velkou cenu, protože jejich autor — přes to, že všude hledí ukázati správnost vlastní politické linie — vynasnažuje se a dovede býti upřímný. V tom ohledu je někdy pravým opakem bývalého člena sibiřské vlády a Kolčakova ministerstva G. K. Ginse, který ve velké, dvojdílné knize „Sibir, sojuzniki i Kolčak", pojednal o událostech téže doby.

Na mnoha místech, jak jsem již řekl, zmiňuje se Krol o našem vojsku. I tu hledí být objektivní. Ukazuje na příklad (dvakrát) dobře na zvláštní ráz našeho vojska, vyplývající z povahy dobrovolnické armády revoluční; snad trochu příliš podtrhuje v prvním období po vystoupení naši závislost na spojencích. Ale zase když velmi odmítavě se vyjadřuje o vydání admirála Kolčaka, neopomene konstatovat, že to nebyl jednostranný akt Čechů, nýbrž že byl proveden za plného souhlasu (s blagoslovenijem) těch, kteří Kolčakovi nabídli ochranu. Je ovšem přirozené, že se tam vyskytly nepřesnosti; tak bych nesouhlasil s jeho výkladem příčin známého memoranda z listopadu r. 1919.

Knihu Krolovu považuji za důležitý dokument v diskusi o naší intervenci v Rusku. Stoupencům intervence vykládá, jak zdrženlivě se na ni dívali i v kruzích jim politicky blízkých, a ukazuje s hlediska nesocialistického, jak špatně se po převratu na území námi osvobozeném vyvíjely poměry a jak — především vinou skupin buržoasních, — neodvratně vedly ke katastrofě.

J. Kudela

Anatolij Gan (A. Gutman): **Rossija i bolševism.** Časť pervaja. 1914—1920. Vydáno v Šanghaji r. 1921. Cena 5 dollarů (emigrační).

Obsah své knihy, jež má podtitul Materiály pro dějiny revoluce a boj s bolševismem, naznačuje autor v úvodu takto: Má práce není ani dějinami války, ani dějinami revoluce. Kniha zahrnuje jen sebrané materiály, dokumenty, fakty a episody z velké války, první i druhé revoluce, z dějin boje s bolševismem na Volze, na Urále a na Dálném Východě za poslední tři a půl roku z dějin vlády admirála Kolčaka a tak zvané spojenecké intervence.

Pisatel je novinář. Kniha je sbírka jeho vlastních a cizích článků, které náhodou s sebou přivezl do Japonska, dále různých výpisků z knih a časopisů; to všecko je v ní seřazeno dost ledabyle, při čemž jakousi nití k navlékání různorodých materiálů je vývoj války a revoluce až do Kolčakova převratu. V druhé části, jejíž podrobný obsah je otištěn na druhé straně obálky, bude pod názvem Sibiřská epopeja pokračováno až do likvidace tak zvaného dálněvýchodního bufera (nárazníkového státu mezi sovětským Ruskem a Japonskem); v třetí části pak chce podat přehled činnosti sovětské vlády za tři leta.

O mnoha událostech píše jako očitý svědek nebo jako člověk, jenž jim nestál daleko. „Moje aktivní účastenství v boji se sovětskou vládou — praví v úvodu — počalo se už v Moskvě, hned po bolševickém převratu, pak jsem v něm pokračoval v závodě Iževském a Votkinském v září 1918, nato v Ufě, v Jekatěrinburgu, Tjumeni, Omsku, Vladivostoku a na konec v Japonsku a Číně.“ V Ufě a pak v Jekatěrinburgu byl členem redakce Otěčestvennych Vědomostí, v nichž psal velmi ostré, přímo nenávistné články proti našemu vedení a vojsku; stejným způsobem psal o nás později ve Vladivostoku, kde vydával nějaký hospodářský list, a v Japonsku v časopise Dělo Rossiji. V posledně jmenovaném listě uveřejnil pod pseudonymem Slavjanofil jakousi stručnou historii našeho vojska; v knize cituje z ní celé kapitoly, přeplněné nejen nesprávnostmi, ale nepoctivostí a nezastíranou nenávistí.

Gan-Gutman hlásí se otevřeně k orientaci německé a japonské. V prvních dvou hlavách, nadepsaných Rusko a Německo, čteme tyto věty: Ve spolku s Ruskem bylo by Německo bývalo nepřemožitelným. Hospodářská politika Německa v Rusku nebyla výbojná; podporovala náš průmyslový i zemědělský pokrok. Mezi životními cíli a úkoly obou národů nebylo jakéhokoliv vnitřního nesouhlasu. Rusko mohlo si dovolit i takový luxus, jako dát Němcům kolonisovat nejlepší naše země na jihu, na Volze, v orenburské oblasti a na Sibiři. — Příčiny války pak jsou vyloženy takto: Světová provokace podařila se skvěle. Nejjemnější diplomatické intriky, které dlouho a úporně byly snovány v Londýně a v Paříži, jsouce namířeny stejně proti světovládě Německa, jež ohrožovala Anglii a Francii jako proti ruskému medvědu, jenž stále sílil a se roztahoval, skončily rozbitím Německa a skoro smrtelným poraněním Ruska, které z vděčnosti za miliony životů, obětovaných v cizím sporu, nyní nelítostně dobíjejí.

Rusko nemělo do války vstupovat, a když se tak již stalo, tedy hned po revoluci měla Zatímní vláda rozřešit palčivou otázku o míru, aby za každou cenu se dostala z války, Rusku vnucené. (Str. 139.) Němci ani na počátku roku osmnáctého nedovedli počítat s náladou v hlavních městech: kdyby tehdy byli udělali konec sovětské vládě, kdyby byli přišli do Moskvy a pomohli Rusům vytvořit národní vládu, mohli si lehce získat přízeň ruského národa, který z vděčnosti byl by zapomněl na staré křivdy. A kdo ví, jak by byla skončila válka, kdyby se bylo Rusko třeba jen pasivně postavilo tehdy na stranu Německa. Možná, že bychom se nyní nemuseli doprošovati od Anglie a Francie hmotné podpory pro několik tisíc uprchlíků. (Str. 199.)

Ze spojenců nenávidí především Anglii: Anglosasi zotročili nejen tělo, nýbrž i duši ruského národa, stojí doslovně na str. 207. Atd. Jen snad nenávist k našemu vojsku je ještě větší, skoro tak veliká jako zášť k ruským bolševikům a socialistům. Nepravdy a sprosté lži, které o nás do knihy napsal (vydal je také v samostatné brožuře pod názvem Argonauti v Sibiři), nemohou vůbec býti předmětem polemiky.

Historické ceny kniha ovšem nemá. Je na příklad zajímavé, že se ani slovem nezmiňuje o dvou hlavních tajných organisacích protibolševických v Moskvě, Národním centru a Svazu pro obrodu Ruska, a vypravuje jen o jakémsi svazu pro ochranu vlasti a svobody. Snad jen kapitola o povstání na závodě Iževském a Votkinském a o jeho likvidaci vzbudí zájem, protože v ní vypravuje z vlastního názoru o událostech málo známých. Jinak bylo by možno knihy použít jako sbírky materiálů, které zatím jsou třeba jinak nepřístupné; je však těžko spoléhat na její přesnost: citáty jsou hodně libovolné, pramen udaván málo určitě (tak

na příklad velmi důležitá pro nás kapitolka Dobytí zlatého pokladu má jako pramen udáno: Věst. Fin.).

Dokumentární cenu by kniha Ganova mohla mít pro charakteristiku germanofilských, japonofilských, protispojeneckých a protičeských nálad krajní ruské pravice, nálad, které silně se uplatňovaly také v Omsku za Kolčaka a měly nemalý vliv na vývoj událostí na Sibiři. J. Kudela.

N. V. Kolesnikov: **Francia ili Germania? Tom I. Vladivostok 1921.** Cena 4 ruble.

Autor uvádí se na obálce těmito tituly: plukovník generálního štábu, skutečný člen Císařské ruské společnosti pro vojenskou historii a Společnosti pro historii, archeologii a etnografii při císařské kazaňské universitě, býv. náčelník štábu II. gardové jízdní divise (za války s Německem). Odpověď na otázku vzatou za název knihy podává hned její věnování: S pocitem hlubokého nadšení posvěcuji svou skromnou práci Veliké Francii. A ještě jednu důležitou črtu o autoru podávají hned první stránky knihy; v úvodě čteme: Zmlkají křiky a divoká lůza s touhou hledí do mlh neznáma, očekávajíc cesara... Caesar venit.

Kniha je rozdělena na tyto oddíly: Před válkou (zejména vytýká nedostatečnost a pochybenost ruských příprav k válce), Velká světová válka (temperamentním pérem novinářovým zachyceno mnoho obrázků z různých let války, v nichž se ukazuje na oběti Ruska pro vítězství spojenců), Velká neruská revoluce (oddíl tento je posvěcen světlé památce Jeho císařského veličenstva Gosudara imperatora Nikolaja Alexandroviče a legendárních bohatýrů ruské země: vrchního vládce admirála Kolčaka, generálů Duchonina, Kaledina, Kornilova, Alekšejeva, Markova, Drozdovského a Kappela, zhynuvších v boji se zrádci Ruska). Pro charakteristiku poměru autorova k ruské revoluci uvedu názvy některých kapitol z třetího oddílu, který zabírá více než dvě třetiny knihy: Bez kormidla a bez plachet, Bonapart domácí výroby (Kerenskij), Rudý Jidáš (Lenin). Velký Kain, Strategický vaudevil, Majáky šílenství, Carství noci.

Druhá kniha bude se — dle předběžného oznámení — skládat z těchto oddílů: Boj za čest Ruska, Slované, Východ a západ, Německo, Japonsko, Francie. K prvnímu dílu je na 43 stránkách připojeno 37 příloh, z nichž zajímavá je příloha druhá Tragický osud ruské císařské rodiny, podávající v překladu zápisky P. Gilara, učitele následníkova, a některé jiné dokumenty o téže události; ostatní přílohy otiskují jednak některé projevy revoluční (pověstný příkaz č. I.), jednak autorova osobní vysvědčení z různých míst a služeb (jimi potiskl 14 stran).

Autor knihy není starý muž: na počátku roku 1918 byl kapitánem a na jaře téhož roku navštěvoval akademii generálního štábu v Jekatěrinburgu, ale názvy jeho knih je zaplněna větší polovička zadní strany obálky; jsou to obrázky z vojenské historie (Rok 1912, Velká válka) a z dějin rodu Romanových, studie z válečné theorie a výchovy, ale je mezi nimi také beletrie (čtyřaktová tragedie Smrt císaře Nikolaje II., která prý byla přeložena do jazyka francouzského, čínského a japonského, Císař Michail, epická báseň o 15 zpěvech, a j.). Kromě toho na posledních dvou stranách knihy oznamuje: Nemaje sám možnosti vydat své spisy, obracím se k lidem, kteří by chtěli vzít na sebe vydání těchto mých prací — načež následuje 17 titulů se stručnými obsahy knih; pro interesenty je udána tato adresa: Vladivostok, Ruský monarchistický spolek Car a lid. Obsahem knihy je v podstatě totéž, co vydaných dříve; pro nás snad by měly zájem tyto: Sedm měsíců v armádě Vrchního vládce, II. díl knihy Válka a revoluce v letech 1914—1921, nadepsaný Diktátor; z prací beletristických uvádím některé názvy: drama Cesar (Ať žije císař), drama Rudý vůdce, drama Generál Svoboda (Diktátor).

Jeho plodnost bohužel neodpovídá ani zdaleka vnitřní ceně jeho prací. Po stránce historické mohou mít význam jen, pokud podávají materiál vzpomínkový, ač i ten není dost spolehlivý, protože procházel filtrem jeho pazoušů krajně monarchistických a zuřivě protižidovských. Z knihy, o níž referuji, může nás zajímat vlastně jen kapitola XIX., nadepsaná Podplukovník Muravěv, která vypravuje o známém bolševickém veliteli, jenž dvakráte přišel do styku s naším vojskem na Rusi, a trochu odhaluje pozadí jeho nezdařeného protibolševického vystoupení v Simbirsku. J. Kudela.

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 4.

Major gen. štábu F. MARVAN:

Záhada německého ústupu od Marny.

Bitva na Marně jest mezníkem ve vývoji světových dějin. Tam utrpěla pyšná německá armáda první veliký nezdar, a názor, že touto bitvou prohrálo Německo válku již r. 1914, jest zcela správný.

Němci ovšem dokazují, že jejich armáda nebyla na Marně poražena, a že rozkaz k ústupu od Marny byl dán podle nesprávných předpokladů vůdců některých armád. Jest nasnadě otázka, pokud působilo německé hlavní velení na vývoj událostí v kritických dnech 8. a 9. září 1914. A právě tato záhada není doposud objasněna zcela náležitě a podle lidských dohadů již nikdy vysvětlena nebude.

Jde tu o úkol podplukovníka gen. štábu Hentsche. Ten byl dne 8. září 1914 poslán Moltkem, náčelníkem německého generálního štábu, k bojujícím armádám, aby u nich působil jménem hlavního velitelství.

Hlavní velitelství bylo za bitvy na Marně v Lucemburku, více než 200 km od pravého křídla vojsk na této frontě. Spojení s armádními veliteli bylo velmi chatrné pro velkou vzdálenost, a poněvadž Francouzové přerušili všechna spojovací zařízení, a zařízení ta nebylo lze řádně opraviti, poněvadž vojska postupovala rychle. Používalo se proto většinou bezdrátové telegrafie. Ta však nebyla tehdy ještě tak dokonalá, jako nyní nebo později, a nebyla tudíž spolehlivá. I důležitá hlášení od armád pravého křídla, kam bylo spojení obzvláště obtížné, bývala zpožděna i o 24 hodin.

Chceme-li vypátrati, proč byl podplukovník Hentsche poslán k bojujícím armádám, musíme si především představiti situaci na bojištích po zahájení francouzské protiofensivy a zvláště dne 8. září 1914.

Útok 6. francouzské armády generála Maunouryho do boku německé I. armády generála Klucka, souvisel se všeobecnou ofensivou veškeré francouzské armády. Tento všeobecný útok, který se počal dne 6. září 1914, vyvíjel se do 8. září asi takto:

Armáda generála Maunouryho dobyla ve dnech 6. a 7. září úspěchu, zatlačila pravý bok německé I. armády na východ, ale její ofensivní schopnost byla tuhým německým odporem značně zeslabena. Generál Kluck pojal úmysl vrhnouti se vší silou především na tuto armádu, a převedl proto do večera 8. září svůj III. a IX. armádní sbor se svého levého křídla na křídlo pravé, aby obchvátil se své strany levý bok francouzské 6. armády. Vyjmutím těchto dvou sborů vznikla mezi levým křídlem 1. armády a pravým křídlem 2. armády značná mezera; ji chránily nedostatečně jezdecké jednotky. Toho využila anglická armáda a vrazila se jako klín mezi tyto dvě německé skupiny, ohrožujíc jejich vnitřní boky.

Německá 2. armáda narazila ve dnech 6. až 8. září na protiútočící spojence. Kdežto zápas uprostřed bojové fronty byl neroz-

hodný, podařilo se Angličanům dne 8. září zatlačiti pravý bok 2. německé armády.

Německá 3., 4. a 5. armáda bojovaly těžce v dosažených prostorech proti francouzskému náporu.

Německé hlavní velitelství mělo o těchto bojích jen kusé zprávy, ale obsah jejich poukazoval na to, že situace německých armád, hlavně pak situace na pravém křídle, jest velice vážná, ne-li kritická. Domnívalo se však, že nebezpečí, hrozící postupem Francouzů na pravém křídle, bude lze ještě odvrátiti, bude-li lze včas zabrániti, aby armády neustupovaly.

Poněvadž však armády nemohly míti správného úsudku o povšechné situaci a o vážné chvíli, rozhodl se šéf generálního štábu, generál Moltke, poslati k armádám nejvíce ohroženým, t. j. k armádě 1. a 2., spojovacího důstojníka s rozsáhlou plnou mocí, aby nabyl přímo jasné představy o skutečném stavu na frontě, zabránil případnému úmyslu ustoupiti, a kdyby se tyto armády byly již před jeho příchodem daly na ústup, měl je jménem hlavního velitelství říditi tak, aby za ústupu nevznikly kolise.

Za spojovacího důstojníka byl vybrán podplukovník generálního štábu Hentsch, který byl tehdy přednostou zpravodajského oddělení německého hlavního velitelství. Jeho úkol byl mu oznámen ústně přímo od náčelníka generálního štábu v přítomnosti přednosty operační kanceláře (tehdejšího) plukovníka Tappena a (tehdejšího) podplukovníka Dommesa. Písemně nebyl tento rozkaz zaznamenán ani ppl. Hentschem, ani nikým z ostatních zúčastněných. Teprve později pokusil se jak ppl. Hentsch, tak ppl. Tappen, zaznamenati co nejpravdivěji a doslovně onu instrukci a plnou moc, dané generálem Moltkem.

Poněvadž se to stalo již po prohrané bitvě, jsou ovšem obě tyto „autentické" zprávy různé, neboť i při nejlepší snaze po objektivnosti nechtěl nikdo přejmouti přímou odpovědnost za věci, kterým bylo toto poslání podkladem.

Poněvadž jest to pro posouzení případu velice důležité, chci je zde vypsati doslova.

Podplukovník Hentsch ve své zprávě ze dne 15. září 1914 o své cestě k 1. až k 5. armádě uvádí (stručně):

„Byl jsem dne 8. září asi v 10 hod. poslán šéfem generálního štábu Moltkem k 1. až k 5. armádě. Uložil mi naříditi, kdyby bylo nezbytně třeba („im Notfalle"), ústup 1. až 5. armády za Veslu a do čáry severních okrajů Argon."

Tuto svou zprávu doplnil později (14. května 1917) dalším určitým prohlášením, že mu gen. Moltke a plk. Tappen dali výslovně plnou moc k samostatnému jednání jménem nejvyššího velitelství, poněvadž se spojení i bezdrátovou telegrafií uskutečnilo mnohdy později než za 12 hodin. Nemohl tudíž, děj se co děj, čekati, až jak rozhodne nejvyšší velitelství.

Zpráva plk. Tappena jest ze dne 4. dubna 1917 a zní takto (stručně):

„Podplukovník Hentsch dostal asi tyto pokyny: Orientujte se u armádních velitelství a podejte zprávu nejvyššímu velitelství. Kdyby armády na pravém křídle při Vašem příchodu ustupovaly, pokuste se říditi je tak, aby byla vyplněna mezera mezi 1. a 2. armádou; první armádu řiďte podle možnosti k Soissonu."

K tomu dodává, že se přesně pamatuje na doslovné znění tohoto rozkazu, poněvadž se často o něm jednalo.

Prozatím nehodláme kritisovati těchto dvou dokumentů. Pozorujme dále, co dělal ppl. Hentsch.

Hentsch odjel automobilem dne 8. září asi v 10. hod. ze stanoviště nejvyššího velitelství v Lucemburku k 5. armádě. S ním jeli kapitáni Köppen a Koenig. U 5. armády, jakož i u 4. a 3., ke kterým postupně přijel, byla situace povšechně uspokojivá.

Asi ve 20. hod. téhož dne přibyl ke stanovišti velitelství 2. armády v Montmortu. Tam dostal zprávy, že armáda na svém levém křídle má úspěchy, na pravém však že stěží odolává proti útokům nepřítelovým. Největším nebezpečím zdálo se armádnímu velitelství to, že bylo příliš vzdáleno levé křídlo 1. armády. Přesto chtělo velitelství své postavení držeti i příštího dne, a doufalo, že se mu to zdaří, nebude-li obchváceno jeho pravé křídlo. Hentsch podal ještě téhož večera nejvyššímu velitelství zprávu, že je situace 2. armády sice vážná, ale nikoli beznadějná.

Druhého dne, asi v 6. hod., konala se v hlavním stanu 2. armády porada, které se účastnili pplk. Hentsch, náčelník štábu 2. armády generál-poručík Lanenstein a ppl. Matthes. Generál Lanenstein mínil, že se udrží armáda ve své posici, že je však nezbytně třeba, aby 1. armáda ihned přerušila boj a stáhla se blíže k pravému boku 2. armády. Poněvadž se to však nezdálo možné, bylo za souhlasu ppl. Hentsche usneseno, aby 2. armáda ustoupila nejdříve za Marnu a později za Veslu. Velitel armády, generál Bülow, schválil toto usnesení a dal provésti ústup. Ještě než se tento ústup započal, odjel ppl. Hentsch k 1. armádě. Na cestě setkal se s částmi jezdeckých divisí, ustupujících v nepořádku. Místy vznikla i panika. Teprve asi ve 12.30 hod. jel do Chezy-Mareuilu, kde bylo velitelství 1. armády. Poněvadž byl armádní velitel tou dobou mimo stanoviště, jednal ppl. Hentsch jen s náčelníkem jeho štábu, generálem Kuhlem, a při jednání tom byl pluk. Bergmann. Když byla posouzena povšechná situace, a poněvadž byla ohrožována i 2. armáda a mezitím již ustupovala za Marnu, nařídil ppl. Hentsch, dovolávaje se své plné moci, aby ustoupila také 1. armáda, a to k Soissonu. Přes námitky generála Kuhla, který upozorňoval na úspěšné boje na vlastním pravém křídle armády, setrval ppl. Hentsch na tomto rozhodnutí, a konečně se podvolil tomuto rozhodnutí i generál Kuhl, zejména když se vysvětlovalo, že anglická armáda, prorazivši ostrahu slabých jezdeckých vojsk v mezeře mezi 1. a 2. armádou, ohrožuje vnitřní boky obou armád, že se tato mezera vynuceným ústupem 2. armády stále zvětšuje, a že proto může býti zatlačena na západ i 1. armáda. První armáda byla kromě toho již postupem Angličanů donucena vzíti své vnitřní křídlo poněkud zpět.

Když dosáhl ppl. Hentsch tohoto rozhodnutí, odjel k 3. armádě, nevyčkav návratu armádního velitele, generála Klucka. Ke 2. armádě poslal kapitána Köppena, aby jí oznámil nastalé změny a úmysly. Téhož dne navštívil ještě velitelství 5. armády a vrátil se téhož dne, t. j. 10. září, v 15. hod. do stanoviště nejvyššího velitelství, oznámil ústup 1., 2. a 3. armády a dodal, že považoval za prospěšné nenařídíti ústup těmto posledním dvěma armádám.

Tím byl úkol ppl. Hentsche skončen.

Jest ovšem pochopitelné, že se po nešťastném výsledku bitvy na Marně pátralo, kdo má hlavní vinu na tomto neúspěchu. Největší chybou nejvyššího velitelství ovšem bylo, že provádělo tak ohromný plán nedostatečnými silami, a že nemělo v rozhodujících

dnech mezi 6.—9. zářím žádných strategických záloh, kterých by bylo lze okamžitě použíti.

Němci ovšem tvrdí, že i přesto byli by dobyli úspěchu, neboť situace dne 9. září nezavdávala ještě žádných příčin k opatřením tak rozsáhlým, jako byl ústup všeho vojska. Když pak byl všeobecně znám úkol ppl. Hentsche, ihned se v něm tušilo a hledalo rozluštění tohoto případu. A když byla zkoumána jeho činnost, objevilo se množství nevyjasněných fakt, která poukazovala na to, že jest skutečně oprávněna otázka, nebyl-li přece jen on hlavním činitelem v této události, pro Německo tak nepříjemné.

Pokusíme se rozebrati tuto otázku, pokud jest to možno podle úředních dokumentů a podle záznamů jiných účastníku. Úřední dokumenty, které jsou v německém říšském archivu, byly uveřejněny vysloužilým podplukovníkem Vilémem Müller-Leobnitzem současně se studií o tomto případu. Vzpomínky a záznamy jiných účastníků jsou v německých odborných i všeobecných časopisech a v jiných publikacích.

Především se tažme: Jak posuzovalo německé nejvyšší velitelství situaci dne 8. září, než poslalo ppl. Hentsche?

Zprávy plukovníka Tappena a ppl. Dommesa se shodují, že byla situace posuzována podle zpráv, které došly do rána 8. září, na poradě, v níž byl též ppl. Hentsch. Poradě předsedal generál Moltke. Jest jisto, že byla zjištěna vážná situace všech armád, hlavně pak 1. a 2. armády, ale přesto se většina utěšovala, že se bude vše vyvíjeti příznivě, až se přečká okamžitá krise. Podle toho bylo tedy nezbytně třeba zabrániti v nepříznivém okamžiku každému ústupu. Jisto jest, že onoho dne nepomýšlel generál Moltke na žádný ústup vůbec, ba že se snažil zameziti ústup tam, kde by snad hrozil. Nebyl-li tento úmysl přímo vysloven v příkaze, který dal podplukovníku Hentschovi, bylo to snad formální chybou, ale Moltke se mohl domnívati, že Hentsch vyvodí i bez výslovného rozkazu z této porady důsledky, kterých potřeboval pro svůj úkol, a pro které byl vlastně přibrán k této poradě. Jinak byl by pro jeho úkol stačil ten rozkaz, který jsme již poznamenali shora. Toho si měl býti ppl. Hentsch také vědom, vyřizuje svůj úkol. Jest ovšem více než pravděpodobno, že bylo při té příležitosti uvažováno o ústupu a opatřeních, které by pak bylo třeba učiniti, aby se dál spořádaně. O těchto možnostech musí uvažovati každý svědomitý štáb, zdá-li se, že nebude toho třeba. Sám generál Moltke zmiňuje se ve svém dopisu generálu Freytag-Loringhovenovi, že se uvažovalo o ústupu, a že bylo třeba mysliti na příslušná opatření. Jak bylo však již řečeno, bylo to jen pouhé bezpečnostní opatření, které nikterak neměnilo úmyslu zabrániti všelikému ústupu, pokud jen lze. Při tom rozhodnutí se ovšem apelovalo především na morálku podřízených vůdců a vojska, neboť nejvyšší velitelství nemohlo tu aktivně působiti, poněvadž nemělo potřebné zálohy. To byl tedy jediný vliv, kterým mohlo nejvyšší velitelství působiti na vývoj událostí za daných poměrů.

Vidíme tudíž, že nejvyšší velitelství posuzovalo situaci ráno dne 8. září dosti důvěřivě.

Jest tu další otázka: Proč byl tedy poslán k armádám podplukovník Hentsch?

Bylo již řečeno, že všechny zprávy přicházely k nejvyššímu velitelství značně zpožděny, poněvadž spojení všeho druhu nevyhovovalo, jak bylo potřebí. Bylo by tedy docela pochopitelné, že se

chtělo v rozhodných okamžicích orientovati přímo u armád. Kdyby je bylo chtělo míti co nejdříve, — a to by bylo chtělo, kdyby bylo šlo jen o orientaci — pak nebylo by poslalo jednoho důstojníka ke všem armádám, nýbrž ke každé armádě jednoho a bylo by mu nařídilo vrátiti se co nejdříve.

Poslalo-li tedy nejvyšší velitelství jen jednoho důstojníka ke všem, nešlo mu tudíž, pravděpodobně, o zprávy, podle nichž by se pak bylo samo rozhodlo. Byl-li poslán k několika armádám, byl k nim poslán asi ještě s jiným úkolem, pravděpodobně, aby řídil podle potřeby jejich pohyby, jsa přímo orientován o situaci ostatních, ovšem podle úmyslu nejvyššího velitelství. Pak mu ovšem musila býti svěřena jakási pravomoc, aby mohl jménem nejvyššího velitelství působiti tam, kde by rozhodnutí nejvyššího velitelství přišlo již pozdě. Podle nevysloveného úmyslu generála Moltka měla tato pravomoc jen zabrániti ústupu, a pouze kdyby se byl již ústup započal, měl jej ppl. Hentsch říditi, jak mu bylo uloženo. To byl asi hlavní účel, pro který byl ppl. Hentsch poslán k armádám. Měl tam, kde ústup ještě nenastal, zabrániti, aby se tak nestalo. Nebylo mu to sice řečeno výslovně, ale vyplývalo to ze všeho předcházejícího jednání.

Zajímavá jest také otázka: Proč byl pro ten úkol vybrán právě podplukovník Hentsch, přednosta zpravodajského oddělení? Je přece nasnadě, že by měl býti tímto plnomocníkem spíše některý důstojník operačního oddělení, ne-li zástupce náčelníka generálního štábu, nebo tento sám. Odpověděti na tuto otázku jest věru nesnadno. Podplukovník Hentsch, rodem Prus, byl saským důstojníkem. Jako náčelník zpravodajské služby byl sice dobře obeznámen s úmysly nejvyššího velitelství a s vlastní a nepřátelskou situací; to mu ovšem mohlo usnadniti jeho úkol. Byl sice známým pesimistou, který se na vše díval černě. Měl však zvláštní schopnost přesvědčovati jiné o správnosti svého mínění. Byl pracovitý a spolehlivý, a těšil se úplné důvěře náčelníka generálního štábu. To by však přece nevysvětlovalo dostatečně příčiny, proč byl tomuto poměrně málo významnému důstojníkovi svěřen tak důležitý úkol. To je zajisté dosti záhadné, a není divu, že se proto mnozí domnívali, že měl býti obětním beránkem, který za neúspěchu měl vzíti vinu na sebe. Zdálo se, že tuto domněnku potvrzuje další velká záhada: Proč nebyl dán podpluk. Hentschovi písemný rozkaz nebo písemná instrukce?

Tato otázka jest zajisté největší záhadá v tomto případě. Šlo přece o věci nesmírného významu, o věci, jejichž zdar či nezdar týkal se veškeré armády, celého národa a veškeré budoucnosti říše, o věci tedy, za které odpovídati směl jen nejvyšší velitel! Určil-li pak někoho, aby jeho jménem takto jednal, měl, ne-li vždy, tedy zajisté v této příčině svatou povinnost, vyznačiti přesně jasným rozkazem, čeho si přeje. Dalo by se to vysvětliti, kdyby šlo o úkol, který by bylo třeba vykonati neodkladně, a nebylo již kdy vypracovati písemný rozkaz. Ale kdyby tomu i tak bylo bývalo, bylo přece třeba dbáti určitých pravidel. Nedbalo se však ani nejmenšího příkazu opatrnosti. Bylo více než dostatek času vypracovati rozkaz. Bylo již dříve řečeno, že neobsahoval celý rozkaz, jak jej uvádí plukovník Tappen, více než čtyři řádky, mohl býti tedy napsán a podepsán za několik minut. Když nebyl dán písemný rozkaz, měl pplk. Hentsch zajisté právo vyžádati si jej. Proč toho neučinil? To lze vysvětliti: buď si netroufal vůči svému nejvyššímu představe-

němu, anebo, jsa zabaven myšlenkou na svůj úkol, ani na to v prvém okamžiku nepomyslil. Ale již za své jízdy byl si pplk. Hentsch vědom, jak těžkou odpovědnost přejal, nedostav písemného rozkazu. Podle svědectví kapitána Koeniga, který s ním jel, měl pplk. Hentsch již tehdy obavy, že se za nezdaru svede všechno na něho; považoval již tehdy situaci německých armád za kritickou a měl předpojaté mínění, že bude třeba ustoupiti pravým křídlem. Měl tyto obavy již asi také, než odjel, a nelze proto pochopiti, že se vydal na cestu bez písemného rozkazu. Kdyby se byl za porady jen zmínil o svých obavách, byl by se zbavil velké části své odpovědnosti. Tuto otázku, zdá se, nebude lze nikdy řešiti positivně. Vinni jsou oba: generál Moltke i pplk. Hentsch.

Přicházíme k dalším nevysvětlitelným otázkám:

Jak zněla instrukce, kterou dostal pplk. Hentsch?

Shora byly uvedeny rozkazy tak, jak je prý slyšeli plk. Tappen a pplk. Hentsch. K nim nutno ještě připojiti výpověď pplk. Dommesa. Dommes potvrzuje celkem výpověď plk. Tappena a dodává, že si vzpomíná, že měl pplk. Hentsch jeti pouze k 1. a 2. armádě. Moltke připojil sám v deníku 1. armády k odstavci o úkolu podplukovníka Hentsche poznámku, že měl pplk. Hentsch pouze, byl-li by ústup nutný, říditi jej do čáry Soissons—Fismes, a že mu vůbec nebylo uloženo mluviti o tom, že je ústup nevyhnutelný.

Srovnáváme-li výpovědi pplk. Hentsche, rozcházejí se téměř ve všem s údaji ostatních účastníků této konference. Na čí straně jest pravda? Nesnadno je odpověděti na tuto otázku. Lze se jen dohadovati, nic určitého však nebude nikdy zjištěno. Jak bývá v takových případech, nebyla tato památná rozmluva žádným účastníkem zaznamenána ani dodatečně. Jak dostal pplk. Hentsch svůj rozkaz? Pplk. Hentsch se účastnil porady, v níž se uvažovalo o možných situacích armád; porada měla spíše ráz rozmluvy. A za této rozmluvy byl asi dán pplk. Hentschovi rozkaz obyčejnou formou, bez zvláštního důrazu, a proto nikdo z přítomných neudává jeho znění souhlasně s druhým. Gen. Moltke říká, že pplk. Hentsch nedostal plné moci, nýbrž pouze rozkaz říditi, bylo-li by třeba, ústup 1. armády do určitého prostoru. Plk. Tappen uvádí, že se pplk. Hentsch měl u armád orientovati a poslati nejvyššímu velitelství zprávu, a kdyby armády již ustupovaly, měl je vésti určitým směrem. Pplk. Dommes výslovně podotýká, že bylo pplk. Hentschovi řečeno, aby jel k 1. a 2. armádě a zabránil jejich ústupu. Jen, kdyby armády již ustupovaly, měl prý je vésti určitým směrem. Konečně uvádí pplk. Hentsch sám, že byl zmocněn, kdyby bylo třeba (im Notfalle), nařídit ústup všech pěti armád až za Veslu, a že výslovně dostal plnou moc jednati jménem nejvyššího velitelství.

Všechny tyto údaje mají pouze jedno společné: zmocnění pplk. Hentsche, aby za určitých podmínek neb okolností nařídil ústup. Tento fakt zdá se býti prokázán naprosto. Třeba se ovšem tázati, které podmínky neb okolnosti to byly, pro které nařídil ústup. Tu se údaje již rozcházejí značně. Plk. Tappen a pplk. Dommes prohlašují stejně, že se tak smělo státi, jen započaly-li se ústupové pohyby za jeho příchodu. Gen. Moltke sám se vyjádřil, že měl říditi ústup 1. armády, jen kdyby musila tato armáda ustupovati. Pplk. Hentsch konečně uvádí, že měl plnou moc nařídit ústup, kdyby toho bylo nezbytně třeba. Srovnáme-li tyto výpovědi, zdá se nám, že pplk. Hentsch vyložil si podmínku nařídit ústup pouze tehdy, když zpětné pohyby již nastaly, takže jest k tomu oprávněn

„v případě potřeby". Jest ovšem možno, že si v rozrušení, ve kterém zajisté byl v onom okamžiku, vykládal slova gen. Moltka podle dřívějšího svého vlastního úsudku a že si spíše oba druzí důstojníci, kteří nebyli přímo zúčastněni na věci, pamatovali rozkaz tak, jak byl dán.

Další otázka: Byla pplk. Hentschovi dána plná moc výkonná jménem nejvyššího velitelství v tom smyslu a rozsahu, jak udává pplk. Hentsch? Myslíme, že nikoli. Nelze věřiti, že by mu byla svěřena jen ústně plná moc tak obsáhlá. Žádný z armádních velitelů nebyl by povinen vzíti na sebe odpovědnost za pohyby tak důležité na pouhý ústní rozkaz podřízeného důstojníka generálního štábu, který by sice prohlašoval, že má plnou moc jednati jménem nejvyššího velitelství, ale nemohl tohoto svého poslání ničím dokázati. Byla mu ovšem dána určitá pravomoc, byl-li by ústup již zahájen, ale tu šlo pouze o to, aby se tento ústup dál v pořádku a podle určitého plánu, který byl nejvyšším velitelstvím předvídán pro tento případ. To však nebyla plná moc, která by ho opravňovala vystupovati všude a ve všech otázkách jménem nejvyššího velitelství. Tak pohlížel na toto poslání pravděpodobně též gen. Moltke, a proto se asi domníval, že netřeba dáti pplk. Hentschovi písemného rozkazu. Vždyť byl jeho úkol vlastně jednoduchý: měl se hlavně orientovati o stavu věcí na frontě, poslati zprávu a jen za určitých okolností měl říditi ústup určitými směry. K tomu se pojil rozkaz, sice nevyslovený, vyplývající však z předcházející rozmluvy, že má působiti všude tak, aby byla překonána krise a aby bylo zabráněno ústupu. Ovšem, nelze nejvyššímu velitelství nevytknouti, že i přesto mělo dáti pplk, Hentschovi písemný rozkaz, a tím by se bylo předešlo všem pozdějším zmatkům, podezíráním a falešným výkladům. Takový rozkaz napsati bylo více než s dostatek času. Avšak pplk. Hentsch, pokládaje svůj úkol za mnohem důležitější než skutečně byl, měl právo i povinnost žádati o takový rozkaz. Byla tudíž v té příčině chyba na obou stranách a měla osudný vliv na další vývoj událostí.

Shrneme-li vše, poznáváme, že poslání pplk. Hentsche bylo pravděnejpodobněji takové, jak je uvádí plk. Tappen. Pplk. Hentsch byl sice oprávněn působiti v určitém případu (byl-li ústup nařízen již za jeho příchodu) jménem nejvyššího velitelství, neměl však plné moci jednati ve všech případech.

Posuzujme jeho činnost během poslání trochu kriticky.

Lze si již předem pomysliti, jaký vliv mohl vykonávati důstojník pesimistické povahy, mající plnou moc (jak se aspoň domníval) jako velitel armád, předem již přesvědčený, že armády ustoupiti musí, jak uvádějí důstojníci, kteří jej doprovázeli na frontu. Pplk. Hentsch, odešed nejprve k 5. armádě, potom ke 4. a ke 3., ztratil mnoho drahocenného času, neboť těžiště situace bylo na severním křídle u armády 1. a 2. Ostatně, podle svědectví pplk. Dommesa, dostal rozkaz odjeti pouze k těmto dvěma armádám. Situace u prvních tří jmenovaných armád byla poměrně dobrá, takže pplk. Hentsch neměl příčiny zakročiti jménem nejvyššího velitelství. Jinak tomu bylo u 2. armády, kam dorazil večer 8. září. Pravé křídlo této armády bylo ohroženo a zatlačeno. Nálada v hlavním stanu armády byla velmi pokleslá. Druhého dne zrána konala se porada a se zřetelem na nebezpečí, které hrozilo 2. armádě postupem anglické armády do mezery mezi oběma vnitřními křídly 1. a 2. armády, byl za souhlasu pplk. Hentsche ustanoven ústup za Marnu.

Jednal pplk. Hentsch ve smyslu svého poslání?

Zajisté nikoliv. Věděl, že nejvyšší velitelství zdurazňuje, aby se zabránilo ústupu v té době stuj co stuj. Jednal tudíž přímo proti úmyslum gen. Moltka, schválil-li tento ústup, buď pouze pro svou osobu nebo dokonce jménem nejvyššího velitelství (to není přesně zjištěno). Jest ovšem nesporné, že odpovědnost za toto rozhodnutí má především velitel 2. armády, gen. Bülow. Ten se však rozhodl zajisté k ústupu tím snáze, když poznal, že jej schvaluje oficiální zástupce nejvyššího velitelství. Pro pesimistický názor a předpojatosti jeho bylo lze se toho nadáti. Pplk. Hentsch je tudíž v tomto případě spoluodpověden za nařízený ústup a za všechny jeho následky.

Když odjel od 2. armády, byl na cestě k 1. armádě svědkem paniky, která vznikla u zadních útvarů jezdeckých divisí, krytících mezeru, neboť se Angličanům mezitím podařilo proraziti jejich frontu a překročiti Marnu. To jej zajisté jen utvrdilo v jeho pesimistickém nazírání na situaci. Když kolem poledne dojel na stanoviště velitelství 1. armády, bylo toto již zpraveno o ústupu 2. armády a musilo již samo nařídíti ústup svého levého křídla (gen. Linsingen). Přítomen byl pouze náčelník štábu gen. Khul, poněvadž armádní velitel byl na pozorovacím stanovišti. Situace 1. armády byla v tu dobu celkem uspokojivá. Proti postupujícím Angličanům na levém křídle byla zasazena 5. záložní divise a 2. jezdecký sbor gen. Marwitze, a těm se podařilo částečně zadržeti Angličany. Na pravém křídle postupoval 9. sbor. Přesto přese vše nařídil pplk. Hentsch jménem nejvyššího velitelství, dovolávaje se své plné moci, aby ustoupila zároveň s 2. armádou k Soissonu i armáda první.

Byl pplk. Hentsch oprávněn v tomto případě takto jednati?

Můžeme přisvědčiti, třebas i bylo jeho poslání takové, jak je udává plk. Tappen: — 2. armáda ustupovala. U prvé armády započal se částečně již za jeho příchodu ústup na levém křídle. Povšechná situace byla taková, že 1. armáda mohla býti odříznuta a zatlačena na západ. Hlavní podmínka pro jeho zasažení, t. j., že se ústup za jeho příchodu (ovšem jen částečně) již započal, byla splněna. Pplk. Hentsch dopustil se ovšem velké chyby, že odjel, nevyčkav příchodu odpovědného velitele. Generál Kluck se rozmýšlel dlouho, má-li uposlechnouti tohoto rozkazu. Situace jeho armády zdála se mu přízniva. Konečně však v něm zvítězila poslušnost, zvláště když uvážil všeobecnou situaci, která byla pplk. Hentschem vylíčena dosti černě. Zvláště situaci 2. armády označil pplk. Hentsch za bezútěšnou. S těžkým srdcem vydal nutné rozkazy k ústupu. Vlny německého náporu opadávaly ...

Po svém návratu dne 10. září hlásil pplk. Hentsch ústně výsledek svého poslání gen. Moltkovi. Pplk. Hentsch udává, že Moltke nenamítal ničeho proti jeho rozhodnutím, ba, zdálo se, že jest výsledkem spokojen a že očekával horší zprávy. Písemný doklad o svém poslání sepsal pplk. Hentsch až dne 15. září 1914 a předložil jej náčelníkovi štábu, který jej přijal bez námitky. Tento doklad jest důležitý, poněvadž v něm uvádí pplk. Hentsch po prvé písemně úkol, který obdržel. Podle této zprávy bylo mu svěřeno právo „v případu potřeby“ (in Notfalle) nařídíti ústup 1. až 5. armády za Veslu a k severnímu okraji Argon.

Poněvadž nejvyšší velitelství nevyjádřilo svého úsudku o tomto dokladu, zdálo by se, že mlčky uznávalo údaje pplk. Hentsche za

správné. Vžijeme-li se však do doby oněch překotných událostí, kdy byl všechen štáb zabaven novými a novými otázkami, pochopíme snadno, že zapadl tento dokument, více méně formální, ve spoustě tehdejších spisů, nebyv důkladněji prozkoumán. Nejvyšší velitelství asi očekávalo podle zpráv, které dostalo, ještě horší vývoj událostí než byl skutečně, a poněvadž nebylo ještě lze v té krátké době bezvadně zjistiti pohnutky jednotlivých akcí, musilo se spokojiti s věcmi, tak jak byly.

Zanedlouho počaly ovšem proskakovati zprávy, které vyličovaly poslání pplk. Hentsche jinak a přisuzovaly mu lví podíl na neúspěchu německých zbraní na Marně. Bylo mu hlavně vytýkáno, že překročil meze své pusobnosti, nařídiv ústup 1. armády jménem nejvyššího velitelství. Přesto přese vše se nepodniklo nic, aby se tato záležitost vysvětlila úředně. Až 3. února r. 1917 požádal sám pplk. Hentsch, který se stal plukovníkem a byl hlavním ubytovatelem Mackensenovy armády v Rumunsku, aby se jeho činnost ve dnech 8. a 9. září 1914 důkladně vyšetřila. Uváděl, že se cítí dotčen ve své vojenské cti, a žádal, aby se zjistilo, že jednal podle nařízení nejvyššího velitelství, a že nařídil ústup 1. armády, poněvadž všechny předpoklady pro to byly splněny. Této žádosti vyhověl generál Ludendorff, a pokud to bylo možno, byl sbírán veškerý materiál, který by vysvětlil onu událost. Sebraný materiál zpracoval ve velkém hlavním stanu major Kanpisch a sepsal „Zprávu o činnosti pplk. Hentsche ve dnech 5.—10. září 1914". Vše bylo pak posláno pplk. Hentschovi, a Hentsch vyzván, aby podal svuj úsudek. Měl hlavně uvésti doslovně instrukci, kterou dostal před svým odchodem, a potom poznamenati, zdali se výslovně dovolával plné své moci, nařizuje ústup 1. armády.

Ve své odpovědi uvedl pplk. Hentsch svou instrukci tak, jak jsme ji zaznamenali hned s počátku, a potvrdil, že mu byla dána plná moc jednati samostatně.

Výsledek tohoto vyšetřování byl, že nejvyšší velitelství vydalo dne 24. května r. 1917 všem vyšším velitelstvím tento oběžník (stručně):

„Pplk. Hentsch byl vyslán nejvyšším velitelstvím k 1. až 5. armádě s rozkazem daným ústně, aby se orientoval o situaci, a počal-li se již ústup na pravém křídle, aby jej řídil tak, aby byla vyplněna mezera mezi 1. a 2. armádou. Pplk. Hentsch byl tedy oprávněn dávati v určitých případech závazné rozkazy jménem nejvyššího velitelství. Velitelství 2. armády rozhodlo se dne 9. září 1914 samostatně pro ústup, s čímž pplk. Hentsch souhlasil. Nařídil potom ústup první armády, poněvadž byl k tomu oprávněn svým posláním a situací. Výtka, že pplk. Hentsch překročil meze své působnosti není tudíž správná, poněvadž jednal pouze podle nařízení, která mu byla dána tehdejším šéfem generálního štábu." Podepsán: Ludendorff.

Tímto prohlášením skončila se oficiálně záležitost podplukovníka Hentsche. Dostalo se mu jakési rehabilitace, ale přesto utkvělo mnoho temného v této události. A poodhrnouti cíp s této záhady více, než se již stalo, bude již sotva kdy možno. Někteří z přímých účastníků, mezi nimi gen. Moltke a pplk. Hentsch, nejsou již mezi živými.

Jest ovšem zcela nasnadě, že se případu zmocnila veřejnost, zlákaná mystickou rolí, kterou měl pplk. Hentsch v této dějinné chvíli, tak osudné pro německý národ. Velká část postavila se na

jeho ochranu proti všemu osočování, jiná, neméně četná, považovala jej — za přímou příčinu německé porážky. O pplk. Hentsche byly sváděny tuhé papírové boje v denní žurnalistice i v odborných publikacích a v knihách. Zvláště vojenská strana útočila na něho prudce, neboť kdyby se byl zdařil důkaz, že pplk. Hentsch překročil svou pravomoc a nařídil ústup tam, kde nebylo toho zapotřebí, byl by odpovědeň za neúspěch na Marně i za výsledek celé války. Toto tvrzení jest ovšem nesprávné a nemá jiného účelu, než očistiti německou armádu od příhany, že byla poražena. Studujeme-li bez předsudku situaci ve dnech 6.—12. září 1914, poznáme sami, že i bez působení pplk. Hentsche byla by bývala německá armáda musila ustoupiti. Bitva na Marně byla nejvyšším velitelstvím prohrána již ve svém strategickém základu. Chtělo slabými silami zmoci úkol, který byl nad jeho síly. Pplk. Hentsch snad jen poněkud uspíšil události; pohromu německé armády nebylo by bývalo již lze za těch poměrů ničím odvrátiti. O výsledku nerozhodlo jeho poslání nikterak.

Podle našeho úsudku dopustil se pplk. Hentsch jen jedné chyby, kterou mu lze vytknouti: schválil ústup 2. armády, ačkoli znal názor nejvyššího velitelství o situaci, že třeba překonati krisi a zameziti děj se co děj jakýkoli ústup. Při tom ovšem neuvažujeme vůbec o tom, bylo-li lze úmysl nejvyššího velitelství uskutečniti prakticky. Všechna ostatní činnost vyplývala již sama sebou z jeho rozkazu a byla správná, měla však tu chybu, že její předpoklad byl nesprávný a způsoben spoluvinou samého pplk. Hentsche. Kdyby se byl totiž jménem nejvyššího velitelství vzepřel ústupu 2. armády a uplatnil své mínění, nebyl by měl za svého příchodu k 1. armádě příčiny, aby nařídil ústup. To jsou však teoretické úvahy; ve skutečnosti však byla by musila 2. armáda a proto i její sousedé později přece ustoupiti.

Praktickým ponaučením, které můžeme získati z případu pplk. Hentsche, jen se potvrzuje předpis dobře známý, že každý rozkaz má býti dán písemně. Jiný výsledek bylo by mělo poslání pplk. Hentsche, kdyby se byl mohl prokázati dvěma nebo třemi řádky! Pak by nebylo dohadů, překročil-li svou pravomoc, či nikoli, nebo je-li odpovědeň za německou porážku, či nikoli. Jsa subjektivně zcela přesvědčen, že jedná správně, trpěl zajisté těžce výtkami, které mu byly činěny. Odpovědnost spojovacího důstojníka jest veliká i tehdy, má-li psané instrukce, jest však nedozírná, jedná-li jen podle ústních rozkazů. Skončí-li se vše dobře, nikdo se nebude po něm ptáti. Skončí-li se však vše špatně, stává se snadno beránkem, který snímá hříchy za jiného.

Gen. Camon: L'effondrement du plan de guerre allemand en 1914. Revue militaire française, ročník 1923, sešit 19.

Gen. Dupont: Le Haut commandement allemand en 1914. Revue militaire française, ročník 1922, sešity 1., 2., 3., 4.

Comandant Pugens: La brèche entre les Armées Kluck et Bülow en face du 18e corps d'Armée française. Revue militaire française, ročník 1922, sešit 17., 18.

Podpluk. Müller-Leobnitz: Die Sendung des Oberstleutnant Hentsch. E. S. Mittler & Sohn. Berlín 1922.

Podpluk. Müller-Leobnitz: Die Wahrheit über den Marne-Feldzug. Militär-Wocherblatt, ročník 1920, čís. 13.

Mjr. baron Rinck: Der Entschluß zum Rückzug von der Marne. Militär Wochenblatt, ročník 1921, čís. 47.

Gen. v. Tappen: Bis zur Marne 1914. G. Stalling, Oldenburg i. O. 1921.

MILAN FUČÍK:

Pokus o původní brannou soustavu.

I. (Úvodem.)

Studie tato jest povahy teoretické. Autor jest přesvědčen, že čistá milice jest úkolem vzdálené budoucnosti. Černohorská milice přestala existovati. Zbývá pouze milice švýcarská. To jest však produkt povahy čistě místní. Nedá se exportovati. Důvěry k ní nemají ani lidé ve Švýcařích, pokud věci rozumějí a mají pocit odpovědnosti. Nemají ovšem dosud odvahy, sáhnouti na tradici tak starou, vžitou, na tradici, která má posvěcení státně-nacionální. Rádi by reformovali, ale jde to ztuha: na jedné straně ona tradice, na druhé antimilitaristické sklony některých tříd a stran. Ostatně milice švýcarská nevyniká právě duchem demokratickým, má na sobě silné rysy třídnosti, jež se dole nezamlouvají .... Mimo Švýcary nemáme čisté milice.

Jinak je milice slovo, jež si každý naplní libovolným obsahem. Tento obsah je většinou povahy negativní: myslí se, že to nebude skoro nic stát, že se při tom nebude skoro nic sloužit, že to bude vůbec docela příjemné a pohodlné ....

Mimo spor jsou miliční myšlenky, prvky či zásady, které mohou tvořiti podklad při řešení branných soustav. O takovém podkladu mluví i náš branný zákon. Tyto prvky jsou zejména: žádné stálé vojsko, skoro žádné kádry, krátká nebo velmi krátká doba výcviku, přísný systém teritoriální a především předvojenský výcvik mládeže, střelecké spolky, výcvik povojenský.

Výsledky badání poválečného šly přes princip miliční a mnohem dále. Došly k ideji o z b r o j e n é h o n á r o d a. Jaurès před válkou došel skoro tak daleko: vyšel od švýcarského vzoru a dospěl k militarisaci celého státu.

Světová válka ukázala, že na vedení války nestačí žádný ze starých systémů branných a žádná armáda o sobě. Válku povede napříště celý národ, celý stát. Armáda jest pouze bijící pěst velkého těla státního. Pěsti nemohou bíti, jsouce odděleny od těla. Tělo nemůže nevěděti o tom, že se pěsti bijí.

Milice podle vzoru švýcarského má však tutéž vadu jako ostatní systémy předválečné. Myslily všecky, že postačí postavit armádu: tím že by byla hlavní starost odbyta. Ukázalo se však, že nestačily ani nejlepší systémy. Jak by mohla stačit milice?

A tak vzniká idea odzbrojeného národa. Je to nekonečně více nežli milice a všecky převálečné systémy dohromady. Je to něco nového. Ale stalo se to již skutečností v posledních měsících války. Bylo to neuvědomělé, vzniklo to z krajní nouze, byla to improvisace na improvisaci — ale dnes po čtyřletém odstupu vidíme, že to byl ozbrojený národ ve své polochaotické praformě. Nový svět vzniká vždycky z chaosu nebo z revoluce. Konec války, to byl chaos a revoluce zároveň; nový svět, který se pomalu rodí — toť ozbrojený národ.

Autor této studie napsal ve své první knize*) toto:

„Na cestě k ideálu milice, který bude uskutečněn v momentu všeobecného odzbrojení, ale k němuž ustavičně musíme se vychovávati a připravovati, provedeme nejprve reformy ducha a metody."

V tomto smyslu tvořil tuto studii. Je tu velící ustanovení zákona. Je tu oprávněná snaha zmenšiti břemeno finanční i zkrátiti pobyt

*) Vojenský problém v demokracii.

občanů ve vojenské službě na prospěch tvorby statků. Je tu kádrový systém, který se téměř ničím neliší od obdobných kreací z let před rokem 1914.

Jakou cestou se tedy dáme?

Musíme jíti o něco kupředu. Jinak bychom šli nazpět. Musíme sáhnouti ke kompromisům, ovšem ke kompromisům organickým, konstruktivním. Jest nám hledati střední úměrnou mezi přítomným systémem kádrovým a mezi messiánským ideálem milice. Toť směr, kterým se ubírá autor.

Bylo to nutno říci předem, aby mu bylo rozuměno. Jest zabrániti tomu, aby studie nebylo zneužito jako argumentu, jako prostředku nátlaku na předčasné zkrácení doby výcviku (presenční služby). Proto se zdůrazňuje, že k podstatnějšímu zkrácení doby výcviku chybí dnes ještě všecky podmínky.

Především podmínka základní: předvojenský výcvik mládeže, povojenský výcvik mladších záložníků. Zákon o této instituci leží v ministerstvu zdravotnictví ve stavu ideového náčrtku. Málokdo dovede učiniti si řádnou představu o velikosti, dosahu, složitosti a nákladnosti této instituce. Nechci na tomto místě činiti výtek ministerstvu zdravotnictví ani hovořiti o vhodnosti či nevhodnosti kompetence tohoto ministerstva v tomto ohledu. Jest ovšem na podiv, že ti, kdož se stavějí jako zaujatí stoupenci miliční ideje, starají se tak málo o tento zákon a o obtížné problémy jeho provedení.

Dejme tomu však, že zákon tento bude odhlasován na jaře r. 1923, že jeho prováděcí nařízení i organisace bude hotova do podzimku téhož roku, že se najde potřebný personál odborný a že instituce bude naráz výtečně fungovati od 1. ledna 1924. Tož, mladíci, jimž bude v roce 1924 14 let, budou podrobeni předvojenskému výcviku po 7 let a nastoupí svůj prvotní výcvik v roce 1931. Toť první datum, kdy by mohlo nastati vážnější zkrácení doby výcviku. Nováčkové, kteří by prodělali úplný výcvik předvojenský (od 6. roku věku svého počínajíc), objeví se na cvičišti o dalších 7 let později. Pak teprve bude splněna hlavní podmínka radikálního zkrácení doby výcviku.

Také druhé hlavní podmínky nám dnes chybí. Jsou to podmínky politiky vnitřní i vnější. Je to především poměr nečesko-slovenských státních příslušníků ke státu. V oboru zahraničním zhoršily se podmínky v několika posledních měsících podstatně. Problém blízkého východu stal se nepříjemně akutním a problém dalekého východu bude se řešiti teprve potom, až bude jasna záhada ruská, záhada, půjde-li Rusko s bílou rasou anebo proti ní. A za tím vším trčí až k nebesům dvě nesmírné mátohy: Čína, Indie..... Problémy, jež nedají klidně žíti ani nám ani Malé Dohodě, ani Evropě, ani celému světu.*)

Chybí však další podmínky k radikálním reformám. Počínáme tvořiti doktrinu. Francie právě dokončuje svoje zatímní předpisy. My pracně snažíme se vytvořiti amalgam mezi vžitou tradicí mrtvé monarchie a mezi novou doktrinou, která se ještě vyvíjí. Velitelé skládají nejméně ze tří vrstev. Bude trvati hezkou řadu let, nežli docílíme „jednoty původu", co do doktriny a metody, aspoň u nižších velitelů zbraní, tedy až po velitele oddílů. Totéž platí pro kategorii rotmistrů, zejména až je dostaneme z kanceláří na cvičiště. Totéž platí pro důstojníky záložní a nejméně osm nejmladších ročníků

*) Mezitím stala se akutní i krise francouzsko-německá obsazením území ruhrského.

záložního mužstva vůbec. Konečně je třeba vytvořiti určitou tradici. Toť problém celé generace.

S těmito vážnými výhradami dává autor svoje myšlenky k diskusi odborné a přípravné. Minimální doba výcviku jest a bude v první řadě předmětem těchto diskusí. Autor připouští v budoucnosti jako krajní mez, při splnění všech výhrad zpředu uvedených, aspoň u pěchoty výcvik devítiměsíční. Opírá svoje přesvědčení o mínění francouzských odborníků (gen. Maud'huy, gen. Thevenet, Viri a j.). Je to však pouhé teoretické minimum, jež zároveň znamená krajní mez uskutečnitelnosti soustavy, jež následuje. Soustava však připouští také dobu výcviku trvající 10, 11 až 12 měsíců. Za touto mezí soustava končí. Tím se blíží podstatně mezi branného zákona, který stanoví jako nejmenší dobu výcviku 14 měsíců, a to jen proto, aby docílil „přesahování" dvou ročníků po 2 měsíce. Z toho dá se souditi, že i náš branný zákon má na mysli vlastně jen dobu 12 měsíců. Další otázky stran doby výcviku jezdectva a zbraní technických zůstanou otevřeny; při posuzování soustavy autorovy jsou irrelevantní.

II. Karakteristika soustavy.

Soustava jest kompromisem, lépe řečeno kombinací soustavy kádrové a tak řečených prvků miličních.

Užívá-li autor slova „soustava kádrová", činí tak s výhradou, že branné soustavy jako dané typy neexistují. Je tu jakási klasifikace historická, velmi nepřesná. Mezi vojskem stálým, kádrovým a miličním jest řada přechodů, není však mezi nimi hranic, jež by se daly zřetelně narýsovati. Každý branný systém jest vlastnictvím toho kterého státu a té které doby. Nelze přenésti jinam kteroukoli soustavu brannou ani ji napodobiti, poněvadž nikde se nenajdou tytéž podmínky přírodní, rasové, politické, hospodářské, technické atd. Všecky tyto podmínky mění se pak i v tomtéž státě od jedné časové periody ke druhé více nebo méně. Mění se zejména podmínky hospodářské, politické, sociální, technické, i když podmínky přírodní, zeměpisné a rasové se celkem málo mění.

Řekli jsme již, že zákon pokroku a vývoje nedovoluje utkvěti na systému kádrovém, který se u nás ničím neliší od systémů kádrových předválečných. Oplývá všemi jeho vadami, některé vady zdají se časem ještě zhoršenými.

Jest potřebí vytvořiti systém nový, vlastní, bez ohledu na teoretické klasifikace, bez ohledu na vzory vpravo či vlevo, systém, který odstraňuje nedostatky soustavy kádrové, ale zachovává si její přednosti, systém, který vyhovuje požadavkům zákona využitkováním rozumných a prospěšných prvků miličních, aniž bychom se vysazovali katastrofálnímu risiku tak řečené milice à tout prix.

Z prvků miličních recipuje autor:

1. Předvojenskou výchovu mládeže a povojenský výcvik mladších záložníků v občanském životě;

2. po splnění tohoto předpokladu připouští možnost redukce doby výcviku (služby presenční) od 12 měsíců až po krajní teoretickou mez 9 měsíců;

3. podrobuje co největší počet občanů prvotnímu výcviku;

4. odstraňuje neblahou fikci „aktivní armády".

Z prvků soustav kádrových:

1. zachovává autor silné kádry, to jest takový počet důstojníků a poddůstojníků z povolání, kolik je jich potřebí jednak na prvotní

výcvik, jednak na mírové obsazení nezbytných velitelství a voj. úřadů, jakož i na velitelství a štábů těch útvarů, jež se ustaví v momentu mobilisace;

2. dobu výcviku nepovažuje jako ve Švýcařích za pouhou školu, ale hledí, aby nováčci konali od první chvíle službu v organických částech, odpovídajících útvarům polním;

3. zachovává systém řádných souvislých cvičení ve zbrani, trvajících 28 dní.

J a k o n o v u m domnívá se autor přinášeti:

1. Ačkoli odstraňuje tak ř. aktivní armádu, dává státu do ruky po celý rok přesně učleněnou, akce schopnou, brannou moc k účelům pořádkovým v počtu 60.000 až 150.000 mužů;

2. organisaci, evidenci a mobilisaci uvádí myšlenkou zcela původní v dokonalou jednotu, jež jest snadno pochopitelna a dá se ovládati administrativně způsobem prostým, přehledným a levným.

Posléze uplatňuje autor zásady, které byly již předmětem literární diskuse:

1. veškery formace buďtež složeny stejnoměrně z mužů různých ročníků, aby měly průměrně stejnou zdatnost bojovou; požadavek ten vyplývá ze světové války, jež ukázala, že moderní operace jsou dlouhodobé;

2. výcvik musí se vždy a všude ve formacích polních o plném počtu;

3. ubytování a výcvik má se díti v táborech; přechodně připouští se kompromis, ale s místní vázaností pěchoty a dělostřelectva.

III. Základy soustavy.*)

Soustava vychází z určité myšlenky organisační. Je to branná moc o 32 divisích jednotného typu (3 pluky pěchoty, 2 pluky dělostřelectva). Tato armáda jest v míru organisačně hotova a jest schopna akce po ukončení mobilisace.

Princip p o t r o j n ý provádí se do posledních důsledků.

Branná moc sestává:

A. z a r m á d y vlastní (nynější záloha),

B. z k á d r ů (důstojníci a poddůstojníci z povolání, dobrovolníci),

C. ze všeobecné z á l o h y první výzvy,

D. z formací n o v á č k ů,

E. z p o m o c n ý c h f o r m a c í a to: a) branných formací druhé výzvy, b) policejních a strážních formací druhé a třetí výzvy, c) formací pracovních (kvalifikované válečné úkony mužů a žen),

F. z orgánů určených k o c h r a n ě h r a n i c a mobilisace,

G. z organisace v á l e č n é v ý r o b y a zásobování s u r o v i n a m i,

H. z organisace válečného z á s o b o v á n í všeho obyvatelstva,

I. z Č e r v e n é h o k ř í ž e.

Představa branné moci rozšiřuje se tudíž mocně z pouhého vojska na nesmírnou organisaci, objímající celý stát a zahrnující téměř veškero obyvatelstvo („ozbrojený národ“).

Předběžná tělesná výchova mládeže počíná se 6. rokem, kvalifikovaná 14., vojenská 21., dodatečná od 22. od 36.

---

*) Autor musí se omeziti na hlavní konstruktivní složky, aby článek zůstal úměrným možnostem „Voj. Rozhledů“.

Branná povinnost u vlastního vojska (zbraně a služby) počíná se dokonaným rokem 20. a trvá

v první výzvě do 36 let,
v druhé výzvě do 46 let,
ve třetí výzvě do 60 let.

Povinnost k válečným úkonům trvá u mužů od 18 do 60 let,
u žen od 18 do 40 let.

Výcviku brannému podrobuje se každým rokem nejméně 80.000 mužů klasifikace A i B (A: služba se zbraní v bojovém pásmu, B: služba se zbraní v etapě a v zápolí).

Kromě toho podrobuje se potřebné procento obyvatelstva kratšímu výcviku v ostatních pomocných službách a úkonech.

IV. Dislokace.

Soustava opírá se po stránce ubytování, výcviku, evidence, doplňování a mobilisace o 16 t á b o r o v ý c h s t ř e d i s e k, odpovídajících potřebám jedné divise — t e r i t o r i á l n í d i v i s e. Těchto 16 divisních středisek je rozloženo po území státu s hlediska strategické, dopravní, hospodářské a politické účelnosti. (Bylo by ideálem uvésti v soulad politickou administrativu s brannou organisací: na př. 16 ter. divisí v 16 župách.)

Pro dobu přechodnou dalo by se užíti kompromisu, kde by 8 divisí bylo umístěno v táborech a druhých 8 divisí v posádkách městských, leč při největší koncentraci a při šetření těchto zásad: pluky pěchoty jsou vždy celé na jednom místě současně s celým plukem dělostřelectva; výjimkou může býti dělostřelectvo na jiném místě na vzdálenost jednoho denního pochodu.

V. Organisace vlastní armády.

Armádu tvoří: a) k á d r y z p o v o l á n í, b) důstojnictvo a mužstvo p r v n í v ý z v y (od 21—36 let).

Armáda dělí se na tři velké složky:

S e r i e A.: 16 polních divisí, | 10 ročníků 21—31;
S e r i e B.: 16 polních divisí, |

S e r i e C.: reservoir vytvořený z ročníků 32—36 z přebytků ročníků 21—31,

S e r i e D.: druhá výzva.

K naplnění početných stavů serie A. i B. jest potřebí 500.000 mužů. Počítá-li se ročník po 80.000 mužích, vydá 16 ročníků 1,200.000 lidí. Zbývá tedy na serii C. téměř 700.000 mužů. Odpočteme-li na doplnění ztrát první periody 250.000, na nové formace v rozsahu 16 divisí 250.000, zbude přebytek 200.000 mužů.

K á d r y sestávají:

a) z gážistů-důstojníků (zbraně),

b) z gážistů-úředníků (služby, ústavy, úřady),

c) z gážistů-poddůstojníků atd., déle sloužících, dobrovolníků a pod.

Počet těchto osob určuje: obsazení plnými stavy základními všech štábů, plukovní štáby v to počítajíc, ústavů, škol a úřadů pro 32 divise, plus potřebný počet instruktorů pro pokračování u výcviku běžných nováčků.

Veliteli oddílů, částí a menších jednotek jsou zpravidla důstojníci a poddůstojníci občanští.

VI. Výcvik prvotní.

Soustava zná výcvik jedině ve formacích na plném počtu válečném anebo nejméně 80%ním.

Jest základní a přímo tragickou vadou každé kádrové soustavy dosavadní, že pracuje ustavičně se stavy více či méně redukovanými. Vytváří se tak výcvik osudně zatížený falešnou perspektivou, falešnou dynamikou, kladou se obrovské požadavky na představivost (fantasii) velitelů i mužstva, vstupuje se do boje s počty a útvary, jež velitel neměl v ruce snad ani jednou za celou kariéru. Je to totéž, jakoby se výcvik děl trvale v terénu redukovaném na polovinu (1 : 2), kdežto válečné operace konají se ovšem v terénu skutečném (1 : 1). Starší soustavy kladly právem důraz na soudržnost uvnitř základní jednotky (části, roty). Nečinily tak uvědoměle. Byla to spíše ještě pachuť bývalých stálých vojsk; byla tu klamná pověra, že kasárenské vojsko (aktivní mužstvo) stojí vysoko nad každým jiným. Potřebovalo se toho ovšem právem v dobách čistého drilu k dosažení dokonalosti v pořadových cvičeních a parádách. Dosahovalo se toho způsobem mechanickým, marnotratným, nekonečným opakováním. Odůvodňovala se tím také dlouhá, co nejdelší služba presenční.

Švýcarská milice upadá do druhé krajnosti: prohlašuje presenční službu za pouhou školu nováčků, ponechávajíc na dobu pozdější (opakovací cvičení), aby voják seznámil se s rotou, s jejím životem a nabyl tu oné soudržnosti, která jest biologickou podmínkou vojenské organisace a zdatnosti každého vojska. Na tuto mylnou cestu zacházejí také všichni, kdož provádějí prvotní výcvik v jiných formacích než polních.

Posléze zabíhají na tuto mylnou cestu fanatikové bojové skupiny (družstva), když tvrdí, že výcvikem v groupe de combat je „vlastně" výcvik pěchoty ukončen a že rota skládá se z neurčitého počtu bojových družstev. Tím sahají zároveň na onu posvátnou organisační základnu části (Unterabteilung) a její nenahraditelné morální poklady.

Autor naopak považuje za nezbytné, aby voják žil v rotě, v této pravé vojenské rodině, od první chvíle výcviku a to v rotě plné, takové, jaká má a musí být. Ovšem za 9 či 12 měsíců nesžije se voják s rotou tak jako kdysi za tři roky, ač i tu jedna třetina každým rokem se vyměňovala. Autor chce, aby nováček vžil se od první chvíle do roty jako druhového typu základní jednotky organisační a dostal se pak pomalu k vědomí včleněnosti roty do organismů postupně vyšších, oddílu, pluku, divise .... Kdykoli nastoupí nováček později znovu službu, ať na cvičení nebo ve válce, je to vždycky rota, v níž žije. Nebude mu rota novinkou, ale starým známým prostředím, zádruhou, kterou zná a hodnotí již od první chvíle svého prvotního výcviku.

Prvotní výcvik děje se ve dvou periodách. Tato myšlenka je již po delší dobu předmětem diskuse a pojata byla do celé řady zahraničních projektů poválečných. Není tudíž třeba odůvodňovati ji při této příležitosti.

Jedna perioda — letní — počíná se na př. 20. března a končí se 15. prosince téhož roku.

Druhá perioda — zimní — počíná se pak 1. října a končí se 20. červnem roku příštího. (Viz obr. č. I.)

VII. Výcvik armádní.

(Bývalá cvičení ve zbrani.)

Armádní výcvik děje se každého roku ve dvou periodách po 28 (30) dnech. (Viz obr. č. I. a II.)

První perioda jest jarní, na př. v červnu a to ve všech 16 divisích.

První týden cvičí se v části, druhý týden v oddílu, třetí týden v pluku, poslední týden věnuje se elementům souhry zbraní v rámci divise za účasti všech zbraní a pokud možno i služeb.

Druhá perioda jest podzimní, v měsíci září, trvá rovněž 28 dní.

V této periodě povolávají se určité jednotky (dle tabulky č. III.) v jedněch 8 divisích, takže tyto divise ocitnou se na plné noze válečné se všemi službami a ústavy. Cvičení koná se asi dle tohoto pořadu:

První týden v pluku, druhý týden uvnitř divise, třetí a čtvrtý týden divise proti divisi anebo větší cvičení armádní.

Druhých 8 divisí použije podzimní periody na výcvik mužstva serie C., ovšem zase v plných jednotkách o plném počtu válečném, jakož i na absolvování cvičení II. výzvy, které trvá 14 dní.

VIII. Přehled celkové služební povinnosti.

Od 6 do 20 let předběžná výchova tělesná a střelecká.

Ve 20. roce prvotní výcvik nováčka.

Od 21. do 36. roku čtyři armádní cvičení po 28 dnech, současně povojenský výcvik tělocvičný a střelecký.

Od 37. do 46. roku jedno 14denní cvičení opakovací.

IX. Obrázek normálního roku mírového.

(Sleduj obr. č. I. a II.)

V lednu a únoru prožívají nováčkové lonské zimní periody 4. a 5. měsíc výcviku.

Pod prapory jest 56.000 mužů a to: kádry 16.000 mužů, nováčků 40.000 mužů. U každého vojskového tělesa jest jeden oddíl v plném počtu válečném.

Okolo 20. března narukuje 40.000 nováčků, letní serie, Z nich utvoří se u každého vojskového tělesa jeden kompletní oddíl, takže každá formace má nyní dva kompletní oddíly.

Početný stav: Kádry 16.000, letní nováčkové 40.000, zimní nováčkové 40.000, úhrnem 96.000 mužů.

Tak je tomu až do poloviny června, kdy odejdou do občanského života letní nováčkové lonští, dokončivše prvotní svůj výcvik. (Zemědělci mohou ihned chopiti se přípravy ke žním.) V této době mají letní nováčkové za sebou již výcvik tříměsíční.

Počátkem června narukuje současně ke každému vojskovému tělesu jeden kompletní oddíl armádní dle tab. č. III. na 28 dní.

V červenci a srpnu pokračují letní nováčkové u výcviku. Kádry vystřídají se pohodlně na dovolených.

Početný stav 56.000 mužů.

V září narukují ke každému vojskovému tělesu dva kompletní oddíly armádní dle tab. č. III. Tak povstane v rámci

OBR. č. I.

Výcvičné schema roku.

Měsíce	Letní nováčkové	Zimní nováčkové	Armáda
Leden			
Únor			
Březen			
Duben			
Květen			
Červen			
Červenec			
Srpen			
Září			
Říjen			
Listopad			
Prosinec			

OBR. č. II.

Početné stavy průběhem roku.

Měsíce	Oddíly na plném počtu a jejich náplň	Úhrnný počet vojska pod prapory
16.-31. prosince, leden, únor 20. březen		56.000
21.-31. březen, duben, květen		96.000
1.-20. červen		140.000
21.-30. červen		100.000
Červenec, srpen		56.000
Září		150.000
Říjen, listopad až 15. prosinec		96.000
	Průměr:	89.000

každé teritoriální divise jedna skutečná polní divise (asi 80% plného počtu válečného) se všemi zbraněmi a službami.

Početný stav: kádry 16.000, letní nováčkové 40.000, dva armádní oddíly 94.000, úhrnem 150.000 mužů.

V říjnu narukují zimní nováčkové.

Po 15. prosinci odejdou po skončeném výcviku nováčkové letní.

Početní stav koncem roku 56.000 mužů.

(Poznámka stran služby strážní a posádkové.)

K ochraně hranic a k umožnění, aby nic nerušilo výcvik bojový, bude potřebí organisovati a náležitě a účelně rozšířiti četnictvo, civilní službu policejní, pohraniční stráže, lesní personál státní atd. Z 20% mužstva, jež má klasifikaci B., utvoří se pomocné oddíly pro službu strážní, ordonanční atd., jakož i písařskou, pokud nebude opatřena občanskými stálými zřízenci.

Nováčkové účastní se posádkové služby jenom potud, pokud to nebude vadit vlastnímu výcviku a školení a pokud praxe ve strážní službě slouží také za podporu bojového výcviku a polní služby. Mužů klasifikace A nesmí býti za žádných okolností použito ke službě písařské či jiné pomocné. Pokud se tento princip nevžije, budiž jeho porušení stíháno nejtěžšími kázeňskými tresty a následky.

X. Učlenění armády v základní serie.

(Obr. III. a IV.)

Evidenční a doplňovací služba, opřená o síť 16 teritoriálních divisí, formuje z prvních 10 ročníků první výzvy pro každé vojskové těleso šest rovnocenných oddílů o stejnoměrném složení (tak na př. že rota má po 20 lidech každého ročníku). Početný stav jest asi o 20% vyšší počtů válečných.

Z těchto 6 oddílů tvoří 3 oddíly serii **A,** druhé 3 oddíly serii **B.** (Co platí pro zbraně, platí analogicky pro vše ostatní.)

Serie A tvoří tudíž 16 divisí serie A,
serie B pak 16 divisí serie B.
Při všeobecné mobilisaci narukují obě serie základní do 24 hodin.
Zbytky ročníků 21 až 31, jakož i ročníky 32 a 36 tvoří

serii C.

Serie C nastoupí při mobilisaci dle plánu o něco později a tvoří reservoir pro formace pochodové, etapní, improvisované atd. Serie C není zařaděna v určitých jednotkách kmenových. Jednotky tyto sestavují ad hoc vždy pro armádní cvičení serie C v roce následujícím.

Seriový systém zjednodušuje podstatně systém svolavací. Odpadá úplně individuelní vyhotovování a doručování obsílek. Vyhláškou a v novinách se prostě vydá rozkaz:

„Dne 25. května roku X. narukuje k 28dennímu armádnímu výcviku serie B."

Kam každý narukuje, zná ze své vojenské knížky (viz tab. č. IV.).

Obdobně lze provésti částečnou mobilisaci. Mobilisuje se na př. pouze serie A nebo pouze serie B; anebo: „Serie A 1., 3., 5., 8. divise, serie B 2., 4., 5., 7. divise," anebo „3., 5., 6., 8. divise serie A i B." Tím lze vyhověti všem strategickým i politickým ohledům.

OBR. Č. III

Turnus armádního výcviku.

Rok	Jedněch osm divisí		Druhých osm divisí	
	Červen	Září	Červen	Září
1	Bb	*Aa* *Ab*	Bb	C
2	Bc	C	Bc	*Aa* *Ab*
3	*Aa*	*Ac* Ba	*Aa*	C
4	*Ab*	C	*Ab*	*Ac* Ba
5	*Ac*	Bb Bc	*Ac*	C
6	Ba	C	Ba	Bb Bc
7	Bb	*Aa* *Ab*	Bb	C
8	Bc	C	Bc	*Aa* *Ab*
9	*Aa*	*Ac* Ba	*Aa*	C
10	*Ab*	C	*Ab*	*Ac* Ba
11	*Ac*	Bb Bc	*Ac*	C
12	Ba	C	Ba	Bb Bc

A, a, b, c = oddíly Serie *A*. B, a, b, c = oddíly Serie B.
C = nezařaděné přebytky serií *A* i B, pak II. výzva.

OBR. č. IV.

Titulní list voj. pasu.

8. pěší pluk .....

AC 3 Milovice

VOJENSKÝ PAS

Desátník — kulometník.:

Vomáčka Frant.

Rodiště: *Ouvaly.*
Domovská obec: *Ouvaly.*
Ročník: *1905.*
Bydliště: *Libeň 417.*

boty: 42
kalhoty: 9
bluza: 6
čepice: 54

XI. Organisace výrobní a zásobní.

1. Každý mobilisační plán obsahuje podrobné ustanovení o všech věcech, jež týkají se doplňovací výroby válečného materiálu, opatřování potřebných surovin, zásobování vojsk i veškerého obyvatelstva potravinami a předměty denní potřeby.

2. Vývoz. Zároveň s vyhlášením mobilisace jdou telegramy stran zákazu či omezení vývozu. Přestupky trestají se vesměs jako delikty proti válečné moci státu.

3. Organisace výroby válečného materiálu. V míru sestaví se přehled všech továren a závodů, schopných vyráběti válečný materiál. Minimální výkonnost musí býti komisionelně zjištěna smíšenými komisemi vojáků a odborníků a musí býti každoročně revidována.

4. Mobilisační zásoby. Ve skladištích vojenských leží:

a) jednak běžná potřeba mírová,

b) jednak veškeren materiál válečný pro 16 kompletních divisí a střelivo na počet dní, který se stanoví ve smíšených poradách hlav. štábu a průmyslu.

5. Mobilisační objednávky. Vypracuje se systém objednávek rozvržených podle jednotlivých oborů a podle výkonnosti jednotlivých závodů do posledních podrobností na jednotlivé továrny, s nimiž se uzavře smlouva, upevněná zákonem o válečných úkonech.

6. Rozvržení objednávek. Každý závod obdrží potom zapečetěné objednávky čili rozkazy, označené řadovými čísly I., II., III. atd.

Rozkaz čís. I. obsahuje na př. objednávky doplňků výzbroje a výstroje pro prvních 16 divisí, aby byla uhrazena doplňovací spotřeba na př. za první měsíc operací.

Obj. č. II. obsahuje výrobu výzbroje a výstroje pro 16 divisí serie B.

Obj. č. III. obsahuje doplňky výzbroje a výstroje pro serii A na další měsíc operací.

Č. IV. obsahuje doplňky výzbroje a výstroje serie B. na první měsíc operací.

Č. V. Výzbroj a výstroj improvisovaných útvarů a pod. atd.

7. Zajištění dělnictva. Zákonem ustanoví systém zajištění odborného personálu jednotlivým továrnám sproštěním branců na jedné straně, nahražením osobami necvičenými a ženami na druhé straně.

8. Typisace výrobků. Zákonem stanoví se rozsah typisace (normalisace, standartisace) jednotlivých strojů nebo jich součástek v míru užívaných ve třech stupních:

a) typisace povinná,
b) typisace smluvená,
c) fakultativní (subvencovaná).

9. Stanovení cen. Zákon stanoví:

a) zásady pro kalkulaci cen za dodané výrobky,
b) zásady pro dodávání a súčtování surovin.

10. Zajištění surovin. Zákon stanoví:

a) uzávěru veškerých surovin soukromého vlastnictví,
b) péči o mobilisační zásoby surovin v majetku státu i v rukách soukromých (u společností veřejně účtujících),
c) doplnění surovin v okamžiku mobilisace a během války.

11. Zásobování potravinami. Vypracuje se pro každý plán válečný analogická organisace zásobování potravinami:

a) pro vojáka,
b) pro ostatní obyvatelstvo,
c) obrana proti ukrývání, odpírání, zdražování a lichvě.

Štábní kapitán ing. J. HRBEK:

Výzkumné a zkušební oddělení ministerstva národní obrany.

(Úkoly technického výzkumnictví ve vojsku.)

Toto oddělení je organisačně i charakterem své činnosti novým útvarem v naší armádě. Je projevem snahy po materiálním zabezpečení branné moci, snahy zdůrazněné těžkými zkušenostmi minulé války.

Zkušenostmi těmi nabyly většího významu zejména dvě stránky přípravy k národní obraně: přípravy morální a materiální. Klasickým příkladem morální přípravy národa pro válku jsou Spojené státy v r. 1917, příkladem materiální nepřipravenosti jsou dohodové státy v r. 1914. Příklad první povzbuzuje, druhý napomíná, oba vychovávají. Proto není divu, že se ve všech vítězných armádách věnuje nyní neobyčejná pozornost všem problémům, týkajícím se materiální přípravy k válce, a že se organisace vojenských úřadů, hlavně vojenského ústředí, přizpůsobuje novým požadavkům. V ministerstvech vojenských vznikají za války a ještě více po ní

nové útvary: sbory pro materiální mobilisaci, výzkumné ústavy nebo sbory soustřeďující vojenské výzkumnictví technické, reorganisuje se kontrolní služba nákupu a výroby vojenského materiálu.

I v organisačním kvasu, který prožívá naše armáda v republice, uplatňují se snahy nahraditi improvisovanou materiální přípravu za války promyšlenou činností systematickou. Reorganisuje se dosavadní (nebo převzatá z Rakouska) struktura ústředí zásobovacího, a vedle toho vyrůstají u nás útvary nové.

Mezi ně patří výzkumné a zkušební oddělení, které se stalo krystalisačním jádrem nové organisace: technického výzkumnictví a zkušebnictví v armádě.

Tato organisace je nová hlavně tím, že se netvoří na basi komitétů nebo poradních sborů, pracujících výhradně u zeleného stolu, nýbrž — podle příkladu vědeckého nebo průmyslového výzkumnictví — zakládá se především na praktické (laboratorní, dílenské) činnosti ústavů. Dalším novým rysem je účelné soustředění práce, jednak za stejným cílem, třebas pro různé druhy zbraní, nebo služeb vojenských, jednak pro různé práce, jež však jsou stejného charakteru. Význam této praktické činnosti vysvitne z programu výzkumného a zkušebního oddělení, který zde stručně načrtneme.

Již z dvojitého názvu oddělení lze poznati dvojí různou činnost:

1. v ý z k u m n o u, která se týká soustavného a příležitostného badání a pokusnictví technického, aby byly zdokonaleny a nahrazeny suroviny, polotovary i tovary pro výrobu výzbroje a výstroje nebo přímo pro válečné účely;

2. z k u š e b n í, jíž přísluší zkoušeti jakost materiálu, s nímž vojenská správa hospodaří, jejž vyrábí, nakupuje, spotřebovává, chrání ve skladech.

Těmito h l a v n í m i úkoly účastní se oddělení materiální přípravy pro obranu.

V ý z k u m n i c t v í.

Místo, které přísluší výzkumné činnosti v organisaci vojenské, určuje se vztahem válečnictví k vědě. Technika a věda uplatňují se ve válečnictví odedávna a jejich vliv řídí se vždy jejich vyspělostí.

Ve starých dobách byly to mechanika a matematika, jediné vědy tehdy vyspělé, kterých bylo používáno v boji i v obraně (Archimedes, Leonardo da Vinci). Střelný prach byl vynálezem náhodným, nevznikl vědeckou prací a nebyl zdokonalen, dokud se ho neujala příslušná věda (chemie). Pravé výzkumnictví vojenské se počíná v minulém století, kdy může použíti výsledků vyspívajících věd přírodních. Těmito vědami řeší se pak problémy bojové tím častěji, čím více ubývá vlivu osobní zručnosti na rozhodnutí boje. Je to jmenovitě zákopová válka, v níž taktika překvapení žádá nových prostředků, nemohouc použíti pohybů vojsk. Technické vědy a průmysly z nich vyrostlé stavějí tedy tanky, řiditelné vzducholodi a letadla a posílají do boje plyny. Kdo dovede první a lépe použíti nových prostředků, ten vyhrává boj. Je třeba překvapovati, a nikoli býti překvapován — toto vojenské pravidlo platí zvláště pro válečný materiál. Jest tedy třeba míti iniciativu v přípravě nových bojových prostředků a ve zdokonalování starých, jest třeba za nebezpečí povolati vědu k vojenské službě stálé, nikoli jen dočasné, aby řešila tento přední úkol výzkumnictví, které je součástí materiální přípravy vojenské.

Druhým úkolem této přípravy je řešiti obtížné problémy, jak nahraditi suroviny, jichž nemáme. Nejde jen o ledek, měď, pryž, běží též o hmoty v boji sice podružné, ale důležité pro služby podporující vojenské operace. Úkoly vděčné i nevděčné vyrůstají tu jak pro organisátory vojenské přípravy, tak pro badatele, kteří maji pomáhati vojenské technice radou i skutkem. V tom může nám býti vzorem Německo: to umělo organisovati výzkumnou práci pro hledání náhražek již před válkou, kdy zápasilo marně o kolonie a tudíž o prameny surovin. Proto za války neimprovisovalo v tomto oboru a mělo určité úspěchy. Dohoda, majíc kolonie a moře, nebyla nikdy v takové tísni jako centrální mocnosti, ale kde se musila starati

Obr. 1. Laboratoř všeobecné chemie.

o náhražky (jako při některých surovinách pro výbušiny), tam pracovala mnohem obtížněji a s většími výdaji než Němci, právě protože neměla tehdy organisovánu tuto činnost výzkumnou.

Oba úkoly vyžadují tedy, aby bylo postaráno o soustavnou práci o problémech včas předvídaných. Technické výzkumnictví vojenské nezdolalo by ovšem těchto úkolů samo. Veškerá technická kultura národní, příslušné vědecké a technické ústavy musí býti povolány k součinnosti. Výzkumné oddělení musí stanoviti program, říditi práci, přijímati podněty a návrhy, zkoumati je vlastními prostředky a se stanoviska vojensko-technického zpracovávati výsledky rozvržené práce, a rozřešiti tak daný problém vojenský. Pro součinnost oddělení s výzkumnictvím nevojenským jsou podmínky neobyčejně příznivé stálým pracovním stykem s Masarykovou akademií práce. Masarykova akademie práce soustřeďuje veškeru technickou vědeckou činnost a její organisací, upravenou nadobyčej šťastně, lze využíti všech prostředků naší technické vyspělosti.

Je ovšem množství úkolů, o nichž pracuje výzkumné a zkušební oddělení samo. Děje se tak ve speciálních oborech výzkumu bojových prostředků, jako obrany proti plynům, pak ve výzkumech, pro něž má u nás jediné toto oddělení potřebné prostředky, konečně ve všem příležitostném zkoumání, kterého je potřeba pro okamžité rozluštění otázek, vyskytnuvších se při výrobě válečného materiálu, a pod. Takové problémy se vynořují náhle a vyžadují okamžité pohotovosti oddělení, aby se zamezilo ztrátám času i materiálu při výrobě, při používání, ve skladištích.

Oddělení mohlo prakticky pracovati od jara r. 1920 a v krátké této době bylo soustavně pracováno o těchto otázkách: o náhradě brzdicích kapalin, o korrosi dělových hlavní, o jejích příčinách a

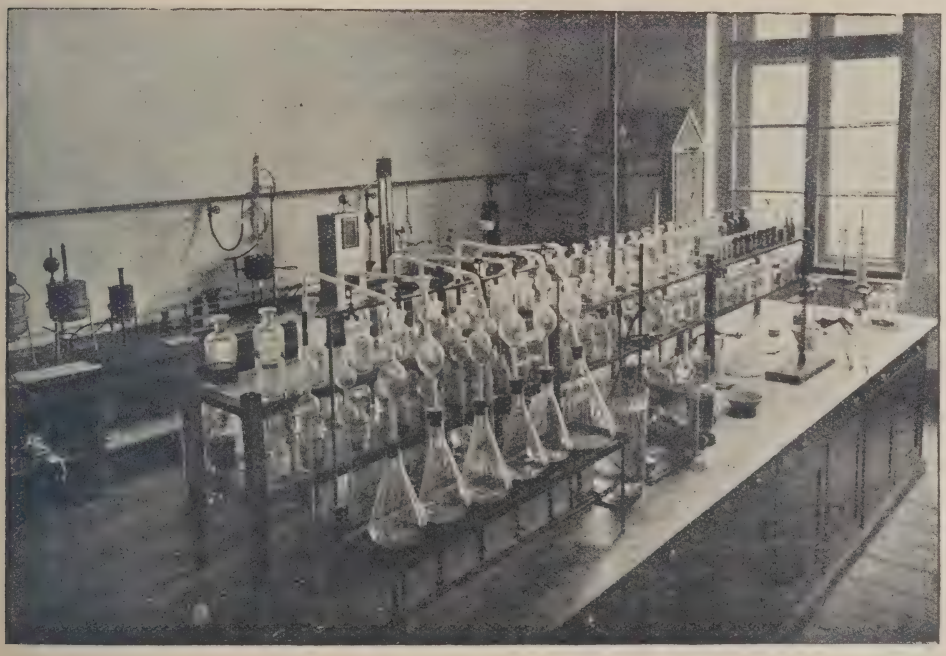

Obr. 2. Laboratoř pro zkoušení výbušin.

o ochraně před ní, o nejvhodnějších konservačních prostředcích pro zbraně, o benzinových náhražkách, o účinné absorpční hmotě do masek a o konstrukci čs. typu protiplynové masky, o signálech a pod., o střelivu, o ochraně leteckých ploch před zvětšením, o ochraně leteckých benzinových nádrží před zápalnými střelami, o zužitkování nepotřebných výbušin a j.

Všechno to jsou problémy akutní, jichž nelze odkládati a jež lze řešiti poměrně snadno a přímo. Není v nich nic světoborného, ani tajemného, jsou však stavebními kameny do základů výzkumnictví, jež jsem prve zdůraznil jako nejdůležitější.

Zkušebnictví.

Od výzkumné práce liší se zkušební činnost, jak ji koná oddělení, především cílem a pracovním programem. Obě práce mají stejné metody (fysikální a chemické), jimiž se jde k cíli, tudíž i stejné prostředky pracovní (laboratoře, přístroje). Pro tyto prak-

tické důvody je obojí činnost spojena v jednom oddělení. Mimo to je ta koncentrace výhodná tím, že inženýři nabývají zkušební prací větší obratnosti, potřebné k výzkumnictví, a že oddělení získává zkušenosti o jakosti materiálu používaného ve vojenství, zkušenosti velmi cenné pro normalisování a zdokonalování válečných prostředků a potřeb. Zkušební prakse oddělení dala již také mnoho podnětů k výzkumům a pokusům.*)

Zkušební práce je nezbytně zapotřebí, aby materiální zaopatřování armády vyhovovalo požadavkům hospodárným a bezpečnostním. Považíme-li, že armáda patří ve státě k největším konsumentům, že výlohy na vojenský materiál velmi zatěžují státní rozpočet, nemusíme příliš zdůrazňovati, že musí vojenská správa bedlivě

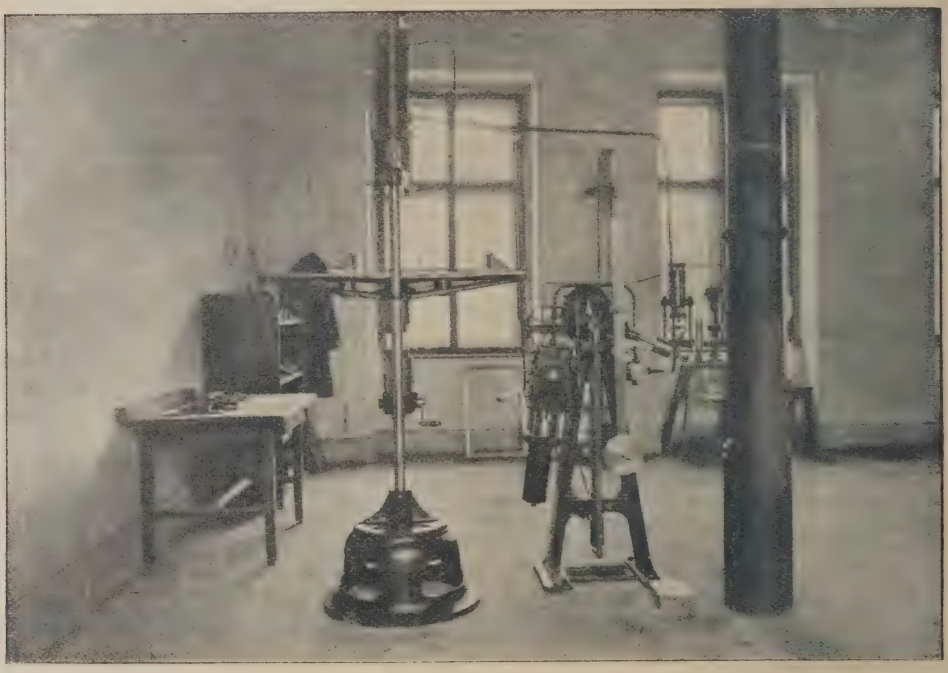

Obr. 3. Část mechanické zkušebny.

zkoumati jakost zboží, jež nakupuje za drahé peníze, a jež musí býti zcela spolehlivé, má-li se ho bezpečně používati za války.

Avšak byť byla tato potřeba zkušebnictví uznávána za samozřejmou, nebylo vždy dosti jasné představy, jak ji nejvhodněji a nejbezpečněji organisovati v rámci obchodních procesů, opatřujících materiál pro armádu. Zřízením výzkumného a zkušebního oddělení podařilo se našim rozhodujícím činitelům dáti základ k soustavnému a důsledně prováděnému zřízení, jež kontroluje jakost zboží nakupovaného a uloženého.

Vypisuje-li se nyní soutěž na vojenské dodávky, žádá se vždy, aby byl k nabídkám připojen vzorek zboží, zejména, kde lze podle zkoušky vzorků poznati jakost materiálu. Materiál nebo vzorky jeho zkoumá v oddělení vycvičený personál v laboratořích a ve zkušeb-

*) V průmyslových podnicích souvisí všude výzkumná činnost se zkušební, z níž organicky vyrůstá.

nách, opatřených vším potřebným zařízením. Vzorky zkoumají se chemicky buď rozborem, lze-li podle složení látky poznati její jakost (u kovů, slitin, potravin), nebo zkouškami fysikálně-chemickými, kterými lze získati výsledky, charakteristické pro jakost materiálu (u výbušin, mazadel, benzinu). Má-li materiál vyhovovati v praksi určitými vlastnostmi mechanickými (pevností, tažností, pružností), jak je tomu u konstrukčního materiálu kovového, u textilií, koženého a pryžového zboží, je třeba zkoumati vzorky materiálu toho chemicky i mechanicky. O některém materiálu rozhodují jen zkoušky mechanické (o dřevu, o některém materiálu kovovém), o jiném jen zkoušky technologické, t. j. takové, které v malých rozměrech napodobují podmínky, jimž je vydán materiál v praksi

Obr. 4. Část mechanické zkušebny.

(o nátěrech a pod.). Důležitých a nových metod zkušebních skýtá metalografie, zkoumající drobnohledem složení kovů na vyleštěných a naleptaných výbrusech; tím lze zjistiti, jak je kov zpracován, není-li vadný a neobsahuje-li škodlivých příměsí, jichž jinak nelze nalézti.

Oddělení používá všech těchto způsobů, aby mohlo vysloviti posudek o nabízeném zboží. Pro posudek rozhodují charakteristické vlastnosti materiálu, důležité, má-li se materiálu používati ve vojsku. Jsou zaznamenávány v přejímacích předpisech, jež vypracovávají orgány, nakupující materiál, spolu s oddělením. Posudek má pak vliv, namnoze rozhodující, při zadávání dodávky. Jakost dodaného zboží se kontroluje opět zkoumáním vzorků, jež zasílají přejímací orgány; na výsledku těchto zkoušek vždy závisí, převezme-li se zboží či nikoli.

Mnohdy zasahuje jakostní kontrola do výrobního procesu. Děje se tak u materiálu nejdůležitějšího; zkoušejí se suroviny, jak jsou zpracovány, a polotovary, jež mají rozhodující vliv na jakost výrobku, kterého buď nelze již zkoušeti, neb jen nedostatečně.

Materiál, který, jsa uložen ve vojenských skladech, mění své vlastnosti, nebo se kazívá, kontroluje se občasně jakostními zkouškami. (Tyto zkoušky jsou pravidelné a zkoumají se velmi pečlivě zejména výbušiny a střelivo hlavně z důvodů bezpečnostních, neboť výbušiny se časem rozkládají a mohou pak i vybuchnouti.)

Druh zkoušek, množství materiálu, jakož i některé praktické důvody vyžadují někdy, aby byly vzorky brány nebo zkoumány přímo v továrně. Pro ocenění materiálu nepostačují někdy zkoušky

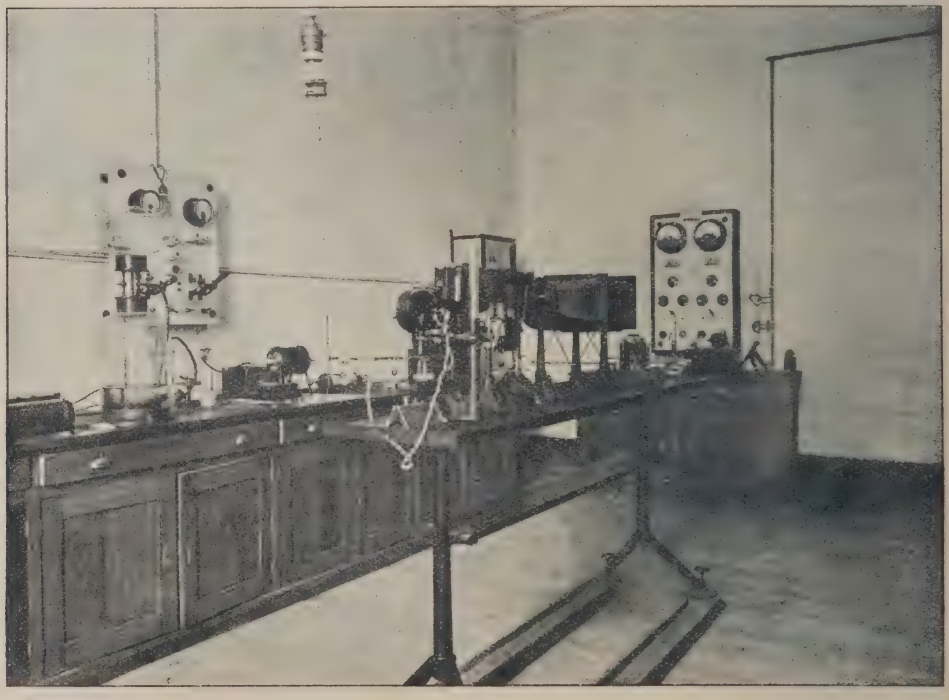

Obr. 5. Laboratoř metalografická.

laboratorní, a doplňují se praktickými pokusy, jež konají vojenské dílny nebo skladiště.

Jsou tedy způsoby jakostní kontroly rozmanité, a je třeba, aby ti, kdož ji konají, znali důkladně materiál a jeho výrobu a byli dosti zkušení a obratní, jak se třeba problému uchopiti a řešiti jej co nejvhodněji. Má-li se rozhodovati, je-li materiál vhodný pro vojenské účely, třeba znáti zvláštní podmínky, jak se materiálu použije v armádě, a těchto podmínek vždy také dbáti. Dlouhá doba uložení, drsné i neopatrné zacházení s materiálem v boji nebo za cvičení, potřeba jednoduchosti při užívání, psychologie vojáka, buď nezkušeného, nebo neodpovědného, nebo rozčileného v boji a podobné nutí, aby příslušný materiál a příslušné zboží byly jinak a přísněji zkoumány a posuzovány, než v průmyslu. Mnohdy bývá zboží, objevující se na trhu jako „dobrá kvalita", pro armádu méněcenné nebo ne-

potřebné, a dodavatelé bývají překvapeni posudky oddělení zamítavými (a po jejich mínění neoprávněnými). Tu vyrostl výzkumnému a zkušebnímu oddělení nový úkol — usilovně a soustavně propagovati požadavky, jimž musí vyhovovati dodávaný materiál, poukazovati na výběr lepších surovin, na nové nebo změněné způsoby výroby všude tam, kde náš průmysl neměl znalostí neb zkušeností o vojenských dodávkách.

Proto je ve statistice prací, provedených oddělením, jmenovitě v první době jeho činnosti, zamítavých posudků značné procento; to se však ponenáhlu zmenšuje, přesto, že přísnosti v posuzování neubývá, spíše přibývá.

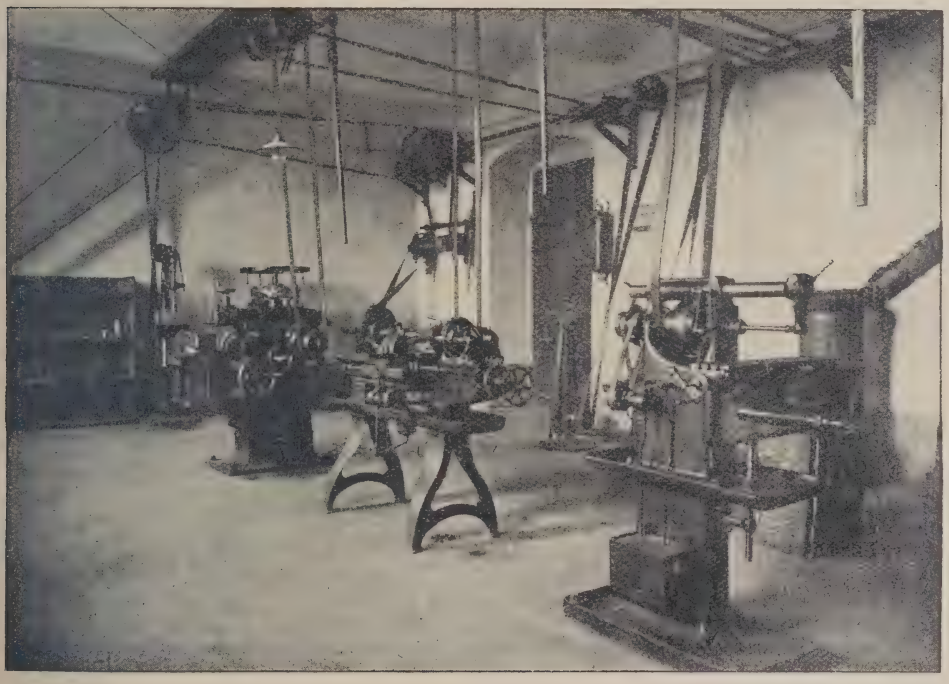

Obr. 6. Mechanická dílna.

Jako malou ukázku lze uvésti plátna na letadlové plochy. Tato plátna, jež musí býti velice pevná a přece poměrně lehká a nesmějí se příliš vytahovati (aby plochy nezvětšovaly příliš váhu letadla, odolávaly nárazům větru a byly co nejvíce napiaty), nebyla vyráběna našimi továrnami, a když je naše továrny začaly tkáti, nevyhovovaly vzorky s počátku naprosto. Neustálým zkoušením a upozorňováním, že je třeba tkáti plátna, aby se vytahovala co nejméně, podařilo se oddělení, že nejprve jedna firma a potom znenáhla i jiné továrny tkaly plátna vyhovující a později i plátna výborné jakosti. Plátna se zprvu vytahovala o 14 procent, pak jen o 10, 8%, a po roce usilovné snahy již jen o čtyři procenta. Podobně bylo s mazadly, pokud se týká jejich kyselosti, s impregnovanými látkami, s kovovým materiálem pro konstrukci letadel, zbraní a jinými druhy materiálu; jejich jakost před dvěma lety nelze nijak srovnati s jakostí nynější.

Zkušební práce nejen zachránila vojenské správě velké sumy, zamítajíc nevyhovující zboží, ale zabezpečila i dodávání dobrého, nebo i lepšího a lepšího materiálu, a mimo to měla značný vliv na průmysl, aby vyráběl zboží dobré, a na dodavatele, takže nabývali většího a většího respektu k vojenské správě; respekt ten za válečné prakse rakouské a proto i po převratu nebyl valný.

Zkušební prakse byla dosud skoro výhradní činností, kterou se oddělení účastnilo materiální přípravy k obraně.

Bylo svrchovaně zapotřebí této nové organisace, neboť jakmile bylo oddělení zřízeno, mělo již tolik práce, že pro ni nebylo dosti pracovníků a prostředků. Dříve než byly zřízeny laboratoře a zkušebny, již bylo třeba vyřizovati svěřené úkoly, a tak se budovalo oddělení, zařizovaly zkušebny a získávali pracovníci za pracovního kvasu, který nebylo lze regulovati ani úředními hodinami, ani omezováním přílivu vzorků, zasílaných ke zkoumání, a problémů, jež by bylo třeba luštiti. Bude brzy lze v přehledu činnosti ukázati čísly rozvoj oddělení. Poznamenáváme zatím jen, že bylo v roce 1920 za 8 měsíců vykonáno zkušebních prací 290, v roce 1921 již 2131, a v minulém roce 3933 (při tom bylo v roce 1922 vyzkoušeno asi 6.000 různých vzorků), kdežto počet odborného personálu vzrůstal ze dvou na šest a na devět inženýrů. Tento stoupající výkon umožňovala lepší pracovní organisace, rostoucí pracovní prostředky, jimiž se ušetřilo i času. Ani ne za tři léta zařídilo oddělení, řízené energickým a zkušeným organisátorem, podporované vůdčími činiteli vojenskými, několik chemických laboratoří, dokonale vyzbrojených přístroji a materiálem pro zkušební práce, vzornou mechanickou zkušebnu s nejmodernějšími stroji, metalografickou laboratoř a mechanickou dílnu, může nyní prováděti zkoušky veškerého materiálu (kromě stavebních hmot, pro jejichž zkoušení jsou výborně zařízeny vysoké školy technické). Zkušebnami a všestrannou technickou prací staví se oddělení v čelo státních ústavů zkušebních a končí tak první údobí svého vývoje.

Tato první vývojová etapa, zásady, na nichž se dosud oddělení tvořilo, odborná a praktická činnost jeho moderní pracovní metody a místo, které získalo jednak v organismu vojenském, jednak v technické kultuře státu, jsou spolehlivými základy dalšího budování vědecko-technické služby, nezbytné pro řádnou moderní obranu.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

President republiky zásobnictvu čs. armády.

Dne 23. března 1923 navštívil president republiky v průvodu ministra národní obrany, ministra sociální péče, a j. divisní zásobárnu č. 1. v Dejvicích.

President republiky prohlédl nejprve stabilní strojní pekárny a rozsáhlá skladiště, kdež upoutaly jeho pozornost vzorky stravních dávek, polní i mírové.

Potom byly presidentu republiky předvedeny některé polní zásobovací ústavy v činnosti, zejména polní pekárna, sestávající z dvojice pecí pojízdných se stany a polním čerpadlem na vodu, dvojice pecí horských, souprava, t. j. 4 polní pece soustavy Payerovy, dvojice polních pecí improvisovaných (nouzových), různé typy polních převozných kuchyní čs. armády a polní kuchyně některých cizích armád, jakož i různé typy varnic a konečně tepna divise v poli, polní zásobárna (hospodářský ústav).

Po přehlídce divisní zásobárny byl president republiky uveden též do intendanční školy.

Ve stručném proslovu navázal president republiky na to, co v divisní zásobárně viděl a zdůraznil, že ho jeho vlastní zkušenosti a pozorování v různých armádách za světové války přesvědčily o eminentní důležitosti zásobovací služby pro úspěšné vedení války a že proto cení zásobnictvo. Ostatně prý heslo: „L'art de vaincre est perdu sans l'art de subsister"[1]) praví vše.

O zásobovací službě v naší armádě dlužno dodati, že přesto, že bylo již mnoho vykonáno, zbývá ještě mnoho práce, aby zásobovací služba byla zdokonalena po stránce výstroje, výcviku a organisace tak, jak toho moderní armáda v boji vyžaduje.

Pokud se zásobovací výstroje týká, jsme sice na tom stupni, na jakém byla bývalá rakousko-uherská armáda ve světové válce, ale zbývá nám ještě mnoho práce, abychom jednak využili zkušeností válečných, jednak dosáhli onoho stupně, na kterém byly ve světové válce armády západních mocností. Přichází tu v úvahu na příklad motorisace polních pekáren, čímž by, mimo jiných cenných výhod, výroba chleba získala velice po stránce hygienické. Další nezbytnou výstrojí, které dosud postrádáme, jsou polní mobilní prádelny. V bývalé rak.-uherské armádě bylo o čištění prádla vojska v poli postaráno naprosto nedostatečně, vojín v poli měl si větším dílem vyprati prádlo sám, k čemuž však měl málo příležitosti, zvláště v zimě, a nosil zpravidla prádlo tak dlouho, až se rozpadlo. Následek toho byl, že celá armáda byla zavšivena; tento hmyz způsoboval vojínům i hnisavé rány, ze kterých byl vytahován pincetami a nebylo prostředků k odstranění tohoto zla, o jehož nebezpečí, zejména za epidemie skvrnitého tyfu, netřeba šířiti slov. Při dnešním pokroku techniky lze však vojínu v poli dodávati pravidelně čisté prádlo, kterého má bojovník nezbytně zapotřebí, aby si zachoval své zdraví. Při válce posiční stačí sice stabilní prádelny, zato při válce pohyblivé byly by výhodnější prádelny mobilní, které se mohou snadnou změnou místa lehce přizpůsobiti operacím armády a ulehčují dopravě tím, že prádlo a oděv nemusí býti dopravovány na příliš velké vzdálenosti k čištění a správce. K polním prádelnám měly by býti přičleněny též desinfekční zařízení a správkárny prádla a oděvu.[2])

Jestliže jsme dosáhli, pokud se zásobovací výstroje týká, předválečného stupně, nelze to říci o výcviku dorostu důstojnictva a mužstva zásobnictva. Nemáme dosud aplikační školy pro aktivní důstojníky zásobnictva, jak tomu bylo před válkou, a i mužstvo nemá při zkrácené době služební tolik příležitosti, aby se v polní zásobovací službě náležitě vycvičilo. Bylo by proto třeba, aby byly zřízeny v oblastech zemských velitelstev po jedné cvičné rotě, které by cvičily výhradně polní zásobovací službu a kterými by musil každý zásobovací vojín projíti, a u kterých by konali cvičení záložníci, mužstvo i důstojníci. Na suroviny k přípravě stravy vydávají se už v míru ohromné sumy a ve válce miliardy a bylo by v zájmu armády, aby tyto suroviny byly náležitě zužitkovány, t. j., aby byla strava náležitě upravena, neboť nedostatečnou úpravou pozbývají pokrmy na výživnosti a tak přichází velká část obětovaných peněz na zmar. K tomu je však třeba náležitě školených kuchařů a doporučovalo by se proto zříditi kuchařské školy po příkladu jiných armád (anglické a americké).

Pokud se organisace zásobovací služby týká, možno rozeznávati dva vedoucí světové typy: intendanční, se silným sklonem k byrokratismu, a na obchodních metodách vybudovaný systém anglosaský. Rozdíl spočívá v tom, že intendanční systém soustřeďuje jak disposici, tak i správu zásob i peněz a jich likvidaci — někde dokonce i kontrolu, — v jedněch rukách (úřadů, ústavů, hosp. správ a pod.). Naproti tomu obchodní metoda odděluje důsledně disposici i správu jak zásob, tak i peněz a jejich likvidaci, což už samo pro sebe jest valnou částí kontroly. Obchodní metoda má už se stanoviska správního ohromné výhody oproti intendančnímu systému. Mimo to má obchodní metoda tu přednost, že zařaďuje zásobovací službu k dopravě, kam jak svou povahou, tak i s hlediska operativního jediné náleží. Jest tedy velice důležité, aby i náš zásobovací systém byl vybudován na metodách obchodních. Major zásobnictva **Josef Hervert.**

---

[1]) T. j.: „Umění zvítěziti jest ztraceno bez umění zásobovati." Toto heslo, na plechové tabuli napsané, připevnili Francouzové r. 1742 na bývalou vojenskou zásobárnu v Praze v Hybernské ulici, když se musili za vedení gen. Belleisla vzdáti v obležené Praze pro nedostatek zásob. potravin. Snědli tenkráte za dobu obležení 17.600 koní a vyjedli v Praze psy i kočky.

[2]) Anglická armáda používala ve válce mobilních prádelen, které byly obdivuhodné pro svoji dokonalost a úspornost.

Švýcarská armáda.

V lednovém čísle přináší Revue militaire générale od kapitána de Bellaing článek o švýcarské armádě, jejž podáváme v stručnějších rysech. Nejvyšší instituce švýcarské vojenské organisace jsou: spolkový vojenský departement, asi tolik jako naše ministerstvo, a generální štáb, jež tvoří hlavu vojenské organisace. Jsou to jediné dvě vojenské instituce stálé. Spolkový vojenský departement je řízen spolkovým radou, jemuž podléhá 14 oddělení: 1. oddělení generálního štábu, 2. oddělení pěchoty, 3. oddělení jezdectva a remontnictva, 4. oddělení dělostřelectva, 5. oddělení ženijní, 6. oddělení opevňovací, 7. oddělení zdravotní, 8. oddělení zvěrolékařské, 9. ústřední komisariát válečný pro kontrolu účetní a zásobování armády, 10. oddělení technické pro nákup a zdokonalení válečného materiálu a výstroje, 11. intendance válečného materiálu, jež bdí nad skladišti, udržuje a rozděluje válečný materiál do spolkových arsenálů, 12. oddělení topografické, 13. oddělení pro opatření a výcvik důstojnických koní a 14. intendance výbušin a třaskavin.

Generální štáb má v čele šéfa a skládá se asi ze 60—80 důstojníků aktivních, rozdělených na sedm sekcí. Generální štáb stará se o mobilisaci, přípravu válečnou a národní obranu. Kromě toho zabezpečuje doplňování štábu, výcvik důstojníků štábu, výcvik velikých jednotek a vyšších štábů, přípravu služby železniční pro válku, služby etapní, territoriální, poštovní a telegrafní.

Stálé armády Švýcarsko nemá, jen armádu miliční. Tato armáda nemá kromě 250 stálých instruktorů žádného vojáka z povolání. Armádu tvoří švýcarští občané od prostého vojáka až k veliteli. Armáda švýcarská nemá tedy mírových početních stavů. Když spolkový stát potřebuje vojska, svolá potřebné jednotky, a to je právě charakteristické pro vojenskou švýcarskou organisaci: skupiny utvořené pro výcvik nebo pro službu činnou jsou dočasné. Každý švýcarský občan jest povinen službou vojenskou od 20. do 48. roku. Ve vybraném vojsku slouží 12 let, v zeměbraně 8 let, v domobraně také 8 let. U jezdectva se ve vybraném vojsku (elitě) slouží jen 10 let. Skutečnou službu koná občan ve svém 21. roce, t. j. škola nováčků, jež trvá u pěchoty 65 dní, u dělostřelectva 75 dní, u jezdectva 90 dní; v následujících létech jsou kursy opakovací, u pěchoty sedm kursů po 11 dnech, u jezdectva osm kursů po 11 dnech, u dělostřelectva sedm kursů po 14 dnech. V zeměbraně jest švýcarský občan 8 let (u jezdectva 10 let) a skutečnou službu koná jen jezdectvo (jeden opakovací kurs jedenáctidenní); jinak jest každý rok jednodenní přehlídka. Tyto jednodenní přehlídky konají se také u domobrany každoročně. Kromě toho každý občan vyzbrojený puškou nebo karabinou musí vykonati předepsané cvičení střelecké u střelecké společnosti.

Švýcarská armáda jest organisována jen na papíře, ve skutečnosti armády v míru není. Tvoří se teprve celá v době mobilisace.

Generální štáb jest v Bernu. Armádního sboru organického není. Jsou jen předpokládány eventuelní skupiny divisí a se zřetelem na ně jsou utvořeny tři štáby armádních sborů. Počítá se 6 divisí po 3 brigádách, každá brigáda po 3 plucích; 4 brigády jezdecké; 36 pěších pluků ve svazku divisním; 6 pevnostních rot (Sv. Gothard), 1 pevnostní rota (Sv. Maurice); 8 rot cyklistických; 8 pluků jezdeckých tvořících 4 brigády, 12 eskadron průvodců (2 pro divisi); 12 pluků polního dělostřelectva, 6 skupin houfnic 105 mm; 4 skupiny pěšího dělostřelectva po 2 baterií, 3 prapory pontoniérů, 8 rot telegrafistů; 3 roty balonové připojené k ženii; 1 skupinu leteckou (5 eskadril).

Pěší divise se skládá ze štábu, roty průvodců (tolik co pěších myslivců), ze 3 brigád pěchoty (po 2 plucích o 3 praporech), z roty cyklistů, ze skupiny kulometů o 3 rotách, ze skupiny průvodců o 2 eskadronách, z brigády dělostřelecké o 2 plucích (každý pluk má dvě skupiny o 3 bateriích, baterie má 4 děla), ze skupiny houfnic o 2 bateriích po 4 dělech, z praporu ženijního o 4 rotách, z trénu mostového a služeb.

Pěší pluk má 3 prapory, prapor má 3 roty střelců a 1 rotu kulometnou. Jezdecký pluk má 3 eskadrony jezdců, 1 eskadronu kulometnou. Pluk dělostřelecký má 2 skupiny po 3 bateriích, baterie má 4 děla.

Pěchota jest vyzbrojena puškou vz. 1911 ráže 7.5 mm a kulometem Maximovým, jezdectvo karabinou vz. 1911, šavlí a bodákem, dělostřelectvo dělem Kruppovým 75 mm, dělem horským 75 mm, dělem 120 mm a rychlopalným dělem 105 mm. V dílnách Škodových v Plzni odjednány jsou polní děla 84 mm s dosahem 13—14 km. Celá armáda švýcarská má stejnokroj barvy polní šedé zeleně. Důstojníci nosí jeden úzký prýmek na čepici a hvězdičku na límci, nadporučík dva prýmky a dvě hvězdičky a kapitán tři prýmky a tři hvězdičky. Major má

na čepici široký pruh a jednu ozdobnou hvězdičku, podplukovník dva pruhy a dvě hvězdičky a plukovník tři pruhy a tři hvězdičky. Plukovník divisionář vyšívaný pás na čepici a pásek na kalhotech, generál (jen v době války) dva vyšívané pásy na čepici a pásek na kalhotech. Celá armáda má stejný kroj; zbraně se rozeznávají jen barvou výložek na rukávech a barvou lemů. Důstojníci gen. štábu mají výložky barvy černé, pěchota zelené, dělostřelectvo červené, jezdectvo žluté.

Poněvadž Švýcarsko nemá stálé armády, tvoří se celá armáda při mobilisaci povoláním elity, zeměbrany i domobrany. Mobilisované spolkové vojsko má tedy trojí útvary: elitní, zeměbranecké a domobranecké — celkem asi 225.000 mužů. Služby v etapě a ve vnitrozemí obstarávají jednotky zeměbranecké a domobranecké — asi 95.000 mužů. Při napjaté politické situaci stanoví spolková rada první mobilisační den. Místo shromáždění zná každý již z doby míru; tam se odebéře, vystrojen a vyzbrojen. Čtvrtý den mobilisační odvedou velitelé sbory do stanovišť zvaných shromaždiště mobilisační. Tam tvoří se divise a armádní sbory. Zmobilisovati lze asi 320.000 mužů, z toho 225.000 pro armádu polní a pevnostní. Velké jednotky jsou: 3 armádní sbory, 6 divisí, 4 jezdecké brigády. Mobilisace jest úplně provedena ve 4—5 dnech.

Výcvik nováčků děje se skoro vesměs jen důstojníky (nikoli poddůstojníky) a postupuje se od výcviku jednotlivce, družstva atd. až k praporu. Předpisy pro výcvik pěchoty vydány byly r. 1908 a pozměněny r. 1913. Nováčci zvyklí zpravidla na pochody i střelbu jsou opravdu ukázněni, poddajní a cvičí naprosto tiše.

Autor přítomen byl polnímu cvičení praporu a praví, že složení důstojníků bylo velmi zajímavé; velitelem praporu byl inženýr, výborný důstojník, jenž v ničem nezadal důstojníku z povolání. Z důstojníků rot byl velitelem kulometné roty inženýr, ostatní byli: dílovedoucí, učitel a advokát. Při cvičení horské brigády č. 9 spatřil autor muže, kteří jsou od svého mládí zvyklí na pochody v horách a znají je velmi dokonale. Přechody malých proudů dějí se jen po svazích, v údolích postupuje se jen ve slabých oddílech. V sestavě útočné jsou distance mezi jednotkami prvé linie a zálohami krátké, aby podpora mohla přijíti včas.

Mužstvo horské nosí zvláštní okované boty, zavazadel co nejméně, ale zato je opatřeno okovanou holí. Ujde asi 300 m za 45 minut a každých 25 minut je 10 minut oddech. Terénu využívá dokonale, velmi rychle, skáče se skály na skálu. Nemá však žádného spojení, hlavně ne spojení optického, jež v horách prokazuje dobré služby. Nemá zbraní automatických, jen několik kulometů uložených na mulech. V celku lze říci, že pěchota švýcarská jest cvičena ještě podle omylů z r. 1914. Jezdectvo jest mnohem vycvičenější (koně má dobré, irské), aspoň v té míře, že jest více dbáno zkušeností války světové.

Letiště v Dubendorfu (několik kilometrů od Curychu) jest obdivuhodné. Roku 1914 mělo jen 3 hangary, dnes je to opravdové město. Švýcarsko mělo r. 1914 pět letadel, dnes má pět eskadril (130 letadel) a bude jich míti co nejdříve 200. Aparáty mají čtyři různé modely: Fockerův (stihací), Zeppelinův a Hanriotův (průzkumné) a Haefeliův.

Vojenské letectví jest prozatím podřízeno generálnímu štábu v Bernu, výcvik a služba letecká jsou svěřeny ředitelství letiště, jemuž podléhá: sbor instruktorů, služba technická, služba administrativní. Skupina letecká se skládá ze štábu, pěti eskadril, sboru letců, sboru pozorovatelů a z roty pomocné (pro aviatický park). Vojenští aviatikové jsou dvojí: instruktoři (jichž je málo), letci výpomocní, kteří musí měsíčně vykonat 10 hodin letu a vypomáhají instruktorům (bylo jich 30 r. 1921). Aviatici záložní účastní se cvičení jen dobrovolně. Počet leteckých nováčků jest stanoven zatím na 110 ročně. Pozorovatelé jsou cvičeni ve dvouměsíčním kursu. Když udělali zkoušku, jsou přiděleni ke sboru leteckých pozorovatelů. Normální doba přidělení jsou čtyři roky. Tato doba může býti prodloužena, aby získáni byli pozorovatelé zvláště kvalifikovaní. Důstojníci musí vykonati každý měsíc dvoudenní cvičení. Dubendorf není toliko střediskem vojenské aviatiky, ale také přístavem letecké společnosti „Ad Astra" (na jehož limusině odejel svého času excísař Karel ze Švýcarska do Uher).

Švýcarská milice zaměstnávala veřejné mínění a mnohé vojenské odborníky již dávno před válkou. Určitý tisk ji vychvaloval na úkor stálých armád. Jaurès věnoval jí zajímavou a znamenitou knihu, jež se setkala s prudkou polemikou. Již r. 1887 dopisovatel časopisu „Times" napsal, že ve svém celku jest švýcarská armáda lepší než všechny ostatní armády evropské.

Švýcarsko jest hrdé na své vojenské instituce. Jeho armáda má dvě velké cnosti: dokonalou kázeň na všech stupních hierarchie a všeobecnou oddanost k vlasti. Vyšší kádry jsou velmi dobře vycvičeny theoreticky, jen praxe se nedostává. Většina vyšších důstojníků jsou velkostatkáři, profesoři, advokáti a prů-

myslníci. Kádry subalterní mají sice dobrou vůli, ale nedostatek zkušenosti a iniciativy. Konečně poddůstojníci (velmi četní: 8 šikovatelů a 20 desátníků pro pěší rotu) jsou jen prýmkonoši. Válka sice neposkytla švýcarské armádě příležitosti k praktickému využití, ale mobilisace provedená r. 1914 jasně ukázala všechny nedostatky její organisace. Kádry byly úplně zmateny a v nesnázích tím větších, čím byly jednotky silnější. Spojení mezi jednotlivými zbraněmi nebylo vůbec. Švýcarská armáda ukázala, že není se svůj úkol. Důstojníci na nejvyšších místech netajili se svým míněním. Přiznali, že bylo štěstím Švýcarska, že se nedostalo do války. Armáda nebyla nástrojem raženým pro válku. Výcvik byl zcela povrchní a sborový duch scházel úplně. Mobilisovaná armáda musila býti cvičena několik měsíců velmi intensivně, než mohla poskytnouti určité záruky, ačkoli její prvky jsou velmi dobré. Proto se mezi odpovědnými autoritami ozývá jednomyslně přání, aby aktivní služba vojenská byla prodloužena.

Že Švýcarsko podává přesto tak dobré výsledky s armádou miliční, děkuje vrozenému vojenskému duchu jednotlivců, žhavému vlastenectví, výborným vlastnostem fysickým, živému zájmu pro službu, dobrovolné kázni, důstojnickému sboru, jenž miluje své řemeslo a horlivě se vzdělává, a vrchnímu vedení, jež ví, co chce, a nezanedbává novot a pokroků věd vojenských.

Příklad švýcarský nám ukazuje, jakých výsledků lze docíliti v několika měsících s mladými lidmi, kteří již od svého dětství jsou vedeni ke službě vojenské, v zemi, kde kasárny jsou jen pokračovací školou. Zkušenost válečná nám dokázala, že lze pěšáka v šesti měsících dostatečně ukáznit i vycvičit, obrnit proti útrapám válečným i rozehřát k útoku. Viděli jsem, že záložní důstojníci, kteří byli několik měsíců v zákopech, dosáhli vlastností skutečných a opravdových velitelů. Ale ztmeliti tyto výborné prvky, využíti jich a vésti je, k tomu je zapotřebí stálé armády. Studium vojenské švýcarské organisace, švýcarské milice vede nás k závěru, jenž se zdá býti paradoxní: rozřešiti vojenský problém zavedením stálé aktivní armády (pokud lze nejmenší), jež by měla za úkol vojensky vycvičiti národ a zachovati válečné tradice rasy. Není to formule budoucí armády?

Wf.

Program zkoušek do italské Válečné školy. (Druhý dvouroční kurs při válečné škole.)

I. Zkoušky písemné.

a) Všeobecné vzdělání vojenské (bodů 10). (Čas 8 hodin.)

Kandidát musí pojednati o jednom tematu ze tří mu předložených témat, dotýkajících se všeobecných otázek umění válečného neb otázek všeobecných vojenských dějin.

Dějinný vývoj umění vojenského v moderní době s ohledem na politické a sociální poměry v Evropě.

1. Renesance umění válečného. Jeho hlavní znaky na konci XV. a XVI. věku. Války italské, francouzské, flanderské.

2. Umění válečné v první polovici XVII. století. — Válka třicetiletá. — Gustav Adolf.

3. Doba Ludvíka XIV. — Turenne, Montecuccoli a Eugen Savojský. — Války holandské, německé a italské. — Války turecké. — Války o nástupnictví — Válka kordonová a taktika lineární.

4. Umění válečné v druhé polovici XVIII. století. — Fridrich II., jeho vojsko a jeho válečný systém. — Přehledný popis válek Fridricha II. se zvláštním zřetelem na válku 1757.

5. Francouzská revoluce a její vliv na vývoj válečného umění. — Napoleon a jeho válečný systém. — Přehledný popis válek napoleonských se zvláštním zřetelem na války v Italii (r. 1796—97, 1800).

6. Válečné umění na konci XIX. století. — Boje o samostatnost a jednotu Italie. (1848—49, 59, 60, 61, 66, 70.)

7. Válečné umění pruské. — Přehledný popis Moltkeových tažení v Čechách a ve Francii (66, 70—71).

8. Válečné umění na konci XIX. století. — Popis válek balkánských, anglo-burské a rusko-japonské.

K přípravě možno užíti pojednání o válečných dějinách od Corsi, Morano a Pagliano.

b) Užití menších jednotek (bodů 10). (Čas 6 hodin.)

*) Giornale militaire ufficiale, disp. 56 z 1. prosince 1922, č. 553.

Kandidát dostane taktickou úlohu, jež se týká užití menší jednotky vlastní zbraně; jednotka spolupracuje s ostatními zbraněmi. Úloha spočívá v písemném sestavení rozkazů, které by dal velitel jednotky v praktickém případě, v nastínění situace nebo situací ve skizze.

Základem zkoušky je taktický řád platný v době zkoušky.

c) Jazyk francouzský (bodů 5). (Čas 3 hodiny.)

Krátká písemná úloha záleží ve složení snadného dopisu nebo snadného pojednání za pomoci slovníku.

II. Ústní zkoušky.

a) Všeobecné vzdělání vojenské (bodů 10). (Čas 30 minut.)

Tato zkouška slouží k doplnění zkoušky písemné; kandidát má prokázati, že dovede pojednati a vysvětliti písemně tema a zodpověděti otázky týkající se válečného umění a válečné historie tak, jak se žádá pro písemné zkoušky.

b) Užití menších jednotek (bodů 10.) (Čas 30 minut.)

Kandidát bude dotázán o hlavních otázkách taktických, sem spadajících, a bude řešiti úkol z taktické aplikace. Musí prokázati přesnou znalost organické skladby jednotek.

c) Právo veřejné a národní hospodářství.

1. Právo ústavní.

2. Právo správní.

3. Právo mezinárodní.

Státy jsou subjekty práva mezinárodního, základní práva států. Ústava a organisace států s hlediska mezinárodního.

Předměty práva mezinárodního: území, řeky, moře, lodi, vzduch.

Poměr mezi státy, smlouvy, podmínky platnosti, garancie, následky zrušení smluv, konvence jurisdikční, postupování.

Právo diplomatické a konsulární. Styky diplomatické a práva diplomatických zmocněnců.

Kontraverse mezinárodní a prostředky k jich vyřízení: smírné, donucující, válečné. Hlavní konvence o válce. Neutralita.

4. Národní hospodářství.

Povaha, počátek, metoda, zákony a základní doktriny národního hospodářství. Produkce statků a její hlavní živly: kapitál nemovitý, práce, kapitál movitý. Podnikatelství.

Rozdělení statků a kategorie: výnos, mzda, důchod, zisk.

Oběh statků: hodnota, směna, peníze, úvěr a banky.

d) Zeměpis (bodů 10). (Čas 30 minut.)

Kandidát má vyložiti látku ve znacích základních a popisných, užívaje atlantu.

1. Rozdělení souše a moří na povrchu zemském; pevniny a díly země; pásma podnební (arktická, mírná, tropická, rovníková); podnebí přímořské a vnitrozemské; vody na pevnině, největší jezera a řeky. Rasy lidské a jich rozšíření, hustota obyvatelstva, velcí národové, jich rozložení, jazyk a náboženství; hlavní státy. Vegetace a rozdělení její, agrikultura a hlavní typy, chov dobytka a rybářství; nejdůležitější průmyslové kraje; obchod a nejprosluleší cesty námořské a pozemní. Povšechný fysikální a politický popis Afriky, Asie, Okeanie a Jižní Ameriky. Severní Ameriky, Evropy; popis alpského systemu; povšechný fysikální zeměpis Italie; povšechný politický popis Italie.

e) Francouzština (bodů 5). (Čas 20 minut.)

Kandidát prokáže, že ovládá jazyk francouzský a překládá zběžně vybrané části moderních autorů z jazyka francouzského do italského a naopak.

f) Jazyk německý, anglický, srbochorvatský a slovenský (fakultativně). (Čas 20 minut.)

Průkaz znalosti čtení v příslušném jazyku z překladu do jazyka italského a průkaz znalosti gramatických pravidel.

K programu je podotčeno, že velitelství, zasílající žádosti o připuštění ke zkoušce, má popsati inteligenci žadatelů, jich karakter, mravní chování, smysl pro odpovědnost plnění povinností, praktický smysl, všeobecné a odborné vzdělání. Vyšší velitelství přičiní k tomu své zdání, odůvodníc je v případě, vyzní-li nepříznivě.

Milo—Ves.

Turecká armáda.

Turecké vítězství nad Řeky vzbudilo pozornost veřejnosti. Bude tedy na místě podati zde několik dat o národní armádě turecké.

Za míru před válkou měla turecká armáda početní stav asi 200.000 lidí, t. j 13 armádních sborů po dvou nebo třech divisích, v celku 38 divisí. Z těchto

13 sborů byly tři v evropském Turecku a 10 v Asii. Za mobilisace (3. srpna 1914) bylo těchto 38 divisí uvedeno na válečný stav; záložních divisí vůbec nebylo. Průběhem doby byl počet divisí zvýšen až na 52, pak byl zase postupně snižován. Na konci války v době příměří (30. října 1918) nemělo Turecko více než 28 divisí, z nichž pět bylo v Evropě a ostatní v Asii. Příměřím bylo ustanoveno ihned demobilisovati tureckou armádu tak, aby zbylo jen nezbytné vojsko k ochraně hranic a k zachování vnitřního pořádku. Početní stavy tohoto vojska a jeho rozčlenění mělo býti ustanoveno spojenci po úradě s vládou otomanskou. Přímou dohodou mezi britskou a tureckou vládou bylo rozhodnuto, aby turecká armáda kromě četnictva (35.000 mužů) ponechala si 20 divisí po 2020 mužích (3 pluky pěchoty o 3 praporech a skupinu 4 baterií). Výzbroj dovolená pro divisi: 12 kulometů a 8 polních nebo horských děl, pro armádu 96 děl středního a velkého kalibru. Všechen ostatní válečný materiál měl býti odevzdán do skladišť a arsenálů dohodových. Z těchto 20 divisí, seskupených v 9 armádních sborů, bylo 16 v Asii a tvořilo 6 armádních sborů.

V květnu roku 1919, kdy demobilisace turecká nebyla ještě úplně provedena, aspoň ne v Asii a zvláště ve vilajetech východních, vylodili Řekové vojsko ve Smyrně. V té době měla turecká armáda ještě 65.000 mužů kromě 33.000 četníků. Turecké velitelství pečovalo o to, aby zachovalo silné kádry a ve zvláštních jednotkách — kulometných, dělostřeleckých a zákopnických — početní stavy takové, aby stačily k snadné opětné mobilisaci. Bylo-li odzbrojení Turecka provedeno v Evropě pravidelně, nebylo tomu tak v Malé Asii, kde velitelství anglické, zastupující Dohodu, ale disponující na veliké prostory jen malými stavy, nemohlo zabezpečiti působivě stráž u četných skladišť zbraní a střeliva. Některé jednotky uchovaly dokonce všechno své dělostřelectvo, jako na př. 15. armádní sbor erzerumský. Po ústupu britských a italských vojsk ze střední Anatolie na počátku roku 1920, způsobeném vlivem národního hnutí tureckého, jevícího se velmi nebezpečným, upadla všechna skladiště do rukou Turků a kromě toho také bagdadská dráha.

Když spojenecká vojska obsadila Cařihrad a úžiny, když od 2. dubna do 10. května 1919 vyloděny byly italské oddíly v Adalii a brzy potom řecké ve Smyrně (15. května), když konečně vystřídány byly oddíly britské v Syrii vojskem francouzským (v listopadu a prosinci 1919), viděli Turci, že jejich země bude rozdělena, což jim také v květnu 1920 potvrdily mírové podmínky.

Proti tomuto rozdělení organisováno bylo hnutí národní, podstatně vojenské, jehož duší a velitelem byl generál Mustafa Kemal Paša. Za války byl velitelem sboru operujícího v Dardanelách, později velitelem armády. V srpnu 1919 jmenovala ho turecká vláda generálním inspektorem východních vojsk. Jeho první péčí, již při vstupu Řeků do Smyrny, bylo: zastaviti demobilisaci ve východních vilajetech a vyhlásiti částečnou mobilisaci. Za jeho řízení bylo na kongresu erzerumském (v červenci 1919) rozhodnuto utvořiti armádu národní obrany, jež by vyhnala vetřelce. Tato armáda, nezávislá na pravidelné armádě, měla se vybudovati dobrovolným vstupem, ale měla nositi stejnokroj pravidelné armády. V praxi nebylo žádného rozdílu mezi armádou národní obrany a armádou pravidelnou, jež zcela vplynula do národního hnutí. Aby bylo zachováno zdání aspoň s počátku velmocem spojeneckým, byla učiněna některá opatření, takže ve vývoji národní turecké armády můžeme rozlišiti tři období:

1. Od května 1919 do počátku 1920 jsou to nepravidelné a nezávisle organisované tlupy, jež bojují proti řeckému vojsku v okolí Smyrny, pak proti vojsku francouzskému v Syrii a Cilicii. Jednotky pravidelné armády se těchto akcí neúčastní a střeží jen vnitrozemí, Kavkaz a Kurdistan.

2. Roku 1920 se přeměňují tlupy v jednotky armády národní obrany, pravidelná armáda jim poskytuje nezbytné kádry a jednotky pomocné.

3. Roku 1921 byly tlupy zrušeny úplně, splynuly s armádou pravidelnou, takže dnes jest jen jedna armáda národní.

Aby zvolna utvořili a udrželi tuto armádu, vyvinuli turečtí nacionálové v Malé Asii neobyčejnou energii a organisační úsilí. K výzbroji, výstroji a zásobám materiálu dopomohla jim jednak vlastní skladiště, jednak se uchýlili o pomoc k sovětskému Rusku, jež je zásobilo hlavně střelivem a penězi. Když roku 1921 zahájen byl volný obchod, obrátili se též na soukromý obchod národů západních.

V květnu r. 1919, když Řekové vylodili své vojsko ve Smyrně, měli Turci 16 divisí, t. j. 60.000 mužů pravidelného vojska. Při první řecké ofensivě (v červenci 1920) měli již 80.000 i s nepravidelnými tlupami, v druhé řecké ofensivě vzrostl počet divisí na 18 a počet mužstva na 120.000. Při čtvrté řecké ofensivě klesl sice početní stav turecké armády na 110.000, ale počet divisí vzrostl na 22. Od té doby armáda rostla, až v červenci 1922 dohánla 200.000 mužů (31 divisí pěších a 7 divisí jezdeckých) a zahájila v srpnu ofensivu.

Turecká armáda má tyto velké jednotky: 4 armády, 9 armádních sborů, 25 pěších divisí, 6 divisních skladišť a 6 divisí jezdeckých. Tyto jednotky jsou rozděleny:

Na frontě západní (bývalé frontě turecko-řecké) jest skupina armád generála Ismeta Paši (jejž zatím zastupuje generál Kiazim Paša), složená z první a druhé armády a samostatných jednotek. První armáda má 3 armádní sbory a jednu jezdeckou divisi. Tato armáda jest nyní v Bosporu. Druhá armáda má dva sbory a jest nyní mezi Dardanelami a železnicí spojující Smyrnu s Pandermou. K samostatným jednotkám (v okolí Smyrny) náleží první armádní sbor a pátý armádní sbor, jenž se skládá jen ze čtyř jezdeckých divisí. Početní stav těchto 6 armádních sborů jest asi 100.000 mužů.

Podél jižních hranic Anatolie směrem k francouzské Syrii a Mezopotamii stojí jižní armáda (třetí) generála Dževada Paši, která se skládá jen z prvků bývalého armádního sboru a z kádrů divise, v jejímž rámci jsou pohraniční jednotky a nepravidelné vojsko. Celkem 5000—6000 mužů.

Podél hranic kavkazských jest armáda kavkazská (čtvrtá), jíž velí generál Kiazim Kara Bekir. Tato armáda skládá se také jen z prvků bývalého armádního sboru, jedné pěší divise, jedné jezdecké a dvou divisních skladišť. Celkem asi 8000—10.000 mužů.

Podél pobřeží černomořského stojí jedna pěší divise a jedno divisní skladiště.

V Cilicii jest velitelství a dvě divisní skladiště.

Uvnitř Anatolie jest několik samostatných pěších pluků, jedno divisní skladiště a různé jednotky.

Nový armádní sbor se zřizuje v okolí Smyrny, aby do sebe přijal nově odvedené v západní Anatolii, v území osvobozeném od Řeků.

V celku jest tureckých vojsk asi 200.000 mužů.

Národní armáda zachovala řád potrojný, zavedený do turecké armády již r. 1910—1911. Armádní sbor má 3 divise, divise má 3 pluky, pluk tři prapory, prapor 3 roty, rota 3 čety.

Pěší divise má asi 3000—4000 mužů a skládá se: z 1 praporu úderného, ze 3 pěších pluků, z 1 dělostřeleckého pluku, z 1 ženijní roty a 1 oddělení spojovacího a z 1 eskadrony jezdecké.

Pěší pluk má tři prapory, každý prapor 3 roty pěší, 1 rotu kulometnou a bojový trén. Pěší rota má 3 čety (celkem 100—150 mužů se čtyřmi důstojníky), 4 kulometné pušky, a každý muž vyzbrojen puškou a ručními granáty. Kulometná rota má dvě čety, každá četa má dva kulomety Maximovy, transportované na mulech. Rota má asi 60—70 mužů. Bojový trén má asi 20 mulů.

Jezdecká divise skládá se ze 3—6 pluků s několika děly. Jezdci vyzbrojeni jsou puškou a šavlí.

Armádní sbor má zásadně 1 pluk jezdecký, několik baterií těžkého dělostřelectva (105 mm a 150 mm), 1 prapor zákopníků a jednotky dopravní.

Armáda má několik samostatných praporů a pluků dělostřeleckých (polních, horských a těžkých). Několik jednotek divisních má dvě aviatické roty.

Nejvyšší velitelství a ústřední administrativa jest v Angoře. Generalissimus: maršál Mustafa Kemal Paša, náčelník generálního štábu: maršál Fevzi Paša. Generální štáb má několik kanceláří (1. operační, 2. informační atd.) a ředitelství (dopravní, výzbrojní, letecké atd.). Komisariát národní obrany má za úkol administrativu armády.

Oděv a výstroj jsou dosti různé, celkem dobré, kromě obuvi. Pěchota je vyzbrojena Mauserovou puškou 7.65 mm a kulometem Maximovým, dělostřelectvo polním rychlopalným dělem 75 mm Kruppovým a 87 mm Kruppovým, horským dělem rychlopalným 75 mm Schneiderovým a 75 mm Kruppovým nového vzoru, rychlopalnou houfnicí 10.5 cm, 12 cm a 15 cm Kruppovou, několika děly dlouhými 100 mm, 120 mm a 150 mm a několika děly ruskými.

K tomu nutno připojiti materiál, jejž ukořistili Řekům, materiál moderní; více než 100.000 Mannlicherových 6 mm pušek, asi 1000 lehkých kulometů, 1000 Hotchkissových kulometů, asi 100 děl 75 mm Schneiderových vz. 1917 a asi 150 děl těžkých (rakouských a francouzských).

Letectvo turecké má padesát schopných letadel. Před ofensivou srpnovou měli Turci dopravních prostředků málo (asi 100 aut pro zásobování armády); Řekové jim po porážce zanechali přes tisíc menších aut, jimž však chybí pneumatiky.

Podle smlouvy Mudanijské nesmí v Evropě, — v Tracii východní — býti více než 8000 tureckých četníků, a to i s důstojníky. Tyto četnické jednotky zřídili Turci z úderných praporů maloasijských. Také jezdecké divise z Malé Asie poskytly dva pluky jízdního četnictva.

V Cařihradě jest několik pravidelných jednotek, jež tvoří stráž sultanovu a pluk zákopníků (asi 5000 mužů). Bývalý generální štáb turecký pracuje stále, řízen jsa generálem Kefetem Pašou, jenž representuje vládu angorskou. (Čerpáno z Revue Militaire Française, únor 1923.) **Wf.**

Pěchota albánského vojska.

Podle „Ratnika" tvořeno jest albánské aktivní vojsko z kádrů pěchoty, dělostřelectva, technického vojska a četnictva. Vojenská povinnost je všeobecná a plní se osobně. Doba služby trvá u všech bez rozdílu dva roky. Pro doplňovací službu určeno je v sídle každé politické prefektury „rekrutovací velitelství". Prefektury a velitelství jsou ve Skadru, v Drači, v Elbasanu, v Beratu, ve Valoně, v Argyrokastru, v Korče, v Piškopeji a v Krumě.

Pěchota skládá se ze tří pluků. Pluk má štáb a tři prapory po třech rotách, jedno oddělení kulometné s dvanácti kulomety. Při každém má se ještě utvořiti prapor letecký o třech rotách. Vojenská správa zakoupila v Italii tři letadla, ale vycvičených pilotů ještě není. — Místa velitelství pěších pluků jsou: 1. Premeti; 2. Tirana; 3. Skadar.

Dělostřelectvo skládá se ze tří horských baterií po čtyřech dělech. Jejich stanovištěm jest: 1. Korča; 2. Tirana; 3. Skadar.

Technické vojsko dělí se: na jednu pobřežní rotu; jednu telegrafní rotu a jeden pracovní prapor. Pobřežní a telegrafní rota leží v Tiraně, pracovní prapor jest nyní v Šijaku.

Četnictvo sestává z okresních a ústředních oddílů, jejichž počet se mění podle potřeby a podle místních poměrů. Stav četnictva činí 2500, ostatního vojska 7000 mužů.

Albanie zakoupila v Italii čtyři jiskrové stanice. Prvá má se postaviti v Tiraně, sídle vlády, pro mezinárodní styk. **Dr. Vinař.**

RŮZNÉ.

Zájmová skupina vojenských inženýrů při S. J. A. Snaha po odborném prohloubení našeho důstojnictva pokračuje velmi utěšeně. Jest to jistě zjev radostný. Jest to také důkaz, že důstojnictvo samo myslí na vystupňování odborné zdatnosti našeho vojska a že vážně přemýšlí o problémech, které nám podala poslední veliká válka. Rádi otiskujeme proto nám zaslaný referát o druhé členské schůzi zájmové skupiny vojenských inženýrů při S. I. A., která se konala dne 12. února t. r.:

Na programu byla nejdříve přednáška škpt. ing. Vl. Miky „O válečných mostech", jejímž vhodným zakončením byl předvedený film „Přechod přes Dunaj".

Obzvláštního významu dodala schůzi přítomnost pp. odborového přednosty ing. Zimmlera a profesorů vysoké školy techn. ing. Koláře a ing. Tolmana.

Po zahájení schůze plukovníkem ing. Noskem, ujal se slova ing. Mika. Ve své odborně založené přednášce probral dosud jedině osvědčenou Biragovu soustavu válečného mostu. Probral ji kriticky a zdůraznil její vlastnosti, jež téměř znemožňují další zlepšení a zjednodušení. Jsou to: mnohostranná upotřebitelnost, malá váha konstrukce a značná únosnost.

K přednášce dobře přiléhal předvedený film, znázorňující stavbu Biragova mostu od počátku až do ukončení a skutečného přechodu značných oddílů pěchoty, jezdectva i dělostřelectva.

Debatu po přednášce zahájil p. odb. předn. Zimmler. Uvedl, že na počátku své technické činnosti též se zajímal o mosty, a že mosty válečné pak jsou problémem nejzajímavějším. Poukázal na možnost využití Mannesmanových rour. Cenné své náměty a vývody ukončil zajímavou historickou vzpomínkou. Podle slov přednášejícího byl na filmu předvedený přechod přes Dunaj prvním přechodem naší armády přes tuto řeku. Je to fakt pro nás jistě povznášející. Nesmíme však zapomenouti, že v naší historii úlohu přechodu přes Dunaj rozřešil již mnohem dříve postavením mostu Otakar I., když spěchal na pomoc Vídni.

Další debaty účastnil se hlavně mimo p. odbor. přednostu ing. Zimmlera, p. plukovník ing. Červák, který zdůrazňoval různé momenty povahy čistě vojenské, a pak prof. ing. Kolář, který sdělil, že již roku 1912 dostaly všechny rakouské mostárny pokyn, aby sestrojily lepší soustavu válečného mostu.

Výsledek se však rovnal nule, neboť k lepšímu se nedošlo. Kombinace se železem se neosvědčila.

Pak následovala vlastní členská schůze. Referáty jednatele (štkpt. ing. dr. Siebera) a pokladníka (škpt. ing. Jiráka) byly jednomyslně přijaty. Po delší rozpravě, jíž se zúčastnili mnozí členové a jež se týkala záležitostí skupiny, ukončil předsedající tuto zdařilou schůzi. **Dr. K. S.**

Zločinnost a válka.

Sociologové a kriminalisté zabývali se již dříve otázkou, jak působily války na zvýšení zločinnosti v různých státech. Nescházelo pokusů uvažovati kriticky o nabytých zkušenostech, osvětliti příčiny a vyvoditi z toho důsledky. Je zřejmo, že kritické studium této otázky jest umožněno pouze tím, že vytvoří se předem pevná základna přesných a spolehlivých statistických údajů; jinak mohly by býti výsledky pokládány pouze za subjektivní domněnky a různé kombinace.

O této otázce pojednal v kratším článku universitní profesor JUDr. August Mířička v „Prager Presse" (listopad 1922), kde upozornil na to, že Čs. státní úřad statistický vydal ve svých Zprávách (čís. 23, z roku 1922) „Trestní statistiku z Čech, Moravy a Slezska za léta 1912—1920". Data této publikace nejsou však ani úplná ani přesná. Státní úřad statistický předložil zde předběžné výsledky o činnosti občanských soudů a statistiky kriminální za léta 1913 až 1920, statistiky věznic za léta 1915 až 1920 a trestnic za období od 1918 do 1920. Ústřední statistická komise ve Vídni odevzdala totiž Státnímu úřadu statistickému materiál neúplný, který bylo třeba doplniti a opraviti. Data týkají se pouze Čech, Moravy a Slezska; materiálu ze Slovenska a Podkarpatské Rusi pro válečná léta nebylo možno vůbec opatřiti a materiál z let 1919/1920 nehodil se pro neúplnost k tomu, aby mohl býti vůbec uveřejněn.

Mimo to obsahuje tato publikace pouze data nejdůležitější. Co se specifikace různých trestních skutků týče, jeví se tu veliké mezery.*) Jest úlohou příštích dob, aby byl materiál úplně zpracován a tím mezery vyplněny.

Ačkoli úřední publikace má své vady a nedostatky, můžeme načrtnouti alespoň přibližný obraz kriminality v oné oblasti naší vlasti, která dříve přináležela rak.-uh. říši, tedy obraz onoho většího a důležitého území republiky, jež podle sčítání z 15. února 1921 jest obývána 10,002.262 obyvateli.

Obraz se podstatně neměni ani tím, že jsou v datech pro období 1912 až 1917 uveřejněna data celého obvodu těšínského, kdežto léta 1918 a 1919 jsou bez těchto dat a pro období v r. 1920 jsou uvedena data nynějšího zmenšeného území těšínského.

Ve vývoji kriminality za války pozorují se vždy dva směry. Kriminalita klesá nápadně při vzniku války, stoupá však za déle trvající války a zvláště po ní. V roce 1913 bylo ve všech třech zemích učiněno trestních udání pro různé přestupky a zločiny 34.465, v roce 1914: 33.154 (válka počala v srpnu!), v roce 1915: 26.593. Tentýž sestup vykazuje i počet obžalovaných a odsouzených osob: 1912: obžalováno 14.348, odsouzeno 11.281, z toho pro zločiny 7.914. Pro léta 1913 (1914, 1915): obžalováno 14.873 (13.003, 11.541), odsouzeno 11.837 (9.776, 8.177); z toho pro zločiny 8.054 (6.678, 6.362). Také u okresních soudů jevil se v letech 1914 a 1915 nápadný úbytek přestupků.

I v Německu nebylo jinak. V roce 1913 bylo odsouzeno celkem 561.805 osob, v roce 1914 již jen 460.858, tedy o 100.947 osob méně.**) Můžeme z toho předpokládati, že tento sestup zločinnosti na začátku války jeví se i v ostatních státech, které se světových bojů zúčastnily.

Tento zjev musí zarážeti. Dalo by se spíše předpokládati, že právě válka vyvozuje nejsprostší lidské pudy, jimiž sníženo jest ocenění lidských práv, ba že i lidský život ztrácí na své ceně; to by mělo právě míti v zápětí vzestup zločinnosti. Statistická data dokazují nesporně opak toho. Němečtí sociologové snaží se vysvětliti tento axiom, tvrdíce, že válka zušlechťuje duši lidskou, jelikož myšlenky a činy občanů jsou ovládány pouze jedinou ideou, t. j. bojem pro blaho vlasti a touhou vítězství.

Prof. Mířička správně poukazuje na to, že tato theorie nemůže býti platna pro území obývané Čechoslováky, kde se na počátku války nějaké zvláštní nadšení nejevilo. Ušlechťovací tendence války nemůže také míti vliv právě na onu vrstvu obyvatelstva, kde rodí se typy zločinců. Ideální domněnka ně-

*) Specifikace trestních činů byla provedena pouze u zločinů a přestupků, při čemž bylo zvláště přihlíženo k trestním činům proti majetku, životu a mravnosti; od specifikace přečinů-deliktů kriminálně méně významných bylo upuštěno.

Výkaz neobsahuje vůbec dat vojenských soudů. Za válečných let vyňata byla značná část mužů z trestní pravomoci soudů občanských a byla podrízena pravomoci soudů vojenských, kterým bylo kromě toho přikázáno souditi určité delikty osob civilních.

**) Mířička: Kriminalität und Weltkrieg.

meckých sociologů může býti střízlivěji vysvětlena. Mobilisace povolává k činné službě velkou část mužů onoho věku, který právě vykazuje v normálních dobách největší kriminalistiku a donucuje je tím k jinému způsobu života, kde nemají příležitosti páchati zločinné skutky. Objeví-li se přes to tyto zločinné skutky, pak není tím dotčena civilní úřední statistika, poněvadž jejich potrestání spadá do pravomoci vojenských soudů. Mobilisace povolává však netoliko i ony, proti kterým bylo trestní řízení pro zločin již zavedeno nýbrž i samotné soudce. Tím zůstávají mnohé případy pro další čas nevyřízeny, což má opět za následek, že delikt není uveden v roce, kdy byl spáchán, nýbrž kdy byl souzen.

Křivka zločinnosti, která po vypuknutí války klesala, ukazuje, jakmile válka delší čas trvá, tendenci vzestupnou. Tak bylo v roce 1916 učiněno trestních udání pro zločiny a přestupky již 27.704 (+ 1.111 proti roku 1915), z nichž obžalováno bylo 12.289 osob. Odsouzeno bylo v roce 1916 (1917, 1918, 1919, 1920): 8.581 (11.876, 16.873, 20.776, 32.991). Z toho pro zločiny: 6.124 (8.903, 13.500, 17.253, 26.640). Neobyčejně vzrůstal zejména počet rozsudků pro krádež a účastenství na ní. V roce 1913 bylo vydáno pouze 2.750 rozsudků; v roce 1919 již 14.703 a v roce 1920 dokonce 21.589!***)

Data svědčí o tom, že zločinnost za léta 1919 a 1920 předčí svým množstvím léta předválečná, a to právě v době, kdy byl vytvořen náš samostatný stát.

Tento náhlý vzestup zločinnosti po převratu v roce 1918 v českých zemích mohli bychom považovati za zjev povážlivý, kdybychom si původ jeho nemohli vysvětliti. Příčiny toho jsou nejprve povahy všeobecné. Vzestup zločinnosti jeví se ve válce ve všech státech a zvyšuje se tím více, čím déle válka trvá. Mravní zesurovění, které vzbuzuje život v poli i v zápolí, nízké instinkty, které válečná furie vyvolává, všeobecně menší vážnost před lidskými právy, — to jsou celkem ony podněty, jež mají v zápětí větší kriminalitu a větší vzestup statistických čísel. K tomu přistupuje ve vítězných státech také ono duševní nadšení, jež mnohdy stupňuje se až k paroxysmu: ono objeví se obzvláště při nemírném požívání lihovin, v násilnostech proti druhému.†)

Nemůže se tvrditi, že vzestup zločinnosti byl by zastaven. Příčiny tohoto společenského nebezpečí jsou dvojí: defektivní duševní založení, které zaviňují osobní zločinné tendence, a pak příčiny sociální a hospodářské.

Jako pramen a projev první příčiny lze uvésti vliv obecného poklesu mravnosti, zmatek vyvolaný v myslích chaosem hesel a ochablost vůle; pramenem druhých příčin jest pak zhoršení životních podmínek, nezaměstnanost, zápas o práci a mzdu, stávky, výluky, stěhování z venkova do měst, bytová nouze, dále vliv bouřlivých hesel, zvláště ze zahraničí přenesených, a konečně rozvrat manželství, jehož dokladem je nápadně stoupající počet rozvodů, při čemž musí vzbuditi pozornost, že stále četněji je jako důvod uváděna nevěra ženina.

I technické vymoženosti přispěly k tomuto neblahému zjevu, které usnadňují zločinci v hojné míře, že může zločin a útěk provésti: rozvoj chemie a tisku, který usnadňuje padělání bankovek, rozšíření telefonu, usnadňující podvodné objednávky aut a pod., jež napomáhají k útěku atd.

Nepříznivě působí i chování se společnosti ku propuštěným trestancům: ona se brání přijati je opět ve svůj střed a žene je zpět v kruhy, jež je strhují k dalším zločinům.††)

Těmto neblahým sociálním poměrům může čeliti armáda, když její důstojníci pochopí význam mravní výchovy ve vojsku. Zdárné výsledky tohoto oboru působnosti důstojníka-učitele a vychovatele objeví se později v číslech, která budou hlásati, že velká krise národní mravnosti je překonána.

—xy.—

Vývoj a úkol dělostřelectva ve světové válce. V lednovém sešitě roč. 1923 časopisu „Artilleristische Monatshefte" uveřejněna je nadepsaná studie o vývoji a úkolu dělostřelectva ve světové válce. Vyjímáme nejzajímavější data: 1. Ztráty. Před světovou válkou mohlo se počítati, že 75—80% všech ztrát způsobeno bylo palbou pěchoty, 12—15% palbou dělostřelectva (v „Revue d'Artillerie", březen 1921); pro světovou válku je počet jiný: Dělostřelecká palba způsobila průměrně 55% všech ztrát, palba pěchoty a ruční gra-

***) Pokud jde o delikty majetkové, dlužno míti na zřeteli pokles valuty a vzestup hodnoty movitého majetku, čímž — mimo jiné — vysvětluje se nápadný vzestup zločinů proti bezpečnosti majetku; ovšem na druhé straně přibylo také přestupků proti bezpečnosti majetku, ač ne v takovém rozsahu.

†) Po francouzsko-německé válce roku 1871 stoupl značnou měrou počet trestních případů vraždy a těžkého poškození na těle.

††) Z přednášky JUDra Fr. Procházky, přednesené ve schůzi „Republikánské ligy pro obrodu národa" v Praze 12. prosince 1922.

náty průměrně 22%, jiné příčiny (miny a p.) průměrně 23%. 2. Číselný poměr dělostřelectva k pěchotě: na počátku války 6.67 — 5 děl pro 1000 pušek; okopová válka je příčinou ohromného zesílení dělostřelectva: v bitvě na řece Ourcqu (v pohybové válce): 1 pěší divise = 13.000 pušek — 232 děl, t. j. 17.84%; v bitvě u St. Mihielu (útok na opevněnou posici): 9 pěších divisí = 114.000 pušek — 2336 děl, t. j. 20.5%; v bitvě na řece Maase (útok na opevněnou posici): 9 pěších divisí = 114.000 pušek — 2194 děl, t. j. 18.75%; a tamže později (v pohybové válce): 7 pěších divisí = 91.000 pušek — 1566 děl, t. j. 17.2%. Kromě toho měla každá divise 20—24 kulometů. 3. Poměr těžkého dělostřelectva k lehkému: počátkem války u německých armád 1:7.2, u spojenců 1:18; koncem války 1:1 u americké armády, 1:1.45 až 1:2.4 u francouzského vojska. 4. Ráže děl: počátkem války 7.5—15.5 cm (mimo 30.5 a 42 cm moždíře), koncem války 7.5—24 cm a 27—42 cm. 5. Počet děl v baterii: počátkem války mají německé a anglické baterie 6 — 4 děl (u těžkých děl a moždířů 2 — 3). Za války tvoří se baterie o 4, 3, 2 dělech a o 1 dělu. —xy—

Občanský kroj v německém vojsku. Vrchní velitelství německého vojska (Reichsheer) vydalo toto zásadní nařízení o používání občanského oděvu pro příslušníky vojska:

Občanský oděv jest zásadně dovolen; byl-li však z jakýchkoli důvodů zakázán, musí býti dbáno, aby bylo rozkazu uposlechnuto. Opačné názory o těchto dvou zásadních ustanoveních porušují kázeň a nepříslušejí ani představeným, ani podřízeným. Nosí-li příslušník říšského vojska občanský oděv, nesmí se domnívati, že koná něco, co není dovoleno a nemusí se tudíž schovávati. Zakáže-li však představený používati občanského obleku, musí nalézti též prostředky a použíti jich, aby bylo dbáno jeho rozkazu.

Hospodářská situace nutí spořiti. Kde je tedy občanský oděv jakousi finanční úlevou, budiž jí poskytnuto; podřízený nemá býti donucován k zbytečným výdajům.

Tam, kde vojín zastupuje svůj stav, má stejnokroj; to určí představený.

—xy—

Německé přípravy k odvetě. Když se rozvinula ve francouzské sněmovně v červenci roku 1922 debata o odpovědnosti za světovou válku a bylo útočeno na ministerského předsedu Poincaréa, doporučil Poincaré poslancům, aby čtli právě tehdy vyšlou knihu poslance Andréa Fribourga: „Les semeurs de Haine. Leur oeuvre en Allemagne avant et depuis la guerre“ (Paříž, Berger-Levrault, Boul. St. Germain; referát C. Melé v čas. „Zahraniční politika“, 1923 čís. 5). Autor dokazuje, jak systematicky připravovalo Německo světovou válku, a jak nyní útočí týmiž prostředky na versaillskou smlouvu. Fribourgova kniha nabývá větší důležitosti nyní, kdy se Francie rozhodla pro energický postup v Poruří, kdy celé Německo protestuje a odporuje, kdy se reakcionáři snaží loviti v rozčileném veřejném mínění, a poskytuje cenný příspěvek k důkladnějšímu poznání psychologie některých vrstev německého národa. Fribourg odhaluje krutou nenávist, kterou pojalo Německo proti Francii, a osvětluje „rozsévače nenávisti“, jak naznačeno titulem knihy. V dobách francouzské revoluce jistě nebylo této nenávisti; ta počala klíčiti teprve roku 1806, ale ne v lidu, nýbrž v Hohenzollernech a v důstojnictvu. Porážka u Jeny byla příčinou, že se rozšířila i mezi měšťanstvem a inteligencí, vybuchla novou silou v roce 1840, kdy se chtěl Thiers ujmouti Turecka proti Prusku; v té době vzniká „Wacht am Rhein“. Italská kampaň v r. 1859 tvoří novou krisi; na jeviště vstupuje Bismark. Ten učiní kult nenávisti institucí státní, a aby sjednotil veškeré státy německé, falšuje Emskou depeši a rozpoutá válku 1870—71. Jeho nástupci pokračovali v jeho díle; pěstili „casus belli“, udržovali veřejné mínění v ustavičném napětí, uspořádali občas nějaký „coup“, aby se nenávist proti Francii stala majetkem národním, opěvovaným básníky. Před válkou líčila německá literatura Cizinecké legie jako moderní otrokářství, které musí býti odstraněno mezinárodním zakročením. Výsledky této kampaně byly však bezvýznamné; nejvíce přihlášek do legií bylo zaznamenáno v roce 1913. Před válkou byla propaganda německé nenávisti proti Francii oficiální, nyní ustoupila sice pod nátlakem politických kruhů do pozadí, ale projevuje se nejrůznějšími organisacemi, financovanými státem a velkoprůmyslem; jejich hlavním cílem je, otrávit veřejné mínění a poštvati všechny vrstvy obyvatelstva proti odvěkému nepříteli, Francii. Časopisy, brožury, knihy, pamflety, plakáty, nálepky podporují s biografy, přednáškami, veřejnými schůzemi, výstavami, veletrhy, turistikou, regionalismem, školou, ofensivu spolků vojenských, politických a — ženských. Nejdůležitější vojenské spolky jsou: Deutscher Offiziersbund, Nationalverband deutscher Offiziere, Verband national gesinnter Soldaten, Frontbund, Kyffhäuserbund (všechny v Berlíně, s odbočkami ve větších městech). K tomu se

druží: Orgesch, Brüder von Stein, der Stahlhelm, Selbstschutzorganisationen, Einwohnerwehr, Orka (Organisation Kantzler) a j. Politických sdružení je velmi mnoho; některé mají pouze omezené cíle jako: spolky proti používání barevných vojsk francouzských na Rýně (Volksbund „Rettet die Ehre", Deutscher Notbund gegen die schwarze Schmach a pod.); spolky o ochraně práv menšin a utlačovaných národů (Ausschuß zur Bewahrung der Minderheitsrechte für unterdrückte Völker) a p. Heslem všech skupin je boj proti versaillské smlouvě a snahy o její revisi. Meziministerská konference, zvaná „Heimatdienst", podporuje je, informujíc veřejné mínění o otázkách všeobecného a národního významu. Ze ženských spolků je největší „Vaterländischer Frauenverein". Tyto snahy jsou ovšem podporovány tiskem, zvláště Stinnesovým trustem, jenž spojuje značný počet deníků nejen německých, ale i rakouských. Vydává se nesčíslné množství publikací, tisíce brožur, promítají se tendenční filmy, pořádají se výstavy („Deutschland und der Friedensvertrag" v Berlíně 1922); propagandou zasažena je i školní mládež a vysokoškolské studentstvo. Hesla jsou: Bismark, Sedan, Štrasburk, Císařství. Německá propagace pracuje i mimo hranice. Konají ji: tajné vojenské spolky (Selbstschutz, Oberland, Roßbach v Horním Slezsku), spolky pro německou expansi v cizině, z nichž je nejdůležitější „Schutzbund für das Grenz- und Auslandsdeutschtum", který systematicky organisuje německou iredentu u nás, v Polsku, Jugoslavii, v Rumunsku, v Alsasku-Lotrinsku a Šlesviku. Tento Bund založil t. ř. Grenzlandämter a různé územní studentské spolky a vydává týdeník „Deutsche Briefe", rozesílaný 400 německým listům v cizině. Fribourg jmenuje řadu jiných spolků, Bundů, Schutzvereinů a pod., poukazuje na časopisy, revue, ročenky, na knihkupectví, které se zvlášť zakládají pro německou expansi (v jižní Americe) a p. Autor shrnuje své důvody v osmi „ofensivách", které „rozsévači nenávisti" podnikli proti Francii po míru versaillském. Jsou to: 1. ofensiva proti „legendě" o vině Německa na válce; 2. ofensiva proti versaillské smlouvě; 3. ofensiva proti vydání válečných vinníků; 4. ofensiva proti koloniálnímu okupačnímu vojsku; 5. ofensiva iredenty; 6. ofensiva pro propouštění zajatců; 7. proti cizinecké legii; 8. pro boykot Francie. Této sveřepé nenávisti může Francie podle autorova názoru čeliti jen pozvolnou změnou německého veřejného smýšlení vlivem demokracie, oslabením aristokracie a velkých finančníků a průmyslníků, jichž symbolem byl Vilém. Tato dvojí aristokracie symbolisuje sílu, a ta ustoupí jen síle; kdyby Francie ustupovala, oslabovala by smířlivé a pacifistické živly německé. —xy—

Nejnovější ponorky. Časopis „Práce a vynálezy" zmiňuje se ve 12. a 13. čísle ročníku 1923 o největší německé ponorce, která byla vystavěna v roce 1918 v loděnici „Germania". Měla nosnost 2158 tun, 97.50 m délky, 9.60 šířky a byla poháněna dvěma šestiválcovými olejovými motory o 3000 HP, které jí dodaly rychlosti 33.5 kilometry za hodinu. Pro jízdu pod vodou byly v ní umístěny dva elektrické motory o 1300 HP; rychlost pod vodou činila 16 km za hodinu. Posádku tvořilo 83 mužů; byla vyzbrojena dvěma 15 cm děly a šesti torpédovými aparáty. Podle mírové smlouvy byla vydána Dohodě. — V Anglii byla koncem války spuštěna na moře obrněná ponorka, vyzbrojená jedním 30.5 cm dělem v obrněné věži. Tato věž nebyla však otáčivá; dělo mohlo se však posouvati nahoru a dolů a leželo tudíž v době jízdy po celé své délce pod vodou, nekladouc tím znatelného odporu ve vodě. Ponorky této nebylo již ve válce použito; neosvědčila se též, jelikož nosnost 1000 t byla pro tak těžké dělo příliš malá. —xy—

Vojenský rozpočet ve Švýcarsku přijat byl v prosinci jednomyslně proti hlasům socialistickým. Z celkové přibližné sumy 78 mil. franků největší položka 45 mil. franků věnována jest výcviku, na výzbroj a výstroj určeno asi 30 mil. franků, na administrativu přibližně 3 mil. franků. Před debatou o rozpočtu rozdala vláda všem poslancům výklad o vojenské situaci švýcarské, v níž se praví: „Zkušenost dokázala, že naše neutralita bude uznána a respektována jen tehdy, bude-li vidět, že jsme schopni brániti ji s úspěchem i za okolností nejobtížnějších." V kapitole „Válečný materiál" preliminováno na zakoupení koní 7.6 mil. franků. Švýcarsko pěstuje jen koně tažné; před válkou kupovalo koně jezdecké z Irska, Východního Pruska a Uher, za války ze Španělska a Ameriky, dnes jest hlavním dodavatelem Irsko. Wf.

Armáda čínská. Čína má asi 427 mil. obyvatel, náležejících asi k 60 různým rasám. Území, jež má asi 6,883.868 km², skládá se z vlastní Číny (18 provincií), Mandžuska (3 provincie), Mongolska, Tibetu a čínského Turkestanu. Republika trvá v Číně od února 1912. V jejím čele jest president, jenž vládne se senátem (o 264 členech) a sněmovnou

poslanců (o 596 členech). Rozlehlost čínského území a obtíže komunikační přivedly provincie skoro k úplné autonomii; v čele provincií stojí mocní vojenští guvernéři. Čínský dolar platí asi jako polovina dolaru amerického, t. j. 6 fr. 50. Podle posledního známého rozpočtu činila vydání na vojsko 138,783.309 dolarů a na námořnictvo 78,828.677 dolarů. Decentralisace politická způsobila decentralisaci vojenskou a vzrůst vojenské síly guvernérů. Vojsko má trojí typ jednotek: divisi, smíšenou brigádu a samostatné pluky nebo prapory. Divise má 12 pěších praporů a 24 kulometů, 1 pluk jezdecký, 9 baterií po 6 dělech, 1 prapor ženijní, 1 prapor vozatajský. Smíšená brigáda má 6 pěších praporů a 12 kulometů, půl pluku jezdeckého, 3 baterie, 1 prapor ženijní a 1 prapor vozatajský. Roku 1920 měli Číňané asi 47 divisí a 58 smíšených brigád. V r. 1922 bylo vojsko rozčleněno na čtyři veliké skupiny, jež jsou výsledkem vnitřních sporů: vicekráli mandžuskému Cang-Ce-Liuovi podléhá 202.000 mužů, jeho protivníkům Cas-Kumovi a U-Pej-Fuovi 430.000 mužů, v provinciích jest samostatného vojska 541.000 mužů, vojsko vládní 356.000 mužů, celkem 1,529.000 mužů. Ministr války a velitel hlavního štábu mají nyní tytéž nesnáze s velením jako centrální vláda v Pekingu. Od r. 1919 existují tři školy pro výchovu důstojníků a generální štáb. Vojenských předpisů oficiálních existuje několik, ale výcvik děje se v různých jednotkách různě podle předpisů francouzských, japonských, německých. Neustálá občanská válka poučila vojsko i kádry dosti dobře o jednoduché taktice bojové. Pěchota je vyzbrojena puškou Mauserovou z r. 1888, nebo puškou a karabinou japonskou z r. 1889, pistolemi německými Parabellum, kulomety Maximovým a Hotchkissovým. Děla jsou různých typů ráže 75 mm a 80 mm, polní houfnice 120 mm většinou typu Krupnova. Letecké školy není. Výzbroj se vyrábí v šesti arsenálech: jeden vyrábí houfnice 120 mm, dva vyrábějí polní děla lehká, tři vyrábějí kulomety Hotchkissovy, všechny vyrábějí pušky a střelivo. (Podle Rev. Mil. Fr. č. 21 z roku 1923.) Wf.

Ke zprávám o nových válečných plynech. V denním tisku i v odborných časopisech — více na západě než u nás — vynoří se tu i tam poplašné zprávy o nových plynech válečných, případně i úvahy o budoucí válce, jakožto převážně plynové.

Tak uváděn jako nový plyn „chloracetofenon“, s nímž prý byly konány pokusy v Anglii. Nutno podotknouti, že o chloracetofenonu, jako o mnoha podobných sloučeninách, bylo uvažováno již za války (viz v knize Mareše: Otravné plyny ve válce, str. 27); není tudíž tento „plyn“ (který je tuhou látkou), žádnou novinkou. Svými vlastnostmi řadí se k plynům t. zv. slzavým a je z nich jedním z nejúčinnějších. Nemá smrtících účinků, ba ani toxických vlastností; jeho taktická hodnota je v tom, že silným drážděním očních sliznic velmi obtěžuje. Užit ve válce nebyl asi proto, že jeho výroba je velmi nákladná. Vyrábí se z acetofenonu, který sám je velmi drahý a který se užívá v lékařství jako uspávací prostředek. Snad byl v Anglii vyroben pro užívání v policii (podobné pokusy užívati slzných a jinak neškodných plynů u policie děly se v Americe a jinde); pro masovou potřebu válečnou se nehodí.

Vážnějším problémem je pověstný americký lewisit, vyrobený již ve válce americkým chemikem Lewisem. Přes přísné tajení dostala se zpráva o něm do Anglie, kde vědečtí chemikové Green a Price připravili lewisit laboratorně a sdělili tuto přípravu a vlastnosti „plynu“ v odborném časopise. Tím stal se lewisit známým a podle pověsti americká vláda dala pak zničit veškeru zásobu lewisitu (prý několik tun?!). K lewisitu došlo se patrně soustavným badáním vědeckým. Z organických sloučenin ukázaly se jako „bojové plyny“ nejúčinnější látky obsahující chlor, arsen, síru (v určitém seskupení) a tak zv. nenasycené skupiny uhlovodíkové. Na př. „Perstoff“ užívaný Němci ve střelivu se zeleným křížem je chloromravenčan dichlormetylnatý, mající chlor takovým způsobem umístěný v molekule, že je velmi reaktivní a tudíž velmi účinný i fysiologicky. V dyfenylchlorarsinu (ve střelivu s modrým křížem) je obsažen chlor i arsen opět ve vazbách velmi reaktivních. Konečně nejúčinnějším válečným plynem jest yprit (ve střelivu se žlutým křížem), svým složením chemickým dichlordietylsulfid, v němž na síru jsou vázány chlorované skupiny etylové. Ypritu podobá se lewisit do jisté míry složením a hlavně výrobou. Obsahuje chlor jako yprit, síra je v něm zaměněna jedovatějším arsenem, etylová skupina — reaktivnější — nenasycenou skupinou vinylovou: $CH_2—CH=$. Podobně jako yprit, který se vyrábí uváděním etylenu do chloridu siřičitého, lewisit byl získán uváděním acetylenu (který je technicky přístupnější a mnohem levnější než etylen) do chloridu hlinitého. Vznikly zde tři sloučeniny: chlorvinylarsiny, z nichž první — β chlorvinyldichlorarsin — má nejsilnější účinky. Velmi silně leptá kůži, napadá též dýchací ústrojí. Druhý — $\beta\beta'$ dichlordivinylchlorarsin — méně pů-

sobí na kůži, více však na dýchací orgány než první. Třetí sloučenina je málo účinná. Všechny tři sloučeniny jsou olejovité kapaliny a dají se odděliti destilací, ježto mají různé body varu. Lewisit patrně obsahuje pouze první dvě jedovaté sloučeniny.

Velké pozornosti zasluhuje lewisit ze dvou důvodů: jednak jsou suroviny k jeho výrobě levné a dostupné (acetylen, arsentrichlorid, aluminiumchlorid); je účinnější ještě než yprit, neboť velmi rychle a hluboce rozrušuje živočišnou tkáň. Výroba jeho však není tak jednoduchá, jak by se zdála: acetylen dává totiž při reakci s chloridy arsenu a aluminia vedlejší zplodiny, jež jsou explosivní. Jak byly výrobní potíže překonány v Americe, není známo. Němci, kteří horlivě studují výrobu i vlastnosti lewisitu, přiznávají velké obtíže výroby, zvýšené ještě tím, že dosud nemají bezpečné obrany absorbčního prostředku proti plynu. Avšak i když se podaří vypracovati výrobu ve velkém a najíti bezpečnou ochranu, nemusí se lewisit státi bojovým plynem. Pro účinné využití válečné má jednu velkou nevýhodu — je znám! Proto spíše dá se čekati, že bude výchozí sloučeninou, na níž a podle níž budou se kombinovati nové látky, snad ještě jedovatější. Že takové snahy jsou, o tom svědčí vědecké práce anglických chemiků, kteří ze zmíněných tří arsinů připravili další řadu sloučenin, majících zatím význam čistě teoretický. Ovšem všechny dosud užívané válečné plyny zrodily se z laboratorní vědecké práce, o níž čteme v odborných časopisech referáty zcela nevinné...

Škpt. ing. H.

Z NAŠICH REVUÍ.

Letectví č. 3. (1923.)

M-a: **Letecké museum.** Referát o francouzském leteckém museu zvaném: „Les Collections de l'Aéronautique", jež bylo otevřeno v listopadu 1921 přednostou vzduchoplaveckého oddělení ministerstva Laurentem Eynacem. Autor plaiduje, abychom i u nás zřídili letecké museum.

Čs. bezmotorová letadla. Popis bezmotorového letadla „Krakonoš", konstruovaného u firmy Avia J. Kryšpínem, a bezmotorového letadla „Perun", konstruovaného J. Šlechtou.

Civilní letectví v Anglii. Referát o organisaci civilního letectví v Anglii, o rozpočtu britského letectví, jenž byl proti loňskému roku značně snížen (o 30%), a o boji, jenž byl tím rozvířen.

Česká Revue, roč. XVI., č. 2.

Mjr. Rypl: **O létání bezmotorovém.** Válkou a rychlým vývojem motorového letadla zapomnělo se zcela na plachtový let, jímž bylo původně započato. Teprve Němci, jimž mírovou smlouvou bylo zapověděno stavěti motorová letadla, vrátili se k původnímu létání bez motoru, opírajíce se o bohaté vědecké výzkumy v aerodynamických laboratořích za války. Vzorem plachtového létání byl člověku let ptactva, zvláště dravců, kteří bez jediného mávnutí křídlem se vznášejí dlouho ve vzduchu. Říkáme jim plachtáři a dělíme je na mořské a pevninové. Němci nezabývali se však příliš theorií plachtového letu, nýbrž sáhli hned k praksi, v níž docílili pozoruhodných výsledků. Již r. 1919 konali první závody bezmotorových letadel v Rhönu. Sbíráním zkušeností docházeli k aparátům daleko dokonalejším, jimiž docílili rekordů. V Rhönu (na Wasserkuppe) založili též pilotní školu pro bezmotorové létání. Vůbec se celé věci chopili důkladně, učinili z ní otázku celého národa a propagují a organisují toto letectví v nejširších vrstvách.

Na závodech v Rhönu 1922 dobyl první ceny Hentzer svým výkonem na letadle Wampyr — trvání letu 3 hod. 18 vteřin. V říjnu 1922 byl však již rekord překonán francouzským pilotem Maneyrolem na závodech v Anglii letem dlouhým 3 h. 21 min.

Také u nás zásluhou leteckých kruhů dojde letos na jaře k soutěži plachtového létání.

Služba. Roč. IV., seš. 2.

Pluk. Klecanda: **Předpoklady moderní války.** Charakteristikou moderního boje jest síla palby, hutnost boje a uplatnění nových dimensí. Hlavně palbou dá se dnešní boj vyjádřiti. Autor praví: Dnes jest vlastně postup — palba, která postupuje, obrana — palba, která zastavuje, manévr — palba, která se přesunuje. V závěru shrnuje svou studii asi takto: Síla vojska skládá se z množství a jakosti. Množství jest omezeno množstvím obyvatelstva. Jakost závisí na vlastnostech mravních a dokonalosti

technické. Tyto složky jsou na sobě vzájemně závislé, nedostatek jedné klade zvětšené požadavky na druhou. Množství obyvatelstva republiky jest omezeno, musíme pracovati o zdokonalení mravní stránky a rozvoj stránky technické. Charakteristika moderního boje jest síla palby, hutnost boje, jeho dimense. Tyto vlastnosti nutí, aby bylo použito všech živých sil národa v boji. Je nutná účelná organisace těchto sil, založená na včasném poznání a úvaze.

Dokumenty naší národní revoluce. Roč. I., č. 1., 2., 3.

Počaly vycházeti za redakce prof. Al. Žipka, aby — jak řečeno v předmluvě — zachytily všechny úzkosti a radosti našeho národního zápasu, objasnily jej do všech podrobností, pokud žijí ti, kdo spolupracovali o díle Svobody. Běží tedy o literaturu vzpomínkovou, nikoli o úřední dokumenty. Upozorňujeme zde, že redakce obrací se ke všem, kdo se činně účastnili boje za svobodu, kdo viděli zblízka veliké události, kdo připravovali příchod velké doby, aby vypsali své vzpomínky, dokud jest paměť svěžejší. Vzpomínky ty budou cenným pramenem historikům, kteří budou psáti o utrpení a vítězství našeho národa za války. V prvních třech sešitech jsou otištěny příspěvky Ant. Matějovského, prof. Karla Judy, Josefa Bartoše, Ot. Vochoče a j. Wf.

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues srbské.

Ratnik.

Únor 1923.

Bogoljub S. Ilič: **Manevri u Čehoslovačkoj početkom septembra 1922 godine i kratak pregled organizacije čehoslovačke vojske.**

Článek psaný s vroucí sympatií k naší republice a její branné moci podává náčrtek o tvoření našeho vojska zahraničního, o jeho činnosti ve Francii, v Srbsku i na Sibiři. Autor vyslovuje podiv nad tím, jak v krátkém čase československá armáda se zorganisovala do té míry, že mohla se odvážiti kroku, aby provedla manévry před očima vojenské veřejnosti evropské, nebojíc se kritiky. Postup manévrů jest krátce vypsán a připojena je přehledná mapa v měřítku 1:75.000.

Milan D. Nenić, plukovník generálního štábu: **Propast Srbije 1915 godine.** (Zkáza Srbska roku 1915.)

Na základě německých pramenů a vlastní zkušenosti líčí autor v krátkém, obsažném článku nejsmutnější událost pro Srbsko v roce 1915. Srbsko, ležíc právě na cestě mezi Orientem a zeměmi západními a uzavírajíc železniční uzel hlavních drah: Bělehrad - Niš - Sofie - Cařihrad a Bělehrad - Niš - Skoplje - Soluň, bylo v cestě Německu a bránilo pozemnímu styku středních mocností s Tureckem. Aby pozemní spojení bylo sjednáno, k tomu bylo třeba 1. přiměti Bulharsko, aby upustilo od neutrality; 2. zničiti Srbsko. — Obojího bylo dosaženo. Připojením Bulharska ke středním mocnostem obklíčeno bylo Srbsko tak, že mohl započíti koncentrický útok se tří stran. Útok počal dne 6. října na straně německé a rakouské; Bulhaři zasáhli podle plánu do operací teprve 11. října. Vrchní velení srbské chtějíc využití svého centrálního položení, mělo v úmyslu nejprve poraziti a zahnati Bulhary, pak se vrhnouti celou silou proti Němcům a Rakušanům. Autor má za to, že by tento plán býval měl vyhlídky na úspěch, kdyby nebývalo předcházelo chlácholivé jednání diplomatické, které namlouvalo Srbům, že Bulhaři do boje nezasáhnou a že své síly shromažďují proti Turecku. V celku stálo proti Srbům 7 divisí rakouských (Kövös), 7 divisí německých (Galwitz), 5 divisí bulharských (Bojadžijev) s jednou legií makedonskou za vrchního velení Mackensena. Pomoc ententy, vyslaná do Soluně, přišla pozdě. Řecko své neutrality zbraněmi neuhájilo.

Svetislav T. Milosavljević, plukovník generálního štábu: **Automobili kao ratno transportno sredstvo.** (Automobily jako dopravní prostředek ve válce.)

Celkový přehled. — Organisace automobilové služby ve válce. — Upravení cest pro značný provoz automobilový. — Organisace i provádění automobilové dopravy v armádách.

Vladimir G. Cukavac, podplukovník gen. štábu: **Vzduhoplovstvo u ratu.** (Vzduchoplavba ve válce.) — Celkový přehled. — Vliv na jednotlivá jednání vojska: mobilisaci, nástup, operace. — Ochrana proti výzvědné činnosti a útokům ze vzduchu.

Dr. Vinař.

b) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Únor 1923.

Lt.-Col. P. A. Cour: **Le sport dans l'éducation pour l'action.** Význam sportu pro výchovu k boji. Význam sportu pro všeobecnou tělesnou výchovu. Sport a způsobilost k boji. Úvahy a závěr.

Cmdt. de Civrieux: **Comment périt le 20e régiment de chasseurs à cheval.** Kterak byl zničen dvacátý pluk jízdních myslivců ve dnech 9. až 12. října 1914 v Lille.

Cpt. brev. Salmon: **La manoeuvre de Lodz.** Manévr Lodzský. Obchvatný manévr Mackensenův. Situace 10. listopadu 1914. Plán Ludendorffův. Průlom ruské fronty. Protiofensiva ruská a obchvácení levého německého křídla. Závěr.

Cpt. Caguat: **Une étape de la pacification du Maroc.** Období z pacifikace Marokka na jaře 1921. (Dokončení.)

La Revue d'Infanterie.

Březen 1923.

Lt.-Col. Abadie: **Coopération de l'infanterie et de l'artillerie d'appui direct dans le combat offensif.** Součinnost pěchoty a dělostřelectva přímé podpory v boji útočném. Zásady. Za jakých podmínek užijeme dělostřelectva přímé podpory. Činnost jeho v boji útočném. Rozporů mezi pěchotou a dělostřelectvem přímé podpory nesmí býti. Závěr. (Pokračování.)

Le Règlement d'Infanterie italien de 1922. Italské předpisy pro pěchotu z roku 1922. Všeobecné vlastnosti. Rozdělení předpisů. Útvary a pochody. Všeobecně o boji. (Pokračování.)

Janet: **Attaque de la 48e division en Champagne.** Útok 48. divise v Champagne dne 6. října 1915. Zpracováno podle dokumentů historické sekce.

Cmdt. de Violet: **Les forces morales. Leur role dans les chars de combat.** Mravní síly. Jich úkol v bojových vozech.

Travail d'application tactique. Aplikační úloha taktická. Studie boje ofensivního.

Lt.-Col. Lebaud: **Éléments de psychologie militaire.** Základy vojenské psychologie. Veleti. Vycvičiti. Nováčkové. Staří vojáci. Kulometníci atd. (Pokračování.)

Col. Rouet: **La conduite des opérations militaires au Maroc.** Vojenské operace v Marokku. Taktika pochodová, ubytování a boj. Kombinace různých zbraní. Spojení. Pochody. Zabezpečení na pochodu. (Pokračování.)

Revue d'Artillerie.

Únor 1923.

Arrivée d'officiers stagiaires à l'école de Fontainebleau. Příchod důstojníků kandidátů do školy ve Fontainebleau. Řeč pronesená při této příležitosti generálním inspektorem dělostřelectva.

Lt. Jean: **Matériels d'artillerie en essai aux États-Unis.** Dělostřelecký materiál zkoušený ve Spojených státech. Nynější stav hlavního materiálu.

Cmdt. Apffel: **Les moyens de défense de l'artillerie contre le service de renseignements ennemi.** Obranné prostředky dělostřelectva proti nepřátelskému zpravodajství. Ochrana proti pozorování pozemnímu, proti stanicím zvukoměrným, proti pozorování leteckému. Lest na oklamání nepřátelského zpravodajství.

Col. Cambuzat: **Le feu et les feux.** (Pokračování.) Palba bojových vozů. Děla a kulomety na bojových vozech. Palba z letadel.

Cmdt. Laurent: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'artillerie allemande.** Nový německý předpis pro dělostřelectvo.

Lt. Rémy: **Sur la détermination du champ de tir en portée.** Balistická studie.

Mjr. Leau: **L'artillerie sur bâts comme artillerie d'accompagnement.** Dělostřelectvo na soumarech dělostřelectvem doprovodným. Britské horské dělostřelectvo v horské válce. Čeho žádá pěchota. Zbraně proti tankům atd. (Přeloženo z angličtiny.)

Březen 1923.

Gén. Deville: **Note au sujet de l'emploi des hausses échelonées dans le tir contre avions.** Poznámka o používání měřítek při střelbě proti letadlům.

Col. Vergnin: **L'artillerie divisionnaire dans l'offensive.** Divisní dělostřelectvo v ofensivě. Pochod přibližovací, dotyk a zahájení boje. Čtyřicátá druhá divise ve dnech 21. a 22. srpna 1914. (Pokračování.)

Lt.-Col. Tournaire: **Une polémique au temps de Louis-Philippe.** Polemika z doby Ludvíka Filipa o právu dělostřeleckých důstojníků na velitelství.

Cmdt. Marescaux: **Le tir de l'artillerie lourde (1880—1918).** Střelba hrubého dělostřelectva. Vývoj od roku 1880 až do konce světové války.

Lt.-Col. Pagezy: **Le tir en l'air et son cas particulier le tir à terre.** (Pokračování.) Přibližné vzorce střelby na zemi. Rozřešení formulí. Zvláštní případ zastřelování vysokými rozprasky. Nová řešení.

Revue du Génie militaire.

Únor 1923.

Cmdt. Baills: **Essai sur le problème des communications à la guerre.** Studie o problému kommunikací podle zkušeností získaných za války 1914 až 1918.

Cmdt. Cassoly et lt. Jouquet: **Le pont d'Ornac sur le Jaur.** Most v Ornacu přes řeku Jaur, vystavěný druhým plukem ženijním v srpnu 1922.

Cmdt. Barré: **Étude sur l'établissement des chambres de mine.** Studie o budování minových komor. (Pokračování.)

Revue Militaire Française.

Březen 1923.

Lt.-Col. Revol: **Études sur le Haut Commandement en Crimée (1854—55).** (Pokračování.) Lord Raglan a Caurobert.

Cpt. Andriot: **A propos des manoeuvres de la 41e division dans le Haut Jura.** Několik poznámek k manévrům 41. divise ve Vysokém Jura. S náčrtkem.

Cmdt. Maurin: **Rôle et emploi de l'artillerie sur voie ferrée.** Úkol a použití dělostřelectva transportovaného po železnici. Dělostřelectvo s velkou účinností. Dělostřelectvo zesilovací střední ráže. Zaplnění železnic. Dělostřelectvo s velikým dostřelem a letectvo bombardovací. Úkoly dělostřelectva transportovaného po železnici: Boj na velmi velikou vzdálenost. Útok na daleké zápolí bojiště. Přímá účast v bitvě. Úloha ostražná. (Pokračování.)

Cmdt. Laurent: **La situation de l'Allemagne au point de vue des matières premières.** (Dokončení.) Dusík, potaš, fosfáty, uhlí, železo, mangán, chróm, šélit, nikl, měď, aluminium, rtuť, síra, celulosa, kůže, kaučuk.

Lt.-Col. Fournier: **La Russie au début de 1923.** Postavení Ruska na počátku roku 1923. (Pokračování.)

Cmdt. Pigeaud: **L'arme de la sûreté.** Zbraň pro oddíly ostražné.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. 1. (1923.)

René Lanson: **L'Italie et la Méditerranée.** Italie a moře Středozemní. Bibliografie. Otázka Středozemního moře. Touhy italské a jich pohnutky. Politické methody italského imperialismu. Situace hmotná a mravní po r. 1870. Dějiny prvního období od roku 1870 do roku 1881.

Revue de l'Aéronautique militaire.

Leden, únor 1923.

Comment organiser l'Aviation d'observation? Jak organisovati pozorovací letectvo?

L'Activité de l'Aéronautique maritime en 1922. Činnost námořního letectva roku 1922.

Les opérations aériennes au Maroc de septembre à décembre 1922. Letecké operace v Marokku od září do prosince 1922. Všeobecná situace. Stanoviště eskadril. Drobné operace. Zajímavá je činnost franc. letectva v Marokku za celý rok 1922: 8083 vzletů, 10.427 hodin letu, 325.300 kg vržených pum, 278 úkolů fotografických, 171 raněných transportováno.

Lt. Estienne: **La reconnaissance photographique d'armée.** Čím má býti fotografický průzkum u armády? Aviatika jest zbraň dalekého průzkumu. Průzkum u armády za bitvy jest možný jen ojediněle a ve velikých výškách. Průzkum fotografický jest přesný a jistý, čehož pouhým zrakem nedocílíme. Dnes letecká fotografie průzkumu armádnímu nevyhovuje, atd.

Les Archives de la Grande Guerre.

Č. 38.

Col. Bujac: **Namur.** Posice opevněná. Organisace velitelství. Bitevní pořádek vojska polního a pevnostního. Práce obranné. Činnost vnější. Soustředění a rozvinutí strategické druhé a třetí německé armády dne 17. a 18. srpna 1914. Situace dne 19. srpna večer. (Pokračování.)

Perrin de Brichambaut: **Aviation de guerre.** Vzpomínky aviatikovy. První válečný let. Vrhání bomb. První sestřelený Němec. Let zastřelovací a průzkumný. Nehody. Za padlými soudruhy. Let za fotografiemi. Let bombardovací. Let doprovodný. Let nízko nad zemí.

Dombrowski: **Les empires centraux et la lutte pour le recrutement polonais pendant l'occupation (1914-1918).** (Pokračování.) Návrhy, jak do-

plňovati armádu. Prameny lidského materiálu centrálních mocností. Srovnávací methoda sil. Ztráty.

Adrien Dariac: **La Ruhr et l'Allemagne.** Německo a ruhrská pánev.

William White: **La Mise en accusation de l'Allemagne par l'Amérique.** (Dokončení.) Jaký má dnes Amerika zájem? Jaký byl cíl národů civilisovaných? Závěr.

Revue des troupes coloniales.

Leden, únor 1923.

La défense de Reims en 1918. Obrana Remeše roku 1918 prvním armádním sborem koloniálním. Chronologický postup operací. Situace na frontě Remešské v květnu 1918. První období operací. Druhé období operací.

A propos du transsaharien. (Pokračování.) Několik poznámek k cestě v automobilech přes Saharu.

Étude sur les opérations de l'Est africain allemand. Studie o operacích ve východní německé Africe, provedených vojskem anglicko-belgickým. Služba zdravotní. (Dokončení.)

Revue militaire suisse.

Únor 1923.

Lt.-Col. Audeoud: **La grippe en 1918 dans la 1re division.** Chřipka roku 1918 u první divise. První období. S náčrtem a tabulkou. (Pokračování v čísle březnovém.)

Col. Poudret: **Un nouvel ouvrage sur la bataille de la Marne.** Nové dílo o bitvě na Marně. Cituje na konci Hanotauxova (autorova) slova: „Vítězství na Marně bylo doslovně, vítězstvím duší, svobody a jednoty. Bude zapotřebí ještě několik století civilisace, než to Německo pochopí."

Lt.-Col. Diesbach: **Cours de répétition et cours tactique.** Kursy opakovací a taktické, jež autor prohlašuje za úplně nedostatečné pro krátkou dobu.

Březen 1923.

Col. Lecomte: **La stratégie de Ludendorff.** Autor posuzuje strategii Ludendorffovu na základě jeho vzpomínek, dokumentů německého hlavního stanu a jeho spisu o vedení války a politice a na základě brožury Delbrückovy.

Lt.-Col. Buchi: **La transformation de notre canon de 7.5 cm.** Přeměna švýcarského polního děla 75 mm. — S pěti fotografiemi.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Březen 1923.

Les opérations de l'armée belge. Operace belgické armády v letech 1914-1918. (Pokračování.) Den 2. a 3. října 1914.

Lt.-Gen. Hellebaut: **Notes concernant la doctrine d'emploi de l'artillerie au combat.** Poznámky, týkající se doktriny o užití dělostřelectva v boji. V pěší divisi. V armádním sboru.

Col. Fastrez: **Les conditions stratégiques et tactiques d'une guerre sont déterminées par l'époque.** Podmínky války strategické a taktické jsou určeny dobou. Válka včera a zítra. Zmatek taktiky a strategie ve válce posiční. Nové podmínky budoucí války. (Pokračování.)

Mjr. Jobé: **Le principe de la bataille.** Zásada bitevní. Podle autora jest touto zásadou obchvat protivníka.

Col. Poulin: **Les chars légers de combat.** (Dokončení.) Lehké tanky. Zahájení boje lehkých tanků. Doprava lehkých tanků a vykládání na frontě útočné. Úloha velitelova.

Méd. Govaerts: **La Biométrie.** Její užití ve vědách vojenských. Lidský materiál ve vojenství. Charakteristické vlastnosti. Činitel tělesný. Činitel duševní. (Pokračování.)

Cpt. Sillevaerts: **La question du pétrole et la berginisation de la houille.** Petrolejová otázka. Geologický původ petrolejů. Hledání pramenů. Čerpání petroleje. Čištění petroleje.

Instruction du peloton d'infanterie. Výcvik pěší čety podle německých předpisů z 2. prosince 1921.

La Revue Maritime.

Leden 1923.

Cpt. L. Blanc: **Les soldats de marine sous Louis XIV.** Námořní vojáci za Ludvíka XIV.

L. Jourdan: **Méthodes de tir d'autrefois.** Někdejší methody střelecké.

P. Deloncle: **Le bombardement de Salé par Dubourdieu en 1851.** Kterak admirál Dubourdieu bombardoval město Salé roku 1851. (Pokračování v únorovém čísle.)

Únor 1923.

Voitoux: **La mysterieuse ile de Paques.** Tajemný ostrov Velikonoční nebo též zv. Te Pito Te Henna.

Cazamian: **Toxicomanies.** Opájení se jedy. (Dokončení v čísle březnovém.)

E. Luce: **La répartition des prises maritimes en France et en Angleterre.** Rozdělení námořních kořistí ve Francii a v Anglii.

Březen 1923.

De l'Escaille: **De l'aviation d'escadre.** Letectvo bombardovací, pozorovací, průzkumné, bitevní.

Jacoubet: **L'administration des petites unités de combat non autonomes.** Administrativa malých, nesamostatných jednotek bojových.

André Cogniet: **Les opérations du 19 août 1916 dans la Mer du Nord.** Operace dne 19. srpna 1916 v moři Severním.

J. Tramond: **L'énigme d'Aboukir.** Záhada Abukirská (1798).

La Revue Hebdomadaire.

Č. 3. (z 20. I. 1923).

***: **La vraie bataille de la Marne.** Odpověď na článek Jeana de Pierrefeu, jenž uveřejnil v Revue Universelle z 15. prosince 1922 studii téhož titulu, v níž diskutuje znovu o úlohách, jež hráli Joffre a Gallieni na počátku září roku 1914. Pierrefeu tvrdí, že to byl první Gallieni, který si uvědomil změnu směru armády Kluckovy, a to již 2. září, a od té chvíle sní o tom, jak by Kluckovi vpadl do boku. Zatím, co Gallieni v Paříži vyvíjí největší činnost, hlavní stan (Joffre) vyklizuje, opouští Vitry, aby se usadil v Bar-sur-Aube, a tím jeho činnost paralysována po celých 48 hodin. Proti tomuto článku byly napsány repliky: jedna v Revue Universelle z 1. února 1923, druhá v této Revue Hebdomadaire. V první se dokazuje, že Gallieni nemá priority, poněvadž hlavní stan již 1. září poznal strategický dosah změny směru Kluckova. Také změna ubytování hlavního stanu neměla vlivu nejmenšího na rozhodování a činnost velitelství.

Autor druhé repliky, již máme před sebou, tvrdí, že zárodky bitvy na Marně byly vlastně již obsaženy v instrukcích z 25. srpna. Dne 2. září odpoledne konala se krátká porada (a nikoli válečná rada dne 3. září, jak tvrdí Pierrefeu), na níž usneseno, aby armáda pařížská operovala ve směru na Meaux. Gallieni nevyhrál bitvy na Marně, poněvadž bitva na Marně byla celkem, z něhož znal jen část. Vyhrál ji Joffre.

Revue Scientifique.

Č. 5. (1923.)

Edmond Marcotte: **Les hélices aériennes et la navigation maritime.** Letadlové vrtule a námořní plavba.

La Nature.

Č. z 10. února 1923.

Henri Liurette: **Le vol à voile par vent horizontal.** Plachtový let za větru horizontálního. **Wf.**

c) Revues anglické.

The Royal Engineer Journal.

Říjen 1922:

Maj. A. E. W. Salt: **Imperial Organisation.** Přednáška o organisaci britské imperie, jež prodělává dnes velké změny tvořením se irského státu a v poměru osad k metropoli.

Capt. E. I. Graham Carter: **Bombs found in Belfast.** Popis bomb nalezených v Belfastu při občanských bojích irských.

Maj. Gen. Sir. M. G. E. Bowman-Manifold: **An outline of the Egyptian and Palestine Campaigns 1914—1918.** (Pokračování.) Historie Palestinských bojů od Vánoc 1917 do května 1918. S mapkami.)

Capt. C. F. Stoehr: **Skow and Flood in North-West Persia.** Sníh a povodně v severozápadní Persii. Vylíčení obtížných saperských prací severoperských expedičních vojsk v roce 1921 při odchodu od Kaspického moře do Mezopotamie. (S fofografiemi.)

Listopad 1922:

Brig. General G. P. Campbell: **Military Roads on the Indian Frontier.** Stavba vojenských silnic a mostů na severozápadních hranicích Indie. (S plány a s fotografiemi staveb.)

Col. Sir Charles Close: **The Work of the Survey of India.** Stručný přehled topografické práce v Indii za rok 1920—1921.

Maj. Gen. Sir M. G. E. Bowman-Manifold: **An outline of the Egyptian and Palestine Campaigns 1914—1918.** (Pokračování.) Historie bojů v Palestině a Syrii. Arabská armáda. Vliv jarní německé ofensivy v r. 1918 na západní frontě na přetvoření anglických sil v Palestině. Příprava k poslední ofensivě od Jerusalema k Damašku.

Maj. and Rt. Lieut.-Col. E. M. S. Charles: **With Divisional R. E. in Palestine.** Činnost a boje ženijní divise v Palestině. Organisace ekvipáže na vozech a na velbloudech. Příprava cest. Zásobování vodou. Účast v bojích pod Nazaretem.

Cpt. B. H. Liddell Hart: **Colonel Bond's Criticisms: A Repply.** Odpověď pluk. Bondovi, kritisujícím autorův návrh taktiky. (Viz též Voj. Rozhledy, 1923, č. 1.)

The Royal Engineers-Journal. 1923. (Vychází nyní čtvrtletně.) Č. 1. (Březen 1923):

C. de L. Gaussen: **The necessity for Engineer Intelligence to Engineer Commanders in War** and how it may be obtained. Nutnost technického zpravodajství a ženijní výzvědné služby pro velitele technických vojsk ve válce, illustrována některými příklady z historie válek a probrány soustavně předměty, jichž se tato služba v poli týká, jakož i prostředky, jimiž se provádí.

H. Percy Boulnois: **Modern Road Engineering.** Přednáška civilního inženýra o moderních metodách stavby cest.

Lieut. H. G. Pottle: **A method of Setting Locomdive Slide Valves.** Popis (ilustrovaný náčrtky) vsazení šoupátka u lokomotivy.

Frank J. Adkins: **The New Map of Europe.** Změny na mapě Evropy, jak je způsobila válka a ocenění nových útvarů státních. Přednášející v informaci o Československé republice, zmiňuje se letmo o historii: V 9. stol. byla velkomoravská říše, sahající hluboko do Ruska. Čechy byly vévodstvím dříve než se Vídeň objevila na mapě (?). Pražská universita je nejstarší na sever od Alp. Znakem prince wallesského byl chochol českého krále, zabitého u Kreščaku 1346. Jan Hus je pojícím článkem mezi naším reformátorem Wyclifem a Lutherem. Zimní královna, jejíž vypuzení vedlo k 30leté válce (?), byla sestrou Karla I. Češi byli by měli v rakouském císařství postavení stejné jako Uhry, ale císař František Josef vždy zamítal dáti se v Praze korunovati. Nový president Masaryk byl ve dnech svého vyhnanství profesorem londýnské university. Nový stát má velké přírodní bohatství, ale je pozemní. Zmezinárodnění Labe, Odry a Dunaje dává mu jistý přístup k moři, v době míru. Bratislava stává se důležitým českým dunajským přístavem. Kromě toho v Hamburku a v Terstu mají Češi svá území prostá cla. Nicméně tradice Vídně jsou dosud dosti silné, aby přitahovala a udržovala velkou část obchodu a bankovnictví nového státu a ještě více jihových. Evropy." — Podobné zmínky činí o Polsku a balkánských státech a má-li přednášející v znalosti historie jisté mezery, oceňuje dnešní středoevropskou situaci celkem vystižně.

Cpt. H. L. Woodhouse: **Notes on Railways Work in East Africa, 1914—1918.** Líčení železničních prací za bojů ve východní Africe. (S několika fotografiemi.)

Mjr. W. Hyde Kelly: **The Engineers of an Army Corps in France.** Činnost inženýrů u anglických armádních sborů, organisace a práce technických částí přidělených sborům. Hlavní úlohy byly: obranné linie, cesty a komunikace až do oblasti divise, zásobování vodou, tábory a jiné služby v týlu.

Colonel J. F. C. Fuller: **Captain Liddell Hart and Lilut-colonel Bovd.** Závěr diskuse obou důstojníků o taktice pěchoty. Posudek obou směrů, v němž soupeřům dostává se komplimentů rovnou měrou.

Lieut. E. A. Barclay-Smith: **Notes on Instrument Transformers.** Elementární výklad o transformátorech. (S fotografiemi.)

Lieut. Colonel D. F. M. Hoysted: **The Way of an Eagle.** (Cesta orla.) Feuilletonistické pojednání o problémech protiletadlové střelby. (S fotografiemi zvukových a j. měřicích přístrojů.)

Lieut. Col. G. H. Addison: **Every-day Mathematics for Engineers.** Každodenní mathematika pro inženýry, a její důležitost příklady doložená.

Cpt. L. Chenerix-Trench: **A Glimpse at the Machinery of Revolution.** Letmý pohled do zákulisí revoluce. Sympatické vylíčení činnosti německých neodvislých socialistů za války a jejich přípravy revolučního převratu v listopadu 1918.

Mjr. F. C. Molesworth: **Engineer Field Parks in Mesopotamia.** Organisace polních parků ženijních v Mezopotamii.

Cpt. and Bt. Major G. le Q. Martel: **Cross-Country Tractors.** V roce 1918 vyzvedli angličtí vojenští inženýři otázku náhrady tažných koní traktory, které mohly se pohybovat mimo cesty a které by uspořily tonáž, dopravovanou z Anglie i obsluhující mužstvo. Autor kriticky probírá všechny otázky související s touto nutnou změnou tažné síly, analysuje z vojenských zřetelů hodnoty jednotlivých dopravních prostředků a diskutuje o techni-

ckých otázkách traktorů. Dochází pak k těmto závěrům: Traktory a tanky, jež nutno ihned stavěti, musí býti konstruovány podle vzoru zemědělských traktorů a bitevních tanků. Dá se u nich poněkud zvýšit rychlost, ale nebudou ještě nikterak úsporné.

Soukromému průmyslu bude podniknouti výzkumy hospodárného způsobu traktorového dopravnictví, které by nahradilo dopravu nákladními auty. Stát musí podporovati tuto činnost, směřující k vybudování účinných traktorů a rychlých tanků a normalisovati podle možnosti součásti, aby civilní traktory byly použitelné pro válku.

Užívání traktorů ve válečnictví možno zahájit u dělostřelectva, kde náhradou koní (pomalu vymírajících) získá se již dnes daleko více výhod než u transportů pěchotných. Tímto způsobem bylo by možno již v míru udržovati značné množství dělostřeleckých traktorů a tím se též usnadní mobilisace koní.

Obtížná mobilisace koní usnadní se dále přeměnou vozatajstva druhé linie na dopravu automobilovou.

Úplná přeměna koňského transportu v traktorový, ohromně výhodná pro válečnictví, bude možna teprve, když průmysl strojní podnikne velkovýrobu traktorových vozidel pro Anglii a kolonie, aby tak vznikla dostatečná zásoba pro případnou válečnou mobilisaci.

The Infantry Journal.

Září 1922.

O. B. Server: **Morale.** Otázka morálky v armádě.

Lieut. Col. A. J. Dougherty: **Mounts for Rifle Company Commanders.** Výsledek ankety o otázce, má-li míti velitel pěší roty koně. 75 proc. odpovědí bylo kladných a hlavní důvody jich jsou uvedeny.

—: **Jungle Warfare.** Válka v džunglích.

Maj. T. W. Hammond: **Passage of the Pay Bill.** Referát o schůzi poslanecké sněmovny, kde předložen nový zákon o úpravě platu důstojníků.

Cpt. J. M. Scammel: **British Training Regulations.** Recense a rozbor základních formulí britského cvičného řádu.

Brig. Gen. E. J. Mc Clernand: **The Santiago Campaign.** Boj o přístav Santiago v americko-španělské válce.

Mj. Rodney H. Smith: **The Naval War College.** Výchovný systém na námořní válečné škole.

Cpt. Francis A. Woolfley: **Queen of Infantry weapous.** Královnou pěchotných zbraní je puška, na ni může jedině pěšák spoléhat vždy a sám; výcvik v užívání pušky je největší zárukou úspěchu pěchoty.

Říjen 1922:

Cpt. George M. Chandler: **Gettysburg 1922.** Stručný popis letošních manévrů.

A. Graduate: **The École Supérieure de Guerre.** Dojmy amerického kursisty z vysoké školy válečné v Paříži.

Col. Paul A. Wolf: **Tactical miotakes.** Taktické omyly; didaktický článek na praktických příkladech, jak možno se učiti z chyb vlastních i cizích.

Col. Charles F. Bates: **Alexander Hamilton's Military Plans.** Činnost proslulého amerického generála z doby Jiřího Washingtona a poukaz na jeho plány výcviku armády a organisace národní obrany.

Col. G. B. Pritchard: **Uniform of the Soldier.** Psychologické i sociální důvody ve prospěch zvláštní, elegantní uniformy.

Maj. Owen R. Meredith: **If not, why not.** Podle cvičebního řádu těžký kulomet je pro defensivu základem, kol něhož se staví obranná akce. Při rozhodování, má-li býti podobným základem pro útok automatická puška nebo obyčejná, nutno si uvědomiti, že přijetí automatické pušky znamená přijetí zásady skupin. Problém zasluhuje důkladné úvahy bez ohledu na praxi jiných států a na vlastní konservatism.

Maj. Glenn P. Wilhelm: **Experimental Rauge.** Popis zkušební střelnice ve Fort Benning, zařízení a způsobů střeleckých zkoušek s kulomety Hotchkiss, Browning, Vichers. (Se zajímavými fotografiemi a diagramy.)

d) Revues německé.

Militär-Wochenblatt.

Roč. 107, č. 25.

Prof. generalmajor dr. Karel Haushofer: **„Panasiatische Fernziele."** Navazuje na výroky presidenta jihočínské republiky dra Sunyatsena, uveřejněné v časopise „Jiji" v Shangai: „Japonsko zmeškalo ve světové válce příležitost pomoci Asiatům k nadvládě v Asii. Chce-li toho nyní dosáhnouti, musí se přikloniti k Rusům a čeliti tím plemeni anglosaskému." Au-

tor článku dokazuje, že odchodem posledního japonského vojína ze Schantungu, zamítnutím všech nároků japonských na jižní Mandžusko čínským říšským sněmem, zákazem naturalisace Japonců (také Číňanů a Hindů) v území Spojených států severoamerických a konečně usnesením Washingtonské komise pro odzbrojení, je záměr Sunyatsenův velmi oddálen. — Gen. Ludendorff: **Nachklänge zum Friedenstage.** Vzpomínky na Bedřicha Velikého a rady autorovy německému národu.

„Deutsches Land in Feindeshand" líčí francouzské obsazení Poruří.

V různých zprávách píše redakce, že vojenský rozpočet naší republiky pro rok 1923 obsahuje skoro tři miliardy „sokolů". Tuto zprávu čerpá z maďarského časopisu „Honvédalom", sešit 44—45. — Z časopisu „Deutsche Nachrichten" přináší zprávu, že jsou u nás povoláni k aktivní službě všichni specialisté a sedm ročníků. — Jest podivné, že si redakce tohoto časopisu, kdysi velmi seriosního, nevybírá zpráv o našem vojsku jinde

Ročník 107., čís. 26.

počíná se krátkou studií dra Alfonse Wiedersicha: **„Französische Rheinlandpolitik im Wandel der Jahrhunderte.** Autor se snaží dokázati, že výbojná politika francouzská proti Německu je založena na dávné tradici. — Staf **„Die beste Armee der Welt"** vybírá různé výroky anglických a francouzských státníků (obzvláště Lloyda Georgea) a dovozuje, že „nejlepší armáda, kterou kdy byl svět viděl, nebyla příčinou neblahého osudu světa".

Ročník 107, čís. 27.

„Sir Douglas Haig's Command: Dezember 19., 1915 to November 11, 1918." Rozbor stejnojmenné anglické publikace, jejímiž autory jsou George A. B. Dewar a J. H. Boraston (London, Constable and Compagny Ltd. 1922). — Pluk. Weitershaufen podává ve své studii **„Schiessen der Artillerie mit und ohne Beobachtung"** své praktické zkušenosti ze světové války. — Politická studie **„Polen und Rundstaaten"** líčí vzájemnou situaci těchto zemí koncem roku 1922. — Podplukovník Clausius popisuje nepříznivý průběh ataky ruského jezdectva proti německé pěchotě u Radomyšle za Brusilovovy ofensivy.

Ročník 107, čís. 28.

Gen. Zwehl: **Um den Feldherrnruhm des Marschals Foch.** Navazuje na rozpor, který se jeví v nazírání Francouzů a Angličanů na ofensivu v srpnu a v září 1918. Angličané přiznávají zásluhy o zdar této ofensivy maršálu Haigovi (viz zmínku o anglické knize Dewar—Borastona: „Sir Douglas Haig's Command: Dezember 19., 1915 to November 11, 1918" v rozboru č. 27. „Milit. Wochenblattu".), kdežto franc. gen. Fonville dokazuje opak toho ve „France militaire" č. 11462, kde praví: „Byl to Foch, jenž v zásadě byl vůdcem; on řídil bitvu od jednoho křídla ke druhému; úlohu to, kterou rozřešil s nevyrovnatelnou dovedností (d'une virtuosité incomparable). — Fz: **Zur Infanterie-Geschützfrage** vyslovuje požadavek, aby pěchota vyzbrojena byla děly, která by mohla účelně potírati tanky. — v. Altrock: **Die deutschen Kampfwagen im Weltkriege.** Rozbor publikace téhož názvu, jejímž autorem je Lt. Volckheim (Berlin, Mittler et Sohn 1923).

Wissen und Wehr.

Leden a únor 1923.

Gen. d. J. v. Kühl: **„Graf Schlieffen und der Weltkrieg"**; rozbor knihy téhož názvu od podpluk. Wolfganga Foerstera. V Berlíně 1921. — v. Wachenfeld: **„Der Düna-Übergang der 8. Armee im September 1917 und die Einnahme des Brückenkopfes von Riga".** — Henkev: **„Taktik und Strategie in der Frühjahrsoffensive 1918"** vysvětluje, proč se nezdařil útok německé armády na Amiens. — **„Luftstreitkräfte und Politik":** Po krátkém historickém úvodu objasňuje nepodepsaný autor pojem „práva ve vzduchu", charakterisuje francouzské a anglické letectvo a polemisuje s výroky gen. Grovesa v „Times" 1922 a kapitána Chamiera v „Journal of the Royal United Service Institution" z listopadu 1921. — Hermann v. Giehrl: **„Cäsar als Feldherr und Staatsmann im Lichte unserer Zeit"** je pokračování obsáhlé, důkladné a velmi záslužné studie z dřívějších ročníků. Zde líčí autor počátky války s Pompejem, kdy se Caesar rozhodl napadnouti svého protivníka ve Španělích. — E. Hermann: **Die Friedensarmeen der Sieger und Besiegten des Weltkrieges",** popisuje nynější organisaci německé, rakouské, uherské a bulharské armády. — **„Büffelstrategie"** — nepodepsaný autor polemisuje s francouzskými názory o německé strategii ve světové válce.

Heerestechnik.

(Časopis vydáván je místo dřívější voj. techn. revue „Technik und Wehr-

macht", která přestala vycházeti; obsahuje, jako tato, úřední díl a neúřední pojednání.)

Ročník I., sešit 1. a 2.

Jastrow: **„Theoretische Betrachtungen über die Lebensdauer unserer Geschütz-, Minenwerferrohre, Gewehr- und Pistolenläufe und über deren Beziehungen zur Geschoßführung"; 1. část** obsáhlé studie zbrojní techniky, která bude knižně vydána a o níž budeme později referovati. — Maj. Klingbeil: **„Die Technik der ständigen Befestigung im Dünengelände"**, pojednává o stavbě zákopů na německých pobřežích Baltického a Severního moře, v dunách, písčitých náspech na způsob kopce nebo táhlého hřebenu, měnících se vlivy mořskými. — Bästlein: **„Der konstruktive und fabrikatorische Aufbau von Kriegswaffen unter besonderer Berücksichtigung der Infanterie- und Maschinenfeuerwaffen."** Autor objasňuje všechny podmínky, kterým mají vyhovovati palné zbraně, a uvažuje, jak by bylo lze řešiti tyto strojně technické otázky. — Gen Lt. Schwarte: **„Position de Nancy, Camp des Romains, Nowo-Georgiewski".** Popisuje útok na pevnůstku Camp des Romains. — von Baumgart: **„Aus dem Jahresbericht 1920-21 des Reichsamtes für Landesaufnahme"**; popis činnosti oddělení trigonometrického, topografického, fotogrametrického a kartografického.

v. Stambach: **„Feldmäßige Wiederherstellung großer eiserner Brükken".**

Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen.

Leden a únor 1923.

Major Dr. Rendulič: **„Betrachtungen zur Kampfweise und Organisation der Infanterie".** Studie pojednává o všeobecných zásadách boje pěchoty a vyvozuje z nich požadavky pro její organisaci. Základem studie je rak.-uh. cvičný řád z r. 1911, autor však použil zkušeností světové války. — Podpl. Chlodwig Schwarzleitner: **„Die Krisis der 3. italienischen Armee und die Ereignisse am unteren Tagliamento, Oktober 1917".** — Ing. Heigl: **„Die Tanks".** Autor popisuje tanky anglické armády. — Generalmajor Padiam: **„Die schwere Fernkampfartillerie der alten österr.-ung. Armee".** Popis a činnost houfnice 38 cm vzoru 16, které bylo poprvé za jarní ofensivy v Tyrolích 1916 použito. — Mjr. Stuckheil: **„Die strategische Rolle Przemysl's auf dem östlichen Kriegsschauplatze".** Historicko-strategická studie. —xy—

Artilleristische Monatshefte.

Artilleristische Monatshefte, dvouměsíčník; Berlin SW 11, Bernburgerstrasse 24-25, Georg Bath, ročně M 40.—, jednotlivé sešity M 4.—.

Ročník 1922 (16. roč.), seš. 181—184.

Gen. Leut. Rohne: **Rozptyl bodů rozprasků.**

P. E. Bielenberg: **Organisace, dějiny a zkušenosti automobilního polního dělostřeleckého pluku ve válce.** Němci počali automobilisovati lehké polní dělostřelectvo až r. 1918; měl se tak jednak nahraditi nedostatek koní, stále vzrůstající, jednak mělo býti dělostřelectvo pohyblivější. Do podzimku 1918 organisovány byly tři pluky, které však nepřišly do boje. Pisatel rozebírá jich organisaci a naznačuje chyby, které se objevily při konstrukci těchto děl.

Nadp. Mahlmann: **Vývoj baterií pro pěchotu.** Historická tato studie líčí počátek těchto děl u praporů Bedřicha II. a jak jich bylo použito ve vojště Napoleonově, zmiňuje se o moderních požadavcích pro tuto zbraň a tvrdí, že důležitější než organisace je konstrukce děla. Technika má vytvořiti zbraň, které by nahradila minomet i polní dělo.

Viceadmirál Rogge: **Anglické a německé pancířové desky.**

Gen. Leut. Rohne: **Z činnosti francouzského dělostřelectva za války.** Rozbor publikace Gen. Percina **„Le massacre de notre infanterie 1914-1918".** Francouzský autor zmiňuje se o neblahém zjevu, že činnost pěchoty a jejího dělostřelectva se neshodovala, ba obviňuje francouzské dělostřelectvo, že způsobilo pěchotě krvavé ztráty, řídíc svou palbu na vlastní bojující útvary. Je známo, že dělostřelectvo má v boji pěchotu podporovati a stříleti na prostor, z něhož jí hrozí největší nebezpečí. Není však dosud rozhodnuta otázka, kdo má určovati cíl činnosti dělostřelectva. V obranném boji je cílem postupující nepřátelská pěchota; za útoku však, tvrdí mnozí, může prý pouze pěchota určiti místo, ze kterého se na ni střílí nejvíce; jiní myslí, že to může poznati i velitel dělostřelectva a že netřeba, aby mu teprve pěchota udávala cíl. Gen. Percin byl vždy obhájcem mínění prvého a žádal tudíž, aby vrchní velitel v boji přesně určil, na kterou část nepřátelské fronty má se provésti

hlavní útok, který díl pěchoty je k tomu ustanoven a které baterie mají jej podporovati. Velitelé pěchoty a dělostřelectva měli se pak dohodnouti, kam třeba nařídit dělostřeleckou palbu v různých fásích boje. Percin dokazuje ze 181 skutečných případů, že tomu tak nebylo nebo že nebylo této vespolné dohody a že to byla příčina vlastních ztrát, zbytečně zaviněných.

Gen. Leut. Rohne: **Předpisy pro výcvik dělostřelectva.** Ministerstvo říšské obrany vydalo nové předpisy pro výcvik dělostřelectva, o kterých autor pojednává kriticky. (Byly zatím zrušeny nařízením mezinárodní vojenské komise ze dne 27. února 1922.)

Gen. Leut. Balck: **Vytvoření našeho vojska ve světové válce.** Rozbor publikace generála v. Weisberga: „Heer und Heimat". II. díl (Lipsko, K. F. Koehler).

Cranz C.: **Wienerova metoda k vypočtení dráhy letící střely.** Studie zabývá se t. ř. „hlavním problémem vnější balistiky": letem střely. Předpokládá se ovšem, že se střela svou podélnou osou pohybuje trvale v tangentě dráhy a že se vůbec nekymácí kolem svého těžiště. Z mnohých metod, luštících tuto úlohu, vyniká od 18. století metoda, používající „vývoje řad", již první luštil O. Wiener.

Gen. Leut. Rohne: **Ocenění výstřelu šrapnelového.** Polemisuje s Ludendorffem, který se ve svých „Pamětech" (na str. 266) vyjádřil dosti nepříznivě o účinku šrapnelů. —xy—

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Dr. Milada Paulová: **Tajná diplomatická hra o Jihoslovany za světové války.** Úřední listy bar. C. Hoetzendorfa, hr. Tiszy, bar. Buriana, hr. Czernina, hr. Clama-Martinice, gen. pluk. Rhemena, gen. pluk. Sarkotiče a. j. Praha, Vesmír, 1923, 8°, str. 187. Cena Kč 22.—.

Politika slovanských národů bývalého Rakousko-Uherska má od let sedmdesátých nový rys; snaží se seznámiti Evropu s neblahým osudem, kterému byly vydány slovanské národy v habsburské říši. Tato tendence stupňuje se od anekční krise v roce 1908; tu počíná volati i malé Srbsko, jež zastupovalo Rakousku vytouženou cestu na Balkán. Habsburkové nemohli snésti myšlenky, že také Srbové chtějí žíti „svým životem" a míti ve své zemi svoji vůli. Národohospodářská válka, kterou zahájilo Rak.-Uhersko proti Srbsku (celní válka), se nezdařila. Uražená ješitnost rakouského císaře a jeho rádců zveličovala systematicky domnělé „nesmírné nebezpečí", kterým velkosrbská propaganda ohrožovala čtrnáctkráte větší monarchii! Tu si malé Srbsko určilo nesnadnou úlohu: zvrátiti veřejné mínění všeho světa, uměle vytvořené nářkem rakouských a maďarských státníků, rozvinouti svou národní otázku a získati Evropu pro sebe. Již za první etapy, za balkánské války, počala Evropa chápati, čím je pro Srbsko sousedství rakousko-uherské. A přece, když vypukla světová válka, byla situace Jihoslovanů v Evropě nejtragičtější. Přepadená Belgie požívala sympatie všeho světa, Polsku nabízeli státníci obou válčících stran samostatnost a sjednocení. Jihoslované se však musili sami obětovati třikráte za vítězství Dohody: za londýnského paktu v dubnu roku 1915, za snahy o intervenci Bulharska v létě roku 1915 a za vyjednávání o separátní mír s císařem Karlem v roce 1917. Jihoslovanská otázka a její řešení staly se uvnitř habsburské monarchie středem nejbezohlednějších kombinací a diplomatických zápasů. Vymýšlely se nejumělejší kombinace, aby se paralysovalo veliké procento Jihoslovanů a aby se nemohla uplatnit v říši jejich početní síla, hledaly se lsti, které by získaly Chorvaty pro dynastii, podněcovaly se nacionální vášně, bránilo se sjednocení — vše to podle hesla: divide et impera!

Tuto tragickou dobu, kdy rakousko-uherští státníci používali macchiavelistických method a nejrůznějších piklů proti jihoslovanským národům, zvolila si autorka pro svou studii. Dokládá své vývody úředními akty, jejichž opisy jí byly dány z vídeňských státních archivů. Kniha vyniká logičností, naprostou věrohodností a jasným slohem. Chce šířiti znalost a s ní porozumění pro vývoj a poměry bratrského národa jihoslovanského, s nímž nás spojovala a i nyní spojuje společná idea politická. Je to obraz doby, bohudík, minulé, kde se rozhodovalo o nás, ale bez nás!

—xy.—

Jindřich Skácel: **S generálem Syrovým v Sibiři.** Stran 249. Vyobrazení 36. Praha 1923. Nákladem knihovny „Obrození". (Svazek XXV.)

Československé legie v Rusku prodělaly za světové války dvojí tažení na východ, dvojí anabasi. Prva z nich, směřující z ruské fronty přes Vladivostok na francouzské bojiště a proslavená válečnými úspěchy za bojů s bolševiky r. 1918, vedla k vojenské intervenci dohodových států v Sibiři i v Rusku, druhá, prováděná koncem r. 1919 a začátkem r. 1920 již s heslem konečné evakuace do osvobozené vlasti, zakončila historickou roli československých legií vůbec. Je-li prvá anabase svým nesporným významem pro náš osvobozenský boj všeobecně známá, patří druhá anabase k těm obdobím života ruských legií, které jsou dosud v historické literatuře legionářské poměrně málo osvětleny. A přec i tato měla veliký, ba životní význam pro osud téměř celého vojska. Byla vlastně druhým dobýváním aspoň určitých částí sibiřské magistrály za poměrů ještě horších a komplikovanějších, než tomu bylo roku 1918.

Překážkou prvé evakuace a nepřítelem byly tehdy jedině bolševické sověty stojící pod vlivem německým, při druhé však evakuaci byl již počet nepřátel značně větší. Byli to jak bolševici, representovaní řádnou rudou armádou sovětského Ruska a zbolševisované partizánské oddíly sibiřského obyvatelstva, tak s druhé strany zase Kolčakovci, Semenovci i Japonci... Nebylo ovšem zapotřebí v této poslední anabasi klestiti si všude cestu zbraní — vojenské operace se omezily pouze na menší ariergardní boje s bolševickým předvojem v západní Sibiři a pak na boje našeho předvoje se Semenovci v Pobajkalí — ale přes to bylo nutno stále se brániti nebo aspoň býti připravenu proti rozmanitým politicko-vojenským intrikám a překážkám hojných nepřátel, nehledě již na zmnohonásobené obtíže a nesnáze technického rázu.

Vzpomínková, polobeletristická, polohistorická práce majora Skácela, bývalého pobočníka generála Syrového, jest věnována právě této poslední době pobytu našeho vojska na území Sibiře a Asie. Autor, zasvěcený podrobně do všech otázek, řešených ve štábu velitele ruských legií, a všímající si pilně všeho, co tvořilo prostředí událostí, nálady a ráz tehdejších poměrů, přinesl svou prací různá vysvětlení a zejména množství dosud neznámých detailů pro historii evakuace. Nevykládá ovšem postup evakuace se stanoviska historického, nýbrž, jak to jest v povaze memoárů, vybírá z bohatého materiálu pouze to, čeho sám byl svědkem, na čem měl osobní účast, a konečně to, co pokládá se svého subjektivního stanoviska za zvlášť významné nebo nutné pro celkovou informaci čtenářstva. Osoba gen. Syrového, štáb vojska a mnohdy i osoba samotného autora jeví se všude středem líčených událostí.

Úvodní kapitolou práce jest náladový obrázek intimního rázu, nadepsaný „Sukačevská rošča“, v němž major Skácel jen letmo promítá do líčení soukromého života v generálské dači v Irkutsku jednotlivé události pohnuté doby, rozvířené hlavně bojem revolucionářů s vojskem Kolčakovým o vládu nad městem, při čemž jmenovaná dača byla po několik dní pod neustálým ostřelem bojujících. Mnoho jest autorem v této kapitole pouze napověděno, různé důležité otázky jsou jen všeobecně vylíčeny, bez toho vysvětlení, nutného právě pro historiky, které jsme v tomto případě od autora očekávali, jako na př. objasnění spojitosti Gajdova vladivostockého vystoupení s vydáním pověstného protikolčakovského memoranda vypracovaného 13. listopadu v Sukačevské rošči a p. Snad později bude míti autor v jiné práci větší příležitost, aby pověděl více o vzniku a politickém i osobním pozadí při vydání tohoto memoranda, které jest jedním z nejvýznamnějších historických dokumentů ruských legií. Následující kapitoly jsou již věnovány vlastní evakuaci vojska a všem těm obtížím rázu technického, politického a vojenského, které ji provázely. Autor, který jel spolu s gen. Syrovým na západ až k našim nejzazším vlakům, měl dobrou příležitost poznati z autopsie vše to, o čem se štáb v Irkutsku dovídal pouze suchou mluvou úředních telegramů. Velmi dobře vystihuje celkovou situaci evakuace, z níž se rodil jen stálý chaos a zmatek, praví-li o ustupujících Rusech, Polácích a j., že „každý se snažil, jak nejdříve mohl by se dostati na východ, aby měl záda kryta Čechoslováky...“ Obtížné postavení neutrální role československého velitele a vojska v této době nových občanských bojů nic nemůže charakterisovati lépe, než Skácelem uveřejněné dokumenty, z nichž zvláště významné jsou Kappelova výzva na souboj, telegram Semenova, odpověď čsl. štábu Kappelovi a výborné odmítnutí semenovské provokace od gen. Syrového.

Největší pozornost věnuje však autor ve své práci sibiřskému východu, a to především politice Japonců, kteří byli vlastními původci všech těch překážek činěných naší evakuaci, ať přímo nebo nepřímo prostřednictvím Semenovců v Zabajkalí. Podrobně jest vylíčen náš konflikt s Japonci a Semenovci v Čitě, mající svým úspěšným zakončením ve prospěch čsl. štábu značný význam pro zdar další evakuace, ze

široka jest vyložen celý vývoj česko-slovensko-japonského poměru a sporů vrcholících v konfliktu o obrněný vlak „Orlík". Čtenáři se objevuje ve zvlášť příznivém světle ruský generál Vojciechovský, býv. známý důstojník našich legií, jenž svým osobním vlivem v Čitě zamezil jistě mnohým nepříjemnostem se strany Semenovců. I drobnosti o Semenonovi a básníku Kotomkinu jsou podány dobře. Své líčení dokládá autor četnými dokumenty, čímž značně usnadňuje úkol budoucích historiků. Pozoruhodný jest též jeho výklad japonského poměru k naší evakuaci, i když snad v leccems nebude lze s autorem plně souhlasiti.

Po stránce formální dlužno vytknouti hojné užívání rusismů a čistě ruských výrazů bez bližšího označení v textu nebo v poznámce, takže československý čtenář stěží porozumí některým místům knihy. Jsou to na př. slova: razgulivat, ljubovati se, šiněl, postrádati od střelby, osložnivší se situace a p. Některé události jsou u Skácela nesprávně datovány; tak japonský převrat ve Vladivostoku nebyl 15. března, nýbrž teprve 5. dubna.

Bylo by si přáti, aby major Skácel nepřestal na této jedné knize, ale aby věnoval svou pozornost i druhým význačným otázkám a problémům z doby naší druhé anabase, o nichž buď jen letmo se zmiňuje nebo se jich vůbec nedotýká. Jest to zejména náš poměr k admirálu Kolčakovi, k vůdcům a stranám irkutského povstání, vztahy štábu k politickému vedení, k Dohodě, k politice pražské i k ožehavým otázkám vnitřních poměrů v ruských legiích. **Dr. F. Šteidler.**

Podplukovník J. Svoboda: **Nauka o střelbě.** Praha, Beaufort, 1923. 8°, str. 130, 78 vyobr. a 6 tab. (Schváleno výnosem MNO.) Každý, kdo prošel školou světové války, vzpomene si, jakým změnám byly podrobeny názory o střelbě ručních zbraní a zvláště, jak se měnilo nazírání na pušku. R. 1914 vyšla si puška hrdě a nadějně do boje, ale válka, jež po několika měsících změnila podstatně taktiku vznikem a zdokonalením nových obranných nástrojů: kulometů, minometů, ohňometů a ručních granátů ji zdiskreditovala. Ve válce posiční se puška stala skoro zbytečnou. Teprve rok 1918 a válka pohybová ji zase rehabilitovaly. Dnes jsou názory o důležitosti střelby i pušky jasné a jednomyslné až potud, že někteří odborníci kladou větší váhu na střelbu individuální a přesnou, kdežto druzí tvrdí, že střelbou rychlou a kolektivní (tedy ne tak přesnou) dociluje se týchž výsledků. Podle našeho mínění, má-li býti rozvinuta střelecká schopnost, musí býti soustavně cvičena střelba obojí, individuální i kolektivní, a výcvik musí se vztahovati k praksi i k theorii. Této theoretické stránky dotýká se knížka, již máme před sebou.

Autor se v ní obírá hlavně střeleckou theorií a jejími důsledky pro střelecký výcvik. Rozdělil své dílko na tři části. První jest věnována výkladům základních pojmů a principům střelby individuální (dráhy letu, rozptylu, obrazce zásahů a zásahu středního, přesnosti pušky, přípustného rozptylu, nastřelování pušky, matného, krytého a bezpečného prostoru, chyb při míření, atmosferických vlivů, odhledu, střelby na pohybující se cíle a pravděpodobnosti zásahů), druhá obírá se palbou kolektivní, palbou v oddělení, jež jest zpracována na základě bývalých střeleckých instrukcí rakouských; ve třetí části jsou stručně vyloženy úkoly zbraní pěchoty v moderním boji, jejich účinek v cíli a řízení palby. Bylo by snad lákalo v této příručce pro důstojníky a poddůstojníky, kteří jsou odpovědni za střelecký výcvik svěřených vojáků, podati jeho methodiku aspoň ve zhuštěných odstavcích (látka tato sice k theorii střelby nenáleží, ač organicky s ní souvisí), ale autor musil se těmto svodům vyhnouti prostě z toho důvodu, že nemáme dosud vlastních střeleckých předpisů. Vedla ho hlavně snaha probuditi zájem o theorii střelby a osvětliti některé všeobecně málo známé pojmy, což se mu úplně zdařilo. Výklady jeho jsou všude jasné, terminologie správná a čeština bezvadná.

Wf.

Propaganda. Dokumenty o zkáze ruské fronty v roce 1917. Sestavil Fr. Novotný. Nákladem „Českého Čtenáře."

Kniha, která ukazuje krásně a přehledně jeden z prostředků německého a rakouského velitelství ke zkáze nešťastného ruského národa, opojeného slovem „svoboda". Ruský voják, který náhle pozbyl svého symbolu kázně a strachu — cara, dostal za to volnost, o které se mu ve snu nezdálo. Byla to pro něj pohádka, a v jeho duši nastal zmatek, jejž dobře pochopujeme. Kdož by se divil této prosté duši, když v ní vzklíčila slova: Do zákopů nás poslal car — nyní jsme svobodni, a tož půjdeme domů!

Nedivili jsme se, kteří jsme stáli tehdy po jeho boku — pochopili to a zároveň pro své záměry ďábelsky toho využili Němci a Rakušané. Nejbližším cílem jejich strategie bylo potom rozpoutati občanskou bouři egoismu mezi vojáky a tím demoralisovati a zničiti ruskou frontu. Proto byla založena počátkem r. 1917 tak zvaná „propaganda". Byly vydány pokyny lstivého obsahu, aby oklamaly ruského prostého vojáka.

Obsahem shodovaly se v tom, že Rusko vlastně po svržení Romanovců dobojovalo a že by bylo pro ně hříchem pokračovati v boji za anglické peníze. Nastal čas míru a třeba uspořádati vnitřní poměry. Německo a Rakousko uzavrou tento mír s radostí a nebudou prý chtíti ničeho! Vše v zájmu Ruska — ale do německých a rakouských poměrů, prosím, se nemíchati, obyvatelstvo je spokojeno svým Vilémem a Karlem!

Propaganda byla organisována velmi dobře a používala všech prostředků, aby byly navázány styky s ruskými pluky. Vyjednávali ovšem lidé jen vybraní s důstojníkem v čele a pod trestem smrti bylo zakázáno rozmlouvati o tom s vlastním mužstvem.

Psaly se různé dopisy od „kamarádů z fronty", od „Osipa Michajloviče" a jiných velitelství, a v nich se dobromyslným „zemláckým" slohem namlouvalo Rusům, proč že se ještě prolévá krev, proč střílejí, když̌tě jsou již všichni kamarády a p. Docházelo ke schůzkám, které se obyčejně končívaly na ruské straně opojením z řečí a rumu a na německé straně úspěchem a chlebem. S počátku se propaganda nedařila tak, jak by si bylo velitelství přálo, neboť bylo dosud dosti poctivých Rusů, kteří dovedli čeliti tomuto nebezpečí. Postupem času však za slabé vlády Kerenského, kdy bolševici nabývali stále více a více půdy, podléhala ruská armáda samým „mítingováním" vlivu této šalebné propagandy a stávalo se, že ruská pěchota na pokyn německých „soudruhů" i útočila na své vlastní poctivé dělostřelectvo.

Ještě jednou byli Němci nepříjemně vyrušeni — ofensivou červencovou roku 1917 — ale využili jejího neúspěchu náležitě. Čteme ve všech letácích, rozhozených po frontě, o bratrovražedné bitvě, kterou byli Rusové potrestáni, že poslechli anglických našeptávačů, a nyní jsou u konce... Čechoslováci na ruské straně bojující byli nazýváni hordou pohanů a zvířat. Zatím vystoupil do veřejnosti hlavní odpůrce vlády — Lenin. A tu je velmi zajímavé, jak se vyslovilo vrchní německé velitelství, zakryté ovšem nevinným letákem od německých kamarádů: „Horchet auf Lenin, das ist ein wahrer Patriot, der nur das beste für Euch will — er kennt Deutschland und weiss, daß man auf ein deutsches Wort vertrauen kann. Nebylo to, prosím, vrcholem ohlupování ruského vojáka? A není v tom cosi podobného historce o zaplombovaných vagonech Berlín—Petrohrad?

Doby po poslední ruské ofensivě bylo vůbec využito co nejvýhodněji ke konečnému rozvratu armády a aby se soudruhu Leninovi dopomohlo na ruský prestol.

Pád Kerenského a prozatímní vlády byl nejdříve oznámen ruské armádě od německého velitelství...! Ihned se blahopřálo k velikému vítězství nad zrádcem Kerenským, zaprodavším vlast za anglický žold, a Rusové postoupili tím o veliký krok kupředu, neboť zvítězil proletariát!

Článek, oslavující toto vítězství, byl ovšem cenzurován a na př. slova: „Přejeme vám štěstí ve vašem boji proti kapitalismu" byla opatrně vyškrtnuta.

Jak známo odvrátila se řada lidových komisařů od dohodových spojenců a nabídla se ústředním mocnostem jednati o příměří. Propaganda má plné ruce práce, aby zmařila v poslední chvilce ještě nějaké dohodové nebezpečí. Působí na Rusy aktivně, neúnavně, přesvědčuje o socialistických zásadách obou „bratrů", ba používá, nestrachujíc se o sebe, slovo „proletáři", „dělení pozemků" a jiných revolučních hesel.

Hlavním velitelem ruské armády naznačen Krylenko a jeho první rozkaz, který překvapil hlavně Rusy, byl: Nestříleti a konec bratříčkování! Toho se nenadáli! Záhada se nám ovšem brzy vysvětlí jednáním v Brestu Litevském; poznáváme, že to bylo přáním nejvyššího německého velení. A proč? Prostě proto, že Němci dosáhli svého cíle — rozvrat ruské armády a jednání o mír!

Nyní by mohly sbratřovací akce škoditi vlastní disciplině, a toho se bylo velmi varovati. Propaganda byla zbraň dvousečná. Ovšem se ihned dodávalo v rozkaze pro propagační hlídky, že toto bratření „unser organisierter Propagandadienst wird hiedurch nicht berührt".

Konečně bylo ruské vojsko tam, kde je chtěli Němci míti! Poznáváme to ze situační zprávy, v níž si německé velitelství pochvaluje, že na celé frontě nepadla rána a že lze pozorovati silnou touhu po míru stůj co stůj, jen aby už nikdo nebyl přes zimu na frontě, nýbrž v teple ve své vesnici za kamny a mohl se děliti o půdu. Pak přišel Brest Litevský, a Německo mělo divise volné pro západ.

Propaganda ukončila úspěšně dílo, které by zajisté bylo jinak stálo ještě mnoho práce a německé krve, a vykonavatelé dostali armádní pochvalu za neohrožené a obratné služby ve jménu vlasti. Škoda, přeškoda, že byli při tom i Čechové!

Na konci knihy je článek o propagandě obranné; ta jest ovšem pravý opak všeho, co se dělalo na frontě.

Vlastním vojskům bylo líčeno Rusko jako stádo medvědů puštěných z řetězů a Lenin jako potřeštěný blázen, který chtěl obrátiti svět na ruby, ale zničil jen Rusko. Národové — německý a rakouský — jsou tak moudří a vyspělí, že všechno nechají ve starých kolejích až do úplného vítězství svaté germánské věci. Sláva Bohu, ti národové přece jen trochu prohlédli! **Karel Řeháček.**

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Général Arthur Boucher: **Les lois éternelles de la guerre. I. L'art de la guerre íl y a vingt-trois siècles.** Paris, Berger-Levrault, 1923, 8°, 218, 6 fr. — Studujeme-li dějiny evropské, jedna událost zaujme nás hned na počátku. Malý národ řecký jest třikrát napaden mocnou říší perskou, třikrát útok odrazí a konečně nepřátelskou armádu zničí. Po 150 letech tento malý národ vnikne s hrstkou vojáků do říše perské, porazí její armády a dobude konečně velikého území. Takových výsledků nebylo lze dosíci bez válečného umění. Válečné umění, jež jest uměním zvítěziti, když jsme nejslabší, jak praví autor, jest dokumentováno těmito historickými fakty přesvědčivě. A dále se táže autor: Jest umění válečné tak nezávislé na síle destruktivních prostředků, aby se dalo říditi zásadami, jež platí v každé době, tedy zásadami, jež platí tolik jako věčné zákony? Autorovi podaří se otázku rozluštiti, dokáže-li, že dvě z největších válek, jež převrátily svět a stojí jaksi na protějších pólech dějin evropských, války řecko-perské a válka světová, byly řízeny podle týchž zásad, jež zrodily vítězství. Velkými rysy vykládá autor válečné události hrdinské periody řecké, zkoumá zásady, jichž Řekové použili, a čerpá z nich poučení. To je hlavní předmět tohoto prvního dílu, k jehož závěru jsou připojeny úvahy, mající překlenouti minulost a přítomnost a ukázati, kolik dnes po třiadvaceti stoletích platí válečná antická doktrina. Druhý díl spisu bude míti podtitul: L'art de la guerre pendant la campagne 1914—1918 a předmětem jeho všeobecného závěru budou věčné zákony války.

Armáda perská, jež měla složitou organisaci, byla poražena malou řeckou armádou, především z toho důvodu, že se skládala z vojáků námezdných, kdežto armáda řecká byla armádou občanskou, a za druhé proto, že perští stratégové se domnívali, že mohou doktrinu osobní odvahy a zbraň sečnou nebo bodnou nahraditi doktrinou množství a zbraní metacími. Autor to dokazuje na Miltiadovi a Themistoklovi. Sokratovi a Xenofontovi a hlavně na Alexandru Velikém. Bojovníkova hodnota mravní jest nakonec rozhodující, dnes jako před třiadvaceti stoletími, srazí-li se dva národy. Bitvy u Marathonu, Salaminy, Plataj, ústup deseti tisíc atd., jsou mistrovská díla taktická, obsahující zárodky všech soustav moderních vojevůdců. Především však dokazují jasně všemohoucnost hodnoty mravní a vůle zvítěziti.

Autor definuje antickou doktrinu: Umění válečné jest umění velitelské, čili strategie, jež se opírá o dvojí myšlenku vítězství a života. Vítěziti znamená umět přivést vojákovu vůli zvítěziti až k vůli napadnouti nepřítele. Žíti znamená umět zvítězit při úspoře, pokud možno největší, života vojákova. V zásadě dají se tyto dvě myšlenky nahraditi jedinou: milovati své vojáky. Umění válečné jest také umění řaditi vojsko čili taktika, jež spočívá na řetězu včleněné čety a poskytuje vojsku možnost vyhověti co nejjednodušeji všem nezbytnostem pochodovým, nástupovým i bojovým, zvyšujíc tak jeho hodnotu.

V dodatku, jenž jest přechodem k druhému dílu, aplikuje autor doktrinu antickou na doktrinu Napoleonovu a ukazuje, jak Napoleon dobře znal starověké dějiny. V proklamaci Ulmské, v níž Napoleon na konci praví: „Všechna má péče bude směřovati k tomu, abych zvítězil s nejmenším prolitím krve; moji vojáci jsou mé děti", jest skryto tajemství antické doktriny. Napoleon těmito slovy formuloval zásady, na nichž založil umění velitelské, skoro týmiž slovy, jako to kdysi učinil Sokrates: „Zvítěziti a žíti; milovati své vojáky." Francouzové roku 1870 zapomněli na toto hluboké tajemství a po všechna léta od té chvíle až do světové války pracovali usilovně, aby si je zase uvědomili. Studovali, komentovali a analysovali Napoleonovy bitvy a nejvíce jim utkvěl v mysli poznatek, že ofensiva byla hlavní příčinou jeho úspěchů. Doktrina: bojovati znamená útočiti se zbraní v ruce, jez způsobila, že malému Řecku podlehla perská říše, přijali za svou a vdechnuli do ní takovou sílu, jaké nebylo příkladu v moderní době. Na jedné z přednášek na válečné škole bylo dokonce řečeno: „V ofensivě jest neopatrnost nejlepším zajištěním. Jest třeba

se připraviti a připraviti i ostatní k této methodě, jež může přinésti vítězství, a vzdělávati vášnivě a až do nejmenších podrobností vše, co v sobě chová známku ofensivního ducha. Jděme do krajností a nebude to nikdy dosti." V předpisech z roku 1914 bylo slovo „neopatrnost" potlačeno, ale přece se tam praví výslovně: „Velitel dá operacím již od počátku ráz prudký, aby nepřítel, otřesen ve své morálce, musil se spokojiti defensivou." A dále: „Všechny útoky buďtež vedeny s největší rozhodností; nepřítel budiž napaden nahou zbraní a zničen. Jest jen jeden způsob útoku, a to jest tento."

Poněvadž tedy bojovati znamená útočiti, napadnouti nepřítele bodákem, existuje zbraň, jež má právo na titul vojska bojového, jež s břemenem na zádech musí podstoupiti všechny utrapy a všechna nebezpečí, jež musí dojíti k cíli stůj co stůj, přes všechny nesnaze až k úplnému obětování s nadlidskou téměř energií fysickou i mravní, a tato zbraň jest p ě c h o t a. Ona má právo na největší úctu a největší odměnu, z ní musí pocházeti generálové. Ve starověku byl odmítnut občan, jenž by byl chtěl sloužiti u zbraně pomocné. Dnes bohatí slouží u jezdectva, učení u dělostřelectva. Ale ti, kteří milují svou vlast, slouží u pěchoty, poněvadž není pro ně místa, jež by jich bylo hodno a kde by se jim lépe bojovalo. Staří Řekové byli by v tom viděli počátek úpadku, my to shledáváme zcela přirozeným.

Poněvadž dnes jest nebezpečí, napadneme-li nepřítele, stokrát větší než jindy, jest k tomu zapotřebí také stokrát větší odvahy. Co učiníme, abychom tuto odvahu utvrdili? Francouz má odvahu vrozenou a za všednich okolností životních neustupuje před nebezpečím. Jest velice ješitný, jest rád chválen, a učiní vše, aby si chvály zasloužil. Nedopustí nikdy, aby se řeklo, že Němec je udatnější než on. Konečně miluje svou otčinu. Přeje si, aby Francie, jeho Francie, byla svobodna, ctěna, aby si zachovala svůj primát mezi národy, nestrpí, aby někdo urval část jejího území, jest přesvědčen, že povinnost mu káže brániti ji, jakmile bude napadena. Tento vlastenecký cit jest ztajen i v těch, jež o sobě tvrdí, že ho nemají. Francouz — a jest jich většina — má kromě toho vojenského ducha, jenž ho ponouká, aby se činně účastnil slavných bojů pro vlast. K těm náleží obdivuhodný sbor francouzských důstojníků a poddůstojníků. Z toho plyne, že občan, jakmile se chopí zbraně, jest prodchnut vůlí zvítěziti takovou měrou, že služba vojenská i velitelská jsou velmi usnadněny.

Athéňané se starali mnohem více o to, aby organisovali odvahu než o množství, a vnuknouti vojáku vůli zvítěziti znamenalo uvésti „jeho duši v lepší stav". Tato duše vojákova se nezměnila. Francouzský předpis praví: „Vnuknouti všem vůli k vítězství jest podstatným cílem výcviku vzhledem k válce. Disciplina jest plodem přísného c e p o v á n í. Výcvik vojska vyžaduje, aby se tytéž věci často opakovaly, a to zcela stejně; toto opakování rozvíjí u vojáka „reflexy" poslušnosti. Předpisy neobracejí se tedy k duši vojákově, aby utvrdily jeho vůli zvítěziti, ale k jeho reflexům. Sparťané nebyli by se nikdy opovážili formulovati takto svou organisační methodu odvahy. Když se obraceli k svobodným občanům, soudili důstojněji a prostěji: voják musí poslouchati a zákon předpisuje buď zvítěziti nebo zemříti. Staří soudili, že jednou z nejdůležitějších povinnosti vojevůdcovských jest přivésti vůli zvítěziti až k vůli napadnouti nepřítele. Vojevůdce musil totiž v předvečer boje vojáky přesvědčiti, že učinil vše, aby jim usnadnil vítězství a čím více vydají ze sebe energie, aby vykonali jeho rozkazy, tím větší mají naději na vítězství. Kromě toho v okamžiku boje musil se k nim přímo obrátiti, aby rozněcoval jejich odvahu a přivedl je tak daleko, aby se chtěli vrhnouti na nepřítele. Tuto povinnost starověcí vojevůdci zachovávali s největší rigorosností. A Napoleon činil to podle nich.

Doktrina antická říkala vojevůdcům: „Budete hodni úřadu velitelského teprve tehdy, až najdete prostředek, „manévr", jímž oslabíte nepřítele, dříve než vrhnete své vojsko k útoku. Čím bude tento manévr účinnější, tím větší si získáte nároky na vděčnost svých vojáků, kteří vás budou lépe poslouchati." — Tak nesoudí však autoři francouzských předpisů. „Každý jiný záměr než jíti přímo k cíli přes všechny překážky, jako na příklad manévry více méně důmyslné, byl soustavně vymýcen, aby nezmenšoval důraznosti boje a jeho úspěchu." A na jiném místě se praví: „Válka jihoafrická ukázala, že některé theorie jsou navždy opuštěny, na příklad možnost dojíti k rozhodnutí manévrem bez boje. Abychom zabránili podobnému kroku zpět, připomínáme, že první povinností velitele jest chtíti bitvě."

Jest samozřejmé, že manévr bez boje nemůže přivésti rozhodnutí; ale abychom mluvili jen o době moderní, u Ulmu byl manévr i boj, a tento boj stál jen 1500 mrtvých i raněných, u Slavkova byl manévr a veliká bitva, jež stála dokonce jen 800 mrtvých a vynesla Napoleona na vrchol slávy.

Doktrina antická pravila také: „Nemůžete-li manévrovati po příkladu Themistoklově a Epaminandově, musíte aspoň, a to vždy, abyste oslabili nepřítele, užíti všech metacích zbraní, jimiž disponujete.“ Dnes má k tomu cíli velitelství dělostřelectvo neobyčejně mohutné, avšak předpisy praví. „Dělostřelectvo nepřipravuje již útoků; ono je podporuje.“

Doktrina antická nepřestávala vojevůdcům opakovati: „Budete hodni úřadu velitelského jen tehdy, budete-li dbáti, abyste šetřili života svých vojáků.“ Předpisy jsou v té věci zase mínění odchylného: „Abychom zvítězili, musíme silou rozrušiti bojovou sestavu nepřítelovu. To vyžaduje prudkých útoků a lze toho dociliti jen za cenu krvavých obětí.“ A což když útok neměl výsledku? Byl proveden bez obmyslu až k úplné oběti, jak káže předpis. Odpovědnost velitelova není tedy žádná. Vůdcové ve starověku, aby se ukázali hodnými svého úřadu, neměli větší snahy, než vzbuditi u vojáků poslušnost nejen ze smyslu pro kázeň, ale zvláště z lásky a oddanosti. Napoleon to činil také tak. V předvečer Slavkova měl nádhernou armádu. Věděl, že jeho vojáci mu neobmezeně důvěřují, ale nespokojil se tím. Nejen, že jim svěřil svůj plán, navštívil také tábor.

V 19. století jen jediný generál studoval antickou válku, a to byl Napoleon, jenž přijal antickou doktrinu.

Autor vytýká profesorům taktiky, že se dívají svrchu na starověké válečné umění. Válečná škola brání se zavésti studiem starověkých bitev trochu filosofie do vyučování. Není pak divu, že doktrina, kterou propaguje, neví nic o organisaci odvahy a o umění velitelském. Na konec shrnuje: Doktrina antická a doktrina z roku 1914 souhlasí spolu v základním principu: býti se znamená napadnouti nepřítele. Avšak první praví veliteli: Smíš útočiti jen na nepřítele, jehož si oslabil nebo jenž se oslabil. Kdežto druhá praví: Budeš útočiti zas a zase. První jest pojata lidsky, druhá nelidsky. První činí velitele odpovědným, druhá nikoli. Jinými slovy: doktrina z roku 1914 jest v zásadě souhlasná s doktrinou antickou, ale pokud se týče provedení, jest její negací.

Všimněme si nyní války světové, nejdelší a nejkrutější, jakou kdy viděl svět. Armády Xerxovy nebyly nic proti armádám, jež Němci postavili proti Francii. Chtěli ji nejen poraziti, ale vůbec zničiti. Porušili smlouvy a zvolili si bojové prostředky, před nimiž by byl couvl sám Attila. A přece zvítězili Francouzi. Jestliže umění válečné jest umění zvítěziti, když jsme nejslabší, musilo to býti dokumentováno nápadně i na protilehlém pólu světových dějin. Francouzi zvítězili za cenu hrozných obětí. Počali válku krvavými ústupy, potom přišlo vítězství, jež však nebylo rozhodné. Čtyři dlouhá léta trval pak zápas, než byl dokončen. Francouzi vstoupili do války s doktrinou z roku 1914. Jaký vliv to mělo na jejich první porážky? Nebyli snad nuceni nahraditi ji doktrinou antickou? Jestliže ano, jakou měrou přispěla k jejich úspěchu? — Autor odpoví na tyto otázky ve druhém díle. Vysvětlí zásady, na nichž bylo zbudováno konečné vítězství Francouzů a srovná je se zásadami, jež učinily nesmrtelnými jména Salaminy, Mantineie a Gaugamel. Jsou-li to tytéž zásady, pak je můžeme nazvati zákony, a to v ě č n ý m i z á k o n y v á l k y. **Wt.**

b) německá.

H a m m a n O t t o: **Bilder aus der letzten Kaiserzeit.** S 12 obrazy ve světlotisku podle nákresů Olafa Gulbranssona. Berlín, Reimar Hobbing, 1922. 8°, váz. M. 850.—.

Dokumentární materiál s velmi zdařilými charakteristikami nejvýznačnějších německých osob světové války (Holsteina, Bülowa, Bethmann-Hollwega, Kiderlena, Ballina, Solfa a j.), doplněný znamenitými vyobrazeními, řadí tuto publikaci, jejímž autorem je bývalý vysoký úředník německého zahraničního úřadu, k nejlepším politickým spisům o světové válce. V textu jsou poznámky císařovy k různým úředním aktům, řeči kancléřovy, dopisy diplomatů a p. Je tu po prve uveřejněn původní text osmi důležitých spisů pro politické předválečné a válečné dějiny: Dva telegramy císaře Viléma, týkající se jeho rozpravy s anglickým státníkem Hardingem o omezení námořního zbrojení, úřední korespondence německého kancléře Bülowa s admirálem Tirpitzem z roku 1908, ohrazení státního sekretáře Kiderlena proti Lloyd Georgeovi o otázce Agadirské z roku 1911 a j. **—xy.—**

H e i n r i c h O t t o M e i s n e r: **Denkwürdigkeiten des General-Feldmarschalls Alfred Grafen von Waldersee.**

Auf Veranlassen des Gen. Leut. Georg Grafen von Waldersee bearbeitet und herausgegeben.

Stuttgart, Berlin 1922. Deutsche Verlagsantalt. 8°. 2 díly. I. díl: X* 423 str., II. díl 456. Cena váz. Kč 66.—.

Memoiry autorovy pojednávají o jeho působení v letech 1832 až do roku 1904.

V dalším svazku uveřejněny budou zápisky z expedice do Číny a z posledních dob jeho života. Waldersee byl z nejpřednějších mužů v Německu po válce roku 1870-71 až do roku 1904. Dílo je psáno formou deníku; obsahuje někdy obšírné zápisky o zažitých událostech vojenských a obzvláště politických, názory autorovy o jednajících osobách a podává tudíž množství zajímavých podrobností z doby císaře Viléma I. a obzvláště Viléma II. —xy.—

Freytag-Loringhofen, gen.: **Die Psyche der Heere.** Berlín. E. S. Mittler et Sohn. 1922. 8⁰.

Autor vzal si za úkol vylíčiti na základě historického vývoje a činnosti různých armád duševní ruch a vznět celých vojsk, jak se jeví za války mezi přerůznými a úplně od sebe odlišnými požadavky a vlivy. Kniha vyznamenává se živým a poutavým líčením.

Wilhelm Kretzschmann: **Die Wiederherstellung der Eisenbahnen auf dem westlichen Kriegsschauplatz.** Berlín, Mittler & Sohn, 1922, 4⁰, str. VII.+128, 1 mapa, 59 vyobrazení.

Úvodem objasňuje důležitost železnic ve válce, úkoly vojenských železničních útvarů, organisaci německé vojenské železniční služby a důvody, proč se účastnil železničních staveb za války i soukromý průmysl. V dalším jsou popsány práce na poškozených nebo úplně zničených železničních tratích, tunelích, mostech a p. Kniha má hojnost technických náčrtů a vyobrazení; podává velmi dobrý přehled všech prací, které vykonalo Německo v obsazeném francouzském území —xy.—

Kronprinz Wilhelm: **Meine Erinnerungen aus Deutschlands Heldenkampf.** Berlín. E. S. Mittler & Sohn, 1923, 8⁰, str. XII.+372, rejstřík, 1 vyobrazení, 13 náčrtů v textu, 4 mapy. Cena Kč 66.— váz.

Dílo rozděleno je ve tři větší oddíly. V prvém oddílu (rok 1914 a 1915, kdy byl autor velitelem 5. německé armády) líčí mobilisaci a nástup své armády, operační plán, povšechný stav německého vojska, bitvu u Longwy, postup k Maase, boje o přechody přes řeku (4.—10. září 1914), ústup a počátek okopové války, rok 1915, změnu taktiky a podzimní bitvu v Champagni. Oddíl druhý věnován je úplně bojům u Verdunu v roce 1916. Třetí oddíl vypisuje utvoření armádní skupiny za velení autorova, bitvu na Aisně, opětné boje u Verdunu v srpnu a září 1917, jarní ofensivu v roce 1918, její ukončení, útok na Chemin des Dames koncem května, útok po obou stranách Remeše v polovici července, francouzsko-americký útok na Soissons a Fismes, útok spojenců v Champagni a v Argonnách, ponenáhlé ochabování a zhroucení německé fronty a ústup do linie Antverpy —Maasa.

Autor líčí hlavně jen události, mnoho nekritisuje. Sloh je jasný, látka upravena přehledně, náčrty a mapy dobré. —xy.—

Heinrich Kanner: **Kaiserliche Katastrophenpolitik.** Ein Stück zeitgenössischer Geschichte. Vídeň, E. P. Tal & Co., 1922, 8⁰, str. XIV.+468, váz. M 687.50.

Říše Habsburků ohrožovala před světovou válkou evropský mír svou nepříliš důležitou akční politikou vnější (Srbsko) a svými menšími vojenskými prostředky méně než dalekosáhlá politika Německa, neštítící se žádných prostředků. Obzvláště od roku 1905 (Maroko, Turecko, vývoj německé námořní moci) znepokojovalo Německo veškeru střední Evropu a svým ustavičným zbrojením nutilo ostatní státy k ohromným vojenským nákladům. Autor vidí však hlavní příčinu světové války v balkánské politice habsburské říše, kde se sice nahromadily menší konflikty, ty však způsobily násilné řešení všech mocenských otázek v ostatní Evropě. Jeho kniha jest většinou soubor článků, které byl jako politický žurnalista vydal v různých vídeňských časopisech před válkou a po ní. V historické části snaží se objasniti habsburskou politiku na Balkáně a její vztahy k Německu, v druhé, kritické části, posuzuje důsledky této politiky a vůli mocností centrálních a spojenců k válce. V té příčině je zajímavé jeho schematické znázornění vůle k válce, jak se jevila u různých národů. Rozeznává originální a derivativní, aktivní a pasivní vůli. Originální, aktivní vůli dokázalo Rakousko-Uhersko proti Srbsku a Německo proti Dohodě; originální pasivní vůli jevilo Srbsko nejprve proti Rakousko-Uhersku, pak proti Německu. Derivativně aktivně postupovalo Německo proti Srbsku, když se postavilo po bok Rakousko-Uherska, a toto proti Dohodě, když se spolčilo s Německem. Rusko začalo nejprve válku s Rakousko-Uherskem, potom pro zájem o Srbsko proti Německu s vůlí derivativně pasivní; tutéž vůli projevila Francie a Anglie, vyhlásivše válku nejprve Německu, potom Rakousko-Uhersku. —xy.—

Lujo Brentano: **Die Urheber des Weltkrieges.** Mnichov. Drei Masken-Verlag. 1922. 8⁰, str. 134. Cena Kč 18.—.

Úvodem k této studii je politicko-duševní vývoj mocností, zúčastněných na světové válce. Brentano podává své názory o vině. Pokládá Francii Poincarèovu, Rusko Izwolského a Sazanova a konečně srbskou rozpínavost za nejmocnější živly, které zavinily válku.

„Leč všechny francouzsko-ruské intriky nebyly by bývaly s to, aby vznítily světový boj, kdyby Velká Britanie nebyla bývala chtěla násilně porušiti svobodu na moři a nenutila tím Německo, aby si zřizovalo námořní vojenskou moc k ochraně svého obchodu". Tento názor formuluje autor ještě lépe na str. 26.: „Nemůže se tvrditi, že by bylo nedošlo k světové válce, kdyby byla Anglie uznala svobodu na moři i v případě válečném". Posuzuje obapolné styky Německa s Anglií, kárá autor německou politiku, že nevyužila vhodných chvil, ač „byla vybudována na nenávisti, skoro šílené, barona Holsteina (německého státníka) proti Anglii". O hraběti Berchtoldovi praví, že používal v době červencové krise lži i proti svým spojencům. —xy.—

Josef Stürgkh: **Politische und militärische Erinnerungen.**
Lipsko, Verlag Paul List, 1922, 8°, str. 320.

Kniha podává obraz života rakouského důstojníka generálního štábu, který měl v míru jako vojenský attaché dosti příležitosti nahlédnouti do zákulisí německého militarismu a dvorních intrik. Poctivě snaží se autor vylíčiti objektivně své dojmy předválečné a mistrně zobrazuje povahu Vilémovu. Konrádovi z Hetzendorfa upírá genialitu, nazývá ho vrtkavým a málo energickým při provádění úmyslů. Leč, zdá se, že kritika tato není upřímná; mimovolně prochvívá jeho vývody lítost, skrytá v hloubi srdce, že pominuly doby dynastické slávy a „císařských" vojsk. Je to publikace, která postrádá vojensko-historické ceny; má pouze význam pro kulturního historika. —xy—

Egon Erwin Kisch: **Soldat im Prager Korps.** Praha, Lipsko, Andréovo nakladatelství. 1922. 8° str. 316. Cena váz. Kč 24.

Deník poddůstojníka-žurnalisty, býv. c. a k. pěšího pluku č. 11 od počátku mobilisace 1914 až do jeho zranění v Karpatech v březnu 1915. —xy—

Taschenbuch der Kriegsflotten. XX. Jahrgang 1922. Mit teilweiser Benützung amtlicher Quellen. Herausgegeben von B. Weyr, Korvettenkapitän a. D. — München. J. F. Lehmannsverlag. Cena M 320.

Příručka, která byla vydávána dříve pravidelně každým rokem, dočkala se po čtyřleté přestávce (1918—1922) opět nového vydání. Statistické údaje německého válečného loďstva, část její dříve nejvýznačnější, obsahuje v novém vydání několik málo stran. Z německého válečného loďstva, jež v roce 1912 mělo 40 velikých bitevních lodí a 38 pancéřových křižníků, zbylo 6 řadových lodí; několik z nich má ponor (deplacement) sotva polovinu dřívějšího ponoru mohutných superdrednoughtů. Z křižníků zbyla 1/10. I dělostřelecká výzbroj zbytku německého loďstva je mnohem menší než před válkou a ve válce. Nynějších šest lodí je vyzbrojeno čtyřmi děly ráže 28 cm L/40 (střela váží 300 kg, energie u ústí 10.730 m); těžké dělostřelectvo, jímž byly vyzbrojeny německé válečné lodi v roce 1918, mělo po 8 dělech ráže 38 cm L/45 (střela vážila 760 kg, energie u ústí 30.680 m). Měla tudíž nejsilnější loď dřívější námořní válečné moci německé šestkráte větší dělostřeleckou bojovou sílu (energii) nežli loď nynějšího stavu. Stavěti ponorky je Němcům vůbec zakázáno.

Je zajímavé, že se podstatně zvýšil účinek děl ve válce a po ní. Ve světové válce bylo nejmohutnější zbraní dělo ráže 38 cm*) (střela vážila asi 800 kg, energie u ústí 28.000 m). Nyní používá Anglie děl ráže 40.6 cm (střela váží 1016 kg, energie u ústí 29.000), a jsou jimi vyzbrojeny velké křižníky; anglické monitory pro ochranu pobřeží mají děla ráže 45.7 cm a jejich střela váží 1633 kg. V době války sestrojil Krupp také lodní a pobřežní dělo ráže 50.8 cm L/50 (20 angl. palců); střela váží 1805 kg, počáteční rychlost 875 m, energie u ústí 70.500 m. Projektil tohoto děla pronikne u ústí děla ocelovou deskou tlustší než je průměrná výška muže (1·688 m).

Mimo přehojná statistická a konstruktivní data, přesná a spolehlivá, obsahuje příručka povšechný přehled o příčinách světové války, pojednání o německo-anglické námořní taktice a o námořně-politických důsledcích válečných. Zvláštní kapitoly věnovány jsou podrobné statistice všech lodních ztrát bývalé německé válečné lodní moci a její početný stav koncem roku 1921. —xy—

Oberstleutnant Eug. Bircher: **Beiträge zur Erforschung der Schlacht an der Marne.** Sešit 1.: **Die Schlacht am Ourcq.** Mit 5 Skizzen und 2 Karten. 8°. Lipsko 1922. Verlag Ernst Bircher A. G. Cena šv. fr. 8.

Autor, švýcarský podplukovník, ve válce náčelník štábu divise, uložil si vypátrati tajemství „zázraku na Marně" (Marnewunder), t. j. shromážditi, roztříditi a zpracovati veškeren materiál, který mu byl jako příslušníku neutrálního státu zajisté spíše přístupen. Výsledkem jeho studií byla publikace „Die Schlacht an der Marne, eine Studie", která vyšla v roce 1918. Další obsažný materiál, který získal

*) Pouze Spojené státy severoamerické vyzbrojily válečnou loď děly ráže 40.6 cm.

postupem času, umožnil mu úplně přepracovati a obšírněji vylíčiti jednotlivé události a podati tak nejpřesnější obraz této rozhodující bitvy v různých stadiích.

V prvém sešitě zabývá se boji na říčce Ourcqu, t j. mezi první německou (Kluckovou) a šestou francouzskou armádou (Maunouryovou), které byly bojovány od 5. až do 9. září západně od Ourcqu a východně od Paříže mezi Marnou a lesem Villers-Cotterets. (Viz článek pluk. Wagnera „Bitva na Marně 1914", V. R. III. na str. 543). Mimo taktické a strategické úvahy zdůrazňuje autor důležitost psychologického momentu a právem podotýká, že vylíčení jich předpokládá nejen vědecké znalosti, nýbrž i naprostou objektivnost, které je schopen pouze ten, kdo se války neúčastnil.

Velice zajímavé jsou příspěvky různých osob obou válčících stran; podávají věrný obraz nálady v armádách.

V závěrečných úvahách shrnuje autor ve zhuštěném a přehledném líčení všechny události, které nemohly býti luštěny podle ztrnulých matematických forem; byly to spíše přírodní zjevy, pro které neplatil zákon o příčině a důsledku. Historik nazírá docela jinak na situaci nežli vojevůdce, jenž tápe v nejistotě a jehož bedra tíží ohromná odpovědnost. Proto je úkolem historikovým, aby nejen zaznamenal a vysvětlil vnější příčiny, nýbrž aby vypátral i příčiny vnitřní, které způsobily rozhodnutí vojevůdcovo.

Shodujeme se s ním v jeho mínění, že bitva na Ourcqu byla vybojována ohromným duševním i tělesným úsilím, a že bude vždy skýtati přehojné látky ke studiu operativního vedení, které se vyznamenává největšími výkony. Bylo by záhodno, aby byla studijním pramenem těm, kteří jsou předurčeni veleti větším jednotkám. **—xy.—**

Oberstleut. R. Stollberger: **Kampfschule für die Infanterie.** I. Teil. **Die Gruppe. Das s. M. G. Der Zug.**
Berlín. Verlag R. Eisenschmidt. 8°. Str. 150, 1 mapa.

— : **Taktischer Unterricht auf dem Exerzierplatz. (Bataillonsübungen.)**
Kallmünz bei Regensburg, Oberpfälzische Landesbuchhandlung. 8°. Str. 118, 1 mapa.

Obě publikace mají tutéž základní myšlenku: součinnost dělostřelectva s pěchotou, aby bylo společnou činností obou dosaženo taktického cíle s nejmenší ztrátou a v čase nejkratším. V prvé knize obsaženo je 44, v druhé 68 různých úloh (úlohy jsou rozděleny na 14 cvičebných dnů), a jsou řešeny na normálním cvičišti. Autor navrhuje při cvičeních, aby díla nepřítele nebyla označována vlajkami, nýbrž aby tyto vlajky znázorňovaly intensitu nepřátelské palby. Vlajka neznačí tedy pálící baterie, nýbrž prostor, ve kterém účinkuje svou palbou. Je to rozhodně jednodušší způsob, který se též lépe shoduje se skutečností a téměř nutí rychle se rozhodnouti. Autor roztřiďuje rozkazy v taktické a v technické. Rozkazy „Četa obsadí silniční příkop A—B" nebo „Rota postupuje až do A-B" jsou technické rozkazy a požadují zanedlouho jiných nařízení. Rozkaz „Četa hájí silničního příkopu" nebo „Rota útočí na nepřítele u „D", jsou rozkazy taktické, a platí tak dlouho, dokud nebyl nepřítel odražen, nebo dokud nevnikla rota u „D" do jeho posice, nebo dokud nebyl vydán jiný taktický rozkaz.

Podáváme zde názor autorův, ponechávajíce úsudek o jeho správnosti čtenářům. **—xy.—**

Ernst Jünger: **Der Kampf als inneres Erlebnis.** 8°, str. 116. Cena M 252.

Kurt Hesse: **Der Feldherr Psychologos.** Ein Suchen nach dem Führer der deutschen Zukunft. 8°, str. 219. Cena M 462.—. Berlín. Mittler u. Sohn, 1922.

Dva mladí důstojníci pokusili se o to, aby rozluštili problém, který byl před světovou válkou pokládán za nejnesnadnější, o němž se debatovalo vždy jen s jakousi ostýchavostí, o němž pojednávali pouze mužové s mnohaletou životní zkušeností. Řekněme hned, že se jim pokus částečně velmi dobře zdařil; je to důkazem, že mladí mužové světovou válkou jaksi předčasně dozráli pro nesnadné abstraktní pojmy; za míru sotva by byli tak rychle vyspěli.

Oba autoři pojímají a rozebírají světovou válku s hlediska psychologického. Této psychologické stránce války rozumělo bývalé německé vojsko v teorii málo; praxe se jí ovšem zabývala vážně. Válka ukázala zřejmě, jak mocné jsou psychologické vztahy mezi aktivním důstojníkem a jeho podřízenými; ona též poučila, že nebylo těchto vztahů ani mezi záložním důstojníkem a jeho vojíny (v německé armádě!), a dokázala to s krutou upřímností, když po ohromných ztrátách aktivního důstojnictva bylo třeba povyšovati neschopné muže na důstojníky a zařazovati do bojové čáry mužstvo sotva vycvičené. To poznala Francie, jež dříve a jasněji hleděla chybu včas napraviti. Ve francouzské armádě nebylo zvláštní kategorie vojínů, kteří majíce vyšší vzdělání, mohli dosloužiti za kratší dobu; dvou až tříletá služba všech vyrovnávala sociální poměry ve vojště a stupňovala a rozšiřovala vzájemné duševní vztahy. A přece se Francie dožila v létě roku 1917, že se některé vojskové útvary vzbouřily, a to o jeden a čtvrt

roku dříve než v německé armádě; je to důkaz, že zhroutí se i nejlepší základy, působí-li na vše brutální bída.

Naznačený problém luští každý autor jiným způsobem. Jünger podává psychologii toho, co sám zažil. Jako ve své dřívější publikaci „In Stahlgewitern" vylíčil formou vpravdě nepřekonatelnou a úchvatnými obrazy fysický život a hrdinnost vojínovu v bitevní čáře, tak podává v této knize jádro zažitých událostí. Z toho, co sám zažil, co vytrpěl, co vykonal a co musil snášeti, vytvořil obraz duševního poznání, který působí jímavě a čtenáře mocně vzrušuje. — Hesse zabývá se psychologickou souvislostí mezi představeným a podřízeným. Jeho vědecké zpracování válečné psychologie podává důkaz o jeho bohaté zkušenosti. —**xy.**—

BIBLIOGRAFIE č. I.

I. **Literatura česká.**

a) **Odborná i všeobecně vojenská.**

Apostata, Dr.: **Pětatřicátníci ve světové válce a na Slovensku.** V Plzni, 1922. Levná knihovna č. 13. Nákl. Jaro Mareš. Str. 79. Za Kč 7.—.

— **Balistika vnitřní a vnější.** Díl **I., II.** Pro záložní důstojníky vydalo MNO v Praze. 1923.

Bartoš František: **Z Žižkových mladých let.** Zvláštní otisk z časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze, roč. XXX. V Praze, 1922. Nákl. A. B. Černý. Str. 31. Za Kč 3.—.

Bordeaux Henry: **Osvobození zajatci.** Píseň Vaux-Douaumontu. Přel. Ladislav Rašín. V Praze. 1922. Nákl. K. Píchal. Stran 182. Za Kč 25.—.

Československé dokumenty v Rusku. Malířské dokumenty. Vydal Památník odboje. V Praze 1922. Seš. folio za Kč 150.—.

Denis Arnošt — Vančura Jindřich, Dr.: **V boji.** Sbírka článků, řečí a posudků v době války světové. Přeložil dr. Jindřich Vančura. V Praze, 1923. Nákl. Stát. nakl. v Praze Sv. I. Str. 254 za Kč 15.—. Sv. II., str. 288 za Kč 11.—.

Hořčička Josef: **Člověk-hrdina.** V Praze. 1923. Nákl. J. Otty. Str. 355. Za Kč 32.—. Vydáno péčí MNO.

Hlinský Jaroslav: **Ruskem a Sibiří.** Vzpomínky prostého vojáka. V Praze 1922. Str. 186. Za Kč 15.—.

Instrukce pro polní četnictvo. V Bratislavě, 1922. Nákl. A. Bartoška a spol. Str. 30.

Kaplický Václav a Přikryl Bohumil: **Kalendář čs. legionářů na rok 1923.** Nákl. Činu. Za Kč 9.—.

Kindl Václav: **Střelecká průprava.** V Praze 1922. Nákl. Beaufort. Str. 119. Za Kč 12.—.

Klíma Jaroslav: **Maďarská propaganda.** Jak se pracuje k odstranění trianonského míru. — Zvláštní otisk ze „Zahraniční politiky". Praha 1923. Nákl. „Orbis". Str. 15. Za Kč 1.50.

Kozák Rudolf, viz Pech Vratislav.

Kračmar Josef, major-vet.: **Hipologie. (Nauka o koni.)** V Praze 1923. Nákl. Čs. věd. ústav vojenský. Str. 155. Za Kč 28.—.

Krejčí František Václav: **U sibiřské armády.** V Praze 1922. Nákl. Památníku odboje. Str. 357. Za Kč 48.

Kubík Bohumil: **Příručka: Sociálně hospodářská péče, prováděná vojenskou správou o válečné poškození.** Praha 1922. Za Kč 6.—.

Kudela J., Dr.: **O slavné bitvě u Zborova.** Nákl. Legiografie. Praha 1922. Za Kč 3.85.

Logaj: **Oběti.** Praha 1922. Nákl. Činu. II. vydání.

Masaryk T. G.: **Slované po válce.** V Praze 1923. Knihovnička Služby, č. VII. Str. 38. Za Kč 4.—.

Medek Rudolf: **Do nejkrásnější země světa.** V Praze 1923. Knihovna „Vltava", sv. 3. Str. 119.

Nietsche J.: **Taktika dělostřelectva.** Olomouc 1923.

Novák J. B.: **Výhody v plnění branné povinnosti.** Nejdůležitější ustanovení zák. ze dne 7. XII. 1922 a příslušných prováděcích předpisů. V Praze 1923. Nákl. Kočího. Str. 51. Za Kč 7.50.

Paulová Milada, Dr.: **Diplomatická hra o Jihoslovany za světové války.** Praha 1923. Nákl. Vesmíru. Stran 181. Za Kč 22.—.

Pech Vratislav, pluk. — Kozák Rudolf, pplk.: **Sbírka praktických příkladů k novému služebnímu řádu branné moci.** Praha 1923. Za Kč 14.—.

Pergler K.: **Za národní stát.** Výběr projevů K. Perglera v boji za samostatnost národa. Nákl. Památníku odboje. V Praze 1923. Str. 202. Za Kč 40.—.

Pitra Rudolf: **Z Pensy do Ufy.** Zápisky bratra Pitry (1. pluk 7. rota).

*) Viz Vojenské Rozhledy, roč. III., č. 10., str. 536.

Nákl. Památníku odboje. Knihovna PO č. 22. V Praze 1922. Str. 162. Za Kč 32.—

Poincaré Raymond. **O vzniku světové války.** Přeložil dr. K. Holub V Praze 1922. Str. 144. Za Kč 18.—.

První rok práce Čs. obce legionářské. Stati programové a informační V Praze 1922. Vydala Čs. obec legionářská. Str. 33.

Přikryl Václav, viz Kaplický Václav.

Příručka čs. vojáka. Uspořádal Rud. Hudec. Nákl. Činu. V Praze 1923. Str. 385. Za Kč 16.50.

Skácel Jindřich: **S generálem Syrovým v Sibiři.** Praha 1923. Knihovna Osvobození, sv. XXV.

Skála J. K.: **Zákonitá péče o válečné a poválečné invalidy a pozůstalé.** Nákl. Sociální služby. V Karlíně 1922. Str. 152. Za Kč 8.—.

Smazal Josef, nadp.: **Výklady o mravní výchově vojenské.** Nákladem Ústředního svazu čs. gážistů m. h. tř. Knihovna voj. příruček, sv. 4. V Praze 1922. Str. 126. Za Kč 6.—.

Sýkora Josef: **Militarism a milice.** V Praze 1923. Nákl. Svazu dělnických těl. jednot. Vzdělávací knihovna tělocvičného ruchu, sv. X. Za Kč 8.—.

Šefl Josef: **Paměti domobrance 28. pluku z války světové 1914—1918.** Nákladem vlastním. Str. 155. Za Kč 22.

Šindelář Jan, pplk.: **Co musí věděti každý příslušník o organisaci čs. branné moci.** (Objednávky u druhé horské brigády.) Za Kč 3.—.

Svoboda Jan: **Příručka válečného poškození československého.** V Brně 1923. Nákl. Obzoru a sociální péče. Str. 390. Za Kč 12.—.

Vobořil Karel: **Stručný přehled dějin světové války a vzniku státu československého.** V Praze 1923. Nákl. Bačkovského. Str. 24. Za Kč 1.20.

Vojenský kapesní kalendář pro rok 1923. S praktickou příručkou pro příslušníky čs. branné moci. Upravil Rudolf Hudec. Nákl. Ústředního svazu čs. gážistů m. h. tř. Str. 479. Za Kč 20.— váz.

Vančura Jindřich, Dr. viz Denis Arnošt.

Zprávy o vývoji branné reformy v Italii. (Studijní a statistické oddělení vých. odboru při hlavním štábu. Č. j. 117.002/vých 23.) V Praze 1923.

Zuman František: **Osvobozenská legenda. Vzpomínky a úvahy** o čs. odboji v Rusku. Díl II. V Praze 1925. Nákl. vlastním. Str. 230. Za Kč 34.—.

Zeman Adolf: **Vasil Imnokentějevič.** Kus sibiřské epopeje. Nákl. vlastním. V Praze 1922. Str. 308.

Žípek Alois: **Válka národů 1914 až 1918 a účast čs. národa v boji za svobodu.** Díl V. V Praze 1922. Nákl. vlastním. Str. 249, za Kč 40.—. (Díl **I. až V. váz.** za Kč 250.—.)

b) Pomůcky.

Adámek Jan: **Vychovatelství a vyučovatelství.** Druhé změněné a doplněné vydání. V Plzni 1922. Nakl. K. Ausobský v Českých Budějovicích. Str. 160. Za 13.50 Kč.

Brož Rud., Dr.: **Boj o petrolej.** Poznámky ke smlouvě československé republiky. Zvláštní vyd. z revue Nové Čechy, roč. V., č. 2. V Praze 1922. Za 3 Kč.

Baxa Bohumil, JUDr. a PhDr.: **Stát a občan.** Praha 1922. Nákl. Družstva Máje (Knihovna socialisace vědy, sv. 3.). Str. 58. Za 4.50 Kč.

Formánek Jaroslav, Dr.: **O spotřebě a vlivu různých paliv a olejů při pohonu automobilových motorů.** Nákladem Čs. Klubu automobilistů (Knihovna Auta sv. I.). Praha 1923. Str. 29. Za 5.20 Kč.

Gide Charles: **Zásady národního hospodářství.** Přel. Dr. J. Stocký a Ing. C. Zdeněk Pokorný. Nákladem Spolku posluchačů Vys. školy obch. V Praze 1922. Za 40 Kč.

Chlup Otakar: **Občanská nauka a mravouka.** Příspěvek Čs. pedagogického ústavu J. A. Komenského. V Praze 1922. Str. 76. Za 10 Kč.

Joachim Václav, Dr.: **Co má věděti každý občan.** V Praze 1922. Nákl. Státního nakladatelství. (Velmi dobrá učebnice o občanské nauce.)

Joklík Frant., JUDr.: **Návod k občanské nauce.** V Praze 1922. Stran 40. Za 3.50 Kč.

Kraus Cyril: **Organická technologie,** II. díl. Chemický průmysl vláknin. V Praze 1922. Nákl. Jos. Vilímka. Str. (139)[1]—245. Za 14 Kč.

Illustrovaný zeměpis všech dílů světa. Sv. I. Redakcí dra Frant. Macháta. Nákl. Ústředního nakladatelství čs. učitelstva. V Praze 1923. Za 26.60 Kč.

Naše úřední čeština. List pro očistu a tříbení české řeči úřední. Nákl. Vydavatelského družstva českých úředníků železničních. V Praze 1923. Předplatné ročně 26 Kč.

Nikolau Stanislav (a j.): **Československá vlastivěda.** I. Prof. Dr. Nikolau: Zeměpis. II. Prof. Dr. Boh. Baxa: Základy občanské nauky. III. Dr. Jan Stocký: Nástin národního hospodářství. V Praze 1923. Nákl. Vyd. družstva čs. profesorů. Stran 178. Za 19 Kč.

Novotný J. Oldra: **Sborník občanské výchovy.** Sbírka článků k výkladům s metodickými poznámkami. Zábřeh 1923. Str. 88. Za 5.80 Kč.

Opravil Antonín, kpt.: **Nová sbírečka chyb v naší úřední češtině.** V Praze 1922. Nákl. Svazu čs. důstojnictva. Knihovna Důstojnických Listů, č. 7. Za 4 Kč.

Páv Jar., ing.: **Automobil a automobilní průmysl ve Spojených státech.** Nákladem Autoklubu čs. republiky. Knihovna Auta sv. 2. Str. 160. Za 50 Kč.

Povondra Josef, kpt. — Pinkas Oldřich, kpt.: **Pokyny pro službu pátrací a daktyloskopickou bezpečnostních orgánů.** V Kroměříži 1922. Náklad J. Guska. Str. 120. Za 25 Kč.

Smotlacha Frant., Dr.: **Ze základů tělocviku, sportu a her.** V Praze 1922. Nákl. B. Kočího. Knihovna tělesné výchovy č. 4. Za 8 Kč.

Srb Edvard: **Nový praktický rádce v úředních písemnostech.** V Praze 1922. (Švejdův sborník praktických příruček, sv. I.) Str. 195. Za 15 Kč.

Těsnopisné rozhledy. V Praze 1923. Nákl. Státního ústavu těsnopisného. Předplatné 10 Kč ročně.

Till Alois: **Občanská nauka.** V Praze 1922. Nákl. Unie. Str. 80. Za 6.50 Kč.

Tobolka Zdeněk: **Politika. Co má věděti o čs. republice každý občan.** V Praze 1923. Str. 325. Za 50 Kč.

Totomianc J.: **Dějiny národohospodářských a sociálních nauk.** Přel. Jar. Papoušek. S předmluvou T. G. Masaryka. V Praze 1922. Nákl. J. Otty. Str. 172.

Nově vydané služební předpisy.

(Pokračování.*)

G—1: „Předpis o pravomoci a působnosti štábů." V Praze 1922.**)

G—2: „Organisace transportů, zásobování a odsunů armád. V Praze 1922.

G—10: Směrnice pro vojenské asistence. (Jejich dožadování, poskytování a upotřebení.) (V tisku.)

Hp—1: 1. doplněk. „Dávka krmiva a steliva pro koně a soumary. V Praze 1923.

J—4: Zatímní předpis pro vojenské trestní ústavy. (V tisku.)

K—1a: Zatímní cvičební řád pro jezdectvo. Díl první. Technická průprava jezdectva. V Praze 1922.

K—2a: „Cvičební řád vozatajstva. Jízda koňmo. (Zatimní předpis.) V Praze 1923.

K—2g: „Nauka o vozatajském materiálu I. díl (v tisku).

K—2h: „Technicko-správní služba u vozatajských těles a ústavů. (Prozatimní předpis; v tisku.)

Názvosloví taktické. V Praze 1922. Str. 36. (Č. j. 63.300/22 -vých.)

Názvosloví francouzsko-česko-německé; sešit V.

Návod k používání busoly Bézardovy. (Pomůcka. V tisku.)

O—1: Povyšování mužstva. Doplněk předpisu. (Viz Věstník věcný, roč. V., část 55.) V Praze 1922.

O—2: Předpis o kvalifikačních listinách důstojníků. V Praze 1922.

Org.—4: Organisační předpis pro vojenské tábory a posádková velitelství. (Náčrt; jím se ruší Org—6: Zatimní směrnice pro posádková velitelství.) V Praze 1922.

Org.—8: Organisační předpis pro pěší vojsko, náčrt; jeho vydáním se mění dosavadní označení Org.—8 (vojskové značky a zkratky) v Org—58. V Praze 1922.

K Org—8: vydán I. doplněk.

Org—9: Organisační předpis pro dělostřelectvo (náčrt). V Praze 1922.

Org—25: Organisační předpis pro vojenský zeměpisný ústav. (V tisku.)

Org—51: Organisace kulometných oddílů (doplněk k org. 51; v tisku.)

Sí—3: Sazba na léčiva pro vojsko, II. vydání. (V tisku.)

Tst—1: Markytánství. III. díl.

Ttel—21: Užívání telefonu a telegrafu vojenskou správou. V Praze 1923.

Vo—¼b: Předpis pro výcvik kulometné roty (doplněk; v tisku).

Vých—3: Praktická příručka osvětové výchovy. (V tisku.)

Zem—3: Vojenské topografické práce. I. díl. Organisace a služební předpisy. V Praze 1922.

Z přej—8a: Předpis pro přejímání mosazných nábojnic. V Praze 1922.

Z názv—2: Roztřídění a názvosloví zbrojního materiálu. Sešit první. V Praze 1922; sešit pátý: v Praze 1923.

Z stř—6: Tabulky střelby pro 25 cm hrubou houfnici, vz. 14 a vz. 14/16. (Druhé vydání.) V Praze 1922.

Z stř—21: Tabulky střelby pro 10 cm lehkou houfnici, vz. 14/19.

Z vst—1: Válečné počty pro horské dělostřelecké útvary. Materiál: 7.5 cm horský kanon vz. 15.4 příloha. (V tisku.)

Z vst—1: Podrobné výkazy rážového materiálu 7.5 cm horského děla, vz. 15. 3. příloha. (V tisku.)

Z vst—3: I. příloha: Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 10 cm horskou houfnicí, vz. 16. V Praze 1923.

Z vst—4: Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 10 cm lehkou houfnicí, vz. 14 (14/19). Část I. (V tisku.)

Z vst—5a: Válečný početný stav materiálu baterie, vyzbrojené 15 cm těžkým kanonem, vz. 15, 15/16 a 15/20. Sešit první (v tisku).

---

*) Viz Vojenské Rozhledy, roč. III., č. 10, str. 536.

**) Všechny předpisy tyto vydány jsou nákladem MNO.

Z-vst—7: Názvosloví pro výstroj baterií, výzbrojených 15 cm automobilní houfnicí, vz. 15. V Praze 1922.

Z vst—12: Výstrojní předpis pro baterie proti letadlům. Materiál: 9 cm dělo, vz. 12/20. Část II. V Praze 1922.

Z úč—2: Správa a účtování dělostřeleckého materiálu vojskových útvarů dělostřelectva. V Praze 1923.

Z úč—6: Správa a účtování automobilního materiálu dělostřeleckých útvarů a ústavů zbrojní služby. V Praze 1923.

Žd—5: Předpis pro nádražní velitele. V Praze 1923.

Žd—10: Předpis pro velitelství (úřady atd.) vypravující vojenské železniční transporty a pro velitele transportů. (Zatímní směrnice.)

II. Odborná literatura cizojazyčná.*)

A. Všeobecnosti.

(Filosofie války, výchova, organisace, taktika všeobecná, lékařství, vojenské hospodářství, válečné dějiny atd.)

Akten: **Die diplomatischen Akten des deut. auswärtigen Amtes. 1871 bis 1914.** 6 Bände. Berlin 1922.

Balck W.: **Die Entwicklung der Taktik im Weltkriege.** Zweite bedeutend vermehrte Auflage. Berlin 1922.

Barrès: **Chronique de la grande guerre.** Paris (Plon) 1922. Fr. 22.

Boucher Arthur, gén.: **Les lois éternelles de la guerre.** I. tome: L'art de la guerre. Paris 1923. Fr. 6.

Bouloumié, docteur: **La santé et la guerre.** Paris 1922 (Charles-Lavauzelle).

Buat, gén.: **L'armée Allemande pendant la guerre 1914—18.** Grandeur et décadence. Manoeuvres en lingnes intérieures. Paris 1922 (Berger). Fr. 4.

Boigey: **Manuel scientifique déducation physique.** Paris 1923 (Payot). Fr. 27.50.

Bircher Eugen: **Beiträge zur Erforschung der Schlacht an der Marne.** Heft I. Die Schlacht am Ourcq. Leipzig (Bircher) 1922.

Bülow B. W.: **Die ersten Stundenschläge des Weltkrieges.** Berlin 1922. (Verlag Vereinigung wissensch. Verleger. M. 122.

Corbett: **The official History of the Great War.** Vol. I/V London 1922. (Longman et Co.)

Corda, lieutenant-col.: **La guerre mondiale.** Paris 1922. (Berger—Levrault) fr. 25.

Cornet M. L.: **Histoire de la guerre.** Tome VI. Paris 1922 (Charles-Lavauzelle) **fr. 10.—.**

Coubertin Pierre: **Pédagogie sportive.** Paris 1922 (Crès) fr. 3.50.

Écoles militaires. Imprimerie Nationale:

Cours d'administration militaire. Paris 1922.

Cours de géographie. Atlas. Paris 1922.

Cours de topographie. Service géographique de l'armée. Paris 1922.

Cours d'hygiène. Paris 1922.

Culmann, colonel: **Cours de tactique générale.** 2e éd. Paris 1922.

Daille M., commandant: **La bataille de Mondidier 8—10 août 1918.** Paris 1922 (Berger-Levrault) fr. 15.

Devoley Pierre: **La connaisance de la guerre.** Paris 1922 (Libraire Nationale).

Dix Arthur: **Politische Geographie** (Weltpolitisches Handbuch) München 1922.

[Dubail, gen. — Fayolle, maréchal]: **La guerre rancontée par nos généraux.** Paris 1922, fr. 6.60.

Durkheim: **Education et sociologie.** Paris (Alcan) 1923. Fr. 7.70.

École militaire (belg.). Les opérations de l'armée belge au cours de la guerre 1914—18. I. La campagne de 1914 par. A. Lesaffre. Bruxelles. Fr. 18.40.

Edmonds J. E.: **History of the great War.** Based ou official documents. London 1922. (Macmillan and Co.).

Emplacement des troupes de l'armée française. Paris 1922. Charles-Lavanzelle. Fr. 3.—.

Freytag-Loringhoven: **Feldherrengröße.** Vom Denken und Handeln hervorragender Heerführer. Berlin 1922 (Müller) 40 M.

Fircks-Sieckmann: **Taschenkalender für das deutsche Reichsheer.** Berlin 1922.

Giehrl Herman: **Tannenberg.** Berlin 1923. (Mittler.)

Grondys Ludovic: **La guerre en Russie et en Sibérie.** Paris 1923. (Bossard) fr. 33.

Grouard, lieut.-col.: **La conduite de la guerre jusq' à la bataille de la Marne.** Paris 1922 (Berger-Levrault) fr. 8.

---

*) Uvádíme literaturu, která vyšla v poslední době a z důvodů pochopitelných nečiníme nároků na úplnost. Jmenujeme spisy, které pokládáme za důležité. Některé z nich buď již byly, nebo budou recensovány v „Lit. přehledu" V. R. Literaturu revuí hledej v „Přehledu revuí".

Gros-Long: **La connaisance de la guerre.** Paris 1922. (Nouvelle libreric Nationale).

Groos O.: **Der Krieg in der Nordsee.** I/II. Berlin 1922. (Mittler.)

Gutchkoff-Schwarz, gen.: **La defense d'Ivangorod en 1914—1915.** Traduit du manuscrit russe. Paris 1922 (Berger-Levrault) fr. 6.

Handbuch der ärztlichen Erfahrungen im Weltkriege 1914—1918. Herausgegeben vom Otto v. Schjerning (†). 9 Bände.

Gaston Raph.: **Tirpitz.** Paris 1922 (Payot).

Hoetzendorf Conrad: **Aus meiner Dienstzeit I—III B.** Leipzig 1922—23. (Ricola.)

Surgery of the War. Vol I/II. Being part of the Medical History of the Great War. London 1922.

Kritik des Weltkrieges. Von einem Generalstäbler. 2. Aufl. Leipzig 1922 (Köhler).

Hesse et Gleyze: **Notions de sociologie appliquée à la marche et à l'éducation.** Paris 1923 (Alcan).

Hesse Kurt: **Der Feldheer Psychologes.** Ein Suchen nach dem Führer der deutschen Zukunft. Berlin 1922 (Mittler).

Jünger Ernst: **Der Kampf als inneres Erlebnis.** Berlin 1922 (Mittler).

Klio-Karte des Weltkrieges 1914—18. Berlin 1922. M. 4200.

Kronprinz Wilhelm: **Meine Erinnerungen aus Deutschlands Heldenkampf.** Berlin 1923. (Mittler.)

Kuhl Herman: **Die Kriegslage im Herbst 1918.** Warum konnten wir weiter kämpfen? 2 erw. Auflage. Berlin 1922. (Dob-Verlag.)

Kuntz, capitaine: **L'offensive militaire de l'Etoile rouge contre la Pologne.** Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.) Fr. 3.—.

Lavisse Ernest: **Histoire française contemporaine, tome IX:** Le grande guérre. Paris (Hachette) 1922. Fr. 20.

Ledent: **L'éducation physique sur la physiologie musculaire.** Paris 1923. Fr. 17.60.

Maravigna: **Studi critici sulla guerra mondiale.** Roma 1922. L 18.—. (Stabilimento Poligrafico.)

Mayer, lieut.-col.: **Le théorie de la guerre et l'étude de l'art militaire.** Paris 1923 (Alcan). Fr. 10.50.

Meisner Otto: **Denkwürdigkeiten des Generalfeldmarschalls Alfred Grafen v. Waldersee.** Bd. I./II. Stuttgart 1922. (Deut. Verlags-Anstalt.)

Militärwissenschaftiche Mitteilungen Februarheft 1923: **Bedeutung und Grenzen des Sôldnertums.** Berlin 1923.

Montaudon: **Deux ans chez Koltchak et chez les Bolchéviques.** Paris 1923. (Alcan.) Fr. 16.50.

Neville-Lytton: **Le G Q G britannique.** Paris 1922. (Flamarion.)

Novák Karl: **Chaos.** München 1923.

Nitti Francesco: **Das friedlose Europa.** 2. Aufl. Frankfurt a. M. 1923. M. 1600.

Oertzen v.: **Deutsches Reichsheerhandbuch.** Teil I. Organisation; Teil II.: Gefechtsgrundsätze. Charlottenburg 1923. (Verlag Offene Worte.)

Poirier: **La bataille de Verdun** 21 Février — 18 déc. 1916. Paris 1923. (Chiron.)

Projet de loi sur le recrutement de l'armée déposé le 2. Juin 1921 par le gouvernement. Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.)

Règlements organiques et l'ordre intérieur de l'institut d'éducation physique. (Belg.) Bruxelles 1923.

Schwarte: **Der grosse Krieg 1914—1918 in zehn Bänden.** Leipzig 1922/3.

Schäfer: **Karte der Schlacht bei Tannenberg.** (Veröffentlichungen des Staatsarchivs in Berlin 1922.)

Schreibershofen: **Deutsche Wehrmachtseinteilung 1922—3.** Charlottenburg. (Offene Worte.)

Tattica delle varie armi. Conferenze svolte delle scuole centrali di fanteria, artiglieria e genio. Ugo Pinnaro. Roma 1922.

Tisslé: **L'éducation physique rationelle.** Paris 1922. (Alcan.) Fr. 9.90.

Tournés René: **L'histoire militaire.** Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.)

Waffenschule (Handbuch für die Lehrgänge an den Waffenschulen). Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

Walter Bloem: **Der Weltbrand.** Berlin 1923. (Reimer.)

B. **Pěchota.**

Ausbildungsvorschrift für die Infanterie. I.—V. Bd. Berlin 1922—3. (Mittler.)

Buchrucker, mjr.: **Gefechtsexerzieren der Infanterie in Gruppe und im Zuge.** Berlin 1922. (Eisenschmidt.)

Führung und Gefecht. Charlottenburg 1922. (Offene Worte.)

Instruction pour l'emploi des cuisines de campagne modèle 1910 remorquées. Bruxelles 1923. (Belg.) Le livre du Gradé d'infanterie (pro poddůstojníky). Paris 1922. (Berger.) **Kč.**

(Příště dále.)

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 5.

Kapitán R. WOLF:

Maršál Foch.

(K jeho návštěvě Československé republiky ve dnech 14.—17. května 1923.)*)

Žhavá vůle, podepřená vlastenectvím a věrou, to jest zosobnění muže, jenž zasáhl hluboko do osudu národů, Ferdinanda Foche, maršála Francie.

Hlava tesaná z žuly, posazená mezi dvěma širokými rameny, prozrazuje klidnou, přímou, rozhodnou a oduševnělou energii a dokonalou rovnováhu. První dojem jest poněkud náhlý, ale zadívejte se déle do jeho tváře a ucítíte jemnou dobrotu a uslyšíte biti srdce dítěte. Vysoké čelo, jež promyslilo již tolik válek a prožilo největší, jest vzácně vznešené, oči hledí jasně, zkoumavě a pronikavě a září z nich živý duch a neúnavný temperament, vždy připravený k činu. V jeho pohledu není nadutosti, jen prostota a dobromyslnost. Pod šedivým knírem plyne se rtů řeč neopisující, jasná a suggestivní a neobyčejně přesvědčivá. Foch je osobnost, na jehož čelo vtiskla prozřetelnost pečeť vojáka.

Narodil se r. 1851 v pyrenejském městě Tarbes. Jméno Foch jest prý původu keltiberského a rodokmen Fochův dá se sledovati až do válek náboženských XIV. století. Vojenský duch byl v rodině Fochů tradiční. Ve věku dětském vychován byl s láskou a v duchu křesťanském, ve věku jinošském studoval na různých místech a po bakalaureátu roku 1869 odešel dokončiti svá studia do Met k Jezuitům svatoklimentským, jejichž specialitou byla dokonalá příprava pro

*) **Literatura:** Miles: Le général Foch. (Le Correspondant z 25. I. 1915.) — Arthur Chuquet: Le général Foch. (La Révue hébdomadaire z 3. IV. 1915.) — René Puaux: Foch. Sa vie. Sa doctrine. Son oeuvre. La Foi en la victoire. Paris, Payot, 1919. — Jean Rivain: Foch. (Revue critique z prosince 1919). — Richard Gädke: Marschall Foch. Zur Steuer der Wahrheit. Berlin, Helmrich, 1919. — Henri Robert: Le Maréchal Foch. Paris, Grasset, 1919. — Raymond Recouly: Foch le vainqueur de la guerre. Paris, Hachette, 1919. — A. Grasset: Le Maréchal Foch. Paris, Berger-Levrault, 1919. — A. Grasset: Préceptes et jugements du Maréchal Foch. Paris, Berger-Levrault, 1919. — Raymond Poincaré: Discours pour la réception du Maréchal Foch à l'Academie Française prononcé le 5. février 1920. Paris, Berger-Levrault, 1920. — André de Maricourt: Foch. Une lignée, une tradition, un caractère. Paris, Berger-Levrault, 1920. — Raymond Recouly: La Bataille de Foch. Paris, Hachette, 1920. — Charle Goffic: Les Debuts de Foch à la 9e Armée. (Revue Bleue z 20. XI. a z 4. XII. 1920.) — Albert Veymont: La méthode de commandement Foch. (La Revue de Paris z 1. XII. 1920.) — J. R.: La place de Foch dans l'histoire. (Revue militaire générale z prosince 1920.) — J. R.: Foch. Essai de psychologie militaire. Paris, Payot, 1921. — Général de Lacroix: Le Maréchal Foch. Paris, Crès et Cie., 1921. — Tardieu: Le máréchal Foch aux heures décisives de la Grande Guerre. (Archives de la Grande Guerre z ledna 1921.) — Daymond Recouly: Foch explique la défaite allemande. (La Revue de France z 15. III. 1921.) — Gen. v. Zwehl: Französische Feldherren im Weltkriege (Deutsche Rundschau z června 1921). — Un témoin: La volonté d'un chéf. L'Armée Foch à la Marne. (La Revue de France z 1. srpna a 1. září 1921.) Podrobnější referát o literatuře nalezne čtenář v Důstojnických Listech z 11. V. 1923.

vysoké školy. Tam roku 1870 zastihla ho válka prusko-francouzská. Vstoupil dobrovolně do armády, ale než dokončil výcvik, bylo sjednáno příměří. Vrátil se v lednu roku 1871 do Met. Byla to pro Francii těžká doba. Mety byly obsazeny Němci, ale nikdo nevěřil, že by měli odvahu vztáhnouti svou těžkou ruku po tomto francouzském městě. A přece se tak stalo. Když jednoho dne v květnu zazněly dělové salvy z městských hradeb na znamení, že mír byl podepsán, byly Mety pro Francii ztraceny. Již tehdy Foch studoval německou duši, již tehdy zrodila se v něm myšlenka, jež ho nikdy neopustila a vedla jeho kroky životem: spravedlivá odplata. Již tehdy si Foch řekl, že musí býti jedním z osvoboditelů vlasti.

Když téhož roku 1871 vstoupil na polytechniku, byla to chvíle, kdy bylo možno pochybovati o všem. Ale Foch nepochyboval. S tajemnou vírou v srdci šel za vzkříšením Francie. Roku 1873 vstoupil do dělostřelecké akademie ve Fontainebleau a když po dvou letech byl jmenován nadporučíkem, nedal se na své cestě zlákati Paříží, jež roztavuje vůle i talenty a skrývá v sobě steré nebezpečí, nýbrž zvolil si malou posádku svého rodného města. Odtud opět po dvou letech odešel do jezdecké školy v Saumuru.

To byly začátky jeho vojenské kariéry. Ale již tehdy to byl celý Foch. Jeden z jeho spolužáku líčí ho, jak chodíval s hlavou skloněnou a ponořen do svých myšlenek. Byl velmi energický, ale velmi milý. Podíval se do očí přímo, zkoumavě, a když se mu kdo zalíbil, dal mu své přátelství. Nikdy nebyl násilníkem. Roku 1878 byl povýšen na kapitána a přidělen k 10. dělostřeleckému pluku v Rennes, odkud byl povolán k technickému oddělení ministerstva války. Po absolvování dvouleté válečné školy přidělen byl roku 1887 ke štábu 16. sboru v Montpellier. Majorem stal se roku 1894 u 3. dělostřeleckého pluku ve Vincennes.

Léta 1895—1901, kdy Foch působil na válečné škole*) jako učitel válečných dějin, strategie a taktiky, znamenají nejen důležité období v životě Fochově, ale i hluboký vliv na francouzskou vojenskou doktrinu. Všechna předcházející léta studoval Foch vojenství pilně, velmi pilně, a hledal posilu ve studiu válečných dějin. Myšlenky však, které hlásal, jsou jeho; byly posvěceny úsilovnou prací. Jeho přednášky vzbudily pozornost a měly neobyčejný úspěch. Každé jeho slovo, každá jeho věta, podávaly důkaz, jak hluboce přemítal o umění válečném. „Na bojišti děláme to, co můžeme, s tím, co dovedeme. Proto, abychom mohli málo, musíme znáti mnoho a dobře.“ Nelze jistě krásněji vystihnouti slovy celou osobnost Fochovu a jeho doktrinu, než jak on to učinil sám. Jemu šlo o vnitřní růst a nikoli o přeceňování vnějšnosti. Proto jeho jemné oko dovedlo rozpoznávati tisíce nuancí, jež poskytovaly tisíce nových možností. Zmocňoval se svého umění celou duší a celým srdcem a tento požadavek akcentoval znovu a znovu. Síla mravní a niterní přesvědčení, z těchto dvou předpokladů odvozoval sílu válečníkovu. Nebyl z těch, kteří sváděli všechno jen na inteligenci, věřil a věděl, že rozumové důvody, i když je vybičujeme až k posledním hranicím, selhou někdy před důvody citovými.

Válka jest oblast síly mravní, bitva zápas dvou vůlí, vítězství mravní převaha vítězova a mravní úpadek poraženého — tak asi definoval Poincaré doktrinu Fochovu. A tyto principy snažil se Foch vštípiti do duší svých žáků. Jeho činnost, jeho žhavost i jeho víra

*) Roku 1896 stal se tam podplukovníkem.

působily na ně zázračně. Svým spěšným slovem, svými úsečně stylisovanými větami, mnohdy nedokončenými, pronášel myšlenky, jejichž platnost měla někdy velebnost prorockou. Mluvil kdysi o povahách vyšších, chtivých odpovědnosti. On byl jednou z nich.

Jeho inteligence mohutná a jemná, živá a činná, zpracovávala to, co přijímala od jiných, ale jak jsme již řekli, dala tomu svou vlastní notu a v tom smyslu můžeme mluviti o taktice a strategii Fochově, jako mluvíme o taktice a strategii napoleonské.

Své soudy a principy, své názory a myšlenky uložil Foch do dvou stěžejních děl,*) jež byly výsledkem jeho přednášek. Není toho tedy mnoho, co napsal, ale může s Mussetem o sobě říci, že sklenice, z níž pil, nebyla sice velká, ale byla jeho vlastní. Fochova díla budou se zdát příliš odborná, ale za těmito vojenskými otázkami skrývají se myšlenky zdravé pro život, jenž jest bojem nejtěžším a jejž prohráváme, nejsme-li dobře vyzbrojeni.

Joseph de Maistre praví, že bitva prohraná jest ona, o níž věříme, že jsme ji prohráli, poněvadž bitvy se neprohrávají hmotně. Tedy se prohrávají mravně, doplňuje Foch a praví: Bitva vyhraná jest ta, o níž nechceme věřiti, že jsme ji prohráli.

Foch nevěří v náhodu, v tuto misteriósní sílu, která činí bitvu anonymní, nevěří ani v zázraky, poněvadž by to znamenalo snižovati nesmírnou úlohu vojáků, věří však ve svrchovanou sílu velitele, v člověka vojevůdce, jenž se rozvíjí prací a přemýšlením. Foch ví, že každý člověk má svou osobnost a svou hodnotu, jichž pěstováním vznikají hodnoty nové. Sám jest představitelem této theorie. Vůle, energie, kázeň a důslednost, to je čtyřspřežení, jehož otěže nesmějí vojevůdci nikdy vypadnouti z rukou. Zdůrazňuje potřebu solidarity mezi vojákem a vojevůdcem, potřebu hlubšího pronikání těch posledních, potřebu soucítění s jejich radostmi i boly, potřebu splynutí vojevůdce s vojákem, k němuž se obrací. Fochův sloh je osobní, do jeho řeči jest nutno se včísti, jest odrazem jeho úsilovného přemítání. Výklad jest jasný a krátký, nevynechá nic důležitého. Jeho důvody plynou hladce a spojitě jako články řetězu a spějí nejkratší cestou k cíli. Není-li v jeho slohu barvitosti, jest to pochopitelné. Foch jest duch geometrický, jak to o něm již ve škole řekl jeho učitel. A jak by mohl psáti barvitě člověk tak mravně založený a tak nábožensky přísný jako je Foch.

Roku 1900 padl stín na osobu Fochovu. Otázky politické a náboženské zvířily prach a kritici prohlásili Foche za přílišného metafysika. Snad byl také z nepochopení považován za klerikála. Opustil r. 1901 válečnou školu a stal se velitelem 29. dělostřeleckého pluku v Laonu. V životě Fochově a jeho úsilí se však nic nezměnilo. Vzal své knihy a své mapy a pokračoval ve svém studiu. Zde vznikla knížka svrchu uvedená o bitvě u Laonu r. 1814. Stejně později ve Vannes**) a Orleansu studoval pilně a prohluboval své vojenské theorie. Dopracoval se definitivně přesvědčení, že jen síla mravní, idealismus, všechno, co je krásného a velikého v člověku, povzbuzuje národy ve válce a vede je nezadržitelně k vítězství. Co je tedy tato nepřemoži-

*) Jsou to dvě velké práce: Des Principes de la Guerre a de la Conduite de la Guerre. Kromě těchto dvou vyšly z péra Fochova dva menší spisky: La Bataille de Laon (mars 1814) — přednáška to z roku 1903 pro důstojníky 29. dělostřeleckého pluku v Laonu — a Eloge de Napoléon — řeč, již promluvil Foch dne 5. května 1921 před hrobem Napoleonovým a v níž shrnul celou filosofii války. Všechna díla vyšla nákladem Berger-Levrault v Paříži.

**) Tam stal se r. 1903 plukovníkem.

telná síla? táže se. Absolutní jistota, že bráníme věc svatou a spravedlivou, zní jeho odpověď.

Roku 1907 dostalo se však Fochovi zadostučinění. Byl jmenován generálem brigádním a povolán ke hlavnímu štábu do Paříže. Měl se v té době státi ředitelem válečné školy, ale proti tomu se postavil Clemenceau, tehdy ministerský předseda. Foch jej navštívil a dal mu své spisy. Clemenceau četl několik týdnů a byl překvapen Fochovými názory a dojat silou jeho myšlenek. Brzy poté stal se Foch ředitelem válečné školy, na níž setrval až do r. 1911, a Clemenceau stal se jeho neochvějným obráncem.

Dne 21. září 1911 jmenován byl ve věku šedesáti let divisionářem a velel postupně 13. pěší divisi v Chaumontu, 8. armádnímu sboru v Bourgesu a konečně 20. armádnímu sboru v Nancy, kamž byl povolán 23. srpna 1913, tedy právě rok před válkou.

Když vypukla válka, cítil Foch, že jeho koncepce nabývá určitých forem. Nebyla-li připravena Francie, byl připraven Foch. A za všech období války byl jakoby prozřetelností veden v rozhodném okamžiku bitev tak, aby se stal pánem situace. Od 20. sboru, přičleněného k lotrinské armádě, jež zachránila Nancy a dala Joffreovi možnost uskutečniti strategický ústup k Marně, povolán byl Foch k IX. armádě, kterou zřídil Joffre, aby zabránila Němcům překročiti močály Saint-Gondské. Legenda vypravuje, že v kritické chvíli, kdy Foch ustupoval již čtvrtý den, hlásil generalissimu: „Na pravém křídle jsem silně tísněn, můj střed ustupuje, nemohu se hnouti, situace výborná, útočím.“ Nenapsal-li Foch nikdy těchto optimistických vět, praví Poincaré, měl je jistě ve svém srdci, ba více ještě, proměnil je ve skutky. Jeho 42. divise, jež po tři dny a tři noci stála v boji, vyčerpána uchýlila se dne 9. září do Linthes, aby si oddychla. Ale již o 2. hodině odpolední nastupuje znovu cestu na Connantre proti pravému křídlu 12. německého sboru. Z Linthes do Connantre jsou jen čtyři kilometry, ale teprve o 6. hodině po čtyřech hodinách smrtelných úzkostí zasahuje do boje, v němž se rozhoduje osud Francie. A dne 10. září ráno počali Němci ustupovati.

A tak tomu bylo po celou dobu války. Za bitvy flanderské zastavil postup Němců v nejkritičtějším okamžiku dne 1. listopadu 1914. Maršála Frenche přesvědčil, že ustoupiti znamenalo by prohráti bitvu a přispěl mu osmi prapory. V několika dnech byla situace napravena a 15. listopadu zápas ve Flandřích utichl. Nebylo možno pracovati s Fochem, praví French, a nepodlehnouti kouzlu jeho optimistického temperamentu. Foch znal jen jediné slovo: útok, útok, útok. Tímto kouzelným slovem byl veden r. 1915 v bitvě v Artois před Wimy a r. 1916 k vítězství v bitvě sommské.

Téhož roku měl Foch odejíti na odpočinek, dovršiv předepsané stáří 65 let. Ale Francie potřebovala ještě jeho služeb. V prosinci 1916 bylo mu svěřeno řízení úřadu pro studium důležitých otázek dohodových. Zde vypracoval Foch dva plány, první pro případ porušení neutrality Švýcarska Německem, druhý pro poskytnutí pomoci Italii v případě jejího vojenského nezdaru. Když splnil tento úkol, byl jmenován náčelníkem nejvyššího štábu a technickým poradcem vlády v květnu 1917. V říjnu téhož roku spěchá poznati z vlastního názoru situaci Cadornovu, jenž ustupuje od Soči. Nabídne mu čtyři francouzské a dvě anglické divise a do měsíce jest postup rakousko-německých sil zastaven na Piavě a u Asiaga. Vrátiv se, předsedá dohodové poradě ve Versaillích, jež jest prvním krokem k uskutečnění jednotného řízení, z něhož se později vyvine jednotné velení.

Dne 13. listopadu 1917 ujímá se vlády Clemenceau, Fochův obránce. Jest svrchovaný čas. Němci horečně přesunují nejlepší části svého vojska i materiálu ze zhroucené ruské fronty na západ. Ludendorff chce vést rozhodnou ránu. Foch ji čeká. Je mu svěřen úkol zříditi silnou dohodovou zálohu, jíž bude v případě nutnosti veleti. A tak počíná dne 21. března 1918 německá ofensiva, jíž říkali v Německu bitva císařská, kterou však připravovala záhadná osobnost Ludendorffova, jež po dva roky ve stínu Hindenburgově byla svrchovaným pánem Německa. Všechna německá vůle soustřeďovala se v tvrdé duši tohoto syna malého poznaňského obchodníka. Nesmírná pýcha, sžíravá ctižádost a ohromná inteligence, která však spíše se dovede přizpůsobiti hmotné skutečnosti než pochopiti jemné mravní hodnoty, vůle zarytá, neznající skrupulí, která zná jen jeden zákon — úspěch, avšak bez mravní vzpruhy, vůle, jež jest silna, jen dokud ji podporují okolnosti a štěstěna nezradí, to je soupeř Fochův, Ludendorff, Prušák z roku Blücherů a Bismarcků. Nenajdete na jeho tváři nic z té záře lidskosti, jež jest rozprostřena na tvářích všech vojevůdců francouzských, jimž nejkrásnější ctnosti lidské jsou i nejkrásnější ctnosti vojenské. Jaký kontrast proti Fochovi, o němž jako o málokterém válečníku lze říci, že voják a člověk tvoří dokonalou jednotu.

Dne 21. března 1918 udeřilo tedy náhle 42 divisí německých na 17 divisí anglických, jež stály mezi Croisilles a Saint-Quentinem. Hlavní náraz veden byl na místo, kde se stýkaly armády francouzské s anglickými, odhodil anglické armády na západ a sledoval cíl stále více je odlučovati od armád francouzských. Armády Humbertova a Debeneyova zastavily postup Němců u Noyonu, Montdidier a Albertu. V nejprudší bitvě sešla se dne 26. března v Doullensu konference dohodová, na níž Foch jasně vyložil všeobecnou situaci, naznačil způsob, jak ji napraviti, a k návrhu britské vlády byl povolán, aby sjednotil akci všech sil belgických, anglických, amerických a francouzských. Sluší poznamenati, že to byla anglická vláda, která až dosud se tomu nejvíce bránila, ale společné nebezpečí dalo vznik spontánnímu rozhodnutí, a tak uskutečnilo se jednotné velitelství, jehož bylo svrchovaně zapotřebí k úspěšnému vedení operací. A kdo mohl býti k tomuto úkolu lépe vyhlédnut než ten, kdo dovedl tak skvěle přemoci překážky na Marně, Sommě a v Italii.

Foch musil se zprvu jen omeziti na to, aby omezil postup Němců a vybudoval nezbytné zálohy, jimiž by čelil novým útokům. V této kritické chvíli dovedl Foch vštípiti Francii i vojsku tolik důvěry, že celá země čekala s největším klidem na výsledky jeho úsilí, v němž byl obdivuhodně podporován generálem Weygandem. Jeho plamenná víra, že útoky německé se nakonec ztroskotají o soudržnost a vítěznou vůli armád dohodových, vlévala se jako zázrakem do duší vojáků, jež vedl do bitev. Příliv amerických vojsk, vzrůstajících denně a bijících se udatně, dával tušiti, že hodina odvety se blíží.

Počátkem dubna podnikli Němci novou akci, tentokráte severněji, mezi La Bassée a Armentières. Padl Kemmel a výšiny Paschandaelské, ale posily francouzské a anglické postavily nepřekročitelnou hráz německým praporům. Když 27. května padl Chemin des Dames a francouzské vojsko bylo vrženo až k Marně, ozvala se ve francouzském parlamentě kritika proti Fochovi. Ale Clemenceau, důvěřující Fochovi neochvějně, bránil ho dne 2. června ve sněmovně: „Žádali byste za bitvy od člověka, vyčerpaného únavou, jehož hlava klesá nad mapou, jak jsem sám viděl v hrozných hodinách, žádali byste od

něho vysvětlení, zdali v ten a ten den učinil to a to? Vyžeňte mne z tribuny, žádáte-li toho ode mne, neboť toho neučiním!"

A když 15. července rozbila se poslední a nejsilnější Ludendorffova ofensiva mezi Remeší a Château-Thierry o francouzský odpor, byla míra dovršena. Ráz na ráz odpověděl Foch 18. července svou ofensivou mezi Clignonem a Aisnou. Je to první scéna závěrečného aktu, jež má pro Němce následky tak osudné. A od té chvíle má iniciativu Foch. Připravil svou ofensivu tak, jako natahujeme péro hodinek. Spustil ji v určitou dobu a od té chvíle stroj pracoval. Dne 7. srpna byl generál Foch jmenován maršálem Francie a tato hodnost měla „posvětiti spíše pro budoucnost autoritu velikého vojevůdce, povolaného, aby vedl armády ke konečnému vítězství". Byla to prorocká slova Clemenceauova.

Dne 8. srpna nová ofensiva na východ od Amiensu a na jih od Montdidier byla přirozeným pokračováním útoku ze dne 18. července. Dne 12. září nastupuje k ofensivě čtrnáct amerických divisí na Móse. 15. září rozpoutá se ofensiva v Macedonii a končí kapitulací Bulharska a skoro v tutéž dobu generál Allemby způsobuje těžkou porážku Turkům v Palestýně, po níž kapituluje Turecko. Již od poloviny srpna naléhá Foch na italské velitelství, aby se při první příležitosti chopilo útoku. Dne 23. října 57 divisí italských, anglických a francouzských nastoupilo proti frontě rakousko-uherské, rozvrátilo ji a Rakousko-Uhersko ztroskotalo se v prvých dnech listopadu. Armády centrálních států jsou poráženy na všech frontách. Německo tentokráte nemůže pomoci, poněvadž se samo svíjí pod hroznými ranami Fochovými. V prvých dnech září rozpoutaná všeobecná ofensiva mezi Ostendem a Verdunem pokračuje matematicky přesně. Počátkem listopadu Američané osvobozují Mósu od Němců až k Mezières. Tento tlak ohrožuje přímo komunikace německých armád v Belgii a příměří stává se jediným německým útočištěm.

Za temného a deštivého rána dne 8. listopadu 1918 setkává se Foch v lese Rethondesském s plnomocníky německé vlády, Erzbergerem, hrabětem Obendorffem a generálem Winterfeldem. Foch vyrostl o stopu. Majestátně a lehce pozdravil. Jeho důstojnost je dojala. „Pánové, představte se. Máte před sebou generalissima Foche, zde můj náčelník štábu. Nyní ukažte své pověřovací listiny. Dobře, jsou v pořádku. Čeho si přejete?"

„Přicházíme vyjednávat o příměří."

„Nechápu. Vyjednávat? Chcete snad říci: přijmouti naše podmínky." A když chce Erzberger cosi namítati, přeruší jej Foch: „Není kdy na vyjednávání. Buď přijmete nebo ne. Ne-li, budeme válčiti dále. Máte 48 hodin na rozmyšlenou. Pánové, můžete odejíti."

Všichni byli konsternováni. Winterfeld plakal.

A dne 11. listopadu o 11. hodině dopolední bylo zastaveno nepřátelství. Tak se dostavilo vítězství, jež bylo počato v bolestech Marny roku 1914 po dlouhých čtyřech letech čekání. Poslední akt války byl doslovným výrazem Fochovy doktriny. Trpělivost, houževnatost, chladnokrevnost, energie a vůle — to byla Fochova bitva. Rozvíjel ji methodicky, mistrně a nestranně, jako to činil v dobách kritických. Byl nejen původcem, ale i vykonavatelem svých plánů. Ať stál v čele jen části armády, nebo celé armády, nebo skupiny armád, nebo dokonce všech ohromných dohodových vojsk, byla jeho methoda vždy stejná. Foch velel a řídil sám, nespoléhaje na iniciativu kteréhokoli z podřízených. To jest tedy návrat ke koncepci napoleonské a odklon od methody německé. Foch byl na slovo vzatý, obdivuhodný dirigent

nesmírného orchestru, v němž sice dovedl odlišiti jednotlivé složky a jejich význam, jemuž však vtiskl svůj osobní ráz. Jaký rozdíl proti Ludendorffovi, tomuto výbornému důstojníku generálního štábu, který sice znal dobře své řemeslo, ale nepochopil vůbec skutečného charakteru války, v níž šlo o nejsvětější zájmy národů a v níž tedy měly vrch síly mravní, hlavně vlastenectví. Těch právě se nedostávalo armádám německým roku 1918. Bylo to tělo bez duše. Ludendorff obracel se stále na vládu s protesty a rekriminacemi, žádal jen více vojáků a více disciplíny, nechápaje, že vláda mu jich nemůže dáti, poněvadž země byla již nabažena války a vojáci také. Na straně spojenců byla důvěra ve vítězství, svaté zanícení, a to byla podle Foche hlavní příčina vítězství. Byla to válka národní, v níž síla mravní bude vždy činitelem hlavním. A této síly mravní, tohoto ideálu nebylo již u Němců ani v národě ani ve vojsku. Hlavním motivem byl jim hrubý materialismus, glorifikace hrubé síly. Válka byla považována za obrovský loupežný podnik a toto vědomí spočívalo na dně německých duší. Všechno šlo dobře, dokud bylo postaráno o hmotnou stránku. Jakmile však nastaly poruchy, byl německý národ neschopen odporu. A Ludendorff, který vůbec toho nechápal, marně se namáhal, zesiloval svůj hlas i své kritiky, nutil vládu, aby zorganisovala národní hnutí a potlačovala jakékoli mírové projevy. To byla politická naivnost, naprostý nedostatek prozíravosti. Ludendorffovi úplně unikl skutečný stav věcí. Nevěděl, že vzpruha se opotřebovala.

Foch ovšem spatřuje ve vedení německém také chyby jiné. Ludendorff vedl sice své operace obdivuhodně, byl skutečným pánem svých útoků a mechanismus jeho operací byl dokonalý. Ale jeho operace neměly pozadí, jinými slovy, Ludendorff připravil výborně první akt, ale neměl vůbec zájmu o druhý a třetí. Nebylo u něho celkové koncepce, široce pojatého plánu. A tato celková koncepce jest podle Foche nezbytně nutná, nechceme-li obdržeti výsledků jen částečných. Vojevůdce musí myslit na měsíce napřed. Tím samozřejmě není žádáno, aby se plán v podrobnostech neměnil, naopak musí poskytovati možnost přizpůsobiti jej podle okolností. Co však od něho musíme očekávati, jest pevný směr, velmi jasný, určitý a vzdálený cíl, k němuž musí směřovati všechno úsilí.

Armády německé se vždy v ofensivách příliš udýchaly. Jejich pokrok se zmenšoval tou měrou, jakou se protivníku dal čas sbírati a zasazovati své zálohy. Mezi desátým až patnáctým dnem se zpravidla Ludendorffovy ofensivy zastavovaly, meziaktí byla někdy přespříliš dlouhá a tím odpůrce získával čas zotaviti a vzchopiti se opět. A následující operace počíná se zcela stejně v tomtéž rytmu. Tak není lze obdržeti výsledků rozhodných.

„Dne 27. května — praví Foch — podařila se Ludendorffovi obdivuhodně jeho rána, ale jako vždy z nedostatku celkové koncepce, nemělo toto nádherné vítězství svého zítřku. Divise německé vrhaly se o překot do bezedného jícnu, který, poněvadž jsme pevně drželi jeho postranní pilíře, poskytoval s hlediska strategického mnohem více nevýhod než výhod. — Všechny strategické koncepce Ludendorffovy měly v sobě cosi zlomkovitého... Zaměstnával se toliko prvním aktem, a když ten byl ukončen, počal mysliti na druhý, ale to již bylo příliš pozdě."

V té příčině právě byla methoda Fochova zcela opačná. Přizpůsoboval své ofensivy okolnostem, zvolňoval nebo zrychloval tempo a zvláště v posledních týdnech války, když jasně viděl, že německé

armády jsou v koncích, že jejich desorganisace hmotná i mravní vzrůstá, zrychluje rány, zkracuje meziakti a přinutí tak Ludendorffa žádati o milost.

Kdyby se byl Ludendorff — jak praví Foch — rozhodl v srpnu 1918 ustoupiti od Mósy, mohl jistě prodloužiti svůj odpor přes zimu a do počátku roku 1919. Ludendorff však zůstal a tím se dopustil chyby, poněvadž pomalu zdecimoval svá nejlepší vojska jen proto, aby zachránil materiál. Belgie a severní Francie byly jeho ohromným skladištěm potravin, zbraní a munice. Přesunout to všechno zpět v krátké době nedalo se vůbec myslit. Proto se pokusil bíti se na místě a byl poražen.

Tak soudí Foch o porážce Německa.

Jest jistě zajímavé slyšeti tento soud od muže, jemuž bylo dopřáno zlomiti hrdou pýchu soupeře tak tvrdého, tak neúprosného, tak silného, jenž si chtěl podmaniti svět.

Jakými vlastnostmi ducha toho docílil?

Jak jsme již na počátku řekli, Foch jest zosobněná vůle a víra. Vůle neoblomná a nepoddajná. A výsledkem této vůle musí býti čin. Stačí říci: t o j e s t a vystříhati se dithyrambických frází. To je ztracená síla. Nic neexistuje jen fakta, poněvadž jen fakta přinášejí prospěch. Krása manifestace není nic před prospěchem činu. A proto setkání v Rethondes byl čin. Tenkrát byl Foch spokojen, poněvadž „chtěl", poněvadž čin byl proveden. A stejně silná jest jeho víra. Od svého dětství věřil ve Francii, v její velikost, v konečné vítězství, krásné a spravedlivé, ve vítězství ducha nad hmotou. Napraviti chyby roku 1870, to byla myšlenka, jež řídila celý jeho život a vítězství mu ukázalo, že bylo všechno správné, co činil.

Svou vůli a víru doplnil Foch širokou inteligencí, hlubokými vědomostmi. Pracoval celý svůj život, aby ze sebe vydal to nejlepší. V jeho heroickém úsilí fysickém i mravním jest krásný příklad lidského vytrvání v nastoupené cestě. Skromnost jeho jest až dojímavá. Jest pokorným synem své vlasti a věrným služebníkem svého lidu. On nechce býti ničím více. Daroval své vlasti jediného syna a jedna z jeho dvou dcer jest vdovou.

Stal se slavným teprve v soumraku svého života; byl však vynesen na vrchol své slávy nikoli štěstěnou, ani cizím přičiněním, ale jen svou vůlí nepoddajnou. Byl nejlepší z vojáku. Nelze dobře říci, čím získával lidi více, zda svým přímým charakterem, či kouzlem své osobnosti. Jednal vždy tak, jak mluvil a mluvil tak, jak myslil. Vliv jeho osoby byl přímo zázračný. Podmaňoval si krále i státníky, velitele i vojáky.

Ačkoli velel tak ohromným armádám, jako ještě nikdo v dějinách, přece byla jeho technika jednoduchá. Foch viděl prostě. Přišel s vypracovanou theorií, a bylo jen třeba, aby ji válka potvrdila. J e d n o d u c h á k o n c e p c e, n e u s t á l á č i n n o s t v e l i t e l s t v í a o f e n s i v a, to jsou základní předpoklady Fochovy techniky. Jak víme, i v situacích nejkritičtějších chtěl jen útočiti. Jeho pružný duch, tíhnoucí k faktům, schopný divinace a intuice, věřící ve vnuknutí bojiště, jeho imaginace a vzácný dar klidného rozhodování, to všechno spolupůsobilo, když roku 1918 tak obdivuhodně a rychle rozluštil nejrozmanitější problémy, před něž byl jako nejvyšší velitel postaven.

Foch jest muž, jehož dnešek nedovede dobře oceniti, poněvadž žhavá láva, která po pět let polévala Evropu, dosud nevychladla. Vylíčiti jeho osobnost a jeho význam dovede jen péro mistrovské.

Probádati vliv, jaký na něj vykonali jeho předchůdci i jeho současníci, bude vyžadovati hlubokého studia. Trojnásobný maršál! Kterému vojáku se dostalo kdy takového vyznamenání?

Šťastná Francie, která dala světu takového muže, tak osvíceného a vznešeného, hrdinu vzbuzujícího obdiv, úctu a lásku, člověka, který jest ctí Evropy.

Plukovník BUJAC:

Zajetí Mackensenovo.)*

(Poznámky k brožuře Mackensenově „Von Bukarest bis Saloniki.")

Generál Franchet d'Esperey, velitel východní armády, má v úmyslu učiniti německého maršálka odpovědným za zřejmé a úmyslné porušení smluv příměří. — Uherská vláda donucena internovati Mackensena v zámku Foth, jejž střeží pluk marockých spahiů (31. prosince 1918). — Vězněný přestěhován na zámek Futtak do řad francouzsko-srbských (5. ledna 1919). — Pobyt v Soluni (září 1919). — Zrušení vazby (v prvých dnech prosince 1919).

*

Na tomto místě své práce vzpomínám velmi rád kapitána Maxe Luykena, jehož obžalovací spis mi poskytl nesmírně cenný materiál pro vylíčení poslední příhody německého velitele; připojil jsem k němu několik poznámek, abych plně objasnil přísný trest, jenž Mackensena stihl.

Vraťme se trochu nazpět.

Příměřím, jež generál Diaz sjednal s Rakousko-Uherskem dne 4. listopadu 1918, byla německému vojsku povolena lhůta patnácti dnů, aby evakuovalo území balkánské fronty a po uplynutí této lhůty mělo býti vojsko internováno. Smlouva podepsaná v Bělehradě potvrzovala tyto disposice; vypršela dne 19. listopadu o 15. hodině.

Naproti tomu příměří z 11. listopadu (jehož znění bylo známo teprve dne 14. listopadu) nečinilo vubec zmínky o lhůtě. Generál Franchet d'Esperey z toho soudil, že byla vynechána. Dne 22. listopadu maršál Foch potvrdil, že armáda Mackensenova nepožívá výhod článku 12.

Když uplynula lhůta, mělo býti vojsko internováno. Vyměněny dopisy mezi generálem Berthelotem a Mackensenem.

Nuže, v řečené době vojsko jihovýchodní fronty (asi 170.000 mužů), jež postupně ustoupilo až na čáry Turnu Severin—Crajova—Splatina—Bukurešť—Buzcu—Rimnicu Sarat a Tirgu Jiu—Pitesci—Ploješt—Nehoiasu vydalo se zvolna na cestu ke Karpatám (bývalé frontě z roku 1914), jež překročilo ve dnech od 29. listopadu do 1. prosince. Jejich podivné chování motivuje již 18. listopadu radiotelegram velitele spojenecké armády dunajské, zaslaný Mackensenovi, jenž zní:

„Za evakuace Valašska dopouští se německé vojsko denně činů, jež jsou v rozporu s články příměří přijatého Německem.

---

*) Tento článek, laskavě nám zaslaný jako původní příspěvek pro „Vojenské Rozhledy", jest výňatkem z většího díla: „Les campagnes roumaines 1916—1919", jež autor připravuje.

Nejen, že železniční mosty v Argès byly zničeny ve chvíli, kdy nepřátelství již přestalo, ale ještě mnohem později byla ničena nádraží v Bukurešti a Chitile a ničí se neustále na mnohých jiných místech.

Skoro všude byly založeny požáry, aby zničeny byly zásoby, jichž německé vojsko nemůže odnésti. Rumunští četníci byli odzbrojeni a odvedeni jako váleční zajatci. Bezprávné rekvisice jsou prováděny neustále. Civilní obyvatelstvo jest hromadně popravováno. Němečtí demobilisovaní důstojníci, kteří zůstali v Bukurešti, povzbuzují k bolševictví.

Byly vydány rozkazy správním a soudním úřadům rumunským, aby konstatovaly všechna tato fakta, která ostatně byla již hlášena na konferenci Versailleské.

Vlády spojeneckých mocností jsou úplně rozhodnuty učiniti Vás osobně odpovědným za všechny tyto činy, směřující proti příměří a proti právům lidským a ukládají mi, abych Vás o tom zpravil."

Cynický soupeř Attilův odpovídá:

„Protestuji co nejdůrazněji proti obžalobám, jakoby mé vojsko porušovalo sjednané příměří a zásady lidských práv. Jakmile jsem byl zpraven o sjednaném příměří, zastavil jsem nepřátelství a zakázal jsem ničiti. Mosty a zvláštní železniční trati byly zničeny před tímto datem. Skladiště potravin nebyla loupena a pustošena německým vojskem, ale občanstvem.

Litoval jsem upřímně v zájmu Rumunska, že jsem byl rumunským ultimatem z 10. listopadu donucen nařídit vojenská opatření způsobivší hmotné škody a uvězniti rumunské četníky. Vláda rumunská ví, že by se byla mohla vyhnouti těmto nepříjemnostem a že bych byl prošel Valašskem řádně a v míru, kdyby byla přijala v žádoucí době mé návrhy. Fakt, že jste se zastal, pane generále, rumunské vlády a předložil stížnosti o škodách způsobených na rumunském území, poskytuje mi nové potvrzení na podporu mé these."

Není třeba býti hlubokým učencem a dlužno míti jen prostý, zdravý rozum, abychom posoudili tuto zmatenou a podezřelou sofistiku. Spáchané zločiny jsou dosvědčeny rozvalinami. Objemná akta, zasílaná z Bukurešti mírové konferenci, oplývají důkazy.

Mackensen, odpovědný za tyto ohavnosti, nemůže činiti nároků, aby se s ním jednalo tak, jak se zpravidla jedná s loyálním vojákem.

Hunské tlupy vzbouřené a zbolševisované opožďují se v Transylvanii pod záminkami nejrůznějšími (skutečných obtíží dopravních i zásobovacích); tak na př. jeden z proudů byl dostižen v Brašově dne 7. prosince (24. listopadu) rumunským praporem a přinucen, aby složil zbraně (asi 4000 mužů).

Jest však nepochybné, že vrchní německé velitelství lámalo si všemožně hlavu, jak by věci protáhlo a získalo obratně svolení, aby mohlo do Německa odvléci vlaky naplněné vojáky, materiálem a lupem.

Uherská vláda, vyzvaná vrchním velitelstvím východních armád, aby se domáhala přesného plnění 4. a 5. článku konvence ze dne 4. listopadu, nemohla ničeho svésti (18. listopadu). Maršál Foch, jehož intervence musila býti vyžádána (dne 24. listopadu), nařídil generálu Berthelotovi a později (30. listopadu) generálu Henrysovi, aby podporovali akci pánů z Budapešti, kteří velmi rádi jednají podle závěru bajky o netopýru a dvou lasičkách. — Mackensen, jemuž říšská vláda (Reichsleitung) dala moudré rady, rozhodl se (2. pro-

since) oznámiti vojsku rozkaz o internování a odzbrojení uherskými úřady. — Nicméně ještě tentokrát pokusilo se vrchní německé velitelství o zoufalé průtahy.

Proto také generál Franchet d'Esperey, nabažen těchto podvodů a aby jim učinil konec, nařídil (12. prosince) generálu Henrysovi, aby v zastoupení uherské vlády odzbrojil a internoval zbytek německých vojsk v Transylvanii a východních Uhrách; rovněž bylo žádáno, aby Mackensen byl dán do vazby.

Tento, byv přinucen opustiti Velký Varadín, byl poněkud překvapen (16. prosince) na nádraží budapešťském (Joszefváros) pozváním k rozmluvě s hrabětem Karolyim, presidentem rady. Při odchodu z této konference (Orszagház) ráčil Mackensen svoliti k pobytu na zámku Foth (asi 20 km od hlavního města); kromě toho se rozhodl nařídíti vojsku, aby zamířilo k internačním táborům nedaleko hranic.

Není neznámo, že ochotou a podvodem (ostatně z části přiznaným s naivní nestoudností), byl oficielní rozkaz současně doprovázen sdělením: „Jeti dále do vlasti!" — A Mackensen oznamoval Hindenburgovi (v zachyceném radiotelegramu): „Moje armáda neporažena vrátí se skoro celá do Německa; přijedu s posledním oddílem."

M o j e a r m á d a **neporažena!!!**

Vždyť přece musil „loyální voják" po dvakráte (2. prosince a 16. prosince) oznámiti své hrdé armádě, že podlehla zákonu protivníkovu a že byla právem internována!

Avšak generál Franchet d'Esperey nepopřál Mackensenovi, aby se útěkem vyvlékl z těžké odpovědnosti; rozkázal generálu Henrysovi, aby ho zatkl.

Abych obohatil drobnou historii, podám v dalším výtah z aktů uherské policie, jednajících velmi podrobně o tomto zatčení.

Hlavní z pěti listin, majících značku „tajné" (titkos iratcsomo), jest jakési hlášení vyššího úředníka (asi policejního inspektora) direktoru Belügy ministeria nebo Allamrendörsegu. K tomuto hlášení připojeny jsou dvě původní zprávy, pocházející od podřízených úředníků. Jeden z nich, Josef Ladany, jest neobyčejně dobře zpraven o činech, posuncích a slovech uherského kapitána Reisnera, přiděleného osobě Mackensenově. Druhý, Karel Hadhaz, zdá se, že byl zvláště určen k tomu, aby pracoval mezi Francouzi (v osadách Fothu, Mogyorodu a Dunakesi); od něho pochází asi deset velmi vzácných poznámek, vztahujících se k ostražné službě, velmi choulostivé a prováděné dvěma důstojníky francouzské vojenské misse, hroznými slídiči, podplukovníkem Vixem a kapitánem Ameilem;*) přes všechna opatření podařilo se jednomu z nich přeříznouti v posledním okamžiku telefonický drát, čímž jest vysvětleno, proč byly úřady pozdě informovány.

Hojný materiál, uložený v těchto aktech, uspořádal jsem podle paragrafů:

S í d l o a o b y v a t e l é. Zámek Foth náleží hraběti Ladislavu Karolyimu, uherskému velmoži ze starého šlechtického rodu, jenž má nádherný dům v Paříži, jest blízký příbuzný Michala Karolyiho, neztotožňuje se však s jeho názory. Hraběnka, rozená Apponyiová, dokonalá a nádherná žena, inteligentní, jest dobrodějkou širého

*) Bývalý důstojník afrických spahiů, jenž se jako pěší myslivec proslavil na francouzské frontě; byl přidělen ke štábu francouzské armády východní. (Generál Juinot-Gambetta, Uskub, str. 36.)

okolí, podporována jsouc ve svém milosrdném díle svými dcerami. Má jiné názory než její manžel. — Mackensen se svým malým i velkým štábem (asi patnáct důstojníků, asi 70 mužů, koně, auta).

Rozsáhlý park jest obehnán vysokým mřížovím. Nedaleko jihozápadního cípu tohoto parku vystoupili dne 31. prosince o 8. hodině z husté mlhy jezdci v polním stejnokroji. Prostřední skupina vnikla do domu strážného a do vedlejších místností; ostatní dvě skupiny rozvinuly se podél jihozápadní a severozápadní strany a sešly se ve vesnici u hlavního vchodu. Zámek byl obklíčen.

Maročtí spahiové. Eskadrony podplukovníka Guespereau byly naloženy den před tím v Temešváru.*) Cestovní rozkaz zněl do Pešti, kdež na nádraží obdržel (o 4. hod.) velitel přesnější instrukce. Polovina pluku, první to oddíl, vstoupil o 6. hod. do tichých ulic hlavního města; koně byli vedeni za uzdu, poněvadž náledí činilo dláždění neschůdným. Hlášeno, že kapitán Ameil jest přítomen. — V 8 hodin 30 minut vystupuje skupina z vesnice a vedena plukovníkem stoupá na pažit před zámkem. Jezdci se zastavují se zbraní vztýčenou. Jeden kapitán sestoupí a veden sluhou Karolyiho, setká se s kapitánem Reisnerem.

Chování Mackensenovo. Mackensen kategoricky a prudce odmítá a nechce přijmouti důstojníka přicházejícího s oznámením; nechce mluviti s Francouzi, poněvadž se považuje za zajatce vlády uherské (hlášení opravňuje k domněnce, že bylo Němcům raděno, aby využili této šikány). — Kapitán Vellard, pobočník velitelův, pokouší se první zakročiti u kapitána Reisnera, jehož Mackensen hrubě odbývá. Pak zasahuje plukovník Guespereau, naléhá a po druhém odbytí prohlašuje, že do zámku vnikne ozbrojená četa a prohledá jej, aby zjistila, že Mackensen jest přítomen. — Reisner, aby zabránil násilí lidí zcela nevybíravých (zmírněný výraz překladatelův), rozhodl se odvésti nevítaného návštěvníka do vyššího poschodí a ukázal mu na dveře bytu Mackensenova. — Guesperau, doprovázen dvěma svými důstojníky (kapitánem Vellardem a Hognonem), neposkytl ordonanci (jež se vzpřímila) času promluviti a vstoupil do pokoje. — Mackensen, právě píšící, se vzpřímil, ale plukovník salutuje stál již u něho a pravil: „Pane maršálku, jsem francouzský důstojník, jemuž jest uloženo hlídati zámek; přicházím se přesvědčiti, že jste zde.“ Divoce, poškubávaje svaly, pokouší se Mackensen učiniti gesto, buď aby ukázal na dveře nebo aby zavolal ordonanci; plukovník, opanovav se, dodal ironicky: „Pane polní maršálku, nemám, co bych vám dále vyřídil...“ A důstojníci odešli. — Reisner zůstal venku, byl však nicméně tichým svědkem celé scény.

Stráž internovaných. — Mackensen nevychází ze zlosti. Přísná opatření jej pobuřují. Nemůže dosíci, aby telefonické spojení bylo obnoveno. Jest pro něho pokořující, kráčí-li na Nový rok do vesnického kostela mimo řetěz stráží. Nad projížďkami na závodní dráze v Alagu bdí jezdecké hlídky. Mackensenovu okolí dán formální zákaz oslovovati kapitána Vellarda „vnucený žalářník“, což má znamenati „spojovací důstojník“ s plukovníkem, bydlícím ve vesnici u římsko-katolického faráře.

Přesídlení internovaných. — Foth byl jen přechodným sídlem, než bylo zaopatřeno sídlo nové, lépe se hodící. Úřady francouzské dbaly však věci tak horlivě, že již 5. ledna o 15. hodině mohl se plukovník dostaviti do zámku a oznámiti kapitánu Reisnerovi, že

*) Byl to oddíl brigády, jejíž nádherné výkony líčí generál Juinot-Gambetta ve svém díle Uskub (vyšlo u Berger-Levrault).

přináší polnímu maršálkovi neodkladné sdělení. Zamračenec stál neústupně na svém, že nepřijme zástupce Dohody. Guespereau výslovně prohlásil Reisnerovi, že tato roztrpčenost ho zanechává lhostejným a oznámil mu, že Mackensen musí opustiti zámek za dvě hodiny s několika dustojníky (Schwartskoppenem, Königem a Luykenem) a drobnými zavazadly. Zvláštní vlak směrem ke Gödöllö dopraví je do nového sídla (odjezd o 21. hodině). Druhý oddíl maršálkova stanu přijede za ním pozítří.

Reisner se podrobil, ale když Schwartskoppen ostře se ohražoval, pokusil se provokovati: jest prý přidělen svou vládou osobě maršálkově a nemůže bez přímého nařízení býti zbaven této služby; poněvadž není informován, velí mu povinnost telefonovati do Pešti nebo skočiti do auta... Ach! Telefon nefunguje a garáže jsou střeženy! — Plukovník Guespereau navrhuje tedy uherskému důstojníkovi, že ho dá odvésti do vesnice, kde bude moci v jeho kanceláři (škole) spojiti se telefonicky s ministerstvem nebo s Rendörfőkapitany a obdržeti všechny potřebné informace. Této episodě, již hlášení nazývá „lstí", jsou věnovány dvě stránky nasáklé zlobou. — Abychom mluvili stručně, Reisner byl úředně informován, nicméně však přece zadržen..... a bude propuštěn až za půl hodiny po odjezdu tří německých aut.

Mezitím si polní maršálek dopřál přepychu slavnostního protestu proti „nepojmenovatelnému činu násilí, jehož se stal obětí!" — Jeho šef štábu prosí francouzského plukovníka, aby se odebral do zámku (o 18. hodině). Schwartskoppen se táže, zda „zajatec uherské vlády" bude násilím donucen, odepře-li podrobiti se rozkazu. Lakonická odpověď Guespereauova nepřipouští pochybnosti, tím méně, když 40 spahiů (s kapitánem Mamazem) stojí již u paty hlavního schodiště; vojenský rozkaz musí býti vykonán: „V tom případě vstoupí pan polní maršálek sám do svého auta!!"

Všechno to byly hloupé vtipy, neboť jest jisté, že německý štáb byl více méně zpraven poloúřední nediskretností a nebyl nijak překvapen, když obdržel zprávu o přesídlení (jedna zpráva prozrazuje, že odjezd byl očekáván denně). — Jeví se jen jediná starost: o plné břicho! Cestující druhého oddílu měli strach, že budou nějak zanedbáni, proto přijali s nadšeným jásotem zprávu, že bude k vlaku připojen restaurační vůz. Vyjadřují svou vděčnost maďarské správě (hlášení překypuje zdvořilostí); tak bude dosvědčen kolosální účet!

Major koloniálního vojska přijímá ve Futtaku vzácné hosty a usazuje je na statku rodiny Clotikovy. Jakémukoli styku s vnějškem je zabráněno.

*

Futtak, nedaleko Nového Sadu, byl v linii francouzsko-srbské. — Netřeba dále vysvětlovati.*)

Po druhé putoval Mackensen v září 1919, aby se podíval na trosky soluňské. Zmiňuji se o tomto přesídlení jen proto, abych postavil na pranýř německého vojáka, kuchařského mistra, jenž Mackensenovi uprchl. Generál Neyral de Bourgon byl tak laskav a nahradil zběha kuchařem anamitským, žákem Aristionovým a Lampriovým, jemuž

*) Bylo to dokonalé zajetí. V Novém Sadu byly štáby: první srbské armády, 76. a 17. pěší divise. Obě tyto divise měly oddíly jedna v Szegedíně, druhá v Temešváru. V Temešváru bylo také srbské vojsko, koloniální vojsko 11. divise, eskadrony brigády Juinot-Gambettovy, jenž obsadil také Arad. V Subotici byl 157. pěší pluk.

se mohlo vyčítati jen to, že se honosil svou dovedností a nápadně pohrdal jídly berlínskými, vídeňskými řízky i vulgárním svítkem.

Když v prvních dnech prosince 1919 byl Mackensen propuštěn z vazby, připadl generálu Neyralu de Bourgon také úkol připomenouti polnímu maršálkovi, že Dohoda činí ho odpovědným za zjevné a úmyslné porušení smluv týkajících se internování jeho armády. Konfiskace aut a koní měla symbolicky vyjádřiti právo soudní.

Po čtrnácti dnech byl Mackensen uveden na listině, jíž Dohoda prohlásila vinníky.

Proč tedy byl dán velitelství východní armády rozkaz propustiti obžalovaného?

*

Po způsobu Hindenburgově (Aus meinem Leben) končí kapitán Max Luyken svůj spisek výzvou k německé mládeži. Zapřísahá ji, aby připravovala odvetu!

V pravdě není lze lživěji a nestydatěji překroutiti mravní poučení plynoucí z případu Mackensenova.

Končím.

Heslo Bismarckovo „Síla jde před právem“ jest šalebné, neboť z práva rodí se síla, jak to prohlásil Abraham Lincoln.

Přel. kpt. R. Wolf.

Kapitán generálního štábu JAROSLAV NOVÁK:

Z psychologie dnešního vojenství.

Přednáška na třetím řádném valném shromáždění Čs. vědeckého ústavu vojenského v Praze dne 8. dubna 1923.

Vzácná chvíle před tváří vůdčích představitelů československé národní obrany a československého vojenského vědeckého světa budiž věnována tomu, co je nejvzácnějšího na živém člověku: jeho duši, jejímu poměru k tomu, co zoveme národní obranou svobodného, demokratického státu.

Nuže — jaká je psychologie, jaké je poznání o duši dnešního evropského a specielně českého člověka?

Otázka takto formulovaná vymezuje již do jisté míry problém, o němž chceme uvažovati — tak jak to požaduje velký fysiolog XIX. století Claude Bernard na experimentujícím přírodovědci: každé vyšetřování, každé zjišťování, každý výzkum budiž jen odpovědí vyvolanou samou formulací otázky, kterou si klade myslící duch.

Chceme uvažovati o psychologii dnešního evropského a českého člověka — mluvě o člověku evropském, mám na mysli specielně člověka západoevropského, občana západoevropských demokratických států, jehož kulturní a životní úrovni vůbec se tolik podobá kulturní úroveň našeho vlastního národa. Bylo na to právě nedávno znovu poukázáno — drem Benešem v zahajovací přednášce revolučního cyklu, — že celým smyslem naší národní revoluce jsme spiati se západní Evropou, k níž patříme i kulturou; jistě i psychologie dnešního našeho člověka bude se v mnohém podobati psychologii člověka západoevropského. Dotknu se tu pouze letmou zmínkou člověka ruského, ačkoliv právě jeho psychologie byla by jistě tematem velmi zajímavým a velmi hlubokým; nebudu mluviti o psychologii na př. vojáka japonského, ačkoli víme, jak výborným vojákem dovedl být v roce 1904 právě Japonec: ale to vše je již jiný svět, s jiným

názorem životním i světovým, s jinou kulturou a tedy i s jinou psychologií. Mluvě o duši dnešního člověka, nebudu míti na mysli ani ty ostatní různé národy evropské i mimoevropské, jejichž civilisační a kulturní úroveň nepodobá se civilisaci a kultuře západoevropské a naší: i u nich bude jiný životní názor, jiné hodnocení života, jiná psychologie. Z lidí mimoevropských podobal by se snad typu líčenému v této úvaze člověk severoamerický, občan Spojených států, stojící na podobné úrovni civilisační, politické a kulturní vůbec, jako občan demokracií západoevropských.

Psychologii dnešního západoevropského a specielně českého člověka má tedy býti věnována naše úvaha, a pravím psychologii člověka, ne vojáka — což je dalším vymezením otázky a samého problému. Táže se po psychologii člověka vůbec a nikoli specielně vojáka, mám pro to dvojí důvod: první, dnes již obecně známý, na nějž bylo již mnohokráte poukázáno: že totiž v dnešní době, při dnešních branných systémech, ať již jde o systém kádrový či o milici, při charakteru dnešní války pojem občana a vojáka splývá: la nation armée, stát ve zbrani — stal se již všeobecně platnou skutecností a to i pro ty, kdo nebojují přímo v bitevní čáře; všichni, také ti, kdo zůstali v etapě a zápolí, kdo nejsou ani vůbec vojáky, také ženy i děti bojují svůj boj — neméně úporný a nebezpečný, třeba že skrytý a tichý, boj o živobytí, o výchovu dětí, duševní boj o život otce nebo syna na frontě.

Na vedení války nestačí žádný ze starých systémů branných a žádná armáda o sobě. Válku povede na příště celý národ, celý stát. Armáda jest pouze bijící pěstí velkého tělesa státního. Pěsti nemohou bíti, jsouce odděleny od těla. Tělo nemůže nevěděti o tom, že se pěsti bijí, — tak byla trefně parafrasována idea ozbrojeného státu při nedávné rozpravě o našem budoucím branném systému v branném výboru. Již s tohoto hlediska, tuším, možno a nutno, chceme-li zjistit psychologii dnešního vojáka, mluvit o psychologii člověka vůbec.

Ale je pro to, trvám, ještě důvod jiný, ještě závažnější, ještě bezprostřednější, protože vnitřnější, řekl bych psychologičtější — třebaže, či spíše právě, protože se týká především vojáka ležícího v bitevní čáře: tváří v tvář nikoli nepříteli, kterého eventuelně ani nevidí, ale oněm příšerným detonacím granátů a bomb, v jejichž palbě musí zůstati ležet kolik nekonečných hodin, než se na povel zvedá ke zteči, aby si ručním granátem a bodákem vynutil vnik do nepřítelovy posice, tváří v tvář té tisíceré smrti, násilnické a úděsné, která se tu na něho šklebí se všech stran — daleko od všeho, co zanechal za sebou doma a co vítal kdysi jako kvetoucí možnosti své budoucnosti — dalek toho všeho, co bylo zvykem a konvencí, voják se stává nahým člověkem, jenž sám ve své vlastní duši musí hledati a najíti sílu, aby vytrval, a aby se vědomě a úmyslně vracel do této situace, v níž tisíckrát za minutu nasazuje to jediné, co má, svůj život, se vším jeho dosavadním výtěžkem, se všemi jeho závazky, se všemi jeho nadějemi...

Jaké je tedy duše evropského a českého člověka z konce XIX. a počátku XX. věku? Mezi různými epithety, jež bývají dávány XIX. století, na neposledním místě bývá uváděno epitheton individualistické a životosměrné. Nové a zvýšené hodnocení života jednotlivcova, vyplývající z jeho politického, národnostního, sociálního, hospodářského a posléze kulturního osvobození, jest charakteristickým pro životní názor člověka XIX. věku. „Svrchovaný pán, život, vede jej labyrintem světa, nasadiv mu brýle“ — tato slova, jež byla

řečena o jednom z nejvášnivějších apoštolů individualistického chápání života a světa, o Bedřichu Nietzschovi, stávají se charakteristickými pro celou dobu. — „Není jiného bohatství než život, — život, obsahující celou svoji moc lásky, radosti a obdivu," káže vroucí a hluboký anglický myslitel John Ruskin, a jiný Angličan, duchaplný a paradoksní Oskar Wilde, doplňuje ho svým způsobem: „Žíti jest nejkrásnější věcí na světě — většina lidí pouze existuje, toť vše."

Toho se chce moderní člověk právě vyvarovat, nechce jen existovati jako mrtvý předmět nebo němá tvář, chce žít v plném slova smyslu „mohutným dechem, ostrým zrakem, radostným srdcem," každý den, nejen v neděli.

Tolstoj ve své „Smrti Ivana Iljiče" líčí nezapomenutelným způsobem duševní stav člověka, jenž také celý svůj život jen proexistoval — podle názorů svého šosáckého okolí velmi slušně a přiměřeně — a jenž teprve ve smrtelné nemoci, leže dlouhé dny a noci na lůžku sám a sám, uprostřed rodiny, která mu nerozuměla, a která mu byla cizí právě tak jako jeho přátelé a známí z úřadu, uvědomí si teprve ten žalostný omyl své prázdné konvenční existence, ten nedostatek života plného, pravého, radostného a vroucného života lidského, a když, umíraje, zaslechne nad sebou v poslední tažení slovo „umřel", odpoví si naň sám šeptem, vypouštěje duši: Umřela smrt, není jí více...

Rusové našli také jiný, opačný výraz pro tuto praktickou filosofii, plného, radostného, jarého života: Je to synovec Lva Nikolajeviče, Alexěj Tolstoj, jenž charakterisuje takové jaré, širokodeché pojetí života, několika krátkými verši, nadepsanými výmluvně: „Muž", v nichž praví mimo jiné:

Když milovat, tož duší vřelou,
když uhodit, tož pěstí celou.
Když příti se, tak duch nechť sálá,
když stát, tož za věc, by zač stála,
když odpustit, tož ze vší duše, —
a ze všech sil, kdo na kvas kluše.

V jednom ze svých prvých feuilletonů, jež v roce 1908 vzbudily pozornost našeho literárního světa, charakterisoval Karel Horký, označený tehdy literárním historikem za dědice Nerudova a Macharova v tomto druhu literární tvorby, vztah tohoto individualistického člověka k duchaprázdnému, despotickému, rakouskému militarismu, takto: „Doba jde ku předu, lidé začínají si vážit života, přemýšlejí a brání své lidství. Přidražilo na lidské krvi..."

V takové psychologické situaci evropského lidstva přichází světová válka, která staví tohoto člověka, jenž se naučil tolik si cenit svého života, do položení, v němž má svůj život nasadit, v němž jej má, jak se ukázalo, během dlouhých čtyř let, nasazovati stále a stále, v němž má obětovati i vše to, co tvořilo dosud jeho cenu: své postavení, své jmění, svou rodinu.

I jest zcela přirozeno, že se v duši tohoto člověka vynořuje neodvratně jedno jediné nepatrné slovo, slovo, které rozhodne napřed o vnitřním poměru jednotlivcově k válce, potom o jejím poměru k milionům příslušníků všech válčících států, a na konec o jejím výsledku: Slovíčko „proč".

Všimněme si, že této otázky neklade — aspoň v tom smyslu — voják století předcházejících, individualistickému století XIX., že ji

neklade ani dnešní voják jiné kultury, než je kultura národů západní Evropy, nebo že se spokojuje odpovědí, kterou by se nespokojil dnešní západoevropský člověk. Ten chce odpověď, která v y v a ž u j e cenu, kterou za ni platí, a ona z válčících stran, která nedovede dáti takovou odpověď masám svých příslušníků, prohrává svoji věc předem.

Průběh světové války — té války, která tak netušeně změnila z p ů s o b y boje, zavedši množství neznámých zbraní pozemních, podmořských a vzdušních, — nezměnil ničeho na základních odvěkých z á s a d á c h válečnictví, ba naopak je víc a více potvrdil: a nejvíce nejdůležitější z nich, která se zove m o r á l k a v o j s k a.

„M o r á l n í s í l a č i n í t ř i č t v r t i n y ú s p ě c h u v b i t v á c h, s í l y m a t e r i e l n í p o u z e j e d n u č t v r t i n u" — tento známý výrok největšího novodobého válečnického génia potvrdil svou platnost ve válce světové více než kdy jindy. Byly to síly morální, jež vyhrály světovou válku a mezi nimi především morální stav každého z oněch milionů drobných jedinců ztracených v nekonečných rozlohách světových bojišť.

„Nechť je umění vrchního velitele sebevětší, nechť zůstanou jeho strategické kombinace sebevíce utajeny, nechť si dovede opatřiti sebevětší číselnou převahu, n e d o b u d e v í t ě z s t v í, jestliže voják nejedná sám ze sebe, aniž je třeba na něj dohlížeti, jestliže voják není oživován odhodláním buď zvítěziti nebo zahynouti" — praví francouzský generál Negrier v r. 1902.

A jedno číslo francouzské La Revue d'Infanterie z r. 1920 přináší tuto myšlenku ve formulaci, jež se mi zdá býti nezapomenutelnou: „La défensive n'est possible que si le soldat veut se battre, parce qu'il est convaincu de la necessité de cette lutte et de soufrances qu'elle apporte." Obrana — a já tu neváhám generalisovat — veškerá úspěšná válka v našem dnešním prostředí — jest možná jen, jestliže voják c h c e s e b í t, poněvadž je p ř e s v ě d č e n o nutnosti toho zápasu i utrpení, která přináší.

Mám za to, že tato formulace vystihuje apodikticky jádro celé věci, že je jasným a přesným psychologickým postřehem, jenž zasahuje k samému kořenu daného problému.

„Jen jestliže voják c h c e se bít..." — viděli jsme na vlastní oči, k jakým koncům se dospívalo na rakouských frontách po celou válku a k jakému konci se tam dospělo v r. 1918 — a to proto, poněvadž vojáci — naši čeští lidé i vojáci jiných národností — s e n e c h t ě l i b í t, poněvadž byli přesvědčeni spíše o všem jiném než o nutnosti a spravedlnosti bít se za Rakousko-Uhersko.

A na druhé straně: „R e v o l u č n í v o j á k, p o k u d b y l p ř e s v ě d č e n o n u t n o s t i a s p r á v n o s t i a n a b a s e, v y k o n a l d i v y" — těmi slovy, která jsou takřka doslovnou mimoděčnou variantou a tedy takřka doslovným potvrzením zásady shora uvedené, končil minulý čtvrtek Dr. Patejdl svoji přednášku o sibiřské anabasi v cyklu přednášek o čsl. revoluci.

„Poněvadž je p ř e s v ě d č e n o nutnosti toho zápasu, i utrpení, která přináší..." Tento důraz položený na onen prvek přesvědčení myslícího subjektu vyvolává pietní vzpomínku na českého filosofa, jenž této stránce duševního života věnoval zvláštní pozornost. Byl to zvěčnělý profesor Karlovy university F r a n t i š e k Č á d a, jenž ve svých přednáškách o psychologii namísto obvyklé trichotomie, trojčlánkovitosti duševních jevů — rozum, cit, vůle — stavěl tetratomii, čtyřčlánkovitost: rozum, cit, vůle, přesvědčenost, dovozuje, že tato přesvědčenost je samostatnou kategorií duševního života, která,

tvoříc jakousi výslednici prvků prvních tří kategorií, nedá se přece indentifikovat se žádnou z nich. Tato přesvědčenost, k níž přispívají synteticky rozum, cit i vůle, a jež kromě toho má v sobě jakousi mravní závaznost pro subjekt, jenž si ji uvědomuje, tato přesvědčenost tvoří závěrečný kámen v oné stavbě kulturního vědomí, kterou buduje myslící subjekt, od svého vstupu do života, neustálým stykem s okolním světem i se svým vlastním nitrem, a které se vždy táže o radu, kdykoli se ocitá před nějakým problémem svého individuálního života.

„Člověk je, co myslí"; tento starý psychologický postřeh je jen prostou analogií onoho filosofického učení o přesvědčenosti, jeho transposicí do mluvy lidové moudrosti: ne to, co mluví, ani to, co činí člověk, nýbrž to, co si při tom všem myslí, určuje pravý vztah jeho nitra k jeho jednání. Čeští lidé v nenáviděné habsburské monarchii byli často nuceni mluvit i jednat jinak, než myslili — zvláště za světové války: rozhodujícím pro ně i pro tu monarchii bylo vždy to, co si při tom myslili, jejich přesvědčení: jim bylo spásou, nenáviděnému režimu zkázou. Neboť je nebetyčný a rozhodující rozdíl v tom, dělám-li něco podle svého přesvědčení, nebo proti němu. Souhrn vší vůle, všechen klad, všechen úspěch — souhrn všeho vnitřního odporu, všechen zápor, všechen zmar leží v pojmech vyjádřených těmito dvěma předložkami.

„Vojínova přísaha vlasti znamená, že chce zemřít na ochranu jejích domácích cností, jejích spravedlivých zákonů a za její ohraženou čest.

On není povinen, aby hájil říši bez cnosti, bez zákona a beze cti, ano on je povinen napravit svou pravicí to, co je tak mrzké."

Tato plamenná slova velkého mudrce anglického zněla, myslím, ať vědomě, ať neuvědoměle, duší všech českých lidí za světové války; šťastní, třikrát šťastní ti, kdo je slyšeli tak jasně, že, získavše k tomu možnost, neváhali přiložit pravici k nápravě toho, co bylo mrzké. Ti jednali podle svého přesvědčení; těm ostatním, kteří zůstali v hranicích nenáviděné říše, nezbylo než jednat proti svému přesvědčení, ať si to uvědomovali více nebo méně jasně: i tato práce proti přesvědčení, tento odpor, tento zápor, tato resistence vykonaly své dílo ....

Takové bylo stanovisko českého člověka ke světové válce, takové bylo jeho přesvědčení: neboť odpověď, kterou na jeho jednoslabičnou otázku „proč" podával režim z boží milosti, neuspokojovala nikterak jeho přesvědčení, nevyvažovala nikterak ceny života, který byl od něho požadován.

I odpověděl si český člověk sám, ústy jednoho z nejlepších svých bratří a tato odpověď, podobná Ruskinově plamenné výzvě byla současně zpečetěním osudu přežilého cizáckého panství.

Bylo to v roce 1915, kdy krátce před tím, než uniká za hranice, aby také přiložil pravici k nápravě toho, co bylo mrzké, píše tehdejší docent sociologie na pražské universitě památný závěr své studie „Válka a kultura": „Válka, násilí, revoluce je oprávněná a spravedlivá — a nejen to, naopak daleko více: je povinností každého tehdy, sahá-li se opravdu na duševní i hmotnou kulturu jeho národa..."

Tato památná formulace českého stanoviska k válce byla, abychom tak řekli, posledním slovem, jímž český člověk účtoval s nenáviděnou minulostí. Ale ona je — a tu přicházíme ke druhé části svých úvah — ještě daleko více: Je prvním slovem — aspoň prvním

takto jasně proneseným slovem —, jež bylo dáno do vínku dnešní psychologii českého člověka se zřetelem na obranu samostatného demokratického státu.

Obrana duševní a hmotné kultury československého národa... To je ona odpověď, kterou by bylo dáti dnešnímu a příštímu českému člověku, odpověď, kterou by si dal on sám, z vlastního přesvědčení, až by se při příštím branném konfliktu vynořila v jeho duši ona poslední vrcholná otázka „proč".

Nuže — jaká že je, či jaká že by měla býti tato naše česká národní kultura?

Jaké tu máme my Češi a Slované vůbec protrpěné zkušenosti! Křesťanské kultuře lásky nás učili a germánskou kulturou moci nám toto učení bylo vštěpováno. A přece přijímalo srdce slovanského člověka oddaně tuto kulturu lásky a dávalo za ni odevzdaně svou krev; učení a život českých bratří a v nové době jímavý zjev třináctého apoštola Kristova, Lva Nikolajeviče Tolstého, toť doklady, jak dětinně a důvěřivě poddává se slovanské srdce evangeliu lásky všelidské.

Avšak tato kultura lásky, aneb jak Kant ji označil, kultura dobré vůle „jest eticky příliš jemná a neobstojí proti kultuře moci v tomto světě brutálních sil: vede ven z tohoto světa".

I pokouší se český duch o kulturu novou, kterou by se mohl lépe opřít germánské kultuře moci. Tak František Mareš, profesor fysiologie na universitě Karlově, zástupce filosoficky opřené přírodní vědy, jenž ve své přednášce „Věda a kultura", přednesené na zahajovací valné schůzi IV. sjezdu českých přírodozpytců a lékařů v Praze r. 1908 s důrazem vytkl tuto antithesu kultury lásky a kultury moci, v téže přednášce za nejvyšší pro tento svět prohlašuje kulturu spravedlnosti: „Nezveličuj svou moc cizí křivdou! Ne pro lásku, pro soucit, pro milosrdenství, nýbrž z úcty k důstojnosti vlastní osoby. Neboť je úhona vlastní důstojnosti zakládati svou moc na cizí křivdě."

Psal jsem o těchto věcech na jaře r. 1914 v řadě článků ve Věstníku sokolském a připojil jsem, cituje tuto definici Marešovy kultury spravedlnosti:

„Slyšíte zas to poctivé české srdce, které je stále jakoby opředeno touhou po království božím na zemi? Ale poslední oporou spravedlnosti zůstane přece jen vždycky její exekutivní moc. Spravedlnost sama o sobě nedonutí k spravedlivosti toho, kdo je zpupný svou mocí. Tu musí vždy spravedlnosti na pomoc přispěti síla, síla ušlechtilá, jará a zkázněná, která překoná hrubou a násilnickou moc. Proč nedoplnit kulturu spravedlnosti kulturou síly? Proč nedoplnit Mareše Tyršem? Výchovu k mravní spravedlnosti výchovou k tělesné i duševní síle?

Pohleďme jen s hrdostí na evropskou minulost: malý český člověk to byl, jenž už jednou, ve skvělém osamocení, vítězně uskutečnil tuto kovovou syntesu spravedlnosti a síly: čeští husité to byli, kteří jarou silou hájili a uhájili spravedlnosti proti hrubé moci celé tehdejší Evropy. Je možno najít skvělejšího spojení spravedlnosti a síly v dějinách světových?"

Netušil jsem, píše tato slova koncem května r. 1914, že nedlouho po tom uskuteční moji bratři, čeští lidé, dávajíce sami svým plukům jména upomínající na husitskou minulost, po pěti stech letech po druhé tuto syntesu spravedlnosti a síly, že po boku velkých demokracií západu budou hájit a uhájí spravedlnosti a lidství proti hrubé

moci germánského ducha — kéž bych mohl napsat tehdejšího germánského ducha!

Tak docházíme k jinému pojetí lásky, ne už lásky evangelické, trpitelské, odříkavé, neodporující zlému, ale lásky moderní, činorodé, zapálené touhou překonati zlo, lásky silné, lásky spravedlivé.

„I tu máme velikého učitele — uzavíral jsem tehdy svoji kapitolu sokolskému bratrstvu citátem z Otázky sociální:

„Láska ta je práce, je pracovitost, je energie. Práce však není aristokratickým sportem, vyhledávajícím si za nepřátele jen bohatýry a siláky, práce, práce skutečná, odpírá těm nesčetným nepřátelům malým, nepatrným, všedním, těm mikrobům zla a bídy fysické a mravní.

Láska odpírá zlu stále a důsledně a již v zárodcích, láska brání a zabraňuje, láska v nejkrajnějším případě neštítí se železa. Ale jen brání a zabraňuje, násilí navzájem se nedopouští."

Nejmenoval jsem tehdy ideu humanitní, ale jmenuji ji dnes, a vidím ji po zkušenostech světové války v novém, mnohem jasnějším světle, ve světle nového světa, jenž se rozklenul nad osvobozeným národem.

A tak ten muž a mudrc, jenž již tehdy, dávno před světovou válkou — a v tom je pýcha jeho i naše — byl našim mladým generacím tvořitelem a vudcem, jenž se stal ve světové válce nasim osvoboditelem, a jemuž již dnes přísluší nový neméně čestný a záslužný, protože nemenší prací a nemenší láskou dobytý, přívlastek budovatel, tento muž, jenž, jak se zdá, jest a zustane alfou a omegou celého našeho novověkého života, protože v něm promluvily všechny nejvyšší, nejlepší vlastnosti naší národní povahy a umlkly všechny její nedostatky a slabosti, tento Veliký a Drahý udává nám definitivně celý smysl české národní kultury.

Ano, náš voják musí mít ideu — a nejen voják, ale celý národ ji musí mít, a musí jí být humanita, t. j. práce pro vždy větší a větší rozvoj vlastní osobnosti, národa i lidství, práce tvořivá a činorodá, spravedlivá a silná, která dovede hájit a uhájit spravedlnosti a lidství vždy a všady, nejde-li jinak, i válkou ...

Měl jsem hovořit o psychologii dnešního vojenství a rozhovořil jsem se o psychologii a filosofii dnešního československého národa.

Mám za to, že jsem nechybil, ba naopak, že jsem volil cestu jedině správnou: To jsou ty tři čtvrtiny bitevního a válečného úspěchu, to vědomí, to přesvědčení, proč jdu do války, ta vůle — nasadit pro toto přesvědčení, které budiž přesvědčením celého ozbrojeného národa, vše co mám, i život, i statky ...

Vojenská psychologie má svoje zvláštní specifické jevy: magickou hvězdu vrchního armádního velitele, oddanost a důvěru vojínovu k veliteli přímo nadřízenému, důvěru ve zbraň, kterou bojuje, soudružnost a obětavost pro kamarády, kteří jdou po jeho boku, armádní tradici a jiné a jiné: to vše jsou jevy, jimiž se vojenství liší od ostatních stránek národního života — mým předsevzetím však bylo ukázati, v čem se s ním spojuje.

Neboť toto zde je vojenské psychologie úhelným kamenem: ta nejhlubší, nejzákladnější, ústřední myšlenka, proč jdu já a celý můj národ do boje, čeho hájím, čeho chci dobýt: a touto ústřední poslední myšlenkou nemůže býti nic jiného, než co je majetkem mým i všeho mého lidu, to, co vpravdě tvoří z lidí národ: jeho národní filosofie, smysl jeho národní kultury, idea, kterou přispívá k udržení a vývoji lidství. Dvojí tvář všeho lidského díla, indivi-

dualism a kolektivism, psychologie a sociologie, jedinec a společnost jeví se nám tu v bleskovém osvětlení jako jediná lidská skutečnost.

A tak skončeme tuto kapitolu tím, co bylo řečeno o národním umění, ale co má platnost pro všechen ostatní národní život — i pro vojenství, neboť i to je ve své podstatě, jak jsme ji stanovili, jevem na výsost duchovým:

„Aby bylo možné veliké, krásné a zdravé umění, musí býti dříve veliký, krásný a zdravý celý život, a tímto velikým, krásným a zdravým životem musí žíti dříve celý národ."

Aby bylo možné veliké, krásné a zdravé vojenství, musí býti dříve veliký, krásný a zdravý celý život, a tímto velikým, krásným a zdravým životem musí žíti dříve celý národ.

Jinými slovy: jaký je národ, taková bude jeho armáda — a naopak: pracujme k tomu, abychom měli zdravou a silnou armádu, morálně zdravou a morálně silnou, a mějme vědomí, že tím přispíváme k morálce, zdraví a síle celého národa.

Kapitán generálního štábu LADISLAV ŠANDERA:

Jsou „děla na autech" věc odbytá?

Autor článku „Automobilisování polního dělostřelectva"*) dospěl po některých úvahách k názoru, že „děla na autech" j s o u věc odbytá. Myslím však, že nejsou všechny závěry autorovy správné, a že právě těmito mylnými závěry dospěl k tomuto úsudku.

Dříve než se pokusíme rozhodnouti tuto otázku, uvědomíme si stručně, jak vznikla „děla na autech".

Byla-li za světové války Rakousko-uherská vojenská správa nucena zabývati se automobilisováním lehkého dělostřelectva pro všeobecný nedostatek koňských potahů, nebylo tomu tak ve Francii. Tam nebyla otázka koňských potahů závažná — aspoň ne tak jako v Rakousku — nýbrž šlo o to, vytvořiti dělostřelectvo zvláště pohyblivé, které by bylo lze přemístiti v době nejkratší do velkých vzdáleností, nebo přesněji: aby bylo lze dělostřelecké zálohy přesunouti v nejkratší době s jednoho bojiště na bojiště druhé. (Strategická pohyblivost.)

Problém byl nejdříve řešen tím způsobem, že se dělo přivěsilo, místo na kolesnu, taženou šestispřežením, na kamion, na který se naložilo střelivo a přisedlo obsluhující mužstvo. Poznalo se záhy, že tento způsob není výhodný, neboť dělo nesneslo otřesů osmihodinového pochodu za průměrné rychlosti 12—15 km, zvláště byly-li cesty méně dobré. Hledělo se čeliti této nevýhodě tím, že se opatřovala kola kaučukovými obručemi, a že se pérovala lafeta.

Tato zařízení se také neosvědčila úplně. Byla drahá, a vlastně rozmnožila počet druhů děl tím, že je specialisovala pro určitý druh dopravy.

Proto se upustilo i od tohoto způsobu a děla se střelivem se prostě nakládala na auta a obsluhující mužstvo přisedlo. Zkušeností se poznalo, že lze s dělem takto naloženým ujeti průměrně 12—15 km za hodinu, a že se dělo jízdou 6—7hodinovou neporuší. Za výjimečných okolností nepoškodilo se dělo ani jízdou 18—20hodinovou.

---

*) Kpt. Miroslav Regentík: Automobilisování polního dělostřelectva, „Vojenské Rozhledy", roč. III. (1922), str. 509 n.

Zavedeme-li tedy pro naše lehké dělostřelectvo, které má býti strategicky pohyblivé, místo koňského potahu traktory, není to v zásadě nic jiného, než že se vracíme tam, kde byla Francie na počátku řešení tohoto problému. Vlečeme prostě dělo místo kamionem, traktorem.

Považovati za krajní meze pochodové rychlosti děla taženého traktorem cval (22 km za hodinu) a bystrý klus (13 km za hodinu), není myslím správné. S dělem cváláme jen na dobré půdě na krátkou vzdálenost několika set metrů, když nás k tomu donutily okolnosti. Jsem přesvědčen, že by dělo nevydrželo otřesů po delší dobu na cestách méně dobrých, aniž nepozbylo přesnosti palby a p. Netřeba tedy o této rychlosti za delšího pochodu — a o takový přece jde při strategických přesunech vždy — uvažovati. Zbývá tudíž bystrý klus (13 km). Myslím, že nelze ani tak rychle jeti na velké vzdálenosti po cestách méně dobrých, neboť se nejezdilo nikdy ani s koňským potahem — a pro ten bylo dělo zhotoveno — v bystrém klusu na velké vzdálenosti. Jezdívalo se vždy střídavě krátkým klusem a krokem, tedy průměrnou rychlostí 8 km za hodinu. A pak se také zkušeností ve Francii poznalo, že materiál nesnese dlouho této rychlosti.

Používáme-li tedy traktoru, nezbývá nám tudíž se zřetelem na konstrukci děla nic jiného, než buď zmenšiti pochodovou rychlost (pak ztrácíme na strategické pohyblivosti), nebo zvláštním způsobem vybaviti dopravované dělo (zvětšiti vydání, specialisovati děla).

Je-li ale „dělo na autu" strategicky pohyblivější než dělo tažené traktorem, pak jest toto takticky pohyblivější než ono.

„Dělo na autu" potřebuje silnic a cest a jeho posice musí býti jim zcela blízko. Není-li tomu tak, musí sousední jednotky s koňským potahem vypomoci svými kolesnami a spřeženími. To jest závažná nevýhoda, zvláště v situacích choulostivých, na př.: vynutil-li nepřítel náhlý ústup.

Myslím však, že není třeba vzdávati se proto částečně pohyblivosti strategické ve prospěch pohyblivosti taktické.

Jde tu o to, aby si dělostřelecká jednotka, naložená na autech, úplně stačila, byla zcela samostatná.

Nuže, přidejme takové baterii na autech jeden menší katerpilár, který dopraví děla do posice. Bude-li katerpilár zařízen tak, aby mohl vézti také určité množství střeliva, bude také zajištěno zásobování střelivem, a baterie si úplně stačí, bude zcela samostatná.

Jelikož se katerpilár pohybuje pomaleji než nákladní auto, naložíme i katerpilár na auto, které zároveň poveze jeho pohonné hmoty.

Představuji si pak takovou baterii na autech, náležející hlavní dělostřelecké záloze, takto:

Čtyři děla se střelivem a mužstvem na čtyřech nákladních autech; na pátém nákladním autu menší katerpilár, zařízený také pro dopravu střeliva, s pohonnými hmotami. Přijede-li baterie poblíže své posice, sjedou děla a katerpilár s nákladních aut po rampách a katerpilár doveze děla a střelivo do posice. Nákladních aut se pak použije k dovážení střeliva.

Tímto zařízením zrychlili bychom pohyblivost taktickou, aniž bychom ztráceli na pohyblivosti strategické.

Uvažujeme-li o této věci se stránky hospodářské, dojdeme také k dobrým výsledkům.

Nahradíme-li kolesnu a šestispřežení s postroji traktorem, musíme již v míru udržovati čtyři traktory pro jednu baterii o čtyřech dělech. Dejme tomu, že čtyři traktory budou levnější než čtyři kolesny, čtyři šestispřežení s postroji a vydržování jezdců; ač za nynějších poměrů sotva tomu tak bude. Nehledíme-li ani k nevýhodě, že traktory zastarají za určitou řadu let, neboť stroj se ještě stále zdokonaluje, jsou přece tyto čtyři traktory ve skladišti mrtvým kapitálem.

Zapůjčiti je civilním podnikům za patřičnou náhradu, sotva bude lze, neboť u nás není automobilový potah tak všeobecný, a snad by tento zvláště sestavený traktor ani nevyhovoval.

Neudržovati augmentačních traktorů a použíti ve válce traktorů soukromých podniků není možné, neboť ani množství, ani běžné typy nevyhovují.

Vidíme tedy, že hodlajíce používati traktorů, musili bychom vložiti značný kapitál do augmentačních traktorů, které by nám po určité době zastaraly a musily by snad býti nahrazeny traktory modernějšími.

Pro baterii „děl na autech" bychom udržovali pouze jeden katerpilár.

Auta pro dopravu by se za mobilisace jistě snadno získala od soukromých podniků. Aby vojenská správa byla jista, že bude míti v případu potřeby patřičné množství těchto vozů, mohla by typy zvláště vyhovující do jisté míry subvencovati.

Vidíme, že jsou vydání i předem investovaný kapitál v tomto případě nepoměrně menší.

Docházím k závěru, že u nás, kde si nemůžeme dovoliti nákladných pokusů a kde hospodářský zřetel je velmi závažný, nejsou „děla na autech" věc odbytá, nýbrž věc schopná vývoje.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Cesta maršála Foche do Československa.

Cesta maršála Foche do Československa jest přirozeným pokračováním cesty do Polska — píše La France Militaire ze dne 22. května 1923. Jestliže ve skutečnosti není Francie spiata s Prahou svazkem tak úzkým jako s Varšavou, existují nicméně mezi Francouzi a Československem společné vzpomínky a příbuznost kulturní, které bojují za spojení politické. Jsou to vzpomínky ze světové války, kdy Československo ještě ujařmené mělo legie bojující na francouzské půdě jako polské divise generála Hallera. Jsou to sibiřské vzpomínky československé armády, (jejíž veliké činy nebyly ještě vylíčeny kromě v nedávné přednášce jednoho z jejich hrdinů, konané v zeměpisné společnosti v Paříži), kterou Francie podporovala missí generála Janina.

Po vítězství byla Francie zastoupena v Československu, aby pomáhala křísiti tento národ. Přičiněním generála Pellé, jenž byl jmenován generalissimem československé armády, a sboru francouzských důstojníků, mezi nimiž jsou Mittelhausser, Hennocque, Destremeau, Schubler, Chabord, Kieffer, byla odražena maďarská invase roku 1919 (v dubnu—srpnu). V této chvíli tak těžké pro mladou

republiku, ohroženou ve své existenci bývalou armádou uherskou, znovuzřízenou Belou Kunem, poslala Francie do Prahy dvě úplné eskadrily a postoupila spřátelené vládě přes sto letadel pozorovacích, stihacích a bombardovacích. Udatnosti francouzských důstojníků a nadšeným vlastenectvím národa, státníků i armády, ukončilo Československo tento tvrdý boj za čtyři měsíce uplným vítězstvím a upevnilo definitivně své východní hranice.

Vláda i lid československý na to nikdy nezapomněli. Když v listopadu 1921 v poslanecké sněmovně byla francouzská vojenská misse napadena zástupci německé minority, pravil ministr N. O. Udržal za potlesku celého shromáždění: „Taková velkodušnost zasluhuje uznání... Ani národ, ani armáda nezapomenou nikdy těchto služeb.“ Po této schůzi uveřejnily Národní Listy článek, dokazující absolutní nutnost součinnosti francouzské vojenské misse s organisováním armády československé. A na děkovnou depeši Barthouovu odpověděl ministr Udržal: „Přátelství obou armád, jež se teprve od nedávna projevuje, potvrzuje důležitost snahy francouzské misse, jejíž záslužnou činnost zdůrazniti považuji za svou povinnost.“

Tyto společné vzpomínky, jichž tak výmluvně vzpomenuli naši přátelé, byly doplněny duševní i hospodářskou činností Francie v Československu. V Praze založen francouzský ústav hodný kultury, již Louis Leger vylíčil ve svých spisech a již Brunot, děkan filosofické fakulty pařížské, objasnil ve svých přednáškách po Čechách a Moravě. Francie snažila se také čeliti germánskému průmyslu ve prospěch průmyslu československého, jenž je dědicem průmyslu rakouského. Závody Creusot-Schneiderovy účastní se důležitě v závodech Škodových v Plzni. Smlouva obchodní a dopravní byla sjednána s vládou pražskou. V dunajské komisi přičinil se francouzský zástupce, že značná část bývalé dunajské floty rakouské a uherské byla odstoupena Československu, jemuž jest Dunaj hranicí od Bratislavy až téměř k Budapešti. Jest vidno, že se našim přátelům dostalo hospodářské i finanční pomoci Francie, při níž také generál Pellé spolupůsobil.

Mohli bychom pochybovati o tom, že by tyto činy nebyly doprovázeny myšlenkami politickými? Že by Francie nepomýšlela usnadniti svazek polsko-československý? Jak by tento svazek mohl býti plodný pro mír střední Evropy! Varšava jest již spojena alliancí s Bukureští v příčině východních hranic obou států. To je sbližovací bod s Malou dohodou, jejíž duší jest ministr Beneš. Zlé dny těšínské v Československu minuly. Smlouva ze 6. listopadu 1921 upravuje vztahy mezi oběma zeměmi a článek druhý této smlouvy má velkou důležitost, poněvadž „v případě útoku některého ze sousedů obě smluvní strany se zavazují k blahovolné neutralitě a povolují volný průchod válečného materiálu.“ Československo zajišťuje takto průchod materiálu a munice, jichž by snad v případě války Polsko potřebovalo. Který však je to „soused“, jenž by mohl „útočiti“? Neřekl-li ruský bolševik a Maďar své poslední slovo, přichází hlavně v úvahu Němec. Nebezpečí se vzduchu jest právě tak velké pro Prahu jako pro Varšavu. Polsko to pochopilo, svěřivši řízení svého vzduchoplavectva francouzskému generálu Lévêqueovi. Československo podle prohlášení ministra Udržala, učiněných již před půldruhým rokem, pracuje k tomu, aby vybudovalo silnou flotu leteckou a zřídilo velké moderní dílny letecké.

Vzpomínky válečné i mírové, uznání služeb minulých i dnešní oddanost Mittelhausserovy misse, zájmy politické, hospodářské i strategické společné Francii, Československu i Polsku, to je význam cesty maršálka Foche do Prahy a Bratislavy. V nepřítomnosti presidenta Masaryka, jenž byl překvapen bolestně ve svých nejhlubších citech, prohlásil to ministr Udržal: „Bezpečnost Francie jest současně bezpečností Československa, právě tak jako bezpečnost Malé Dohody usnadňuje Francii, aby dokonala svůj vznešený úkol, jejž jí určila prozřetelnost“. Francouzská eskadrila metská, jež přeletěla Prahu, dříve než přijala maršála Foche ve Varšavě, načrtala na nebi prorocké znamení svazku tří národů k zachování evropského míru. W.

Několik poznámek k organisaci našeho jezdectva.

Podle nynější organisace má každý pluk jezdectva: 1. velitelství, 2. dvě polní korouhve, 3. náhradní korouhev. Polní korouhev pak se skládá ze dvou normálních eskadron a z eskadrony speciální, a to I. polní korouhev z 1. a 2. eskadrony normální a technické eskadrony; II. polní korouhev z 3. a 4. eskadrony normální a z kulometné eskadrony.

Každá kulometná eskadrona má tři čety kulometné.

Každá technická eskadrona má jednu telefonní a jednu zákopnickou četu.

Každá kulometná eskadrona má tři čety kulometné.

V úvaze věnujeme hlavní pozornost organisaci speciálních eskadron.

Naznačíme si toto rozdělení graficky schematem:

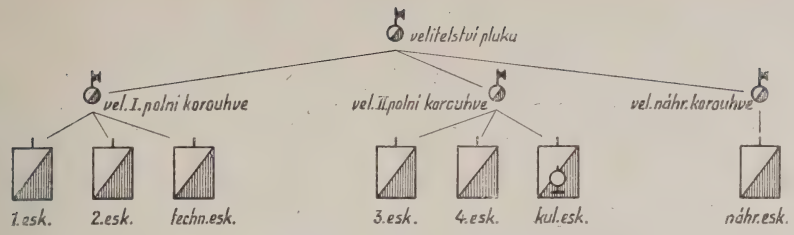

Nejprve si objasníme základní pravidla boje jezdectva. V moderní válce bude nejdůležitějším pravidlem, že jízda manévruje na koni, bojuje však pěšky. Jen takové jezdectvo bude míti převahu, které dovede jednak v každém terénu manévrovati a jednak vládne silnou soustředěnou palbou, dovede ji rychle přenášeti a zasáhnouti včas na každém místě. Jízda bojuje tedy pěšky, může však útočiti také koňmi — atakou.

Jaké jsou výhody nynější organisace? Každá četa čtyř normálních eskadron jest vyzbrojena dvěma lehkými kulomety (prozatím francouzskými fusilkami); má tedy korouhev 16 kulometů. Kulometná eskadrona má pak 6 těžkých kulometů. Má tudíž pluk 32 kulometů lehkých a 6 těžkých.

Kulometná eskadrona patří organisačně ke II. polní korouhvi. Obdrží-li každá korouhev za operací zvláštní samostatný úkol, nebo bude-li jezdectvo zastupovati oddíl pěchoty v přesně vymezeném úseku, bude třeba kulometnou eskadronu rozděliti. V tomto případě nestačí počet těžkých kulometů naprosto, ať působí korouhev samostatně, na př. jako výzvědný oddíl, nebo je celý pluk shromážděn na př. v zákopech. Je tedy potřebí zříditi ještě jednu kulometnou eskadronu, aby všechny polní korouhve měly po jedné.

I kdyby tyto eskadrony měly s počátku jen po dvou četách, lze přece, kdyby bylo zapotřebí, přidělíti každé normální eskadroně 2 těžké kulomety; tím se palba nesporně zesílí a jízda takto vyzbrojená se vyrovná pěchotě úplně.

Jiná speciální eskadrona jest eskadrona technická. Skládá se z telefonní a zákopnické čety. Telefonní četa má tři družstva, první pro velitelství pluku, druhé pro I. polní korouhev, třetí pro II. polní korouhev. Z toho vyplývá, že tato četa za operací je rozdělena po celém pluku, takže z technické eskadrony zbývá pak jedna zákopnická četa.

Proto nezdá se účelné spojovati tyto dvě čety, telefonní a zákopnickou, v jednu eskadronu, vždyť tyto čety, leč že snad obě jezdí na koni — nemají úplně nic společného, a jak jejich výcvik, tak i jejich služba jsou zcela rozličné.

Bylo by nejvýhodnějším přidělíti telefonní četu jako samostatný oddíl přímo velitelství pluku; velitlem byl by spojovací důstojník pluku.

Zákopnická četa má 23 jezdců-zákopníků. Těchto 23 zákopníků — jsou-li i úplně vycvičeni — čehož nebude, bude-li presenční doba zkrácena — nestačí na větší úkoly, poněvadž je jich málo. Snad se jim podaří zničiti třeba železniční trať, anebo přerušiti na kratší dobu provoz menší stanice, avšak větších podniků se nemohou odvážiti. Nemohou zničiti veliký železniční most, nemohou převézti pluk nouzovými plavidly, nemohou vystavěti nouzový most pro jezdectvo.

Aby plukovní zákopníci dostačili svým úkolům, musí býti zesíleni, aspoň dvojnásobně. Kdyby měla technická eskadrona dvě zákopnické čety, mohl by se velitel odvážiti větších podniků.

Po těchto změnách měl by pluk jízdy 4 eskadrony normální, 2 kulometné, eskadronu technickou a spojovací oddíl.

Graficky by toto rozdělení bylo znázorněno takto:

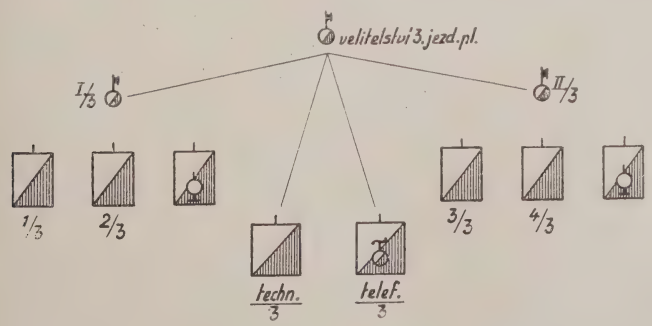

Npor. Miloš Ž e m l i č k a.

XV. mezinárodní výstava automobilová.

Stupňované požadavky na armády ve válce světové zautomobilisovaly nejdříve dopravu. Zkušenosti nabytých s motorovými vozidly v armádě i v obecném životě použito bylo však vbrzku hojnější měrou i pro motorisaci celé řady jiných vojenských útvarů a zbraní. A tak se rychlým krokem uplatňuje výbušný motor jak v dopravě vlastní a v trakci břemen, tak i v nejrůznějších jiných odborech činnosti vojenské, nevyjímaje ani pohonu různých stabilních strojů a pomocných vojenských zařízení.

Také v naší armádě vystiženy byly od samého počátku výhody automobilního motoru, jenž v každé příčině předčí svou výkonností i všestranným přizpůsobováním potahy animální nebo jiné strojní pohony. Jakkoliv pak byla odvětví tomu věnována obzvláštní pozornost, postupovalo se velice zvolna, neboť scházely původně všechny předpoklady žádaných výsledků. Z Rakouska jsme ničeho nezdělili kromě několika desítek ojetých vozů nákladních. Automobilový průmysl domácí byl takřka ubit, pomocný průmysl scházel skoro úplně, a nebylo ani dosti peněz okamžitě opříti nejnutnější vozidla.

Obr. 1. Sanitní kolona automobilová (Laurin & Klement) na vojenské exposici automobilové výstavy před průmyslovým palácem.

Ale průmysl se postupně zmohl a rozšířil svou činnost i na mnohá odvětví, dříve nezastoupená. Valnou účast na tom měla naše správa vojenská. Malé hrstce odborníků a řadě nových spolupracovníků v kruzích vojenských se pak podařilo vybudovati s mimořádným úsilím pevnou kostru budoucí motorisace armády podle posledních zkušeností válečných a prováděti soustavně svůj program s těmi omezenými prostředky, jež mohl stát věnovati k tomuto účelu. Nejsme zde ještě tam, kam musíme dospěti, ale bylo již vykonáno velice mnoho, a můžeme se za dobu poměrně krátkou pochlubiti jistě výsledky kromobyčejně dobrými.

Vojenská správa mohla proto směle ukázati nabyté výsledky občanstvu, aby mohlo oceniti práci dosud vykonanou k posílení naší armády a tím k zabezpečení míru a klidného vývoje naší republiky. Vhodnou příležitost dala k tomu XV. mezinárodní výstava automobilová.

Letošní pražský automobilový salon, otevřený na výstavišti od 28. dubna do 6. května, byl kromě svého každoročního přehledu všech novinek a výrobků automobilního průmyslu zásluhou M. N. O. i dokonalou a vzornou přehlídkou všeho našeho automobilismu vojenského. Vojenská exposice zaujala značnou část

výstaviště a jeden celý pavilon a byla sestavením i obsažností svou přední atrakcí výstavy nejen pro kruhy vojenské, ale i pro širší obecenstvo, jevící nevšední zájem o naši národní armádu a její pokroky.

Hned u vchodu do vojenského oddělení postaveny byly ve vyrovnaných frontách proti sobě dvě válečné kolony, jedna sanitní (značky „Laurin a Klement“) a jedna lehká nákladní (značky „Praga“ R) s vozy nosnosti 1½ t, určená pro jezdeckou brigádu v poli. Fronty obou kolon vzorně a detailně vybavených byly zakončeny dvěma různými typy kolonních dílen („Praga“, Českomor. a Motor Company), které mohou — složené na jednom voze — sledovati kolonu všude a rozvinouti svou činnost kdykoliv a kdekoliv. Veškeré vozy i stroje jsou naší domácí výroby.

Prospekt těchto dvou jednotek uzavíral rozsáhlý stan polní automobilní

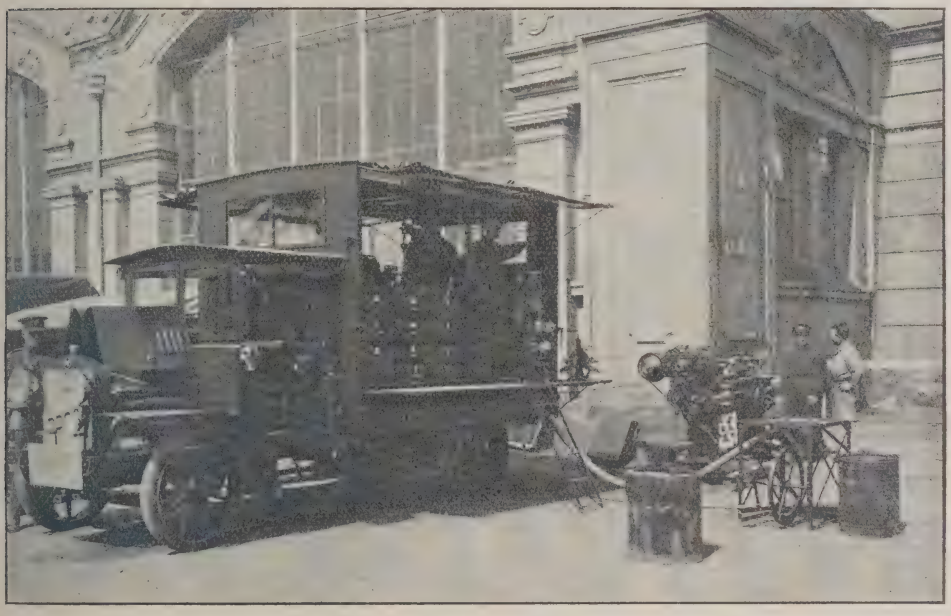

Obr. 2. Pojízdná kolonní dílna „Praga“ na automobilové výstavě v plné práci.

dílny se čtyřmi příslušnými těžkými vozy na obou jeho křídlech. Dílna pro hrubší opravy vozů v poli, znázorňující svou výkonnost přímo na výstavišti opravováním tří vozů současně, působila jak vzorným uspořádáním v rozvrhu a podrobnostech, tak i účelnou výpravou obráběcích strojů a materiálu dojmem skutečného pohyblivého „autosanatoria“, jež zbavuje vozidla porouchaná v poli takřka bez závislosti na mateřských továrnách v zápolí. Polní dílna, tvořící normálně jednu jednotku, složena je na čtyřech vozech s přívěsníky tak, že se v případě okamžité potřeby rozdělí ve dvě jednotky po dvou vozech, a každá z nich může pracovati samostatně. A zatím co tedy jedna část pracuje na místě, může se druhé použíti k vyproštění „ztroskotavšího“ vozu z překážky a může jej třeba hned opraviti na kolik km od stanoviště dílny.

Nejmodernější zdravotnická služba armádní zastoupena byla jedním roentgenologickým vozem a jedním dokonale zařízeným zubním ambulatoriem, instalovaným ve speciálním motorovém voze (obojí francouzského původu) a dále čtyřmi zdravotnickými automobily pro dopravu raněných, jež zhotoveny byly čtyřmi našimi továrnami („Praga“, „Laurin a Klement“, „Tatra“, „Walter“) jako vzorné vozy pro vyzkoušení. Množství různých zdokonalení, jako pérované závěsy nosítek, vsunování jich do vozu, vytápění vozu a pod., svědčí o vážném pojetí tohoto humánního odboru služby vojenské i o významu, jaký mu vojenská správa přikládá.

Střed protilehlé fronty zaujala speciální výstavka cyklistických eskadron. Na pohled skromná vozidla, tvořící výzbroj dvou kulometných vozů, t. j. úhrnem 6 motocyklů a 20 bicyklů se dvěma kulomety, representovala se svým významem pro armádu tím výhodněji za konaných cvičení s mužstvem. Vyspělou vojenskou výchovu a pohotovost těchto jednotek bylo možno zvláště dobře pozorovati, když

zaujaly palebnou posici. Za pouhých 30 vteřin od povelu do prvního výstřelu byl kulomet postaven (na motocyklu) do posice proti letcům; druhý manévr — sesednouti, odmontovati strojní pušku a postaviti ji do posice proti jezdectvu až k prvnímu výstřelu — netrval pak déle než 23 vteřin.

Jinou jednotku polní automobilní služby — polní benzinovou odběrnu divisní — zastupuje hned vedle výše zmíněné exposice benzinový vlak; skládá se z chassis těžkého motorového vozu („Praga“) s jednou namontovanou cisternou a druhou přivěšenou, upravenou na chassis vlečného vozu, a z jednoho nákladního automobilu s důmyslnou kombinací válečného náhražkového oráfování „Sembusto“ s plnými obručemi gumovými. Způsob tento, jímž se má značně změniti opotřebení vozu a hlavně opotřebení gumových ráfů, jest právě zkoušen vojenskou správou.

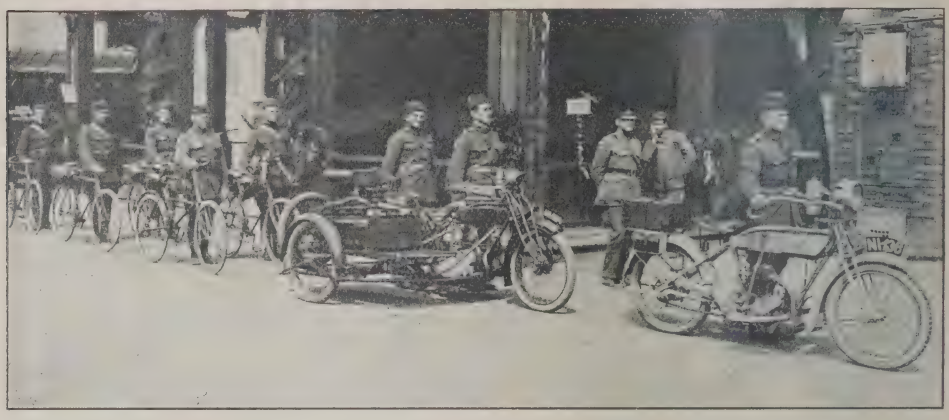

Obr. 3. Kulometný roj cyklistické eskadrony na výstavě.

Ostatní rozsáhlý prostor vojenské exposice zaujat byl takřka úplně jednou soupravou motorisovaného moždíře ráže 30·5 cm s pěti mohutnými traktory vzoru „Škoda“ a 24 cm dělem, vlečným generátorem a překvapujícím důmyslnou konstrukcí, obrovitostí i majestátním přímo vzhledem. Tito zástupci těžkého motorisovaného dělostřelectva, chlouba naší armády, nejlépe dokazují technickou vyspělost našich zbraní, i dokonalost našeho válečného průmyslu, upoutávali ovšem veškerou pozornost obecenstva, které takřka zcela přehlíželo pojízdnou dělostřeleckou dílnu, umístěnou nablízku a tím spíše i pracující zbrojní dílnu s příslušným vozovým parkem, stojící poněkud v pozadí. Přece však ani oba tyto polní ústavy neušly zasloužené pozornosti.

Zato pozornosti pozorovatelově takřka unikly tři menší, ale tím zajímavější stroje (z nich jeden domácího původu), určené k vleku polních děl; byly umístěny až za těžkým dělostřelectvem u samého východu z exposice. Však se s nimi shledáme ještě později!

Dříve projděme pavilonem vojenské exposice. Nelze zevrubně popsati řadu vzorných strojů, školních modelů a pomůcek, jemných a delikátních součástek automobilů typů starých, již nepoužívaných i nejmodernějších, učelně sestavených; byly samy o sobě jedinečnou výstavou o více než 3000 čísel. Lze jen stručně podotknouti: má-li výchova automobilního personálu takový rozsah a takové pomůcky, jak nám zde byly předvedeny, pak to svědčí o vážném pochopení jeho povinností vojenských, i odborných. Již tento přehled pomůcek dokazuje, že bude výchovou získán skutečně personál vzorný jak pro armádu, tak i pro pozdější život civilní. Naše vojenské automobilové učiliště je jistě na výši doby a může býti vzorem všem školám civilním. Odborníky obzvláště poutalo vystavené chassis 80 HP traktoru „L“ soustavy Škodovy, používaného dělostřelectvem; jeho nejdůležitější části a mechanismy byly výborně patrné na průřezech.

Výstavku v pavilonu ukončovalo oddělení, znázorňující výzkumné a zkušební metody při zkoušení automobilního materiálu vojenskou správou převzatého a používaného, a některé jejich výsledky, a konečně řada plánů a fotografií, znázorňujících vzorné hospodaření a ošetřování materiálu automobilního. Byly to jednak nové konstrukce přenosných garáží (podle systému inž. Píchy), jednak plány bezpečného uložení vojenských zásob hmot pohonných, podle osvědčených systémů („Martini a Hünecke“, „Berger“) pro 1,000.000 i více litrů benzinu.

Cestou k předvádišti za strojovnou minuli jsme ještě jednu zajímavou skupinu, kamenovrtací soupravy s benzinovým motorem (systému Škodova), benzi-

nový válec silniční a elektrocentrálu „Ganz“, zákopovou pumpu a ventilátor s pohonem motorickým a soupravu reflektorů 60 cm a 120 cm, tento s generátorovým vozem „Praga“. Tato část exposice zastupuje čestně náš strojní prapor takřka se všemi jeho různými úkoly a osvětlila dalekosáhlý význam motorisace armády a všestranné použití výbušných motorů. Litovati je pouze, že některé z těchto strojů nejsou domácího původu.

Dospěvše k poslednímu cíli — na předvádiště — spatřili jsme konečně tyto podivuhodné stroje v činnosti; jejich zkoušení prozrazuje snahy naší vojenske správy po motorisaci vleku jak u polního dělostřelectva, tak i — snad v době pozdější — u ostatních zbraní a služeb.

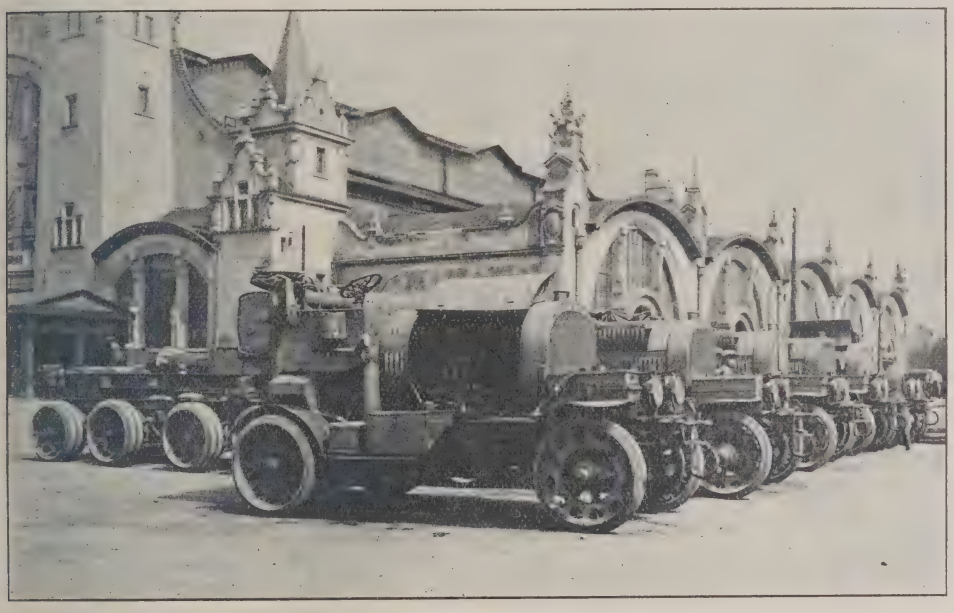

Obr. 4. Automobilisovaný oddíl těžkého dělostřelectva.

Tři stroje různého typu a konstrukce — polní traktor „Tap“ domácí výroby, katerpiler „WD“ s kovovým řetězem německého původu a 10 HP francouzský osobní vůz „Citroen“ s pružným hnacím pásem (mechanismu „Kegresse—Hinstin“) — prováděly tam krkolomné pohyby, vlekouce polní dělo přes umělé náspy a příkopy se svahy až 45°, a ukazujíce výhody těchto strojů proti potahu animálnímu. Neznaly překážek, neznaly únavy. A již z těchto zběžných zkoušek jest patrno, že všeobecná motorisace dopravy i vleku ve vojsku jest pouze otázkou času. Vždyť i jedna z posledních překážek — nutnost dováženi pohonné hmoty z ciziny — zdá se, bude odstraněna v dohledné době, a za drahý benzin, za války nám nedosažitelný, budeme vbrzku míti vyhovující přípravek, doma vyrobený. A pak se teprve otevře široké pole motorisace jak v armádě, tak v životě civilním.

Nebylo by však úplné, kdybychom se nezmínili ještě o propagační a výchovné činnosti vojenské správy v oboru automobilním na výstavě. Po dobu výstavy promítány byly poučné filmy z oboru automobilního, jednak vlastní výroby (výroba automobilů, výroba chladičů, závody „Zbraslav—Jíloviště 1923“), jednak cizí automobilové závody v Monze, Grand Prix, Indian a j.; těšily se mimořádné účasti všech návštěvníků.

Právem lze říci, že letošní automobilový salon předvedl ve vojenské exposici výsledky téměř nadlidské práce našich nadšených vojenských automobilistů všech zbraní i služeb v armádě; jejich snahám se podařilo za poměrně krátkou dobu prvních let naší samostatnosti postaviti vojenský automobilismus na stupeň, jenž mu v moderních požadavcích válečnictví plně přísluší. Jejich snahám za pomoci kruhů civilních se zajisté zdaří, že se vbrzku vyrovnáme i v tomto oboru nejen nejlépe organisovaným armádám jiných států, ale že budeme míti i úplně samostatný průmysl.

Kpt. Ing. K. Mayer.

Srbský hlas o posledních manévrech čsl. armády.*)

Ve druhém čísle „Ratnika", časopisu vydávaného ministrem vojenství a námořnictví království SHS, plukovník generálního štábu Bogoljub Ilić, který byl manévrům přítomen, uveřejnil článek, nadepsaný „Manévry v Československu počátkem září r. 1922 a krátký přehled organisace československé armády."

Nápis článku neodpovídá dobře obsahu, neboť jeho první část, která má býti „krátkým přehledem organisace československé armády", je jen krátkým, ne úplně správným výkladem o vzniku ruských legií, o účasti českých dobrovolců v srbské armádě (zejména v 1. dobrovolnické divisi vzniklé v Rusku) a o účasti části ruských legií na bojišti francouzském.

V další části popisuje autor manévrový terén, bojové učlenění jednotek, které se zúčastnily manévrů, a konečně průběh manévrů.

Tato část obsahuje i kritiku některých učiněných rozhodnutí. Je jisto, že úsudek důstojníka bratrské armády bude zajímati i naše čtenáře a proto podávám stručně některé jeho úsudky.

Pro 2. září vytýká autor pochodovému pořádku 1. divise, že by lépe bylo vyhovovalo danému úkolu, kdyby pravý (severní) proud byl slabší, na příklad jen jeden pěší pluk s jedním lehkým dělostřeleckým oddílem. Tento proud je na vnitřním křídle, opírá se o 7. divisi, tedy není tak vystaven, jako levý (jižní) proud, který je na vnějším křídle.

Podobně i pohyb dělostřelectva měl se díti blíže jižnímu proudu, aby mohl rychle a mocně vypomoci, kdyby proud byl napaden nepřítelem, nebo kdyby sám chtěl ve vhodném okamžiku provésti útok. Ze severního proudu měl býti jeden pěší pluk podržen jako záloha k disposici velitele divise. Tento pluk šel by buď uprostřed mezi oběma proudy, anebo blíže k jižnímu.

Takovým uspořádáním pochodu velitel 1. divise by mohl včas zakročiti ve všech případech, aby pomohl některému proudu, když by bylo zapotřebí.

Tu pak velitel divise nebyl by pouhým pozorovatelem (neboť nepustil z rukou veškerou svoji sílu), nýbrž jevil by se jako pravý velitel divise, který řídí bitvu a má vliv na události pomocí svých záloh.

Dále autor nesouhlasí se způsobem přenocování 1. divise tohoto dne — s kantonováním. Jízda musila býti již v dotyku s nepřítelem a přesvědčiti se, že nepřítel je blíže než polovinu denního pochodu, a to je vzdálenost, která nevylučuje ani překvapení ani noční přepady.

Proto bylo by vhodnější, aby vojska byla pohromadě a umístěna mimo obydlená místa, kde zmatek se snadněji vyvolá, přenáší i šíří.

Pro den 3. září autor vytýká:

Velitel 1. divise nařídil, že hlavní útok se provede na kotu 466 s obchvatem pravého křídla a vedlejší na Hejnou Horu a Babí Horu.

Podle rozeskupení síly proudů útok na kotu 466 měl provésti jižní proud (1. brigáda), silný všeho všudy jeden pluk, tedy proud slabší, zatím co vedlejší útok na Hejnou Horu — Babí Horu prováděla severní, silnější skupina (2. brigáda).

K disposici velitele divise jako jeho záloha byl jeden prapor severního a jeden pluk jižního proudu.

Severní proud podporovaly v útoku 1 lehký a 3 horské dělostřelecké oddíly a jižní proud při hlavním náporu jen jeden lehký dělostřelecký oddíl.**)

Když již velitel 1. divise se rozhodl, aby provedl hlavní nápor na kotu 466, a to s obchvatem pravého křídla nepřítele, tu ve svém rozkazu pro 3. září měl dáti výraz této myšlence shromážděním větších sil na nepřátelském pravém křídle, t. j. posíliti jižní proud tím, že by mu byly ponechány oba jeho pluky a jako záloha byl by jeden pluk severního proudu.

Podobně mělo se státi i s dělostřelectvem. Tak by hlavní nápor na kotu 466 a pravé nepřátelské křídlo se provedl se 3 pluky (8—9 prapory), podporovanými větší částí dělostřelectva a v součinnosti s jezdectvem; měl by veškeru naději, že bude míti převahu palby i počtů, a tím i vyhlídku na úspěch. A to tím spíše, že kota 466 je zároveň i taktickým klíčem posice, jejímž dobytím padá i celá posice.

K nočnímu útoku provedenému ze 3. na 4. září podotýká autor, že tento ukol znovu dokázal, jak noční boje jsou operace velmi choulostivé, vyžadující dobré

*) Viz ještě poznámku k tomuto článku „Drobnosti" str. 268.

**) V tom je omyl, neboť k přímé podpoře severní útočné skupiny byly určeny 1 lehký a 1 horský oddíl, k přímé podpoře jižní 1 lehký oddíl. Pro společnou činnost v celém pásmu divise bylo určeno seskupení, sestávající ze 2 hrubých a 1 lehkého oddílu.

znalosti terénu, spolehlivých vůdců, přesně vyhlédnutých směrů a dobře vycvičených vojsk i velitelů.

Celkový konečný úsudek autorův o manévrech zní:

„Možno vyjádřiti úplné uspokojení nad těmito manévry, které byly spíše poučného rázu pro vojsko a měly spíše ukázati mechanism bitvy než způsobilost a umění vyššího velení. Vojáci měli velmi dobré vzezření; všichni chtěli i snažili se, aby co nejlépe použili znalostí nabytých v kasárnách.

Materiální příprava vojska byla velmi dobrá, rovněž trény. Na první pohled bylo vidno, že Škodovy závody dávají dostatečnou záruku, že vojsko v případě vážné zápletky nezůstalo by bez řádné výzbroje, munice a ostatních příprav i materiálu.

Z novějších vynálezů zkoušce byly podrobeny lehký kulomet a bezdrátový telefon; nevím, jak dalece svými vlastnostmi uspokojily požadavky, které jim klade nynější válka.

Celkový výsledek podle toho by byl, že čsl. armáda za tak krátký čas učinila veliký pokrok a má veškeré podmínky, aby vbrzku se stala solidním a bezpečným obráncem země, váženým přáteli i nepřáteli, a že se s tímto činitelem v blízké budoucnosti musí vážně počítati.“ Mjr. g. št. Dr. Ant. Basl.

Dokončeno koncem dubna t. r.

Úmrtí náčelníka hlavního štábu rumunské armády.

Dne 9. května t. r. zemřel náčelník hlavního štábu rumunského, i u nás známý generál armádního sboru, Christescu. Příčina smrti byla chřipka (s komplikací plicní a žaludeční). Na rumunskou veřejnost působilo to hlubokým dojmem, neboť v tomto generálu ztrácí Rumunsko vynikající, energickou a svéráznou osobnost, která prý podle některých úsudků nemůže býti nahrazena. Vyšel z prostého lidu venkovského, oblíbil si vojenskou kariéru, ve které, dík své energii, dosáhl nejvyššího postavení. Zemřel ve stáří 56 let. Odborného vojenského vzdělání nabyl ve Francii. Uvádíme některá data o jeho působnosti ve válce:

Při vypovězení války (28. srpna 1916) jako generál brigády jmenován podnáčelníkem štábu II. armády, na to brzy náčelníkem štábu III. armády. Na to velel operující armádě v Dobrudži a od 9. listopadu do 6. prosince 1916 IV. armádě.

Dne 7. prosince 1916 jmenován podnáčelníkem hlavního rumunského stanu. V této funkci vypracoval plán pro reorganisaci rumunské armády po jejím ústupu do Moldavy. Sám vedl organisaci I. armády, jíž pak velel a jako takový připravil ofensivu rumunských vojsk na Seretu, kterážto ofensiva nemohla býti provedena v důsledku ofensivy rakousko-německých vojsk v Haliči (proti Rusku). Byv postaven pod vrchní velení ruského generála Raguza, vedl přes to samostatně operace proti německé ofensivě, započaté dne 24. července 1917 u známých „Marašešti“, což ho však částečně zkompromitovalo (podal prý demoralisující hlášení o situaci u Marašešt) a byl — prý na žádost zmíněného ruského generála — pro neschopnost vyměněn generálem Grigorescu, který tuto vítěznou pro Rumuny operaci dokončil zastavením Mackensenovy armády před Marašešti. (Generál Prezan, tehdejší náčelník rumunského hlavního stanu, nyní v ustraní žijící, ukázal se velmi dobrým; před časem nabízené ministerstvo války nepřijal, ježto kladl za podmínku vyloučiti z vojska veškerou politiku.)

Po podepsání míru s Německem v r. 1918 pověřen byl Christescu likvidací vrchního velitelství a redukcí rumunské armády. Po příchodu Francouzů v r. 1918 do Rumunska jmenován náčelníkem hlavního štábu, kteroužto službu zastával do své smrti.

Také je mu připisováno vypracování válečného plánu v roce 1913 proti Bulharsku v Bělehradě, na jehož podkladě Srbové a Rumuni započali ofensivu proti Bulharsku.

Podobně vypracoval prý již počátkem války světové (1914) válečný plán Rumunska proti Rakousku; proto prý se na něj rozzlobil bývalý rumunský král Karol.

Konečně v poslední době bylo též jeho dílem, jak jsem se již v minulých zprávách zmínil, sestavení projektu o dohledné reorganisaci rumunské armády.

Pohřeb se konal dne 11. května za velkých národních poct a účasti všech vedoucích kruhů i obecenstva. Pohřbu zúčastnil se také rumunský korunní princ Karol. Srbský král dal se zastupovati srbským vojenským attaché v Rumunsku.

Za čsl. ministra národní obrany vyslovil rodině zesnulého, ministerstvu války a hlavnímu štábu soustrast čsl. vyslanec a čsl. vojenský attaché, kteří položili na rakev zesnulého věnec za čsl. vládu.

Vojensko-literární soutěž v Maďarsku.

Ministr honvedů vypisuje vojensko-literární soutěž.

Přátelé maďarského vojenského písemnictví přijmou jistě s radostí nejnovější usnesení ministra honvédů, že vypisuje soutěž na práce z oboru vojenské literatury. Vojenská literatura, věnující se vyšším cílům, může jen iniciativou a pokyny nejvyššího velení dosáhnouti toho stupně, na který dospěti musí. Máme velmi mnoho vojenských spisovatelů, kteří konají svá studia v různých odvětvích odborných věd, nemohou se však uplatniti pro obtížné poměry hospodářské. Právě proto s radostí potvrzujeme moudré jednání ministra honvédů, jímž se duševní hodnoty armády mohou státi všeobecným majetkem.

Soutěžující práce musí býti zadány, zachovávajíce obvyklé formality, do 15. května ve dvojité obálce na adresu VI.-5. oddělení ministerstva honvédů. Rozsah prací je 5—6 archů, psaných strojem, a musí se připojiti obálka se jménem, hodností, přidělením a adresou autorovou. Na obálce s prací, na rukopise a na obálce se jménem musí býti napsáno heslo, šestimístné číslo a zvolené tema.

Ceny jsou tyto: I. skupina: I. cena 40.000 K (3 ceny), II. cena 30.000—10.000 K (9 cen), III. cena 16 odměn po 5000 K; II. skupina: I. cena 20.000 K (1 cena), II. cena 10—4000 K (3 ceny), III. cena 5 odměn po 200 K; úhrnem bude tudíž uděleno 37 cen.

Temata prací mohou býti tato:

I. skupina:

Zkušenosti nabyté ve vedení za světové války a jejich důsledky.

Vztahy politiky vnitřní a zahraniční a válečného cíle v době dnešní.

Význam boje v lesích a význam nočního boje. Nutnost a způsob výcviku pro tyto boje.

Základy uvědomělé kázně, tělesná výchova v rámci novodobé výchovy.

Součinnost letectva s jezdectvem za výzkumu.

Zásadní ustanovení a úvahy o nynější taktice dělostřelectva.

Jak se uplatňuje technická služba ve vedení války?

Vypracované náměty k aplikačním cvičením podle příkladů z válečných dějin v rámci pluku a smíšených oddílů.

Význam bitvy u Nagy-Szeben a její ocenění se stanoviska osvobození Sedmihradska (Erdély).

Ochranná služba protiletadlová v rámci pěší divise za pochodu, odpočinku, nocování a boje.

Nynější výcvik pěchoty ve střelbě.

Úkoly a použití jezdectva v budoucnosti podle zkušeností ze světové války. Úvahy a pravidla o nynějším způsobu dělostřelby.

Nejúčelnější podrobná organisace pěší divise podle válečných zkušeností.

Zásadní usnesení a úvahy o vývoji měření podle záblesku.

Je-li účelné používati způsobů střelby (na př. dělostřelecké clony, střelby ničící, soustředěné a pod.), známých z posičního boje i ve válce pohyblivé? Pakli ano, které střely a jakými druhy zbraní? Měly-li by se pro ně stanoviti pokyny jednotně, či podle druhů zbraní?

Zásadní ustanovení a úvahy, jak se má v pohybném boji používati přesně dělostřelecké střelby podle mapy.

Vypracované náměty k aplikačním cvičením podle příkladů z válečných dějin v rámci roty a praporu.

Význam o ocenění bojů v Užockém průsmyku v letech 1914 a 1915 se stanoviska, že Rusové nebyli s to, aby vtrhli do Maďarska.

Vypracované náměty k aplikačním cvičením podle příkladů z válečných dějin, a to pro hlídky, družstva a čety.

Působení rak-uherského jezdectva ve světové válce, v počátečních bojích (úkoly a jejich řešení).

Zásady použití, střelby a organisace protiletadlového dělostřelectva v době dnešní.

Jakým způsobem lze při cvičení nejvhodněji znázorniti různé druhy zbraní, jako: kulomety, letadla a pod., jakož i hranice pásma střelby, jako dělostřeleckou clonu, střelbu kulometů z letadel, těžkého dělostřelectva a pod.?

Pojednati o násilném překročení řek na různých bojištích za světové války a vyvoditi z toho ponaučení a zásady.

Psychologie boje a válečných podniků vůbec.

Spojení dělostřelectva jednak mezi sebou, jednak spojení jeho s pěchotou za pohybného boje: a) drátovou telefonií a telegrafií; b) bezdrátovými (radio) přístroji; c) jinými způsoby bez vodičů (světelnou signalisací, psy, holuby, běžci, jezdci, cyklisty a pod.).

Možnost obrany Maďarska na podzim roku 1918. Úvahy, kritiky.

II. skupina:

Jaká má býti výstroj a výzbroj pěšáka po zkušenostech ze světové války?

Sport ve službách maď. král. honvédstva. a) Která odvětví sportu a jak se mají pěstovati, aby prospívala armádě? b) Dodatkem rozvrh sportovního výcviku na jeden výcvičný rok se zřetelem na ostatní vojenská cvičení.

Jak vyhovoval stavební materiál válečných mostů „Birago" všeobecným válečným požadavkům? Nevyhovoval-li, jak by se měla tato otázka řešiti (těžký a lehký mostový stavební materiál)?

Pojednati o odborných vozatajských pojmech a vědomostech, potřebných orgánům, jež mají vésti a spravovati vozatajstvo.

Působení autokolon za pohybné války.

Význam jízdy na koni jako sportu ve vojenské výchově. Její budoucí cíle a úkoly.

Chování a obrana vozatajstva za útoku leteckého; vysvětliti příklady.

Zkušenosti služby osvětlovací získané na frontách. Význam a úkoly osvětlovacích prostředků v příští válce.

Základy mapování terénu a úvahy o terénu se zřetelem k boji. (Kapesní formát.)

Podle čas. „Szózat", číslo 54, ze dne 8. března. 1923.

Kpt. gen. št. Cásek.

Nové vynálezy v letecké stereofotogrammetrii.

Téměř veškeré německé zahraniční listy přinesly v poslední době zprávy o nových velkých vynálezech oboru letecké stereofotogrammetrie. Jde totiž o přístroj, zvaný „autokartograf", sestrojený drážďanskou optickou firmou Gustava Heydeho, podle teorie dra Hugershoffa, profesora geodesie; přístrojem tím lze prý podle leteckých snímků (fotogramů) libovolně upravených, automaticky, graficky znázorniti povrch zemský.

Používati leteckých snímků pro účely topografické a kartografické není nic nového, a zvláště za světové války věnovaly veškeré válčící státy velkou pozornost tomuto odvětví, a užívaly různých metod a přístrojů, aby upravily obraz perspektivní (letecký snímek) podle průmětu pravoúhlého (podle projekce orthogonální) určitého měřítka. Ve válce se užité metody a přístroje úplně osvědčily, jmenovitě pro opravu map území nepřátelského, tudíž nepřístupného, neboť pro tyto účely postačovala úplně přesnost dosažená těmito pomůckami. Ve Francii používají restitučního přístroje, sestrojeného inž. Roussillhem, vyměřujíce kraje v území za války zpustošených Němci (region dévastée) a i v koloniích.

Tyto metody, používané ve válce, nebyly však s to, aby určený problém řešily dokonale, aby totiž sestrojily podle dvou libovolných snímků téhož území plán určitého měřítka a přesností vyhovující tomuto zmenšení. Teprve nyní se to podařilo prof. Hugershoffovi a — jak nejnovější zprávy oznamují — i dobře známé optické firmě Zeissově v Jeně přístrojem, zvaným stereoplanigraf.

Překračovalo by meze tohoto článku, popisovati konstrukci obou přístrojů, jejich podstatné rozdíly a jejich používání; doufám, že nejlépe vyhoví účelu, aby poznal i neodborník, v čem je důležitost těchto nových vynálezů, nastíním-li stručně pokroky stereogrammetrie za posledních asi dvacet let.

R. 1901 vytvořil prof. G. Pulfrich svým přístrojem, řečeným stereokomparatorem, základ stereofotogrammetrie. V stereoskopických fotografických snímcích (stereogramech), pořízených fototeodolitem, bylo lze stereokomparatorem vyměniti prostorové pořadnice jednotlivých bodů s dostatečnou přesností, a z nich vypočítati polohu bodů nových, nebo mohly tyto nové body býti sestrojeny graficky. Tato práce, vypočítávání a grafické sestrojení každého bodu, jest ovšem práce dosti obtížná a trvá dlouho.

R. 1909 pojal tehdejší rak. nadpor. vídeňského zeměp. ústavu, Orel, myšlenku, vytvořiti ze stereokomparátoru připojením pákového systému (jakéhosi pantografu), velmi důmyslně sestrojeného, přístroj nový, kterým by bylo lze automa-

ticky sestrojiti vrstevnice podle stereogramů v t. zv. normálním případě stereogrammetrie.*)

Tuto základní ideu Orlovu rozvinul prof. C. Pulfrich v úplný stereoautograf; jeho konstrukci zlepšila pak firma Karla Zeisse v Jeně r. 1911, takže bylo lze tohoto stereoautografu Orel-Zeissova použíti pro veškeré případy pozemní stereogrammetrie, kdy optické osy stereogramů jsou sice vodorovné, ostatek ale libovolně určeny (tedy i při konvergenci a diogenci opt. os.).

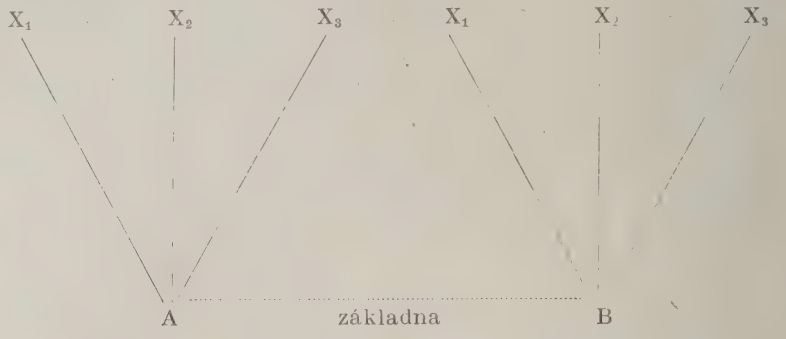

Dbalo-li se této podmínky (aby byla optická osa vodorovná), nebylo lze — jak je každému zřejmé — použíti této metody stereogrammetrické pro snímky z letadel, neboť nelze hověti této podmínce. Ale již r. 1913 poznal dr. Otto Gruber, prof. geodesie v Mnichově, že lze i tímto modelem stereoautografu za určitých předpokladů zpracovati snímky letecké, nejsou-li optické snímky těchto leteckých stereogramů nakloněny k horizontu více než 30°. Současně vynalezl dr. Sander rozličné změny a přídavky k stereoautografu, pro zpracování leteckých snímků. Tak vznikl stereoautograf vzoru 1914, jímž lze automaticky kresliti vrstevnice podle snímků leteckých, nejsou-li optické osy snímků skloněny k horizontu více než 25°.

Jest nasnadě, že letec nemůže tak snadno zachovávati daných podmínek, a jest tudíž velkým pokrokem proti Zeissovu stereoautografu, — jenž byl ovšem sestrojen hlavně pro stereofotogrammetrii pozemní, — autokartograf Hugershoff-Heydeův, jímž lze automaticky nakresliti plán podle dvou snímků v prostoru libovolně zvolených. Autokartograf Hugershoff-Heydeův, sestrojený roku 1920, podobá se podstatnými částmi stereoautografu Orel-Zeissovu, a liší se od něho tím, že zavádí pro pozorování leteckých snímků (ploten) nový systém, jímž dá oběma stereogramům (fotografickým plotnám) v prostoru touž polohu, kterou měly, když byly fotografovány.

Jest nesnadno posouditi, je-li tímto novým vynálezem dokonale řešen problém letecké fotogrammetrie. Není pochyby, že Hugershoff a Heyde první sestrojili podobný přístroj. Zkoušky, vykonané předešlého roku v saském státním ústavě zeměměřičském (Reichsamt für Landesaufnahme-Sachsen) dokázaly bezpečně, že methoda Hughershoffova je tak přesná, že postačuje úplně pro topografické práce měřítka 1 : 25.000 až 1 : 10.000 (střední chyba trati 100 m dlouhé, měřené autokartografem jednou, se rovná — 0·63 m, střední chyba výšky, měřené autokartografem jednou, se rovná — 1·22 m (Zeitschrift f. Feinmechanik 1922, sešit čís. 4—9).

Zdá se však, že i tento přístroj jest již nyní překonán; prof. dr. Gruber uvádí ve své zprávě o něm (Zeitschrift f. Instrumentenkunde 1922, seš. 9), že se nepodařilo

*) Normální případ stereogrammetrie jest tehdy, byly-li optické osy fotogrammetrických komor při pořizování snímků vodorovné, rovnoběžné a kolmé k základně.

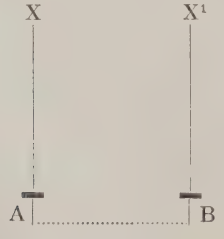

AB = stanoviště při pořizování stereogramů,
AB = základna.
AX = optická osa snímku z bodu A
BX¹ = „ „ „ „ B
AX ⊥ AB
AX ∥ BX¹

prof. Hugershoffovi úplně rozřešiti problém, neboť jeho autokartograf může prý zpracovati jen snímky, jejichž optická osa jest skloněna k horizontu nebo k svislici 0^0—30^0, kdežto snímků s optickou osou k horizontu nebo k svislici o 30^0—60^0 že pracovati nelze. Dokonale se to však prý podařilo Zeissovu „stereoplanigrafu".

Ústav Zeissův zkoušel již r. 1919 řadu vynálezů, jejichž úkolem bylo řešiti nejobecnější úlohy stereogrammetrie, t. j. pořídíti automaticky plány podle snímků, jejichž optické osy nemusejí vyhovovati jiné podmínce, než aby daly obrazy dojmu prostorového — stereoskopické. Dr. Pulfrich počal sestrojovati tento přístroj, jejž nazval „stereoplanigrafem", r. 1918; r. 1920 luštil týž problém dr. Bauersfeld, avšak mnohem prostěji a jeho myšlenka byla nyní provedena.

Stereoplanigraf jest dvojitý perspektograf (přístroj upravující perspektivní obrazy podle průmětu pravoúhlého) a nevyžaduje ničeho jiného, než aby oba snímky znázorňovaly žádaný prostor tak, že při současném pozorování oběma očima vzniká ještě prostorový obraz virtuální (stereoskopický). Kdežto při dosavadních přístrojích (při stereoautografu a stereokartografu) jsou směry, jimiž jest stanovena poloha bodu, zmechanisovány pravítky, jsou v stereoplanigrafu nahrazeny světelnými paprsky.

Podle dosavadních skrovných zpráv lze si dosud velice nesnadno utvořiti správný posudek, který z obou těchto nových přístrojů jest účelnější; zdá se však, že je problém letecké fotogrammetrie rozřešen.

Není zajisté nezajímavé, že v Italii pracuje u optické fy Koristkovy v Miláně dělostřelecký poručík Umberto Nistri z Říma rovněž o konstrukci podobného přístroje pro vyměřování topografické pomocí fotografie pozemní a letecké. — Podle „Revue d'optique" byl nedávno podobný přístroj sestrojen také ve Francii; podrobnosti o obou nejsou doposud známy.

Význam těchto vynálezů jest dalekosáhlý, neboť lze jimi uspořiti mnoho času i práce, a tudíž i finančního nákladu. Potřebuje-li topograf asi 12 měsíců, aby vyměřil území asi 100 km^2 za příznivého počasí a při dobrém podkladu katastru, trvá táž práce letecké fotogrammetrii v terénu jen několik hodin. Letec fotografuje určité území dvakráte po sobě tak, aby se vždy dvojice snímků částečně shodovala, a poskytla tak žádaného stereoskopického obrazu. Pro výpočty a sestrojení plánu autokartografem (stereoplanigrafem) třeba dalších pět měsíců. Dvojice leteckých snímků vloží se do přístroje, v němž vidí pozorovatel stereoskopický obraz příslušného území; zvláštní značkou, kterou vidí také v přístroji (v stereoskopu), sleduje pak silnice, cesty, okraje lesů, kultur a p. na stereoskopickém obraze, a přístroj přenáší důmyslným mechanismem pohyby této značky na kreslicí papír, a rýsuje na něm úplnou mapu území (polohorys). Podobným způsobem lze automaticky rýsovati i vrstevnice.

Netřeba ovšem podotýkati, že letecká fotogrammetrie se neobejde bez předchozích prací geodetických, a ani bez doplňovacích prací topografických; pro určení nových bodů podle snímků jest zapotřebí nejméně tří bodů, stanovených obyčejnými metodami vyměřovacími. Topograf musí pak doplniti to, čeho fotografický snímek sám neukazuje, na př. zakryté prostory, cesty v zalesněném území, klasifikaci cest, mosty, správnou nomenklaturu a m. j.

Na význam letecké fotogrammetrie za války, jde-li o území nepřátelské, t. j. nepřítelem obsazené, není třeba zvláště poukazovati.

Lze snadno pochopiti, že takové přístroje jsou velice drahé, na př. stereoautograf Orel-Zeissův vzoru 1914 stojí nyní 24.000 hol. zl., stereoplanigraf 50.000 hol. zl.; Hugershoffův autokartograf jest poněkud levnější.

Naše voj. správa věnuje těmto vynálezům, důležitým jak pro voj. topografii, tak pro letectvo, zvláštní pozornost; bude třeba bedlivě prostudovati vynálezy německé, italské i francouzské a pokud lze, přesvědčiti se pokusy, který z těchto vynálezů řeší problém nejúčelněji. Rš.

Stav vzduchoplavby v jednotlivých státech.

Důležitosti vzduchoplavecké služby jak v míru, tak i za války jsou si dnes vědomy veškeré státy a snaží se proto ze všech sil a všemi prostředky, aby nejen měly dostatečný park vhodných letadel, ale zajistily si, pokud lze, též vlastní odborný průmysl, a tím nezávislost na cizině za války nebo podobně. Tuto snahu osamostatniti se lze pozorovati i u středních států evropských, z nichž se některé dodělaly již význačných pokroků.

Níže jsou uvedena data o dnešním stavu vzduchoplavectví světových mocností a některých význačnějších států evropských.

Spojené státy severoamerické.

Vzduchoplavecká služba rozdělena jest ve vzduchoplavectví vojenské, námořní a poštovní, podléhající podle odboru buď ministerstvu války nebo ministerstvu námořnictví nebo ministerstvu pošt.

Rozdělení a rozčlenění vzduchoplavby.

a) Vojenské a námořní letectví má:
1 pluk a 4 letecké skupiny,
6 řiditelných vzducholodí,
11 rot upoutaných balonů a
2 křižníky pro dopravu letadel.

Dislokace a rozvržení těchto jednotek.

Útvary stíhací, útočné, bombardovací a řiditelných vzducholodí jsou v Hustonu a v San Antoniu (v Texasu);
útvary řiditelných vzducholodí v Omalgě (v Illinoisu), v Hallu (ve Virginii) a Brock-Fieldu (v Texasu);
útvary stíhací, pozorovací, bombardovací a upoutané balony na Filipinách, na Hawai a na Panamě.

b) Poštovní letectví. Zařízeny jsou a v provozu udržovány tyto linky:
New York—Chicago—San Francisco,
New York—Washington,
Cuba—Key—West,
St. Pavel—Chicago—St. Louis.

Letecký a vzduchoplavecký průmysl: Americký průmysl stačí nyní úplně veškeré potřebě státu.

Anglie.

Vzduchoplavecká služba jest centralisována v ministerstvu „ovzduší" a jest rozdělena ve 4 odbory:
1. vzduchoplavbu vojenskou a námořní,
2. vzduchoplavbu civilní,
3. vzdušnou obranu země a
4. vykořistění zdrojů vzduchoplaveckých.

Rozdělení a rozčlenění vzduchoplavby.

a) Vzduchoplavba vojenská má 30 eskadril; z nich je 12 eskadril ve vlastní ostrovní říši, a to pro
oblast vnitrozemskou 8 eskadril ve Farnboroughu, Stonehenge a Howdenu a pro
oblast pobřežní 4 eskadrily ve Firthu of Forth a v Gosportu.
Kromě toho má válečná moc vojenská
na moři 5 křižníků pro dopravu letadel, s nosností 26 tisíc, 19 tisíc, 10 tisíc a 9 tisíc tun;
18 eskadril jest jednak na Rýně, jednak v zámoří;
po ½ eskadrile na Rýně a na Maltě,
3 eskadrily v Egyptě,
8 eskadril v Mesopotamii a v Palestině a
6 eskadril v Indii.

b) Vzduchoplavba civilní má dnes ve službě 18 aparátů na tratích:
Londýn—Paříž,
Bruxelles—Kolín,
Amsterdam—Brémy—Berlín.

Průmysl letecký zastoupen je těmito podniky pro výrobu letadel: Maisons Handley-Page, Suipes a Bristol-Gighters.

Francie.

Letecká a vzduchoplavecká služba francouzská je podřízena:
1. podsekretariátu vzduchoplaveckému v otázkách služby technické a vzduchoplavby;
2. ředitelství válečné vzduchoplavby a
3. ředitelství námořní vzduchoplavby.

Rozdělení a rozčlenění vzduchoplavby.

a) Vzduchoplavba vojenská zahrnuje:
letecké útvary stíhací:

1. pluk v Thienville.
2. pluk ve Štrasburku,
3. pluk v Châteauroux;

letecké útvary pro bombardování za dne:

11. pluk v Metách,
12. „ v Neustadtu (na Rýně);

letecké útvary pro bombardování v noci:

21. pluk v Malzéville,
22. „ v Luxeuilu;

letecké útvary pozorovací:

31. pluk v Toursu,
32. „ v Dijonu,
33. „ v Gensenheimu (na Rýně),
34. „ v Le Bourgetu,
35. „ v Lyonu,
36. „ v Hussein-Dey (v Alžíru),
(1. skup. v Alžíru, 2. skup. v Oranu a 3. skup. v Constantine),
37. „ v Rabatu (v Maroku) s 10 eskadrilami;

balonové útvary (aerostation):

1. pluk ve Versailles,
s 1. praporem v Epinalu,
s 2. „ v Compiégne,
s 3. „ v Saint-Cyru,
s 4. „ v Angersu;
2. pluk v Toulousu,
s 1. praporem v Neversu,
s 2. „ v Toulousu,
s 3. „ v Privasu.

Instrukční centrum speciálně vzduchoplavecké má sídlo v Bordeaux.
Instrukční centrum pro střelbu a bombardování je v Cazaux.

Inspekčním orgánem vojenské vzduchoplavby jest generální inspektor vzduchoplavby. Vzduchoplavecká služba ve francouzské armádě má úhrnem 1.350 důstojníků a 32.000 vojínů.

b) Vzduchoplavba námořní (má asi 50 strojů) jest rozdělena takto:
2 eskadrily hydroavionů v Cherbourgu,
2 eskadrily pozemních aparátů v Saint-Raphaelu,
obrněnec „Béarn" pro dopravu avionů v Rochefortu,
řiditelné vzducholodi v Cuersu.

c) Civilní vzduchoplavba zřídila a provozuje dopravu na linkách:
Paříž—Londýn,
Paříž—Bruxelles,
Paříž — Štrasburk — Praha — Vídeň — Pešť — Bělehrad — Bukurešť — Cařihrad,
Toulouse—Casablanca,
Paříž—Lausanne,
a řadu linek menší důležitosti.

Průmysl letecký jest velmi vyvinut. Výrobou aparátů zabývá se asi 15 čelnějších podniků: Maisons Brégnet, Caudron, Latécoére, Nieuport, Astra, Lioré et Olivier, Farman, Borel, Bellanger, Morane et Saulnier, de Monge, Schneider, Levasseur, Chantiers aéro-maritimes de la Saône, Société générale Constructions industrielles et mécaniques. — Výrobou strojů zabývají se: Maisons Farman, Hispano-Suiza, Panhard et Levassor, Peugeot, Salmson, Renault, Lorraine-Dietrich, Pallot. Karburátory vyrábí: Maison Zénith; elektromateriál: Maisons P. Godot, Weyman.

Německo.

Vojenská vzduchoplavba je zakázána. Vzduchoplavba obchodní povolena je za těchto podmínek: Max. dovolená síla stroje 60 HP, max. plocha 4000 m. Letadla nesmějí se pancéřovati (obrňovati) nebo ozbrojovati. Maximální rychlost ve výši 2000 metrů, již smí stroj vyvinouti, je 170 km za hodinu. Omezeno je množství oleje a palivin. Maximální užitečná nosnost je 600 kg. Všichni piloti a elévové musí býti zaznamenáni. Omezena je zásoba motorů a součástí.

Pro řiditelné vzducholodi s tuhou konstrukcí je dovolen max. obsah 30.000 m³, s polotuhou kostrou 25.000 m³, pro vzducholodi bez tuhé kostry 20.000 m³.

Vzduchoplavecké společnosti zřídily 15 linek a používají na nich 108 aparátů.

Průmysl vzduchoplavecký zastoupen je těmito podniky: Junker (v Dessavě), Zeppelin (ve Friedrichshafenu, v Lindavě, ve Staakenu u Berlína), Dornser (v Lindavě), Albatros (v Johannistalu), Entler (v Brémách), Wagon-Fabrik (v Gothě), Rumpler (v Augsburgu), Fooker v Holandsku (v Amsterdamě), Veere (na Zélandě).

Laboratoře pro vědecké studium jsou zřízeny v Göttingách.

Italie.

Veškerá aviatická služba, civilní i vojenská, vedena a řízena je ministerstvem války.

Rozdělení a rozčlenění:

a) Vzduchoplavba vojenská má 24 eskadril; z nich jsou:
3 v Udine (ve Venetii),
8 v Turinu (v Piemontě),
6 v Miláně (v Lombardii),
1 v Padově (ve Venetii),
3 v Bologni (v Bologně),
2 v Římě,
1 ve Foggiu (ve Foggiu),
1 na Sicilii.

b) Vzduchoplavectvo námořní má 4 eskadrily: v La Spezzii, v Livornu, v Micazzu, v Benátkách, v Pole, v Sebenicu a v Brindisi.

Průmysl letecký zastoupen je těmito podniky: Ansaldo (v Turinu), Fiat (v Turinu), Caproni (v Miláně), Machi (v Benátkách) a společnosti Idrovolenti Alta Italia (v Sesto-Calende).

Belgie.

Má 7 leteckých skupin se 140 aparáty: v Bochumu (na Rýně), v Liége, v Aschu, v Schaffenu, Gossoncourtu, v Bruxelles.

Průmysl vzduchoplavecký representován jest podnikem: Société anonyme belge de construction aéronautique.

Československo

má 3 letecké pluky a 1 oddělení vzduchoplavecké (balonové) s 3000 mužů a se 120 letadly: v Praze, v Olomouci, v Nitře, v Komárně a v Košici.

Průmysl letecký koncentrován jest v Praze v těchto podnicích: Továrna ve Kbelích, Kolben, Aéro, Avia.

Polsko

má 3 letecké pluky a 5 praporů vzdušného a námořního letectva.

Průmysl letecký zastoupen je pouze podnikem: Franco-polské konsorcium vzduchoplavecké a automobilní.

Rumunsko

má 14 eskadril leteckých a 1 vzduchoplaveckou skupinu: v Jassích, v Pipeře, v Galaci, v Cluji a v Bukurešti.

Úhrnem má 150 letadel a 3.000 mužů.

Rusko

má asi 400—500 letadel.

Námořní vzduchoplavba je ve vývoji.

Pro výrobu letadel zřízeno je asi deset dílen v Moskvě a v Duxu.

Rusko pracuje o letectví patrně za součinnosti Německa.

Kpt. inž. **K. Mayer.**

JUDr. Miloš Hanák,
attaché čsl. vyslanectví,
Washington, D. C.

Poválečná vojenská politika Spojených států severoamerických.

Světová válka ukázala, že Spojené státy jsou nejen nevyčerpatelnou pokladnicí válčící Evropy, nýbrž že dovedou býti též vážným soupeřem na poli válečném.

Důvody pro mimořádný význam vojenské síly Spojených států v přítomnosti i budoucnosti jsou: typicky americká poválečná reorganisace všeho vojenského podle válečných zkušeností; Spojene státy mají nejméně 3,000.000 mužů, znalých umění válečného; obrovské zásoby munice, výzbroje, oděvů a jiných potřeb, jimiž lze vystačiti na mnohá léta; armáda má vlastní loděnice, nejlepší na všem světě; vojenská správa má pušek pro pěchotu, pušek strojnich, lehkých i těžkých děl, nábojů, tanků, takovou hojnost, že může zásobiti milionovou armádu nejméně na šest měsíců. Výzbroj jest nejlepší a nejnovější — pušky Springfieldovy a Eufieldovy, lehká děla a houfnice původu francouzského; tisíce motorů, letadel, potřeb inženýrských a lékařských za několik milionů dolarů.

Vše to mělo jistě ne nepatrný vliv, že nálada zástupců cizích vlád, a zvláště zástupců Japonska, na odzbrojovací konferenci ve Washingtoně r. 1921 byla nezvykle umírněna. Vojenské kruhy Spojených států nebyly nikdy klidnější, než jsou dnes.

Z poválečných činů Spojených států ve věcech vojenských jest ovšem nejdůležitější změna dosavadního vojenského zákonodárství, vyjádřená zákonem ze dne 4. června 1920. Americký národ dává tímto zákonem po prvé v dějinách Spojených států definitivní sankci svému rozhodnutí, založiti pro národní obranu stálou vojenskou politiku. Zákon ze dne 4. června 1920 zachovává sice tradici udržovati malou mírovou armádu a doplňovati ji za války velkými občanskými reservami, neodkládá však, jako dříve, organisování těchto velkých reserv až do doby, kdy jich bude potřebí, nýbrž stanoví velmi jasně a rozumně, že základ k této budoucí organisaci má býti dán, pokud lze, již v míru.

Účelným prováděním těchto záměrů má býti nynější armáda Spojených států spolehlivým obráncem vlasti v příští válce, stálá pohotovost pro každou eventualitu má míti důležitý mezinárodní význam již v míru; bude-li dosti silna, znesnadní kteroukoliv vojenskou akci proti Spojeným státům a přispěje k zachování světového míru. O této silné pohotovosti nelze pochybovati, neboť vojenská správa může již nyní sestaviti počáteční armádu 2,000.000 mužů, roztříděných v šest polních armád. K tomuto množství má přispěti pravidelné vojsko 9 divisemi, národní stráž 18 divisemi a organisovaná reserva 28 divisemi.

Pro důležitost, kterou měly Spojené státy po stránce vojenské v minulosti, kterou mají v přítomnosti a budou míti zajisté i v budoucnosti, bude snad vhodné seznámiti i naši veřejnost aspoň s nejdůležitějšími zjevy americké vojenské akce za světové války a s úmysly jejími pro poválečnou mírovou organisaci.

Ústavní vojenská práva kongresu a presidenta Spojených států.

Podle ústavy může kongres kdykoli a neobmezeně kontrolovati brannou moc země. Jediné kongres má právo vypovídati válku, určovati pravidla o pozemní a námořní kořisti, potlačovati povstání, odrážeti nepřátelské vpády, vyaržovati armádu a válečné loďstvo, říditi správu pozemního i námořního vojska, organisovati armádu a milici. Moc spolkové vlády jest úplná a svrchovaná. Tato moc spolkové vlády prýští ze spolkové ústavy, která nemůže býti suspendována válkou, a která jest nejvyšším zákonem za míru i za války.

Kongres nesmí povolovati peněz na válečné výlohy než na dvě leta. Kongres nesmí zasahovati v práva presidentova, nemůže ho zbaviti vrchního velení, práva, zaručeného ústavou. Kongres povolává k činné službě milici, může však právo toto postoupiti presidentovi, který rozhoduje, zda jest třeba, aby milice byla zavolána k činné službě. Kongres může podle ústavy povolávati do služby též dobrovolníky, nebo nařídíti všeobecný nucený odvod.

Nepřátelský čin cizího státu může býti příčinou války bez opovězení kongresu. V tomto případě president pouze konstatuje válečný stav a jest oprávněn podniknouti vše na obranu země. Za války jsou všichni obyvatelé Spojených států, bez rozdílu věku a pohlaví, vůči nepřátelské zemi a jejímu obyvatelstvu ve stavu válečném, a je válka de facto i de jure.

Náklad na účely vojenské.

Spojené státy, ačkoli jsou zeměpisně isolovány, vydávají na armádu největší část svých příjmů.

Podle zprávy „The Massachusetts Commission“ z roku 1910 vydaly Spojené státy od svého zrození do roku 1910 úhrnem $ 21.518,871.351.00, z nichž $ 16.567.677.135.00 bylo na účely vojenské, to znamená, že z $ 4.00 byly věnovány na tento účel $ 3.00.

Od roku 1879 do r. 1909 vydaly Spojené státy na účely vojenské 71.5% veškerých svých příjmů.

Zajímavý jest vzrůst výdajů vojenských (na vojsko a námořnictvo) v dekádě 1900—1910.

Rok:	Námořnictvo:	Armáda:
	$	$
1900	48,099.969	257,602.135
1901	65,140.916	269,936.925
1902	78,101.791	243,601.475
1903	78,856.363	233,880.095
1904	81,876.791	241,894.735
1905	97,505.140	228,967.985
1906	100,336.679	229,581.305
1907	112,091.670	238,388.572
1909	122,663.885	287,570.315
1910	136,935.199	344,292.337

Do těchto sum započteny jsou též pense.

Vydání válečná:

	Námořnictvo	Armáda
1. válka floridská	45,280.724	69,751.611
2. válka mexická	33,550.831	88,500.208
3. válka občanská	314,223.000	
1862	(za čtyři leta)	389,173.000
1863		603,314.000
1864		690,391.000
1865		1.030,690.000
4. válka španělská (1898—1901) .	297,063.000	601,232.000
5. válka světová		16.000,000.000

Tato obrovská vydání, zejména vydání za světové války, způsobila, že veřejnost žádala kompetentních vojenských kruhů o politiku ekonomie, která konečně byla uskutečněna t. zv. „Plane of Economy". Tímto plánem bylo nařízeno šetřiti, zejména též na vojenských operacích, které byly dotud považovány za naprosto nezbytné, a bylo prohlášeno zásadou, že povolené částky pro armádu nemusejí býti nezbytně vydány. Kromě toho bylo zdůrazněno, že jakékoliv vydání musí býti vždy odůvodněno naprostou nutností.

Těchto zásad dbalo se pečlivě; za nové administrace (1921) bylo z vydání, povolených kongresem na armádu, vráceno pokladně USA $ 13.431,440.000. V témže čase bylo odhadováno, že úhrnná vydání na armádu budou ke konci fiskálního roku 1921 větší asi o $ 15.000,000.000 než částky, povolené kongresem. Pečlivým prováděním zásad podle „Plane of Economy" nejen nebylo na konci fiskálního roku onoho deficitu, nýbrž z povolených sum zbylo $ 13.000.000.000, a ty byly vráceny ministerstvu pokladu.

Hlavní zásady „Plane of Economy", jimiž se mají změniti vojenská vydání, a jimiž byla již vojenská vydání částečně změněna, jsou:

a) Ekonomie při dovážení osob, potřeb; ekonomie při používání motorových vozidel, nahrazování civilních úředníků kvalifikovanými vojíny, kdekoliv by bylo lze.

b) Od 1. března do 30. června 1921 byl počet civilních zaměstnanců v departmentu války ve Washingtoně zmenšen z 9623 na 6429, t. j. o 33 procenta. Za touž dobu byl počet civilních zaměstnanců ministerstva války, úřadujících mimo Washington, zmenšen s 80.483 na 62.115, tudíž o 23 procenta.

c) Úprava platů vojenských zaměstnanců civilních.

d) Vzdání se nemovitostí, jichž není nezbytně zapotřebí k účelům vojenským. Podle přehledu nemovitostí, sepsaného za tím účelem, používala vojenská správa mnohých objektů, jichž mohla postrádati beze vší újmy. Vzdavši se jich, přispěla značně ke zmenšení všech výdajů.

e) Zavedení nového systému (t. zv. mírového systému) pro uschovávání válečného materiálu. Podle tohoto systému byla nebo bude ještě zrušena řada menších skladišť, a byla nebo budou zřízena t. zv. ústřední skladiště v nejdůležitějších střediscích. V těchto ústředních skladištích jest aneb bude uschováván materiál nejrůznějších vojenských oddílů (pěchoty, artilerie, kavalerie a pod.). Velitelem těchto skladišť jest důstojník, který dbá přesně, aby správa skladišť byla co nejúspornější. Za tři měsíce tohoto systému zmenšilo se vydání jen v New-Yorku (New York Intermediate Depot) úhrnem o $ 312.164.12.

Podobně ve Washingtoně (Washington General Intermediate Depot) zmenšilo se vydání za tutéž dobu o více než $ 100.000.00 ročně.

f) Částečné zrušení vojenských táborů (camps), nejsou-li nezbytné pro cvičení „národní stráže" a „organisovaných záloh".

g) Prodloužení služební lhůty důstojnictva a mužstva na Panamě a Hawaiských ostrovech, mají-li míti nárok na zaplacení cestovních vydání při návratu do Spojených států.

h) Revise rozpočtu pro výstroj vojska.

i) Reorganisace kontroly patentů, důležitých pro vojsko neb obchod. Doufá se, že se reorganisací patentního oddělení generálního zástupce značně zmenší výdaje, přizná-li se Spojeným státům právo vyráběti patentované předměty, používati jich a prodávati je, aniž vláda byla povinna kupovati patenty od majitelů.

j) Konsolidace jednatelství; na př. armádní tiskárny budou zrušeny, agendu jejich převezme tiskárna Quartermaster Corpos.

k) Zmenšení nákladů na vojenská učeliště. Draze placení civilní učitelé mají býti nahrazeni vojenskými instruktory, vychovanými zvláště pro vojenská učeliště.

Touto úspornou kampaní nejen bylo již mnoho ušetřeno, nýbrž dán hlavně základ hospodárnosti i pro budoucí vojenské operace.

Ke zmíněným zásadám druží se další z nejdůležitějších, totiž snaha, zmenšiti počet pravidelného vojska. O ní bude promluveno na jiném místě.

Množství vojska Spojených států od r. 1916.

Podle zprávy ministerstva války pro rok 1916 měla armáda Spojených států dne 30. června 1916 4.843 důstojníků a 97.013 mužů; přibylo tedy proti roku 1915 227 důstojníků a 1.248 mužů. K tomu je třeba připočísti filipinské skauty se 182 důstojníky a 5.603 muži.

Armáda Spojených států byla v té době rozložena takto:

	důstojníků	mužů	úhrnem
ve Spojených státech . . .	3.622	67.416	71.038
na Alasce	23	769	792
na Filipinských ostrovech:			
pravidelného vojska . .	480	11.404	11.884
skautů	182	5.603	5.785
v Číně	41	1.233	1.274
na Portoriku	35	679	714
na Hawai	333	8.112	8.445
v Panamském pásmu . . .	253	6.846	7.099
porůznu v cizině	56	554	610
úhrnem . . .	5.025	102.616	107.642

Zákon ze dne 3. června 1916 rozmnožuje národní vojsko velmi značně. Podle něho tvoří „národní vojsko" Spojených států: 1. pravidelné vojsko, 2. národní stráž, 3. reserva. Všechny tyto druhy jsou již v míru. Za války se tyto tři třídy doplňují armádou dobrovolníků. Mírového pravidelného vojska má podle tohoto zákona býti dne 30. června 1921: 11.450 důstojníků, včetně 182 důstojníků filipinských skautů, a 23.580 mužů, včetně 5.733 filipinských skautů.

Národní stráž za touž dobu 17.000 důstojníků a 440.000 mužů.

Množství vojska v roce 1917.

Dne 6. dubna 1917 (vypovědění války) mělo americké pravidelné vojsko: 5.959 důstojníků a 127.151 mužů.

Dne 30. června 1917 měla armáda Spojených států:

	důstojníků	mužů
pravidelného vojska . . .	6.169	238.455
filipinských skautů . . .	163	5.570
národní stráže	3.803	107.320
reservy	21.543	35.000
národního vojska	—	—
úhrnem . . .	31.678	386.345

Takto byla rozmnožena americká armáda zákonem ze dne 18. května 1917.

Množství vojska v roce 1918.

Stav dne 30. června 1918:

	důstojníků	mužů
pravidelného vojska . . .	10.336	709.251
filipinských skautů . . .	156	6.172
národní stráže	16.978	417.431
reservy	86.282	80.000
národního vojska	49.118	923.961
úhrnem . . .	162.870	2,056.815

V den příměří, dne 11. listopadu 1918, měla americká armáda úhrnem 3,564.163 důstojníků a mužů, t. j. více jak 25 procent mužské populace ve stáří od 18 do 31 let konalo válečnou vojenskou službu.

Demobilisace v l. 1918—1920.

Demobilisace se počíná příměřím, t. j. 11. listopadu 1921. Mezi prvními byli demobilisováni ti, kteří byli v době příměří na půdě Spojených států; vojenská tělesa v Evropě byla povolávána, jakmile bylo lze opatřiti prostředky dopravní. Jak rychle byl uskutečněn návrat pomocné armády v Evropě, o tom nejlépe svědčí, že koncem srpna 1919 byla v Evropě jen jediná divise s několika málo vojenskými jednotkami. Do 30. června 1920 vrátilo se do Spojených států úhrnem 2,056.835 mužů vojska.

Všeobecně lze říci, že demobilisace armády Spojených států byla skončena dnem 1. dubna 1920.

Množství vojska v roce 1920.

Dne 30. června 1920 byla americká armáda rozložena takto:

	důstojníků	mužů
ve Spojených státech . . .	13.416	145.192
na Filipinách	599	18.925
na Hawai	233	4.902
v Panamě	214	4.558
v Číně	65	1.278
na Alasce	21	854
v Evropě	809	15.833
na Portoriku	42	1.450
v Sibiři	3	2
na moři	121	1.383
úhrnem . . .	15.523	194.377

Množství vojska v r. 1921—1922.

Pro fiskální rok 1921 stanoveno množství pravidelného vojska Spojených států na 280.000 mužů a 17.717 důstojníků; tento počet měl však býti zmenšen 1. října 1921 na 150.000.

Dne 22. června 1922 přijat byl domem zástupců, 175 proti 39 hlasům, zákon, jímž byl počet pravidelného vojska stanoven pro fiskální rok 1922—1923 na 125.000 mužů a 12.000 důstojníků. Podle tohoto zákona má býti, počínaje 1. lednem 1923, propuštěn každý sedmý důstojník pravidelného vojska.

(Budoucně dále.)

Armáda španělská.

Povinná služba vojenská byla zavedena ve Španělsku zákonem z roku 1911; organisace armády stanovená zákonem z 29. června 1918 se teprve zvolna a postupně uskutečňuje.

Podle branného zákona konají se odvody v měsíci lednu a vztahují se na všechny muže, kteří téhož roku dosáhnou jedenadvacátého roku. Kontingent činí 120.000 mužů a jest rozdělen na dvě skupiny, jež se losují. První skupina jest povolána na tři roky, druhá jen na dobu výcviku.

Služba vojenská trvá celkem osmnáct let: v řadové službě 3 roky, v první záloze 5 let, v druhé záloze 6 let, v domobraně 4 roky. Vojáci v aktivní službě, vyznají-li se v určitém civilním povolání, mohou obdržeti dovolenou na dva, tři nebo šest měsíců nebo jsou po dvouleté službě propuštěni na trvalou dovolenou. Těm, kteří znají praktický i theoretický výcvik desátníka, uvolí se zaopatřiti si výstroj

a stejnokroj a zaplatí taxu 1000 nebo 2000 peset, zkracuje se aktivní služba na 4 měsíce v prvém roce a na 3 měsíce v roce druhém a třetím nebo na 3 měsíce v roce prvém a na 2 měsíce v roce druhém a třetím.

V dubnu r. 1921 předložila vláda parlamentu návrh nového branného zákona, podle něhož by trvala služba vojenská 24 let, a to: 2 leta v řadové službě, 8 let v první záloze, 8 let ve druhé záloze, 6 let v domobraně. Skupina, o niž se losuje a jež se povolává jen na dobu výcviku, a vojíni, jimž se služba zkracuje, mají býti ponecháni z důvodů rozpočtových. Početní stav ve správním roce 1921—1922 byl stanoven na 198.745 mužů, ale vzhledem k událostem v Marokku byl značně překročen. Návrh zákona předložený parlamentu 6. dubna 1922 stanoví počet stálé pozemní armády na rok 1922—1923 na 215.949 mužů.

Výdaje na vojsko na správní rok 1922—1923 činí podle rozpočtu na vojsko evropské 490,638.244 peset, na Marokko 316,218.624 peset.

Nejvyšším velitelem vojska i loďstva jest král. V čele administrativy jest ministr války. Centrální administrativa: ministerstvo války (sekretariát, intendance, deset sekcí zbraní a služeb), ústřední štáb armády, stanovený dekretem z 21. ledna 1918 a rozdělený na šest kanceláří, v jehož čele stojí náčelník, predestinovaný generalissimus pro dobu války (dnes kapitán generál Aizpuru), nejvyšší válečná a námořní rada, jež se skládá z generálů, admirálů a viceadmirálů a jež řeší v poslední instanci všechny vojenské otázky, vrchní velitelství halapartníků (osobní stráž králova), vrchní ředitelství karabiníků, vrchní ředitelství občanské gardy, vrchní velitelství sboru invalidů, generální vikariát vojenského duchovenstva.

Mírová armáda se skládá: z armády poloostrovní, z posádek na Baleárech a ostrovech Kanárských a z koloniální armády africké.

Armáda na poloostrově jest rozdělena na osm oblastí (armádních sborů), každá oblast rozdělena jest na okresy, v jichž čele stojí vojenský guvernér. Tato armáda má šestnáct pěších divisí.

Pěší divise se skládá ze 2 brigád (po 2 plucích), z 1 pluku lehkého dělostřelectva, 1 pluku těžkého dělostřelectva, 1 parku divisního, z 1 praporu zákopníků, z 1 oddělení světlometů a z 1 roty telegrafistů kromě jednotek intendančních a zdravotních.

Jezdecké divise jsou celkem tři. Divise jezdecká skládá se ze tří brigád (po třech plucích), z jednoho praporu cyklistů, z jedné skupiny dělostřelectva, z oddílů ženijních, intendančních a zdravotních.

Do těchto divisí nejsou pojaty: 3 pluky pro námořní základny, 1 pěší cvičný prapor, 14 praporů horských myslivců, 1 jezdecká cvičná skupina, 3 pluky horského dělostřelectva, 1 cvičná skupina dělostřelecká, jednotky dělostřelectva proti letadlům, 1 pluk mostařů, 2 pluky železniční, 1 prapor radio, 2 prapory balonové a jednotky letecké.

Zbývá ještě organisovati: 3 prapory cyklistických myslivců, 12 praporů horských myslivců, 2 pluky lehkého dělostřelectva, 7 pluků těžkého dělostřelectva, jednotky protiletadlového dělostřelectva, 1 pluk telegrafistů.

Na ostrovech Kanárských a Baleárech jsou tři neodvislé oblasti se zvláštní organisací. Doplňování děje se z vlastních zdrojů.

Armáda koloniální má dnes 68.500 mužů, a to: 53.000 Španělů, 10.500 domorodců, 5000 mužů cizinecké legie. (Podle Rev. Mil. Fr. č. 22 z r. 1923.) Wf.

RŮZNÉ.

VII. mezinárodní závod do vrchu ze Zbraslavě do Jílovišť.

Živá účast našich vojenských kruhů na větších sportovních podnicích, které se svým významem a povahou jakkoliv dotýkají zájmů a činnosti některých speciálních odvětví služby vojenské, projevuje se stále výrazněji.

Oficiální osoby a představitelé nejen neopomíjejí žádné příležitosti, aby svou přítomností zdůraznili společný zájem s občanstvem na povznesení naší národní vážnosti, a s nevšední ochotou poskytují k tomu všemožné podpory, ale i četní soukromníci účastní se činně podobných podniků, dokazujíce svými výkony rovnocennost našich příslušníků se sportovci domácími i cizími.

Jak dovedou někteří členové naší armády výhodně uplatniti ve sportu svou energii, zručnost a své odborné znalosti, toho pěkným důkazem byl závod motorových vozidel, pořádaný automobilním klubem republiky československé dne 29. dubna t. r. na trati ze Zbraslavě do Jílovišť.

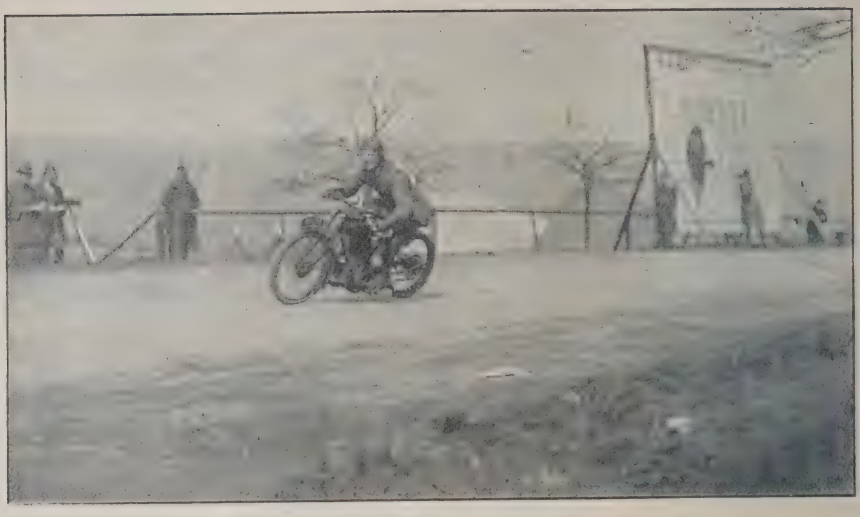

Kpt. V. Kučka na stroji A. J. S. v t. zv. „Metalurgické zatáčce" pod Bání.

K tomuto českému, již klasickému závodu, pořádanému na ideální trati, dlouhé 5.6 km, obdobné horským silnicím, bylo přihlášeno úhrnem 85 různých vozidel domácích i cizích, z nichž byly 3 scootery, 6 kol s pomocným motorem, 31 motocyklů (solo), 4 sidecary, 4 cyklecary, 26 automobilů cestovních a 6 závodních. Mezi motocyklisty přihlášeno bylo 10 jezdců vojenských, důstojníků a rotmistrů, příslušníků různých zbraní, jejichž součásti výstroje jest motocykl.

Považíme-li, že se závodů účastnili většinou zkušení staří závodníci, s hojnými a delšími zkušenostmi, byla našim jezdcům konkurence zajisté ztížena.

Tím významnější a potěšitelnější jest, že sedm našich závodníků se čestně umístilo pěknými výsledky; dva z důstojníků (oba od čs. autovojska) pak dokonce získali ve svých kategoriích první cenu a odměněni byli zlatými medaillemi.

V kategorii motocyklů do 250 cm³ v čase 4 : 52.9 nadp. M. Ziegler se strojem New Imperial dojel prvý k cíli, překonav rekord 8 : 34.7 z roku 1922; v kategorii motocyklů do 350 cm³ zvítězil kpt. V. Kučka na stroji A. J. S. časem 4 : 05.2, a překonal poslední rekord 6 : 59.2 v této kategorii, dosažený v r. 1921. Také kpt. Dúbravec se strojem Douglas v kategorii motocyklů do 500 cm³ nabyl pěkného výsledku 6 : 28.5

Ze čtyř kategorií, v nichž byli zařaděni vojenští letci, získávají tedy ve dvou kategoriích první cenu.

Ing. kpt. K. Mayer.

Přednášky francouzského generála Ferrié v Praze. Koncem měsíce dubna přijel do Prahy proslulý odborník v oboru praktické radiotelegrafie, člen francouzské akademie věd a inspektor vojenské telegrafní služby generál Ferrié a proslovil zde dvě odborné přednášky. První přednáška konala se 23. dubna ve staroměstské radnici o nynějším stavu praktického upotřebení telegrafie a telefonie bez drátu. Stručný její obsah byl asi tento:

Vysílače vln, jichž se nyní užívá, jsou konstruovány na jednom z těchto čtyř principů: Vybíjení kondensátoru jiskrou, oblouk Poulsenův, alternátor o vysoké frekvenci, lampa o třech elektrodách. Nejvíce se užívá obou posledně uvedených principů. Alternátory o vysoké frekvenci, zdokonalené v poslední době inženýry Bethenotem, Latourem a Jolym, jsou dnes nejoblíbenější pro velké stanice, kdežto lamp o třech elektrodách se užívá pro malé a střední stanice. Nové stanice (St. Assisse) mají vysílací rychlost 100 slov za minutu.

Přijímací aparáty jsou opatřeny sesilovači, konstruovanými s použitím lamp o třech elektrodách.

Provádějí se studia za účelem překonání perturbací, jež dosud ruší přijímání.

Bezdrátová telefonie užívá lampových generátorů (první pokusy byly konány s obloukem Poulsenovým), jež vysílají vlny nepřesahující 3000 m. Vzhledem k malé délce vln jsou vzdálenosti,

na něž jest dobře slyšeti, dosud omezeny.

Francie jest dnes nejlépe vypravenou zemí, neboť má dvě nejsilnější stanice světa: St. Assisse a Bordeaux. Její vnitrozemská i koloniální síť bude do konce roku 1924 téměř úplná. Ve Spojených státech a v Anglii jsou radiová spojení rovněž v rozvoji. Československo staví vnitřní síť a brzy bude míti silnou stanici v Poděbradech (100 KW).

I v radiotelefonii možno dnes zaznamenati významné praktické výsledky.

Četné jsou dnes praktické aplikace radio-goniometrické. Telemechanika a radiotelefotografie (prováděna po dvě léta franc. inženýrem Belinem), třeba ještě nepřešly k průmyslovému využití, zaznamenávají přece takové pokroky, že možno v těchto odvětvích pro blízkou budoucnost předvídati nová pole působnosti pro praktické upotřebení Hertzových vln.

Druhá přednáška konala se 24. dubna ve fysikálním ústavu české techniky na thema: Pokroky bezdrátové telegrafie ve Francii za světové války a použití telegrafie bez drátu pro vědecké účely. (S pokusy.) Z jejího obsahu uvádíme toto:

Pokroky bezdrátové telegrafie ve Francii za světové války:

Francouzská armáda byla za války ze všech armád nejlépe vypravena po stránce radiotelegrafické; její materiál, který se již od roku 1915 vyráběl sériově, byl zaveden u všech spojeneckých armád a napodoben nepřáteli. Francouzští vojenští odborníci upravili vysílací přístroje, oblouk Poulsenův, alternátor o vysoké frekvenci, vysílací stanice s lampou o třech elektrodách a přijímací přístroje; použili tří-elektrodových lamp jako sesilovačů o nízké i vysoké frekvenci pro přijímání netlumených vln atd., pro telegrafii zemí, přenosné stanice, stanice pro letadla, radiotelefonické stanice a radio-goniometrická měření. Ve vojenské laboratoři sestaven stetoskop, kathodový oscilograf. Telemechanické pokusy v Toulonu a Etampes; systémy k zjišťování polohy letadel. Vybudování stanic v Lyoně, Nantes, Bordeaux a t. d.

Použití telegrafie bez drátu pro vědecké účely:

Neustálé pokroky radiotelegrafické techniky vedou každodenně k novým vědeckým aplikacím vln Hertzových a rozšiřují tak prostředky vědeckého bádání. Měření časových intervalů, jež dělí signály, vysílané dvěma stanicemi bezdrátové telegrafie, snad brzy umožní opakování pokusu Michelsonova. Vysílání „vědeckých časových signálů" vedlo ke klasickému určování rozdílů zeměpisných délek. Radiotelegrafie se dnes užívá ke stanovení zeměpisné polohy míst a ke studiu proměnlivosti zemské přitažlivosti.

Čisté elektrické hodiny, sestrojené prof. Abrahamem na École Normale Supérieure v Paříži, zaznamenávání světelných signálů, práce prof. Longevina o šíření vysokofrekventních vln ve vodě, jež vedly k neobyčejně přesné metodě zjišťování hloubky moře; měření rychlosti zvuku ve vodě, jež provedl Marti v Cherbourgu; studium magnetických vlastností železa za vysoké frekvence; pokusy prof. Hollwecka v laboratoři Curieově o vysílání paprsků α atd.

Z výzkumů Austinových v Americe, Youast-Mesny- a Perotových ve Francii a jiných učenců v Anglii a Italii o perturbačních zjevech možno očekávati zajímavé výsledky pro poznání zemské atmosféry. To vše jsou vědecké aplikace vzešlé z rozvoje vědy a ze zdokonalení techniky Hertzových vln.

*

Ze života generála Ferrié podáváme některá hlavní data: Studoval na vojenské technické škole, z níž vyšel jako nadporučík ženijní služby. Jako mladý kapitán byl přidělen stavebnímu okruhu v Albertvillu a po krátké době byl přidělen vojenskému telegrafnímu skladu v Paříži. Tam věnoval se cele studiu elektřiny a telegrafie bez drátu a v této době vypracoval též základy pro organisaci vojenské služby radiotelegrafické. V téže době vydal první práce v oboru bezdrátové telegrafie. Gen. Ferrié nevěnoval se však jenom výzkumné činnosti, ale zúčastnil se též dvou vojenských výprav do kolonií. V roce 1902 byl vyslán na Martinik, který po přetržení kabelu při výbuchu sopky Pelée spojuje s Quadelupem radiotelegrafií. V r. 1918 odjíždí pak do Maroka a tam používá poprvé bezdrátové telegrafie k účelům vojenským. Umísťuje malé radiotelegrafické stanice na různých místech, kde generál d'Amant zřídil strážné posádky. Ty fungovaly až do zřízení normálního telefonního spojení. Francouzský křižník „Kleber" byl opatřen mocnou stanicí bezdrátové telegrafie a spojen přímo s Eiffelovou věží v Paříži (1900 km). Od roku 1909 až do války předsedal Ferrié organisaci bezdrátových telegrafních stanic na automobilech, určených pro generální štáby, a organisaci bezdrátové telegrafie na vzducholodích. Do té doby spadá konečné zřízení stanice v Eiffelově věži, kterou opatřil jiskrovou stanicí o 100 HP a umístil ji v podzemí. Tu zná dnes celý svět. Za jeho vedení byly zřízeny vysí-

lací stanice radiotelegrafické v aeroplánech. Ve světové válce měl Ferrié vynikající účast na rozvoji vojenské radiotelegrafie. Byl jmenován technickým ředitelem vojenské radiotelegrafie. Jeho obezřetnému vedení i výsledkům jeho vědeckého badání děkuje francouzská vojenská telegrafie, že měla výborné přístroje, které vynovovaly všem požadavkům na ně kladeným. Jemu děkuje francouzská armáda nejen za toto materiální zaopatření, ale i za vyškolené důstojníky a učence, kteří s ním v souhlasu pracovali na rozvoji radiotelegrafie. Na jeho popud byly zřízeny tři telegrafní sítě přijímací, odvislé na Eiffelovu věž, stanice v Lyoně a středisko přijímacích stanic v Bordeaux. Francii nemohly tedy uniknouti rozhovory ani nepřátel ani neutrálů.

Po ukončení války byl generál Ferrié jmenován inspektorem vojenské radiotelegrafické služby. Je členem mnoha učených korporací francouzských i cizích, čestným doktorem university oxfordské, presidentem mezinárodní vědecké radiotelegrafické společnosti atd. Od roku 1911 jest též profesorem bezdrátové telegrafie na vysoké škole elektrotechnické. Tn.

Posádkové knihovny ve Francii vznikly z podnětu generála Cissey, ministra války, roku 1872. Prvním rokem založeny byly tři a to ve Versaillích, Paříži a Lyoně, roku 1873 již dalších třináct a rok poté ještě deset. Vhodné místnosti byly voleny vždy mimo budovy vojenské uprostřed města. Roku 1885 funguje již 86 posádkových knihoven a ve vojenském rozpočtu je na ně věnováno 145.000 franků. Počet knihoven vzrůstá od té doby pravidelně asi o šest ročně až do roku 1894, kdy nastala v zakládání knihoven stagnace. Za pět let vzniklo celkem jen 7 knihoven, takže jich r. 1899 bylo celkem 138. Vznikem nových posádek v jižním Alžíru a v Maroku vzrůstá také počet posádkových knihoven. Když vypukla válka roku 1914, bylo jich na 200. Za války jich mnoho zaniklo nedostatkem prostředků, mnohé byly opuštěny, mnohé zničeny nebo poškozeny. Po válce věnována knihovnám zvýšená péče, zvláště v Alsasku a Lotrinsku a pak všude, kde mají Francouzi své vojenské misse. Roku 1920 založeno nových 35 knihoven, 19 roku 1921 a 23 roku 1922. Dnes má francouzská armáda 283 posádkových knihoven. Od října 1919 do prosince 1922 věnovalo ministerstvo války těmto knihovnám 80.000 svazků, a to: z vojenství 23.000, námořnictva a kolonie 3500, vědy technické 6500, dějin a zeměpisu 27.000, sociologie 12.000, krásných umění 2000, beletrie 6000. Wf.

Letecká politika Anglie. Anglický časopis „The Aeroplane" v čísle z 21. března t. r. srovnává vzdušné síly Francie a Anglie asi takto:

„V listopadu roku 1918 měla Francie 3.600 letadel vojenských — dnes jich má 1.260. Jest třeba, aby si anglický parlament povšiml, že je našich leteckých sil dnes asi jedna desetina válečného stavu, kdežto Francie zmenšila počet letadel jen o jednu třetinu. K tomu však třeba podotknouti, že ¾ anglické vzdušné armády jsou v koloniích, kdežto Francie má ¾ letadel doma.

Ve skutečnosti máme k svému zajištění jen 5 leteckých rot, z nich jen jedna jest stihací a čtyři jsou bombardovací. Ve Francii mají však 32 roty stihací a stejné množství rot bombardovacích. Kromě toho mají Francouzové v programu na rok 1925 2.180 letadel a Anglie jen 575.

V roce 1922 bylo v Anglii vyrobeno 200 letadel vojenských i civilních, ve Francii bylo však postaveno 300 letadel civilních a 3000 vojenských, a francouzský letecký průmysl zaměstnává 9.250 dělníků, kdežto v průmyslu anglickém jest jen 2.500 dělníků. I bez zvláštních úvah politických jest zřejmo, že může nejspíše za deset let dojíti k válce mezi Anglií a Francií. Jest však jisto, že taková válka jest málo možná, neboť Francie dobře ví, kdyby se vrhla na nás, že jí vpadne do zad Německo.

Přesto však třeba míti na zřeteli nervositu latinských ras (ženský faktor), která může Francii v záchvatu domýšlivosti přiměti k výpadu proti Anglii, zvláště bude-li se obohacovati na útraty Německa.

Mírové smlouvy jsou pouhé papíry a všechna historie nás učí, že se smlouvy dělají, aby se roztrhaly a jsou dodržovány jen tak dlouho, dokud jsou užitečné. Pro tyto důvody jest také pro naši budoucnost třeba zvítěziti nad Francií ve vzduchu, jako dříve bylo užitečné triumfovati nad Německem na moři.

Nynější situace (shora uvedená) není však tak černá, jak se jeví čísly na papíře. Naše královská vzdušná síla („R. A. F.") byla by s to, aby zvítězila nad vzdušnými silami francouzskými s jistotou jedné k třem až čtyřem. Francie totiž nemůže ve skutečnosti nikdy užíti více než jedné desetiny svých sil pro svou chybnou organisaci; nesmíme také zapomínati, že za války byla průměrná schopnost francouzské letecké roty menší než schopnost roty anglické, ačkoli Francie měla několik výborných stíhacích letců.

Jest vždy dobře připomínati, že ke konci roku 1917 mohlo nebo chtělo překročiti německou frontu všeho všudy 50 francouzských letadel; také počet smrtelných úrazů ve francouzských školách pilotních značně převyšuje počet zabitých nad nepřítelem, a že se němečtí letci, dříve než se postavili na úseky fronty proti anglickým letcům, zaučovali proti francouzským eskadrilám, poněvadž angličtí letci byli nebezpečnější.

Musilo-li anglické námořnictvo, naše hlavní obranná síla, míti dvě lodi proti jedné lodi nepřátelské — pak, děj se co děj, musí naše vzdušné síly, které jsou naší první obrannou linií, postaviti dva letadlové trupy proti jednomu nepřátelskému." F.

Výsledky mírové konference v Lausanne. Mír s Tureckem byl sice podepsán 10. srpna 1920 v Sèvres, nebyl však ratifikován a nevstoupil tudíž nikdy v platnost. Válka nebyla ani skončena, neboť došla částečného pokračování ve válce mezi Řeckem a Tureckem, která skončila úplnou porážkou řecké armády. Na zakročení velkých mocností došlo nejprve k příměří a potom k mírovým jednáním, pro které bylo zvoleno Lausanne. Konference byla zahájena 20. listopadu 1922 a trvala až do prvních dnů února r. 1923, kdy byla odročena; byla odložena na 15. duben. Mimo první zahajovací schůzi, jíž předsedal president konference švýcarské, mělo veškeré jednání ráz naprosto neveřejný. Bylo vydáno pouze komuniké. Předsednictvo tvořili předsedové delegací zvoucích mocností, a to: pro Anglii Lord Curzon, pro Francii velvyslanec Barrière, pro Italii markýz Garroni. Generálním tajemníkem byl Francouz Massigli. Mimo to zastoupeny byly delegacemi: Japonsko, Spojené státy severoamerické, Řecko, Rumunsko a Jugoslavie. V čele turecké delegace stál Ismet paša.

Konference sešla se za okolností zvláště nepříznivých. Reparační otázka ovládala evropský obzor a posunovala těžiště pozornosti Evropy mimo konferenci; nescházelo pokusů, aby anglo-francouzská spolupráce byla v budoucnosti zkalena.

Těžisko jednání bylo v zákulisí. Konference vytvořila tři věcné skupiny, t. j. tři komise, které připravovaly látku pro subkomise. První komise (politická) obírala se otázkami územními, vojenskými a otázkou mořských úžin. Druhá řešila otázku cizinců a menšin v Turecku; třetí projednávala předměty finanční a hospodářské, přístavy, dráhy a otázky zdravotnické.

Turecká delegace, opojená svými vojenskými úspěchy, byla velmi tvrdošíjná; spoléhala na to, že potřeba brzkého míru na východě a potřeba věnovati se cele řešení jiných, ještě naléhavějších problémů, požene mocnosti k ústupkům. Ve svém odporu byla podporována učinně delegací ruskou; to se zvláště ukázalo při jednání o „otázce úžin". Spojenci žádali, aby úžiny byly otevřeny a odzbrojeny; Rusko odporovalo, tvrdíc, že otevřené úžiny rozšíří zápasiště, že tedy neposlouží míru; naopak, že je třeba přirozené a opevněné přehrady mezi dvěma zajmovými sférami. Značné obtíže řešení této otázky byly překonány rozhodným vystoupením lorda Curzona, jímž byli Turci donuceni přijati zásadu svobody úžin.

Jednání stávalo se zdlouhavým; tu usnesli se spojenci 31. ledna t. r. předložiti Turkům výsledek svých úvah o lausannském míru s krátkou lhůtou k odpovědi, přijmou-li jeho ustanovení či nikoliv. Výsledky doznaly neústupností Turků značných změn; ježto pak turecká delegace trvala na tom, že hospodářská ustanovení musí býti z mírové smlouvy vyňata, což spojenci prohlásili za úplně nepřijatelné, byla konference přerušena. („Zahraniční politika", 1923, str. 441.)

Letadla Leonardo da Vinci. Touha dosáhnouti „nebeských výšin" je prastará a objevuje se již v nejstarších dokladech o lidských snahách. O tom píší indoevropské náboženské knihy a prastaré knihy čínských pěvců a filosofů toužících dobýti „šířky" místo „výšky". Je přirozené, že i Leonardo da Vinci, genius, který se snažil získati lidstvu všechny schopnosti, kterých se člověku nedostalo, chtěl činně zasáhnouti do tohoto všelidského snění a pokoušel se uskutečniti tuto největší a na prvý pohled nedosažitelnou touhu lidskou. Jeho studia přivedla ho sice dosti blízko k rozřešení; dotkl se všech způsobů, jak by vzlétla tělesa těžší než vzduch, ale nedožil se úspěšných výsledků. Studuje let nejprve fysikálně, pokouší se o něj po způsobu plování uvažuje, zda by nebylo lze napodobiti let netopýří — let ssavce — všímá si poletujících semen rostlinných a sestrojuje „vzdušný šroub", podobný vrtuli se svislou osou (pro výškové lety). Výsledky musil tajiti; jeho pokusy mohly v jeho době býti pokládány za čertovo kouzlo!

(Podle čas. „Práce a vynálezy" 1923.)

—xy.—

Z NAŠICH REVUÍ.

„Důstojnické Listy" (týdeník Svazu čs. důstojnictva), ročník III., číslo 19. U příležitosti příjezdu maršála Foche do Prahy věnovaly „Důstojnické Listy" zvláštní číslo tomuto velikému vojevůdci Dohody. Toto číslo, vypravené s velikou pečlivostí, přináší několik významných článků. Zmiňujeme se o nich stručně. Št. kpt., gen. št. Frant. Vejmelka věnuje svou stať životu a činnosti maršála Foche až do světové války a nástinu jeho válečné teorie, kterou uložil ve svých vojenských dílech. Major gen. št. dr. Ant. Basl líčí ve své studii činnost maršála Foche ve světové válce, nejprve jako velitele armádního sboru, později jako velitele armády, jako náčelníka hlavního štábu francouzské armády a předsedy Výkonného výboru nejvyšší válečné rady a posléze jako hlavního velitele spojeneckých armád. Plukovník gen. št. V. Klecanda líčí Foche jako člověka, vojáka i jako nejvyššího velitele spojeneckých vojsk a jeho velkolepý manévr v roce 1918. Foch staral se nejdříve o likvidování trojúhelníkových výstupků, kterých Němci dobyli svými částečnými útoky, různými co do času i co do místa. Takto zlikvidoval Foch březnový útok Němců na Amiens, dubnový německý útok na Callais a květnový na Chateau Thierry. Mnoho se mluvilo o úderném vojsku Ludendorffově. Tato speciální vojska měla jistě značné taktické výhody pro Němce, kteří dosahovali velikých taktických úspěchů. Ale měla i své velké nevýhody. Rozdělením německé armády na část údernou a obrannou se stalo, že po dlouhotrvající válce a po velikých ztrátách scházelo v obranných jednotkách odborné mužstvo, že nebyly obranné jednotky, z nichž byli nejlepší vojáci vybráni pro útočné skupiny schopny útoku. Byla to jedna z příčin, proč Ludendorff vedl svůj útok vždy jen na úzké frontě. A proto zůstala spojenecká vojska jednolitá, poněvadž Foch vzepřel se projektu vytvoření úderných vojsk v armádě francouzské a anglické. Této okolnosti Foch využil. Po likvidaci trojúhelníkových německých výstupků přešel do ofensivy na celé frontě, všude útočil, vedl ránu za ranou proti německé frontě, stlačuje Němce na jejich komunikační linie. Známá zásada operovati na strategický cíl — komunikace nepřítele — uplatnila se ve Fochově manévru zajímavým způsobem. Foch nesnažil se především frontu protrhnouti, nýbrž, ujasňuje si charakter soudobé války i materialistické názory Němců, zatlačoval je koncentricky na jejich komunikace a zadusil vynucenými německými evakuačními transporty pravidelnou zásobovací práci v německém zápolí. Němci měli v zápolí celé své vojenské fronty, vypouklé k Arrasu, St. Quentinu a Verdunu, pouze 4 rokádní železnice, a to: Cambrais-Vousiers, Lille-Sedan, Ipres-Mety a Namur-Luxemburg. Když z celé německé vypouklé fronty koncentricky počaly se sjížděti evakuační transporty a přesekávaly tyto komunikace, je pochopitelno, že došlo v německém zápolí ke krisi. Tato krise stačila, aby Němci žádali o příměří. Foch připravoval též protržení německé fronty v Lotrinsku ve směru na Mety. Tímto nástupem byl by odřízl německou armádu od Rýna. Ale k tomu nedošlo. Němci, nemajíce záloh, žádali o příměří. Foch věděl, že válka není sobě účelem, nýbrž že má vnutiti nepříteli podmínky míru. Němci prosili o mír a Foch vzdal se svého velkolepého manévru.

„Studovati Focha nebude jistě věc snadná. Foch zná mnoho, poněvadž se mnoho učil a mnoho četl. Ale nejen to. Všemu, o čem pracoval, co přijal od jiných, dal svou vlastní pečeť a tak vlastně stvořil slavnou a silnou doktrinu. To není fráse. Kdo bude chtít studovat Foche, bude musit nezbytně sáhnouti po jeho dílech, v nichž uložil své názory a soudy, své zásady a nauky. Jsou to dvě velké práce (Des Principes de la Guerre a Conduite de la Guerre) a dva menší spisky (La Bataille de Laon [mars 1814] a Eloge de Napoléon)". Tato slova napsal kpt. R. Wolf ve svém článku „K literatuře o Fochovi". Příští historik bude také musiti kriticky probádati všechno, co již o Fochovi bylo napsáno. A aby našim vojenským odborníkům byla tato práce ulehčena, sebral kpt. Wolf všechna, pokud to bylo možno, samostatná díla o velikém maršálkovi, zároveň s jejich stručnou charakteristikou. Vedle těchto článků uveřejnily „Důstojnické Listy" několik vzpomínkových črt, vztahujících se k Fochovi. Fochovo číslo „Důstojnických Listů" sestaveno jest velice pečlivě a podává názorný obraz o životě a díle tohoto největšího současného vojevůdce. Tn.

Moře. Orgán Námořní společnosti čsl. a Svazu čsl. námořníků a plavců. Roč. II. 1923.

Čís. 1.: Ing. J. Vaněček pojednává o „Překocení brasilského parníku „Avaré", když opouštěl dok v Hamburku 16. června 1922; zahynulo

při tom 26 mužů brasilské posádky a 13 německých dělníků. Nestěstí bylo zaviněno tím, že nebyly zcela naplněny vodní komory dvojitého dna lodi. Připojená vyobrazení vystihují velmi dobře úmorné práce, aby byla loď zdvižena. „O vlajce a jejím významu" podává informativní článek dr. K. Sichrovský. První díl stati docenta dra D. Panýrka „Úrazy na lodích" je zajímavou statistickou úvahou. xy.

Zprávy o letectví. Vojenský vzduchoplavecký studijní ústav v Praze vydává od počátku tohoto roku sborník, obsahující různé zprávy o letectví. Lednový sešit přináší velmi instruktivní články o vývoji letectví v Belgii, studii o obraně proti letadlům ve Francii, pak zprávu o zkouškách bombardovacích, jež podniknuty byly americkými letadly a jejichž cílem byly vyřaděné německé válečné lodi. Následují předpisy o letu vodních letadel nad vodami i na vodách ve Švýcarsku a pojednává se o torpedových letadlech. Referátem o VIII. mezinárodní výstavě letecké v Paříži a o některých význačnějších událostech v čs. letectví končí se prvý sešit nové velmi zdařilé periodické publikace, která by mohla časem býti vynikajícím vojenským leteckým časopisem. Vojenský vzduchoplavecký studijní ústav v Praze zavděčí se svými publikacemi naší armádě.

Sešit 2., únor 1923, obsahuje podrobné podmínky **„Národní soutěže rychlostní o cenu p. presidenta republiky"**, vyznačuje úkoly naší **„Vzduchoplavecké školy"** v Chebu, již organisoval v r. 1920 major francouzské armády Jean Personne a kterou řídí kpt. Stanovský; „Návrh na získání leteckého dorostu" podává p. F. Instone, který byl uveřejnil v časopise „Times". Další články líčí letecký salon v Paříži a leteckou výstavu v Mnichově. Velké množství drobnějších zpráv z celého světa o letectví doplňuje obsah zajímavé naší domácí revue. Zvláštní zmínky zasluhuje podrobný přehled úředně uznaných světových rekordů do 31. prosince 1922 a zprávy o leteckém ruchu v Německu.

3. sešit Vyslanec Osuský uveřejňuje článek: Omedzujúce predpisy pre nemeckú obchodní aviatiku a ich odraz na udržovanie vzdušnej dopravy na medzinárodných linkách spojeneckých od 1. ledna 1923; navazuje tu na různé články Versaillské smlouvy, kterými byla Německu povolena jen obchodní aviatika, a upozorňuje na pokusy Němců vyhnouti se těmto ustanovením. — Pplk. Fiala: Letecký výcvik ve Francii. — Inž. Trnka uveřejňuje „Zprávu o vzdušní dopravě francouzsko-rumunské vzduchoplavecké společnosti v Praze za rok 1922". To jsou trati: 1. Štrasburk-Praha-Varšava (od 15. 2. 1922), 2. Praha-Vídeň-Budapešť (od 1. V. 1922) a 3. trať čís. 2 prodloužená přes Bukarešť do Cařihradu (od 1. X. 1922). V r. 1922 bylo letů 1191 (v roce 1921: 651), platících cestujících 672 (608), poštovních zásilek domácích 521 kg (275.2 kg), zásilek transitních 2846 kg (793.4 kg), novin 6018 kg (11657 kg), různého zboží 50.075 kg (18.394 kg); uletělo se celkem 628.900 km za 4194 hodin. Nouzových přistání pro poruchu stroje bylo 64 (jedno přistání na 9827 km; v r. 1921: na 10.890 km), nouzových přistání pro nepříznivé počasí 450 (jedno na 1400 km). — Kromě toho obsahuje sešit podrobnou organisaci Vojenského vzduchoplaveckého studijního ústavu v Praze. Různé zprávy poskytují mnoho zajímavých podrobností. —xy—

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Březen 1923.

Lt. col. de Thomasson: **Le projet de loi sur l'organisation générale de l'armée.** Návrh zákona o všeobecné organisaci armády.

Cpt. René Andriot: **Nos Maréchaux de France.** Přednáška pronesená při zahájení retrospektivní výstavy francouzských maršálů dne 30. června 1922.

Pierre Bruneau: **Le rôle du haut commandement au point de vue économomique de 1914 à 1921.** (Pokračování.) Hospodářské ofensivy vrchního německého velitelství. Perioda Falkenhaynova. Válka ponorková. Jednota politická a hospodářská. Dobytí Ukrajiny. Hospodářská ofensiva poválečná na frontě západní. Perioda Hindenburgova-Ludendorffova. (Pokračování.)

Cmdt. A. G.: **L'Avant-Garde du Rhin.** Předvoj na Rýně. Autor studuje možnosti Německa pro případ, kdyby Francie obsadila vojskem Porýní (dnešní situace) a možnosti Francie a všeobecný ráz boje, jejž by bylo dlužno

podniknouti na počátku operací. Předpoklad o možnostech německých. Francouzský manévr. Materiál bojový, materiál zásobovací.

Duben 1923.

Lt.-col. Theodoroff: **La rupture du front de Dobropolie.** Průlom bulharské fronty u Dobropole v září 1918. — Předehra událostí v září 1918. Odvolání armád německých a rakouských. Mravní stav vojska. Stav hmotný. Velitelství. Průlom. Organisace a rozčlenění sil. (Pokračování.)

Malo: **Comme quoi Remigenos Gabu, prince des Mirhattes, s'instruisit les arts de la guerre.** Jak se Remigenos Gabu, kníže Mirhattů, učil uměnám vojenským.

Pierre Bruneau: **Le rôle du Haut commandement au point de vue économique de 1914 à 1921.** (Pokračování.) Úloha vrchního velitelství s hlediska hospodářského za války. Ofensiva na frontě východní. Hospodářská úloha defensivní vrchního francouzského velitelství. Fronta západní. Industrialisace práce. (Pokračování.)

Cpt. B. H. Riddel Hart: **Étude critique du Règlement provisoire de manoeuvres d'Infanterie 1920.** Kritická studie cvičebního řádu pěchoty z roku 1920.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** (Pokračování.) Strategie a operace spojenců na severní francouzské frontě r. 1914. — Armáda pátá. Armáda anglická.

La Revue d'Infanterie.

Duben 1923.

Col. Lemoine: **Études sur le combat d'infanterie.** Studie o boji pěchoty. Pěchota, jezdectvo a letectvo na počátku dotyku s nepřítelem. Zdvojení dotyku v boji moderním. Dotyk s nepřítelem v posici. Dotyk s nepřítelem postupujícím.

Lt. col. Gemeau: **Les Tanks dans l'armée britannique.** Tanky v armádě anglické. Jejich minulost, přítomnost a budoucnost. Bitva na Sommě. Anglická ofensiva dne 15. září 1916. Bitva u Cambrai dne 20. listopadu 1917. Bitva u Amiensu dne 8. srpna 1918. Dnešní stav.

Lt. col. Abadie: **Cooperation de l'infanterie et de l'artillerie d'appui direct dans le combat offensif.** Součinnost pěchoty s dělostřelectvem přímé podpory v boji ofensivním. (Pokračování.) Označení cílů. Spojení a donášení zpráv. Jejich zlepšení.

Le Règlement d'Infanterie Italien de 1922. Italské předpisy pro pěchotu z r. 1922. Taktický výcvik jednotek. Hlídky v boji. Užití palby a střelba taktická.

Lt.-col. Chenouard: **Opérations exécutées par le 319e régiment d'infanterie dans la région de Vaudy.** Operace 319. pěšího pluku v krajině u Vaudy od 18. do 30. října 1918. Překročení Aisny. Útok na výšiny pravého břehu.

Cmdt. Caisez: **Tir du fusil-mitrailleur en marchant.** Střelba z kulometné pušky za pochodu. Střelba podle předpisů. Tvářnost boje. Možnost střelby za pochodu. Kterak se provede.

Aplikační práce taktická.

Lt.-col. Lebaud: **Základy vojenské psychologie.**

Col. Rouet: **La conduite des opérations militaires au Maroc.** (Pokračování.) Taktika pochodová, ubytovací a bojová.

Revue de Cavalerie.

Březen-duben 1923.

...: **Un exercice de cadres de grandes unités de cavalerie au camp de Mailly.** Cvičení velkých jezdeckých jednotek na cvičišti v Mailly. Situace všeobecná. Situace zvláštní dne 6. září večer, dne 8. září večer. Události dne 10. září.

Gen. Détroyat: **Réfléxions sur les championnats du cheval d'armes.** Myšlenky o závodění vojenských koní.

Lt.-col. Langlois: **Cheval et chenille.** Jezdectvo a rychlé tanky.

Cmdt. Bourdonnaye: **Étude rétrospective sur l'armement et le combat à pied de la cavalerie.** Retrospektivní studie o výzbroji a pěším boji jezdectva.

Cpt. Parrit: **Emploi des partisans au Maroc.** Užití nájezdníků v Marokku. Psychologie nájezdníka, jeho výzbroj a způsob bojový. Organisace skupin nájezdných. Velitelství, podpora, úloha.

Cmdt. Latour-Dejeau: **Le 1er corps de cavalerie au cours de l'offensive allemande de mai 1918.** První jezdecký sbor za německé ofensivy v květnu 1918. První období bitvy. Německý útok dne 28. května, zasáhnutí jezdeckého sboru. Útoky německé dne 29. a 30. května.

Lt.-col. Kleeberg: **Quelques opérations de cavalerie sur le front oriental.** Několik jezdeckých operací na frontě východní. Operace německého jezdectva u Molodečna v září 1915. Nájezd první jezdecké divise polské u Kozjatyna 25—27. dubna 1920. (Pokračování.)

Revue d'Artillerie.

Duben 1923.

Cmdt. Graux: **Impressions d'Allemagne. La Thuringe: son histoire et ses légendes.** Dojmy z Německa. Durynsko, jeho dějiny a jeho legendy. Zeměpis Durynska. Eisenach a Wartburk. Du-

rynská landkrabata. Legenda o Tannhäuserovi. Luther. (Pokračování.)

De Bois Saint-Lys: **Quelques méthodes de relèvement.** Několik method měření. Měření theodolitem. (Mathem. studie.)

Col. Verguin: **L'artillerie divisionnaire dans l'offensive.** Divisní dělostřelectvo v ofensivě. (Pokračování.) Užití dělostřelectva moderní divise v předehře ofensivního boje. Pochodový plán divise. Počátek a vykonání pochodu. Příprava k dotyku. Zahájení boje. (Pokračování.)

Cpt. Maisons: **Camions automobiles à gazogènes.** Lehké automobily s plynovými motory.

Cpt. Durette: **L'École d'artillerie de campagne de Fort Sill (États Unis) pendant la guerre.** Škola polního dělostřelectva v pevnosti Sill (ve Spoj. Státech) za války. Organisace školy. Organisace střelnice. Všeobecná organisace výcviku. Škola r. 1923.

Les Helicoptères. Helikoptéry: Perryova, Cookerova a Hewittova, Petroczyova-Karmanova, Berlinerova, Bothezatova, Oehmichenova, Pescarova.

Revue du Génie militaire.

Březen 1923.

Bonnet: **Les ponts militaires autrichiens pour voie ferrée system „Roth-Wagner".** Rakouské železniční vojenské mosty soustavy Rothovy-Wagnerovy. Popis materiálu a jeho charakteristické vlastnosti. Kritická zkouška charakteristických vlastností mostů soustavy Rothovy-Wagnerovy. Vlastnosti všeobecné. Mohutnost. Kostra mostů. Závěr.

Barré: **Étude sur l'établissement des chambres de mine.** (Pokračování.) Výstavba velkých a nadprůměrných šachet.

Revue Militaire Française.

Duben 1923.

Général Huguenot: **Un coup de main historique exécuté par la 132e D. I. le 14. juillet 1918.** Historicky památné přepadení, jež provedla 132. pěší divise dne 14. července 1918. (S jedním náčrtem.)

Lt.-col. M. Fournier: **La Russie au début de 1923.** Rusko na počátku roku 1923. (Dokončení.) Zemědělství. Průmysl. Dopravnictví. Finance. Obchod.

Cmdt. Maurin: **Rôle et emploi de l'artillerie sur voie ferrée.** (Dokončení.) Ofensivní operace německé. Defensivní operace francouzské. Závěr.

Lt.-col. Revol: **Études sur le Haut commandement en Crimée** (1854—55). (Dokončení.) Pélissier a ostatní velitelé spojeneckých armád. Vojsko a štáby. Závěr.

Cmdt. Paquet: **Le 2e Bureau en campagne.** Druhá kancelář v poli. Týká se druhé kanceláře šesté armády v bitvě na Sommě r. 1916. Příprava. Situace nepřátelská. Úmysly protivníkovy. Jeho ostraha. Jeho obrana. Zesilování jeho opevnění. Ústup jeho dělostřelectva. Příchod jeho posil. (Pokračování.) Se třemi náčrty.

Lt.-col. Pagezy: **En marge du Salon de l'Aéronautique.** Poznámky o Salonu vzduchoplaveckém. Váha na jednu koňskou sílu. Zatížení na jeden čtvereční metr. Vztah mezi koeficientem škodlivého odporu a užitečným povrchem. Profil křídel. Faktory užitečného zatížení. Jednoplošníky. Vliv dimensí. Materiál užívaný ke konstrukci. (Pokračování.)

Les Archives de la Grande Guerre.

Č. 40.

Cpt. Kuntz: **La politique des effectifs dans l'armée française de 1914 à 1918.** Politika početních stavů v armádě francouzské za války.

Wilhelm, ex-Kronprinz de l'empire allemand. Autograf předmluvy pamětí korunního prince německého s francouzským překladem L. Augého.

Général Palat: **Souvenirs de guerre (1914—1916).** Válečné vzpomínky. (Pokračování.) Pod Paříží za bitvy na Marně. Z Bordeaux do Clermont Ferraud a La Valboune.

Stéphane Dombrowski: **Les Empires centraux et la lutte pour le recrutement des Polonais pendant l'occupation.** (Pokračování.) Odpověď na dvě otázky. Vysílení početních stavů za války. Úloha polských záloh, kdyby jich bývalo bylo použito k zesílení armád ústředních mocností. Polské zálohy a jejich důležitost za války. Problém poskytnouti centrálním mocnostem prameny lidského materiálu v Polsku. Konference v Lublíně dne 11. a 12. srpna 1916. Program aktivistů. Politická situace. Otázka doplňování a situace vojenská. Události politické a vojenské za doby úpadku záloh v centrálních mocnostech.

Revue militaire suisse.

Duben 1923.

Col. Lecomte: **La stratégie de Ludendorff.** (Dokončení.) Autor bere v ochranu Ludendorffa proti Delbrückovi a soudí, že se Ludendorff mýlil v červenci r. 1918 jako se mýlil Napoleon roku 1812, když táhl na Moskvu; proto však nepřestává býti velkým vojevůdcem.

Col. Turrettini: **Liaison entre infanterie et artillerie.** Spojení mezi pěchotou a dělostřelectvem. Úloha spojovacího důstojníka dělostřeleckého. Společný pracovní plán. Pozorovatelé dělostřelectí. Smluvená znamení. Druhy střelby. Hutnost palby. Rozkazy velitele pěšího pluku. Spotřeba střeliva. Umístění velitelských hlídek.

Mjr. de Valdière: **Émigration et défense nationale.** Emigrace a národní obrana. Situace ve Švýcarsku se jeví tak, že obyvatelstvo domácí ustupuje cizincům. Jestliže koeficient vzrůstu cizinců se udrží, znamená to, že za 70 let budou míti cizinci ve Švýcarsku většinu.

Col. Grossalin: **Considérations sur l'artillerie de montagne.** Úvahy o horském dělostřelectvu.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Duben 1923.

Les opérations de l'armée belge pendant la campagne de 1914—1918. (Pokračování.) Den 3. října v podúseku první divise. Operace brigád první linie.

Col. Fastrez: **Les conditions stratégiques et tactiques d'une guerre sont déterminées par l'époque.** Strategické a taktické podmínky války jsou určovány dobou. (Pokračování.) Nové podmínky budoucí války. Několik nástrojů budoucí války.

Mjr. Petian: **Nous faut-il une cavalerie?** Jest nám zapotřebí jezdectva. Přednáška pronesená 5. pluku kopiníků.

Col. Dekempeneer: **Les chars legers de combat.** Lehké vozy bojové.

Mjr. Derousseaux: **Les détachements de liaison d'artillerie pendant la marche d'approche.** Spojovací oddíly dělostřelecké za pochodu přibližovacího.

Col. Grade: **A propos d'un cas particulier de l'observation bilatérale avec indices.** Zvláštní případ dvoustranného pozorování při zastřelování dělem.

Covaerts: **La Biométrie. Ses applications aux sciences militaires.** (Pokračování.) Význam dědičnosti. Jak zlepšiti výkonnost vojenskou? Vojenské doplňování.

Cpt. Sillevaerts: **La question du pétrole et la berginisation de la houille.** (Pokračování.) Výroba petroleje. Složení surového petroleje. Zdroje petrolejové. Výroba světová.

L'Aéronautique.

Březen 1923.

Un „Ministère de l'Air intégral en Italie. Dekretem ze dne 24. ledna 1923 byl v Italii zřízen „Vrchní komisariát letecký", jakési ministerstvo letectví, jímž hodlá Mussolini vyvésti vojenskou aviatiku ze stavu úplného rozkladu a naprosté nemohoucnosti.

Le record du monde de vitesse rentre en France. Nový světový rekord rychlostní na jeden kilometr získává opět Francie. Dosáhl ho Sadi-Lecointe na jednoplošníku Nieuport-Délage, s motorem Hispano-Suiza o 350-400 HP průměrnou rychlostí 375 km za hodinu, t. j. asi 105 metrů za vteřinu.

L. Constantin: **Le vol sans moteur par vents horizontaux de vitesse variable.** Let bezmotorový za větru horizontálního různé rychlosti. Matematická studie.

Cpt. Volmerange: **Le règlement du prochain Concours de parachutes.** Pravidla budoucích závodů s padáky.

Maurice Roy: **Les hypothèses et les formules de la théorie linéaire des surfaces portantes.** Předpoklady a formule lineární theorie nosných ploch.

Revue du service de l'Intendance militaire.

Prosinec 1922.

Sigmann: **Le Ravitaillement en viande pendant la guerre.** Zásobování masem za války. (Dokončení.) Skladiště a jatky s chladírnami za války. Skladiště chladicí. Jatky s chladírnami. Závěr.

Fabre: **La Réquisition des laines de France et de l'Afrique du Nord pendant la guerre 1914—1918.** Rekvisice vlny ve Francii a severní Africe za války. Vlna francouzská. Orgány spolupracující při rekvisicích. Komisionáři. Příprava k rekvisicím. Přijímání vlny. Vybírání. Kontrola cirkulace. Vlna severoafrická. Alžírsko. Tunisko. Maroko.

Violle: **Jurisprudence du conseil d'État.** Rozhodnutí státní rady z 12. listopadu 1920. Ztráty a krádeže; odpovědnost velitele administrativní jednotky.

Inauguration du monument élevé à la mémoire de l'Intendant général Thoumazon. Odhalení pomníku na paměť generála intendanta Thoumazon v La Ferté-Alais dne 19. listopadu 1922 maršálem Franchet d'Esperey.

La Revue Maritime.

Duben 1923.

F. Marguet: **Le périple de Baudin en Australia.** Baudinova plavba kolem Australie roku 1800.

R. de Boysson: **La protection contre les explosions sous-marines.** Ochrana proti torpedům a minám. Ochrana přímá a nepřímá. Závěr.

H. Pelle Desforges: **La marine et le Congrès des pétroles.** Námořnictví a petrolejový kongres. Terminologie. Příprava petroleje z rostlinných a živočišných tuků.

André Moufflet: **Du style administratif.** O slohu administrativním.

André Coguiet: **Les opérations du 19 août 1916 dans la Mer du Nord.** Operace dne 19. srpna 1916 v moři Severním. (Pokračování.) Lehké síly anglické. Noční plavba. Návrat. Operace řiditelných balonů. Operace ponorek. Strategické závěry Němců.

Revue de Paris.

1. února 1923.

Pierrefeu: **La bataille imprévu.** Tato nepředvídaná bitva strhla se na Aisně v polovině září 1914 a rozšířila se až k moři. Autor studuje koncepci obou hlavních stanů, francouzského a německého po bitvě na Marně. Hlavní stan francouzský se domníval, že nepřítel jest poražen a že na Aisně se zastavil jen, aby uvedl pořádek do svých řad, kdežto německý hlavní stan se připravoval svésti novou bitvu, v níž by odčinil stůj co stůj porážku na Marně. Neměl však odvahy, stavěl na celé frontě obranné posice a pokoušel se znovu obchvátiti levé francouzské křídlo. To však také prováděli Francouzové, chtějíce obchvátiti pravé křídlo německé. Autor se diví, že oba hlavní stany neměly jiné myšlenky. Pokládá za nemožné manévrovati s tak ohromnými massami, jež jsou stíženy strategickou paralysou. Domnívá se, že velitelé těchto armád jsouce hypnotisováni touto massou, ztrácejí se zřetele skutečné principy válečné, žárlivě hledí, aby síly jejich byly stále sjednoceny, a pak se na sebe vrhají čelem proti čelu, jako kdysi za časů lineární taktiky. Rozděliti armádu na několik sborů a rozestaviti na frontě poměrně mnohem větší, než předpisuje bitevní řád, byl pokrok válečného umění na konci XVIII. století. To propůjčovalo operacím Napoleonovým až dosud neznámé pružnosti. Napoleon ve svých manévrech vyvinul nesrovnatelnou virtuositu. A tajemství této pružnosti bylo podle autora zapomenuto. (Podle Rev. Mil. Fr. č. 22. z r. 1923.) Wf

b) Revues italské.

Rivista italiana militare.

Ročník I. (1922.)

Čís. 3. březen.

Pluk. Ettore Bastico: **La guerra nella realtà di ieri e nelle probabilità di domani.** Světová válka, největší a nejúpornější, jakou dějiny znají, liší se v mnohém od bývalých. Málo kdy mohl býti proveden překvapující a rozhodný manévr; strategické plány vyžadují dlouhých příprav následkem použití mass a není je možno utajiti; na základě ne dosti rozhodné převahy pak není možno jednotlivých vítězství plně využíti. Také na poli taktickém není možno docíliti rozhodných vítězství, přes to, že překvapení různými bojovými prostředky jsou možná: výsledek války stává se součtem výsledků episod, jež namnoze unikají vrchnímu velitelství, a jichž výsledek je odvislý od pohotovosti velitelů podřízených a pomocných sil. Nejdůležitějším faktorem strategickým je výkonnost transportů.

Pro budoucnost je třeba ozbrojiti celý národ (Nazione armata) a zorganisovati jeho síly fysické, morální, intelektuální, hospodářské i průmyslové.

Gen. L. Segato: **Il disegne di guerra del generale Cadorna.** Cadornova taktika podle knihy pluk. Gatti: Nomini e folle di guerra. Výklad, proč Cadorna útočil na Soči a některé operace.

Pluk. Art. Vacca Maggiolini: **Situace v Tripolisu.** Politické a vojenské problémy.

Podpluk. Marengio: **Criteri d'impiego d'artiglieria.** Úvahy o použití dělostřelectva, výchově dělostřelců; novým podmínkám zkrácené doby služební a pohyblivosti nejlepe vyhovuje dělostřelectvo lehké, těžké dělostřelectvo jest omeziti.

Gen. Gorski: **Dopisy z Rumunska.** Organisace vojska, vliv materiálu válečného na početní stavy, vliv materiálu na dotace a rozpočet.

Vojenská zřízení cizí. Nynější vojsko jihoslovanské.

Čís. 4. duben.

Pluk. E. Boccaccia: **La storia maestra della vita!** Historie učitelkou života. Myšlenky velkých mužů.

Furio Ferrigni: **Verso un altro orientamento...** Mluví se stále o „Nacione armata“ (ozbrojený národ); znamená to malé permanentní vojsko a povolávání všech občanů na krátkou dobu do zbraně. Ve skutečnosti znamená to zmilitarisování národního života v míru, přizpůsobení civilních řádů vojenským, což je absurdní. Vypočítány jsou důsledky.

Gener. A. Gandolfo: **In difesa del mio progetto.** Na obranu mého ná-

vrhu. Vojsko a ozbrojený národ. Diskuse.

Lod. poručík L. Biancheri: **Questioni marittime.** Dnešní námořnictvo na konferenci washingtonské.

Různé: Emigrace zaoceánská.

Cizí vojenská zřízení.

Vojsko rakouské.

Francouzské jezdectvo.

Čís. 5. (květen).

Podpluk. F. Roluti: **La tattica della fanteria ed i suoi critici** (1870—1918).

Po vymyšlení tolika zbraní a boj. prostředků je nyní taktika těžší, nežli bývala. Válka měla také vliv nemalý na sociální poměry národů a na vojenská zřízení, která na základě též důvodů politických rychleji pokračují nežli vývoj zbraní a tím se problém stává složitějším. Povelů ubývá (na bojišti je těžko veleti). Rychlý vývoj vojenských zřízení ztěžuje řádnou výzbroj a výchovu vojáků. Srovnává se dále taktika po roce 1870 a 1918.

Podpluk. Marangio: **Criteri d'impiego dell' artiglieria** (komunikace a spojovací služba). Problém rychlého transportu dělostřelectva je kromě řešení tažné síly řádná síť dobrých silnic. Obrací pozornost okresů na udržování strategických silnic, jež v míru stojí sice miliony, ale ve válce miliardy. Vyzdvihuje důležitost služby spojovací.

Pluk. R. Bianchi d'Espinosa: **Il sistema punitivo nell' esercito.** Trestní řád vojenský. Úvaha o přísluš. předpisu.

Pluk. P. Gilberti: **La bussola.** Směr, kterým se má bráti organisace vojska a vojenská organisace země.

Plukov. Baffigi: **Rumunsko.** Stručný historický přehled.

Kapit. F. Lo-Bello: **Questioni coloniali.** Pobratimství Senussů.

Čís. 6. (červen).

Gener. Alberto Cavaciocchi: **L'ideale e la realtà nella questione della pace perpetua e del disarmo internazionale.** Autor probírá se stanoviska filosofického a politického na základě stávajících poměrů otázku věčného míru a mezinárodního ozbrojení.

Gen. Filareti: **Il culto dell' incompetenza e l'esercito.** Rovnost má místo potud, pokud neodporuje zákonům přírodním. Avšak kulturní a spirituelní vyspělost předpokládá výběr k určité kompetenci, výběr (selekce) pak znamená aristokracii. Demokracie, absolutní rovnost, znamená nekompetentnost pro určitý specielní obor (úřad naučí úřadovat). Italie je jedinou zemí opravdu demokratickou, proto na venek slabou.

F. Ferrigni: **La ferma.** (Služební doba.) Služební doba kratší 18 měsíců nezaručí dobrý výcvik. Vojsko je mimo to třeba zbaviti hlídek a pod. věcí, nemajících s vlastním bojovým posláním nic společného.

Pluk. E. Boccaccia: **Pedagogia e tattica.** Jsou taktická cvičení mírová a taktika bitevní, příprava pedagogická a schopnost. Válka sama nemůže dáti taktických schopností; mnozí z těch kteří válku prodělali, učí se nyní ve škole válku vésti. Taktika je umění, jež se nedá naučiti, nýbrž musí se vycítiti a vycvičiti. Je možno získati schopnosti technické, nikoli psychologické. Složky umění toho jsou často jen domnělé.

E. Corradini: **Dopo il congresso nazionalista.** Účel nacionalistického hnutí.

Podpluk. G. Guidetti: **Note sul istruzione premilitare.** Úvahy vychovatelské s ohledem na příští vojenskou službu.

Kap. E. Messina: **Considerazioni sulla divisa attuale degli Ufficiali.** Mluví proti sevšeobecnění nepěkných polních stejnokrojů.

Zprávy o vojenství v cizině.

Švýcarsko. Rusko.

Poměr vojska k počtu obyvatelstva v evropských státech.

Červenec 1922.

Pluk. E. Bastico: **La psicologia delle folle in armi.** Ve světové válce se ukázalo, že válka rozšiřuje se daleko za bitevní pole a stává se zápasem národů, nikoli vojsk; vojsko pak samo je ozbrojeným davem. Uvedeny jsou příklady, kdy vojsko jako takové nebylo poraženo, avšak národ neviděl výhodu v dalším boji a vojsko pak podlehlo; mezi vojskem a národem je mnoho pásek, jež je pojí. Studiu válečné psychologie musí tudíž předcházeti studium davu vůbec; psychologii davu pak autor probírá a aplikuje ji na válečnictvo. Nejdůležitějšími faktory jsou tu jednak disciplina, jednak strach; diference sociální mizí v rámci cítění národního.

Podpluk. gen. št. Dr. U. Spigo: **La politica militare dell' Italia e gli interessi nazionali.** Po válce vznikla hesla a tendence pro všeobecné odzbrojení. To je ovšem idealistické a neodpovídá skutečnosti. Uvedeny jsou v srovnávacích tabulkách národnostní poměry jednotlivých států, jich armády a výdaje na armádu.

Ppluk. Marangio: **Criteri d'impiego dell' artiglieria.** Dělostřelec je bojovník, ne technik; musí tudíž rozuměti potřebám pěchoty a docíliti co nejužšího spojení. Z potřeb pěchoty vznikly doprovodné prostředky, tanky

a malá děla. Nejpotentnější a nejužívanější zbraní je houfnice 15 cm, event. 10 cm; bylo by dobře je učiniti co nejpohyblivějšími, by mohly následovati pěchotu. Z důvodů ekonomických není dobře lpěti na tanku a malých dělech.

Gen. Alb. Cavaciocchi: **L'ideale e la realtà nella questione della pace perpetua.** Pokračování. Srovnávají se stávající poměry se zásadami Wilsonovými. Končí se s Faustem: Ideál byl snem, skutečnost však trpká.

Pluk. G. Cardona: **La propaganda antisovversiva nell' esercito.** Člověk a jeho charakter jsou výsledkem výchovy. Výchova je důležitým faktorem pro vojáka, jehož se chtějí zmocniti všechny proudy. Je třeba v prvé řadě řádné výchovy důstojníků.

Něco o Cirenaice (kap. F. Lo Bello). Popis zeměpisný.

Srpen 1922.

Major C. Rivolta: **Per i bersaglieri.** Odůvodnění a účel existence bersaglierů.

Pluk. E. Bastico: **La psicologia delle folle in armi.** Pokračování detailních vývodů.

Pluk. G. Bongiorno Tasca: **La missione dell' ufficiale e l'educazione nazionale militare.** Thema staré, ale časové. Po válce nastalo ochladnutí vůči vojsku. Aby důstojník vzbudil úctu, musí býti dobrým člověkem, občanem, vlastencem, vzdělaným. Více pásků na čepici nestačí.

Pluk. M. Caracciolo: **L'artiglieria nel combatimento.** Použití dělostřelectva jakožto válečné umění je ve stadiu vývoje. Základní požadavky uskutečnily se teprve ve válce, před tím se o nich jen mluvilo. Jsou to těsné spojení s akcí pěchoty, manévr palbou a užití mas k překvapení.

Pluk. E. Boccaccia: **Pedagogia e tattica:** Obojí je umění, výsledek závisí na talentu. Prohloubené znalosti ovšem zvyšují pravděpodobnost lepšího využití talentu a tudíž vítězství. Je k tomu třeba absolutní snahy zvítěziti, cvičení s protivníkem a dobrých zbraní. Nesmí se zapomínati osobnosti nepřítele, na což se normálně nehledí.

Podpluk. F. Roluti: **La tattica della fanteria ed i suoi critici.** (1870—1918.) Po roce 1918. Aby vojsko bojovalo energicky, musí býti plně v rukou vůdců. Pěchota musí vládnouti dostatečnou palbou. Bitevní jednotka je prapor, musí býti tedy vyzbrojen potřebnými zbraněmi. Následuje tabulka sestavení praporů v různých evropských armádách.

Gen. L. Cicconetti: **Projekt důstojnických domů.**

Mrš.

c) Revues maďarské.

Magyar katonai közlöny.

(XI. ročník, 1923, leden, únor, 1—2 sešit.)

Obsah: 1. **József királyi herceg elöadása.** (Přednáška arcikníže Josefa.) Dne 4. XII. 1922 konal arcikníže Josef v důstojnickém kasinu v Pešti přednášku: „Několik listů z mého válečného deníku.“ V kapitolách Šabac, Grabovci, Přičinovič, Bugarina Mala, Minyevágása, Kelcse, Karinthijské bojiště, Doberdo (2. bitva na Soči) — Konstanjevica, Doberdo (6. bitva na Soči) — Temnica, Kras (9. bitva na Soči) — Kobila Glava, vzpomíná vřelými slovy hrdinských činů maďarského vojska. Přednáška jest ceněna vysoko a doporučována vojenským historikům. Rukopis věnován jest válečnému archivu Pešt I., Bécsikaputér 4., III., kde jest přístupný badatelům.

2. Szelestey László: **A katonai Mária Terézia-rend.** (Vojenský řád Marie Terezie.) (Pokračování.) Kapitoly: Hrdinové světové války (polní podmaršálek baron Lukachich Géza, životopisná data, s fotografií). Boje o uhájení vysočiny Jagodnja (19.—22. XII. 1914. Srážka u Brajkovici (25.—26. XI. 1914). Se 2 náčrty.

3. Pplk. Nagy Sándor: **Egy gyaloghadosztály anyagi berendezése magas hegyságben.** (Materielní zaopatření pěchoty v horách.) Řešeno na vyvoleném příkladě z války. Úvahy: terén, pochod, zásobování, střelivo, stravování, zdravotní služba atd. S číselnými výkazy.

4. Pluk. Szinay Béla: **A kézigranát** (ruční granát). Sleduje vývoj ručního granátu od prvopočátků až po nejnovější dobu. Se 2 nákresy.

5. Báti Berkó István: **Görgei visszavonulása a bányavárosokra 1849 januárjában.** (Görgeiův ústup v lednu roku 1849). Historické pojednání podle Görgeiova spisu „Mein Leben und Wirken in Ungarn in den Jahren 1848 und 1849“, a podle „Der Winterfeldzug 1848 bis 1849 in Ungarn“. S číselnými výkazy a 1 náčrtem.

6. Kneb'el Aladár: **Falkenhayn hadvezetése 1914—1916.** (Falkenhaynova strategie roku 1914—1916.)

7. **Katonai ünnepek** (vojenské slavnosti).

Olysói Gabányi János: **Rarancze-Toporontz.**

8. **Könyvismertetés** (bibliografie).

Gabányi-Dr. B. Kelemen: **„Příspěvky k szegedskému převratu a k dějinám szegedské vlády“.** (Recense.)

Kpt. Waldemar Pfeifer: **„Entwurf eines Exerzierreglements für die Infanterie.“** (Výtah.)

Hoen-Pohl: **„Der österreichisch ungarische Krieg“.** (Rozbor.)

Bodolay: **Kronprinz Wilhelm: „Erinnerungen“.** (Recense.)

9. **Szemle.** (Revue.)

Kop.

d) Revues německé.

Marine-Rundschau.

Monatsschrift f. Seewesen. Redakce: Nachrichtenstelle des Reichswehrministeriums. Berlin. 28. ročník, 1923. 8°. Mittler et Sohn.

Sešit 1.: Adm. Ingewohl: **„Die Flottenführung im ersten Kriegshalbjahr und das Seekriegswerk“.** Autor byl na počátku světové války vrchním velitelem válečného německého loďstva. Po boji na Doggerské mělčině v lednu 1915, který způsobil německému loďstvu citelné ztráty, byl odvolán. Německý námořní archiv uveřejňuje postupně dějiny námořní války německo-anglické, kde vytýká autorovi, že nedovedl se přizpůsobiti daným poměrům, že řídil se až příliš „operačním plánem pro námořní německé loďstvo“, že setrval v passivitě a tím zmeškal příležitosti, vhodně využíti příznivých situací. Autorovo hájení líčí onen urputný boj, který se odehrával v zákulisí mezi různými činiteli, kteří určovali působnost německé námořní moci, a podává pohnutky, kterými se při svých operacích řídil.

Mjr. Geyer: **Die deutsche Feldzugseröffnung zu Lande im Westen im Jahre 1914 und die Kanalküste.** Operativní studie, která vytýká německému vrchnímu armádnímu velitelství polovičatost, zjevnou v tom, že nevynasnažilo se, co možno nejrychleji zmocniti se francouzského pobřeží u Doverské úžiny.

Marinebaurat Laudahn: **Neuere Bestrebungen im Schiffsmaschinenbau.**

Sešit 2., Viceadm. Rösing: **„Militärische Seetransporte im Weltkriege“.** Obsáhlá studie, pojednávající prozatím o nástupu anglické armády v Pritsku, o způsobu její dopravy na francouzskou půdu a o etapních zařízeních v Doverské úžině.

Viceadm. Mantey: **Zum Aufsatz: „Die Flottenführung im ersten Kriegshalbjahr und das Seekriegswerk“** a další článek korv. kap. Altvater: **„Die Flottenführung im ersten Kriegshalbjahr und die junge Generation“.** Adm. Mantey, ředitel námořního archivu, obhajuje zde nestranné vylíčení námořní války německo-anglické, jak je podáno v úřední publikaci, proti vývodům admirála Ingewohla (Viz referát o 1. sešitě.). Kap. Altvater vytýká tehdejšímu vrchnímu veliteli německého námořního loďstva, že svou váhavostí, nerozhodným jednáním a úzkostlivou péčí o to, aby císařem Vilémem stanovený operační plán byl za každých podmínek dodržován, odňal důstojnictvu nadšení pro boj a způsobil mravní pokles u loďstva.

Sprotte: **Die Organisation der ersten deutschen Reichsmarine.** Historická studie.

Gadow: **Die Flottenflagschiffsfrage:** pojednává o novém problému, aby stanoviště velícího admirála v bitvě nebylo na lodi bojující, nýbrž neozbrojené.

Militär-Wochenblatt.

Ročník 107, č. 29.

Gen. Lt. v. Cramon: **Die Franzosen im Ruhrbezirk und Deutschland.** Článek vyznívá v poslední větě takto: „Pro nás (t. j. Německo) nezbývá nic jiného v budoucnosti, než odmítnouti s chladnokrevností každý francouzský požadavek s kategorickým „ne“; budeme-li však donuceni do krajnosti, vybojujeme si svoje „místo na slunci“ se starou germánskou silou.“ — Mjr. Kretzschmann: **Die französischen Eisenbahnen zu Kriegsbeginn,** krátký historický přehled výkonu francouzských železnic počínaje mobilisací až po bitvu na Marně. Pojednává též o transportech anglického vojska na francouzské půdě. — Hptm. Pfeiffer: **Zur Infanteriegeschützfrage** polemisuje se studií téhož názvu, uveřejněnou v 28. čísle. — Gen. Lt. Klotz: **Wie es gemacht wird,** navazuje na článek uveřejněný v čas. „La France militaire“ (29. 11. 1922), kde recensuje neznámý autor článek Hartmutha Merleckera z 3. čísla roč. 1922 „Schweizerische Vierteljahresschrift für Kriegswissenschaft“, který pojednává o vývoji německého válečného loďstva za posledních tří let. — v. Altrock referuje o publikaci mjr. Haussera: **Das schwere Maschinengewehr** (Seine schießtechnische und taktische Verwendung auf Grund der Erfahrungen des Weltkrieges. Berlin 1923, Mittler et Sohn.).

Allgemeine schweizerische Militärzeitung.

Organ der schweizerischen Offiziersgesellschaft und des schweizeri-

schen Verwaltungsoffiziersvereines. Basel. **Ročník 1923 (69), seš. 1.—8.** (Ve výtahu.)

(Seš. 1., 2. a 3.) **Der schweizerische Bundesrat über Gegenwart und Zukunft unseres Wehrwesens;** úřední zpráva „Bundesratu" ze dne 4. XII. 1922 na „Bundesversammlung" o úsporách pro armádu.

(Seš. 2.) Hptm. Germann: **Über die Schießausbildung in den Infanterierekrutenschulen:** metodika výcviku ve střelbě nováčků.

(Seš. 3.—5.) Obst. Frey: **Die Bedeutung der Schweiz im Weltkrieg,** gewürdigt von den Allierten und den Mittelmächten.

(Seš. 4.) Obst. Brack: **Über Friedensmobil- und Demobilmachungen.**

(Seš. 5.) Mjr. Huber: **Die Bestimmung der topografischen Schießelemente nach Commandant Benoist.**

(Seš. 6.) **Ein französisches Urteil über die schweizerische Armee,** rozebírá štaf. cap. de Bellaing: „Douze jours à l'armée suisse" (Revue militaire générale, 12. roč (1923), 1. číslo.).

(Seš. 7.) Mjr. Bandi: **Einige Artilleriefragen** pojednává o některých zjevech dělostřelecké palby.

(Seš. 8.) **Militäraviatik;** osnova švýcarské letecké školy a výsledky zkoušek frekventantů. —xy—

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Skála J. K.: **Výroční zpráva Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence v Čechách za rok 1922.*)** Praha-Karlín, 1923. 4°. Str. 54. Cena neudána.

Zdá se, že jsme na přelomu nazírání veřejnosti na význam a účelnost všeobecné péče o příslušníky státní sociálně slabé: humanita a spravedlnost mají opět svůj čistý zvuk poctivé práce, která se koná z přesvědčení pro dobro bližního a pro dobro všeobecné. To je zásluhou Zemského úřadu pro péči o válečné poškozence. Výsledek jeho práce je za minulý rok 1922 značně větší. Množství zaopatřených invalidů potěšitelně vzrostlo a tím vzrostla i mravní úroveň veškeré práce. Program ústavu zabezpečuje mu zdar i v budoucnosti; stěžejním oddílem tohoto programu jest sociální péče o zachování a obrození těch, jež zeslabila válka. Význam práce ústavu není podporovati a dávati almužnu, nýbrž jedině usnadňovati návrat k životu a k práci. Národohospodářskou důležitost tohoto úsilí dokazuje několik desítek tisíců zachráněných občanů, kteří nalezli pevné kořeny samostatného života.

Ze zajímavých statistických dat uvádíme:

Koncem roku 1922 bylo uznaných invalidů s různými procenty neschopnosti 120.102. Invalidů, potřebujících různých orthopedických pomůcek (prothés a pod.) bylo 19.312. Válečných slepců bylo 337 (gážistů 15, mužstva 322.) —xy—

*) Viz VR. č. 4 (1922.) Na str. 130.

Jos. Tvrdý: **„Světový názor moderního Čecha".** Docent filosofie na Masarykově universitě v stručné formě vystihuje různé stránky českého světového názoru založeného na Masarykově filosofii; východiskem je mu hluboce pojatý nacionalismus, čímž přednáška odpovídá obecné potřebě doby. Vydal ji „Moravský Legionář" (Brno, Dominikánská 9.) jako 1. svazek sbírky „Přednášky". — Za Kč 2.50.

Jos. Kudela: **„Šest let boje za svobodu".** — „Moravský Legionář" vydal jako 2. svazek sbírky „Přednášek" stručný a jasný výklad o vývoji československého revolučního hnutí na Rusi. Přednáška byla proslovena v bratislavském a brněnském cyklu „Československá revoluce" a setkala se s velkým ohlasem. Je to první stručný a úplný přehled našeho odboje v Rusku. Za Kč 3.—.

Kalendář československ. četnictva na rok 1923 (nakladatel J. Gusek v Kroměříži, cena 24 Kč) vydán byl se svolením ministerstva vnitra podplukovníkem Františkem Horkým, prvním pobočníkem generálního velitele četnictva. Publikace, jejíž čistý výtěžek plyne dobročinnému účelu čs. četnictva, věnována jest péče svrchovaná jak po stránce vnitřní, tak i co se týče vnější úpravy. Objednávky přijímá pobočnická kancelář generálního velitele četnictva v Praze I., Dušní ulice 17 (budova unifikačního ministerstva).

Cizí literatura vojenská.

a) německá.

Cron Hermann: **Die Organisation des deutschen Heeres im Weltkriege.** Dargestellt auf Grund der Kriegsakten. — Forschungen und Darstellungen aus dem Reichsarchiv 5. Heft. Berlin 1923. Mittler u. Sohn, 8⁰, str. XII + 208. Cena: zákl. čís. 6.

Obraz velkolepé organisace německé armády za světové války, který podává zevrubné rozčlenění četných složek, z jakých se utvářela armáda od počátku války až do příměří.

v. François gen. d. Inf.: **Gorlice 1915. Der Karpatendurchbruch und die Befreiung von Galizien.** Leipzig 1922. — K. S. Koehler. 8⁰. Str. 254. — Cena: zákl. číslo 5.

Záměr prolomiti ruskou frontu u Gorlice vznikl samostatně v obou hlavních stanech (něm. a rak.-uh.) v polovici března 1915, kdy celá východní fronta ztrnula v zákopech, kdy se Rusové snažili vší mocí vynutiti si přechod přes Karpaty a spojiti se v uherských nížinách s vojskem srbským. Ludendorff a Conrad sjednali 14. dubna v Berlíně společnou akci, která měla býti provedena 2. května. Autor, tehdejší velitel německého 41. záložního sboru, podává zevrubný obraz těchto operací, udává doslovný text obdržených a vydaných rozkazů, ordre de bataille a j. Dílo jeho je obsažnou denní kronikou událostí od 25. března do 24. června 1915 a líčí je bez jakékoli kritiky. V závěru shrnuje autor taktický a strategický význam průlomu; tu se teprve stručně zmiňuje o polemice mezi Ludendorffem a prof. Delbrückem a usuzuje, že pozdější postup německých armád, jak byl nařízen vrchním velitelstvím, nemohl způsobiti úplné obklíčení ruského vojska.

Doporučujeme tuto knihu; podává obraz činnosti armádního sboru v pohybné válce, poslouží důstojníkům generálního štábu, studujícím operativní činnost v poli, a ukazuje i nepředvídané překážky, které tak často ztěžují nebo i znemožňují pojaté záměry. Dílo je doplněno dobrými náčrty.

J. C. van den Belt, niederl. Oberst.: **Die ersten Wochen des großen Krieges.** Berlín, 1922, Verlag Mittler u. Sohn, 8⁰. Kniha obsahuje operativní studie nizozemského plukovníka o první válečné periodě. Poznáváme, jak se v duši neutrální osobnosti vyvíjejí názory o událostech v prvních dobách války. Autor se snaží dokázati, že německý válečný plán, který měl nejprve na zřeteli poraziti Francii, nebyl účelným, nýbrž že lepší výsledek byl by měl — za určitých okolností — počáteční rozhodný útok na ruské frontě. Pro německou veřejnost je důležité tvrzení autorovo, že Německo musilo vésti válku obrannou a nikoliv výbojnou.

M. Schwarte: **Der große Krieg. 1914—1918.** Zajímavé, obsáhlé, monumentální toto dílo má obsahovati nástin dějin světové války, psaný pro německý národ. Budiž charakterisováno slovy úvodu: „Kniha hodlá podati národu vývoj událostí formou stručnou, prostou, leč přece úchvatnou; chce věrohodně a pravdivě líčiti boje na nepřátelských frontách podle úředních aktů, zápisů a zpráv osob, jež byly v čele na odpovědných místech, chce vystihnouti předválečné a válečné poměry ve vlasti a osvětliti veliké organisace, které národ musil vytvořiti, aby mohl setrvati po čtyři léta v těžkém boji.“ Dílo, jehož hlavním redaktorem jest gen. leut. Schwarte, z nejznámějších německých vojenských spisovatelů, a jehož vydávání účastní se různá nakladatelství, rozvrženo jest v 10 svazků. Svazek 1. až 3. pojednává o německé válce na souši („Der deutsche Landkrieg“, vyšel prozatím první díl od počátku války až do jara 1915, 535 str., 16 náčrtů, 4 mapy, vydán 1921. Cena švýc. fr. 20.—). Svazek čtvrtý (1922, str. 668, 20 náčrtů, 4 mapy, cena švýc. fr. 30.—) obsahuje vylíčení námořní války, boje o kolonie, boje v Turecku a speciální úvahy o boji s plynem a o letectví. — Svazek pátý věnován je dějinám vojska rak.-uherského. („Der österr.-ungarische Krieg“, str. 676, dvě přílohy, 22 náčrtů. Cena švýc. fr. 30.—.) Svazek šestý (Německo a dějiny vzniku války) a sedmý (Politické dějiny světové války) dosud nevyšly. Svazek osmý až desátý obsahuje pojednávání o válečných organisacích, a to: osmý svazek o organisacích, které byly určeny pro boj (O organisaci vojska, výzbroji, o koňstvu, zákopnictvu, o zpravodajských prostředcích, o vojenských drahách, o automobilismu, o vojenské kartografii a j.); r. 1921, str. 517, jeden náčrt, dvě mapy. Cena šv. fr. 20.—), díl 9. a 10. o organisacích, které přispívaly k zachovávání a používání vojska (o výstroji, zásobování, o terénech, zdravotnictví, o vojenském trestním právu, o duchovní správě ve vojště, o polních poštách, o správě obsazených území, o ministerstvu války, o válečných zajatcích, o veřejné dobročinnosti a p.). Tyto svazky dosud nevyšly. **—xy.—**

BIBLIOGRAFIE č. I.

B. **Pěchota.**

(Pokračování.*)

Bégon (commandant): **Conseils pratiques pour l'instruction des petites unités d'infanterie.** Paris 1922. (Berger.) 1.50 Fr.

Bourdeau, col.: **Campagnes modernes.** T. I.—III. Paris 1922. (Lavauzelle.) 30.— fr.

Cochenhausen: **Der Truppenführer.** Ein takt. Handbuch. Charlottenburg 1923. (Offene Worte.) (V tisku.)

Corselli Rodolfo, colonello: **Tattica moderna.** 3 volumi. Palermo 1922. (Tip. Editrice Garibaldi.) L 40.—.

Fétizon, colonel: **Organisation défensive du territoire.** Cycle d'information des généraux et colonels (en France). Paris 1922.

Grün, Hptm.: **Verbindung und Zusammenwirken von Infanterie und Artillerie. Militärwiss. Mitteilungen.** Heft 8. Jahrg. 3. Charlottenburg. (Offene Worte.) 1923.

Haase: **Kriegsspiel-Planübungen.** Berlin 1923. (Mittler.) M. 645.—

Hoefl, major: **Taktische Aufgaben im Rahmen eines verstärkten Infanterie-Bataillons und Regiments.** Charlottenburg. (Offene Worte.) 1923. (V tisku.)

Instruction provisoire sur la recherche et l'interprétation de renseignements. Annexe no 4, á l'instruction provisoire des Grandes unités. Paris 1923. (Berger.) 1.50 fr.

Le livre du gradé d'infanterie (pro poddůstojníky). Paris 1922. (Berger-Levrault.)

Manuel à l'usage des cuisines militaires (belg.). Bruxelles 1923.

Militärische Aufgaben - Sammlung. I. Jahrg. 1922. II. Jahrg. 1923. (V tisku.) Charlottenburg. (Offene Worte.)

Mignon: **Guide à l'usage des commandants d'unité et des sous-officiers comptables. Paris 1922.** (Charles-Lavauzelle.) 6.— fr.

N... Manuel d'infanterie. (Sous-officiers.) Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.) 5.— fr.

Nicolay: **Anleitung für den Unteroffizier-Unterricht.** 26 Themen in Fragen und Antworten. 3 verbes. Aufl. Berlin 1922. (Eisenschmidt.)

Notes on elementary tactical training. Londres 1923. Stationery office.

Osterroht, major: **Die Ausbildung der Infantérie auf Grund der A. V.** Charlottenburg 1923. (V tisku.) (Offene Worte.)

Pellegrini Giulio: **Esercitazioni tattiche di Divisione.** Fascicolo I. Explorazione vicina e sicurezza. Torino 1922. (Tip. Vincenzo Bona.) Publikace „Scuola di guerra".

Pfeifer Waldemar: 1. **Gesichtspunkte für die Gefechtsausbildung der Infanterie in der Verteidigung und in Angriff auf Grund der Kriegserfahrungen.** Berlin 1922. 2. **Begründung zum Entwurf eines Exercierreglements für die Infanterie.** Berlin 1922. 3. **Entwurf eines Exercierreglements für die Infanterie. Berlin 1922.** (Eisenschmidt.)

Règlement d'escrime et de combat à la baionette et au poignard. Bruxelles **1923** (belgique).

Rohland: **Anhaltspunkte für Gruppen- und Zugsführer.** Berlin 1922. (Eisenschmidt.)

Rühle v. Lilienstern u. v. Cochenhausen: 1. **Der Schütze.** Charlottenburg 1922. 2. **Gefechtsausbildung.** Einzelngefecht. 3. **Gefechtsmäßiges Schießen.** Nahkampf. Charlottenburg 1923.(Offene Worte.)

Rühle von Lilienstern: **Die Gruppe.** 3. Aufl. München 1923.

Scuola di guerra: Studio dell'azione offensiva e difensiva di un battaglione inguadrato in terreno libero. Torino 1922. (Tipografia Vincenzo Bona.)

Schiebler, Oberst: **Taktische Aufgaben an aplikatorischen Beispielen erläutert.** Zürich 1922. (Aschmann.) 4.80 fr.

Stephani: **Taktische Grundlehren und Leitfaden für ein Kriegsspiel unter besonderer Berücksichtigung des Generalstabsdientes nach den Erfahrungen des großen Krieges und mit einer Kriegsspielmäßigen Beschreibung der Schlacht bei Tannenberg.** Berlin 1923. (Holtgebaum.)

Stolberger: **Kampfschule für die Infanterie.** Erläutert an Beispielen. I. Teil: Gruppe u. Zug; II. Teil: Kompagnie; III. Teil: Bataillon u. Reg.; IV. u. V. Teil: Nachtübungen. Patrouillendienst. Handstreiche. Charlottenburg. 1922—23. (Offene Worte.)

Tréguier, colonel: **Ce que l'infanterie doit connaitre de l'artillerie.** Paris 1923. (Charles-Lavauzelle.) 5.— fr.

Zwehl H.: **Generalstabsdienst im Kriege.** Berlin 1923. (Mittler.)

C. **Dělostřelectvo.**

(Nauka o zbraních, střelecká nauka, ballistika atd.)

Annual range courses for rifles and light automatics. London 1922. Stationery office.

Ausbildungsvorschrift für Artillerie. D. V. Pl. N⁰. 200. Berlin 1922—23. (Mit-

*) Srovnej VR, č. 4. (1923), str. 200n.

tler.) 18. D: Die Kampfschule; 19 E: Die Schießschule, 1. Schießvorschrift; 20 E: Die Schießschule, 2. Schießübungen der Artillerie.

Cordone-Beccaria: **Explosivi-Materiali d'artigleria.** Puntamento e tiro. Palermo 1921. (Trimarchi.) L. 15.—.

Baidry de Saunier: **Le canon de 75.** Son foctionnement. Son maniement. Paris 1922. (Flammarion.) Fr. 7.

Bertagna Pietro: **Manuale del tiro.** I./II. parte. Genova 1922. (Comercio.)

Billmann: **Kleinkaliberschießen.** Stuttgart 1923. (Franckh.) M 650.—.

Bianchi: **Corso teorico pratico di balistica externa.** 2. ed. Torino 1922. (Pasta.) L 50.—.

Biermann: **Lehrbuch der Minenwerfer.** Berlin 1922. (Eisenschmidt.)

Bock Gerhard: **Die Kleinkaliber-Büchse als Sport und Übungswaffe.** 3 Aufl. Neudamm 1923. (Neumann.)

Boeser: **Kampfschule für die Artillerie** (illustriert). Ein Leitfaden für den Artilleristen nebst Kampfaufgaben. Charlottenburg 1923. (Offene Worte.) V tisku.

Boutarel A.: **Manuel du chéf de section de l'artillerie de campagne.** Paris 1923. (Berger.) 3 fr.

Bruchmüller: **Die deutsche Artillerie in den Durchbruchschlachten des Weltkrieges.** 2 erweit. Aufl. Berlin 1922. (Mittler.)

Dufrenois, Risser, Roussier: **Les methodes actuelles de la ballistique extérieure.** Paris 1921. (Gauthier-Villars.) Fr. 40.—.

Ecole d'application de l'artillerie et du génie. Section de l'artillerie. Tactique de l'artillerie. Tome I. Precédés utilisés par l'artillerie pour sa mise en oeuvre au combat. Tome II. Emploi de l'artillerie dans la bataille (belg.). Bruxelles 1922.

Ecole militaire (belgique). Cours de l'artillerie. Conférences 1921. Fr. 2.20.

Ecoles militaires. Cours d'artillerie. III. Catégorie A. B, C. Armes portatives. Mitrailleuses. Engins de défense rapprochée. Matériels d'accompagnement. Paris 1921. Imprimerie nationale.

Ecoles militaires. Cours d'acoustique. Paris 1922. Imprimerie nationale.

Gossot-Liouville: **Ballistique intérieure.** Paris 1921. **Ballistique extérieure.** Paris 1923. (Baillière.)

Grün, Hptm.: Viz : B. **Pěchota s. v.**

Hausser: **Das schwere Maschinengewehr.** (Eine schießtechnische und taktische Verwendung auf Grund der Erfahrungen des Weltkrieges.) Berlin 1923. (Mittler.)

Herr, général: **L'artillerie.** Paris 1923. (Perger.) 18. —fr. Ce qu'elle a été. Ce qu'elle est. Ce qu'elle doit être.

Challéat: **Le réglage muet ou „caluculé" du tir de l'artillerie.** Paris 1922. (Berger.) Fr. 2.—.

JacynaJan-Lunkiewicz: **Nauka artilerji.** Cz. I./II. Warszava 1923. (Gł. Ks. Wojsk.)

Instruction du 20. Juni 1919 sur le mortier Stokes de 81 mm modèle 1918. Paris 1923. (Charles-Lavauzelle.) Fr. 2.50.

Instruction sur l'entretien et l'inspection du matériel de l'artillerie. Paris 1922. Imprimerie nationale.

Instruction générale sur le tir de l'artillerie. Paris 1922. (Berger.) Fr. 6.—.

Justrow, Hptm.: **Theoretische Betrachtungen über die Lebensdauer unserer Geschütz-Minenwerferrohre, Gewehr- und Pistolenläufe und deren Beziehungen zur Geschoßführung.** Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

Kwaciszewski Josef-Kramsztyk J.: **Karabin maszynowy Maxima 08/15 i 08/18.** Warszawa 1923. (Inst. nauk. Wyd.)

Le livre du gradé de l'artillerie. Paris 1922. (Berger.) Fr. 6.—.

Manuel of the automatic Pistol cal. 45. Model 191. U. S. Army A. E. F. 1917-1918.

Merkblatt über:: 1. Das Untersuchen, Reinigen und Verpacken der Munition für leichte u. mittlere Minenwerfer. 2. Das Auf- u. Abschrauben von Zündern bei leichten Wurfminen durch die Truppe. Berlin 1923. (Bernard.)

Mortureux A.: **Considérations sur l'artillerie de montagne.** Paris 1922. (Berger.) Fr. 4.—.

Maschat: **Les projectiles de l'artillerie. Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz.** Juillet 1922.

Mazenod: **Les étapes du sacrifice.** Paris 1922. (Plon.)

Poudres: Personnel et matériel. Mis à jour 12. VI. 1922. Paris 1922. (Lavauzelle.)

Règlement sur les exercices et les révolutions de l'artillerie. Instruction à pied (belg.). Bruxelles 1922.

Roger J.: **L'artillerie dans l'offensive.** Paris 1922. (Berger.) Fr. 20.—.

Rovecki Stefan: **Grube Berty, 42 cm działa niemieckie.** (Przeklad Nauk-vojsk.) Warszawa 1923.

Rühle v. Lilienstern — u. Cochenhausen, viz B pěchota s. v.

Steger J. O.: **Fire control for antiaircraft artillery.** London 1922.

Schießvorschrift für Minenwerfer. Berlin 1922. (Mittler.)

Schützelhofer Rupert: **Die Technologie der Büchsenmacherkunst 2 verm. Auflage mit 204 Abb.** Leipzig 1922. (Hartleben.)

Verguin, colonel: **Emploi d'artillerie divisionnaire dans le combat.**

Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz. Juni 1922.

Weitershausen: **Tactique de l'artillerie dans la guerre de l'avenir.** (Překlad něm. práce uveřejněné v Mil. Wochenblatt, 1. X. 1922.)

Wrisberg Ernst: **Wehr und Waffen.** 1914—18. Leipzig 1922 (Koehler).

Tréguier, le colonel: **Conférences sur le tir de l'artillerie.** Paris 1922 (Lavauzelle) 5 fr.

Vahlen: **Ballistik.** Berlin u. Leipzig 1922 (Vereinigung wissensch. Verleger).

Zimmerle, major: **Waffenlehre.** Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

D. **Jezdectvo.**

Altmayer, le colonel: **Étude de l'organisation projetée du régiment de cavalerie et de l'emploi d'un regiment de corps dans un cas concret.** Cycle d'information des généraux et colonels. November 1922.

Audibert, le lieut.-col.: **Deux études de cavalerie.** Tome I. La préparation de la bataille. Participation à la bataille offensive. Tome II. Intervention dans la bataille. Exploitation du succès. Cycle d'information des généraux et colonels. Paris 1922.

Boucherie, colonel: **Historique du corps de cavalerie Sordet.** Paris 1923. Fr. 7.50.

Brandt, Oberst: **Kavallerie.** Militärwissensch. Mitteilungen. 3. Jahrg. Heft 10. Charlottenburg 1922. (Offene Worte.) (Separátní otisk.)

Carletti Quido: **La cavaleria ha un anima.** Pinerolo 1923. (Tipografia sociale.)

Duerst Ulrich, Dr.: **Die Beurteilung des Pferdes.** Stuttgart 1923 (Enke). Fr. 20.

Instruction provisoire sur l'emploi et la manoeuvre des unités d'automitrailleuses de cavalerie. Paris 1922 (Lavauzelle).

Mangin, gén.: **L'entraînement des chevaux pour les courses militaires.** Paris 1922 (Berger). 4 fr.

Règlement de dressage du cheval de troupe (belg.). Bruxelles 1922.

Regulamin kavalerji. J. 1/1922. Warszava. Gl. Ks. Wojsk 1922.

E. **Letectvo.**

(Meteorologie, optika atd.)

Armengaud (Lieut.-col.): **L'organisation de l'aéronautique militaire.** Centre des études de l'aéronautique (Versailles.) November 1922.

Aviaticus: **Was muß der Deutsche von der Fliegerei wissen?** Charlottenburg 1923. (Offene Worte.) V tisku.

Baldit Albert: **Études élémentaires de météorologie pratique.** 2. ed. Paris 1923. (Gauthier.) Fr. 24.

Beullaud: **Le problème du repérage des aéronefs au son.** Paris 1922 (Berger). 3 fr.

Booth: **Aeroplane performance calculations.** Paris 1921. (Dunod.)

Brun J.: **T. S. F. et téléphone sans fil chez soi.** Paris 1923 (Michel). 3.50 fr.

Centre d'études de l'aéronautique militaire. Versailles. November 1922: Conférence sur la défense contre aéronefs.

Crapanzano F.: **Il dominio del cielo — l'aeronautica.** Palermo 1923. (Trimarchi editore.)

Duval A. et Hébrard L.: **Traité pratique de navigation aérienne.** Paris 1922. (Gauthier.) 6 fr.

Eberhardt C.: **Flugtechnik.** Berlin 1922. (Sammlung Göschen.)

Ecoles militaires: **Cours d'aéronautique.** Imprimerie nationale. Paris 1922.

Eisenlohr: **Der motorlose Flug.** Berlin 1922 (Schmidt).

Gambier et Amet: **Cours pratique d'aviation.** Paris 1922 (Delagrave).

Georgi: **Der Segelflug und seine Kraftquellen im Luftmeer.** Berlin 1922 (Klassing).

Hafne Cam. u. Erich Osterland: **Handbuch für Flugzeugkonstrukteure.** Eine übersichtliche Anleitong zur Berechnung und zum Bau von Flugzeugen. (Bibliothek für Luftschifffahrt und Flugtechnik. Bd. 10.) Berlin 1922.

Jauneaud, le command.: **L'évolution de l'aéronautique.** Paris 1923 (Flammarion). 7.50 fr.

Lafon Charles: **Étude sur le ballon captif et les aéronefs marins.** Paris 1922 (Gauthier). 20 fr.

Larouy: **Le ballon et l'avion.** La route aérienne. Paris 1923. 5 fr.

Lavagnolo: **Gli aeromotori.** Torino 1922 (Lavagnolo). L 6.

Lefert: **Le breviaire de l'aviateur.** Paris 1922 (Dunod). 48 fr.

Loges Jeans: **L'art de commander dans l'avion.** Paris 1922 (Berger) 1.50 fr.

Marcoulis W.: **Les hélicoptères.** Paris 1922 (Gauthier). 10 fr.

Meissner: **Entfernungs- und Höhenmessung in der Luftfahrt.** Braunschweig 1922 (Viewieg).

Montane Jacques: **Histoire illustrée de la guerre aérienne.** 2 vol. Paris 1922. 125 fr.

Mises R. Dr.: **Fluglehre.** Berlin 1922 (Springer).

Mitchell Will.: **Our air force.** N. York 1922 (E. Dutton Co.).

Perrin de Brichambaut et Behaque: **Malaise des aviateurs.** Paris 1923 (Gauthier). 1 fr.

Portes H.: **Aerial Observation.** N. York 1922 (Harpes, Bross).

Le problème du répérage des aéronefs au son. Travaux exécutés sous la direction du général Ferrié. 1 vol. Nancy-Strasbourg 1922. Fr. 3.

Règlement provisoire de manoeuvre et l'emploi des projecteurs. Paris 1922. Imprimerie nationale.

Staff, U.S.gen.: 1. **Notes on fre on aeroplanes.** 2. **Notes on listenining apparatus for airora.** 3. **Notes on the identification of aeroplanes.** N. York 1922.

Taschenbuch der Luftflotten. III. Jahrg. Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

Wegener Kurt Dr.: **Vom Fliegen.** München 1922 (Oldenburg).

F. **Vojsko ženijní.**

Cabaud, le général: **Enseignement de la guerre en matière d'organisation du terrain et de destructions massives. Emploi du génie en liaison avec les autres armes. Matériel en usage et à l'étude.** Cycle d'information des généraux et colonels. Paris 1922.

Banc Albert: **Les ingénieurs et la guerre.** Paris 1922 (Chiron). 6 fr.

Beaupain: **Cours de fortification** (belg.) 1—3. Ecole militaire.

Benoit: **La fortification permanente pendant la guerre.** Paris-Nancy 1922 (Berger).

Brückenbau. Teil 1. Kampf um Flüsse. H. Dv. 222. I. Berlin 1923 (Mittler).

Degueut, mjr.: **Fortification permanente terrestre.** Text et atlas. Ecole d'application de l'artillerie et du génie (belgique). Bruxelles 1922.

Feldbefestigungsvorschrift, die neue. Berlin 1922 (Reichsdruckerei). M 1500.

Hénaff et Bornecque H.: **Les chemins de fer françaises et la guerre.** Paris 1922 (Berger). 15 fr.

Hénaff, le général: **La role militaire des chemins de fer.** Paris 1923 (Berger). 7 fr.

Lebas, général: **Places fortes et fortifications pendant la guerre de 1917—18.** Défense du camp retranché de Lille. Paris 1923. 7.50 fr.

Lévêque, colonel: **Essai sur la fortification permanente moderne.** Préface du général Debeney. Paris 1922 (Berger). 3.50 fr.

Normand, colonel: **Travaux de campagne.** Emploi du génie. Paris 1922 (Fournier).

Tentýž: **L'évolution de la fortification de campagne en France et en Allemagne.** Paris 1922 (Berger). (Důležité pro kandidáty Vál. školy.)

Pioniertechnische Hand- und Lehrbücher für alle Waffen. Teil VI. Der Unterkunftsbau. (D. V.) Charlottenburg 1923. (Offene Worte; v tisku.)

G. **Technické vědy.**
se vztahem k vojenství.
(Automobilism, tanky, telegraf, telefon, radiotelegrafie atd.)

Astonin, commandant: **Le train hippoautomobile.** Paris 1923. 8 fr.

Ausbildungsvorschrift für Scheinwerfer. (D. V.) In Neudruck. Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

Baud Paul: **Chimie industrielle.** Paris 1922 (Masson et Cie). Fr. 40.

Bolckheim: **Die deut. Kampfwagen im Weltkriege.** Charlottenburg 1923. (Offene Worte.)

Cours de sciences appliqueés. Gaz de combat. Ecoles militaires. Paris 1922. Imprimerie nationale.

Cours de substances explosives. Explosifs et poudres. Ecoles militaires. Paris 1922. Imprimerie nationale.

Creager W.: **La Construction des grandes barrages en Amérique.** (Traduit de l'anglais par E. Callandreau et H. Humbert.) Paris 1923 (Gauthier). 25 fr.

Curie Pierre, Mme: **La radiologie et la guerre.** Paris 1922. Fr. 8.

Dörfer W.: **Über Kampfwagen u. Straßenpanzerkraftwagen.** Technische Mitteilungen Heft I. Berlin 1922. (Eisenschmidt).

Dupont Maurice: **La téléphonie sans fil.** Paris 1923. 5 fr.

Fuchs Franz Dr.: **Grundriß der Funkentelegraphie.** 12. Aufl. München 1922 (Oldenburg).

Goutay: **Le Guide pratique du „char Renault".** Paris 1923 (Fournier). 5 fr.

Heldt P.: **Der Automobilmotor.** 6. Aufl. Berlin 1923. (Schmidt, Handbücher für Motoren- und Fahrzeugbau, Band III.)

Izart M.: **Aide-memoire de l'ingénieur mécanicien.** 4 édit. Paris 1923. (Dunod.) 40 fr.

Laubeuf et Stroh: **Sous-marins, torpilles et mines.** Paris 1923. 70 fr.

Lefébure V.: **L'énigme du Rhin.** La stratégie chimique en temps de paix et en temps de guerre. Paris 1923 (Payot).

Lertes P.: **Die drahtlose Telegraphie und Telephonie.** Dresden 1923 (Steinkopf).

Malgorn M.: **Notions de télegraphie, téléphonie et télégraphie sans fil.** Paris 1923. (Ecole du génie civil.)

Pariselle H.: **Les instruments d'optique.** Paris 1923 (Colin). 5 fr.

Percheron Maurice: **Aide-memoire pour la recherche des pannes des**

moteurs à explosion. Paris 1923 (Chiron). 1.50 fr.

Poulin, colonel: **Les chars légers de combat.** Extrait du Bulletin belge des Sciences militaires. Paris 1922.

Razaud L.: **Les pannes d'automobiles.** Paris 1923 (Chiron).

Reynaud-Bonin: **L'acoustique téléphonique, la téléphonie, la télégraphie.** Paris 1923 (Chiron). 8 fr.

Richards: **Calculs métallurgiques.** Paris 1922 (Dunod). 62 fr.

Schmidt, mjr.: **Entwicklung der Heeresfernsprech- u. Telegraphentechnik im Kriege.** (Čas. Funker, Nr. 7—8. 1922.)

Schwarz: **Hilfstafeln für die Draht-, Drahtseil-, Blech- usw. Kalkulation.** Hamm in Westphalen 1923. 4. Aufl. (Griebich).

Le télémetre stéreoscopique de la Société optique et Précision de Levallois. Paris 1923. (Lavauzelle.) 3 fr.

Thibauet Laurent: **Cours de Chimie.** Paris 1922. (Lavauzelle.) 3 fr.

Toché Carlo: **La radiotéléphonie.** Paris 1922 (Gauthier). 10 fr.

Thurn: **Der funktelegraphische Wetter- und Zeitzeichendienst.** Berlin 1923. (Krayn). M 1050.

Verola: **Chimie et fabrication des explosives.** 1 vol. Paris 1922 (Colin). Fr. 5.

Viner J.: **Tactics and Technique** of tanks. London 1922.

Wirth: **Brennstoffchemie.** Berlin 1922.

Umé. mjr.: **Cours d'electricité.** Transmissions électriques. Télégraphie. Téléphonie. Radiotélégraphie. Bruxelles 1922.

H. Geografie, topografie.

Berget: **Topographie.** Paris 1922 (Larousse) 10 fr.

Cours de géographie. Tome I/III. Paris 1922. Min. de la guerre.

Dix Arthur: **Politische Geographie.** Weltpolitisches Handbuch. München 1922 (Oldenbourg).

Groll: **Kartenkunde.** Bd. I.—II. Berlin—Leipzig 1923 (Gruyter). M 2000.

Moscheles J.: **Wirtschaftsgeographie der Tschechoslovakischen Republik.** Prag 1923. K 28.

Neumann: **Mathematische Geographie und Kartennetzentwurfslehre.** Breslau 1923 (Hirt). M 3345.

Seignobosc, capitaine: **Cours de topographie élémentaire.** Paris 1923 (Charles-Lavauzelle). Fr. 2.50.

Ch. Právo. (Četnictvo.)

Breschi B.: **La dottrina della guerra nel diritto internazionale.** Roma 1922 (Maglione). 10 L.

Dietz: **Disziplinarstrafordnung für das Reichsheer.** Rastatt 1922.

Larrieu (Lieut-col.): **Service speciale de la gendarmerie.** Paris 1922 (Charles-Lavauzelle). 6 fr.

Manuel d'exercices spéciaux à l'usage de la gendarmerie. Paris 1923.

Michon Georges: **La justice militaire sous la revolution.** Paris 1922 (Alcan). 5 fr.

Rolin A.: **Le droit moderne de la guerre.** Paris 1922 (Recueil Sirey). 60 fr.

Neumeyer K.: **Internationales Verwaltungsrecht.** Bd. I.—II. München 1922 (Schweitzer).

Redslob: **Histoire des grands principes du droit des gens depuis l'antiquité jusq' à la veille de la grande guerre.** Paris 1923 (Rousseau).

Schmitt: **Waffentechnisches Unterrichtsbuch für den Polizeibeamten.** Berlin 1923 (Eisenschmidt).

Různé

(Národohospodářství, politika, finance atd.)

Calmbach Heinrich: **Die Diktatur in der Geschichte.** München 1923 (Lehmann).

Baumann F.: **Japan nach dem Kriege.** Leipzig 1922 (Reclam).

Färber Heinrich: **Kritik der Volkswirtschaftslehre.** Leipzig 1923 (Verlag Jahoda u. Siegel). K 19.

Helfriss H.: **Staatskunst u. Parteipolitik.** Berlin 1923 (Heymann).

Charbonnet Germain: **La politique financière de la France pendant la guerre.** Paris 1923.

Chauveau: **La France agricole et la guerre.** T. 4. Paris 1921—3.

Chiappelli Alessandro: **Distruzione e ricostruzione civile.** Ferrara 1922. (Logos: Bibliotheca di cultura). (Taddei.)

Jellinek Georg: **Allgemeine Staatslehre.** 2. Aufl. Berlin 1922 (Springer).

Lehmann Marcell: **La situation financière et les pensionnés de la guerre.** Paris 1922 (Plon).

Levy: **Die Vereinigten Staaten von Amerika als Wirtschaftsmacht.** Leipzig 1923 (Teubner).

Panunzio Sergio: **Introduzione alla societa delle Nazioni.** Ferrara 1922 (A. Taddei).

Piettre Maurice: **Inspection des viandes et des aliments d'origine carnée.** Tome I: Viande saine. Tome II.: Viande malade. Paris 1923 (Ballière). 70 fr.

Preller Hugo Dr.: **Die Weltpolitik des 19. Jahrhunderts.** Berlin 1923 (Mittler).

Nachimson: **Die Weltwirtschaft vor und nach dem Kriege.** Berlin 1922.

Neilson: **Comment les diplomates font les guerres.** Paris 1923 (Rieder). Fr. 11.50.

Nobel Alphons Dr.: **Handbuch des Staatsmanns.** München 1923 (Wieland).

Reboul: **Pourquoi nous sommes dans la Ruhr.** Paris 1923 (Berger). Fr. 1.50.

Taufflieb, le général: **Réorganisation de la défense nationale.** Strasbourg 1922. Imprimerie Alsacienne.

Vogel Walther: **Das neue Europa und seine historisch-geographischen Grundlagen.** 2. Aufl. Leipzig 1923. (Schroeder.)

Wütschke Joh.: **Der Kampf um den Erdball.** Politisch-geogr. Betrachtungen. München 1922 (Oldenbourg).

Yvet-Guyot: **La science économique.** Paris 1923.

Zugaro: **Le coût de la guerre italienne.** Contribution à l'histoire économique de la guerre mondiale. Roma 1922 (Fulvio).

Kč.

DROBNOSTI.

Na vysvětlenou.

V časopise „Lidové Noviny", roč. 31., č. 255 ze dne 24. května 1923 poukazuje autor článku, který jest nadepsán „Naše armádní idyla" na to, že naše jediná vojenská revue „Vojenské Rozhledy" uveřejňují velice stručně, jakoby bez zájmu kritiku o našich loňských prvních manévrech, kterou napsal plukovník gen. štábu Ilič v únorovém čísle jihoslovanské revue „Ratník".

Zdá se, že zde jde o malé nedorozumění a proto redakce sděluje: Na místě, kde v našem časopise o kritice plukovníka Iliče se děje zmínka (Z cizích revuí: VR roč. IV. (1923), str. 181), ani obšírněji o článku tom referováno býti nemohlo, neboť referáty v několik vět o článcích cizích revuí shrnutými chceme své čtenáře jen na obsah toho kterého článku upozorniti nebo výsledek práce autorovy stručně podati. Pouhý nadpis článku mnohdy úplně obsahu nevyčerpává.

Redakce však uznávajíc důležitost článku Iličova a chtějíc své čtenáře na přednosti i vady naší armády v něm vyslovené upozorniti, připravila ještě článek druhý, obšírnější, který čtenář najde v tomto čísle na str. 234. Uveřejnění jeho však se zdrželo jednak nedostatkem místa — vždyť náš časopis je měsíčník a ne deník — jednak pro různé obtíže redakční, které p. autorovi článku v „Lidových Novinách" jsou dobře známy a které plně uznává.

Redakce.

LISTÁRNA REDAKCE.

Cvičební Listy, jež vycházejí jako příloha „Vojenských Rozhledů", vyjdou jako dvojčíslo v červnovém čísle.

Redakce Vojenských Rozhledů došly tyto redakční výtisky:

Horký František, podplukovník: **Kalendář československého četnictva na rok 1923.** Kroměříž 1923. (J. Gurek.)

Koutský Miroslav, Dr.: **Několik armádních problémů.** Praha 1923. (Borový.)

Kuffner Hanuš: **Záboj a Čestmír.** Obrazy starého českého válečnictví doby předkřesťanské. S původními illustracemi a plány situačními. Praha 1923. (Všeslovanská expedice B. Havlíček.)

Kuffner Josef: **Věda či báchora.** Díl III. Praha 1922.

Mimo to zaslaly nám tyto instituce všechny své publikace:

Památník Odboje a Státní nakladatelství.

P. T. dárcům vzdává redakce srdečné díky. Spisy zařaděny byly do knihovny ústavu a bude na ně v příštích číslech našeho časopisu, pokud místo stačí, buď recensí neb uvedením jich v „Bibliografii" upozorněno.

OPRAVY

k článku mjr. g. št. F. Marvana: **Záhada německého ústupu od Marny,** který byl uveřejněn ve VR, roč. IV. (1923), str. 137 n.

Prosíme P. T. čtenáře, aby si laskavě provedli opravy chyb, které se do tisku omylem vloudily a byly p. autorem redakci dodatečně zaslány:

Na str. 137. ř. 21. shora, škrtni ve slovech jako nyní nebo později slova „nebo později".

Na str. 138, ř. 20. zdola, škrtni slovo „stručně".

Na str. 139, ř. 18. shora, místo „Lanenstein" čti „Lauenstein".

Na str. 140 ř. 14. shora a str. 146 ř. 5. a 7. zdola místo „Müller Leobnitz", čti Müller-Loebnitz".

Na str. 142, ř. 1. zdola, čti tak, že...

Na str. 145, ř. 23. shora místo „Kanpisch" čti „Kaupisch".

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 6.

Dr. F. ŠTEIDLER:

Sibiřská anabase.

(K pětiletému výročí.)

Konec května r. 1918 stal se důležitým mezníkem v dějinách ruských legií. Podle usnesení předporad čeljabinského sjezdu ze dne 23. máje t. r. vzala evakuace československých vlaků z Ruska na sebe novou a to čistě vojenskou formu. K otevřenému boji s vojenskou mocí sovětů, proti jejichž úkladům bylo čeljabinské rozhodnutí učiněno, došlo pak o dva dny později, dne 25. máje, kdy počíná se již bojová anabase ruských legií, to jest probíjení si cesty východním Ruskem a po sibiřské magistrále na východ, k moři.

Jak došlo k tomu, že odjíždějící československé vojsko bylo nuceno zaměniti dosavadní klidný železniční transport za válečný pochod a klestiti si proti vůli sovětů silou svých zbraní cestu kupředu? Jak vznikl branný konflikt se sověty? Odpověď na tyto otázky podává nám současná politická situace v Rusku. Evakuace československého vojska do Francie, schválená formálně ruskou bolševickou vládou, octla se tehdy vlivem nepříznivých politických poměrů na mrtvém bodě a samotná existence ruských legií byla velmi vážně ohrožena úklady německo-bolševických nepřátel. Naše politické vedení, představované Odbočkou československé národní rady, snažilo se ze všech sil po celé dva měsíce našeho projezdu územím Ruska a Sibiře, zachovati nejlepší shodu se sovětskou vládou a vyhnouti se úzkostlivě všemu, co by mohlo porušiti loyální poměr k sovětům a celkový zdar evakuace. Souhlas bolševiků k propuštění našich vlaků do Vladivostoku vykoupilo si nejprve dobrovolnou částečnou demobilisací československých ešelonů v Penze a v dalším průběhu evakuace přistoupilo i na nové, další odzbrojování, žádané od místních sovětů Sibiře a východního Ruska, za tajného souhlasu moskevské vlády. Všechny tyto až do krajního sebezapření jdoucí ústupky našeho politického vedení byly však marné, neboť úmysly Moskvy nebyly hned od počátku poctivé. Vývoj událostí ukázal jasně, že sovětská vláda dala své svolení k odjezdu a k propuštění československých vlaků jedině proto, že nebylo myslitelno pokusiti se již koncem března r. 1918 o násilné odzbrojení 40.000 našich vojáků, přijíždějících po likvidaci bachmačských bojů v plné bojové výzbroji z Ukrajiny do Ruska. Teprve tehdy, když byla podle uzavřené dohody Odbočky a moskevského Sovnarkomu provedena u všech vlaků částečná demobilisace v Penze a vlaky armádního sboru byly roztaženy po železniční trati přes 8000 verst dlouhé, od středního Ruska až do Vladivostoku, vzrostla odvaha Moskvy a přešla brzy v diktátorský tón.

Také vnější i vnitřní politické ohledy nutily Moskvu, aby odkryla v měsíci květnu svůj pravý poměr k našemu vojsku. S jedné strany propouštění československých vojáků ruským územím na

protiněmeckou frontu do Francie bylo zajisté porušováním úmluv brestlitevského míru a dohody rusko-německé a naráželo proto na odpor Němců, s druhé strany opět protirevoluční pikle kozáckého atamana Semenova v Zabajkalí a kořistné záměry Japonců na Dálném východě poděsily zejména sibiřské sověty tak, že se bály propouštěti naše vlaky na východ, aby tam snad nedošlo na rozkaz dohodových států k seskupení protibolševických sil, jimiž by snadno mohla býti svržena velmi nepevná bolševická vláda v městech Sibiře.

Nejlepší rozluštění celé velmi obtížné otázky československé evakuace viděla proto Moskva v tom, pokusí-li se o to, aby rozkladnou agitací proti jízdě do Francie zadržela naše vojáky v Rusku a převedla je k posílení vlastní branné moci do rudé armády. A když i tento pokus zklamal a dvouměsíční agitace československých komunistů, stejně zuřivá jako nemorální, skončila se s velikým fiaskem, využitkovala sovětská vláda, podněcovaná vůdci československých komunistů, nahodilého konfliktu, jenž vznikl v polovině května v Čeljabinsku mezi našimi vojáky a místním sovětem pro německo-maďarské zajatce, aby vydala přísné rozkazy o úplném odzbrojení a rozformování všech částí československého armádního sboru. Naše vojsko mělo na vybranou: buď přejíti do ruské rudé armády nebo se dáti internovati v zajateckých táborech... Zatím co tyto rozkazy byly tajně sdělovány ústředními orgány sovětské vlády všem místním sovdepům při dráze, předstírala Moskva stále velmi starostlivou péči o naši evakuaci. Za pomoci francouzské misse a důvěřivého vedení Odbočky vypracovala plán na urychlení evakuace tím, že by se dosavadní transport přes Sibiř rozdvojil. Do Vladivostoku měly dojeti jen ty vlaky, které byly od Omska na východ, všechny ostatní pak měly se obrátiti zpět do sovětského Ruska a jeti na Archangelsk a Murmaň.

Vojsko, které jen velmi nerado se podrobovalo příkazům svého politického a vojenského vedení, aby v Penze odevzdalo dobrovolně velkou většinu svých zbraní do rukou bolševiků, jimž naprosto nedůvěřovalo, ostře protestovalo proti všem změnám v dopravě, zeslabujícím ještě více jeho jednotu a sílu, a pověřilo sjezd vojenských delegátů, jenž se sešel koncem května r. 1918 v Čeljabinsku, aby vynaložil vše pro rychlý odjezd celého armádního sboru původním směrem na Vladivostok. Zachycené tou dobou telegramy z Moskvy, svědčící o zrádných úmyslech sovětské vlády, ukázaly jasně, že instinktivní podezření našeho vojska vůči bolševikům nebylo bezpodstatné. Rozhodnutí sjezdových předporad bylo tím ovšem uspíšeno.

Po dnech trapné nejistoty a nervózního napětí, v památný den 300letého výročí pražské defenestrace, kterou zahájili r. 1618 naši stavové odboj proti Habsburkům a válku třicetiletou, proneslo i československé vojsko na Rusi své rozhodné slovo proti úmyslům sovětské vlády. Další dobrovolná demobilisace byla zastavena a usneseno jeti do Vladivostoku „vlastním pořádkem", za samostatného vedení zvláštního Výkonného výboru sjezdu. Duch odboje, vlastní československým legionářům, nezalekl se žádných překážek, žádných obtíží. S bezpříkladnou odvahou rozhodl se náš voják k podniku, který neměl obdoby v současné světové válce. Tisíciverstové vzdálenosti, ničím neohraničená fronta takřka do nekonečna se táhnoucí kolem dokola každičkého ešelonu, naprosto žádné zápolí, kde bylo by možno v klidu oddechnout a nabrat nových sil, vojsko, až

na malé výjimky, téměř beze zbraní, kterých se teprve musilo na nepříteli zmocnit, aby si pak jimi probíjelo cestu dál, spolehnutí se výhradně jen na sebe, na svou vůli a krajní napětí všech morálních i fysických sil — taková byla situace, do níž se sebevědomě pustil československý voják....

Byl však již také nejvyšší čas. Celá magistrála byla zatím zmobilisována telegrafickými rozkazy Moskvy proti nám a jednotlivé sověty činily podle svých možností nutná opatření a přípravy k násilnému odzbrojení celého transportu a k znemožnění další evakuace z Ruska.

Již dva dny po čeljabinském rozhodnutí, dne 25. května, objevila se politika sovětské vlády v plném a pravém světle. Moskva zesiluje svůj teror na místní sověty a pokládá každého ozbrojeného Čechoslováka za svého nepřítele. Proto Omský sovět vysílá obrněný vlak s rudou gardou, jenž 25. května přepadává naše ešelony západně od Omska, u stanice Marianovky; téhož dne dochází o něco dříve k boji na nádraží v Mariinsku v gubernii Tomské, kde aktivním vystoupením s naší strany se šťastně zabraňuje podobné historii, jaká se stala u Marianovky, a jež se opakovala druhého dne, 26. května, v Irkutsku, a 27. května u Zlatoustu na Urále. Přepadení československých vlaků skončilo však tragicky ne pro nás, ale pro útočící sověty. Během dvou, tří dnů jest již v ohni celá linie železné dráhy od Penzy ve středním Rusku až po Nižně-Udinsk, západně od Irkutska. Nastává velký a houževnatý boj na ohromné, několik tisíc verst dlouhé frontě o magistrálu, za účelem jejího plného zabezpečení pro náš transport, za spojení se jednotlivých osamělých vlaků v silnější skupiny a pak opět za spojení těchto s velitelstvím armádního sboru a Výkonným výborem vojska, jenž převzal na čeljabinských předporadách vedení transportu místo Odbočky.

V prvých dnech vystoupení, a vlastně ještě dlouho potom, byl každý velitel ešelonu samostatným vojevůdcem. Z absolutní nutnosti, z nevyhnutelného zápasu o život, vznikla i svérázná, samorostlá taktika našich důstojníků i vojáků, jež se v tehdejších poměrech znamenitě osvědčila. Nebylo zapotřebí mnoho plánů, disposic a rozkazů. Prudkými, obyčejně jednorázovými útoky byly při ztrátách poměrně nepatrných potřeny neb aspoň odzbrojeny velké oddíly nepřítele a dobyto tak současně ohromné území kolem značnějších měst podle magistrály. Boje soustředěné na linii železné dráhy a na jejím okolí, měly ovšem již tím svůj zvláštní ráz. Přepadení nepřátelského ešelonu, odříznutí jeho ústupu obchvatným manévrem v hlubokém zápolí, rozebrání trati, vyhození mostu, poškození obrněných lokomotiv nebo improvisovaných obrněnců s dělem a kulomety, inscenované srážky vlaků a pod., představuje obvyklý způsob boje, jakým se postupovalo na dráze. K větším bojům docházelo však tam, kde musil býti vykonán složitější útok na dobře opevněné posice nepřítele před důležitějšími městskými centry, a tam, kde příroda sama kladla buď močálovitým nebo horským terénem značné překážky našemu postupu. Zákopy ve většině případů nehrály veliké role u našeho vojska, jež mělo z největší části iniciativu boje ve svých rukou a bylo proto převážně útočící. Několikaverstové rozpětí fronty po obou stranách železniční linie umožňovalo velmi snadný obchvat křídel od toho, kdo byl rozhodnější a vojensky zdatnější. Tyto dvě vlastnosti zachránily konec konců vždy naši situaci proti nepříteli, jemuž nepomohla ani celková, značná číselná převaha, ani terén na některých místech již

od přírody neschůdný a nedobytný. Krajní nebezpečí, v němž naše vojsko bylo, dodávalo mu i nadlidské odvahy, síly a houževnatosti. Vojenský historik bude jednou ohromen těmi riskantními, ba mnohdy přímo do nemožnosti dobrodružnými operacemi (Bajkal, Kazaň a j.), kterých se naši lidé tehdy odvážili a které plně vyhráli se ztrátami poměrně nevelikými. Oč větší na př. byly ztráty armády japonské, operující později na Dálném východě podle všech pravidel naučené školské taktiky! Málo ukázněné, obyčejně narychlo sebrané hordy ruských a sibiřských bolševiků nemohly přirozeně ani za pomoci bojovných německo-maďarských zajatců nebo gardových pluků evropského Ruska odolati bojovným schopnostem československého vojáka, jemuž kritická situace, jak jsem podotkl, zdesateronásobila jeho sílu, a trpěly proto porážku za porážkou, hledajíce mnohdy svou záchranu dřív, než spatřily kouř našich lokomotiv. Maně připadala na mysl vzpomínka na útěk německých křižáků patnáctého věku, prchajících při pouhém rachotu husitských vozů a zádumčivého zpěvu božích bojovníků.

Za dobu tří měsíců, od konce května do počátku září, bylo původního účelu vystoupení plně a vítězně dosaženo. Celá dráha od Volhy až po Vladivostok byla svobodná a volná! Bojové úsilí našeho vojska o dobytí magistrály za účelem evakuace k moři bylo však provázeno současně jinými událostmi historicky mnohem důležitějšími a významnějšími. Vítězství československých zbraní stalo se zároveň, jakž ani jinak býti nemohlo, bezděčným impulsem k politickému převratu, prováděnému od ruských protibolševických stran proti nenáviděné vládě sovětů, zbavené rozbitím rudé gardy hlavní své opory a síly. Vzbudilo-li již samo československé vystoupení svou bezpříkladnou odvahou a kolosálními úspěchy značnou pozornost za hranicemi Ruska, hlavně ovšem u státu dohodových, tím větších sympatií nabylo, jakmile se poznalo, že ruský národ, pochopiv příznivou situaci způsobenou naším vystoupením, usiluje za vědomé a nezištné pomoci Čechoslováků o úplné vyvrácení germanofilské vlády bolševiků, anulování potupného brestlitevského míru, svolání nového ústavodárného sněmu, obnovení rusko-německé fronty a vrácení Ruska do řad jeho bývalých spojenců, do řad Dohody. Československé vojsko stalo se tak nepřímým původcem i nového politického kursu v osvobozeném území Sibiře a Ruska. Podivuhodná historie vystoupení! Bylo vynuceno okolnostmi, došlo k němu vlastně proti původním úmyslům vojska v pouhé sebeobraně, ale brzy po několika vítězných úspěších bralo již na sebe nové formy, vytyčovalo si na přání ruského obyvatelstva a za souhlasu představitelů dohodových států nové cíle...

Zprávy o Čechoslovácích jako osvoboditelích Ruska ze jha germanofilských bolševiků se rozletěly světem. Nepatrné a poměrně ještě málo známé do té doby ruské legie staly se takřka přes noc jedním z mocenských činitelů, k němuž se upoutal rázem vojenský i politický zájem největších států světa. Plná shoda bojové činnosti československých legií v Rusku s politikou našeho zahraničního odboje a dohodových států byla pak dokumentována hlavně tím, že československé vojsko, vydobivši si volnou dráhu až do Vladivostoku, vrací se zatím postupně, počínajíc 6. červencem, zpět na Volhu a do Urálu jako předvoj spojeneckých sil, jež měly obnoviti bývalou rusko-německou frontu proti Němcům a bolševikům.

Byl-li tento historický pochod ruských legií na západ nemalého významu pro tehdejší celkovou situaci v Evropě, tím důležitější

byl pro naše zahraniční hnutí. Německo nepočítající vlastně již od léta r. 1917 s Ruskem a nalézající v politice sovětské vlády ochotného, třebaže ne vždy věrného spojence, bylo zasaženo právě tam, kde po brestlitevském míru nečekalo již pražádného odporu. Bylo zbaveno takřka v poslední chvíli rozhodujících bojů na západní francouzské frontě svěžích posil nemalého počtu svých zajatců, kteří byli již v Sibiři na cestě do Německa, a konečně i onoho hospodářského vykořisťování Sibiře a značné části evropského Ruska, jež bylo obsazeno Čechoslováky. Pro bojující státy Dohody bylo to nesporné plus.

Proto jest zcela přirozené, že byly-li dříve ještě některé pochybnosti v poměru dohodových států k československému osvobozenskému hnutí, vystoupením ruských legií zmizely úplně. Hlavní z těchto států po prvé tehdy prohlašují svou plnou podporu našemu odboji v celém jeho rozsahu a do všech důsledků a oběti ruských legií nahrazují nejlepší odměnou, kterou mohly dáti, uznáním Národní rady pařížské za základ příští vlády československých zemí a přijetím našich dobrovolnických legií za vojska dohodová. Odtud k plnému uznání Národní rady za skutečnou vládu byl už jenom krok, k němuž pak také zcela logicky došlo, když zhroucením se německé fronty na západním bojišti a kapitulací ústředních mocností vítězství Dohody ve světové válce bylo zabezpečeno.

Rotmistr Rudolf DEJMEK:

Vzpomínka na bitvu u Zborova.

Hrdinného útoku československé brigády u Zborova dne 2. července 1917 bylo loňského roku, u příležitosti pětiletého výročí, hojně vzpomínáno jak v časopisech, tak i ve velmi cenných pracích, zvlášť vydaných. Veškeré vzpomínky jsou psány účastníky bitvy na straně ruské, tedy našimi legionáři; nikde jsem však nečetl dosud pojednání, nebo vylíčení o stavu a chování Čechů rakousko-uherského vojska v té bitvě, ač mnoho účastníků jistě činně slouží v naší armádě.

Pokusím se tedy, bych jako jeden z mnohých účastníků, ač sám jsem ve svém postavení nebyl vždy dobře a plně informován, vylíčil situaci, jež byla na straně rakousko-uherské.

Příslušel jsem 2. baterii (15cm houfnice) těžkého dělostřeleckého pluku č. 19 (velitel pluku pluk. Šteffan), — nyní je to čsl. hrubý dělostřelecký pluk č. 101 — a přiděleni jsme byli spolu s 19. polním dělovým a 19. polním houfnicovým plukem, 1. bosenským pěším plukem a praporem polních myslivců č. 5. pěší divisi č. 19 (velitel generál Bölz), jež byla před válkou ubytována v Plzni. Můj pluk byl před válkou posádkou v Motole u Prahy a měl převážně české mužstvo.

Zásobování stravou od konce února 1917 bylo silně omezeno, masa dáváno poskrovnu a to jedna masová konserva pro dva muže; bylo nařízeno sbírati na jaře kopřivy a upravovati je jako zeleninu k zlepšení stravy mužstva. Různá přilepšení stravy skorem vůbec nedocházela.

Divise byla rozložena v krajině východně od Pomořan a západně od Zborova, asi od vesnice Koňuch přes Travotloki k Lavrykovcům již od ústupu z Jezerné v srpnu 1916, jenž byl vynucen úspěšnou

ofensivou generála Brusilova, a sousedila na sever s 32. honvédskou divisí, jejíž pravé a naše levé křídlo a střed staly se terčem útoku československé brigády. Obě divise, 19. i 32. byly částmi 9. sboru (velitel gen. Kletter), patřily k 2. armádě (velitel gen.-pluk. Böhm-Ermolli) a střežily důležitý úsek, v němž probíhala dráha a silnice Zločov—Lvov.

Opevnění fronty byla velmi důkladná a namnoze pozorovací dělostřelecká stanoviště stavěna ze ztuženého betonu. Má baterie měla v úseku Augustovka—Cecovka tři pozorovací body. V prvé zákopové linii na západ Josefovky, severně polní stráže č. 1., byl pozorovací bod velmi pevně vybudovaný, stěny a strop ze ztuženého betonu, nazvaný „Irma"; v druhé zákopové čáře na kótě 388, byl pozorovací bod „Hilda", stavěný ze dřeva se železným, besemerovaným, polovypouklým stropem. Třetí bod pozorovací, na nejvyšším místě v krajině, kóta 402, kryt hustými korunami dubů, byl „Hanna", kde bylo i stanoviště dělostřelecké brigády a jiných baterií.

Jak pevně byly tyto pozorovací stanice vybudovány, dokazuje obraz akademického malíře J. Vlčka, zhotovený loňského roku u příležitosti výpravy na bojiště u Zborova. Obraz jest vystaven v obrazárně „Památníku Odboje", v letohrádku „Hvězda" na Bílé Hoře, kde viděti jest pozorovací bod „Irma" jako kryt skorem neporušený a nad vchodem jest i nápis dobře viditelný.

Větších akcí jsme v zimě nezažili, až teprve po ruské revoluci stali jsme se terčem občasných místních útoků nevelkého významu. Později z jara a hlavně počátkem června, krátce po jmenování gen. Brusilova velitelem jihozápadní ruské fronty, pocítili jsme znovu útočnou sílu ruskou.

Ta vyvrcholila dne 29. června v nepřetržité palbě, posílajíc pozdravy svých dalekonosných děl i velitelství sboru v Pomořanech, 12 km od posic ruského dělostřelectva vzdálenému, jež bylo jimi probuzeno o 4. hodině ranní.

Rakouské zákopy u Koniuch.

Prvá zákopová čára táhla se od vesnice Koňuch přes Josefovku, před Hodovem k vesnici Travotloki, ležící na západ od Zborova. Terén byl rakouskému vojsku příznivý, skýtal množství úkrytů v roklích a vyvýšeninách, v nichž hlavně dělostřelectvo bylo umístěno. Má baterie stála stranou od silnice podle lihovaru u Hodova na východ pod svahem kóty 402.

Prudká dělostřelba ruská potrvala plných 24 hodin a po této přípravě přešli Rusové k útoku. Již v prvním náběhu ztrácí u Koňuch 1. bosenský pluk prvou i druhou linii zákopů; zajato bylo asi 20 důstojníků a přes 1000 mužů.

Na sever od 1. bosenského pluku umístěn byl před Hodovem 75. a severněji ke Travotlukům 35. pěší pluk, jež měly v té době mužstvo skoro úplně české a s poměry velmi nespokojené. V prudkých útocích třetího dne, za nepatrné přestřelky pěchoty, vzdal se více než jeden prapor 75. pěšího pluku po dorozumění s předními stráženi ruskými, jež, jak jsme se později dověděli, byli Češi. Vojáci tohoto pluku přešli tak rychle, že ani praporní velitelství nemělo času ustoupiti a bylo zajato, s ním podpluk. D. a major M.

V důsledku toho stálo dělostřelectvo v prostoru před Josefovkou více než kilometr obnaženo, čehož ku podivu našeho i divisního štábu Rusové nevyužili; stályť naše zálohy od fronty příliš vzdáleny, až u vsi Kalné. Fronta silně zakolísala, avšak zařaděním zálohy říšských Němců stěží, avšak přece udržena. Chování Rusů v útoku bylo bravurní a všichni velitelé, jak telefon hlásil, vyslovovali nad tím svůj podiv.

Byl to velmi těžký den a zhoubně působící, mistrně řízená ruská dělostřelba způsobila nám několik raněných. Pozdě navečer ulehalo mužstvo vysílené těžkou, namáhavou palbou (2—4 rány v minutě) jsouc i v noci voláno ke střelbě.

Nadcházel nový den, 2. červenec, den, v němž po prvé po 300 letech postupovalo české národní vojsko proti svému dávnému nepříteli ve svých plucích pod vlastními prapory. Kdo z nás to tehdy tušil? Nikdo! Československé pluky věděly, že mezi pěchotou rakouského vojska jsou části české, a byly ve spojení s předními stráženi, ale i nás uvědomit, massu vojska, bylo to možné?

Ráno kolem 5. hodiny zasáhla ruská zničující palba znovu úsek Romano a rozšířila se k úseku Josef. Velitelé pruských částí před námi stojících žádali od nás stále intensivnější palbu, jež směřovala všechna k severovýchodu. Bylo veliké vedro, slunce pálilo nemilosrdně do našich těl. Všichni vojíni pracují z blůz vysvlečeni; na slunci je 33—35° C. Nestačíme dovážet vodu k pití i k chlazení ocelových hlavní. Ze čtyř děl jedno skorem stále mění glycerin, jenž se v cylindrech přímo vaří. Ruská pěchota bravurně útočí a dociluje úspěchů.

Bitva na levém křídle u Travotlok jest v plném proudu. Slyšet je hromové ruské „Urá“ za neustálé dělostřelby. Táhne východní vítr a vrhá nám všechen dým střel jako mlhu nazpět, usnadňujíc Rusům postup. Telefon hlásí: „32. honvédská divise a naše levé křídlo prolomeny a zatlačeny do hloubky až 6 km nazpět, části 35. pěšího pluku se vzdaly; velmi důležité opevnění výšiny „Mogila“ kóta 394 padlo po prudkých útocích do rukou Rusům.“

Cítili jsme, že ústup nás nemine. O ½12. hod. dopol. dvakráte najíždějí kolesny a zase se vracejí. Odjezd děl již nařízený opět odvolán. Pěchota, zbytky 75. a části 35. pěšího pluku promíšeny pěchotou 20. pruské divise, postupuje a znovu dobývá prvé čáry. Po

druhé však ustupuje před strašným ruským útokem a udržuje se v zákopech zálohy.

Je poledne, tři děla odjíždějí a čtvrté kryje ústup. Polní houfnice již dávno ustoupily, kanony přejíždějí; ústup je tedy jistý. Naše třetí baterie má ztráty 21 koní, německá baterie, mající ukořistěná ruská děla (Deutsche Beute-baterie) ztratila 5 mužů a 18 koní; my máme 3 raněné. Plynové granáty jako včera i dnes zasypávají údolí, ztěžujíce ústup a omamujíce mužstvo.

Houfy raněných berou se zvolna cestou, přeplněnou vozy. V 1 hod. odjíždí i poslední dělo; jdu s jedním ze svých lidí ze stanoviště děl a prohlížíme si naposled podzemní kryty, na nichž naši lidé tolik času a mozolné práce zanechali.

Šrapnely vyprovázejí nás údolím i vesnicí Hodovem, jež na třech místech hoří, zapálena byvši střelbou. Pruská pěchota obsazuje v rojích návrší před vsí. Střelba úplně umlkla, kolem 6. hodiny večerní je úplný klid. Daleký obzor hoří nádherným sluncem západu. Zaujímáme postavení děl v myslivně za Hodovem, úplně vysíleni a desorganisováni.

Proč nevyužili Rusové paniky a nepořádku v řadách rakouských vzniklého? Na tuto otázku nás všech bylo teprve po 14 dnech odpověděno úplnou demoralisací ruských vojsk za ústupu k Tarnopolu.

Tak skončil den slavného vítězství československé brigády u Zborova a zprávy, jež přinesly zahraniční časopisy, ani rakouská vláda nemohla již umlčeti; poskytly nám Čechům duševního vzpružení, ale uvrhly nás též v těžké okovy.

Pěchota, jež divisi zbyla, stažena a vyšetřována později kdesi u Brodů a pak přemístěna na italské bojiště. I pozorovatelé dělostřelectva vyšetřováni a podezříváni z dorozumění s nepřítelem; avšak nic nedokázáno, hoši byli chytří. Však přece bylo chování 19. pěší divise v bitvě u Zborova předmětem interpelace německých poslanců ve vídeňském parlamentě. Ministr zeměbrany Georgi v odpovědi přiznal, že chování některých vojenských částí nebylo bojovné.

Dělostřelectvo ponecháno na frontě a přiděleno 20. pruské divisi, s níž po nešťastném posledním pokusu ruském o průlom dne 19. července a následovavším ústupu tarnopolském bylo vláčeno až na hranice Haliče a Bukoviny. O zacházení s námi a upotřebení nás dělostřelců Prušáky, byla by celá kapitola. Těžké, velmi těžké boje prodělávali jsme na cestě za ustupujícím ruským vojskem. Vesnice: Sloboda Zlotá, Laskovce, Kopyčynce a jiné byly svědky hrdinství českých dobrovolníků.

Avšak demoralisace ruského vojska byla úplná; mužstvo neposlouchalo svých představených a podplaceným agentům podařilo se tak rozvrátiti největší moc vojenskou. Jaké to přineslo výsledky, vidíme dnes zřejmě. — — —

Za šest neděl po bitvě zborovské, dne 19. srpna, vracelo se dělostřelectvo 19. pěší divise nazpět od východních hranic haličských. Přijížděli jsme od Tarnopole k Jezierné, kdež jsme měli býti naloženi do vlaků a odvezeni na italské bojiště; pěchota divise byla již v Italii a prodělala řadu těžkých bojů. Má baterie zůstala toho dne ve vypálené Jezierné a utábořila se vedle hřbitova, kde bylo množství hrobů vojenských z bojů r. 1915 a 1916; k těmto přibylo něco hrobů ruských. Mezi nimi našel jsem jeden hrob s nápisem českým a ruským, jenž nám dokazoval pravdu o útoku československé bri-

gády u Zborova, již ostatně nám již dříve potvrdili na ústupu tarnopolském i různí zajatí Rusové.

Z velkého počtu nápisů na křížích poznamenal jsem si dva, hlásající, že v hrobech těch spí věčný sen československí dobrovolníci, padlí v boji za svobodu svého národa.

Hrob praporčíka Fryče Josefa (Jezierná).

Prvý zněl, nejprve česky: Josef Fryč, praporčík 1. československého střeleckého pluku 2. roty, zemřel od ran 26. června 1917. Z boje u Zborova 19./VI. 1917. Rodem z Prahy — Čechy. Spi sladce, hrdino!

Na kříži byla upevněna ještě tabulka s podobným nápisem v ruském jazyku.

Druhý sousední hrob měl nápis jenom ruský a tento, pokud jsem ruštinu ovládal, jsem přeložil a zaznamenal ve svém deníku.

Nápis zněl: Zde odpočívá prach dobrovolníka Čecha 1. československého střeleckého pluku. Podporučík Igor Vilímek. Padl smrtí chrabrých za svobodu Slovanů. Spi, druhu, sladkým snem! Mír prachu Tvému!

Nápisy jsou přesně podle tabulek křížů, prvý s datem podle ruského kalendáře, druhý byl bez označení data smrti. Vyvolaly mnohou hádku mezi českým a německým mužstvem baterie.

U civilního obyvatelstva jsem se dověděl, že ruské vojsko užívalo hřbitova v Jezierné pro všechny vojíny zemřelé v tamější nemocnici, avšak z té velké bitvy počátkem července, že jsou veliké mohyly u Cecové. Zjistil jsem, že ta velká bitva, za níž prý se třásla Jezierna, byla bitva zborovská, ve které my, má baterie, stáli jsme na levém křídle útoku československých dobrovolníků u vsi Hodova.

Ještě téhož dne k večeru vypravil jsem se koňmo hledati hroby dobrovolníků českých u Cecové a dotazy u obyvatelstva našel jsem

je brzy. Několik velkých společných hrobů zdobených několika kříži, pěkně drnem obložených a ohrazených kůly s ostnatým drátem, byly viditelným znamením české hrdinnosti, dokladem, jak hluboce byl chápán boj za svobodu československým dobrovolníkem, jenž dovedl umírat, bylo-li toho třeba, bez výčitek a smlouvání. Hrdinně obětovali vše, co měli nejdražšího, svůj život.

Dokázali celému světu i našim doma, že jsou odhodláni za svobodu a samostatnost Čech a Slovenska bojovati na život i na smrt.

* * *

Snad tato malá vzpomínka, upřímně psaná, přispěje k poznání toho, jaký duch ovládal české lidi v rakouských řadách, kteří nemohli nijak přispěti k osvobození svého národa.

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

Historicko-grafická studie s dodatkem a s 5 přílohami mapovými.*)

I. Povšechný stav kartografie.

Je těžko mluviti — s ojedinělými výjimkami — na počátku XVIII. století o skutečně vědeckém zkoumání povrchu zemského a jeho útvarů, zejména plastiky. Dobu triangulace, přesných geodetických snímků a kritické oceny map zahájil Cesar François Cassini de Thury. Vzorná mapa Francie, spočívající na velkém a přesném měření země (1750—1793) byla epochou pro pokrok kartografie. Mnohé státy brzy následovaly a zhotovovaly topografické práce, jichž základní důležitost pro celé bytí národů stále zřetelněji vystupovala do popředí. V této době měření — jak je Peschel označuje — udála se řada důležitých objevů. Počet a přesnost astronomických určení míst vzrůstaly, když Hadley 1731 vynalezl zrcadlový sextant a tím odstranil měření výšky pólu těžkopádnými astronomickými přístroji. Zdokonalení chronometru 1692—1776 umožnilo přesné určení času. Zatmění měsíce, nejvhodnější pomůcka určení zeměpisné délky, bylo postradatelno, když Cassini k výpočtu délkových rozdílů užil měsíců Jupiterových; tato metoda opět musila ustoupiti měření měsíčních vzdáleností a zakrytí hvězd, když Leonhard Euler a Tobiáš Mayer vydali zlepšené tabulky pro měsíc. V měření poledníků, aby vypočtena byla pravá velikost země, se pokračovalo spojenými silami. Měření části poledníku mezi Dünkirchen a Barcelonou r. 1792 prováděné Francouzi Mechainem a Delambrem, aby byla definitivně stanovena míra metrová, zůstane co do přesnosti a pečlivosti v provedení i výpočtech historickou pamětihodností.

Prvním snímkem krajiny, spočívající na astronomickém určení míst a spolu na geodetické triangulaci, byla právě zmíněná Cassiniho mapa Francie. Vzor ten našel brzy následovníků. Zeměpisec Bourguignon d'Auville (1697—1782), nástupce Delisleův, přivedl sebráním a bystrým požitím materiálu znázornění země na vysoký

*) Psáno pro Vojenské Rozhledy. Přeložil Č.

stupeň dokonalosti. Mužové jako Buache, Jomard, Maltebrun, Walkenaer, Alexandr v. Humboldt a j. získali si zásluh o zeměvědu a s ní spřízněnou kartografii. Na sklonku XVIII. století přechází těžiště kartografie Remelem, Desbarresem, Arrowsmithem z Francie do Anglie. Avšak trigonometrická síť, nutná pro geograficky správnou mapu, chybí dosud většině států Evropy.[1])

Mapové projekce Sansona, Delislea, Lamberta, Mollweidea, Flamsteeda, Cassiniho a Bonnea byl podle potřeby a rozměrů zemí patřičně použity. Mimo zkoumání vlastností jednotlivých projekcí ukazovala se i snaha získati všeobecné zásady přesné mapy, jakož i vhodné nomenklatury.

Nebylo-li v některé zemi trigonometrických a topografických vyměřování, byl sestaven z dosavadních zvláštních územních lesních a polnostních map celek, orientovaný podle astronomicky určených pevných bodů, jichž se dalo použíti a doplněn daty z dobrých geograficko-topografických cestopisů. (Allg. georg. Ephem. 5 sv. str. 285.)

Snaha znázorniti výškové poměry povrchu zemského stejně věrně jako rozměry délky a šířky, spadá do té doby. Francouz Dupain-Triel kreslil 1793 mapu Francie s vrstevnicemi, čímž kolmé rozčlenění povrchu zemského bylo vyznačeno. Po dlouhou dobu však nebylo pro to porozumění; teprve po válkách napoleonských bylo vrstevnic[2]) stále více užíváno. Šrafování k označení výšek[3])

[1]) Mapy založené na astronomickém určení míst a trigonometrickém měření: Carte géometrique de la France. 183 listů, Cassini de Thury 1750—1793. Spolu Description geometrique de la France. (500 livre).

Carte chorographique de Pays Bas Autrichiens, par le Comte de Ferraris, Lieut. Gen., gravé par Dupuis 1777 Bruxelles, 25 listů, na základě měření trojúhelníků během tažení r. 1744—1748 pořízena Rakouskem (44 říšských tolarů).

Dánsko na základě měření provedeného pod dohledem kodaňské Společnosti vědecké. Prof. Bugge popsal použitý při tom způsob astronomického, trigonometrického a geodet. měření. Do r. 1797 vyšlo 12 listů.

V úzkém spojení s dánským měřením jest měření vévodství Oldenburgského, území říšského města Bremen a konečně triangulace prus. Westfálska, prováděná Lecoquem.

Hrabství Mark od T. C. Müllera 1791, vyd. Weddingem s označením: „trigonometrische Vermessung der Grafschaft Mark nebst einem darnach verfertigten geographischen Netze".

Mapa rýnské Falce od Weissenburgu až do Wormsu, pořízená dvorním astronomem Christ. Mayerem 1795.

Bojiště pohraničních území německo-francouzských mezi Rýnem a Moselou atd., od zeměměřiče Petra Dewarata, 6 listů 1794—1799, spočívající na triangulaci k prodloužení pařížské kolmice na pařížský meridián Německem k Vídni.

Situations Charte der Gegend zwischen dem Rhein, Neckar und Mayn mit dem ganzen Odenwald, zwischen dem Rhein und der Selz u. einem Theil zwischen der Lahn u. dem Mayn, od kapitána Hess. Darmst. Art. korpusu Haase. Zakládá se na astrom. pozorováních maj. v. Zacha a na síti trojúhelníků dvor. astronoma C. Meyera, mezi Baselem a Mohučí.

Charte vom Herzogth. Würtenberg od prof. Bohnenbergera. Triangulací, provedenou kníž. augsburgs. dvor. radou a zemským geometrem Amanem, souvisí tato mapa s mapou Švábska (Schwaben), měřenou trigon. J. A. Amanem 1779.

Tirolis sub felici regimine Mariae Theresiae etc. od P. Anicha a Bl. Huebera 1774, 25 listů. Provincia Arlbergica etc. od Bl. Huebera 1783, 2 listy. Za základ má prvá vyměřování země.

[2]) Pro návrhy opevnění byly v Rakousku zavedeny plány vrstevnicové již r. 1820 Hauslabem pro c. k. inženýrskou akademii a v r. 1830 prováděny vrstevnicové mapy s barevnými pásmy. Prvá větší vrstevnicová mapa je „Situations-Plan des k. k. Thiergartens (im Wienerwalde), aufgenommen von den Zöglingen der Forstlehranstalt unter Leitung des prof. dr. Winkler v. Brückenbrand 1823, 1 : 14.400. Schichtenhöhe 5 Klafter."

[3]) V Rakousku terén byl již od r. 1750 cís. inžen. sborem v půdorysu, tvary zhruba stupňovité a zaobleně podle změny sklonu, naznačen stínováním tuší,

a šikmé osvětlení v mapách začalo se uplatňovati. Různé ústavy znázorňovaly terén na svých mapách různým způsobem, kříženími a jinými čarami libovolně, až teprve saský hejtman Lehman v r. 1799 určil vědecké pravidlo pro šrafování. Pro barometrické měření výšek stanovil Laplace r. 1805 vědecky přesnou formuli a Ramond 1808, Biot 1811 je ještě zdokonalili. Výšková udání v číslicích[4]) na mapách jsou však teprve vymožeností moderní doby.

Nejdůležitějším vyměřováním co do rozměrů, měřítka a nákladnosti ve všech kulturních státech je měření katastrální. Po nezdařilých, století trvajících pokusech zjistiti pozemkový podklad za účelem spravedlivého zdanění odhadem nebo podle údajů majitelů, rozhodly se konečně státy, každý pozemek přesně vyměřiti a zakresliti v mapě; avšak vysoká vydání, spojená s měřením katastru, přinesla zisk i v jiných směrech. Vzorem všech prací katastrálních zůstává vždy katastr francouzský, navržený velkým Colbertem; návrh tento však mohl býti proveden teprve za Napoleona I. V Německu bylo do r. 1807 troje zvláštní měření celé země. Východní Friesko, provedené kapit. Campem pro mapu povšechnou (Generalkarte), vévodství Oldenburské Wesslem a Menzem pro mapy úřední (Amtskarten) a měření Osnabrücké pluk. du Plattem a ing. podpl. Hogrevem pro mapy katastrální (Flurkarten). Povšechné měření velkovév. Bergského pod vedením ředitele J. B. Benzenberga, mělo se všemi třemi předchozími něco společného, a podalo mapy katastrální (Flurkarten) v měř. 1: 2000.

Mocnářství Rakouské začalo mapování katastrálních svých zemí v r. 1816[5]) (stabilní katastr na rozdíl od t. zv. Josefinského katastru 1785—1789.). Ve Francii užívalo se při vyměřování hlavně cercle repeteur, zvaného též repetiční kruh Bordův, vynálezu to vlastně Tobiáše Meyera z Göttingen; v Německu a také později v Rakousku zrcadlového sextantu Troughtonova kromě Bordova repetičního kruhu a anglických theodolitů Ramsdenových.

Nárys a kresba map byla prováděna vždy s velikou pečlivostí, nedostávalo se však jednotnosti a systemu. Výsledky zůstávaly nedostatečné až do zřízení centrálních ústavů. S duchem času, neúnavně pílícím vpřed, nemohl tehdejší materiál mapovací udržeti stejný krok, a ještě dříve než mapa té které země byla předána veřejnosti, byla již zastaralou.

Tak za dob napoleonských válek byla již doba triangulace a geodetického vyměřování dávno minula a zhruba již vše připraveno, čeho k správnému kartografickému znázornění té které země jest potřebí. Zlepšením astronomických určení místa a cestami s chronometrem obdrželo určité místo na povrchu zemském svoji zeměpisnou šířku a délku větší jistotu. Na přesně zaměřené základní linie připojovaly se trojúhelníky, jimiž země byly pokryty.

v Josefinském mapování 1763—1787 vyjádřen částečně šrafovacím štětcem, částečně jemně zkříženým perovým čárkováním. Lehmanův způsob šrafování působil také na vojenské mapování a na kartografii v Rakousku podstatným vlivem. Mapování Štyrska pod vedením pluk. Petricha r. 1807, 1 : 28.800 je již provedeno dle Lehmanovy stupnice. (Roskiewicz, Die Kartographie in Österreich. Wien. 1875.)

[4]) Mapování měř. stolem okolí Franzensfeste z r. 1803, jakož i vodohospodářská mapa údolí Adiže od zámku Tirolu až po Pasanello, nivelovaná majorem ženijního sboru Nowakem r. 1805, mají již výškové koty. (Roskiewicz, Die Kartographie in Österreich, Wien 1875.)

[5]) Měření katastrální bylo provedeno po pojednotlivých zemích a r. 1867 až na malá území bylo v celém mocnářství skončeno.

Nejen horizontální vzdálenosti bodů navzájem, nýbrž i jejich výška nadmořská byla vzata v dosah měření. Nové projekční metody byly vynalezeny, aby zobrazení zemí bylo organicky spojeno se zeměkoulí, jejíž elliptický tvar byl právě stanoven. Znázornění nerovností povrchu zemského sloužily právě vrstevnice, jakož i metoda šrafovací, spočívající na vědeckém podkladu. Nedostávalo se však ještě použití všeobecného ocenění mnohým vymoženostem na poli kartografie. Mnoho bylo ještě příliš nového, co ještě nepřešlo do praktického užívání a mnohé se teprve ještě budovalo; zbývala ještě daleká cesta k základům moderní kartografie.

Největší zásluhy o zdokonalení map si získaly generální štáby armád. Za války ode dávna nejživěji byla pocítěna potřeba přesnějších znalostí zemí a války zejména přispěly k tomu, že topografická speciální mapa dospěla nynější své výše vědeckého vypracování, ačkoli doba válečná právě to býti nemohla, jež k tomu poskytla důkladné příležitosti. Sedmiletá válka, jež s vojenského hlediska přinesla neobyčejně mnoho nových poznatků, zeměpisu přispěla mnohem méně; přece však ukázala, jako asi i mnohá tažení dřívější, zřetelně na nedostatek vhodných map pro vojenské účely.

Za válečné mapy byly před sto lety považovány takové, jež podávaly přehled velkých území. Mapy detailní, kterých dnes užívají na pochodech řadoví důstojníci stejně jako vyšší velitelé pro boj, byly tehda velmi vzácny. Při starších mapách neběželo tak mnoho o vyhovění všem vědeckým směrům, jako spíše o sestavení taktických a operačních pomůcek, neboť vojáka mnohem více než trigonometricky stanovené body zajímaly různé detaily, správný směr pohoří, s něho splývající vodní toky, průběh silnic a cest. S tohoto hlediska posuzuje mapu a musí každou odmítnouti, jež jej v těchto požadavcích neuspokojí, byť i všechny určené body byly přesně a správně zakresleny. Musí míti možnost tvary terénu rychle pochopiti, potřebuje proto nárys v oči bijící se silnými protivami; čím snáze dává znáti, co strmé a ploché nebo mírně skloněné, tím lépe vyhoví.

Později byly mapy generálního štábu nejen zařízeny pro vojenské účely, nýbrž zároveň přizpůsobeny také k použití pro jiné obory vědy. Vyměřování zemí do r. 1810, ve mnohých státech i déle, bylo drženo v tajnosti a bylo k disposici vlastně pouze vojenskému vedení. V reprodukci map nebyla známa ani litografie ani fotografie, užívalo se pouze drahé a pomalé mědirytiny, jež ovšem zůstala podnes nejušlechtilejším způsobem rozmnožovacím.

Otázka válečných map ve své dnešní formě tenkráte byla neznáma. Důstojník, opatřil-li si vůbec jakou mapu, volil dle svého dobrého zdání, přirozeně po možnosti lacinou a lehko získatelnou; tenkráte mapy netvořily součást výzbroje. Důstojníci nebyli podíleni mapami od státu, s jedinou výjimkou Francie, kde stál k disposici výborný ústav, Depôt de la Guerre. Kartografické práce různého druhu, jimiž na př. polní archiv rakouské armády dle přiloženého seznamu[1]) byl opatřen r. 1812 a 1813, stačily sotva potřebě vyšších velitelství. Jen na ojedinělé případy zajisté zůstalo omezeno, aby si důstojníci z vlastních prostředků opatřili dobré podrobné mapy, i kde takové existovaly. Tištěné mapy byly k původním kresbám asi v témž poměru, jako veřejná knihovna k tajnému archivu.

[1]) Dodatky I. a II.

Míti dobrou mapu, jež dnes se stala všeobecně přístupnou, jest nejen pro důstojníka a poddůstojníka, nýbrž pro každý obor vědy právě takovou potřebou, jako pro státní úřady. Za stejných jinak podmínek ve válce je z protivníků ten ve výhodě, jenž má lepší mapu. Majíce dnes ve všech státech Evropy téměř bez výjimky výborné i speciální mapy, ani si téměř neuvědomujeme, že byla kdysi doba, a není tomu ani tak dávno, kdy dobrá mapa byla vzácností a nadbytek stále novějších a lepších zobrazení země svádí nás přímo k podceňování toho, co nám dosud v tom oboru poskytnuto.

II. **Stav map států válčících na počátku XIX. století.**

Stav kartografie byl v zemích, jež mocnostem staly se jevištěm války, rozličný, podle stavu rozvoje tohoto oboru vědy, a měl proto přirozeně vliv na kartografické práce.

Rusko.

Dva nadaní mužové, generál v. Suchtelen ruského hlavního štábu a generál v. Oppermann jako ředitel skladu map, podjali se v zájmu vojenské potřeby pořízení první velké speciální mapy Ruska, známé mapy stolistové. Materiál byl převzat z vyměřování polních měřičů, pro Vyborg a Estonsko z vyměřování generálního štábu.

„Podrobnaja karta Rossijskoj Imperii i bliz ležaščich zagraničnych vladěnij“ sestavena, ryta i tištěna ve vlastním jeho carského veličenstva skladu map atd. Generál ubytovatel v. Suchtelen, generálmajor Oppermann. 1801—1816.“

Některá data o vývoji ruské kartografie sluší předeslati, než promluvíme o této mapě. V Rusku počalo vlastní vyměřování země zároveň jako v Rakousku okolo r. 1763 pod vedením vynikajícího generála ubytovatele Bawre. Měřičský stolek, průzor a astrolabium byly při měření tehdejší dobou (do r. 1819) používané přístroje.[1]) Za vlády Kateřiny II. a jejích předchůdců byly uloženy vojenské plány a mapy spolu s jinými topografickými a geografickými kresbami, týkajícími se Ruska, při různých odděleních, tak u generála-ubytovatele, u hlavní správy opevnění, při kabinetu, při sboru zahraničních záležitostí a při jiných odděleních státní správy. Car Pavel po svém nastolení přikázal všechen tento mapový materiál dosud rozptýlený shromážditi v jedinou sbírku do jedné místnosti zimního paláce. Začátek mapovacích prací při hlavním štábu spadá do druhé polovice XVIII. stol.; až do té doby prováděla podobné práce „geografičeskaja palata“ při imp. akademii nauk. Důstojníci štábu gen.-ubytovatele měli za úkol prováděti topografické snímky, jež se postupně rozšiřovaly na území evropských gubernií a ovšem mohly býti jen malé ceny. V srpnu 1797 byl počet důstojníků tohoto oddělení zvýšen a oddělení to přejmenováno na sklad map jeho veličenstva. Vyslancům, sídlícím u zahraničních vlád, bylo nařízeno, aby vždy 3 exempláře nejlepších nově vyšlých map zakoupili pro tuto sbírku. Roku 1798 bylo zařízeno rytecké oddělení a téhož roku malé zeměpisné oddělení, jež dříve bylo při báňském sboru,[2])

[1]) O ruské kartografii pojednává: Truck, Hauptm., Die Entwicklung der russischen Militärkartographie vom Ende des 18. Jahrhunderts bis zur Gegenwart. (Mitteil. des. k. u. k. Milit. Geogr. Institutes 1898 u. 1899.)

[2]) Horní inženýři (sbor báňských kadetů). Při sboru báňských kadetů pod vedením generála Simoněva zařízeno zvláštní zeměpisné oddělení. Z map okresů

pak při kabinetu a konečně při státní expedici, bylo přiděleno ke skladu map. Až do r. 1801 byly práce tohoto ústavu veřejnosti nepřístupny, určeny jsouce pouze pro zvláštní potřebu panovníka, oddělení války a velících generálů. Teprve od r. 1801 začato s pracemi pro veřejnost. Z roku 1799 pochází přehledná mapa Ruska, obsahující všechny gubernie, hlavní komunikace a nejdůležitější osady, v měřítku 1:1,500.000, rytá v mědi; má však jen velmi málo, ba takřka nemá vůbec spolehlivě určených bodů. Roku 1803 nařídil car na návrh náčelníka štábu gen.-ubytovatele T. T. Schubertovi, státnímu radovi a hvězdáři, aby každoročně několik důstojníků z jeho družiny vyučoval v praktické části hvězdářství, aby hlavní body každé provincie, jejíž mapu měli za úkol pořídit, dovedli astronomicky urciti. Obdrželi 8½palcový sextant Troughtonův a chronometr Arnolda a Brockbankse.

Poněvadž měření trigonometrické sítě v rozsáhlé říši, zejména v asijské Rusi je těžko proveditelno, dávají astronomicky určené body základ topografickému mapování. Hlavním dílem skladu map v oné době byla výše zmíněná speciální mapa Ruska v měřítku 1:840.000 ve 100 rytých sekcích či v 25 listech (4 sekce tvoří 1 list), vydaná v letech 1801—1804, s rozšířením r. 1816. Základní materiál je orientován astronomicky určenými body. Byla považována za operační mapu armády a znamená počátek systematických vojenských snímků. Soudobý kritik se o ní vyjadřuje: „Tato mapa překonává všechny dosavadní mapy Ruska, ba také dosavadní mapy mnohých států, jinak činících nárok na vyšší kulturu, předčí. Stojí zato dokonce pro tuto mapu, aby se jí mohlo užíti, naučiti se ruskému písmu. Určení měst jsou pečlivě užita, horstva polo-perspektivním způsobem, situace s největší jemností a celek velmi zřetelně proveden. Projekce je Delisleova."

Mapa obsahovala cenný materiál, avšak pro celkový souhlas nedostávalo se přece dostatečného počtu určených bodů. V Evropě měla ráz speciální mapy.

Štáb rakouského gen.-ubytovatele účelně užil této velkorysé mapy pro svoji mapu západního Ruska, zvětšiv ji a přepsav jména běžnou abecedou. Sídla byla podle svého významu jako guberniální města, provinciální, malá města, pevnosti nebo opevněná města, tržiště, kostely a kláštery, vsi s kostelem a malé vsi, rozlišeny zvláštními značkami, komunikační síť vykazovala poštovní silnice, velké silnice bez pošt a prostřední silnice. Značky pro továrny, ruská hlavní celní místa, celní místa pro cizince, mořské a říční přístavy, osady s poštovním spojením a říšské, guberniální a okresní hranice doplňovaly topografické detaily. Na porost půdy nebyl vzat v mapě zřetel.

Německo.

V Německu vyměřování země v celku poskytovalo týž nedostatečný obraz[1]) jako politický vývoj jednotlivých států. Teprve po

a újezdů, založených na vyměřování, sestavil tento sbor sbírku map 42 správních území ruské říše s titulem: „Rossijskoj Atlas iz 44 kart sostojaščij, i na 42 naměstničestva atd. pri gornom učiliščí. 1792."

[1]) Není divu, když v našich geogr. a topogr. mapách ani pravé délky a šířky, ani pravé velkosti říše, ani její pravé polohy a správných hranic nenalézáme označeny, a tyto ještě podnes mohou býti o 15—20 mil chybně zakresleny. Na čem spočívají dnes naše geogr. mapy! Většina jich je sestavena nedbale z různých kusů, snímků, pořízených obyčejnými zeměměřiči, kteří s délkovou

zabezpečení hranic a pořízení urovnaných státoprávních poměrů bylo možno pomýšleti na přesné vyměřování zemí. Potřeba mapy Německa v dostatečně velkém měřítku byla pociťována již dávno nejen od geografů a cestovatelů, nýbrž i, a to hlavně ve vojenských kruzích. Starší práce Chaucharda, Juliena a Jägera však již dlouho nevyhovovaly požadavkům (popisného) zeměpisu. Bylo tedy velmi úctyhodným výkonem, když průmyslová kancelář výmarská (od roku 1805 byl samostatným jejím odborem zeměpisný ústav) materiál porůznu rozptýlený sjednotila v celkový obraz Německa. Při rozdrobenosti říše poskytují dobou a prostředky jednotlivé státy v pracích geografických téměř právě tolik rozmanitosti, jako sama kolorovaná mapa států německých. „Topographisch-militärische Carte von Teutschland" 1:180.000 byla věnována r. 1807 výmarským zeměpisným ústavem jeho kníž. jasnosti Karlu Augustovi sasko-výmarskému a eisenachskému. Mapa tato ovšem nemohla činiti nároku na dokonalost ve všech svých částech, ačkoli zevně zachovávala jednotný ráz, neboť obsah její byl nestejnoměrný, závislý na materiálu, odlišném navzájem i dobou provedení i celkovým pojetím. Mnohé vlády říše německé sice samy buď podnikly, nebo aspoň dovolily podrobná topografická měření, zato ve značné většině ostatních nic takového se nestalo neb aspoň stalo-li se, nebylo uveřejněno. K znázornění kraje ojedinělá určení míst nedostačovala. Přece však bylo možno přikročiti na základě topografických pomůcek po ruce jsoucích a za účasti odborných zeměpisců a kresličů map k sestavení mapy říše. Navržena v projekci Murdochově je mapa tato ohraničena na Z Rýnem na V Pruským Slezskem, v J sahá k Adrii, v S k moři Baltickému. Nemá sice sítě stupňové, avšak středním poledníkem jejím je 30° 30' v. d. Mapa měla býti způsobilou k trvalému užívání bez ohledu na rychle se měnící politické rozhraničení, proto tyto politické či konvenční hranice byly vypuštěny, přece však mohly býti z jednotlivých listů sekcí různé země německé říše (jako atlas) sestaveny a sice: Sasko, Velkovév. Frankfurt a Würzburg s kníž. Isenburgem, vév. Saské, velkovév. Hessen a Nassau, Westfálsko, území Hansy, území Lippe, velkovév. Würtemberg, Baden, Bavorsko, Braniborsko, Mecklenburg, Pomořany, Slezsko, Čechy, Morava a Rakousy.

V seznamu z r. 1812 je bližší určení každého místa uvedeno, pokud v mapě nebylo znázorněno. Seznam tento dělí se na 4 části, z nichž každá opatřena přehledným náčrtem; jména sestavena v abecedním pořádku. V r. 1814 vyšel doplněk, či spíše rozšíření na západ, od F. C. Weilanda, sestávající ze 45 map, obsahujících Belgii, Elsas Lotrinsko a přilehlou část Francie. Jako pokračování začal vydávati výmarský geogr. ústav vojenskotopografické mapy Pruska, Varšavy, Haliče, Uher, Chorvatska, Slavonie a Sedmihrad, jež bylo

mírou a špatnou busolou putují přes hory, doly; při tom města, vesnice, řeky, cesty a tak zvané situace pestře kreslí na papír a vůbec se nestarají o pravé rozměry, vzdálenosti, orientaci nebo podobná systematická spojení, jejichž existence ani netuší, neboť podobní lidé sotva trojúhelník dovedou správně vyměřiti nebo vypočísti, trigonometrii znají jen podle jména a o zeměpisném určení místa nemají ani potuchy. Správné vyměřování země, jak je dnešní stav vědy dovoluje, vyžaduje ne nějakých všeobecných vědomostí, nýbrž hlubokou znalost hvězdářství a měřičství, spojenou s velkou praktickou cvičeností a dokonalé obeznámení s drahými, umělými a velmi složitými přístroji. Takové práce mohou býti vzneseny jen na velmi zkušeného hvězdáře, a jen tito jsou s to, aby správné měření země provedli a od něho lze pravé formy mapy očekávati; co dosud v tom ohledu vykonáno, stalo se pouze jich přičiněním. (Allg. geogr. Ephem. 1798, V. sv., str. 6.)

možno dostati jednotlivě v atlantech. Vojenskou hodnotou stála tato mapa nepoměrně výše než Jägerova mapa Německa, avšak síť komunikační byla v Petrisově mapě Saska hustší. Mapa tato byla vojsku neobyčejně vhod pro svoji velkou topografickou úplnost, usnadňujíc pochody, rozdělení částí při ubytování i pro všechny větší válečné operace. Až k Rýnu byla tenkráte z nejlepších map operačních, jež velitelé měli k disposici.

Velmi vhodnou pro zařízení voj. transportů i pro cestovní účely byla poštovní mapa Německa 1: 930.000 ve 4 rytých listech provedená a vydaná od k., též c. k. vrch. pošt. důst. Ing. Heymana v Terstu r. 1806. Obsahuje komunikační síť silnic pro poštu povozní, jízdní a zvláštní, a označení pro ¼, ½, 1 a 2 Posty. Pod jménem „posty" jest rozuměti hodiny, jak udává poštovní mapa Cappiho z r. 1809, „ausser den Kaiserlichen Ländern nennt man die Posten meistenteils Stunden in einigen Ländern". Poštovní mapa Cappiho jest pouze na poloviční měřítko zmenšená mapa Heymanova a obsahuje totéž území.

Dosud nebylo správných map Pruska. Rozdrobenost tohoto státu, trvající po století, vadila měření země, jež vyžaduje plánovitých a bohatých prostředků, a tak se stalo, zatím co jiné země již dávno měly dobrý mapový materiál, že Prusku teprve značně pozdě dostalo se tohoto dobrodiní[2]). Před r. 1816 spočívala všechna topografická práce v rukou soukromníků a úřadů. Hned po sedmileté vojně podnikl král. pruský plukovník C. F. Vilém hrabě Schmettau, syn G. F. H. Samuela hrab. Schmettau, v létech 1767—1787 vyměřování všech tehda známých pruských zemí východně Vesery 1: 50.000 ve 270 listech: kabinetní mapa Bedřicha II. Nejdůležitější dílo, jímž hr. Schmettau obohatil zeměpis, byla podrobná a pěkná mapa obou vévodství Meklenburských, pořízená v letech 1780—1788 v 25 listech[3]) sestavením jednotlivých měření, konaných od r. 1756. V r. 1796 začal pruský dělostř. por. v. Textor v Královci (Königsberg) nové měření východ. a západ. Pruska zároveň s trigonometrickým vyměřováním země 1"—1 míle, jejíž obsah volen tak, aby účelům vojenských operací vyhovovala. Na těchto měřeních zakládala se pruským stát. ministrem Fr. v. Schrötterem r. 1802 vydaná a r. 1810 dokonaná mapa Starého Pruska[4]), obsahující Vých. Prusko, Pruskou Litvu a Záp. Prusko s územím Notče 1:150.000 v 25 listech. Topograficko-vojenská mapa Nového vých. Pruska, severní části vévodství Varšavského spolu s ruským územím byla vydána por. v. Textorem v r. 1807, 1:150.000 v 17 listech[5]). Mapa tato má za základ

[2]) Stavenhagen, Die geschichtliche Entwicklung des preuss. Militär-Kartenwesens. Leipzig 1900.

[3]) Carte chorographique et militaire du Duché de Meklenburg-Strelitz 1870, 1:34.444. 9 ryt. listů. — Topographisch-ökonomische u. militärische Karte des Herzogthums Meklenburg-Schwerin etc. 1788, 1 : 50.000, 16 ryt. listů.

[4]) Říše Pruská obsahovala 1797 Vých. a Záp. Prusko s územím Notče, vévodství Slezské s hrabstvím Kladským, kníž. Neufchatel, vév. Geldern (část, kterou obdrželo Prusko mírem Utrechtským), dědičné země Německé. Při 2. dělení Polska 1793 přibylo Jižní Prusko, a při 3. dělení Polska 1795 ještě Nové Vých. Prusko a Nové Slezsko. Celá říše měřila 5444·8 čtver. mil s 9,180.000 obyvatelů. Po míru Tilsitském r. 1807 obsahovalo král. Pruské: zbytek vévodství Magdeburského a Altmarkského, zbytek kurfirství Braniborského, Slezsko a Kladsko po oddělení Nového Slezska, vévodství Pomořanské, zbytek západního Pruska a území Notečského, Staré Prusko. Úhrnem 2835 čtver. mil. se 4,978.000 obyvatelů.

[5]) Topographisch-militärische Karte vom vormaligen Neu-Ost-Preussen oder dem jetzigen nördlichen Theil des Herzogthums Warschau etc. von Textor. Berlin 1907. 1 : 150.000, 17 rytých listů; původní mapa skládala se ze 135 sekcí.

velkou mapu (Originalkarte), provedenou ve 135 listech v l. 1795—1798 majorem a ubytovatelem v. Steinem pod vedením gener. ubyt. G. L. v. Geusau. Pro jižní Prusko vydal taj. vrch. stav. rada Gilly na základě král. velké topografické mapy speciální mapu v měř. 1:150.000 v letech 1802—1803 ve 13 listech.

Soukromými pracemi mapovacími jsou mapy Sotzmannovy, Ösfeldovy, Güssefeldovy, a zejména Reymannovy; Reyman vydal r. 1805 mapu Německa v měř. 1: 200.000, jež měla pokračování po osvobozovacích bojích, v nakladatelství C. Flemminga v Glogau, jež dosáhla počtu 405 listů, a r. 1874 byla převzata koupí prus. generál. štábem. R. 1790 byl založen v Prusku sbor inženýrů-zeměpisců, jenž se o úřední vyměřování země velmi zasloužil a jemuž také později připadlo za úkol sestavení map, zatím co generální štáb měl na starosti vlastní vyměřování území. Tito inženýři-zeměpisci byli do r. 1813 vybíráni z polních myslivců, a tím měl býti zhodnocen jejich význam pro válku jako průvodců vojenských oddílů.

Pobyt pruské armády po r. 1796 ve Vestfálsku měl za následek trigonometrické vyměřování té země. G. M. Lecoq, seznav potřebu jednotné triangulace, založil měření, provedená důstojníky vojska Bornstädtem, Haackem, Tippelskirchem, Müfflingem, Schubertem, Reichem a j., na měřenou síť trojúhelníků a 1019 určených bodů. Mapa vyšla r. 1805 v měř. 1: 86.400 pod názvem: „Topographische Karte von Westphalen" ve 22 listech.

Po 2. míru pařížském 1815 obdržel prus. gener. štáb svoji konečnou organisaci a tím dán také počátek nové epochy v úředních mapách. Měření a mapování bylo plně přeneseno se statistického úřadu na generální štáb, jenž s použitím staršího materiálu pořídil mapu Pruska, a to pro Porýní, aby bylo získáno spojení se sousední Francií, v měř. 1: 80.000[6]), kdežto východní provincie převedl na měřítko 1:100.000. Důkladné mapování pruského státu počalo teprve r. 1830.

Také v pruské armádě ozvaly se hlasy proti tomu, aby mapy, tak důležité pro vojsko, byly chovány v tajnosti. Král. pruský plukovník a velitel brigády, v. Lindener, gen. ubytovatel armády za francouzských revolučních bojů, psal do Výmaru na průmyslovou kancelář: „Pokračujte čas od času vytáhnouti do boje proti malicherné úzkostlivosti kabinetů v otázce chování v tajnosti map jako dokumentů zeměpisných, místopisných a statistických. Vždyť to není, probůh, nic jiného než škodlivé šarlatánství!" Arciv. Karel, znaje důležitost přesných vojen. map pro účelné vedení válečných

Por. v. Textor píše: Po ruce jsoucí mapy Polska byly nadmíru ubohé a proto brzké měření a zhotovení použitelných map bylo nanejvýše nutno. Trigonometrická měření v zemi pokryté neprostupnými lesy naráží na veliké obtíže. K těmto měřením hodí se samozřejmě jen takové země, kde možno užíti bodů s volnou vyhlídkou do dálky, aby zase jiná vyvýšená místa bylo možno zvoliti za nové stanovisko. Takových bodů však v Novém Vých. Prusku vůbec není, všude jen plochý kraj, pokrytý nepřehlednými lesy. Bylo by třeba stavěti velmi vysoké signální pyramidy, a spojení jednotlivých stran trojúhelníků by vyžadovalo zcela zvláštních opatření. V zemi, kde se nedostává pomocných rukou, bylo by se celé měření protáhlo o 5—6 let. Kdyby nebyli provedli důstojníci pruských pluků situační práce sami, poněvadž nutné geometry k vyměřování v těchto odlehlých krajích nebylo možno získati, bylo by se mapování této provincie sotva mohlo provésti za tři léta. Měření geometrická byla obstarána civilními zřízenci, situace zanesena důstojníky a inženýry-zeměpisci. (Allg. geogr. Ephemeriden, 13 Bd., str. 95.)

[6]) Topographische Karte von der Provinz Westphalen u. der Rheinprovinz etc. aufgenom. u. herausgegeb. von der topogr. Abt. des k. preuss. Generalstabes. 72 litogr. listů. 1842—1848.

operací a z vlastní zkušenosti přesvědčen o nedokonalosti map jižního Německa, dal r. 1796 země mezi Lechem a Rýnem mapovati[7]). Toto mapování pro vojenské účely sice dostatečné, neodpovídalo však dosti požadavkům státní správy a zeměvědy. Podobně i vojenská mapa Bavor[8]), započatá pod vedením franc. generála Moreau v roce 1800, zůstala nedokončena.

Roku 1801 kurfirst Maxmilian IV. rozhodl se pro mapování Bavor, odpovídající všem požadavkům. Topografická komise sestávala z leg. rady J. L. Rheinwalda, pluk. gen. štábu a ředitele silnic Adriana v. Riedla a gen. zem. dir. rady Millera. Aby práce pokračovala rychleji, nabídl gen. Moreau francouzské inženýry a zeměpisce k této práci; brzy pod vedením velitele brigády Bonneho bylo vše v činnosti. Astronom Henry, později prof. Schiegg převzali určení míst; užívali Bordova repeticního kruhu, Hadleyova sextantu a anglického theodolitu pro měření úhlů. Trigonometrické měření pokrylo zemi trojúhelníky a obratní polní měřiči, jimž plukovník v. Riedl své vlastní dlouholeté práce dal k disposici, obstarali zvláštní vyměřování topografických detailů s použitím katastru. Měření skončilo r. 1805; vysledkem jeho byl „Topographischer Atlas des Königreichs Bayern", vydaný král. štábem gen. ubyt. 1816—1867 v měřítku 1:50.000 ve 112 listech s tolikéž repertorii.

Bavory ve spojení s podobným měřením ve Würtembergu pod vedením Bohnenbergerovým byly prvním německým geodetickým střediskem.

Podle vzoru Cassiniho mapy provedením i měřítkem 1:86.400 vyšla v letech 1802—1831 mapa Švábska podle astronomicko-trigonometrických měření tübingenského prof. Bohnenbergera a dvor. kom. rady Amanna v Dillingen v 57 listech[9]).

V Sasku začalo topografické vyměřování od r. 1780, jež úplně změnilo dosavadní stav map této země.

Již král Bedřich II. pruský pozoroval, že mapy vychvalovaného A. F. Zürnera, „Atlas Augustus", pro jeho vojenské podniky v Sasku nedostačují. Nařídil proto pruskému inž.-majoru I. Jac. v. Petri za sedmileté války, aby pořídil mapy země; tyto aspoň z části byly přesné, pro vojenské potřeby vyhovovaly, proto byly oblíbeny a užívány jako válečné mapy. Generální mapa celého Saska v měř. 1:165.000 v 15 listech sloužila jako mapa přehledná, kdežto mapy

[7]) Karte von Süd-West-Deutschland aufgenommen vom k. k. Generalkvartiermeisterstab unter der Leitung des G. M. v. Schmidt. 1 : 57.600. 197 kresl. listů.

[8]) V Bavorsku při francouzském obsazení r. 1800 byla ustavena Commission des routes, jež brzo se proměnila v topografickou kancelář. R. 1801 byla založena i katastrální kancelář. Oba úřady sloučeny r. 1837 ve vojensko-topografický úřad, jenž dosud trvá jako odbor bavorského gen. štábu.

[9]) Ganz neue u. vollständige geogr. General-Charte vom gantzen Churfürstenthum Sachsen mit allen einverleibten dazu gehörigen Marggrafthümern, Fürstenthümern, Grafschafften, Stifftern auch Herschafften auch andern fremden angrentzenden Ländern. Diese Carte ist angefertigt u. gez. in den Jähren des jetzt glückl. geendigten Krieges 1759, 60, 61, 62 u. 1763 von dem König. Preuss. Ing. Obristlieut. Petri, 1 : 165.000, 15 gest. Blätter, K. A. Kartenabt.

V r. 1806 označil franc. generál Sanson, ředitel „Depôt de la Guerre" v Paříži, mapu Petriho v 15 listech, Petrim provedenou mapu Drážďan v 8 listech, jakož i „Expeditionskarte des Prinzen Heinrich nach Franken 1759", vedle prací Gilly-ho a Sansona, jako jediné dobré mapy Sas, o něž by „Depôt de la Guerre" mělo býti obohaceno.

V r. 1813 uvedl tento úsudek na pravou míru Muriel, zást. ředitele „Depôt", slovy: „že s mapami Petriho jest to ještě horší, a sám Backenberg nás zavádí na scestí..." (Berthaut, Les Ing. géogr. milit., II. sv., Paříž 1902.)

jednotlivých saských území v měř. 1:34.000 ve 24 listech umožňovaly detailní studie. Tato díla byla rozmnožena mědirytinou a podávají na svou dobu velmi názorný obraz země[10]).

Mapa tato postrádá jakéhokoliv astronomického podkladu, přináší však topografické detaily. Obě „přesné polohopisné mapy“[11]) části kurfirství saského 1:34.000 byly ještě bohatší podrobnostmi. Terén byl znázorněn čárkováním. Za své kartografické zásluhy Petri, od něhož pocházela i „Kriegsexpeditionskarte in Franken 1759“, byl králem vyznamenán řádem „pour le mérite“. Roku 1807 byly desky map Petriho a mapy „Kriegsexpeditionskarte in Franken“, kterou měla na skladě berlínská akademie, zabaveny Francouzi a otisky vydány v Paříži od „Depôt de la Guerre“. Kapitánem Backenbergem v posledních letech sedmileté války kreslená mapa polohopisná části kurfirství saského, Lužice a Slezska 1:80.000 předstihla mapy Petriho co do provedení, ne však co do podrobností. Za války o bavorské následnictví 1778—1779 pociťovalo saské vojenské vedení nedostatek dobrých vojenských map a nařídilo proto majoru Fr. Lud. Asterovi, aby provedl přesné mapování nejprve části, potom celé země na základě pečlivé triangulace; mapování započato 1780, pro časté přerušování válkami teprve 1825 bylo dokončeno a v t. zv. „Meilenblättern“ podávalo nejlepší znázornění saských zemí až do vydání „Topografického atlasu“ Oberreitem. Roku 1813 vydán byl geografickým ústavem výmarským topograficko-vojenský atlas král. saského, jejž zpracoval saský kapitán F. W. Streit, v 27 listech v měř. 1:180.000. Tento atlas byl své doby nejpřesnější mapou Saska. Za základ měla původní měření hranic lužicko-českých a mnohé dobré kresby. Atlas tento byl však pouze částí velké mapy Německa, připravované výmarským ústavem; vyznačoval se úhledností provedení a obsahoval mimo král. saské i země kníž. anhaltského a kníž. saských s přilehlým územím.

To by bylo zhruba vše, co z hlavních kartografických pomůcek o tomto válečném jevišti bylo mědirytinou rozmnoženo a tím všeobecně přístupno a nechybělo ve válečných archivech; k těmto pomůckám připojovaly se ještě zprávy rekognoskační a topografické popisy.

Pro Lipsko třeba se zmíniti o plánu z r. 1806; svůj význam mají též dodatečné plány lipského bojiště od Astora a Feldena[12]).

(Budoucně dále.)

---

[10]) Accurate Situations. Carte von einem Theile des Churfürstenthums Sachsen u. hauptsächlich von den Gegenden 4—5 Meilen aus dem Centro um die Haupt- u. Residenz-Stadt Dresden etc. in denen Jahren 1759 u. 1760 in dieser deutlichen Carte gebracht u. verz. warden durch den Ing. Major Petri u. einige bei sich gehabte Preuss. Ing. Offic. auch nachhero durch denselben in denen folg. Campagnen 1761 u. 1762 an denen Örtern, wo man zuvor vorm Feind nicht kommen können, gänzlich verbessert u. vollständ. gemacht worden. 1 : 34.200, 12 gest. Blätter.

Fortsetzung oder andere Ausgabe des Ing. Maj. Petri von anderweitigen 12 Blatt sub lit. B. der accuraten Situations u. Cabinets-Carte von einem andern Theile des Churfürstenthums Sachsen u. hauptsächl. auf beiden Seiten der Elbe u. Muldau-Stromes etc. 1 : 34.200, 12 gest. Blätter.

[11]) Plan des Schlachtfeldes um Leipzig. Von Fr. Aster, k. sächs. Major von der Infanterie, vormals beim Ing. Corps, gest. von J. Bach in Dresden 1 : 48.000, 1 gest. Blatt, 1817. (K. A. Kartenabt.)

[12]) Plan von Leipzig und Umgegend herausgegeben von v. Felden, Major im k. Preuss. Generalstabe. Gez. von Gutermilch und von Orlich 1 : 8.000, 80 lithogr. Blätter, 1827. (K. A. Kartenabt.)

Podplukovník zdrav. Dr. F. HROMÁDKO:

Doprava raněných a nemocných saněmi v pohoří v zimě.

Doprava raněných a nemocných v pohoří působí pro zvláštnosti terénu (nedostatek a neschůdnost cest, velké vzdálenosti) a nepříznivé poměry povětrnostní (závěje, laviny, bouře sněhové) obtíže často nepřekonatelné, a jest problémem, jejž správně rozřešiti bývá za určitých okolností velmi nesnadné.

Obtíže tyto byly pociťovány zvláště za války světové, kdy musili vojíni po měsíce i léta pobývati v neschůdném terénu horském, kde nebylo cest, nebo bylo cest velmi málo.

Doprava raněných saněmi.

Dopravní linie úseku krnského (v Přímoří), určená hlavními stanicemi Krn-Bogatin-Planina na Kraju-Zlatorog (u jezera Bohyňského), na níž jsem řídil dopravu raněných a nemocných v letech 1915, 1916 a 1917, byla téměř vzorem neschůdného terénu horského, který působil zvláště s počátku, dokud tam nebylo cest vůbec, značné nesnáze dopravě raněných.

Nedostačující a nevhodné prostředky dopravní způsobily tu mnoho zla a v nejednom případě značně zhoršily stav dopravovaných raněných a nemocných, ba zavinily i smrt.

Působila-li doprava v neschůdném terénu horském i v létě velké obtíže, bylo nesnází v době zimní mnohem více. A vystačilo-li se v dobách, kdy nebylo sněhu, polními nosítky, nebo později, kdy byly již zřízeny cesty, jinými prostředky dopravními, jako dvoukolovými karami a malými čtyřkolovými vozíky, nebylo pro dopravu za prvního období zimního (1915—16) vhodných prostředků dopravních vůbec.

Pro toto období přikázán byl pro dopravu raněných a nemocných určitý počet malých ručních selských saní, ty však nikterak nevyhovovaly. Sáně se za dopravy pravidelně porouchaly, takže doprava mohla býti jen stěží dokončena. Úzké sanice bořily se hluboko do měkkého sněhu a nejednou, majíce těžiště příliš vysoko, se i za jízdy po mírném svahu převrátily. Doprava stávala se velmi namáhavou a pro dopravované raněné a nemocné bývala pravým martyriem.

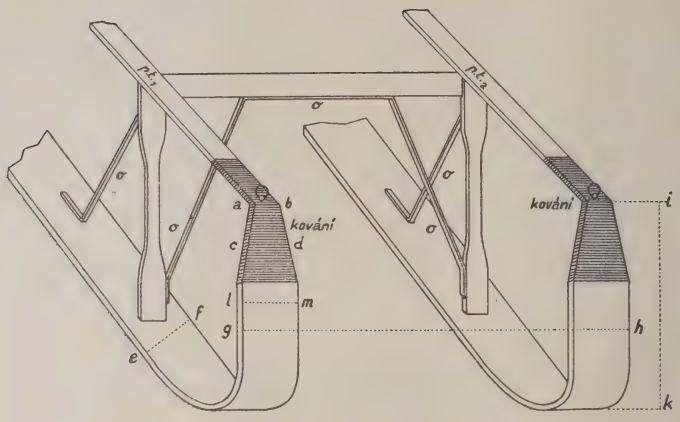

Obraz č. 1. Předek saní.

o = opěra železná p.t. 1 / p.t. 2 = podélné tyče hořejší konstrukce

$\overline{ab} = 3\frac{1}{2}$ cm, $\overline{cd} = 6\frac{1}{2}$ cm, $\overline{ef} = 9\frac{1}{2}$ cm, $\overline{gh} = 68$ cm, $\overline{ik} = 82$ cm

Nosiči nechtěli saní užívati a donášeli raněné raději na polních nosítkách. Utrpení raněných a nosičů nutilo opatřiti dokonalejší prostředky dopravní.

Na jaře r. 1916 sestavil jsem s inž. drem Smržem model, podle něhož bylo zhotoveno pro úsek krnský asi 20 saní v armádních dílnách v Lublani.

Již v zimě r. 1916—17 mohl jsem sáně vyzkoušeti. Osvědčily se dobře, a byly později zavedeny i v úsecích jiných.

Podmínky, jež bylo třeba vyplniti při konstrukci saní, byly tyto:

1. pevná konstrukce,
2. lehkost,
3. těžiště co nejníže,
4. pružná podložka,

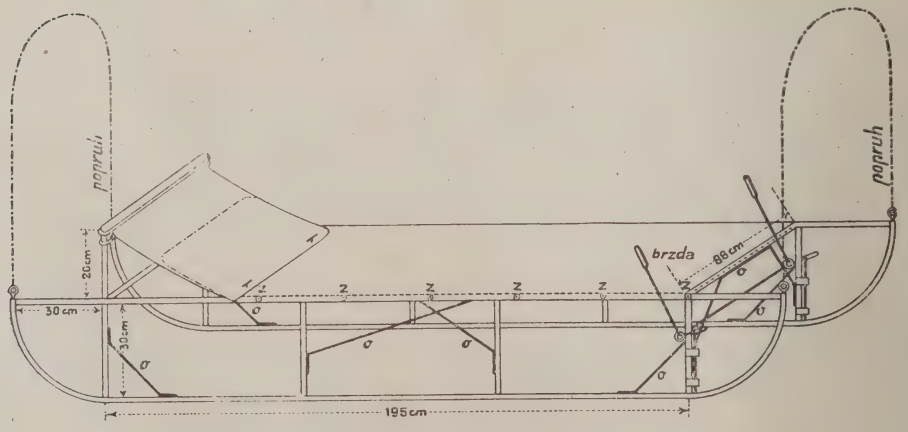

Obraz č. 2. Skizza saní.

o = opěry železné, z = zapínací zařízení

5. snadná přenosnost a upotřebitelnost jako polních nosítek,*)
6. snadná a dobrá fixace raněných,
7. lehký běh (posun) saní.

Podmínkám těmto učiněno zadost tím, že byly sanice zhotoveny z lyží, jejichž konce byly značně vzhůru zahnuty a spojeny s nosnou konstrukcí hořejší jako u rohaček. Konstrukce saní ztužena byla železnými opěrami; na koncích hořejší konstrukce upevněny železné kruhy, určené k zapětí popruhů. Plátěná podložka připevněna byla na širokých (pásovitých) popruzích, napiatých podélně i příčně, a na ní byla pokrývka z nepromokavé látky; pokrývka byla připevněna úplně na jedné straně hořejší konstrukce saní (k podélné tyči), na straně druhé byla volná a napínala se na této straně na podélnou tyč hořejší konstrukce, takže tvořila s podložkou vak, pevně spojený se saněmi. Vak objímal raněného (nemocného) dokonale, pouze hlava byla volná (obraz 1. a 2.).

Podložka pod hrudníkem a hlavou byla vyvýšena jako u polních nosítek a byla kryta stříškou z nepromokavé látky pro ochranu obličeje za nepříznivého počasí (za sněhové vánice, za deště). (Obraz 3.)

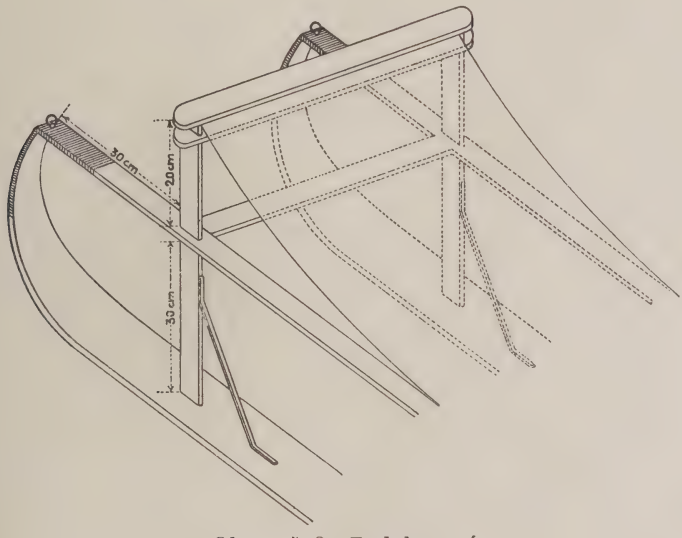

Obraz č. 3. Zadek saní.

Popruhy k nesení zapínaly se karabinkami do kruhů na koncích tyčí hořejší konstrukce saní. (Obraz 1. a 2.)

Sáně mohli snadno unésti nebo táhnouti dva nosičové, ale přece byli pro každé sáně určeni čtyři muži, aby se mohli střídati a pomáhati v obtížných situacích a při nehodách.

Netřeba připomínati, že nosičové byli vyzbrojeni i jinými pomůckami pro cesty vysokým pohořím v zimě (zimními čepci, rukavicemi, sněhovými brýlemi, holemi, provazy a j.).

Závadou bylo, že sáně klouzaly po umrzlém sněhu na sráznějších místech; nosičové zachycovali pak nosy saní holemi, zadržo-

*) Na cestách horského terénu bývají z jara za tání sněhu jednak místa se značnou, vysokou i několik metrů, vrstvou sněhovou, jednak místa úplně holá. Je tudíž třeba, aby se mohlo užívati saní nejen na místech zasněžených, ale i jako nosítek na místech zcela holých.

vali sáně v běhu, nebo brzdili holí zaklesnutou do otvorů saní tak, že se bodec hole vrážel do sněhu (do kůry lední). Sáně byly zadržovány (brzděny) též popruhy (provazy), upevněnými na zadním konci saní.

Místo toho všeho chtěli jsme zříditi zvláštní brzdu (obr. 2.), ale myšlenka ta se neuskutečnila pro válečné události v zimě 1917—18.

I bez navrhované brzdy vyhovovaly však sáně úplně. O tom jsme se přesvědčili, když jsme sáně zavedli: obtíže, které bývaly před tím, se valně zmenšily.

Podle zkušeností, nabytých za řízení dopravy raněných a nemocných v terénu velmi nepříznivém, považuji za naprosto nutné, aby výzbroj oddílů pro dopravu raněných a nemocných v pohoří doplněna byla sáněmi.

Mají-li sáně skutečně vyhovovati dopravě raněných a nemocných, musí vyhovovati uvedeným podmínkám.

I v naší armádě mělo by býti pamatováno na tento dopravní prostředek. Bez něho nelze si řádnou a bezpečnou dopravu raněných a nemocných za válečných operací v horském terénu v zimě ani mysliti.

Prof. Jan ŠRŮTEK:

Úhloměrné kružítko.)*

(Sinusometr.)

Vynález úhloměrného kružítka spočívá na principu sextantu s tím rozdílem, že zrcátka jsou upevněna kolmo na ramenech kružidla a to v takové poloze, aby se mohly měřiti úhly malé i velké, a že neměříme úhly přímo, nýbrž tetivu na měřítku půlmilimetrovém. Odpadá tedy zde limbus i alhidada a chyby z toho plynoucí. Na měřítku odečítáme $^1/_{10}$ mm přesně a to tak, že odhadneme $^1/_5$ z půlmilimetru.

Podle teorie sextantu rovná se úhel zrcadel polovičnímu úhlu zaměřených přímek. Poněvadž měříme tetivu úhlu, máme ihned sinus polovice úhlu, který svírají ramena kružítka, a jenž se rovná poměru poloviční tetivy a délky ramene kružítka anebo celé tetivy a dvojnásobné délky ramene.

Poněvadž v log. tabulkách máme hodnoty sin v desetinných zlomcích, volíme ramena kružítka 100, 125, 250 atd. milimetru. Pro geodaesii stačí první dvě hodnoty; další hodnoty volíme pro astronomii, nautiku a dělostřelectvo. Obyčejné zlomky s jmenovateli 125, 250 atd. snadno upravíme na desetinné, násobíme-li čítatele i jmenovatele 8, 4 atd.

Abychom poznali běh paprsků záměrných, pozorujme (v obr. 2. a 3.), jak nastává obraz v zrcátkách, které svírají určitý úhel. Vezmeme-li přístroj tak, jak naznačuje obrazec (1.), a označíme zrcátko zadní I. a přední II. a hledíme-li podle levé svislé hrany zrcátka předního do zrcátka zadního, vidíme, že obraz nějakého předmětu v zrcátku I. leží v tom samém směru jako určitý předmět za zrcátkem I. Úhel zrcátek pak udává polovinu úhlu, který svírají směry od pozorovatele k předmětům těm vedoucí.

---

*) Patentováno v Československu č. 11001.

Vidíme, že můžeme krytí obrazu s předmětem docíliti v určité poloze zrcátek, pohlížíme-li buď vlevo nebo vpravo od zrcátka předního do zrcátka zadního, ale velikost obrazu zrcátka předního v zadním nebude vždy stejná; proto, aby tomu tak bylo, pozorujeme úhly menší než 30—35° vlevo, úhly větší vpravo od zrcátka předního. Zrcátko zadní, do kterého zíráme, jest umístěno o něco blíže ke hlavě kružidla. Zrcátka jsou od sebe v poloze rovnoběžné asi 1½ cm vzdálena a jsou opatřena korektními šroubky I a II ve směru vertikálním a horizontálním. Se sinusometrem pracujeme jako se sextantem.

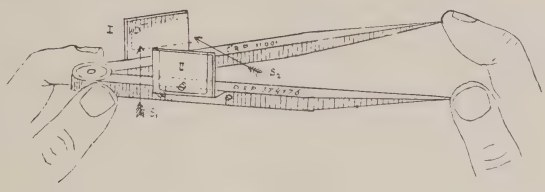

Obraz č. 1.

První podmínkou správného měření jest, aby zrcátka byla spolu rovnoběžná a kolmá na rovinu rozevřeného kružítka. O tom se přesvědčíme, hledíme-li při zavřeném kružítku ve směru S_1 od levé strany zrcátka předního přes zadní zrcátko na některou vodorovnou vzdálenou hranu. Její obraz v zrcátku zadním musí ležeti v prodloužení skutečné hrany. Není-li tomu tak, opravíme to šroubkem u II. Potom zamíříme na nějakou hranu svislou, jejíž obraz v zrcátku musí ležeti v prodloužení skutečné hrany. Chybu, je-li jaká, opravíme šroubkem u I.

Abychom změřili vzdálenost nepřístupného bodu C od A trojúhelníka vytýčeného A B C, změříme si vzdálenost A B, kterou ve zmenšeném měřítku, třebas 1 mm = 1 m, naneseme na papír. Z bodu A a B opíšeme poloměrem 125 mm oblouky a pomocí tetiv přeneseme z prostoru úhly C A B a A B C. K tomu cíli zaměříme v bodu A při zavřeném kružidle na tyč nebo hranu svislou v bodu B (vždy napravo stojící) a vidíme, že obraz její splývá s tyčí; nyní otáčíme vlevo ramenem I, až obraz tyče v bodu B v zrcátku I. se kryje s tyčí v bodu C. Tetivu úhlu přeneseme na oblouk z bodu A poloměrem 125 mm, sestrojený od základny A B dvakrát. To samé opakujeme v bodu B. Zaměříme na C a otáčíme vlevo, až obraz tyče v C splyne s tyčí A. Sestrojíme trojúhelník a vzdálenosti změříme. (Sestrojíme-li z bodu A a B kruhové oblouky poloměru 62½ mm, nanášíme půl tetivy dvakrát.) Úhly menší nežli 60° ve skutečnosti (30° na kružidle) zaměřujeme od levé hrany zrcátka předního ve směru S_1 do levé polovice zrcátka zadního; úhly větší než 60° zaměřujeme od pravé hrany zrcátka předního do pravé polovice zrcátka zadního ve směru S_2. Svírají-li ramena úhel 30° až 35°, můžeme zaměřovati buď vpravo nebo vlevo.

Zároveň se přesvědčíme o správnosti zrcátek, neboť kryjí-li se dvě hrany při zaměření vlevo, musí se také kryti při zaměření z pravé strany zrcátka předního. (Není-li tomu tak, jsou zrcátka chybná.) Jak jest patrno z předcházejícího, nahrazuje nám tento přístroj měřící stůl, neboť kryje-li se v určité poloze obraz svislé tyče se skutečnou tyčí druhou, musí být rovina kružidla v poloze vodorovné, která je k zdárnému měření potřebná. Avšak i do jisté

míry nám tento přístroj nahrazuje theodolith, neboť známe-li sinus čtvrtiny úhlu, jak shora vytčeno, dovedeme ustanoviti celý úhel.

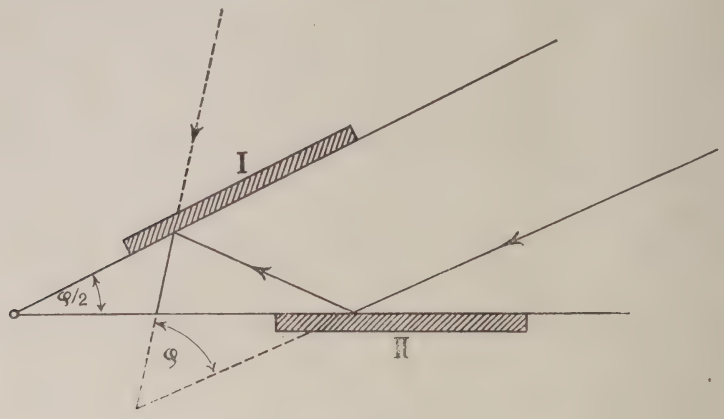

Obraz č. 2.

Příklad: Zaměřením a přivedením ke krytí obrazu tyče v poloze svislé (trasírky) s tyčí druhou, určena byla na měřítku půlmilimetrovém tetiva úhlu $\frac{\alpha}{2}$, která se rovná 54·8 mm při délce ramena 125 mm, tedy sinus $\frac{\alpha}{4} = \frac{54{\cdot}8}{250} = \frac{219{\cdot}2}{1000} = 0{\cdot}2192$ k tomu přináleží z tabulek úhel $\frac{\alpha}{4} = 12^0\ 40'$ a tedy $\alpha = 50^0\ 40'$. Přístroje tohoto s velkou výhodou lze užíti jako dálkoměru, známe-li basis, a ku

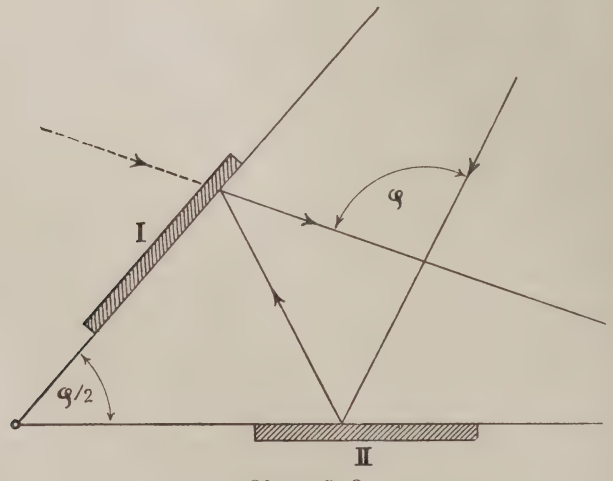

Obraz č. 3.

řešení úloh grafických z astronomie a nautiky. Kdo zná pracné počítání úloh sférické trigonometrie, použije vždy tohoto přístroje, aby znal zhruba výsledky. Řešení úloh astronomických pomocí deskriptivní geometrie má zejména cenu v nautice, kde lze v několika okamžicích rozřešiti nejdůležitější úlohy, jako jsou: ustanoviti hodinový úhel slunce, dána-li deklinace, výška slunce a zeměpisná šířka místa, anebo ustanoviti zeměpisnou šířku místa, známe-li hodinový úhel, deklinaci a výšku slunce.

Výšku slunce nad horizontem stanovíme pomocí umělého horizontu s užitím temného skla.*) Jest to právě odchylka ramen kružidla a možno ji hned přenésti. Deklinaci máme v tabulkách, najdeme k ní příslušný sinus a přeneseme jej do obrazce. Zeměpisnou šířku rovněž tak. Úhel hodinový (převedený na stupně) taktéž. Patrno z toho, že několik málo přímek úlohu snadno rozřeší. Třeba ovšem při tom dbáti toho, abychom pracovali jenom dělícím kružidlem a přesným pravítkem (ocelovým). Jinak by byla práce pochybné ceny.

Úhly výškové stanovíme pomocí umělého horizontu (hladiny vodní). Jsou-li malé, užijeme lesklého proužku plechu, který přeložíme a zasuneme kolmo na rovinu kružidla, aby vyčníval za pružné péro zrcátka zadního (I). Na obraz jeho hrany v hladině vodní přes hranu vyčnívající zaměříme, až se kryje s předmětem, jehož výšku hledáme. Odečteme-li od úhlu toho 90^0, máme žádanou výšku.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Letecký závod rychlostní o cenu presidenta republiky. Letecký závod rychlostní o cenu presidenta republiky uspořádal dne 6. července t. r. na letišti ve Kbelích Svaz čsl. pilotů. Závod dosáhl rekordního obeslání, neboť bylo přihlášeno celkem 41 letadel. Větší část letadel byla ovšem vojenská, což však nepadá na váhu, uvážíme-li, že účelem závodu jest nejenom získati národních nebo mezinárodních rekordů, ale i vyzkoušeti schopnost leteckého personálu, který může zápasiti o vysoké ceny čestné i peněžité. Stejně letadlový průmysl jest nucen před celou veřejností ukázati schopnost svých výrobků ve všech směrech. Závodící letadla byla rozdělena na 5 kategorií: „A" byla letadla jednomístná o rychlosti větší než 210 km za hodinu, a „B" letadla dvojmístná, zatížená dvěma osobami, t. j. pilotem a cestujícím o celkové váze 160 kg. Třída „C" byla letadla, nesoucí minimální zatížení 500 kg, t. j. mimo chladící vodu, olej v klikové skříni a zamontované přístroje. Do kategorie „D" byla zařaděna letadla s motorem do 100 k. s., o minimální rychlosti 90 km, a konečně letadla cizí. Uspořádání celého závodu bylo vzorné co do organisace služby na letišti i na trati Praha—Pardubice—Králové Hradec—Praha, která jest podle měření Vojenského zeměpisného ústavu 200 km dlouhá. Výsledky závodů jsou pozoruhodné, zejména když uvážíme, že červencový den byl tak horký, že při zemi byl vzduch velmi řídký, což ubralo letadlům jistě 20% jejich výkonnosti. Motory samy se silně hřály a pracovaly hůře než za normálních poměrů. Zvolená trať byla příliš dlouhá, zejména pro závodní rychlostní letadla, a pilot nemohl býti v letu zcela bezstarostný o případné přistání nouzové na trati, poněvadž všechna úroda, tohoto roku obzvláště hojná, jest ještě na polích. To jsou asi hlavní nedostatky a také zkušenosti z prvního našeho rychlostního závodu. Příštím rokem bude nutno závod uspořádati na podzim a to na trati 50 km dlouhé; proletne-li ji letec čtyřikráte bez přistání za sebou, dostaneme žádanou vzdálenost 200 km. Nutno také ihned vyměřiti dráhu 3 km (podle mezinárodních pravidel), k získání rychlostních rekordů na této nejkratší možné trati. Palmu vítězství odnášel si ze závodů pilot Novák, který na letadle továrny Aero „A 18b" docílil průměrné rychlosti 230 km za hodinu. Tento výsledek není pozoruhodný, pokud se týče očekávaných výsledků, neboť zmizeli dva hlavní konkurenti, t. j. vojenská továrna na letadla, která postavila stroj čistě závodní s nejlepším motorem dneška, totiž s anglickým motorem „Napier 450 k. s." a továrna „Avia" s letadlem o 380 k. s., „Hispano Suiza". Obě tato letadla cíle nedoletěla; první pro defekt chladiče, druhé pro defekt gumy na podvozku při startu. Zasažení „náhody" mělo za následek, že vítězem závodů jest seriové letadlo s motorem 185 k. s. S vojenského stanoviska jest to neobyčejný úspěch, neboť pozornost „vojáků" musí býti obrácena k seriovým letadlům, kterými jest vyzbrojena armáda. Rychlostní monstra mají význam více sportovní.

*) K tomu cíli má zrcátko I. hořejší stranu bez obložení, pouze přibroušenou.

Jest obdivuhodné, že s tak slabým motorem bylo docíleno úplně abnormálních výsledků, neboť letadlo „A 18" jest toliko přecnodne naše letadlo — definitivní letadlo stihací s motorem 300 k. s. (Hispano Suiza) uvidíme teprve koncem září t. r. na startě. Jest na snadě, že nové toto letadlo bude míti větší rychlost a zcela jistě asi předčí francouzský typ „Nieuport 29", který s týmž motorem (300 k. s.) má stejnou rychlost jako naše letadlo s motorem 185 k. s. Velmi dobře možno pozorovati výsledek kategorie „A" s výsledkem kategorie „E", ve které startovala letadla Spad (francouzská stihací letadla s motory 220 k. s.; tato docílila maximální rychlosti 178 km za hodinu, tedy o 52 km méně než „A 18", které však má motorickou sílu o 35 k. s. menší. Pěkných výsledků docílilo též seriové letadlo „Šmolík" (pozorovací letadlo) v kategorii „B". Rychlost jeho 173 km za hodinu jest výborná, pomyslíme-li si, že i toto letadlo se zaměňuje letošního roku letadlem lepším. V kategorii „C" bylo vítězem letadlo bombardovací denní — konstrukce to vojenské továrny — o rychlosti 155 km za hodinu, s plným zatížením. Konečně v kategorii sportovních a školních letadel zvítězilo rychlostí 138 km školní letadlo typu „Avia", s motorem 70 k. s. (Anzani), které získalo v červnu t. r. první cenu v Bruselu. Smutný při těchto zdařilých závodech toliko jest ten zjev, že na všech vítězných letadlech (mimo „Šmolík" v kategorii „B" — motor „Hiero") jsou cizí motory. Proto snahou všech povolaných činitelů budiž, aby úspěch v leteckém průmyslu byl korunován také úspěchem vlastního čsl. motoru; potom jsme prvními v Evropě!

Podpl. Vlastimil Fiala.

Třetí mezinárodní soutěž spolehlivosti Československem. Dne 25. června t. r. krátce před pátou hodinou ranní, oživl zadní dvůr kasáren Jiřího z Poděbrad nezvyklým ruchem. V sedmnácti cestovních automobilech, které byly přihlášeny k III. mezinárodní soutěži spolehlivosti Československem a které zde měly svůj první park, ukládána zavazadla jezdců i posádky, řidiči zasedali k volánu, ve

U cíle v Košicích. Vojenský vůz Praga Grand (první) a Laurin & Klement (poslední) a tovární team Praga.

fondu usadili se kontroloři i pasažeři, a v několika minutách byly vozy pohotovy k odjezdu. Přesně o páté hodině na znamení startéra vyjel první vůz, provázen povzbuzujícími pozdravy oněch nadšených sportovců z kruhů vojenských i civilních, kteří nelitovali několika obětovaných hodin ranního spánku. A za ním následovaly v minutových intervalech vozy ostatní, vydávající se na sedmidenní pouť po oblasti celé republiky. Úctyhodná délka soutěžné dráhy je čekala: na 2400 km, rozdělených na šest denních etap asi po 400 km, měly absolvovati za velice přísných soutěžných podmínek, ztížených nesmírně nepříznivým po-

časím téměř po celou dobu jízdy. Jednotlivé etapy, to jest z Prahy do Opavy, z Opavy do Košic, z Košic přes Mukačevo a Užhorod zpět do Košic, příští den z Košic do Bratislavy, odtud po jednodenním odpočinku do Českých Budějovic a poslední den z Českých Budějovic přes Plzeň a Karlovy Vary do Prahy, zahrnuly nejen všechny kraje republiky, ale i všechny obtíže terénu a nedostatky komunikace u nás se vyskytující, takže samo absolvování celé dráhy jest velice pěkným výkonem pro vozidla i jich posádky. Již z toho důvodu musíme jen vítati, že soutěže zúčastnilo se MNO nejen hmotnou podporou, záležející v tom, že dalo k disposici závodnímu výboru své objekty i personál pro úpravu parků v jednotlivých etapách, ale že vyslalo i několik důstojníků ve funkcích kontrolorů, jimž byla tím poskytnuta možnost posouditi výkonnost různých vozidel v nejrozmanitějším terénu a za nejnepříznivějších okolností, jakož i že mohli z vlastního názoru seznati nejen kraje, ale také komunikace v celé republice. Hlavní zásluha MNO však spočívá v tom, že přihlásilo samo čtyři vozidla s vojenskými řidiči k soutěži, dokázavši tím, že naše automobilní vojsko stojí opravdu na svém místě a děkujíc vzornému výcviku a výchově řidičské, že může se jeho personál směle měřiti nejen s řidiči-sportovci, ale i profesionály. MNO přihlásilo čtyři vozy všech význačných značek domácích: „Pragu" typu Grand, řízenou kpt. Vl. Kučkou od automobilního praporu č. 1., „Tatru", řízenou štkpt. Františkem Dolečkem, „Laurin a Klement" s řidičem nadp. M. Rieglerem a „Walter" s kpt. K. Böhmem u volantu. Všichni tři posléze jmenovaní důstojníci jsou z automobilní zbrojovky. Vojenská „Praga", jež startovala vždy za továrním teamem tří Grandek jako čtvrtá, nepustila po celou dobu soutěže takřka ani na okamžik sestersky team vozů s očí. Čtvrtá startovala, čtvrtá — těsně za teamem — dojížděla cíle. Své místo hned za ní hájil temperamentní nadpor. Ziegler s vozem „Laurin a Klement", jediným to zástupcem této značky na soutěži, a za ním následoval klidný a rozvážný štkpt. Doleček s „Tatrou". Mnohem slabší Waltrovka kpt. Böhma, jedoucí jako hodinový stroj svou předepsanou rychlostí, dojížděla zcela pravidelně o něco později ve své kategorii vozidel. Kdo zná jen z části silnice na Slovensku a nebezpečné serpentiny u Opavy a jinde, a představí si jich stav po předchozích deštích a za deštivých dnů za soutěže, uzná zajisté, že bylo nezbytné vybrati opravdu dobré, dokonalé řidiče, měl-li býti alespoň částečný úspěch zaručen. Vždyť minulého roku, kdy startovaly na téže dráze a za lepších poměrů rovněž čtyři vozy vojenské, dojel pouze jediný vůz bez trestných bodů. Jezdci i stroje byli však tentokráte skutečně na výši doby. Nejlepším důkazem toho jest, že všecky čtyři vojenské vozy nejen dosáhly konečného cíle v Praze, nýbrž dosáhly ho bez jediného defektu, bez jediného trestného bodu. Nelze podceňovati skvělý výkon našich automobilních důstojníků; nelze podceňovati ani spolehlivost a dokonalost všech strojů našich domácích značek. Otázka dopravy, a hlavně dopravy automobilové, bude v našich poměrech a s naší sítí železniční hráti vždy velice důležitou úlohu v disposicích vojenských. Není proto bez důvodů, klademe-li tak velkou váhu na odbornou vyspělost našeho automobilního důstojnictva, které jest povoláno k tomu, aby nám vychovalo sta a tisíce dobrých a spolehlivých řidičů. A stejně odůvodněna jest i snaha, abychom měli nejlepší, našim zvláštním územním i silničním poměrům hovící vozidla domácího původu, jež jediná přicházejí v úvahu pro delší službu polní. Projevují-li se prozatím tyto vlastnosti našeho personálu i strojového materiálu pouze ve sportovních podnicích, jest to přece nejvýše významné i po stránce vojenské, neboť jedině zde můžeme v míru sebe i veřejnost přesvědčiti, že pokračujeme jistě a cílevědomě ve svých zásadách, že vojsko jde s duchem času a plní svou povinnost. Kpt. inž. K. Mayer.

Armádní soutěž motocyklová.*) Po vzoru jiných států pořádány jsou letos též u nás armádní závody velkého slohu. Závody mají zahrnouti všecky složky výchovy a výcviku veškerých zbraní a mají býti kombinovány tak, aby se uplatnily v nich jak prvky tělovýchovné, tak i výcvik ryze vojenský. Celek nepostrádá však všeobecného charakteru sportovních výkonů, takže lze doufati v náležitý interes o průběh závodů a docílené výsledky naší širší veřejností. V rámci armádních závodů pořádána bude též jízda na motorových kolech vojenských, mající účelem ukázati nejen spolehlivost jízdy na motocyklu na velké vzdálenosti a vyspělost našich vojenských jezdců v ovládání tohoto dopravního a spojovacího prostředku, ale i výhody podobného spojení v poli a za různé taktické situace. Proposice soutěžné jízdy, která má býti provedena ve dnech 31. července až 5. srpna t. r., ukazují nejlépe, jak cennou složkou jsou podobné podniky jak pro posouzení zdatnosti strojů po stránce vojensko-technické, tak i pro vyzkoušení vytrvalosti personálu a jeho vojenské vyspělosti. Soutěžná jízda koná se na trati asi 1100 km dlouhé. Trať rozdělena jest na

*) O průběhu závodů bude referováno v č. 7/8 Vojenských Rozhledů.

šest denních etap se startem i konečným cílem v Praze a s etapními cíly v Jindřichově Hradci, v Bratislavě, Brně, Hradci Králové a Terezíně. Všeobecné podmínky soutěže kryjí se téměř s obvyklými soutěžemi sportovními. Na rozdíl od tento není však jezdci předem známa samotná trať soutěžná, nýbrž jen start a cíl. Teprve u startu dostane každý disposice, v nichž jsou uvedeny určité taktické předpoklady, jako obsazení některého místa nepřítelem, zničený most na hlavní komunikaci a pod. Jezdec musí pak sám nalézti nejvýhodnější způsob (zajížďkou, přeplavením i se strojem na plavidle a pod.) dosažení cíle etapy. Nemůže tedy trať již předem seznati, což odpovídá též poměrům, naskytujícím se v polním tažení. Ale i jinak liší se armádní soutěž od podniků sportovních množstvím zvláštních podmínek a úloh rázu ryze vojenského, jež sice činí bezvadné absolvování soutěže daleko obtížnějším, za to však tím zajímavějším pro účastníka i pozorovatele. Vedle obvyklých podmínek závodních, jako jest rychlostní jízda do vrchu a na rovině, vloženy budou ještě další úlohy vojenské, jako nakreslení terénu některé části projeté dráhy, nucené montování gum a překonávání různých překážek, a konečně v poslední etapě též střelba z karabiny. Že tato poslední úloha po absolvování 1000 km v šesti dnech nebude z nejsnazších, leží na bíle dni. Konečně jest se zmíniti též o vybavení jezdce. Jak již účel závodu, tak i vložené úlohy vojenské podmiňují, aby soutěžící jel v úplné polní výzbroji, tedy s puškou a náboji. Veškeré opravy na stroji musí si jezdec prováděti sám, bez cizí pomoci, a pouze s nástroji a výzbrojí, které s sebou veze. Výběr této výzbroje jest proto ponechán úplně každému závodníku. Jest však povinen přivézti ji úplnou (kromě materiálu při opravách spotřebovaného) k cíli. Ztráta její pokutuje se trestnými body podle pravidel soutěžných. Že nejde o výkony závodní, nýbrž o skutečnou jízdu spolehlivosti, toho důkazem jest jednak předepsaná průměrná rychlost jízdy, jednak rozdělení strojů do kategorií. Stroje rozděleny jsou toliko na dvě kategorie, a to na motocykly s obsahem válců do 500 cm³ a nad 500 cm³. Maximální přípustná průměrná rychlost obou kategorií jest 45 km/hod. Kpt. inž. K. Mayer.

Kulturní činnost v polské armádě. Děkujíc všeobecné vojenské povinnosti, přijaté téměř všemi státy, stává se armáda výchovným činitelem pro masy obyvatelstva všech kruhů i ve všech oborech ve státě. Jako jeden z nejdůležitějších úkolů, předsevzatých vojenstvím v tomto směru, třeba uvésti boj proti analfabetismu, vedený III. oddělením generálního štábu. A přece i jiné obory společenského a kulturního života stanoví péči směrodatných vojenských činitelů. Jest to především hnutí družstevní, zasahující čím dále širší vojenské kruhy. Toto hnutí bylo již ve svém počátku podporováno oddělením kultury a osvěty generálního štábu. Kromě toho jsou důležitým činitelem, organisovaným u všech vojenských těles, vojenské domovy a zátiší, zahrnující mimosloužební život vojína. Při tom jsou nápomocna i společenská družstva vojenská, opatřující vojínu v zátiší předměty nezbytné potřeby a umožňující mu pořádání amatérských představení, přednášek, slavnostních průvodů a pod. Kulturní práce ve vojště předvídá dále rozvoj krasocitu u vojína, což jest důležité, máme-li na zřeteli málo kulturní prostředí, ze kterého pochází nováček. Proto klade důraz na estetickou vnitřní úpravu kasáren a jejich okolí (zahrádky atd.). Veliké popularitě těší se u vojska vojenská divadla, kterých existuje 50—60. Hrávají v nich většinou ochotnická sdružení, při čemž vojenská správa usiluje o to, aby všechny funkce, počínajíc od herců a režisérů a končíc u úloh statistů a technických, byly zastávány pouze vojíny, čímž seznámí se s polskou literaturou i uměním. Při zakládání a udržování zátiší, kin, divadel a pod., klade vojenská správa důraz na to, aby vojín si zvykal na svépomoc, čímž zbaví se jedné z vlastností, charakteristických pro většinu nováčků, totiž trpnosti, a vyvine podnikavost a inteligenci. Přes to odbor osvěty a kultury generálního štábu neomezuje se jen na práci mezi vojíny, ale rozšiřuje svoje úsilí také na pokračovací výcvik důstojníků. Byly zřízeny v důležitých okresech, v posádkách a opevněných táborech poučné kursy o Polsce, kde se přednáší polská literatura, dějiny polského vojenství, zeměpis a poznatky o soudobém Polsku. Posluchači kursů jsou důstojníci, kteří nedokončili polských středních nebo důstojnických škol. Při tomto díle pokračovacího výcviku jest vojenská správa ve stálém styku s ministerstvem školství. Kromě toho obdrželo na vojenských maturitních kursech pro důstojníky i řadové vojáky (počalo se právě s jich rozpouštěním a bude trvati do konce roku 1924) 1156 žáků maturitní vysvědčení a 957 žáků vysvědčení o absolvování šesti tříd. Nyní navštěvuje tyto kursy 3030 posluchačů. Tyto kursy byly zřízeny pokud možná pro demobilisované a ty, kteří setrvali ve vojenské činné službě a mají alespoň půl roku služby na frontě neb jeden rok v zápolí, a to proto, aby nabyli všeobecného vzdělání zrychleným tempem a za příznivých podmínek.

Tyto kursy existují v několika místech. Ve snaze o povznesení kultury a osvěty v armádě vydávají konečně ústřední vojenské úřady týdeník „Polský voják“ („Zolnierz polski“), o jehož vysoké úrovni svědčí nejlépe ta okolnost, že počet jeho civilních předplatitelů ustavičně vzrůstá. (Podle časopisu „Świat“ ze dne 5. dubna 1923.) Škpt. gen. št. Svoboda.

Anglická válečná škola v Camberley.

1. Podmínky přijetí. Vstup do válečné školy se děje buď soutěží nebo přímým jmenováním důstojníka Armádní Radou (Army Council). Počet uprázdněných míst oznamuje se ročně v armádním rozkaze. Všichni uchazeči, než jsou připuštěni ke zkoušce, musí předložiti svá vysvědčení. Potom se musí podrobiti zkoušce z povinných předmětů. Důstojníci, kteří jsou jmenováni Armádní Radou, jsou vybráni, nehledě k soutěži, mezi uchazeči, když v podstatě složí zkoušku s dobrým úspěchem, ale neměli by vyhlídky na přijetí pro omezený počet míst. Této výhody se jim dostane, když konali výtečnou službu v poli, nebo byli aspoň tři roky pobočníky u pravidelné armády, neb konali aspoň 2 roky výtečnou službu u některého štábu neb jako instruktoři v některé vojenské výchovné škole.

Důstojníci, kteří složí zkoušku s úspěchem, mají při jmenování za následujících dvou roků přednost. Uchazeči, kteří jsou vybráni ze soutěže, ale kterým vzhledem k službě není možno ihned nastoupit, jsou povoláni k návštěvě školy následujícího roku, ovšem za předpokladu, že mezi tím nepřekročí přípustný věk.

Armádní Rada reservuje ročně tato místa:

indické armádě podle výběru vrchního velitele 2 místa; indické armádě podle výsledku soutěže 6 míst, australské armádě podle výsledku soutěže 2 místa, kanadské armádě podle výsledku soutěže 2 místa, novozélandské armádě podle výsledku soutěže 1 místo, jihoafrické armádě podle výběru vlády 1 místo, námořnictvu podle výběru admirality 2 místa, letectvu podle výběru ministerstva vzduchových vojsk 2 místa.

2. Přijímací zkouška. Přijímací zkouška se skládá ze dvou částí:

a) z povinných předmětů;

b) z předmětů podle volby.

A. Povinná část.

Válečný výcvik: Čtyři otázky z tohoto krátkého výtahu: cvičební řád polní služby, různé předpisy o výcviku (na příklad divise v útoku neb v obraně, spojení v poli, taktické upotřebení kulometů, Lewisova atd.). Uchazečům se předloží taktický problém na britské neb cizí mapě.

Otázky mohou zníti též na příklady z válečných dějin, které osvětlují zásady obsažené v různých předpisech.

Rovněž otázka výcviku všech druhů zbraní v míru a ve válce, včetně mravní a zdravotní výchovy, může býti v této skupině kladena.

Tato práce se klasifikuje body. Každá z otázek může dosáhnouti až 1000 bodů. Aby práce vyhovovala podmínkám, musí obdržeti u každé otázky aspoň ⅓ možných bodů a aspoň polovinu bodů v celku.

Organisace a administrace: všeobecná znalost o vývoji organisace britské armády, počínajíc rokem 1868. Všeobecná znalost organisace nejdůležitějších cizích armád. Všeobecné administrativní předpisy britské armády. Hlavní ustanovení vojenského zákona. Z předmětu jsou kladeny dvě otázky, z nichž každá může dosáhnouti až 1000 bodů.

Organisace britského imperia: dějiny říše, její různé systémy vlád, její zeměpisné hranice, branné síly a vliv cizích států na její strategii. Z předmětu dvě otázky. Každá může dosáhnouti až 1000 bodů. U tohoto předmětu, rovněž jako u předcházejícího, musí býti v jednotlivých otázkách dosaženo aspoň jedné třetiny možných bodů, z celého předmětu aspoň poloviny možných bodů.

B. Nepovinná část.

K otázkám mohou býti voleny tyto předměty:

a) cizí jazyky prvého řádu: francouzský, ruský, německý;

b) druhého řádu: italský, holandský, dánský, norvéžský, turecký řecký, španělský, polský, švédský, arabský, portugalský, český, bulharský, srbsko-chorvatský, rumunský, japonský, čínský, perský a jazyky indické;

c) hlavní zásady obchodní organisace a administrace;

d) hospodářská politika v hlavních rysech;

e) hlavní zákony techniky;

f) hlavní zákony chemie;

g) hlavní zákony fysiky;

h) dějiny Evropy a Spojených států Severní Ameriky od roku 1848;
i) dějiny britské Indie;
j) dopravnictví: cesty, železnice, vodní dráhy, vzduch. Dějiny dopravních prostředků. Jejich hospodářské, organisační a administrativní zásady;
k) vyšší matematika a geometrie.

Z každého z těchto předmětů může býti kladena pouze jedna otázka. Uchazeč může si voliti nejvýše tři předměty. Když si zvolí tři předměty, musí z nich býti jeden jazyk ze skupiny a), ale kromě toho smí voliti jen ještě jeden jazyk. (Ze skupiny prvého řádu mohou býti voleny v celku 2 jazyky, ze skupiny druhého řádu jenom jeden.) Volí-li uchazeč 2 předměty, může voliti dva jazyky ze skupiny a), avšak jenom jeden ze skupiny b). Není však nucen voliti jazyků. Při volbě jen jednoho předmětu může uchazeč voliti ze všech uvedených.

Každá otázka může se klasifikovati až 1000 body. Z tohoto počtu odečte se u každé otázky 300 bodů. Zbytek se přičte k bodům získaným v povinné části. Na př.: důstojník volil francouzsky, obdržel 500 bodů, započte se 200 bodů, důstojník volil německy, obdržel 1000 bodů, započte se 700 bodů, důstojník volil hospod. politiku, obdržel 290 bodů, započte se 0 bod; úhrnem se mu připočte 900 bodů.

K tomu může býti každému uchazeči připočteno 50 bodů, když složí jazykovou zkoušku jako prvotřídní překladatel neb složil mistrovskou zkoušku z některého indického jazyka za posledních 5 let, aneb když složil s vyznamenáním zkoušku před povýšením na kapitána neb majora.

Naproti tomu se uchazečům může odečísti až 100 bodů při každé otázce za špatný pravopis, nezřetelné psaní a nejasné vyjadřování. Zkoušející jsou povinni podati v takových případech odůvodněný návrh ministerstvu války.

Každému z uchazečů se důvěrně oznámí, kolik bodů obdržel v každém ze zkoušených předmětů. Uchazeči, kteří sice složili zkoušku s úspěchem, ale kteří nemohli býti přijati pro nedostatek místa, musí složiti novou zkoušku, ucházejí-li se poznovu o přijetí do válečné školy. Úspěšně vykonaná zkouška jest u ministerstva války zaznamenána.

3. Všeobecná instrukce pro přijaté uchazeče:

Přijatí důstojníci, jichž seznam jest uveden v Armádním rozkaze, oznámí škole ihned svá osobní data. Každý důstojník má přivésti svého koně (erárního nebo soukromého).

4. Studium na válečné škole trvá dva roky, kterážto doba smí býti překročena jen pro nemoc nebo zvláštní služební povinnost.

Běhy v každém roce:
1. běh od 22. ledna do 15. dubna;
jarní prázdniny jsou od 16. dubna do 15. května;
2. běh od 16. května do 31. července;
letní prázdniny jsou od 1. srpna do 30. září;
3. běh od 1. října do 21. prosince;
zimní prázdniny (pouze prvý rok) jsou od 22. prosince do 21. ledna.

Za studia jsou důstojníci přidělováni k jiným zbraním, než ke kterým sami náležejí. Toto přidělení jest obyčejně v prvém roce o jarních prázdninách a v druhém roce v letních prázdninách (o manévrech). Přidělení důstojníků k námořnictvu a k letectvu provádí se podle možnosti a sice o letních prázdninách prvého roku. Dovolí-li to poměry, konají se za letních prázdnin druhého roku prohlídky bojišť ve Francii a ve Flandrech

Vojenský výbor školy jest utvořen z velitele a plukovníků sboru školy.*) Tento výbor posuzuje schopnosti jednotlivých posluchačů. Potřebné údaje obdrží výbor od plukovníků-velitelů ročníků, kterážto údaje jsou přísně důvěrné. V poradě konané ke konci školního roku vojenský výbor rozhoduje o postupu posluchačů mladšího ročníku. Jeví-li se některý nezpůsobilým, hlásí to výbor ministru války k rozhodnutí. Z důstojníků staršího ročníku výbor vybéře ty, kteří podle výsledku svých studií mohou býti přiděleni ke štábu. Velitel školy sestaví konečnou listinu prospěchu, při čemž béře zřetel ke zvláštním schopnostem posluchačů a označí zároveň druh služby, který by nejlépe zastávali. Tuto zprávu zašle pak k rozhodnutí ministru války. Důstojníci, kteří nedbale studují neb o kterých z jiných příčin se dá předpokládati, že nebudou jako důstojníci gen. štábu vyhovovati, jsou požádáni, aby se vzdali studií. Jest povinností všech učitelů oznámiti podobné poznatky veliteli školy. Důstojníci, kteří neobstáli při zkouškách neb neobdrželi patřičnou kvalifikaci, jsou rovněž z dalších studií vyloučeni. Tito důstojníci nesmějí se již ucházeti o nové přijetí do školy. Důstojník, který za studií by byl povýšen na podplukovníka, musí nastoupiti službu u vojska. V tomto případě podá velitel Armádní Radě dobrozdání, má-li se dotyčný důstojník považovati za absolventa školy.

*) Anglické: educational staff znamená tolik asi jako náš učitelský sbor.

5. Vyučování. Pro vyučování jest škola rozdělena na dva ročníky (oddělení): mladší a starší, každý pod velením plukovníka gen. štábu.

Konají se přednášky, konference, praktická cvičení doma a v terénu. Při praktických cvičeních se hledí hlavně na správné ocenění situace a na rychlé rozhodnutí a vydání nutných rozkazů. Kromě toho se mají důstojníci obírati otázkami organisace, taktiky, vývoje zbraní atd., které povstaly na základě zkušeností světové války.

Vyučování mladšího ročníku. Studium má za podklad jednotky až po divisi neb jezdeckou brigádu.

Vojenský dějepis a strategie: Hlavní rysy vojenského dějepisu do r. 1914, které vysvětlují strategické zásady.

Armádní organisace a administrace: Organisace zbraní, služeb, ústavů a vyšších velitelství. Organisace indické armády, armád dominií a korunních kolonií. Kázeň. Trestní zákon. Povinnosti k civilní službě. Zdravotnictví. Systém zásob a dopravy.

Taktika: Práce až do rozsahu pěší divise neb jezdecké brigády. Taktická cvičení menších jednotek a zbraní. Tanky. Letectvo ve spojení s pěchotou a dělostřelectvem. Služební řády. Drobné boje, jich zásady a provádění.

Služba štábu u pěší brigády a divise, a jezdecké brigády: Organisace štábu. Vojenská korespondence. Šifry. Zpravodajství u divise. Psaní a rozesílání rozkazů.

Mapování a zprávy o obhlídkách: Čtení map, zhotovování náčrtů, znalost organisace zeměpisné sekce generálního štábu v ministerstvu války.

Zákopnictví: Činnost polních zákopníků u divise. Pochody a ubytování, pohyby na cestách, drahou, vodou, vzduchem.

Mobilisace: Domácí armáda, indická armáda, dominia a korunní kolonie. Rozvoj armády v r. 1914—1919.

Zpravodajství: Služba uvnitř divise.

Organisace cizích armád a to: francouzské, německé, americké a japonské.

Exkurse a návštěvy v různých vojenských školách a kursech.

Válečná hra v rámci divise.

Taktická cesta (v říjnu).

Přidělení k cizím zbraním o prázdninách.

Jízda na koni a hippologie.

Důstojníci mohou se za studia podrobiti zkouškám z moderních jazyků, které dříve studovali, před civilní zkušební komisí.

Ke konci prvního a druhého běhu prvého ročníku všichni důstojníci, kteří svou pílí a úspěchy nevyhovují, jsou velitelem školy napomenuti. O těchto důstojnících podá pak velitel školy v případě, že jest přesvědčen o nemožnosti doporučiti je pro službu v generálním štábu, odůvodněnou zprávu ministerstvu války se žádostí, aby byli ze školy vyloučeni.

Druhý ročník. Základní výcvik se koná v rámci armádního sboru a jezdecké divise. Vyšší jednotky (armáda, vrchní velitelství) se probírají v hlavních rysech.

Vojenský dějepis a strategie: pokračování v látce předešlého roku. Německo a Francie ve světové válce. Britská účast ve světové válce na západní frontě, v Palestině, Mesopotamii, Gallipoli, Soluni a Waziristanu.

Obrana říše: Komité říšské obrany. Zámořské obranné komité. Vojenský zeměpis.

Taktika: Polní služební předpisy. Taktika v rámci sboru a jezdecké divise. Všeobecné užití dělostřelectva. Bojiště na hranicích Indie. Polní cvičení v signalování. Tanky a součinnost s nimi v bitvě. Drobná válka.

Služba generálního štábu u sboru, jezdecké divise, armády a vrchního velitelství. Rozkazy a instrukce v poli.

Zákopnictví: užití zákopnictva v rámci sboru.

Armádní organisace a administrace: vyšší svazy v míru a ve válce. Rozložení armády v míru. Organisace ministerstva války. Organisace teritoriální armády. Kázeň a vojenský zákoník.

Transport.

Vztahy mezi průmyslem a armádou v míru a ve válce.

Psychologie ve válce.

Zpravodajství ve vyšších svazech. Zpravodajská služba u ministerstva války v míru a ve válce. Tajná služba.

Služba generálního štábu v míru: taktická cvičení s vojskem i bez vojska. Prohlídky divisí a jezdeckých brigád. Manévry. Školy a kursy atd.

Spolupráce s válečným námořnictvem a vzduchoplavectvem: Několik kombinovaných cvičení.

Exkurse a přidělení: V letních prázdninách k výcviku a manévrům, loďstvu

v Portsmouthu neb Weymouthu, k letectvu, k železniční službě. Návštěva bojišť ve Francii a ve Flandrech.

Válečná hra v rámci sboru.

Taktická cesta a cvičení v rámci sboru a kombinované cvičení s válečným námořnictvem a vzduchoplavectvem.

Důstojníci, kteří skončili s úspěchem studium na válečné škole, jsou na návrh velitele školy jmenováni důstojníky generálního štábu a přiděleni vyšším jednotkám. Jmenování i přidělení jest oznámeno v armádním rozkaze.

Major. gen. štábu Frant. Marvan.

Redukce námořní moci a pozemní armády v Japonsku. Podle usnesení washingtonské konference rozhodla se japonská vláda redukovati takto svou námořní moc a armádu: A) Redukce námořní moci. 1. Redukce válečného loďstva. Dreadnoughty Kaga, Tosa, Amagi, Akagi nebyly již zbudovány. Ihned po ratifikaci námořní smlouvy byly na základě jejího znění zrušeny tyto válečné lodi: Setcu, Aki, Sacuma, Kotori, Kašima, Kurama, Ibuki, Ikoma, Hizen, Mikasa, Šikišima, Asahi a Fuži. Přípravy k odzbrojení těchto lodí byly učiněny dříve než námořní smlouva vešla v platnost. V témž poměru byl zmenšen stav námořnictva. Jest samozřejmé, že japonská vláda bude dbáti toho, aby stavba dreadnoughtů, aeroplánů atd., byla omezena; neboť jest si vědoma závazného usnesení washingtonské konference. Japonská vláda měla v úmyslu vystavěti do roku 1927 tyto lodi typu 8—8: a) Křižáky: Mělo jich býti celkem 26 o úhrnné nosnosti 146.750 t.; 17 bylo jich již objednáno. Mezi nimi byly 4 o nosnosti 8.000 tun. b) Ničitelé: Objednáno jich bylo 57. Dělových ničitelů I. tř. má býti objednáno 22 a II. tř. 15; stavba dalších 22 dělových ničitelů I. tř. a 15. II. tř. byla projektována. Celkový jich počet tedy byl 94, o úhrnné nosnosti 103.566 tun. c) Ponorky: Tyto lodi byly objednány v počtu 47 a nových 48 mělo býti objednáno. Dohromady 93 lodí o nosnosti 82.852 t. Nový program není sice ještě definitivní, ale zdá se, že stavba lodí bude omezena na úkor větší nosnosti, a to takto: a) Křižáky: Asi 4 po 10.000 tunách a 4 asi po 7.000 tunách, celkem 8 lodí o nosnosti 68.400 t. b) Ničitelé: 24 ničitelů I. tř. o nosnosti 33.000 tun. c) Ponorky: Celkem 22 o nosnosti 28.166 t. Z toho vidno, že vláda má na zřeteli podrobiti se jak usnesení washingtonské konference, tak také zmenšiti do budoucna státní výdaje. Z porovnání starého a nového programu je vidno, že bude vystavěno lodí o 38 méně než podle programu 8—8, který nebyl ještě uskutečněn. Počet důstojníků a námořníků, kteří budou v důsledku redukce propuštěni, činí 12.000; kromě toho bylo již propuštěno 6.000 řemeslníků a dělníků v loděnicích. 2. Úpravy námořních stanic. Japonská vláda, majíc na zřeteli usnesení washingtonské konference a zmenšení státních výdajů, rozhodla se 5. VII. 1922 upraviti námořní stanice takto: 1. Maizuru. Námořní stanice v Maizuře bude přeměněna na malou námořní stanici. 2. Čenchaj. Bude rovněž přeměněna na malou stanici. 3. Port-Artur. Stanice bude zrušena, zůstane pouze posádka k ochraně a radiová stanice. 4. Námořní stanice Takešiki a Inguen budou zrušeny. Tyto námořní stanice v Japonsku byly rozděleny v systém 5 okresů, které budou zrušeny a nahrazeny systemem 3 okresů. Stanice 1., 2. a 4. byly zrušeny začátkem t. r. a stanice 3. již koncem r. 1922. B) Redukce armády: Na základě usnesení washingtonské konference rozhodla se japonská vláda zmenšiti také počet svého vojska a to na dvakráte. První část byla propuštěna 15. srpna 1922 a to: důstojníků 1.800, poddůstojníků 3.000 a mužstva 53.000. Se zřetelem na zmenšení státních výdajů bude zrušeno 6 praporů, které byly poblíže Mandžuské dráhy, jakož i ony zvláštní kontingenty, které byly na Korei. To značí zmenšení o 4.000 důstojníků a 5.000 vojínů. Celkem tedy bude japonská armáda čítati čtyři pětiny svého dřívějšího stavu.

Fukuji Suzuki.

RŮZNÉ.

Zájmová skupina vojenských inženýrů.

Zájmová skupina vojenských inženýrů při S. I. A. ve snaze plniti vytčený program, jehož jedním článkem je šíření pokroku techniky (speciálně techniky vojenské) v kruzích důstojnictva i v nejširší veřejnosti, pořádá pravidelné členské schůze, spojené s odbornými přednáškami a k těmto se přimykajícími debatami.

V poslední době konány byly dvě takové schůze v hotelu „Paříž" — a to: dne 26. března a dne 7. května t. r. Na prvé z uvedných schůzí přednášel kpt. ing. Karel Mayer „O automobilu s plazivým mechanismem „Kegresse-

Hinstin",“ na druhé pak škpt. ing. Karel Burian „O maskování terénu.“

Kpt. ing. Karel Mayer ve své obsažné a časově zajímavé přednášce rozvedl jednu z nejvýznačnějších novinek v oboru automobilismu. Uvedl nejprve dosavadní způsoby pohybu motorových vozidel hnanými pásy článkovanými, při čemž zdůraznil jejich nevýhody při pojíždění po silnicích. V dalším přešel na nejnovější konstrukci „Kegresse-Hinstin“, namontovanou na vozidlech francouzské firmy Citroën a vylíčil množství zdařilých pokusů, konaných před debutem vozidel před veřejností, jakož i první praktický úspěch těchto strojů při soutěži „sněžných vozidel“ v únoru 1922 v Alpách a Pyrenejích. Zajímavou částí přednášky bylo vylíčení cesty pěti vozidel podobného typu na příč Saharou z Tugurtu do Timbuktu v prosinci 1922 a v lednu 1923. Vývody své zakončil přednášející úvahou o praktické ceně uvedených vozidel nejen pro upotřebení všeobecné, nýbrž i pro upotřebení k účelům vojenským.

Neméně zajímavou byla přednáška škpt. ing. K. Buriana „O maskování terénu“, jejíž téma zapadá úplně do okruhu výlučně válečné techniky. Přednášející rozvedl organisaci maskovací služby, jež měla býti v býv. rakouské armádě zavedena. Nato přešel k způsobům vlastního maskování a neopomněl připojiti patřičná odůvodnění maskovacích počinů, jejichž hlavním účelem bylo zastření různých zařízení tak, aby zůstala, pokud lze, utajena i před citlivou deskou fotografického aparátu letce-pozorovatele.

Po této zdařilé přednášce následovala čilá debata. Přednášející přidržel se po většině jen příznivé stránky maskovací techniky. Za debaty — ač jinak význam maskování byl plně oceněn — bylo poukázáno i na mnohé nepříznivé stránky této válečné činnosti, jež byla i přeceňována, což vedlo konečně i k různým přímo komickým zjevům (bělouši byli barveni šedě a pod.).

Závěr obou schůzi tvořilo projednání záležitostí skupiny.

Z výše uvedených dvou stručných referátů přednášek vysvítá dobrá tendence skupiny vojenských inženýrů. Ač účast na obou přednáškách byla značná, přece je nutno projeviti přání, aby ještě větší pozornost — hlavně v kruzích důstojnických — jim byla věnována. Snaha skupiny vojenských inženýrů této pozornosti zasluhuje.

E. Mašín:

Statistika účasti českých učitelů středoškolských ve světové válce.

Za světové války těžce trpělo naše střední školství. Příčin bylo mnoho, ale jednou z nejvážnějších byla ta, že značný počet profesorů povolán byl k činné službě vojenské. Podávám zde statistický přehled této účasti ve třech školních rocích: 1914-15, 1915-16, 1916-17. Školními roky vázán jsem proto, že jako pramenů užil jsem „Stavů osob“ středoškolského učitelstva, vydaných „Ústředním spolkem českých profesorů“ pro léta 1915-16 a 1916-17, a „Stavu osob“ uveřejněného ve „Věstníku českých profesorů“ čís. 8. ročník XXII. k 1. květnu 1915 (tedy pro rok 1914-15). Počítáni jsou všichni učitelé středoškolští na gymnasiích, reálných gymnasiích, reálkách, dívčích lyceích a ústavech učitelských, veřejných i soukromých. Učitelé na ostatních školách, středním na roveň postavených, započítáni nejsou.

Dá pak tato statistika tento obraz:

		V Čechách	Na Moravě a ve Slezsku	Celkem
Bylo povoláno k službě vojenské v	r. 1914/15	376	196	572
„ „	1915/16	370	235	605
„ „	1916/17	391	245	636
Mimo shora započtené padlo nebo zemřelo ve vojenských nemocnicích	r. 1914	24	8	32
„ „	1915	10	5	15
„ „	1916	8	2	10
Celkem zemřelo ve vojenské službě				57
Z nich padlo na bojišti	r. 1914	19	6	25
„	r. 1915	6	5	11
„	r. 1916	2	—	2
Na srbské frontě padlo		11	3	14
„ ruské „ „		12	8	20
„ italské „ „		2	—	2*)
Internováni				3

*) U dvou neudáno, kde zemřeli.

Námořní otázky v roce 1922.

Nikdy nevyniklo ono úzké spojení mezi světovou politikou a námořní mocí tak nápadně, jako právě v uplynulém roce; námořní otázky zaměstnávaly plnou měrou jak politiku, tak i veřejné mínění. V popředí stojí Washingtonská konference, ukončená 6. února 1922. Tou měl býti svět zbaven onoho pocitu těžkých peněžních břemen, které jsou důsledkem námořního zbrojení; vývoj zbraní, válečné zkušenosti, nevysvětlené strategické a taktické poměry, okolnosti, které se pojily se všeobecnou poválečnou únavou, způsobily ve světě stísněnou náladu. Této se chopil praktický idealismus Spojených států severoamerických, které chtěly i nadále zůstati v čele mravního obrození válkou ohroženého světa; na jejich popud byla svolána konference do Washingtonu.

Její výsledek nebyl takový, jak se očekávalo. Poměr námořní ozbrojené moci byl mezi mocnostmi, které se konference zúčastnily, t. j. mezi Amerikou, Anglií, Japonskem, Francií a Italií, stanoven čísly: 5 : 5 : 3 : 1·75 : 1·75, t. j. 525.000 t : 315.000 t : 175.000 t pro největší bitevní lodi s nosností 35.000 t a 40·6 cm děly; 135.000 t : 81.000 t : 60.000 t pro lodi určené k dopravě letadel s nosností max. 33.000 t a 20·3 cm děly. Francie pokoušela se z důvodů své prestiže o to, aby rozhodnutí změnila, musila však konečně ustoupiti. Také v otázce ponorek dosáhla pouze toho, že konference neustanovila největší jich nosnost a nevydala žádných předpisů o velikosti jiných lehkých lodí. Přijato bylo pouze zásadní ustanovení, že ponorky jsou povinny každou loď, které se chtějí zmocniti, nejprve zastaviti, prohlédnouti a postarati se o posádky. (Americká rychloloď „Lusitania" byla ve světové válce německou ponorkou torpedována a potopena, aniž by byla dříve vůbec zastavena; to bylo jednou z příčin, které nutily Ameriku k válce.) Anglický návrh, aby každá obchodní loď mohla býti v čas války ozbrojena dělem až do 15·2 cm ráže, byl přijat.

Nebyl-li výsledek Washingtonské konference takový, jak bylo očekáváno, byly přece jinými smlouvami, při této příležitosti uzavřenými, zažehnány různé řevnivosti a palčivé otázky. Smlouva pěti mocností, pak smlouva čtyř mocností o Tichém oceáně, smlouva devíti mocností o politice „otevřených dveří" a nedotknutelnosti území čínského, smlouva Šantunská a úmluva o ostrově Japu přinesly jakýsi klid na Dálném Východě.

Konference přijala zásadu desítileté přestávky ve stavbě válečných lodí; tím je až nadále zamezeno horečné námořní zbrojení.

Toto omezení zajišťuje Spojeným státům silnou námořní moc, ponechává Anglii její nadvládu v evropských a asijských mořích a zbavuje ji starosti o to, aby její námořní moc rovnala se vždy součtu dvou jiných válečných loďstev evropských (Německo zmizelo z námořního jeviště evropského); mimo to má anglické loďstvo bohatší zkušenosti ze světové války, je lépe vycvičeno a má více záloh nežli loďstvo severoamerické unie. Omezené zbrojení poskytuje Anglii příležitost, aby sledovala v klidu svou „zesilovací strategii" a použila válečných zkušeností k vnitřnímu vývoji svého loďstva. Japonsko, domnívajíc se, že v budoucnosti nejlépe využitkuje ovoce své účasti na světové válce, podvolilo se moudře v konferenci požadavkům svých spojenců a počalo po ratifikaci smlouvy s vyklizením Tsingtau-u a Port Arturu, odzbrojilo více lodí a určilo novostavby dvou válečných řadových lodí za lodi pro dopravu námořních letadel. Anglie zastavila stavbu 4 řadových lodí o 35.000 t. Spojené státy zastavily pouze novostavby, zdráhají se však vyhověti i podmínkám odzbrojování jiných lodí a poukazují na to, že Washingtonská smlouva nebyla dosud Francií a Italií ratifikována. Odpor těchto států proti úmluvě nemá vojensky žádného významu; ostatně politický nátlak, kterým Amerika v tomto směru na Francii působí, jeví se již v ponenáhlém úbytku odporu; francouzský námořní rozpočet pro rok 1923 nevykazuje aspoň žádné položky, které by Washingtonské smlouvě odporovaly. Také italský ministr námořnictva, admirál Thaon di Revel považuje stavbu lehkých válečných lodí a ponorek za nejlepší ochranu své vlasti.

V námořních kruzích, zvláště v Anglii, přetřásá se vůbec otázka, zdali nepřežila se již veliká řadová loď (dreagnouth a superdreagnouth) a zdali nebylo by lépe rozmnožiti za to lehké lodi, ponorky, námořní vzducholodi a letadla. Anglická admiralita zastává názor, že velká řadová loď zůstává i nadále nejdůležitějším prvkem námořní moci a že cíle může býti dosaženo pouze pospolitou součinností a vzájemným doplněním všech prvků, tedy i velikých řádových lodí; tento politicko-strategický názor koření ze staleté tradice anglického námořního loďstva.

Světová válka dokázala však nesporně, že bude nutné taktický svaz změniti a vybaviti válečné loďstvo ještě větším množstvím lehkých lodí, ponorek a letadel. Tuto politiku stopují Spojené státy severoamerické pro budoucnost, jelikož finanční ohledy překážejí v nynějším čase dalšímu rozmno-

žení loďstva. Prozatím hodlá unie navrhnouti mocnostem, které podepsaly úmluvu ve Washingtoně, aby stavba lodí menší nosnosti než 10.000 t byla též omezena.

Menších výsledků přineslo jednání sovětského Ruska se státy s ním hraničícími. Tato konference skrývala přání Ruska, aby Východní moře bylo uzavřeno pro všechny ony státy, které postrádají jeho pobřeží. I na konferenci v Lausanne vystoupilo Rusko s požadavkem, aby Dardanely byly Tureckem uzavřeny a opevněny, aby tím stalo se Černé moře „mare clausum", požadavek to, který lord Curzon jménem všech států rázně odmítl. I Turecko, které s počátku sympatisovalo s touto ruskou myšlenkou, musilo se podvoliti spojencům.

Zdá se, jakoby Rusko mělo v úmyslu státi se opětně námořní mocí. Tomu nasvědčují cvičení ruského loďstva ve Finské zátoce a zprávy o novostavbách. Cíl jest ovšem ještě daleko vzdálen; mocnou překážkou je dosud nedostatek vhodného materiálu a naprostý nedostatek zkušeného personálu.

Totéž možno tvrditi i o Polsku, jehož námořní zbrojení neodpovídá jeho finančnímu stavu. I ostatní přímořské státy na Východním moři pracují na tom, aby novostavbami zlepšily obranu svých břehů. V Norvéžsku byly utvořeny pro to zvláštní komise, jichž návrhy jsou podkladem pro zákonná ustanovení o síle válečného loďstva a o finančních nákladech. Nizozemsko modernisuje své domácí loďstvo a má v úmyslu značně zvýšiti počet svého koloniálního loďstva. Německé válečné loďstvo získalo v uplynulém roce na vnitřní kvalitě; eskadra, která navštívila v létě 1922 norvéžské přístavy, způsobila mocný dojem. V anglickém odborném časopise „Naval and Military Record" čteme, „že lodi byly ve výborném stavu, posádka ukázněna a velmi dobře vycvičena".

Politické poměry v Malé Asii (válka řecko-turecká a konference v Lausanne) donutily Anglii k tomu, že bylo shromážděno celé středozemní válečné loďstvo a větší část atlantického loďstva před Cařihradem.

Demonstrativní soustředění tak ohromné námořní moci donutilo Turky k povolnosti a zároveň ukázalo poznovu mohamedánskému světu, že Anglie považuje se i nadále býti pánem světového moře.

—xy—

MUDr. František Tichý:

Ošetřování střelných ran před XVIII. stoletím.

O používání střelných zbraní zmiňuje se po prvé Villani r. 1338. Z děl střílelo se však až r. 1346 ve známé bitvě u Kreščaku, kdež i Čechové, jak známo, zasáhli v boj. Zranění střelná byla po řadu let však věcí řídkou, a proto není dlouho o nich zmínka v žádném lékařském spise. Po prvé píše o nich ve století patnáctém německý chirurg Hieronymus z Brunšviku, a to ve knize vydané r. 1497 ve Štrasburku.

Rány střelné pokládali lékaři oněch dob za otrávené střelným prachem a to proto, že se okolí střelných ran značně zaněcovalo. Léčení se ovšem shodovalo s tehdejšími názory: do rány vsouvali žíně, pohybovali jimi v ráně a tak měl býti odstraněn jed; pak byla rána dražděna, aby zhnisala. K tomu bylo používáno terpentinu, kafru, růžového oleje, někdy pak i známého Andromachova theriálu, složeného ze 70 věcí.

Různými instrumenty trhány kule z ran; k tomu používali kleští, upravených rozmanitým způsobem. Byla-li rána úzká, rozšiřovali ji buď nožem, nbo dlátem, nebo také vsunovali do rány usušené plody, které v ní nabobtnávaly a ránu rozšiřovaly. Kule odstraňovali i různými „attrahentiami", hlavně bylinnými; na účinek některých přísahají ještě i podnes naše babičky.

O ošetřování ran střelných mnoho psal mistr chirurgie Gerssdorf r. 1517. Zkušenosti získané r. 1476 u Gransonu a Murtan a rok potom u Nancy, popisuje v svém bohatém „Feldtbuchu". Tehdy již pozorujeme „pokrok" v léčení; do ran lije se horký lněný olej, vkládá se do nich namočená kůra lipová nebo mladé dříví ořechové. Zvláštní oblibě se těšilo proslulé „aegypticum", obsahující med, ocet, měděnku a kamenec. Mast tato byla proslulá a během doby byl její předpis vždy obsáhlejší, ježto téměř každý lékař něco do ní přidával podle svého rozumu.

Gerssdorf popisuje již končetiny utržené kulemi dělovými. Taková zranění byla léčena jako rány střelné; před ošetřením byly však rozdrcené kosti uštipovány ostrými kleštěmi nebo uřezávány pilou.

Střelné rány do srdce, plic, žaludku, měchýře a p. byly považovány vždy za smrtelné. Zajímavé je, že se Gerssdorf snažil již tenkráte mírniti bolesti zraněných opiem smíšeným různými ingrediencemi dnes však již neužívanými. Směs byla digerována 12 hodin; v tekutině získané byla pak smočena houba, a operovaný ssál z ní asi čtvrt hodiny, až usnul. Aby se probudil z této „narkosy", čichal k jiné hubce, namočené do octa.

R. 1596 vydal v Basileji Felix Wirthy „Practica der Wundartzney"

a věnoval ji císaři Rudolfu II. Kniha tato náleží mezi nejlepší knihy té doby. Doporučuje léčení již jednodušší: Linimentum z medu, růžového octa, phlegma vitrioli vstříkne se 3—4kráte do rány, ledek rozpuštěný ve vodě ordinuje se vnitřně; je-li zánět přílišný, pouští se žilou.

Proslulý Theophrastus Paracelsus r. 1608 zmiňuje se rovněž o střelných ranách, neuvádí však nic zvláštního, ani nového. Mnohem výše stál již v chirurgii Fabricius z Hildenu (1560—1634), tělesný lékař markraběte bádenského. Muž tento hlásá již, že střelné rány nejsou ani otráveny, ani popáleny.

Ve Francii možno nalézti prvé zprávy o střelných ranách u Laurentia Jouberta (1529—1583), kancléře university v Montpellieru a královského tělesného lékaře. Nejproslulejším lékařem francouzským století XVI. byl Ambroise Paré de l'Aval au Maiue, conseiller et premier Chirurgien du Roy Charles IX. (1517—1590). R. 1545 vyšlo jeho proslulé dílo: L'onzième livre, traictant des pleyes foictes par arquebuses, et autur bastons à feu, flerches, dards et des accidens d'icelles.

Dílo toto bylo vydáno ještě několikráte. Paré má velké zásluhy, že se změnily názory o léčení střelných ran. Změny ty všechny prospěly postiženým značně. Sám Paré byl přesvědčen o svém významu i o ceně svých spisů, o nichž praví:

„Mais arrière, envieux: car eternellement
On verra malgré vous ce nulie ouvrage sivre!"

R. 1536 účastnil se Parè jako Chirurg Cap. Generala des gens depred Montegane války Francouzů s Karlem V. Když se za tohoto tažení dostal do Turina, vynalezl tam proslulý svůj tajemný olej, „oleum catellorum", velmi důležitý přípravek v celé therapii Paréově.

Paré je vrcholem francouzské chirurgie oné doby. Joseph du Cheme (1521—1609), Jacque Guillemau (1550—1612), tělesný lékař Jindřicha IV., i všichni ostatní jsou jen žáky a následovníky velikého Paré a neuvádějí nic nového.

Koncem století XVII. převládá pak o ranách střelných názor, že nejsou nikterak otráveny, pozoruje se, že často později mocně krvácejí, a doporučuje se vyjímati kule z ran, přesto, že již lékaři vědí, že se mnohdy koule úplně zhojí. Léčení doplňuje rozšiřování ran s počátku nekrvavě, později ostrým nožem. Rány se dráždí různými dráždidly, aby se rozdrcené části odlučovaly a aby se vytvořila jizva.

Ukázka objektivního zpravodajství časopisu „Militär-Wochenblatt". V tomto časopisu čteme (Jahrg. 108 (1923), čís. 1 (červenec), sloupec 16): Mezi vojenskými pensisty jest 352 generálů a 638 plukovníků (!); z těch žije ve Vídni 701, ve Štyrském Hradci 242 a ostatek v Polsku, v Německu a jinde. Zemským velitelem jmenován bude generál Gajda, který jest velice blízký hnutí fascistickému a tím i hnutí, které jest namířeno proti Němcům. Foch nezastihl české vojsko v dobrém stavu! Protivy vůči důstojníkům francouzským se spíše ještě více přiostřily. Jest také pozorovati, že anglický vliv značně ve vojsku stoupá. Foch také nedocílil užšího spojení Čechů s Poláky. — Ubozí čtenáři, jsou-li o všech ostatních armádách takto zkreslenými zprávami poučováni. A poučení pro nás: Titíž jako před válkou; armáda naše začíná za něco státi, že naše sousedy tolik zajímá.

Odstoupení náčelníka hlavního štábu ve Švýcarsku. Generál Sonderegger, šéf hlavního štábu švýcarské armády, odstoupil a nástupcem jeho stal se divisionář Roost. Za příčinu jeho odstoupení uvádějí se rozpory mezi ním a komisí pro obranu země, která rozhodla, aby u každého praporu zrušena byla 4. rota. K.

Z NAŠICH REVUÍ.

Moře, roč. II. 1923, čís. 2.—3.

Kontreadmiral Radoň: „Ze statistiky námořních nehod". Nebezpečí plavby není tak velké, jak se veřejnost domnívá; u některých jiných povolání vyskytuje se mnohem více úrazů a ztrát lidských životů. Válka přerušila veškeré statistické výpočty a tím znemožnila úvahy. Anglická předválečná statistika z let 1890—1913 ukazuje: 46% všech anglických parníků zámořské plavby utrpělo nějakých úrazů; 15% bylo ztrát lodí, při kterých zahynulo pouze 1.2% lidí. Příčiny nehod: 37% špatné počasí, 25% personál, 17% poškození strojů, 6% požáry, 15% různé. Ročně zahynulo průměrně 150 osob.

Ztráty jsou různé hustoty podle meteorologických poměrů.

Jar. Petrbok: **„Černomořský almanach“.** Autor procestoval jezerní krajiny nížiny Provadijské, pořící řeky Devny, nejsevernější pobřeží u Aladža-Monastyru, jezera u Burgasu a Sezopole, aby zde konal přírodovědecká studia.

Prof. van der Vlieth: **„Význam rybolovu na sev. pobřeží Černého moře pro ČSR.“** Propaguje zřízení rybářských podniků na Černém moři.

Dr. J. Sv. Procházka: **„Na kurské kose“** (pokračování), vysvětluje ponenáhlý vývoj limanu (Haff) a dun a promlouvá o tamějších národnostních poměrech. Dr. K. Sichrovský: **„Vlajka a její význam“** (dokončení).

Jar. Petrbok: **„Podmínky pro táboření mládeže na pobřeží Černého moře v Bulharsku“:** zpráva určená pro ministerstvo zdravotnictví. Dr. Panýrek uveřejňuje v pokračování svou obsáhlou studii o **„Úrazech na lodích“.** Číslo obsahuje umrtní vzpomínku na lodního kapitána Jana Durdu, člena zakládajícího komitétu námořní společnosti československé, který podlehl v maďarském zajetí těžkému zranění, jež utržil v boji u Levice 16. června 1919 a mnoho jiných menších článků. Steskům redakce o netečnosti české veřejnosti k vlastní literatuře rozumíme dobře. — —xy—

Moře. Roč. II. (1923) čís. 4.—6. (Výtah.) Dr. ing. Karel Sychrovský: **„Majáky a značky námořní.“** Účel, dějiny vývoje majáků a jich konstrukce; popis jiných značek, které jsou pro navigaci na moři, v pobřežních vodách a v přístavech používány. — Doc. Dr. Panýrek dokončuje svou obsáhlou studii o úrazech na lodích.

Zprávy o letectví 1923, duben (Výtah.) Maj. Rypl: **„Čs. státní letecké trati.“** Geografická poloha ČSR. určuje přirozený střed evropských vzduchoplaveckých tratí; jich vybudování zaručuje naší vlasti rozvoj leteckého průmyslu, posílení vlastního letectva pro národní obranu, zvýšení vědecké produktivní činnosti náležející do oboru vzduchoplavby, meteorologie atd., utužení bratrských kmenů Čechů a Slováků a pod. Autor lituje, že z nedostatku finančních prostředků bylo s vybudováním stále prodlíváno a tím drahocenný čas ztracen. Připojená tabulka znázorňuje počet poštovních letů v březnu 1923 na trati Praha—Bratislava a zpět. Vykonáno 37 letů, z nichž 2 nebyly dokončeny. —

Pplk. gen. štábu Fiala podává obraz výcviku pilotů pozemní armády v Anglii. Tu jsou zřízeny: 1. pozorovatelská škola v Salisbury (5 měsíců, se 465 hodinami. 2. Pilotní školy elementární a jedna škola instruktorů v Pewsey. 3. Škola pro noční létání v Andoveru. 4. Škola pro elektromechaniky ve Winchesteru (14—15letí hoši). 5. Střelecká škola v Eastchurche. 6. Škola mechaniků v Halstonu (3000 žáků 15 až 17letých) a 7. Škola pro výcvik ve službě proti letadlům v Bigginhilu. —

Dr. inž. Karel Bucháček pojednává o nové organisaci letectví v Italii, nařízené v roce 1920. Veškera pravomoc v letectví je soustředěna v ministerstvu války. Vzduchoplavecký inspektorát je i nadále v činnosti a řídí letectví spolu s ministerstvem námořnictva. — Číslo obsahuje mimo to velmi mnoho jiných menších studií a nejrůznějších zpráv.

—xy—

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Květen 1923.

Cpt. de Gaulle: **La fatale querelle d'un Chancelier et d'un Amiral.** Osudný spor kancléře s admirálem. Týká se Bethmanna-Hollwega a Tirpitze. (Pokračování).

Lt.-col. Theodoroff: **La Rupture du front de Dobro-Polé.** (Dokončení). Rozpoutání ofensivy 14. září.

Pierre Bruneau: **Le rôle du Haut commandement au point de vue économique de 1914 à 1921.** Úloha vrchního velitelství s hlediska národohospodářského od r. 1914 do 1921. Zemědělství a průmysl. Součinnost vojenská. Poradní sbory. Období generála Mangina. Období generála Degouttea. Vojenské mise. Úloha maršála Fayollea v Kanadě, generála Mangina v Jižní Americe, maršála Foche ve Spojených Státech, maršála Joffrea na Východě.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** (Pokračování). Osud Antverp, Maubeuge a Lille. Antverpy a armáda belgická.

Jean Fleurier: **Soirs d'étapes.** Myšlenky a sentence o válce a námořnictvu od vyššího důstojníka, jenž se skryl za pseudonym.

La Revue d'Infanterie.

Květen 1923.

Col. Henry: **De l'organisation du terrain.** Opevňování terénu. Vývoj za světové války. (Pokračování.)

Mabille: **La défensive d'après les nouveaux règlements allemands.** Obrana podle nových německých předpisů. Zaujetí postavení. Rozčlenění do hloubky. Organisace soustavy palebné. Zabezpečení. (Pokračování.)

Cmdt. Péraldi-Fiorella: **Exemples d'Emploi des Chars dans la Guerre de 1914—1918.** Příklady užití tanků ve světové válce. Protiofensiva 10. armády (v červenci 1918). Výklad historický. Všeobecná situace. Soustředění. Plán. Sestava. Útok 18. července. Poučení. Ochrana tanků proti nepřátelskému dělostřelectvu.

Général Franck: **Manoeuvre d'un bataillon avec tirs réels d'une section d'infanterie et d'un groupe de mitrailleuses.** Manévr praporu skutečnou střelbou pěší čety a skupiny kulometů. Boj střetný praporu předvojového.

Cpt. Desaivre: **L'Infanterie peut-elle maintenir l'unité de calibre?** Může pěchota zachovati jednotnou ráži?

Travail d'application tactique. Aplikační práce taktická.

Lt.-col. Lebaud: **Éléments de psychologie militaire.** Prvky vojenské psychologie. Veleti. Bojovati.

Col. Rouet: **La conduite des opérations militaires au Maroc.** Vedení vojenských operací v Maroku. Taktika pochodová, ubytovací a bojová.

Červen 1923.

Lt.-col. Meilhan: **Les faits de guerre apploqués and exercices sur la carte.** Válečné události aplikované na cvičení na mapě. Pluk č. 152 v bitvě od 30. května do 4. června 1918. Provedení rozkazu. Postavení prvního praporu. Spojení. Příchod druhého praporu. Obrana lesa. Boj na frontě druhého praporu. Události. Služby.

Col. Henry: **De l'organisation du terrain.** (Pokrač.) Organisace terénu a dotyk s nepřítelem. Rozčlenění palebné. Plán organisační. Postavení ostražné. Postavení odporu.

Cmdt. Mabille: **La Défensive d'après les nouveaux règlements allemands.** (Pokrač.) Obrana podle nových německých předpisů. Zálohy. Vedení obrany. Závěr.

Cmdt. Pissard: **Exemples d'Emploi des Chars dans la guerre de 1914—1918.** (Pokrač.) Příklady užití tanků ve světové válce. Ofensiva čtvrté armády v Champagni (26. září 1918). Poučení.

Cmdt. Gérin: **Une méthode d'instruction des cadres.** Methoda výcviku kádrů. Cvičení na mapě. Příprava cvičení. Volba terénu. Volba námětu. Provedení cvičení.

Lt.-col. Clément-Grandcourt: **La tactique d'après-guerre et ses applications au Levant.** Poválečná taktika a její aplikace v Malé Asii.

Vuillement: **Education physique et Préparation Militaire.** (Pokrač.) Tělesná výchova a vojenská příprava. Druhá perioda 1905—1914. Instrukce ze dne 7. list. 1908.

Revue de Cavalerie.

Květen—červen 1923.

Lavigne-Delville: **La division de cavalerie mobilisable et les enseignements de la guerre.** Jezdecká divise schopná mobilisace a poučky válečné.

Uu exercice de cadres de grandes unités de cavalerie au camp de Mailly. Cvičení kádru velikých jednotek jezdeckých v Mailly. (Pokrač.)

Cpt. Daubert: **Cavalerie et aviation.** Jezdectvo a letectvo. Zatlačilo letadlo koně? Úkoly letectva. Co poskytuje letectvo jezdectvu. (Pokrač.)

Lt.-col. Kleeberg: **Quelques opérations de cavalerie sur le front oriental.** Několik jezdeckých operací na východní frontě. Zatlačení polských linií Buděnným v červnu 1920. (Pokračování.)

Col. Guespereau: **Opérations du regiment de marche de spahis marocains en Orient.** Operace pochodového pluku marockých spahiů na Východě (v Albanii v září a říjnu 1917).

Revue d'Artillerie.

Květen 1923.

Cpt. Lhoste: **Le calcul de probabilités appliqué à l'artillerie.** Počet pravděpodobnosti aplikovaný v dělostřelectvu. Předmět počtu pravděpodobnosti. Definice pravděpodobnosti. Základní hypothesa. Zákon Gaussův. (Pokračování.)

Cmdt. Graux: **Impressions d'Allemagne.** Dojmy z Německa. (Dokončení.) Wartburg po Lutherovi. Z Eisenachu do Suhlu a odtud do Jeny. Německé továrny.

Garnier: **Sur les corrections de température.** O dělostřeleckých opravách podle teploty. Studie matematická.

Cmdt. de F.: **Quelques méthodes de relèvement au théodolite.** Několik method měření theodolitem.

Červen 1923.

Col. Dumontet: **La défense des frontières maritimes.** Obrana námořních hranic.

Cpt. Lhoste: **Le calcul de probabilités...** (Pokračování.)

Col. Verguin: **L'artillerie divisionnaire dans l'offensive.** Divisní dělostřelectvo v ofensivě. Divise 46. dne 4. XI. 1918.

Cpt. Mougin: **De l'instruction sur les munitions dans les corps de troupe.** Předpisy o střelivu. Úvaha.

Cmdt. Montjamont: **A propos du tir fusant.** Několik poznámek o střelbě časované.

Revue du Génie militaire.

Duben 1923.

Gén. Protard: **Les Bataillons M. D.** Prapory M. D. jmenovaly se tak podle dvou inženýrů: Mascartovi a Dessoliersovi, kteří zkonstruovali různé nástroje pro budování krytů ve válce posiční.

Gravilescu: **Le Rétablissement des communications par voie ferrée avec la Dobroudja après 1918.** Nové vybudování železničního spojení s Dobrudžou r. 1918. (Podle rumunské revue.)

Červen 1923.

Lt.-col. Clément-Grandcourt: **Réflexions d'un hérétique sur le défense des places fortes.** — Kacířské myšlenky o obraně pevností.

Col. Normand: **Pont de radeaux pour poids lourds.** Vorový most pro těžká břemena. Všeobecnosti. Zásady. Konstrukce. Zkušenosti.

Marc: **L'utilisation des eaux du Maroc.** Využití toků v Maroku. Otázka vody s hlediska vojenského.

Revue Militaire Française.

Květen 1923.

Général Daniloff: **Les premières opérations de l'armée russe en 1914.** První operace ruské armády r. 1914

Lt.-col. E. Pagezy: **En marge du Salon de l'Aéronautique.** Poznámky k výstavě vzduchoplavecké. (Pokračování.) Jednosedadlovky stihací. Stihací dvojplošníky. Dvousedadlovky pozorovací. Bombardování denní, jeho ochrana. Bombardování noční. Ministerstvo vzduchoplavby. Let plachtový. Aviatika turistická. Otázka leteckých závodů.

Cmdt. Paquet: **Le 2e Bureau en campagne.** (Pokračování.) Druhá kancelář za bitvy na Sommě. Zajatci. Organisace terénu. Tábory zajatecké a shromaždiště. Výslechy. Zajatci ranění. Papíry a dokumenty. Studium nepřátelského dělostřelectva. Součinnost dělostřeleckého průzkumu, měřického oddělení a druhé kanceláře. Dělostřelecké mapy. Obrana za bitvy na Sommě. Stereoskopické zkoumání terénu. Studium nepřátelského materiálu.

Lt.-col. Tournès: **La défense d'un fort moderne.** Obrana moderní pevnosti. Pevnost Vaux v březnu 1916.

Cmdt. Bloch: **Le problème du carburant envisagé du point de vue de la défense nationale.** — Všeobecná otázka surovin za války. Petrolej. Líh. Uhlí. Elektřina.

Cmdt. De la Morlais: **Le bombardement de jour.** Bombardování denní.

Červen 1923.

Gén. Daniloff: **Les premières opérations de l'armée russe en 1914.** První operace ruské armády r. 1914. (Pokračování.) Operace ve Vých. Prusku. Operace v Haliči. Závěr.

Lt.-col. Tournès: **La défense d'un fort moderne.** (Pokračování.) Obrana moderní pevnosti. Pevnost Vaux v březnu 1916.

Cpt. de vaisseau Thomazi: **L'attaque et la défense des côtes.** Útok na pobřeží a jeho obrana. Útok na Dardanely, Zeebrugge a Ostende.

Cmdt. Doumenc: **Puissance et mobilité.** Síla a pohyblivost. Principy organisační a cirkulace na silnicích. (Pokračování.)

Col. Bellot: **La nouvelle carte de France.** Nová mapa Francie. Výňatek z díla, jež vydá Zeměpisný vojenský ústav francouzský pod týmž titulem.

Cmdt. Marcel Jauneaud: **Servitudes techniques de l'aviation militaire.** Výňatek z většího spisu, jejž autor připravuje. Terén přistávací. Podmínky atmosferické. Nehody aviatické. Nesnáze skupinového letu. Zvláštní podmínky nočního letu. Nesnáze zásobování materiálem a technickým personálem.

Červenec 1923.

Lt.-col. Oehmichen: **L'engagement de la coalition en Orient. 1914—1916.** Počátky. Záležitost dardanelská. Koalice na Balkáně. (Pokračování.)

Cpt. Barbillon: **L'électrification des chemins de fer français et la défense nationale.** Elektrifikace francouzských železnic a národní obrana.

Cmdt. Doumenc: **Puissance et mobilité.** Síla a pohyblivost. (Pokračování.) Rozvoj method výcvikových.

***: **Note sur l'aviation.** Poznámka o aviatice. Letectvo průzkumné, jeho organisace. Letadla zastřelovací. Velitelství letecké v armádě. Letadla bojová.

Boj ve vzduchu. Účast na boji v terénu. Letadla bombardovací. (Pokračování.)

Cmdt. A. de Tarlé: **La production agricole en Allemagne.** Zemědělská výroba v Německu.

Cmdt. Paquet: **La Petite Entente.** Malá Dohoda. Politika zahraniční a problém vojenský. Vojenská hodnota Malé Dohody. Politika vnitřní a problém sociální. Problém hospodářský.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. 5. (1. května 1923.)

René Sauliol: **Le Maréchal de Vauban (1633—1707).** Myšlenky Vaubanovy a jejich důsledky. Vauban a útoky na pevnosti. Vauban a sbor ženijní. Vauban jako vojenský spisovatel.

Thème tactique 3.

Č. 6. (15. května 1923.)

René Lanson: **L'Italie et la Méditerranée.** Italie a Středozemní moře. (Pokračování.) IV. perioda (1898—1914). Politika vyčkávací. Cíle v moři Středozemním. Cíle na Balkáně a v moři Jaderském. Krise r. 1908, 1911 a 1913. V. Perioda. Italie a válka. Smlouvy a otázka Středozemní. Situace v Italii r. 1914. Váhání před válkou a za války. Vítězství. Smlouvy. Závěr.

Deux Batailles du XVII. siécle. Dvě bitvy XVII. století. Bitva u Lipska. Bitva u Lützenu.

Č. 7. (1. června 1923.)

Pierre Bruneau: **La Ruhr.** Studie zeměpisná, národohospodářská, sociální a strategická.

Thème tactique No. 4.

Č. 8. (15. červen 1923).

Pierre Bruneau: **La Ruhr.** Studie zeměpisná, národohospodářská, sociální a strategická. (Pokračování.)

René Lanson: **La Crise de l'Autorité Couvernementale en Europe.** Krise vládní autority v Evropě. Původ ideálu demokratického. Absolutismus a demokracie od r. 1789 do r. 1914. Ideál demokratický od míru Versailleského.

Č. 9. (1. červenec 1923.)

Quelques Considérations sur Frédéric II. Několik uvah o Bedřichu II.

Thème tactique. No. 5.

b) Revues ruské.

Vojna i mir. Č. 5 (1923).

G. št. kapitán Garšin: **Ustav polevoj služby francuzskoj artillerii (ot 15 ijuňa 1919 goda).** Předpis pro polní službu francouzského dělostřelectva (z 15. června 1919). Ostrá kritika francouzské „Instruction provisoire", jíž vytýká kritik především jednostranný předpoklad posiční války. V předpise vůbec nehledí se k podmínkám pohybové války, neboť mysli francouzských taktiků jsou plně zaujaty vzpomínkami na poslední fasi světové války a kromě toho vyhovují psychologii francouzského vojáka, který je jistější v zákopech a jde do útoku teprve, když technické bojové prostředky co nejdokonaleji rozbily nepřátelské posice. Tyto vlivy snaží se kritik dokázat na jednotlivých thesích instrukcí, které samy o sobě jsou velmi dobře zpracovány. Francouzské vojenské myšlení je charakterisováno povýšením posiční války na normální způsob boje. Taktikové nemohou si zvyknout na myšlenku o smělém rozhodnutí vůdce iniciativního i v poměrech nevyjasněných a zastávají s autorem knihy „Refléxions sur l'art de la guerre" (gen. Serrigny) taktiku „nahmatávání", husté clony před předními oddíly. Celý system pak nutí Francouze k vyčkávání až se vyjasní situace a může lehce vést k přenechání iniciativy nepříteli.

Profesor A. Kelčevskij: **Vsë novo, čto chorošo zabyto.** Všechno je nové, co jsme dávno zapomněli. Podrobné citování z brožury francouzského kapitána Lafargue: „Útok pěchoty v přítomné periodě války" vydané v r. 1916 a přeložené na rozkaz gen. Alexejeva do ruštiny. Referent s oblibou cituje místa, kritisující neblahý vliv posiční války, na př.: „zákopová válka je s to ubít v oddílech útočného ducha Všichni stále přemýšlejí jen o skrytí, sedí v blindážích, chodí spojovacími zákopy; z toho všeho rodí se strach před otevřeným bojištěm atd." „Posiční válka vytvořila hrůzu před nepřátelskými zákopy. Proto je třeba naučit lidi pohybu ku předu."

Gen. št. polk. Kolossovskij: **Novyj amerikanskij pěchotnyj usťav.** Recense amerických instrukcí pro pěchotu s předmluvou prof. Kelčevského, který připomíná vliv pochybných novot francouzských, měnících pěchotu v pohyblivý arsenál, na ozbrojení americké pěchoty, ale též poukazuje na bodrého ducha útočného, jímž je celý předpis proniknut. Recensent sám ku konci oceňuje příznivě instrukce a shrnuje její principy: offensivní duch a manevrový význam pěchoty, za jejíž hlavní zbraň je prohlášena puška.

Armiger: **Těchničeskija i taktičeskija soobraženija osnositělno konstrukcii i priměněnija tankov.** Technické a taktické otázky stavby a užití tanků. Taktika a organisace tanků. Teoretický rozbor mravního účinku

útoku tanků. Autor nevidí hlavní význam tanků v morálním účinku na nepřítele, nýbrž v kulometné střelbě ničící protivníka a kryjící vlastní postup. Útočící pěchotě vlastní pohyb znesnadňuje až znemožňuje střelbu, takže bránící se je v materielní výhodě. Tank odstraňuje tuto nevýhodu útoku tím, že při něm může plně působiti ohněm. Jak poslední útoky tankové ukázaly, tanky musí útočiti v massách jsouce od sebe vzdáleny 100—200 metrů, aby nepodlehly dělostřelecké obraně nepřítele.

***): **Razvitte germanskoj polevoj fortifikacii vo vremja mirovoj vojny.** Rozvoj německého polního opevňování za světové války. Obsah referátu z „Bulletin de renseignement du génie" rozděleného na tyto kapitoly: Volba posic pro různé prvky opevňování. Budování do hloubky. Opěrné body a skupinové boje. Úkryty. Kulomety a flankování. Umělé překážky. Zákopy a spojovací chodby. Závěr. Soupis německých pramenů o polním opevňování.

Russkij admiral: **Vojna na moře.** Námořní válka. Válečné loďstvo může vyplnit čtyři úkoly: 1. přerušovat námořní komunikační linie nepřátelské, 2. přepadat námořní hranice nepřátelské buď samostatně neb spolu s dessauty, 3. zabezpečovat nedotknutelnost vlastních komunikačních cest námořních a 4. chránit vlastní námořní hranice. Z těchto úkolů, z nichž první dva jsou charakteru útočného, druhé obranného, základními pro válečné loďstvo jsou: zachování vlastních námořních cest a poškození (zničení) nepřátelských. Zničení nepřátelských námořních sil nemusí být nutnou podmínkou a také někdy nestačí k dosažení válečného cíle. Některé teorie na příklad anglická: „fleet in being" loďstva existujícího, ale neválčícího, snaží se dokázat zbytečnost námořních srážek. Tato teorie sama o sobě není absurdní, neboť na moři zničení protivníka nemá toho jedinečného významu jako na souši. Teorie ta však může být uplatněna vždy jen jedním z protivníků a v určité situaci, což autor ilustruje na správném i nesprávném užití jí Němci a Angličany za války. Námořní boj pak má význam pouze tehdy, když možno jím dosíci výše uvedených hlavních cílů válečného loďstva. Autor dále oceňuje různé faktory mající význam pro výsledek boje: vlivy přírodní a rychlost a kritisuje dvě teorie taktiky námořního boje: „boje na rovnoběžných kursech" a „manevrování". Dle první teorie obě síly jdou rovnoběžně týmž směrem a výsledek boje závisí především na úspěchu dělostřelby. Druhá teorie kombinuje činnost palby s manévrováním loďstva během boje. Tato teorie je novější, její praktikování je nesnadnější, manevr je však jediným prostředkem k úspěchu pro slabší stranu. Ježto manevrování znamená býti činným a jedině činností možno získat dominující postavení nad pasivním neb méně obratným nepřítelem, má pro budoucí válku manevrový boj větší význam. Autor určuje podmínky (rychlost, výzbroj), jimž budoucí válečné lodi musí vyhověti a předpokládá, že velmoci budou nuceny překročiti hranici velkosti určenou Washingtonskou konferencí na 35.000 tun a že budoucí nad-dreadnoughty dosáhnou 50—55.000 tun (vytlačené vody).

Referáty: Vojenský život v cizině: Spojené státy: Organisace chemického válečnictví (Chemical Warfase.) Zásady organisace amerického dělostřelectva. Stav a výzbroj pěší divise. Vzdušná obrana a j. drobné zprávy.

Velká Britanie: Měření vzdálenosti dle plánu a zvukem. Typy obrněných aut. Zkoušky torpedových hydroplánů a j.

Francie: Velké manevry v Bretagni a. j.

Italie: Reorganisace italského dělostřelectva. Řiditelné vzducholodi.

Německo: Statistika armád evropských. Srovnání dat z německého a anglického pramene. Připojena tato poznámka: „Česká vojenská revue" („V. Rozhledy") poukazuje na jistou tendenčnost těchto číslic, jež byly sestaveny, aby bylo možno srovnat francouzskou 2·19% brannou moc s 0·17% německé. Přece však tyto číslice jsou poměrně správné a mohou dát obraz vojenskopolitické situace Evropy. Vidíme, že skupina národů omezených ve svých právech (Německo, Maďarsko, Rakousko, Bulharsko) má 80 mil. obyvatel. K ní přidružuje se skupina Ruska a Litvy (stisknuté Polskem) se 135 mil. Obě tyto skupiny tvoří přirozené spojení s 215 mil Jejich protiváhou je francouzská hegemonie (Francie, Polsko, Rumunsko, Srbsko, Čechy, Belgie, Finsko, Estonsko a Lotyšsko) s 123 mil. Skupina zvláštní politiky (Anglie, Italie) 86 mil. Skupina pasivních (Španělsko, Holandsko, Portugalsko, Švédsko, Švýcarsko, Dánsko, Norsko) 51 mil. Skupina Řecka a Turecka 7 mil. Nuže, myslíme, že poměr skupiny ruskoněmecké s 215 mil. k francouzské hegemonii se 123 mil. může míti vážné následky."

Japonsko: Data o japonské armádě. Situace letectví a průmyslu leteckého.

Československo: Stav armády (dle R. d'Infanterie).

Rakousko: Typy lehkého dělostřelectva.

Vojensko-technický obzor. Současná vojenská letadla. Literatura o tankách. (Recense knihy Ing. R.

Krüger: Tanks. Entstehung, Bauart und Verwendung im Kriege, Berlin 1921.)

Bibliografie: Přehled vojenského tisku francouzského, německého, rakouského, amerického, bulharského, srbského, polského, československého (obsah článku kpt. Rippa: Naše bojová skupina, z „Voj. Rozhledů" 1922 č. 6. i s kopií plánku) a j. Stav maďarské armády, referát, končící charakteristickou poznámkou: — „Veškerá branná moc honvédi, četníci, policie a stráže má výzbroj: 57777 pušek, 21556 šavlí, 28822 pistolí a revolverů, 560 kulometů, 129 děl, 600 automatických pušek, 70 zákopových moždířů. Hle, toť veškerá ozbrojená síla hrdého Uherska. Je jasné, že takový výmysl Ententy nebude míti trvání a chová v sobě zárodek výbuchu nejsilnější národní nevole."

Vojennyj sbornik (obščestva revnitělej vojennych znanij). Beograd. Svazek 3. (1922.)

N. Golovin: **„Sovremennaja" vojna i „krasnaja vooruženaja sila.** „Současná" válka a „rudá" branná moc. Podrobnou analysou zjevů poslední války autor určuje charakteristické prvky dnešní války, aby dle nich hodnotil rudou armádu ruskou. Moderní válka stává se všenárodní, vyžadujíc vyzbrojení milionových armád. Od taktiky kolon přes taktiku řetězu dochází se k boji malých skupin, vyžadujících silných jedinců. Porážkou bílých v občanské válce ruské rozšířil se názor, že bolševici v rudé armádě obrodili vnější vojenskou moc Ruska. A tak třeba nechtíce, posloužili národním zájmům Ruska. Trockij r. 1919 prohlásil rudou armádu za třídní, nikoli všenárodní. Měl pravdu, když řekl: „V armádě má se zrcadliti režim, který budujeme ve všech oborech veřejného života"; neboť i v oboru vojenském jeví se tvůrčí práce bolševiků stejným „bluffem" jako v ostatním občanském životě. Na otázku: může-li stát, v dnešních podmínkách boje, býti schopen obrany, jestliže organisoval svou brannou moc na třídním principu, odpovídá historie v neprospěch bolševiků. Dějiny válek ukazují, že vždy silnější byla ta branná moc, která měla širší sociální základnu. Trockij nemá pravdu, tvrdí-li, že rudá armáda opírá se o široké vrstvy selské a dělnické. Čtyři leta sovětského režimu dokázaly, že tyto massy nejdou za bolševiky. Rovněž speciální (vybrané, úderné) atd. oddíly, jichž užívali v Rusku bílí i rudí, odsuzuje historie poslední války. Odstrašujícím příkladem tvoření vybranných oddílů a za nimi velkých méně cenných vojsk, byly úderné pluky po únorové revoluci v Rusku. Roztály, vyčerpaly se, nemajíce solidní base, a morálně i technicky slabé massy se rozeběhly. Konečně, rudá armáda dosud neprošla křtem ohně. Občanská válka vedená v Rusku, odpovídala formám XVIII. století. Boje byly krátkodobé, při nepatrném náporu, jedna strana přecházela v zajetí nebo v panice běžela. Zevně měla tato válka vzhled manevrové vojny, bylo to však střídavé utíkání jedné neb druhé strany. Rudá armáda hodí se pouze pro občanskou válku a to ještě jen potud, pokud nebudou v ní vybiti komunisti. Naprosto však není brannou mocí, která by ochránila Rusko před druhými státy.

Ocení-li se rostoucí význam techniky, věd a průmyslu v dnešní válce, tu ještě více ukáže se neschopnost bolševiků, zničivších průmysl a kulturu, aby vybudovali armádu vyhovující moderním požadavkům. Nad to, poslední válka kladla tak vysoké požadavky na odborníky vojenské, technické, vědce, organisátory a národohospodáře, že technická vyspělost země sama nestačila, aby vyplněn byl příslušný program (na př. letecký v Americe), nebylo-li k němu důkladné přípravy mírové v státech vojenských i průmyslových. Rozvojem techniky pak mění se doktriny taktické velmi často, jmenovitě za války bylo tvořiti je podle nových situací. Tak Ludendorff vypracoval taktiku útočnou, proti níž Pétain stavěl svou taktiku obrany na druhé linii. Bojovaly tedy ve válce i nauky vojenské, což vyžadovalo nejen tvůrců jejich, ale i vhodného vzdělaného prostředí velitelů a důstojníků vůbec, měla-li být příslušná doktrina uskutečňována. Autor k tomu dokládá zajímavým líčením historie předpisu pro polní službu, jak vlivem neschopných, omezených vůdců, jako byl Suchomlinov, ruská vojenská věda byla znásilněna za starého režimu. Rudá armáda má též svůj předpis polní služby, který se stanoviska vojenské vědy je „kosmickým" skandálem. Kritiku snesou pouze kapitoly o pouličním boji a o partizanské činnosti, kde bolševici mohou býti mistry v surovosti proti neorganisovaným massám. Konečně i bez vědy, bez doktrin shora, dala by se snad vytvořit armáda, která by měla mocnou mravní sílu a životaschopnost, kdyby měla důstojnictvo: autor zde dělí důstojnictvo rudé armády na 5 tříd: od piky, z rudých kursů, z poddůstojníků, z reservních a aktivních důstojníků starého režimu. Charakterisuje jednotlivé třídy, z níž pouze poslední mohla by vytvářet novou armádu. Tvoří asi 5% všeho důstojnictva a je složena z elementů velmi různých mravních hodnot. Jen ti, kdož šli do rudé armády z mravních pohnutek (obnoviti armády proti Německu, vytvořiti v ní centrum povstání) budou podporovat přerod rudé armády v ruskou.

Ovšem, dnes jejich postavení je nenormální, jsou jakýmisi specialisty pod dozorem komisařů. Trockij vida absurdnost dvojího velení, chtěl vytvořit komunistický štáb velitelů, ale výsledky rudých vojenských škol jsou plačtivé. Bolševici zničili nejen hospodářský život země, ale i celou její ozbrojenou moc. Až jednou se Rusko obrodí, bude nutno budovat armádu na těchto základech:

1. Pečlivého studia „západní techniky" a zkušeností poslední války, jmenovitě bojů na francouzské frontě v r. 1918.

2. Vědecky vypracovaného programu organisace v souhlase se světovým vývojem.

3. Pochopení veřejnosti: pacifisti musí pochopit, že tvoření armády není militarism, ale národní nutnost, šovinisti musí si uvědomit, že znovuzrození armády je těžká práce, vyžadující dlouhé doby míru, kterou snad bude třeba vykoupit i národním ponížením.

Sergěj Dobrovolskij: **Novoe ustrojstvo franzuskoj armii.** Nová organisace francouzské armády. Kritický referát o poválečných pracích v organisaci vojenských sil francouzských a v přípravě národa k obraně vůbec. Ve Francii jeví se tendence ulehčit vojenská břemena v mírové době při splnění podmínky, že k počátku války byl by celý národ připraven k boji. Zavádí se nikoli system miliční — ale militarisace celého národa.

B. Krejter: **Ot Sedana k Marně.** Srovnání r. 1870 a 1914. Příčina vítězství a porážky na Marně není ve vojevůdcích, ale v povaze doktrin, které svůj základ mají z r. 1870. Tento závěr ilustruje autor zhuštěným náčrtkem přípravy a průběhu války 70—71, z níž vyrostla vojenská doktrina Moltkeho a hlavně jeho vlivem formulovala se vojenská psychologie jakožto jednota doktrin od velitele roty do velitele armády. Velitelé nejrůznějších stupňů řešili své problémy jedním způsobem, jejich názor na věci byl stejný. Z toho vznikal při nedostatku tvořivosti zvyk k šabloně, činila se definitivní řešení bez dostatečného ohledu na náhody a možnosti nepřátelské akce. Z toho rozvinula se v německé armádě sebedůvěra ale i zaujatost a přímočarost. Na Francouze Sedan působil zcela jinak: z nejistoty a zoufalství šli při hledání doktriny z krajnosti do krajnosti, pracující více nervy a srdcem než rozumem, zatím co Němci metodicky pomalu vypracovali svůj složitý, ale přesný mechanický systém. Tak srazily se v r. 1914 dvě doktriny: německá — plná vědeckosti, ale bez možnosti tvořit, francouzská — málo vědecká a logická, neurčitá, za to plná možností pro tvůrčí činnost. Německý systém vedl k přesně vypracovanému plánu, s nímž Němci poráželi Francouze až k Paříži. Francouzi však z této porážky čerpají nové síly mravní, opouštějí své jednostranné názory a zuřivě se vrhají na Němce oslepené svými úspěchy. Obě krajnosti doktrin měly neúspěch, obě strany za cenu rozbitých nadějí a moře krve došli k střední cestě, na níž měli začít spojivše harmonicky cit a rozum, vědu a umění.

V. Vjazatnikov: **Vojna i psychologija.** Navazuje se na předešlý článek, aby ukázán byl význam psychologie ve válce.

R. Drejling: **Kratkij strategičeskij očerk vooruženoj borby na franko-germanskom frontě v 1918 g.** Stručný strategický náčrt bojů na francouzsko-německé frontě v r. 1918. (Pokračování.)

F. F. Palicyn: **V štabě sěvero-zapadnago fronta.** Deník z r. 1915, kdy autor byl v štábě velitele fronty gen. Aleksějeva.

Sergěj Dobrovolskij: **Boevaja podgotovka francuzkoj pěchoty po novomu ustavu.** Příprava k boji francouzské pěchoty dle nových instrukcí. Referát o „Réglement provisoire de manoeuvre d'infanterie" se stručnou příznivou kritikou.

Gen.-Ecochard: Krisis pěchoty. (Překlad z Revue d'Infanterie.)

V. Borisov: **K voprosu ob osnovnych i změněnijach v teorii voennago iskusstva po opytu vojny 1914—1918.** Diskuse o principielních změnách v teorii válečného umění, reagující na čl. prof. Kelčevského v „Vojna i mir".

V. Běljajev: **Logistika.** Polemika s vývody V. Borisova o změnách v teorii válečného umění, uveřejněnými v 2. svazku „Voj. Sborníka". Polemisující autor hájí ruský hlavní štáb proti kritikám Borisova.

Kpt. 2-go ranga Monastyrev: **O podvodnych krejserach.** O podmořských křižácích. Celková charakteristika činnosti podmořských lodí, možnosti jich užití a rozvoje v nejbližší budoucnosti. Výhody podmořského loďstva proti námořnímu činí z něho páteř mořských sil budoucího Ruska.

A. Bubnov: **Vopros „nadvodnyj ili podvodnyj flot" posle vsěmirnoj vojny.** Námořní či podmořské loďstvo? Podmořské čluny, kterými Němci první tři leta války vážně ohrožovali mořské cesty spojenců, ztratily svůj prvořadý význam, jakmile proti nim byla vynalezena obrana i organisováno jich lovení a ničení pomocí min, bomb a zvukových aparátů. Ze 388 člunů německých spojenci zničili 203 a v r. 1918 podmořské loďstvo německé pozbylo svého rozhodujícího významu. V budoucnu podmořské čluny budou tvořit nezbytnou,

ale druhořadou zbraň námořní války, rozvoj však bude věnován velkým jednotkám a velkému počtu námořních lodí.

A. Bubnov: **Eskadrennaja aviacija.**

Informační část: Drobné zprávy z cizích armád.

Bibliografie: Recense knih a časopisů.

Příloha: Cvičební listy.

c) Revues německé.

Allgemeine schweizerische Militärzeitung.

Ročník 69 (1923), sešit 9.—11.

(Uvádíme jen důležité.)

Kap. Seeger: „**Etliches vom Maschinengewehr**" (seš. 9.) podává vlastní zkušenosti pro výcvik a pro upotřebení kulometu; upozorňuje na seriovou palbu (Packetfeuer) proti malým oddílům nepřátelské fronty, dále na trvalou palbu (Dauerfeuer), která nemá způsobiti nepříteli ztrát, nýbrž má zabrániti jeho palbě (před vlastní zteč). — Redakční článek: **„Nochmals die französischen Manöver im Jura 1922"** (seš. 9.) navazuje na článek kpt. Andriot: „A propos des manoeuvres de la 41e division dans le Haut-Jura", uveřejněný v „Revue Militaire Française" čís. 21. ze dne 1. března 1923. — Poručík Zschokke: **„Der Schütze"** (seš. 10.) požaduje při výcviku vojínově pro instruktora tyto podmínky: duševní napětí (žádné cvičení nesmí býti schematické), duševní převahu (elasticita učitele, kterou se přizpůsobuje řešení dané úlohy, jak ji žák podal), osobní příklad, tělesnou převahu. (Sešit 10.) Daetwyler: **„Wir und die Grossmächte."** Podle mínění autorova byla důvěra švýcarského národa k jeho armádě za světové války otřesena a je tudíž úlohou důstojnického sboru, aby národní mínění bylo změněno. (Sešit 11.) **„Rapport annuel du Comité Central de la Société Suisse des Officiers"** pro dobu od dubna 1922 do března 1923. Pplk. Bolliger: **„Unsere Truppenküchenchefs"** přimlouvá se za lepší výcvik vojenských kuchařů.

—xy—

Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen.

Ročník 49. Březen a duben 1923.

Seš. 2.: Mjr. dr. Renduliç: **Betrachtung zur Kampfweise und Organisation der Infanterie.** (Pokračování.) Prvky pěchotního útoku, ponenáhlý postup, rozčlenění do šířky a hloubky, zteč. Gen. ing. Padiani: **Die schwere Fernkampfartillerie der alten öst.-ung. Armee:** (Pokračování.) a) Popis a činnost 42 cm houfnice L/15: největší strmonosné pobřežní dělo, sestrojené v letech 1909—1913 a automobilisované v roce 1914; bylo ho po prvé upotřebeno 14. ledna 1915, když bylo ostřelováno nádraží v Tarnově. — b) 35 cm dělo L/45: lodní dělo montované na železničních vozech; po prvé bylo ho použito 13. dubna 1916 u Lago di Caldonazzo. — c) 15 cm autom. houfnice vz. 15: strmonosné dělo s automob. pohonem (80 HP). — d) 15 cm automob. dělo M 15/16. — e) 24 cm dělo M. 16. — Inž. Brunner: **Die Seilbahnen und ihre Verwendung im Kriege.** 1. díl: popis různých druhů lanových drah. Inž. Heigl: **Die britischen Tanks** (pokračování). — Mjr. Stuckheil: **Die strategische Rolle Przemyšls auf dem östlichen Kriegsschauplatze** (dokončení); druhý a třetí ruský strategický ofensivní pokus. — Mjr. Huber: **Erinnerungen aus dem Vormarsch der 20. Ldst. Brigade in Albanien 1916.**

—xy—

Militär-Wochenblatt.

Ročník 107, čís. 30.

Winterfeldt: **Militärpolitisches aus Südosteuropa,** tendenční úvaha o vojenské politice našeho státu, Rumunska, Jugoslavie, Rakouska, Uherska a Bulharska. — W. R.: **Der zweite Artillerieaufmarsch.** Jarní německá ofensiva v roce 1918 dospěla až k Montdidier a k Marně, strategicky se jí však nemohlo využíti, jelikož již nebylo záložních divisí. Vrchní armádní velitelství německých armád nařídilo, aby byla co nejdříve opět vybudována mohutná dělostřelecká hráz, která by již v zárodku potlačila jakoukoliv akci nepřátelskou. To byl tak řečený „druhý nástup dělostřelectva". Rozkazům se nemohlo vyhověti. Studie pojednává o tomto problému; autor navrhuje — mimo jiné — aby velitel armádního dělostřelectva určoval jen množství tun střeliva, a nikoliv počet druhů jednotlivého střeliva, aby také neurčoval cílů, přesně označených, nýbrž aby jen naznačil pásma, kam zaříditi střelbu. — Gen. Zwehl: **Die Organisation des deutschen Heeres im Weltkriege.** Rozbor publikace říšského archivu v Postupimi. — **Neue Drillformen.** Drill (výcvik vojínův k bezmyšlenkovitému automatickému provádění rozkazů, „cepování") má umožniti vůdci utužení kázně v rozhodných nebo kritických okamžicích. Německý cvičný řád ponechal i nadále výcvik ve hmatech s puškou a výcvik semknutých oddílů. Autor se při-

mlouvá, aby zavedeny byly i jiné formy „drillu“ (pokus podle taktu, vrhání dranátů a pod.).

Ročník 107 (1923), čís. 31.

Korv. kap. Gadow: **„Nauticus redivivus“,** recense o publikaci viceadmirála Hollwega. „Nauticus“, ročenky to, jež vyšla nyní v 17. roč. Byla založena roku 1897 a měla za úkol hájiti německé námořní zájmy. Za světové války bylo její vydávání zastaveno.

Weitershausen Obst: **„Zur Infanteriegeschützfrage“.** — Red.: **„Militärpolitisches aus Schweden“.** Švédsko má v úmyslu zmodernisovati svoji brannou soustavu z roku 1914 a tím zreorganisovati i vojsko. Otázka způsobila boje mezi různými politickými stranami.

Ročník 107 (1923) čís. 32.

Gen. d. Inf. v. Kuhl: **„Das französische Kavalleriekorps Sordet im Bewegungskrieg im August und September 1914.“** Tento jezdecký sbor nebyl žádnou organisační jednotkou, nýbrž sestaven ad hoc z 1., 3. a 5. jezdecké divise, aniž by byl při tom vypraven jinými orgány služebními. Jemu přidělen pouze jeden pěší pluk (později čtyři záložní myslivecké prapory) a jedno oddělení letectva. Francouzské jezdectvo bylo na počátku světové války organisováno, vyzbrojeno a vystrojeno pouze pro pohybovou válku a pro bezohledný boj na koni, jak to tehdejší názory o upotřebení jezdectva určovaly a to proto, jelikož se očekávalo, že německé jezdectvo ve velikém počtu bude před postupující armádou operovati. Autor článku navazuje tu na publikaci frc. pluk. Boucherie: „Historique du corps de cavallerie Sordet, Paris 1923, Charles-Lavauzelle“, která zdá se mu býti jakýmsi pokusem, aby činnost gen. Sordeta v září 1914 byla od příslušníka jeho bývalého štábu náležitě ospravedlněna. Úlohou Sordetovou při nástupu bylo, soustřediti svůj sbor u Sedanu a podporovati buď 2. frc. armádní sbor na Woevre, nebo postoupiti do Belgie, když by Němci belgickou neutralitu porušili. V důsledku toho provedl Sordet od 5. VIII. 1914 různé pohyby, jež však nepřispěly k řešení dané úlohy, nýbrž naopak způsobily takové ztráty, že nedovedl se Sordet ani pod velením gen. Maunouryho v bitvě na řece Ourcu uplatniti. Sordet zbaven 8. IX. velitelství.

Gadow: **„Die neue Flottenbasis Singapore.“** Anglická admiralita usnesla se vybudovati Singapurský přístav jako silný strategický opěrný bod, jak to již dříve Lord Jellicoe navrhoval. Opevnění Singapuru nepříčí se ustanovením Washingtonské smlouvy, která týká se pouze výslovně naznačených válečných přístavů. Anglie připravuje se tím včas na nové úlohy, které bude musit po konečném rozřešení evropských otázek vyříditi.

Por. Jünger: **„Über Angriffsgeschwindigkeit“:** rozeznává dva druhy útoku: plánovitý, dobře uvážený, který postupně, krok za krokem, bere se ku předu a organisovanou obranu ponenáhlu překonává, a sveřepý, bezohledný útok (vorgepeitschter, rücksichtsloser Angriff), při čemž vlastní, mocná, vše drtící vůle vítězství přinucuje s nesmírnou energií i poslední zbytky bránícího se nepřítele k překotnému ústupu. Oba druhy útoku musejí býti společně využity; to je umění, jež nemůže býti nacvičeno, nýbrž je výsledkem vůdčího instinktu. —xy—

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Zdravotní služba III. armády během bataille de France.

Od MUDra Basseres,*)
generálního inspektora zdravotní služby.

Tato kniha umožňuje nám sledovati téměř den ze dne operace III. armády od 23. března do 15. září 1918; popisuje velice podrobně chod zdravotní služby této armády v době výše uvedené.

Tato kniha je ve všech našich knihovnách vojenských.

Autor zdůrazňuje, že III. armáda a její zdravotní služba byla vždy na takové výši, aby mohla splniti veškeré úkoly válkou jí uložené. S počátku zasáhla III. armáda v pásmu V. anglické armády, která byla zatlačena a byla nucena spěšně ustupovati před rychle postupujícím nepřítelem. Později přišla dosti dlouhá perioda posiční války a na konec vítězný postup proti ustupujícímu nepříteli. Ježto za ústupu byla ztracena určitá část zdravotních formací,

*) Médecin inspecteur général Basseres. Le service de santé de la III. armée pendant la bataille de France. Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.)

jimiž ostatně nebyla armáda plně vybavena, vznikly veliké obtíže, které byla snaha překonati tím, že byly vypracovány velice přesné disposice, aby dobře fungovala služba jak stálých tak i improvisovaných sanitních vlaků. Z naléhavé nutnosti sestaveny byly vlaky pro raněné, kteří měli býti operováni a aby bylo ulehčeno sanitním formacím vpřed posunutým, dirigováni byli ranění po pečlivém výběru do Paříže nebo jiných středisk. Autor doporučuje, aby tento postup byl ustálen.

Na konci zmiňuje se autor o sanitních orgánech divisí, armádních sborů atd. Zvláště klade důraz na to, aby byl dostatečný příděl stanů. Zdravotní formace armádních sborů jsou nebo musí býti zesíleny na úkor divisí, aby tvořily zálohu materiálu a mužstva pro skladiště vpřed posunutá a pro chirurgická střediska. Autor odškodňuje divise tím, že k nim organicky přiděluje automobilní sanitní oddíly. Všude zdůrazňuje reorganisaci dopravních prostředků pro raněné a zvětšení pomocných prostředků pro tyto služby. Trvá na tom, že je nutno, aby tyto dopravní oddíly, jimž velí důstojník automobilní služby, byly podřízeny zdravotnické službě. Autor zvláště zdůrazňuje, že jest důležito udržovati úzké spojení mezi různými zdravotnickými orgány a štáby. Zdá se, že toto spojení bylo celkem velice dobré.

b) německá.

Zwehl, H. v.: **Generalstabsdienst im Frieden und im Kriege.** Berlín 1923. Mittler & Sohn, 8°, str. 36.

Autor, pojednav nejdříve o dějinném vývoji německého generálního štábu, naznačuje, jak se štáb před světovou válkou doplňoval, jak bylo postaráno o výcvik jeho důstojnictva a jak byly rozděleny úlohy jednotlivých jeho členů. Kritisuje dále poměry ve válce, které vedly k tomu, že generální štáb pozbyl časem své vážnosti, zapomenuv výroku svého tvůrce hraběte Schlieffena: „Mnoho vykonati, málo vystupovati, více býti než se zdáti."

—xy—

Korvettenkapitän Erich Edgar Schulze: **„Das Marinekorps in Flandern 1914—1918".** See- und Küstenkrieg. Berlín, Mittler & Sohn 1923, 8°, str. 32, 1 mapa. Zvláštní otisk z časopisu „Marine-Rundschau", 1922, sešit 8—10. Cena neudána.

Stručný přehled činnosti německého námořního sboru, jenž tvořil pravé křídlo německých armád na pobřeží flanderském. Území toto bylo nejen důležité, nýbrž i těžce hajitelné. Zde tvořily boje na souši, na moři a ve vzduchu jakýsi jednotný celek; jeho obhájení neznamenalo pouze bezpečnost pravého německého boku, ale i zajištění ponorkových stanic a operační základny německých vzducholodí pro jejich útoky na anglické břehy.

Byl to státní sekretář v. Tirpitz, který dal podnět k tomu, aby námořnictvo obsadilo belgické pobřeží. V srpnu 1914 vydán rozkaz pro organisaci námořní divise z námořních pěších praporů, z příslušných námořních dělostřeleckých a záložních (Seewehr) útvarů. Situace na Marně a zprávy o anglickém postupu na Gent byly příčinou, že ještě nehotová divise musela se zúčastniti útoku na Antverpy a obsadila již v říjnu 1914 Bruggy, Ostende a Zeebrügge. V polovici tohoto měsíce nařízeno vytvoření 2. divise, která spojena byvši s 1. divisí tvořila námořní sbor, který byl teprve v říjnu 1918 ze svého stálého stanoviska na flanderském pobřeží odvolán.

—xy—

Haase: **„Die Kriegsspiel-Planübung."** Berlín, Mittler & Sohn, 1923, 8°, str. 63, 1 mapa, cena neudána.

Návod k aplikačním taktickým cvičením.

Korvettenkapitän B. Weyer: **„Taschenbuch der Kriegsflotten",** XXI. ročník 1923. Mit teilweiser Benützung amtlicher Quellen. München 1923. Verlag J. F. Lehmann, 16°, str. 334, 2 tabulky vlajek, 234 lodních náčrtů. Cena neudána.

Příručka skládá se ze 4 dílů. V prvém podává autor podrobný seznam válečných lodí všech států, veškerá jejich konstruktivní data a jich náčrty; je zde použito úředního materiálu jak domácího tak cizího. Jelikož usnesení Washingtonské konference nevstoupilo ještě v platnost, nebyl ještě vzat ohled v seznamech na zásadní rozhodnutí o námořním odzbrojování, t. j. uvedeny jsou zde i ony lodi, jichž stavba podle konference nemá býti uskutečněna. Lodní materiál Rakouska, Bulharska a Turecka není v seznamech obsažen; za to odhalena rouška, zastírající až dosud sovětské válečné námořnictvo. Druhý díl je zcela věnován německému říšskému válečnému loďstvu. O námořním dělostřelectvu pojednává třetí díl, zpracovaný podle zpráv, které podaly autorovi anglické továrny na děla: Beadmor, Betlehem, Bofors a Vickers. Čtvrtý díl je věnován různým námořně-politickým a technickým otázkám; zde uveřejňuje autor též doslovný text Washingtonské smlouvy ze dne 6. února 1922.

—xy—

VOJENSKÉ ROZHLEDY
ROČNÍK IV. ČÍSLO 7.—8.

*7. VIII. 1873.

Kapitán generálního štábu JAROSLAV NOVÁK:

Generál Mittelhausser.

Ke dni 7. srpna 1923.

Padesáté narozeniny muže, jenž v postavení, které zaujímá, jest podle ústavy československé republiky za války hlavním velitelem operujících armád, jsou událostí, která pro sebe reklamuje pozornost celé veřejnosti a ovšem hlavně vojenského světa. Padesát let života je doba největší mužné síly, vyzrálé a vypiaté tvořivosti životní — i je na snadě otázka, jaká je na tomto časovém mezníku individualita muže, jenž je povolán k tomu, aby ve chvíli nejtěžší pro celý stát i pro jeho každého občana vedl mobilisované armády k boji na obranu národní budoucnosti i samé existence.

Jaký je napřed vnější běh života, jenž tvoří základ a rámec jeho potenciální náplni?

Generál Mittelhausser Eugène, Desiré, Antoine narodil se 7. srpna 1873 v Tourcoing (Département du Nord).*)

26. října 1892 vstoupil do vojenské školy v Saint-Cyru, kterou absolvoval 1. října 1894 jako poručík (sous-lieutenant) 4. pluku střelců v Tunise. U téhož pluku byl jmenován nadporučíkem 1. října 1896. Roku 1899 vykonal s úspěchem zkoušku do válečné školy v Paříži a v říjnu 1901 vyšel jako důstojník generálního štábu.

20. listopadu 1901 byl přidělen štábu alžírské divise a 1. srpna 1903 štábu 3. armádního sboru v Rouen. 30. ledna 1904 byl jmenován ordonančním důstojníkem generála Serviere, velitele 3. armádního sboru. Když tento generál byl jmenován velitelem 19. armádního sboru, odešel s ním do Alžíru a 8. července 1904 byl povýšen na kapitána.

Od 26. října 1907 až do listopadu 1909 byl kpt. Mittelhausser velitelem roty 2. pluku alžírských střelců, tedy v době válečných operací v okolí Casablanca (Maroko). Zde byl za statečnost citován v rozkaze armádního sboru 8. března 1908. 21. listopadu 1909 byl přidělen k ministerstvu války, hlavnímu štábu. 26. prosince 1912 byl přeložen do kanceláře ministerstva války. Na majora byl povýšen 28. března 1913.

15. června 1913 byl major Mittelhausser ustanoven velitelem praporu 7., potom 3. pluku střelců v době válečných operací v západním Maroku pod generálem Lyautey. Zde opět byl major Mittelhausser citován v armádním rozkaze a to: po prvé 27. července 1914 za bojů u Khenifra, po druhé 26. srpna 1914.

21. září 1914 odjel se svým praporem 3. pluku střelců do Francie, aby se zúčastnil bojů na francouzském bojišti, a opět jest citován v armádním rozkaze V. armády i s celým svým praporem za boje v okolí Soupir (Aisne). 6. listopadu 1914 v témž úseku byl těžce raněn (střelou z pušky do břicha a levého ramene). Jsa jen poněkud schopen snášeti válečné útrapy, žádal major Mittelhausser znovu na frontu a byl 30. ledna 1915 přidělen štábu VI. armády. Čtyři měsíce potom (30. května 1915) byl jmenován podplukovníkem a ustanoven velitelem 60. pěšího pluku. Zde byl opět citován v armádním rozkaze i se svým plukem za skvělé úspěchy v Champagni 25. září

*) Vyjímáme tato životopisná data doslovně z článku štáb. kapitána gen. št. Frant. Vejmelky „Generál Mittelhausser padesátníkem“ v 30. čísle III. ročníku „Důstojnických Listů“, v němž jsou uvedena podle úředních francouzských dokumentů, které byly i nám dány k disposici.

1915. Několik dní potom, 29. září 1915, byl znovu těžce raněn střepinou granátu do pravé nohy. Ranění bylo velmi těžké, poněvadž bylo se obávati amputace nohy.

28. března 1916 vrací se podplukovník Mittelhausser k armádě a poněvadž není dosud schopen bojové činnosti, svěřeno mu důležité místo přednosty osobního oddělení u hlavního velitelství, kdež zůstává až do 8. července 1917. Mezitím, 24. května 1917, byl povýšen na plukovníka. 29. června 1917 byl ustanoven velitelem I. marokánské brigády a s touto elitní jednotkou francouzské armády byl znovu dvakráte citován v armádních rozkazech za boje u Verdunu a na Sommě (Villers-Bretonneux, Hangard). 26. června 1918, byl jmenován brigádním generálem a převzal velení 36. divise pěchoty. S touto divisí účastnil se obranných bojů východně od Montdidieru (červen 1918), pak útoků na říčce l'Ailette (severně od Chemin des Dames) a pronásledování nepřítele až do příměří. V čele této divise jest opět citován dvakráte v armádním rozkaze.

Příměří však pro generála Mittelhaussera neznamenalo oddech, neboť byl vyžádán gen. Pellé, který byl jmenován velitelem francouzské vojenské misse v Československu, a ustanoven náčelníkem štábu jeho misse.

1. října 1919 byl jmenován zemským vojenským velitelem na Slovensku a místo to úspěšně zastával až do konce roku 1920, kdy po odjezdu gen. Pellé byl dosazen na místo náčelníka hlavního štábu čsl. vojsk 1. lednem 1921. — —

Seznavše zběžně jeho vnější osudy, tažme se, jaká je vnitřní náplň, jaká je odborná i lidská potence tohoto událostmi a změnami tak bohatého života. Mohlo by se zdáti delikátním pokoušeti se při takovéto příležitosti o vystižení hodnoty muže, jenž je na takovém stupni vojenské i společenské hierarchie, mohlo by se to zdáti nesnadným a obtížným pro malý odstup časový i věcný — je to však na druhé straně možno, ba nutno, žijeme-li v největší blízkosti takové osobnosti, máme-li takřka denně možnost býti pozornými a vnímavými svědky jeho uvažování, diskusí i rozhodování.

Hluboký a pronikavý psycholog vojenství André Gavet stanoví ve svém „Umění velitelském" trojí požadavek, trojí hledisko, s něhož třeba zkoumati a posuzovati vojáka a velitele, totiž *intelekt, vůli a oddanost věci, které slouží*. Čím výše stojí velitel, tím mohutnější musí býti v jeho osobnosti tyto tři složky, tím dokonaleji a harmoničtěji musí býti sladěny navzájem, zapadajíce jedna v druhou, podporujíce se a doplňujíce navzájem. Nuže, jak se nám jeví tyto tři složky v osobnosti dnešního náčelníka našeho hlavního štábu, v soukromí jeho pracovny, ve studiu, pojetí, přípravě i rozhodování těch mnohonásobných otázek a problémů vojenského života moderního státu?

Počněme s onou, která se Gavetovi zdá býti nejdůležitější a nejvíce rozhodující, která jest za takovou pokládána ve všech oborech lidského myšlení i konání všemi velkými a hlubokými mysliteli všech dob i národů — *s oddaností*. Oddanost věci, které slouží — naprosté a upřímné odhodlání a vůle dáti této věci vše, co je nejlepšího ve mně, i intelekt i vůli, to jest obsahem této vlastnosti, která je první v trojici vůdcovských i tvůrčích ctností. „Žádný člověk nevykoná nic velikého, nemyslí-li s tím zcela vážně," tak osvětluje tuto vlastnost anglický myslitel Ruskin s negativní stránky. „Oddanost jest vášnivá síla, která nás neustále nabádá, abychom šli k cíli za každou cenu. Oddanost jest vzpruha našemu povolání"

— praví Gavet. „Zvykli jsme si viděti Vás mezi sebou při všech radostných a vážných příležitostech, všude, kde se projevuje náš národní duch a kde se manifestují naše národní city. Nechybím zajisté, když za nejvýznamnější rys Vašeho působení mezi námi označím vzácné pochopení, které projevujete pro všechny záležitosti našeho národa, a jemný takt, se kterým se dovede radovati i když my se radujeme, a truchliti, když my truchlíme. Toto Vaše dokonalé přiblížení se duchu a potřebám našeho národa jest nejkrásnější průpravou pro důležité úkoly, které jste převzal a které s plným zdarem vykonáváte v naší armádě" — tak byla definována oddanost generála Mittelhaussera československé věci ústy nejpovolanějšími, ústy odpovědného ministra národní obrany republiky československé. — —

Je starým pravidlem psychologie, že metodické rozlišování jednotlivých stránek duševního života není právě ničím jiným, než metodickou pomůckou, která nám má usnadniti zachytiti co nejplněji onen bohatý, složitý celek, jakým je duševní život člověka rozvitého na nejvyšší stupeň intelektuální i volní potence. S tohoto hlediska můžeme se snažiti o rozlišování různých stránek, ve skutečnosti se však tyto složky navzájem prostupují, mísí se jedna s druhou, pronikají se navzájem, a jednání a život jedince není než výslednicí všech, není než projevem celkového kulturního vědomí jedincova.

Tak i v našem konkrétním případě: oddanost náčelníka hlavního štábu věci, které slouží, jeho citové i volní úsilí dáti jí všechny své síly a všechny možnosti ducha, jeví se i v oblasti intelektuální, ve druhé ze tří uvedených složek. Je podivuhodno, jak se generál Mittelhausser zmocnil po stránce intelektuální tvorby onoho složitého a nesnadného problému, jakým je nevyhnutelně každému cizinci nová země, nový národ, nový stát. Pevně opřen o své bohaté a dlouhé zkušenosti z války na západním bojišti, neomylně se spoléhaje na svůj přímý intelekt, na ono přímé a správné chápání věcí i lidí, na onen klasický francouzský bon sens, jenž je tak krásnou národní vlastností galského ducha, projevuje generál denně a denně přímo překvapující pochopení pro svéráz a specifické vlastnosti prostředí, ve kterém a pro které žije, a které v těch pěti letech pobytu vystihl tak dokonale i po stránce intelektuální. Zkušenosti západního bojiště jsou mu jen tvárným materiálem, který modeluje a formuje podle konkrétních poměrů svého nového působiště, podle jeho poměrů geografických, politických, hospodářských, psychologických i sociologických, svládaje všechny tyto nové složité veličiny rozmyslnou a pružnou silou nadaného a kultivovaného intelektu. Účastníci dlouhé řady týdenních kolikahodinových diskusí při redakci budoucího polního řádu, předpisu to, jenž ve všech armádách jest základní knihou, brevířem, kodeksem národní válečnické doktriny, mohli by o této intelektuální potenci šéfa hlavního štábu mnoho vypravovati...

Co máme říci o tom, jak se jeví poslední z uvedených složek — vůle — u generála Mittelhaussera? O tom, jak se tato vůle konkrétně projevila za okolností nejnesnadnějších a nejtěžších — při polním tažení na Slovensku roku 1919 — bylo již řečeno i napsáno dosti. Budiž tu jen skromně konstatováno účastníkem bojů u Nových Zámků, jakým vlivem působila v této situaci na podřízené velitele vůle velitele Západní slovenské skupiny, jakou ohromnou oporou byla mladé, sotva zrozené armádě — improvisovaným houfcům

na rychlo alarmovaných dobrovolnických formací — tato tušená a uvědomovaná velitelova vůle, vůle bojovat a zvítězit, tato také-oddanost a houževnatost, čestná a pružná, jako je čestný a pružný francouzský národní genius... Tuše a vidouce tuto vůli, podřízení velitelé nabyli síly k vůli vlastní, nabyli toho, co je nejjistější a nejradostnější zárukou úspěchu: důvěry v toho, jenž sám je vůdcem a mužem takové oddanosti, intelektu a vůle.

Tato důvěra — a to je jistě nejkrásnější dar, jejž mohou vojáci nabídnouti svému hlavnímu veliteli na předělu života — zůstává takřka již tradicionelně vžita v intelektech i v citech těch, kdo mají výsadu a čest, že mohou zblízka pozorovati a sledovati přípravu a práci predestinovaného hlavního velitele československých vojsk ve válce. „Povolání vojenské je povolání odříkavé a jeho největší čest záleží v největší odpovědnosti — v odpovědnosti za uhájení národního bytí ve chvíli, kdy udeří hodina v životě národa nejtěžší, hodina branného konfliktu" — tak asi charakterisoval sám generál Mittelhausser vojáka z povolání v proslovu k novým důstojníkům odcházejícím letos z vojenské akademie v Hranicích. Nemůže, trvám, býti pro vojáka z povolání větší odměny a většího dostiučinění, než ujištění, že národ se mu s důvěrou svěřuje, aby jej vedl — nejde-li jinak — železem a krví k vítězství práva a spravedlnosti.

Nemůže býti, trvám, pro toho, jehož úkol je nejodříkavější, nejčestnější a nejodpovědnější, nemůže býti pro hlavního velitele národních branných sil většího daru a většího dostiučinění než ujištění jeho podřízených, že tak jako národ jim, tak oni důvěřují jemu, jsouce si jisti vítězstvím pod jeho výchovou a pod jeho velením. — —

Plukovník franc. armády BUJAC:

Operace r. 1919 proti maďarské republice sovětů.)*

Změna vlády v Maďarsku. Pád hraběte Karolyiho; prohlášení republiky sovětů (21. března 1919). — Postupná okupace hranic Ardealu (Sedmihradska) vojskem rumunským. Neustávající útočnost rudých tlup.

Tažení dubnové; od hranic k Tise. — Ordre de bataille sil proti sobě stojících. — Vítězný pochod rumunských divisí k Tise (16. až 30. dubna). — Nucené zastavení nejvyšší radou.

Tažení červencové a srpnové; od Tisy k Dunaji. — Ordre de bataille sil proti sobě stojících. — Ofensiva rudé armády (20.—24. července). — Manévr a protiútok generála Mardarescu; rozhodný den 25. července; ústup rudých divisí. — Přeskupení rumunských divisí (27.—29. července). Přechod přes Tisu (30. a 31. července). — Využití zajetí a rozprášení armády Eugena Landiera. — Útěk bolševických diktátorů. Admirál Horthy shrnuje na sebe moc. — Příchod vítězného vojska do Budapešti (4. srpna).

*

Vláda řízená hrabětem Karolyim (jenž prohlášen dočasně presidentem republiky dne 11. ledna 1919) dávala se sváděti ke kompromisům s bolševiky, doufajíc patrně, že hrozbou bolševického nebezpečí vynutí na spojencích koncese.

Za tím účelem byla bezpochyby založena v Budapešti (v ulici Mehmed-Aliho) propagační kancelář: výroba československých,

*) Psáno francouzsky pro „Vojenské Rozhledy". Přeložil kpt. Richard Wolf.

srbských a rumunských proklamací. Kancelář měla důvěrné spojení s maximalisty moskevskými, s bolševiky rusínskými ve Východní Haliči a s extremisty ukrajinskými. Abychom mluvili přímo a bez ironie: Károlyi si hrál na Lenina.

Episoda se však obrátila v tragiku. Károlyi zmizel. Dne 21. března přešla moc na stranu revoluční (forradalmi kormány zótanács; president Alexandr Garbai), jejž vyhlásila sovětská republika (tanács köztársaság). — Béla Kun vedl zahraniční politiku; Josef Pogány zastával úřad válečného komisaře (hadügyi népbiztosság). Když se stal zbytečným, byl zřízen válečný sovět, jehož členy byli: Béla Kun, Vilém Böhm, Béla Szántó, Rudolf Fiedler a Josef Haubrich. Tito pánové podle dekretu z 15. dubna č. 8184 organisovali rudou armádu (vörös hadserag) o 7 divisích, (z nichž jednu z rudé gardy rusínské) a o jednom oddílu Sékelů (Maďarů sedmihradských). Teprve dne 6. května obdržela armáda vrchního velitele, Viléma Böhma (bývalého ministra války z vlády Karolyiho, takto dříve agenta s psacími stroji), jemuž byl dán k ruce bývalý plukovník generálního štábu Aurel Stromfeld.

Futtak, residence to zajatého Mackensena, ležel, jak bylo řečeno v minulém článku (viz č. 3-4. Voj. Rozhledů), za čelím francouzsko-srbským. To probíhalo Bajou na Dunaji, Suboticou, Szegedinem a Aradem a táhnouc se k Maroši, přešlo u Dévy do úseku rumunského, jenž byl vyznačen městy: Bělehradem Karlovským (Gyula Fehérvár), Kološvárem (rum. Clujem) a Nagybányou. Tento pochod Ardéalem (Sedmihradskem) provádělo od konce listopadu do počátku prosince vojsko generála Trajana Mosoiu (1. divise, 2. divise myslivců, 7. divise), jehož úsek byl definitivně uspořádán dne 11. prosince 1918 (hlavní stan v Sibíni).

Řečené pohraniční pásmo bylo nebezpečně ohrožováno bolševickými tlupami, které se zcela zmocnily hlavně krajin v pohoří Biharském a Marmarošském. Přibývalo jich a byly čím dále tím odvážnější, poněvadž kolísavá politika nejvyšší rady nedovedla zaujmouti jasného stanoviska k Leninovi (příteli to romanopisce a sociologa H. G. Wellse) a jeho tovaryšům a neměla odvahy zkrotiti Bélu Kuna a jeho druhy. V té době byla do Budapešti na žádost Anglie vyslána misse generála Smutse (4. dubna), aby vyjednávala o neutrálním pásmu, jež by bylo obsazeno vojskem francouzským, anglickým a italským. Sověty žádaly především ústup rumunských vojsk až k Maruši a právo sovětské nadvlády nad pásmem. Vyjednávání nemělo konce.

Zatím se však situace přiostřila. Rudá vojska chystala všeobecnou ofensivu proti Rumunsku a ohlašovala ji na den 16. dubna. (Viz náčrt čís. 1.) Za takových předpokladů musila nejvyšší rada připustiti, že bylo povinností bukurešťské vlády, aby se zabezpečila. Generál G. Mardarescu, velitel okupačních vojsk (s generálem S. Panaitescu, náčelníkem generálního štábu) chtěl bolševiky předejíti. Disponoval k 16. dubnu, kdy chtěl rozpoutati všeobecnou ofensivu svých vojsk, těmito jednotkami: první a druhou divisí myslivců, divisí 6. a 7., druhou divisí jezdeckou a 16. a 18. divisí (ardeleni); 64 prapory, 28 eskadronami, 184 děly různé ráže, 2 prapory ženijními, 3 leteckými rotami, několika kulomety na autech atd.

Tři skupiny byly v činnosti:

Na severu skupina generála Olteanu (5. brigáda, rosiori [jezdci], dva prapory, jedna baterie), jež vyšla z okolí Marmaroš-Szigethu, v údolí horní Tisy, přes Husté do Čap;

ve středu druhá divise jezdecká generála Constantinide postupovala z krajiny Nagybánya údolím Samoše ve směru na Szátmár-Németi, Máté-Szalka a Nyiregyháza. Divise 7. a 6. vyrazila z pásma Zilah a Sebesváru na Debreczen a Velký Várad; vzadu byla 16. divise;

na jihu druhá divise myslivecká snaží se dosíci, vyjdouc z Baszarabászy podél Bílé Köröše, svého prvního cíle, Békéscsaby; za ní jde první divise myslivecká a vzadu 18. divise.

Rudá armáda měla tři fronty:

Frontu severní nebo československou: tři divise (28 praporů), na krajním pravém křídle před skupinou generála Olteanu asi 7000 mužů;

frontu východní nebo rumunskou: jednu divisi, jednu zesílenou brigádu a různé oddíly (21 praporů) asi 14.000 mužů;

frontu jižní nebo francouzsko-srbskou: tři divise a jednu brigádu (23 praporů);

v celku asi 70.000 mužů a 137 děl.

Tyto tlupy kladly Rumunům jen slabý odpor a to jen tam, kde byli Sékelové. Válečný komisariát, využiv svých záloh (7—8 praporů) doufal sice, že na chvíli situaci napraví pomocí sil sehnaných se všech stran, ale vojsko postavené k protiútoku u Ermihályfalva, Nagykároly a Nyiregyháza se rozprchlo (19. dubna) a již den před tím velitel 39. brigády, tísněné 6. divisí, musil oznámiti, že jeho vojáci „již nemají vůle bojovati zbraněmi a že jen důvody politické mají pro ně cenu". Rudá fronta zakolísala; divise Sékelů ustupovala, první brigáda do Csengeru, 24. brigáda do Nagyecsedu, 21. brigáda do Érmihályfalva; 39. brigáda ustoupila až do Berettyó Ujfalu. Povstalecké tlupy se zmocnily zdravotnického trénu a přinutily železniční personál, že jej odvezl daleko až k Budapešti. Dne 20. dubna dosáhl rumunský postup čáry Husté—Szatmár Németi—Nagykároly—Érmihályfalva—Velký Várad; levé křídlo dosáhlo Boroše-Jenö—Gyarmatu.

Oddíly, které šly před hlavním vojem, zrychlily postup. Plukovník Rotaru dostihl se svými eskadronami od druhé jezdecké divise dne 22. dubna městečka Máté Szalka, generál Davidoglu (druhé brigády) spěchal k Čapům, plukovník Joan (14. brigády) narazil u Nyiregyházy na zadní voj bolševický a pronásledoval jej k Rakamazu. Plukovník Christofor (od 24. pluku 6. divise) a generál Sachelarie (velitel 12. brigády) vyčistil — nikoli bez nesnází — dne 25. a 26. dubna Monostor Pályi—Hoszú Pályi—Kaba—Püspök Ladány, načež sékelská divise, byvši zaskočena (plukovníkem Cratavilem), se vzdala (26. dubna). Divise 7. a 6. upevňují se v Debreczenu a Velkém Varádu.

Dne 28. dubna byl postup zdůrazněn. Pravé křídlo generála Olteanu (pluk. Pop) zabezpečilo směrem k Mukačevu nutné spojení s levým křídlem československým, zmocnilo se průsmyku Užockého, aby přerušilo spojení mezi sověty budapeštskými a moskevskými. Druhá jezdecká divise dostoupila Tisy (29. dubna) od Čap k Tisza-Lök a vytýčila předmostí v Tokay; 16. divise, jež byla dříve vzadu, obsadila z Debrecina místa Csege a Egvek. Divise 6. a 7. vyplnily prostor až do kanálu Hortobágy, druhá divise myslivců zabrala čáru Gyoma—Szarvas, první brigáda první divise myslivců

došla do Orosházy, záložní 18. divise zabrala krajinu Velkého Váradu a Nagy Szalonty.

Vilém Böhm, doprovázen svým štábem a gardou teroristů, jíž velel Tibor Szamuel, objevil se v Szolnoku, kdež se shromažďovalo 51 praporů a 16 baterií. Když se mu nepodařilo zastaviti zmatený ústup k Tise, snažil se zachovati aspoň důležitá místa fronty: Szolnok, Tisza Füred a Rakamaz. Ale bylo již příliš pozdě. Plukovník Joan obsadil 29. dubna Rakamaz 5. plukem, generál Taut (7. divise) došel 30. dubna do Tisza Szent Imre a poslal 1. května dva prapory s jednou baterií do Tisza-Füred a spojil se nad vesnicemi Egyek—Csege s hlídkami 17. divise. K Szolnoku směřovaly: 6. divise přes Török—Szent Miklós, druhá divise myslivců přes Túrkeve a Mezötúr; první divise myslivců rozložila se na čáře Szentes—Mindszent—Hódmezö-Vásárhely.

První období tažení skončilo slibně. Proto také bylo způsobeno veliké zklamání zastavením postupu vítězných divisí na Tise. Veřejné mínění vyjádřené tiskem neopomenulo již v prvých dnech přičísti tuto náhlou a neblahou stagnaci svrchované vůli nejvyšší rady. Dva ze spojenců hleděli žárlivě na skvělý úspěch zbraní generála Mardarescu a na projekt energického zasažení zbraní francouzsko-srbských a podařilo se jim rozřešiti otázku tak, aby „se vlk nažral a koza zůstala celá.“*)

Za těchto okolností měla přece býti opět dokázána zřejmost a cena Blücherovy zásady, tak brutálně dokumentovaná den po bitvě nad Katzbachou. Republice sovětů bylo dopřáno všechno pohodlí, aby obnovila své spojení s Ruskem a zotavila se k dalšímu tažení. Béla Kun mohl udržeti svou diktaturu a triumfovati nad vnitřními nesnázemi jen za cenu těchto vavřínů.

* * *

Nejnaléhavější bylo uvolniti cestu vedoucí do Košic a zastavenou vojskem československým (viz náčrt 2.). Böhm nahromadil v krajině Emöd—Mezö Kövesd první a pátou rudou divisi. Šestá divise československá (generál Rossi), jdoucí podél čáry Rozvagy—Pazin—Vajdacska—Albany Szántó—Miškovce, nesnesla nárazu (20. května) a ustoupila na Szent Péter a Szikszó. Brigáda 41. (16. divise), jež držela předmostí Tokay, pokusila se (23. května) o uvolňovací manévr k Hernád Némety—Belsö Böcs—Tisza Lucz, kombinovaný s protiofensivou 6. československé divise, spojené s rumunskou brigádou nedaleko Gesztély. Již bylo docíleno značných výhod, tu však pravé křídlo, napadené přesilou, bylo odraženo a strhlo s sebou střed (Szikszó—Parasznya). Plukovník Dragu (41. divise) opustil Hernád z obavy, aby nepozbyl spojení s Čechoslováky. Tito, odstrašeni neustálými protiútoky, couvli v noci z 30. na 31. května a zaujali postavení F. Dobsza—Forró—Putnok. Generál Hanzu odvolal pak svůj oddíl na levý břeh (2. až 3. června).

Brzy potom Československo donuceno přísnými rozkazy nejvyšší rady vyjednávati s Maďarskem o příměří.

Na Tise, kde fronta ztichla, bylo nastalého klidu využito na obou stranách k obnovení sil a pořádku (viz náčrt 3.).

*) Humbert de Gallier v článku revue „Correspodant“ ze dne 25. ledna 1920 „La situation en Roumanie“ poukazuje ještě na nepostačitelnost prostředků rumunské armády; jest jisté, že její zdroje byly chudé, ale ne takové, že by zabraňovaly nezbytnému a všeobecnému využití prvních úspěchů. — A poslání generála Smutse raději přechází mlčením: „Byla by to stránka pro tu chvíli dosti trapná.“

Operace proti maďarským bolševikům.

Tažení dubnové r. 1919.

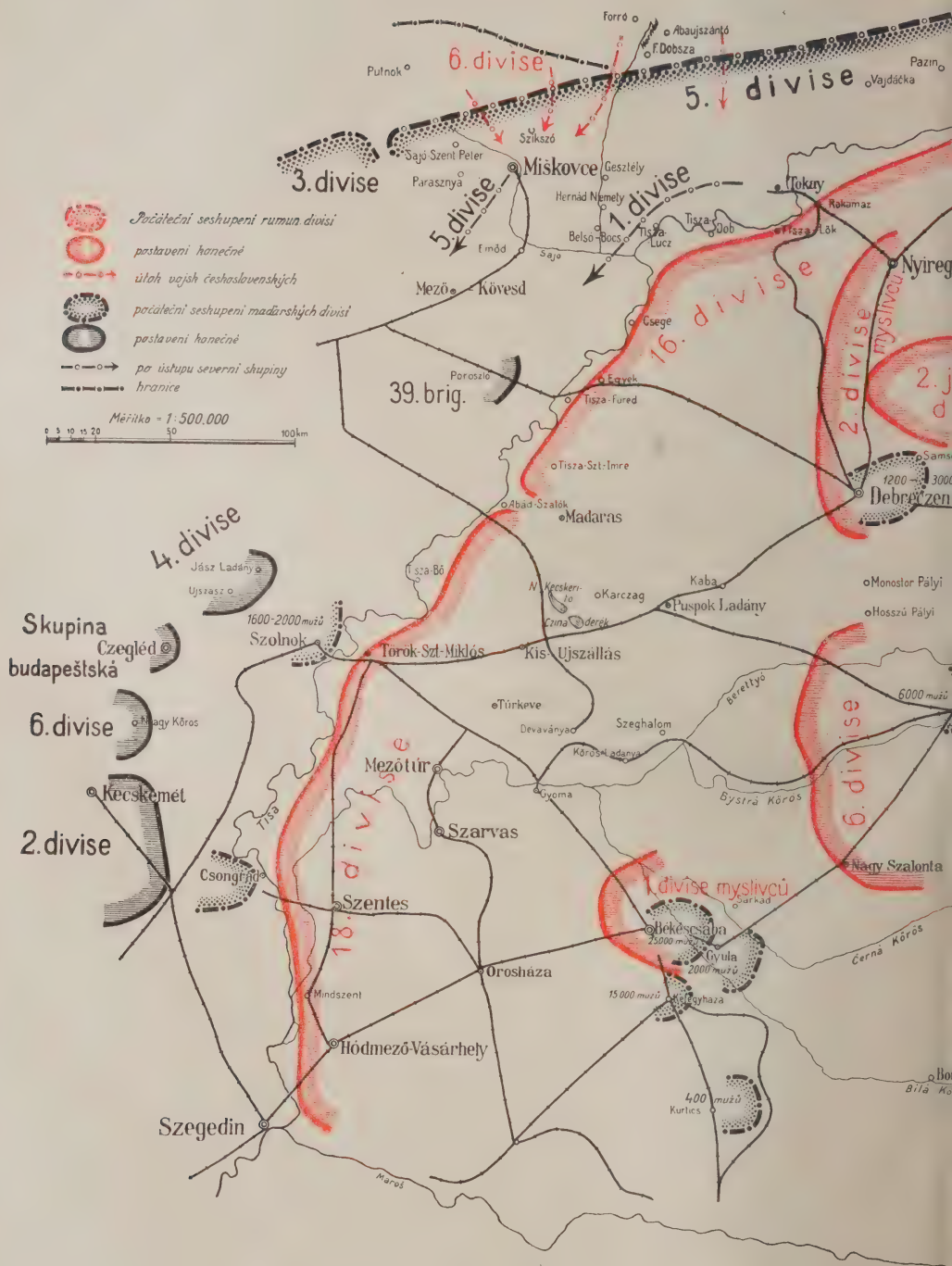

Náčrt č. 1.

Mukačevo
Lapy
Batyu
Skupina gen. Olteanu
Kolomyje
Jasina
3000 bolševiků.
Beregovo
Tisa
Husté
1. pluk Székelů 1700 mužů
2. pluk Székelů
12. pluk Honvédů
Skup. gen. Olteanu
Máté-Szalka
Csenger
Szalmár Németi
2400 mužů
Mármaros-Szigeth
Samoš
2000 mužů
Nagykároly
Krasna
Nagybánya
2. jezdecká divise
Ermihályfalva
Brigáda Honvédů
Pluk čís. 24 a 32
4000 mužů
7. divise
Szilágy Somlyo
1000 mužů
Zilah
Alymus
16. divise
39. brigáda
3000 mužů
Osm praporů:
3., 4. a 21. pl. Honvédů; 37., 39. a 51. pl. pěšího
Csucsa
6. divise
Kebesvar
Kolozsvár
(Cluj)
Belényes
Kis-Nigerfalva
Prapory
4. a 21. pluku Honvédů
37., 82. a 101. pluku pěšího.
1500 mužů
Bihařské hory.
18. divise
3000 mužů
2. divise myslivců
Baszarabasza
Brád
1. divise myslivců
Maroš
Déva

Náčrt č. 2.

6.div.
Putnok
Forró
F.Dobsza
Sátoraljaujhely
Pazin
Rozvágy
Čapy
Abauj-Szántó
Vajdacska
Parasznya
Szikszó
Sz.t Peter
Hernad
Tisza
Miskolcz
Monok
Gesztely
Tokaj
Puszta-Kemely
Belsö Böcs
Eger
Emöd
Köröm
Sajo
Tisza Lucz
Tisza Lök
Mezö Kövesd
0 10 20 30 40 50 Km
Operace květnové
maďarských bolševiků
proti
Československu.
6.div. česko-slovenská
počátečné postavení (20. května)
po ústupu
konečné postavení (31. května)
41. brigáda rumunská
předmostí (21. května-31. června)
konečné postavení
1. a 5. div. maďarské.

Operace proti maďarským bolševikům.

Tažení červencové r. 1919. — Bitva.

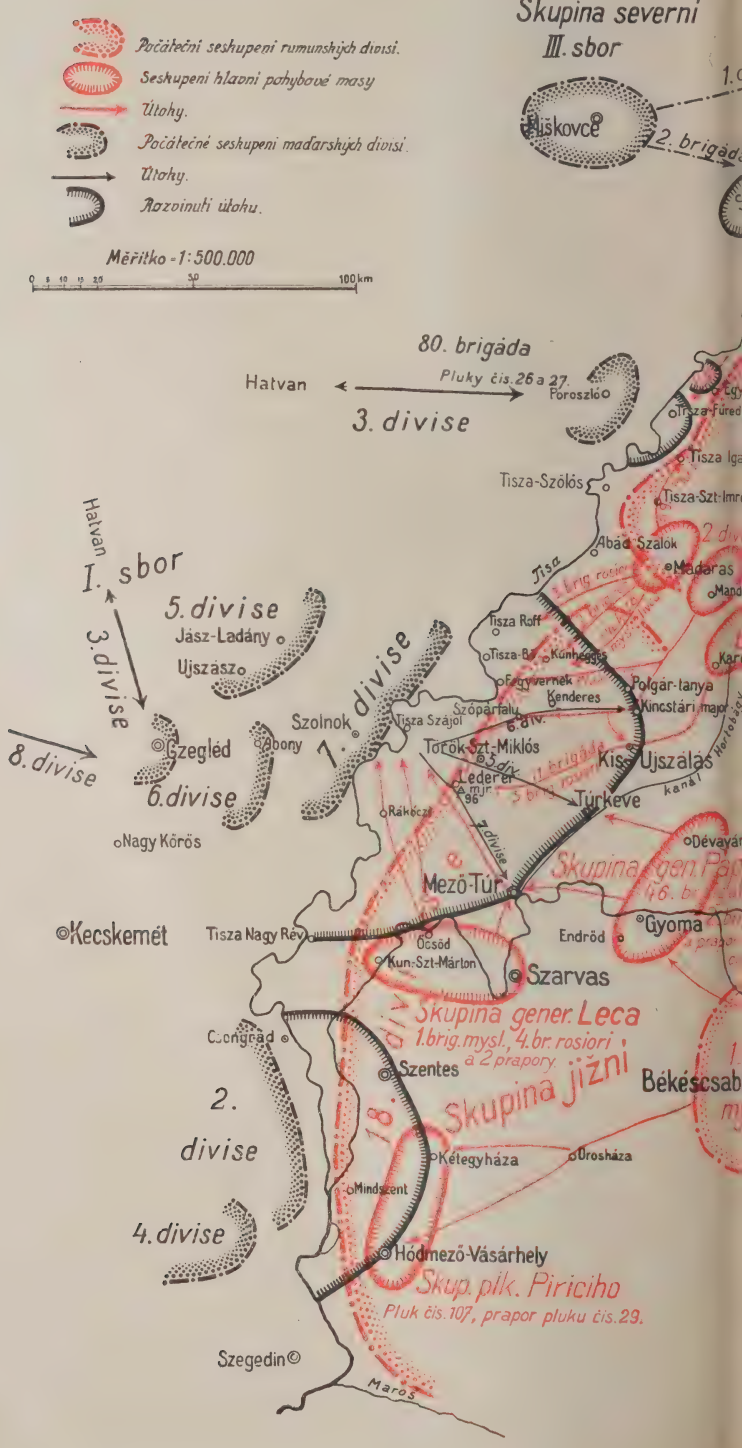

Náčrt č. 3.

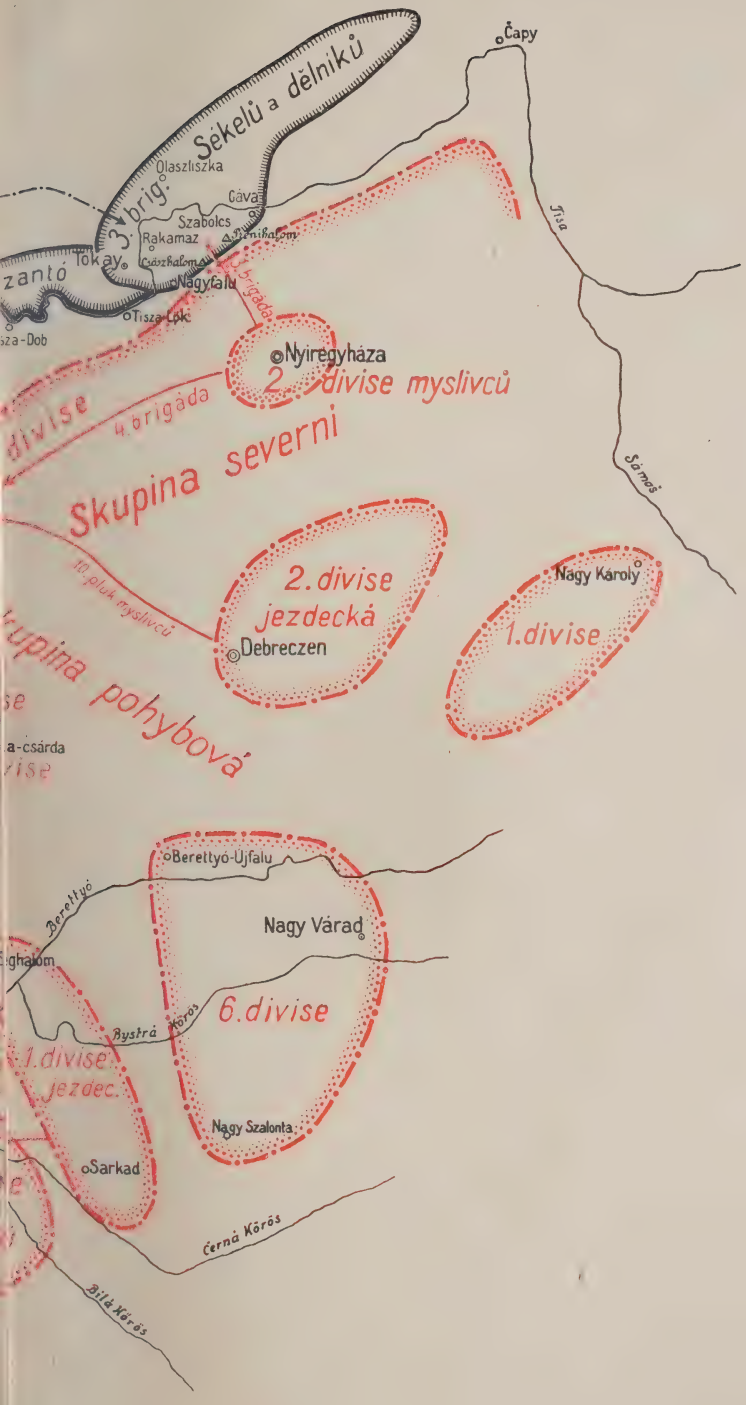

Čapy
Sékelů a dělníků
3. brig.
Olaszliszka
Cáva
Szabolcs
Rakamaz
Tokay
Nagyfalu
Tisza-Lök
Nyiregyháza
2. divise myslivců
4. brigáda
Skupina severní
Tisa
Sámoš
2. divise jezdecká
Debreczen
Nagy Károly
1. divise
10. pluk myslivců
Skupina pohybová
Berettyó-Újfalu
Berettyó
Nagy Várad
6. divise
Bystrá Körös
1. divise jezdec.
Nagy Szalonta
Sarkad
Černá Körös
Bílá Körös

Operace proti maďarským bolševikům.

Tažení červencové r. 1919. — Pronásledování od 30. července

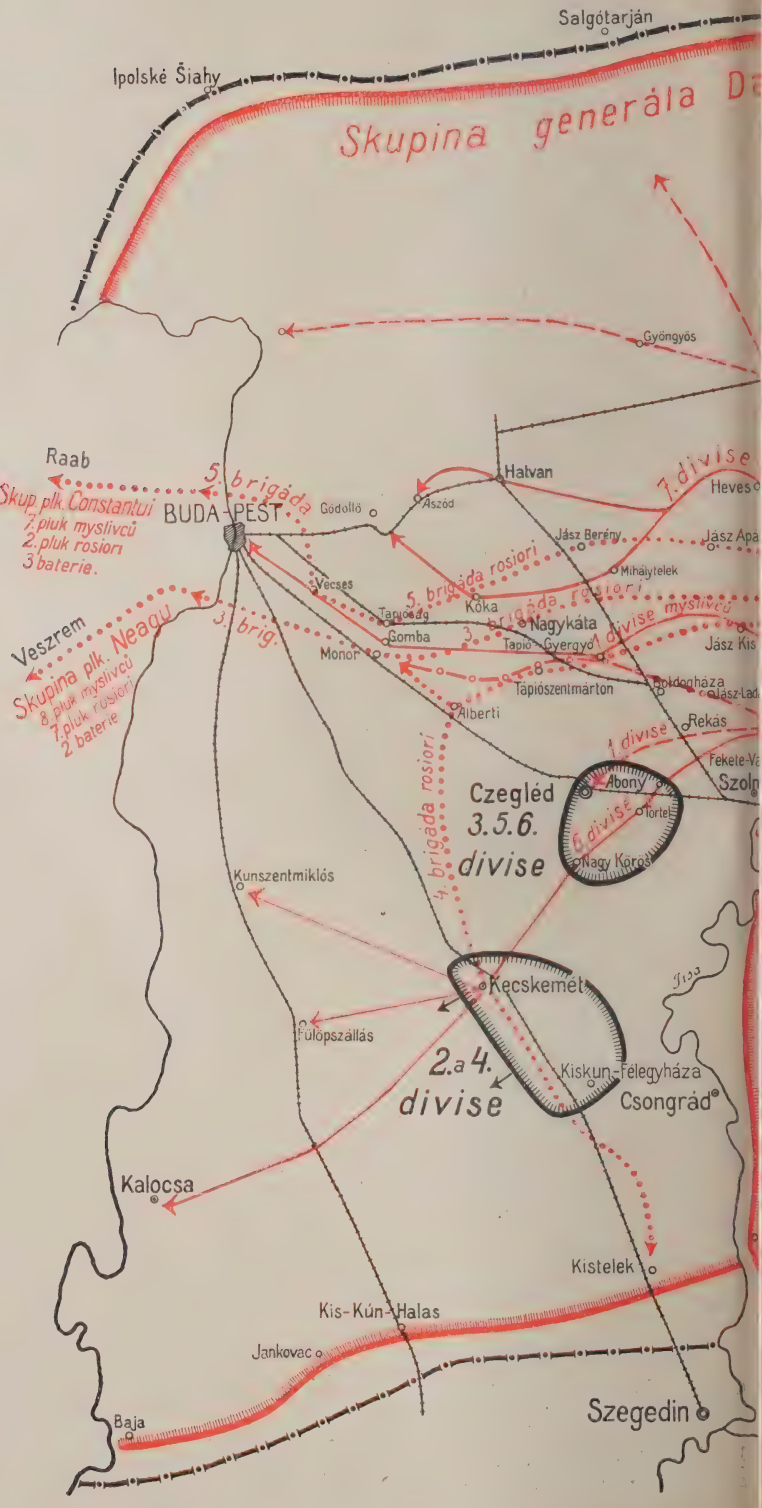

N.Město pod Šátory
Putnok
oglu
1.divise
Miškovce
Szerencs
Gesztely
Tokay
Rakamaz
41. brig.
Sajólád
Eger
Skupina gen. Davidoglu
Fuzes-Abony
Eger Farmos
Raboly
49. brig.
Poroszló
Tisza-Füred
Atány
2. brigáda rosoři
divise
Skupina severní, (gen. Mihaescu)
16.
49. brigáda
Kisköre
Skupina generála Demetrescu. 2. divise a 2. jezd. divise.
Madaras
Tisza-Bö
Kunhegyes
2. divise - hlavní záloha
nszög
Fegyvernek
Török-Szt.-Miklós
Skup. gen. Holbana, 1. a 2. div. myslivců
Skupina gen. Mosoiu. 1. a 6. divise.
entes
Seskupení divisí a brigád rumunských před pronásledováním.
Divise, které se nesúčastnily pronásledování.
Postup skupin, které se účastnily pronásledování.
Postavení divisí maďarských po ústupu.
hranice.
Měřítko = 1 : 500.000
0 5 10 15 20 50 100 km

Levý břeh. Obrana rumunská skládala se ze tří dílů:

a) severního úseku s generálem Trojanem Mosoiu, později vystřídaným generálem Mihaescu, s oddílem generála Olteanu, jenž byl spojen u Mukačeva s vojskem československým; se 16. divisí (generál Hanzu) na předmostí Tokay. Rozprostírala se od řeky Samoše k Abád Szalóku. Druhá divise myslivců tvořila zálohu v krajině Nyiregyháza—Debreczen;

b) jižního úseku s generálem Holbauem, s divisí 18. (generála Pappa). Táhla se od Abád Szalóku k řece Maroši. První divise myslivců tvořila zálohu v krajině Békéscsabské;

c) strategické zálohy se šestou divisí v pásmu Velký Várad, Berettyó-Ujfalu, Nagy Szalonta, s druhou divisí jezdeckou v pásmu Debreczen—Nyiregyháza, s první divisí (od počátku července) rozčleněnou mezi Nagykároly a Érmihályfalva, s první divisí jezdeckou (od počátku července) v pásmu Szeghalom—Sarkad.

Zápolí vypraveno bylo velmi důkladně a úplně.

Připomínám ještě: divise 7. vzdálila se z jeviště operačního do severní Moldavie. Divise 8. stála na čáře Máromaros—Szigeth—Jasina—Kolomyje a kryla s několika polskými oddíly bukovinské hranice, znepokojované rusínskými bolševiky. Divise 2. musila obsaditi část Banátu přiřknutou Rumunsku rozhodnutím nejvyšší rady; v předtuše budoucích událostí byla ponechána v okolí Aradu,*) vrátila se pak na frontu a byla nahrazena smíšenou brigádou 21. divise.

Pravý břeh. Nový velitel rudé armády Eugen Landier (náčelník štábu pluk. Julier) utvořil dvě hlavní skupiny:

Na jihu na frontě Csongrád—Szolnok stál I. armádní sbor (jehož velitelem byl Béla Vagó, náčelník štábu Eugen Farkas) a skládal se z 2., 7., 6. a 5. divise; početní stav: 44 praporů, při každém rota kulometů, 4 eskadrony, 4 letecké roty, 59 baterií (21.183 pušek, 210 děl), směr hlavního voje na Békéscsabu, samostatný oddíl směřoval na Velký Várad, ostraha pravého boku svěřena 4. divisi v úseku Sükösd—Algyó.

Na severu na frontě Tisza—Dob—Tokay—Gáva stál III. armádní sbor (jehož velitelem byl Desider Bokányi, náčelník štábu Géza Schwarz) a skládal se z 1. divise a 2. a 3. brigády; početní stav: 22 praporů, 21 kulometných rot, 2 eskadrony, jedna rota letecká, 20 baterií (6.673 pušek, 71 děl). Směr hlavního roje na Debreczen, samostatné skupiny na Nagykároly.

Mezi oběma skupinami stála 80. brigáda (jejímž velitelem byl Ludvík Österreicher). Početní stav: 4 prapory, každý s kulometnou rotou, půl eskadrony, rota letecká, jedna baterie (1712 pušek, 4 děla). Demonstrace v úseku Poroszló.

V příkaznosti stály: IV. sbor (zlomky 3. a 4. divise; 3245 pušek, 14 děl), dvě divise „dělníků", 2. sbor (8. divise) a tři brigády hraničářů.

V celku bylo to: 170 praporů (80.000—90.000 mužů), 127 kulometných rot (964 kulometů), 90 baterií (327 děl), 10 eskadron, 9 obrněných vlaků, 10 leteckých rot (40 letadel).

* * *

Dne 20. července o 3. hod. (právě jak bylo předvídáno) po krátké dělostřelecké přípravě započaly posunuté části 7. rudé divise přechazeti řeku: na levém boku 101. pluk, ve středu 4. pluk, na pravém

*) Myslivecký pluk č. 6. vstoupil do Aradu dne 17. května.

křídle pluk námořníků. O 9. hodině chránil 33. pluk 6. divise postavení baterií na levém břehu. Divise 5. se shromažďovala nedaleko Szolnoku. Večer o 21. hod. byla všechna opevnění předmostí, vybudovaná v dubnu, obsazena Maďary. Na zítří a ve dnech následujících pokročili jen mírně, nicméně však dne 23. července dosáhla 7. divise Mezötúr, 5. divise dobyla Túrkeve, 6. divise dostala se na čáru Kis-Ujszálás—Kenderes, 7. jezdecký pluk dosáhl Karczagu. Brigáda 80. obstarala ostrahu od Csege přes Egyek do Tisza Szölos. Sbor III. měl obsazenu čáru Gáva—Prenihalom—Coöszhalom—Nagyfalu. Čtvrtého dne zrána kapsa se rozšířila ještě až k Berettyu. 5. divise postupovala na Kis-Ujszálás, nalevo 6. divise na Kinestári major, na pravo 7. divise na Dévavanya.

Toho rána se však situace změnila; rumunská protiofensiva se rozvinula v plné síle.

Ostraha, již útok nepřekvapil, vykonala znamenitě svou vykázanou úlohu. Ustupovala zvolna a odpor rozšířen byl i na oddíly, jež přišly podporovati zálohy; prudké nájezdy byly vedeny velmi vhodně. Nejvyšší velitelství získalo tak čas i prostor, jichž potřebovalo, aby mohlo manévrovati a rozčlenilo vojsko takto:

Generál Mosoiu tísnil v centru a to: druhá jezdecká divise na Madaras, od ní se odloučil 9. pluk r o s i o r i k Tisza-Szent-Imre, jedna cyklistická rota a jedna baterie na koni byla bočným vojem a současně byla spojkou se skupinou severní, s níž operovala při útoku na Tisza Füred. Divise první v oblasti Karezagu, 12. divise za Szent Ágota. Hlavní směr útoku: Szópárfalu—Török Szent Miklós.

Teprve u této důležité stanice sešly se dva oddíly jižní skupiny: generál Papp se 46. brigádou (pluky 91. a 92. z divise 18.) s 2. brigádou myslivců (4. a 6. pluk) a s praporem opěšalých c a l a r a s i (asi 1000 mužů). Tento oddíl shromáždil se v krajině Dévavanya—Endröd a pohyboval se směrem na Túrkeve—Mezötúr. Generál Leca s první brigádou myslivců, s dvěma prapory 90. a 89. pluku a se čtvrtou brigádou r o s i o r i shromáždil se v pásmu Szarvas—Öcsöd—Kun Szent Márton a měl vniknouti mezi řeku Mezötúr.

Jižní úsek stál kromě toho proti 2. rudé divisi, kterou uchopila na levém břehu skupina plukovníka Piriciho utvořená v Orosháze (107. pluk, prapor 89. pluku a dvě roty 1. pluku myslivců).

V severním úseku nastalo pronikání. Dva útoky byly vedeny, jeden k severu, druhý k západu. Třetí brigáda myslivců provedla před předmostím Rakamaz jednoduchou demonstraci v týlu nepřátelském. Brigáda 4. (pluky 9. a 10., dva prapry 84. pluku ze 16. divise a pět baterií) se vyznamenala dne 24. července v předehře k bitvě.

Tisza Füred byl opuštěn 80. rudou brigádou (pluky 26. a 27.), jež byla obrácena na útěk a pak rozprášena 10. plukem myslivců, jemuž přispěl 9. pluk rosiori, odbočivší z Tisza-Szent-Imra a Tisza-Igar. — Valný voj druhé divise jezdecké vyrazil z Madarasu k Tisza Roff (3. brigáda) a ke Kúnhegyes (2. brigáda a 18. pluk myslivců) tak, aby chránil divisi první, která svým pravým křídlem (17. pluk) dosáhla na sklonku dne Fegyverneku. Střed nedostihl Kenderese, jejž 101. maďarský pluk zuřivě bránil, a dostal se jen do Polgár-tanya, levé křídlo dostalo se jen do Kincstári Nyir. Ještě méně štěstí měla 6. divise, jež nemohla odraziti 46. brigádu maďarskou, bránící okolí Kisujszálése a musila na večer ustoupiti až k jezerům „Nagy Kecskeri-tó“ a „Czina derék“.

Podané zde události dne dokazují, že nepřítel neměl v úmyslu vzdáti se akce. A skutečně také v noci vyrazil z Fegyverneku, potřel 17. pluk a zrána dne 25. července kombinoval frontální útok (na Szópárfalu) s obchvatem vedeným z Tisza Bö. První divise ustoupila na Mándoki tanya, kdež se opevnila a čekala na příchod druhé jezdecké divise. — Šestá divise, jež se opět vzchopila, vyvinula svrchované úsilí; druhá brigáda, vedená gen. Olteanu, dobyla Kis-Ujszáláse; na levém křídle před Túrkeve obrátil Papp ve svůj prospěch nesnadný podnik ze včerejšího dne, napravo pronikala 1. divise.

Sovětská armáda musila na sklonku dne 25. července přiznati, že ji stihla pohroma nenapravitelná; v noci ustoupila na pravý břeh Tisy.

Následovalo ihned energické pronásledování (viz náčrt 4). První divise, 12. brigáda a 99. pluk (z 20. divise) pronikly přes Szópárfalu do Török-Szent-Miklós, jejž obsadily v 9 hod. 30 m. — Druhá a pátá brigáda rosiori, aby došly k stanovenému dotyčnému místu, zaujaly prostor Kis-Ujszálás-Lederer major. (△ 96.) Spojení s oddílem generála Leca nastalo odpoledne. Brzy nato třetí brigáda myslivců obsadila předmostí Rakamaz.

„Pohroma", byť i nenapravitelná, není ještě „porážka". Zdálo se, že Eugen Landier*), ačkoli se vzdal ofensivy, byl přece odhodlán zabrániti Rumunům, aby využili svého taktického úspěchu. Svědčí o tom bezodkladné a obtížné přeskupení maďarských vojsk na tři skupiny:

V centru kolem Szolnoku a Czeglédu hlavní síly (3., 5. a 6. divise); nedaleko odtud k jihu mezi Kecskemétem a Kiskún-Félegyháza dvojice divisí (2. a 4.), nalevo první divise, operující samostatně k Miškovcům.

Generál Mardarescu věnoval dobu od 26. do 28. července methodické přípravě k rozvinutí svých divisí na levém břehu Tisy, jehož dobyl u Tisza Bö a Kisköre. Ve středu před Fegyvernekem skupina generála Holbana (1. a 2. divise myslivců, 9. pluk) překročila řeku na lodích v noci z 29. na 30. července (o 3. hod.), aby chránila výstavbu mostu u Tisza Bö. — Na levém křídle umlčela nepřítele pod Spoluvkem skupina generála Mosoiu (1. a 6. divise), jež došla do Tisza Bö dne 30. července. — Na pravém křídle skupina generála Demetrescu (divise 7.**) a druhá divise jezdecká***) zmocnila se přechodů u Kisköre (v noci z 30. na 31. červenec). — Na jihu od Rákóczi k Hódmezö Vásárhély stály: divise 18. (generál Papp) se 107. plukem (z 21. divise†) a druhá brigáda dělostřelecká. — Na severu táhlo se od Tisza Füred až k Čapům křídlo generála Mihaescu (divise 16. a 49. brigáda 20. divise). Strategickou zálohu tvořila druhá divise††), jejíž předvoj došel

*) Plukovník Julier, náčelník štábu, podal demissi, jsa znechucen událostmi a ukázal nebojácně na příčiny nekázně, jež vedou armádu ke zkáze.

**) Divise 7. byla přesunuta v květnu do severní Moldavie a opět přivedena na hlavní bojiště (Madaras).

***) Skládala se z 2., 3. a 5. brigády rosiori a byla zesílena 4. brigádou první divise a plukem horských myslivců, jenž přišel z Aradu. Královští manželé, kteří byli stále v úzkém styku s vojskem na frontě, byli přítomni na sklonku dne 31. července přehlídce divise.

†) Divise 21. a 20. (ardelene), znovu uspořádané, zaujaly dne 22. VII. místa, jedna u Aradu, druhá u Nagykároly.

††) Druhá divise pocházející z Oltenice musila obsaditi Banát (21. července) cestou přes Râmnicul Valcei, poněvadž nejvyšší srbské velitelství nechtělo dovoliti přímou cestu Varciorova-Temisoara (Dílo gen. Mardarescu: Campania pentru Desrobirea Ardealului si ocuparea Budapestei, str. 107) — neměla však času se zařídíti.

na večer dne 20. července do Kúnhegyes. Celkový početní stav: 84.000 pušek, 12.000 šavlí, 392 děl.

Všechny tři skupiny, když se zmocnily pravého břehu Tisy, obdržely každá zvláštní úkol:

Generál Demetrescu pronikal k Budapešti; divise 7. na Heves, Hatvan a Gödölö. Brigáda 5. a 3. rosiori dosáhly dne 2. srpna Kóka a Nagykáta. — Ze skupiny se oddělila na pravém křídle druhá brigáda rosiori směrem k Miškovcům, kamž směřuje také 41. brigáda, jež vyšla z Tokaye, takže levé křídlo sovětské armády (III. sbor) jest odříznuto od zápolí. Oddíl Davidogluho sunul se pak k hranicím československým.*)

Dne 3. srpna podařilo se generálu Holbanovi usilovným pochodem myslivců (50 km) dohoniti eskadrony asi ve vzdálenosti 15 kilometrů od hlavního města maďarského.

Generál Mosoiu zamířil na Abony-Czegléd, pak se odklonil ke Kecskemétu, maje po boku 4. brigádu rosiori odbočující z Alberti, aby zdůraznila široký obchvat. První sbor rudé armády (3., 5. a 6. divise, 1000 důstojníků a 30.000 mužů) se vzdal bez obtíže a složil zbraně. Skupině zbývalo ještě jen pronásledovati trosky druhé a čtvrté rudé divise.

Dne 4. srpna o 16. hodině vstoupil generál Mardarescu u předních hlídek ve vyjednávání s delegáty nové vlády,**) jež nastoupila po „diktatuře proletariátu" (titul díla p. Armanda Lebruna, v tom případě velmi přiléhavý). Tovaryši odtáhli***) z hotelu „Hungaria".

Na večer o 18. hod., aby potvrzeno bylo osvobození (a to bylo zajisté to nejmenší) hrdě defiloval třídou Andrássyho smíšený oddíl vítězných vojsk.

*

Dovolávaje se ještě jednou autority p. G. Saint-Aubina,†) doufám, že mu bude přiznáno (bez jakéhokoliv úmyslu zatemniti předmět), jak určité omyly vnitřní politiky měly neblahý vliv na skvělé tažení a zklamaly Rumunsko.

Nemaje v úmyslu dotýkati se předmětu příliš choulostivého, spokojuji se tím, že se připojuji celým srdcem a celou silou k ráznému a poctivému protestu zemřelého senátora Luciena Corneta, člena komise pro záležitosti zahraniční: „Vpravdě jest na čase, abychom Francii zbavili odpovědnosti za činy, jichž jsme nikdy nepodporovali a na nichž nejsme spoluvinni." (France Militaire z 12. září 1919, článek „L'intrigue anti-roumaine.")

Jakkoli dotčena v různých směrech požadavky nejvyšší rady, jakkoli připravena z důvodů západnických o některé výhody povolené dřívějšími úmluvami, naše sestra latinská nepromarnila zbytečně oběti vznešeně a srdnatě přinášené až do srpna 1919.

Uskutečnila svou jednotu národní — Velké Rumunsko.

---

*) Československo ukončilo shromažďování svých sil teprve dne 1. srpna na demarkační čáře s výběžky u Lučence a Szécsény.

**) Protirevoluční vojsko nemusilo ani zasáhnouti. Admirál Horthy, jenž se pokoušel již v červnu s pomocí generála Kratochvíla osvoboditi Budapest, vzal na sebe těžkou ulohu pozdvihnouti opět z trosek bezkrevné Maďarsko.

***) Upozorňuji na dílo Jérome et Jean Tharaud: „Quant Israël est roi", kde třeba si všimnouti především kreseb a maleb.

†) Viz Revue mondiale z 15. března 1920: „La France et la Roumanie".

Generál JAN ŠINDELÁŘ:

Jakou automatickou zbraní vyzbrojíme své družstvo?

V minulém roce rozvinula se v našich vojenských listech živá polemika o organisaci naší nové, nejmenší bojové jednotky pěší.

Také já jsem napsal do Vojenských Rozhledů, ročník III., čís. 3, str. 141, článek, v němž jsem označil družstvo jako naši nejmenší budoucí bojovou jednotku a vyslovil jsem názor o její síle.

Naší základní bojovou jednotkou mohl by býti malý hlouček bojovníků, vyzbrojený automatickou zbraní, mající stejnou moc palební asi jako bývalá pěší četa.

Naše nynější družstvo mohlo by býti naší základní bojovou jednotkou. Její početní stav? Nejmenší počet omezen jest třemi podmínkami. Jsou to:

1. obsluha automatické zbraně,
2. vlastní mužstvo a ochrana automatické zbraně,
3. zásobování střelivem.

Dále jsem rozdělil toto družstvo v skupinu střelců a skupinu granátníků. Mezi jiným psal jsem v uvedeném článku:

Samočinná zbraň jest hlavní silou této základní jednotky; zbraň tu nahrazuje nám zatím lehký kulomet „Schwarzlosův".

Tento kulomet jest však zbraní dosti složitou, těžkou, skýtá nepříteli veliký cíl, potřebuje více obsluhy než jiná automatická zbraň, a má býti proto vbrzku nahrazen lepším a lehčím. Silou roty není již a nikdy nebude počet bojovníků, nýbrž počet kulometů. Náš nový cvičební řád pro pěchotu, jenž byl dán pěchotě k vyzkoušení, praví v hlavě III.:

Výcvik družstva:

Družstvo jest základní jednotkou cvičnou i bojovou, jeho jádrem jest lehký kulomet, k němuž náleží vojíni, kteří jej zajišťují a chrání přezvědy; jsou rozděleni ve 2 roje po 6 mužích. Družstvu velí četař nebo desátník, rojům velí obyčejně svobodníci.

Družstvo jest sestaveno takto:

Velitel družstva.

Roj střelecký:	**Roj úderný:**
1. velitel roje,	1. velitel roje,
2. střelec,	2. úderník,
3. nabíječ,	3. „
4. pomocník,	4. „
5. „	5. granátník,
6. „	6. „

Podle téhož nového předpisu jest četa největší jednotka pěchoty, jež může ještě manévrovati za přímého velení svého velitele. Jest složena zpravidla ze 3 družstev.

Rota jest jednotka způsobilá řešiti jednoduchou taktickou úlohu. Jest sestavena ze čtyř bojových čet. Podle toho bude síla roty 12 bojových družstev, vyzbrojených novým lehkým kulometem.

Náš nový cvičební řád pro pěchotu splňuje naše tužby a ustanovuje, jak již shora řečeno, družstvo naší základní jednotkou pěchoty.

Nechci nikterak tvrditi, že snad mezi mnohými jinými články i můj, uveřejněný ve Vojenských Rozhledech, nějak přispěl k určení družstva za základní bojovou jednotku.

Jisto jest a s radostí můžeme konstatovati, že naše MNO pracuje o předpisech souhlasně s vojskem, že se nerodí předpisy tyto výhradně jen u nejvyšších velitelství, nýbrž, že je vytvářeji zároveň ti, kteří je budou prakticky prováděti jak v míru, tak i ve válce.

Utvořením družstva jako naší základní bojové jednotky není náš úkol dokončen. Nastává nám nyní nová práce, nová starost, jak toto družstvo vhodně a účelně definitivně vyzbrojiti lehkou, jednoduchou zbraní mocné palby. Aby se tato otázka šťastně rozřešila, jest i v této příčině třeba součinnosti nás všech. Všichni řadoví důstojníci pěchoty a jízdy musí již předem uvažovati o rozřešení tohoto problému.

Myslím, že by náš nový kulomet měl míti tyto vlastnosti:

K o n s t r u k c e co nejjednodušší, aby ji bylo lze snadno a rychle rozložiti a složiti i v terénu jen šroubovákem.

H l a v e ň dostatečně silná.

C h o d nového kulometu jednoduchý, ústrojí bezpečně uzavřeno, aby na ně nemohly působiti vlivy povětrnosti, prach, písek, bláto a p.

P a ž b a k u l o m e t ů aby byla, pokud lze, plná, lehká, s velkým zářezem, aby zbraň pevně seděla v rameni a mohla býti ovládána j a k o o b y č e j n á p u š k a podle potřeby i za pohybu (s boku).

N á b o j e pokud možno ogivální, niklový pláštík, ráže 7—7·5 mm; část přiděleného střeliva vždy se střelami průbojnými (celoocelovými). Nejlépe by bylo, aby pěchota měla pro veškeré své zbraně (kulomety, pušky) j e d n o t n ý n á b o j.

V á h a nabitého kulometu i s pásem (zásobníkem) a podporou musí býti taková, aby mohl jeden vojín snadno za pochodu nésti zbraň a vládnouti jí v boji rychle a lehce. Váha našeho kulometu měla by býti přibližně 10 kg.

C h l a z e n í. Chlazení zbraně je vhodné vzduchem. Chlazení vodou zbytečně zatěžuje kulomet a nádržka se záložní vodou (zátěž) je nevítanou přítěží obsluhy, která by místo ní mohla vzíti více střeliva. Doporučovalo by se vzduchové chlazení jako jest na příklad u kulometu Lewisova (hliníkový chladič s podélnými žebry). Toto chlazení úplně postačuje, neboť i při nejintensivnější palbě není obsluha vydána nebezpečí popálenin.

N o š e n í. Nejlépe je přizpůsobiti zbraň k nošení na jednom rameni, aby mohl střelec na zádech nésti lehčí torbu se svými nejnutnějšími věcmi. Tento způsob nošení neprozrazoval by nepříteli lehký kulomet a bylo by též vyhověno snaze po rychlé hotovosti. Nejvhodnější podporou (podstavcem) je dvounožka, trvale upevněná na hlavni (chladiči) objímkou tak, aby bylo lze při nošení obě nožky jednoduše přiklopiti na hlaveň (tak zv. Gabelgestell). Dvounožka vyhovovala ze všech podstavců ke konci války improvisovaných pro lehký kulomet nejlépe svou lehkostí, snadnou transportací a zvýšenou přesností střelby na rozdíl od jiných.

N a b í j e n í budiž co nejrychlejší, aby jedním nebo dvěma hmaty mohla býti zbraň k střelbě připravena a jedním hmatem vybita.

Pro malou stabilitu lehkého kulometu pozbývá střelec po několika výstřelech záměrnou a musí proto stříleti malými seriemi (5—7 ran); budou tedy pro lehký kulomet výhodnější zásobníky po 30—40 ranách, kteryžto počet úplně dostačí i v kritických okamžicích

pro palbu na plný zásobník. Používá-li se dlouhých pásů, bývá střelec sváděn k zbytečnému plýtvání střelivem.

Mimo to lze snadno i nabitou zbraň, zajištěnou pouze nějakou pojistkou, přenášeti do nové posice, kde hned po umístění bez dalšího obsluhování lze z ní střílcti. Pás velmi překáží při přenášení nabitého kulometu a při palbě vodorovným rozsevem, nebo rychlém měnění cílů v různých směrech, ba působívá i závady ve střelbě, není-li nabiječem opatrně posunován i s kulometem a veden do zásobovacího zařízení. Zavedením zásobníku bude moci střelec samostatně, bez pomoci nabiječe, pracovati bez obavy. Aby se pero nebo vzpruha zásobníku nezeslabovaly, musí býti vyrobeny z nejlepšího materiálu.

Rychlost střelby: průměrně 300—400 ran za minutu. Větší rychlost vyžadovala by mnohem více střeliva, a to lze za boje nesnadno doplňovati. Rychlost tato jest dosti značná, ovšem obsluha, střelec, musil by si býti vědom, kdy má zbraně užíti, aby se prudkým ostřelováním těžkých cílů neplýtvalo zbytečně střelivem.

Zbraň tato, vyhrazená boji na malou vzdálenost (jen není-li dostatek kulometů těžkých, též na střední), vyžaduje přesné střelby na malé polní cíle do 800 kroků.

Obsluha, jak jest novým cvičným řádem předepsána, vyhovuje úplně. Může zbraň dostatečně střelivem zásobiti i pro déle trvající boj, může ji osamocenu chrániti a se sousedem spojovati.

Zbraň musí býti dobře chráněna před znečištěním vlivy povětrnostními. Musí býti pevně sestrojena a přece jednoduchá, aby se mohl každý vojín co nejrychleji naučiti ji obsluhovati a jí střílcti a aby za nedostatku obsluhy již vycvičené, mohl s úspěchem využíti jejích předností.

Podle doslechu započalo již MNO v měsíci březnu t. r. zkoušeti asi 10 různých lehkých kulometů, jichž by bylo lze použíti jako budoucí zbraně našeho družstva. Zkoušky konaly v Milovicích komise, složené z vojenských a technických odborníků. Lehké kulomety, jež budou komisemi uznány za nejlepší, budou pak dány jednotlivým tělesům k praktickému vyzkoušení.

Kulomety budou zkoušeny u různých těles podle programu stanoveného MNO.

Příslušná tělesa předloží své úsudky, a pak bude definitivně rozhodnuto o výzbroji našeho družstva.

Doufejme, že právě tak šťastně bude rozřešena otázka výzbroje, jako byla rozřešena otázka organisace naší nejmenší bojové jednotky.

Škpt. inž. KAREL MAYER:

Automobilový stroj ve vojenství.

Jest tomu právě asi 40 let, kdy se objevily první typy benzinových samohybných vozů konstrukce Daimlerovy a Benzovy. A za tuto poměrně krátkou dobu se automobil zdokonalil a pronikl rychle veškerým moderním životem, jako snad žádný jiný lidský vynález. Prvotní nedokonalý, později i luxusní dopravní stroj je dnes již nepostradatelným činitelem pro dálkovou dopravu všeho druhu v obchodu, průmyslu a zemědělství, a poněvadž je spolehlivý, rychlý a úsporný, nahrazuje místy i dráhy. Vynikl však i v mnohých jiných

odvětvích průmyslových, kde je potřebí strojů dopravních rychlých a správně fungujících. Všestranné jeho výhody zatlačují skoro úplně potah koňský, hlavně ve větších městech a v krajinách, kde není vhodných dopravních prostředků dálkových.

Nejen obchodník, inženýr, podnikatel, továrník a lékař potřebují automobilu, ale i mnohé instituce veřejné, pošty, moderní služba požární, čištění městských ulic a služba zdravotnická a různé jiné obory používají automobilu neobyčejně výhodně. I motorové pluhy v hospodářství a mnohé zemědělské stroje jsou jen obměnou automobilu.

Veliké výhody automobilového vozu neušly ovšem ani pozornosti kruhů vojenských. Armády všech států zvyšovaly odevždy svou fysickou i mravní sílu a pohotovost, využívajíce všech vymožeností moderní techniky. Ve vojenství rozhodovaly však začasté různé důvody a příčiny, pro které nebylo automobilu využito úplně, a pro které nenabyl tento stroj ve vojště již v míru významu, kterého nabyl teprve později, za války světové.

Od doby, kdy se počaly vojenské kruhy zabývati myšlenkou náležitě upotřebiti automobilového stroje v armádě, nabývá automobil nového rozvoje, a dnes nelze říci, jak různě se ho upotřebí a kam až dospěje jeho vývoj. Jisto je však, že se tím otevřely automobilismu široké obzory. A jako použilo vojsko pro své účely zkušeností a výsledků, dosažených již v jiných oborech, tak právě přičinilo se samo i o další jeho zdokonalení a využití, prokázavši jeho způsobilost pro celou řadu dalších úkolů, jichž pak také využívá praxe civilní.

Zabývajíce se historií automobilismu ve vojenství, poznáváme, že se snad všechny státy zajímaly od samého vzniku automobilu, jak by použily automobilu v armádě. Veřejné mínění oněch dob se však bálo značných finančních obětí, jichž by bylo vyžadovalo systematické využití všech tehdejších zkušeností v praxi vojenské. Proto se v míru nemohlo ani dospěti k přesvědčení, že by byl automobil stejně nezbytný ve vojenství jako v civilu. Kromě toho musil se také vývoj vojenského automobilismu, jenž má vyhovovati požadavkům zcela odlišným od požadavků automobilismu civilního, říditi zcela jinými zásadami o konstrukci i o používání. Byl by tedy vojenský automobilismus vyžadoval zvláštního studia i nákladných pokusů. A právě finanční upiatost státních správ proti nákladnému experimentování v armádách způsobila, že se automobilismus vojenský nerozvíjel a nezdokonaloval jako automobilismus civilní. Tam ovšem každé nové zdokonalení a nový objev znamenaly nové výhody pro široké kruhy zájemců, výrobců i spotřebitelů, a proto nelitováno ani výloh, ani námahy.

Teprve tvrdá, neúprosná skutečnost — válečné konflikty — nutící čeliti moderním armádám protivníkovým stejnými, anebo i dokonalejšími prostředky, napiala veškeré síly státu i na tomto poli. Když šlo o bytí a nebytí státu nebo národa, pak se ovšem ani nákladné zkoušky a pokusy nepokládaly za neplodnou a neracionální činnost. Zmeškané pokroky musily však býti dohánčny mílovými kroky, a zajisté mnohdy i na úkor dokonalosti i úspornosti.

Hlavně ve válce světové stal se automobilový stroj naráz naprosto nezbytnou pomůckou armády, a bylo třeba využíti ho všestranně. Musil především zdolati veškerou dopravu v poli, ať bylo třeba dodávati rychlé zprávy, dovážeti munici, potraviny, materiál a vojenskou výzbroj všeho druhu, odvážeti raněné, přivážeti opevňovací

materiál, materiál pro úpravu komunikací, polní poštu a p., nebo přesunovati celé vojenské jednotky, jednu nebo i více divisí, dělostřelectvo i s koni a j. všude tam, kde nebylo dráhy buď vůbec, nebo kde byla zničena, nebo kde její výkonnost vůbec nepostačovala.

Dopravou nebyly však vyčerpány úkoly vojenského automobilismu. Byly automobilisovány i celé útvary, letectvo, radiotelegrafie, osvětlovací útvary a j. a j. Ale automobil stává se i přímou útočnou zbraní: automobilisováno těžké i polní dělostřelectvo a sestrojeny útočné automobilové vozy, obrněná auta a tanky.

Podle těchto různých účelů, pro něž bylo až dosud automobilu v armádě využito, vyvíjel se automobil hlavně trojím směrem: jako samostatný vůz dopravní, jako hybná síla (traktor) pro těžké bojové stroje a vojenská břemena a jako samostatná zbraň, pro přímé akce vojenské, útočné i obranné.

* * *

Nejdříve, a také nejsnáze se používalo automobilového stroje ve vojště stejně, jako se ho používalo hromadně v životě civilním, to jest obyčejných typů motocyklu, vozu osobního a nákladního pro službu dopravní a spojovací. Poměrně rychlé rozmnožování obyčejných strojů automobilních v životě veřejném i privátním bylo nejlepším doporučením, aby se jich používalo i v armádě. Zároveň byla tu i jistota, že v případě potřeby bude mohutný automobilní park civilní vydatným zdrojem pro eventuální potřeby armády. Udržovati početné zálohy těchto vozidel pro válečné potřeby armádní již v míru nebylo ovšem z důvodů ekonomických možné, poněvadž by byly ležely ladem ve vojenských skladištích. To bylo by znamenalo značné a citelné národohospodářské ztráty i pro bohatý stát. Stačilo však, podporoval-li stát účinně rozvoj automobilismu v odvětvích, jež měla pro něj zvláštní význam s hlediska vojenského. To dalo podnět k subvencování nákladních vozů určitého typu, pro vojsko potřebného a osvědčeného.

U motocyklů, poněvadž nebyly poměrně drahé a byly vyráběny seriově, jakož i u vozů osobních, jež hověly spíše pohodlí, nebylo toho ovšem zapotřebí. Potřebě armádní postačily by zajisté vždy civilní vozové parky, neustále doplňované. Ze svých peněz musil si stát opatřiti již v míru pouze některé vozy zvláštní, jako automobily sanitní a podobné.

Automobilní stroje obyčejných typů stávají se tak takřka automaticky, aniž potřebuje vojenská správa na ně v míru zvláštních mimořádných nákladů a výloh, vhodným prostředkem pro celou řadu úkolů dopravní služby za války. Mohou zprostředkovávati rychlé spojení mezi jednotkami a štáby, dodávati zprávy a dovážeti vyšší velitele na místa důležitých akcí. Polní poště slouží autobusy a nákladní vozy obyčejných typů. Větší jednotky a větší množství materiálu dovážejí se na velké vzdálenosti kolonami nákladních vozů, omnibusů nebo kamionů; rozvážejí se jimi i munice, potraviny, štěrk a kámen, a vůbec veškerý potřebný materiál. Kromě kolon sanitních vozů používá se pro dopravu raněných také kolon nákladních vracejících se od fronty.

Tyto stroje zaváděny byly zcela logicky. Nejvhodnějším strojem pro spojovací službu štafetovou a ordonanční byl od samého počátku rychlý a lehký motocykl. Pro rychlou dopravu osob, hlavně důstojníků, používáno bylo v anglo-indické armádě již před více než desíti lety lehkého vozíku čtyřkolového a motorové dresiny na kole-

jích, vzniklé z ideje spojení dvou motorových dvoukolek; tato dresina ujela za hodinu i 30 km. Motorové dresiny můžeme také právem považovati za předchůdce pozdějších kolejových automobilů. — Pro obyčejnou dopravu nákladů používaly různé státy nejrůznějších vozů nákladních, buď jednotlivých, nebo i jejich kolon; skoro současně byly zavedeny i vozy sanitní.

Jak se používalo automobilů ve větších válkách poslední doby, na př. ve válce rusko-japonské a ve válkách balkánských, jichž dějištěm byly ovšem oblasti daleko na východ od ohniska technického pokroku, nemáme dosud zpráv. Ani ve válce bursko-anglické nebyl ještě automobil plně uznaným výstrojem anglické armády. Výsledky příprav a soustavné práce mírové jevily se však již plně na počátku války světové. A během čtyř let války světové, v níž, zejména pak v druhém jejím období, úporně zápolily technika a průmysl, nabyly automobily pro armádu takového významu a takové důležitosti, že za tuto krátkou dobu bylo nejen vše dohoněno, ale i všechno očekávání předstiženo. Automobilismus vojenský předhonil vpravdě daleko i výsledky a výkony automobilismu civilního, po celou dobu války omezeného a utlaceného. Není snad zbraně a oboru ve službě vojenské, jež by nebyla získala automobilním strojem vydatného pomocníka a vydatnou sílu.

Avšak ani samy válčící státy neměly na počátku světové války náležité představy o tom, jak vzroste potřeba těchto strojů rozmnožováním početných stavů milionových armád a tím i jejich potřeb.

Téměř veškeré armády vytáhly sice do pole s větším nebo menším vozovým parkem dopravním, ale ten byl pro pozdější potřeby naprosto nedostatečný. Zejména nedostatek koní nutil již v prvních letech války kategoricky některé velmoci, aby rychle rozmnožovaly své automobilní parky. Nejtíže pociťovala nedostatek animálních potahů právě Francie; ta však překonala šťastně tyto potíže svou vzornou organisací. Stačí poznamenati, že její automobilový park, jenž měl v srpnu 1914 i s dělostřelectvem asi 8500 strojů, vzrostl do 1. listopadu 1918 na 59.264 automobilních strojů (z toho asi 30.000 obyčejných nákladních typů), s dělostřelectvem a vzduchoplavectvem bylo pak úhrnem 97.279 strojů. Avšak průmysl francouzský nebyl by postačil těmto úlohám, jsa ponejvíce zaměstnán výrobou ostatního válečného materiálu, hlavně zbraní a munice. Proto byla hned od počátku netušenou měrou angažována Amerika. Její automobilový průmysl zmohutněl proto zatím tak, že stačil, když vstoupila americká vojska na evropskou půdu, nejen potřebám americké armády, ale i svých spojenců francouzských a značně podporoval i Rusko. Ovšem ani Anglie a Italie, a hlavně Italie, nezůstaly za svými spojenci.

Že i soběstačný průmysl německý, ba i rakouský dostávaly po celou dobu války svým úkolům čestně, musíme rovněž loyálně uznati. O tom dostatečně svědčí, že i po válce, třebaže po zhroucení front ústředních mocností ukořistily dohodové armády značné množství vozů, zbylo na území dnešního Rakouska, Polska a Československa přes 30.000 automobilů obyčejných typů, na území Německa pak asi 90.000 automobilů, nečítaje v to speciální stroje vojenské.

Naše mladá armáda zakusila hned při svém vzniku a za prvních vojenských akcí na Slovensku na vlastním těle nevýhody nedostatečného dopravního parku automobilního. Rozvratem rakouské armády a zhroucením front znemožněna byla pravidelná doprava

demoralisovaných jednotek do vnitra země; vojska většinou zanechala veškerý bojový materiál, zbraně a dopravní prostředky tam, kde je stihla zpráva o konci války. Proto také nedostalo se ze všeho bohatého automobilního parku rakouské armády na frontách takřka nic na území našeho nového státu, a československé vojsko nemělo téměř schopného vozu automobilního, kromě několika opotřebených vozů, ponechaných rakouským režimem v zápolí.

Teprve pozvolna, využitím všeho našeho průmyslu automobilového a nákupy v cizině, byl pořizován alespoň jakýs takýs nejpotřebnější vozový park; ten byl pak po skončených válečných operacích většinou odevzdán provozu civilnímu. Ačkoliv byl tímto způsobem náš civilní automobilismus, válkou úplně podlomený, značně podpořen a oživen, přece musí naše státní správa stále co nejintensivněji podporovati jeho rozvoj další, neboť jsme dosud skoro poslední mezi evropskými státy, pokud se týká zdatnosti a početnosti automobilního vozového parku. Dobrý početný automobilní park civilní bude nám zárukou i podkladem pohotovosti dopravních prostředků i naší armády.

U automobilních strojů dopravních musíme se aspoň zmíniti i o těžkých katerpilarech (jako je na př. „Renault" 110 HP), jež se mohou pohybovati i v měkkém terénu bez silnic, neboť tíže vozu je rozložena na značnou plochu hnacího článkového pásu a tím je zmenšen specifický tlak vozu na půdu. Používala jich hlavně ke konci války francouzská armáda pro dopravu nejtěžších děl do posic a pro dopravu tanků, na nich naložených, k místu, kde měl býti zahájen útok. Jsou to sice již konstrukce speciální, avšak ve válce byly určeny rovněž pro přímou dopravu nákladů, a bude jich snad během času používáno více i na tomto poli i v dopravě civilní.

* * *

Automobilní vozy a stroje jako samostatné prostředky dopravní nevyčerpávají však, jak již dříve uvedeno, úlohy automobilního stroje v armádě. Od samého počátku zavádění automobilového stroje ve vojenství byla věnována stejně živá pozornost i automobilovým traktorům, silným strojům, jež mohou vléci jedno břemeno nebo řadu přivěšených břemen. Automobilové vlaky, skládající se z traktoru a z řady přívěsných vozů, zaváděny byly pokusně v některých armádách. Armáda německá měla již před rokem 1910 autovlaky, skládající se z motorového vozu a ze čtyř dvoukolových kar přívěsných, spojovaných po dvou v pevnou soupravu, ovládanou spolujezdcem. Podobně i Francouzové užívali skoro současně autovlaku „Renard", skládajícího se z traktoru a čtyř přívěsných vozů. Později použito bylo i automobilových vlaků na kolejích drah normálních nebo polních. Dnes jest u různých armád řada ústavů a orgánů, jež jsou dopravovány v poli výhradně automobilními traktory. Jsou to nejrozmanitější pojízdné dílny, radiostanice, reflektorové soupravy, balonové a j. a j. oddíly a části speciálního rázu.

Hlavní význam traktoru pro vojenství byl však právem hledán v jeho používání k vleku těžkých vojenských strojů, najmě dělostřeleckých. A přece bylo právě v tomto oboru za míru připraveno velice málo, neboť bylo by k tomu bývalo většinou třeba mimořádně velkých nákladů finančních. Primát měla počátkem války nesporně armáda rakouská, aspoň co do správného využití, svými motorisovanými moždíři 30.5 cm. Ovšem i ostatní státy, ač snad nesestrojily stejně dokonalého děla (moždíře), měly poměrně záhy

své motorisované kanony a motorisovaná děla hrubších kalibrů, a počtem motorisovaných jednotek stály v mnohém případě mnohem výše. Automobilní traktory čtyřkolové byly s počátku nejobvyklejší, později k nim přibyly a částečně je i nahradily stroje plazivé — katerpilary.

První pokus motorické trakce děl učiněn byl již před více jak deseti lety v Portugalsku; tam použili automobilních traktorů pro dopravu hrubých děl pevnostních, určených k ochraně Lisabonu. Jeden motorový vůz byl s to, aby dopravil baterii o 4 dělech kalibru 15 cm. Ačkoliv pokusy prokázaly, že jich lze výhodně použíti, přece na odborných místech pochybovali, že bude je lze rozšířiti časem i na polní dělostřelectvo. Tím větší však pozornost byla věnována automobilisování dělostřelectva těžkého, neboť vzrůstem dělostřelectva a jeho významem v boji nabývaly kalibry větší a větší, pro polní armádu zvláštní důležitosti; tyto kalibry byly ovšem pro animální potah již příliš těžké. Jich vyvrcholením před světovou válkou možno označiti 30·5 cm moždíře rakouské s výhradním motorickým tahem, o nichž jsme se již zmínili.

Netušené rozšíření motorisace dělostřelectva přinesla ovšem teprve světová válka. Nelze v tomto krátkém pojednání podati úplného přehledu o tomto rozmachu u všech válčících států. Všimněme si proto jen zběžně výsledků, dosažených ve spojeneckých armádách. Již v roce 1912 a 1913 prokázaly sice francouzské pokusy výhodnost traktorů pro vlek těžkých děl i v terénu bez komunikací. Přesto se však nedospělo od těchto pokusů příliš daleko; v srpnu 1914 byla k mobilisaci připravena pouze jediná automobilní skupina ve Versailles, a to u 4. pluku těžkého dělostřelectva. Skupina ta skládala se ze 4 baterií po 6 dělech ráže 120. K vleku použito bylo 40 traktorů „Panhard", tvořících přípřež jak pro děla, tak i pro ostatní materiál a munici, naložené na přívěsných vozech. Rekvisicí ještě téhož roku bylo získáno pouze nepatrného množství podobných strojů, v civilu zřídka používaných. Z nich podařilo se sestaviti jen další dvě skupiny s motorickým vlekem. Neprodleně byly však objednány další traktory, aby bylo lze zříditi nové jednotky, neboť výhody jejich byly již od počátku zřejmé.

Rozsáhlý průmysl francouzský dodal vojenské správě již během roku 1915 řadu strojů, z nichž byly pro těžké dělostřelectvo určeny traktory: „Latil" 40 HP, „Panhard" 25 HP, „Jeffery" 30 HP a „Renault E G" 50 HP. Traktorů 40 HP použito bylo pro nejtěžší kalibry, „Jeffery" byly vyřaděny v roce 1916, a bylo jich použito k motorisaci polního dělostřelectva. Současně používáno bylo i strojů cizích, italských „Fiat", amerických „Saurer" a „Packard" a pro zvláštní účely určeny byly americké „Knox" 60 HP. Jak rychle se pak vyvíjela motorisace těžkého dělostřelectva, můžeme posouditi z toho, že počátkem r. 1915 měla armáda francouzská pouze 50 motorisovaných děl, 25. září již 192; roku 1916 za německé ofensivy u Verdunu měla pak již 36 skupin s 300 děly, a koncem téhož roku 70 motorisovaných skupin dělostřeleckých. Program vojenského velení, zříditi pro veškeru armádu 120 skupin motorisovaného dělostřelectva, splněn byl pak v dubnu 1918.

Také anglická armáda motorisovala veškeré své těžké dělostřelectvo. Použila k tomu traktorů čtyřkolových 30 a 35 HP značky „F. W. D." pro děla 152 a „Forster-Daimler" s velkými hnacími koly. V rozbředlém terénu anglického frontového úseku se však tyto

stroje zvláště neosvědčily, a Angličané používali pak většinou traktorů s pohonem pásmovým; o nich se zmíníme později.

Pro horský terén byly zvláště vhodné stroje „Fiat" 20, 30 a 70 HP, a „Pavesi-Tolotti" s železnými koly, model 15—16, síly 55 HP; používala jich armáda italská. Nejslabší Fiat 20 HP vlekl po suché a tvrdé půdě i 6 přívěsů do stoupání 12%, to jest 45 tun. Italská armáda měla roku 1916 úhrnem 12 motorisovaných námořních děl ráže 102, schopných uraziti dráhu i 130 km za noc.

Americká armáda měla většinou své těžké dělostřelectvo vypůjčeno od spojenců.

K těmto strojům řadí se důstojně i naše nové, moderní generátorové vlaky dělostřelecké pro větší kalibry; mohou jeti po silnicích i po kolejích.

Novou érou v motorisaci dělostřelectva a vleku zvláště těžkých břemen je aplikace automobilních strojů s článkovými pásy, t. zv. katerpilarů. Stroje tyto, jichž se používalo s počátku hlavně v praxi agrikulturní a k vleku břemen po terénu se špatnými nebo žádnými komunikacemi v Americe a v koloniích, byly sice známy již dávno před válkou světovou; avšak pro potřeby válečné ve velkém rozsahu bylo jich upotřebeno až v posledních letech války. A zase to bylo na spojenecké frontě ve Francii, kde po prvé byla prokázána jejich vhodnost pro účely vojenské. Poněvadž se stroje tyto mohly pohybovati v neupraveném terénu i bez cest, kde by se byly těžké traktory se železnými koly bořily do půdy, byly nejvhodnější přípřeží pro těžká děla, která bylo třeba dopravovati do posic bez příjezdů, a to rychle a bezpečně, a která musila časem stejně rychle tyto posice měniti. Francouzské těžké dělostřelectvo mělo na př. pomocné traktory katerpilarové systému „Schneider" 60 HP pro dopravu neupraveným terénem. Po silnici musily však býti samy dopravovány na zvláštních přívěsných vozech, vlečených traktory s koly systému „Knox", aby svými článkovými těžkými pásy neničily silnice.

Zvláště anglická armáda, jak bylo již řečeno, zavedla katerpilary pro své dělostřelectvo, byvši k tomu donucena okolnostmi. V nepříznivém, většinou rozbředlém terénu frontového úseku anglické armády na západním bojišti ve Flandrech nebylo vůbec lze používati traktorů s koly.

V květnu 1917 zavedeny byly nové stroje katerpilarové systému „Renault" 110 HP; používalo se jich pro dopravu po silnicích i v terénu. Katerpilovou kolonou byla ovšem silnice po jediné jízdě rozježděna hůře, než několikadenní jízdou automobilní. Těmito speciálními stroji bylo také dovezeno 50 tanků na místo útoku dne 30. července 1918 (z Châlonsu do lesa d'Enghuien).

Za katastrofálního nedostatku koní ve francouzské armádě roku 1917 bylo i francouzské polní dělostřelectvo konečně motorisováno. Ačkoliv se v normálních dobách nikdy nepomýšlelo nahraditi u těchto zbraní koně automobilním strojem, dosaženo bylo i zde naprosto vyhovujících výsledků. A že zkušenosti tyto byly více než uspokojivé, o tom svědčí, že se nyní — po válce — pomýšlí ve většině armád zcela vážně motorisovati aspoň některé části polního dělostřelectva. Budoucnost rozhodne, které automobilní stroje budou pro to nejvýhodnější. Americká armáda zřídila již nyní některé dělostřelecké pluky s lehkými traktory katerpilarovými, poháně-

nými plazivým pásem. I my máme v soukromém životě řadu konstrukcí lehkých traktorů, z nichž některé bylo by snad lze upraviti vhodně pro lehčí děla.

* * *

Posledním representantem vojenského automobilismu a jeho nejmladším odvětvím jsou automobilní stroje útočné. Automobilní stroje útočné účastní se přímo boje, ba bývají i hlavními činiteli v útoku i v obraně. Ačkoliv jich bylo prakticky použito teprve v posledních letech světové války, přece konaly se pokusy s podobnými vozy válečnými již dříve.

Lze-li však získati pro armádu dopravní vozy automobilní, a částečně i traktory rekvirováním, a podporovati jejich rozvoj subvencemi státními, nebude nikdy lze získati takovým způsobem automobilní stroje útočné. Byly proto také veškeré pokusy s těmito vozy velmi drahé; kromě toho nebylo lze před válkou nedbati antimilitaristického smýšlení většiny národů. Proto také nebylo možno rozsáhlejšího pokusnictví, tím méně pak výroba většího počtu vyzkoušených vozů pro vyzbrojení armády pro pozdější válečné akce. Vše to vysvětluje s dostatek, proč nebyl takřka vůbec žádný podobný materiál připraven v míru, avšak zároveň dokazuje, jak rychle se vyvíjel a mohutněl vojenský automobilismus v krátké poměrně době čtyř válečných let.

Prvními automobilními stroji bojovými byly lehké automobilní vozy s rychlopalnými zbraněmi, avšak bez pancířů. V americké armádě byla zavedena před lety lehká čtyřkolka s posádkou 4 mužů, vpředu s kulometem, úplně otevřená. V boji proti indiánským kmenům nebo nepravidelným hordám vyhovovala ovšem úplně. Ujela za hodinu i 45 km. Úplně otevřeného a nechráněného auta s rychlopalným dělem Hootschkisovým počala používati též armáda francouzská. Dělo bylo lze otáčeti, takže ovládalo dráhu podle potřeby buď vpřed nebo vzad. Tyto vozy byly nejen nejjednodušší, ale i nejlacinější, poněvadž bylo lze použíti i obyčejných typů vozů bez nákladných úprav.

Ve stejném asi čase zavádí však již německá armáda automobil panceřový. Automobil tento byl sice nahoře otevřen, avšak pro potřebu válečnou bylo lze jej krýti klenutým pancířem. Byl vyzbrojen dvěma kulomety. Ani Rakousko nezůstalo za svým spojencem a postavilo se mu po bok pokusy s pancéřovým automobilem Daimlerových závodů, vyzbrojeným rychlopalným dělem v kupoli na zadní části vozu.

Ve světové válce objevila se již řada válečných automobilů dokonaleji konstruovaných i vyzbrojených, jak dokazují jednak panceřové italské Fiaty, jednak i množství „broněviků“ v armádě ruské a později i v našich legiích na Rusi i v Italii. Všechny tyto stroje potřebovaly však, poněvadž měly těžké pancíře, jak za jízdy, tak i za boje dobrých, ba vzorných komunikací; proto bylo jich lze používati pouze pro obhlídky, průzkumy do dálky a pod. Útočnými zbraněmi v poli (v terénu), ovšem dosud nebyly.

Úloha tato byla vyhrazena strojům, které nepotřebují ani cest, ani upravené půdy. Vlastností touto honosily se však pouze stroje katerpilarové s článkovými pásy, které zmenšovaly specifický tlak vozu na půdu, a mohly tedy pojížděti i po terénu nesjízdném pro vozy s koly.

Zkoušky s podobnými vozy konaly se v civilní praksi sice již od r. 1850 a první vůz byl sestrojen r. 1882 v Buenos Ayres podle návrhů Guillauma Fenderse. Avšak první návrh pancéřového kanonu samohybného s článkovými koly plazivými, vypracovaný podle těchto zkušeností francouzským dělostřeleckým kapitánem Levasseurem roku 1903, nebyl nikdy uskutečněn. Až r. 1908 byly v angl. War Office vykonány první povzbuzující pokusy s plazivým vozem, podobajícím se asi dnešním tvarům. S podivem jest, že nebylo v těchto pokusech pokračováno, a že jich ani nepoužito ve prospěch vojenský. Snad nebylo dosti důvěry v jeho dobré vlastnosti pro vojenské účely.

Zdá se, že prvními skutečně se osvědčivšími stroji byly Holtovy agrikulturní „caterpillars" 65 HP, zrekvirované pro francouzskou armádu v sev. Africe a několik strojů téže značky, zařaděných od r. 1914 do anglického dělostřelectva jako traktorů. Teprve když byly tyto traktory náležitě oceněny v poli, použilo se jich pro konstrukci útočných vozů ve spojeneckých armádách. Koncem roku 1914 účastnil se již Holt sám výroby válečných tanků v závodech Schneiderových. Inž. Brillié měl je upraviti a zdokonaliti pro válečnou potřebu. Ten vykonal svou úlohu tak dokonale, že již koncem roku 1915 mohl Creusot vyhověti žádosti generála Joffra, dodati prvních 400 útočných vozů Schneiderových. Podle nových studií plukovníka Rimailho objednalo pak francouzské ministerstvo výzbroje v dubnu 1916 dalších 400 nových, mohutnějších tanků, zvaných „Saint-Chamond", a již v listopadu téhož roku žádá gen. Joffre 400 nových, tentokráte lehkých útočných vozů 6 tunových značky „Renault". Poslední objednávka několika set mohutných strojů více než 60 tunových zvaných „Chars de la Seyne", náleží již do doby příměří, a nebyla uskutečněna. Jak patrno, byly tyto průmyslové i konstruktivní výkony téměř nadlidské.

Konkurence německá, jež ovšem ihned využila zkušeností s těmito novými zbraněmi, byla sice, pokud se konstrukce týká, ihned pohotově a vyspělá, avšak hmotná situace státu, vyčerpaného válkou, podlomila výkonnost jeho průmyslu, takže nedostihl již kvantitativně průmyslu států dohodových.

Nynější poválečná doba nemůže zajisté pokračovati hned ve výrobě těchto útočných strojů, neboť jsou velmi drahé. Avšak válečné zkušenosti dokázaly významně, že moderní armáda nemůže jich postrádati, a proto lze právem očekávati, že budou aspoň studiemi zdokonalovány, aby vyhovovaly moderním potřebám válečným. Většina tankových vozů nemohla se dosud na svých těžkých, masivních řetězech plazivých pohybovati vlastní silou po silnicích, aniž jich nezničila. Aby silnice nebyly jedinou jízdou takového kolosa zničeny, musily býti tanky většinou převáženy po silnicích na zvláštních přívěsných vozech, vlečených traktory s koly, menší druhy pak na nákladních automobilech. Vlastní silou pohybovaly se pouze v místě útoku. Bude proto třeba upraviti plazivý pás, aby nerozrušoval silnic. Snad osvědčí se místo těžkých článkových řetězů kaučukové pásy, jichž se nyní používá na zkoušku u lehčích vozů.

Dokladem toho, že konstruktérská činnost v tomto odvětví neutuchává zakončením války, jsou poměrně hojné zprávy časopisecké o nových konstrukcích a vynálezech. Pouze namátkou lze upozorniti na zprávu časopisu „La France militaire" z minulého roku; byl prý konstruován pro armádu francouzskou nový „tank oboj-

živelný", jenž dopravuje kromě řidiče a mechanika 7 osob a ½ tuny zavazadel, a pohybuje se jak na pevné zemi pásy, tak i ve vodě lodním šroubem. Osvědčil-li se, není ovšem ještě známo, avšak tato zpráva a jiné podobné dokazují, že se pracuje a zdokonaluje stále.

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

(Pokračování.)

Rakousko-Uhersko.

Na návrh pol. marš. hrab. Dauna v r. 1764 nařídila cís. Marie Teresie mapování všech území státu a v příkladně krátkém čase, za 21 let vytrvalé práce, v r. 1785, byly všechny rakouské dědičné země i s Uhrami a Nizozemím, za vedení štábu gener. ubytovatele, vojenskohospodářsky zmapovány. Tato práce v té době byla nejlepším výkonem kartografickým a je známa pod jménem Josefinského měření, dílo monumentální, jež nemá soupeře. Mapy ty odpovídají pojetím terénu požadavkům nové doby a podávají rozčlenění a směr vyvýšenin říčních toků a roklí věrně dle přírody. O velikosti a významu této práce má jen málokdo správné představy. Svého času byly výsledky tohoto měření chovány jako státní tajemství, a reprodukce byla zakázána. Dnes tvoří asi 5400 krásně kreslených map tohoto Josefinského měření součást válečného archivu, a jsou veřejně přístupné i s mnohými folianty popisů jednotlivých sekcí, jež ještě zvyšují jejich cenu.[1])

Přes všecky vady, způsobené tehdejším stavem vývoje vědy, staly se tyto mapy základem všech dalších vyměřování na dlouhá desetiletí. Hlavním nedostatkem tohoto prvého velkého mapování bylo, že postupováno bylo obráceným pořádkem, z menších částí k větším, aniž byla založena práce ta na povšechné síti trigonometrické. Důvodem k tomuto postupu ovšem byla snaha, získati v nejkratší době názorný obraz jednotlivých zemí.

Měření země spadalo za úkol štábu generálního ubytovatele. Avšak jeho působení nezůstalo omezeno na hranice říše. Pod jeho vedením byl r. 1790 velký díl Multánska a téměř celé Valašsko, západní Halič, část dnešního král. Polského až po Bug, jenž podle

---

[1]) Tyto popisy obsahují: 1. skutečné vzdálenosti jednotlivých míst navzájem podle hodin a kroků;

2. hloubky řek, šířku jejich, jakost pobřeží, přechody;

3. úvozy;

4. lesy, pokud se týče průchodnosti; zda staré, či mlází, jakost půdy v nich (zda bažiny atd.);

5. bažiny a mokřiny, zda pěšky či koňmo schůdné, zda vždycky, či jen v určitých dobách, zda někdy vysychají, nebo vlivem povětrnosti stávají se horšími;

6. rybníky, zda voda v nich pitná pro lidi, či jen vhodná k napájení koní, zda dno jejich je písčité či bahnité, poměry vzniklé při vypuštění rybníka (jakost získaného dna, velkost inundace);

7. hory a výšiny; která vyniká nad druhé, zejména výškou a rozhledem;

8. silnice a cesty, jakého rázu, zejména při špatném počasí.

K tomu připojuje se ještě podrobný popis všech kostelů, statků, mlýnů a jiných důkladně stavěných budov s poznámkou, zda leží při kraji vesnice, nebo výhodně na výšině, zda ovládají okolí nebo mohou z okolí býti snadno ovládnuty. (K. A., H. K. R. 1764, Mai 336.)

traktátu petrohradského z 24. října 1795 k Rakousku připadl, v letech 1801—1805 vzorně zmapován pluk. Mayerem v. Heldensfeldu. V jednoduchém voj. měřítku 1: 28.800 ve 275 listech s 230 sešity popisu provedeno, tvořilo toto mapování prvé detailní znázornění dnešního Polska. Jest to vojenskohospodářské mapování à la vue v barvách se všemi nedostatky své doby, ale přece vzorný výkon štábu hlav. ubytovatele, zasluhující pro svou historickou cenu náležité pozornosti. Uveřejněna, jako všechna předešlá mapování, nebyla. Válečný archiv má kromě původních snímků ještě redukci téhož v měř. 1:115.200 na 18 kreslených listech.

Téměř celé jižní Německo zakreslil gen. v. Schmidt do r. 1797 v poloviční vojen. měřítku 1:57.600 a 1789 byla zmapována část Srbska, Rakouskem obsazená. Nesčíslné překážky, jež si dnes sotva kdo může představiti, musily býti zdolány.[2]) K obtížím terénu pojil

[2]) Nedůvěra úřadů a obyvatelstva, snaha státu, aby nikomu nepovolanému podrobných dat o zemích se nedostalo, a konečně nedostatečné finanční prostředky zdržovaly pokroky v měření. Státy do sebe zabíhající, změny a úpravy hranic, stálé sporné otázky, dosud nevyřízené, jež musily úmluvami býti vyjasňovány, působily neobyčejné obtíže při mapování. Když adjunkt uherské hvězdárny Daniel Bogdanich v únoru 1799 v Carlopagu konal hvězdářská pozorování za účelem astronomického určení místa, byl v nebezpečí, že pověrčiví domácí lidé mu v práci té násilím zabrání; poněvadž nastaly silné mlhy, v té roční době velmi neobvyklé, byl zjev ten připisován hvězdáři, jenž svým počínáním způsobil hněv bohů; nemá prý zevlovati na hvězdy, okřikovali jej podráždění obyvatelé, a před násilnými skutky zadržela je jen asi bázeň před osobou hvězdáře, jejž považovali za čaroděje. — V r. 1816 maj. štábu gen. ubyt. šl. Potier des Echelles obdržel rozkaz, aby ze dvou pevných bodů na tyrolské hranici vyjda, pomocí dvojité řady trojúhelníků připojil se na Solnohradsku a Milánskou triangulační síť a zároveň se spojil s maj. Querlandem, přicházejícím z král. Ilyrského do údolí Pustertalu. Na doklad, s jakými obtížemi byly tyto triangulační práce spojeny, uvedeno budiž toto líčení, převzaté z „Materialien zur Gesch. der astronomisch-trigonometr. Vermessungen etc." od mjr. Hartla: „9. srpna byl prvý teplý letní den a zdálo se, že nastane pěkná pohoda. Ihned, aby neztrácel času, vydal se mjr. Potier do údolí Val di Noce, aby odtud podnikl výstup na Monte Spinale a na jeho vrcholku postavil znamení. S 80 domácími lidmi, kteří nesli potřebný materiál, nastoupena 11. srpna cesta. Po půldruhém dni cesty dostali se až k sněžné hranici, po několika hodinách dostali se na hřeben hory a dospěli až k úpatí nejvyššího vrcholku, jehož slezení vyžadovalo ještě 1½ hodiny. V předešlých letech bývala tato část hory v době asi uprostřed srpna většinou beze sněhu, a bylo lze vrcholu sice s jistou námahou, ale bez nebezpečí dostoupiti. Tohoto roku však výjimečně byla vrcholná pyramida hory pokryta sněhem a ledem zvýší několika sáhů. Mezi zjednanými lidmi bylo několik lovců kamzíků a pastýřů, a přece nikdo se neodhodlal, přes všechny sliby, na nejvyšší vrchol vystoupiti. Major vystoupil tedy sám, přibrav jednoho pionýra, jenž se dobrovolně přihlásil, na vrchol a byl za jasného dne odměněn za námahu výstupu skvělým rozhledem, při čemž byl ve svém mínění utvrzen, že tento vrchol nutně musí sloužiti za pevný bod triangulační. Již dal rozkaz, aby se přikročilo k odstraňování sněhu a ražení cesty, aby kmeny, prkna a palivo mohlo býti dopraveno, když zuřivá vichřice náhle přikvačivší znemožnila veškeru práci a sníh hrozil sesouti se lavinou. Práce musila býti odložena na příznivější dobu ... (Mitteil. des K. k. Milit.-geogr. Institut, Wien, 1888, str. 174.)

Cizí učenci stěžují si často a právem, že je těžko se dověděti něčeho souvislého a úplného o jednotlivých odvětvích literárních prací v zemích býv. Rakouska. Vždyť i domácím je to za těžko. Jest třeba shledávati zprávy, Čech ví málo nebo téměř nic o postupu prací v Uhrách, obyvatel Haliče ví málo o obyvatelích Štýrska atd. Hlav, jež by vše stejnoměrně přehlédly, je málo, a není ani praktického statistického časopisu, zaznamenávajícího práce všech zemí příslušných. Vídeňské časopisy, nedosti pečlivé v zpracování textu, přinášejí rozptýlené a během doby zapadlé poznámky, letmé a nepořádné přílohy; v knihkupectvích a uměleckých závodech většinou neznají severoněmecké úslužnosti, aby mužům vědy, kteří dříve chtějí znáti obsah knihy než ji zakoupí, umožnili nahlédnutí do literatury došlé; není ani dostatek obratnosti nově vyšlou litera-

se tichý odpor obyvatelstva, obávajícího se zvýšení daní. Měření a data musila býti opatřována, aniž vzbudila pozornost.

Pod vládou cís. Františka II. počalo r. 1807 zcela nové vyměřování říše za vedení znamenitých mužů štábu generál. ubytovatele jako Mayera v. Heldensfelda, Petriche, Czervenky, Lutze, Gepperta, Reiningera a j. Sotva bylo první mapování říše r. 1787 dokončeno, bylo počato s přípravami pro přesnější práce, jež měly spočívati na úplném vědeckém základě.

General v. Mayer po ukončení války poč. r. 1806 upozornil arc. Karla na všeobecnou potřebu souvislé přesné mapy celé říše a navrhl, že ji dá pořídíti oddělením gener. štábu. Bylo by prý lze podobnou mapu sestaviti sice z jednotlivých map Josefinského mapování, avšak ne s přesností odpovídající závažnosti věci; byla by to vždy jen práce kusá, říše nedustojná. Arcivévoda Karel tlumočil návrh císaři, jenž svolil. K tomu cíli bylo trigonometrické měření celé monarchie nutným. Koncem r. 1812 bylo trigonometrické měření dědičných zemí skončeno. Abbé Liesganig již r. 1762 na rozkaz Marie Terezie měřil základnu u Vídeňského Nového Města, později na Moravském poli, a sestrojil síť trojúhelníků podél vídeňského poledníku od Brna k Varaždínu a k tomu příslušná astronomická určení místa. Podél Budapešťského poledníku byla

turu podrobněji ohlašovati řádnými katalogy a zasíláním do literárních časopisů.

Vídeň je pro vydávání map vhodné místo; poměrně snadno lze zde najíti dobré mědirytce, také není nouze o dobré astronomy a mathematiky, třeba jen je uměti přibrati k součinnosti. Ze zemřelých jsou hodni vzpomínky Müller, Liesganig, Welt, Bogdanich, z dosud žijících Bürg, Triesnecker, David, Pasquich, Sniadecki a j. Škoda jen, že nakladatelé málo jsou proniknuti vědomím o nutné součinnosti obratných astronomů; zřejmo, že se nepoučili nijak sledováním vývoje Cassiniho map Francie.

a) Schrämblovo vydavatelství map, v Německu dobře známé, přispělo v letech 1786—1794 k pokroku zeměpisu; listy jeho všeobecného Atlantu, znázorňující země říše Rakouské, byly redigovány A. Wenzelim.

b) Joh. Jos. v. Reilly ve svém nakladatelství r. 1795 vydal velký německý Atlas 28 map.

c) Tranquillo Mollo vydal různé listy zemí jak rakouských, tak i cizích; v provedení vynikají čistotou a jemností rytiny.

d) Závod Artaria vydal některé pěkně ryté listy.

e) Umělecko-průmyslová kancelář pod Schreyvogelem (Secret. der k. k. Hoftheatraldirection), Sonnleithnerem, Rizzim a Hallerem zamýšlela vydati pro občanskou potřebu atlas mocnářství se statistickými tabulkami. K vedení podniku byl ze Štýr. Hradce do Vídně přizván geograf J. K. Kindermann, zemřel však již 1802 nedokončiv díla. (Allg. geogr. Ephem. 12. Bd. str. 738.)

Působení Jos. Max. v. Liechtensterna, jejž Rakousko počítá mezi své vynikající muže, spadá již do let 1785. Z jeho prací, jež vyšly již na počátku válek osvobozovacích, sluší uvésti: Allgemeine Karte der österr. Monarchie, navrhl a kreslil J. M. v. Liechtenstern, 1:2,700.000, Vídeň 1795.

Die österr. Erbmonarchie nach ihrem Zustande unmittelbar nach dem Friedenschlusse von Lünwille, von J. M. v. Liechtenstern, 1:6,700.000, 1801.

Atlas des Österr. Kaiserthums, J. M. v. Liechtenstern, J. K. Kindermann, K. J. Kipferling. Vídeň 1805.

Der österr. Kaiserstaat nach seinem gegenwärtigen Zustande mit Benützung der zuverlässigsten astronomischen und geographischen Beobachtungen, vieles eigener Wahrnehmungen, Aufnahmen u. einer großen Anzahl handschriftlicher Nachrichten entworfen von Jos. Max. v. Liechtenstern etc., 1:660.000, Vídeň 1810, 30 rytých listů.

V Rakousko-Uhersku působili plodně záslužní mužové a vědecké společnosti k zdokonalení i speciální i odborné kartografie. Schrämbl r. 1805 zatlačil Homannovy Atlanty; práce v. Metzburga (Halič), Schulze (Österr. Ständskarte), Ludv. Schmidta, J. K. Kindermanna, Christ. Passy-ho (Morava), Lipszky-ho (Uhry), Kipferlinga, F. Kreybicha, Davida (Čechy), pluk. v. Tallona, Max. de Trauxe, G. Frieda, K. Schmidta jsou na tehdejší dobu vysoké úrovně.

sestrojena síť trojúhelníků od Kisteleku k Csursgu, a i v Haliči[3]) trojúhelníky založeny na tři vyměřené základny. Avšak kromě základny při Nov. Vídeň. Městě, jejíž konečné body byly převzaty, ostatních těchto prací nemohlo býti užito pro nedostatečnost přístrojů, jimiž byly vyměřovány, a generální štáb zařídil měření nových základních linií na Wellské pláni (Wellser Heide), u Budapešti[4]), Rábu, jež předcházelo novému triangulačnímu měření celé říše.[5])

Sestavení sítě trojúhelníků a jeho výpočet proveden byl v kalkulačním bureau (Kalkülbureau).

V r. 1811 triangulace v říši přerušena s odůvodněním, že by v Uhrách, Sedmihradsku a Haliči práce potrvala nejméně 5—6 let, za kterýžto čas by dosud draze pořízená triangulační znamení v dosud trojúhelníky pokrytých zemích nepohodou byly zničeny; kromě toho v letech 1812—1815 většina důstojníků triangulace

---

[3]) Roku 1772 obdržel P. Liesganig od vlády za úkol pořídit mapu Haliče. Mapa ta měla za základ síť astronomicko-trigonometrickou, topografické detaily byly zanášeny pomocí měřického stolu a kompasu v měřítku 1:72.000. Celé toto mapování bylo později ještě jednou podle téže methody provedeno štábem gen. ubytovatele pod vedením podpl. v. Seegera a situační podrobnosti vojenským způsobem zaneseny. Roku 1786 byla velká mapa Liesganigova (na 94 listech) zmenšena na rozkaz vlády na měřítko 1:288.000. Úsek Bukoviny však nebyl proveden Liesganigem, nýbrž změřen běžnou zeměměřickou methodou od kapit. Hory v. Otzellowitz. Roku 1824 vydal štáb gen. ubyt. nové zlepšené a opravené vydání této mapy, orientované podle poledníku lvovského.

(Mjr. Hartl, Die Projektionen der wichtigsten von k. k. Generalquartiermeisterstabe etc. herausgegebenen Kartenwerke. Mitteil. des k. k. Militärgeogr. Instituts, VI. Bd., 1886.)

[4]) Základna u Budapešti byla připravena, avšak pro nepříznivé poměry půdy (bahna) r. 1809 nebyla přímo změřena, nýbrž vypočtena pomocí trojúhelníků.

[5]) I. Přístroje užívané při astronomicko-geodetickém měření země v Rakousko-Uhersku na počátku XIX. stol. do r. 1829. Na počátku XIX. stol. užívalo se v Rakousko-Uhersku při astronomických měřeních k určení zeměpisné šířky malých pasážních strojů, reflekčního kruhu a zrcadlových sextantů. Bord-ovy Cercles répétiteur byly v oblibě. Dva malé chronometry Arnoldův a Holzmannův, dále dvojí polosekundové kyvadlové hodiny Fertbauerovy sloužily k měření času pro pozorování, prováděná vojenskými měřiči. Teprve r. 1829 přistupuje k dosavadním universální stroj Reichenbachův, větší pasážní stroj a Molyneuxovy astronomické kyvadlové hodiny.

II. Stroje geodetické a) stroje k měření základny: Do r. 1810 k tomu účelu používáno dřevěných tyčí, a měřeno „per contact". Tak měřil Liesganig u Vid. Nov. Města, na Moravském poli, r. 1772 tři základny v Haliči, důstojníci gen. štábu základny pro mapování v sev. Italii r. 1798—1805 u Padovy, Cima d'Olmo a Passariano. Na Welské pláni (Welser Heide) měřena základna r. 1806 témtéž způsobem. Na zkoušku zavedené měření u Budapešti r. 1807 železnými tyčemi se neosvědčilo. R. 1810 Voigtländer zhotovil nový přístroj (podle Delambrea) ze čtyř tyčí železných, dlouhých 2 stopy, jímž pak do r. 1829 měření prováděna, tak r. 1810 u Rábu a 1818 u Radauti.

b) přístroje k měření úhlů: P. Liesganig 1762 začal měření úhlů pomocí quadrantu o průměru 2½'. Na konci XVIII. stol. prováděna trigonometrická měření pomocí reflekčního kruhu, zrcadlového sextantu a theodolitu, na počátku XIX. stol. již Bordovým Cercles répétiteur. Té doby byly v užívání pro měření ta: Troughtonův sextant, 3 Troughtonovy theodolity, Adamův theodolit, Voigtländrův kvadrant, Dollondův theodolit, multiplikační kruh Lenoirův, Baumannův a Reichenbachův; později zatlačily repetiční theodolity Reichenbachovy a dílem i polytechn. ústavu vídeňského všechny dřívější přístroje.

III. Stroje nivelační. Výškové rozdíly jednotlivých bodů triangulace byly měřeny kvadrantem; až do konce XVIII. stol. měřeny výškovým kruhem theodolitu; r. 1821 víd. polytechn. ústav sestrojil nivelační stroj podle Reichenbacha. Kromě toho do r. 1829 užíváno i nivelačních strojů Lenoirova a Ertlova.

(Mitteil. des K. k. Milit.-geogr. Inst., Wien, 1884, Kalmár, Die bei der astron. geodät. Landesvermess. in Öst.-Ung. seit deren Beginn im Jahre 1762 verwendeten Instrumente.)

byla užita u zmobilisované armády, takže teprve zase v r. 1816 mohlo se začíti s triangulací pod vedením plukovníka Ludv. Aug. v. Fallona.

Z 8 mapovaných brigád o 64 mapérech, jimiž disponoval štáb gen. ubytovatele, byla polovice zaměstnána v Rakousích, ostatní pokračovali v revisi mapování v Čechách, aby byla zpracována západní hranice, kde starší snímky vyžadovaly nejvíce oprav. Brzy však vyšlo najevo, že staré snímky jsou tak dalece vadné, že je není možno pouze opravovati. Za užívání trigonometrické sítě roku 1808 počalo úplně nové mapování buď měřickými stolky nebo s použitím mapy katastrální v těch zemích, kde již tato byla pořízena. Roku 1818 byla zavedena všeobecná pozemková daň, k čemuž jako základ bylo nařízeno změření ploch všech pozemků. Měřítko katastru 1:2.880 bylo zmenšováno na jednoduché vojenské měřítko 1:28.800; pro snímky posic, plány a snímky okolí velkých měst bylo zvoleno dvojnásobné měřítko vojenské, 1:14.400.

Původně měla sloužiti za počáteční bod celého systému koordinát pro triangulaci věž svatoštěpánského kostela ve Vídni. Trigonometrická síť pro Horní a Dolní Rakousy, Salcbursko, Tyroly a část severozápadních Uher skutečně tak počítána.

Projekce Cassiniho[6]) použitá pro novou mapu, dovoluje libovolné rozšíření podél poledníku k jihu i severu, nikoli však k východu a západu.

Chyby této projekce uvnitř hranic říše byly značně zmenšeny použitím několika os místo jedné, zato však musily býti koordinaty z jednoho systemu do druhého přepočítány, což ovšem bylo jen prozatímní výpomocí. Pro jednotlivé země nebo skupiny zemí zvoleno bylo zvláštní východisko koordinát, jehož poledník a kolmice k němu tvořily osy. Z té příčiny na každý systém os promítána značně menší síť, a tím zmenšeny podstatně chyby Cassiniho koordinát.

Pro znázornění terénu při II. neboli Františkově mapování říše bylo užito šrafování s kolmým osvětlením, dle zásad saského hejt-

[6]) Cassini vzal za základ koordinát (zeměpisné délky a šířky) rovinu tangentiální s pařížskou hvězdárnou. Myslíme-li si zeměkouli otočenu o 90° tak, aby dřívější rovník se stal hlavním poledníkem, poly stanou se východem a západem, v nichž dřívější poledníky se protínají a svírají s hlavním poledníkem pravý úhel; z rovnoběžek stanou se křivky souběžné s hlavním poledníkem. Mapa může býti libovolně prodloužena k severu i k jihu, za to však nikoli k východu nebo západu, poněvadž jako válcové odvinutí znázorňuje nejvěrněji části, kde plášť válce stýká se s povrchem koule, tedy hlavní poledník a jeho nejbližší okolí. Rovnoběžky svírají s hlavním poledníkem pravé úhly, poledníky svírají navzájem tytéž úhly jako ve skutečnosti. Poledníky a rovnoběžky tvoří při projekci Cassiniho transcendentní linie, jejichž krátké úseky možno považovati za úseky kruhu nebo paraboly. Se vzdáleností od hlavního poledníku vzrůstá i poměr zvětšení, až při 90° dosahuje a $= -$; z toho důvodu nesmí mapa míti rozměry příliš protáhlé směrem k východu a západu. Vychází-li jakási linie z bodu, jenž je 500 km východněji nebo západněji od poledníku 1000 m dlouhého, bude linie ta v této projekci o 3·08 m zvětšena. Každý sférický trojúhelník utrpí podle své velkosti značné zkreslení, poněvadž pravoúhlé koordináty jednotlivých bodů na mapě neodpovídají sférickým vzdálenostem na kouli. Cassiniho koordináty odpovídají jen přibližně sférickým. Avšak při trigonometrickém vyměřování země, při kterém stačila menší přesnost, jen když úkol byl rychle proveden, bylo užití této methody zcela účelné. Proto jí užito také při měření říše gen. štábem, započatém r. 1806. Síť projekce Cassiniho nebyla vytažena ani na mapě Francie 1:86.400, ani na listech speciální mapy rakouské 1:144.000; označení stupňů bylo provedeno jen na okraji listů. (Hartl, Die Projektionen der wichtigsten vom k. k. Generalkvartiermeisterstabe etc. herausgegebenen Kartenwerke, Mitteil. des k. k. Milit.-geogr. Instituts, 1886.)

mana Lehmanna. V r. 1814 navrhl polní podmaršálek v. Richter v dobrozdání o zachování topografického bureau v Miláně i pro mapy lombardsko-benátského království použití kolmého osvětlení. Výsledek mnohostranné snahy a neúnavných prací štábu gen. ubytovatele, jež byly pouze osvobozovacími boji přerušeny, byla speciální mapa 1:144.000, nejstarší mapové dílo, které bylo vydáno štábem gen. ubytovatele a c. k. vojenským zeměpisným ústavem. Pro státy italské bylo zachováno zvětšené měřítko 1:86.400, aby bylo navázáno na Cassiniho mapu Francie.

Mapa každé jednotlivé korunní země tvořila uzavřený celek se samostatným titulem. To dalo podnět mínění, že mapy jednotlivých zemí dle sítě stupňové jsou samostatné a každá že má svůj samostatný střed, a že proto nelze mapy dvou nebo více zemí spojiti v jeden celek. Původně však byly všechny tyto zdánlivě samostatné mapy souvisle k sobě řaděny (1813) a očíslovány též běžnými čísly.[7]) V triangulačních protokolech také vždy se mluví jen o „topografické mapě Rakouské říše".

Měřítko staré speciální mapy, jež považovati nutno za válečnou mapu až za rok 1866, bylo s výjimkou italských území 1:144.000 a osvědčilo se jako velmi vyhovující svému účelu.[8]) Rozdíly úrovně jsou však ojedinělými údaji výškových čísel vyjádřeny jen velmi nedostatečně; použití vrstevnic objevuje se teprve při III. mapování říše.

Snad mapa žádné země nedala tolik práce, jako Uhry se sousedstvím, a to pro různorodost tamních národů a proto i pro různost psaní místních jmen. Dlouho považována mapa, zhotovená Joh. Christ. Müllerem r. 1709 pro tyto země za nejlepší, až předseda dvor. válečné rady polní maršálek hr. Lacy v r. 1769 dal provésti oberstwachtmistrem Ign. Müllerem mapu Uher v měř. 1:360.000 ve 12 listech; pěkné provedení této mapy daleko převyšovalo její správnost. Od té doby v Uhrách nastává čilejší kartografická činnost. Velká vojensko-hospodářská mapování Uher, Chorvatska-Slavonska a vojenské hranice pod vedením vynikajících důstojníků gen. štábu jako plukov. v. Neu a Fabrise, podpl. v. Motzela, Seegera,

[7]) Souvislá mapa všech zemí rakouské říše podle stavu 1806—1809 v desetinásobném vojenském měřítku 1:288.000 je pěkným výkonem štábu gen. ubytovatele, jež zužitkovala výsledky Josefinského měření, pozdějšího měření Jižního Německa (1795) a Západní Haliče (1801—1805). Mapa tato je zřejmě pokusem shrnouti nejlepší materiál mapovací v generální mapu celé říše, a měla asi býti rozšířena později na velkou část Střední Evropy. Nebereme-li v úvahu přehlednou mapu Liechtensternovu 1:660.000 z r. 1810, jež ovšem neměla možnosti použíti výše zmíněného materiálu, je ona mapa prvým jednotným znázorněním státu rakouského v tak vhodném měřítku, jako 1:288.000. Tato mapa na zkoušku provedená byla r. 1810 odevzdána do válečného archivu a zůstala utajena; snad určena pouze pro potřebu generálního štábu, takže nemohla působiti na rozvoj kartografie, tím spíše, že již dříve zvítězil názor, že při úřední mapě státu není možno dojíti k uspokojivým výsledkům bez podkladů astronomicko-geodetických.
Z 92 kreslených listů, zachovaných pouze v 1 exempláři, připadá 27 listů na Rakousko a 6 listů na jižní Německo; jen těchto 33 listů je provedeno. Mapa podává stav bývalé říše Rakouské po míru v Bratislavě (roku 1805) a obsahuje Čechy, Moravu, Slezsko, Horní, Dolní Rakousy, Salcbursko, Štýrsko, Korutany, Krajinu, Istrii, Uhry, Sedmihrady, Chorvatsko-Slavonsko, Východní a Západní Halič a Bukovinu s politickým rozdělením, což mapě dodává historické ceny. Přilehlé části Ruska, Polesí, je poněkud podrobněji provedeno než ostatní sousední země. (K. A. Kartenabt. B IX. a 31.)

[8]) Poněvadž měřítko 1:200.000 pro mnohé části bývalého Rakouska bylo příliš malé, měřítko 1:75.000 naproti tomu nutno považovati za příliš veliké, bylo pro nové mapy Rakouska navrhováno měřítko 1:150.000, tedy téměř stejné jako na starých oněch speciálních mapách (1:144.000).

Jennyho atd., spadají do let 1769—1785; výsledky však nebyly, jak již výše jsem se zmínil, veřejnosti přístupny. V l. 1784—1785 použil poruč. F. Geiger těchto mapování pro generální mapu Uher v 8 listech v měř. 1:360.000, která však také nebyla publikována a jen jako kresba zapadla v hlubinách archivu. O 5 let později vyšla ve Vídni generální mapa Uher, při níž použito astronomických pozorování Hella, Liesganiga, Mikoviny a j.; mapa ta navržena ředitelem cest Wussinem a dokončena Wenzelym, v měř. 1:1,500.000 ve 4 rytých listech. Později vyšel J. M. Korabinszkého Kapesní Atlas zobrazující Uhry v 60 listech, v. Reillyho list Uher, Kipferlingova mapa Horních a Dolních Uher v měř. 1:530.000 na 8 rytých listech, atd. Roku 1802 vyšel opět ve Vídni „Magyar Atlas az Magyar, Horvát es Tót Országók etc. od Göröga, sestavený z 64 listů map komitátů, pořízených polními měřiči; ačkoli má pěkné provedení, přece pro nedostatek vzájemného souhlasu nepodává náležitého obrazu země. Úplná, na nejnovějších a nejpřesnějších pomůckách, na astronomických určeních založená mapa Uher, Chorvatska-Slavonska, vojenské hranice a Sedmihrad byla dílem obristwachtmeistra Joh. Lipszky v. Szedlicsna, znázornění to, jež daleko vše překonalo, co dosud bylo zde vykonáno. Práce věnována palatinovi arc. Josefovi, vyšla v devíti listech, rytých do mědi v Budapešti r. 1806 pod názvem: „Mappa Generalis Regni Hungariae partiumque adnexarum Croatiae, Slavoniae et Confiniorum Militarium Magni item principatus Transsylvaniae geometricis partium dimensionibus recentissimisque astronomicis observationibus superstructa etc. 1:480.000[9]), spolu vydán seznam všech měst a míst podle různých v těchto zemích běžných pojmenování, Buda 1808. Tabula Generalis, přehledný list k mapě vydán teprve r. 1810. Dílo Lipszkého těšilo se velké oblibě, zejména cenil tuto mapu Napoleon a se zálibou jí v r. 1809 používal. Bacler d' Albe píše z Schönbrunu 19. června do Paříže:

[9]) Mapa provedená v Murdochově projekci a na základě Liesganigova měření stupňového. P. Liesganig provedl měření základny u Víd. Nov. Města a na Moravském Poli, a sestrojil síť trojúhelníků od Brna do Varaždína. R. 1769 vyměřoval síť trojúhelníkovou, při níž byla měřena základna u Kisteleku, a r. 1772 prováděl triangulaci k mapování Haliče, spočívající na 3 měřených základnách. Těchto měření, jakož i spolehlivých astronomických pozorování, bylo užito při mapě Uher. Za pevné body byla pokládána místa s hvězdárnou, jako Buda, Jager, Trnava a j., jejichž geografická šířka a délka byly přesně určeny. Starší určení míst, provedená Mikovinym a Hellem, byla pojata do mapy, a k tomu zejména výsledky měření adjunktem budapeštské hvězdárny, D. Bogdanichem, jenž podnikal celé výpravy k tomu cíli; po smrti Bogdanichově konečně pozorování vedená samým autorem mapy. Krom použití měření jednotlivých komitátů a území pracoval Lipszky na základě as 600 částečných měření, sebraných nemalou péčí a značným nákladem, detaily mapy v jednotném měřítku a tento návrh zaslal komitátům k doplnění a opravě. V. Zach, ředitel gothajské hvězdárny, píše r. 1806 o této práci: „k větší úplnosti mapy jest si pouze přáti, aby tato byla ve větším měřítku provedena, a úředním triangulováním, jakož i astronomickými pozorováními pomocí zrcadlového sextantu, úplného kruhu (Vollkreis) a chronometru ve své přesnosti zdokonalena". (Allg. Geogr. Ephemeriden a Monatl. Corresp., 8. sv., str. 234.) Jan (Jos.) Lipszky již od r. 1784, počátku to své služby, záslužně pracoval na geografii Uher. Jako účastník při vojenském mapování Uher a při pracích na úpravu daní r. 1785 měl možnost zemi dobře seznati; pro své astronomické a matematické znalosti byl k pracím podobným velmi způsobilý. Narodil se r. 1766 v Sedličné u Trenčína, r. 1784 „ex propriis" zařaděn k 4. husarskému pluku, r. 1788 byl podporučíkem, r. 1794 nadporučíkem, 1799 stal se second-rytmistrem, r. 1805 byl při uherském povstání, r. 1807 jako major přeložen od husarského pluku Kienmayer č. 8. k Frimontským husarům č. 9., r. 1811 jako nadpočetný plukovník při 2. husarském pluku arcivévody Josefa, žil ve výslužbě v Sedličné, kde r. 1826 zemřel. (K. A. Standes-Akten.)

„Sa Majesté se servent habituellement du Lipszky original, de préférence a toute autre chose.“[10]) Jak těžko bylo tehdá Francouzům opatřiti si dobré rakouské topografické mapy, dokazuje výrok francouzského generála Bonne'a, jenž podává zprávu do Dépôt de la Guerre, že, jak skutečnost ukazuje, je snáze země rakouské si podmaniti než získati jejich mapy.

Značné zásluhy získalo si Rakousko o mapování italských států. Již r. 1788 pověřen milánský astronom Oriani přesnym měřením základny při Ticinu u Sommy, na níž se měla opírati celá trojúhelníková síť Lombardie. Toto měření základny, s nímž se mělo též spojiti měření poledníkového stupně, bylo ještě téhož roku skončeno; měření trojúhelníků dokončeno r. 1791. Na to bylo započato se sestavením mapy v měř. 1:86.400. Když r. 1796 již 7 listů dokončeno, musila býti další práce zastavena pro nastalé válečné poměry. Po zřízení cisalpinské republiky Napoleonem I. r. 1800, založili Francouzové v Miláně válečné ministerstvo pod názvem: „Dipartimento della guerra. K němu bylo přičleněno Deposito della Guerra, podobné pařížskému Dépôt de la Guerre, kde měly býti sebrány a opatrovány mapy, plány a topografický materiál. V závislosti na tomto depositu byl zřízen r. 1801 sbor vojenských topografů, jenž měl za úkol triangulace a detailní mapování republiky, jakož i zhotovování plánů; kromě toho i péče o popis vojenských posic a strategicky významných linií. Kresbu a rytí map provádělo válečné depôt. Po zabrání král. Lombardsko-benátského roku 1814 Rakouskem provádělo topografické snímky dále toto Depósito della Guerra, přejmenované na J. R. Istituto geografico militare, pod vrchním vedením c. k. štábu gen. ubytovatele. Po skončení topografických prací v Lombardsko-benátském království i v knížectví Parmy, Modeny a Luccy v r. 1839 byl tento geografický ústav z Milána přeložen do Vídně, spojen s topografickým oddělením štábu generál. ubytovatele a nazván c. k. vojenským zeměpisným ústavem.

Republika benátská chovala, přes bohaté své poklady kartografického materiálu, z důvodu bezpečnosti státu k podnikům mapovacím zamítavé stanovisko. Teprve když mírem campoformijským r. 1797 dostalo se Benátsko pod moc Rakouska, bylo toto, nyní vévodství, c. k. štábem gen. ubyt. pod vedením polního maršálka, gen. ubytovatele italské armády Antonína v. Zacha v letech 1801—1805 astronomicko-trigonometricky změřeno a v jednoduchém voj. měřítku 1: 28.800 topograficky zmapováno. 120 původních sekcí, se 120 listy kopií a 330 archy popisu uloženy ve válečném archivu vídeňském.

V míru bratislavském r. 1805 připadly Benátky Francii, mírem pařížským r. 1814 postoupeny opět Rakousku a spojeny s ostatním italským územím v království Lombardsko-benátské.

S mapou námořní a pobřežní Jaderského moře bylo počato již pod francouzskou vládou milánským geografickým ústavem s nemalým zápalem a značným nákladem; mapa dokončena byla r. 1821.[11])

Mapa tato byla po 40 let jedinou pomůckou plavby po Adrii.

Roku 1810 navrhl polní maršálek Radecký, aby zrušeno bylo tajné uschovávání úředních map, jakož i zákaz je veřejně pro-

[10]) Berthaut, Les Ing. Géogr. Milit., 1902, I. sv.

[11]) Carta di Cabottaggio del Mare Adriatico disegnata ed incisa sotto la direzione dell' J. R. Stato Maggiore Generale nell' J. R. Istituto geografico militare di Milano, 1822—1824. 1:175.000, 27 rytých listů s 1 svazkem.

dávati. V návrhu svém vyjadřuje se těmito výstižnými slovy: „V kulturních evropských státech, jež projeli cestovatelé všeho druhu všemi směry, nemůže zůstati nepřátelskému veliteli utajeno nic, co má jakoukoli vojenskou důležitost. Existují-li mapy takových zemí, slouží nepříteli stejně jako nám; chceme-li však této výhody zbaviti nepřítele, zbavíme jí i sebe. Kreslené mapy jsou sice v rukou našich vrchních velitelů, avšak ostatní důstojníci z toho nic nemají, ač právě ti by jich nejvíce potřebovali."

V r. 1810 vydána byla mapa vévodství Salcburského[12]), c. k. štábem generál. ubytovatele v r. 1806—1807 ve spojení s Rakouskem astronomicko-trigonometricky vyměřeného, topograficky zmapovaného, redukovaného a kresleného v měř. 1:144.000, 15 listů, jež doplňovány opravami až do r. 1877. Toto dílo zahájilo řadu speciálních map, spočívajících na Františkově mapování, o němž jsme se výše zmínili. Roku 1813 vyšly mapy vévodství nad Enží a pod Enží ve stejném měřítku, ve 30 listech. Další vydávání válkami přerušeno a pokračovalo se v něm až do r. 1869. Pouze Uhry a Halič nebyly dokončeny, poněvadž zatím bylo započato se speciální mapou v měřítku 1:75.000.

Od r. 1790—1850 neměl rakouský generální štáb jiného úkolu, než zpracování map k čistě vojenským účelům, a teprve r. 1851 nastal čas, kdy mapy také ostatním požadavkům měly učiniti zadost.

Topografické oddělení štábu gen. ubytovatele (dnes mapové oddělení válečného archivu) mělo do r. 1801 za úkol zhotovovati mapy a plány pro velící generály. Od r. 1806 byla založena arcivév. Karlem mědirytecká škola při topografickém oddělení pod vedením Ponheimera, jež měla pečovati o dorost mědirytců.

Ve 4. posch. válečné budovy byl zařízen zvláštní kreslířský sál, kde důstojníci a kadeti byli zaměstnáni; později tam též pracovali chovanci kadetky Vídeňského Nového Města (Tereziánská vojen. akademie) jakož i zruční kresliči dělostřeleckého sboru (Bombardierkorps). Mapové oddělení, jež tehdá z části mělo obor působnosti pozdějšího vojenského zeměpisného ústavu a kanceláře pro popis zemí, vypracovalo se na prvý vojenskotopografický ústav v Rakousku a zachovalo si toto přední místo až do r. 1815, kdy převzat byl milánský zeměpisný ústav.

Tento topografický ústav, k němuž později, po vynalezení litografie Sennefelderem, se připojil i ústav litografický, vydal do r. 1813 tyto mědirytiny:

Mapu zemí při Enži 1787 1:86.400, 12 listů.
Záp. Halič 1808—1811 1:172.800, 12 listů.
Záp. Halič 1:288.000, 16 listů.
Valašsko, gener. mapa 1811—1812, 1:576.000, 4 listy.
Solnohrady 1811—1813 1:144.000, 25 listů.
Mapu velkovév. Rak. při Enži 1813 1:144.000, 30 listů.

S dokončením trigonometrických měření na sklonku r. 1812 byl také dokončen popis zemí celé říše a sebrán a uspořádán s plány i písemnými doklady. Tato cenná a veliká díla měla, v budoucnu

[12]) Karte des Herzogthums Salzburg und Fürstenthum Berchtesgaden unter Franz dem Ersten, Kaiser v. Österreich, angeordnet durch den Generalissimus E. H. Karl, eingeleitet durch den G. F. W. M. Mayer v. Heldensfeld, ausgeführt durch des Generalquartiermeisterstabs Obersten v. Petrich 1807—1808, 1 : 28.800, 69 kresl. listů a 5 sv. popisu. Francouzský Ing. geograf. de Castres píše 1810 o ní: „Jest to skvostné dílo, jež během poslední zimy bylo provedeno, při němž Rakousko vynaložilo veškeru péči, aby ukázalo rozmach svého talentu."

v stručném přehledu zpracovaná, sloužiti velícím generálům, důstojníkům štábu gen. ubytovatele v poli za vojenskozeměpisné příručky říše. Zpráva gen. maj. Richtra v. Binnenthal, podaná dvorní válečné radě 11. února 1813, shrnuje projektované práce gen. štábu pro příští rok takto: Sbírka vojenských zpráv o cizích státech vzrostla v celý ústav, jak to bylo již dávno žádoucno. O francouzských a spojeneckých armádách jsou údaje právě srovnány tak, že každá ohlášená změna může býti do nejmenších podrobností stavu a organisace sledována. Sbírka o ruských armádách blíží se podobně dokončení. K tomuto ústavu při vypuknutí nějaké války může se připojiti vše, co pro velící generály musí býti z nepřátelských plánů a výzbroje důležito. Na zpracování vojenských pochodových cest klade se největší váha. Tomuto oddělení třeba ještě dokončiti výpis z hotových popisů zemí všeho toho, co má význam pro pohyb oddílů, co se týče stavu mostů a silnic, jakož i ubytovací možnosti všech osad k usnadnění všech vojenských pohybů a dislokací.

Při zpracování popisu zemí jako příručky vojenského zeměpisu, jde o to, srovnati výtahy z popisů v snadný přehled a sebrati všechna data, na něž při popisu nemohl býti vzat zřetel, jako — příkladně — všechny statistické údaje o zemědělství, majetkových poměrech, průmyslu, obyvatelstvu atd., jichž znalost má pro velícího generála a pro řídícího důstojníka štábu generálního ubytovatele s vojenského hlediska skutečnou cenu.

Celkové přehledy zemí byly dříve upravovány téměř výhradně z topografického popisu jen na základě map a plánů, jež byly po ruce, aniž byla země ve skutečnosti prozkoumána. Později býval k povšechnému přehledu každé země připojen i dějepisný dodatek, jenž nepodával ani tak válečné dějiny jako posouzení daných dispositic, neboť jen toto vlastně bylo s vojenského hlediska poučné.

Z topografie země mělo se uváděti jen to, co bylo možno zakresliti do map a přece bylo nutno pro správné dedukce vojenských úvah.

Pro hlavní přehled každé země byla přiložena kostra listu v měř. 1 : 432.000 (1/15 vojensk. měřítka). Přehled znázorňoval hlavní cesty, silnice, řeky, jezera a bažiny větších rozměrů, a hlavní horská pásma. Do něho zakreslovány byly operační linie, nejvýhodnější posice pro vlastní vojska i pro nepřítele, nejlepší strategická postavení, nejpříhodnější přechody přes řeky, horská pásma, a konečně existující opevněná místa.[13])

(Budoucně dále.)

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Z kroniky Válečné školy.

Kronika Válečné školy, našeho nejvyššího vojenského učiliště, školy generálního štábu a velitelů vyšších jednotek, byla obohacena v poslední době novými listy významných a památných dnů. Po návštěvě prvního presidenta republiky, po opětovaných návštěvách ministra národní obrany, náčelníka hlavního štábu a generálního inspektora branné moci, po odchodu prvního, Štefánikova ročníku mladých důstojníků generálního štábu — velevýznamná a nezapomenutelná návštěva vítěze ze světové války a odchod nových padesáti dů-

[13]) Belehrung für die Verfassung der milit. Landesbeschreibung ad Pr. N° 49., 1830.

stojníků generálního štábu naší, československé provenience, do služby, která podle známých slov zkušeného praktika je nejtěžším řemeslem na světě.

Zdá se býti jen přirozené a logické, že nejslavnější z učitelů vysoké válečné školy v Paříži, přímý vychovatel celé generace důstojníků francouzského generálního štábu, navštívil při svém zájezdu do Československa mladší sestru slavné tradiční školy francouzské; a přece, uvážíme-li výjimečný, mezinárodní význam maršálovy cesty do severní a střední Evropy, vynikne teprve zplna, jaké cti a jaké posily dostalo se jeho návštěvou naší pražské Válečné škole.

Co tu bylo očekávání, předpokladů a dohadů, jakým asi dojmem bude působiti největší vojevůdce dnešní doby, neúprosný a neomylný vítěz nad strašným Ludendorffem, ztělesňujícím všechen ten úděsný militaristický stroj předválečného a válečného Německa, postrachu Evropy a kultury. Přišel, zahleděl se zkoumavým, celou tíhu odpovědnosti zrcadlícím zrakem, na sedmdesát mladých hlav před sebou, promluvil — a objevil se nám tak, jak jsme si ho představovali podle líčení očitých svědků, kteří ho sledovali po celé jeho životní dráze, v skryté, odříkavé a oddané práci vychovatele a učitele, i v plném jasu suverenního, za vše odpovědného vůdcovství v největší válce dějin, ve chvílích v této válce nejkritičtějších a nejtěžších. Dal si představiti učitelský sbor, vyslechl uvítací proslov velitele školy a pak promluvil svoji jedinou větu odpovědi, jedinou větu, v níž však byl celý Foch, tak jak jej líčí pamětníci jeho učitelování v Paříži: „Mluvíval bez gest, autoritativně a přesvědčivě, hlasem těžkým a drsným, poněkud monotonním, prodlužuje své věty, aby zachytil a vyjádřil všechny okliky a stopy přísného myšlenkového pochodu, dovolávaje se vždy logiky, uchyluje se rád i k výrazům řeči matematiků, často těžko sledovatelný ve svých vývodech — tak byl jeho výklad bohatý myšlenkami —, avšak udržuje vždy pozornost posluchačů pronikavým pohledem, právě tak jako svým přízvukem otevřenosti a upřímnosti...“

„Děkuji Vám, milý plukovníku, za Vaše přivítání, a chci jen zdůrazniti před mladými důstojníky generálního štábu, jak je nezbytné, aby nepřestávali na tom, co viděli a poznali v minulé válce — i když toho bylo a je mnoho a různého —, jak je nezbytné, aby sledovali vývoj techniky a průmyslu a jeho tendence, jak je nezbytné, aby si vypěstovali a uchovali intelektuální pružnost, mohu-li tak říci, mozkové svalstvo, jež jim umožní, aby, až přijde čas, dovedli čeliti novým vynálezům, novým zbraním, novým situacím... à des découvertes nouvelles, à des armes nouvelles, à des situations nouvelles...“ — tak asi vyzněla ta jediná, prodloužená Fochovská věta, na kterou ti, kdo ji poslouchali, nezapomenou nikdy. To tedy je ten velký voják, velký člověk, velký učitel: velkorysý a pádný a přece ne strohý, suverenní a vladařský máchnutím ruky i tonem, a přece ne nadutý a velikášský, jedním slovem velký a prostý muž a člověk, pravý opak těch maršálků a generálů dynastického militaristického systému bývalých ústředních mocností... Ano, tak a nejinak jsme si ho představovali ve svých nejjasnějších a nejvděčnějších chvílích. Odešel a zanechal v duši nevyhladitelnou vzpomínku na cosi velkého, širého, poctivého a silného — a nově promovaným důstojníkům generálního štábu ročníku 1923 jméno ročníku maršála Foche, o něž ho požádali před odchodem ústy svého starešiny.

A kronikáři nezbývá, než ještě zaznamenat věrně proslovy velitele školy a starešiny ročníku, které také budou moci jednou sloužiti za doklad myšlení a ducha na pražské Válečné škole v prvních, nejvýznamnějších letech jejího života....

Proslov velitele školy: „Pane maršále, pokládám si za čest představiti Vám důstojníky obou ročníků československé Válečné školy.

Účastnivše se války, a to z největší části v legiích francouzské, ruské a italské, přišli sem, aby se věnovali práci, která z nich vytvoří vzdělané a zběhlé důstojníky generálního štábu, jichž má mladá československá armáda nejvíce potřebí.

Vzdělávají se podle ideí a metod francouzských, to znamená, podle ideí a metod, kterým jste Vy sám, pane maršále, učil nás, a jejichž eklatantní pravdivost ukázala Veliká válka.

I oni jsou tedy do jisté míry Vašimi žáky — dobrými žáky — a jsou na to právem hrdi.

Pozdravují ve Vás, pane maršále, představitele Francie — té Francie, kterou milují téměř tak jako svou vlast: pozdravují ve Vás současně velikého vůdce, jenž, veda dohodové armády k vítězství, osvobodil i jejich vlast od staletého jha.

Žádali mne, abych Vám tlumočil jejich vděčnost a oddanost a abych Vám poděkoval zcela zvláště za ono znamení zájmu a sympatie, které jim projevujete, věnuje jim dnes několik, žel příliš krátkých, avšak nezapomenutelných chvil.“

Proslov starešiny druhého ročníku: „Pane maršále, vrátíme se vbrzku do řad své mladé armády,která je ještě v plném období organisace.

Jsme šťastni, že jsme byli zde vycvičeni podle doktriny, která byla posvěcena vítěznou armádou. Jsme povinni velkou vděčností ušlechtilému národu francouzskému, jenž nám usnadňuje pochopiti tuto doktrinu, posílaje nám za učitele důstojníky, kteří byli Vašimi přímými žáky.

Proto právě pokládám si za čest žádati Vás, pane maršále, abyste dal své slavné jméno našemu ročníku."

*

S čestným přídomkem „ročník maršála Foche", propůjčeným jim v památný den 15. května 1923, odešli tedy noví důstojníci generálního štábu z Válečné školy. Po příkladu loňského ročníku Štefánikova rozloučili se také oni v poslední den výstupních zkoušek s učitelským sborem školy i spolu navzájem na přátelském večeru v Obecním domě města Prahy dne 26. července 1923, kde jim byli vzácnými hosty ministr národní obrany Udržal, náčelník hlavního štábu generál Mittelhausser, zemský vojenský velitel v Praze generál Syrový, oba zástupci náčelníka hlavního štábu generálové Voženílek a Faucher, a j. V průběhu večera, který byl zahájen dekorací podplukovníka francouzského generálního štábu Martin-Prévela, učitele všeobecné taktiky na pražské Válečné škole v letech 1920-23, jemuž odevzdal ministr národní obrany jménem presidenta republiky československý válečný kříž, byly proneseny přípitky generálem Mittelhausserem, ministrem Udržalem, velitelem Válečné školy plukovníkem Jametem, stařešinou odcházejícího ročníku podplukovníkem Svátkem a zahraničním hospitantem ročníku plukovníkem litevské armády Ladygou; tenorem všech těchto přípitků a zároveň devisou, s níž absolventi ročníku Fochova odcházejí na svá nová působiště, bylo konstatování a radostné akceptování faktu a výzvy, že slavné jméno, jež ročník nese, není proň jen výjimečným vyznamenáním a ctí, nýbrž i závazkem, že jeho příslušníci budou na své vojenské dráze vždy věrni tomu, čeho je toto jméno personifikací — intensivní, neustávající p r á c i intelektuální i volní, která má jediný důvod: oddanost národnímu ideálu, a jediný cíl: být mu neselhávající záštitou ve chvíli, kdy jde o jeho obranu nebo i bytí. S touto devisou odcházejí noví důstojníci generálního štábu na svá odpovědná místa; v jejím jméně pozdravujeme je i jejich budoucnost.

JN.

Armádní závody.*)

(29. července až 5. srpna 1923.)

I.

Závody nejsou novým prvkem v rámci soustavy naší vojenské výchovy a výcviku, dík novým metodám branné přípravy, jak se dnes obecně vytvářejí, a — u nás — zejména dík vlivu, který mělo Sokolství a celá naše vyspělá občanská výchova tělesná na strukturu organisace naší branné moci. Legie používaly tělocvičných závodů jako prostředku vnitřního vzpružení i vnější propagace; jejich veřejná vystoupení, jež pak vyvrcholila v účasti československé na velkém meetingu spojeneckých vojsk v Římě 1919, jsou základnou tradice této cenné výchovné složky u nás.

Předpis pro tělesnou výchovu ukládá v rámci útvarů pravidelné závody, povinné pro každého. K nim přistupovaly dříve obvyklé závody střelecké a jezdecké, pak odborné závody v útvarech ženijních, leteckých a pod. V některých divisích, jež byly s to, aby uspořádaly veřejná divisní vystoupení, podařilo se provésti i tělocvičné závody v tomto širším rámci.

Letošní armádní závody byly syntesou všech těchto podniků, jež byly doplněny a uspořádány ve všestrannou vojenskou soutěž se soustavou postupných závodů vylučovacích v rámci praporů nebo pluků, posádek, pak v divisích, resp. brigádách, po případě i mezi divisemi, které daly závěrečným závodům armádním bezpečnou širokou basi skutečné účasti celé branné moci ve všech jejích složkách a jedincích a vysokou úroveň. V této široké koncepci a soustavnosti je také jistá původnost našich závodů vůči podobným podnikům v armádách cizích.

Svou povahou byly závody skutečně vojenské. Velmi těsně se prolínaly — tak jak tomu ve výcviku — výkony odborně vojenské a výkony všeobecné tělesné zdatnosti. I poslední však nesly pečeť specifického přizpůsobení tělesné výchovy vojenským úkolům a přinášely nové výrazné prvky vojenské. Do skupiny odborných závodů vojenských patřily i závody ve střelbě (v podstatě závod pěšího vojska), závody v jízdě koňmo, v nichž družilo se k jezdectvu vozatajstvo a dělo-

*) Viz pozn. VR. č. 6., str. 297.

střelectvo, závody dělostřelecké, cyklistů, letectva a ženijního vojska. Skupina druhá, závodů tělocvičných a sportovních, byla rozdělena na závody v lehké a těžké athletice, v tělocviku, v plování, v šermu a ve hrách (kopané a házené).

Účel závodů byl několikerý. Především výchovný: mají působiti k zvýšení a povzbuzení (je-li třeba i k probuzení) přirozené soutěživosti, vypěstovávati vůli a energii, aby výsledkem byly skutečně maximální a co nejdokonalejší výkony. O významu závodů v tomto směru není sporu. Používají jedné z hlavních sil lidské vůle k pokroku, zesilujíce ji a pomáhajíce do krajnosti vystupňovávati výsledky lidské činnosti. Jsou národy, jež vypracovaly soutěživost v typickou vlastnost, takže její vliv dává pečeť všem oborům jejich činnosti — nikoliv na neprospěch. Též u nás má výchova soutěživosti nejen úzký smysl vojenský nebo sportovní, ona znamená více, pro jedince i pro národní celek. Mimo to jsou závody pro vojenskou správu měřítkem dosažených výsledků v typických výkonech odborných i všeobecných tělesných, tedy měřítkem intensity odborného výcviku i fysické kultury. Nejde jen o vrcholné výsledky, ale o celý řetěz výsledků všech jedinců a složek v závodech zúčastněných, které podávají průměrné maximum dosažené výkonnosti. Tyto výsledky jsou vedle jiných pozorování pomůckou pro srovnání práce v rozmanitých oblastech a útvarech, po případě pro srovnání vlivů, které tuto práci podporují nebo mařÍ. A nelze pominouti ani propagačního významu závodů. Při povaze našeho politického myšlení, jak se vyvinulo před převratem, potřebuje naše branná moc více než jinde získávati porozumění pro své úkoly a pro svou práci. Závody jsou i pro laika velmi názorným předvedením metod branné přípravy i jejích výsledků a získávají i ovzduším kypivé energie, které kolem sebe vytvářejí.

Třeba uvážit, na kolik bylo dosaženo těchto úkolů. Není pochybnosti, že závody vyvolaly v periodě svého průběhu od útvarů až do závěru v Praze skutečně silnou vlnu zvýšené soutěživosti, nejen o primát jednotlivců samotných, ale o primát útvarů a vyšších organisací, spolupůsobíce značně na vzrůst vnitřní jejich solidarity a zcelenosti. Nemá-li však tento vliv býti dočasným, je třeba, aby byl stále oživován jak v útvarech, tak v jednotlivcích, v nichž byl povzbuzen. Je třeba, aby závody se staly stálou institucí, s tradicí a dobrým zvukem, aby vítězství v nich získaná měla trvalý význam a přitažlivost. Podobně je tomu v druhém směru. Byly zjištěny určité výsledky. Ale ke zvýšení jejich názornosti je třeba je srovnávati v řadě postupujících období, jež osvětlí zákonitost určitých vývojových linií a sílu vnějších vlivů i účinnost použitých method výcvičných a výchovných. Co do věci propagace je nutno s jistým neuspokojením konstatovati, že závěrečné závody sice velmi názorně ilustrovaly práci našeho vojska, ale že neměly komu ji ukazovati, protože zájem pražského občanstva byl ku podivu malý. Byl přímo protikladem tomu zájmu, kterému se těšily vylučovací závody v řadě posádek venkovských a nebylo lépe ani v závěrečný den týdne, když byla žurnalistika závodům věnovala skutečně význačnou pozornost a velmi vřele ocenila jejich význam. Je těžko hledati příčiny pouze v rázu roční doby, v níž se armádní závody konaly, nebo v nedostatečné informovanosti; jsou hlouběji, v malém zájmu o podniky, jež nelákají svou efektností nebo módností. I tu musí tradice přinésti nápravu.

Závody při svém rozsahu rozvinuly se široce i časovým i místním uspořádáním. Potrvaly přes týden, od soboty až do následující neděle, kdy byly uzavřeny několika hromadnými vystoupeními nezávodními. A konaly se, mimo dlouhé závody v terénu, současně na Stadioně i na Výstavišti, na Vltavě i v tělocvičně pražského Sokola, v Kobylisích i na cvičišti u Břevnova. Ústřední pořadatelství mělo oddělení pro tělesnou výchovu výchovného odboru při hlavním štábu, závody odborné organisovala si věcně příslušná odborná oddělení MNO. Průběh byl hladký. Jisté nedostatky nutno přičísti na vrub novosti a složitosti podniku. Ve mnohém byly vodítkem zkušenosti získané zejména při závodech sokolských, které jsou blízky armádním počtem svých účastníků. Snaha po přehlednosti závodů vedla k rozptýlení i těch soutěží, které byly sjednoceny na Stadioně, což bylo jistě též z příčin nevalné návštěvy občanské. V některých momentech bylo méně tvrdého pořádku mezi závodníky, než vyžaduje závod vojenský. Ale nutno přiznati, že v závěrečných dnech to vše bylo vymýceno, takže svým rušným spádem a ladným pořádkem poskytovaly pěkný obraz. Knížka, obsahující „pořad, rozsah a řády" závodů bude nejen dokumentem, ale velmi cennou systematickou příručkou pro pořádání všech druhů závodů, jež skládaly závody branné moci a může postupně tyto řády skutečně normalisovati pro závody vojenské i občanské.

V závěru tedy lze říci: závody byly podnikem kladným. Bylo by v zájmu věci, aby si vytvořily tradiční místo v soustavě naší vojenské výchovy po boku polních cvičení. Bude jistě možno upraviti dobu jejich pořádání a způsob jejich obeslání tak, aby nerušily průběh výcviku v útvarech. Budou-li se považovati skutečně za měřítko výsledků pravidelného výcviku — a tím přece mají býti — pak

nemohou přípravy k nim býti jemu na úkor. Tím méně, čím více prvků technicky vojenských bude do nich vneseno.

II.

Povšechné úvahy doplníme poznámkami o průběhu jednotlivých závodů. Závody ve střelbě byly přirozeně z vlastních vojenských závodů počtem účastníků nejrozsáhlejší. Obsahovaly především tři závody kombinované: v chůzi nebo běhu v hlídkové výzbroji na 10 km (ve skutečnosti 12·6 km), v jízdě na kole v hlídkové výzbroji na 15 km, v jízdě na koni v polní výzbroji na 30 km, vždy s překážkami podle povahy závodu, a se střelbou na střelnici na závodní dráze ležící. Zde tedy se podmínky nejvíce blížily požadavkům bojové služby. Výsledky jak v závodech vylučovacích, tak v závěrečných pražských jsou pěkné. V prvním závodu startovalo 37 závodníků a všichni vyhověli podmínkám: došli, překonali překážky, střídali. Vítěz prošel trať v čase 1 hod. 30 min. 57 vteř. a získal 75 bodů za střelbu. V druhém závodě vyhovělo ze 12 závodníků 11, vítěz dojel za 1 hod. 10 min. 25 vteř. a získal za střelbu 30 bodů, v třetím pak z 15 startujících (jezdci a vozatajci) vyhovělo 12, vítěz dojel v čase 2 hod. 2 min., a získal za střelbu 40, za zkoušku stavu koně 89 bodů. Závodů mužstva ve střelbě z pušky zúčastnilo se 82 střelců; výsledky v poměrů k loňským závodům, při nichž se střílelo na tytéž cíle ze stejné vzdálenosti, asi o 20% lepší svědčí o zvýšené intensitě střeleckého výcviku a jistě i o zlepšených jeho podmínkách. Výsledky střelby rotmistrů a důstojníků byly přirozeně lepší výsledků mužstva a také lepší výsledků závodů loňských téměř o 10% bodů. Účast značná: 128 důstojníků, 98 rotmistrů, podobně též ve střelbě z pistole: 105 důstojníků a 75 rotmistrů. K těmto soutěžím družil se závod mužstva ve vrhání ručními granáty, který obsahoval vrh stoje, kleče a leže na dálku, o jistotu cílení a rychlost vrhání. Maximální vzdálenosti (při vrhu stoje 70 m, kleče 45 m a leže 30 m) byly skutečně těžkou podmínkou, přece však výsledky nezklamaly očekávání. Bylo zajímavo, že krátké vzdálenosti pro vrh leže byly pak šmahem přehazovány. Startovalo 38 závodníků, šli do soutěže s pozoruhodnou vervou a osvědčili krásnou jistotu cílení. Novými byly závody družstev ve střelbě z těžkého i lehkého kulometu, první na 1000—1200 kroků, druhý na 400—500 kroků. Oceňovalo se: počet zásahů, počet figur, čas a spotřeba střeliva; střelec a nabíječ se vystřídávali. Důležitost obou závodů byla vyjádřena zřízením putovních cen, jež letos získala družstva ppl. č. 19 a ppl. č. 34. Závodilo v obou soutěžích po 15 družstvech (pěší divise, horské brigády, voj. akademie). Celkem lze říci, že úroveň závodů střeleckých plně uspokojila; mnoho jistě letos získaly zařazením do širokého rámce všeobecných závodů, který vnesl duch větší úpornosti a svěžesti.

Závody v jízdě na koni měly v čele těžký a složitý závod důstojníků, military, který obsahoval úvodní a závěrečnou zkoušku dresury, jízdu na 52 km a skok. Ze 14 startujících odpadlo při „Jízdě terénem“ 6. V tomto závodě se do krajnosti kombinovala zdatnost jezdců s vlastnostmi koní a také jeho význam je oceněn putovní cenou, kterou získal letos 10. jezd. pluk. Je to Myslbekův sv. Václav. V jeu de barre závodilo 20 rotmistrů jezdectva, dělostřelectva a vozatajstva, ve skoku důstojníků do výše 6 závodníků (vítěz dosáhl výše 160 cm). Mužstvo závodilo ve hloučcích v jízdě na dráze asi 1000 kroků se 6 překážkami do 1 m výšky a 3 m šířky. Oceňoval se čas a souhra hloučku, z 15 vyhovělo podmínkám 12 hloučků. Nejlepší čas 1 min. 33 vt.

Závody dělostřelectva byly závody opravdu odborné. Závody v míření provedeny ve dvou kategoriích, mířičů a dělovodů, podle ráží. V jednotlivých skupinách závodilo 12—16 závodníků, práce všech byla podivuhodně rychlá a časové rozdíly přes $^1/_{10}$ sek. Eliminace chyb, pokud záleží od mířiče, byla u těchto závodníků ideální. Závody v jízdě šestispřežní, které se konaly rovněž ve dvou skupinách, lehkého a hrubého dělostřelectva, dokumentovaly dobře rostoucí úroveň výcviku dělostřelectva. Šestispřeží překonávala prudké záhyby dráhy, příkopy i násep krásnou technikou, jež dokazovala dobré ovládání těžkého tělesa. Zvítězily pluky č. 1 a 106, jež získaly putovní ceny, zřízené pro tyto závody. Výsledek této školy byl illustrován v závěrečný den závodů na Stadioně dokonalou čtverylkou čtyř děl. Třetím byl závod v zaujetí palebného postavení, který se prováděl přímo v plucích s výsledky stejné úrovně jako oba první.

Program závodů motocyklistických byl zde uveden minule. Původně stanovená trať musela býti změněna, protože se stala nesjízdnou po několikadenní nepohodě. Změna provedena až během závodu, ale podařila se přece dobře a ze 36 závodníků dojelo cíle 32. Podali skvělý důkaz zdatnosti své i svých strojů. V kategorii strojů do 500 cm³ dojeli dva jezdci, v kategorii strojů přes 500 cm³ 4 jezdci bez trestných bodů.

V jízdě na kole byla připravena řada rozmanitých závodů, některé více pro zpestření programu pro diváky, kteří nepřišli. Závody však byly mimo

cyklistické eskadrony č. 1 a 2 obeslány velmi slabě, mnozí závodníci účastí v několika závodech vyčerpáni. Na 60 km na závodní dráze vyjelo 5, dojeli 3, vítěz v čase 2:11:47·6. Na 20 km v plné výzbroji z 9 startujících vyhovělo 7, vítěz dojel v čase 47:20; v jízdě gážistů v lehké výzbroji na této trati docílil vítěz (ze 7) času 44:30·4. V závodu na 100 km na závodní dráze a na silnici ve sportovním úboru (5 start.) docílil vítěz času 4:13:13, vítěz na téže trati v lehké výzbroji času 4:31:32 (9 start.). Výsledek vojenského závodu u srovnání se sportovním je krásný. V závodech skupin na 16 km závodily dvě hlídky; v závodech tříčlenných hlídek v lehké výzbroji na 60 km čtyři hlídky a zvítězila v obou cykl. esk. č. 1. V závodu štafet na 100 km zvítězila cykl. esk. č. 2 proti č. 1 v čase 4:15:52·25.

Závody letecké byly odloženy

Závody ženijního vojska byly obeslány plně a měly krásný průběh i úspěch. Zde se vytvořilo skutečně ovzduší ctižádostivého zápolení, které se přeneslo i na přihlížející diváky. Byly to vesměs závody ve veslování na různých typech plavidel. Lze je těžko srovnávati s veslařskými závody občanskými co do výsledků, protože podmínky práce na normálních plavidlech vojenských jsou úplně jiné než na loďkách závodních. V závodech jednotlivců a dvojic na 500 m startovalo po 15 plavidlech, vítězové získali časy 6 min. 20 vt. a 8 min. 56·2 vt. Ve skupině jednomužných loděk byl získán sice čas ještě lepší, ale závodník diskvalifikován, protože neměl nohy podle pravidel pod sedátkem a vstával, získávaje na síle. Závodu na dvoudílných pontonech na 1000 m zúčastnilo se 14 posádek, čas vítězné je 13 min. 16·6 vt. Nejzajímavěji se vytvořil závod 14 posádek na dvoudílných spřažených pontonech o putovní cenu MNO. Zvítězila souhra a technika veslování i kormidlování kroměřížského mužstva, jehož výcvik se děje na pohled za méně tvrdých podmínek než na Dunaji a Vltavě. Čas 9 min. 51·2 vt. Srovnávání s loňskými závody 5. žen. praporu v Praze by nevedlo k cíli, protože přírodní podmínky, vítr a rychlost toku, se různí.

Závod lehkoatletický byl organisován široce a obeslán velmi četně. Také potrval několik dní. Význačnými a typickými čísly byly závody „vojenské": vojenský pětiboj a pochod na 30 km v plné výzbroji, běh na 100 m a běh na 200 m přes překážky v hlídkové výzbroji. Zejména podmínky pětiboje byly těžké, konal se s puškou, čtyřmi granáty a 30 náboji a ostatní výzbrojí (celkem 25·9 kg) a skládal se z vrhu granátem stoje do terče na 30 m, ze skoku do dálky s rozběhem, běhu na 50 m, šplhu na stožár 5 m vysoký o průměru asi 20 cm a chůze-běhu na 12 km. Všech 29 startujících absolvovalo celý těžký závod, průměrné výsledky pozoruhodné. Charakterisují je nejlepší výsledky na př. ve skoku 4·55 m, v pochodu na 12 km 1 hod. 11·06 min. Velmi pěkné jsou i výsledky pochodu na 30 km. Došlo všech 34 závodníků, vítěz v krásném čase 3:58:50, poslední za necelých 5 hodin. V běhu ve hlídkové výzbroji na 100 m získal vítěz čas 8 vt., v běhu přes překážky na 200 m byl nejlepší čas 36·4 vt. Také prosté závody měly dobré průměrné výsledky. Značný zájem vzbudily štafety, 4×100, olympijská a štafeta hodnosti 6×100, v níž byl boj zejména úporný (o putovní cenu) a nejlepší čas 1 min. 14·2 vt.

V těžké athletice závodilo se v řeckořímském zápase a v přetahování lanem, kde se zase vyvinul úporný boj o putovní cenu. První místa zaujala družstva sporých a těžkých dělostřelců.

Tělocvičný závod byl krásný průběhem i výsledky. Erben píše v „Tělocviku": „Neměl jsem dosud nikdy tak mocného dojmu zdraví a síly, jako mi vtlačil pohled na tyto závodníky." Skutečně, imponovali svým vzhledem krásných a ožehnutých těl. Bili se úporně, vedoucí družstva oddělují setiny bodů. Pořadí získané na nářadí pak změnil prostý tělocvik a zejména běh, jak ve družstvech tak u jednotlivců. Závodilo 170 mužů v 25 družstvech.

V plování byl pozoruhodný vojenský závod v hlídkové výzbroji na 30 m. Ze 13 startujících však doplaval podle pravidel, s puškou nad vodou, pouze jediný závodník. Je těžko snižovat podmínky tohoto závodu vojensky významného, snad zvýšená příprava přívodí budoucně lepší výsledky. Závody byly provedeny ve volné řece, takže proud měl značný vliv na výsledky. Vítěz (z 21 startujících) na 1000 m získal čas 17 min. 16·4 vt.

V šermování měly pěknou úroveň soutěže šavlí, končířem a kordem, v nichž startovalo ve skupině mladších 32, ve skupině starších 6 závodníků. Slabý byl šerm bodákem.

Mistrovská soutěž v kopané o putovní cenu byla získána krásnou souhrou a elánem mužstva 7. pěší divise. V obou hrách, kopané i házené, byly sehrány zápasy ne prvotřídní dle měřítek sportu, ale sympatické slušnou formou hry.

Celkem tedy: nebyly lámány rekordy. Ale byla prokázána vysoká úroveň odborné i tělesné zdatnosti naší armády. Základy jsou nesporně kladeny ve mnohém ohledu občanskou tělesnou výchovou. Ale zase naopak nutno závody vojenské označiti za novou vzpruhu ve snahách o občanskou fysickou kulturu,

Z těch, kteří jimi prošli, necvičíce před nastoupením vojenské služby, jsou mnozí získáni trvale.

Byl vysloven námět, aby tyto soutěže byly vyvrcholeny soutěžemi se spřátelenými armádami. Stojí za uváženou. Znamenalo by to mnoho pro těsné, konkretní sblížení. Ppluk. B. Závada.

Anglické armády v dominiích.

Vojenská organisace dominií jest nezávislá na organisaci vojska domácího. Dominie pečují samy o svou obranu. Jejich armády mají vojsko stálé a vojsko teritoriální. Vojsko stálé, jehož jest velmi málo, skládá se z dobrovolníků, jejichž hlavním cílem jest zabezpečiti výcvik občanů. Výcvik jest povinný (kromě v Kanadě). Organisace jednotek jest provedena zcela tak jako u jednotek anglických domácích z důvodu možné součinnosti obou vojsk.

Armáda indická (Indie má 320 milionů obyvatel) skládá se ze dvou různých elementů: z vojska pravidelného a z vojska jednotlivých států. Vojsko pravidelné jest podrobeno autoritě vrchního velitele indického; jest to jednak pravidelná armáda, organisovaná na týchž principech jako armáda anglická a skládající se jednak z armády aktivní (jednotek anglických i domorodých, amalgamovaných v divise a brigády) a z domorodých záloh, pak vojsko pomocné, skládající se z Angličanů a míšenců a organisované jako vojsko anglické, domorodé vojsko teritoriální, jež se právě buduje, a konečně vojenská policie (prapory domorodé, jimž velí angličtí důstojníci). Vojsko jednotlivých států jest úplně domorodé a jest vedeno a udržováno indickými knížaty.

Všechno pravidelné vojsko v Indii, anglické nebo domorodé, jest zahrnuto v rozpočtu Indie. Je-li ho použito mimo Indii, jest udržováno Spojeným královstvím.

Rozpočet indický na rok 1922/23 činil asi 44,700.000 liber (t. j. 28% celkového rozpočtu) a byl proti předcházejícímu roku snížen asi o 3,000.000 liber. Vojsko jednotlivých států jest ve zvláštním rozpočtu indických knížat.

Armáda indická nezávisí na anglickém ministerstvu války (War Office), nýbrž jest spravována svým vlastním autonomním ministerstvem (India Office). Nejvyšší velitel indické armády jest jmenován k návrhu místokrále indického. Vojska jednotlivých států jsou jen k disposici knížat, jež si je platí. Nicméně však britská vláda vysílá k nim vojenské inspektory z pravidelné armády jako technické rádce.

Vojsko doplňuje se z dobrovolníků. Početní stav je stanoven každého roku. Služba kolísá od 3 do 18 let.

Kádry jednotek domorodých skládají se z důstojníků domorodých i anglických. Domorodí byli dříve nanejvýše jen důstojníky subalterními a byla pro ně reservována asi šedesátina všech míst. Po válce se poměry zlepšily, takže asi desetina míst jest jim ponechána, a mohou dosáhnouti nejvyšších hodností, absolvovavše patřičné školy. Důstojníci angličtí do 26 let mohou žádati, aby směli sloužiti v Indii. Jsou tam přiděleni prozatímně na 4 roky, když vyhoví pak jazykově, jsou přiděleni definitivně a slouží průměrně 32 let. Ročně mají dovolenou 60 dní a každých pět let dovolenou na 8 měsíců.

Území indické jest rozděleno na čtyři veliká velitelství: Severní, jižní, východní a západní a nezávislý distrikt Birmanie. Každé velitelství jest rozděleno na distrikty divisní a každý distrikt na pásma brigádní. Velitelé těchto různých území jsou současně veliteli tamějších vojsk. Organisace štábů jest právě taková jako u britského vojska. Až do nedávna doplňovány byly prapory z obyvatelstva příslušného pásma a nováčci byli u nich cvičeni. Podle nové organisace budou prapory seskupeny po třech, čtyřech nebo pěti, z nichž jeden bude pověřen úlohou nováčky vycvičiti a pak je ostatním praporům své skupiny odevzdá. Bude míti v evidenci také všechny záložníky a bude v době mobilisace jakýmsi doplňovacím praporem. Skupina praporů jest analogií britského pluku, ovšem jen v příčině doplňování, organisace a administrativy. Prapory téže skupiny nebudou však operovati společně, nýbrž mohou býti přiděleny k různým brigádám, nejblíže vyšším to jednotkám po praporech.

Rozčlenění velkých jednotek. Armáda pravidelná aktivní má anglických 45 praporů, 30 eskadron, 60 baterií, 7 eskadril leteckých, několik jednotek bojových vozů, celkem asi 60—65.000 mužů. Tyto jednotky jsou smíšeny v brigády a divise s jednotkami indickými, jichž jest asi 130 praporů, 90 eskadron, 20 horských baterií, celkem 160.000 mužů. Brigáda má jako v Anglii 4 prapory, divise má 3 brigády, t. j. 12 praporů, z nichž 3 jsou anglické a 9 indických. Záloha domorodá má asi 12.000 mužů.

Vojsko pomocné, složené z Angličanů a míšenců, má asi 30—35.000 mužů. Doplňování vzrůstá od r. 1920, kdy bylo reorganisováno. Skládá se asi z 20 pra-

porů pěchoty, 10 pluků jezdeckých, několika baterií těžkého dělostřelectva a několika ženijních rot. Kulometné, vozatajské, spojovací a jiné jednotky teprve vznikají. Vojsko pomocné bude vybaveno postupně všemi zbraněmi jako armáda pravidelná.

Vláda britská zaměstnává se od r. 1920 úmyslem vybudovati vojsko teritoriální domorodé, analogické s britským, jež jest určeno k zesílení armády pravidelné pro případ obrany Indie. Početní stavy jsou ještě malé, poněvadž rozvoji této instituce musí býti věnována zvláštní péče. Doplňování jest dobrovolné.

Vojsko států indických se skládá z jednotek bojových (asi 15—20.000 mužů) a z jednotek strážních a parádních (asi 100.000 mužů).

Výzbroj indických jednotek pravidelného vojska vzrůstá a zlepšuje se neustále. U jednotek anglických jest tatáž jako v Anglii. Dělostřelectvo domorodé jest jen polní. Prapor domorodý jest vybaven stejným počtem kulometů jako prapor anglický. Nově bylo zřízeno 6 rot obrněných aut. Vybudování jednotek bojové vozby a letectva jest ve stadiu studijním.

Úsilí, jež vyvinula Indie za války, podává přibližný obraz schopnosti v podobných okolnostech. Indie poskytla 1,161.789 mužů (z nich 757.747 bojovníků) kromě 239.561 mužů pravidelné armády na počátku války. Bylo utvořeno 17 divisí, z nichž dvou bylo užito ve Francii, osm bojovalo v Egyptě a Mezopotamii, ostatní zůstaly v Indii. Indické ztráty byly asi 25.000 zabitých a 60.000 raněných.

Armáda kanadská. (Kanada má 8,700.000 obyvatel.) Vojsko kanadské se skládá z milice aktivní (jednotky stálé a nestálé) a z milice záložní (k ní náleží každý občan od 18 do 60 let).

Milice aktivní jest vždy k disposici vládě, milice záložní jest povolávána v době všeobecné mobilisace. Rozpočet na rok 1920/21 činil 12½ milionů dolarů z celkového rozpočtu 37 milionů dolarů. V roce 1922/23 klesl již na 719.137 dolarů z celkového rozpočtu 480 milionů dolarů. Velitelem armády jest anglický král, jeho representantem je kanadský guvernér, jenž spravuje armádu a řídí její výcvik. Jeho funkci vykonává ministerstvo milice a obrany. K ruce ministrovi jsou: a) miliční rada, která studuje důležité otázky týkající se armády, b) rada kanadské obrany, jež uvažuje otázky národní obrany s hlediska pozemního, námořního i leteckého.

Milice aktivní jest složena jen z dobrovolníků a dělí se na vojsko stálé a milici nestálou.

Vojsko stálé má za úkol zaopatřovat posádky, instruktory do vojenských škol a štáby velikých mobilisovaných jednotek. Skládá se ze štábu milice, z 13 štábů distriktů, z jednotek různých zbraní o slabém početním stavu, z jednotek speciálních a ze služeb. Celkem asi 390 důstojníků a 3600 mužů. Milice nestálá jest organisována úplně. Každým rokem jest svolávána na cvičení. Má tytéž jednotky jako vojsko stálé. Jeho početní stavy v theorii: 9800 důstojníků, 111.000 mužů dobrovolníků. Tento celek jest rozčleněn na 24 pěších brigád, 12 rot cyklistů, 12 brigád kulometných, 7 brigád jezdeckých, 20 brigád dělostřelectva na koni, 22 baterií těžkého dělostřelectva, jednotky ženijní a služby.

Milice záložní, k níž náležejí všichni mužští občani od 18 do 60 let, jest zatím jen na papíře a nebylo zatím učiněno žádné opatření pro její výcvik. Záložních důstojníků, kteří byli vychováni za války, jest nyní asi 11.450.

Kanada přijala organisaci jednotek anglických. Pluk jako taktická jednotka neexistuje; jest to brigáda o 4 praporech, jež se mu asi podobá. Divise má tři brigády.

Otázka povinné služby vojenské setkala se v parlamentě s takovým odporem, že jediná Kanada z anglických dominií doplňuje své početní stavy dobrovolníky. Služba trvá 3 roky. Období výcviku v jednotkách miličních nestálých trvá 12—16 dní. Důstojníci se doplňují školou „Royal Military College", kdež obdrží všeobecné vzdělání a úplný vojenský výcvik. Wf.

JUDr. Miloš Hanák,
attaché čsl. vyslanectví,
Washington, D. C.

Poválečná vojenská politika Spojených států severoamerických.

(Dokončení.)

Válečné poměry vynutily si celou řadu dodatků k původnímu vojenskému zákonu ze dne 4. června 1916, jehož ustanovení byla většinou zastaralá, a nevyhovovala nikterak potřebám moderního vedení války. Z té příčiny počaly též odborné kruhy Spojených států hned po světové válce pracovati o návrhu nového vojenského zákona, v němž by byly uplatněny zkušenosti ze světové války.

Z nejdůležitějších změn zákonných předpisů z roku 1916 jest, že v tomto návrhu se původní rozdělení země v pásma territoriální a geografická nahrazuje devíti obvody armádních sborů.

Návrh byl kongresem Spojených států přijat dne 4. června 1920, a tím dnem vystupuje americká armáda po prvé v dějinách jako taktická jednotka.

Podle nového zákona tvoří „Národní vojsko" Spojených států za míru tři třídy:

1. Pravidelné vojsko. Jest vojskem federálním; je zřízeno, cvičeno, vydržováno a zaměstnáváno vládou Spojených států. Služební doba jest jeden nebo tři roky místo dřívější služby tříleté.

2. Národní stráž. Skládá se z dobrovolníků a jest za míru udržována z peněz státních. Podle zákona ze dne 6. června 1920 připravuje veškerá pravidla a nařízení o organisaci, rozdělení a výcviku národní stráže válečné oddělení generálního štábu. Za války je částí armády Spojených států a podrobena jest zákonům a nařízením vlády Spojených států.

3. Organisovaná záloha. Reorganisace záloh podle zákona ze dne 4. června r. 1920 započala se dne 1. dubna 1921. Organisovaná záloha jest stejně jako pravidelné vojsko vojskem federálním. Mužstvo její cvičí se každého roku patnáct dní.

Nejdůležitější ustanovení nového zákona jsou:

A. Zrušení rozdílů a vytvoření užšího spojení mezi: 1. řadovým vojskem, 2. národní stráží, 3. organisovanou zálohou, včetně sbory záložních důstojníků; tyto sbory činí armádu Spojených států jednolitým tělesem, jež lze snáze ovládati, a jež je schopnější prováděti svěřené úkoly.

V této armádě nemá již řadový voják nebo důstojník privilejí proti vojínovi nebo důstojníkovi národní stráže (tito se rádi považovali za vojsko státu, ve kterém sloužili) nebo organisované zálohy; všichni jsou si rovni, všichni mohou nabýti téhož vyznamenání a téže hodnosti. Účelu toho má se dosíci těmito opatřeními:

1. Důstojníci národní stráže mohou býti ustanoveni důstojníky ve sboru záložního důstojnictva.

2. Pravidla o organisaci, rozdělení a výcviku národní stráže a organisované zálohy, a pravidla o ustanovování, povyšování a propouštění záložních důstojníků má stanoviti výbor členů generálního štábu, řadového vojska a důstojníků záložních, včetně zástupce národní stráže, jmenované guvernéry jednotlivých států.

3. Zapsaným záložním sborům velí důstojníci záložní a důstojníci řadového vojska v činné službě nebo dočasně pensionovaní; každý obvod armádních sborů, v něž jsou Spojené státy rozděleny za účely administrativními, výcviku a taktické kontroly, má míti nejméně jednu divisi národní stráže a organisované zálohy.

B. Pravidelné vojsko má 280.000 mužů místo dosavadních 175.000, důstojníků 17.717 místo 11.673.

C. Dosavadní hodnostní stupně mužstva jsou zrušeny a nahrazeny novými 7. Dřívější zákony, určující jednotný plat pro mužstvo bez zřetele k délce služební doby, jsou nahrazeny ustanovením, jímž se žold zvětšuje po každých pěti letech služebních o 10 procent základního služného až do 40 procent. Ustanovení toto vyrovnává částečně rozdíly mezi mužstvem a důstojnictvem.

D. Asistentovi ministra války svěřena je kontrola nákupů vojenských potřeb a obchodních záležitostí ministerstva války. Kromě toho zapisuje asistentův úřad statistická data, vypracovává plán pro zásobování a vystrojení armády pro mobilisaci, projednává nároky na ministerstvo války, řídí prodej vojenských potřeb, továren, pozemků a pod., jichž armáda nepotřebuje nezbytně.

E. Válečná rada (ustavila se 12. srpna 1920); jejími členy jsou: ministr války, asistent ministra války, generál armády (Generál of the Army) a šéf generálního štábu. Mají se scházeti občas k poradám o vojenských a muničních problémech ministerstva války. Výsledky těchto porad určují politiku téhož ministerstva.

F. Kancelář šéfa vzduchové služby byla zřízena původně v březnu 1919, definitivně organisována podle voj. zák. ze dne 4. června 1920. K vzduchové službě ustanoveno je tímto zákonem 1.516 důstojníků a 16.000 mužů.

G. Chemická válečná služba (Chemical Warfare Service) zřízena byla původně rozkazem č. 62 válečného ministerstva ze dne 28. června 1918, a působila tedy již za války.

Tento rozkaz válečného ministerstva byl schválen kongresem dne 11. června r. 1918 a prováděn byl až do 30. června 1920.

Zákon ze dne 4. června 1920 reorganisuje válečnou službu chemickou a ustanovuje ji stálou vojenskou institucí. Aktuální válečná chemická služba

měla dne 30. června 1920: důstojníků 73, mužů 425. Reservních důstojníků, určených pro válečnou službu chemickou, bylo 30. června 1921 354.

H. Kancelář šéfa polních kaplanů (Office of the Chief of Chaplains) byla zřízena 15. července 1920 podle ustanovení zákona ze dne 4. června 1920.

Úkolem kanceláře jest za dozoru šéfa generálního štábu přijímati kaplany armády Spojených států, intervenovati, přidělovati je a dohlížeti na ně, připravovati pravidla pro zkoušky kandidátů a zasílati je k schválení, určovati kvalifikaci kandidátů, navrhovati opatření potřeb a pod.

I. Dosavadní systém povyšování je podstatně změněn. Povyšování podle nového systému závisí na délce služební doby, nikoli na výsledku zkoušky, jako bylo podle systému starého.

Všichni důstojníci armády se dělí ve dvě třídy: A a B. Do třídy A patří důstojníci, kteří budou sloužiti též v příštích letech, a do třídy B důstojníci, kteří nemají býti podrženi ve službě. Důstojníci, zaznamenaní stále v třídě B, mohou býti buď vůbec propuštěni z armády, nebo dáni na prozatímní odpočínek s pensí, určenou podle služebních let.

K. Zavedena služba jednoletá a tříletá. Vojíni, přihlásivši se do pravidelné armády, volí si sami buď službu jednoletou nebo tříletou. Pro opětné přijetí do služeb armádních jest podmínkou tříletá nepřerušená služba.

Služba jednoletá měla zabrániti velmi častým desercím pro nespokojenost se stavem vojenským a pro nemožnost, rozvázati dobrovolně poměr vojenský před ukončením smluvené služební povinnosti. Výsledky však neuspokojují. Procento vojínů-zběhů, zavázavších se k službě jen jednoleté, není o mnoho menší, než procento vojínů, zavázavších se k službě tříleté.

Proti jednoleté službě namítala vojenská správa, že mužstvo s jednoletou služební povinností má pro armádu relativně malou cenu, ježto takového vojska nelze použíti k službě mimo Spojené státy, neboť — po nutném několikaměsíčním výcviku — slouží vlastně jen nepatrný zlomek jednoleté služební doby.

Jednoletá služební doba měla však přece jeden příjemný výsledek: zmizely obtíže s verbováním vojska. Podle stavu ze dne 3. listopadu 1920 slouží z 213.067 vojínů dobrovolně 198.826.

L. Šéfem miličního úřadu (The Militia Bureau), jímž býval až do 1. ledna r. 1921 generální řadový důstojník pravidelného vojska, může býti příště jen důstojník národní stráže, ustanovený presidentem a doporučený senátem. Proto se musí předkládati senátu seznam důstojníků národní stráže, doporučených guvernéry jednotlivých států.

M. Ustanovení dřívějšího zákona, které nařizuje, aby členové národní stráže, povolaní spolkovou vládou do služeb armády USA, byli vyškrtnuti z milice, což způsobilo zejména za světové války úplnou desorganisaci národní stráže, jsou nahrazena ustanovením, aby tito členové byli po výpomocné službě v armádě USA opět přijati do seznamu milice a pokračovali ve službě u národní stráže až do skončení své dobrovolné služby.

Místa, uprázdněná reorganisací armády podle zákona ze dne 4. června r. 1920, hlavně místa generálů a brigádníků, rovněž místa nižších důstojníků, jsou obsazována vybranými důstojníky, osvědčenými zvláště za války. Je tudíž armáda USA, jsouc řízena důstojníky, kteří vedli a vychovávali velikou armádu USA za světové války, muži, kteří znají též potřeby moderního válčení a kteří mohli poznati ducha svého mladého vojska, také nejlepší armádou mírovou, jakou kdy měly USA.

RŮZNÉ.

Vojenská síla Malé Dohody. V červencovém čísle „Revue Militaire Française“ píše major Paquet o Malé Dohodě. Všímá si hlavně politiky vnitřní, problému sociálního a hospodářského. Nás bude zajímati hlavně stať, v níž posuzuje vojenskou sílu Malé Dohody. — Malá Dohoda, praví autor, tvoří již nyní skutečnou sílu, s níž nutno počítati. Jest to aglomerát více než 42½ milionu obyvatelů (více než 70 milionů obyvatelů, počítáme-li i Polsko).

Každý ze tří států (Československo, Jihoslovansko a Rumunsko) disponuje již v míru slušnou armádou. Československo má 150.000 mužů (12 divisí a 2 horské brigády), Jihoslovansko má 135.000 mužů (16 divisí) a Rumunsko má 170.000 mužů (24 divisí). V době války mohla by každá z těchto armád zvýšiti početní stav vojska do první bi-

tevní čáry na 400—500.000 mužů. Podle počtu obyvatelů dnešního Rumunska (17 milionů), mohlo by ono postaviti theoreticky v případě největšího napětí 2,400.000 mužů, Jihoslovansko (12 milionů obyvatelů) asi 800.000 mužů a Československo, jež má 13,500.000 obyvatelů (z toho 3,500.000 Němců a 600.000 Maďarů) asi 1,000.000 mužů. V celku měla by Malá Dohoda v případě krajního napětí asi 4,000.000 mužů.

Žádný ze států Malé Dohody nemá v přítomné chvíli dosti potřebného materiálu, aby vyzbrojil a vystrojil všechny mobilisované. Byly by to spíše jen zálohy mužstva než jednotky bojové. Pro první okamžik mohlo by dostatečně vyzbrojiti mužstvo první bitevní linie jen Československo. Jihoslovansko a Rumunsko však nemají ještě dnes dosti potřebného materiálu, ačkoli situace se každým dnem zlepšuje. Budou-li moci oba poslední státy v dohledné době vyhověti tomuto požadavku, zbývá jim nicméně rozřešiti ještě jednu důležitou otázku, jež neunikla vládám v Bělehradě a v Bukurešti, a to jest otázka válečného průmyslu. Oba státy jsou v té věci teprve na počátku svého rozvoje a musí především vybudovati továrny pro výrobu střeliva a výbušin. Československo naopak zdědilo po Rakousko-Uhersku tři čtvrtiny průmyslové síly. Je s to, aby zásobilo celou Malou Dohodu materiálem dělostřeleckým, výzbrojí pro pěchotu a materiálem dopravním. Otázka střeliva, která sice Československo nepřivádí do rozpaků, zůstává problémem pro Rumunsko a Jihoslovansko. Je to hlavně otázka surovin, techniků a kapitálu. Dokud tyto překážky nebudou přemoženy, budou oba státy vydány na milost svých spojenců.

Situace politická i vojenská Malé Dohody jeví se tedy ve světle dosti příznivém. Nedostatky se odstraňují tou měrou, jakou hospodářský život se vrací do normálních kolejí. Význam Malé Dohody pro zachování rovnováhy ve střední Evropě jest dnes nesporný.

W.

Francie.

Velké manévry ve Francii nebyly letošního roku konány z důvodů úsporných. Některé velké jednotky shromáždily se ve výcvikových táborech k cvičením střeleckým a taktickým. Některé, a těch je méně, provedly svá aplikační cvičení mimo tábory. V této druhé kategorii cvičení jest se zmíniti zvláště o onom, jež bylo provedeno uprostřed září v údolí Rhony, a sice na jejím levém břehu v krajině jižně od Montélimar. Toto cvičení bylo řízeno velitelem 10. arm. sboru a zúčastnily se ho 6. divise jezdecká z Lyonu a jedna pěší divise. Cílem bylo studovati při práci zvláštní jednotky: aeronautické, prapor kulometných myslivců, cyklistické, dělostřelectvo na autech, dělostřelectvo protiletadlové, eskadrony kulometů na autech, a případně i tanky.

Ponorkové loďstvo zesiluje poznenáhlu Francie. Více než polovina z 50 ponorek jest schopna válečné služby. Z 30.000 tun podmořského loďstva jest 10.000 tun schopno služby na širém moři. Asi 11.000 tun se staví a 12.000 tun bylo povoleno parlamentem. Kromě toho se vážně pomýšlí ještě na výstavbu 35.000 tun. Bude-li tento projekt uskutečněn, bude míti Francie v desíti letech asi 65.000 tun ponorek schopných služby na širém moři a 25.000 tun malých ponorek na ochranu pobřeží. Za posledních let studována byla ve Francii otázka ponorek důkladně a soustavně. Motory Creusot-Carnelovy o 1500 HP daly velmi dobré výsledky proti motorům Dieselovým konstruovaným ve Francii za války. Ponorky Fultonovy zachovávají snadno rychlost 16 mil a mají akční radius 11.000 mil. Jsou vyzbrojeny 8 aparáty na vrhání torpéd 45 cm (jichž s sebou berou deset) a dvěma děly 75 cm. Zkušenosti válečné dokázaly, že ponorky musí míti nejméně 1200 tun, mají-li vyhovovati ve všech směrech. Roku 1924 budou vyzkoušeny dvě ponorky, jež budou míti po 2700 tunách, velikou rychlost, těžká děla a výzbroj torpédovou. Původci tohoto projektu doufají, že těmito ponorkami bude lze chrániti francouzské kolonie. Spojení s Alžírskem, Senegalskem, Kongem a Madagaskarem má býti zabezpečeno obchodními ponorkami o 3500 tunách a poštovními ponorkami o 6000 tunách.

Vojenským guvernérem Paříže stal se generál Gourand po generálu Berthoulatovi.

Francouzský Svaz záložních důstojníků konal svůj třetí sjezd v Remeši. Předsedal mu André Lefèvre, bývalý ministr války a nynější president svazu. Slova se ujal ministr Maginot.

Francouzské dílny Henriotovy dokončily konstrukci malého letadla s motorem o 10 HP. Jest to jednoplošník se silnými křídly o nosné ploše 16 m².

Anglie.

Všeobecná vzduchoplavecká organisace v Anglii mající své ministerstvo a svůj vlastní rozpočet, skládá se: a) z rady vzduchoplavecké, b) z ministerstva vzduchu, c) z velitelství, d) z obrany proti útokům se vzduchu,

e) ze služeb. — Členy rady vzduchoplavecké (a) jsou: ministr vzduchu, státní podtajemník, velitelé letectva vojenského a civilního, ředitel zásobování a výzkumné služby a sekretář ministra vzduchu. Ministerstvo vzduchu (b) jest rozděleno na 4 departementy: 1. sekretář obstarává funkci administrativní, 2. velitel vojenské aeronautiky má na starosti organisaci, 3. ředitel civilního letectva řídí službu meteorologickou, 4. ředitel zásobování vede zásobování a výzkumnictví. Kromě toho jest několik stálých komisí pro studium různých otázek vzduchoplaveckých. Velitelství (c) jsou podřízena veliteli vojenského letectva. Doma jest jich pět: v Uxbridge, Baldonnel, Gsenwell, Londýně a Baltonu; mimo domov jsou velitelství v Kairu, Bagdadu, Ambale, Valette, na Rýně v Bichendorfu, v Budapešti. Obrana proti útokům (d) jest podřízena přímo ministru a jest nyní ve stadiu reorganisace. Personál jest rozdělen na dvě skupiny: vzduchoplavecký a pomocný. Personál vzduchoplavecký má 1 generála arm. sboru, 6 generálů divisionářů, 15 generálů brigádníků, 25 plukovníků, 82 podplukovníků, 119 majorů, 557 kapitánů, 1332 nadporučíků, 145 poručíků. Personál pomocný má 363 důstojníků. Kromě toho má organisace 136 lékařů voj., 17 zubních techniků, ošetřovatelů a duchovních. Mužstva jest 37.000. Anglická vojenská aviatika má dnes asi 2000 strojů v činnosti a asi stejný počet strojů v záloze. (Podle Exercito e Marina.)

Anglie na Dálném Východě. Anglická sněmovna usnesla se 2. května 1923 na tom, aby přístav singapurský byl na návrh admirality vybudován jako důležitý opěrný bod anglického námořního loďstva na Dálném Východě. Toto usnesení je výsledkem dlouholetých strategických úvah. Je známo, že rivalita mezi Japonskem a Anglií od skončení světové války ponenáhlu se zvětšuje. Japonsku nestačí již dávno jeho původní ostrovní oblast; tato rozpínavost podmíněna jest jak neobyčejným vzrůstem obyvatelstva, tak i národním sebevědomím a vůlí uplatniti své imperialistické choutky v Asii. Ke konfliktu Japonska se Spojenými státy severoamerickými přidružila se řevnivost s Anglií„ která se obává o své državy v Australii, v jižní a východní Asii. Není tedy divu, že anglická vláda pomýšlela již včas na to, aby přezkoušeny byly strategické podmínky v Tichém oceáně a upravila podle toho své plány do budoucna. Admirál lord Jellicoe, ve světové válce velitel anglického námořního loďstva, vyslán byl proto na Dálný Východ a do Austrálie, aby dohodl se s tamějšími vůdčími činiteli a podal o tom zprávu. Poslání admirála Jellicoe značí, že jedna perioda anglického zajišťování nadvlády na světovém moři je skončena a že nastává doba nových opatření. Britanie přikročuje tím k třetímu aktu svého velikého programu. Světová válka zničila německé a ruské válečné loďstvo; Atlantický oceán a evropská moře jsou nespornou volnou oblastí anglického námořnictva a situace v Evropě je tak ustálena, že Anglie nemusí se nějakého nebezpečí obávati. Za to však je nutno pozměniti politicko-strategické poměry na Dálném Východě, který jest skoro zbaven všech vojenských sil evropských mocností. Proto přikročila Anglie v roce 1921 k zrušení anglicko-japonského spolku a přistoupila na Washingtonskou úmluvu, která přerušuje další zbrojení na moři až do 31. prosince 1936, aby získala tím dostatečně volného času a upravila svoji politiku pro budoucnost.

Admirál Jellicoe navrhl již roku 1920, aby Singapur byl vybudován jako válečný přístav prvého řádu a stal se základnou pro nové námořní loďstvo, čítající nejméně 8 moderních řadových lodí a 8 bitevních křižníků. Tyto návrhy byly však tehdá vládou odloženy jednak z důvodů finančních, jednak z politických. Jedním z výsledků Washingtonské konference z r. 1922 byla tak řečená úmluva pěti mocností (Spojené státy, Anglie, Francie, Japonsko a Italie), která stanoví dočasné omezení námořního zbrojení a řeší otázky opěrných bodů v Tichém oceáně. Bylo usneseno, že všechna vojensky důležitá místa Tichého oceánu zůstanou až na dále v tom stavu, jako byly v době uzavření smlouvy; to se týkalo hlavně amerických opevnění na ostrově Guamu a na Filipinách, anglických staveb v Hongkongu a japonských opevnění na ostrově Formose. Na žádném z těchto míst nesmějí se nynější opevnění jakýmkoliv způsobem měniti (status quo zůstává nadále). Vyňaty byly: pro Ameriku ostrovy Hawajské a západní pobřeží Sev. Ameriky až k úžině Panamské; pro Anglii: západní pobřeží Kanady, Austrálie a Nový Zéland; pro Japonsko: pobřeží hlavních japonských ostrovů.*) Pro Singapur není tedy žádného omezení.

Strategická důležitost Singapuru je nesmírná. Přístav je vybudován na ostrově téhož jména na jižním cípu poloostrova malajského a má obrovský význam pro obchod s Dálným Východem. Výhodnou polohou svou prostřed pobřeží asijského, uprostřed mezi průplavem Suezským a úžinou Be-

*) Washingtonská smlouva čl. 19.

ringovou Singapur stal se nejdůležitějším a nejhlučnějším místem průvozním východní Asie a typem tropického velkoměsta. Je překladištěm veškerých výrobků a plodin asijských, ustanovených pro Evropu. Přístav je chráněn jak původní svou polohou, tak i umělými stavbami před monsuny, ležící mimo oblasti pravidelných drah tajfunů a je strážcem úžiny Malacké, jedné z nejdůležitějších celého světa, kterou prochází obrovská síť nejrůznějších obchodních cest. Mohutný opěrný bod bude Gibraltarem Dálného Východu, který bude s to, aby zajistil spojení s týlem a pojal v sobě celé námořní anglické loďstvo.*)

Vybudování Singapuru nemá pro evropské poměry žádného významu. Musíme se však obdivovati velkoleposti anglické politiky, jež nejsouc žádnými ohledy vázána, připravuje se tím k řešení budoucích úloh, které jí po úplném vyřešení evropských otázek očekávají. —xy.—

Anglická aviatika vyrostla na 34 eskadril. Podle nového vzduchoplaveckého programu hodlá Anglie vybudovati v nejbližší době 82 eskadril po 10—12 letadlech, kromě šesti eskadril, jež jsou v Indii.

Letadla se slabými motory stala se v Anglii otázkou dne. Zaměstnává se jimi několik konstruktérů a jsou na ně vypsány veliké ceny. Někteří technici tvrdí, že tyto aparáty se slabými motory jsou nebezpečné. Není však tomu tak. Létají velmi energicky jakýmkoli větrem a velmi rychle, poněvadž škodlivý odpor jest minimální. Jest to první praktický výsledek soutěže plachtových letů.

Stavba nového tanku v Anglii. Plukovník Guiness prohlásil, že dílny Wickersovy staví nový tank, jehož akční radius jest 1000 mil a rychlost 25 mil za hodinu. Jest dlouhý 10·7 m a opatřen obrněnou věží. (Podle Engineer z 23. března 1923.)

Italie.

Vojenské školy v Italii byly definitivně stanoveny dekretem královským ze dne 25. ledna 1923 i se svými sídly, a to: vojenské koleje (kadetní školy) 2 (v Římě a v Neapoli), školy pro záložní důstojníky a poddůstojníky 11 (v Turině, Milaně, Veroně, Pole, Lucques, Modeně, Římě, Chieti, Casertě, Palermu, Cagliari), vojenská akademie pro pěchotu a jezdectvo v Turině, středisko výcviku pro pěchotu v Civitavecchii, středisko výcviku pro dělostřelectvo v Braccianu, středisko výcviku pro službu ženijní v Manzianě (tato tři střediska mají společné velitelství v Civitavecchii), válečná škola v Turině, ústředí tělesné výchovy v Římě, zdravotnická škola vojenská ve Florencii. Aplikační škola pro pěchotu v Parmě a aplikační škola pro dělostřelectvo a ženii v Turině jsou určeny pro zdokonalení subalterních důstojníků, kteří se dali aktivovati za války.

Zkoušky do válečné školy v Italii budou zrušeny od r. 1924. Důstojníci budou tam přijímáni podle návrhů učiněných vyššími důstojníky a podle podmínek, které budou ještě uveřejněny. Cílem této novoty jest usnadniti ve sborech důstojnických a rozšířiti co nejvíce vyšší odborné vzdělání. (Podle Exercito e Marina.)

Služba pro otravné plyny zřízena byla v armádě italské po příkladu Spojených států. Určeno pro ni 200 důstojníků a náležitý počet mužstva a civilistů.

Rusko.

Početní stav rudé armády jest odhadován asi na 700.000 mužů, a to. nepravidelné vojsko 155.000, pěchota 280.000, jezdectvo 60.000, vojsko technické 75.000, pluky pohraniční na ochranu státní politiky 50.000, vojsko ve vnitrozemí 60.000.

Rumunsko.

Vojenský rozpočet v Rumunsku na rok 1923 pro vojsko pozemní i námořní činí 2.338 mil. lvů z celkového rozpočtu 15.466 lvů. Proti roku loňskému zvýšen rozpočet na vojsko o 1 miliardu. Armáda má 125.000 mužů. Od 1. dubna 1923 přešla civilní aviatika pod pravomoc ministerstva války. Rozpočet na aviatiku činí více než 77 mil. lvů.

Spojené státy severoamerické.

Vláda nad vzduchem. V „United States Naval Institute Proceedings" z května 1923 čteme: Některé evropské velmoci, hlavně Francie a Italie zápasí o vládu nad vzduchem. Proto se italská vláda zanáší plánem vystavěti loďstvo 790 letadel, jež by vládlo nad Středozemním mořem a bdělo nad budoucí cestou leteckou z Evropy do blízkého Východu. Toto rozhodnutí lze považovati za první krok proti nadvládě Francie nad vzduchem. Američtí experti tvrdí, že Francie jest dnes nesporně vládkyní vzduchu, mající 128 eskadril, stálý personál více než 3000 letců a více než 31.000 dělníků a kromě toho připravených 1200 až 1500 letadel v záloze. Francie mohla by ve 24 hodinách shromážditi 8—10-

*) Také holandská vláda opevňuje přístavy v Batavii a Surabayi na ostrově Javě, aby chránily důležitý Sundský průliv.

krát silnější letectvo než má Anglie na celém území. Kromě toho bylo vycvičeno 800 letců v každém předcházejícím roce od r. 1920 a 200—300 pilotů jest každoročně povoláno na cvičení. R. 1922 vzrostla výroba nových aparátů na 300 měsíčně. Ačkoli je to tajemství, ví se přece, že Francie stojí v čele národů, pokud se týče typů letadel a bomb. Tím nejen že má klíč k námořním operacím anglickým ve Středozemním moři, ale může v několika hodinách překvapiti Anglii a Londýn letectvem, pro něž Kanál není žádnou překážkou. Veřejné mínění anglické uvědomuje si toto nebezpečí. (Podle Revue Maritime z července 1923.)

Největší bombardovací letadlo (Barlingovo) bylo zkonstruováno ve Spojených státech. Jest to trojplošník, rozpětí 36·5 m, výška 8·5 m, délka 19·8 m, množství benzinu 9.086 litrů, oleje 822 litrů. Má šest motorů Liberty, nejmenší obsluha 4 muže. Unese více než 2.265 kg výbušin, ale v případě potřeby i množství dvojnásobné. Váha zatíženého letadla 18.143 kg. Doba letu asi 12 hodin, největší rychlost 144.837 km za hodinu. Výzbroj 7 děl. Za dlouhé plavby mohou se piloti střídati. (Podle Army and Navy Journal.)

Přelet Tichého oceánu letadlem. Podle „Army and Navy Register" vypracovali američtí námořní letci plán na přelet Tichého oceánu. Východiskem by bylo buď San Diego nebo San Francisco v Kalifornii. Předpokládajíce, že letadlo vydrží ve vzduchu více než 24 hodiny a urazí bez zastávky 2700 mil, domnívají se, že přelet by se uskutečnil ve dvou nebo třech dnech. Úplná vzdálenost San Francisca od Dálného Východu jest asi 8000 mil. Řada ostrovů roztroušených v Tichém oceáně dovoluje přistání v intervalech 1000—2000 mil. Nejhorší etapa byla by ze San Francisca do Honolulu, jež jest dlouhá 2000 mil. Admirál Moffett, šéf vzduchoplavby, jest nadšeným přívržencem tohoto podniku.

Letní výcvik v polních táborech r. 1923 ve Spoj. státech. Období výcviku trvalo od 1. června do 1. října a účastnilo se ho 223.000 záložníků a asi 30.000 důstojníků a mužů pravidelné armády. (Podle Army and Navy Journal z 21. dubna 1923.)

Vojenský rozpočet ve Spoj. Státech na rok 1923—1924 činí 251 mil. dolarů. Jest tedy asi o 20 mil. dolarů menší než roku loňského.

Rakousko.

Vojenský rozpočet v Rakousku na rok 1923 činí celkem 661 miliard rak. korun a jest rozdělen na výdaje osobní 429 miliard (65%) a na výdaje za materiál 232 miliard (35%).

Reformy důstojnického výcviku v Rakousku. Rakouská armáda může míti pouze 1500 důstojníků, jichž aktivní služební doba činí 35 let. Nynější rakouský důstojnický sbor skládá se dosud z největší části z bývalých rak.-uher. důstojníků; k tomu přistoupili po převratu důstojníci vyšlí z řad mužstva, kteří postupem času byli teoreticky a prakticky cvičeni. K jich výcviku jsou zřízeny vojenské školy (Heeresschulen) v N. Víd. Městě, v Enži a v Schloshofu (zde škola pro jezdectvo a vozatajstvo: „Reit- und Fahrschule"). Aby mohl býti každoroční úbytek důstojnictva kryt (v jednom roce 1500 : 35 = asi 40, k tomu asi 50% jiného úbytku, jako invalidita, dobrovolný výstup, úmrtí a pod.), musí býti povýšeno ročně nejméně 60 čekatelů na důstojníky. Škola v Enži je zařízena pro tři ročníky po 60 frekventantech. Finanční důvody nutí rakouský stát k tomu, aby všechna tři vojenská učeliště byla spojena na jednom místě. Rozumí se, že vyskytují se proti tomuto plánu různá politická mínění. Vláda zamýšlí soustřediti veškerý teoretický a praktický výcvik důstojnických čekatelů ve škole v Enži. Hlavními důvody jsou: odpoutání důstojnictva od politiky a nepříznivé pedagogické poměry, které by se jevily ve Vídni.

Reformy rakouského státního úřadu pro vojenství, které byly v poslední době přes odpor sociálně-demokratické strany provedeny, značí, že ministr Vaugoin chce upevniti kázeň ve vojiště, odstraniti neb aspoň podstatně zmenšiti neblahý vliv vojenských rad a vytvořiti důstojnický sbor vysoké mravní kvality, který — nestaraje se o aktivní politiku — stal by se pevným základem vojska. —xy—

Maďarsko.

Maďarský kontingent 1923 jest rozdělen takto: pěchota 90.500 mužů, jezdectvo 3000 mužů, námořnictvo 1750 mužů, hraničáři 10.000 mužů, četnictvo 13.000 mužů. W.

Otázka zbrojení.

Stálá poradní komise (Commission permanente) pro otázky vojenské, námořní a vzduchové, utvořená v květnu r. 1920 u Rady Společnosti národů v Ženevě, vypracovala ve svém sedění od 5. do 7. července t. r. nový projekt vzájemné záruky. Předložila jej 3. srpna desítičlenné dočasné smíšené komisi (Commission temporaire mixte), jež má pak vypracovati referát pro čtvrté plenární shromáždění 3. září t. r. v Ženevě.

První projekt, jehož autorem jest nejenergičtější zastánce myšlenky od-

zbrojení lord Robert Cecil, navrhuje všeobecnou záruku založenou na vzájemné pomoci. Byl předložen Radě ve zprávě Stálé poradní komise, jíž bylo uloženo studovati jej se stanoviska technického. Rada rozhodla sděliti jej pro informaci všem státům, členům Společnosti.

Druhý projekt, podaný franc. pplk. Requinem, projektuje kombinaci všeobecné smlouvy a jednotlivých úmluv. Byl zkoumán v Ženevě od 5. do 7. května Stálou poradní komisí. Tato komise připravila referát, jejž studoval speciální komitét dočasné smíšené komise v zasedání, které se konalo v Londýně dne 16. července.

Tento komitét shodl se na kombinovaném textu, jenž byl předložen plenárnímu zasedání dočasné smíšené komise dne 3. srpna v Paříži, aby mohla připraviti definitivní zprávu pro Shromáždění.

Komitét, který se právě sešel v Londýně, byl složen takto: Lord Robert Cecil, předseda; členové hrabě Bonin-Longare, pan Jouhaux, admirál Kiyokava, plukovník Lohner, admirál de Magaz, generál de Marinis, podplukovník Requin, admirál Seagrave, pan Van Zeeland.

Stálá komise a speciální komitét rovněž studovaly návrh lorda Roberta Cecila na utvoření demilitarisovaných pásem mezi státy, která by zabraňovala válkám a umožňovala snáze stanoviti útočníka v případě nepřátelství. Jejich referáty budou zkoumány dočasnou smíšenou komisí.

Konečně přijala Rada ve svém zasedání dne 3. července návrh, který jí byl předložen dočasnou smíšenou komisí a směřuje k okamžitému provedení posledního paragrafu článku Paktu, stanovícího, že „všichni členové Společnosti se zavazují vyměňovati způsobem nejupřímnějším a nejúplnějším všechny zprávy, vztahující se na jejich zbrojení, na jejich vojenské a námořní programy a na podmínky těch odvětví jejich průmyslu, kterých by mohlo býti využito pro válku."

Podle názoru Dočasné smíšené komise, má tato výměna zpráv býti doplněna vydáním ročenky. Tato ročenka, vydaná péčí Sekretariátu, bude prodchnuta principy vyloženými v čl. 8. a bude obsahovati všechny dokumenty a zprávy veřejné i úřední.

Co se týče otázek, vztahujících se jednak na omezení výdajů na zbrojení, jednak na soukromou výrobu a obchod zbraněmi a střelivem, domnívala se Rada, že co se týče první otázky, bylo by lépe odložiti každé opatření v této věci a předložiti Shromáždění připomínky dočasné smíšené komise; co se týče druhé otázky, vyčkati odpovědi vlády Spojených států dříve než by sama učinila rozhodnutí. Rada přijala rovněž resoluce, dávající účinnost návrhům dočasné smíšené komise o válce chemické a o statistickém zbrojení v době míru. (Résumé Mensuel, str. 122).

O těchto otázkách rozepisuje se též Rudolf Künzel-Jizerský v článku: „Problém omezení zbrojení". (Zahraniční politika 1923, seš. 16.) Pojednávaje o jednotlivých návrzích, označuje návrh Cecilův za závadný pro praxi a vojensky neuspokojující. Utvoření demilitarisovaných pásem (Francie nařídila v předvečer světové války 30. července odvolání vojenských oddílů na 10 km do vnitrozemí) bylo by pouze pro státy, které mají rozsáhlé a hluboké území. Stanoviti útočníka ve lhůtě 4 dnů a provésti v Radě společnosti národů o tom hlasování, které má platnost pouze tehdy, když ¾ hlasů jsou rovny, je krajně nesnadné a pro napadený stát přímo nebezpečné. Positivní pokrok omezení zbrojení na moři učinila pouze smlouva Washingtonská, uskutečněná Hardingem r. 1921, problém snížení zbrojení na souši nedospěl dosud k praktickému rozřešení. —xy.

Stanice pro řiditelné vzducholodi. Časopis „Vynálezy a pokroky" (roč. 1923, čís. 15) rozepisuje se o stavbách hangárů pro vzducholodi. Křehkou kostrou a „neohrabaností" podobá se vzducholoď mohutnému námořnímu parníku, jenž sice může na širém moři odolati i největším bouřím, nemůže se však pohybovati v přístavě. Není choulostivější práce než dostati vzducholoď do hangáru. Považíme-li, že bývá moderní vzducholoď dlouhá i 200 m a průměr její konstrukce i 25 m, pak je třeba při stavbě krytého hangáru netoliko překonati značné technické obtíže, nýbrž i veliké finanční výdaje. Kromě toho je vzducholoď těleso křehké, a třeba denně nahrazovati plynové ztráty, které vznikají za letu i za přistávání. Jsou dva druhy hangárů: pevné a pohyblivé, a buď ze železa nebo ze železobetonu. (V Orly ve Francii staví se hangár délky 300 m, výšky 50 m a šířky 70 m; spotřeba betonu 3,500.000 t, výdaje 8—10 mil. fr.) Poloha hangárů řídí se směrem větrů, které v krajině převládají, aby nebyla loď vydávána postranním nárazům, které činí vjezd a výjezd svrchovaně nebezpečnými. Vane-li vítr napříč, musí 3—400 lidí vtahovati loď do hangáru, nebo se loď připoutá na vozíky shora i zdola a posouvá se do hangáru, anebo se vystavějí zvláštní veliké stěny, které chrání vzducholoď před vzduchovými vlnami, anebo se konečně — jako tomu v Německu — vystaví více hangárů (pro 6—7 lodí) hvězdovitě a vzducholoď vjíždí do hangáru po

větru právě vanoucím. Válka vytvořila i typ pohyblivého hangáru, který bylo lze otáčeti na pevných osách. Tato úprava se neosvědčila. Angličané používají vysokých stožárů, ke kterým se upevní příďa lodi; lodi se pak mohou samočinně otáčeti jako korouhvička po větru. Ani tento způsob se neosvědčuje; plyn uniká vlivem proměnlivého počasí, kostra trpí sluncem i deštěm, opravy jsou velmi obtížné. Námořní válečná loďstva snaží se vybudovati jakési pohyblivé hangáry na lodích, jejichž paluba je zvláště pro to upravena. Příďa vzducholodi splývá s příďou lodi. Ale vzduch, počasí a vlny poškozují obal vzducholodi; také kymácení lodi neprospívá kostře vzducholodi. A za rozbouřeného moře nemůže vzducholoď téměř ani vzlétnouti, ani přistáti. Nyní je všeobecný názor, že lze vzdušné cesty lépe využíti vzducholodí než letadlem. Francie zkouší zříditi vojenskou vzduchoplavební trať z Marseille do Alžíru, v Anglii se chystá návrh zákona na zřízení trati do Egypta a Indie s polotuhými vzducholodmi typu „Parseval", v Italii pracuje se o trati z Italie do Tripolisu, ve Spojených státech vzniklo již několik společností a Německo dodalo jednu loď do Ruska a staví vzducholoď o 100.000 m³ pro Spojené státy; mimo to vystavěli Němci veliké dílny v Seville, aby zřídili spojení Španělska s Jižní Amerikou. —xy.—

Pancířové vlaky nedoznaly na západní frontě žádného upotřebení; děla největších ráží, umístěná na železničních kolejích a opatřená ochrannými štíty, nemohou se srovnávati s pancířovými vlaky. Tyto, jsouce vyzbrojeny lehkými děly a kulomety, mohou býti upotřebeny buď při výzvědných bojích anebo i v bitvě. Nebezpečí, že rychlou nepřátelskou palbou budou učiněny k boji neschopnými, je zjevno; proti lehkému nepřátelskému dělostřelectvu mohou se osvědčiti (koloniální války). Němci použili pancířového vlaku k tomu, aby vynutili si 6. března 1916 přechod přes Maasu u Verdunu, pak v boji u Reguéville, když měla jich 22. záložní divise se zmocniti lesíka Cumières a překročiti forgeský potok. Pancířový vlak ostřeloval při tom francouzské přední oddíly, které skutečně ustoupily. Dým lokomotivy stal se však cílem francouzského dělostřelectva a brzo na to musil pancířový vlak opustiti své stanoviště. Také v rusko-polské válce r. 1919—20 použito bylo s obou stran pancířových vlaků. Gen. Wrangel disponoval dvěma vlaky, z nichž jeden vyzbrojen byl polním, druhý 15 cm dělem. Bolševické vojsko mělo dva pancířové vlaky s lehkými děly. Nejvíce upotřebení doznaly pancířové vlaky na východní frontě zvláště v rak.-uherském vojsku.

(„Mil. Wochenblatt" 1923, čís. 32.)

Automobilismus v císařské japonské armádě. Ve dnech 3. a 4. května r. 1923 konala automobilová vyšetřující komise japonské armády obvyklé výroční závody, rozšířené tentokráte o závod motocyklů se sidecary. Soutěže účastnily se vozy všech typů, dvoucylindrový B. S. A. Star, Wanderer, Packard Single Six, Protos, Gardiner, Fiat 505, Chandler, Cleveland, Buick Fom, Buick Six, Chevrolot, Mercedes, šesticylindrový Wolseley o 20 HP a nově v Osace konstruovaný japonský výrobek Jitsuyo.

Mimo tyto osobní vozy byla konkurence otevřena také vozům nákladním, kde hlavně vynikly 1½tunový model Hispano-Suiza, první toho druhu v Japonsku, 2tunový G. M. C., 2tunový Mack, 2tunový model Graham Brothers, malý 1tunový Fiat s pneumatikami, 2tunový Oreida a 2½tunový Thornycrozt. Mimo ně japonský truck, lehký D. A. T. s pneumatikami.

Počasí nebylo závodům právě příznivo. První den silně pršelo, terén tudíž byl rozmoklý, ale přes tento handicap závody se přece zdařily a u startu na tokijském cvičišti v Yoyogi shromáždilo se obrovské množství závodníků i diváků.

Jediná nehoda přihodila se vozu Mercedes, když v ostré zatáčce u mostu přes řeku Sugigawu najel na zábradlí. Čtyřem pasažérům však nic se nestalo. Předek vozu se úplně rozbil a šofér byl padajícími střepinami skla značně pořezán.

Cílem bylo venkovské městečko Kawagoe,*) kam první vozy dostihly za 1½ hodiny od startu (start o 10 hod., u cíle o ½12 hod.). Největší rychlosti u cestovních vozů bylo docíleno od 35 do 40 mil za hodinu. Zpáteční cesta vedla zase na cvičiště Yoyogi v Tokiu. Všechny cestovní vozy docílily rychlosti celkem 80—81 mil, ač armádní předpis pro celkový výkon zněl na 78¾ míle.

Nákladní vozy urazily menší dráhu 63 mil kratší oklikou přes Tokorozawu, kdežto motocykly úplně odpadly. Vadilo jim časté prudké stoupání japonských silnic a blátivý měkký terén. Z lehčích vozů zejména se vyznamenal německý Wanderer, v Japonsku velice oblíbený.

Automobilová komise japonské armády uveřejní v nejbližších měsících oficiální výsledky letošních závodů. Dr. M. R.

*) V prefektuře Musashi, na severozápad od Tokia.

Z NAŠICH REVUÍ.

Vojenské číslo časopisu „Auto".

Autoklub republiky Československé vyhradil celé šesté (červnové) číslo svého oficiálního časopisu „Auto" vojenskému automobilismu. Vhodnou úpravou formální i věcnou jest toto číslo takřka samostatnou publikací, shrnující svým obsahem v uceleném obraze vše, čím žije, prospívá i strádá vojenský automobilismus.

Titulní list publikace opatřen jest portrétem ministra národní obrany Udržala s jeho autografem. Na dalších stránkách čteme o hojných problémech našeho vojenského automobilismu, které načrtl podpl. ing. B. Rytíř, přednosta automobilního oddělení MNO. Publikace popisuje dále ve zvláštním článku podrobně celou vojenskou exposici automobilní výstavy pořádané v r. 1923, o níž stručná zmínka byla uveřejněna v 6. čísle naší revue. Pro další obsah sešitu získala redakce řadu odborných článků od autorů-důstojníků, jež vesměs, částečně s přímým vztahem na výstavu, dotýkají se problémů a otázek automobilisace a motorisace v armádě. Dočítáme se zde o novinkách v automobilní službě, jako právě o zkoušených dílnách automobilních kolon a o jich zařízení, o nových konstrukcích sanitních vozů, o motorových vozidlech s pohonem motoru generátorovým plynem, jež pro soběstačnost naší armády zvlášť jsou důležité. Časopis řeší thema automobilisace a motorisace ve vojenství s ohledem na potřeby armády a na požadavky, kladené na domácí automobilní průmysl a z toho plynoucí i jeho úkoly. Velice populárně a jasně psaná stať o motorovém tahu u dělostřelectva, jež několika čísly a schematy přesvědčivě dokazuje nezbytnost motorisování těžkého dělostřelectva, i nesporné výhody traktorů katerpilarových, zmiňuje se na konec o jich postupném vývoji až do světové války.

O výhodnosti motorisace i v jiných oborech vojenské služby než pouze v dopravě a vleku, jedná článek o využití automobilového motoru při skalním vrtání, popisující kamenovrtací soupravu. Některé menší úvahy, jako o významu odborného zkoušení automobilového materiálu, o bezpečnostním uložení benzinu a hořlavin na delší dobu pro vojenské účely atd. a v drobných zprávách zařaděné kratší poznámky i zprávy doplňují tuto publikaci v dobře ucelenou přehlídku veškerého našeho snažení na poli automobilismu a motorisace ve vojsku, jeho nynějšího stavu v naší armádě i úkolů, jež čekají nás na tomto poli v budoucnosti.

Text celého sešitu zpestřen jest bohatými a zdařilými fotografickými snímky, z nichž největší část byla zhotovena fotografickou laboratoří MNO, podávajícími nejlepší a nejnázornější doprovod téměř všech článků.

Škpt. Ing. K. Mayer.

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues srbské.

Ratnik.

Ročník 1923, sešit 3. (březen):

L j. M. M. **Pojava oklopnih kola i aviona i njihov uticaj na taktiku.** Podle autorova názoru nesmí se přeceňovati význam útočných vozů, jimi není vynalezena „zbraň budoucnosti", nýbrž jen jednoduchý pomocný prostředek. Útočné vozy nenahradily jednotlivé druhy zbraní, ani jim neubraly na významu, nejsou způsobilé k samostatné činnosti, avšak jsou výhodné v určitých případech a po omezenou dobu k rozřešení určitých úkolů (zejména ve válce zákopové). To ovšem neznamená, že by u armády SHS. neměly býti zavedeny; musí se však tak díti pomalu a postupně, a nesmí se zapomenouti, že morálka je onou silou, která oživuje prostředky materiální, a že pancíř nemůže ochrániti ty, kdož nemají srdnatého srdce. — Generál G o l o v i n, profesor carské nikolajevské vojenské akademie, **Avijacija u prošlom i budućem ratu.** Líčí, jak světová válka začala na obou stranách se skrovným počtem aparátů, zabývajících se pouze strategickým průzkumem; není vzdušných bojů. R. 1915 s ustálenou frontou přicházejí nové úkoly letectvu, hlavní důraz se klade na průzkum taktický, vyvíjí se letecká fotografie, letadla pro dělostřelectvo pomocí telegrafie bez drátu (1916) a letadlo pěchoty. Strategická i taktická činnost letadel se nese

na konec čtyřmi směry: pozorování (přezvědy, fotografování, opravy střelby), přímý doprovod útoků, vzdušný boj, bombardování. Vysvětlena jest povaha jednomístných, dvou-, troj- i vícemístných letadel vzhledem k různým úkolům. Pro budoucnost má velikou důležitost úsilovná podpora vývoje domácího průmyslu leteckého. — D. M. M. (přeloženo z francouzštiny), **Nemačka artilerija u svetskom ratu.** — Plk. Djordje J. Radisavljević, **Povodom članka „Kolubarska bitka" od djenerala Živka Pavlovića** (Srpski Književni Glasnik 1. i 16. maja 1921 godine). V polemickém článku proti Pavlovićovi vyzdvihuje se tu zásluha vojvody Mišiće na vítězství oproti hlavnímu velitelství; bitva by měla býti zvána správněji Suvoborskou, nikoliv Kolubarskou. — Plk. Živ. M. Stanisavljević, **Francuska strategija za vreme rata.** Je to překlad francouzské přednášky maršálka Fayolla. — Pplk. Djordje Jorgović, **Veza pešadije sa aeroplanima i vezanim balonima.** Výklad vývoje, činnosti a úkolů letadla pěchoty a balonu pěchoty. — V různých zprávách má plk. Mileta Zdravković příspěvek: **Povodom članka „Podizanje mosta na Savi kod Novog Sela i kod Čevrntije";** popisuje jako účastník a očitý svědek smutně skončivší přechod srbské Timocké divise do Srbska přes Sávu v srpnu r. 1914 a opravuje i doplňuje článek pplka Dušana Putnikoviće, vyšlý v minulém ročníku Ratnika.

Sešit 4. (duben):

Djeneral Iv. S. Pavlović, **Na Bregalnici prema Štipu 17. i 18. juna 1913 godine.** Líčí se tu události po skončení války s Turky v Albánii v březnu 1913, boje s Albánci (se zbytky vojska Džavida paši), pak odchod Moravské divise první výzvy k Vardaru v květnu a červnu, kde přešla do svazu 3. srbské armády (spolu s Drinskou I. a Timockou II.). Hlavní útok podnikli Bulhaři 17. června na celé pohraniční frontě bez vyhlášení války. Na Bregalnici proti Štipu a na Ježevom Polji 17. a 18. června trvají urputné boje, které se končí v noci z 18. na 19. červen ústupem Bulharů na levý břeh Bregalnice. — Plk. Miloje V. Jelisijević, **Nesporazum izmedju pešadije i artiljerije za vreme rata.** Je to polemický článek proti pojednání plka Nestora Manakoviće, vyšlém v červnovém čísle Ratnika r. 1921. Vyvrací jeho tvrzení, že ve všech armádách jevilo se veliké nedorozumění mezi pěchotou a dělostřelectvem, prý následkem toho, že pěchota (i její velitelé na nejvyšších místech) neznala dělostřeleckého materiálu, zejména střeliva, a mimo to přispívalo k tomu i nejisté spojení mezi oběma zbraněmi. Autor-pěšák na základě svých dlouholetých zkušeností tu opravuje tvrzení důstojníka-dělostřelce. Dokazuje, že v srbské armádě tohoto nedorozumění nebylo — aspoň ne v takové míře jako snad jinde, a vyvrací tvrzení Manakovićova, který příliš myslí na dělostřelbu a vše svaluje na pěchotu. Aby tohoto nedorozumění mezi pěchotou a dělostřelectvem, respektive mezi důstojníky pěchoty a dělostřelectva, ani v budoucnosti nebylo, k tomu je zapotřebí: dosti dělostřelectva a dělostřeleckého střeliva, dobrá znalost dělostřeleckého materiálu a jeho upotřebení jak u důstojníků dělostřelectva, tak i pěchoty, ukázněná a morálně pevná pěchota se správným ponětím o své povinnosti v boji, dostatek spojovacích prostředků a konečně i dosavadní láska a vzájemná důvěra mezi pěchotou a dělostřelectvem. — Major Velizar D. Ćurić, **U čemu je snaga vojske.** Autor vidí sílu armády v materiálním zabezpečení důstojnického i poddůstojnického sboru, jejich rodin i pozůstalých — to je úlohou budoucnosti, neboť v tomto ohledu dnešní jejich poměry jsou ubohé. — M. V. S., **Taktika nemačke fortifikacije od 1914 do 1918 godine.** Překlad z francouzštiny. Popis vývoje německého opevňování od r. 1914 do 1918, jak od jednoduchých zákopů r. 1914 se slabým dělostřelectvem a urputné obrany první linie dochází až k složitému systému pružné obrany r. 1918 s mohutným dělostřelectvem a útočnými vozy. — Plk. Stojan Begović, **Iznalaženje mesta neprijateljskich bežičnih stanica u ratu.** Probírají se tu metody, jak je možno nalézti místo nepřátelských bezdrátových stanic ve válce. — V různých zprávách jsou tyto menší články: Plk. Djordje Jorgović, **Kvarenje topova i njihove municije eksplosivom.** Jak se činí neupotřebitelnými děla a dělostřelecké střelivo pomocí výbušin, když nutno je opustiti a zanechati nepříteli. — Plk. Bogoljub A. Jovanović, **Uticaj vučne snage na upotrebu artiljerije u taktici i strategiji.** Vliv vlečné síly na použití dělostřelectva v taktice a strategii. Taktický a strategický manévr dělostřelectva v budoucnosti bude rozřešen motorovým vozem: dělo se poveze jako zadní část vozu po silnicích rychlostí skoro automobilovou (manévr strategický), pak mimo cesty, aby se dostalo do postavení a doprovázelo pěchotu, spustí se mechanism s nekonečným pásem. — Kpt. Radoslav C. Perović, **Reorganizacija italijanske vojska i obaveza kadrovske službe od 18 meseca.** Je to překlad předlohy podané generálem

Diazem ministerské radě italské. — V poznámkách je uveřejněna Organisace maďarského vojska, četnictva, lesní stráže, finanční stráže, pohraničních oddílů a říční policie podle Trianonské mírové smlouvy se změnami, které provedla spojenecká kontrolní mise. — V přehledu časopisů citovány jsou naše Vojenské Rozhledy z června, srpna, září a října loňského roku.

Bs.

b) Revues francouzské.

Revue de l'Aéronautique militaire.

Březen—duben 1923.

Le Commandant Verdon zahynul v plamenech letadla dne 18. ledna 1923 v Sev. Africe u 37. letec. pluku. Nekrolog.

Col. F. Marie: **Comment la France a assuré son recrutement de pilotes-aviateurs pendant la guerre de 1914—1918.** Jak Francie zajišťovala doplňování pilotů za války světové. Situace v době mobilisace. Nové otevření škol leteckých. Školy pilotů v únoru 1915.

L'Aviation militaire britannique. Vojenské letectvo anglické a rozpočtová debata. Prohlášení sira Hoare. Hospodárnost operací vzduchoplaveckých. Srovnání s Francií. Situace r. 1925. Rozvoj sil vzduchoplaveckých a jich výdaje. Výcvik a výzkum. Obrana území a součinnost námořní. Letectvo civilní. Otázka řiditelných balonů. Rozpočet vzduchoplavecký.

Cpt. Canonne: **L'aviation et la cavalerie.** Letectvo a jezdectvo. Podmínky pracovní. Úkoly jezdectva. Spojení v boji. Průzkum.

Braxmeyer: **La Navigation aérienne.** Vzduchoplavba. Volba cesty. Mapy. (Pokračování.)

Revue des troupes coloniales.

Duben 1923.

Gén. Nogués: **L'action allemande en Indo-Chine.** Německá akce v Indočíně od 14. list. 1918 do 10. ledna 1919. (Pokračování.)

Charbonneau: **La défense de Reims en 1918.** Obrana Remeše r. 1918 prvním armádním sborem koloniálním. (Pokračování.)

Renseignements sur les colonies de l'Afrique équatoriale française. Zprávy o koloniích rovníkové Afriky francouzské pro vojíny určené ke službě v koloniích.

Květen-červen 1923.

Gén. Nogués: **L'action allemande en Indo-Chine.** Činnost německá v Indočíně. Operace od 1. března do 20. května 1919.

Cmdt. Charbonneau: **La défense de Reims en 1918.** Obrana Remeše r. 1918 prvním koloniálním sborem. (Pokračování.)

Lt. Chabre: **Rossignol—Saint-Vincent.** Vzpomínky z boje předního voje prvního koloniálního sboru na počátku světové války.

Revue militaire suisse.

Květen 1923.

Col. Poudret: **Les opérations du corps de cavalerie Sordet en Belgique, 6. au 15. août 1914.** Operace jezdeckého sboru Sordetova v Belgii od 6. do 15. srpna 1914.

Cpt. Primault et ing. Jaques: **Aviation et guerre chimique.** Letectví a válka chemická. Součinnost páté a šesté zbraně.

Lt. Pellissier: **Le Service des renseignements dans le bataillon d'infanterie.** Služba zpravodajská u pěšího praporu. Organisace, terminologie, snaha a činnost, vyhledávání zpráv, pozorování se vzduchu, se země, zajatci, zběhové, obyvatelé, dokumenty nepřátelské. Studium zpravodajské. Organisace a výkonnost centrály zpravodajské. Prostředky k donášení zpráv. Výcvik zpravodajského oddělení.

Červen 1923.

Col. Poudret: **Les opérations du corps de cavalerie Sordet etc.** Dokončení.

Lt. col. Schmidt: **Un thème tactique à l'usage d'une compagnie d'infanterie.** Úloha taktická v rámci pěší roty.

Cavalerie et autres armes mobiles en coopération. Jezdectvo a ostatní pohyblivé zbraně při součinnosti: kulomety, cyklisté, dělostřelectvo, letectvo

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Květen 1923.

Les opérations de l'Armée belge. (Pokračování.) Den 3. října.

Lt.-col. De Winter: **Le chargement du fantassin.** Břemeno pěšákovo. Váha břemena střelcova, granátníkova a kulometníkova.

Col. P. Nuyten: **L'appui par l'artillerie de l'infanterie engagée dans un**

combat offensif. Kterak dělostřelectvo podporuje pěchotu v boji ofensivním.

Major Peteau: **Nous faut-il une cavalerie?** Potřebujeme jezdectva? (Část 2.)

Cpt.-Cmdt. Rootsaert: **Note sur les équipages de pont anglais et américains.** Poznámka o obozu mostovém anglickém a americkém.

Cpt. Sillevaerts: **La question du pétrole et la berginisation de la houille.** Otázka petrolejová a uhelná. Spotřeba světová petroleje. Zásoby světové. Americký trust. Zápas trustů.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **La Société des Nations.** Společnost národů. Její vznik. Zřízení. Cíl, členové, orgány, administrativa. Důležitost organismů technických. Společnost národů a pojem vlasti.

Červen 1923.

Gén. G. Daniloff: **Déploiement stratégique et premières opérations de l'Armée russe en 1914.** Strategické rozvinutí a první operace ruské armády r. 1914.

Lt. Gén. Hellebaut: **Encore un mot concernant la doctrine d'emploi de l'artillerie au combat.** Ještě několik slov k užití dělostřelectva v boji.

Mjr. Peteau: **Nous faut-il une cavalerie?** (Pokrač.) Jest nám třeba jezdectva?

Mjr. Douy: **Tirs de concentration et manoeuvre par le feu.** Soustředěná střelba a palebný manévr. Palebný manévr a volba cílových pásem. Kterak na ně páliti co nejúčinněji? (Pokrač.)

Cpt.-Cmdt. Lievin: **Les chars de combat.** Organisace a užití malých jednotek tanků v boji. (Pokrač.)

Cpt.-Méd. Sillevaerts: **La question du pétrole et la berginisation de la houille.** Otázka petrolejová. (Pokrač.) Říše britská. Opatření americká.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **La Société des Nations.** Společnost národů. (Pokrač.) Boj proti válce. Sankce.

Červenec 1923.

Les Opérations de l'Armée belge pendant la campagne de 1914—1918. Pokračování. Den 3. října 1914.

Colonel Bujac: **La Campagne de Septembre-Octobre 1916 en Transylvanie.** Ofensivní manévr rumunských armád. Protiofensiva sil rakousko-německých. Využití bitvy u Brašova. Pokusy Falkenhaynovy protlačiti frontu valašskou ve směru ke Craiova.

Col. Fastrez: **Le point de vue politique dans l'élaboration d'un plan d'opérations.** Politické hledisko při vypracování plánu operačního. Obrana generála Kuhla německého operačního plánu. (Pokračování.)

Mjr. Peteau: **Nous faut-il une cavalerie?** (Dokončení.) Boj na koni. Krýti ústup a zdržovati pronásledování atd.

Mjr. Douy: **Tirs de concentration et manoeuvre par le feu.** Střelba soustředná a manévr palebný. (Pokračování.)

Cpt.-Cmdt. Lievin: **Les chars de combat.** (Pokračování.) Boj čety tanků ve volném terénu. Prostředky palebné a manévrovací.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **La Société des Nations.** (Pokračování.) Omezené zbrojení. Mír Washingtonský. Problém reparační.

Cpt.-Cmdt. Dendal: **La mobilisation de la Nation en cas d'hostilités.** Mobilisace národa v případě války.

Srpen 1923.

Les opérations de l'armée belge pendant la campagne de 1914—1918. Operace belgické armády za světové války. Den 3. a 4. října.

Col. Bujac: **Campagne de Septembre—Octobre 1916 en Transylvanie.** (Pokračování.) Zasažení druhé armády a její ústup. Bitva u Brašova dne 8. října. Využití bitvy. Tlak Falkenheynův na Krajovou.

Col. Fastrez: **Le point de vue politique dans l'élaboration d'un plan d'opérations.** Politické hledisko při vypracování operačního plánu. Lze se vyvarovati politických překážek?

Col. Neefs: **Le commandement de l'avant-garde.** Velitelství předvoje. Studie o služebních předpisech.

Mjr. Coppens: **Quelques notes à propos des transmissions dans la marche d'approche.** Několik poznámek o donášení zpráv při pochodu přibližovacím.

Col. Van Emelen: **L'appui, par les mitrailleuses, de l'infanterie engagée dans un combat offensif.** Kterak kulomety podporují pěchotu v boji ofensivním.

Mjr. Douy: **Tirs de concentration et manoeuvre par le feu.** Soustředěná střelba a manévr palbou. (Pokračování.)

Cpt.-cmdt. Dendal: **La Société des Nations.** Svaz národů. Organisace práce. Vykonané dílo dosavadní. Závěr.

Revue politique et parlementaire.

Č. z 10. června 1923.

Lt.-col. X***: **Le Haut commandement des armées.** Nejvyšší velitelství vojska. Autor odmítá paradoxní ná-

pady obsažené v poslední knize p. Pierrefeu, jenž tvrdí, že r. 1918 byli velitelé franc. událostmi překvapeni, bitvy nevedli, a velkou úlohu hrála náhoda. Foch nedovedl rozeznati prostředky k vítězství a neměl nikdy plánu. Autor článku obhajuje Foche a ukazuje na jeho předvídavost, zračící se již v listu, jejž zaslal Joffreovi v listopadu r. 1914. Již tenkrát vyslovil Foch prorocky průběh celé války. A když se r. 1918 ujal velitelství spojeneckých armád, vyvíjely se operace tak harmonicky a logicky, že jen člověk poražený slepotou nevidí v nich výraz vyšší inteligence. Autor končí svou úvahu: „Francie pozná zcela podrobně, jaké závěrečné dílo vykonalo vrchní velitelství. Běda těm, kteří prohlašují, že jest v moderní válce zbytečné a věří legendě, že voják může triumfovati samostatně.... ano, běda těm, neboť připravují zítřejší vraždění, jestliže se válka vrátí!"

Wf.

Revue militaire générale.

Červen 1923.

Georges Blondel: **La mentalité des Allemands.** Německá duše. Autor poukazuje na to, že většina Němců naslouchá stále hlasům, přicházejícím z hloubky zvířeckosti a zachovává hluboký respekt k názorům mystickým a barbarským současně, z nichž rodí se mínění, že touha po míru jest známkou stařectví.

Cpt. Baillot: **La guerre coloniale. Théatre d'opérations du Maroc.** Válka koloniální. Jeviště operační v Marokku. Část první: Methody dobyvatelské a pacifikační. Obtíže (klima, terén, nepřítel). Prostředky bojové (početní stavy, vojsko, materiál). Část druhá: Tradice. Theoretický rozvoj operací. Důležitost morálky. Závěr.

Cpt. de Gaulle: **La fatale querelle d'un Chancelier et d'un Amiral.** Osudný spor kancléře s admirálem. Dokončení.

Cmdt. Paquet: **Considérations sur une guerre future.** Úvahy o válce budoucnosti.

Červenec 1923.

Cmdt. Weil: **Talleyrand et la frontière ouverte.** Talleyrand a otevření hranice. Historická studie.

Cmdt. Janet: **Deux attaques de bataillon.** Dva útoky praporu v září 1915. Podle dokumentů historické skupiny a podle zpráv poskytnutých účastníky.

Cpt. Brosse: **Étude sur le moral de l'armée française pendant la guerre de 1914—1918.** Studie o mravním stavu francouzské armády za světové války.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** Strategie a spojenecké operace na francouzské frontě severní. Lille. Všeobecný tlak Němců 25. srpna 1914.

La Revue d'Infanterie.

Červenec 1923.

Lt.-col. Leroy: **Essai sur la répartition des mitrailleuses dans le combat offensif.** Studie o rozčlenění kulometů v boji ofensivním. Autor hájí mínění, že kulomety jsou a musí zůstat u pěchoty.

Col. Henry: **De l'organisation du terrain.** (Pokračování.) V třetí části uvažuje autor organisaci terénu daleko od nepřítele: methodické zřízení fronty, plán palebný, přípravné práce, jejich provedení a spojitost.

Cmdt. Grenier: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** Nový cvičební řád německé pěchoty. Všeobecné zásady. Zbraně pěchoty. Základní prvky boje pěchoty.

Cmdt. Caisez: **Quatre jours de combat d'un bataillon.** Čtyřdenní boj prvního praporu 151. pěšího pluku od 28. srpna do 1. září 1918. Překročení prudké řeky a útok na osadu v krajině Soissonsu.

Cmdt. Gérin: **Une méthode d'Instruction des Cadres.** Methoda výcviku kádrů. Cvičení na mapě. Příprava, cíl, volba terénu, vývoj cvičení. (Pokračování.)

Cpt. Coutard: **Au Maroc.** Tažení r. 1922. Operace na východ a na západ od Tarzettu. Terén, obyvatelé, plán operační. (Pokračování.)

Vuillemin: **Education physique et Préparation militaire.** Tělesná výchova a vojenská příprava. Třetí perioda od r. 1914 do 1920. Reorganisace. Mobilisace a její důsledky. Desorganisace. Organisace středisek vojenského výcviku v Paříži. Organisace národní tělesné výchovy. Opatření dodatečná. (Pokračování.)

Srpen 1923.

Col. Lemoine: **La bicyclette et le transport de l'infanterie.** Dvojkolka a doprava pěchoty.

Lt. col. Allehaut: **La liaison intellectuelle et morale: Base essentielle de l'action combinée de l'infanterie et de la cavalerie.** Spojení rozumové a mravní. Podstatné základy kombinovaného boje pěchoty a dělostřelectva.

Col. Henry: **De l'organisation du terrain.** Dokončení. Boj v opevněném terénu. Způsoby boje obranného. Vedení obrany proti útoku, jemuž předchází methodická příprava. Činnost

velitelství. Palebná činnost unavovací a zdolávací. Šarvátky. Boj obranný. Vedení obrany za útoku. Znovudobytí posice dobrovolně opuštěné. Vedení obrany při náhlém útoku. Denní operace unavovací.

Cmdt. Grenier: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** Nový cvičební řád pro německou pěchotu. Od výcviku jednotlivce k výcviku pěší roty.

Cmdt. Caisez: **Quatre jours de combat d'un bataillon.** Prapor ve čtyřdenním boji. (Pokračování.)

Cpt. Derauque: **Les appareils lance-flammes dans la dernière guerre.** Ohňomety v poslední válce. Jejich taktické užití. Dějiny. Charakteristické vlastnosti. Aparáty těžké a lehké. Organisace jednotek ohňometných.

Cmdt. Gérin: **Une méthode d'instruction des Cadres.** Methoda výcviku kádrů.

Cpt. Coutard: **Au Maroc.** Tažení r. 1922. Operace v krajině Nanizert.

Revue de Cavalerie.

Červenec—srpen 1923.

Gén. Feraud: **Un monument aux cavaliers de la grande guerre.** Pomník jezdcům padlým za světové války.

Un exercice de cadres de grandes unités de cavalerie au camp de Mailly. Cvičení velkých jezdeckých jednotek na cvičišti v Mailly. Cvičení z 15. září. Činnost jezdecké divise v bitvě. Cvičení ze 16. září. Jezdecký sbor.

Cpt. Daubert: **Cavalerie et aviation.** (Pokračování.) Činnost jezdectva v bitvě. Pronásledování. Nájezdy.

Cmdt. Berger: **Manoeuvres de la 4e division de cavalerie en Rhénanie.** Manévry čtvrté jezdecké divise v Porýní v září 1922.

Col. Guespereau: **Opérations du régiment de marche de spahis marocains en Orient.** (Pokračování.) Operace pluku marockých spahiů na východě od 16. října do 11. listopadu 1917.

Faits de cavalerie: Deux rencontres de reconnaissances ou patrouilles. Výkony jezdectva: dva boje na setkanou hlídek průzkumných.

Mjr. Caritte: **Le Service vétérinaire en campagne.** Služba zvěrolékařská v poli.

Concours hippique international de Nice. Mezinárodní jezdecké dostihy v Nizze od 18. do 30. dubna 1923.

Revue d'Artillerie.

Červenec 1923.

Cmdt. Menjaud: **Essai sur la préparation du tir.** Studie o střelecké přípravě. Způsob postupné průpravy střelecké.

Col. Dumontet: **La défense des frontières maritimes.** (Dokončení.) Obrana námořních hranic. Její dnešní organisace. Rozdělení pobřežních krajin. Prostředky, jimiž disponuje velitel hranic. Jejich činnost. Přehled, ponaučení ze světové války. Jest nutna obrana pobřeží? Pakliže ano, jak na ni nazírati?

Cmdt. Benoît: **Note sur le réglage par observation unilatérale.** Poznámka o zastřelování podle pozorování jednostranného. Zásada methody. Vedení střelby.

Cpt. Lhoste: **Le calcul des probabilités appliqué à l'artillerie.** Počet pravděpodobnosti užitý v dělostřelectvu. Studie mathematická.

Lt.-col. Marescaux: **Note sur l'emploi de la carte au 80.000e.** Poznámka, jak používati mapy v měřítku 1 : 80.000.

Cmdt. Apffel: **Utilisation de la photographie aérienne pour l'instruction des corps de troupe d'artillerie.** Použití leteckých fotografií při výcviku dělostřeleckých sborů.

Revue du Génie.

Květen 1923.

Gén. Protard: **Les bataillons M. D.** Prapory M. D. (Pokračování.)

Lt.-col. Clément-Grandcourt: **Réflexion d'un hérétique sur la défense des places fortes.** Kacířské myšlenky o obraně pevností. Myšlenky předválečné.

Cpt. Olivier: **Le grand prix de Rome d'architecture.** Velká římská cena pro architekturu r. 1922. Veliká vojenská škola zdokonalovací.

Červenec 1923.

Col. Romieux: **Recherche géhypsographique de lois fondamentales de la déformation terrestre.** Geologicko-horopisná zkoumání o základních zákonech zemské deformace.

Lt.-col. Tricaud: **Discussion sur le ciel des abris.** Rozhovor o klenbě trosek.

Revue Militaire Française.

Srpen 1923.

Lt.-col. Oehmichen: **L'engagement de la coalition en Orient 1914—16.** (Pokračování.) Východní armády. Nesnáze organisační. Nesnáze použití.

Col. Chédeville: **L'emploi de la fumée sur le champ de bataille.** Užití kouře na bojišti.

Cpt. Lefranc: **La percée du 9 mai 1915 en Artois.** Průlom z 9. května 1915 v Artois. Podle dokumentů historické skupiny.

Lt.-col. Velpry: **L'Avenir des chars de combat.** Budoucnost bojových vozů. Obrněnost. Zranitelnost tanků podle rozměrů. Účinky dělostřelectva vzdáleného a blízkého. Pohyblivost na každém terénu. Výzbroj. Výhled. Ostatní vlastnosti vozů. Vozy budoucnosti.

N***: **Note sur l'aviation.** (Dokončení.) Průzkum. Boj. Bombardování. Situace dnešní. Letadla kovová. Letadla rozložitelná. Terén - přistávací. Závěr.

Cmdt. Grasset: **Une bataille de rencontre.** Střetný boj u Ethe dne 22. srpna 1914.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. z 15. července 1923.

René Lanson: **La politique extérieure de Napoléon III.** Vnější politika Napoleona III. Bibliografie. Diplomatické zásady Napoleona III. a jeho diplomatické začátky. Válka krimská a její důsledky. (Pokračování.)

Č. z 1. srpna 1923.

René Lanson: **La politique extérieure de Napoléon III.** (Pokračování.) Politika od r. 1859 do r. 1866. Osamocení Francie r. 1866. Předehra války prusko-francouzské.

Thème tactique N° 6. Taktická úloha. Útok na opevněné postavení.

La Revue Maritime.

Květen 1923.

Durand Viel: **Delcassé et la Marine.** Delcassé a námořnictvo. Politika námořní. Program. Centrální administrativa a velitelství. Soustředění sil. Ministr a šef.

L. Blanc. **Toponymie maritime.** Námořní toponymie.

P. Chack: **La Bataille des Falkland.** Bitva u ostrovů Falklandských. Nové rozčlenění námořních sil spojeneckých po boji u Coronel. Námořní síly britské v Atlantickém oceánu. Německá eskadra pluje k ostrovům Falklandským. Dotyk. Hlavní boj. (Pokračování.)

F. Marguet: **Le périple de Baudin en Australie.** Dokončení Baudinovy cesty kolem Australie.

Minorsky N.: **La direction automatique des navires.** Automatický směr lodí.

Červen 1923.

Cpt. d. f. de l'Escaille: **Les dirigeables rigides dans la marine.** Řiditelné vzducholodi v námořnictvu. Cílem studie jest stanoviti politiku válečného námořnictva vzhledem k řiditelným vzducholodím.

Cpt. d. f. P. Chack: **La bataille de Falkland.** Bitva námořní u ostrovů Falklandských. (Dokončení.)

Lt. d. v. d'Halewyn: **Généralisation des enseignements de la bataille de Cannes.** Všeobecná poučení z bitvy u Cannes. Výňatek z větší připravované studie o bitvě námořní. (Pokračování v dalším sešitě.)

Lt. d. v. R. Lecocq: **Nouvelle theorie des gyrocompas.** Nová theorie o gyrokompasu.

J. Destrem: **Pierre Zédé, fondateur du Musée naval du Louvre.** Pierre Zédé, zakladatel námořního musea v Louvru.

Červenec 1923.

Lt.-col. Spitz: **Les mandats dans le Pacifique.** Otázka mandátů v Tichém oceáně, jež plnomocníkům svěřil Svaz národů.

Cpt. d. c. J. Rouch: **La conquête du Pôle Nord.** Dosažení severní točny.

Lt. d. v. Bécam: **Le débarquement.** Otázka vyloďování a její stav. Vliv expedice gallipolské. Některé všeobecnosti. Velitelství. Spojení. Materiál.

Revue de Paris.

1. květen 1923.

Gén. Mangin: **La discipline.** Stručná studie o kázni, jež vznikla s potřebou brániti osadu. Staří národové měli ji neobyčejně v úctě a její úpadek zavinil pád říše římské. Dnešní kázeň má svůj počátek od Louvois. Bedřich zdokonalil její zásady. Francouzská revoluce musila ji budovati znovu, když ji dříve zničila. Století 19. jest stoletím kázně. Světová válka objasnila nutnost kázně společenské i kázně vojenské. V příští válce, v níž bude zmobilisován průmysl a hospodářství celého národa, bude všechno spiato přísnými předpisy: výroba v továrnách i práce na polích. U armády musí býti pravidla kázně ještě striktnější. Jinak by muž bojující na svou vlastní pěst mohl uniknouti na chvíli kázni. Tomu nesmí tak býti, poněvadž v bojovém hloučku kolem automatické zbraně má každý voják svou zvláštní funkci a musí se neustále podřizovati drobným povinnostem manévru. Jakmile není tohoto souladu, výkonnost zbraně se ní, jestliže se válka vrátí!" Wf.

c) Revues italské.

L'Universo, měsíčník vydávaný italským vojenským zeměpisným ústavem ve Florencii, roč. IV. (1923), č. 1.—5.

V bohatém obsahu článků, zpráv, recensí a bibliografických přehledů je jediná zmínka i o našem státu: v bibliografii je citována kniha J. Císaře a F. Pokorného „The Czecho-Slovak Republic", vyšlá 1922 v Londýně. Jsme v tom ohledu velmi pozadu za jinými, na př. za Poláky, o jejichž kartografické vojenské práci je ve 2. čísle více než 4stránková zpráva (o knize Boleslawa Olszewiera, vyšlé r. 1921 ve Varšavě) a citován je i Polski Przegląd Kartograficzny. Podobně je tu zmínka i o kartografii rumunské (zpráva o článku Scarleta Panaitescu v Buletinul Societatii Regale Romane de geografie z r. 1920).

Z článků upozorňuji na článek Vittoria Adamiho: **Gli studi topografici in Lombardia negli ultimi anni del secolo XVIII. e usi primi del secolo XIX.** Článek popisuje práce, spojené s mapováním severní Italie koncem 18. a počátkem 19. století a vývoj topografického vojenského sboru italského až do doby rakouské okupace.

Bs.

d) Revues německé.

Heerestechnik.

Roč. 1. (1923.)

Sešit 3. Hptm. Justrow: **„Theoretische Betrachtungen über die Lebensdauer unserer Geschütz-Minenwerferrohre, Gewehr- und Pistolenläufe und über deren Beziehungen zur Geschoßführung** (též v čís. 4.). — Mjr. Klingbeil: **Die Technik der ständigen Befestigung im Dünengelände;** ukončení studie o opevňování v dýnách Severního a Baltického moře. — Koelzer Dr.: **Das Klima der Truppenübungsplätze:** meteorologické studie různých německých vojenských cvičišť. — Kürth-Landwehr: **Die Kriegstechnik im 3. Band der Erinnerungen des Generals v. Wrisberg.** — Hptm. Justrow: **Zur Splitterwirkung der Granate;** polemika o témže předmětu proti gen. v. Roth. — Stamer: **Wintersegelflugschule auf der Wasserkuppe.** — Stambach: dokončuje studii o obnovení zničených železných mostů **(Feldmäßige Wiederherstellung grosser eiserner Brücken).** — Baumgart: podává další přehled činnosti říšského topografického ústavu **(Aus dem Jahresbericht 1920—21 des Reichsamtes für Landesaufnahme.)**

Sešit 4.: Hptm. Justrow: **„Theoretische Betrachtungen"** atd. (pokrač.) — I. W. G. 6.: **Richtlinien für rechtzeitiges Abnehmen beschädigter Decken der Luftbereifung an Heeres-Kraftfahrzeugen.** — Mjr. Malbrandt: **Benützung von Brücken, Fähren und Furten durch die Kraftfahrtruppen.** Třeba se připraviti, že se bude v budoucnosti používati automobilních povozů i 30 t těžkých. Autor uvažuje teoreticky, jak tedy přizpůsobiti mosty, převozy a p. pro tato obrovská zatížení. — Dr. Kretzschmann: **Die Eisenbahnen in der Abwehrschlacht an der Aisne.** — Studie o taktickém použití železnic v boji. — Justrow: **Zur Splitterwirkung der Granate** (pokrač.). — Gen. Borries: Schwarte: **„Der grosse Krieg",** 4. díl. Rozbor.

1. roč., čís. 5.: Justrow: **„Theoretische Betrachtungen über die Lebensdauer unserer Geschütz-Minenwerferrohre, Gewehr- und Pistolenläufe und über deren Beziehungen zur Geschoßführung"** (pokrač.). — Dr. Lechner: **„Der Einfluss der Blenden auf die Leistungsfähigkeit der Ferngläser".** — Kretzschmann: **„Die Eisenbahnen in der Abwehrschlacht an der Aisne"** (pokrač.): vybudování úzkokolejných drah a nádraží v oblasti bitvy na Aisně. — Por. Balck: **„Gedanken über die Bewaffnung einer modernen Infanteriekompagnie".** V roce 1914 ozbrojena byla pěchota pouze puškou, na konci války puškou, těžkým a lehkým kulometem, minometem, krátkou a dlouhou pistolí, zvláštní puškou pro potírání útočných vozů (tanků), puškou vystrojenou dalekohledem, ručními a puškovými granáty, plynovými maskami atd. Snažší a rychlejší výcvik, pak úbytek zvláště vycvičených specialistů nutně požaduje opětnou jednoduchost a jednotnost výzbroje pěšáka. Autor požaduje pušku s nosností nejvýše 800 m, s menší ráží, lehčí, za to více střeliva; jakousi samostatně působící zbraň, zařízenou jak pro jednotlivé rány, tak i pro automatickou palbu. Lehký kulomet má býti ještě lehčí a tak upraven, aby ho mohlo býti i za chůze použito. — Gen.-Lt. Schwarte: **„Position de Nancy, Camp des Romains, Novogeorgievsk"** (pokrač.) popisuje útok na Novo-Georgievsk. — Koerner: **„Eine Vermessungsabteilung der Ostfront in den ersten 1½ Kriegsjahren.**

—xy.—

Militär-Wochenblatt.

Roč. 107, čís. 33.

„Der erstarrte deutsche Generalstab". Nejmenovaný autor polemisuje s prof. H. Delbrückem o článku téhož názvu, který byl uveřejněn v berlínskem časopisu. Delbrück rozebírá tu otázku, zda během času strnul německý generální štáb následkem neprospěšného a nevhodného dogmatismu, zda tento zjev nepočal již po smrti Moltkeho (staršího) a zda nebyla tím způsobena porážka ve světové válce a zavinění úpadek německé říše. Kritik upozorňuje předem na to, že Delbrück čerpal pouze z pamětí hraběte Waldersee, který byl nejen nespolehlivým a ctižádostivým mužem, nýbrž politickým intrikánem; poukazuje poté na definice generálního štábu, jak ji podal Schlieffen, a snaží se dokázati, že německý generální štáb své úloze plně dostál, že jeho schopnost přizpůsobiti se různým poměrům na východní a západní frontě právě svědčí o tom, že nemůže býti o dogmatické strnulosti ani řeči. — Mjr. Kretzschmann: **„Die französischen Eisenbahnen während des Krieges",** rozbor publikace gen. Le Hénaff: „Le rôle militaire des chemins de fer". (Paříž, Berger — Lerault, 1923.) —xy—

Schweizerische Vierteljahresschrift für Kriegswissenschaft.

IV. roč. 1923, seš. 1.

Oberst Frey: **Beiträge zur Erforschung der Schlacht an der Marne.** Obsáhlá studie používá výsledků nejnovějších badání o bitvě na Marně a dospívá k závěru, že porážka německého vojska byla zaviněna neobratným jednáním gen. Bülowa. — **Vom geistigen Kampf um die Wehrhaftigkeit des Schweizervolkes.** Neznámý autor chce řadou historických obrazů vylíčiti význačné osobnosti a publikace, které by osvětlovaly brannou moc a vojenskou schopnost švýcarského národa v různých dobách vývoje. Z doby prince Evžena a Bedřicha Velikého rozepisuje se o publikaci, kterou vydal v roce 1702—3 švýcarský poručík Christof Hardmeyer: „Soldatenspiegel, worinn zu ersehen, wie ein ganzes Kriegswesen von der Compagnie an bis auf die Armee, beydes zu Fusse, zu Pferde und bey der Artillerie eingerichtet seye". — Mjr. Solf: **„Die deutschen 42 cm Geschütze";** líčí činnost své baterie u Lutychu, Namuru, Manonvillers, Antverp, Osowiece, Belfortu, Semendrie a j. — Gen. Buchfink: Kritische Betrachtungen zu Bircher: „Die Schlacht am Ourcq." — **Die Nachrichtenmittel im Dienste der Aufklärung und Verschleierung.** V budoucí válce bude třeba pečovati ještě více o to, aby bylo lze vyslechnouti nepřátelské hovory, a aby podobný úmysl nepřítelův mohl býti zmařen. — Boelcke: **„Die militärische Bedeutung der Kartenreliefs."** Zdůrazňuje, jak je pro výchovu mužstva i důstojníků důležité znázorňovati krajinu reliefem. — **Die polnische Wehrmacht:** organisace polského pozemního a námořního vojska a s ním spojených odvětví. — X. Y.: **Les lois militaires en préparation.**

—xy—

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Generál Červinka: **Až kam?..** (Několik poznámek k Zumanově „Osvobozenské legendě".) Str. 93. Praha 1923. Nákladem vlastním.

Z publikací o historii ruských legií dvě staly se v naší veřejnosti vskutku sensačními. První, Kratochvílova „Cesta revoluce", pro svou bolševickou koncepci a opoziční kritiku sibiřského vedení našeho vojska, druhá pak, Zumanova „Osvobozenská legenda", pro vášnivý útok na celou zahraniční činnost Masarykovu a pro osobní výpady na všechny, kdož v našem hnutí na Rusi se nestotožňovali s politikou bývalého kyjevského Svazu. Ve svém referátě o Zumanově knize, uveřejněném v tomto časopise minulého roku, vyslovil jsem naději, že práce Zumanova může přinésti historii naší revoluce, přes všechny své nedostatky a vady, značný užitek již tím, vzbudí-li věcné odpovědi těch vedoucích činitelů československého odboje na Rusi, kteří byli Zumanem přímo osobně kritisováni a proto morálně donuceni k vysvětlení, po případě k obhajování. Kromě menších poznámek Dr. J. Kudely v „Legio-

nářském Směru", první větší a důkladnější odpovědí v seriosní formě knižní dostává se Zumanovi v publikaci Červinkově: „Až kam?"

Generál J. Červinka, o jehož účasti v zahraničním hnutí dozvěděla se naše literární veřejnost již v r. 1920, kdy vydal své vzpomínky pod názvem „Cestou našeho odboje", byl v „Osvobozenské legendě" obviněn hlavně z toho, že svými intrikami u ruských vojenských úřadů, z osobní řevnivosti a ctižádosti zdržoval i kazil všechny dobré snahy kyjevského Svazu o utvoření velké revoluční armády. V odpovědi Červinkově nečteme však jen vyvrácení těchto osobních obvinění, nýbrž současně i věcnou kritiku celé vojenské akce bývalé Správy Svazu v Kyjevě, jakož i spravedlivé ocenění skutečného významu Masarykova v organisování a formování naší branné moci v Rusku. Vzhledem k tomu skládá se Červinkova práce ze dvou částí, nadepsaných: „Kdyby byl prof. Masaryk zůstal v Anglii" a „Osobní poznámky". Dodatkem, zabírajícím však celou druhou polovinu knihy, jest řada nových, dosud neuveřejněných dokumentů.

Vojenskému odborníku nebylo ovšem těžko zkritisovati diletantské pokusy kyjevského Svazu o postavení československého vojska r. 1916 a uvésti na pravou míru všechno to, co p. Zuman tak žárlivě přičítá za výhradné zásluhy Kyjeva proti Masarykovi, Červinkovi a jiným. Generál Červinka správně poukázal na celou šířku i hloubku toho velikého úkolu, jakým bylo formování legií na Rusi, i když se konečně po dlouhých a trapných překážkách dosáhlo v r. 1917 definitivního svolení ruské vlády. Nestačil zajisté jen nábor zajatců, jak jej částečně připravil kyjevský Svaz; to byl opravdu jen „první krok na cestě branného odboje", za nímž teprve musila přijíti daleko obtížnější práce vojenských odborníků po stránce vojenské administrativy, technického výcviku, výzbroje, výstroje, intendantstva atd., a to vše v době, kdy ruské vojenství se vlastně už hroutilo a v zemi vládla anarchie... Příjezd profesora Masaryka na Rus, jeho vysoká mravní autorita pro československé kruhy a nepopíratelný vliv na rozhodujících místech ruských, byly proto vlastně záchranou celé naší věci!

Své osobní stanovisko k vojenským projektům kyjevského Svazu, jakož i svou činnost v ruských štábech a u vojenských úřadů vykládá autor proti podezříváním a obviněním Zumanovým velmi podrobně a přesvědčivě, dovolávaje se také při tom svých dvou brožur z r. 1916 a 1917 („Slovo pravdy" a „Našim bojovníkům za pravdu"), které p. Zuman z pochopitelných důvodů ve své „Osvobozenské legendě" zamlčel... Jádro polemiky jest ovšem v tom, kazil-li generál Červinka svou protiakcí, popřípadě intrikami a p. vojenskou činnost Svazu nebo ne? Toto Zumanovo obvinění vyvrací gen. Červinka v druhé kapitole svého osobního obhajování; podrobiv vojenskou akci Svazu důkladné kritice, konstatuje, že obvinění to „jest úplně nedokázané a bezpodstatné... Žádný svůj vlastní vojenský projekt (či podrobný, odborně vypracovaný formační plán pro československá vojska) jsem nikdy ruské vojenské správě nepředkládal a jen pro spolupráci na tak zvaném „řádu pro formování čsl. vojska" (čili instrukcí pro ně jako pro každé vojenské formace) byl jsem přidělen k hlavní správě ruského generálního štábu na podzim r. 1916... Jako dobrý voják nikdy a nikomu jsem nelhal a ač mi není lhostejno, co „Osvobozenská legenda" Zumanova o mně píše, tvrdím, že autor a zvláště Dr. Vondrák a kdo za nimi stojí, jsou na omylu, pakli myslí, že české věci touto knihou dobře posloužili. O tom se asi sami přesvědčí."

Své výklady provází gen. Červinka, jak jsem se zmínil, řadou dokladů v druhé polovině knihy. Zcela zbytečně však připojuje, po mém soudu, do textu knihy i různé hlasy československých novinářů o významu své první práce „Cestou našeho odboje", neboť úsudky neinformovaných domácích žurnalistů (k tomu ještě z r. 1920, kdy se vlastně o ruské akci u nás nic pořádně nevědělo!), i když někteří z nich celkem správně vystihli roli generála Červinky v zahraničním odboji, nemohou sloužiti důkazem proti Zumanovi! Také při publikaci dokumentů mohl gen. Červinka prozatím ještě leccos vypustiti, nebo aspoň objektivněji v poznámce vysvětliti, poněvadž přehnaná a místy krajně i osobně nespravedlivá kritika záložní roty čsl. brigády od jedné skupiny našich důstojníků jest sice pochopitelná při tehdejších rozvášněných poměrech v r. 1916, ale pro historické líčení a vážnou apologii nutno ji přijímati s patřičnou reservou.

V celku možno říci, že Červinkova kniha jest pro historika nezbytným doplňkem a z velké části opravou toho, co o vojenské akci našich ruských krajanů pověděl pan Zuman. Škoda jen, že československé noviny, které dovedly udělati loňského roku z „Osvobozenské legendy" pravou sensaci dne, o Červinkově práci se doposud, až na malé výjimky, vůbec nezmínily!

Daleko však větší měrou než Červinkovo „Až kam?..." přispívá k rozptýlení Zumanových legend objemná hi-

storická práce bývalého náčelníka Informačně-osvětového odboru a člena Odbočky Národní rady v Rusku Dr. Josefa Kudely: **Profesor Masaryk a československé vojsko na Rusi.***)

Kudelova práce vznikla sice z motivů zcela jiných než Červinkova, a neměla býti snad odpovědí Zumanovi — byla také v celku napsána ještě před vyjitím „Osvobozenské legendy" — ale přišla právě vhod každému, kdo po přečtení Zumana cítil potřebu střízlivého, věcně správného a objektivního vypsání všech styků našeho zahraničního hnutí v Rusku s osobou Masarykovou a soustavného vylíčení Masarykovy činnosti za jeho pobytu u ruských legií. Není to ovšem práce tak sensační jako Zumanova legenda, nemá tendencí zábavných ani rozrušujících, ale jest za to pracována historicky svědomitě a poctivě. Sloh její jest prostý a jadrný, jak jest vůbec Kudelovým zvykem, beze všech zbytečných krasořečnických obratů a stylistických cetek. Tím více však mluví její obsah, bohatý i pestrý, plný historicky ověřených faktů, většinou sice ne zcela neznámých, ale Kudelovým pragmatickým výkladem nově osvětlených a dějinně zhodnocených. Vylíčení ústřední činnosti Masarykovy v rámci revolučního hnutí na Rusi podává autor s patřičným zřetelem na hlavní vývojové rysy světodějných událostí doby i s vnímavým smyslem pro správnost detailů.

Celá kniha vznikla, jak se dočítáme v úvodě, z původní přednášky, doplňované později citáty a dostupnými záznamy všech našich ruských časopisů v přesném chronologickém pořádku, rozšířené dále bohatými vzpomínkami vlastními i osobních přátel a konečně dosud vyšlou literaturou. Tak krok za krokem můžeme v Kudelově práci sledovati stále vzrůstající a stále více rozhodnější vliv Masarykův na naše hnutí v Rusku, od prvých počátků Masarykova vystoupení za hranicemi až do doby, kdy ruská revoluce mu umožnila osobně přijeti do Ruska a zasáhnouti přímo do vývoje tamních událostí. Po této první části, nadepsané „Před příchodem Masarykovým do Ruska", následuje část druhá „Za pobytu Masarykova v Rusku", podrobná a soustavná to kronika desetiměsíčního působení Masarykova v různých centrech ruského státu. Konečně třetí část, „Po odjezdu Masarykovu z Ruska", konstrukcí velmi podobná části prvé, sleduje zase vliv a působení nepřítomného Masaryka na život a smýšlení ruských legií od května r. 1918 až do skončení evakuace.

*) Praha 1923, str. 234. Nákladem Památníku Odboje.

Jak z povahy látky přímo plyne, nemohl autor při svých výkladech o vedoucí činnosti Masarykově pominouti vylíčení celkového stavu našeho revolučního hnutí v Rusku v jeho jednotlivých fásích. Přes to, že Kudelova kniha již předpokládá u čtenáře základní znalost vývoje československé akce na Rusi, musil autor nezbytně znova vyzdvihnouti aspoň hlavní problémy a situace v jejich historickém významu, aby osvětlil stanovisko Masarykovo v nich, jeho vliv a spolupráci a aby vůbec nabyl potřebného rámce, „do něhož by zasazoval Masarykovu činnost a vztahy naší revoluce k němu". Tím ovšem přispěl s druhé strany opět k plnějšímu poznání celkové historie našeho odboje v Rusku, hlavně pokud se týče jeho politické stránky, která doposud jest nám nejméně známa, a která bude zajisté ještě velmi dlouho vykazovati nejvíce mezer a dosti nevyjasněných problémů. Praví-li autor v úvodě, že jeho kniha „může objasniti ledacos i z historie zahraničního hnutí", nutno přiznati, že se mu to plně podařilo a že jeho kniha bude jedním ze základních děl pro další studium dějin ruských legií. Zejména v podrobnostech, tak nezbytných pro správnou konstrukci celkového obrazu, přináší Kudela různá cenná vysvětlení širší veřejnosti dosud neznámá, ať jsou to již jeho některé zprávy z historie našich revolučních sjezdů na Rusi, plenárních schůzí Odbočky Národní rady, Dyrichovy aféry, zajateckých sporů, činnosti zajateckých spolupracovníků u Správy Svazu, činnosti ruského plukovníka Mamontova v našem vojsku, vzniku a dalších osudů Masarykovy knihy „Nová Evropa", spletitých poměrů ukrajinských, našeho poměru k ostatním utlačovaným národnostem Rakousko-Uherska, sporu vojenských komitétů s politickým a vojenským vedením r. 1919 a p. Na některých místech přispěl také autor svými opravami k větší přesnosti chronologie, která u ruských legií smíšeným užíváním obého datování, starého i nového stylu, značně trpěla i trpí. Tak opravuje na př. datum druhé plenární schůze Odbočky v Kyjevě r. 1917, pak datum druhého prohlášení československého vojska „O našem právu odvety" ze září r. 1917, Papouškem mylně přičítaného Masarykovi. Podle Kudely obě vojenská prohlášení navrhl Maxa současně na slavnosti 1. pluku v Berezně 28. září (11. října) 1917.

Autor jest si vědom toho, že ani jeho práce, třebaže velmi důkladně a svědomitě pracovaná, nevyčerpává plně látky. Vnější události, myslím, nebudou již potřebovati mnoho doplňků, jež by nějak vážněji pozměnily celkový

obraz Kudelou podávaný; pokud se ovšem týče vnitřní náplně těchto vnějších událostí a faktů, tu zajisté nejlepším vysvětlením budou připravované „Paměti“ samotného Masaryka.

Dr. František Šteidler.

„Přednášky.“ Nákladem Tiskového, vydavatelského a nakladatelského družstva „Moravský legionář“ v Brně vyšly v létě t. r. další dva svazečky dobrých populárních a propagačních přednášek z historie ruských legií. Jest to Dr. J. Kudely šestnáctistránková brožurka **„Hus a legie“,** vydaná k letošním oslavám Husovým, v níž autor stručně a přece obsažně informuje naši veřejnost o síle Husova kultu a husitské tradice vůbec v životě našeho vojska na Rusi. Kudelův spisek, ačkoliv rozsahem nevelký, psán jest s obvyklou u autora svědomitostí a dobrou historickou metodou. Pro pochopení ducha legií a celého našeho osvobozenského boje jest příspěvkem historicky cenným, dokumentárním. Další, čtvrtý svazek „Přednášek“, jenž vyšel jako jubilejní k pátému výročí založení naší polní pošty na Sibiři, jest Ant. Novotného **„Polní pošta československých a spojeneckých vojsk na Rusi a její poštovní známky“.** Str. 30. Bývalý náčelník a organisátor této pošty seznamuje nás přehledně a populárně se vznikem, vývojem a s vnitřní organisací poštovního spojení ruských legií. Sibiřská pošta, jejíž první ambulance vyjela z Čeljabinska dne 16. září r. 1918, jest vlastně první poštou československou vůbec a také kolosální délkou svých dopravních linií od Volhy až do Vladivostoku a s přilehlými tratěmi pobočními podrží svůj primát v československém poštovnictví. Neméně zajímavou i pro nefilatelisty jest druhá kapitola brožury o našich poštovních známkách v Sibiři r. 1919. Spisek zakončen přesnou statistikou poštovní dopravy do vlasti a litografickou přílohou, znázorňující schematicky stav polní pošty v jednotlivých obdobích od září roku 1918 až do konce roku 1919. — Další přednášky se připravují.

Dr. František Šteidler.

Naše revoluce. (Čtvrtletní historický sborník.) Ročník I. Svazek 1. Vydává Čsl. obec legionářská. Hlavní redaktor Dr. Jar. Werstadt. Redakční kruh: Frant. Bednařík, Vojta Beneš, Jar. Papoušek, Dr. Rud. Raše, Dr. Lev Sychrava, Dr. Frant. Šteidler. V Praze 1923. Stran 144. Jednotlivý svazek za 8 Kč. —

Dlouho těšili jsme se na tento sborník. Jeho vydávání znamená počátek soustavného studia historie našeho osvobození. Tím jest dán i program sborníku: bude se věnovati celé epoše ohraničené léty 1914—1918, jejím příčinám i následkům, jejím předehrám i dohrám, pokud má vztah k našemu národu. Tedy celému ohromnému dějinnému dramatu světové války a revoluci, z níž se rodila nová Evropa. Vydávání sborníku „Naše revoluce“ má tedy proto takovou důležitost, poněvadž se věnuje době pro náš národ nejvýznamnější a nejkritičtější.

Historie našeho osvobození náleží však teprve včerejšku. Je proto přirozené, že sborník obsahovati bude většinou pramenný a dokumentární materiál.*)

Vedle pramenů archivních jsou důležité i memoiry. Také takovým příspěvkům dopřává sborník místa.

Druhým úkolem sborníku jest práce referentsko-kritická. Bude postupně posuzovati a zhodnocovati dosud vyšlou a vycházející literaturu, týkající se dějin naší revoluce i světové války vůbec, pokud ovšem má přímý vztah k dějinám našeho osvobozenského hnutí. Ve „Zprávách“ všímati si chce organisace a stavu dokumentačních středisek a vědeckého studia historie světové války a našeho národního osvobození. K referátům a zprávám chce redakce sborníku připojiti též co možná úplný soupis časopiseckých příspěvků k historii našeho osvobozovacího hnutí a otázkám s ní souvisejícím. Chce tak učiniti za všecka leta od převratu a také současně. Nemá to býti pouhý záznam bibliografický, nýbrž stručně a informativně naznačen obsah nebo ráz příspěvku.

Takový jest program „Naší revoluce“. Z prvního, dosud vyšlého svazku nelze pochopitelně ještě usouditi, jak dalece sborník vykoná své poslání, které si určil. Ale to lze říci již nyní, že redakce pojímá svůj vytčený úkol vážně a odpovědně, a že ve sborníku dostalo se nám publikace, která bude míti veliký význam i autoritu v českém životě vědeckém i politickém. Již složení redakčního kruhu i osoba hlavního redaktora zaručuje nám dobrou vnitřní hodnotu sborníku i do budoucna.

Z obsahu sborníku uvádím: První kapitolu pamětí presidenta T. G. Masaryka: Vzpomínky a dojmy českého dobrovolce v cizinecké legii francouzské zemřelého Jendy Hofmana; Pamětní spis o československé otázce (vydání Českého výpomocného spolku

*) Publikace velkých souvislých a soustavných celků dokumentárního materiálu bude zůstavena — podle oznámení redakce sborníku — pozdější ediční činnosti Archivu národního osvobození.

v Petrohradě 1914); několik dokumentů dvou představitelů Rakouska: František Ferdinand a Otakar Černín (vydává Dr. Jar. Werstadt). — Referáty. Zprávy. Jako příloha připojeno je faksimile jedné stránky z dopisu arcivév. Františka Ferdinanda hrab. Otakaru Černínovi z 29. června 1910.

Budiž mně dovoleno vysloviti přání, aby redakce sborníku otiskovala dokumenty aspoň přibližně podle určitého plánu nebo systému. Obsah sborníku bude potom soustavnější a ucelenější. Stejně se to má i s referáty o vyšlé literatuře. Sborník vychází v době, kdy již vzpomínáme pětiletého výročí naší samostatnosti. Za těch pět let značně vzrostla naše i cizí literatura historická, memoirová i historická, mající více nebo méně úzký a přímý vztah k dějinám našeho osvobozenského hnutí za veliké války. Myslím, zdali by se nemělo postupovati trochu chronologicky — ovšem, pokud to lze. Stejně se to má i s vydáváním dokumentů, které nepočítají s publikací knižní. I zde měl by býti určitý systém, na němž by se redakce rozhodla a podle něhož by postupovala při redakci čísel dalších. Možná, že se tak stane v sešitech dalších. Bylo by dobře, kdyby redakce aspoň poněkud jej v příštím sešitě naznačila.

V posledním článku nadepsaném „Naší revoluci na cestu" precisuje redakce své stanovisko k našemu osvobozenskému hnutí. Praví jasně, že to bude stanovisko historické. Vedoucí zájem o veliké téma naší osvobozenské historie bude v „Naší revoluci" historicky vědecký a nikoli politicky časový a tendenční. „Naše revoluce" chce především hledati pravdu a nikoli dekretovati a propagovati pravdu domněle nalezenou. Myslím, že jest to nutný předpoklad každé seriosní, vědecké revue. Ale je dobře — za dnešních poměrů — jasně to zdůrazniti.

Redakce ovšem hned dále přiznává, že na stránkách „Naší revoluce" „přijdou k platnosti určitá zásadní a ideová hlediska, určité sympatie nebo antipatie, jež se mohou u různých autorů, referentů a kritiků dosti různiti, podle jejich politických a jiných přesvědčení". Zde ovšem připadá redakci úkol nejtěžší, ačkoli — jak dále čteme v programovém článku — „hlavní věcí, jež musí býti společna všem spolupracovníkům „Naší revoluce", je úsilí poznati pravdu dějinné skutečnosti a dějinného vývoje, jež sice i pro historika zůstane jen ideálem, ale ideálem, o nějž se musí poctivě snažiti — třebas s přemáháním svých vlastních náklonností nebo nechutí."

Redakce počítá s lidmi živoucími, s vlastními city a touhami. Chce býti tolerantní k odchylným historickým názorům a výkladům a „zásadně popřáti na půdě své volného slova — třeba i k ochraně a polemice (historické, ne politické polemice!) — všem autorům bez rozdílu jejich názorů a sympatií."

Redakci připadá tu těžký úkol a veliká odpovědnost. Připadá mně, že bude choditi po srázné cestě, po jejíž obou stranách jsou hluboké propasti. Podaří-li se jí upraviti cestu schůdnější, bude to veliká její zásluha.

Hlavně v této práci přeji jí mnoho, mnoho zdaru. Myslím, že v každém dokumentu, v každé vzpomínce nebo studii musí hledati a vyzdvihovati společnou ideu a velikou mravní sílu, kterou musili naši lidé za hranicemi i doma vyvinouti, mělo-li vůbec dojíti k našemu osvobození. Takové dokumenty měla by „Naše revoluce" otiskovati nejdříve, neboť jsou dnes velice potřebné a mají význam výchovný pro dnešní národní celek.

A potom: „Naše revoluce" věnuje se celému našemu osvobozovacímu hnutí. Není zajisté pochyby o tom, že naše zahraniční revoluce šla ruku v ruce s odbojem domácím. My, kteří neměli příležitosti pracovati na osvobozenském díle za hranicemi, můžeme zase vzpomínati na odboj doma, který končil slavným smířením národa na jaře roku 1918, velikým rozvratem rak.-uherské armády na frontě italské a revolucí 28. října 1918.

Také tyto dokumenty mají zajisté své místo v „Naší revoluci". Bylo by proto jenom ku prospěchu sborníku, kdyby jeho redakční kruh byl rozšířen aspoň jedním spolupracovníkem, který jest dobře zasvěcen do našeho domácího odboje, politického i vojenského.

Dr. Tschorn.

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Lt. col. Émile Mayer: **La Théorie de la Guerre et l'Étude de l'Art Militaire.** Paris, 1923, Alcan, 9 fr. - Mayer jest hluboký myslitel, duch vědecký, plný erudice, spisovatel klasického stylu, jasný a přesný ve svých výkladech. Náleží dnes mezi nejlepší vojenské kritiky. Připomínám jen jeho knihy: Essais de psychologie militaire, Guerre d'hier et l'Armée de demain, Essais de pédagogie militaire. V jednom starém článku, jenž vyšel r. 1902 ve formě

brožury, předvídal již válku zákopovou a utkvělou frontu.

Kniha poslední má dvě části. První, Théorie de la Guerre, jest znovu otištěný článek, jenž vyšel před 12 léty a v němž autor byl odpůrcem oficielní doktriny. Uveřejňuje ji znovu s poznámkami a faksimile dopisu maršála Foche. Snaží se v ní ukázati, jaké nebezpečí hrozí pokroku hotovou doktrinou. Dogmatismus, jenž nesnese odporu, ochromuje každou snahu po zdokonalení. Vydáváme se tím v nebezpečí, že vedeme duchy nikoli na otevřenou cestu, ale do slepé uličky. Dogma jest vždy postulát velmi pyšný. Kromě toho okolnosti se mění, a co se ještě včera hodilo, není dnes k ničemu. Vzhledem k této nejistotě a aby čeleno bylo překvapením, jež jsou ve válce jistá, žádá autor, aby výchova vojska byla omezena pouze na to: vštípiti mu disciplinu a dáti mu dokonalý technický výcvik; ale jakékoli poukazy na užití, k němuž se směřuje, buďtež vynechány. Velitelství nechť se vyhne každé předpojaté myšlence o formě operací i způsobu, jakým se vyvinou. Zdá se mu, že nejlépe podmínkám vyhovuje, jestliže kádry zachovají dosti duševní pružnosti, aby se přizpůsobily okolnostem a jestliže vojsko jest tak ukázněno, aby ochotně přijímalo impulsy, podřídilo se jim a bylo takto dokonalým válečným nástrojem v rukou velitelových.

Druhá část: L'étude de l'art militaire (Studium umění vojenského) jest řada přednášek, jež autor konal r. 1919-20 ve Svobodné koleji sociálních věd (Collège libre des sciences sociales). Autor ponechal jim volnou a důvěrnou formu řečnickou, jež podle jeho mínění hodí se zcela zvláště pro osoby nevojenské, neznající termínů odborných; jinak však jest určena odborníkům stejně jako laikům. Ukázav na předmět, důležitost a povahu umění vojenského, dokazuje, že ani methoda dogmatická, ani historická, ani vědecká, ani psychologická nemohou samy o sobě vésti bezpečně k cíli. Jest zřejmé, že musíme uhádnouti budoucnost, abychom se na ni připravili. Nic lépe nezabije genia než pedantické formule, založené na klamné myšlence, že válka jest positivní věda, jejíž všechny operace se dají přesně vypočítati. To je poesie. Když nám tedy neskytají klíče k rozřešení vojenského tajemství bezpečné zásady, kam se uchýliti? Ke studiu minulosti? Již Nietzsche nám vytkl, že jsme příliš zatíženi historismem. Zaměstnáváme se stále tím, co bylo za námi a neuvažujeme toho, co máme před sebou. Napoleon na příklad, když se stal velitelem, znal historii na štěstí jen velmi povrchně. Zaměstnával se spíše krásnou literaturou, politikou, filosofií a tím, čemu dnes říkáme sociologie. Generál Colin praví ve své studii: Éducation militaire de Napoléon, že Bonaparte nepočal studovati strategie a taktiky ani Turennem, ani Bedřichem. Četl prý je teprve, když měl již široké vědomosti a vyzrálé zkušenosti, aby nepodlehl doktrině, která příliš brzy zastarala. Tažení velkých vojevůdců počal studovati teprve, když dokončil svá vojenská studia. Vojenské dějiny musí býti zdravým zatížením, nikoli však škodlivým břemenem. Jest jich potřebí dosti, abychom získali stabilitu, ne však příliš, aby nás neochromovaly. Musí nám skýtati jen smysl pro strategii a taktiku, jenž je nutnější než věda sama. Koncepce, jež hledá rozřešení umění vojenského v dogmatu nebo v historii, jest lichá, poněvadž válka skrývá v sobě mnoho nezvažitelných veličin. Historie má jen tu zásluhu, že poskytuje látku k přemýšlení. Naučí-li nás toto přemýšlení o minulosti hledět, hleďme jen na přítomnost a do budoucnosti.

Máme snad tedy hledati rozřešení v logice? Tomuto názoru brání se autority tvrdíce, že problém umění vojenského obsahuje veličiny, které hladce uklouznou mezi prsty logiky. Držíce se zásad nejpřísnější vědy, methody positivní, setkáváme se s překážkami. I tato vědecká methoda má své meze. Výsledky laboratoře a cvičiště změní svou hodnotu, jakmile zasáhne do věci pocit nebezpečí. Určili jsme přesně dráhy letu střely, správnost dimensí, přibližné chyby, samá to data, jež jsme zjistili v klidu, zapomínajíce na ubohou bytost, jež se při střelbě chvěje. Autor nechce zneuznávati materiálních prvků zápasu, ale nechce také, abychom upadli do osidel předválečných theorií, které z důvodů pokročilé vědy a techniky a z důvodů národohospodářských hlásaly krátkou válku.

Zbývá tedy autorovi ještě oblast psychická, tato tajemná oblast subtilních realit tak nesnadno pochopitelných. Statistika a logika nevyžadují zřejmě takové jemnosti jako psychologie, jež jest válečníkům dvojnásob potřebná. Válečník musí vidět jasně do hry svého odpůrce. Musí uhádnouti z nejistých známek, jaké karty má v ruce, jaké jsou jeho úmysly. Musí také znáti zpruhy, jimiž by podnítil odvahu, poslušnost, odříkání a nadšení svých podřízených. Proto Maurice de Saxe měl pravdu, řekl-li, že tajemství vítězství spočívá v srdci vojáků. Příklad tu má neobyčejný vliv na vojáky. Když padal sníh, Xenofon sesedl s koně a šel pěšky, aby mu vojáci nemohli vytýkati, že se vyhýbá útrapám zimy.

Určité šarlatánství není bez užitku. Mnoho theoretiků studovalo duši vojákovu i duši vojska. To jsou ovšem věci rozličné. Vášně osobní neřídí se týmiž zákony jako vášně davu. Snažili se odhaliti, jak reaguje voják na určité okolnosti a kladou na tyto nezvažitelné prvky výlučný důraz. Generál Dragomirov napsal, že výzbroj i technický pokrok nejsou k ničemu, není-li vůle bíti se. Zapomněl však poznamenati, že vůle bíti se není k ničemu, není-li zbraní a technického výcviku. Ardant du Pieq praví: „Nejnepatrnější detail o válečné akci jest instruktivnější pro mne, vojáka, než všichni Thiersové a Jominiové světa, kteří mluví neustále jen pro státníky a vojevůdce, ale neukazují nikdy, co chci vídět: prapor, rotu, četu v boji. Každá podrobnost, stručně řečeno, která může objasniti ať již stránku hmotnou či mravní v boji, jež na ni může ukázati zcela zblízka, jsou pro nás vojáky věci mnohem poučnější, než všechny obrazné diskuse o plánech a všeobecném vedení operací největších vojevůdců na největších bojištích. Od plukovníka až ke střelci jsme všichni vojáci, a chceme znáti své řemeslo. Jest jisté, že nemůžeme obdržeti o určité věci všemožných podrobností, jest však také jisté, že z upřímného vylíčení můžeme získati souhrn charakteristických detailů, které nám ukážou, co se v určitém okamžiku boje dělo nutně, nezbytně a které nám poskytnou obraz, čeho můžeme žádati od vojáka nejvýbornějšího, abychom učinili základem boje methodu rozumovou a mohli se vystříhati method apriorních, školských, pedantských."

Proto šlo Ardantu du Picq o to, aby znal projevy lidské duše za nebezpečí. Tvrdil, že čím více se zdokonalují válečné stroje, tím hroznější jest zápas s osudem, jímž jest moderní boj, tím obtížnější jest disciplina. Člověk prý se nemění, nemůže se měniti.

Tyto dvě formule se však autorovi nelíbí. Válka světová toho nedokázala. Člověk stal se schopným odolávati i těm největším hrůzám, stýkaje se s nimi denně. V té příčině Ardant du Picq, třeba byl dobrým psychologem, nepochopil, že i lidská duše se vyvíjí, mění. A pak ani intuice psychologická neposkytuje bezpečných zásad.

Oč tedy opříti studium umění vojenského? Poněvadž není myslitelné utéci se výlučně k některé ze svrchu jmenovaných method, nezbývá než vzíti z každé to nejlepší a užíti methody eklektické. Jest nezbytné, aby mezi věcmi a lidmi nastala zdravá rovnováha. Kázeň pochodová jest věcí vědy, otázky výživy závisí na biologii, fysiologii a chemii. Nadšení jest věcí psychologie. Problémy bitevní, v nichž se právě uplatňuje ono tajemné, nezvažitelné, jsou věcí intuice a imaginace; nikoli ovšem imaginace vrtošivé a utopistické, ale oné, jež pochází z nashromážděných poznatků, z hlubokého přemýšlení. „Genius jest dlouhá trpělivost." Inspirace generála v poli není šťastnou náhodou, nýbrž vyvrcholením myšlenek dlouho utajovaných, které nalezly příležitosti, aby se vtělily v čin.

Autor shrnuje svou studii v závěrečnou kapitolu. O umění vojenském nebylo ještě řečeno poslední slovo. Budoucnost přinese jistě nové koncepce. Svou knížkou nechce připravovati genia. Ten se vyvine zcela sám, až přijde jeho den. Nechce jí také působiti jen na vojenskou elitu, ale podává ji všem dobrým služebníkům země, povolaným, aby bojovali za její obranu a chtivým poučiti se o základních ideách umění vojenského. Přemýšlejme neustále o problémech válečných, vtiskujme v paměť pojmy přesné a údaje nezbytné, své obraznosti užívejme ke koncepcím budoucím a neztrácejme své bojovnosti. To jsou podmínky, za jakých se může voják vypracovati na výši svého úkolu. Není nesmiřitelnosti mezi myšlením a jednáním. Jednati znamená uvažovati. A Moltke řekl, že nevědomost činí nerozhodným, kdežto vědomosti podněcují odvahu. Pracujme tedy, abychom se poučili. Touto radou končíval Foch své hodiny. Wf.

Général Mangin, **Des hommes et des faits.** Paris. (Plon.)

Jest to třetí kniha autora známého spisu „Kterak skončila válka". Zatím co tato kniha byla souvislým celkem věnovaným jednomu thematu, jsou „Mužové a fakta" pestrým souborem projevů, řečí a příležitostných článků. Již jejich pouhé názvy ukazují, že probíraná látka jest velmi pestrá a že tudíž i forma, jednou exhortativní, po druhé polemická, není všude stejná: Hoche — Marceau — Napoléon, muž války — Galliéni — Marnská bitva podle posledních německých publikací — Utrpení a osvobození Laonu — Vítězství, jeho příčiny a jeho naučení — Náčelník v bitvě — Disciplina — Rasový problém — Paul Adam — Mládeži — Odpověď p. P. Painlevé. Ale přece to není jen pouhá snůška, neboť mezi probíranými thematy jest mnoho znatelné vnitřní souvislosti ethické i myšlenkové.

Autor, vítěz na Aisně a u Verdunu 1917 a u Soissonsu 1918, velitel 6. a později 10. armády, proslulý svou bezpříkladnou energií, jest jednou z nejznámějších osobností nynějšího francouzského vojenského světa. Jest členem nejvyšší válečné rady a inspektorem

koloniální armády. Jeho loňská propagační cesta jižní latinskou Amerikou byla dosti komentována i v našich denních listech. Již faktum samo, že taková osobnost vydává knihu, stojí za zaznamenání.

Kniha najde jistě mezi francouzským čtenářstvem i nevojenským hojně půdy. Proč? Protože její problémy, ač zdánlivě úzce vojenské, jsou ve skutečnosti problémy široce všeobecné, takže zajímati musí celý národ. A francouzský národ se skutečně o své vojenské problémy zajímá.

Autor dokumentoval touto knihou, ač nevědomky, že moderní válka není pouhou záležitostí profesionálních vojáků, nýbrž že jest naléhavou záležitostí celého národa, všech jeho mužů, žen a dětí, presidentem a ministry počínajíc a posledním školáčkem v poslední lavici zapadlé vesnické školy končíc. Na každém jednotlivci od jeho nejútlejšího věku závisí její výsledek. Ona vysune veškerý život mužů a žen z normálních kolejí a právě ve Francii se nejvíce pocítilo, jak jest třeba každé energie každého jedince, aby toto vysunutí bylo na prospěch konečného vítězství. Válku pomohli sice vyhráti generálové, ale vyhráli ji proto, že ji vyhrál vlastně celý národ, celá Francie. Vítězství ve Francii vyžádalo si tak nevšedně těžkých utrpení téměř každého jednotlivce, že dnes o obranu vlasti se přirozeně každý zajímá. Široká veřejnost jeví zájem o bezpečnost státu a záruku této bezpečnosti, armádu, faktum to u nás neznámé.

V naší veřejnosti není podobného zájmu. Náš lid dívá se na svou armádu skoro stále týmiž zraky, jakými se díval na bývalou armádu rakouskou. Že naše důstojnictvo morálně i materiálně strádá, jest jen důsledkem tohoto falešného názoru národa na jeho národní vojsko. U nás nebylo jako ve Francii té denní těžké spolupráce národa, který zůstal doma, s armádou, která bojovala za jeho osvobození. Ta pak částka národa, která byť i proti své vůli byla, s Jiráskem řečeno, v cizích službách, na vojenském díle svého národa pracovati nemohla.

V této historické nespolupráci jest hlavní psychologická příčina nezájmu v našem lidu o naši armádu. Proč se však dnes dosud poměry nelepší? Zamyslíme-li se po přečtení Manginovy knihy, uvidíme před svým zrakem i příčinu aktuální.

Naše veřejnost přenáší svůj úsudek a svou představu, kterou si utvořila o typu rakouského důstojníka, na důstojníka československého a bohužel, dosud neměla pronikavé možnosti, aby si konečně již jednou o něm utvořila představu úplně novou a radikálně od bývalé odlišnou. Ovšem tím je naše důstojnictvo samo vinno, neboť se bojí ze své profesionálnosti vystoupiti na veřejnost, postaviti se ve svých posádkách a okrscích do řad intelektuálních předáků a ukázati nebojácně, že jest v něm více, než pouhá technická profesionálnost.

Kniha Manginova staví před oči veliké vzory vojáků. Ovšem tito vojáci se docela radikálně liší od představy, kterou má o důstojníkovi naše veřejnost, když si myslí, že on ničemu jinému nerozumí, než velení na cvičišti a kontrole pořádku v kasárnách. A jakou představu má náš lid o svých generálech? Jistě ne tu, kterou vzbudí Mangin, když počne mluviti o zachránci Paříže, generálu Galliénim. Francouzská veřejnost má možnost poznávati své generály a je kriticky posuzovat a ona též ví, že maršálská hůl, která byla dána na Gallieniho hrob, byla dána nejen velikému vojákovi, ale i velikému administrátorovi civilisace. Ona zná jeho principy pacifikace Indické Číny, ona dobře ví, jak nemilosrdně potíral formalism veřejné správy v koloniích, kterak aktivně pracoval pro repopulaci domorodého obyvatelstva na Madagaskaru. —

Manginova kniha má velkou přednost před druhými, neboť dává mnoho podnětů k přemýšlení. Pročtete kapitolu, která vás uchvátí nejen energicky přesvědčivou dikcí a strhující hloubkou citu, ale i mluvou fakt a čísel, avšak nemůžete odložiti knihy z ruky, abyste se nezamyslili nad jejími myšlenkami. Ono vás vede k tomu, abyste si sami utvořili svá mínění.

Už jen proto by se měla též u nás číst. Jistě mnozí by na příklad po přečtení vítězství na Marně zkorigovali svá dosavadní mínění o německém generálním štábu, vidouce, jak svou abnormálně nezdravou hypertrofií přerostl na újmu celku přes hlavu faktickým velitelům velikých jednotek.

Tato dobrá kniha nutí vás i k tomu, abyste srovnávali. Někdy ovšem při těch srovnáních s našimi poměry bude vám u srdce smutno.

Mluvil jsem a budu i jindy psáti o intelektuální úloze, kterou plní francouzští generálové svou literární prací v národě.

Povznesli se svou faktickou činností v národě naši vojenští vůdcové nad úroveň profesionalistů? Bohužel, většinou ne. Zůstávají technickými veliteli svých vojenských útvarů, ale nepozvedli se na intelektuální vůdce národa. Kdo z našich generálů a plukovníků

mluvil na příklad ke školní mládeži, jako Mangin?

Jeho řeč, pronesená na lyceu v Saint Louis, jest obsažena v knize. Můžeme se přesvědčiti, že jsouc vzdálena všeho úzce kastovnického profesionalismu, jest nejlepší propagandou národního heroismu, nejlepší propagandou problému vojenské národní obrany.

Pokusil se u nás někdo zasaditi vojenský problém do rámce celonárodního a rozjel se se svou přednáškou po našich městech, aby jí pomáhal vymýtiti s veškerou svou odvahou starý rakouský antimilitarism?

V Manginově řeči jsou takové věty, kterých československá veřejnost od vojáka dosud neslyšela, poněvadž se jí československý důstojník na řečnické tribuně jednoduše dosud neukázal. Nemohu si odepříti, abych necitoval namátkou, co řekl Mangin gymnasistům:

„Přijde čas, že se oddáte radostem rodinného života. Není skutečně nad ně krásnějších a zdravějších."

„Přeji vám, aby vám okolnosti dovolily přidati k nim i rozkoš z cestování, neboť ono rozšiřuje pozorovací smysl... Vy takto vezmete odstup a oceníte postavení, jež dnes naše země zaujímá ve světě."

„Studium literatur a věd, hle, toť ony nové zbraně pro každodenní boj, z něhož se skládá život muže."

„Vojenské zaměstnání vyžaduje rovnováhy mezi schopnostmi inteligence a schopnostmi charakteru."

Anebo posléze ta slova, jež by jistě neslušela těm u nás, kteří houfem utíkají z vojenské služby, využívajíce nesvědomitě zákona o výhodách v plnění branné povinnosti:

„Býti vojákem, k tomu třeba, aby enthusiasm stoupl do hlavy, aby čest zelektrisovala srdce, aby plamen vítězství zářil v očích, aby vztyčujíc vnější odznaky slávy duše byla exaltována.."

Kdo má tu českou dušičku, navyklou z Rakouska vyhýbati se vojenské službě, exaltovat, když to sami vojenští vůdcové neučiní?

Plukovník gštb. Miloš Žák.

BIBLIOGRAFIE č. II.

I. Literatura česká.

a) Odborná i všeobecně vojenská.

Alfa viz Valenta V.

Almanach branné moci a četnictva 1923. Zpracovali pplk. gen. št. v. v. Kalhous, pplk. F. Valenta a kpt. gen. št. v. v. K. Doležal. Praha 1923. Roč. III. Za Kč 20·—.

Bartoš Frant.: **Žižkův hrob.** Nákladem Žižkova sboru v Čáslavi. Čáslav 1923.

Bauer Josef: **Po stopách Grenevillů.** Vzpomínka z dějin pluku č. 75 (1860—1919). Díl I., sešit 1. Praha 1923. (Nákl. Čs. pěš. pl. č. 29.) Za Kč 8·50.

Bednařík Frant.: **Rota Astiaco.** Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 22.—.

Beneš Eduard, Dr.: **Smysl československé revoluce.** Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce sv. 1.) Za Kč 4·50. (V tisku.)

Beneš Vojta: **Vojáci zapomenuté fronty.** Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 35.

Beneš Vojta: **Revoluční hnutí v Severní Americe.** Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce sv. 5.) Za Kč 5·50.

Beneš L., Dr., škpt.: **Systém deklinací katalogu pulkovské hvězdárny** z r. 1885. Praha 1923. Publikace Zeměpisného ústavu voj., č. 2.

Týž: **Seznam výškových značek přesné nivelisace vojen. zeměpisného ústavu na Slovensku. 1921-22.** (Separát.) Otisk zprávy z r. 1922. Za Kč 20·—.

Blok Alex.: **Poslední dny carské rodiny na základě nevydaných dokumentů.** Přel. J. Papoušek. Praha 1923. Čin. Za Kč 14·—.

Bořil Jan: **Revoluční hnutí v Italii.** Praha 1923. Nákl. PO. (Československá revoluce, sv. 4.) Za Kč 3·80.

Císař Vilém II.: **Události a osoby 1878—1918.** Přel. Frant. Šelepa. Brno 1923. Nákl. Polygrafie. Za Kč 15·—.

Červinka, gen.: **Až kam...?** Několik poznámek k Zumanově „Osvobozenské legendě". Nákl. vlastním. (V komisi PO.) Praha 1923. Za Kč 3·50.

Denis Arnošt: **V boji.** Sbírka článků řečí a posudků prof. A. Denise v době války světové. Přel. Dr. Jindřich Vančura. Díl III. a IV. Praha 1923. Státní nakl. Za Kč 15·—

Hafner, pluk. just.: **Příručka vojenského trestního soudního řízení pro potřeby četnictva.** Praha 1922. Nákl. Jos. Švába. Za Kč 4.50.

Kalendář čsl. legionářů na rok 1924. Praha, 1923. Nákl. Činu. (S četnými příspěvky literárními.) Za Kč 7.60.

Klofáč Václav: **Odkaz naší revoluce.** Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce, sv. 13.) Za Kč 3.50.

Kopta Josef: **M. R. Štefánik.** Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 7.—.

Dvořáček Frant.: **Chov koní.** Praha 1923. Nákl. Neubert. Za Kč 9.—.

Hanzlík Stan.: **Základy meteorologie a klimatologie.** Praha 1923. (Unie.) Za Kč 10.—.

Havlíček Věnceslav: **Tyršovy snahy vojenské.** V Praze 1923. Nákl. ČOS. Za Kč 6.—.

Chalupný E., Dr.: **Sociologie.** Díl druhý. Dějiny sociologie. Sv. I. Praha 1922. Nákl. vlastním. Za Kč 20.—.

Kec Frant.: **Automobil a jeho obsluha.** Praha 1923.

Pokorný Jar., Ing.: **Stručné pojednání o bezdrátové telegrafii.** Jako pomůcka vyučovací. Holešov 1923. Nákl. Bašus. Za Kč 2.—.

Kříženecký Jar., Dr.: **Kapitoly o eugenice.** Praha 1922. Za Kč 15.—.

Koláček Frant.: **Fysikální zeměpis Podkarpatské Rusi.** Praha 1923. Nákl. Unie. Za Kč 11.—.

Kovalevskij M., prof.: **Vývoj hospodářského zřízení v západní Evropě.** Přel. Dr. Jar. Kabrle. Praha 1923. Nákl. Revue „Parlament". Za Kč 15.30.

Kraus Cyril, Dr., prof.: **Orgánická technologie.** Díl III.: Průmysl látek výbušných. Díl IV.: Průmysl tuků atd. Praha 1923. Nákl. Vilímek. Za Kč 14.—.

Týž: **Kritika nových předpisů amerických na zkoušení důlních trhavin.** Praha 1923. Nákl. Masarykovy Akademie Práce. Za Kč 3.—.

Kotík Ant.: **Pláč koruny české.** Některé dokumenty jako příspěvek k dějinám prusko-rakouské války r. 1866. Smíchov 1922. Za Kč 6.—.

Krása A. O.: **Kapesní příručka českomaďarská se slovníkem pro vojsko, četnictvo, policii a pohraniční službu.** Praha 1923. Nákl. Borový.

Kronika velmi pěkná o Janu Žižkovi, čeledínu krále Václava. Praha 1923. Nákl. Společnosti Husova musea.

Kudela Jos., Dr.: **Přehled vývoje čsl. revolučního hnutí na Rusi do odchodu čsl. armádního sboru z Ukrajiny.** Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce, sv. 6.) Za Kč 6.—.

Týž: **Profesor Masaryk a Čsl. vojsko na Rusi.** Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 35.—.

Týž: **Šest let boje za svobodu.** Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 3.—.

Týž: **O počátcích revoluce.** Praha 1922. Matice Lidu, běh 51, č. 3.a 4.

Týž: **Jak žila vzpomínka na Husa v myslích čsl. vojska na Rusi.** Přerod I., č. 18. a 19. (1923.) (Vydáno samostatně: Hus a legie. Za Kč 1.—.)

Künzl-Jizerský R.: **Vznik světové války.** Praha 1923. Za Kč 12.—.

Lauseger Em.: **Terezínští katané.** Odysea legionářova. 3. vyd. Praha 1923.

Letu zdar. (Brožura.) Praha 1923. Nákl. Čsl. Aeroklubu.

Markovič Ivan, Dr.: **Slováci v zahraničnej revolucii.** Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce, sv. 10.) Za Kč 6.—.

Mašlaň Frant. Dr.: **O mírových snahách presidenta Masaryka.** Praha 1923. (Epištoly demokracie č 2 a 3.) Za Kč 2.—.

Medek Rudolf: **Penzenská epopeja.** Praha 1923. Nákl. P. O. (V tisku.)

Misík Jindřich: **Panorámní náčrt.** Olomouc 1922.

Mrhálek J.: **Výbor zákonů a nařízení republiky Československé k potřebě četnictva.** Díl I./II. Praha 1923. (Nákl. Českomoravského knihkupectví.) Za Kč 27.50.

Naše revoluce. Historický sborník, č. 1. Praha 1923. Nákl. ČOL. (Zde otištěna I. část „Pamětí Masarykových.)

Novák Frant., kpt. v. z.: **Historie českých Kornilovců.** (Bude uveřejňováno v „Osvětě Lidu" v Hradci Králové 1. IX. 1923.)

Papoušek Jaroslav: **Zborov.** Praha 1922. Nákl. Činu. Za Kč 12.—.

Patejdl J., Dr.: **Sibiřská anabase.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 7.) Za Kč 4.50.

Přednášky o součinnosti letectva s pěchotou a dělostřelectvem. Cheb 1923. (Pozorovací kurs na vzduchoplaveckém učilišti v Chebu.)

Přednášky konané v informačním kursu u dělostřeleckého učiliště v Olomouci 1923.

Raše R., Dr.: **Evakuace.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 8.) Za Kč 3.—.

Řezníček Jan, škpt.: **Značky a zkratky.** Praha 1923. (Objednávky u redakce Sešitů oprav, Praha IV.) Za Kč 3.50.

Sbírka četnických předpisů. Kroměříž 1923. Sv. I. (J. Gusek.) Za Kč 20.

Schematismus branné moci československé. Roč. II., Praha 1923. Nákl. MNO.

Schulz Ota: **Zákon o četnických požitcích zaopatřovacích s důvodovou zprávou.** Praha 1923. (Nákl. Borový.) Za Kč 8.—.

Spáčil A.: **Maskování.** Olomouc 1922.

Týž: **Rozptyl.** Olomouc 1922. (Přednášky dělostřeleckého učiliště.

Svoboda J., škpt. gen. št.: **Přednášky z operativní taktiky na automobilním učilišti.** Praha 1923.

Steinbach Jaroslav, gen.: **Vojenský trestní soudní řád.** Praha 1923. Nákl. vlastním. Za Kč 23.—.

Sucharda Jos., škpt.: **O nepřímé střelbě těžkých kulometů.** Milovice 1923.

Sulek Josef, kpt.: **Seznam vojenských předpisů a názvosloví.** Praha 1923. Nákladem vlastním.

Šársky František: **Umění jízdy koňmo a vozmo.** Praha 1923. Za Kč 28.—. (Váz.)

Štefanek Anton: **Slovensko pred prevratom a po čas prevratu.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 9.) Za Kč 4.—.

Steidler Frant., Dr.: **Naše vystoupení na Rusku r. 1918.** Nákl. P. O.

Steidler Frant., ir: **Boris Teodorovič Ušakov.** Praha 1923. (Nár. Politika č. 240, ze dne 1. IX.)

Sychrava Lev, Dr.: **Československé revoluční hnutí na evropském západě.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 3.) Za Kč 4.50.

Švec Josef: **Deník plukovníka Švece.** 3. illustrované vydání. K tisku upravil dr. Josef Kudela. Praha 1923. Nákl. P. O.

Todt Robert: **Automobilní čsl. almanach.** Praha 1923. Roč. II. Nákl. R. Todta. Za Kč 60.—.

Tomášek Frant.: **Vývojové předpoklady čsl. revoluce.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, č. 2.) Za Kč 3.50.

Valenta V.—Alfa: **Sibiřské jedovatosti.** Praha 1923. Nákl. Činu. Za Kč 13.50.

Vondráček Frant.: **Tragedie Ruska.** Praha 1923. Nákl. P. O.

Výroční III. zpráva Zeměpisného ústavu vojenského. Praha 1923. Nákl. Zeměpisného ústavu vojenského. Za Kč 30.—.

Ulrych Emil: **S Francií za svobodu světa.** Čeští dobrovolníci ve francouzské armádě. Masarykovy projevy a řeči za války. Díl. I./II. Praha 1923. (Nákl. Minařík.) Za Kč 2.40 a Kč 16.—.

Zrůnek, Dr., ppl.: **Pathologie a therapie otrav bitevními látkami (plyny).** Praha 1923. Nákl. Prakt. lékaře. Za Kč 7.—

b) **Pomůcky.**

Axamit J., Dr.: **Přístroje fotografické a promítací.** Díl II. Praha 1923. (Šimáček.)

Bláha Arnošt: **Základy mravnosti.** Praha 1923. Státní nakl. Za Kč 1.50.

Boigey Maurice, Dr.: **Všeobecná fysiologie tělesné výchovy.** Přeložil prof. Karel Hilgartner. Praha 1923. Náklad. Springer. (Podporou min. školství.) Za Kč 24·—.

Láska V., Dr. a Špaček, Dr.: **Petrolej, jeho geologie a těžba.** Praha 1923.

Mann G. A.: **Initiativa, odvaha a statečnost.** Přel. Dr. Fr. B. S. Str. 91. Praha 1923.

Novák Rudolf: **Duch dějin sokolských.** Praha 1923. Nákl. ČOS. Za Kč 1.—.

Papánek Jan: **La Tchèchoslovaguie.** Praha 1923. Nákladem Činu. Za Za Kč 20·—.

Radio. Telefonie a telegrafie. Redakcí Dr. Otty Kučery a Ing. Jos. Strnada. Praha 1923. Nákl. Dr. Reinwarta. Za Kč 16.—.

Riess Lewis: **Plování a vodní sporty.** Praha 1923. Za Kč 6.—.

Růžička Vladislav: **Biologické základy eugeniky.** Díl II. Praha 1923. Nákl. Borový. Za Kč 100·—.

Rychlovský M.: **Co jest občanská nauka.** Jihlava 1923. Nákl. Osvětového sboru. Za Kč 3.—.

Sulík J.: **Morální výchova ve školské praxi.** Brno 1922. Za Kč 6.—.

Schreiber H., Ing.: **Stavba a udržování železnic.** Část A. (Překlad.) Hradec Králové 1923.

Špaček, Dr. viz Láska V., Dr.

Šusta Josef: **Dějiny Evropy v letech 1812—1870.** Díl II., 1. Praha 1923. Nákl. Vesmíru. Za Kč 33.—. — Díl II., 2. Za Kč 33.—.

Těsnopisné rozhledy. Vydává státní ústav těsnopisný v Praze. Za Kč 10.— ročně.

Nově vydané nebo schválené služební předpisy.

(Pokračování.*)

A—2a: Jednací řád branné moci Čs. republiky. Všeobecné zásady a směrnice.

A—2b: Služební předpis pro spisovny. (V tisku.)

B—6: Superarbitrační předpis pro mužstvo.

Cvičný řád pro 15 cm těžkou houfnici. vz. 15. Doplněk cvičného řádu pro polní dělostřelectvo.

D—XI—10: Tabulky střelby pro 24 cm těžký kanon, vz. 16. (Důvěrné.)

G—1: O právomoci a působnosti štábů. 1. doplněk.

G—10: Směrnice pro vojenské asistence. (Jejich dožadování, poskytování a upotřebení.) Dodatky: Příloha 1. a příloha 2.

H—4: Strava ve vojenských nemocnicích a vojenských léčebných ústavech. (V tisku.)

H—10: Směrnice pro intendanční službu při cvičeních. Doplněk 1.

K—1d: Cvičební řád pro jezdectvo; dodatky. (V tisku.)

K—1h: Nauka o lehkém kulometu F M 15.

K—2h: Technicko-správní služba u vozatajských těles a ústavů. (Zatímní předpis.)

K—21: Vydávání plemenných klisen

*) Viz „Vojenské Rozhledy", roč. IV., str. 202.

soumarských do soukromého užívání. (V tisku.)

Kontování. Všeobecné směrnice. — 2. vydání a 1. doplněk k přílohám 1—3 vydání prvního (V tisku.)

Lékařská služba u vojenských útvarů v míru. (V tisku.)

L—VI—3: Technická správa leteckého materiálu.

Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 30·5cm těžkým mozdířem vz. 16. (V tisku.)

O—3: Prozatímní předpis o dočasných dovolených mužstva.

Org.—8: Organisační předpis pro pěší vojsko, 2. doplněk.

Org—11: Organisační předpis pro jezdectvo.

Org—13: Organisační předpis pro telegrafní vojsko. (V tisku.)

Org—25: Organisační předpis pro vojenský zeměpisný ústav v Praze.

Org—33: Organisační předpis pro justiční službu.

Org—39: Organisační předpis pro hudby.

Popis a jízdní návod tažného vozu vz. 17. 8 HP, soustavy „Daimler".

Popis a jízdní návod tažného vozu „Z" 80 HP, soustavy „Škodovy".

Používání a zařízení střeleckých cvičišť pro dělostřelectvo.

Průzkumná a pozorovací služba u dělostřelectva. Díl I./II.

Sf—3: Sazba na léčiva pro vojsko. 2. vydání.

Ttel—3f: Spojovací služba telegrafní a telefonní. Manipulace. (Náčrt.)

Ttel—22: České názvosloví Hughesova přístroje. (V tisku.)

Tv—4a: Podmínky pro přejímání trubičkového prachu $^{5}/_{10}$ 6 mm, vz. 18 a návod na jeho rozbor. (V tisku.)

Tv—4b: Podmínky pro přejímání deštičkového prachu vz. 16 a návod na jeho rozbor.

Tžen, str.—2: II. Větráky (ventilátory). Návod, jak větráků používati a je obsluhovati.

Úkoly letectva. (Zatímní směrnice.) Praha 1923, MNO, vzduchoplavecký odbor.

Výcvik automobilních baterií. (Zatímní předpis.)

Vých—3: Praktická příručka osvětové výchovy.

Vo—1b: Šerm bodákem.

Zem—4: Evidence map vojenského zeměpisného ústavu. I. díl.

Zem—4: Vyňatek z předpisu o zasílání evidenčních údajů pro opravu map vojenského zeměpisného ústavu.

Zvst—1, 5. příloha: Srovnávací výkaz válečného, mírového a augmentačního počtu materiálu pro 7·5 cm kanonové baterie, vz. 15 s úplným horským výstrojem.

Zvst—1: Podrobné výkazy rážového materiálu 7·5 cm horského kanonu, vz. 15. 3. příloha.

Zvst—4 (I. část): Názvosloví pro výstroj baterií vyzbrojených 10 cm lehkou houfnicí, vz. 14 (14/19).

Zvst—5: Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 15 cm těžkým kanonem, vz. 15, $^{15}/_{16}$ a $^{15}/_{20}$.

Zvst—5a (1.sešit): Válečný početný stav materiálu baterie vyzbrojené 15cm těžkým kanonem vz. 1-5, $^{15}/_{16}$ a $^{15}/_{20}$.

Zúč—2: Správa a účtování dělostřeleckého materiálu vojskových útvarů dělostřelectva. 1. doplněk.

II. Odborná literatura cizojazyčná.*)

A. Všeobecnosti.

1. Filosofie války.

Dutelly: **Philosophie de la guerre.** Paris 1923. Fr. 8.

Freytag-Loringhoven Hugo: **Die Psyche der Heere.** Berlin 1923. Mittler.

Fuller J. T.: **The reformation of war.** London 1923 (Hutchison).

Glasson, cap.: **La guerre future.** Paris 1922 (Hinger).

Grant J. E.: **The problem of war and its solution.** London 1922 (Allemand Unwin). Sh. 20.

Hanguillart, com.: **La volonté de vaincre en action.** Paris 1923 (Fournier) Fr. 6.

Lotharingus: **Der Weltkrieg im Lichte naturwissenschaftl. Geschichtsauffassung.** Berlin 1923. (Sanders-Verlag.)

Van Overstraeten, com.: **Des principes de la guerre a travers les âges.** Bruxelles 1922 (Devit) Fr. 75.

Serrigny, gen.: **Réflexions sur l'art de la guerre.** Paris 1921. (Charles-Lavanzelle.)

Transactions of the Grotius Society, Vol. VII. **Problems of peace and war.** London 1923 (Sweet) 8 sh 6 d.

2. Organisace.

Anderson W. H.: **Outline of the developement of the British Army.** London 1923.

Les Armées francaises dans la grande guerre. Tome I. La guerre de mouvement. Paris 1923.

Armja szwarcarska (Polska, Przegled Nauk wojsk. No 8—9, 1923.)

Brémond, col.: **Conseils pratiques pour les cadres de l'armée métropolitaine applés à servir au Levant ou en Afrique.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

*) Viz Vojenské Rozhledy IV. (1923) str. 203.

Cochenhausen: **Der Weg zum Offizier im Reichsheer.** Charlottenburg (Off. Worte 1923). Fr. 2.50.

Cron Herrmann: **Die Organisation des deutschen Heeres im Weltkriege.** Dargestellt auf Grund der Kriegsakten. Heft V. Berlin 1923. (Mittler.)

Douchy, gén.: **Le grand état-major allemand avant et pendant la guerre mondiale.** Analyse et traduction de l'ouvrage du géneral von Kuhl. Paris 1923 (Payot).

Dupont: **Le haut commandement allemand en 1914.** Paris 1922. (Chapelot.) Fr. 5.

Fabry: **Rapport fait au nom de la commission de l'armée chargée d'examiner le projet de loi sur l'organisation général de l'armée.** Paris 1922,

Fleiner Fritz: **Schweizerisches Bundesstaatsrecht.** Tübingen 1923. Lieferung 4.: Die rechtlichen Grundlagen des Heerwesens 1—6.

Froelich M., plk.: **Zasady projektu ustawy o obowiązku powszechnej służby wojskowej z r. 1923.** Polska. No. 159—61, 63 a 167.

Gradabzeichen der schweizerischen Armée. Bern 1923 (Kummerly).

Grenier, cdt.: **La réduction de l'indemnité pour charges militaires.** La France mil. 2. VIII. 1923.

Instruction générale relative à l'organisation et au fonctionnement des bureaux de recrutement, ainsi qu' aux opérations de recrutement et de repartition de la classe de 1923. Bruxelles 1923.

Instruction provisoire sur l'organisation des communications et des transports militaires en temps de guerre. Paris 1922. (Ministère de la guerre.)

Loi du 1er avril 1923, sur le recrutement de l'armée. Paris 1923 (Lavauzelle). Fr. 2.

Mering Franz: **Milicija i postajannoje wojsko.** Moskwa 1923. (C. B. W.)

v. Oertzen: **Deutsches Reichsheerhandbuch II. Bd.** Charlottenburg 1923. (Off. Worte, v tisku).

Paquet Ch., com.: **Étude sur le fonctionnement interne d'un deuxième bureau en campagne.** Préface du gén. Buat. Paris 1923 (Berger). Fr. 20.

Popper-Lynkeus: **Krieg und Wehrpflicht.** Berlin 1923. (Eisenschmidt, v tisku.)

Rabany: **Le recrutement de l'armée de terre et de mer.** Commentaire de la loi du 1er avril 1923. Paris 1923. (Berger.) Fr. 50.

Le recrutement de l'armée. Texte de la loi du 1er avril 1923.

Rüdl Ludwig: **Die deutsche Armee von 1871—1914.** Berlin 1922. (Mittler.)

Schwarte: **Der große Krieg 1914 bis 1918.** Organisationen 2. Teil. Leipzig 1923. (Barth.)

Statistics of the military effort of the British Empire during the great war. London 1922. Stat. Office.

Wehrgesetz, das neue, in Dänemark. Milit. Wochenblatt No 48 (1922).

Zwendelaar: **La question militaire.** Bruxelles 1923. (Lebègue.) Fr. 3.50.

3. Hospodářská správa.
(Intendance, správa účetní atd.)

Biesalski K.: **Leitfaden der Krüppelfürsorge.** Leipzig 1922. (Voss.)

Administration et comptabilité des corps de troupe. Revue de liquidation et centralisation par Chaplain L. Paris 1922. (Lavauzelle.)

Macaire: **L'intendance au cours des hostilités.** Paris 1923. (Lavauzelle.)

Magazine regulations: Reglement des magasins. London 1922. (Stat. Office.)

Notes on war pensions. (London 1923. Stat. Office.)

De Ponydraguin, gén.: **La fonction administrative dans le domaine militaire.** Paris 1922. (Dunod.)

Robert A., cpt.: **L'unité administrative. Manuel pratique.** Paris 1922. (Michel.) Fr. 4.50.

4. Výchova vojska.
(Paedagogika, psychologie atd.)

Arnold: **Généralités sur l'éducation physique.** Paris 1922. (Lavauzelle.) 20 Fr.

Arnold: **La culture physique chez soi.** Paris 1923. 2.50 Fr.

Baillot R.: **Forces matérielles forces morales.** (La france militaire 7. V. 1923.)

Baissac: **Les jeux dans l'éducation physique.** Description de 163 jeux. Paris 1922. (Lavauzelle.)

Boccacia Epimede, col.: **Pedagogia militaire,** com prefazione del gen. Francesco Grazioli. Séconda ed. Firenze 1923. (Ed. Carpigiani.)

Buchli: **Schweizerisches Sportjahrbuch 1923.** Zürich. (Sport A. G.)

Demenij G.: **Évolution de l'éducation physique.** L'école francaise. 2e éd. Paris 1922. (Fournier.)

Donop V.: **Sportgymnastik.** Stuttgart 1923. (Union Deut. Verlagsgesellschaft.)

Kuhl v.: **Friedenserziehung und Kriegserfahrung.** Mil.-wiss. Mit. Heft 3. (1923.)

La question des bibliothéques de garnison. (Revue nobil. fran. 1923.) I pro nás důležitá otázka!

Lebaud: **Commander.** Paris 1922. (Chapelot) 6.75 fr.

Lebaud: **Élements de psychologie militaire.** (Revue d'inf. 1923, No 364.)

Ledent: **L'éducation physique sur la physiologie masculaire.** Paris 1923. Fr. 7.50.

Mangin, gén.: **De hommes et des faits.** Paris 1923. (Plon.) Fr. 8.—.

Mangin, gén.: **La discipline.** Revue de Paris 1er mai 1923.

Manuel élementaire du jeu de la balle à cheval. Paris 1922. (Lavauzelle.) Fr. 3.—.

Mayer, Lieut.-col.: **Essals de pédagogie militaire.** Paris 1923. (Chapelot.) Fr. 5.—.

Millischer: **L'éducation respiratoire et des exercices physiques.** Paris 1923. (Maloine.) Fr. 9.—.

Muff W.: **Für eine Militärpädagogik.** Militär-Wochenblatt 1923, str. 124.

Muff W.: **Der bürgerliche Unterricht im Reichsheere.** Stuttgart 1923. (Berger's Literar. Büro u. Verlagsanstalt.)

Passone Carlo: **Conferenze di educatione morale.** I. serie. Pavia 1922. L. 6.—.

Pfadfinder: **Ein Handbuch für die Erziehung zum tüchtigen Staatsbürger von sir Robert.** Baden 1923. (Powell.)

Projet de règlement général d'éducation physique I/IV. partie. Paris 1922—1923. (Charles Lavauzelle.)

Niesel A., gén.: **Méthodes d'instruction.** Paris 1923. (Charles-Lavauzelle) Fr. 1.85.

Osmolski Wladyslaw: **Wojskowe wychowanie fizyczne.** Stadjon No 5—7. (1923.)

Polomski Szczęsny: **Gimnastika wojskowa czy gimnastika w wojsku.** Stadjon No 4. (1923.)

Silvestre Alfredo, col.: **I problemi urgenti della vita nazionale „La scienza della éducatione nell' esercito."** Firenzo, 1923. (Carpigiani.) 7 L.

Sharp D.: **Éducation in a democracy.** Boston, 1923. (Mittlin.)

Soldatenzeitung, deutsche, mit wissenschaftlicher Beilage: „Der Wehrwahrt." Berlin 1922. (Offene Worte.)

Stumm: **„Der Mut im Kriege."** (Beobachtungen und Betrachtungen.) Leipzig 1922. (Hillmann.)

Trousson Enjenjusz: **Ćwiczenia na mapie.** Warszawa 1923. (Wojskowy Nauk.)

Vorschrift für Leibesübungen D. V. E. No. 475. Mittler 1923.

Zahn Adolphe et Barblan Pierre: **L'art du ski. Gymnastik et Technique.** Traduction francaise par Felix Krahnstoever. Zürich 1922 (Bopp.)

5. Lékařství ve vojště.

Baraton: **Viande congelée.** Exploitation des frigoriiques. Paris 1923. (Lavauzelle.) 6.25 Fr.

Bassères, gén.: **Le service de Santé de la IIIe armée pendant la bataille de France.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

Berg R.: **Die Nahrungs- und Genussmittel, ihre Zusammensetzung und ihr Einfluss auf die Gesundheit.** Dresden 1923.

Coullaud M.: **La chirurgie de guerre au point de vue de l'appareillage.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

Depis Paul, Dr.: **Kompendium der Kriegschirurgie.** Bern 1923. (Bircher.) 9.— Fr.

Dopter M.: **Les maladies infectieuses pendant la guerre.** Paris 1922.

History of the great War. (Based on official documents.) Medicinal service. I./II. London 1923. Stationery office.

Hubicki S.: **Wojsko a szkola sanitarna.** (Lekarz, N° 1, 1923.)

Janet: **La médicine psychologique.** Paris 1923. (Flammarion.) 8.60 Fr.

Jeandidier, méd.-mjr.: **Les principes généraux du fonctionnement tactiques du Service de Santé.** Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.) 2.75 Fr.

Lecène: **L'evolution de la chirurgie.** Paris 1923. (Flammarion.)

Lejars F.: **Un hôpital militaire à Paris pendant la guerre.** Paris 1923. (Masson.) 12.— Fr.

Lemoine G. A.: **Les services d'hygiène 1914—18.** Paris 1922. (Alcan.)

Macpherson W., gén.: **Medical services surgery of the war.** Vol. I. London 1922. (Stat. Office.) sh 25.

Rubner, Gruber M. und Fickker M.: **Handbuch der Hygiene.** Bd. 4. Abt. 3. Leipzig 1923. (Hirzel.)

Visberg et Jeandidier: **Guide provisoire pour la service de santé en temps de guerre.** Paris 1922. (Fournier.) 4.— Fr.

8. Taktika a strategie.

Allgemeine Gefechtsvorschrift. Wien 1923. Bundesministerium für Heerwesen.

Balck: **Kleiner Krieg.** (Militär.-wiss. Mit. H. 2. 1923. Charlottenburg, (Off. Worte.)

Beca Adriano: **Liçoes da grande guerra** (Leçons). Lisbonne 1922. (Resumé moderní taktiky na příkladech ze světové války ukázané.)

Bond P. S., colonel U. S. Army and Crouch: **Technique of modern Tactics.** Washington 1923. 500 p. 126 illust.

Culman F., col.: **Tactique générale d'après l'expérience de la grande**

guerre. 3e édition 1923. (Lavauzelle.) 20.— Fr.

Descoins, général: **Études synthétiques des principales campagnes modernes.** A l'usage des candidats aux différentes écoles militaires. Paris 1923. (Lavauzelle.) 12. — Fr.

Ecoles militaires. (France.) Cours de tactique. Tome I./II. T. II.: Les forces morales. Paris 1922. Imprimerie Nat.

Ecole militaire. (Belge.) Cours d'art militaire. Stratégie et tactique générale. Professé par le major A. Ley. Bruxelle 1923.

Ecole supérieure de guerre. Cours de tactique générale et d'état-major. Service d'état major en campagne. Notes pratiques. Paris 1923.

Ecole de guerre. Service d'état-major. Aide-mémoire de l'officier d'état major en campagne. Première partie: Ordre de bataille. Marches etc. Paris 1923.

Elterlein Seweryn: **Taktyka szturmowa.** Warszawa 1923. (Wojsk. Inst. Nauk. Wyd.)

Hart Liddell, cap.: **A science of Infatry Tactics simplified.** 2 ed. London 1923. (Clowesand sous.)

Hermann Georg: **Wie ging der Krieg verloren? Eine strategische Studie.** 2. Aufl. Freienwalde a. d. O. 1923. (Thilo.)

Höfl: **Neue taktische Aufgaben im Rahmen des verstärken Infanterie-Bataillons und Reg.** (Mit Lösungen.) Berlin 1923. (Mittler.)

Instruktion générale sur l'observation. Annexe No 5 à l'instruktion provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités. Paris 1923. (Berger.) 4.50 Fr.

Kann R.: **Le plan de campagne allemand de 1914 et son éxécution.** Paris 1923. (Payot) 10.— Fr.

Leroy, lt.-col.: **Essai sur la répartition des mitrailleuses dans la combat offensif.** Revue d'inf. No. 370, 1923.

Lucas, lt.-col.: **L'évolution des idées tactiques en France et en Allemagne pendant la guerre de 1914—18.** I. vol. Paris 1923. (Berger.) 15.— Fr.

Notes on elementary tactical training. London 1923. Stationery office.

Naylor William, col.: **The principles of war.** (Infatry Journ. 1923, april.)

Oberhauser J.: **Der Gebirgskrieg.** Berlin 1923. Eisenschmidt. (V tisku.)

Popescu Jon, mjr.: **Evolutia idcilor tactice in Franta si in Germania in timpul rasboiului 1914—18.** (România No. 1—2, 1923).

Scuole centrale di fanteria, artiglieria e genio: Tattica delle varie armi. Vol III. Rome 1923. Pinnaro. (Taktika tanků, žen. vojska, válka plynová atd.)

Scuole centrali di fanteria... La cooperazione delle armi. Rome 1923. (Pinnaro.)

Stollberger R.: **Taktik auf dem Exerzierplatze.** Oberpfälzische Buchhandlung in Kallmienz bei Regensburg 1922.

Taktische Aufgaben mit Lösungen und angehängten Aufgaben für den Truppennachrichtendienst. Charlottenburg 1923 (Off. Worte-Verlag.)

Zenkavičius Radus, gen.: **Pestininku taktikos bruožai.** Kaunas 1923.

Válečné dějiny.

The **Aisne and Montdidier. Noyon operations with special attention to the participation of American divisions.** Monograph. No 13 prepared in the Historical Section Army war college. Washington 1922.

Andréa, col.: **La vie militaire au Levant.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 5.— Fr. — Operace druhé divise v severní Syrii atd.

Barrès J. B.: **Souvenirs d'un officier de la Grande armée** publiés par Maurice Barrès, son petit-fils. Paris 1923. (Plon.) 7.— Fr.

Bauer, Oberst: **Ludendorff oder Delbrück.** Eine Antwort. Tübingen 1922. (Osiandersche Buchhandlung.)

Die Bayern im grossen Kriege 1914 bis 1918. Auf Grund der Kriegsakten dargestellt. München 1923. (Verlag des Bayer. Kriegsarchivs.)

Van den Belt, J. B.: **Der zweite Abschnitt des grossen Krieges.** (Sept. 1914 — Mai 1915.) Berlin 1923. (Mittler.)

Beer Henri: **Introduction à l'histoire de la guerre mondiale.** (Questions de méthode. Contres d'études et instruments de travail etc.) Revue de synthèse historique Tome XXXIII. 1922, mai.

Beumelburg: **Douaumont 1916.** (Schlachten des Weltkrieges, Bd. 18.) 1923.

Beyens: **La Belgique pendant la guerre.** Bruxelles 1923. (Devit.) 6.— Fr.

Bonnecque et Drouilly: **La France et la guerre. Formation de l'opinion publique pendant la guerre.** Paris 1922. (Payot.) 8.— Fr.

Bouvard, com.: **La gloire de Verdun.** Paris 1922. 6.— Fr.

Buchan J.: **A history of the Great war.** In 4. vol. London 1922. (Nelson.) 25 sh.

Bührer J., com.: **L'Afrique orientale allemande et la guerre de 1914-18.** Paris 1922. (Fournier.)

Cadorna Luigi, gen.: **La guerra alla fronte italiana.** I./II. Mailand 1922. (Treves.)

Cadorna L., gen.: **La fine di una leggenda.** Roma 1922. Rassegna ital. politica letteraria: fasc. LIX.

Canipana, com.: **La campagne de France 1914.** Paris 1922. (Lavauzelle.) 12.— Fr.

Conard Pierre: **Trois figures de chefs Falkenhayn, Hindenburg, Ludendorff.** Paris 1923. (Flammarion.) 4.50 Fr.

Convention germano-polonaise relative à la Hause Silésie le 15. mai 1922. Genéve 1923. (Kundig.)

Crasset A., com.: **La défense de Paris et la bataille de la Marne en 1914.** L'illustration No. 4201. p. 204. (1923).

Degony, amir., Noussante Henri et Saint Auban: **Histoire contemporaine trois indépendants.** T. I. Exposé politique, militaire etc. Paris 1923. (Michel.)

Denis Ernest: **Du Vardar à la Sotscha.** Paris 1923. (Bossard.)

Déonna W.: **L'éternel présent.** (Guerre du Péloponèse et guerre mondiale.) Paris 1923. 10.— Fr.

Devar G.: **Sir Douglas Haig command.** I./II. London 1923. (Constable.)

Erinnerungsblätter deutscher Regimenter mit der Unterstützung des Reichsarchivs herausgg. v. Verlag G. Stalling. Oldenburg. Schriftenfolge 1—41 (do r. 1923).

Erben Wilhelm: **Die Schlacht bei Mühldorf 28. Sept. 1322.** Graz 1923. (Leschner.)

Fayle C.: **Seaborne trade (vol II.) History of the Great war.** London 1923. (Murray.) 21 sh.

Gay Ernest: **Paris héroique. La grande guerre.** II. vol. Paris 1923. (Lavauzelle.) 15.— Fr.

Gorgolini P.: **Luigi Cadorna.** Piacenza 1922.

Grasset A., com.: **Maréchal franchet d'Esperey.** Paris 1922. (Crès.)

Grasset A., com.: **La guerre en action Neufchâteau (22. août 1914).** Paris 1923. 5.— Fr.

Grasseger J.: **Der zweite Weltkrieg.** Naumburg 1923.

Guerra italo-austriaca 1915—18. Le medaglio d'oro. Volume primo. Roma 1923. (Stabilimento poligrafico per admin. della guerra.)

Guerrini, gen.: **Introduzione allo studio della storia militare.** Torino 1922.

Gullet H. S.: **Australia in the war.** Official history. Vol. VII. London 1923. (Angus and Robertson.)

Hanotaux et Fabry: **Joffre.** Paris 1922. (Crès.)

Hedenström: **Rigaer Kriegschronik von 1914 bis 1917.** Riga 1922. (Bruhns.)

Hermann J.: **Zur Frage über die Beschiessung von Paris 1870—71.** Berlin 1923. Landesverlag.

Hierl Constantin: **Der Weltkrieg in Umrissen.** I. Charlottenburg 1922. (Off. Worte.)

Historique des troupes coloniales pendant la guerre 1914—18. Paris 1923 (Lavauzelle.)

History of the great war. Principal events 1914—18. London 1922. Stat. office.

Hoffmann Max, gén.: **Der Krieg der versäumten Gelegenheiten.** München 1923. (Verlag für Kulturpolitik.)

House, col. et Seymour Charles: **Ce qui se passa réellement à Paris en 1918—19.** Paris 1923. (Payot.) 17.25 Fr.

Hupert Witold Pułk: **Wojny XIX. wieku.** Lwów 1923. (Połoniecki.)

Knox Sir A., mjr.: **With the russian army 1914—17.** N. York 1923. (Dutton Co.) 15 sh.

Lacoste J.: **Scènes et images de la campagne d'Orient.** Paris 1923.

Lamotte, com.: **La marche à la victoire.** Paris 1923. 5.— Fr.

Landfried: **Der Endkampf in Mazedonien 1918 und seine Vorgeschichte.** Berlin 1923. (Mittler.)

Laure, com.: **Au 3e Bureau du 3e G. Q. G.** Paris 1922. (Plon) 9.— Fr.

Lazarovič M., pluk.: **Borbe oko Beograda 1915. Beograd 1923.** (Knjižarnica Gece Kona.)

Cherfils, gén.: **La guerre de la délivrance.** Tome I. (1922). Tome II./III. Paris 1923.

Ein Jahr Krieg. (Sammlung der russischen Generalstabsberichte 1914 bis 1915.) Berlin 1923.

Kuhl Hermann: **Der Weltkrieg im Urteil unserer Feinde.** (Dob-Verlag.) Berlin 1923. (Mittler.)

Kukiel Marjan, pulk.: **Bitwa pod Woloczyskami.** Tom I. studjow taktycznych z historji wojen polskich 1918—21. Warszawa 1923. (Wojsk. Inst. Naukow. Wyd.)

Kuntz, cap.: **La psychologie du G. Q. G. italien sous le général Cadorna.** Paris 1923. (Chiron.) 2.50 Fr.

Die Kriegsschuldfrage. Monatschrift für internationale Aufklärung. 2. Heft. Berlin 1923.

Legrand-Girarde: **Opérations du 21e corps d'armée 1e août 1—13 sept.** Vol. I. Paris 1922. (Plon.) 12.— Fr.

Lomont A.: **Histoire de la grande guerre.** Paris 1922. (Gedalge.) 5.60 Fr.

Lukomski A. S., gén.: **Erinnerungen.** Bd. I./II. Die Zeit des europ. Krieges. Der Anfang von Russlands Verfall etc. Übers. v. Hamm A. Berlin 1923. (Kirchner.)

Macbau W. A., col.: **The french plan of concentration and the collapse of August 1914.** Royal Artil. 1923. (Mai.)

(Příště dále.)

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 9.—10.

Cenerál PETAR PEŠIČ

Niš.

(K pětiletému výročí.)

13. října t. r. bylo páté výročí dne, kdy se srbské vojsko znovu zmocnilo Niše. Tato událost dovršila vítěznou ofensivu na balkánském bojišti, zahájenou dne 15. září srbsko-francouzským útokem na Dobropolju, mezi východní větví oblouku Černé řeky a jižními výběžky hřebenu Marianská planina. Srbskému vojsku velel princ regent Alexandr, náčelníkem hlavního štábu byl vojvoda Mišič, jeho pomocníkem generál Pešič. Celé východní spojenecké armádě v Makedonii velí francouzský generál Franchet d'Esperey, jeden z hrdinů bitvy na Marně. Na nepřátelské straně jsou dvě německá sborová velitelství, která s 3. bulharskou divisí tvoří německé 11. armádní velitelství; je společně s I. bulharskou armádou podřízeno veliteli německé armádní skupiny generálu v. Scholtzovi ve Skoplji. Pod jeho velením je tedy nejdůležitější část fronty od Ochridy až k Dojranskému jezeru. Německých velikých jednotek zde již není; jen menší počet praporů pěchoty, zato více baterií a technických oddílů. Němci jsou rozděleni po celé frontě, zejména na nejohroženější místa; mají býti páteří fronty, mezi Bulhary, v jejichž bojovou cenu německá velitelství již nemají velké důvěry.

Srbské vojsko otevřelo si energickými údery rychle cestu z Dobropolje k vardarskému údolí a nepřítel, vysazený na západní části fronty i ve vardarské dolině útokům Francouzů, Britů, Řeků i Italů, je dne 21. září donucen ustoupiti na celé linii od Belasice planiny až k Ochridskému jezeru; pohyb přenáší se brzy i na italsko-rakousko-uherskou frontu v Albanii, běžící v dlouhém oblouku od makedonských hranic k ústí Vojusy. Italové mají zde proti sobě armádní skupinu Pflanzer-Baltinovu. Když padlo komunikačně důležité Gradsko, německé velení, které na straně ústředních mocností řídí boj a je hlavním nositelem vůle bojovati, rozhodlo se soustřediti svoje na západě od Vardaru operující síly u Skoplje, kam byly dirigovány i vyžádané rakousko-uherské a německé posily; doufá při tom, že spojenci nebudou v obtížném terénu s to, aby je dosti rychle sledovali. Dne 29. září vnikají však spojenci do Skoplje a v noci na 30. září Bulharsko kapituluje. Generál Scholtz se snaží vytáhnouti z bulharského chaosu německé oddíly ve směru Kumanovo-Vranja a zadržeti s podporou rakousko-uherské 9. pěší divise spojenecký postup tak dlouho, až nová německo-rakousko-uherská armáda provede nástup u Niše. Šlo o to, zachovati ústředním mocnostem alespoň severní Srbsko a tím i spojení s Cařihradem přes Rumunsko a Černé moře. Německý generál Fleck mohl s podřízenými mu rakousko-uherskými a německými silami jen z části splniti svoji úlohu: 9. pěší divise má české pluky, 91. a 102., z nichž se pak rekrutovala skupina důstojníků čsl. 22. střeleckého pluku z Francie. Nebyl s to, aby zadržel srbskou I. armádu, pronikající přes Kumanovo a Vranji k staré srbské hranici. Nastává dramatický moment před Niší: nezastaví se zde srbský postup? Německé vrchní velení ještě nepovažuje situaci za ztracenou. Vzetím Niše, zlomením posledního odporu generála v. Steubena u Aleksince byla však již v polovici října otevřena cesta do boku rakousko-uherské monarchie a celého bloku ústředních mocností, otřesených velikou ofensivou spojenců na západním bojišti. Energická vůle srbského velení, skvělý duch, vytrvalost a beznáročnost srbského vojáka zabezpečují plné využití úspěchu, dobytého průlomem soluňské fronty. V překvapivě rychlém postupu srbského vojska od Dobropolje k Dunaji, protkaném vítěznými boji, je třeba viděti jeden z nejvýznačnějších vojenských skutků ve světové válce a také jednu z nejvýznamnějších složek při utváření se věcí zejména ve střední Evropě.

Laskavost generála Pešiče, ministra vojenství a námořnictva království SHS umožňuje seznámiti čtenáře Vojenských Rozhledů s vylíčením událostí, které předcházely rozhodnutí o dalším postupu do vnitra Srbska. Je to závěrečná úvaha studie generála Pešiče, vydané pod titulem: „Solunski front. Vojno-politička akcija". Považovali jsme za vhodné charakterisovati krátce události, na něž tato úvaha navazuje.

Dr. Mir. Koutský.

*

Situace na soluňské frontě byla dne 9. října 1918 taková:

Nepřítel zaujal posice Seličevica—Kurvin Grad—levý břeh řeky Toplice s úmyslem úporně se tu brániti.

Spojenecké vojsko bylo toho dne takto rozčleněno:

I. srbská armáda pod velením vojvody Petra Bojoviče: moravská divise na frontě Dukat—Grkinje, dunavská divise u Kočan, jezdecká divise kolem Studence a drinská divise v armádní záloze severně od Leskova.

II. srbská armáda se soustřeďuje v okolí Velešu.

Francouzská východní armáda v prostoru Prilep—Kičevo.

Anglicko-řecká armáda v údolí Strumice.

Podle posledních zpráv nepřítel měl na čáře Seličevica—Kurvin Grad—levý břeh Toplice tyto síly:

217. německá divise, skládající se ze tří pěších a jednoho dělostřeleckého pluku. Tato divise dospěla k Niši železnicí ze Sofie.

219. německá divise, skládající se rovněž ze tří pěších (43., 101. a 391.) a jednoho dělostřeleckého pluku; byla sem dopravena z Ruska.

Německý alpský sbor, složený ze čtyř pěších (1., 2., 3. a 4.) a jednoho dělostřeleckého pluku. Tento sbor přichází k Niši od Sommy. Jeho učlenění bylo zesíleno; každému praporu byla přidána jedna horská baterie a jedna kulometná rota.

9. rakousko-uherská pěší divise, složená ze čtyř pěších (30., 80., 91. a 102.) a jednoho dělostřeleckého pluku.

47. německý husarský pluk.

Čtyři německé pochodové prapory (39., 40., 41. a 42.).

Jeden rakousko-uherský pochodový prapor.

Těžké dělostřelectvo: 1 houfnicová baterie 15 cm, 2 baterie 10·5 cm a 1 baterie 12 cm.

Vidíme tedy, že nepřítel měl na velmi silných obranných posicích u Niše celkem tyto síly:

47 praporů pěchoty,
36 polních baterií,
15 horských baterií,
4 těžké baterie,
6 eskadron.

Proti této nepřátelské síle měli jsme jen naši I. armádu, složenou ze tří pěších a jedné jezdecké divise, celkem

s 27 prapory pěchoty,
s 18 polními,
s 9 horskými,
s 2 těžkými bateriemi a
s 6 eskadronami.

Byl tedy nepřítel silnější než my o 20 praporů pěchoty a 26 baterií.

Dodejme, že nepřítel stál k obraně na velmi silných posicích a že jeho části došly k Niši železnicí již 29. září, kdežto naše I. armáda došla po krvavých bojích a namahavých pochodech od Soluně až před Niš. Tato okolnost jasně osvětluje fysickou a materiální přemoc nepřítelovu. Je třeba ještě uvážiti, že ustavičnými boji, těžkými pochody, nedostatečnou výživou a velikým počtem onemocnění, zejména španělskou chřipkou, která počala nemilosrdně kositi naše vojáky, skutečný početní stav I. armády klesl na šest tisíc pušek. Tím, že nepřítel učinil zúplna neupotřebitelnou železniční linii Soluň—

Skoplje—Niš, bylo zásobování srbského vojska velmi obtížné. Platí to zejména o zásobování I. armády, prováděném volskými kolonami. Srbské části musily se zásobovati především z toho, co našly na území, které již nepřítel vyplenil. I. armáda mohla s sebou nésti střeliva jen na jeden den boje. Konečně pociťovaly se veliké nedostatky ve výstroji; nedostatečná byla zejména obuv, zničená dlouhými pochody po špatných cestách, v deštivém podzimním počasí. Padesát procent vojáků pochodovalo a bojovalo skoro boso.

Z toho všeho je zřejmé, že nepřítel byl u Niše mnohem silnější než my, jak počtem, tak materiálním vybavením, zásobováním, střelivem a ostatními potřebami; materiální faktor tedy byl na jeho straně.

Také strategická situace I. srbské armády byla velmi nepříznivá. Byla osamocena a posunuta na 180 kilometrů před II. srbskou armádou; ostatní spojenecká armáda byla o více než 280 km za ní. Nepřítel mohl ji tedy zúplna poraziti.

Vrchní velitel soluňské armády generál Franchet d'Esperey oceňuje pod normálním zorným úhlem učlenění a sílu nepřátelského vojska u Niše, velmi silné posice v horstvu Seličevici a na levém břehu Toplice, které zúplna uzavíraly cestu k Niši, jakož i materiální situaci u nepřítele i u I. srbské armády, pojal vážné obavy o náš osud. Vzal v úvahu i fakt, že před Niš dospěla jen slabá srbská I. armáda se třemi velmi slabými divisemi, které dohromady nepředstavovaly početní stav plné divise a že ostatní spojenecké armády zůstaly daleko vzadu až 280 km kolem Dojranu, Prilepa a Kičeva, a že budou tedy s to, aby došly na bojiště u Niše teprve patnáctého dne boje. Uvážil konečně i to, že II. srbská armáda teprve dospěla do Velešu a že by tedy mohla býti vedena do boje teprve devátého dne.

Touto úvahou došel generál d'Esperey k závěru, že se I. srbská armáda příliš exponovala, že může býti na hlavu poražena a že může ohroziti i celý úspěch dobytý na soluňské frontě.

Z těchto důvodů generál Franchet d'Esperey vydal vrchnímu srbskému velitelství ve Skoplji rozkaz, aby bezpodmínečně zastavilo každý další ofensivní pohyb I. srbské armády, aby se tato armáda zastavila a opevnila na dobytých posicích a vyčkala příchodu II. armády i ostatních spojenců. „První srbská armáda řítí se do dobrodružství a je to, aby kompromitovala celý náš úspěch; proto rozhodně zastavte další její postup k Nišu.“ Tak zněl rozkaz vrchního velitele, který nás ve Skoplji došel.

Když srbské vrchní velitelství obdrželo tak kategorický rozkaz, podrobilo celou situaci na bojišti nové úvaze.

Oceňovalo-li jen hmotnou stránku, bylo mu úplně jasno, že nepřítel je v mnohém v příznivějších poměrech než my, neboť je

1. silnější o 20 praporů pěchoty a 26 baterií;

2. stojí již několik dní na posicích od přírody velmi silných, jež pravděpodobně ještě řádně opravil, kdežto naše části jsou velice unaveny tolikými boji a pochody po špatných cestách, v horském terénu a za podzimního počasí;

3. nepřátelské části jsou odpočaté a velmi dobře zásobené střelivem, potravou a ostatními potřebami, kdežto naše jsou vysílené, polonahé, bosé, a téměř hladové, a jejich zásoba střeliva stačí jen na jeden den boje;

4. základna nepřítelova je v jeho bezprostřední blízkosti, kdežto naše je ještě u Soluně: nová základna se teprve zařizuje u Velešu.

Tedy hmotný faktor bitvy je zúplna příznivý nepříteli a je proti nám.

Po strategické stránce všechny důvody nutí nepřítele, aby stůj co stůj udržel Niš ve svých rukou, jakožto velmi důležitý zeměpisně-strategický bod. Niš je uzlem komunikací k Cařihradu a jediné bezpečné spojení ústředních mocností s Tureckem. Srbské nejvyšší velitelství, jsouc si vědomo významu vzetí Niše, jak po strategické stránce, tak i co do morálního účinku na veškeré naše vojsko, musilo se snažiti o to, aby toto město bylo co nejdříve v našich rukou. Niš měl zvláštní vliv na duši celé srbské armády. Je to druhé srbské hlavní město. Byl-li Niš osvobozen, byli jsme přesvědčeni, že osvobození ostatní naší domoviny je již snadnou věcí. Niš měl kromobyčejný psychický, aneb abych ještě správněji řekl, magický učinek na ducha celé srbské armády. Dodával síly našim znaveným vojákům k hrdinskému elanu do boje proti silnějšímu nepříteli s přesvědčením, že ho porazí; a porazili ho.

Podrobujíc úvaze i morální faktor boje, nejvyšší velitelství došlo k přesvědčení, že v podobné situaci tento faktor padá mnohem více na váhu, než materiální faktor bitvy. Mimoto i vojensko-politická situace na celém bojišti byla nám příznivá.

Bulharsko již kapitulovalo;

Turecko nabízí mír;

Rakousko-Uhersko je vážně otřeseno.

Na západním bojišti jsou naši spojenci v úspěšné ofensivě.

Německé vrchní vedení ztratilo naději ve vítězství a radí císaři i kancléři, aby stůj co stůj uzavřeli mír s našimi spojenci. Srbské vojsko je opojeno úspěchy a každý srbský voják je hrdina: není pro něho překážek na cestě do jeho domova, žádná hradba nemůže ho zadržeti, aby nespěl ke svým milým a drahým; neexistuje žádná dělostřelecká barage, která by mohla zastaviti srbského vojáka, rozhodnutého osvoboditi Srbsko a sjednotiti celý náš národ.

To jsou faktory, s nimiž nejvyšší velitelství ve Skoplji dne 9. října 1918 musilo počítati. Na jedné straně ohromná nepřátelská přemoc hmotných prostředků, a proti tomu morální síla na naší straně.

Dopoledne toho dne byla v bytě nejvyššího velitele J. Kr. Výs. následníka Alexandra probírána všeobecná situace na bojištích i zvláštní situace na soluňském i na srbském bojišti. Bylo rozhodováno o tom, má-li se provésti rozkaz vrchního velitele soluňské fronty a přerušiti naše další ofensiva, dokud se nesoustředí celá spojenecká východní armáda, či zda má I. srbská armáda napadnouti nepřítele u Niše a zmocniti se tohoto prvotřídního zeměpisně-strategického bodu.

U nejvyššího velitele a jeho náčelníka štábu nebylo při rozhodování o této významné otázce ani na okamžik pochybnosti o tom, co je třeba činiti; bylo brzy rozhodnuto, aby nepřítel byl u Niše ihned napaden a město vzato, a aby pak bylo v operacích pokračováno s cílem proniknouti k Dunaji a k Sávě.

Je třeba tu konstatovati, že velitel I. srbské armády vojvoda Petar Bojovič zúplna sdílel mínění nejvyššího velitelství. V téže době, kdy nejvyšší velitelství rozhodlo, aby bylo pokračováno v operacích, velitel I. armády ve spěšné depeši prosil o svolení, aby mohl u Niše napadnouti nepřítele a vzíti toto město. Myšlení velitele I. armády, který měl provésti tento těžký úkol a který tedy nesl největší odpovědnost za úspěch nebo neúspěch útoku, bylo draho-

cenné pro nejvyšší velitelství, protože ho upevnilo v přesvědčení, že jedná správně, když pokračuje v ofensivě.

U Niše bylo dokumentováno nejen hrdinství srbského vojska a jeho kromobyčejná láska k vlasti a opovrhování životem, když šlo o osvobození domoviny a sjednocení národa, nýbrž i jednota myšlenek i doktriny v nejvyšších štábech a u velitelů vojsk.

Můžeme právem říci, že je těžko najíti podobný případ v historii válek. Tři slabé, vyčerpané a bosé divise napadly dvakrát silnějšího nepřítele, na velmi silných posicích, a porazily ho tak, že nebyl již s to, aby se postavil vážně na odpor postupu srbského vojska do Temešváru, Lublaně, Rjeky a Skadru. Vítězstvím u Niše byla k šťastnému konci přivedena válka za osvobození a sjednocení našeho národa.

Je to skvělý příklad našim pokolením a vděčný předmět pro studium strategie a taktiky na našich vojenských školách.

Podplukovník BOHUMÍR MÁLEK:

Zákopová válka v Krasu.

Útok na opěrný bod 14. května 1916.

I. Všeobecná situace.

V květnu 1916 bojovala V. rakouská armáda skoro již rok tuhý boj s italskou armádou na dolním toku řeky Soče (Izonco) od Gorice přes planinu doberdskou až k moři u Tržiče (Montfalcone). Všechna dosavadní úsilí čtyř italských ofensiv, podnikaných s větším a větším napětím všech sil, v údolí řeky Vipavy (Wippach) a přes planinu doberdskou k Terstu se nezdařila a získala Italům jen nepatrné místní úspěchy. Příčinou neúspěchů italských vojsk bylo, že obránce, ačkoli byl slabší množstvím živých sil i válečným materiálem, bojoval houževnatě a s ofensivním duchem o každou píď půdy, kdežto útočící neuměli vůbec využíti dosažených úspěchů.

Obráncem úseku planiny doberdské byl VII. rakouský armádní sbor, jemuž velel arcivévoda Josef; hlavní stan byl v Kostanjevici. Úsek od vrchu Monte San Michele † 275 přes západní okraj vesnice San Martino Del Carso byl obsazen 33. pěší brigádou plukovníka v. Šoše, která s pěší brigádou č. 34., jíž velel plukovník Wolf, tvořila 17. pěší divisi, které velel podmaršálek v. Gelb. Rozložení 33. pěší brigády viz na náčrtku přílohy č. 1.

Vzdálenost mezi posicemi prvních linií rakouských a italských byla asi 100—300 kroků. Na mnohých místech přiblížily se obě linie až na 20—40 kroků.

II. Popis terénu.

Planina doberdská má tvar lipového listu; je široká asi 10 km se špicí k západu, a její okraje svažují se příkře do roviny řeky Soče. V severní její části je nejvyšším místem vrch Mt. S. Michele (275 m nad mořem). Tento vrch ovládá nejen všechnu planinu, ale i daleko veškeren kraj; o něj bylo 9. srpna 1916 (pád města Gorice) krvavě bojováno. Od severu sklání se planina povlovně k jihu asi 70 m nad mořem a končí se tam náhle vrchy Mt. Cosichem (kotou

113) a Debelim (kotou 140). Na východě omezuje planinu směrem od severu k jihu údolí „Wallone“, hluboké asi 100 m; tohoto údolí používala rakouská vojska i za dne, úplně jsouce kryta, k různým bočným přesunům sil a jiným pohybům po výborné silnici z Gorice do Terstu.

Půda planiny je vápencová a jest poseta nesčetnými dolinami, skoro vesměs kulatého tvaru, různě hlubokými a širokými. Tyto doliny poskytovaly oběma bojujícím stranám jediných a přiměřeně dobrých krytů přírodních pro zálohy i pro baterie.

Vegetace na planině jest ubohá, a jen tu a tam vyskytuje se malá skupina stromů nebo křoví. Úrodná půda je hlavně jen v dolinách, a poskytovala tamnímu obyvatelstvu, které před válkou většinou pracovalo v továrnách okolí, sotva potřebné výživy.

Mimo dolinami je planina poseta ještě skalisky, takže přespolní chůze terénem jest velmi obtížná. Vozových cest různých směrů jest dosti. Tyto cesty, jakož i pole mimo doliny zřídka se vyskytující jsou ovroubena nakupenými kameny, které obyvatelstvo sebralo s cest a políček. Proto jest planina jakoby směsí kamenů z půdy vyčnívajících zdí, dolin, křovin, skupin stromů, cest a cestiček, v nichž se lze velmi nesnadno vyznati ve dne a v noci bez spolehlivého vůdce nemožno. Jediná dobrá silnice přes planinu vede z údolí „Wallone“ jihozápadně přes vesnici Doberdó.

Voda je pouze v jižní části planiny v Doberdském jezeře. V ostatních částech planiny používalo obyvatelstvo pouze vody z cisteren. Vojsko v bojové linii bylo vodou zásobováno tím způsobem, že ke všem velitelstvím praporů byla voda z Doberdského jezera rozváděna železnými rourami. Již před válkou bylo na planině obyvatelstva (Slovinců) jen málo a žilo ve dvou vesnicích: v Doberdó a San Martině Del Carso a v několika osadách. Ale za dvouletých bojů na této planině byly tyto vesnice a osady úplně zničeny.

III. Způsob války v Krasu.

Když dne 23. května 1915 vypukla válka rakousko-italská, byla ochrana rakouských hranic u Gorice svěřena několika domobraneckým praporům, ale jelikož vrchní velitelství rakouských vojsk zamýšlelo tuto část země postoupiti nepříteli bez boje a zatarasiti nepříteli cestu na východ a na Terst až ve výhodnějších posicích u Sv. Petra, obdržely tyto domobranecké prapory rozkaz ustoupiti před nepřátelskou přesilou na posice u Sv. Petra. Poněvadž však italská vojska v prvních týdnech války místo rychlého a mohutného postupu na východ a na Terst nepodnikla žádné významnější operace a pokusila se pouze o slabé, málo energické vpády přes hranice, podařilo se v tomto úseku slabé rakouské obraně udržeti se na západním okraji planiny doberdské a odraziti nepřátelské útoky. Tím získalo rakouské hlavní velení dosti času shromážditi z ruské fronty síly potřebné na frontě italské. Na přesun VII. armádního sboru od Přemyšlu do Korutan na hranice trval pouze 5 dnů a byl ukončen dne 30. května 1915, tedy osmý den po vyhlášení války.

V úseku doberdském podařilo se Italům teprve za jejich první a druhé ofensivy, v červnu a v červenci 1915, usaditi se na západním okraji planiny a ve třech dalších ofensivách postoupiti za rok pouze o 1—2 km.

Jelikož nebylo lze kopati střeleckých zákopů v kamenné půdě planiny polními lopatkami a sekerkami, používaly obě bojové strany

v prvních měsících bojů hlavně kamenných zdí na planině jako střeleckých zákopů a dolin jako úkrytů. Kde nebylo kamenných zdí, byly podle potřeby postaveny. Později byly z vlnitého plechu a ze železných travers zřizovány lehké úkryty. Záhy také stavěly se střelecké zákopy narychlo z pytlů naplněných hlinou. Když však bylo rakouské vojsko vyzbrojeno potřebným množstvím nářadí na trhání a lámání kamene, byly ihned hloubeny střelecké zákopy do skal a rušeny zdi, protože se sesouvaly, byly-li granátem zasaženy, a pohřbívaly střelce za nimi ležící. Práce pěchoty při zřizování střeleckych zákopů ve skále byla velice obtížná a zdlouhavá. K vypracování 2 m hlubokého zákopu bylo třeba půldruhého i dvou měsíců a ženijní vojska technické roty pěchoty pracovala, jakmile se fronta ustálila, — hlavně o pevných úkrytech pro zálohy a velitelství. Jako překážek používalo se s počátku dřevěných a později železných španělských jezdců, protože nebylo lze vrážeti do kamenné půdy kolíky pro překážky drátěné a pro velmi blízké nepřátelské zákopy (100—300 kroků) pracovati před zákopy. Tyto překažky byly v noci před zákopový násep přehazovány dlouhými bidly, a tak se na některých místech nakupily až do 3 m. Italové překážek mnoho nepoužívali, poněvadž útoků s rakouské strany vůbec neočekávali.

Časem byly v střeleckých zákopech stavěny pro družstva lehké i pevné úkryty, kdežto pro zálohy rot, praporů a p., jakož i pro všechna velitelství byly zřizovány jen pevné úkryty. Pro pevné úkryty, tak zvané kaverny, stačilo, byly-li 7 m pod zemí, aby chránily před účinky nejtěžšího dělostřelectva. Obyčejně vcházelo se do nich z některé doliny, byly uvnitř obloženy prkenným bedněním s trámovím, potaženy dehtovým papírem a větrány ručními ventilátory. U Devetaku v údolí „Wallone" byly kaverny pro celý prapor (divisní zálohu) a byla v nich lůžka ve dvou patrech. Osvětlení bylo elektrické. Bylo-li lze, mívala kaverna dva východy, poněvadž se často stávalo, že jeden východ byl zasypán granátem.

Všechny práce v kamenné půdě konaly se hlavně ručně dlátem a dynamitem, jen pro velké kaverny používalo se strojních vrtáků. Za dne pracovala stále jedna třetina mužstva v zákopech ručními dláty o vývrtech. Trhati skály bylo však lze jen za soumraku, poněvadž Italové ihned stříleli na rakouské zákopy, jakmile zpozorovali, že posádka v nich pracuje. Italové však mohli celý den nerušeně zdokonalovati své zákopy, poněvadž rakouské dělostřelectvo je zřídka v práci rušilo — musilo šetřiti střelivem.

Spojovací zákopy bývaly raženy skalou jen na exponovaných místech, neboť se nedostávalo potřebných dělníků a času, a místo nich byly stavěny jen jednoduché nebo dvojité kamenné zdi, vysoké 2 m. Tyto spojovací zákopy byly pro rakouská vojska velice důležité, neboť bez nich nebylo lze dopravovati bez velkých ztrát přes planinu zálohy, střelivo, materiál, proviant, ani vyměňovati oddíly. Ital byl nepřítel velmi nervosní. Ve dne stále pozoroval a střílel ihned na každý nepatrný pohyb na planině, v noci pak střílela jeho pěchota stále nazdařbůh, takže celá planina byla až k údolí „Wallone" neustále postřelována. Dělostřelectvo střílelo též po celou noc salvy celých baterií na různé komunikace rakouské. Byla tudíž všecka doprava za rakouskou frontou velmi ztěžována.

Jelikož byla velká část rakouské fronty na planině doberdské vydána bočné i zadní střelbě 15 cm dalekonosných lodních děl, která působila od jihu do ústí Soče (Sdobba-baterie), bylo třeba zpevniti střelecké zákopy zadním náspem a silnými traversami.

Pancířových štítů používalo se na celé frontě.

V té době italské vojsko útočilo, kdežto Rakušané se jen bránili a podnikali pouze případné protiútoky, aby opět dobyli ztracených posic. Ofensivy, i menší podniky zahajovali Italové několikahodinnou bubnovou palbou na celý opevňovací systém nepřátelský a útočili pak z předních zákopů, vzdálených 100—300× několika vlnami. Když se jim podařilo vniknouti do rakouských zákopů, nevyužili skoro nikdy svého úspěchu, aby pronikli přes první linii dále, nýbrž spokojovali se prvním úspěchem, To bylo hlavní chybou Italů, takže přes veškerou přesilu, kterou měli proti Rakušanům v 11 velkých ofensivách, dodělali se tak jen úspěchů nepatrných.

Obrana rakouská bývala takováto:

Úsek divise býval obsazen jednou brigádou, kdežto druhá brigáda odpočívala v barákovém táboře v Sigeti asi 10.000 kroků za frontou.

Normálně se vystřídaly obě brigády po 7—9 dnech.

První linii obsadila brigáda obyčejně všemi prapory, každý prapor se třemi rotami a s jednou v záloze. Divisní zálohu, jeden prapor odpočívající brigády, míval brigádník 1. linie případně k disposici. Všechna velitelství, od velitele roty počínajíc, byla mezi sebou spojena telefonicky. První linie zákopu byla hustě obsazena, skoro muž vedle muže, a proto bývaly za větších nepřátelských akcí velké oběti. Druhá rovnoběžná linie se sice stále budovala na papíře, ale na planině nebývala nikdy. Rozložení sil do hloubky vlastně nebylo. Vnikl-li pak nepřítel v některém úseku do bojové linie, ocitaly se tudíž ustupující oddíly rakouské nebo jejich zálohy, které měly buď linii uzavříti nebo protiútočiti, na malou vzdálenost asi 100 kroků před nepřítelem na holém kameni, než si zase za několik týdnů vyhloubily nový střelecký zákop. Bylo proto mnoho zbytečných a velkých obětí i ztrát materiálu, a mohlo se tak válčiti jen proti nepříteli, kterému scházela iniciativa.

Podařilo-li se Italům vniknouti do některého rakouského úseku, nepodnikali dále již nic, jen jejich sapéři, kteří ihned následovali za útočící linií, opevňovali dobytou posici velice rychle a důkladně. Rakušané se pak snažili dobýti opět ztracené posice po krátké dělostřelecké přípravě protiútokem. K tomu bylo však, i když se to podařilo, třeba velké přípravy a značných obětí lidských životů. Těmito nutnými přípravami bylo promarněno mnoho času. Ital mohl zatím dobyté posice řádně opevniti takže nebývalo již lze ho z nich vypuditi. Pak zřídili Rakušané novou linii, jak bylo již dříve řečeno, asi 100× před nepřítelem a v úseku nastal klid; Ital byl svým úspěchem spokojen. Napadly-li však třeba jen dvě odvážné hlídky nepřítele, jakmile vnikl do posice, z obou boků ručními granáty, vypudily skoro vždy i celou italskou rotu z posice právě dobyté.

Ve východní části planiny — tedy několik set kroků za první bojovou linií — umístěny byly v dolinách baterie lehkého polního dělostřelectva. Hrubé dělostřelectvo stálo v údolí „Wallone“ a na planině Comenské. Dělostřelbu řídilo dělostřelecké skupinové velitelství a mělo svoje stanoviště u Gabrie—Gorni (viz v příloze č. 1.). Součinnost pěchoty s dělostřelectvem nebyla tehdy dobře organisována. Potřeboval-li některý úsek podpory dělostřelecké, musil velitel praporu žádati o to příslušnou dělestřeleckou skupinu prostřednictvím velitelství pluku. Tato služební cesta byla ovšem velice

ž.št.
Rubbia
(Wippach)
Vipava
54
dl.
42
Gabrie-Gorni
D.S.U.
grn.
Gotiči
Brestove
209
D.A.
43
Devetaki
66
Vizintini
39
Paljkisee
Nikoli
71
Terstu

Výklad:
rakous. fronta
italská -"-
D.S.U. děl. skup. vel.
D.A div. ambulance
II/61 podúsek II/61. prap.
Mt. Fortin
115
Do Gorice
39
ž. št.
Rubbia
(Wippach)
Vipava
54
dl.
Gabrie-Gorni
D.S.U.
grn.
242
28
Gradisca
Straussina
(Izonco) Soča
275
Mt. S. Michele
I/61.
197
S. Martino
del. carso
II/61.
III/61.
I/61
pl. zál.
Gotiči
Crnei
61
Brestove
209
D.A.
Div. zál.
II/43
Devetaki
66
33
110
p. pl. 39.
39
111
Marhotini
Vizintini
39
Paljkisee
Wallone
116
Nikoli
153
71
Do Terstu
92
Doberdó
Do Tržiče (Montfaleone)
Mte dei sei Busi
118
Fogliano
64
92
Palazzo
20
89
31
Redipuglia
S
1000" 500" 0" 1000" 2000" 3000" 4000"

Výklad:
rakouské posice
italské -"-
čtyřřadové překážky
úkryt (haverna)
ital. podkop
R. podúsek R
a b ital. opěrný bod
9/43 situace roty v 16 hod.
9/43 -"- -"- v 21 hod.
S
b
a
11/43
5/61 R.
10/43
6/61 R.
9/43
7/61
7/61 S.
San. Martino del Carso
m
n
Cisterna
11/43
10/43
II/61
O.K.
Dolina „Sokol"
III/43
9/43
12/43
Do Strausina
asi 500° od doliny „Sokol" v dolině „Holub"
197
100° 75° 50° 25° 0° 100° 200° 300°

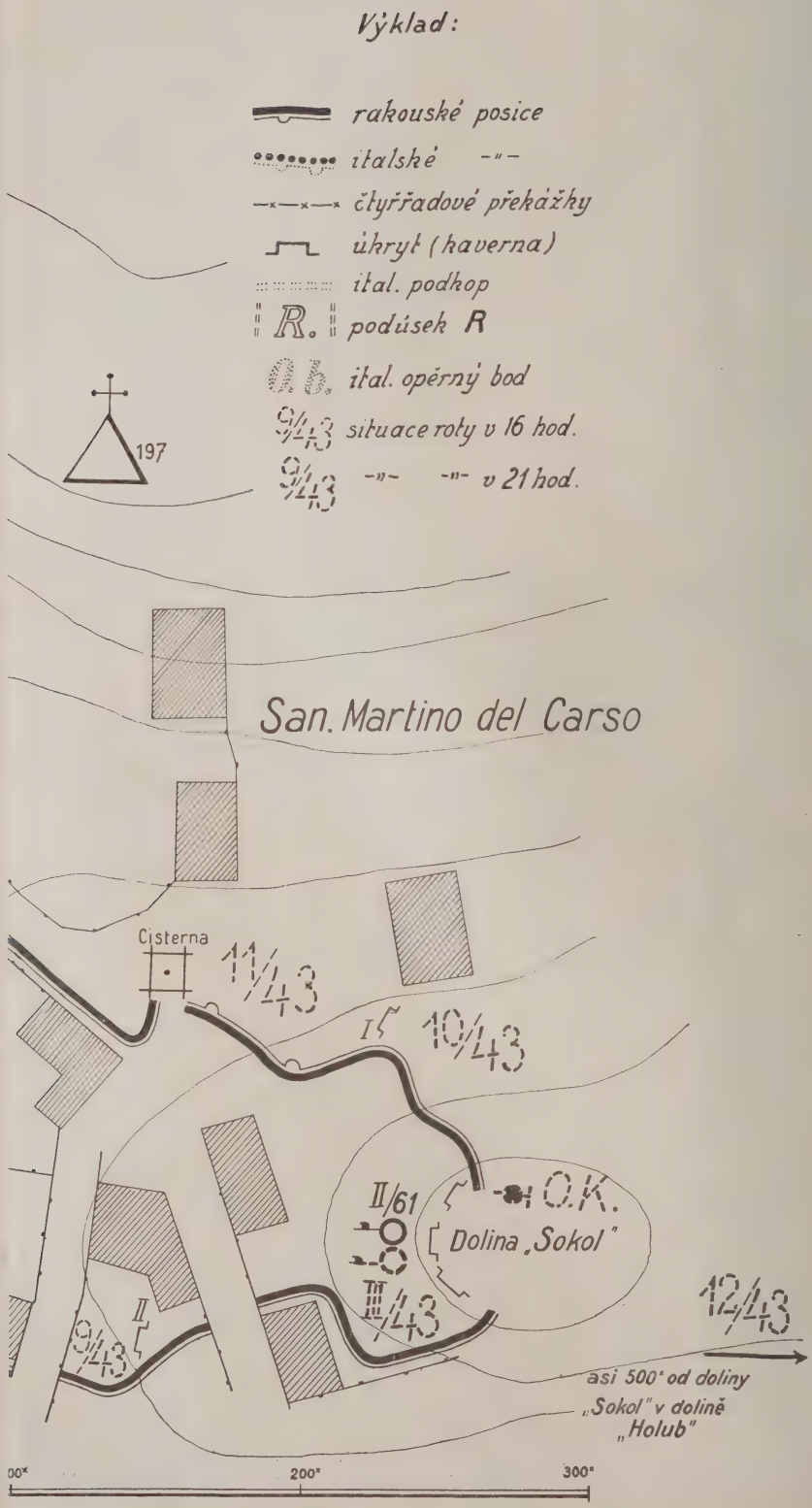
Výklad:
rakouské posice
italské -"-
čtyřřadové překážky
úkryt (kaverna)
ital. podkop
R. podúsek R
Ob. ital. opěrný bod
9/43 situace roty v 16 hod.
9/43 -"- -"- v 21 hod.
197
San. Martino del Carso
Cisterna
11/43
10/43
II/61
O.K.
Dolina „Sokol"
III/43
9/43
12/43
asi 500° od doliny
„Sokol" v dolině
„Holub"
00°
200°
300°

zdlouhavá, a přicházela proto žádaná dělostřelecká pomoc v kritických okamžicích boje obyčejně pozdě. Kromě toho bývalo za nepřátelských ofensiv telefonické spojení brzo zničeno palbou. Baterie byly sice na různé nepřátelské úseky dobře zaměřeny, ale působily dobře jen tehdy, mohly-li samy pozorovati nepřátelské pohyby. Pozorovatelé, které dělostřelectvo vysílalo do první linie k pěchotě, se obyčejně neosvědčili, neboť to byli většinou lidé mladí, nezkušení, bez praxe, neumějící ani říditi nastřelování své baterie. Baterie musily stanoviště často měniti; buď je brzo vypátral nepřátelský letec, nebo se prozradily neopatrností samy.

Italové používali hojně sapy, aby se bez ztrát přiblížili nepřátelským liniím. Rakušané rušili sice jejich práce dělostřelbou stále, ale takovou sapu zničiti se zřídka podařilo, poněvadž je Ital stavěl velmi důkladně.

Nikdo nebyl by pokládal za proveditelné na Krasu to, co uskutečnili Italové jako mistři skalních prací v dubnu 1916: započali boj podkopem. První jejich pokus proniknouti podkopem pod rakouské zákopy byl sice zmařen dne 19. dubna 1916 rakouskými sapery, kteří je předešli a zničili jejich podkop 280 kg ekrasitu, to ale nezabránilo, aby nepokračovali v boji podkopem na jiných místech. Italská armáda měla proti rakouské od počátku války nejen více mužstva, nýbrž zejména i dělostřelectva a jiného technického materiálu. Rakouská armáda velice postrádala způsobilých minometů a zákopových děl. Italové používali již na konci roku 1915 pneumatických minometů, vrhali jimi s velkou přesností miny různé ráže na 400—500 kroků a miny jejich okamžitě explodovaly; rakouské minomety ráže 15 cm a 40 cm vrhaly však miny černým střelným prachem, který velkým dýmem ihned prozradil stanovisko minometů, a miny rakouské vybuchovaly až po 30 až 60 vteřinách, takže nepřítel měl dosti kdy uniknouti účinku miny. Proto se rakouská pěchota zdráhala přes veškeré rozkazy vyšších velitelství používati minometů, měl-li zejména výstřel rakouské miny ihned v zápětí desateronásobnou italskou odvetu. Teprve v polovici roku 1916 byla rakouská armáda vyzbrojena vhodnými minomety a méně zdařilými zákopovými děly. Otravných plynů se tehdy na italské frontě ještě neužívalo a vrhačů plamenů jen zřídka. Letadla konala pouze výzvědnou službu nebo řídila dělostřelbu; pozemního boje se ještě nezúčastnila.

IV. Příčina a přípravy k útoku.

Dne 29. listopadu 1915 podařilo se Italům po několikadenní dělostřelecké přípravě překvapením dobýti jednoho podúseku celé roty rakouské linie na západním okraji vesnice San Martino del Carso a nebylo lze vypuditi je z něho přes veškeré dvoudenní úsilí. Tuto posici na svahu Mt. S. Michele změnili pak Italové v silný opěrný bod (o. b. viz v příloze č. 2.), a ovládali odtud celou vesnici San Martino a její okolí. Již v lednu a únoru 1916 pokoušeli se Rakušané (p. pl. č. 46.) vyrvati Italům tuto posici, ale marně.

Dne 11. května 1916 nařídilo velitelství VII. armádního sboru nový útok na tuto posici a útok měl provésti plukovník v. Šoše, velitel 33. p. brigády, kterému bylo dáno skoro všechno sborové dělostřelectvo. Velitelství 17. pěší divise určilo k útoku III. prapor p. pl. č. 43., který odpočíval v táboře v Sigeti a přikázalo jej veliteli 33. p. brigády.

Velitel praporu III./43. hlásil se u plukovníka v. Šoše na kotě 110 dne 12. května odpoledne a obdržel tento ústní rozkaz:

„Útok na italský opěrný bod (o. b. viz v příloze č. 2.), obsazený asi 2 rotami, vykoná se dne 14. května 1916 v 21 hodin.

Útok provedou III./43. p. prapor a 3 čety 7./61. p. roty, která je nyní v podúseku „S".

Prapor III./43. přejde dne 13. května za soumraku z tábora v Sigeti do San Martino.

Ve dnech 12. a 13. května budou se baterie, které nejsou dosud nastřeleny na nepřátelský opěrný bod, nenápadně nastřelovati, 14. května v 16 hodin započne se úsilná ničivá palba všech ráží na opěrný bod a za účelem klamání nepřítele i na jeho sousední sektory. Přesně v 21 hodin začne III./43. p. prapor útočiti z východní základny. V tu hodinu bude vlastní dělostřelba přeložena za opěrný bod na všecku nepřátelskou komunikační síť.

Konečným cílem útoku jest zmocniti se nepřátelského opěrného bodu od a až do b.

Provedení hlaste ihned fonogramem a druhý den písemně!"

Jelikož veliteli III./43. p. praporu byly z dřívější doby zevrubně známy vlastní i nepřátelské posice, terén a všechno okolí, nezkoumal jich prozatím, a vrátil se téhož dne ke svému praporu do tábora v Sigeti.

Dne 13. května vyšel III./43. p. prapor (asi 650 mužů, 27 důstojníků a 4 těžké kulomety) v 18 hodin z tábora v Sigeti a došel o 21. hodině do San Martino, kde se rozložil, jak naznačeno v příl. č. 2. Pěší roty č. 9. a 10. byly umístěny v kavernách, 11. rota v betonové cisterně, oddíl kulometů u velitelství praporu a 12. pěší rota, poněvadž v San. Martině nebylo již pro ni místa, v dolině asi 500× od praporního velitelství.

Rakouské podúseky P, R, S naproti italskému opěrnému bodu byly obsazeny II./61. p. praporem, který svoji zálohu, 8./61. p. rotu přeložil z kaverny č. I. do doliny východnější a uprázdnil kavernu pro 10./43. polní rotu.

Když se dne 13. května odpoledne nastřelovala baterie 30.5 cm moždířů, prorazila jedna střela kavernu 6./61. p. roty v podúseku „R", a ačkoliv na štěstí nevybuchla, zranila v kaverně 18 mužů a podporučíka, a usmrtila muže, kterému padla právě do klína.

Nevybuchlá střela byla tentýž den sice zničena dělostřeleckým mistrem, ale vybuchši zničila a zatarasila dosti velkou část rakouských střeleckých zákopů. Podúsek „R" měl býti podle rozkazu po dobu nastřelování moždířů vyklizen, měly tam býti ponechány jen stráže, a rota měla se rozděliti doprava a doleva; to však bylo provedeno jen napolo.

Celá vesnice S. Martino byla již za dřívějších bojů úplně zničena italskou dělostřelbou a proměněna ve zbořeniště. Od doliny velitelství praporu vedly pouze dva spojovací zákopy do střeleckých zákopů úseku.

V noci ze dne 13. na 14. května vytesala četa zákopníků p. pl. č. 61. podle instrukce velitele III./43. p. praporu na 12 místech schůdky do přední stěny střeleckých zákopů a právě tolik nenápadných průchodů do vlastních drátěných překážek, aby mohly útočící oddíly snáze vyraziti z východní základny.

Opevňovacího materiálu (španělských jezdců, pancéřových štítů, prken, pytlů, nářadí k trhání kamene a p.) bylo v první linii posice na různých místech a v dolině u velitelství II./61. p. praporu

nahromaděno dosti. Telefonní spojení vedlo od velitelství praporu II./61. přímo ke každému podúseku praporu a mimoto byly roty mezi sebou spojeny přímo zvláštním telefonním vedením.

V. Útok.

Dne 14. května 1916 v 6 hodin ráno odešel velitel III./43. polního praporu s veliteli rot, s velitelem oddílů kulometů a se všemi veliteli čet za účelem orientace do střeleckých zákopů II./61. p. praporu. Tam vyložil všem přítomným svůj plán k útoku na italský opěrný bod, určil každé rotě, případně i každé četě cestu do výchozí základny, určil jim průchody vlastními překážkami, určil oddílům pásmo, kterým měly postupovati, ustanoviv jim přesně cíl, kterého měly dosáhnouti v italském opěrném bodu a kterého se měly zmocniti. Taktéž byla přesně určena místa pro zálohy rot, pro kulomety a pro zálohu praporu. Rovněž byl ustanoven úkol 7./61. p. roty, která se útoku účastnila, a úkol rot II./61. p. praporu, které byly nyní posádkou v úseku. Pro spojení s velitelstvím praporu byli určeni běžci, kdyby bylo přerušeno telefonní spojení s velitelstvím praporu. Na vzdálenost asi 100× (i méně) od nepřítele bylo lze se orientovati nepozorovaně, poněvadž byl vlastní střelecký zákop skoro všude 2 m hluboký a většinou shora kryt. Závadou pro dobrý přehled situace bylo, že bylo lze pozorovati nepřátelskou posici, poněvadž byla velice blízko, většinou jen střílnami. Proto odešel velitel praporu se všemi účastníky do úseku sousedního III./61. p. praporu asi 600× jižně od italského opěrného bodu na vyvýšeném místě, odkudž bylo lze pozorovati nejen přímo přes násep zákopů, nýbrž i přehlédnouti celý nepřátelský opěrný bod i zezadu. Orientace trvala pět hodin a byla rušena jen za dne obvyklou nepřátelskou palbou.

V 11 hodin dopoledne byla orientace skončena a velitel III./43. p. praporu sám oznámil velitelům rot, čet a veliteli oddílu kulometů toto:

„Dnes v 21 hodin večer podnikne náš prapor s 7./61. pěší rotou útok na označený jižní nepřátelský opěrný bod, obsazený asi dvěma rotami.

Úlohou praporu jest zmocniti se celého opěrného bodu.

V 16 hodin odpoledne počne střílet naše dělostřelectvo a přesně v 21 hodin večer bude pak střílet na prostor za nepřátelským opěrným bodem a na nepřátelské komunikace k němu vedoucí, aby se nepřátelské zálohy nemohly přiblížiti.

Roty praporu jsou v 16 hodin k boji úplně hotovy, a to: 9. rota v kaverně II., 10. rota v kaverně I., rota 11. v cisterně, 12. rota — záloha praporu — v dolině „Holub", oddíl kulometů v kavernách v dolině u praporního velitelství, 7./61. p. rota v střeleckých zákopech svého podúseku „S".

Ve 20 hodin 30 minut vyrazí 11. rota z cisterny a přejde co nejrychleji do jižní části podúseku „P". Roty 9. a 10. vyrazí ve 20 hodin 45 minut z kaverny II., resp. I., a 9. rota přejde do jižní (levé), 10. rota do severní (pravé) části podúseku „R".

10. a 11. rotě se přikazuje spojovací zákop „m", 9. rotě spojovací zákop „n".

12. rota přejde v 21 hodin jako záloha praporu do kaverny I.

Pěší roty 9., 10., a 7./61. jsou v přikázaných částech podúseku připraveny k útoku a vyrazí přesně v 21 hodin z výchozí základny a podniknou útok v pásmech, která byla v terénu již naznačena.

Směr při útoku má 10. rota svým pravým křídlem na střed opěrného bodu, který byl v terénu určen.

Každá rota bude útočiti 3 četami a ponechá si jednu četu ve výchozí základně jako zálohu. 4. četa 7./61. p. roty, zesílená 1. četou zálohy II./61. p. praporu, obsadí celý podúsek „S". Každé rotě jsou v terénu již určeny průchody vlastními překážkami.

Za útoku postupují v čele každé čety hlídka granátníků a hlídka, ozbrojená nůžkami na drátěné překážky.

Prostorem od výchozí základny až do nepřátelského opěrného bodu přiblíží se útočící roty jediným přískokem.

Roty a čety spojovati budou běžci. Spojení s velitelstvím praporu v dolině „Sokol" bude buď telefonické z podúseků nebo běžci.

Obě roty 11./43. a 7./61. útočící na křídlech, vniknouce do opěrného bodu zabezpečí ihned boky praporu tím, že uzavrou silnými traversami nepřátelské střelecké zákopy a zřídí ihned v první noci z pytlů s hlinou nové střelecké zákopy od obou křídel opěrného bodu k dosavadním našim posicím podúseku „P" a „S".

Každá rota vypálí na znamení, že se jí útok zdařil a že vnikla do opěrného bodu 3 zelené signalisační rakety. Mimo to oznámí každá rota ihned, buď běžci nebo telefonem, obsazení opěrného bodu a situaci.

Dobytý opěrný bod opevní roty okamžitě opevňovacím materiálem, který jest připraven ve výchozí základně.

Oddíl kulometů přejde v 21 hodin 15 minut spojovacím zákopem „m" do podúseku „R" a obsadí v nepřátelském opevněném bodu, jakmile vlastní roty do něho vnikly. nejvýhodnější místa, aby mohl čeliti event. nepřátelským protiútokům.

Výzbroj a výstroj: Tlumoky zůstanou se stráží v kavernách. Každý muž vezme s sebou 80 nábojů v sumkách, v chlebníku a kapsách, 5 ručních granátů, stanové plátno, přikryvku, 3 masové konservy, suchary a černou kávu v láhvi.

V dnešní noci menáž k rotám dopravena nebude. Pro vodu pošlete hlídky k velitelství praporu.

Praporní obvaziště je v dolině „Sokol" u velitelství praporu. Hodinky zříditi!"

Všichni velitelé rot obdrželi ještě náčrt veškeré situace.

Velitelé podúseků P, R. S, obdrželi osobně od velitele praporu informace o útoku a instrukce, aby vyprázdnili podúsek „R" úplně, a zanechali tam jen pozorovací hlídky, převedše všechno mužstvo vpravo a vlevo, podúsek „P" a „S" jen na křídlech, než se ukončí vlastní dělostřelecká přípravná palba, a aby obsadili je v 21 hod. Opatření to bylo nutné, poněvadž pro velkou blízkost obojích střeleckých zákopů byly vlastní zákopy vážně ohroženy vlastní dělostřeleckou přípravnou palbou.

Kromě toho měly posádky jmenovaných podúseků, kdyby se útok nezdařil, usnadniti praporu III./43. ústup a odraziti event. nepřátelské protiútoky.

Útok dál se takto:

Vlastní dělostřelecká přípravná palba počala se místo v 16 hod. již v 15 hodin 30 minut a trvala neztenčeně po celou dobu. Ačkoliv byl 14. května krásný jarní den, nebylo lze brzy po zahájení palby v okolí vesnice San Martina vůbec pozorovati, neboť vzduch byl naplněn tmavým dýmem a prachem. Náhle ve 20 hodin 30 minut přepadli Italové celé okolí vesnice San Martina a pásmo za ní ležící zuřivou dělostřeleckou uzavírací palbou, právě, když měly první

části praporu vyjíti z kaveren do výchozí základny. Na štěstí způsobila tato palba nepatrné škody, poněvadž směřovala hlavně přes San Martino více dozadu, ale morálně působila děsivě. Vzduch byl naplněn hrůzným vířením a lomozem, kamenná půda v celé vesnici se chvěla, zbylé zdi domů se řítily a vzduchem valily se spousty dýmů a prachu. Situace pro úspěšný útok byla proto hned od počátku kritická. Bylo nesnadným úkolem velitelů rot a čet přiměti mužstvo, aby vyšlo z kaveren právě v tomto okamžiku do výchozí základny k útoku. Jen jejich neobyčejné energii se zdařilo, že roty překotným chvatem dostihly určených míst v nařízenou dobu. Raněných bylo za tohoto postupu (200—300×) málo, ale taktický svaz čet byl tak rozrušen, že ve výchozí základně vznikl u rot velký zmatek. Ačkoliv důstojníci a poddůstojníci předem věděli, kde jsou jejich průchody vlastními překážkami, a ačkoli byli v každé četě určeni lidé, kteří měli četu vésti k průchodům, přece většina čet nenašla svých průchodů, a používala průchodu právě nejbližšího. Tím se stalo, že roty sice všechny v přikázaném pásmu vyrazily z výchozí základny v 21. hodině k útoku, ale útočily značně nespořádány; některé čety nepoužily svých průchodů a tlačily se za jinou četou jiným průchodem. Proto také vyrazily některé čety později.

Úplný nedostatek dvojitých a spojovacích zákopů, v kterých by bylo bývalo lze útočící síly umístiti vhodněji a dopraviti do výchozí základny, způsobil obtíže, které se vyskytly.

Prostorem od výchozí základny do předních italských zákopů proběhly roty plným během a vnikly do nepřátelských překážek skoro úplně rozbitých, a pak ani nevystřelivše do střeleckých zákopů opěrného bodu, nepřítelem již opuštěných a dělostřelbou proměněných v trosky. Nepřátelská posádka ukryla se v kavernách, a tam teprve nastal boj o každou kavernu. Italové bránili se v kavernách kulomety a vrhači plamenů, ale byli brzy přemoženi ručními granáty, vrhanými do kaveren, a musili se vzdáti. Opěrného bodu bylo dobyto.

Jelikož však 10./43. polní rota, jejíž pravé křídlo mělo za útoku směřovati na střed opěrného bodu, tohoto směru nezachovala a více se přichýlila na sever k sousední 11./43. p. rotě, vznikla při ztečení opěrného bodu mezi 10. a 9. p. rotou mezera široká asi 70 m; ta se pak musila dodatečně vyplniti prodloužením obou křídel jmenovaných rot.

Zprávu, že bylo nepřátelského opěrného bodu dobyto a že je obsazen praporem, obdrželo velitelství praporu až ve 22 hodin 10 minut. Roty sice po vniknutí do nepřátelských zákopů daly nařízené znamení (vypálily 3 zelené rakety), ale tohoto znamení nebylo lze spatřiti pro dým a prach. Mimoto vystřelovala celá italská fronta ustavičně osvětlovací a jiné rakety.

Třeba ještě poznamenati, že se záloha praporu, 12./43. polní rota, dostala na určené místo v kaverně I. až ve 22 hodin, protože italská děla střílela na všechen prostor za S. Martinem tak mocně, že se rota musila rozděliti v družstva a tak přejíti; k tomu ovšem potřebovala hodiny času.

Po 23. hodině v noci umlkla v tomto úseku obojí dělostřelba a nastal úplný klid. Nepřítel nepodnikl protiútoků.

Ačkoli byl měsíc za mraky, byla noc dosti jasná.

Dobytá posice byla sice ihned opevňována, ale výsledek práce byl ráno nepatrný.

Poněvadž se příštího dne bylo lze nadíti, že budou nepřátelská děla střílet na dobytou posici, byla před svítáním z každé roty poslána četa do posic podúseku P, R, S k rotním zálohám, ktere dosud nebyly nasazeny; ty pak tvořily druhou linii.

Během noci bylo k praporním velitelství přivedeno asi 80 zajatých, mezi nimi 3 důstojníci, a přineseny tři ukořistěné kulomety.

Z útočícího praporu byli dva mrtví a 11 raněných.

Následujícího dne po útoku byly v dobytém opevněném bodě níže na svahu objeveny ještě některé kaverny, z nichž Italové prokopali 3 podkopy pod rakouské podúseky R a S. V těchto podkopech bylo ještě zajato asi 50 Italů, a ukořistěny 3 strojní vrtáky, mnoho střeliva, pušek, ženijního nářadí a dva ohňomety.

Teprve 15. května v 16 hodin odpoledne počal nepřítel střílet z jedné lehké baterie na svou ztracenou posici, ale marně. Večer téhož dne přišla vyžádaná technická rota pěšího pluku č. 61. do úseku a pomáhala praporu III./43. opevňovati dobytý opěrný bod a zřizovati nejnutnější spojení (střelecké a spojovací zákopy) s podúseky R, P, S.

Ve dnech 17. a 18. května marně se snažil nepřítel několika protiútoky zase dobýti ztracené posice. Polní prapor III./43., odrážeje tyto protiútoky, utrpěl však dosti velké ztráty; padli jeden rotní velitel, jeden velitel čety a 19 mužů, a zraněno bylo asi 47 mužů.

Dne 19. května 1916 večer byl III./43. p. prapor vystřídán jiným praporem a předal mu dobytý opěrný bod.

Podplukovník zdrav. MUDr. KLEMENT ZRŮNEK:

Sebevraždy ve vojsku.)*

Sebevražda, zjev velice nápadný, stala se přirozeně předmětem vědeckého bádání; zabývá se jí demografie, sociologie, filosofie, právnictví, psychologie a lékařství (zvláště psychiatrie a eugenika), každá věda se svého stanoviska.

Sebevražda je však též problémem vojenským, jednak vzhledem ke skutečnosti, že skoro ve všech státech je sebevražednost v armádě větší než v obyvatelstvu dotčeného státu vůbec, jednak že vysoká sebevražednost ve vojsku se stává předmětem pozornosti politických činitelů a veřejného tisku, a to buď v dobře míněné snaze po nápravě, nebo jako vítaná zbraň protistátní propagandy.

Přirozeně zajímá nás otázka, v jakém poměru stojí sebevražednost našeho vojska jednak k sebevražednosti cizích armád, jednak k sebevražednosti obyvatelstva našeho státu vůbec.

Na tyto otázky můžeme zatím dáti jen předběžnou odpověď, poněvadž úplná čísla zdravotně statistická máme teprve za jeden rok, t. j. za dobu od 1. října 1921 do 30. září 1922; ve všech statisti-

---

*) Užitá literatura:

E. Morselli, Der Selbstmord, něm. překlad, Lipsko 1881.
Masaryk, Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung, Wien 1881.
Kraepelin, Psychiatrie, 1896.
Kuffner, Psychiatrie, Praha 1901.
Podhajský, O zúmyslných sebepoškozeních v c. a k. vojště. Časopis českých lékařů, 1921.
Návrat, O samovraždě, Praha 1904.

kách pak pozorujeme, že čísla za jednotlivá léta jeví značné výchylky, takže jen statistické výsledky za několik let a jejich průměry jsou vhodným podkladem správného úsudku. To platí zvláště pro naši úvahu, při které se setkáváme s nevýhodou malých čísel.

Dále nemáme poválečných statistik cizích armád; chybí nám tedy nejdůležitější předmět přirovnávací, což je tím povážlivější, že světová válka změnila asi značně poměry v armádách zúčastněných států. Přistupujeme tedy k projednání problému se všemi výhradami, jež z řečeného vyplývají.

I. Sebevražednost čsl. vojska a cizích armád.

V čs. vojsku bylo ve statistickém roce 1921/22, t. j. od 1. října 1921 do 30. září 1922 106 případů sebevraždy čili 69.9 na 100.000 průměrného počtu živených. Z toho bylo 86 případů u mužstva (65.9 na 100.000 mužů) a 20 případů u gážistů (94.5 na 100.000 gážistů).

V cizích armádách připadlo ročně sebevražd na 100.000 mužů:

Armáda	Průměr 1875-1909	Průměrná sebevražednost za pětiletí						
		1875-1879	1880-1884	1885-1889	1890-1894	1895-1899	1900-1904	1905-1909
rakousko-uherská	111	110	125	140	114	100	105	81
pruská	55	64	75	67	55	41	42	39
bavorská	51	56	78	63	43	45	38	32
italská	37	41	45	35	37	30	32	25*
francouzská	27	26	30	33	27	23	19	16
nizozemská	25	—	47*	30	25	17	14	15*
belgická	23	16	25	34	23	28	16	16
dánská	23	—	—	—	—	—	23*	23*
švédská	21	—	—	—	17	33*	26*	8*
anglická	21	—	24*	22	23	23	30	19
španělská	14	—	—	—	—	—	—	14
ruská	14	—	—	—	15	13	13	16
Spoj. států severoamerických	56	—	—	—	—	—	—	56
japonská	45	—	18	32	61	54	51*	57*

V tabulce této jsou zapsány roční průměry za jednotlivá pětiletí, pokud data byla po ruce. Čísla označená hvězdičkou nejsou průměry za celá pětiletí, nýbrž jen za 3—4 léta.

Z novější statistiky předválečné můžeme uvésti jen tato čísla:

	1909	1910	1911	1912	1913
Francie, vojsko dislokované v Evropě	19	16	19	15	13
Francie, vojsko dislokované v Alžíru a Tunisu	43	43	18	44	28
Italie	26	22	14·8	13	16
Rakousko-Uhersko	—	—	66	70	—

(t. j. počet sebevražd na 100.000 mužů).

Brosch, Die Selbstmörder. Mit besonderer Berücksichtigung der militärischen Selbstmörder und ihrer Obduktionsbefunde, Lipsko 1909.

Schwiening, Militärsanitätsstatistik, Berlín 1913.

Netušil, Sebevražednost ve Spojených státech severoamerických, Praha 1923.

Netušil, Sebevražednost v zemích českých, díl I., Praha 1923

Sanitätsstatistischer Bericht des k. u. k. Heeres für das J. 1912. Wien 1913.

Statistique médicale de l'armée de terre pendant l'année 1913. Paris 1922.

Relazione medico-statistica delle condizioni sanitarie del r. esercito (1° Gennajo 1909, [31°], Luglio 1914). Roma 1921.

Z těchto tabulek jest patrno:

1. že v poslední čtvrtině 19. a začátkem 20. století ze všech čelnějších armád největší sebevražednost měla armáda rakousko-uherská a to vůči jiným armádám nápadně vysokou; za rakousko-uherskou se řadí hned armáda německá;

2. že v evropských armádách přibývalo sebevražednosti do let osmdesátých předešlého století, načež jí ubývalo; v armádě japonské přibývalo sebevražd ještě na počátku 20. století;

3. že přes veliké rozdíly v intensitě sebevražednosti mají křivky sebevražednosti evropských armád všude stejný tvar. Pořadí státu je až na menší výjimky ve všech pětiletích stejné. Je zde tedy patrna jistá zákonnitost.

Podobně jako sebevražednost různých armád má též sebevražednost občanského obyvatelstva různých států velmi odlišnou výšku.

Ve státech, u kterých jsme sledovali v hořejší tabulce sebevražednost ve vojsku, připadlo průměrně v letech 1870—1910 sebevražd na 100.000 obyvatelů:

v Sasku	32.3
v Dánsku	25.7
v Čechách	22.4
ve Francii	21.4
ve Slezsku	19.0
v Prusku	18.6
na Moravě	17.7
v Japonsku	17.2
v Uhrách (1892—1910)	15.8
v Rakousku (Předlitavsku i s českými zeměmi)	15.2
ve Spojených státech severoamerických (1900—1910)	13.8
v Bavorsku	13.2
ve Švédsku	12.3
v Belgii	11.8
v Anglii (s Walesem bez Skotska a Irska)	8.4
v Italii	5.8
v Nizozemsku (1876—1910)	5.7
ve Španělsku (1886—1911	3.6
v Rusku (1871—1900)	2.9

Sasko náleželo v této době vojensky k Prusku; je však zde uvedeno vzhledem k nápadně vysoké sebevražednosti, a též vzhledem k sousedství Čech. České země jsou zde zařaděny proto, že uvedená čísla budou podkladem dalších úvah.

Z tohoto přehledu je patrno, že pořadí států co do průměrné sebevražednosti je zcela různé od pořadí příslušných armád; dále že ve většině států je sebevražednost ve vojsku několikanásobně větší než sebevražednost vůbec. Vyňaty jsou Francie, Dánsko a Švédsko.

Ve Francii byla v 19. století sebevražednost vojska větší než občanského obyvatelstva, asi od r. 1900 jest poměr opačný. V Dánsku jsou od r. 1900 poměrná čísla pro armádu a ostatní obyvatelstvo přibližně stejná. Ve Švédsku klesla sebevražednost v armádě v období 1905—1909 pod sebevražednost ostatního obyvatelstva.

Přihlížíme-li k pětiletí, ve kterém dosáhla sebevražednost v té které armádě svého vrcholu (1880—1890), bylo v rakousko-uherské armádě přibližně 9krát, v italské 9krát, v nizozemské 9krát, v ba-

vorské 5½krát, v pruské 4krát, v anglické a belgické 3krát, ve francouzské 1½krát více sebevražd než ve stejném počtu obyvatelů dotčeného státu vůbec.

Ubýváním sebevražednosti ve vojsku, nebo přibýváním v obyvatelstvu zlepšil se tento poměr do r. 1905—1909 v Rakousko-Uhersku přibližně na 4½krát, v Italii 3krát, v Nizozemsku 2½krát, v Anglii 2krát, v Rusku 2krát, v Belgii 1½krát více v armádách než v obyvatelstvu.

V americké armádě byla v l. 1905—1909 sebevražednost 3½krát, v Japonsku 3krát větší než v obyvatelstvu vůbec.

Sebevražednost ve vojsku liší se od sebevražednosti občanského obyvatelstva nejen průměrem poměrných čísel, nýbrž též pohybem sebevražednosti. Viděli jsme, že po letech osmdesátých předešlého století, kdy křivka sebevražednosti dosáhla v evropských armádách vrcholu, nastal vesměs úbytek sebevražednosti, a že průběh tohoto zjevu byl ve všech státech podobný. Naproti tomu vykazují křivky sebevražednosti obyvatelstva jednotlivých států značnou rozmanitost. V četných zemích přibývalo sebevražd až do světové války (Rakousko, Uhry, Srbsko, Italie, Španělsko, Nizozemsko, Irsko, Švédsko, Bavorsko, Spojené státy severoamerické). V Rusku sebevražednosti přibývalo do r. 1890, načež počalo nepatrné klesání. V Sasku zůstává sebevražednost od devadesátých let na stejné výši, ve Virtembersku od let sedmdesátých. Poměrná čísla sebevražednosti pro celé Německo klesají stále od vzniku sjednoceného Německa. Ve Francii křivka sebevražednosti stoupá nápadně až do r. 1905, načež počíná klesati. V Belgii trval vzestup do let devadesátých, od té doby křivka kolísá. V Anglii s Walesem přibývalo sebevražednosti do let devadesátých, od té doby jí ubývá. V Rusku stála sebevražda od let osmdesátých do světové války na stejném stupni. V Dánsku jí ubývá od let osmdesátých, v Norsku již od třicátých předešlého století. V Japonsku počala sebevražednost klesati v prvém desítiletí nynějšího století. Zdá se, že sebevražednost dostoupí všude svého vrcholu, a pak že opět klesá; v armádách bývá vrchol překročen zpravidla dříve než v občanském obyvatelstvu.

Sebevražednost v čsl. vojsku nemůžeme zatím přirovnati k sebevražednosti občanského obyvatelstva, protože není příslušných dat pro celý stát, pokud se týče občanského obyvatelstva. Zatím můžeme vzíti k přirovnání data o obyvatelstvu Čech a Moravy.

Do roku 1914 u nás sebevražd přibývalo, za války nastal hluboký pokles jako ve všech téměř státech válčících i neutrálních, po válce počet sebevražd opět rapidně vzrůstá.

Bylo pak sebevražd na 100.000 obyvatelstva:

	V Čechách	Na Moravě
v roce 1911	32·0	23·0
„ 1912	32·2	22·2
„ 1913	33·0	25·9
„ 1914	31·7	22·3
„ 1915	26·7	16·5
„ 1916	25·6	15·0
„ 1917	23.4	12·7
„ 1918	22.9	11·1
„ 1919	28·8	18·5
„ 1920	32·1	20·8

Podle toho lze souditi, že v roce 1922 dosáhla sebevražednost v těchto zemích nejméně předválečné výše (1913). Byla tedy sebevražednost v našem vojsku v posledním statistickém roce více než 2krát větší než v obyvatelstvu v Čechách a více než 2½krát větší než v obyvatelstvu na Moravě.

I když tento poměr není pro naše vojsko nejpříznivější, lze plným právem souditi, že nebude též horší než sebevražednost četných jiných armád v přítomné době, jmenovitě však že sebevražednosti v naší armádě ubylo vůči sebevražednosti v armádě rakousko-uherské.

Co se týče intensity sebevražednosti v naší armádě bez ohledu na sebevražednost obyvatelstva, nelze vyloučiti možnost, že naše armáda bude míti největší poměrné číslo sebevražd ze všech armád v přítomné době. Tento zjev souvisí zřejmě se sebevražedností našeho obyvatelstva vůbec.

Tato není charakterisována pouze vysokým průměrem poměrných čísel za posledních 40 let před válkou (jednotlivé české země zaujímají v tom ohledu třetí resp. páté a sedmé místo mezi evropskými zeměmi), nýbrž též svou vzestupnou tendencí. Takovou vzestupnost nepozorujeme ve státech se stejně vysokým nebo vyšším číslem poměrné sebevražednosti. Kdežto v Sasku zůstala sebevražednost od osmdesátých let skoro stejnou, v Dánsku od polovice let osmdesátých klesala, ve Francii a v Prusku jevila v téže době mírnou tendenci k poklesu, vzrůstala v českých zemích frekvence sebevražd až do světové války, a to se značnou prudkostí, neboť v Čechách vzrostlo poměrné číslo sebevražd od pětiletí 1870—1874 do pětiletí 1909—1913 o 163%, na Moravě o 122%, ve Slezsku o 112%.

Jestliže se československá armáda stala jaksi dědičkou rakousko-uherské armády co do velikého počtu sebevražd, souhlasí tento zjev s faktem, že vysoká sebevražednost rakouské armády byla zaviněna především armádními sbory, které se doplňovaly převážně z území, jež tvoří nyní náš stát.

V roce 1912 připadlo na 100.000 mužů:

v 5.	armádním	sboru	(Bratislava)	121 sebevražd
v 9.	„	„	(Litoměřice) . . .	115 „
v 8.	„	„	(Praha)	110 „
ve 4.	„	„	(Budapešť)	104 „
ve 12.	„	„	(Sibiň)	93 „
v 3.	„	„	(Štýrský Hradec) . .	86 „
v 6.	„	„	(Košice)	79 „
v 11.	„	„	(Lvov)	77 „
v 7.	„	„	(Temešvár) . . .	74 „
v 10.	„	„	(Przemyśl)	67 „
ve 2.	„	„	(Vídeň)	66 „
ve 13.	„	„	(Záhřeb)	65 „
v 1.	„	„	(Krakov)	62 „
ve 14.	„	„	(Innsbruck)	32 „
v 15.	„	„	(Sarajevo)	15 „
v 16.	„	„	(Dubrovnik)	14 „

Byla tedy v roce 1912 v armádních sborech bratislavském, litoměřickém, pražském a košickém sebevražednost větší než v roce 1921/22 v čsl. vojsku. Je též zajímavo, že jak v rakouské, tak v uherské polovici bývalé

monarchie, ony armádní sbory, které měly největší sebevražednost, doplňovaly se z nynějšího našeho území.

Jakožto vlivy působící na frekvenci sebevražd v určité zemi a době bývají uváděny hustota obyvatelstva, stupeň materiální i duševní kultury, industrialisace, hospodářská konjunktura, politické poměry, náboženství, národní zvyky, alkoholismus atd. Ukážeme později, že nelze tyto činitele pokládati za vlastní příčinu sebevražd, nýbrž jen za vlivy modifikující výšku sebevražednosti jakožto hromadného zjevu. V rámci tohoto článku není možno se zabývati analysou celého komplexu těchto otázek; zdá se však, že nápadný sklon k sebevraždě je známkou naší národní povahy alespoň v poslední době, neboť i ve Spojených státech severoamerických, tedy i tam, kde jsou mimo vliv našeho domácího prostředí, mají ze všech přistěhovalců největší sebevražednost Češi (Netušil podle ústního sdělení statistika Prudential Life Insurance Co v Newarku).

Podle všech známek lze souditi, že sebevražednost našeho obyvatelstva blíží se k svému vrcholu a s tohoto stanoviska je též dlužno posuzovati sebevražednost našeho vojska.

II. Sebevražednost v armádách a její poměr k sebevražednosti obyvatelstva.

Především je nutno si uvědomiti, že statistická data týkající se občanského obyvatelstva nelze ve všech případech považovati za úplná. Hlavní příčinou této neúplnosti je snaha šetřiti dobrého jména rodiny sebevrahovy. Naproti tomu jsou vojenské statistiky co do sebevražd velmi spolehlivé, alespoň u nás.

Mezi jednotlivými státy panují co do neúplnosti statistiky sebevražd značné rozdíly. Podle Netušila dlužno pokládati za spolehlivé statistiky německé, nizozemské, dánské a japonské, za méně spolehlivé rakouské, uherské, francouzské, anglické a španělské. Totéž, co platí o rakouských výkazech, platí dosud o československých. Rozdíl mezi sebevražedností ve vojsku a v občanském obyvatelstvu byl by tudíž v mnohých případech méně nápadný, kdyby občanské statistiky byly úplnější.

Pátráme-li dále po vlastní příčině, proč sebevražednost v armádách je zpravidla mnohem vyšší než v obyvatelstvu dotčeného státu, musíme vzíti v úvahu, že vojsko, nehledíc k vojenským osobám z povolání, tvoří zvláštní skupinu obyvatelstva, jež je charakterisována věkem, pohlavím a rodinným poměrem a je přesně ohraničena těmito známkami vůči ostatnímu obyvatelstvu.

Nejdůležitější z těchto známek je pohlaví. Ve všech pak statistikách, v nichž jsou vykázány sebevraždy pro každé pohlaví zvlášť, mají sebevraždy mužů rozhodnou převahu nad sebevraždami žen. Na příklad v období 1911—1913 v Německu činily sebevraždy žen jen 24.8% všech sebevražd, v Anglii 25.5%, ve Francii 24%, v Předlitavsku 22.6%, v Čechách 24.6%, na Moravě 19.2%, ve Slezsku 15.1%. Tato několikanásobná převaha mužských sebevražd nad ženskými je zdánlivě s to, aby vysvětlila ve většině států vysoké poměrné číslo sebevražd ve vojsku. Přihlížíme-li však k tomu, jaký podíl na sebevražednosti obyvatelstva v určitém věku mají muži a ženy, shledáme, že v mladém věku jsou sebevraždy žen poměrně častější a že teprve po 25. roce je převaha mužských sebevražd nápadnější.

Na příklad činily v Praze v letech 1911—1914 sebevraždy žen ve věku 15—19 let 43.9%, ve věku 20—24 let 39.8%, ve věku 25—29 let 28.9%, ve věku 30—39 let 27.2%, ve věku 40—49 let 18.3%, ve věku 50—59 let 21.6%, ve věku 60—69 let 17.9% všech sebevražd. (Netušil podle záznamů pražských ústavů pro soudní lékařství.) V Prusku v letech 1883—1890 (na základě dat Prinzingových, citovaných Návratem) připadlo na ženy ve věku 15—20 let 33.9%, ve věku 20 až 25 let 25.7%, ve věku 25—30 let 22.8%, ve věku 30—40 let 18.3%, ve věku 40—50 let 15.7% všech sebevražd.

Ve Spojených státech severoamerických v l. 1900—1919 podle Netušilových údajů ve věku 15—19 let 52.3%, ve věku 20—24 let 36.3%, ve věku 25—34 let 27.9%, ve věku 35—44 let 21.8%, ve věku 45—54 let 19.3%, ve věku 56—64 let 14.0%.

Rozdíl mezi procentuální účastí žen na sebevražednosti všeho obyvatelstva v jednotlivých stupních věkových v Praze v l. 1911 až 1914 a mezi obdobnými daty pruskými za l. 1883—1890 spočívá jednak v tom, že ve městech bývá procento ženských sebevražd větší než na venkově, a tudíž větší než v obyvatelstvu celého státu, jednak v tom, že vlivem měnících se kulturních a sociálních poměrů (emancipace žen!) procentuální účasti žen na všeobecné sebevražednosti časem přibývá. To potvrzují též čísla Spojených států severoamerických. Větší účast ženských osob na sebevražednosti v mladistvém věku vysvětluje se rychlejším dospíváním ženy. V Americe bylo ve věku 15—19 let dokonce více ženských sebevrahů než mužských (5.8 mužů a 6.4 žen na 100.000 osob téhož pohlaví — Netušil).

Z uvedených číslic však plyne, že — nehledíc k osobám pod 20 let — právě ve věku 20—25 let, jest rozdíl mezi sebevražedností obou pohlaví nejméně vyjádřen, a že tudíž vysokou sebevražednost ve vojsku lze jen částečně vysvětliti rozdílem mezi sebevražedností obou pohlaví.

Další známka, kterou je vojsko jakožto určitá část obyvatelstva charakterisováno, je rodinný poměr většiny vojenských příslušníků; počet neženatých osob v našem vojsku dlužno odhadnouti na 90% celého počtu živených, v cizích armádách bude asi procento neženatých ještě větší.

Schwiening pokládá tuto známku za zvláště důležitou vzhledem k sebevražednosti ve vojsku. Podle něho v průměru let 1901 až 1905 vyskytlo se ve Švýcarsku na 100.000 svobodných mužů ve věku 20—29 let 34.4 sebevražd, na 100.000 ženatých v témže věku jen 19.1; podobně ve Francii v l. 1889—1891 připadlo na 100.000 svobodných mužů ve věku 20—25 let 23.7, na 100.000 ženatých mužů stejného věku 9.7 a ve Švédsku v l. 1891—1900 na 100.000 svobodných mužů od 20—25 let ve městech 33.3, na venkově 10.8, na 100.000 ženatých ve městech 15.9, na venkově 7.1.

Čísla, jež uvádí Schwiening, byla by jistě s to, aby spolu s ostatními činiteli (věkem, pohlavím) vysvětlila vysokou sebevražednost vojsk, kdyby nebylo jiných dat, která Schwiening nevzal v úvahu. Tak Soquet (cit. podle Návrata) udává pro období 1863—1880 ve Francii jiný poměr sebevražd: na 100.000 ženatých mužů 26.0, na 100.000 svobodných 15.2. Rozpor tento může ostatně spočívati v okolnosti, že Soquetův údaj se vztahuje na všechny ročníky obyvatelstva, a že manželství poskytuje jistou ochranu proti sebevraždě právě v mladickém věku; pro posouzení otázky s našeho stanoviska byla by ovšem důležitější data, která se vztahují jen na třetí desítiletí života. Prinzing (cit. podle Návrata) vypočítává pro Prusko

v letech 1883—1890 na 100.000 svobodných 38.8 mužských sebevrahů, na 100.000 ženatých 49.8 mužských sebevrahů. Vliv rodinného poměru na frekvenci sebevražd bude asi různý podle intensity a způsobu kultury té které země a doby. Masaryk praví, že dnešní manželství sebevraždy nezamezují, nýbrž někdy ji přímo vyvolávají.

Je tedy zřejmo, že rodinný poměr nemůžeme považovati za spolehlivého činitele, který by přispěl k vysvětlení vysoké sebevražednosti v armádách vůbec, nýbrž že rodinný poměr může míti tento význam jenom, běží-li o určitou zemi a určitou dobu.

Jak při posuzování pohlaví, tak rodinného poměru dotkli jsme se již stáří jakožto významného činitele. Schwiening uvádí věk většiny vojenských osob jakožto okolnost vysvětlující velikou frekvenci sebevražd ve vojsku.

Bohužel, není dostatek statistických dat, která by byla vhodná k posouzení této otázky; uvedeme aspoň tato pozorování:

Návrat uvádí statistiku Prinzingovu z let 1883—1890 v Prusku, kde bylo na 100.000 obyvatelů téhož věku sebevražd:

ve stáří	10—15	let	3.1	mužů	0.9 žen
„	15—20	„	17.9	„	9.2 „
„	20—25	„	36.0	„	12.5 „
„	25—30	„	32.4	„	9.6 „
„	30—40	„	44.1	„	9.9 „
„	40—50	„	68.3	„	12.8 „
„	50—60	„	86.8	„	16.7 „
„	60—70	„	95.2	„	18.8 „
„	70—80	„	98.2	„	20.2 „
„	přes 80	„	104.4	„	20.4 „

Průměrná sebevražednost v Prusku vůbec byla v této době 18.3. na 100.000 obyvatelů; vidíme tedy, že sebevražednost mužů ve věku 20—25 let je mnohem vyšší než sebevražednost veškerého obyvatelstva, že však vliv stáří na sebevražednost této skupiny je menší než vliv pohlaví: kdežto sebevražednost žen je teprve v 7. desítce života větší než průměr sebevražednosti veškerého obyvatelstva, je sebevražda mužů pouze v prvých dvou desítkách života menší než průměr.

Nicméně naskytá se i tu zjev pro náš problém pozoruhodný, že totiž právě ve věku, v němž jest převážná většina vojenských příslušníků, lze pozorovati zvláštní sklon k sebevraždě, větší, než by bylo lze očekávati podle celého průběhu křivky sebevražednosti v různých věkových stupních.

Netušil sestavil na základě záznamů pražských ústavů pro soudní lékařství z let 1911—1921 tento přehled sebevražd podle věkových skupin:

Období	Pohlaví	Věk							
		10-14	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-69
1911—1914	muži	2	46	77	64	83	71	58	55
	ženy	—	36	51	26	31	16	16	12
1915—1918	muži	6	36	30	14	48	46	52	55
	ženy	—	28	40	21	32	30	27	23
1919—1921	muži	2	35	47	34	51	45	50	38
	ženy	—	14	39	27	35	22	27	12

Čísla tato jsou absolutní a nelze jich prostě mezi sebou přirovnávati; přece však je konstantně a u obou pohlaví počet sebevrahů v prvé polovici třetího desítiletí větší než v druhé. Můžeme tedy i zde pozorovati zvláštní sebevražedný sklon věkové skupiny, k níž patří většina vojenských osob. Tabulka tato je tím pozoruhodnější, že se vztahuje na tři období, z nichž v každém převládaly jiné vlivy, a v nichž se zmíněný zjev pravidelně opakuje. V letech 1915—18 je přirozeně počet sebevrahů ve věku 15—19 let větší, než v obou nejblíže vyšších stupních, poněvadž počet mužského občanského obyvatelstva v úzadí ve věku 20—29 let se nápadně zmenšil.

Ve Spojených státech severoamerických připadlo v letech 1900—1919 na 100.000 obyvatelů téhož pohlaví a věku (podle Netušila):

ve stáří	10—14	roků	0.54	mužů	0.40 žen
„	15—19	„	5.8	„	6.4 „
„	20—24	„	16.7	„	10.1 „
„	25—34	„	26.5	„	11.2 „
„	35—44	„	40.5	„	10.1 „
„	45—54	„	42.3	„	11.8 „
„	55—64	„	62.5	„	11.4 „
„	65—74	„	68.3	„	12.4 „
„	přes 75	„	258.1	„	48.7 „

Zde již nepozorujeme onoho vybočení křivky sebevražednosti v období 20—24 let; naopak je zde určitě vyjádřen známý fakt, že sebevražednosti stářím přibývá. Průměrná sebevražednost ve Spojených státech severoamerických byla v tomto období 14.7 na 100.000 obyvatelů; tedy i zde je sebevražednost mužů ve vojenském věku nad průměrem všeho obyvatelstva.

Vidíme tedy, že věk vojenských příslušníků přispívá sám o sobě velmi málo k vysvětlení výše sebevražednosti, a že i v tom ohledu setkáváme se v různých zemích s různými poměry.

Schwiening a Návrat uvádějí ještě jiného činitele, který prý působí na frekvenci sebevražd ve vojsku, totiž bydliště (zda ve městě, či na venkově), je však velmi pochybno, zda možno tomuto činiteli přikládati nějakou důležitost vzhledem k vojsku. Je sice pravda, že ve všech zemích a dobách byla sebevražednost ve městech větší než na venkově. Tento zhoubný vliv městského prostředí nemůže se však jeviti ihned na osobách přišlých z venkova, nýbrž působí zajisté již od mládí na duševní vývoj městského obyvatele, snad do jisté míry i dědičně. Vojín, který přišel z venkova do města ke konání vojenské služby, nestává se ještě měšťákem, a není tedy správné vysvětlovati vysokou sebevražednost ve vojsku vyšší sebevražedností městského obyvatelstva. To platí zvláště pro naše poměry, neboť

1. naše posádky jsou jen částečně ve velkých a středních městech, částečně však v menších městech a vesnicích;

2. délka presenční služby je u nás menší než byla skoro ve všech státech před válkou.

Je však ještě jiná důležitá okolnost, která nemůže býti bez vlivu na sebevražednost ve vojsku, t. j. poměr počtu dokonaných sebevražd k počtu sebevražedných pokusů. V tomto ohledu panuje značný rozdíl mezi vojskem a občanským obyvatelstvem. Smrtelný výsledek sebevražedného impulsu závisí od smrticího prostředku, k němuž sebevrah sáhne. U vojska je to nejčastěji služební střelná

zbraň, tedy nástroj v tomto případě velmi spolehlivý. Občanské obyvatelstvo sáhne jen v menšině případů ke střelné zbrani, a to zhusta ke střelným zbraním méněcenným, jinak utíká se k jedům, přeřezání krevních cév, utopení atd., k prostředkům to, které (vyjma oběšení) nesmrtí tak jistě jako dobrá střelná zbraň. Statisticky se však uplatní obyčejně jen dokonaná sebevražda; i tam, kde se zaznamenávají též pokusy sebevraždy, může jen menšina jich býti statisticky zachycena (zpravidla jen případy, které přijdou do nemocnice), neboť u pokusu uplatní se snaha čin zatajiti více než u dokonané sebevraždy. Na venkově zůstane přirozeně více pokusů zatajeno než ve městech. Je to vlastně nedostatek statistiky, že vykazuje jen dokonané sebevraždy, ačkoli s různých stanovisk je dlužno stejně hodnotiti sebevražedný impuls ať vede k smrti nebo ne. Okolnost, že vojín má po ruce velmi účinné smrticí prostředky, je bez odporu jednou z příčin vysoké sebevražednosti u vojska.

Tyto vývody lze doložiti i číselně: v Anglii je zaznamenáno v letech 1893—1907 na 45.605 sebevražd 31.826 sebevražedných pokusů, ve Vídni v letech 1901—1910 na 4634 sebevražd dokonce 5378 pokusů. Ovšem pokud pokusy nejsou vykázány odděleně podle pohlaví, lze předpokládati, že pokusů bude u žen relativně více než u mužů z důvodů, o nichž není třeba se šířiti. V Mnichově bylo v období 1903—1909 mužských sebevražd 549 na 356 pokusů podniknutých muži (t. j. 100:65), v Budapešti 1902—1904 mužských sebevražd 602 a 577 pokusů (tedy 100:96). Jak řečeno, nemůžeme míti ani tušení, kolik sebevražedných pokusů se do zmíněných statistik nedostalo.

Naproti tomu připadlo v pruském vojsku v letech 1904—09 na 1050 sebevražd 514 pokusů (100:48.5), ve francouzském 1905—09 na 428 sebevražd 228 pokusů (100:54), v rakousko-uherské armádě bylo v letech 1905—1906 sebevražd 81 na 100.000 počtu živených, sebevražedných pokusů 14 na 100.000 počtu živených (100:17.4), v r. 1911 sebevražd 66 na 100.000, pokusů 16 na 100.000 (100:24), v r. 1912 sebevražd 70 na 100.000, pokusů 18 na 100.000 (100:25.7).

Individuální hlášení o sebevraždách a sebevražedných pokusech v našem vojsku jsou po ruce teprve za krátkou dobu: na 48 sebevražd připadá tu 25 pokusů (100:52); v periodických hlášeních se pokusy zvláště nevykazují.

Při tom dlužno ještě uvážiti, že vykázaný počet sebevražd je ve vojenských statistikách téměř úplný.

Větší účinnost střelných zbraní je patrna i při sebevraždách občanského obyvatelstva; v Mnichově byl poměr sebevražd k pokusům 100:37, bylo-li užito střelné zbraně, kdežto poměr veškerých sebevražd k pokusům byl 100:86.

Mimochodem řečeno, spolehlivost sebevražedného prostředku je činitel, který je s to, aby značně modifikoval statistická čísla o sebevražednosti vůbec. Je pravděpodobno, že čím starší je sebevrah a čím více má životních zkušeností, tím spolehlivější volí prostředek; patrně též mužové volí průměrně spolehlivější prostředek než ženy. Tato okolnost může míti značný vliv na různost počtu dokonaných sebevražd v různém věku a u různých pohlaví.

Naše úvahy o poměru sebevražednosti v armádách k sebevražednosti v občanském obyvatelstvu lze shrnouti takto:

Všeobecný úkaz, že ve vojsku je sebevražednost značně vyšší než v obyvatelstvu dotčené země vůbec, lze z velké části vysvětliti

různými činiteli, jež nesouvisí přímo s vojenskou službou a jež lze nazvati všeobecně demografickými; nehledě k větší úplnosti vojenských statistik, jsou to: Věk, pohlaví a rodinný poměr vojenských příslušníků a spolehlivost sebevražedného prostředku. Z těchto činitelů jsou nejdůležitější pohlaví a spolehlivost prostředku; naproti tomu věk a rodinný poměr jsou vlivy značně proměnlivé a méně významné a lze je uplatniti jen pro určité země.

(Budoucně dále.)

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

(Pokračování.)

Francie.

V kartografii byla Francie vzorem. Rod Cassini-ů vyznamenal se v astronomických a kartografických pracích. Od poloviny XVII. až do XIX. století, byli čtyři z tohoto rodu za sebou řediteli pařížské hvězdárny. Proslulá „Carte géometrique de la France dite de l'Academie" 1:86.400, v 184 listech, od Césara Francoise Cassini-ho de Thury, v letech 1750—1793, prvý příklad vědeckého mapování ve velkém měřítku, zahajuje periodu triangulace a geodetických snímků. Paříž byla tehda střediskem měřícího a znázorňujícího zeměpisu, a působila kohatě na celou Evropu. 7 rovnoběžkových a 4 poledníkcvá pásma trojúhelníků 1. řádu dělila Francii na 4 veliké čtyřúhelníky, opřené na koncích 19 základními liniemi. Celé dílo obsahuje 6.000 měřených bodů ze 600 pozorovacích míst, a spojených ve více než 40.000 trojúhelníků. Projekce, užitá Cassinim při jeho velké mapě a podle něho též nazvaná, byla užita později I. G. Soldnerem při katastru Bavorském, převzata i pro mapy rakouského štábu gen. ubytovatele Františkova mapování říše rakouské, jakož i pro mapy generálního štábu Virtemberska a Badenska. Terén, naznačující hory protáhlými liniemi směrem největšího svahu, je celkem dosti málo výrazný, neoznačuje ani prudkosti spádu, ani výšky; pro vyznačení velehor selhává úplně. Sydow píše o ní v r. 1857, že mapa tato nečiní zadost sice požadavkům jež se dnes kladou na mapu speciální v měřítku 1:86.400, přece však pro pokrok kartografie že má význam epochální, a že je základem všech map, nejenom francouzských, nýbrž i všech jiných zemí jako klasický příklad, směrodatný a povzbuzující až po dnešní dobu.[1])

Mapa se opírá o astronomická pozorování a k nim se přimykající geodetickou triangulaci, avšak výškové poměry půdy ponechává bez povšimnutí; pro tyto teprve následující století nachází správný výraz. Dílo takové velikosti a rozsahu, na němž pracovalo mnoho lidí různého talentu a různé píle po tak dlouhý čas, nemohlo ovšem zůstati bez chyb. Napoleonská doba a činnost Depôt de la Guerre po skončení mapy Cassini-ho v l. 1789—1817 přes to, že vedeno tolik válek, byla velmi plodná. Málokterý vojevůdce dovedl význam dobrých map pro vedení války tak oceniti, jako Napoleon I., a půso-

[1]) Sydow, Der kartographische Standpunkt Europas 1856—1864. (Peterm. Mitt. 1857.)

bil povzbuzujícím způsobem v tom ohledu nejen na svoji zemi, ale i na státy, na jichž území válčil. Již národní konvent přenechal pořizování úředních map vojenskému vedení, kdežto Akademii věd bylo přenecháno pouze řešení čistě vědeckých otázek. Zejména udržování a vývoj oficielní kartografie bylo úkolem Dépôt de la Guerre. Mapy vzniklé za konsulátu a prvního císařství zobrazují ponejvíce bojiště. Ministr války, vévoda z Feltre rozhodl, že inžinýři-vojenští geografové (Ingénieurs géographes militaires) v poli přináležejí ke generálnímu štábu, a podléhají vrchnímu veliteli (Général en chef). Tito inženýři-geografové postupovali před vojenskými oddíly, rekognoskovali silnice a bojiště, a zhotovovali mapy. Triangulace, topografické snímky a rekognoskace podniknuté jimi téměř ve všech zemích Evropy, byly v Dépôt zpracovávány na plány bojišť a na mapy.

Po vyjití Cassiniho mapy Francie objevovaly se stále více její nedostatky. Plodnou prací Dépôt de la Guerre a inženýrů-geografů zdokonalením method mapovacích, přístrojů měřičských, znázornění terénu, přesnými předpisy pro kresliče i rytce, ustanoveny požadavky pro dobrou topografickou specialní mapu. A tak r. 1808 Napoleon se rozhodl pro zhotovení zcela nové mapy Francie a ověřil plukovníka Bonne, aby vypracoval dobrozdání o novém mapování; avšak politické a válečné události zdržely provedení tohoto úmyslu až do vlády Ludvíka XVIII. R. 1817 musil zvláštní královský příkaz obnoviti toto rozhodnutí, a teprve r. 1818 mohlo býti započato s pracemi na novém mapování Francie v měřítku 1:80.000, jež byla dokončena r. 1866, a úhrnem stála 12 mil. franků.[2]) Války r. 1812 až 1814 nepřinesly francouzské armádě rozmnožení map, jak tomu bývalo za dřívějších tažení. Naopak, způsobily Dépôt de la Guerre ztrátu nejcennějších děl a nejvýznamnějších prací inženýrů-geografů. Co bylo z cizího topografického materiálu, tak horlivě sbíraného po celé Evropě, významného, co se neztratilo nebo nepřišlo na zmar, bylo vydáno větším dílem mocnostem aliance, takže dnes archiv map francouzského válečného ministerstva není z daleka tak bohat, jako byl za Napoleona před dobou válek r. 1812—14. Ztráty tohoto drahocenného materiálu počaly s ústupem velké armády ze zasněžených plání Ruska a dosáhly takového stupně, že Napoleon na konci kampaně r. 1813, rozhořčeně zvolal: „Pas une carte de Franse!“[3])

Z italských map francouzského původu na konci XVIII. stol. vyniká mistrovská práce Baclera d' Albes, jako své doby největší a nejúplnější. General Bonaparte po skončení italského tažení r. 1796, při němž mohl užiti jen starších prací, jako mapy Borgonio-vy „Carta chorografica degli Stati di S. M. il re di Sardegna,“ 1683, „Carte de Madame Royale etc., nařídil kapitánu dělostřelectva a zdatnému geografovi d'Albe, řediteli topografického bureau, aby zhotovil mapu celé Italie. Mapa má výhodu jednotného přehledu poloostrova a je zhotovena v trojnásobném měřítku Cassiniho mapy Francie, 1:259.200. Dílo, jež do 30 let minulého století bylo směrodatné, sestává ze 54 listů rytých do mědi, je velmi pečlivé a úplné, provedeno s pilným užitím astronomických určení míst, jakož i všeho dosažitelného materiálu z archivů Turinského, Milánského a Benátského; přitom všechny jednotlivosti jsou velmi pěkně znázorněny; mapa má dvě části. I. část obsahuje Italii severní a střední

[2]) Carte topographique de la France etc. 1:80.000, 273 rytých listů.
[3]) Berthaut, Les Ingénieurs-géographes milit. 1624—1851, II. sv., Paris 1902.

až po Neapol, západní Francii, jižní Německo, Švýcary a Dalmacii, pod názvem: „Carte général du théâtre de la Guerre en Italie et dans les Alpes, depus le passage du Var. le 29 Septembre 1792, jusqu' à l'entrée des français à Rome le 22 pluviose an 6me Répain." etc. Vyšla r. 1798 ve 30 listech. Tato část obsahuje také postavení oddílů rakouské a francouzské armády a cenné poznámky pro válečné dějiny.

II. část díla podává na 24 listech jižní Italii, Neapol. Sicilii, Sardinii, ostrovy Maltu a Gozo a má název: „Carte générale des Royaumes de Naples. Sicilie, et Sardaigne, ainsi que les Isles de Malte et de Goza, formant la Seconde Partie de la Carte générale du Théâtre de la Guerre en Italie et dans les Alpes;" vyšla r. 1802. Tato část vyniká jasným nárysem a dobrým písmem; celek znamená však mimo svůj význam pro válečný dějepis i s kartografického hlediska pokrok v tom, že užila horizontalní projekce, dále výrazným kreslením terénu zejména v Alpách a stejnoměrným rytím.[4])

Také proslulý italský geograf Rizzi-Zannoni získal si velkých zásluh o kartografii své vlasti svými pěknými pracemi: „Carta geografica della Sicilia Prima o sia Regno di Napoli" 1769, „La gran Carta del Padovan" 1780. „Nuova Carta della Lombardia" 1794, „Nuova Carta dell' Italia" 1802, a „Atlante geografico del Regno di Napoli" 1808 atd.

III.

Operační mapy armády v poli r. 1812.

V tažení proti Rusku byl rakouský pomocný sbor polním maršálkem knížetem Karlem Schwarzenbergem bohatě vypraven mapovým materiálem pro toto bojiště.[1]) Potřebu map a plánů pro armádu v poli měly kryti polní archivy při hlavním stanu. Tyto polní archivy obsahovaly sbírku spisů a plánů, týkajících se poměrů topografických, klimatických, správních a průmyslových zemí, v nichž se bojovalo, jakož i vojenských prostředků protivníkových. Jimi měla býti dána možnost velitelům použiti se pro vlastní operace srovnávacími studiemi. Dle instrukcí z roku 1801 bylo vyzbrojení polních archivů mapami a popisem zemí přeneseno na topografické nebo mapové oddělení válečného archivu. Zásoba pro polní archivy i mapy určené pro oddíly zůstaly vždy odděleny od vlastního archivního materiálu. Z množství připraveného topografického materiálu, v němž bylo uloženo mnohé na svou dobu vynikající dílo, jako Liesganigova mapa Haliče mezi staršími díly kartografického umění, dlužno zejména se zmíniti o dvou pracích štábu generál. ubytovatele, týkajících se západní části Ruské říše.

Úsek bojiště r. 1812, v němž se odehrávaly hlavní pohyby pomocného sboru, prostíral se na území východně Bugu a Narvy. Území to omezuje v jihu hranice haličská, na východě linie Luck, Mozyr, Minsk, a na severu Němen. Právě tak jako území samo a poměry v něm změnily se za sto let tak, že nemůžeme na základě

[4]) O ceně této mapy zní francouzský úsudek jinak: „La carte des campagnes de Bonaparte par Bacler d'Albe, très imparfaite, exécuté beaucoup trop vite par l'anteur, qui l'avait reprise hâtivament au Dépôt de la Guerre, après avoir dans la retraite de l'an VII. la plus grande partie du travail dejù fait. Bacler d'Albe ne s'était pas donné le temps d'utiliser les matériaux du Dépôt de Turin, qui use grandement contribué à améliorer son ouvrage. (Berthaut, Les Ingénieurs-geographes milit., II. sv., Paris 1902.

[1]) Viz příl. II.

dnešních poměrů vůbec posuzovati operace Schwarzenbergovy; také nelze porovnávati mapový materiál tehdejší s dnešním. Teprve znalost území ve spojení s rekognoskačními zprávami, uloženými ve válečném archivu, dává možnost získati si přehledný obraz o poměrech terénu, které tehdá měly na vojenské operace vliv. Mapa západního Ruska, provedená štábem generálního ubytovatele v létech 1810—1811 v měřítku 1:427.000 na 40 listech, byla vlastní operační mapou Schwarzenbergovou při tomto tažení.[2])

Pro operace pomocného sboru v úvahu přicházející území bylo Polesí, nesmírný, bažinatý kraj as 87.000 km² plochy, kraj, jenž dnes sice je proťat železničními liniemi, tehdá však měl sotva dvě schůdné silnice; celkový ráz krajiny v mapě nijak nevynikl, právě tak jako neuplatnily se v ní lesní pustiny Bialowieczské, jež dohromady s bažinami Polesí tvořily zvláštní charakter válečného jeviště. Celé toto neznámé území bývalo do té doby nejvýše územím, jímž armády protáhly, jako r. 1794 Suvorov; válečné operace na tomto území se dosud neodehrály. Věrný obraz této pustiny, chudé na prostředky zásobovací a téměř liduprázdné, podává asi zřejmě za války té zhotovená rukopisná mapa v 8 listech, jíž bylo užíváno v hlavním stanu Schwarzenbergově.

Pro onu část Polska západně Bugu až k Pilici a Visle, zvanou Západní Halič, existovala již zmíněná mapa štábu generálního ubytovatele provedená v letech 1801—1805 pod vedením plukovníka Mayera v. Heldensfeld.

Pro části vojsk pomocného sboru určena k užívání mapa Západní Haliče 1:172.800 z r. 1808 ve 12 listech, rozmnožená mědirytinou, a v měřítku 1:288.000 z r. 1809 v 6 listech.[3]) Obě díla jsou stejně zpracována štábem hlavního ubytovatele, ryta ve Vídni Benedictim. Do pole byla vezena ve 38 exemplárech. Soudobý úsudek zahraniční o této mapě zní: „Mapa podává zřetelně a obsažně vše, čeho třeba k správnému znázornění této krajiny, zaznamenává nejen všechny malé i větší osady, jich vzájemnou polohu, vzdálenosti a spojení sjízdnými hlavními a pobočními silnicemi nýbrž i vše, co se týká terénu. Mnohostranný talent, neunavná píle a přísná přesnost podporovaná značným nákladem zabezpečuje vliv díla na mnohá odvětví veřejné správy a mnohé záležitosti běžného života. K vysoké vědecké ceně díla druží se neobyčejně pěkné provedení rytinou, jež mu dodává příjemného vzhledu. Rakouský štáb generálního ubytovatele má vždy nejlepší a nejschopnější důstojníky, kteří pracují pod vedením nejzasloužilejšího generála, jako Radeckého, Mayera, Zacha a j."

Jako přehledné mapy v poli užívalo se pro zvláštní úkoly válečné, jenom pro vojenské velení určeného, dosud zcela neznámého, velikého díla, zvaného „Západohaličská operační mapa."[4]) Jest to

---

[2]) Carte vom westlichen Theil des russischen Reiches in Europa. Bearbeitet vom österr. Generalquartiermeisterstabe 1810—1811 nach den grossen russischen Atlas von Suchtelen 1:427.000, 40 rytých listů. (Vál. archiv, mapový oddíl.)

[3]) Carte von West-Galizien, welche auf allerhöchsten Befehl Sr. Kais. österr. u. Kgl. apost. Majestät in den Jahren 1801—1804 unter der Direktion des dermahl. G. M. u. G. O. M. Ant. Mayer v. Heldensfeld, durch den k. k. Generalquartiermeisterstab militärisch aufgenommen worden, mit allerh. Bewilligung herausgegeben und E. H. Carl kais. Hoh. gewidmet etc. Gez. u. gest. von H. Benedicti. 1:172.000, 12 rytých listů. 1808.

Generalkarte von West-Galizien, nach der von dem k. k. Generalquartiermeisterstab herausgegebenen Specialkarte dieses Landes von demselben entworfen u. gez. Gest. von L. Benedicti Sohn. 1:288.000, 6 rytých listů.

[4]) Westgalizische Operationskarte (vál. archiv, map. oddělení).

také práce štábu generálního ubytovatele pod vedením plukovníka Mayera a obsahuje celý sever bývalého Rakousko-Uherska, obě Haliče s Bukovinskou oblastí, rakouskou část Slezska a hraničící s nimi části Uher, Sedmihrad, Čech a Moravy v 48 listech v měř. 1:172.000. Byl tu zpracován nejlepší dostupný materiál, pro Západní Halič užito výše zmíněné mapy, pro Východní Halič (pozdější království Haličské) mapování podplukovníka Miegla v letech 1779 až 1782, 413 listů v měřítku 1:28.800, pro Bukovinu mapování mjra Büschela 1774—1775 v polovičním měřítku vojenském 1:57.600, převedeného r. 1778 mjrem Miegem na prosté měřítko vojenské 1:28.800. Pro severní Uhry bylo k disposici velké mapování pplk. Motzela v letech 1770—1772, pro Sedmihrady pl. Fabrise v letech 1769—1773, pro Čechy, Moravu a Slezsko práce mjra Motzela v letech 1764—1769 a svob. p. Elmpta 1764—1781. Pro pruské Slezsko bylo použito Atlasu Schubarthova a četných map z dob válek s Prusy. A tak tato operační mapa, vynikající díl štábu generálního ubytovatele, podávala znamenitý přehledný obraz všech severních zemí tehdejší říše v jednotném měřítku a na malém počtu listů.

Operační mapa císaře Napoleona I. v tažení r. 1812 byla, jak ani jinak nebylo možno, založena na velikém atlasu Ruska od Suchtela a Oppermanna, zvětšena v Dépôt de la Guerre v Paříži v r. 1812 na měřítko 1:500.000 přeložena a vydána v 77 listech rytých v mědi s názvem: „Carte de la Russie Europeenne exécutée en le LXXVII feuilles au Dépôt général de la Guerre."[5]) Udání vzdáleností poštovního spojení v lieus (25 na 1 stupeň, 4452·2 m) je velmi účelné zdokonalení ruského originálu.

Na počátku tažení r. 1812 měl již Napoleon tuto mapu, jež jej velmi uspokojila; rytím provedeno bylo již 21 listů. Dílo bylo podle postupu prací za armádou posíláno a mělo býti vydáno všem generálům, plukovníkům, velitelům jízdy a kapitánům lehkého jezdectva, kteří podle rázu své služby ho nezbytně potřebovali. Prodej soukromníkům nebyl dovolen, aby nepřítel jí nemohl užíti a aby obchodování s mapou nezdržovalo její dodávku armádě. Neúnavný chef císařovy topografické kanceláře pluk. Bacler d' Albe snažil se získati statistická, topografická a vojenská data o jednotlivých guberniích. Kromě velké mapy Ruské říše byly známy ještě různé, také rukopisné mapy, jako mapy řek Bugu, Němenu, Visly a j.

Poštovní mapu Ruska 1:2,500.000 podle mapy vyšlé r. 1809 v Petrohradě, dalo Dépôt de la Guerre vyrýti v mědi. Císař přál si také mapu Pruska a to říční mapu s přesným označením splavnosti a statistickými detaily v měřítku 1:500.000; k tomu bylo užito mapy Gottholdovy v 35 listech. Maršál Berthier zpracovával pochodovou mapu Německa a mapu Pruska s poštovními a etapními silnicemi.

Ředitel Dépôts de la Guerre v Paříži, aide major gen. Sanson převzal vedení topografické armádní kanceláře, sestávající z jedenácti inženýrů-geografů a čtyř kresličů, jichž počet později byl zvýšen na dvacet tři. V císařově topografické kanceláři pracovali stále inženýři-geografové Duvivier a Lameau.

Doplňování mapového materiálu velké armády provádělo Dépôt de la Guerre tím způsobem, že denně posílalo prostřednictvím kurýra, odjíždějícího k armádě, 22 mapové listy. Když tento způsob

[5]) Vál. archiv, map. oddělení.
Data o francouzské armádě z: Berthaut, Les Ingénieurs-géographes milit., II. sv., Paris 1902.

zasílání nestačil, dal gen. Sanson odvézti velké partie map na vozech za armádou; kromě toho musil se každý důstojník, odjíždějící do pole zastaviti v Dépôt a vzíti sebou tolik map, kolik mohl. Aby váha map se zmenšila, bylo užito k tisku jemného hollandského papíru a okraj map oříznut.

S příchodem armády k Němenu spojení s Paříží stalo se obtížnější. Doprava dopisu z Vilna do Paříže trvala 15 dní, a bylo tedy nemožno provésti včas všechny docházející rozkazy stran oprav a dodávky map.

Aby se seznámil s denními posicemi svých sborů, jízdy a vozotajstva, císař rozdělil inženýry-geografy po částech a nařídil, aby mu denně zasílali náčrt o rozložení části, u níž jsou přiděleni.

Již v červnu pociťuje armáda značný nedostatek map a Berthier urguje důtklivě zásilky a připomíná: „tyto mapy jsou nám nevyhnutelně nutny, generálové a detašovaní plukovníci nemohou bez nich se odvážiti ani kroku."

V Paříži pracovalo se proto nepřetržitě dnem i nocí, avšak vzrůstajícím požadavkům Berthierovým nebylo lze vyhověti. Dépôt de la Guerre mělo pouze 3 tiskařské lisy. V různých závodech místních v srpnu bylo najato pro tisk ruských map 22 tiskařských lisů. Na každém lisu pracovali dva rytci, střídající se po 6 hodinách; aby neztráceli ani minuty drahého času, měli k disposici povozy, jež je dovážely domů a zpět. Koncem srpna zaslalo Dépôt z Paříže do štábu velké armády přes 1000 exemplářů mapy Ruska o více než 50.000 listech. Ještě v žádném tažení nebyla francouzská armáda opatřena poměrně tak vysokým číslem operačních map, a ještě nebyla nutná potřeba kryta.

Později, když situace se změnila, když byla mnohem větší poptávka po jedlých zásobách než po mapách a velká armáda v sněžných pláních Ruska hynula, upadl celý vzácný mapový materiál, pokud nebyl zničen, v ruce kozáckého rozjezdu. Generál Sanson zůstal s několika inženýry-geografy v ruském zajetí; generálové ztratili se svými zavazadly i mapy, pozdější zásilky nemohly býti plně rozděleny, přebytek byl zničen ohněm. Sotva 20 exemplářů velké mapy Ruska se zachovalo; topografické bureau armády přestalo existovati.

Také Bureau topographique de l'Empereur s celým nenahraditelným rekognoskačním materiálem o Prusku z let 1806—1807 ztraceno, větší část proslulé „Carte d'Allemagne de l'Empereur"[6]),

[6]) Roku 1807 nařídil Napoleon generálu Sansonovi, šéfovi Dépôt de la Guerre, aby sestavil dobrou mapu Německa na základě materiálu jednotlivých států. Byla to chromná práce a projekt této mapy zaměstnával všechny. Použito nejen bohatých sbírek Dépôt de la Guerre, získaných posledními válkami, nýbrž pátráno po dobrých mapách při všech evropských dvorech. Výsledek práce byl znám pod jménem „Carte del' Empereur"; mapa provedena v měřítku 1:100.000 nejprve na 240 listech, později byla rozšířena na 300 listů, po dokončení v červnu 1809 skládala se ze 420 ručně kreslených listů. V 15 měsících, od dubna 1808 do června 1809, skoncipována a vykreslena, kryla plochu 168 m² podrobné topografie, v dějinách topografie jedinečný příklad. Jeden list měl rozměry 5×8 cm a stál as 500 franků.

Mapa znázorňovala prostor mezi Vídní, Němenem a Rýnem. Cenný topografický materiál pro Sev. Německo sebrán byl inženýry-geografy Epailly-m a Lecesne-m, pro Würtemberg, Baden a Hessen Duvivier-em, pro Bavory a Sasko Raymondem a de Castres-em. Mapa přece však netvořila souvislý celek, poněvadž tyto misse nashromáždily v Německu velmi různorodý materiál, a v důsledku toho mapa byla sestavena sice na pohled stejnoměrně, ale z velmi četných částí rozličné ceny. Znamenitá nová mapování střídala se často se zastaralým materiálem prostřední jakosti, převzatým z nedostatku lepšího, aniž

o které se ještě později zmíníme, byla zničena na vždy, neboť existovala pouze v jediném exempláři. Ze sboru inženýrů-geografů většina padla, zmrzla nebo byla zajata, jen málokteří, jako Bacler d'Albe, Duvivier, Lameau a j. dostali se šťastně zpět do Paříže.

Kapitán R. WOLF:

Třídění věd vojenských a decimální soustava bibliografická

(modifikace brusselská).

Od samého vzniku Vědeckého ústavu vojenského byla otázka centrální vědecké odborně vojenské knihovny aktuální. S organickým budováním armády na zásadách nejmodernějších rostla snaha nejen o hlubší vzdělání odborně vojenské, ale i široké vzdělání všeobecné.

Knižní materiál, který ústav zdědil po bývalém Vojenském vědeckém spolku v Praze, byl sice hojný, ale poněkud jednostranný; převážnou většinou jen německý s chudými stopami literatur cizích, prozrazujícími sotva, že ve vojenství existují kromě německého také směry jiné. Tyto nedostatky diktovaly přímo cestu, kterou se má knihovna doplňovati. Veliké nákupy odborné literatury válečné i poválečné, francouzské, italské, anglické, německé a všeobecně vzdělávací literatury české spolu s přírůsty materiálu z různých bývalých vojenských ústavů knihovnu od doby převratu téměř zdvojnásobily. Tím byl sice německý charakter knihovny poněkud setřen, ale vznikla vada nová: nedostatek místa. Kromě toho měla knihovna vady téměř ve všech nejpodstatnějších zásadách knihovnické praxe. Knižní materiál neměl své vlastní místnosti, nýbrž byl roztroušen po všech téměř kancelářích ústavu, uložen byl v zasklených skříních ve výškách mnohdy nedostupných, katalogy (hlavně věcný) měl nedostatečné, manipulaci výpůjční těžkopádnou.

S vývojem ediční činnosti ústavu a se vzrůstem vydávané literatury, která neustále důstojníkům káže prohlubovati odborné studium, hlásila se také otázka knihovny vždy neodbytněji o své řešení. Nezbylo než uchopiti se věci rozhodně.

Počátkem roku 1922 usnesla se správní rada ústavu věnovati knihovně bývalý přednáškový sál, do nehož lze uložiti asi 60.000 svazků. Tím byla hlavní nesnáz překonána a mohl býti ihned vypracován program reorganisace knihovny.

Materiál knižní uložen byl do otevřených regálů dřevěné konstrukce podle systému lokálního. Tento princip ekonomie místa, toto přímo lakomé jeho využití, jest dnes diktátem všude. Nemá ostatně žádných nevýhod a se stanoviska esthetického velikou přednost.

---

při tom označený a kriticky rozlišeny partie spolehlivější od slabých. Po tažení r. 1809 bylo nutno velkou část mapy přepracovati na základě nejnovějšího materiálu, zejména pro země tehdejšího Rakousko-Uherska, tak listy Horních Rakous, Salzburgu, Uher, Holštýnska, Šlesviku, Hanoveru, Durynska a jižních Sas; v celku as 60 listů, nákladem 78.000 franků. Z celého díla, poněvadž nebylo rytím rozmnoženo, nezachovalo se ničeho; co nebylo zničeno v r. 1812, přišlo na zmar v tažení 1813. (Berthaut, tamtéž.)

Vídeň. vál. archiv chová 6 listů této zajímavé mapy v kopii na oleatě. Byly okopírovány přímo z originálu, vypůjčeného r. 1813 v Teplicích v Čechách, z rus. pol. archivu důstojníky štábu gen. ubyt. Z 6 listů těch, týkajících se Saska, jsou téměř úplné pouze listy Pirma, Strela, Kamenice.

Katalog nominelní jest budován podle pravidel pro knihovnu Národního shromáždění. Všechny ostatní technické přípravy byly skončeny do konce roku 1922.

Obzvláštní péce věnována byla studiu klasifikace vojenských věd.

Odpovídá-li katalog nominelní na otázku, kde jest uložena kniha určitého autora nebo titulu, nemůže nám odpověděti vůbec na otázku, jak jest v knihovně zastoupena věda určitého oboru. Tomuto požadavku ve velikých knihovnách nevyhovíme, rozdělíme-li látku na jednotlivé, široké, příliš všeobecné obory. Tím jsme nic nezískali pro odpovědění své otázky. Říkáme-li takovému katalogu věcný nebo methodický, mýlíme se, poněvadž je to jen pokažený katalog nominelní.*) Příkladem takovéhoto rozdělení materiálu jest katalog bývalého Vojenského vědeckého spolku v Praze:**)

Katalog knihovny bývalého Vojenského vědeckého ústavu v Praze.

I. **Služební knihy a předpisy rakouské.**

II. **Officielní věstníky a schematismy.**
a) Rakousko-Uherska,
b) jiných států.

III. **Organisace vojska a správa. Charakteristika vojsk.**

IV. **Vojenské vědy, výcvik, instruktivní zaměstnání důstojníků.**
a) vojenské vědy všeobecné,
b) taktika,
c) strategie,
d) polní služba, výcvik a manévry,
e) instruktivní zaměstnání důstojníků, válečné hry, applikační studie.

V. **Generální štáb, vozatajstvo a zásobnictvo, nauka o terénu, vojenský sloh.**
a) Služba generálního štábu a služba pobočnická,
b) vozatajstvo a zásobnictvo,
c) nauka o terénu a mapování,
d) vojenský sloh.

VI. **Dělostřelectvo, nauka o zbraních, ballistika, střelivo, výcvik střelecký.**
a) Dělostřelectvo, jeho organisace, výcvik a taktické užití,
b) nauka o zbraních, ballistika, střelivo,
c) střelecký výcvik s ručními zbraněmi.

VII. **Služba ženijní a zákopnická.**
a) Služba ženijní, umění opevňovací a válka pevnostní, věda stavební,
b) služba zákopnická.

VIII. **Zdravotnictvo, lékárnictvo a zvěrolékařstvo.**

IX. **Tělocvik, znalost koní, ježdění na koni a ježdění s vozem, plování a šerm, pravidla soubojová, honba a rybářství.**

X. **Námořnictvo, opevňování pobřeží a válka námořní.**

XI. **Válečné dějiny, dějiny válečnictví a vojenství, dějiny jednotlivých těles a oddílů.**
a) Válečné dějiny všeobecné.
b) Dějiny jednotlivých válek až do roku 1800.
c) Dějiny jednotlivých válek v 19. století.
d) Dějiny jednotlivých válek od roku 1900.
e) Dějiny válečnictví a vojenství vůbec.
f) Dějiny jednotlivých těles a oddílů:
generálního štábu, ženijního štábu, vrchních úřadů, ústavů,
pěchoty a myslivců,
jezdectva,

*) Tuto zkušenost získal autor za své šestnáctileté praxe v knihovně Akademického Domu. Když roku 1904 bylo mu uloženo reorganisovati knihovnu (asi 50.000 svazků), byla mu dána lhůta dvanácti měsíců a dvě pomocné síly na tu dobu. Při veliké píli byly vypracovány katalogy repositní, příruční a jeden lístkový. Část materiálu byla vyřaděna. Materiál zařaděný (asi 30.000 svazků) rozdělil autor na několik větších skupin, řídě se přibližně skupinami desetinného třídění. Měl totiž pevně v úmyslu po čase provésti dokonalou decimální klasifikaci všeho materiálu a vypracovati ještě jeden katalog lístkový (alfabetický). Materiál v jednotlivých skupinách byl seřaděn abecedně. Poněvadž však pro nával práce již nikdy nebylo kdy provésti tento úmysl a na pomocné síly nebylo peněz, laboroval po deset let s tímto nedokonalým katalogem, jenž nebyl ani věcný ani alfabetický.

**) Viz „Katalog der Bibliothek des Militärwisenschaftlichen Vereins in Prag". Prag 1905.

dělostřelectva,
technických oddílů,
jiných odvětví,
válečného námořnictva,
zeměbrany,
civiny.

XII. **Dějiny všeobecné a pomocné vědy historické.**
a) dějiny všeobecné,
b) Rakouska-Uherska,
c) Německa,
d) Ruska atd.

XIII. **Národopis, dějiny kulturní, literatura, umění, filosofie a výchovné spisy pro důstojníky.**

XIV. **Životopisy a paměti.**

XV. **Zeměpis a statistika hlavně s vojenského hlediska.**

XVI. **Atlasy a mapy.**

XVII. **Cestopisy.**

XVIII. **Vědy přírodní, mathematické a technické, telegraf, železnice, automobilism, vzduchoplavba, cyklism, poštovní holubi, vojenští psi, veslařský sport.**

XIX. **Státověda, politika, právo.**

XX. **Encyklopedie, slovníky, bibliografie, učebnice řečí, pedagogika.**

XXI. **Periodické časopisy.**

XXII. **Četba zábavná.**

Nehledíme-li ani k vadě již vytčené, jest celá klasifikace vůbec nemožná; některé obory jsou příliš speciální, jiné široké a pestře nakupené, uspořádání nelogické.

O nic lépe tomu není v knihovně Vojenského vědeckého spolku ve Štyrském Hradci, jedné to z největších vojenských knihoven bývalého Rakouska. Zde je sice materiál tříděn podrobněji v některých oborech, ale neúplně. Specialisujeme-li některý širší obor (jako zde I.), musíme buď vyčerpat látku úplně, abychom měli symbol pro každý případ, nebo zvoliti notaci takovou, abychom mohli látku v klasifikaci neuvedencu pohodlně včleniti. Kromě toho má katalog všechny nedostatky předcházejícího.

Abychom ukázali, že ani z ostatních klasifikací původu německého nebylo lze si vybrati, uvádíme ještě v stručnosti: rozdělení katalogů Vojenského vědeckého ústavu ve Vídni, válečného archivu vídeňského*) a knihovny pruského generálního štábu.**)

Věcný katalog podle našeho názoru jest páteří knihovny.***) Každá správa, která se vyhne klasifikaci tak podrobné, aby knihovna mohla býti využita do krajností, stěžuje práci sobě i návštěvníkům. Klasifikace má pro bibliotéku v prvé řadě v ý z n a m p r a k t i c k ý, a to svou n o t a c í, jež musí býti:

p o d d a j n á, aby snadno včlenila nové obory a dovedla snadno opraviti omyly;

e x p a n s i v n í, aby je mohla včleňovati neustále a

j e d n o d u c h á.

A těmto podmínkám jsou klasifikace svrchu i níže uvedené vzdáleny. Buď mají notaci neúplnou (značky v závorkách pocházejí od autora), nebo značkují nedůsledně (na př. válečný archiv vídeňský volí pro podřadné symboly někde římské číslice, jinde písmena malé abecedy).

*) Viz Katalog der Bibliothekabteilung des k. u. k. Kriegsarchivs, Wien, 1896.

**) Viz Katalog der Bibliothek des königl. preussisch-grossen Generalstabes, Berlin.

***) Spokojovati se místo klasifikace jen s katalogem heslovým (věcným, abecedně seřaděným), jest snad možné v menších příručních knihovnách, není však přípustné ve velikých knihovnách vědeckých, kde nejde jen o abecední seřadění hesel, kde však je nezbytné, aby myšlenky obsažené v publikacích byly seřaděny také organicky.

Rozdělení knižního materiálu Vojenského vědeckého spolku ve Štýrském Hradci.

I. Válečné dějiny.

(1) Válečné dějiny vůbec, dějiny válek jednotlivých států, národů a zemí.
(2) Dějiny jednotlivých válek, bitev a obležení od nejstarších časů až do 1792.
(3) Dějiny jednotlivých válek, bitev a obležení od r. 1792 až do doby přítomné (všeobecné).
(4) Francouzské války 1792—1815.
(5) Rusko-turecká válka 1828—29.
(6) Polsko-ruská válka 1830—31.
(7) Belgická válka za neodvislost 1830—1833.
(8) První karlistická válka ve Španělsku 1833—1840.
(9) Válka Mehemeda Alise proti Portě 1831—1841.
(10) Války ruské v centrální Asii 1839—1883.
(11) Revoluce v Rakousku a válečné tažení 1848—49 v Uhrách a Italii.
(12) První šlesvicko-holštýnská válka 1848—51.
(13) Válka východní 1853—56.
(14) Povstání v Přední Indii 1857 až 1859.
(15) Italská válka 1859.
(16) Válka Španělska proti Marokku 1859—60.
(17) Válka Piemontu s církevním státem a Neapolskem 1860—61.
(18) Severoamerická občanská válka 1861—65.
(19) Francouzská válka s Mexikem a občanská válka v Mexiku 1861—67.
(20) Německo-dánská válka 1864.
(21) Války rakouské a válečné tažení Německa 1866.
(22) Válka Angličanů v Habeši 1867 až 1868.
(23) Německo-francouzská válka r. 1870—71.
(24) Druhá karlistická válka ve Španělsku 1872—1876.
(25) Tažení Rusů v Číně 1873.
(26) Válka Srbska a Černé Hory s Tureckem 1876.
(27) Rusko-turecká válka. 1877—76.
(28) Okkupace Bosny a Hercegoviny 1878.
(29) Povstání v Hercegovině, v jižní Bosně a jižní Dalmacii 1882.
(30) Válka Angličanů v Egyptě, v Sudanu atd. 1882—85.
(31) Bulharsko-srbská válka 1885.
(32) Občanská válka v Chile 1891.
(33) Boje Němců ve Východní Africe 1893—94.
(34) Japonsko-čínská válka 1894 až 1895.
(35) Erythrejsko-habešská válka r. 1895—96.
(36) Řecko-turecká válka 1897. Povstání a evropská intervence na Krétě 1897—98.
(37) Španělsko-americká válka 1898.
(38) Anglo-burská válka 1899—1902.
(39) Boje v Číně 1900.
(40) Rusko-japonská válka 1904.
(41) Dějiny vojenství, válečného umění, vojsk, oddělení a ústavů.
(42) Dějiny pluků:
a) pěchoty,
b) myslivců,
c) jezdectva,
d) dělostřelectva,
e) ženijní služby, zákopníků, vozatajstva a dobrovolných sborů.
(43) Vojenské životopisy, memoiry a korrespondence, souborná díla, sebrané spisy.
(44) Vojenské životopisy, memoiry a korrespondence jednotlivých osob (monografie).

II. Válečné umění a výcvik vojska.

(1) Strategie, věda generálního štábu a taktika více zbraní.
(2) Taktika pěchoty.
(3) Taktika jezdectva.
(4) Taktika dělostřelectva.
(5) Taktické úlohy, applikační studie a spisy o válečné hře.
(6) Válečné hry.
(7) Výcvik oddílů.
(8) Studie manévrů, popis manévrů a zkušební cesty. Rakousko-uherské manévry a zkušební cesty v chronologickém pořadí.
(9) Vojensko-politické spisy, vojensko-theoretické spisy o fingovaných případech války budoucnosti.

III. Organisace voj., zdravotnictví a zvěrolékařství.

(1) Vojenství, jeho zřízení a organisace všeobecná.
(2) Vojenství několika států.
(3) Vojenství jednotlivých států.
a) Bulharsko, b) Čína, c) Německo, d) Francie, e) Japonsko, f) Italie, g) Černá Hora, h) Rakousko-Uhersko, i) Rumunsko, k) Rusko, l) Švýcarsko, m) Srbsko, n) Turecko.
(4) Administrace a písemný styk. Výzbroj a výstroj. Zaopatřování, vojenské řády a čestné odznaky.
(5) Vojenské zdravotnictví.
(6) Zásobování a vozatajstvo.
(7) Hipologie, zvěrolékařství, jízda na koni.

IV. Nauka o zbraních a dělostřelectvu.
(1) Nauka o zbraních vůbec.
(2) Děla. Dělostřelectvo.
(3) Ruční střelné zbraně a pobočné zbraně.
(4) Střelectví. Balistika.
(5) Odhadování a měření vzdálenosti.

V. Vojenská technika a opevňování.
(1) Vojenská technika vůbec. Umění polního opevňování.
(2) Opevňování a obléhací válka.
(3) Služba zákopnická.
(4) Služba železniční, automobilní, telegrafní a telefonní. Vojenská vzduchoplavba.
(5) Jízda na kole a na lyžích s vojenského stanoviska.
(6) Vojenští psi a poštovní holubi.

VI. Nauka o terénu a vojenský zeměpis.
(1) Nauka o terénu. Geodesie, kresba náčrtů a situací, mapování, spisy o kartografii.
(2) Vojenský zeměpis.

VII. Námořnictvo a pobřežní válka.

VIII. Vojenské spisy filosofického a právnického obsahu. Souboj.
(1) Válečnictví vůbec. Filosofie války. Vojenská psychologie, vojenský duch a disciplina. Vojenská výchova.
(2) Vojenské soudnictví.
(3) Souboj.

IX. Služební knihy. Voj. díla lexikografická.
(1) Rakousko-uherská nařízení. Instrukce, předpisy a služ. knihy z let 1747—1866 (chronologicky).
(2) Služební předpisy a instrukce pro polní službu.
(3) Předpisy o stejnokroji.
(4) Základní výcvik nováčků, cvičebný a manévrový řád pro pěchotu a myslivce.
(5) Základní výcvik nováčků a cvičební řád pro jezdectvo.
(6) Instrukce a služební knihy pro dělostřelectvo.
(7) Služební řády jiných států: Německa, Francie, Italie, Ruska...
(8) Seznamy pořadí, osobní věstníky atd.
(9) Vojenské slovníky.
(10) Katalogy z bibliografie vojenské.
(11) Katalogy sbírek zbraní a vojenských předmětů.

X. Vojenské časopisy.

Třídění Vojenského vědeckého spolku ve Vídni.

A. **Služební předpisy a jich neúřední zpracování.**
a) Rakousko, b) Německo, c) Francie, d) Rusko, e) ostatní státy.
B. **Organisace vojska a administrativa.**
C. **Taktika.** Drobná válka, nauka o boji, manévry, válečné hry.
D. **Strategie.** Obrana státu.
E. **Dělostřelectvo.** Nauka o zbraních, o střelbě, ballistika, měření vzdáleností.
F. **Seznamy** pořadí, schematismy, almanachy.
G. **Zákopnictví.** Vojenské inženýrství, umění opevňovací, nauka o válce pevnostní, výbušiny a trhaviny, stavitelství.
H. **Námořnictví.** Torpéda, miny, námořní ústavy a závody.
J. **Generální štáb** a služba pobočnická.
K. **Válečné dějiny.**
K¹ Všeobecně. Dějiny válek několika období.
K² Dějiny jednotlivých válek a obléhání.
a) Starověk. b) Středověk. c) Nový věk. d) Doba nejnovější.
K³ Dějiny válečného umění a vojenství, dějiny pevností, vojenské řády a vyznamenání, vojenské encyklopedie a příručky.
K⁴ Dějiny armád, vojsk a ústavů.
a) Rakousko, b) Německo, c) Francie. d) Ostatní státy.
L. **Všeobecné dějiny.** Dějiny států a měst. Heraldika.
L¹ Všeobecné dějiny.
L² Zvláštní dějiny.
a) Rakousko, b) Německo, c) Francie, d) Anglie a Italie, e) Holandsko a Belgie, f) Rusko a Polsko, g) Švýcarsko, Skandinávské státy, Španělsko a Portugalsko, h) Turecko a Balkánské státy, i) státy mimoevropské.
M. **Dějiny kulturní,** dějiny umění a věd.
N. **Životopisy** a paměti. Korrespondence.
O. **Zeměpis** a statistika, národopis, topografie.
P. **Cestopis.**
Q. **Filologie** a slovníky. Učebnice řečí, poetika, stylistika, těsnopis.
R. **Periodica.**
S. **Nauka o terénu.**
T. **Vědy přírodní a technika.**
T¹ Fysika. Chemie. Geologie.
T² Technika všeobecná. Mathematika. Fotografie.
T³ Nauka o železnicích a telegrafu, signalisování, telefon, poštovní holubi, vzduchoplavectví, poštovnictví.
U. **Vědy státní a právní.**
U¹ Politika. Národní hospodářství. Finanční věda.

U² Právo, právo státní, právo národů, souboj.
V. **Filosofie. Náboženství.** Mythologie. Esthetika. Logika.
W. **Zdravotnictví a lékařství.**
X. **Sport. Gymnastika. Nauka o koni.**
X¹ Sport, tělocvik, tanec, šerm, plování atd.
X² Nauka o koni, ježdění, zvěrolékařství.
Y. **Bibliografie a mapy.**
Z. **Různé.**
Z¹ Pedagogika. Vojenský duch. Disciplina.
Z² Letáky a brožury.
Z³ Smíšená díla.

Rozdělení knižního materiálu válečného archivu vídeňského.
(V hlavních rysech.)

A Vojenské vědy a vojenství všeobecně. Vojenská organisace.
B Doplňování vojska.
C Výcvik vojsk.
D Umění válečné (strategie, taktika).
E Nauka o zbraních a dělostřelectvu.
F Vojenské inženýrství, zákopnictvo.
G Technické vědy a dopravnictví.
H Vozatajstvo a hipologie.
J Nauka o terénu.
K Námořnictvo.
L Mathematika.
M Přírodní vědy.
N Zdravotnictvo.
O Zeměpis, statistika, národní hospodářství, cestopisy.
P Válečné dějiny.
Q Dějiny vojsk.
R Všeobecné dějiny a dějiny států.
S Životopisy, paměti, korespondence.
T Právní a státní vědy.
U Kulturní dějiny a náboženství.
V Filosofie a paedagogika.
W Jazykozpyt, literatura a umění.
X Encyklopedie.
Y Knihovnictví, knihoznalství a archivnictví.

Třída C rozdělena jest na menší skupiny takto:

C **Výcvik vojsk.**

(1.) Theoretický a praktický výcvik vojsk.
a) Všeobecně.
b) Rakousko-Uhersko.
c) Německo, všeobecně.
d) „ , pěší vojsko.
e) „ , jezdectvo.
f) Ostatní státy.

(2.) Služba, služební předpisy, kázeň, subordinace, vojenský duch.
g) Všeobecně.
h) Rakousko-Uhersko.
i) Německo.
k) Ostatní státy.

(3.) Výcvik pěších vojsk.
l) Všeobecně.
m) Rakousko-Uhersko.
n) Německo.
o) Francie.
p) Anglie.
r) Ostatní státy.

(4.) Výcvik jezdectva.
s) Všeobecně.
t) Rakousko-Uhersko.
u) Německo.
v) Francie.
w) Anglie.
x) Italie.
y) Rusko.
z) Ostatní státy.

Takto jsou značkovány třídy A, B, D, E, F, G, H, N. Naprosto pochybeně. Nejbližší rozdělení nemá značek vůbec (číslice v závorkách nejsou v originále), na ostatní další podřadí vyčerpána nehospodárně celá malá abeceda. Třída O rozdělena zase jinak:

O. **Zeměpis, statistika, národní hospodářství, cesty.**
OI. Všeobecně.
OII. Evropa všeobecně.
OIII. Rakousko-Uhersko.
OIV. Německo.
OV. Francie.
OVI. Anglie.
OVII. Italie.
OVIII. Rusko.
OIX. Balkánský poloostrov.
OX. Ostatní evropské státy.
OXI. Asie, Afrika, Amerika, Austrálie.
OXII. Vojenský zeměpis a vojenská statistika.
OXIII. Průvodce.
OXIV. Cestopisy.

Tyto skupiny jsou zase rozděleny bez označení a s nehospodárným a nepraktickým vyčerpáním malé abecedy.

Třída L rozdělena jest takto:

L **Mathematika.**
a) Všeobecně.
c) Nauka o mírách a váhách.
d) Arithmetika.
e) Geometrie.
f) Deskriptivní geometrie.
h) Astronomie.

a třída

Q Dějiny vojsk.
I. Rakousko-Uhersko.
II. Německo.
III. Francie.
IV. Ostatní státy.
V. Vojenská schemata.

Jak zřejmé, jest v notaci naprostý zmatek, označování nedůsledné nebo vůbec žádné.

Rozdělení knihovny pruského generálního štábu.
(Zkrácené.)

A. **Vědy všeobecné.**
(1) Dějiny věd, methodologie, encyklopedie, konversační slovníky.
(2) Knihovnictví, katalogy, bibliografie, časopisy bibliografické.

B. **Válečné umění a vojenské vědy.**
(1) Všeobecné.
(2) Bibliografie vojenských věd.
(3) Jednotlivá odvětví vojenských věd a válečného umění.
(4) Výcvik a výchova.
(5) Nauka o zbraních a ballistika.
(6) Umění opevňovací.
(7) Nauka o terénu.
(8) Služba u generálního štábu.
(9) Taktika.
(10) Strategie.
(11) Námořnictvo.

C. **Zeměpis.**
(1) Cesty a výpravy.
(2) Mapování
(3) Zeměpisné časopisy.
(4) Zeměpisné učebnice.
(5) Zeměpis astronomický a mathematický.
(6) Fysikální zeměpis.
(7) Národopis.
(8) Evropa (rozdělena podle států).
(9) Asie (rozdělena podle států).
(10) Afrika.
(11) Amerika.
(12) Australie.

D. **Dějiny.**
(1) Všeobecně, methodologie, prameny, pomocné vědy.
(2) Světové dějiny.
(3) Všeobecné dějiny válečné.
(4) Starověk.
(5) Středověk.
(6) Nový věk.
(7) Doba nejnovější.
(8) Dějiny jednotlivých států.
(9) Dějiny armád a vojsk.

E. **Filosofie a náboženství.**
F. **Mathematika a vědy přírodní.**
G. **Státověda.**
H. **Stavitelství.**
I. **Krásné umění.**
K **Filologie a literatura.**
L. **Časopisy.**

Tříd jest zde poměrně málo. Některé třídy rozděleny jsou dosti podrobně (podrobněji než uvedeno), ale kromě tříd není vůbec jiné notace.

Zamítnuvší všechna předcházející rozdělení, rozhodla se správa knihovny sáhnouti po klasifikacích užívaných v západní Evropě a Americe, propracovaných co nejpodrobněji na základech empirických, t. j. na základě skutečného knižního materiálu. Jsou to: decimální klasifikace bruselská a třídění kongresní knihovny Washingtonské.

Klasifikace Washingtonská značkuje hlavní třídy písmeny A—Z; vědy vojenské označuje U, námožnictvo V*). Rozdělení věd vojenských jest v hlavních rysech uspokojivé:

U vojenské vědy (všeobecné),
UA organisace, rozdělení, stavy;
UB administrativa;
UC zásobování a dopravnictvo;
UD pěchota;
UE jezdectvo;
UF dělostřelectvo;
UG vojenské inženýrství;
UH služby pomocné.

Roztřídění speciální se však pro naše poměry naprosto nehodí. Uvádíme na příklad rozdělení symbolu:

*) Viz Library of Congress, Classification. Class U, Military science, Class V, Naval science. Washington, 1910.

UD pěchota;
1 periodika;
7 sbírky;
10 organisace všeobecná;
15 dějiny;
21—124 jednotlivé země (podle tab. I.);
144 stará díla (do r. 1800);
145 všeobecné úvahy (od r. 1801).

Příručky:
150 všeobecné;
153 Spojené Státy;
154 jednotlivé státy A—W;
155 ostatní země A—Z.

Taktika a předpisy pro vojsko:
157 taktika a manévry v jednotlivých zemích;
160 Spoj. Státy (všeob.);
161 Spoj. Státy (zemská obrana);
162 jednotlivé státy A—W;
163 Kanada (všeobecně);
164 Kanada (zemská obrana);
165 Kanada (jednotlivé krajiny A—Z);
166—168 Mexiko;
169 Střední Amerika;
172 Západní Indie;
175 Jižní Amerika;
176—178 Argentina;
179—181 Bolivie;
182—184 Brazilie atd.;
209—211 Venezuela;
215 Evropa;
219—221 Rakousko;
222—224 Belgie atd.;
264—266 Turecko;
270 Asie;
285 Afrika;
295—297 Australie;
310—315 pochody;
320—325 cvičení se zbraní;
330—335 „ ve střelbě;
340—345 „ s bajonetem;
370—375 výstroj;
380—385 drobná výzbroj;
390 pušky, karabiny, muškety;
400 bajonety;
410—415 pistole, revolvery;
420—425 kordy, šavle atd.;
430 milice, zálohy, dobrovolné sbory;
440—445 polní služba;
450—455 horská pěchota;
460—465 manévry;
470 různé.

Podobně i pomocné třídníky vypracovány jsou hlavně se stanoviska amerického. Na př. třídníky zeměpisné:

.01 Amerika;
.02 Severní Amerika;
.03 Spojené Státy;
.15 Kanada;
.16 Mexiko;
.17—.22 Střední Amerika;
.23—.29 Západní Indie;
.3—.41 Jižní Amerika;
.42—.68 Evropa;
.69—.81 Asie;
.82—.88 Afrika;
.89—.97 Australie;
.98 Okeánie;
.99 krajiny polární.

Vojenskému námořnictvu věnován ve třídě V podřadný třídník VE.

Třebaže tedy třídění toto jest velmi detailní a pro poměry americké jistě velmi praktické, nám jest právě proto poněkud vzdálené; také nám vadí smíšená notace z písmen a číslic.

To byly důvody, které vedly správu knihovny, když se rozhodla pro decimální klasifikaci bruselskou.*)

Decimální klasifikace bruselská jest dnes i se svými nedostatky klasifikací nejlepší. Základní vlastnosti, kterých si od klasifikace žádáme a které jsme svrchu již uvedli, poddajnost, expansivnost a jednoduchost, najdeme u ní v plné míře. Majíc jen číselnou notaci, jež manipuluje s číslem a jeho desetinnými zlomky, dosahuje nejen schopnosti interpolovati kdekoli nový číselný symbol, ale i možnosti differencovati skupiny do nekonečna, poněvadž i desetinné dělení čísla jest bez konce. A jednoduchost čísla jakožto symbolu jest samozřejmá. Klasifikace jest tak podrobná, že vyhoví partiální katalogisaci knih a publikací periodických, nezbytné dnes v každé moderní vědecké knihovně, pečujeme-li opravdu, aby knihovna byla plně využita a aby její vzrůst se vyvíjel hladce a bez obtíží.

*) Třídění Brownovo nedostalo se nám v originále do rukou. Jest s bruselským a kongresním nejrozšířenější. Podle Živného jest v základních rysech nejsprávnější, není však tak podrobně propracováno. Notaci má smíšenou.

Před nedostatky decimální klasifikace nezavíráme očí, známe je. Vytýká se jí její nevědeckost, její nelogické uspořádání,*) její hluboké rozpory s theoretickým, filosofickým tříděním věd podle konkrétní logiky. Ano, souhlasíme. Jen tolik si dovolujeme poznamenati. Klasifikace logická, konkrétní logika, třídí vědy, pojmy, kdežto klasifikace praktická třídí knihy podle obsahu, podle vědění v knihách obsaženého. Ovšem, že se klasifikace praktická řídí (nebo aspoň má říditi) logikou, poněvadž vyhýbati se zcela logickému postupu klasifikačnímu by nemělo smyslu. Praxe se bude o teorii opírati, nebude však s ní nikdy souhlasiti. Knih, které se skutečně obírají jen jedinou určitou vědou, nezasahujíce do oborů jiných, jest velmi málo. Velikou většinu ostatních bychom vlastně podle logické klasifikace nikdy neutřídili.

A kdyby dnes byla zkonstruována klasifikace decimálního systému na základě stupnice Comteovy nebo Spencerovy, Masarykovy či Chalupného nebo nějaké jiné nejpřísnější vědecké klasifikace a pozměněny všechny symboly, jaký by to mělo praktický význam pro knihovny a knihovníky? Zase bychom se musili opříti o důkladný index, jako to činíme dnes, a rozdíl byl by jen ten, že bychom serii knih určitého oboru hledali a nacházeli pod jiným číselným symbolem. Organické uspořádání symbolů trojmístných a vícemístných změnilo by se velmi nepatrně. A kdo nám zaručí, že za sto let by tato klasifikace ještě vyhovovala? To jsou však starosti zbytečné, poněvadž všechny definitivní koncepce jsou absurdní. Nevíme, jak se budou knihovny dále vyvíjeti. Jedno však jest jisté, že musíme budovati na základech, jež postavila minulost a na nichž přistavuje přítomnost. A tu je důležité, abychom k těmto základům měli snadný přístup, jejž nám zatím decimální systém zabezpečuje nejdokonaleji.

Užil-li Dewey, zakladatel decimálního třídění, staré Baconovy soustavy, je zřejmé, že mu nezáleželo tolik na logickém třídění (znal jistě modernější soustavy Comteovu i Spencerovu), ale že mu šlo také o důležitou stránku knihovnické praxe. Vytušil zcela správně, že jest významu podřadného, kterak hlavní třídy pro svůj decimální systém upraví a že bude výsledek v praxi zcela stejný.

Decimální soustavě vytýká se též, že jest násilně vpravena do deseti číselných znaků. To však má význam jen podružný. Dewey chtěl se vyhnouti literám, aby se symboly lépe pamatovaly a podřadné třídníky byly co nejjednodušší. Kdyby se lidstvo bylo sjednotilo na př. na číselné soustavě čtrnáctinné o čtrnácti číselných znacích, byl by přijal tuto soustavu a zvolil čtrnáct hlavních tříd. To jest právě velikost jeho vtipu. Každé knize náleží určité číslo, není možno se zmýliti. A zase naopak, podle každého čísla poznáme, i když knize vůbec nerozumíme, co jest jejím obsahem. Číslo vyjadřuje myšlenku, obsah, jak je o něm uvažováno a v jaké řeči. Jest to značka mezinárodní.

Jako soustavy pořádací systému decimálního nepoužijeme. Jest to soustava volná, kniha nemá v ní stálého místa, u knih téhož symbolu musíme si pomáhati pomocnými značkami (začátečními písmeny autorů a titulů nebo čísly akcesními). Nechceme-li stavěti neladně velké a malé formáty vedle sebe, musíme mnohdy tentýž symbol umístiti do tří různých regálů, a k tomu zase jest zapotřebí

*) Kdo se chce s nimi podrobně seznámiti, nechť si přečte Živného: „Třídění bibliologické“ (vyšlo v Praze 1920) a jeho objektivní kritiku.

nových značek. Sloučiti s prospěchem princip pořádací s principem klasifikačním není možno. Výhodnější a kratší jest dvojí notace: signatura a značka decimální. Podle signatur složeny jsou knihy v regálech, podle značek decimálních složen lístkový katalog methodický, jenž jest vlastně bibliografií materiálu obsaženého v knihovně.

Ačkoli proti decimální klasifikaci bylo vysloveno tolik a tak vážných námitek, přece se udržela, ale nejen to, rozšiřovala se a rozšiřuje se neustále. Jejich přívrženců přibývá. Proč? Poněvadž jest nejpodrobnější, nejjednodušší svou notací, expanse nejschopnější a všeobecně, mezinárodně srozumitelná. „Její životnost, praví Živný, není z domény logického myšlení, jasného a nezdolného, proto veškerá argumentace odráží se od ní jako šíp od kovového pancíře. Té hledati sluší spíše v oněch sférách, jež jsou diametrálně rozdílny od myšlení logického, kde nevládnou zákony logiky, ale — abychom mluvili s biology — kde platí právo silnějšího a lépe vyzbrojeného."

Roku 1876 vydal Dewey anonymně po prvé svou klasifikaci v americkém Bostonu, r. 1919 vyšlo již desáté vydání knihy s více než 30.000 záznamů v indexu. Za tu dobu rozšířila se klasifikace tak, že devět desetin amerických knihoven se jí řídí. Z Ameriky rozšířila se do Evropy, hlavně do Belgie, kde byla bruselským bibliografickým ústavem přijata, rozšířena a přizpůsobena požadavkům moderní bibliografie. Roku 1895 byla na kongresu bibliotekářů v Brusselu prohlášena za klasifikaci mezinárodní. Z Belgie rozšířila se do Francie, Švýcarska, Anglie a do zemí skandinávských. V Norsku zavedlo ji ministerstvo školství do všech veřejných knihoven. Roku 1913 konečně ujala se také v Německu, kde se až do té doby proti ní houževnatě bránili. Připojil se k ní Ostwaldův „Most".

U nás teoretickým i praktickým propagátorem decimální klasifikace jest L. J. Živný, tajemník bibliografického ústavu v Praze. Upozornili sice na ni již koncem let devadesátých F. H. Prusík a Boř. Prusík, jenž uveřejnil zkrácené její tabulky s abecedním rejstříkem v Tobolkově Českém knihovnictví roku 1900—1901, ale teprve Živný svými pracemi v České Škole a České Osvětě a hlavně svou knihou „Třídění bibliologické" nám ukázal, co decimální klasifikace jest, odhalil nám její velikost a naznačil, čím by nám mohla býti, kdyby byla u nás všude zavedena.

V českých knihovnách ujala se decimální klasifikace jen v několika menších knihovnách učitelských a obecních. Z větších podle ní utříděna byla knihovníkem J. Leharem knihovna Obchodní a živnostenské komory v Praze.*)

Zdá se však, že i u nás jest decimální klassifikace na postupu. Jsou to hlavně kruhy technické, soustředěné kol Masarykovy Akademie práce,**) které decimální soustavu propagují, chápajíce správně její význam mezinárodně-politický pro náš stát a doufajíce, že ji budou moci uplatniti při organisaci Ústřední technické knihovny.

Pro vojenskou knihovnu a utřídění věd vojenských přichází však v úvahu ještě jeden důležitý činitel — ohromná literatura, která

*) Viz Abecední index k věcnému katalogu knihovny Obchodní a živnostenské komory v Praze, pořízenému na lístcích podle soustavy decimální klasifikace. Sestavil Jan Lehar, knihovník. V Praze, 1919.

**) Viz Ing. B. Mansfeld: Technická literatura a knihovnictví v republice československé. Referát na sjezdu čs. knihovníků v Praze, dne 2. července 1922. V Praze, 1922.

vznikla vlivem světové války.*) Válka dotkla se všech složek života společenského. Zasáhla nejen vědy vojenské a technické, ale měla stejný vliv na národohospodářství, politiku, náboženství, umění i etiku. Tisk měl velikou úlohu a všechna jeho produkce bude nám školou pro budoucnost. Tisk byl zbraní mnohdy neméně vražednou než děla a pušky; měl vliv na morálku občanů ve vnitrozemí, armády v poli, nepřátel i neutrálů, vystupoval na obranu práva, posiloval naději i víru bojujících, dovedl však stejně skličovati a demoralisovati.

Válečný knižní materiál sbírán a shromažďován byl hlavně ve státech dohodových a v Německu. Tištěné bibliografie vycházely nejprve v Americe, pak v Anglii, Francii a Německu.**) Největší péči však publikacím bibliografickým za války světové věnovala až dosud Francie.***) Chtít roztříditi tento neočekávaný příliv nové literatury do starých schemat bylo nemožné, a proto literatura válečná tříděna byla skoro vesměs jako celek pro sebe. Názorům moderních bibliografů dostalo se zadostiučinění. Knižní materiál nebyl klassifikován podle apriorního schematu, nýbrž nejprve byl zpracován bibliograficky a pak teprve metodicky rozdělen. Ke klassifikaci došlo se tedy cestou induktivní.

Kdo se o tyto klassifikace zajímá, najde je v citované práci Živného v „Knize“ a v citovaném článku autorově v „Čas. čs. knihovníků“.

Pozoruhodné je, že jen decimální klassifikace, o níž pojednám v dalším článku, dovedla do svého rámce včleniti nepředvídanou válečnou literaturu.†) Za to neděkuje své vědecké přísnosti, ale jen své praktické symbolisaci. (Příště dále.)

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Manévry československé armády 1923.

Československá armáda provedla r. 1923 řadu manévrů plukovních, brigádních a divisních, korunovaných manévry armádními, které se konaly od 5. do 7. září v krajině u Poličky na hranicích Čech a Moravy.

Jsou to již druhé veliké manévry. Roku 1922 konány byly v menším měřítku u Sedlčan zesílenou pěší divisí a brigádou jezdeckou. Letos shromáždily se k nim 3 pěší divise, 2 brigády jezdecké a četné armádní prvky, mezi nimiž 5 eskadril leteckých po 10 letadlech, v celku asi 30.000 mužů.

Všechny jednotky manévrovací byly zesíleny záložníky ročníku 1915, povolanými podle zákona vojenského, aby dovršili čtyřnedělní výcvik, trvající od 14. srpna do 10. září. Také byli povoláni záložní důstojníci ročníků 1914 a 1916, takže 40.000 mužů a 14.000 důstojníků doplnilo normální jednotky.

*

Program manévrů byl zařízen tak, aby spadal do období od 14. srpna do 10. září.

Asi týden byl zasvěcen opakování výcviku jednotlivých záložníků ve vojskových tělesech a výcviku bojového družstva v pěchotě.

*) Viz C. Bloch: Bibliothèques et musées de la guerre. Revue de Paris, č. z 1. února 1920.

**) Viz Živný: Bibliografie světové války. Kniha, roč. 5. (1920), str. 7. a d.

***) Viz kpt. R. Wolf: Francouzské bibliografie světové války a jejich bibliologické třídění. (Časopis československých knihovníků, roč. I., č. 8. a 9.).

†) Richard Cantinelli: Catalogue du Fonds de la Guerre. Contribution à une bibliographie générale de la guerre de 1914. Paris, „Editions et Librairie“, 1917—1919, 8°, XXIV. + 724.

Od 22. srpna cvičilo se v plucích a brigádách, v jednotkách zesílených záložníky, pak v divisích. Dvanáct divisí, dvě horské a dvě jezdecké brigády vykonaly samostatně manévry ve svých územích za vedení svých náčelníků.

Konečně od 5. do 7. září konaly se armádní manévry, jichž se zúčastnily 4., 5. a 6. pěší divise, 1. a 2. jezdecké brigáda a prvky armádní.

Armádní manévry u Poličky.

Byly připraveny cvičeními kádrů a cvičeními v terénu, provedenými mezi rokem. Řízeny byly generálem Mittelhausserem, náčelníkem generálního štábu, šéfem francouzské misse. Jemu k ruce stál štáb. Provedení bylo řízeno sborem soudců, o nichž bude řeč později.

Nezmiňujíce se o námětu a rozvinutí operací, podáme jen celkový dojem o manévrech.

Dotyk, útok na předsunutou posici a útok posledního dne části modré na posici hlavní části červené byly provedeny úměrně, v dokonalém pořádku a s uspokojivou přesností.

Pochody a pohyby dovolily posouditi uskutečněný pokrok vojenské průpravy a výcviku a konstatovati pozoruhodnou vytrvalost československého vojáka a stupeň dokonalosti, k němuž dospěl. Zvláště výcvik pěchoty svědčí o vážném pokroku proti r. 1922. Jednotky postupují nyní vhodně, dovedou využíti terénu a projevují manévrovací vlastnosti v taktice bojového družstva. Aviatika za podmínek atmosférických často nepříznivých dokazovala skutečné technické hodnoty.

Je na místě uznati péči, jakou manévrům věnovalo velitelství, aby se vyhnulo jakékoli nepravděpodobnosti. Přičinilo se kromě toho také o to, aby postavilo vojáky do rámce moderního bojiště, davši vojsku pocit, že operuje v palbě a nutíc je, aby také s účinky této palby počítalo. K údivu pozorovatelů fingovalo ve zvolených úsecích účinky dělostřelecké palby, a to střelbu časovanou (zápalkami, jež rozpraskem i kouřem připomínaly dosti přesně šrapnely) i střelbu nárazovou (rozdílnými barevnými kouři pro každou stranu). Výsledky byly zcela dobré, jen se dá vytknouti, že to vyžadovalo značné obsluhy, spotřebovalo mnoho lidí a telefonických linek a způsobovalo v čáře palebné příliš velký ruch, jímž byli mýleni velitelé bojujících jednotek. V každém případě však to bude výborný prostředek pro speciální cvičiště s připraveným spojením a organisací.

Služba soudcovská opravovala chyby, bděla nad výkony, a přes to, že pracovala s omezenými prostředky, pracovala zvlášť působivě, snažíc se kontrolovati zcela blízko, jak se řeší nesnadné problémy postupování v palbě, vzájemné podpory, spojení, donášení zpráv atd.

*

Ačkoli manévry měly za hlavní předmět výcvik vojsk, jejich program týkal se také studia určitých otázek technických.

Především byla to otázka srovnati s hlediska taktického dva modely lehkých kulometů, jež počátkem roku oba uspokojily při zkouškách technických. Jsou to kulomety Madsenův a Darneův. Jeden prapor byl vyzbrojen tímto a dva prapory oním.

Spojení telegrafické a jiskrové a zvláště toto, jež bylo zavedeno mezi velitelstvími divisí, brigády a divise novou stanicí jiskrové telegrafie s vlnami 45kilometrovými, konstruované radiotelegrafickou službou armádní, úplně uspokojilo. Mezi veliteli divisí a armády užívalo se telegrafu Hughesova, jenž byl výhodnější a nahradil telefon.

Poznamenáváme ještě, že byly také vyzkoušeny francouzské tanky.

*

To je stručný přehled a bilance velkých manévrů u Poličky 1923.

Výsledky dosažené vzbudily pozornost ciziny. Generální štáby: francouzský, anglický, italský, americký, jihoslovanský, rumunský, polský, litevský byly skutečně zastoupeny. Asi třicet cizích důstojníků, z nich 3 generálové, mohlo takto konstatovati vysoký stupeň materiální průpravy dosažené již mladou československou armádou, jejího výborného ducha a vážnou hodnotu vojenskou. Toto konstatování může v budoucnosti jen upevniti mezinárodní situaci země a vztahy se státy Malé Dohody.

Jest třeba se také zmíniti o veřejném zájmu o manévry. Jejich úspěch utvrzuje ještě více situaci armády v zemi a znamená nové období ve vnitřní konsolidaci.

Budiž dovoleno na konci citovati slova, jež pronesl ministr Národní obrany k cizím vojenským zástupcům: „Armáda československá, již jste právě viděli manévrovati, jest jen nástrojem politiky míru, není hrozbou pro nikoho, ale pro-

středkem pro zachování naší neodvislosti a k obraně našeho národního dědictví. Jest mladá; žádám vás, abyste ji kritisovali a soudili nezapomínajíce, že jest v plném vývoji.

Učinila již pokrok, cvičení posledních dnů to dokázala; vyjadřuji za ně své uspokojení generálu Mittelhausserovi, náčelníku generálního štábu československého, původci a řediteli manévrů, štábům a všem důstojníkům a vojákům ..."

Tato slova obdivuhodně vystihují poslání i stav československé armády a zasluhují, aby si jich naše veřejnost všimla.

Automobilní zbrojovka branné moci.

Světová válka prokázala jasně důležitost automobilismu a mechanického transportu vůbec pro válečné účely. Proto po radostném dni Svobody v roce 1918 utvořily se ve vlastní naší již armádě části a částečky, zahrnující v sobě vojenský automobilismus. A již po půldruhém roce vynutil si tento moderní prostředek válečnický svého technického centra. Došlo proto v polovině dvacátého roku k založení „Automobilní zbrojovky čs. branné moci", která v počátcích pouze soustřeďovala roztříštěnou do těch dob vojenskou službu automobilní. Dalším postupem organisace naší armády a i civilního automobilního průmyslu kladeny byly na automobilní zbrojovku stále nové a další úkoly, takže počala se vytvářeti jako centrální vojenský automobilní ústav. Přesnějších obrysů, ač ještě ne zcela jasných, nabyl ústav v minulém roce, kdy vnitřní reorganisací upraven byl vzájemný poměr a rozsah působnosti jednotlivých jeho složek.

Automobilní zbrojovka je výkonným technickým orgánem ministerstva národní obrany a jako takové jí náleží všímati si všech složek automobilní služby od pouhého uskladňování materiálu počínajíc až do zkoušek a studií posledních novinek automobilních.

Hlavní mírovou prací armády je připraviti se co nejlépe pro eventuální branný odpor. A této snaze musí automobilní zbrojovka věnovati zvýšenou péči. Jako pojítko vojenské správy a civilního autoprůmyslu, jako kontrolní a přejímací orgán musí již v míru připraviti se tak, aby vyhověla požadavkům válečné doby. Normalisuje výstroj a výzbroj, typuje motorová vozidla všeho druhu, bicykle, dílny a stroje, sleduje poslední vymoženosti techniky v oboru automobilním. K vyplnění těchto povinností napomáhají odbornému a školenému důstojníkovi hlavní dílny s námezdní pracovní silou, vlastní laboratoř a zkušební a technické oddělení s konstruktivní kanceláří. Aby zásobování a hospodaření materiálem bylo včasné, má automobilní zbrojovka na Slovensku svoji odbočku.

Ze skromných počátků a za těžkých podmínek vytvářelo se toto vojenské ústředí automobilní, ale podobně jako celá naše armáda, tak i automobilní zbrojovka dobyla si vlastní, nehlučnou prací nesporného postavení a významu. Dnes jest ovšem jasno, že dosavadní životní podmínky jsou pro ústav nevyhovující a že je nutno vybudovati řádnou, moderní, všem požadavkům vojensko-technickým vyhovující automobilní zbrojovku, byť pod názvem jakýmkoli. A již toto vědomí je dostatečnou odměnou všem, kdož se přičinili o vývoj, rozkvět a význam ústavu.

Podpl. Frant. Kabrna.

Škpt. Ing. K. Mayer:

Armádní závod motocyklový.

Šestidenní soutěžná jízda vojenských motocyklistů, organisovaná a provedená v rámci armádních závodů ve dnech 31. července až 5. srpna tohoto roku, byla u nás opravdovou novinkou jak vojenskou, tak i sportovní. V cizích státech, na př. ve Švýcarsku, byly sice již provedeny podobné podniky, ovšem pro civilní motocyklovou turistiku. U nás má však armáda v tomto ohledu primát. I když soutěž nebyla řešena výhradně s hlediska sportu motocyklového, nýbrž též s ohledem na výkony vojenského motocyklisty v poli, zůstává přece svými proposicemi i povšechným provedením v tak těsné souvislosti se sportem, že musí býti pokládána i za první jízdu spolehlivosti a zkoušku motocyklové turistiky u nás vůbec.

Vojenský ráz soutěže podmiňoval ovšem některé úchylky od zvyklých principů podobných soutěží sportovních; to však nelze považovati za její nedostatek, poněvadž vojenské úlohy spíše ještě zvětšovaly podmínky soutěže, vyžadujíce vypracování mnohem širších a bohatších proposic než při soutěži jen sportovní, a tedy i kombinovaných výkonů jezdce.

Celá soutěžná jízda provedena byla podle základních pravidel zvyklých jízd spolehlivosti, byla však doplněna řadou námětů vojenských, vkládaných v podobě zvláštních úloh do jednotlivých etap. Tak dána byla jezdcům úloha, doručiti na určité místo etapy rozkaz nebo hlášení, absolvovati část trati bez mapy a s pouhou

orientací podle hlavních bodů etapy, čtení map a rekognoskování neznámé trati s podáním hlášení o zjištěných poměrech, noční jízda s náhlým rozkazem k dočasnému přerušení jízdy, střelba a pod.

Jezdci měli zde ukázati nejen svou zručnost a vytrvalost v jízdě samé, ale i pohotovost vojenskou při obdržení náhlého rozkazu, orientaci v krajině i čtení map a vůbec též houževnatost při absolvování několikadenních jízd za nejrůznějších poměrů s neporušenou bojovou schopností po ukončené jízdě.

Podle těchto základních požadavků bylo též nezbytné upraviti program a proposice soutěže. Jelikož nešlo o rekordní výkony strojů, nýbrž o význam vojenského motocyklisty pro službu polní a tedy spolehlivost jezdce i stroje pro určité speciální použití při nepřetržité službě každodenní, byly též proposice co do účastníků a strojů daleko liberálnější, než při soutěži civilní.

Soutěže mohla se zúčastniti každá osoba v činné službě vojenské, pokud závodní výbor shledal, že ovládá náležitě jízdu na motocyklu. Proto byli mezi soutěžícími vedle starých, zkušených jezdců i motocyklisti nováčkové z řad mužstva, kteří teprve u vojska absolvovali kurs motocyklový. Ale nejen lidský, nýbrž i strojový materiál byl zcela rozdílné kvality, neboť k soutěži použito bylo strojů nových, starších i značně ojetých, tedy v tom stavu, jak právě u částí se nalézaly. Tím byly dány pro vojenské posuzování asi tytéž podmínky, jaké se vyskytnou v motocyklové službě polní, to jest různé stroje a různě vyspělí jezdci. Přirozeně, že byly tím kladeny na některé stroje a jezdce nepřímo těžší podmínky. Ztížením úkolu byla též podmínka, že každý jezdec musí býti opatřen krátkou puškou s náboji. Všecky tyto poměry, sportovně snad neodůvodněné, byly však nezbytné, mělo-li se docíliti přibližného obrazu o výkonech motocyklismu v poli.

Naproti tomu posuzovány mnohem mírněji opravy za jízdy, což již vzhledem k některým starším strojům bylo odůvodněno. Závodník směl cestou i v motocyklovém parku prováděti jakékoliv opravy na stroji bez penalisace trestnými body, pokud nepoužil cizí pomoci. Zručnost při opravě i větších defektů a rozumná volba součástí a nástrojů sebou vezených byla naopak dobrou kvalifikací pro soběstačnost motocyklisty i vhodnost stroje pro účely polní, kde jezdec jest odkázán sám na sebe.

Vylíčené poměry a požadavky objasňují snad dostatečně, v jakých tendencích byl tento závod uspořádán, takže bude též pochopitelno, že nebylo lze výkony a výsledky klasifikovati pouze po stránce sportovní, nýbrž že stejné důležitosti, jako jízda sama, byly i výkony vojenské, a že tedy konečná klasifikace byla provedena se zřetelem k celkovému výsledku bez ohledu na to, byl-li výkon sportovní (a výkon stroje) lepší než výkony rázu vojenského nebo naopak.

Podle původních proposic byla navržena trať o délce asi 1100 km, vedoucí Čechami, Moravou a Slovenskem s cílem etap v Jindřichově Hradci 31. července,

v Bratislavě (1. srpna), v Brně (2. srpna), v Hradci Králové (3. srpna), v Terezíně (4. srpna) a konečným cílem v Praze (dne 5. srpna).

V každé etapě měla pak býti provedena jedna nebo více vojenských úloh. Z Prahy odstartovalo dne 31. července v 8. hodin ráno celkem 36 jezdců.

Vojenskou úlohou vedle čtení map a orientace bylo odevzdání rozkazu (dopisu) velitelství ve Voticích a druhého rozkazu v Jindř. Hradci, cíli prvé etapy. Shromáždění všech jezdců pro udělení dalších rozkazů nařízeno bylo v 17 hodin téhož dne u startu v Jindřichově Hradci.

Ve Voticích při odevzdání hlášení obdrželi jezdci náhlý rozkaz stihnouti automobilní kolonu, opustivší podle námětu právě Votice směrem na Kardašovu Řečici, doručiti jí další rozkaz a potom v jízdě pokračovati. Tento vojenský námět spojen byl se sportovním výkonem — rychlostní jízdou do vrchu na 2 km s letmým startem i cílem — za nímž (asi 200 m za cílem) jezdec kolonu podle námětu dostihl a hlášení měl odevzdati. K cíli nedojeli 2 jezdci, z nichž nadporučík Sacher (start č. 32), dostav u Benešova smyk, se zranil, takže nemohl v jízdě pokračovati, a vojín Biskup (startovní číslo 1.) zbloudil.

Dostavivše se podle programu v 17 hod. ke startu v Jindřichově Hradci, obdrželi nic netušící závodníci náhlý rozkaz odejeti ihned, ještě týž den (nový vojenský námět!), směrem na Bratislavu, cíl to druhé etapy dne 1. srpna. Jezdcům při tom nebylo známo, že budou podle tajných proposic zadrženi v Moravských Budějovicích, kde budou nocovati a druhý den ráno v jízdě pokračovati.

Již tato první část druhé etapy byla závodícím, z nichž mnozí dojížděli do Mor. Budějovic již v temnotě, tvrdým oříškem; při opravě defektů byli zastiženi temnotou, jež zabránila ukončení práce. Na trati zůstávají vojín Josef Matějka a Oldřich Utíkal (start. č. 45 a 33), jakož i nadporučík Aug. Jura (start. č. 21).

Daleko těžší úkol čekal však jezdce dne 1. srpna při pokračování v druhé etapě. Za drobného deště, jenž se později změnil v prudký lijavec, vyjíždějí závodníci o sedmé hodině ranní ke Znojmu a dále na Mikulov. Rozmoklá, jako mýdlo hladká silnice a neustávající příval deště činí jízdu takřka nemožnou, takže i nejlepší jezdci několikráte se ocitají v blátu i se strojem. Leckterý z nich odnesl si zde několik zranění nebo řadu modřin, nejvíce na rukou.

Stroje postupovaly sice s největším úsilím vpřed, ale pořadatelstvo na vůdčím voze zjistilo, že další jízda za Mikulovem a hlavně pak po slovenských silnicích je za těchto poměrů naprosto vyloučena! Ani automobil nemohl proniknouti mořem bláta a přívalem vody na velice špatné cestě. Protože z druhé etapy byla absolvována sotva polovina dráhy a bylo zřejmo, že pokračování jest nemožné, zdál se již celý podnik ohrožen.

Proto rozhodl se závodní výbor na místě samém k okamžité změně programu. Úplně vysílení jezdci zadrženi byli v Mikulově, kde ohlášeny jim byly nové disposice a Brno udáno jako cíl této etapy. S vynaložením zbytku sil nastoupena byla nová jízda, a dík trochu polevivšímu dešti i tvrdým moravským silnicím, dojížděli poslední z jezdců kolem 16. hodiny nově určeného cíle.

Vylíčená změna cíle druhé etapy vyžadovala však i dalších změn, jestliže měly býti dodrženy disposice o délce trati a příjezdu do Prahy, neboť Brno bylo původně určeno za cíl třetí etapy. Proto byla určena pro 2. srpna nová trať z Brna přes Výškov, Brodek, Prostějov, Olomouc, Litovel a Unčov s cílem v Šumperku (asi 160 km). Vojenský námět určoval, že celá trať musí býti projeta úplně bez map, s pouhou orientací podle význačných míst a s hlášením se jezdců v Olomouci u automobilní roty čís. 7., jejíž stanoviště za městem musili jezdci sami nalézti. Zde byla jim nařízena ve smyslu vojenského námětu nucená zastávka, časově přesně vymezená, po které směli teprve v jízdě pokračovati. Cíle dosáhlo všech 32 jezdců, z Brna startovavších.

Cíl v Šumperku podmiňoval další doplnění trati 4. etapy dne 3. srpna, jež určena byla přes Zábřeh, Mohelnici, Moravskou Třebovou do Svitavy, odkud pokračováno již podle původních proposic přes Litomyšl na Vysoké Mýto k cíli v Hradci Králové. Trať tato dosahovala tím délky asi 130 km. Příznivé počasí i dobré silnice odměnily jezdce za strádání druhé etapy a nebýti nezaviněného úrazu nadporučíka Matase (start. č. 29) u Litomyšle, bylo by dosáhlo cíle v Hradci Králové 33 jezdců, neboť nadporučík Jura, omeškavší se v druhé etapě, a překonavší o den později pro neznalost nových disposic osudnou cestu z Mikulova do Bratislavy, připojil se v této etapě znovu k startujícím, byť i mimo konkurenci.

Poměrně příjemná tato etapa ztížena byla novou úlohou vojenskou, podle níž zadrženi byli závodníci ve Vysokém Mýtě s rozkazem, odbočiti z vytčené dráhy do Brandýsa nad Orlicí (cesta asi 20 km), aby zjistili zde možnost utáboření automobilních kolon a podali při zpětné cestě ve Vysokém Mýtě písemné hlášení (důstojníci a rotmistři s přiměřenou skizzou) o shledaných poměrech. Do 16 hodin dosáhli všichni závodníci cíle v Hradci Králové.

Dodržení délky dráhy, původními proposicemi předepsané, vyžádalo si ještě jednu změnu, a to prodloužení trati předposlední etapy dne 4. srpna tím, že z České Lípy vedena nová trať přes Děčín a Teplice Šanov do Terezína.

Také tuto část, spojenou se čtením map, jízdou bez mapy a hlášením se v Děčíně a v Teplicích-Šanově u kontrolora, absolvovali všichni zbývající účastníci a dne 5. srpna startovalo všech 32 jezdců krátce před polednem na poslední etapě přes Mělník na střelnici v Kobylisích u Prahy. Hned za Terezínem postižen byl však nehodou nadporučík Janda (start. č. 17.) a nemohl pokračovati v jízdě, takže k cíli na střelnici dojíždí z původních 36 závodníků 31, když byli dříve ještě před Mělníkem provedli rychlostní závod na rovině na 500 m s letmým startem i cílem.

Soutěž byla pak ukončena poslední úlohou vojenskou: střelbou. Veškeří účastníci odebrali se v průvodu přes Prahu na Stadion, čímž byl závod oficiálně zakončen.

Po prohlášení výsledků byli veškeří účastníci, kteří dojeli cíle, poděleni čestnými a věcnými cenami, věnovanými MNO, Autoklubem republiky československé a soukromými firmami i příznivci motocyklového sportu.

Výsledky tohoto prvního závodu motocyklového nepodávají, jak již na počátku bylo uvedeno, přesných relací o vhodnosti a výkonnosti strojů. U příštích závodů bude nutno proposice v té příčině ještě doplniti a prohloubiti. Zato však ukázaly mimořádnou vytrvalost a houževnatost vojenských jezdců, z nichž mnozí, ač postiženi řadou menších i vážnějších defektů na gumách a na strojích, hlavně starších, a někteří dokonce poraněni, přece pokračovali (až na uvedené tři vážněji poraněné) v jízdě, byť i z části mimo soutěž. Naši motocyklisté tím dokázali, že se nedají odstrašiti žádnou překážkou a že ani ztráta naděje na oficiální odměnu nedovede zlomiti jejich energii a vůli, aby neprovedli až do konce danou úlohu.

Zvláštní uznání náleží pak oněm několika nováčkům, kteří po výcviku v jízdě na motocyklu, ani ne jednoročním, odvážili se konkurence tak obtížné a všechny nesnáze cesty s úspěchem překonali.

Vojenské školství jihoslovanské armády.

Armáda král. SHS. má tyto školy:

1. Vojenskou akademii,
2. školu pro záložní důstojníky,
3. poddůstojnické školy jednotlivých kategorií zbraní a služeb.

Mimo tyto školy existuje v Sarajevě pěší důstojnická škola (aplikační) a dělostřelecká škola v Kalinoviku.

1. Vojenská akademie.

Vojenská akademie se dělí na vyšší a nižší školu se sídlem v Bělehradě.

Nižší škola trvá podle poslední změny dva roky a chovanci jsou po ukončení školy povýšeni do hodnosti podporučíka jednotlivých kategorií zbraní.

Do nižší školy Vojenské akademie vstupují mladíci z občanstva, kteří absolvovali 6 tříd gymnasia a složili přijímací zkoušku pro vstup do nižší školy Vojenské akademie.

Mladíci, kteří skončili maturitní zkoušku a chtějí vstoupiti do nižší školy Vojenské akademie, vstupují do ní bez přijímací zkoušky.

Ve školním roce 1922—23 bylo v I. ročníku nižší školy Vojenské akademie 365 žáků a v II. ročníků 306 žáků.

Vyšší škola Vojenské akademie (naše Válečná škola), trvá dva roky a vstupují do ní důstojníci všech kategorií zbraní po složení přijímací zkoušky. V této škole dostává se jim vyššího vojenského vzdělání.

Ve školním roce 1922—23 ve vyšší škole vojenské akademie bylo:

v I. ročníku 20 důstojníků a

v II. ročníku 39 (čítajíc v ten počet i 2 čs. důstojníky).

2. Škola pro záložní důstojníky.

Tato škola je zařízena letošního roku v Sarajevu. Do ní vstupují mladíci, kteří dosud odsloužili svoji povinnost v jednoročních rotách a bateriích.

Po ukončení školy bývají chovanci jmenováni záložními rotmistry při pěchotě nebo dělostřelectvu. Příštího roku po vykonaném cvičení v trupě budou povýšeni na hodnost záložního podporučíka v pěchotě nebo dělostřelectvu.

Kandidáti pro záložní jezdecké důstojníky slouží svůj povinný rok prozatím v jednoroční eskadroně v Subotici při jezdecké poddůstojnické škole.

Kandidáti pro záložní inženýrské důstojníky dosluhují svoji povinnou službu v jednoroční rotě při inženýrské poddůstojnické škole v Mariboru.

3. Poddůstojnické školy.

Pro poddůstojníky jednotlivých kategorií zbraní a služeb existují v armádě SHS. tyto školy:

2 pěší poddůstojnické školy;
2 dělostřelecké poddůstojnické školy;
1 inženýrská poddůstojnická škola;
1 jezdecká poddůstojnická škola;
1 vojenská sanitní škola a
1 vojensko-veterinářská škola.

a) Pěchota.

Pro poddůstojníky pěchoty existují dvě poddůstojnické školy, a to v Bělehradě a v Záhřebě. Bělehradská poddůstojnická škola má 500 žáků a záhřebská 200. Žáci po skončené škole se třídí po pěších plucích jako četaři.

b) Dělostřelectvo.

Pro poddůstojníky dělostřelectva jsou zřízeny dvě poddůstojnické školy, a to jedna v Kragujevci a druhá v Mariboru. Kragujevská dělostřelecká škola poddůstojnická má nyní 170 žáků a mariborská 265 žáků. Po skončené škole chovanci se roztřiďují jako četaři po dělostřeleckých plucích.

c) Inženýrství.

Pro inženýrské poddůstojníky jest v Mariboru inženýrská poddůstojnická škola. Tato škola má tohoto roku 180 žáků. Chovanci, kteří skončí školu, roztřiďují se jako četaři k inženýrským jednotkám.

d) Jezdectvo.

Jezdecká poddůstojnická škola v Subotici zřízena jest pro výcvik jezdeckých poddůstojníků. Tohoto roku v jezdecké poddůstojnické škole je 120 žáků. Po ukončení školy chovanci se roztřiďují jako četaři po jezdeckých plucích.

e) Zdravotnictvo.

Pro pomocný personál zdravotnické a veterinářské služby jsou v Bělehradě: vojenská zdravotnická a vojenská veterinářská škola.

Vojenská zdravotnická škola trvá dva roky a chovanci, kteří ji vychodí, se povyšují na rotmistry služby zdravotnické. Nyní je v této škole 40 chovanců a v dohledné době jejich počet se zvýší na 100. Po odsloužení čtyřleté povinnosti v poddůstojnické hodnosti vyškolení chovanci vojenské zdravotnické školy mají právo na jmenování zdravotnického pomocníka II. tř., jestliže budou míti doporučující popis. Mají také právo skládati zkoušky pro hodnost administrativního podporučíka zdravotnické služby.

Vojenská veterinářská škola slouží pro pomocný veterinářský personál. Škola je v Bělehradě, kurs trvá 1 a půl roku a dělí se na kurs teoretický a praktický. Tato škola byla nedávno organisována. Po skončení vojenské veterinářské školy se chovanci povyšují na hodnost zvěrolékařského nemocničního rotmistra. Tito mají právo, když odsloužili si šest roků ve vojště u oddílů, na jmenování veterinářského pomocníka II. třídy, jestliže budou míti doporučující popis o konání služby.

K těmto školám pozemního vojska nutno připočísti i školy válečného námořnictví. Námořnickou akademii, poddůstojnickou školu a odborné námořní školy (kursy).

Tanky v anglické armádě.

(Časová úvaha podle Rev. d'Inf. (avril) 1923 str 520 n.)

I.

a) Vývoj za války.

Kdo jest vynálezcem tanku, jest těžko říci, neboť tato zbraň je společným dílem několika lidí. Již roku 1914 byly činěny pokusy podplukovníkem E. D. Swintonem a kapitánem T.G. Tullochem vytvořiti nějaký obrněný nástroj na pásech. Vozy na pásech byly již v Anglii známy, neboť existoval na př. traktor na pásech již od roku 1888.

V roce 1915 admiralita dělala podobné pokusy a ředitel prací ve War Office generál Sir George Scott-Moncrieff utvořil v červnu 1915 „Spojený námořní a vojenský komitét", kde pplk. Swinton zaujal významné místo. Výsledkem pokusů a studií byl první tank „Mark I.".

Tento stroj, řízený pomocí páru ohromných vnějších kol, umístěných na zadku, byl pomalý, těžký, hřmotný, křehký a za jízdy chrlil snopy jisker a plamenů.

Prvních třináct tanků, tajně vyrobených v Anglii, bylo převezeno 13. srpna 1916 do ležení v Saint Riquier a připraveno na první vystoupení na jevišti války.

V dějinách tanků jsou významná historická data tři:

15. září 1916 — křest ohněm v bitvě na Sommě,
20. listopadu 1917 — nová metoda použití,
8. srpna 1918 — kdy velice přispěly k rozhodnutí světového konfliktu.

a) Bitva na Sommě — 15. září 1916.

Pro energický odpor německý a pro dobré zákopové stavby, které odolávaly dohodovému dělostřelectvu, rozhodli se Angličané užíti při nejbližším útoku nových strojů. Na frontě tří armádních sborů bylo užito 49 tanků, z nichž pouze 32 dostihlo výchozí základny. Po vyražení k útoku bylo 9 tanků poroucháno, 5 zabředlo do bažin a jen 18 pokračovalo v boji. Před 15. sborem ze 17 přidělených 12 vyrazilo k útoku a 11 přelezlo první německé posice. Jeden z nich pomohl pěchotě, zastavené střelbou ze strojních pušek a neporušenými drátěnými překážkami před Flers, k postupu a k zajetí 300 Němců; druhý ranou z děla umlčel baterii u Guendecourtu, ale byl sám potom palbou zničen.

b) Bitva u Cambrai — 20. listopadu 1917.

Anglická armáda hledala neustále příležitost, jak velmi krátkou a skvělou operací by mohla vzíti iniciativu do svých rukou. Tyto studie vedly k výpadu ve velkém měřítku dne 20. listopadu 1917 na frontě u Cambrai. Uvažovalo se o prostředku, kterak úplně překvapiti nepřítele. Dosud při útocích ve velkém slohu bylo zvykem připraviti cestu pěchotě dlouhou dělostřeleckou palbou, která sice působila materiálně i morálně na nepřítele, ale zároveň ho také upozornila na nastávající útok a tím hlavního účelu — překvapení — nebylo dosaženo. Připadlo se tudíž na myšlenku, že tanky mohou uvolniti samy cestu, prorážejíce ostnatý drát a svobodně se pohybujíce pod kulometnou a dělostřeleckou palbou. Po prvé ve válce odvážilo se velitelství svěřiti tankům úlohu předepsanou dělostřelectvu; aby dosáhlo co největšího účinku, byly k tomu účelu soustředěny všechny hotové tanky. Dne 20. října 1917 3 brigády po třech praporech, celkem 500 tanků, převezené ve třech dnech z Flander, byly rozděleny na frontě 10 km široké. Všude, kde tanky neutekly pěchotě, bylo dosaženo pěkných výsledků, jenom u Flesquières se podařilo chrabrosti německé obsluhy u polních děl, která vyrazila kupředu, oddělit tanky od pěchoty a udržeti je po celou noc v šachu kulometnou střelbou.*)

c) Bitva u Amiensu — 8. srpna 1918.

Po velkých úspěších protiútoků, které přinutily korunního prince na Sommě k ústupu, rozhodl se maršál Foch k všeobecnému útoku. Chtěl postupně nasazovati na rozšiřující se frontě vojska dohodových států a zaměstnati tak všude nepřítele až k rozhodující ráně.

Anglické armády, vzpamatovavše se po neúspěších v březnu, nastoupily dnem 8. srpna svou vítěznou stošestnáctidenní cestu, která tak slavně zakončila jejich epopeji.

Anglický postup měl nastati 8. srpna vyproštěním železničního uzlu v Amiensu. Útočily: 4. armáda gen. Rawlinsona (3 armádní sbory = 11 pěších divisí) a jezdecký sbor o 3 divisích ve spojení s 1. armádou francouzskou (gen. Debeney) pod vrchním velením maršálka Haiga. Útočná fronta 4. anglické armády činila 18 km, kdežto u 1. francouzské armády 7—8 km. Počátek útoku byl učiněn tanky. Nebylo užito žádného nastřelování, ani přípravné palby; přehrada byla zahájena až v hodinu útoku a střelba proti bateriím počala po útoku a podle plánu. Každý armádní sbor měl k disposici brigádu po 4 praporech tanků, 13. prapor, který se právě doplňoval, mohl býti dán toliko do zálohy. Jezdecký sbor měl přidělenou brigádu po 2 praporech lehkých útočných vozů (Whippets). Celkem bylo 420 tanků (324 těžkých, 96 lehkých). Vzadu bylo 42 náhradních, 96 zásobovacích tanků a 22 pásových traktorů.

S největší opatrností bylo vše zařízeno, aby nepřítel neměl tušení o nastávajícím útoku ve Flandřích. Kanadské jednotky Rawlinsovy armády byly umístěny na frontě u Kemmelu, kde je nepřítel zjistil, a štáby byly připraveny.

V okolí Saint-Pol byla konána cvičení pěchoty s tanky za dne, aby je německé aeroplány mohly fotografovati. Skutečné pak pohyby a soustředění bylo provedeno v noci v největší tajnosti. Útok se úplně zdařil tím, že byly přípravy obratně uchovány v tajnosti a že útok byl proveden pod záštitou husté mlhy. Nepřítel byl úplně překvapen, 7 německých divisí zničeno, vše se rozprchlo a bylo v obilí decimováno tanky, ačkoliv i ty často bloudily v mlze.

Cesta pro pěchotu byla uvolněna, jen před Chipilly nepřátelská dělostřelba zadržela postup a zničila asi 100 tanků. Obsluha tanků byla slabá; i bylo nutno seskupiti jen již zbývající náhradní roty k podpoře operací dne 9. srpna.

---

*) O bitvě u Cambrai srovnej Voj. Rozhledy 1922, p. 180—181. Pozn. red.

Ale hlavního cíle bylo úplně dosaženo: nepřítel ustoupil z celého území, které měl od března obsazeno, a do zajetí se dostalo 13.000 Němců a 400 děl.

Tím otevřela se anglické armádě další cesta k úspěchu.

II.

Dnešní stav.

Dnešní rozdělení tankových jednotek jevi se takto:

V království britském jsou:

a) ústřední sbor,
b) náhradní prapor;
c) výcvičný a technický prapor;
d) ústřední školy;
e) čtyři prapory po třech rotách, po třech četách, z nichž každá má 4 vozy;
f) roty obrněných vozů „pravidelné" armády, po čtyřech četách a po čtyřech autech;
g) osm rot obrněných vozů „territoriální armády".

V koloniích:

a) ústředí obrněných vozů v Indii,
b) dvanáct rot obrněných vozů, rozdělených v Indii, Iraku a Egyptě.

Ústřednímu sboru podléhají přímo školy, náhradní prapor a výcvičný prapor, které jsou umístěny ve Woolu (hrabství Dorset), as 150 km j.-z. od Londýna, pod velením Sira Hugh Elles-a, který byl velitelem tohoto sboru po celou válku.

Náhradní prapor včleňuje nováčky, rozděluje je po schopnostech a dává jim základní výcvik, který se doplní potom v polních útvarech.

Výcvičný prapor dělá potom z mladých lidí speciální dělníky a kromě toho zabývá se opravami tanků.

Školy, rozdělené na školu střeleckou, školu pro vedení tanků a školu výstupní, vychovávají dorost důstojnický a poddůstojnický a provádějí střelbu spojenou s vedením tanků pro důstojníky určené k tankovému sboru.

Důstojnictvo v přítomné době se přiděluje k službě u tanku na tři roky, ale již nyní jest připraven jistý počet důstojníků speciálně pro tento obor, který bude zvláštní zbraní.

Mužstvo jest dobrovolně přiděleno na dvanáct let (sedm v činné službě a pět v záloze).

Nové stroje tanků vábily nováčky a tím byl opatřen velice dobrý jich kádr. Mužstvo rot obrněných vozů jest nuceno každým rokem po určitý počet hodin obsluhovati stroje a konati patnáct dnů polní cvičení.

Cvičení mají asi tento průběh:

Nováčci vykonají základní výcvik v náhradním praporu a jsou přiděleni k polním praporům.

Hlavní předměty výcviku jsou střelba a vedení vozů. Postup jest stejný jako u druhých zbraní. V zimě se zájem věnuje individuálnímu vzdělání a na jaře a v létě se konají hlavně praktická cvičení ve spojení s pěchotou, dělostřelectvem atd.

Typy tanků.

Ve službě jsou nyní dva typy tanků:

1. Mark-V. = váha 30 tun, rychlost 3—7 km za hodinu, výzbroj: dvě děla 6lib. a 4 kulomety kal. „303" (= 7·6 mm). Obsluha: osm lidí.

2. Medium-C. = váha 20 tun, rychlost 7—10 km za hodinu, výzbroj: 2 kulomety kal. „303". Obsluha: 3 lidé.

Typy obrněných vozů jsou různé, ale převládá hlavně:

Rolls-Royce = váha 3½ tuny, rychlost 45 km za hodinu, výzbroj: kulomet Vickersův, obsluha: 4 lidé.

Při „War Office" jest zřízeno oddělení pro výzkum a zdokonalení tanků, které zaměstnává většinou civilní inženýry, bývalé důstojníky, kteří prodělali válku s tanky.

Zde se bedlivě studuje typ vozu, který by nahradil nedostatečné nynější vozy. Hledí se dociliti rychlého tanku s velkou účinností, opatřeného ohebným pásem, dovolujícím přemísťovati se v každém prostředí.

III.

Budoucnost.

V anglických pokusných dílnách jest nový druh tanku „Medium-D" s ohebným pásem, který na pevné zemi ujede 30 km/hod.

Hlavní podmínky pro budoucí stroje zůstanou rychlost a velká účinnost, při tom však nutno zachovati lehkost vozu. Jest tudíž žádoucno upraviti poměr mezi motorem a brněním spíše na účet tohoto.

Zdá se, že Angličané oslabí brnění a věnují hlavní pozornost zvýšené rychlosti.

V srpnu 1920 byla udělena cena pluk. W. D. Croftovi za studii o tankách a jich užití v budoucí válce v časopisu „United Service Institution".

Tento důstojník prorokuje rychlé a úplné zatlačení koně ve službě válečné motorem. Úlohu jezdectva převezmou úplně tanky, podporované děly na pásech a pěchotou na pásových traktorech.

Dělostřelectvo ztratí svoje koňské spřežení a bude výlučně taženo nebo neseno k svému velkému prospěchu pásy. Totéž se stane se všemi trény, kuchyněmi a muničními vozy, které větší rychlostí se budou pohybovati na pásech. Nakonec „opásují" se také telegrafie bez drátu, plynomety, chrliče kouře a zvláštní technické a ničivé tanky.

V budoucí válce se však objeví nový druh tanku: tank pohybující se s jistotou jak na suché zemi, tak na vodě. Vodní tank skutečně již existuje, což popsal v časopise „Nineteenth Century" (červnové číslo) pluk. J. F. C. Fuller, náčelník gen. štábu tankového sboru.*)

Připomíná to všechno silně Vernea nebo Wellse, ale co platno, když skutečně tyto vozy začínají se podobně utvářeti a pravděpodobně v budoucnu nové „Renaults" nebo „Mark V" splní tyto úvahy. Kpt. Řeháček.

Doplňování důstojnického sboru v rakouském vojsku.

Věstník rakouského ministerstva pro vojenství, jenž byl vydán v červnu t. r., obsahuje ustanovení o doplňování důstojnického sboru od roku 1928 počínajíc. Podle branného zákona doplňuje se důstojnický sbor schopnými poddůstojníky; jich výchova se děje ve vojenské škole (Heeresschule). Branný zákon požaduje od důstojníka všeobecné občanské a republikánské vzdělání a vzdělání vojenské. Jelikož však pro výchovu důstojníka určena jest pouze poměrně krátká doba, nemůže škola poskytnouti důstojnickému čekateli ono všeobecné vzdělání, které se požaduje, nýbrž může ho pouze odborně vojensky vychovávati. Poddůstojník, důstojnický čekatel, musí tudíž toto vzdělání si osvojiti vlastní pílí již dříve sám. Ministerský výnos naznačuje tudíž, jakým způsobem se má doplňovati důstojnictvo od roku 1928. Od tohoto roku počínajíc požadovati se bude od každého důstojnického čekatele buď plné středoškolské vzdělání se zkouškou dospělosti nebo absolvování státních vzdělávacích ústavů (Bundeserziehungsanstalten), které byly na místě bývalých rakousko-uherských vojenských učilišť zřízeny a podle moderních zásad organisovány. Jen zcela výjimečně mohou býti za důstojnické čekatele přijati absolventi středních škol bez zkoušky zralosti, absolventi učitelských ústavů, obchodních akademií, hospodářských škol atd.

Kromě tohoto všeobecného vzdělání musí se vykázati každý důstojnický čekatel plnou fysickou a morální schopností k vojenské službě; v onom roku, kdy je připuštěn k důstojnické zkoušce, nesmí býti starší 25 let. (Některé výjimky stanoví hranici 28 let.) Zkouška pro důstojnické čekatele se koná pro ony, kteří se mohou vykázati vysvědčením zralosti, po dokončení 15měsíční aktivní služby, pro všechny ostatní po 2½leté službě. Zkouška se koná každým rokem v červnu; zkouší se kromě všech vojenských předmětů též zeměpis a dějepis. Kdo zkoušku s prospěchem vykonal, vstupuje do 2. ročníku kursu důstojnických čekatelů, po jehož absolvování bude přidělen na dva měsíce k vojskovému útvaru a pak vstoupí do 3. ročníku; bude navštěvovati víceměsíční praktický kurs a, podrobiv se důkladné zkoušce, stává se buď důstojníkem nebo důstojnickým zástupcem.

Pro přechodnou dobu 1924 a 1928 obsahuje výnos zatímní ustanovení, která zmenšují dobu předběžného vzdělání a zvyšují hranici věku (33 let).

—xy—

Reorganisace norské národní obrany.

Norský parlament (storthing) zvolil v roce 1920 zvláštní civilní komité, které mělo vypracovati návrh na reorganisaci národní obrany. Členové byli z řad občanských, jenom sekretář byl aktivním důstojníkem generálního štábu. V komité byly zastoupeny všechny politické strany. Předsedou ustanoven vládou bývalý ministr Lare Obrahamsen, po jeho smrti fylkaan (okresní hejtman) Odmund Vik. Komité dostalo se velmi dalekosáhlého mandátu a téměř neobmezeného práva určiti rozsah úkolů. Pacifistické a antimilitaristické strany skládaly v ně veliké naděje, očekávajíce od něho, ne-li návrh

*) Autor velmi zajímavé knihy: The Reformation of War (Hutchinson, Londýn 1923). Pozn. red.

na odzbrojení, aspoň silné omezení zbrojení, shodné s pacifistickým myšlením a představami norského národa a slučitelné s jeho hospodářským stavem. Předložený návrh je objemné dílo plné zevrubných studií, úvah a diskusí o vojsku a loďstvu. S hlediska přátel obrany byl elaborát překvapením do jisté míry radostným. Většina komité, skládající se z pravice a levice, počítajíc v to i předsedu, navrhla sice značné úspory a omezení, byla však proniknuta názorem, že norská národní obrana musí spočívati na všeobecné branné povinnosti a — bude-li kvantitativně menší než dosavadní — musí se za to kvalitativně zvýšiti, což vyžaduje řady nových výloh. Zdá se, že vedoucím principem komité bylo vytvořiti malou, ale efektní armádu. Vojenské kruhy přijaly návrh sice s porozuměním, ale s nepříliš velikým nadšením.*)

Základní ustanovení návrhu jsou:

Organisace: Prapory pěchoty dělí se na 3 roty pěchotní a 1 kulometnou. Každá pěchotní rota vyzbrojena bude 6 kulomety, každá kulometná rota 6 těžkými kulomety. Každá pěchotní rota se dělí na 3 „plutony" (čety) po 50 mužích, celkem 217 mužů (dosud 261). Veškerá pěchota tvoří 19 pluků po 2000 mužích (dosud ca. 3000), u každého pluku 1 pluton zákopníků o 34 mužích. Komité předpokládá, že dosavadní mírová organisace zeměbrany se zruší a tím budou její výdaje převedeny na rozpočet řadového vojska, čímž dosáhne se úspory opatřovacích a vyživovacích nákladů. Nynější zeměbranu tvoří asi 25.000 mužů, rozdělených na 95 rot. Toto mužstvo zůstane dále v patrnosti, bude však jen zálohou řadových pluků. Počet nováčků snižuje se na 6.058 mužů (v roce 1922: 11.800); úhrnný počet mužstva všech pluků snižuje se pro cvičení na 23.000 (dosud 45.000). Ježto však k plukovním cvičením v létě povolává se jen polovice vojsk, bude početní stav všech pluků po dobu cvičení 12.000 mužů. Z důvodu zesílení obrany oblasti Finmarku přemísťuje se tam jeden celý pluk o 3 praporech místo posavadních dvou praporů. Jinak zůstala by dislokace nezměněna.

Norské dělostřelectvo má býti úplně reorganisováno. Obrana jižního, západního a severního Norska má býti zesílena tím, že baterie se doplní na prapory po dvou bateriích děl a jedné baterii houfnicové. Děla 10.5 cm ráže odloučí se od armádních jednotek a organisují se ve zvláštní těžký dělostřelecký pluk pro východní Norsko. 12cm houfnicové baterie se sjednotí v jeden zvláštní prapor, který přidělen bude dělostřeleckému pluku v Trondhjemsku, čímž stav tohoto pluku se zvýší na 3 prapory 7.5cm děl a jeden prapor 12cm houfnic. Dva pluky polního dělostřelectva, rozložené ve Východním Norsku, sníží svůj stav na dva prapory 7.5cm, rozmnoží se však o jeden prapor 12cm nových polních houfnic. Až bude reorganisace dělostřelectva ukončena, bude míti každá armádní jednotka (= divise) ve válce šest baterií. Těžký dělostřelecký pluk bude podléhati přímo vrchnímu armádnímu velitelství.

Celkový stav dělostřelectva po reorganisaci bude 48 baterií (nyní 39). Nový houfnicový materiál vyžadovati bude nákladu 589.000 korun ročně po 10 let.

Jezdectvo má se skládati ze tří pluků po čtyřech kulometných eskadronách. Tím se sníží počet mužstva a koní, zvýší se však síla palby.

Komité nevěří sice, že by Norsko mohlo očekávati posiční válku, navrhuje však přece reorganisaci ženijních útvarů, které chce rozmnožiti a kromě toho jiné vybaviti novými signálními oddíly, radiovými a osvětlovacími četami.

Doba výcviku. Komité navrhlo jednomyslně, aby činná služba brancova počínala 20. rokem místo dosavadního 21. roku.

Podle ustanovení dosud v Norsku platného branného zákona trvá výcvik nováčků u pěchoty dosud 48 dní. Komité má za to, že v tomto zcela nedostatečném vzdělání veliké části branců vězí značné nebezpečí. Poněvadž nedovoluje hospodářská situace Norska, aby se mohla celá mládež vychovávati ve smyslu obrany země, je nutno důkladně vycvičiti aspoň onu část branců, která má v mobilisaci doplniti organisační jednotky; nevycvičený zbytek musí býti veden v patrnosti, aby mohl býti v mobilisaci vycvičen. To je lepší a zdravější názor, než poskytnouti celému počtu nováčků nedostatečného vzdělání. Komité navrhuje rozšířiti dobu výcviku u všech zbraní na 90 dní; na místo toho lze snížiti opakovací cvičení se čtyř dnů na dva dny. Plukovní cvičení mají se konati každý druhý rok. Těmito a jinými ustanoveními skončí branci svoji brannou povinnost o 4—5 let dříve nežli za dosavadní úpravy. Podle toho bude zkrácena celková doba výcviku u dělostřelectva na 144 (dříve 188), u jezdectva na 144 (dříve 198) dní atd.

Peněžní náklad na reorganisaci. Reorganisace pěchoty: uspoří se ročně na účet platů 2,620.000 korun, na výdajích na cvičení 3,430.000 korun, tedy celkem 6,050.000 korun. Kromě toho se ušetří jednou pro vždy na ošacení

*) Viz též V. R. III., str. 454.

a výzbroji 3.4 mil. korun, na opatření kulometů nutno vydati po šest let 250.000 korun. U dělostřelectva: na opatření pro houfnicový materiál se požaduje: 589.000 korun ročně po 10 let; ušetří se na platech a cvičení 761.000 korun ročně. U jezdectva: požaduje se pro kulomety 33.000 korun ročně po 6 let; ušetří se na platech a na cvičení 746.000 korun ročně. Technické zbraně: investice pro výzbroj asi 300.000 korun, rozdělených na 3 roky; ušetří se 220.000 korun ročně. (Podle úředních pramenů.) —xy—

Sovětské válečné námořnictvo.*)

A) Loďstvo Baltského moře: 4 řadové lodi o 26.000 t., rychlost 23 nám. mil.; dělostřelectvo: 12—30.5cm, 16—12cm, 42.000 PS, 4 šrouby, posádka 1125 mužů. Z této jest jen jediná loď (Petropavlovsk) služby schopna, u druhé lodi (Marat) jen 40% posádky, stroje a kotle poškozeny, ostatní dvě lodi úplně neschopné (děla střední ráže chybí, stroje zničeny). 1 pancířový křižník (Rjurik) o 16.900 t., rychlost 21.5 nám. mil; dělostřelectvo 4—25cm, 8—20cm, 19.700 PS, posádka 998 mužů: od konce roku 1922 ve službě, boje schopný. 1 chráněný křižník (Svjetlana) o 6.800 t., rychlost 30 nám. mil; dělostřelectvo: 15—13cm, 4—10cm; 50.000 PS; staví se od roku 1912 21 dělových člunů o 200—1400 t., rychlost 11 nám. mil, 12—15cm děla; od konce roku 1922 jest jen jeden ve službě. 87 torpédoborců a torpédovek různé nosnosti a rychlosti: z těch pouze 11 k boji schopných. 31 ponorek k boji neschopných (4 dosud internovány ve francouzských přístavech).

B) Černomořské loďstvo: 8 řadových lodí, z nichž dvě internovány ve francouzském přístavě Bizerta, jedna od roku 1914 ve stavbě, ostatní úplně k boji neschopny. 6 křižníků, z nichž 4 od roku 1913/14 se staví, jeden úplně neschopný, jeden internován v Bizertě. 18 torpédoborců a torpédových člunů: 10 internováno v Bizertě, ostatní k boji neschopné. 22 ponorek: 2 internované, asi 8 k boji schopných, ostatní zastaralé.

Seznam zde uveřejněný není úplný; skutečný stav námořního ruského loďstva je spíše menší než jak uveden.

V čele ruského loďstva stojí Soff a Kussmin. Všem velitelům lodí je přidělen komunistický komisař, který je jich politickým dozorcem. Důstojnictvo je z části převzato z bývalého carského loďstva, z části doplněno sovětskými poddůstojníky. Vláda snaží se od počátku roku 1922 doplniti lodní materiál a posádky řádně vycvičiti. Byly zřízeny důstojnické a poddůstojnické kursy a školy, které jsou četně navštěvovány. V září 1922 provedena cvičení (řadová loď „Marat", více torpédových člunů a ponorek), při nichž znázorněn útok na Kronštadt. Školní loď „Okean" podnikla s frekventanty námořní školy cvičebnou plavbu do západních oblastí Východního moře. Námořní komisariát předložil sovětské vládě návrh na stavbu lodí pro leta 1923 a 1924, a to: 2 křižníky, 12 torpédových člunů, 2 lodi pro vyhledávání min, 4 ponorky a 1 transportní loď. —xy—

RŮZNÉ.

Mezinárodní armáda. V „Zahraniční politice" (1923, seš. 18) referuje Al. Hajn o projektu mezinárodního vojska Společnosti národů, který uveřejnil Hellmuth v. Gerlach v 3. seš. čas. „Die Friedenswarte" a o němž podali své posudky francouzský generál Sarrail, německý major F. Carl Enders a gen. maj. v. Schönaich.

Konflikt italsko-řecký ukázal, že Společnost národů nemá dosud potřebné autority, aby zjednala platnost svým usnesením; svou morální autoritu může rozšiřovati a upevňovati jen v témže poměru, jak bude mezi státy vzrůstati vzájemná důvěra, ochota ke spolupráci na poli kulturním a hospodářském a pevné odhodlání řešiti mezinárodní spory metodami práce a nikoliv násilím. Dokud tyto ideje se neuskuteční, nelze očekávati, že by Společnost národů mohla bez jakýchkoliv ohledů směle a rozhodně, t. j. bez nutných kompromisů a bez úzkostlivého ohledávání terénu, dělati onu politiku, která by odpovídala jejímu programu a poslání. Zásada vzájemné záruky, zajišťující bezpečnost toho kterého státu, je sice v plénu schválena, ale znamená pouhou etapu k vytčenému cíli. Návrh Hellmutha Gerlacha chce řešiti tento problém rázně a definitivně požadavkem, aby všechny státy své stálé armády rozpustily a aby místo nich vytvořeno bylo mezinárodní vojsko Společnosti národů. Navrhovatel

*) B. Weyr: „Taschenbuch der Kriegsflotten 1923."

dovozuje, že má-li Společnost národů státi skutečně mocí nade všemi státy, nestačí pro ni jen právní oprávnění nebo morální váha jejího rozhodnutí. Potřebuje k tomu ozbrojené moci. Tato myšlenka není nová. Vynořila se již na pacifických kongresech v Lucemburku a Londýně r. 1921 a 1922, ale nedošla ohlasu. Rozhodní pacifisté zamítají každou ozbrojenou moc, tedy i ve formě jakési mezinárodní policie. Gerlach poukazuje na to, že brzké všestranné odzbrojení všech národů světa je utopií. Jak obtížnou věcí jest jen částečné odzbrojení a v jak pozvolném tempu postupuje, ukazuje konference washingtonská. Kdyby národové věděli, že Společnost národů má po ruce mezinárodní ozbrojenou silnou moc, přestali by se báti o svou osobní bezpečnost a zřekli by se svých zvláštních armád. Mezinárodní vojsko je technicky proveditelné, znamenalo by nesmírnou úsporu pro všechny národy a bylo by ethičtější než jednotlivé národní armády, které jsou nositelem národního sobectví.

O návrhu Gerlachově vyslovili se, jak zprvu uvedeno, gen. Sarrail, maj. Enders a gen. Schönaich. Prví dva vyslovují s ním bezpodmínečný souhlas, podávají konkrétní návrhy k jeho uskutečnění, nastiňují organisaci armády a řeší otázku, jak by se tato armáda doplňovala. Mezinárodní vojsko mohlo by se uskutečniti teprve postupně, po etapách. Nejdříve nutno zmenšiti stálá vojska, pak monopolisovati výrobu a obchod s válečným materiálem pro Společnost národů a po té teprve přistoupiti k organisaci mezinárodní armády. Gen. Sarrail navrhuje 250.000 mužů, které by podle jistého klíče dodaly jednotlivé státy. Armáda byla by rozložena jednak v železničních střediscích, jednak v místech neklidu a nebezpečí. Mezinárodní loďstvo mělo by své stanoviště hlavně v Severním a Středozemním moři, vzduchoplavectvo v srdci Evropy. Velitelé a všichni důstojníci musili by býti proniknuti ideou Společnosti národů. V území jednotlivých států byla by ponechána podle okolnosti jen slabší nebo silnější policejní moc. Major Enders poukazuje správně na to, že celý aparát nevypadá zrovna pacificky, ale rozhodně by pacificky pracoval a prakticky by lidstvo k míru nutil a vychovával. Gen. Schönaich praví, že mezinárodní armádu bylo by lze uskutečniti teprve tehdy, když by lidská společnost byla důkladně převychována, mravně odzbrojena a proniknuta mravní ideou, kterou Společnost národů sleduje. Schönaich nepovažuje tou dobou organisaci mezinárodního vojska nutnou. Společnost národů může vystačiti se svými dosavadními prostředky, které jí dává pakt ve čl. 16—17 k disposici ve formě opatření povahy hospodářské. Možno také očekávati, že mírumilovné snahy nabudou převahy u většiny států, které by v určitém případě daly vždy Společnosti národů k disposici tolik branných sil, jež by stačily útočící stát přivésti k rozvaze a k ústupu. —xy

Otázka odzbrojení. V osmém zasedání dočašné smíšené komise pro omezení zbrojení, jež konalo se od 3.—8. srpna v Paříži, přijat byl plán vzájemné záruky, který byl zvláštním výborem v Londýně (16.—20. července) vypracován. Smíšená komise sestávala ze 14 civilních členů ustanovených Radou Společnosti národů, ze 6 vojenských znalců, ustanovených Stálou poradní komisí pro otázky vojenské, námořní a letecké, ze 2 hospodářských a 2 finančních znalců, ze 3 delegátů dělnických ustanovených Dělnickou skupinou Správní rady mezinárodního úřadu práce a ze 3 delegátů Zaměstnavatelské skupiny této rady.

Přijatý návrh bude podán Radě koncem měsíce srpna, která jej postoupí Shromáždění.

Tresť návrhu záleží v tom, aby státům byla dána skutečná záruka bezpečnosti a tím usnadněno jim omezení zbrojení „na míru nejmenší, odpovídající bezpečnosti státu a umožňující vykonávání mezinárodních závazků, vyžadovaných společnou akcí". Při projednávání této otázky se mnohokráte ukázalo, jak členové komise se shodují o smyslu a dosahu, který zamýšlejí smlouvě dáti; vůle, dospěti vzájemnou zárukou k omezení zbrojení a zabrániti každé útočné válce, byla důrazně projevena. Přesto objevily se však i různé názory, jak může býti této všeobecné smlouvy užito pomocí zvláštních úmluv. Někteří členové vidí ve zvláštních smlouvách návrat k dřívější soustavě alliancí a soudili, že takové úmluvy nesouhlasí s duchem Společnosti národů. Jiní upozorňovali, že, je-li vzájemná garanční smlouva důkazem značné morální síly, tu podle plánu dříve určeného (14. resoluce třetího Shromáždění) mohou vésti jenom zvláštní úmluvy k cíli bezprostředního přispění. Leč smysl těchto úmluv nelze srovnávati s dřívějšími spojeneckými smlouvami, které unikaly jakékoliv kontrole a nebyly podrobovány kritice Rady společnosti národů.

Až bude zřízena tato soustava všeobecných záruk a zvláštních dohod, bude moci každý stát odhadnouti svou bezpečnost a vypracovati pak plán na omezení zbrojení, pokud mu to bude možno. Mimoto budou však všechny státy spolupracovati na každém všeobecném plánu o omezení zbrojení, který Rada společnosti národů podle

informací, které jí budou dány, bude moci navrhnouti (čl. 9.).

Plán obsahuje úvod a 19 článků.

Podáváme krátký jich obsah:

Útočná válka je mezinárodním zločinem; státy se slavnostně zavazují, že tohoto zločinu proti žádnému jinému národu se nedopustí (čl. 1), že přinesou pomoc kterékoliv ze smluvných stran, která, omeziv zbrojení, byla by napadena (čl. 2). Pokládá-li jedna smluvní strana zbrojení jiného smluvního státu za větší, nežli bude určeno ustanoveními této smlouvy, nebo způsobují-li útočná politika či vojenské přípravy kteréhokoliv státu, ať na této smlouvě zúčastněného čili nic, obavu před možným zahájením nepřátelství, může oznámiti generálnímu sekretáři Společnosti národů, že jí hrozí přepadení. Tento je povinen svolati ihned Radu společnosti národů. Rada použije všech prostředků, které jí smlouva poskytuje, aby toto nebezpečí odstranila (čl. 3). Byl-li útok skutečně proveden, rozhodne Rada do čtyř dnů ode dne, kdy byl zpraven generální sekretář, kdo je útočníkem. Toto rozhodnutí je pro státy, které smlouvu přijaly, závazné (čl. 4). Napadenému státu poskytnou druhé státy pomoci ve formě, kterou Rada doporučí jako nejúčinnější. Prostředky, kterými Rada vládne, jsou tyto:

a) použití hospodářských sankcí proti útočícímu státu podle článku 16 paktu o Společnosti národů;

b) oznámiti státům zavázaným ku pomoci počet ozbrojené moci, který si přeje míti k disposici;

c) učiniti opatření, aby veškerá doprava nutná pro operace byla především zajištěna;

d) připraviti plán finanční spolupráce mezi smluvnými státy a poskytnouti tím napadenému prostředky k obraně;

e) jmenovati vrchního velitele, stanoviti účel a ráz jeho poslání (čl. 5). Za účelem vzájemné obrany mohou smluvné státy uzavírati mezi sebou dohody (čl. 6), které oznámí Společnosti národů, jež je Radou prozkoumá a registruje. Tyto jednotlivé dohody budou pokládány za doplňky této smlouvy. (Čl. 7.) Smluvné strany podávají na žádost Společnosti národů zprávy o svém zbrojení (čl. 10). Spolupráce ve vojenských, námořních a leteckých operacích není pro smluvní stranu povinna tehdy, když se provádějí mimo pevninu, na které sama leží (čl. 11). Útočící stát hradí až po nejzazší mez své finanční schopnosti všechny náklady spojené s vojenskou a podobnou intervencí (čl. 12). Členové Společnosti národů, kteří tuto smlouvu nepodepíší, mohou se k ní připojiti buď úplně (čl. 13) nebo částečně; v tomto případě jen s tou podmínkou, že bez výhrady se budou říditi ustanoveními o omezení zbrojení (čl. 14). Nečlenové Společnosti národů mohou se k smlouvě připojiti za souhlasu dvou třetin signatárních států (čl. 13). Stav ozbrojení, stanovený podle této smlouvy, bude podroben revisi vždy koncem pětiletní lhůty, počínajíc dnem platnosti této smlouvy (čl. 17).

Smlouva má platnost po patnáct let ode dne, kdy se stala právoplatnou, a bude po této lhůtě automaticky prodlužována z roku na rok státům, které jí nevypovědí (čl. 19).

O tomto návrhu garančního paktu podal ministr dr. Beneš ve Shromáždění společnosti národů 29. září v Ženevě zprávu. Zpráva podává zprvu historii a analysu návrhu o vzájemné pomoci, poté zabývá se otázkou omezení zbrojení, otázkou statistiky o zbrojení, o snižování nákladů vojenských, otázkou výroby zbraní a kontroly obchodu se zbraněmi, dále válkou chemickou a jinými separátními pokusy odzbrojovacími. Referent naznačil rozpory, které se ukázaly za jednání o garančním paktu, a doporučil, aby vypracovaný návrh byl předložen vládám všech států. —xy—

Vojenská výchova studentů. Na některých poradách o součinnosti civilních korporací s vojenskými úřady v zájmu obrany země bylo loňského roku vícekráte uvažováno o možnosti vojenské výchovy studentů na školách za jich studií, čímž by jednak byl stále vychováván žádoucí počet velmi dobře připravených záložních důstojníků, jednak by vojenská služba absolventů těchto přípravných kursů byla zkrácena co nejvíce. Mimo to by přísná výchova vojenská přispěla též k tomu, že absolventi různých škol by se vycvičili v samostatném jednání a v rychlém rozhodování i v disciplině, což by i pro jich další činnost v civilním životě bylo velmi účelné, jelikož mnohem více mladých lidí by takto bylo vychováno a připraveno státi se vůdčími silami v průmyslu, obchodu a jinde. Tedy nejenom z důvodů vojenských nutno této myšlence věnovati největší pozornost, ale též i z důvodů výchovných a národohospodářských. Na těchto schůzích bylo projeveno přání získati informace o tom, jak otázku tuto rozřešila Amerika. Podávám tudíž o vojenské výchově studentů v Americe tuto zprávu:

Pro vojenskou studentskou výchovu v Americe jest utvořen zvláštní odbor, zvaný Reserve Officers Training Corps (ROTC), který má za úkol připraviti k vojenské službě na civilních ústavech výchovných studenty již za studií, aby

se mohli státi reservními důstojníky. Podstatnou částí této vojenské výchovy studentů jest přímý výcvik fysický i vědecko-vojenský na cvičišti, v učebnách i v laboratořích, při čemž se dbá vždy toho, aby se studenti (ROTC) naučili jasně a rychle mysliti, aby získali schopnost analysovati a zvykli si mluviti logicky a stručně. To vše spěje k tomu, aby byli vychováni ze studentů takoví záložní důstojníci, kteří by byli schopni vůdcovství. Tyto výchovné kursy jsou rozděleny v jednotky po ústavech a tvoří tyto oddíly: pěchotu, jezdectvo, polní dělostřelectvo, pobřežní dělostřelectvo, oddělení signálové, inženýrské, motorové, letecké, dělostřelecké, zvěrolékařské a zubní.

O utvoření jednotky (ROTC) na ústavě jest nutno podati žádost vojenským úřadům, které ji prozkoumají a podají návrh veliteli dotyčného obvodu. Vojenskou výchovu studentů vede a má na ni dozor oddělení pro vojenskou vědu a taktiku, k němuž příslušný odbor ROTC náleží.

Všichni účastníci těchto vojenských kursů mají býti úplně zdraví a nejméně 14 let staří. Pro prázdninové cvičení v táborech se připouštějí jen ti, kteří se podrobí očkování proti týfu a neštovicím.

Každé zanedbání předpisů, špatné chování nebo zanedbávání studií, jest disciplinárně vyšetřováno a trestáno.

Kursy jsou dvojí: pro začátečníky s počtem 3 až 5 hodin týdně a pro pokročilé, týdně 5 až 8 hodin vyučovacích. 130 kolejí má dnes tyto vojenské kursy ROTC. Z těchto jest 97 pro pěchotu, v nichž jest zapsáno 42386 studentů. Na podzim loňského roku bylo zapsáno 55.000 až 60.000 studentů v ROTC. Ve dvou nebo třech letech, kdy se doufá, že bude dosaženo maximálního počtu posluchačů ROTC, bude pravidelně absolvovati tyto kursy každoročně pět až šest tisíc reservních důstojníků.

Kursy pro pěchotu dělí se na 4 oddělení, která se postupně absolvují.

Přednášky I. oddělení: Cvičení pro pěchotu; střelectví; služební předpisy a vojenská etiketa; hlídky, výzvědy a tělocvik.

Přednášky II. oddělení: Čtení map a skizzování; zbraň pěchoty; střelba puškou: vojenská hygiena; velení a vedení.

Přednášky III. oddělení: Polní inženýrství; kulomet; 37mm dělo; moždíře; vojenské zákony; velení a vedení.

Přednášky IV. oddělení: Taktika, vojenský dějepis; administrace; velení a vedení.

Pro jiný druh zbraní jest ovšem též jiný program upravený pro speciální potřebu.

Za učebnice užívá se 4 nebo 5 knih, z nichž je nejrozšířenější „The ROTC Manual, by Major E. B. Garey, U. S. Army (4 díly, každý po jednom oddělení). Rovněž se užívá hojně kinematografu.

Další podrobnosti jsou uvedeny ve spisku: „Reserve Officers Training Corps", Part I., Autorization, Establishment, Administration, Training.

Jelikož mi není známo, co bylo v této věci u nás dále podniknuto, doporučuji, aby byla svolána porada z praktiků, členů Masarykovy Akademie Práce, zástupců MNO a zástupců vysokých i středních škol, kde by se uvažovalo o této pro nás velmi důležité otázce.

Zároveň žádám o sdělení, bylo-li v této záležitosti něco podniknuto a co, případně, byl-li vypracován program pro jednotlivé oddíly na jednotlivých školách a jak má býti uskutečněn.

Ing. Stan. Špaček,
technický attaché.

Úvahy o budoucí válce uveřejnil mjr. Paquet v Revue milit. générale z června letošního roku. Rozděluje všechny státy na dvě skupiny, na státy vítězné a státy poražené. Není pochyby, že některé státy poražené se připravují k odvetě. Státy vítězné mají pocit nejistoty, projevují vůli zůstat silnými a zřizují armády, které by byly záštitou proti překvapení. Všechny národy vracejí se k starému principu ozbrojeného národa a dívají se na budoucí válku jako na válku mass. Tato koncepce budoucí války, v níž budou hráti hlavní úlohu veliké prapory, všeobecně převládá. Z Italie však přichází myšlenka radikálně rozdílná, pocházející od plukovníka Amedeo Guilleta (viz Rassegna dell' Exercito italiano č. 11./12. 1922). V Italii až dosud uvažována byla dvě řešení: buď armáda malá, v každém směru dokonalá, jež by již za mobilisace odrazila smělého protivníka nebo armáda mírová, jež by byla kostrou k armádě válečné. Italie přijala řešení druhé. Plukov. Guillet nesouhlasí ani s prvým ani s druhým a tvrdí, že válka mass dospěla za světové války svého vrcholu. Její historický úkol je dovršen a válka budoucí bude míti charakter zcela jiný. Určitý element vtiskl již válce světové podstatně rozdílnou orientaci — jest to zbraň letecko-chemická. Všechno ostatní, ať to již bylo sebe dokonalejší, bylo staré. Avšak letadla a plyny ukázaly, že válka v budoucnosti bude jiná. Obě tyto zbraně budou prostředky nezbytnými, poněvadž nezávisí na pevnině ani na vodě, poněvadž mají veliký akční radius, poněvadž jsou velmi rychlé a poněvadž jejich účinky destrukční a mravní jsou hrozné. Budou-li dobře organisovány, stačí samy, aby rozhodly boj. Jakmile budou míti převahu, způ-

sobí takový rozvrat v nepřátelské armádě, hlavně však v nepřátelském vnitrozemí, že nebude možné vésti dlouho boj. Bombardování jedovatými pumami nebude moci civilní obyvatelstvo dlouho snésti. Země takto postižená nebude moci mravně dlouho vzdorovati, jakákoli bude síla její pozemní armády. Dnes již mluví se o bombách vážících 8 až 10 tun. Anglie, která správně předvídá, věnuje aviatice velikou pozornost a jediná ze všech velmocí zařídila ministerstvo vzduchu. Z Gibraltaru chce vybudovati mohutnou stanici leteckou pod zemí. Tak se připravuje vládkyně moří státi se také vládkyní vzduchu, poněvadž vláda nad mořem jí již nestačí. A pokud se týče plynů, byly objeveny v Americe plyny, mající účinky tak vražedné a pronikavé, že samy budou moci rozhodnouti válku. V arsenálu Edgewood (prov. Maryland) byl objeven hrozný plyn zvaný levisit, jenž spálí a zabije vše živé, čeho se dotkne: ani maska, ani jakákoli jiná ochrana není nic platna. — Autor klade si dvě otázky. Má zbraň letecko-chemická blízkou budoucnost, nebo bude zase ještě pomocnou zbraní pozemního vojska? Jest v daleké budoucnosti tato zbraň schopna rozhodnouti válku bez pomoci armády pozemní?

Teorii budoucí války staví pluk. Guillet na předpokladu, že zbraň letecko-chemická jest schopna sama rozhodnouti válku. Víme však, že až dosud proti každé zbrani byla nalezena obrana. Bude to tedy boj dvou letecko-chemických zbraní. Až ty budou vyčerpány, co pak? Zde třeba se dotknouti dvou choulostivých věcí. Zbraň letecká není schopna dobývati terénu a nemůže stále setrvati ve vzduchu. Proti tomu tvrdí Guillet, že stačí hrozba potencionální, latentní, utajená, aby přivedla nepřítele k rozumu. To však není přesvědčující. Nastává otázka: přemůže zbraň letecká také armádu pozemní? V jaké situaci bude protivník, který bude míti jen letectvo proti nepříteli, který bude kromě letectva disponovati také armádou pozemní? Autor jest toho mínění, že válka budoucí vyžádá si všech zdrojů energie a žádný národ se v obraně těchto zdrojů dobrovolně nevzdá.

Z toho důvodu nevěří major Paquet, že by se mohl některý stát obejíti bez armády pozemní. A kdyby snad některý stát rozmnožoval svou armádu leteckou tak, že by ohrožoval své sousedy, nezbude nic jiného, než budovati ji také. Není jiného prostředku. W.

Aviatice v rozpočtu Spojených států na rok 1923—24 jest věnována celková sumá 27,661.350 dolarů (t. j. přes 400 milionů franků), a to 12,871.500 dol. na aviatiku vojenskou, 14,789.850 dolarů na aviatiku námořní a 1,900.000 dolarů na leteckou poštu. Jest známo, že poštovní službu leteckou mezi New Yorkem, San-Franciscem a Omahou obstarává stát vojenskými a námořními letci, pro něž je to praktickou školou.

Výroba válečných potřeb stála Francii ve světové válce celkem 143 miliard, z toho 60 miliard připadá na materiál. Z těchto 60 miliard nejvíce spotřebovalo dělostřelectvo, totiž 43 miliard, a to 2 miliardy za děla, 25 miliard za střelivo, 4 miliardy za výzbroj pěchoty, 12 miliard za automobily, materiál chemický atd. Nejvíce spotřebovalo střelivo, jež vážilo asi 6 miliard tun.

Nový minomet kalibru 15 cm byl konstruován a zkoušen v Americe. Vrhá minu 23 kg těžkou na vzdálenost 4 km. Lafeta, jež se dá rozkládati na několik částí, má nedostatky a bude pozměněna.

Počet automobilů ve světě. Podle statistiky z května 1923 byl počet automobilů na světě dne 1. ledna 1922 12,598.000. Převážná většina jich (83% = 10,465.996) připadá na Spojené státy, jejichž park se proti r. 1914 jedenáckráte zvětšil. V téže době se počet automobilů ve Francii a Anglii jen zdvojnásobil. Ve Spojených státech připadá jeden automobil na 10 obyvatelů, v Anglii na 91 obyvatelů a ve Francii na 176 obyvatelů. W.

Boje na Jaderském moři 1914—1918. V 5. čísle jugoslávského vojenského časopisu „Ratník", roč. 1923 uveřejňuje plukovník námořnictva Nikola H. Stankovič na základě úředních dokumentů stručný, ale výstižný popis činnosti bývalého rak. uherského válečného loďstva za světové války. Jeho historicko-kritická studie může se zařaditi k nejlepším pracím, pojednávajícím o bojích na světovém moři. Již při vypuknutí války se Srbskem a Ruskem objevoval se v rozhodujících rakousko-uherských kruzích onen zásadní rozdíl v mínění admirality a ministerstva zahraničních záležitostí. Hrabě Berchtold důvěřoval až do posledního okamžiku, že Italie zúčastní se činně operací trojspolku anebo že zachová přísnou neutralitu. Tehdejší velitel námořního loďstva rakousko-uherského admirál Haus byl zcela opačného mínění a prohlásil 1. srpna, když se ujal velitelství loďstva, císaři otevřeně, že Italie užije první příležitosti, aby vstoupila na stranu Dohody. Inferiorita rakousko-uherského loďstva proti francouzsko-anglickému středomořskému loďstvu jevila se hned od počátku; poměr 1:4 zabraňoval každé větší útočné operaci. Hausova takti-

ka omezila se tudíž pouze na to, aby ustavičně znepokojovala mocnějšího nepřítele, aby umožnila nerušenou vlastní pobřežní plavbu v severní části Jaderského moře a zabránila, aby Srbsko a Černá Hora mohly býti zásobovány Dohodou. Tato drobná námořní válka, vedená s nedostatečnými prostředky, poskytla sice příležitosti k hrdinným činům, nemohla však míti nějakého zvláštního vlivu na vývoj operací. Úplný nedostatek ponorek přinutil rakousko-uherskou admiralitu požádati v únoru 1915 Německo, aby dopravilo do Terstu potřebné množství ponorek po železnici (v rozloženém stavu). Německo vyhovělo, mezitím co i jiné jeho dokonalejší ponorky propluly úžinou Gibraltarskou a Otrantskou. Operací zúčastnilo se nyní i námořní letectvo a křižáky. Den po vyhlášení války s Italií (25. V. 1915) napadl Haus s celým svým loďstvem východní pobřeží italské, ale s italským válečným loďstvem se nesetkal. Když pak později množily se transporty z Italie do albánských přístavů, podnikly rakouské lodi časté zájezdy do Otrantské úžiny. Admirál Haus zemřel na palubě své lodi „Viribus unitis" 7 února 1917 a admirál Njegovan přejal velitelství. 1. února prohlášena na rozkaz německého admirálního štábu „zostřená" ponorková válka; pro rakousko-uherské loďstvo, úplně sevřené v Jaderském moři, nemělo toto nařízení praktického významu. Všech ponorek operujících ve Středozemním moři bylo jen 16. Stále stoupající nouze o potraviny v říši přinutila vládu k tomu, že rybářství na Jaderském moři bylo zmilitarisováno; výsledky této akce byly však byrokracií podstatně oslabeny.

Od roku 1918 vzmáhala se v loďstvu nekázeň a v přímořském obyvatelstvu neposlušnost. Námořníci a dělníci v arsenálu demonstrovali proti dalšímu válčení. Zdálo se již tehdy, že jadranská fronta se zhroutí. Tu byl 2. března od císaře Karla na radu šéfa námořní sekce rakousko-uherského ministerstva války viceadmirála Keila ustanoven kapitán řadové lodi Horthy velitelem operujícího loďstva. Horthy snažil se ofensivními plavbami vojenskou zdatnost loďstva zvětšiti a tím pokleslou mysl a kázeň mužstva zlepšiti. Leč nepřátelská přesila tomu nedovolila; 10. června torpédován dreadnought „Szent Istvan" malou italskou torpédovkou a potopen.

Tím byl osud rakousko-uherského loďstva zpečetěn; bylo zjevno, že jadranská fronta dlouho neodolá; odvážné činy jednotlivých velitelů ponorek, torpédovek a námořních letců neměly více vlivu na další vývoj věcí; byla to gesta zoufalství a činy v agonii. Albanii a přiléhající pobřeží bylo nutno vykliditi, když generál Franchet d'Esperey započal svoji ofensivu. 17. října 1918 odvolána zostřená ponorková válka; tu věděl i poslední námořník, že nastává konec zápasů. 31. října nařízeno z Vídně telegraficky, aby veškeré námořní loďstvo odevzdáno bylo Jugoslavii. Mezitím vnikli do puljského přístavu dva italští námořní důstojníci a vyhodili obrněnce „Viribus unitis" do povětří — konec jadranského dramatu, konec, jenž ani tak symbolicky nemohl býti inscenován. —xy—

Zdravotnická zařízení za války s Prusy r. 1866. R. 1866 měla rakouská armáda asi 600.000 mužů, z nichž postavena byla proti Prusům t. zv. severní armáda 350.000 mužů. Armáda byla rozdělena ve sbory po 4 brigádách a jedné jezdecké divisi.

Ke každému sboru byla přidělena jedna sanitní setnina a jedna t. zv. ambulance. V sanitní setnině bylo 6 důstojníků a lékařů, 315 mužů, 134 koní a 40 dvou- a čtyřspřežních vozů (z toho 29 pro raněné). K ambulancím bylo přiděleno 9 lékařů a důstojníků, 88 mužů, 78 koní a 16 vozů (10 pro raněné). Šéfem všeho zdravotnictví armády severní byl vrchní štábní lékař I. tř. dr. Russheim.

Mimo zmíněné setniny a ambulance měla Benedekova armáda 21 polních nemocnic; nemocnice tyto byly umístěny porůznu, a to 5 z nich bylo v Pardubicích, 2 v Olomouci, 6 v Brně, 6 ve Vídni a 2 v Budapešti. Řediteli všech těchto nemocnic byli plukovník Braun, vrchní štábní lékař II. tř. Gernath a válečný komisař Hoffmann.

Všecka tehdejší armáda rakouská měla 1800 aktivních vojenských lékařů; jelikož toto množství nikterak nepostačovalo, byli vyzváni civilní lékaři, aby vstupovali do vojska, a mimo to bylo zařaděno do armády 62 posluchačů „Josefina" — vojensko-lékařského výchovného ústavu — ve Vídni.

Mimoto přidělen k severní armádě profesor chirurgie Dumreicher, a kromě něho 10 nejznámějších operatérů, jako na př. Jurie, Katholický a j.

Prusové měli ve vojsku 2286 lékařů, 2909 pomocníků, 3420 lékárníků, mimo ostatní zdravotnický personál.

Dne 3. června byl vydán v rakouské armádě zvláštní rozkaz, týkající se zdravotnických poměrů. Podle něho, zejména aby nebyly přeplňovány nemocnice, měli všichni lehčeji nemocní zůstati u svých oddílů ve zvláštních pokojích pro nemocné; u oddílů měli být umístěni i těžce ranění, které by nebylo lze převézti. V místech, kde byly civilní nemocnice, byli takoví nemocní uloženi do těchto nemocnic. Lékaři měli dbáti zvláště bedlivě nemocí nakažli-

vých a všímati si i nohou, resp. obuvi vojáků. Každý vojín měl si mýti nohy studenou vodou, a nikdo nesměl potírati onuce sádlem. Boty měly býti častěji natírány tukem.

Dne 25. června byli posláni do Pardubic z Vídně a z Pešti všichni lékaři tamějších polních nemocnic — kromě šeflekařů.

Mezitím došlo již k srážkám, až se konečně válka skončila velikou porážkou rakouské armády dne 3. července u Králové Hradce. Tam padlo úhrnem 5658 Rakušanů, 135 Sasů a 1935 Prusů.

Rakouská zdravotní zařízení — aspoň jak líčí očití svědci — zklamala zcela. Rakousko nebylo r. 1866 ještě členem Ženevské konvence, a tím lze si i vysvětliti, proč lékaři a vůbec všechen zdravotnický personál po prohrané bitvě — utekl od raněných, takže ranění leželi i 2 dny pod širým nebem bez jakékoliv pomoci a ošetření, ba vydáni pustému řádění potulných lotrů, kteří raněné okrádali.

Zvláštních záznamů o činnosti zdravotnictva rakouského zejména za veliké bitvy u Králové Hradce, kde se, jak známo, srazilo 225000 Prusů s 220000 Sasů a Rakušanů, téměř není; určitější zprávy jsou snad jediné od IV. armádního sboru, kde byl šéflékařem dr. Slabý.

Organisace pomoci na bojišti byla asi táž jako ještě za světové války: t. zv. „Hilfsplatz“ a „Verbandplatz“. V nich se měli shromážditi ku práci všichni lékaři oddílů, účastnivších se bitvy.

Každá polní nemocnice měla míti 7 lékařů, 127 mužů, 13 koní vlastních a 17 vozů. Pro válku připraveny byly mimo to posádková nemocnice v Josefově (960 postelí), v Králové Hradci (480) a hlavně v Praze (kdež počet lůžek rozmnožen o 4300). Na venkově byly zřízeny v četných místech nemocnice, jako na př. v Čáslavi, v Černém Kostelci, v Budějovicích, v Kolodějích, v Plzni, v Táboře, v Jindř. Hradci a j. V okrsku generálního velitelství pražského bylo úhrnem 11000 lůžek. Všichni železniční lékaři byli vyzváni k službě u vlaků s raněnými, a mimo to byly na větších nádražích zřízeny stanice pro občerstvení raněných.

S bojišť byli ranění odváženi především do Vídně; od 29. června do 12. července dojelo jich tam 11.000.

V Praze byly přidruženy k posádkové nemocnici filiálky v kasárnách Karlových, v Emauzích, a v kasárnách u tehdejší Slepé a Nové brány. Šéflékařem byl vrchní štábní lékař Raffay. Umístěno bylo úhrnem 1124 raněných.

Úhrnné ztráty rakouské armády byly asi tyto:

10.215 padlých = 36‰,
30.113 raněných = 106·2‰.

Po válce zůstalo 9675 invalidů. Mnoho vojáků zemřelo tyfem a cholerou; ty však postihly Prusy více než vojsko rakouské. V pruské armádě udávají se tyto ztráty: 2553 padlých (9·1‰) a 13.731 raněných (49‰). Rozdíly mezi ztrátami rakouskými a pruskými jsou velice nápadné; příčinou byla jednak modernější výzbroj Prusů — jehlovka, a jistě i nemoderní útočení v masách, tehdy v Rakousku tak oblíbené.

MUDr. Fr. Tichý, Lysá n. L.

Z NAŠICH REVUÍ.

Zprávy o letectví. (Ve výtahu.)

Květen 1923.

Škpt. Kopecký: **„Letectví v sovětském Rusku.“** Ruské letectví jest úplně v rukou německých; Německo dováží do Ruska potřebné součástky, zřizuje a řídí letecké továrny a může podle vojenské smlouvy ze dne 3. dubna 1922 disponovati velkým počtem leteckých jednotek, bude-li potřeba. Německo, jež podle versaillského míru nesmí zřizovati doma stálé letecké armády, našlo prostředek, jak si ji připravovati mimo hranice. Organisace ruského letectví je úplně evropská. Trockému pracují po boku němečtí instruktoři ve školách a štábech. Ruské letectví dělí se na pozemní, námořní a balonové a je sloučeno v hlavním vzduchoplaveckém úřadě (Glavozduflot), pojímající v sobě inspekční orgány, komisi a oddíl pro nauku technickou, oddíl politický a hlavní štáb. Tomuto podřízena jsou velitelství leteckých sil.

Jednotkou letectva jest sekce (5 letadel), dvě sekce tvoří oddělení, tři oddělení eskadrilu, dvě eskadrily eskadru (60 letadel a 8 letadel záložních). Nynější stav jest 7 eskader. V roce 1924 má býti vystavěno 10.000 letadel. Letadla jsou nejrůznějších typů a doplňují se po většině z ciziny. Z 25 továren, které byly v roce 1917 v činnosti, pracuje pouze sedm. Letecké školství tvoří: vzduchoplavecká akademie v Moskvě o 4 ročnících, vysoká

škola pro vojenské piloty v Moskvě, vysoká škola pro vzduchoplavbu, škola pro pozorovatele v Petrohradě a různé jiné školy.

Škpt. dr. inž. Bucháček podává ve článku: **„Stavba vojenského vzduchoplaveckého ústavu v Praze“,** nástin projektované výstavby a její ideový plán.

Červen 1923:

R. Šťastný: **„Letectví v Italii a jeho opětná reorganisace.“** Italie, uznávajíc důležitost neustálého zdokonalování a zabezpečování letectva, provedla opětnou reorganisaci letectva. Dosavadní generální ředitelství vojenské a generální ředitelství civilního letectva byla změněna ve vrchní velitelství letectva (gen. Moiso) a vrchní ředitelství letectva (G. U. Mercanti). Prvé pečuje o výkonné letectví, druhé o konstrukci letadel. Oba odbory podléhají vrchnímu komisariátu letectví, v jehož čele stojí Mussolini. Mimo to nově zřízeno ženijní letecké ředitelství, jež se skládá z oddílu výrobního a konstrukčního.

Červenec 1923.

R. Šťastný: **„Letectví v Německu.“** Poukazuje na snahy Německa obejíti různé články versaillské smlouvy a na to, jak si zajišťuje monopol vzdušné dopravy v Rusku, jak zakládá dílny v Italii, ve Španělsku, Holandsku, v Anglii, ba i v Americe a jak ovládá maďarské a rakouské letecké společnosti. Německo nabývá určité převahy jak ve stavbě nových typů letadel, tak i svými vědeckými pracemi v laboratořích. Létání bezmotorové, vynálezy různých smrticích pum, otravné plyny, nový druh zapalovadel, která se vznítí vlhkem, a jiné vynálezy svědčí plně o tom, že Němci nezahálejí.

R. Šťastný: **„Letectví v Polsku.“** Snahy o rozvoj letectví pozorovati možno v Polsku již od převratu; od března 1922 věnuje se jim na popud ministra Eberhardta péče dvojnásobná. Na poradě v březnu 1922 byly formulovány tyto návrhy: 1. utvořiti letecký syndikát, jehož úkolem by bylo hájiti zájmy a rozvoj leteckého průmyslu a upevniti tak soběstačnost Polska na poli leteckém; 2. založiti vysokou školu leteckou. Státní rozpočet pro vojenské letectví činil v roce 1922 3·2% celého vojenského rozpočtu. Polsko mělo po převratu daleko lepší podmínky k rozvoji letectví nežli ČSR. Mnoho Poláků sloužilo jako piloti v zahraničních státech, a z bývalého Rakousko-Uherska, Německa a Ruska zůstal jim velice cenný letecký materiál a vybudovaná letiště; snad hospodářské popřevratové nesnáze byly toho příčinou, že polské letectví nedospělo ještě k žádoucí výši.

—xy—

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Srpen 1923.

Lt. Col. Cour: **Emploi tactique des armes automatiques d'infanterie dans le combat offensif.** Taktické užití automatických zbraní pěchoty v boji ofensivním. Účelem studie jest sblížiti ideje a metódy dnes přijaté ve Francii a v cizině. Autor rozdělil článek na čtyři kapitoly. 1. Základní zásady palby při postupu ofensivním. 2. Zásady aplikované zbraní lehkých a těžkých. 3. Taktické užití automatických zbraní lehkých. 4. Taktické užití automatických zbraní těžkých; střelba přímá a nepřímá.

Cmdt. Charbonneau: **Une manoeuvre d'aile pendant la guerre 1914 à 1918.** Boční manévr za světové války. Operace prvního koloniálního sboru za jarní ofensivy 1917.

Cmdt. Pamard: **Introduction à l'étude de l'histoire.** Úvod do studia historického. Taktika a organisace armády. Armáda v XVIII. stol. Armády za první republiky. Války za prvního císařství. Zásada ekonomie sil. Od r. 1815 do r. 1870. Od r. 1870 do r. 1920.

Cpt. Kuntz: **Stratégie et opérations alliées dans le Nord.** Strategie a spojenecké operace na severní frontě francouzské r. 1914. (Dokončení.)

La Revue d'Infanterie.

Září 1923.

Cpt. Morel: **L'Infanterie et les enseignements de l'Histoire.** Pěchota a poučení historická. Pěchota ve svých historických vztazích s životem lidu, s duchem národů a morálkou armády.

Lt. Col. Jèze: **Le Problème des Liaisons et Transmissions.** Problém spojení a donášení zpráv. Spojení pozemní mezi pěchotou a dělostřelectvem za boje. Telefon, optika, signály, radio-

telegrafie, běžci, psi. Spojení mezi pěchotou a dělostřelectvem doprovodným. Spojení za defensivy.

Lt. Col. Langlois: **Un combat de rencontre.** Boj střetný 67. pěšího pluku od 27. do 31. března 1918.

Cmdt. Grenier: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** Nové předpisy pro německou pěchotu. Těžké kulomety. (Pokračování.)

R.: **Au sujet de la cadence des fusils-mitrailleurs.** Autor studuje v článku kulometnou pušku: praktickou rychlost střelby, přesnost, sílu palby, užitečný a mravní efekt, spotřebu střeliva a opotřebení zbraně.

Le règlement provisoire de manoeuvre d'infanterie du 1er février 1920. Zatímní předpisy pro pěchotu. Obrana terénu. (Dokončení.)

Cpt. Giraud: **Les trains des corps de troupe d'infanterie.** Sborový oboz pěšího vojska. (Pokračování.)

Lt. Col. Clément-Grandcourt: **La tactique d'après-guerre et ses applications au Levant.** Poválečná taktika a její užití v Levantě.

Říjen 1923.

Cmdt. Grasset: **L'infanterie et les enseignements de l'Histoire.** Pěchota a poučení historická. Synthetická studie o původu pěchoty, jejího vývoje a její důležitosti vzhledem k ostatním zbraním.

Lt.-col. Fromont de Bonaille: **Combat offensif d'un bataillon.** Ofensivní boj třetího praporu 67. pěšího pluku z opevněné posice u Celles-sur-Aisne ve dnech 7.—9. září 1918.

Grenier: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** (Pokračování.) Rota minometná.

Cpt. Basse: **Des unités cyclistes.** Jednotky cyklistické, jejich vývoj, úloha za světové války, dnešní organisace a budoucnost. (Pokračování.)

Cpt. Giraud: **Les trains des corps etc.** (Dokončení.) Podrobná zkouška způsobů, jež by mohly býti užity při obozu sborovém.

Travail d'application tactique. Aplikační práce taktické. Studie situace defensivní.

Lt.-col. Clément-Grandcourt: **La tactique d'après-guerre et ses applications au Levant.** Poválečná taktika a její užití v Levantě.

Cpt. Roudeix: **Le problème de la Rééducation physique dans l'armée.** Problém tělesné výchovy v armádě. Původ, vývoj, dnešní řešení a budoucnost. Důležitost vojenské, sociální a národní tělesné výchovy slabých.

Revue d'Artillerie.

Srpen 1923.

Cpt. Courbis: **Les tirs de concentration dans la défensive.** Střelba soustředěná v defensivě.

Cmdt. Fraichet: **Déformations moléculaires des métaux à la traction.** Molekulární deformace kovů při tahu. (Pokračování.)

Cmdt. Mercier: **Terrain réduit à explosions simulées.** Zkrácený terén pro simulované výbuchy. Pro střelecká cvičení ve světnici.

Cpt. Lhoste: **Le calcul de probabilité appliqué à l'artillerie.** Počet pravděpodobnosti užitý v dělostřelectvu. (Pokračování.)

Étude sur l'emploi de l'artillerie divisionnaire dans la défensive. Studie o užití divisijního dělostřelectva v defensivě.

Září 1923.

Lt.-col. Pagezy: **Pourquoi nous ne voulons pas du décigrade.** Proč nechceme desetinného rozdělení stupňů.

Étude sur l'emploi de l'artillerie divisionnaire dans la défensive. (Dokončení.) Dodatky k defensivnímu plánu 201. divise.

Lt. Riveau: **Application des procédés astronomiques à la determination des directions.** Užití astronomických způsobů při určování směrů.

Cmdt. Fraichet: **Déformations moléculaires** etc. (Pokračování.)

Revue du Génie militaire.

Srpen 1923.

Col. Albert Romieux: **Recherche géhypsographique de lois fondamentales de la déformation terrestre.** (Pokračování.) Otázka korekcí. Základní zákony deformace. (Pokračování.)

Gén. Cabaud: **Enseignement de la guerre en matière d'organisation du terrain.** Poučení z války o opevňování terénu. (Přednáška v informačním kruhu generálů a plukovníků.) Předmět. Dokumenty válečné. Předpisy z r. 1914. Předpisy z r. 1909 o válce obléhací. (Pokračování.)

Cpt. P.-J. D.: **Les exploitations de pétrole de Péchelbronn.** Čerpání petroleje v P. studnami a galeriemi. Rafinerie. Úvahy statistické a finanční.

Září 1923.

Col. Albert Romieux: **Recherche géhypsographique etc.** (Pokračování.) Obal schopný deformace. (Pokračování.)

Gén. Cabaud: **Enseignement de la guerre etc.** (Pokračování.) Dnešní apli-

kační způsoby některých principů. Plán palební. Postavení předních stráží. Boční palba. Rozhled. Čára spojitá. Stupňovité rozdělení sil. Překážky. Podkopy. Principy nové. Ochrana proti letectvu a plynům. Závěr.

Revue Militaire Française.

Září 1923.

Général Niessel: **Manoeuvres d'aviation.** Letecké manévry byly provedeny v měsících dubnu, květnu a červnu 1923 mezi 3. a 31. leteckým plukem péčí 9. armádního sboru. Jedenáct jich bylo provedeno úplně za příznivých podmínek; některé odpadly vůbec a několik jich bylo provedeno jen částečně pro nepříznivé počasí. Námět byl jednoduchý: střetnutí a boj mezi letectvem pozorovacím a stihacím.

Cmdt. Grenier: **Au G. Q. G. allemand pendant la guerre.** V hlavním stanu německém za války. Vylíčeny zde události a portréty podle knihy plukovníka Bauera: Der grosse Krieg in Feld und Heimat.

Colonel Viotte: **La Manoeuvre de Castiglione** (29. VII. — 6. VIII. 1796). Vylíčení Napoleonova manévru u Castiglione, kde byl Bonaparte se svou malou armádou ve skutečně kritické situaci.

Cmdt. R. Prioux: **Trois opérations de la cavalerie britannique.** Tři operace britského jezdectva: u Cambrai v listopadu 1917, u Amiensu dne 8. srpna 1918, u Le Cateau v říjnu 1918.

Lt.-col. Oehmichen: **L'engagement de la coalition en Orient (1914—1916.)** (Dokončení.) Armády východní se rozpoutaly. Závěr.

Cmdt. Grasset: **Une bataille de rencontre.** Střetnutí dne 22. srpna 1914. (Pokračování.)

Říjen 1923.

Cmdt. Grasset: **Une bataille de rencontre.** (Pokračování.) Bitva střetná dne 22. srpna 1914. Zahájení boje jádra předvoje a celé čtrnácté brigády.

Lt. C. M. Goussot: **La photographie aérienne.** Úkoly letecké fotografie. Průzkum. Topografie. Fotografie kolmá a šikmá. Stereoskopie vzduchová. (Pokračování).

Cmdt. Mabille: **La lutte contre les services de renseignements ennemis.** Boj proti nepřátelské službě zpravodajské. Prostředky preventivní. Protišpionáž. Diskretnost. Zastírání. Operace zvláštní. Falešné zprávy. Ofensivy mravní. Závěr.

Cmdt. Pigeaud: **Étude sur la Sûreté et le Combat.** Studie o ostraze a boji. Ostraha na pochodu a při ubytování. Dotyk. Zvlášť lehké tanky. Tanky útočné. Tanky průrazné. Pronásledování.

Cpt. Rinieri: **D'Orkhan et Ghâzi à Mustapha Kemal Pacha.** Dějinný přehled Turecka od r. 1357 do r. 1922.

Cmdt. Poidevin: **L'offensive turque de 1922.** Turecká ofensiva z roku 1922 (od 26. srpna do poloviny září). Postavení národních vojsk na frontě východní. Příprava a předehra. Útok. Pronásledování. Pochod armád k úžinám. Situace dne 20. září. Rozhodnutí turecké. Vyjednávání. Situace dne 2. října. Konference v Mudanii (3.—11. října).

Revue des troupes coloniales.

Červenec—srpen 1923.

Gén. Noguès: **L'action allemande en Indo-Chine.** Německé akce v Indočíně r. 1918—1919.

Charbonneau: **La défense de Reims en 1918.** Obrana Remeše r. 1918 prvním armádním sborem koloniálním.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. 12.—15. (15. srpen — 1. říjen 1923.)

Pierre Bruneau: **Les Matières Premières.** Suroviny. Uhlí, koks. Krajiny výroby. Technické znalosti uhlí a jeho derivátů. Jakou úlohu měly minerální hořlaviny za světové války.

René Sauliol: **La guerre de Sécession.** Válka osvobozovací. O prospěchu jejího studia. Její charakteristické vlastnosti. Americká demokracie za války. Jeviště operační.

Le système fiscal français. Francouzská fiskální soustava. Vývoj od doby revoluce. (Pokračování.)

La Revue Maritime.

Srpen 1923.

Grasset: **L'amiral de Bon.** Pohrobní vzpomínka.

Biorklund: **Abraham Duquesne dans la Baltique.** Historická a psychologická studie o námořním válečníku z doby 1644—1647, kdy sloužil Švédsku a účastnil se mnohých námořních operací.

Cochin: **L'évolution du matériel naval et l'avenir du sous-marin.** Vývoj námořního materiálu a budoucnost ponorek. Válečná doktrina před r. 1914. Spojení. Plán Napoleonův a ponorky. Program námořní. Budoucnost ponorek. Problém doplňování námořníků.

Thierry d'Argenlieu: **Le règlement d'État-Major.** Předpisy pro generální štáb.

D'Halewyn: **Généralisation des enseignements de la bataille de Cannes.** Všeobecná poučení z bitvy u Cannes. (Dokončení.) Záloha a massa manévrovací atd.

Září 1923.

Darriens: **Le programme naval.** Námořní program. Personál.

Mouget: **L'enseignement principal à l'école de guerre navale.** Základní vyučování ve škole námořní.

Tramond: **L'autre guerre vue d'une préfecture maritime.** Válka zřená pohledem námořní prefektury.

Delage: **Les origines de l'aéronautique navale anglaise.** Počátky námořní anglické aeronautiky.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Září 1923.

Les Opérations de l'Armée belge. Operace belgické armády za světové války. Den 4. října 1914. (Pokračování.)

Mjr. Barthélemi: **Guerre de Sécession d'Amérique.** Osvobozovací válka americká (1861—1865). Principy a methody války. Příprava. Politika. Vedení operací. Blokáda námořní. Stabilisace. Zdroje. Pěchota. Taktika. Dělostřelectvo. Služby. Bojiště. Plány válečné. (Pokračování.)

Mjr. Jobé: **Le principe de la bataille.** Zásada bitvy. Bitva na Marně. (Pokračování.)

Col. Grade: **Comment maintenir le matériel de l'armée à hauteur des progrès de la science?** Kterak udržeti materiál armádní na výši vědeckého pokroku?

Cpt.-cmdt. Liévin: **Les chars de combat.** Bojové vozy. Spojení tanků s pěchotou v boji. Četa vozů při obsazení cíle. Četa vozů při pronásledování.

Règlement d'infanterie britannique 1922. Výcvik. Organisace pěchoty. Zásady výcviku. Duch bojový. Disciplina. Duch tělesa. Útvary bojové. Signály. Disciplina na pochodu. Služba polní.

Říjen 1923.

Les Opérations de l'Armée belge. Operace belgické armády za světové války. Den 4. října. (Pokračování.)

Col. Nuyten: **Ce fut-il une erreur de replier l'armée belge sur Anvers au mois d'août 1914?** Bylo chyba ustoupiti s belgickou armádou do Antverp v měsíci srpnu 1914?

Mjr. Barthélemi: **Guerre de Sécession d'Amérique.** Osvobozovací válka americká (1861—1865). Principy a methody války.

Mjr. Jobé: **Le principe de la bataille.** Zásada bitvy. Útěk k moři.

Cpt.-cmdt. Liévin: **Les chars de combat.** Bojová vozba. Zvláštní případ užití bojových vozů v předvoji. Zvláštnosti vztahující se k zteči opevněné posice.

Cpt.-cmdt. Paquot: **Emploi tactique de l'infanterie.** Taktické užití pěchoty. Boj v massách a soustředěná palba.

Cpt. de Block: **Les principes d'hygiène militaire du Prince de Ligne.** Zásady vojenského zdravotnictví knížete de Ligne. O lékařství, nemocnicích, ubytování, oděvu.

Revue de France.

Číslo z 1. července a z 1. září 1923.

Lt.-col. Revol: **Que nous apprit la guerre?** Čemu nás naučila válka? Jest to stručná syntésa poučení, jež nám poskytla válka. Říci, praví Revol, že světová válka byla válkou materiálu a tím se lišila od předcházejících, znamená neuznati obvyklé podmínky lidského zápasu a zapomenouti, že se vždy snažíme zabíjeti z dálky co největší, vydávajíce se v nebezpečí co nejmenší. Materiál užitý od r. 1914 do r. 1918 došel neslýchaného zdokonalení, čímž se změnila tvářnost bitvy, ale nic se nezměnilo v podstatě zásad, na nichž spočívá umění vojenské. V dalším článku dokazuje, že jakkoli je materiálu, ať mnoho nebo málo, dobrého či špatného, nemá významu, není-li uveden v činnost. Tvrditi, že vzrůstající materiál nakonec učiní nemožnou každou lidskou oběť, má příchuť volebního provolání. Převaha početních stavů jest jedním z faktorů vedoucích k vítězství. Proto může býti omezena jen nedostatkem mužského pohlaví nebo nedostatkem zbraní. Světová válka uvedla v činnost kolosální stavy — jednoho vojáka na pět obyvatel. Napoleon měl r. 1813 jednoho vojáka na 25 obyvatel. Abychom obdrželi nezbytné početní stavy, jest třeba je posíliti důkladnými elementy stálými, podporovanými záložníky.

Revue de Paris.

Č. z 1. a 15. srpna 1923.

Col. Loir: **Une opération de cavalerie au cours de la bataille de Varsovie en août 1920.** Operace jezdecká za bitvy u Varšavy v srpnu 1920. Jest to zajímavá episoda z války ruskopolské, kdy plukovník Loir byl přidělen jako technický rádce polské jezdecké brigádě. Odehrála se dne 15. srpna,

kdy plukovník Loir pronikl se svými polskými jezdci asi 30 kilometrů do nepřátelských řad. Autor vzpomíná zde slov Napoleonových, jež psal r. 1806 Muratovi: „Jsem v Polsku; v této zemi válčí se jezdectvem."

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

„Československá revoluce." Iniciativou a péčí Čsl. obce legionářské byl pořádán spolu s několika našimi předními národními korporacemi, Sokolem, Dělnickou akademií, Svazem děl. těl. jednot, Svazem nár. osvobození, Svazem osvětovým, Ústřední školou dělnickou a Volnou myšlenkou na Slovanském ostrově v Praze v době od 12. března do 26. dubna t. r. cyklus přednášek o našem osvobozenském hnutí, nazvaný „Československá revoluce". Všechny přednášky, počtem 13, jsou vydávány též knižně nakladatelstvím „Památníku odboje", některé z nich v nové úpravě, místy doplněné a rozšířené. Jsou to: Sv. 1. Dr. Eduard Beneš: „Smysl československé revoluce" (str. 75); sv. 2. Frant. Tomášek: „Vývojové předpoklady československé revoluce" (str. 41); sv. 3. Dr. Lev Sychrava: „Československé revoluční hnutí na evropském západě" (str. 61); sv. 4. Jan Bořil: „Revoluční hnutí v Italii" (str. 48); sv. 5. Vojta Beneš: „Revoluční hnutí v severní Americe" (str. 97); sv. 6. Dr. Jos. Kudela: „Přehled vývoje čsl. revolučního hnutí na Rusi do odchodu čsl. armádního sboru z Ukrajiny" (str. 98); sv. 7. Dr. Jos. Patejdl: „Sibiřská anabase" (str. 61); sv. 8. Dr. R. Raše: „Evakuace" (str. 26); sv. 9. A. Štefánek: „Slovensko pred prevratom a počas prevratu" (str. 55); sv. 10. Dr. Iv. Markovič: „Slováci v zahraničnej revolúcii" (str. 102); sv. 11. Dr. Jar. Werstadt: „Revoluční hnutí doma" (v tisku); sv. 12. Dr. Eduard Beneš: „Diplomatický zápas o československou samostatnost (v tisku) a sv. 13. Václav Klofáč: „Odkaz naší revoluce" (str. 37).

Účel tohoto cyklu byl hlavně informační. Naše veřejnost, desorientována několika tendenčními legionářskými publikacemi a nově vypuklými spory některých pracovníků v zahraničním odboji, měla obdržeti ve 13 přednáškách, od osob k tomu zajisté nejpovolanějších, řádný a spolehlivý „obraz jak historických fakt revolučního hnutí, tak jeho myšlenkovou náplň a jeho celý smysl." (Leg. Směr, r. IV., č. 11 z 15. března 1923.) Větší důraz byl položen pořadateli i přednášejícími na druhou polovinu programu, takže po této stránce nabyl cyklus pro budoucí historiky značné ceny dokumentární. Vůdcové osvobozenského hnutí za hranicemi i doma shrnuli a vytkli zajisté ve svých přednáškách všechno to hlavní a podstatné, co tvořilo jádro ideového obsahu revoluce jako celku i jejích podřízených částí a složek. Z přednášek tohoto druhu jest ovšem nejvýznamnější úvodní, programová přednáška ministra Eduarda Beneše.

Pokud se však týče onoho „obrazu historických fakt revoluce", nelze pokládati všechny přednášky sem spadající za šťastné a zdařilé. Vedle skutečně hodnotných a dobře zpracovaných, jež jsou již jakýmsi souhrnem skutečných vědomostí, získaných pilným studiem, jsou některé jen letmo, ba velmi povrchně načrtnuté, bez hlubšího vniknutí v pravý dějinný obsah a často bez příslušného zřetele k legionářské literatuře dosud vyšlé. Nejpatrněji jeví se nám tento rozdíl v přednáškách, týkajících se dějin našeho odboje na Rusi. Kdežto první fáse tohoto odboje jest vylíčena drem J. Kudelou velmi zdařile, jest pokračování její od dra J. Patejdla značně slabší, ať běží o správnost chronologie nebo o pragmatické vylíčení událostí neb o jejich výklad. A jest to, bohužel, právě období po stránce politické i vojenské pro nás historicky důležitější a cennější!

Těmito třináct přednáškami není ovšem bohatství dějinného života revoluční doby vyčerpáno. Tak pořadatelům vypadla na příklad celá složka naší revoluční spolupráce s Jihoslovany, po případě s jinými utlačovanými národy Rakousko-Uherska. Ostatně samo speciální téma ministra dra Markoviče o účasti Slováků v zahraničním odboji jen naznačuje, s kolika hledisk dalo by se ještě naše osvobozenské hnutí zpracovávati, aby jeho obraz byl co nejúplnější. Doufejme, že cyklus přednášek dosud vydaných bude v tomto směru mocnou pobídkou a vzpruhou pro práce další! Dr. F. Šteidler.

Lev Sychrava a Jar. Werstadt: **Československý odboj.** („Knihy pro každého“ sv. 5.) Str. 200. V Praze 1923. Nákladem Státního nakladatelství.

Dva spisovatelé, oba známí pracovníci v našem osvobozenském hnutí za války, jeden jako aktivní politik za hranicemi, druhý jako člen pražské „Maffie“, podjali se nesnadného úkolu, aby vytvořili společnou prací, podle výsledků dosavadního badání, prvý synthetický obraz naší revoluční akce, pojaté jako celek, s jednotného hlediska historického. Po prvé byla touto prací, aspoň v hrubých rysech historického přehledu, vyzdvihnuta úzká spojitost obou revolučních složek, zahraniční i domácí, jež obě navzájem se doplňovaly a většinou nepřímo, někdy však i přímo spolupracovaly. Zahraniční akci bylo věnováno sice po zásluze více místa v knize, ale ani tak, zdá se mi, nebylo docíleno správného poměru mezi oběma složkami. Je-li celý odboj za hranicemi vylíčen opravdu jen v nejhrubším přehledu a většinou vynechávány vše, co nemělo přímého vlivu na mezinárodní kurs našeho hnutí, setkáváme se při líčení odboje domácího i s mnoha detaily, které jsou sice zajímavé a historicky cenné, které však, při malém poměrně rozměru knihy, neúměrně kontrastují s pouhým přehledem událostí zahraničních. Zejména ruská akce jest na újmu celkového obrazu silně zkrácena!

Výsledky dosavadního historického studia našeho odboje nejsou ovšem ještě takového rázu, aby se jich mohlo všude a bezpečně použíti k synthesi, jež by vyjadřovala skutečnou plnost dějinného života revoluční doby. Autoři usnadnili si proto svou práci tím, že věnovali hlavní pozornost vývoji naší revoluční politiky, činnosti politických vůdců, všímajíce si ostatních revolučních činitelů jen podřadně, pokud totiž to bylo nutně zapotřebí k vysvětlení této politiky a k doplnění celkového obrazu. Tím si vysvětlíme, že vojenská stránka odboje jest více méně všude zatlačena do pozadí a že válečné dějiny naší revoluce jsou v této práci jen velmi stručně zaregistrovány. Platí to nejenom o akci zahraniční (u ruských legií to přirozeně zase nejvíce schází!), ale i o domácí. Proto také poslední dny Rakouska r. 1918 jsou tu pojaty poměrně úzce. Mezi událostmi tohoto roku neměla scházeti aspoň zmínka o účasti českých pluků na rozkladu piavské fronty, nebo o vzpouře našich vojáků v Rumburku, na Adrii a jinde.

Oba autoři položili svou prací vlastně jen základ k synthetickému zpracování dějin našeho odboje, a to základ dobrý, seriosně a při tom populárně psaný, jenž přinese hojně poučení širším vrstvám čtenářů a vyhoví též, myslím, na dlouhou dobu potřebě rychlé orientace historické. Dr. F. Šteidler.

Vojenský-zeměpisný ústav vydal třetí výroční zprávu, podávající přehled jeho činnosti za r. 1922.

Astronomicko-geodetický odbor vydal dvě samostatné publikace: „Přesná nivelace území Velké Prahy s okolím“ a „Prozatímní výsledky prací nivelačních na Slovensku v roce 1921 a 1922.“ Na Slovensku pracovala od druhé polovice dubna do počátku listopadu čtyři nivelační oddělení, jež zrekognoskovala 509 km tratí, postavila 784 značek a změřila asi 1800 km. Triangulace provedena na Moravě, u Milovic a Semil. Topografický odbor pokračoval ve vyměřování Velké Prahy (severozáp. obvod, zaměřeno 62·42 km² a určeno 67.712 bodů), zrevidoval speciální mapy v severovýchod. Čechách (2840 km²) a reambuloval původní plány 1:25.000 podél hranice čsl.-rakouské (1059 km²), u Blanska na Moravě (58 km²) a u Znojma (163 km²). Při reambulaci a revisi bylo použito leteckých snímků jako pomůcky k předběžné opravě. Fotografické oddělení tohoto odboru provedlo měření Vltavy.

Kartografický odbor poukazuje na docílený pokrok při gener. mapě, jevící se na 5 listech, které byly opatřeny šrafovaným znázorněním terénu. Při veškerých nových kresbách bylo již lze zvýšenou měrou použíti výsledků mapovacích prací topografického odboru, dat vlastního evidenčního oddělení a údajů vojenských, státních a soukromých úřadů a jednotlivců. Největší nesnáze a potíže rychlému vydávání map působí neustálená nomenklatura osídlených míst, vodstva, horstva a rozloh. Zčeštění pohraničních map vyžadovalo také nového pojmenování listů.

Odbor pracuje na těchto mapách: „Plán cvičiště u Milovic 1:25.000“ podle mapování z r. 1921; dále na speciální, generální a pochodové mapě, na „Přehledné mapě střední Evropy 1:750.000“ (9 listů), na „Mezinárodní mapě světové 1:1,000.000“ (2 listy) a na „Mezinárodní letecké mapě“.

Reprodukční odbor pořídil množství různých výtisků (pro vlastní potřeby: 78.732, pro sklad a výdej map: 172.877; pro MNO.: 8765, pro voj. úřady atd.: 58.925, pro civilní úřady 158.344, pro jiné objednavatele: 107.289).

Zprávu zakončují články plukovníka Hlídka „Tachymetrické měření Velké Prahy“ a „Stereofotogrametrické práce Vojenského zeměpisného ústavu“ a št. kap. Beneše „Prozatímní výsledky prací nivelisačních, prováděných na Slovensku v letech 1921 a 1922“. —xy—

Cizí literatura vojenská.

a) německá.

Djemal Pascha Ahmed: **„Erinnerungen eines türkischen Staatsmannes".** München, Drei-Masken Verlag. 1922, 8°, str. 391, mapa. Cena neudána.

Bývalý generální guvernér v Bagdadu, potom turecký ministr války a vrchní velitel 4. turecké armády, uveřejňuje tu své životní vzpomínky, jako „dokument d'humain" zvláštního kouzla a hrdinství. Počíná svým jmenováním vojenským guvernérem v Cahřihradě v roce 1913; zjedná v rozbouřeném městském ovzduší svojí rázností velmi brzo pořádek a klid; v těchto dobách je zřejmá německá diplomatická krátkozrakost a anglicko-francouzské intriky. Německo radí Turecku, aby přiklonilo se finančně k Francii; Djemal svoluje, aby reorganisace četnictva svěřena byla Francouzům (maršál Liman von Sanders), reorganisace námořního loďstva Angličanům. Autor zdůrazňuje, že Angličané učinili své povinnosti při této reorganisační práci úplně zadost až do vypuknutí války a označuje, že zprávy německé vlády o sabotáži tureckého loďstva jsou vylhané. Zajímavé a dosud neznámé jsou zprávy, jež autor podává o poměru Turecka k Německu. Turecko klonilo se k Dohodě, jelikož zazlívalo Německu, že nezakročilo proti annexi Bosny a Hercegoviny a proti italské akci v Tripolisu; když však dověděla se turecká vláda o úmluvě Dohody o rozdělení turecké říše, ujednán byl 2. srpna 1914 s Německem spolek, který však měl býti zamlčen po tak dlouho, dokud armáda nebude úplně mobilisována. Djemal vykládá poněkud emfaticky své názory, pravě, že „tout est perdu hors l'honneur".

Jako nejvyšší vojevůdce proti Egyptu měl autor nejprve za úkol, organisovati celé široké a pusté západní Polí. Jeho organisační tříletá práce v tomto směru nesouhlasí se známou tureckou lethargií; jeho činnost byla skutečně podivuhodná. Kromě toho podařilo se mu utlumiti povstání arabské. Djemal uchýlil se po zhroucení turecké armády do Mnichova, odkud navázal styky s Trockim a Leninem, jichž pomocí dostal se po mnoha romantických dobrodružstvích do Afganistanu, stal se tam poradcem emirovým a zamýšlel přivoditi všeobecné povstání Dálného Východu proti Angličanům. Byl počátkem 1923 zavražděn. —xy—

Hermann Voges: **„Die Schlacht bei Lutter am Barenberge am 27. August 1626".** Leipzig. Verlag S. Hirzel 1922, 8°, str. 125, 1 mapa. Cena 90 M. Kritická studie jedné z rozhodujících bitev 30leté války, která zhroutila dalekosáhlé plány dánského krále Kristiana I. a zjednala katolické lize za velení Tillyho převahu v severozápadním Německu, jak se i podnes jeví. Autor podrobil všechny prameny přísné vědecké kritice, poukázal na nesprávné dřívější nazírání a načrtl bývalý obraz tehdejšího bojiště. Obsáhlá monografie je vzácným příspěvkem k dějinám 30leté války. —xy—

Hermann von Giehrl: **Tannenberg.** Berlin 1923, Mittler et Sohn, 8° str. VIII. + 94. — 7 příloh. Cena: zákl. číslo 8.

Tannenberg je první bitva po Cannae, kde byl zničen podle zásad Clausevitzových protivník silnější početně. Byla vybojována za nejhorších strategických podmínek. Hindenburg, ujav se velitelství, měl čeliti dvěma nepřátelským armádám a mohl použíti jen vojsk kvalitativně horších. Studie popisuje zevrubně celý šestidenní boj (26.—31. srpna) podle vlastní zkušenosti a podle úředních a jiných pramenů. Připojené rozčlenění německé 8. armády (dnem 26. srpna 1914, 1. den bitvy) a sedm dobrých náčrtů, jasný, jadrný sloh, vhodné a přehledné uspořádání řadí tuto publikaci k nejlepším pramenům o počátečných operacích německých vojsk proti Rusku.

Hptm. Dörffer W.: **„Technische Mitteilungen über Kampfwagen und Strassenpanzerkraftwagen.** Seš. I. Berlin 1922. Eisenschmidt-Verlag. 8° str. 64, 55 vyobraz. Cena neudána.

Lt. Volckheim: **„Die deutschen Kampfwagen im Weltkriege".** — 2. Beiheft zum Militär-Wochenblatt Jhg. 107, Berlin 1923. Mittler et Sohn. 8° str. 44, 3 vyobrazení, 1 náčrt. Cena neudána.

První publikace popisuje typy tanků německých, francouzských a anglických a podává zevrubný přehled obrněných (pancířových) aut v různých státech. Velké množství dobrých nákresů a vyobrazení, přehledný, obsažný text doporučují tuto publikaci každému důstojníkovi k studiu.

Autor druhého díla líčí historický vývoj vozby v německé armádě a nastiňuje obraz ideálního budoucího tanku.

Mjr. Hausser: **„Das schwere Maschinengewehr.** Seine schiesstechnische und taktische Verwendung auf Grund der Erfahrungen des Weltkrieges. — 3. Beiheft zum Militär. — Wochenblat Jhg. 107. Berlin 1923. —

Mittler et Sohn. 8° str. 47. — Cena neudána.

Nepřímá palba těžkým kulometem, jeho taktické upotřebení za útoku, za obrany a za ústupu. Metoda střeleckého výcviku. —xy—

b) Revues německé.

Taschenbuch der Luftflotten, III. Jhg. 1923. Herausgegeben von Diplom-Ingenieur Werner v. Langsdorff, Leut. a. D., Mnichov, Lehmannsverlag. 8°, str. 278, 442 obrazů, náčrtů a skiz.

Po osmi letech vydává autor 3. ročník své příručky, která podává obraz nynějšího letectva všech států. Popisuje a vyobrazuje nejen letadla, jež vystavěna jsou po roce 1918, nýbrž i nejvýznačnější typy letadel ve světové válce užívaných. Bezmotorovým letadlům a padákům věnována značná část knihy. Vývoj letectva od počátku až do nynější doby podává zvláštní kapitola, stručně sic, ale výstižně. Publikace je znamenitou praktickou příručkou pro letce. —xy—

BIBLIOGRAFIE č. II.

(Pokračování.)

Mangin, gén.: **Des hommes et des faits.** Paris 1923. (Plon.) Upozorňujeme!

Mazenod, cpt.: **Dans les champs de Meuse (1914).** Vol. I. Paris 1922. (Plon.) 7.— Fr.

Mémoires du prince Louis Windischgraetz. Paris 1923. (Payot.) 12.— Fr.

Millerand Alexandre: **Le retour de la l'Alsace-Lorraine à la France.** Paris 1923. (Fasquelle.)

Millet A. H. médicin-mjr.: **A travers la Serbie libérée.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 4.— Fr.

Moltke: **Erinnerungen, Briefe, Dokumente.** Stuttgart 1922. (Verlag „Der kommende Tag".)

Morel-Journel: **Journal d'un officier de la 64e D. I. et de l'armée française d'Italie (1914—18).** Paris 1923.

Nabholz Hans: **Die Schweiz unter Fremdenherrschaft 1798—1813.** (Schweizer Kriegsgeschichte, Heft 8.) Bern 1923.

Naylor William: **The Marne miracle.** Washington (Infantry Association) 1923. 1.50 sh.

Nicot Alphonse: **La grande guerre (1914—15).** Paris 1923.

Normand, col.: **Défense de Liége, Namur et Anvers en 1914.** Paris 1923. (Fournier.)

Oelhafen: **Der Feldzug in Südwest 1914/15.** Berlin 1923. (Safari-Verlag.)

Palat Pierre, gén.: **La grande guerre sur le front occidental. Tome IX. Les offensives de 1915.** Paris 1923. 25.— Fr.

Paléologue Maurice: **La Russie des Tsars pendant la grande guerre.** Tome I/III. Paris 1922. (Plon.)

Peirier: **La bataille de Verdun.** Paris 1922. (Chiron.) 15.— Fr.

Percin, gén.: **Le massacre de notre infanterie en 1914—18.** Paris 1922. (Michel.) 6.75 Fr.

Pherson Mac W. G.: **History of the great war based of official documents.** Vol. I. London 1922. 22 sh.

Pilant Paul: **La rôle du général Galliéni.** (Août—sept. 1914.) Paris 1923. 4.50 Fr.

Reconly: **La Ruhr.** Paris 1923. (Flammarion.)

Renauld Ernest: **Histoire de la guerre 1914—18.** Tome I/II. Paris 1923. 14.— Fr.

Repington, lieut.-col.: **La première guerre mondiale.** Paris 1923. (Payot.)

Revol, lieut.-col.: **La vice des coalitions.** (Etudes sur le Haut commandement en Crimée 1854—55.) Paris 1923. (Berger.) 5.— Fr.

Revol, lieut.-col.: **Que nous apprit la guerre?** Revue de France 1922. (Sept.)

Roz F.: **Amérique nouvelle.** Paris 1923. (Flammarion.) 7.50 Fr. (Zde o mobilisaci, přepravě vojska atd. za světové války.)

Von Sanders: **Cinq ans de Turquie.** Paris 1923. 11.50 Fr.

Sturzenegger V. C.: **Serbien im europäischen Kriege 1914—15.** Zürich 1923.

Sonnino Sidney: **Discorsi per la guerra.** Foligno 1922. (Amadeo Giannini.)

Satant, gén.: **La IIIe armée dans la bataille.** Souvenirs d'un chef d'état-major. Paris 1923. (La renaissance du livre.) 7.— Fr.

Schaffstein: **Geschichte des Völkerkrieges 1914—1920.** Bd. I./III. Köln a. R. (Schaffstein.)

Schäfer Ernst: **Die Völkerschlacht bei Leipzig 16.—19. Oktober 1813.** 3. Aufl. Neuhof 1923.

Schmitz Jean et Nieuwland: **L'invasion allemande dans les provinces de Namur et du Luxembourg.** 5e

partie. (Tome VI.): L'entre Sambre et Meuse. Bruxelles. 1923. (Van Oest.)

Swetschin A.: **Geschichte der Kriegskunst. III. Neueste Zeit 1814 bis 1914.** Höchster Sowjet für Kriegsgeschichte, Moskau 1923.

Strutz Georg: **Herbstschlacht in Mazedonien 1916.** Oldenburg 1923.

Téry: **En Irlande.** De la guerre d'indépendance à la guerre civile 1914—23. Paris 1923. (Flammarion.) 8.40 Fr.

Thys: **Nieuport 1914—18.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 50.— Fr.

Ursachen des Zusammenbruchs 1918. Entstehung, Durchführung und Zusammenbruch der Offensive von 1918. Berlin 1923. (Hobbing.)

Volkmann Erich: **Der grosse Krieg 1914—18.** Kurzgefasste Darstellung auf Grund der amtlichen Quellen des Reichsarchivs. Berlin 1922. (Weyrauch.)

Veyssié Rob.: **La paix par la Ruhr.** Paris 1923. (Plon.)

Wawrzkowicz dr., mjr.: **Historja wojskowości polskej.** Lwów 1923. (Szkola ofic. Wojsk.)

Weil M., com.: **Un agent inconnu de la coalition: Le général de Stamford d'apres sa correspondance inédite 1793—1806.** Paris 1923. (Payot.) 30.— Fr.

Witt—Guizot, lieut.-col.: **Les grandes étapes de la victoire 1914—18.** Paris 1923. (Berger.) 10.— Fr.

Woodrow Wilson: **Memoiren und Dokumente über den Vertrag von Versailles anno 1919.** Hrg. v. St. Baker, übers. v. C. Thesing. Bd. 1—2. Leipzig 1912. (List.)

Woolridge Jesse W.: **Gigants of the Marne.** Published privately by mjr. Woolridge. London 1923. Sh. 1.50.

X. X. X., général: **Plutarque n'a pas menti.** Paris 1923. (Michel.) 7.— Fr.

B. Pěchota.

Befehlstechnik bei den höheren Kommandostäben. Berlin 1923. (Offene Worte, v tisku.)

Buchdrucker, mjr.: **Gefechtsexerzieren der Infanterie in der Gruppe und im Zuge.** 2. Aufl. Berlin 1923. (Eisenschmidt.)

Copfen, mjr.: **Quelques notes à propos des transmissinos dans la marche d'approche.** (Bulletin belge No 8 1923.)

Czernawin W. S.: **O pitanii patronami a granatami v nastupatielnom boju.** (Rewolucija i wojna No 19.) 1923.

Dony: **Tirs de concentration et manoeuvre par le feu.** Bruxelles 1923. (Extrait du Bulletin belge, juin.)

L'élève soldat. (Pour tous les armes.) Paris 1923. (avauzelle.) 5 fr.

Frantzius: **Zwanzig Gruppen-Aufgaben.** Praktische Winke für Führer, Unterführer und Schützen der Infanterie. Mittler 1923.

Gefecht und Führung. II. Teil und Anhang. Berlin 1923. (Offene Worte.)

Głudin J.: **Piechotnyj boj.** (Rewolucija i wojna No 19, 1923.)

Grenier, cdt.: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** Les principes généraux. Les armes de l'infanterie (Revue de l'infanterie No. 370/1923.)

Infatry Training, vol. I./II. London 1922.

Instruction générale sur le service de l'arrière. Bruxelles 1923. (I. C. M.)

Le livre du gradé d'infanterie. 2e édit. Paris 1923. (Berger.)

Mieżeninow S.: **Stroi i poriadki piechoty.** (Rewolucija i wojna No 19, 1923.)

Militärische Aufgaben - Sammlung 1923. Berlin-Charlottenburg 1923. (Offene Worte, v tisku.)

Minkiewicz H., gen.: **Bojowe wyszkolenie piechoty.** Cz. I. Warszawa 1923 (Wojsk. Inst. Nauk.)

Oberhauser: **Der Gebirgskrieg.** (Aufgaben mit Lösungen, im Rahmen des verstärkten Infanterie-Bat. u. Reg. Berlin 1923. (Offene Worte, v tisku.)

Oriando Freri: **Quatro conferenze sulla fanteria.** Caratteristiche de la fanteria; unita tattiche etc. Modena 1922. (Tip. Moden.)

Rendulič Lothar, mjr.: **Betrachtungen zur Kampfweise und Organisation der Infanterie.** (Techn. Mit. 1923; Mai—Juni.)

Ricatte, mjr.: **Wyszkolenie piechoty.** Wykłady. Rembertów, Doświadcz. Centrum. Wyszkol. 1922.

Ruggera Camillo: **Das Infanterieregiment in Bewegung, Ruhe und Kampf.** (Techn. Mit. 1923, Mai—Juni.)

Schwarte M.: **Die militärischen Lehren des grossen Krieges.** 2. Aufl. gänzlich umgearbeitet. Berlin 1923. (Mittler.)

C. Dělostřelectvo.

Aide-mémoire d'artillerie. Centre d'études d'artillerie. Paris 1923. Lavauzelle.) 4·60 Fr.

Alvin André: **Les canons de la Victoire.** (5e ed. du Manuel d'artillerie lourde.. Préface de M. le maréchal Joffre.) Paris 1923. (Lavauzelle.) 20 Fr.

Apfel, chef d'escadron: **Le service de renseignement de l'artillerie.** Litho-

graphie de l'école militaire du génie 1923.

Arois Pio: **Formationi, impiego e addestrymento della batterie sommegiate; servizio del canone da 75/13 e da 65 montagna.** Bergamo 1923. (Mazzoleni.)

Artillery Light, Medium and Heavy. Instructions for practice, issned with Army Orders for February 1923. Price 3.2 s.

Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. Heft 7 c. Die Exerzierschule 1. Allgemeines 2. Das Einzelgeschütz. Berlin 1923.

Becke A. F., mjr.: **British heavy and siege batteries in France, August—November 1914.** (Royal Artillery 1923 (July.)

Les Berthes ont existé. L'illustration č. 428 ze dne 5. V. 1923.

Branchard: **D'artillerie lourde à grande puissance.** Epinal 1922. (Tricotel.)

Cambuzat Edmond, col.: **Gibernes d'artilleur.** Vol. I./II. (La manoeuvre par le feu. Le matériel. Le feu et les feux. La cavalerie et les feux etc.) Paris 1923. (Berger.) 24.— Fr.

Campana J.: **Les progrès de l'artillerie.** La vie, la puissance et la mobilité des canons. L'organisation pendant la guerre 1914—18. Paris 1923. (Lavauzelle.)

Dezmazières: **Balistique interieure et poudres.** Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz. Juni 1922.

Evans W., brig. gen.: **German military training.** Royal Artillery 1923. (May.)

Gilbert: **Der Artillerist.** Ein Handbuch für den Unterofficieranwärter und Unterofficier der Artillerie. Berlin 1923. Verlag „Offene Worte". (V tisku.)

Fahrvorschrift. Berlin 1923. (Mittler.)

Foest: **Munitionskolonnen und Trains im Weltkriege.** (Kriegserfahrungen.) Berlin 1923.

Instructions du 18./6. 1912 sur les batteries et sonneries mise à jour au 20/6 1922. Paris 1923. (Min. de la guerre.)

Instructions générale sur le tir de l'artilerie approuvée par le min. de la guerre 20 mars 1922. Paris 1922. (Berger.) 6 fr.

Maitre, gén.: **Conference d'ouverture de la serie. Evolutions des idées en ce qui concerne l'emploi de l'artillerie pendant la guerre.** Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz 1923.

Marescaux: **Caractéristiques des principaux matériels d'artillerie lourde.** Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz 1922.

Maurin, com.: **Rôle et emploi de l'artillerie sur voie ferrée.** Paris 1923. (Berger.) 3 fr.

Notice sur l'emploi du film intitulé: **Quelques renseignements sur l'artillerie.** Bruxelles 1923.

Patoczka Jaroslav: **Artylerja górska.** Polska, Przegl. Nauk. Wojsk. 9—10 (1923).

Poliňski W.: **Instrukcija strzelania artylerji.** Polska. Przegled Nauk. Wojsk. No. 8.—9. (1923.)

Rausenberger: **Theorie der Rohrrücklaufgeschütze.** Berlin (Landes verlag) 1923.

Règlement provisoire de manoeuvre de l'artillerie lourde. Paris 1923. Imprimerie Nat.

Règlement provisoire de manoeuvre de l'artillerie de campagne. Titre I.—III., V.—VII. Paris 1922, titre IV. Paris 1923. Imprimerie Nat.

Rohne: **Neue Studie über den Schrapnelschuss.** Berlin 1923. (Landesverlag.)

Service interieur des corps de troupe d'artillerie et du train des équipages militaires. Paris 1922.

D. Jezdectvo.

(Jezdectvo vlastní. Služba remontní. Vozatajstvo.)

Benary: **Der Kavallerist.** Verlag Offene Worte. Berlin-Charlottenburg 1923 (v tisku).

Berndt, général: **„La reconnaissance par la cavalerie."** (Viz obsah Bulletin belge, 1923, str. 994.)

Bourdonnaye, cdt.: **Étude retrospective sur l'armement et le combat à pied de la cavalerie.** (Revue de Cav. Mars-avril 1923.)

Boullaire, gén.: **Historique du 2e corps de cavalerie du 1.er octabre 1914 au 1.er janvier 1919.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 24 fr.

Brandt, Oberstleut.: **Studien über neuzeitliche Kavallerie an Hand der Kriegserfahrungen.** Berlin 1923. (V tisku.)

Brudniok Rudolf, Oberst: **Moderne Kavallerie** (Österr. Wehrzeitung No. 30, Jahrg. 1923.)

Carré Henri: **La percée sur l'oise de la cavallerie allemande.** (Un universaire: La journée critique du 31. Août 1914.) (L'illustration 1923, str. 173.)

Caritté, mjr.: **Une histoire de destriers.** Le sporte universalle illustrée 1923, avril. Paris 1923.

Fortusny plk. a Skelenko plk., **Jezdectvo bolševické armády a jejích protivníků: gen. Denikina, Polska a gen. Wrangela.** Tištěno jako rukopis. Přel. pluk. Červinka, Čařihrad 1922.

Hartung M.: **Le cheval.** 2. éd. Paris 1922 (Berger) fr. 6.75.

Le cheval et le moteur pendant la guerre. (La France militaire, 1. V. 1923.)

Instruction provisoire du 13. juni 1923 sur les exercices et la manoeuvre de la cavalerie. Principes géneraux des évolutions. École du groupe de combat etc. 2 fr.

Loir, le col.: **Une opération de cavalerie au cours de la bataille de Varsovie en août 1920.** Revue de Paris 1er août 1923.

Manuel d'équitation et de dressage. Paris 1923. (Min. de la guerre.) Imprimerie Nationale.

Müller-Hickler Hans: **Sitz und Sattel im Laufe der Jahrhunderte.** Zeitschrift für Waffenkunde. Bd. I.-10. (Heft 1.)

Pelecier, gén.: **Un raid de cavalerie en 1914.** Episode de la prémiére bataille de la Marne. Paris 1922. (Charles-Levauzelle.) 3 fr.

Peteau, mjr.: **Nous faut — il une cavalerie?** Extrait du Bulletin belge 1923.

El nuovo reglamento tattico de la caballeria britanica. M. C. 84, 85.

Maugoldt — Gaudlitz Hans: **Die Reiterei in den germanischen und fränkischen Heeren bis zum Ausgang der deutschen Karolinger.** Berlin 1922 (Weidmann).

— **Nozioni di ippologia per i carabinieri dell' arma a cavallo.** Firenze 1923 (Ramella).

Statistique du service veterinaire de l' armée pour la campagne 1914—18. Revue veter. mil. 1923 (Janvier).

Staub R.: **Die Kavallerie-Manöver 1922.** Aktenmässige Darstellung für die Truppe. Zürich 1923. (Schweizer Kavallerist-Verlag.)

Schwyter H., Oberstleut.: **Der schweizerische Militärhufschmied.** 4. Aufl. Zürich 1923.

Training — Animal transport. R. A. S. C. Part I.—III. London 1922.

Whitmore T., lt.-col.: **Military instructions for the cavallerie.** (Cav. Journal, July 1923.)

X, capitaine: **Mouter à cheval, dresser un cheval.** (Très Sport, 1er Avril 1923.)

E. Letectvo.

Armengand, lt.-col.: **L'organisation de l'aéronautique militaire.** (Centre d'études de l'aéronautique militaire à Versailles.) Paris 1922. (Levauzelle.)

Bennewitz Kurt Dr.: **Flugzeiginstrumente.** 1922. Bibliothek für Luftschiffahrt u. Flugtechnik. Bd. VIII. 40 K.

Bigenwald P. L.: **Flugzeug-Modellbau.** Bibliothek für Luftschiffahrt u. Flugtechnik, Bd. XII. Berlin 1923 (Schmidt).

Biuletyn Aeroklubu Polski (Lot, No. 2.) 1923.

Boschmans Raymond: **Avec les „As" françaises.** Souvenier de guerre aérienne. Bruxelles 1923 (Devit) 5 fr.

Brunet A.: **Théorie élémentaire de l'avion.** Paris 1923 (Chiron).

Burzynski J.: **Służba obserwacyjna.** Toruń 1923 (Centr. Szk. Aeronat.)

Estienne: **La reconnaissance photographique d'armée.** Ce qu'elle doit être. (Revue Aéronautique militaire: Janvier—février 1923.)

Feldhaus: **Luftfahrten einst und jetzt.** Berlin 1923 (Paetel).

Fischer J.: **Die Luftfahrt als Verkehrsmittel.** Greifswald 1922 (Bamberg).

Glossary of aeronautical terms. London 1923. (British Standard.)

Gillet: **Moyen d'aussureraux avions un action militaire plus efficace en leur permettant de modifficier à volonté leur vitesse.** Bruxelles 1922. Impr. des Travaux publices.

Gross: **Pozorování.** Olomouc 1922. (Let. učeliště.)

Hoeppner, gen.: **Deutschlands Krieg in der Luft.** Ein Rückblick auf die Leistung unserer Herres-Luftstreitkräfte im Weltkriege. Leipzig (Koehler) 1922.

Instruction sur le rôle de l'aviation de combat, sur les missions de l'aviation d'observation et sur les missions d'observation de l'aérostation (belg.) Bruxelles 1923 (J. C. M.)

Marcotte Ed. et Bérébare E.: **Les materiaux des constructions mécaniques et aéronautiques.** Paris 1923 (Dunod). 48 fr.

De Montarby: **L'observation aérienne en liaison avec l'artillerie.** Centres d'études tactiques de Metz. 1923.

Niemann: **Funkentelegraphie für Fluqzeuge.** Berlin 1922. Flugtechnische Bibliothek. Bd. IX. 63.75 K.

Novicki, por.: **Cześć materjalna i sprzet wlotowy balonów na uwiczy.** Toruń 1923 (Centr. Szkola Aeron.)

Piatosin: **Aviacija i sztykowoj udar.** (Rewolucija i wojna, No. 19.) 1923.

Romanowski Zenon, kpt.: **Lotnictvo bolszewickie.** (Lot No. 2) 1923.

Vaulgrenant de, gén.: **L'aviation de bombardement.** Centre d'études tactiques d'artillerie de Metz. Mars 1922.

Werner, ing.. kpt.: **Taschenbuch für die Luftflotten 1923.** München. (Lehmann.)

Werner v. Langsdorf: **Die Bewaffnung der Luftfahrzeuge.** Zeitschrift für gesamte Schiess- und Sprengwesen 1923, Nr. 7, Sp. 77.

Wiesinger: **Das Wiesinger Luftschiff.** Berlin-Laukwitz. 1923. (Ackermann.)

Meteorologie.

Baldit Albert: **Études élémentaires de météorologie pratique.** Paris 1923. (Gauthier.) 24.— Fr.

Hann-Suring: **Lehrbuch der Meteorologie.** Leipzig 1923. (Tauchnitz.)

Lud R.: **Opanowanie powietrza.** (Lot No 2; 1923.)

Vercelli F.: **Nouvi experimenti di previsioni meteorologiche.** Roma 1923. (Artigrafiche.)

F. Vojsko ženijní.

Brückenbau. Teil I. Kampf um Flüsse. Teil IV: Schnellbrücken. H. Dv. (IV. D. V.) Berlin 1923. (Mittler.)

Demolitions and mining. Military Engineering Vol. IV. Stationery office. Londres 1923.

Descoins, gén.: **Étude synthétique des principales campagnes modernes.** 6. éd. 1923. (Lavauzelle.)

Chemins de fer. Écoles militaires. Cours des sciences appliquées. Categorie A et B, C. Paris 1923.

Instrukcja saperská. Dział III. Mosty vojenne. Warszava 1923. (M. S. Wojsk.)

Köhler D.: **Angewandte Sprengtechnik.** Zeitschrift für ges. Scheiss- und. Sprengwessen Nr. 3. 1923.

Kretzschmann Wilh.: **Die Wiederherstellung der Eisenbahnen auf dem westlichen Kriegsschauplatz.** Berlin 1922. (Mittler.)

Manuel of Field-works. London 1922.

Prudon: **Le béton armé et ses applications.** Paris 1923.

Stettbacher Alfred: **Die Zerstörungs- und Vernichtungsgrenzen in zukünftigen Kriegen.** Zeitschrift für das gesamte Schiess- und Sprengwesen No 3 (1923).

G. Technické vědy

(vztahující se k vojenství).

a) Všeobecnosti.

Aigger: **Unterwasserschalltechnik, Grundlagen, Ziele und Grenzen.** Berlin 1922. (Krayn.)

Autenrieth Ed.: **Technische Mechanik.** Berlin 1922.

Bertelvot: **La ferrure mécanique dans ses applications à l'armée.** Toulouse 1923. (Imprimérie Ouvrière.)

Buchner Georg: **Hilfsbuch für Metalltechniker.** Berlin 1923.

Dziobek: **Die Mechanik und ihre Verwendung.** Berlin 1923. (Landesverlag.)

Fischer: **Allgemeine Maschinenlehre.** Leipzig 1923. (Spamer.)

Fichot: **Les marées et leurs utilisation industrielle.** Paris 1922. (Gauthier.)

Geitel: **Schöpfungen der Ingenieurtechnik der Neuzeit.** Aus Natur- u. Geisteswelt. No. 28. Leipzig 1922.

Güldner's **Kalender und Handbuch für Betriebsleitung u. praktischen Maschinenbau.** Leipzig 1923. (Degener.)

König A.: **Die Fernrohre und Entfernungsmesser.** Berlin 1923. (Springer.)

Matschoss: **Beiträge zur Geschichte der Technik und Industrie.** Berlin 1923. (Springer.)

Mobilitazione industriale (Esercito No 42. (1923.)

Müller: **Taschenbuch für Motorbootsführer.** Motorschiffs und Jachtbibliotek Bd. 10. Berlin 1923. (Schmidt.)

Schwarte Max.: **Handbuch der Technik in Zukunftskriege.** Illustriert. Berlin 1923.

Tarlé A.: **La préparation industrielle de la guerre en France et en Allemagne.** Paris 1923. (Chapelot.) 3 fr.

Toché Charles: **L'électricité moderne.** T. 3. Paris 1923. Fr. 8.—.

Zemke: **Autogenes Schweissen u. Schmieden.** Leipzig 1923. (Leiner.)

b) Telegraf, telefon a radiotelegrafie a ostatni přenášecí prostředky (pojítka).

Brocard: **La téléphonie sans fil pour tous.** Paris 1923. Fr. 7.50. (Edition: „La science et la vie.")

Buschenhagen: **Kriegshunde.** Nach amtlichen Berichtigungen zusammengestellt. (Funker No. 6, 1922.)

Coustet E.: **Comment installer chez soi la téléphonie sans fil.** Paris 1923. F. 3.50.

Fleurier Jean: **La fil de la Planche.** Paris 1922. (Fischbacher.) 6 Fr.

Hager: **Über das Orientierungsvermögen der Brieftauben.** (Funker No 6, 1922.)

Jasuda, Hpt.: **Post- und Telegraphenwesen in Japan.** (Funker No. 5-6, 1923.)

Malgern M.: **Radiotélégraphie et radiotéléphonie à la portée de tous.** Paris 1923 (Gauthier).

Priestley: **The signal service in the European war of 1914 to 1918.** London 1922 (Chatham, Mackay).

Rémaur J.: **Notions élementaires de télégraphie et de téléphonie sans fil et construction pratique de postes récepteurs.** Paris 1923 (Des forges).

Reynaud — Bonin: **Radiotélégraphie, Radiotéléphonie, Radioconcert.** Paris 1923 (Gauthier) 10 fr.

Reinhard, Gen.: **Meldehunde beim 4. Garderegiment zu Fuss im Weltkriege.** (Funker No. 8, 1922.)

Schmid D., mjr.: **Entwicklung und Verwendung der Erdtelegraphie während des Krieges.** (Funker No. 6, 1923.)

Verdurand A.: **Théorie simplifiée de la télégraphie et de la téléphonie sans fil.** Paris 1923.

Vitus: **A. B. C. de la téléphonie sans fil.** Paris 1923 (Delagrave). 5 fr.

Die Übertragung von Lichtbildern mittels Funkentelegraphie. (Funker No. 4, 1923.)

C. **Automobilism, motocykly a tanky.**

Cours d'automobile. Catégorie b—c. L'École militaire d'artillerie. (Lithographie.) 1922-23.

Exemples d'emploi des chars de combat dans la guerre 1914—1918. Trois brochures rédigées par le Centre d'études des chars de combat. Paris 1923.

Henzé Paul: **L'automobile dans les batailles modernes.** Paris 1923 (Dunod).

Instruzione sul servizio automobilistico. Vol. I. Torino (Monetti) 1922.

Krüger: **Tanks. Entstehung, Bauart u. Verwendung im Kriege.** Berlin 1922.

Liévin, cap.: **Les chars de combat.** Extrait du Bulletin belge. Bruxelles 1923.

Szydelski Stanislaw, kpt.: **Nowoczesny motocykl.** Lwów, Warszava 1923. (Nákl. Księgarni Polskej.)

D. **Chemie**

(i spisy pomocné).

Brewster R. K.: **Fabrikation von Knallquecksilber.** (Hercules Mixer 1922, S. 247.)

Deite E. — Kellner J.: **Das Glycerin.** Gewinnung, Veredelung, Untersuchung und Verwendung. Berlin 1923 (Springer).

E. B.: **O wojnie gazowej.** Przegled Artyl. No. 2-3. 1923.

Écoles militaires. Chimie. Explosifs et poudres. Catég. A. L'écoles mil. de l'artillerie. 1922.

JasińskiWalerynyr: **Taktyka broni chemicznej.** Min. spr. Wojsk. Warszawa 1923. (Lithogr.)

Kling: **Les progrés de la chimie en 1920.** Paris 1923 (Gauthier).

Kwiatkowski Remigjusz: **Zagadnienia przemyslu chemicznego na tle wielkiej wojny.** Warszawa 1923. (Wyd. chem. Inst. Badawcz.)

Malyszko Adolf: **Wojna chemiczna.** Warszawa 1923.

Passagez, cap.: **Traité élémentaire de chimie.** Bruxelles 1923 (A. de Boeckh), 15 fr.

Pöschl Viktor: **Einführung in die Kalloidchemie.** 6. Aufl. Dresden 1923.

Sartory A.: **La cellule.** Paris 1923. (Encyclopédie illustrée des actualités scientifiques) fr. 9.50.

Spiegel: **Der Stickstoff.** Braunschweig 1923 (Vierweg).

Waeser Bruno, Dr.: **Die Luftstickstoff-Industrie mit besonderer Berücksichtigung der Gewinnung von Ammoniak und Salpetersäure.** Leipzig 1922 (Spamer).

Webb H. und Taylor M.: **Die Nitrometermethode zur Bestimmung des Stickstoffes in Nitraten und Salpetersäure.** Journal of the Soc. of chem. industry (viz ref. Zeitschrift für das ges. Schiess- u. Sprengmittelwesen 1923).

H. **Nauka o zbraních.**

(O střelbě, výzbroji atd.)

Balck, Lt.: **Gedanken über die Bewaffnung einer modernen Infanterie-Kompagnie, Heerestechnik No 5.** (1923.)

Bock Gerhard: **Moderne Faustfeuerwaffen und ihr Gebrauch.** Neudamm 1923. (Neumann.)

Eberhard J.: **Das Wesen der modernen Visiervorrichtung.** Berlin 1923. (Landesverlag.)

Entwurf der Schiessvorschrift für Gewehr, Karabiner und l. M. G. (Gültig für alle Waffen). Berlin 1923. (Mittler.)

Furrer A.: **Seelische Ursachen des Schlechtschiessens und deren Bekämpfung.** Zürich 1923. (Aschmann).

Felztyn F., Kpt., Klochowicz K., Kpt., Szymanowski ppor.: **Metoda nauczania o broni.** Warszava 1923. (C. B. W.)

Gun drill, for 4.5 inch Q. I. howitzer marks I and II. Carriage marks I. London 1923. (Stat. Office.)

Handbook for the 303 — in Vickers Machine gun mounted on tripod Mounting Mark IV. London 1923. (Stat. Office.)

Instruction provisoire sur le tir reduit des armes de 8. m/m du 12. Juillet 1922. Paris 1922. (Berger.)

Instruction provisoire pour les unités de mitrailleuses d'infanterie du 1. October 1920. Troisième partie. Materiel. Paris 1923. /Lavauzelle.)

Le Marguand: **Les problèmes d'aujourdhui. La question des arsenaux.** Paris 1923. (Plon.) 6.— Fr.

Nos poudres de guerre sont-elles utilisables? (Le Correspondant du 10. mai 1923.)

Rathgen, gen.-lt.: **Die Pulverwaffen in Deutschordenstaate bis zum J. 1450.** Elbinger Jahrbuch (Sonderabdruck) 1922.

Rathgen, gen.-lt.: **Die Pulverwaffen in Frankfurt a. M.** (Frankfurter Kleine Presse v. 29. IV. 1922.)

Schmitt Gustav: **Unterrichtstafeln.** Serie A—E. A: Pistole 08; B: Maschinenpistole 18 L. C: Taschenpistole Mauser 7.65 m/m. D:Karabiner. E: Stielhandgranate. Berlin 1923. (Eisenschnidt.)

Vogt, com.: **Table de tir et de corrections de la mitrailleuse Hotchkiss, modèle 1914.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 23.— Fr.

Ch. Válečné loďstvo.

Admiralty fleet orders. Quartely Edition 1923. London Stationery Office.

Almanach de la Marine francaise 1923—4. Textes et documents inédits du ministère de la Marine. Paris 1923. 3.— Fr.

Amet Jacques: **Le Jutland.** Bataille navale du 31. mai 1916. Paris 1922. (La renaissance du livre.)

Bernotti Romeo: **La guerra marittima.** Studio critico sull' impiego dell' mezzi nella guerra mondiale. Vol. I. Firenze 1923. (Carpigiani.) 30.— L.

Besnerais M.: **Théorie du navire.** Paris 1923. (Collection Armand Collin T. 28). 5.— Fr.

Bindseil E., fr. kap.: **Erfahrungen der deutschen Kriegsmarine auf dem Gebiete der Richtungstelegraphie für Zwecke der Ortsbestimmungen.** (Funker No 4, 1923.)

Durand—Viel: **Delcassé et la Marine.** Paris 1923. 1.50 Fr.

Gross O.: **Der Krieg in der Nordsee.** Bd. III. Berlin 1922. (Mitter.)

Jollicoe de Scapa: **La grande flotte 1914—16.** Paris 1922. (Payot.) 20.— Fr.

Lehmann—Hartleben: **Die antiken Hafenanlagen des Mittelmeeres.** Leipzig 1923. (Diederich.)

Köster August: **Das antike Seewesen.** Berlin 1923. (Kunst und. Kultur, Bd. 3.)

Massenet—Hardant: **Traité de navigation.** T. 1. Instruments et Tables de navigation. Paris 1923. 3.20 Fr.

Nauticus. Jahrbuch für Deutschland Seeinteressen. Berlin 1923. (Mittler.)

Räder E.: **Der Kreuzerkrieg in den ausländischen Gewässern.** Bd. 2. Berlin 1923. (Mittler.)

De Rivoire: **Histoire de la guerre navale 1914—1918.** Paris 1922. (Fournier.)

Scheer: **Deutschlands-Hochseeflotte im Weltkriege.** Berlin 1923. (Scherl.)

Schulze Edgar: **Das Marine-Korps in Flandern 1914—1918.** Berlin 1923. (Mitter.)

Weyer: **Taschenbuch der Kriegsflotten.** 21. Jahrgang (1923, München. (Lehmann.)

I. Právo (Četnictvo).

Champoudry: **Manuel de l'officier de police judiciaire.** Paris 1923.

Bungartz: **Die Dressur des Polizeihundes.** Berlin 1923.

Lamotte, cpt.: **Manuel pratique à l'usage des militaires de tous gradés de la gendarmerie.** Paris 1923. (Lavauzelle.)

Locard Edmond: **Manuel de téchnique policière.** Paris 1923. (Payot.) 12.— Fr.

J. Geografie.

Fallex M.: **Atlas de géographie économique.** Paris 1923. 12.— Fr.

Fallex A. — Mairey A.: **„Nouveau cours de géographie.** T. I/III. Paris 1923. (Delagrave.) 40.— Fr.

Grolì: **Kartenkunde.** Berlin 1923.

Gruber E.: **La nouvelle géographie universelle.** Vol. 1—2. Paris 1923. (Hachette.)

Lee J. T.: **Imperial military geography.** London 1923. (Clowes.) 12 sh.

Instruction sur l'emploi, la conservation et le remplacement des cartes en usage à l'armée. Bruxelles 1922. J. C. M. (belg.)

De Martoune E.: **Abrégé de géographie physique.** Paris 1923. 15.— Fr. (Librairie d'études.)

Wilser Julius: **Die Kriegsschauplätze 1914—18 geologisch dargestellt in 13 Heften.** Berlin 1923.

K. Národní hospodářství, politika, finance atd.

(vztahující se k válce).

Benoit L.: **Les méthodes modernes d'organisation industrielle.** Paris 1923. (Gauthier.) 18.— Fr.

Berger: **Über die militärischen Möglichkeiten und Notwendigkeiten Deutschlands und Österreichs.** Graz—Leipzig 1923. (Moser.)

Bruck W., dr.: **Die Organisation der deutschen Kunstspinnstoff-Wirtschaft.**

Wirtschaftsgesch. Kommentar der Kriegs- u. Übergangszeit. Jena 1922. (Fischer.)

Bureau Paul: **Introduction à la methode sociologique.** Paris 1923. (Blond et Gay.) 15.— Fr.

Durham: **Die slavische Gefahr.** Deutsch herausgegeben v. Lutz. Stuttgart 1923.

Eggert: **Ludendorff als Mensch und Politiker.** Berlin 1922.

Encyklopedie Thécoslovaque. Industrie et commerce. Redigé par Vesely. Paris 1923. (Bossard.)

Freudenthal B.: **Die politische Erziehung des Deutschen.** Tübingen 1923.

Gauwin Aug.: **L'Europe au jour le jour. La guerre européenne.** Paris 1923. (Bossard.)

Gooch G. P.: **History of moderne Europe 1878—1919.** London 1923. (Cassel.)

Týž: **Recent revelations ou European diplomacy.** London 1923. (Řeší vznik světové války na základě dosud vyšlé literatury.)

Grothe H.: **Staaten und Völker nach dem Weltkrieg.** Heidelberg 1922. (Elrig.)

Guy-Graud: **La democratie avant et d'après la grande guerre.** Paris 1922. (Garnier.)

Guyot: **La science économique, ses lois inductives.** Paris 1923. (Coste.) 13.80 Fr.

Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 4. Aufl. Konsularwesen und Konsularrecht. Jena 1923. (Fischer.)

Lannert Friedrich: **Einführung in das Verständniss der äußeren Politik.** Leipzig 1923. (Velhagen.)

Luckwaldt Friedrich: **Politische Geschichte des Weltkrieges.** Bd. I./II. Leipzig 1922. (Göschen.)

N....: **La situation économique et financière de l'Allemagne.** Exposé des consequences de la guerre mondiale. Paris 1923. 6.— Fr.

Perreau, com.: **Victoire chère et paix de dupes.** Précis historique et critique de la grande guerre 1914—1919. Tome II. Paris 1923. (Paul Catin.) 15.— Fr.

Pillet: **La guerre et le droit.** Paris 1923. 5.— Fr.

Pillet: **Traité pratique de droit international privé.** T. I. Paris 1923. 65 Fr.

Strupp: **Wörterbuch des Völkerrechts und der Diplomatie.** Bd. I./II. Berlin 1922/23 (Gruyter).

Théry E.: **Conséquences économiques de la guerre.** Paris 1923 (Belin).

Viallate: **L'impérialisme économique.** Paris 1923 (Colin).

Welter G.: **Ce qu'il faut savoir de la Russie économiqe.** Paris 1923 (Dunod).

Wer ist der Beherrscher Europas. Politisch-milit. Betrachtungen. Berlin 1922 (Mittler).

Žižek Franz: **Grundriss der Statistik.** München 1923.

L. Bibliografie.

Almanach oficierski na r. 1923/4. Warszawa 1923. (Wojsk. Inst. Nauk. Wyd.)

Bulletin de la commission des archives de la guerre. T. I. fasc. 1. Bruxelles 1922.

Dubois et Appullen: **Catalogue méthodique du fonds allemand de la Bibliotheque de la guerre I.—III.** Paris 1923 (Coste). 120 Fr.

Katalog materjałowy służby samochodowej. Warszawa 1923. (C. B. W.)

Komunikat bibljograficzny. N 8°, 9. Warszawa 1923. (Wyd. Centr. Bibl. Wojsk No 4).

L[odyński]: **Francuskie a polskie bibljoteki wojskowe.** Bellona, T. XI. zesz. 1. 1923.

Mitteilungen der deut. Heeresbücherei. Jahrg. IV. Berlin 1923.

Ružancovas, mjr.: **Lietuvos karo bibliografija.** Kaunas 1923.

Vorbrodt W., mjr.: **Klasyfikacja dziesietna wiedzy wojskowej.** Przegląd Art. No 2.-3. Warszawa 1923.

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 11.

Plukovník BUJAC:

Československá brigáda na francouzské frontě.[1])

Vouziers v říjnu 1918.

K objektivnímu studiu závěrečného období světové války dlužno především sáhnouti po dvou velmi zajímavých spisech: majora Laurea: „Au 3e Bureau du troisième G. Q. G.“ (vydal Plon-Nourrit) a majora B. de Lamotte: „La marche à la victoire (vydal Chiron). Použil jsem z nich stručného vylíčení všeobecné ofensivy, jež započala 26. září 1918, strašlivé to bitvy, zuřící od moře Severního až kÓse, jehož jest nezbytně zapotřebí k pochopení mého článku.

Mezi Mósou a Suippou útočí v severním směru I. americká armáda (Pershingova) a IV. francouzská armáda (Gouraudova), jež dohromady tvoří pravé křídlo sestavy. Vzaly německým armádám (V. a III.)[2]) stará a mohutná opevnění, nahromaděná v úseku Montfaucon-Somme Py, ale nemohou dále postoupiti. Uprostřed dostihly armády francouzské (V., X. a I.) a anglické Remeše a posice zvané Siegfried-Stellung (Brancourt—La Fère—západně od Saint-Quentinu —západně od Le Châtelet—západně od Cambrai). Na levém křídle (severním) dosáhla skupina armád flanderských Roulers a Menin.

Pokyn maršála Foche, datovaný 11. října, určuje další rozvinutí manévru: „Přesáhněte křídlem obranu Serry a Aisny jednak na západě (I. armáda francouzská, generál Debeney), jednak na východě (I. armáda americká a IV. armáda francouzská). Mezi těmito dvěma křídly budou tvořiti spojení X. a V. armáda francouzská.“

Stupňovaný tlak. Skupina korunního prince postupně ustupuje na dobře vybudovaná zadní bojová pásma (gut ausgebaute rückwärtige Kampfzonen), III., I. a VII. armáda byly převedeny (Gudrun-Bewegung) do postavení zvaného „Hunding-Brunhild-Stellung“, XVIII. armáda po ztrátě Siegfriedovy posice (základny ofensivní z 21. března) opevnila se ještě na druhém stupni posice Hermannovy (Hermann-Stellung), Guise-Dercy. Dne 14. října skupina armád flanderských překročila Roulers a postupovala k Bruggám a Courtrai. Armády maršála Haiga stojí na frontě Le Cateau—Bohain—Mont-Origny. Úsilí armád generála Pétaina přinutí již 10. října I. a III. armádu německou opustiti ústí Aisny. Generál Mangin (X. armáda) zabere Laon dne 13. října. Generál Guillaumat (jenž zastupuje generála Berthelota, povolaného na východ) dovede dne 14. října

[1]) Psáno ve francouzském originálu pro „Vojenské Rozhledy“. Přeložil kapitán Richard Wolf.

[2]) Skupina armád korunního prince (Heeresgruppe d. deutschen Kronprinz): V., III., I., VII. a XVIII. armáda. — Velitelem V. armády jest generál jezdectva v. Marwitz: 5. sbor záložní a 21. sbor; armáda byla pak zesílena o 58. sbor záložní a o sbory 12. a 17. — Velitelem III. armády jest generál v. Einem: 1. sbor záložní, 25. sbor záložní a 16. sbor.

V. armádu k Château Porcien. Generál Gouraud (IV. armáda) dostihne dne 12. října Vouziers a směřuje nazítří k Attigny, aby se spojil přes Blangy s I. armádou americkou. Styk s generálem Liggetem se uskuteční nikoli bez obtíží za průsmykem Grand Pré, poněvadž Američanům se podařilo teprve 14. října zmocniti se důkladného opevnění zv. „Kriemhilde“.[3])

Dne 15. října stojí francouzský střed před Serrou, posicí „Hunding“ a Aisnou.

Jakmile bylo této linie dosaženo, generál Fayolle[4]) a generál Maistre[5]) se hotoví přesáhnouti ji křídly. Na jedné straně I. armáda divisemi 153. a 168. dvacátého sboru zmocní se dne 18. a 19 října náhorních rovin severovýchodně od La Fère; na druhé straně IV. armáda divisemi 53. a 134. devátého sboru zmocní se dvou malých předmostí na východě a jihovýchodě od Vouziers a usnadní tak vstup I. americké armády do Grand Pré.[6])

Třetí armáda německá, která se zachytila na posici „Hunding-Brunhilde-Stellung“, pokouší se o obranu těchto dvou malých předmostí. Jest to tak zv. „Die Schlacht bei Vouziers,[7]) po níž dne 4. listopadu následuje ústup do postavení „Antverpy—Mósa“.

Divise 53., které velel generál Guillemain, se skládala:
ze 106. brigády generála Poindrona (205. a 319. pluk);
z brigády československé pluk. Philippea (21. a 22. střel. pluk);[8])
z dělostřelectva pplka Tournairea:
divisního (skup. 243. pluku),
krátkého těžkého v/135,
zákopového (jedna baterie pluku č. 58.);
z ženijních rot 3/13, 3/63, 3/24;
z jezdectva: 1 eskadrona 7. pluku drag., jež později přešla k 73. divisi a byla vystřídána 4. eskadronou 5. pluku Spahiů.

Divise 53. přicházela z Horního Alsaska, jež opustila 19. září, aby zaujala úsek Crugny-Serzy (záp. od Remeše); dne 9. října byla naložena na malá auta a transportována do Somme-Py; tam byla přidělena 15. října k 9. sboru, aby vystřídala v noci z 15. na 16. říjen 48. pěší divisi, jež hájila úsek Voncq-Vrizy. Stanoviště velitelství bylo v Bourcqu dne 16. října o 10. hod.

*

Od počátku války veliký počet Čechoslováků, kteří žili v zemích Rakousko-Uhersku nepřátelských, nabízeli své služby spojeneckým vládám, aby přispěli k osvobození své vlasti, jež byla v poddanství rakouském po tři století. V Rusku (Sibiři) utvořeny byly dvě divise. Ve Francii utvořena rota (asi 350 mužů) a přidělena cizinecké legii; ztratila v květnu 1915 před Arrasem většinu svého početního stavu (asi 200 mužů).

Na jaře r. 1917 bylo lze z prvků, jež byly po ruce ve Francii, vytvořiti v Cognaku „legii československou“. Skládala se z dobro-

[3]) Generál Mangin: „Comment finit la guerre“, str. 211. (Vydal Plon-Nourrit.)
[4]) Velitel skupiny záložních armád.
[5]) Jeho úlohou bylo zabezpečiti osobně soulad operací francouzského vojska na pravém křídle armádní skupiny středu s I. armádou americkou.
[6]) Major Laure, cit. dílo, str. 218.
[7]) 1. zál. sbor a 16. sbor: 1. pěší divise gardová; 1. divise bavorská; 42. div.; 76. zál. div.; 103., 195., 199., 202., 203., 242. div., zlomky 17. a 213. div. — Boj u Attigny a Rilly-aux-Oies; 25. zál. sbor: 1. div. bavorská; 9. div. zeměbranecká; 14. zál. div. a 213. div.
[8]) Čísla od 1. do 20. byla reservována pro pluky v Rusku.

volníků, kteří přišli z Ameriky (2309), z přeběhlíků z fronty ruské[9]) a srbské[10]), něco málo z italské, již byli získáni (asi 200) ze zajateckých táborů.[11])

Po krátkém výcviku bylo možno utvořiti z nich brigádu, dva střelecké pluky: č. 21. a 22. Brigáda měla:

Čechoslováků: 167 důstojníků, 4.800 mužů;

Francouzů: 44 důstojníků, 45 mužů.

Brigáda byla dopravena z Cognacu do Darney (u Epinalu), kde jí byl dne 30. června odevzdán presidentem republiky prapor, pocta to města Paříže.

Již 1. července 21. střelecký pluk vystřídal pluk 236. u 53. divise, k níž byl dne 29. srpna přidělen i druhý československý pluk čís. 22.

V tomto období v úseku poměrně klidném (Aspach—Michelbach) utkal se 21. střel. pluk, jemuž velel pplk. Gillain, toliko jednou s nepřítelem. Bylo to skvělé přepadení, v němž se vyznamenaly hlídky svou smělostí.

Dne 20. srpna za ranního šera oddíl druhého praporu (sestavený většinou z dobrovolníků) učinil výpad ze zákopů, překročil „no mans land“[12]) (asi 300 metrů) a vnikl dvěma prorvami, připravenými již před svitáním, do nepřátelských zákopů. Obě skupiny sešly se v Anspachu, odkudž přivedly beze ztrát tři zajatce, mezi nimi jednoho poddůstojníka. Překvapení Němců bylo úplné. Za tuto nádhernou a odvážnou malou operaci, podporovanou francouzskými zákopovými děly, byl kapitán Pán odměněn křížem čestné legie. Den poté Němci dosti prudce reagovali. Pak rozhostil se klid.

Armáda IV., jak již bylo řečeno, dosáhla 12. října toku Aisny, od Grand Pré k Rethelu. Šlo nyní o to, aby byla překročena řeka a pokračováno v ofensivě na Sedan-Mézières. Úlohou sborů pravého křídla, 38. a 9., bylo vybudovati široké předmostí na východ od Vouziers, na výšinách od Falaise k Vandy, tak, aby zabezpečen byl pozdější výpad směrem na Quatrechamps.

Útok svěřený 9. sboru byl neobyčejně nesnadný. Znamenalo to překročiti Aisnu a průplav, projíti prostorem širokým asi 1 km, loukami to částečně zavodněnými (z důvodů obranných), překonati příkré svahy Argonn a dosáhnouti posice „Hunding-Stellung“, jež ovládala svou palbou svahy i hluboké údolí.

Nad Vouziers stála 134. divise,[13]) pod Vouziers 53. divise. Generál Guillemain postavil 106. brigádu na pravo, brigádu československou na levo. Plukovník Philippe zřídil své velitelství dne 16. října. Československý pluk č. 21. rozložil se mezi Voncq a Vrizy. Jeho první prapor (Husákův) a druhý prapor (Bourguignonův) zaujaly úseky, v nichž dříve stály 1. pluk Zuávů a 9. pluk střelecký.

---

[9]) Okolnosti dovolily vypraviti jen tři skupiny; v prosinci 1916 (400 m.), v listopadu 1917 (1200 m.), v květnu 1918 (asi 500 m.). V tomto počtu jsou zahrnuti též důstojníci a poddůstojníci, kteří přecházeli k Rusům již od 14. srpna r. 1914 hromadně, a jichž počet v Rusku činil koncem r. 1917 asi 150.000 mužů, z nichž asi 50.000 vstoupilo dobrovolně do ruských legií.

[10]) Zajatci a přeběhlíci, kteří se účastnili se srbskou armádou tragického pochodu Albanií; malé zlomky byly poslány do Francie.

[11]) Bylo lze se obávati, že se mezi ně vloudí němečtí agenti. Ale byla zaznamenána jen tři zběhnutí: dvě dne 11. července, den poté, co byli Čechoslováci postaveni na alsaské frontě, což 21. střeleckému pluku způsobilo plynový útok. Třetí případ se udál za boje u Vouziers-Terronu. Zrádce opatřil se dokumenty, jak dokázaly papíry, jež byly nalezeny v tlumoku jednoho německého důstojníka.

[12]) Prostor mezi zákopy.

[13]) Velel jí generál Petit; skládala se z 63., 100. a 65. pluku.

Za svitání dne 18. října překročily 134. a 53. divise znenadání Aisnu na frontě široké 5 km, zmocnily se vesnic Chestres a Vaudy a přes urputný odpor nepřítelův přešly horský hřbet.

Československá brigáda měla v první linii spojený první a druhý prapor 21. pluku, třetí prapor (Mauduytův) byl v záloze. Ve druhé linii stál 22. pluk stupňovitě mezi Givry-Loisy a Tourcelles Chaumont. Toto vojsko se nedostalo do boje.

Celá tíha boje spočívala na 106. brigádě, o níž a zvláště o 319. pluku se dočteme v dobré studii pplka Chenouarda v Revue d'Infanterie z dubna 1923.

Ženijní oddíl, jehož materiál byl uložen ve vesnici Vrizy, musil v noci ze 17. na 18. říjen postaviti čtyři přechody přes průplav a čtyři lávky (z prken a vozů) přes Aisnu. Práce ta nebyla nepřítelem rušena. Nicméně však bylo lze vystavěti jen dva přechody a jednu lávku, po nichž přešly kromě jedné roty dva útočné prapory. Lávka byla dobrá, ačkoliv se postupně prohýbala, takže poslední muži brodili se až po kolena ve vodě.

V 5.15 hod. za dělostřelecké palby, jež zuřila od svitání, vyrazil 6. prapor (3. roty) od lávky, zajal hlídku a vrhl se na první cíl, Vandy. Současně jižněji jedna rota, použivši lávky 100. pluku, vnikla na hřbitov. Vesnice byla obklíčena a pracně vyčištěna. Když byla operace o 7. hod. ukončena, vyrazil prapor Brancourtův proti druhému cíli. Croix de Chalaita byl dobyt, ale postup na Croix de Boham byl zastaven. Prapor 4. (vel. Péchiné) šel za šestým, zasáhl na levo, slezl svahy západně od náhorní roviny 153, pokryté betonovými kryty a také se zastavil.

Na pravo od 319. pluku účastnil se 100. pluk přechodu Aisny za příznivých okolností. Podrobněji vylíčeno: již ve 4.30 hod. druhý prapor (velitel de Lancesseur) a kulometné čety počaly přecházeti Aisnu. Přes prudkou dělostřeleckou palbu dosáhly silnice vedoucí do Vandy, na níž se znova seskupily a vyhnuly se palbě nepřátelských kulometů, které sice neviděly nic pro hustou mlhu, ale ovládaly rovinu. Brzy poté naše dělostřelectvo podporovalo skvělý výpad 5. roty (poručík Pranouf vystřídal zde raněného nadporučíka Peynacha) na statek Petit-Ban, kolem něhož se prudce bojovalo. Vhodným zasažením jedné roty prvního praporu (Tarrade) byl na tomto místě zmařen německý protiútok s koty 163. (severně od Chestres). Pod ochranou 5., 6. a 7. roty provedl první prapor útok směrem severním a v terénu, posetém kulomety, jež bylo nutno postupně umlčeti, dosáhl konečně čáry: Croix de Chaponnière (o 13. hodině), okraj vesnice Croix de la Chalaita, kde třetí rota (le Guern) opatřila o 17. hod. spojení s rotou Vanierovou 319. pluku. — Statek Tissat obsazen byl první rotou (Gerlac).

Před ukončením dne přišel ještě jeden úspěch. Zatím co za nastalého soumraku major Tarrade dal vystřídati 2. rotu[14]) (Croix de Chaponnière) první rotou, zpozoroval rotmistr Chassagnac, jenž vedl průzkumnou četu, že nepřítel se snaží vniknouti do našich řad. Spolu se svými lidmi obrátil nepřítele na útěk. Nadporučík Gerlac, vzdálený svědek této příhody, přišel s pomocnou četou, pronásledoval nepřítele a přišel až na baterii 77 mm děl, jejíž mužstvo roze-

[14]) Rotmistr André Moreau byl odměněn vojenskou medailí, poněvadž „jako energický a neobyčejně odvážný velitel čety dobyl dne 18. října 1918 hnízda nepřátelského odporu, které bránilo postupu roty, učiniv správná opatření a dospěv se svými muži neohroženě k cíli. Zajal 7 nepřátel a způsobil odpůrci značné ztráty."

hnal a pobil. Zásluhou této příhody obsadila celá rota západní svahy Clairefontaineské úžlabiny směrem na severovýchod.[15])

Pluk 205. zůstal u Bourcqu.

Den poté nebylo použito Čechoslováků v boji, jen několik hlídek střehlo lávky na pravém břehu.

Toho dne, 19. října, Němci odpovídali a bránili se houževnatě proti našemu postupu na náhorní rovinu a prudce ostřelovali údolí i vesnice.

Krátce před tím, než byl znovu zahájen postup, učinili Němci (5.25 hod.) protiútok na 6. prapor 319. pluku, byli však odraženi jeho palbou. Pak nastalo pomalé čištění od čáry Croix de la Chalaita—Croix de Boham k potoku Malva. Nalevo 4. prapor dobyl náhorní roviny koty 153, narazil však na dva lesíky, jež bylo lze obejíti teprve navečer s přispěním druhé skupiny doprovodných děl, vyslané podplukovníkem Chenouardem.

Na pravo v pásmu praporu Tarradeova (prvního) 100. pluku, byl zápas ještě urputnější než předešlého dne. Protivník se vzchopil a bránil se silně na horských sedlech a u koty 193, jeho dělostřelectvo ostřelovalo náhorní rovinu, jeho kulomety kosily vše, co se objevilo nad povrchem země. Nicméně však roty Gerlacova a Le Guernova se vyrojily. „Jest to jako včerejšího dne zápas o každou píď země, obkličování kulometných hnízd, boj, v němž osobní hodnota, odvaha jednotlivcova, bystrá iniciativa francouzského vojáka, udržely vrch nad nepřítelem těžkopádným a malodušným. Boj trvá celý den bez oddechu; ale o 16. hod. obě roty přešly kotu 193 a udržely se ve svých posicích přes prudké protiútoky. Naše ztráty jsou dosti značné, ale na straně nepřátelské jsou hrozné. Půda jest pokryta mrtvolami.“ Druhý prapor (Lancesseurův) musí obsaditi celé horské sedlo západně od Clairfontaine. S přispěním čet 3. praporu (Pinaudova) zdolána obrana statku Le Petit Ban, kde nepřítel zanechal dvě děla 77 mm. Když dosáhly svých cílů, účastnily se prapory palby z pušek a kulometů při útoku na kotu 193.

Za oba dny 18. a 19. říjen získaly oba pluky: 330 zajatců, 9 děl, 2 minomety, velmi mnoho kulometů.

V noci jest vystřídán 319. pluk na pravém křídle plukem č. 205, mezi kotou 193 a potokem La Fournelle, 100. pluk přeložen na druhé křídlo 134. divise k Longwe, na silnici Vouziers-Grandpré.

Pluk 205. stojí před Clairfontainem a statkem Malva. Pluk 319. došel až k potoku Bouillon a opírá se levým křídlem zprvu (v poledne) o statek Macquart, jehož dobyla 13. rota (o 6. hod.) ztečí, pak (navečer) o Terron, jehož se smělým přepadením zmocnila 14. rota (kpt. Hué). Byla (o 20. hod.) vystřídána rotou Šidlíkovou 21. pluku československého. Jiná jednotka 1. praporu (Husákova) dobyla Echarnonu a byla hotova k dalšímu postupu.

*

Ve dnech 21., 22., 23. října útočili Němci tvrdošíjně a zuřivě a snažili se nás vrhnouti do Aisny.

V pondělí (6.30 hod.) prudká dělostřelba jest předehrou útoku pěchoty (o 7. hod.), jež se snaží, aby opět dobyla Terronu. V 9.30 hod. druhá zteč. Obrana jest hrdinná, ale před záplavou tří praporů 199. německé divise musí Šidlíkova rota ustoupiti ke statku Mac-

[15]) Ztráty pluku: Zabiti 2 důstojníci, 18 mužů; raněni 3 důstojníci, 78 mužů, 1 nezvěstný.

quart.[16]) O 11. hod. obdržel pluk. Philippe rozkaz, aby znovu dobyl ztraceného terénu. Tři roty, jež byly ponechány na levém břehu (Plíva, Matička, Vlasák), přešly průplav i Aisnu takřka před zraky Němců a za strašlivého deště střel. Došly na místo o 15. hod. a vrhají se na nepřítele po desetiminutové přípravě dělostřelecké. Dobudou skvěle hřbitova a vyčistí pracně vesnici ulici za ulicí (o 16.10 hod.).

Neméně houževnatě zápasí se v úseku 134. divise. Velitel 20. sboru dá 22. pluk československý k disposici generálu Petitovi. Podplukovník Gardan zesílil roty, jež došly až k východnímu okraji Chester. Při vystřídání 21. pluku byly prapory 1. a 3. dány do zálohy 53. divise, jeden nedaleko Vrizy, druhý nedaleko Echarnon.

V noci z 21. na 22. říjen byly jednotky znovu seskupeny a obdržely rozkaz stůj co stůj udržeti dobytá postavení a přichystati co nejdříve k ofensivnímu postupu. Vyčerpané vojsko zlepšuje svou obranu. Bitva zuří na celé čáře (6.30 hod.).

První prapor 21. čsl. pluku jest v Terroně, 1. a 3. prapor 319. pluku na úpatí koty 153, 3. prapor 205. pluku kolem statku Tissot, 2. a 3. prapor 22. čsl. pluku (Grard a Poirée) na krajním pravém křídle se nehýbají.

O 10. hod. Němci ochabují. Nemohou proniknouti směrem k mostu Condé, jehož obrana byla svěřena 1. praporu (Pringtonovu) 22. čsl. pluku.

Prapory se organisují ve svých úsecích, pokud to jde s početními stavy, zredukovanými na nejmenší míru. Tak na př. 105. pluk má všeho všudy tři prapory po 100—150 mužích, pluk 319. asi 750 mužů. První prapor (Husákův) 21. pluku nemá více než 350 pušek, ostatní dva prapory jsou méně zeslabeny. Třetí prapor (Mauduytův), jenž dlel od včerejška ve Vrizy, byl večer zasazen do Vandy mezi 205. a 319. pluk.

Naproti stojí Němci na kotě 90 (severozápadně od Terronu), na svazích hřbetu 170 (severovýchodně od Terronu), na kotě 193, západně od koty 153 a v Chestres. V tomto jižním postavení byl Prignotův prapor 22. pluku v noci znepokojován, odpověděl však důkladně, získav asi 20 zajatců (3 důstojníky, z nichž jeden velitel praporu) a 7 kulometů.

Nedbaje předcházejících nezdarů útočil nepřítel zrána po třetí. Zteč zhroutila se v palebné přehradě dělostřelecké a kulometné, byvši ještě jednou opakována. Několik minut po 6. hod. rozhostil se klid na větší části fronty, zvláště však před plukem 205., jehož odveta způsobila těžké ztráty Němcům, když se pokoušeli učiniti výpad ze hřbetu nad úžlabinou clairefontainskou.

Za dne nařídil generál Guillemain nový postup, spoléhaje na to, že Němci jsou vyčerpáni. Zisk trochu trénu byl malý úspěch dne 24. října. Avšak hřeben 170 (severovýchodně od Terronu) —193 byl ještě stále v rukou nepřátelských, rovněž výšina 153 (severně od Chetres), na níž vykrvácely prapory Prignotův (25. října) a Grardův (27. října) 22. čsl. pluku. Fronta i zápolí jsou znovu organisovány a nastává klid.

*

[16]) Musila, žel, opustiti dva kulomety, jež dříve nepříteli vzala.

Divise 53. byla vystřídána v noci z 30. na 31. říjen (kromě dělostřelectva, jež zůstalo v linii) divisí 40.[17]) a 120.[18]) a odešla na zotavenou do krajiny Saint-Souplet-Rauviné. Potřebovala toho svrchovaně. Její ztráty činily asi 50 důstojníků a 2400 mužů, z čehož na čsl. brigádu připadá 27 důstojníků a 1157 mužů.

V táboře Rauviné obdržely 21. a 22. pluk dne 8. listopadu návštěvu ministra Beneše. Konala se velká přehlídka, které byl přítomen generál Gouraud, jemuž byl odevzdán válečný kříž československý.

Přicházející pověsti o příměří se potvrzují, právě když divise generála Guillemaina (armádní záloha) chystá se odejíti na frontu.

Čsl. brigáda prodlela od 14. do 28. listopadu ve Vittelu, později v Darney. Den po příchodu do tábora (9. listopadu) konala se tam slavnost za přítomnosti presidenta Masaryka, při níž byla prohlášena samostatnost československé republiky.

V té době byly v Cognacu zřízeny pluky č. 23. a 24.

Francie z vděčnosti za věrnou a hrdinnou pomoc odevzdala tak republice československé nádhernou divisi.[19])

Plukovník francouzské armády Henri ROZET:

Cvičební řád pro pěchotu.

(Předneseno v kursu pro záložní důstojníky v Praze, v listopadu r. 1923.)

Všechny armády musily po válce upraviti cvičební řády, které již za války byly doplňovány a nahrazovány množstvím zatímních instrukcí, vydávaných postupně podle pokroku výzbroje a tím pozměněné taktiky. Tyto instrukce mívaly velkou cenu, neboť byly jaksi odleskem současných operací a vyvíraly přímo ze živé zkušenosti válečné. Hned po skončení války se projevovala snaha, aby tyto zkušenosti, vložené v různá nařízení, byly kodifikovány, a aby byly upraveny cvičební řády, které byly již před válkou mnohdy zastaralé. Tím způsobem vznikly nové předpisy, najmě nový cvičební řád pro pěchotu, naplněný zkušenostmi, které byly těžce vykoupeny za čtyři léta války.

Poněkud jiná byla situace armády čs., neboť tato armáda neměla žádné minulosti a žádné tradice. Upraviti předpisy — a ovšem i cvičební řád pro pěchotu, o kterém dále mluvíme — bylo proto velmi obtížné. Bylo třeba nalézti základnu, na které by bylo lze stavěti, a bylo nezbytné navázati na nějaký cizí předpis. Vše vedlo nás k tomu, abychom si vybrali předpis francouzský a přizpůsobili doktrinu vítězné armády zvláštním potřebám své vlastní armády. Avšak v době, kdy již bylo naléhavě potřebí čs. cvičebního řádu, nebyl ještě vydán francouzský válečný předpis; vyšel až 1. února r. 1920. Neměli jsme nic, než jednotlivá nařízení, která vyšla za války, a t. ř. příručku pro velitele čet pěchoty (Manuel du chef de section d'Infanterie), která však ve zhuštěné formě obsahovala všechna hlavní ustanovení reglementární.

---

[17]) Velitel generál Laignelot: pluky 150., 161., 251.

[18]) Velitel generál Mordacq: pluky 38., 86., 408.

[19]) Brigáda byla naloděna dne 31. prosince v Darney a přes Padovu přijela do Prahy dne 10. ledna 1919. Bylo jí užito při obsazení Těšínska (v únoru), pak na Slovensku (v červnu a červenci) proti bolševikům Bely Kuna. Dne 4. srpna vrátila se do Prahy — a odpočinula si.

Jest vám známo, že se všechna doktrina francouzské pěchotní taktiky zakládá na zásadě t. ř. bojového hloučku. Tato zásada jest dnes již známa všem čs. důstojníkům; v roce 1919 nebyla však ještě uznávána a pochopena, a podnítila proto řadu diskusí. Nebyla uznávána, poněvadž čs. pěchota neměla ještě lehkých kulometů, které jsou základní podmínkou pro ustanovení bojového hloučku. Bez nich nelze na cvičišti očividně ukázati, že bojový hlouček má naprostou převahu nad každým jiným způsobem organisace pěchoty. Kulomet Schwarzlosův, ač byl poněkud upraven v t. ř. lehký kulomet, nevyrovnal se kulometu systému Chanchatova; nebyl na př. tak lehký, aby se ho mohlo vhodně používati v obtížném terénu a v pohybné válce vůbec, v které se kulometník často přemísťuje.

Aniž viděli v boji pracovati skutečně lehký kulomet a snad ani kulomet Schwarzlosův, pokládali někteří důstojníci za výhodnější převzíti bojový způsob německý, odděliti lehké kulomety od ostatních pěšáků a utvořiti tak zvláštní čety kulometné vedle čet obyčejných pěšáků, nebo jinak řečeno — rozděliti pěchotu ve dva sledy, sled palby a sled pohybu. Znenáhla však ubývalo těchto důstojníků, neboť se uplatňovalo přesvědčení, že lze kulomety odlučovati od pěšáků jen teoreticky, a že se v terénu, v boji jednotky pěchotní míchají a bojují společně; bylo uznáno, že nelze utvořiti v boji zvláštní sled palby a zvláštní sled pohybu nebo útoku, že samočinná zbraň je skutečně zbraní nejdůležitější, kolem které a pro kterou ostatní pěšáci, vyzbrojení puškou, bojují a manévrují.

Myslím, že již téměř všichni porozuměli zásadě bojového hloučku a že jsou o její hodnotě přesvědčeni. Avšak, opakuji, v roce 1919 nebylo tomu tak, a to vysvětluje, proč prozatímní předpis „Vo“, náš první cvičební řád pro pěchotu, narazil tu a tam na odpor, a proč bylo dosti nesnází při zavádění tohoto předpisu. Pravda, tento cvičební řád nebyl zcela dokonalý, a nemohlo býti ani jinak, vmyslíme-li se do doby, v které byl vydán. Pěchota se právě organisovala, a zvláště výzbroj pěchoty byla zcela nedostatečná. Předpis „Vo“ ztotožnil tedy bojový hlouček s poločetou. Ta měla 20 mužů a byla rozdělena ve dvě družstva po 10 mužích: jedno družstvo kulometné, druhé složené z jednotlivých střelců. Četa měla tedy dvě poločety nebo — jinak řečeno — dva bojové hloučky. Jelikož však byla výzbroj nedostatečná, a nebylo proto lze přidělíti každé poločetě jednu samočinnou zbraň, nezbývalo než řešiti problém kompromisně a zříditi v rotě 3 čety jen ze střelců a jen jednu četu vyzbrojenou dvěma lehkými kulomety. Předpis „Vo“ se pak snažil v úvodu k 3. dílu (Výcvik roty“) dokázati, že toto složení roty nemusí býti nikterak v rozporu se zásadou bojového družstva, a předpisoval, že obsluha kulometu může býti, b y l o - l i b y t ř e b a, přidělena určité četě, aby tak vznikl úplný bojový hlouček, kterým se zabývají taktické předpisy Řádu. Každá z 6 poločet roty musila býti proto vycvičena tak, aby dovedla bojovati samočinnou puškou, kterou jí mohl přidělíti velitel roty. Musela tedy býti úplně takticky vycvičena. Poločety se proto střídaly ve výcviku s jednou z obou kulometných obsluh roty.

Stav se poněkud zlepšil, když byly později rotě přiděleny tři kulomety Schwarzlosovy, a když tedy každá četa mohla dostati jeden kulomet pro své dvě poločety.

Ačkoliv vzbudil předpis „Vo“ značnou kritiku, přišel přece naší pěchotě vhod, neboť nebylo před ním nic jiného, než starý předpis

rakouský. Byl-li spíše příručkou než skutečným předpisem, poněvadž jen shrnoval všechna nezbytná nařízení, vykonal předpis „Vo“ přece svůj úkol a byl prvním důležitým stupněm vývojovým již proto, že zavedl zásadu bojového hloučku.

Avšak předpis „Vo“ mohl býti jen a jen prozatímní, byl pouze k tomu, aby poskytl potřebného času, aby mohla zvláštní komise sepsati definitivní cvičební řád. Úloha této komise nebyla však snadná, neboť otázka výzbroje pěchoty nebyla ještě rozřešena. Který lehký kulomet bude zaveden? Kdy dostane pěchota tuto novou zbraň, aby mohla konečně v boji a výcviku úplně uplatniti zásadu bojového hloučku?

A jaká bude konečná organisace roty, čety, družstva?

Bylo velmi důležité rozřešiti všechny tyto otázky, na sobě závislé. Zdálo se proto nezbytné, dáti pěchotě zároveň i novou výzbroj i nový předpis.

Avšak stojíme ještě dosud před značnou obtíží: nebylo doposud lze vyzbrojiti pěchotu novým lehkým kulometem. Tato otázka nemohla býti do dnešního dne rozřešena, poněvadž je třeba důkladně vyzkoušeti různé vzory zbraní, které do soutěže zaslali konstruktéři podniků „Madsen“, „Darne“, „Hotchkiss“, „Praga“, „Vickers“, „Lewis“, „Berthier“ a j. Čs. pěchota nemá však dosud samočinné zbraně, která by vyhovovala duchu moderního předpisu.

Tento nedostatek nesměl však zdržovati vydání konečného cvičebního řádu, bez zřetele k tomu, který vzor kulometu bude zaveden. Bylo skutečně již třeba se rozhodnouti a dáti pěchotě definitivní podklad organisační, aby se mohla cvičiti. Nebude snad zbytečné, podati přehled názorů v té věci; bude lze nahlédnouti do vývoje názorů a do povahy otázek, na které si předpisová komise musila odpověděti. Dvě hlavní otázky uplatňovaly svůj vliv na porady komise, jednak otázka organisace a početních stavů, jednak otázka výzbroje ve vší své vleklé krisi. Bylo sice definitivně rozhodnuto přijmouti organisaci roty ve 4 čety a zříditi bojových hloučků co nejvíce, aby se tak rotě zajistila co největší palebná mohutnost, — jak však uplatniti takovou organisaci? Nezbývalo než zavésti přechodnou organisaci, a tu se někteří domnívali, že bude nejlépe vydati opět jen prozatímní předpis, než bude rozřešena otázka výzbroje. Mínili, i kdyby byl již určen definitivní vzor lehkého kulometu, že bude musiti organisační oddělení hlavního štábu se zřetelem na rozpočet a na výrobu zbraní vydávati nové zbraně postupně, a že dlouho potrvá, než bude ukončeno úplné vyzbrojení. Rozdaly by se prý každé rotě nejdříve 3 lehké kulomety, později 9 kulometů. Tento poslední počet zdál se jakousi první etapou ve výzbroji pěchoty, po které by bylo dosaženo konečného stavu doplněním počtu kulometů na 12 u každé roty. Tato úvaha vedla k myšlence organisovati rotu s 9 kulomety ve 3 čety o 3 družstvech. Mělo by tedy družstvo 15 mužů. Kromě toho se uvažovalo, nebylo-li by výhodné rozděliti toto družstvo ve 3 roje po 5 mužích; jeden roj střelecký s lehkým kulometem a 2 roje úderné. K tomuto rozdělení dospělo se takto:

Jádrem družstva jest lehký kulomet s příslušnou obsluhou. Její početní stav je však omezen; nelze zvětšovati určitý počet, má-li obsluha kulometů zůstati pohyblivá a málo viditelná, nelze ho však příliš zmenšovati, má-li býti zajištěno zásobování střelivem. U francouzské pěchoty má obsluha 6 mužů, může snad býti také jen 5 mužů, avšak již jako minimum, neboť zmenšovati počet nosičů

munice jest nebezpečné a neposloužilo by nikterak, kdybychom u zbraně samé neměli dostatek munice. Pro kulomet potřebujeme střelce, který je zároveň velitelem, potřebujeme nabiječe a nejméně tří nosičů nábojů. Když jsme tedy pro obsluhu kulometů určili 5 mužů, zbývá nám jich ještě 10 pro skupinu granátníků a úderníků. Avšak obě skupiny, jak kulometná, tak i granátnicko-úderná, měly by býti stejné, aby je bylo lze účelně vřaditi do tvaru semknutého, a se zřetelem k vnitřní službě v četě; jinak bychom manévr čety komplikovali nevhodně. Francouzské družstvo má dva roje po 5 mužích, poločeta podle předpisu „Vo" měla 2 družstva po 10 mužích, a tak vznikla myšlenka, že družstvo o 15 mužích má míti 3 roje po 5 mužích.

Tato myšlenka získala při svém vzniku některé důstojníky; družstvo tří takových rojů zdálo se výhodné a způsobilé pro bojové úkoly. Kulometný roj zdál se skutečně výhodně orámován dvěma roji údernými. Avšak po důkladnějším zkoumání bylo toto řešení zamítnuto; uznalo se, že střelecký roj o 5 mužích jest příliš slabý, a poznalo se, že by zřízení dalších dvou úderných rojů komplikovalo organisaci, že by bylo třeba rozmnožiti nižší poddůstojníky, a že by tak vznikl příliš ztrnulý způsob boje družstva. Řešení to však zamítnuto hlavně proto, že by se v zápětí zmenšil počet družstev u roty.

Vůbec zdálo se nevýhodné vydati po předpisu „Vo" zase jen předpis prozatímní, který by byl jistě přijat s nechutí, neboť by se poznalo, že tento předpis není nic jiného, než nové prozatímní opatření mezi stavem dosavadním a konečnou úpravou.

Náčelník hlavního štábu tedy správně rozhodl, aby definitivní cvičební řád byl vydán bez zřetele k otázce výzbroje. Ve snaze rozmnožiti co nejvíce počet kulometů, bylo za základ organisace přijato složení roty ze čtyř čet po třech družstvech.

Družstvo má 12 mužů a je rozděleno ve dva roje po šesti mužích; úprava ta vyhovuje válečné zkušenosti a využívá nejlépe početního stavu. Všechny části cvičebního řádu byly upraveny v duchu čs. národní branné moci a nejsou tedy pouhou kopií cizího předpisu.

Naše pěchota dostane brzy osnovu výcviku a práce, hodnou své čilosti a zápalu do práce; doufejme, že přemůže záhy veškeré obtíže nedostatečné výzbroje.

Přehlédněme stručně úpravu a obsah nového cvičebního řádu pro pěchotu, který právě přezkoumávají vojskova tělesa a který bude záhy vytištěn.

Cvičební řád obsahuje, co musí velitel pěchoty věděti, aby vycvičil svůj oddíl technicky a dovedl vésti jej v boji; více nic.

Nenalezneme v něm zbytečných cviků a evolucí; předpis sám jest dosti objemný. Technický výcvik specialistů, na př. telefonistů, běžců, personálu pomocných jednotek jest obsažen v jiných předpisech, rovněž výchova tělesná, výcvik granátníkův a kulometníkův, jakož i výcvik střelecký.

Cvičební řád má 2 díly:

díl I.: Výcvik technický,

díl II.: Výcvik taktický (t. j. výcvik bojový).

Látka byla takto rozdělena podle pravidla, že je třeba technicky vycvičiti vojína i jednotku nejdříve v kasárnách a v terénu, a pak teprve že jim lze dávati taktické úlohy v nejrůznějším terénu, aby prováděli naučené cviky a pohyby vzhledem k úkolu, který dostali a vzhledem k nepřátelské situaci. Díl druhý obsahuje tedy osnovu

bojového výcviku jednotlivým vojínem počínajíc až po pěší brigádu. Při výcviku technickém je třeba zdůrazniti, že není totožný se starým cepováním, nýbrž že musí cvičitel spoléhati na dobrou vůli a inteligenci vojínovu. Cvičitel musí ovšem býti trpělivý a shovívavý, jak toho žádá demokratický duch armády. Tato metoda, vyzkoušená ve Francii, zavádí v poměru mezi velitelem a podřízeným vzájemný ohled a u podřízeného poslušnost — pochopení; nevychováváme vojíny k strachu před velitelem a k trpné poslušnosti.

Otázka cviků s puškou při výcviku jednotlivce vzbudila v předpisové komisi diskusi. Šlo o to, zdali se mají zachovati cviky „Na rámě zbraň!“ a „K poctě zbraň!“, či se mají cviky s puškou zjednodušiti na pouhé dvě polohy zbraně, zbraně u nohy a na řemeni, jak žádali důstojníci, kteří chtěli zjednodušiti výcvik co nejvíce.

Důvody pro toto zjednodušení byly tyto:

Moderní pěchota není již jednotně vyzbrojena puškou, nýbrž střelecký roj družstva má výzbroj i výstroj zvláštní. Na povel „Na rámě zbraň!“ položí zbraň na rameno jen část jednotky, totiž úderníci (mužstvo úderných rojů); ostatní podrží zbraň na řemeni. Zdálo by se tedy jednotnější, aby všechno mužstvo mělo zbraň na řemeni. Rovněž byl by dosti značně zjednodušen i výcvik. Někteří se mimo to obávají, aby nenabyly zbytečné důležitosti cviky se zbraní a cviky okázalostní, jak bývalo dříve.

Důvody pro ponechání cviků „Na rámě zbraň!“ a „K poctě zbraň!“, důvody, které nabyly převahy, jsou: Cviky se zbraní jsou cenným prostředkem pro udržení kázně a výcviku. Čas potřebný k naučení těchto cviků není ztracen. Cvik „Na rámě zbraň!“ je stejně přirozený a užitečný jako cvik „Na řemen zbraň!“ Tento jest cvikem volným a nemůže býti snadno přeměněn v cvik naprosto pravidelný. Přitom však při všech otázkách přehlídek, defilování, vzdávání pocty, jest výhodnější míti cviky, kterými se uplatňuje vzezření jednotky, a které jí dodávají chicu, než abychom zabředli do příliš velké ledabylosti.

Ostatně také francouzský cvičební řád zachovává tyto cviky, a důvody, které se zdály správné pro ně ve Francii, jsou správné i v republice československé. To neznamená nikterak, že by snad cviky se zbraní měly zabrati příliš mnoho místa v programu výcvikovém. Tyto cviky mají býti prováděny jen čas od času, a to vždy jen krátkou dobu, aby ovládal velitel mužstvo; netřeba jich zneužívati a mařiti jimi čas, kterého lze mnohem lépe využíti i jinak.

Cviky pořadové, jichž počet byl velmi omezen, byly zachovány právě jen pro udržení pořádkové kázně; cvičitelé však je mají dáti prováděti s největší přesností. Všichni důstojníci, kteří se účastnili války, shodují se v názoru, že jsou tyto cviky nezbytné pro udržení soudržnosti a poslušnosti. Jsou tím důležitější, čím více podněcují různé moderní zbraně pěchoty a její bojové metody individuální iniciativu vojínovu. Nuže, je třeba, aby se tato iniciativa nezvrhla v nezávislost.

Kapitoly věnované cvikům střeleckým, byly pracovány úmyslně tak, aby byla definitivně odstraněna veškerá analogie mezi cviky střeleckými a cviky se zbraní. Toto zaměňování obou cviků zatěžovalo střelecký výcvik ještě z doby, kdy se zbraň nabíjela na 12 dob.

Činnost, kterou se uvádí střelec do polohy k střelbě, jak zaměřuje na cíl a jak spouští ránu, aniž porušuje zamíření, patří k čin-

nostem, které vyžadují největšího klidu. Bylo by špatnou přípravou k výstřelu zaujímati posici k střelbě a nabíjeti s tou ráznou náhlostí, která přísluší cvikům se zbraní a ke které by cvičitelé i vojíni byli sváděni náhodnou podobností povelů. Proto cvičební řád odstranil ztrnulé polohy k střelbě i všechny příliš pravidelné pohyby, právě tak jako úsečné povely. Není jiné palby, než volná palba jednotlivcova.

Jak zacházeti s polním ženijním náčiním, patří také do výcviku jednotlivcova. Polní náčiní jsou nástroje, kterých používá vojín neustále, a s kterými má tedy uměti zacházeti. Odborné pokyny v této příčině nebyly obšírněji rozvinuty, poněvadž budou obsaženy v předpisu o úpravě terénu.

Hlava III. první části zabývá se družstvem. Jemu třeba věnovati zvláštní pozornost, poněvadž je základem každého moderního cvičebního řádu, a poněvadž se jím liší moderní cvičební řád od starých cvičebních řádů předválečných.

Družstvo je základní jednotkou výcvikovou i bojovou. Víte, že je jeho jádrem střelecký roj s lehkým kulometem, t. j. samočinnou zbraní ne těžší než 10 kg. Toto jádro jest podporováno a chráněno rojem úderníků, vyzbrojených puškou a ručními nebo puškovými granáty.

Pojem bojového družstva vyplynul jednak ze zavedení samočinných zbraní přímo do řad pěchoty, aby byla zvětšena, z nevyhnutelného nátlaku nutnosti války, její palebná síla, jednak z nezbytnosti zřediti co nejvíce formace pěchoty, aby byly co nejlépe chráněny před dnešní mohutnou palbou nepřátelského dělostřelectva i pěchoty. Bojovou jednotkou pěchoty byl až do r. 1866 prapor, potom od r. 1870 rota, později četa; ve světové válce se jí stala poločeta o 20 mužích a posléze, když zkušenost z této války ukázala, že i taková jednotka jest ještě příliš těžkopádná a zranitelná, dospěl vývoj k novému zmenšení početního stavu základní organické buňky pěchoty, k bojovému družstvu o 10 až 15 mužích.

Kdyby byla bývala palebná síla pěchoty zvětšena co nejvíce, bylo by bývalo lze vyzbrojiti družstvo 10 až 15 mužů dvěma nebo třemi lehkými kulomety, a zříditi tedy jen střelecké roje o 5 nebo 6 mužích. Toto řešení nebylo by však lze prakticky provésti, poněvadž by nebylo lze zásobovati dostatečně střelivem tolik samočinných zbraní (24 až 36 u roty), a poněvadž je podle bojové praxe třeba určitého počtu vojínů, vyzbrojených puškou k ochraně roje střeleckého, k pátrání, k strážím, malým hlídkám, k spojení, k signalisování a p.

Zkušenost tedy vedla k složení, které máme, t. j. k družstvu, obsahujícímu roj střelecký a roj úderný. Aby bylo družstvo vyrovnané a aby byl usnadněn jeho manévr, mají míti — jak jsme je viděli — jeho oba roje týž početní stav. Základem je početní stav roje střeleckého, t. j. 5 nebo 6 mužů, a celé družstvo má tedy míti 10 nebo 12 mužů. Cvičební řád stanoví pro družstvo 12 mužů ve 2 rojích po 6, poněvadž početní stav 10 je příliš malý, považíme-li, že vždy bude některý vojín odloučen, nemocen, nebo vyřaděn z boje. Dospěli jsme tak k témuž řešení jako cvičební řád francouzský, což je podle našeho názoru zárukou, že řešení je správné, neboť cvičební řád francouzský byl vypracován osobnostmi, jejichž zkušenost a kompetence zasluhují úplné důvěry.

O mechanismu a manévrech družstva nebudeme tu podrobně mluviti, poněvadž by nás to vedlo příliš daleko. Tento manévr je

ostatně jednoduchý a velmi pružný, schopný průřezných změn podle terénu, podle úkolu družstva a podle situace nepřítelovy; nevyžaduje, jak se někteří klamně domnívají, aby poddůstojník, velitel družstva, byl výjimečně takticky nadán. Stačí jen jeden nebo dva typické tvary, kterých může tento poddůstojník vždy užíti, nechce-li, nebo nemůže-li učiniti nic lepšího.

Otázka výzbroje družstva jest, jak víte, dosud na denním pořádu a ještě nerozřešena. Nebudeme proto mluvit o tom, který lehký kulomet bude přijat — to bude teprve stanoveno. Co se týče výzbroje úderníků, ukázala zkušenost, že předválečná nebo i válečná puška pěchoty nevyhovuje již potřebám moderní války, neboť je příliš těžká, příliš dlouhá, příliš objemná a vůbec neúměrná k své výkonnosti, neboť vojíni, jak sami víte, střílejí málo, a nejčastěji střílí lehký kulomet. Puška obyčejného vojína má střílet zvláště na střední a malé vzdálenosti a překvapovati nepřítele palbou. Někteří chválí zbraň rychlopalnou a o malé donosnosti — odtud návrh kulometných pistolí; jiní myslili na automatickou pušku podobné soustavy, jako jsou moderní automatické pistole; většina se však rozhodla pro pušku krátkou a lehkou, a přece dosti přesnou a mocnou. Toto řešení bylo přijato také v naší armádě.

Manévr čety o 3 družstvech lze si snadno představiti, právě tak jako manévr roty o 3 nebo 4 četách. Třeba si jen pamatovati, že cvičení průpravná i bojová mají býti založena vždy na družstvu, t. j. že má býti vždy utvořeno jen tolik čet, kolikráte 3 družstva můžeme sestaviti; družstva pak musí býti sestavena normálně po 2 rojích. Početní stav rojů může býti, nelze-li jinak, zmenšen, nesmí však býti menší než 4 až 5 mužů pro roj, aby nebyla správná představa vojínů zkreslena, a aby mohl zejména roj střelecký normálně fungovati. Je-li třeba zmenšiti početní stav družstva, zmenšíme početní stav roje úderného.

Novinkou, která byla zavedena cvičebním řádem a která vyplývá z organisace čety o 3 družstvech, je t r o j s t u p — všechna 3 družstva jsou v zástupu vedle sebe, a t r o j ř a d — družstva jsou v řadě za sebou. To ovšem zjednodušuje největší měrou nástup čety i její manévr. Je-li třeba, lze ovšem seřaditi družstvo dvouřadem nebo dvojstupem, a tak míti v čele všechny možné tvary.

Důležité je si zapamatovati, že se trojstup stává normálním pochodovým proudem pěchoty. Nahrazuje čtyřstup, nevhodný již pro prapor pěchoty, obsahující rotu těžkých kulometů a doprovodných zbraní, které nepochodují čtyřstupem. Čtyřstup byl již zakázán pro příliš kompaktní formace v pásmu nepřátelské dělové palby; mimo to byl příliš objemný na cestách, kde cirkulace aut nákladních i osobních potřebuje mnoho místa. Trojstup neprodlužuje pochodový proud příliš, neboť prostor zaujatý rotami pěchoty je skutečně malý u srovnání s prostorem, který třeba v pochodových proudech vyhraditi rotám kulometným, doprovodným zbraním, trénům, dělostřelectvu a odřadům rozličných vozidel.

Jsou-li silnice dostatečně široké, nebo chceme-li zkrátiti délku pochodových proudů, můžeme vždy pochodovati šestistupy, nebo i čtyřstupy, uvedše čety nebo družstva na stejnou úroveň.

Všimněme si i snahy odstraniti dlouhé pohyby v čelních tvarech a různé složité přeměny, poněvadž tyto pohyby příliš připomínají bývalá okázalostní vystupování a potřebují příliš mnoho času, aby byly nacvičeny.

Znáte manévr i organisaci praporu. Jeho tři roty pěchoty jsou podporovány rotou kulometnou a četou doprovodných zbraní.

Otázka těžkých kulometů vzbudila rovněž ve všech zemích diskusi. Uvádělo se někdy, že prý úloha těžkých kulometů se zmenšila, a že lehké kulomety stačí na všechny úkoly, že rota těžkých kulometů je přítěží, která není odůvodněna svou výkonností. To vše zdá se býti upřílišněno, neboť stále bude často třeba stříleti na velkou vzdálenost nepřímo a zcela přesně — a to mohou jen těžké kulomety. Mimo to vyžaduje obrana proti letadlům a tankům zvláštních a těžkých zbraní; k této obraně jsou lehké kulomety naprosto nezpůsobilé. Kulometná rota měla by ale obsahovati, jak se zdá, 4 čety; z nich 2 čety obyčejných těžkých kulometů, jednu četu kulometů ráže 13 nebo 15 cm proti tankům, a jednu četu kulometů se zvláštními záměrnými přístroji proti letadlům.

Problém t. ř. doprovodných zbraní není dosud dokonale rozřešen v žádné armádě a stále se hledá malé dělo donosnosti nejvýš 3000 m, se střelami lehčími než 4 kg a se zakřivenou drahou letu. Poněvadž tato děla mají býti obsluhována pěchotou a mají pěchotu následovati všude do první čáry, je třeba, aby bylo lze dělo rozložiti v kusy vážící nejvýše 40 kg. Je to tudíž konstrukční problém svrchovaně nesnadný. V československé armádě nemáme dosud takové zbraně, která by doprovázela pěchotu; ve Francii mají kanon 37 a moždíř Stockesův, které prokázaly dobré služby již za světové války. V Německu hledí dáti pěchotě obyčejné lehké dělostřelectvo; to však není již pravou doprovodnou zbraní, jak my jí rozumíme.

Nebudeme mluviti o manévru pěšího pluku a brigády, ten patří spíše k výcviku vyšších důstojníků, a v základě se redukuje na používání jednotlivých praporů, pravých to bojových jednotek pěchoty.

Jedné důležité otázky nemůžeme zamlčeti, totiž otázky zásobování střelivem. Od zavedení samočinných zbraní, které spotřebují mnoho střeliva, je tato otázka důraznější nežli kdy dříve. Nicméně netřeba ani tohoto problému upřílišňovati, jak se často dělo. V moderní válce střílí pěchota, je-li klidná a dobře vycvičena, málo, poněvadž nemá cílů. Dělostřelectvo je naopak čím dále, tím činnější, a nutí pěchotu, aby se rozptylovala a kryla, a aby tedy skýtala pěchotě protivníkově jen málo cílů; má tudíž pěchota stále méně příležitosti k střelbě. Přesto však vyskytují se ovšem kritické chvíle, na příklad za útoku, kdy pěchota rozvine svou palbu plnou intensitou. Abychom měli představu o spotřebě střeliva, pozorujme pluk, mající v bitevní čáře 50 lehkých kulometů, a to po tři hodiny útoku. Počet ran vystřelených každým kulometem lze odhadovati na 8000. Přidáme-li 100.000 ran z těžkých kulometů, vystřílí pluk úhrnem 500.000 ran. To je jednoduchý údaj o základní dotaci střeliva pěšího pluku.

Rozumí se, že je třeba postarati se, aby byl pluk zase zásoben novým střelivem, aby jeho dávka střeliva byla obnovena. Toto nové rychlé zásobování střelivem má býti příště prováděno automobily na housenkovitých pásech, které rychle všude proniknou a unesou značné množství střeliva.

Druhá část cvičebního řádu se týká, jak víte, taktického výcviku vojína i jeho velitelů, jakož i všech jednotek za útoku i za obrany. Nemůžeme se tu zabývati podrobnostmi; nejlepší metodou

v té příčině pro všechny důstojníky je čísti pozorně tuto část cvičebního řádu a přemýšleti o ní. Právě tato část vyžaduje zvláštní chápavosti a soudnosti čtenářovy a jen opětovným a přemýšlivým studiem jejího textu lze správně porozuměti doktrině i metodě výcvikové. Zde se spokojme připomenutím velkých zásad rozčlenění do hloubky, postupné následnosti úsilí a používání záloh, ne tam, kde narazíme na odpor palbou, nýbrž tam, kde nám nepřítel ukázal slabiny. Myšlenka o převaze palby má ovládati každou myšlenku manévru pěchoty, a to jak proto, abychom se vyhnuli ztrátám rozptylujíce se a využívajíce terénu, tak i proto, abychom postupovali zajišťujíce si převahu palby nad nepřítelem. Jakmile se dostaneme s nepřítelem v dotyk, bojujeme, manévrujeme palbou, a nikoli jen pohybem. Nedbáme-li této zásady přesně, utržíme těžké ztráty a neúspěch.

Na konci — a tím skončeme tuto úvahu již dosti dlouhou — stanoví cvičební řád ve své II. části v kapitole o všeobecných pojmech zásadu, kterou potvrzují všechny autority, prožívší válku. Praví, že úloha pěchoty se ve válce nikterak nezmenšila. Ostatní zbraně se obohatily mocnými akčními prostředky a rozvinuly se často na újmu pěchoty, objevily se nové bojové prostředky, které rovněž podnítily diskusi o hodnotě jednotlivých zbraní, avšak všechny tyto taktické i organisační revoluce nezbavily koruny „královnu zbraní". Ona sama zůstává i nadále hlavní zbraní, která dobývá terénu, obsazuje jej a hájí ho. Kdyby v některé armádě nebylo dosti pěchoty, a ovšem také dostatečně dobré pěchoty, byl by i materiál nejdokonalejší činitelem jalovým: „Žeň snad bude pokosena, ale nebude, kdo by ji sklidil" — ale pěchota početná, útočná a houževnatá bude nebezpečná i masám materiálu, neboť jsou těžkopádné a nesnadno je lze chrániti a při nejmenším zakolísání stávají se snadnou kořistí protivníkovou.

Může tedy pěchota působiti i nadále s plnou důvěrou v sebe: na její hodnotě budou záviseti osudy bitev i budoucnosti.

Major ing. K. MAREŠ:

Chemie ve službách válečnictví.)*

V krátké přednášce mohu nastíniti jenom úlohu, která připadá chemii ve službách válečné techniky; thema je tak rozsáhlé, že by k jeho probrání třeba bylo zvláštní přednášky pro každou kapitolu. I krátký přehled však stačí, aby vysvitla důležitost chemické služby v míru i ve válce, a aby současně vysvitla důležitost chemického průmyslu pro obranu země.

Technickost moderního boje souvisí úzce s rozvojem techniky vůbec a je pravděpodobné, že čím dále, tím bude válka techničtější, aby se ušetřilo vlastních lidí a nepříteli způsobily co největší ztráty. Na tomto stechnisování války má chemie svůj nemalý podíl.

Chemie ve válečnictví stotožňuje se nejčastěji s představou látek výbušných a otravných plynů, které učinily chemii jako složku válečné techniky všeobecně známou. Zde však není úkol chemika skončen; čekají ho úkoly namnoze ještě větší a důležitější, třebas

*) Předneseno dne 5. března 1923 ve V. Ú. V. a po druhé dne 23. března 1923 ve Spolku architektů a inženýrů (zkráceno).

méně do očí bijící. Vzpomeňme jen, jaký nedostatek surovin měly centrální státy po celou dobu války a že se jim přes nedostatečné prameny několikráte podařilo odvrátiti hrozící porážku, které nakonec ovšem přece neušli. Jak důležitou je otázka surovin, vysvítá z toho, že Němci podnikli velkou část svých bojů jen k vůli opatřování surovin.

Na tomto poli neblaze proslula chemie náhražek, které se někdy staly postrachem obyvatelstva, jediné z toho důvodu, že v největší nouzi sáhalo se po všem, co bylo po ruce; navrhovatelé nebyli však vždy odborníky a nesledovali vždy cílů zištných.

Přesvědčili jsme se také ve své praxi, že dobrý nápad je nad zlato a že k řešení naskýtajících se problémů je třeba dlouhého a systematického studia.

Chemie sama pak jako věda aplikovaná je podkladem veškerého průmyslu, tedy i průmyslu válečného, jemuž dává k výrobě potřebný materiál po předešlém přezkoušení vhodnosti pro ten který účel. Toto zasažení chemie do opatřování válečného materiálu je tak hluboké, že se to ani nesluší. Vidíme-li klidně a jistě se vznášející letadlo, nikdo ani netuší, že právě chemie to byla, která tento rozvoj a rozmach v krátké době umožnila. Byly tu již výpočty, studie, konstrukce, ale chyběl materiál stavební. Bylo nutno rozřešiti průmyslovou výrobu hliníku a jeho slitin, zavésti specielní houževnaté ocele a bronze, prostudovati vlastnosti dřev, klihů k lepení vrtulí a dýh, zavésti specielní druh benzinu pro letecké motory, specielní mazadlo, specielní plátno a lak na jeho vyztužení atd., a tak teprve octli jsme se tam, kde jsme dnes. Při dalším rozvoji letectví bude chemie vždy hráti vynikající roli, aniž by bylo třeba úlohu konstrukterů podceňovati.

Je tedy úkolem chemika ve službách válečné techniky a ve službách obrany vlasti posouditi jakost veškerého materiálu, zdokonaliti jej a studovati k jeho zdokonalení, dozírati na jeho upotřebení a uchovávání, hledati náhražky za materiál na domácí půdě se nevyskytující neb jen v míře nedostatečné, působiti na zakládání průmyslu pro obranu země potřebného a míti příslušnou evidenci.

K dosažení tohoto cíle je ovšem nutná spolupráce s civilními techniky i průmyslníky, jakož i vědeckými pracovníky.

Příprava v době míru musí býti co nejintensivnější, jmenovitě u nás, kde jsme sice na vysokém stupni průmyslového vývoje, ale mnohé právě pro obranu nám chybí; máme též mnoho přírodního bohatství, ale netěžíme z něho. Poučení dala nám světová válka, která ukázala množství problémů, jež nebylo možno rychle rozřešiti — důkaz to, že po této stránce nebyla připravena nebo že vlastní síly a zdroje byly přeceňovány. Praví se, že příští válku vyhraje ten, kdo bude míti silnější průmysl; možno však směle říci, že se bude především jednati o průmysl chemický a zásoby surovin.

Je nutno také míti přesnou evidenci lidí a jich schopností. Němcům ve válce nejvíce pomáhala jejich armáda chemiků, předem již do jisté míry zorganisovaná a prodchnutá duchem za každou cenu čeliti všem možným nedostatkům. Později i druhé armády pochopily situaci a vidíme chemiky všech dohodových států účinně zasahovati do rozvoje letectví, výbušin, obrany proti plynům, atd.

Probeřme si nyní úlohu chemie v jednotlivých odvětvích válečné techniky.

O otázce v ý b u š i n, jakožto věci známé, nebudu se šířiti. Užívá se hlavně nitrovaných organických sloučenin, jichž chemická, fysikální i balistická data jsou známa a které jsou dosti stabilní, aby manipulace s nimi byla co nejjednodušší.

Důležitým bodem je opatření surovin. Zásoby bavlny k výrobě nitrocellulosy můžeme při našem vyvinutém průmyslu textilním do jisté míry předpokládati a nahraditi ji pro tento případ lnem a vlnou. Pro případ větší potřeby přišla by v úvahu dřevitá celulosa, je však ještě nerozřešena otázka, jak ji vyrobiti dostatečně čistou. V Německu přes to se vyráběla ve velikém množství. Dále přijde v úvahu opatření glycerinu (nitroglycerin), kyseliny dusičné a sirové (k nitraci), toluolu (trinitrotoluol = tritol), fenolu (též k desinfekci), acetonu (k želatinisaci), alkoholu (překrystalování a sušení) a j. Jich spotřeba je značná.

O alkoholu a glycerinu zmíním se na jiném místě.

Otázka výroby toluolu a eventuálně též benzolu a naftalinu souvisí s otázkou zužitkování uhlí vůbec a zvláště dehtu. Uhlí je dnes velmi cennou surovinou, dodává nám teplo, hybnou sílu, koks k výrobě kovů a nesčetné množství dehtových produktů, namnoze nezbytných. Racionální zpracování uhlí, kterým se normálně mrhá, je důležitou otázkou národohospodářskou; rozvoj průmyslu namnoze od toho závisí. Otázku tu řešiti bude u nás výzkumný ústav uhelný zřizovaný ministerstvem veřejných prací.

Ani otázka opatření sírové kyseliny není jednoduchá. Máme sice dosti příslušných továren, ale nemáme potřebných vysokoprocentních kyzů, sirníků, železa a zinku, jež se k nám dovážejí většinou ze Španěl a ze Švédska. Slovenské kyzy ve Smolníku a Perneku (asi 30%) se dají též zpracovati, avšak hůře. Bylo by dobře intensifikovati jich třídění.

V Německu studovala se výroba sírové kyseliny ze sádry zahřetím s kysličníkem hlinitým a křemičitým (Bayer & Comp); věc není ještě rozřešena.

Životní otázkou pro výbušiny je opatření kyseliny dusičné, které souvisí s opatřením dusíku pro účely hospodářské. Pro mizející zásoby ledku čilského přichází ovšem v úvahu hlavně přirozený zdroj dusíku, vzduch, který ho obsahuje 71%. Problémem je jeho vázání, neboť je málo reaktivní. Nejnovější způsoby jsou způsob bádenské továrny, slučování dusíku s kyslíkem v oblouku elektrické lampy na kysličníky a jich pohlcování vodou nebo vápnem, dále pak způsob Haberův, založený na katalytickém slučování dusíku s vodíkem při tlaku 200 atm. a spalování povstalého čpavku podle Oswalda (továrna v Oppau). Podobný je francouzský způsob Claude-ův.

U nás řešena je otázka ta průmyslově dosud jen ve Falknově, kde podle způsobu Frank-Carova vyrábí se dusíkaté vápno (calciumcyanamid) z karbidu vápenatého a dusíku. Způsoby ty vesměs předpokládají značné zdroje elektrické energie a nutno je tu vyčkati provedené elektrisace a hlavně postavení přehrad jako u Štěchovic.

Trhaviny dají se částečně nahraditi směsí práškovitého uhlí a kapalného kyslíku, kterážto směs (oxyliquid) se osvědčila. Kyslík jest možno vyráběti v pojezdných přístrojích destilací kapalného vzduchu.

V novější době vznikla snaha nahraditi nitroskupinu výbušin skupinou chlorátovou, která snadno uvolňuje kyslík. Způsob ten zasluhuje propracování.

O vývoji l e t e c t v í jsem se již zmínil. Pánem vzduchu bude

ten, kdo bude míti nejen co do množství, ale hlavně co do kvality vyvinuté letectví, a to po stránce konstruktivní i materiální. Použití nejlepšího materiálu podmiňuje jednak výkonnost, jednak jistotu. Požadavky na materiál jsou různé: některé součásti musí býti tvrdé, jiné houževnaté za studena, jiné za tepla, jiné tažné, jiné vzdorné na okamžitý ráz, atd. Proto používá se na příklad u motorů jen speciálních druhů ocelí (niklchromové, siliciové, manganové, volframové) a kombinací.

Nejdůležitější úlohu v letectví hraje hliník (aluminium) jako velmi lehký kov (speciální váha 2·6). Staví se z něho nepříliš namáhané součásti (kartery, písty, kostry řiditelných balonů a pod.). U pístů je vítána též jeho velká vodivost tepelná, čímž se dociluje toho, že se ve válci nespaluje olej přiváděný k mazání.

Jeho vzdornost proti mechanickým vlivům dá se přidáním některých kovů značně zvýšiti; to je pak t. zv. duraluminium (obsahuje měď, mangan, hořčík, křemík, železo a zinek).

Hliník se u nás nevyrábí; bude nutno prostudovati výrobu jeho z alunitu, jenž je na Slovensku. V Jihoslavii dobývá se v Dalmacii a v Kraňsku lepší ruda bauxit.

Otázka opatření hliníku je pro letectvo otázkou životní.

V poslední době vyskytl se hliníku konkurent co do lehkosti, t. zv. elektron, vyráběný firmou Grisheim Elektron (obsahuje hlavně hořčík 80%). Jeho hustota je 1·73 až 1·84; dá se dobře obráběti, proti povětrnosti je stálý, je však dosti snadno zápalný (700° C).

Mazání děje se u rotačních motorů olejem skočcovým (ricinovým), který jediný se nerozpouští v benzinu. Jelikož je drahý a náhrada nesnadná, zavádějí se motory stojaté, kde je možno použíti oleje minerálního, ovšem specielních vlastností. K potahování křídel užívá se ponejvíce lněného plátna, jež se nesmí vytahovati a jež má pevnost až 1400 kg na metr šířky; plátno je zvlášť zpracováno. Nosné plochy se pak ještě natírají lakem, aby plátno ještě zpevnilo, natáhlo se, stalo se nepropustným a hladkým (ke zmírnění tření o vzduch). Prvotní laky nitrocellulosové (zaponové) byly snadno zápalné, dnes používá se vesměs acetonových roztoků acetylcellulosy (laků celonových) za přídavku t. zv. změkčovadel a látek zabraňujících hoření. Může se též impregnovati nespalitelné plátno před nátěrem. Acetylcellulosu béřeme dnes vesměs z Německa.

Letadlové plochy brzo „stárnou", to znamená, že jich pevnosti rychle ubývá a musejí býti vyměněny. Příčinou mohou býti špatné laky obsahující mnoho volných kyselin z nedostatečně proprané acetylcellulosy, nebo působení ultrafialových paprsků, jichž chemicky mocné účinky jsou známy. Aby to bylo zamezeno, konají se pokusy.

Otázka opatření p o h o n n ý c h h m o t pro letadla souvisí úzce s otázkou pohonných hmot vůbec, hlavně pak co se týče automobilů. Všeobecně užívá se dosud benzinu, který se dobře zplyňuje, dobře spaluje a má vysoké spalné teplo (asi 11.000 kal.). Nevýhodou je však, že světová produkce benzinu je nedostačitelná a že ložiska rychle se vyčerpávají (v Americe počítají se zásobami již jen na 23 léta). U nás máme nafty velmi málo a z nafty dostane se jen asi 8% benzinu (leteckého asi 2%); proto dováží se k nám benzin po většině z Rumunska.

Z toho důvodu nutno je ohlížeti se po náhražkách. Automobilní benzin dá se dosti dobře nahraditi různými směsmi, v nichž přicházejí jako hlavní součásti alkohol a benzol.

Benzolu vyrábí se u nás asi 1000 vagonů ročně, jeho výroba dala by se však při správném uhelném hospodářství zvýšiti. Benzol potřebuje větší přívod vzduchu, aby se dobře spaloval. Jeho výhřevnost je asi 10.000 kalorií. Jelikož má větší hustotu nežli benzin (benzol 0·880, benzin těžký 0·760), ujede se jím při stejném obsahu nádržky větší trať. Poněvadž tuhne kol 0° C, mísí se s toluolem, benzinem neb alkoholem. Směs s benzinem se lépe zplyňuje, směs s alkoholem se lépe spaluje. Nejlépe je použíti vhodně volené směsi benzilbenzolalkoholové, kde je spotřeba benzinu omezena na minimum. Alkohol se dobře spaluje a snese velké kompresse, takže se dá lépe využiti; nevýhodou je nízká výhřevnost (5900 kalorií), takže eventuálně přijde 1 kalorie vyvinutá z alkoholu dráže nežli z benzinu; do jisté míry porušuje též motory a má vysoký bod vznětu. Pro alkohol nebo směsi o vysokém obsahu alkoholu musily by se stavěti motory o vysoké kompressi, jež by se nehodily pro benzin; proto je možno přidávati jej do směsí, jež mají za normálních poměrů dobře pracovati, nejvýše 35%.

Otázka náhražky benzinu je všude pilně studována. Němci zavedli t. zv. Reichskraftstoff (2 díly benzolu, 1 díl alkoholu 95% a 1 díl tetrahydronaftalinu, t. zv. tetralinu); ve Francii studují otázku t. zv. Carburant national na podkladě alkohol-benzolu nebo smísí líh s benzinem pomocí tak zvaných homogenisátorů (cyklohexanol, aceton, kresol, různé ketony, polymethyleny a j.), nebo líh úplně odvodní až na 99·8% (absolutní líh) a ten pak se mísí s benzinem. V Austrálii používají směs skoro stejných dílů alkoholu a etheru s malým množstvím ammoniaku k neutralisaci kyselých zplodin hoření. U nás navržené směsi (pragolin, luxin, motorit atd.) se neujaly. V poslední době uvádí společnost pro zpeněžení lihu do obchodu t. zv. dynalkol, směs alkoholu a benzolu s malým množstvím naftalinu.

U nás, jako ve Francii a jinde, je též okamžitý nadbytek alkoholu. Avšak řešení náhražek alhokolem můžeme považovati jen za provisorní východ z nouze; nebylo by dobře měniti typy motorů, aby byla možná konkurence pohonných hmot; motory s vysokou kompressí byly by odkázány pouze na alkohol. Pro případ války musíme počítati s velikou spotřebou alkoholu při výrobě výbušin a nebylo by eventuálně ani možno veškeru spotřebu uhraditi. Zvýšiti výrobu znamenalo by ochuditi výživu o veliké množství živin: alkohol vyrábí se z brambor, žita a melasy. Pro 1 kg alkoholu je třeba 9—10 kg brambor! Též melasa je dobrým krmivem pro dobytek, zejména dojnice. V Anglii a v Německu studují výrobu synthetickou z acetylenu neb kvašením z cellulosy; oba způsoby potřebují ještě technického propracování. Též se vyrábí z vodního plynu (způsob Calvertův) a z ethylenu (Ollendrův způsob).

U nás musíme vziti do jisté míry útočiště též k methylovému alkoholu, který se vyrábí při suché destilaci dřeva, a studovati intensivně otázku zužitkování uhlí kokováním při nízké teplotě. Při nízké teplotě, jmenovitě odstraňují-li se těkavé produkty na příklad vodní parou, získá se asi o 50% více dehtu (Fischer a Schrader), který obsahuje dosti mnoho těkavých zplodin, které se při obyčejném způsobu kokování skládají na výše vroucí uhlovodíky cyklické, na příklad benzol (t. zv. polymerisace). Způsobem tím dobývá se v Německu přímo benzin.

Benzin letecký je mnohem hůře nahraditi, neboť se naň kladou velké požadavky: musí se velmi lehce zplyňovati i za nízkých

teplot, lehce zapalovati, musí vždy přesně fungovati. Otázka ta vyžaduje důkladného studia. Není vyloučeno, že nejlepším východiskem bude použití stlačeného svítiplynu neb acetylenu. Svítiplyn dodával by se v bombách, čímž by též byla rozřešena otázka nezranitelných nádrží.

V každém případě bude u nás nutno za součinnosti s civilními správními úřady omeziti použití benzinu jen na případy, kde není vyhnutí a zaváděti pro těžká vozidla a stojaté motory pohon těžšími látkami, naftou, plynovým olejem, náhražkami.

Balony (pozorovací) sestrojeny jsou z gumované látky a plněny vodíkem.

Vodík vyrábí se v pojezdných polních přístrojích z křemíku (silicia) rozkladem louhem. Výroba je pohodlná a všeobecně zavedená. Plyn obsahuje něco fosforodíku a křemíkovodíku, jež se odstraní praním, neboť jsou samozápalné. Není vyloučeno, že mnohé neštěstí samovznícením balonu zaviněno bylo špatným praním vodíku. Místo křemíku dá se též použíti hliníku.

Doprava vodíku v bombách ze zázemí se neosvědčila, je k tomu třeba mnoho dopravních prostředků.

V Americe nahradili vodík málo sice těžším, avšak nehořlavým heliem, který je tudíž bezpečným proti zápalným střelám. Helium přichází velmi řídce a bylo kdysi známo jen ze spektra slunečního. V Texasu objevili jej v petrolejových zřídlech v množství asi 1%, a tím stala se jeho výroba na veliko realisovatelnou, ač drahou (vyráběli ho denně 30.000 krychlových stop). První let podniknut byl v prosinci 1921 se směsí 85% helia a 15% vodíku. Ve Francii bylo též helium objeveno v zemních plynech v Lancy, Maizières a Santenay (až 10%). U nás bylo by dobře pátrati po něm v okolí nalezišť radia.

Velkým problémem ve vojenství je otázka zaopatřování kaučuku (pryže). Pryž dodává gumovému zboží cenných vlastností, hlavně pružnosti, houževnatosti a neprodyšnosti a dá se v tom směru těžko nahraditi. Používá se jí k přípravě látky balonové, látky na masky, k přípravě obručí pro kola automobilů, motocyklů, k přípravě hadic, sanitních předmětů, těsnidel a isolací a j. Pryž se k nám vesměs dováží.

Němcům podařilo se sice vyrobiti ve válce kaučuku podobnou hmotu z acetonu, avšak výroba byla drahá a nestačila spotřebě. Proto byla vždy snaha kaučuk použitý regenerovati. Je na to množství patentů, avšak pronikavého výsledku se ještě nedosáhlo. Regeneráty jsou vždy horší kvality a možno jich použíti jen pro zboží podřadnější.

Studium regenerace možno je prováděti jen za součinnosti továren a hledati úspory, kde je možno.

U masek nahrazují se pružné tkanice pryžové ocelovými zpruhami; též byla snaha nahraditi automobilní obruče zpružinami, což se nepodařilo.

Ve výzbroji nejdůležitější úlohu hrají kovy a jich slitiny. Dnes jsou vlastnosti mnohých slitin dobře prostudovány a byly podkladem nejrůznějším zlepšením v konstrukcích. Vlastnosti různých slitin jsou rozmanité a mění se ještě tepelným i mechanickým zpracováním (kalení, popouštění, válcování, atd.). Při výrobě zbraní to má ohromnou důležitost, neboť dobrým zpracováním dá se materiál ušlechtiti, špatným zpracováním i dobrý materiál zkaziti. U zbraní je namnoze třeba materiálu prvořadého, jmenovitě u hlavní a jiných namáhaných součástí. Ve výrobě kovů a slitin přinesla válka mnohá

zdokonalení a mnoho světla. Na příklad výroba speciální oceli kelímkové nedala se uspíšiti, kdežto ve válce podařilo se vyrobiti ocel bez bublin i v Martinské peci, jmenovitě za přidání malého množství vanadia. Důležitým problémem stalo se zamezení korosivních účinků spalných plynů na hlaveň. Zaváděné nyní nekorosivní oceli jsou založeny hlavně na chromu. Pro důležitost kovů k výrobě výzbrojních předmětů a technických bojových prostředků je ovšem nutno míti v evidenci jich zajištění pro případ potřeby. Němci na příklad sami přiznávají, že by se byli musili vzdáti pro nedostatek kovů, kdyby bývala blokáda spojenců intensivnější — neměli na příklad cínu a niklu vůbec.

Vyřešení náhražek je zde těžší, neboť kov lze těžko nahraditi něčím jiným, nežli zase kovem; jde jen o to, kterého je více. Němci ve válce srovnali kovy v pořadí tak, jak byly k disposici a ten, kterého bylo nejméně, byl na prvním místě, železo ovšem na posledním. Pořadí se podle okolností měnilo. Náhrada dála se, bylo-li to možno, některým kovem v řadě následujícím. Tak na příklad nahrazovány byly mosazné nábojnice pro dělostřelectvo železnými a po některých nezdarech i pěchotní nábojnice, a množství mědi tím zredukováno na osminu. Mosaz (měď) je i u nás řídkým zjevem a nutno je proto omeziti její použití jen na případy, kde za ni není náhrady.

Šrapnelové kulky olověné i olověné jádro střel nahrazeny byly železem, u niklových ocelí hlavňových sníženo toto množství zlepšeným zpracováním až na nulu bez újmy na kvalitě; wolfram v rychlořezných ocelích nahražen polovičním množstvím molybdenu a vanadu, mangan nahrazován částečně karbidem vápenatým a podobně.

Co do opatření surovin je u nás nutná spolupráce najmě s Jugoslavií, kde jsou ložiska mědi, niklu, chromu, rtuti, manganu, bauxitu k výrobě hliníků a jiných vesměs cenných látek.

Většina výzbrojních předmětů je ovšem ze železa v různých slitinách a v nejrůznějším zpracování. Před zkázou vlivem povětrnosti chrání se buď nátěrem povětrnosti vzdorujícím neb se hnědí (hlavně součásti zbraní), t. j. opatří se vrstvou kysličníku, který zamezuje přístup vodě a kysličníku uhličitému ke kovu. Patent Haneman-Rieger chrání železo vrstvou nitridu, který se utvoří, žene-li se proud ammoniaku přes rozpálené železo.

Tak zvané nerezavějící ocele jsou založeny na chromu, stejně jako nekorosivní.

O výrobcích textilních jsem se do jisté míry již zmínil. Suroviny jsou tu většinou přímo z přírody vzaté a upravené. Ve válce se též mnoho používalo vláken kopřivových, avšak pěstění kopřiv má svoje nevýhody. Náhražky z papíroviny se neosvědčily, vykonaly však svoje poslání. Užívá se jich ještě tam, kde se nevyžaduje velké pevnosti.

Nevýhodou náhražek je, že mají mnoho dřevoviny a proto jmenovitě za vlhka jich pevnost velmi trpí.

V otázce barviv jsme úplně ještě závislí na cizině. Otázka ta zajímá nás u příležitosti volby odstínů stejnokroje za účelem maskování vlastního vojska proti zrakům nepřítele.

Na stejnokroj polní kladou se opačné požadavky nežli na úbor společenský; vedle požadavku pohodlnosti a účelnosti přichází požadavek co největší nenápadnosti, t. j. barva má splynouti s barvou terénu. Nyní většinou se užívá barvy hnědé v různých odstínech.

Při jednom a témže odstínu není však jedno, jakým způsobem ho bylo docíleno. Obarvená látka v celku má jednotnou barvu, tudíž úzké a přesně ohraničené spektrum, barva je „tvrdá". Barvy na příklad zelenohnědé můžeme však též docíliti vybarvením vlny čtyřmi různými barvami (hnědou, červenou, modrou a žlutou) a spředením takto různě zbarvených vláken. Tím dostaneme spektrum široké, nejasně ohraničené, splývající s pozadím, barva je měkká; na každém pozadí se pak některá ze jmenovaných barev ztrácí a zbývající jsou již řídké. Takovéto směsi zavedli s výsledkem po prvé Němci a Rusové, později se k nim přidali Srbové. Rusové měli ještě různou barvu pláště (hnědá — podzim) a spodního oděvu (více do zelena — léto). Velkým nepřítelem vlněných látek jsou moli, kteří sežerou ročně asi 10.000 tun vlny. Používaný proti nim naftalin a podobný dichlorbenzol pomáhají jen při velké koncentraci. Zdá se, že velmi dobrým prostředkem bude t. zv. Eulan uváděný do obchodu firmou Bayer & Comp.

Citelným byl ve válce nedostatek p o t r a v i n, takže místy nastávala i „podvýživa". Normálně pracující muž má přijmouti denně asi 3000 kalorií v různé potravě. To znamená míti v evidenci vlastní zdroje, jednak zabezpečiti dovoz; potraviny k disposici jsoucí nutno pak jako takové co nejdůkladněji využitkovati a použíti i látek, které za normálních poměrů jako potraviny neslouží. V dokonalém využití potravin je zahrnuto i uchovávání potravin od zkázy (konservování) a kontrola využití i jakosti, jakož i použití látek, jež mohou sloužiti za potravu, jen k tomu účelu. Co se týče náhražek a dobývání nových látek, zmíním se jen o výrobě t. zv. tvrzených tuků (hydrogenisací z tuků rybích), o pokusech zcukerniti cellulosu a vyráběti mastné kyseliny oxydací z minerálních olejů.

Synthetická výroba potravin je dnes nemožná, neboť stojíme před ohromně komplikovanými sloučeninami vesměs ještě neznámými; na tomto poli je chemie ještě v plénkách. Musíme se tedy omeziti na to, co nám příroda skýtá.

Též i nové potraviny je těžko najíti, neboť jazyk a žaludek lidský během tisíciletí dovedly již oceniti, co se jísti dá a co nikoliv.

Neblaze proslula chemie ve válečnictví zavedením v á l k y p l y n o v é.

Použití otravných látek není sice ani ve válečnictví ničím novým, avšak teprve světová válka uvedla v pohyb massy plynů a použila širokého speciálního aparátu jak v útoku, tak i v obraně. Tento aparát byl však již uveden v chod a stal se důležitou složkou moderního válečnictví a těžko můžeme si představiti, že by v budoucích válkách upadl v zapomenutí.

Použití plynů má velké výhody pro útočníka, velké nevýhody pro toho, kdo se jen brání. Obrana proti plynům je velmi drahá, morální i fysická zdatnost vojska se podlamuje, útok naopak je oproti útoku obyčejnou střelbou mnohem ekonomičtější při docílení téhož efektu; působení obyčejné střely je jen okamžité a má účinek jen proti nekrytému cíli; jakmile se však fronta poněkud ustálí, jsou ztráty způsobené nepřiteli střelbou nepatrné nebo žádné. Proto vznikl ve světové válce názor, že dělostřelectvo samo o sobě nestačí na nepřítele krytého a že nemůže přivoditi rozhodnutí. Proto povstaly na příklad tanky, proto rozšířilo se použití plynů.

Plynová střela každá vykoná svůj úkol, byť by jen přinutila nepřítele k nasazení masky a pobytu v ní, neklademe-li ani váhy na demoralisující působení.

Působení střely plynové není okamžité, oblak se rozšíří při zemi a vnikne i do zákopů a krytů a nikoho neušetří.

Z těchto důvodů má boj plynem nejen tvrdošíjné odpůrce, ale i horlivé zastánce. Generál Fries, šéf plynové služby ve Spojených Státech vypočetl, že plynová válka stála Ameriku 150 mil. dolarů, t. j. jedna dvoustotina celého nákladu a přivodila rozhodnutí. Tentýž generál Fries tvrdí dokonce, že válka plynová je válkou nejhumánnější. Toto odvážné tvrzení opírá o ten fakt, že počet smrtelných zranění byl u raněných plynem relativně mnohem menší nežli u druhých raněných. Obyčejná střela málokdy trefí, avšak trefí-li, bývá rána často smrtelná.

Při použití plynů byly ovšem na začátku války ztráty ohromné, z toho pak bylo 35% případů smrtelných, takže celé jednotky byly rázem z boje vyřazovány; na základě vývoje ochranných prostředků klesl však počet těžce raněných ku konci války na 2·5% (při obyčejných střelách 23·4%). Není ani účelem boje plynem nepřítele usmrcovati, nýbrž co největší počet nepřátel z boje vyřaditi a zasáhnouti ho i tam, kde by ho obyčejná střela nezasáhla.

Proto vznikl ve směrodatných kruzích názor, že se boji plynem nedá zabrániti, také z toho důvodu, že se přípravy k tomu nedají kontrolovati.

Boj plynem prodělal od roku 1915 značné změny i v útoku, i v obraně. Použité látky byly jen na počátku plyny, nyní jsou to vesměs látky kapalné neb i tuhé.

Na nepřítele vrhají se pomocí střel, jichž explosí se odpaří neb rozpráší. K vrhání používá se děl nebo zvláštních plynových minometů, jež dostřelí jen na 3000 m, jich působení je však asi pětinásobné a jsou mnohem lacinější a rychleji vyrobitelné.

Ku konci války používány byly hlavně fosgen, chlorpikrin, benzyljodid, u Francouzů též kyanovodík ve spojení s látkami dýmotvornými; Němci používali hlavně dichlorethylsulfid (ypérite), Perstoff (chloromravenčan trichlormethylnatý), difenylkyanarsin (Clerk) a později ethylkarbazol (Blaukreuz). Difenylkyanarsin se těžko vyrábí, avšak prochází jako tuhá látka maskou v částečkách velikosti 0·0001 mm.

Koncem války byla každá čtvrtá střela plynová, v některých operacích bylo jich použito většinou. Ve Francii vyrobili asi 18 mil. střel, v Německu 34 mil. Nově se objevivší látky jsou Lewisit (chlorvinyl dichlorarsin), brombenzylkyanid a chloracetofenon. Z ohledů taktických používá se látek houževnatých jako defensivních (zamořování), látek těkavých jako ofensivních.

Nejdůležitějším předmětem obranným je maska, jež chrání dýchací ústrojí každého jednotlivce a dovoluje mu pohybovati se s místa na místo. Je z látky plynům nepropustné, škodlivý vzduch ssaje se filtrem, kdež obsaženými, tam silně reaktivními, chemikaliemi se zadrží v něm obsažené látky otravné. Tento systém je dnes všeobecně zaveden a rozdíl v maskách jednotlivých armád je jen v detailech (filtr malý vyměnitelný neb velký nošený na prsou neb na zádech, oddělování vzduchu vdechovaného od vydechovaného, zařízení neopocujících se zorníků a pod.). Nejdůležitější součástkou filtru je t. ř. aktivní uhlí, zvláštním způsobem připravované, jež má velkou mohutnost absorbovati plyny.

Proti látkám leptavým používá se celých gumových obleků. Uspokojivě není ještě rozřešena obrana proti jemně rozptýleným látkám tuhým a kysličníku uhelnatému.

Celé bojové jednotky dají se chrániti speciálně zařízenými kryty, v nichž je nutno ovšem obnovovati vzduch, které však mají tu výhodu, že si v nich mohou odpočinouti vojáci dlouhým nošením masky unavení.

Jako látek dýmotvorných používalo se ponejvíce chloridů. arsenu, cínu, antimonu, titanu, křemíku, jež s vláhou vodní se slučují na bílé těžké vločky, dále salmiaku, fosforu a uhlíkatých látek hořlavých.

Pro krátkost času nezmínil jsem se o problémech, jež nemají zásadní důležitosti, avšak i z toho je viděti, jaké služby chemie prokazuje obraně vlasti; služby ty jsou dnes všeobecně uznávány. Aby jich mohlo býti dokonale využito, je třeba dobré organisace služby chemické již v době míru a spolupráce chemiků vojenských s ostatními odvětvími technickými ve vojsku i v civilu a s příslušnými kruhy průmyslovými.

Podplukovník zdrav. MUDr. KLEMENT ZRŮNEK:

Sebevraždy ve vojsku.

(Dokončení.)

Vezmeme-li v počet všechny všeobecně demografické činitele, kteří zvyšují poměrné číslo sebevražednosti u vojska, dospějeme k závěru, že v některých armádách je jimi vyšší poměrné číslo úplně odůvodněno, a že vyšší frekvence sebevražd není podmíněna žádnými speciálně vojenskými vlivy. Za příklad takového státu můžeme uvésti Prusko, kde zhynulo sebevraždou:

V letech	Na 100.000 mužů ve věku 20—25 let	Na 100.000 voj. příslušníků
1883—87	36	70
1888—92	34	56
1893—97	33	46
1898—1902	32	39
1903—1907	32	39
1908—1910	39	42

Kdežto v osmdesátých letech byla sebevražednost v pruském vojsku ještě dvakrát větší než v mužském obyvatelstvu přibližně stejného věku jako je většina vojenských příslušníků, je od polovice devadesátých let předešlého století již jen o málo vyšší. Tento malý rozdíl lze pak úplně vysvětliti větším počtem smrtelných výsledků sebevražedného činu u vojska; mimoto čísla týkající se občanského obyvatelstva vztahují se pouze na pruský stát, kdežto pruská armáda doplňovala se ze všech německých států vyjma Bavorsko, tedy i ze států majících mnohem vyšší sebevražednost než Prusko samo (ze Saska, Durynska, Brunšviku, Oldenburska a hanseatských měst). Můžeme tedy říci, že od devadesátých let předešlého století nepůsobily žádné ryze vojenské vlivy na sebevražednost v pruské armádě.

Ve Francii připadlo sebevražd na 100.000:

V letech	Mužů ve věku 20—25 let	Vojenských příslušníků
1887, 1888, 1891	17·7	30
1893—1900	26·9	23
1901—1906	33·8	18

Vezmeme-li v úvahu všechny všeobecně demografické činitele, které mají vliv na frekvenci sebevražd ve vojsku, musíme říci, že ve francouzské armádě byla již od devadesátých let předešlého století sebevražednost nápadně nízká u přirovnání k sebevražednosti občanského obyvatelstva, a nejen že tu nebylo žadných speciálně vojenských vlivů zvyšujících sebevražednost, nýbrž že vojenská služba přímo chránila před sebevraždou.

Podobný poměr jako ve Francii nacházíme v Dánsku.

Naproti tomu v Rakousku bylo v letech 1903—1907 (Kuttelwascher, cit. podle Schwieninga) na 100.000 mužského obyvatelstva ve věku 20—30 let průměrně 41 sebevrahů, v armádních sborech předlitavských ve stejné době 86 na 100.000 vojínů; v Uhrách 1901—1907 na 100.000 mužského obyvatelstva ve věku 20—24 let 51 sebevrahů, v uherských armádních sborech 102 na 100.000 mužů. Vyšší sebevražednost v rakousko-uherské armádě lze tedy sotva vysvětliti výhradně činiteli všeobecně demografickými a musíme zde předpokládati ještě jiné vlivy, podmíněné zvláštnostmi vojenské služby.

Na otázku, zda tyto speciálně vojenské vlivy uplatňují se též v našem vojsku, nelze s určitostí odpověděti; bude lze tak učiniti, až se ustálí demografické poměry, které se jistě posud nevymanily z vlivů světové války, a až budeme míti úplná statistická data, jak o obyvatelstvu celého státu, tak o vojsku, a to za delší řadu let. V přítomné době můžeme odhadnouti sebevražednost v našem vojsku na dvojnásobnou vůči sebevražednosti obyvatelstva vůbec. Vezmeme-li v úvahu, že před světovou válkou byla v Rakousku sebevražednost 4½krát větší než v obyvatelstvu, a v Prusku 2krát větší, přesto že poměrné číslo sebevražd v našem vojsku je nápadně vysoké, můžeme pro nás uplatniti analogii pruských poměrů a pokládati za pravděpodobné, že vyšší sebevražednost v našem vojsku je podmíněna všeobecně demografickými činiteli, a že není způsobena speciálně vojenskými vlivy.

O příčinách sebevražd ve vojsku.

V dosavadních úvahách zabývali jsme se sebevražedností jakožto hromadným zjevem sociálně-pathologickým. Zbývá přihlédnouti k sebeobraně vojína jakožto individuálnímu činu; v tom ohledu zajímá nás především příčina sebevraždy.

Spáchá-li někdo sebevraždu, vynoří se ihned otázka, proč to učinil. Sebevrah někdy sám, kratší nebo delší dobu před činem, sdělí s jinou osobou svůj úmysl, a vyjádří se též o jeho příčinách, někdy určitě, někdy narážkami. Jindy zanechává dopis, v němž udává důvod svého činu. Takové sdělení bývá též negativní: sebevrah žádá, aby nebylo pátráno, co ho k činu přimělo, a předem vyvrací možné domněnky. Též ve statistikách nalézáme údaje o příčinách sebevraždy. Jako takové bývají uváděny omrzelost života, nevyléčitelná nemoc, bída, lítost, hanba, svár, zlost a msta, rozervané rodinné poměry, nešťastná láska, duševní choroba atd. Avšak v každé statistice největší položku činí pohnutka neznámá; položka tato pohybuje se mezi 12—59%.

Ve vojenských statistikách bývají uváděny motivy, které odpovídají zvláštnostem vojenské služby: nechuť k službě, strach před trestem, příliš přísné nakládání a neukojená ctižádost

Strach před trestem udává se v různých armádách jako motiv sebevraždy v 38—50% případů, nechuť k službě v 7—14%, neukojená ctižádost v 3—4%; tyto speciálně vojenské pohnutky činí dohromady 54—60% všech udávaných příčin sebevražd v jednotlivých armádách.

Vidíme na první pohled nesouhlas mezi těmito čísly a mezi výsledky, k nimž jsme dospěli v předcházející stati.

Jestliže frekvence sebevražd v té které armádě je buď úplně anebo z větší části vysvětlena všeobecně demografickými činiteli, nebo jestliže je dokonce značně nižší než v mužském obyvatelstvu ve věku 20—25 let, je těžko pochopiti, že by většina sebevražd v dotčeném vojsku byla zaviněna speciálně vojenskými příčinami.

Nemůže však překvapiti, jestliže dochází k takovému rozporu, neboť na otázku po příčině sebevraždy v jednotlivém případě nelze tak snadno odpověděti, jak se obecně myslí. Především nepůsobí sebevraždu jediná příčina, nýbrž množství vlivů, které dlouhou dobu nebo opětovaně působí na duši sebevrahovu a zvolna odpoutávají ho od života. To, co se zpravidla označuje za příčinu, bývá jen p o h n u t k a, t. j. poslední z řady příčin, příčina nahodilá. Pohnutka není vlastní příčinou sebevraždy zrovna tak, jako trhnutí šňůrou není příčinou účinku výstřelu z děla; jako v tomto případě je příčinou energie utajená ve výbušině, tak i v duši sebevrahově byl připraven sebevražedný impuls dříve než pohnutka počala působiti. Pohnutka ustupuje zpravidla co do závažnosti do pozadí před hlubšími příčinami a bývá naprosto malicherná v z h l e d e m k d o s a h u s e b e v r a ž e d n é h o č i n u. Vojín se vraždí, že mu byla odepřena krátká dovolená, nebo že byl potrestán malým disciplinárním trestem, student, že dostal horší vysvědčení než očekával, mladík, že dívka, která se mu líbí, nereaguje na jeho pozornost, služka, že ji vyplísnila paní. Vraždí se lidé, když jim život neposkytuje tolik požitku, kolik oni žádají. Mnoho sebevrahů neví, proč se vraždí. Často musí kandidát sebevraždy doznati po nezdařeném pokuse, že nevěděl, proč se o smrt pokusil.

Přirozeně také údaje o příčinách sebevraždy v jednotlivých případech jsou zcela nespolehlivé, ať pocházejí ze šetření konaného v okolí sebevrahově, ať od sebevraha samého, neboť i jemu zůstane často pravá příčina utajena, nehledě k tomu, že sebevrah činí též úmyslně nesprávné údaje. Proto vědecké rozbory statistických dat o sebevraždách věnují celkem málo pozornosti registrovaným pohnutkám sebevražd.

Pathogenesa sebevraždy je věc ohromně komplikovaná, je výsledkem množství příčin a vlivů. Jedním z nejdůležitějších je výchova — rodinná, školská, náboženská, výchova veřejným tiskem, politickou agitací, literaturou a kulturním prostředím vůbec. Výchova utváří člověka především po citové stránce, a vede nezřídka k nepoměru mezi citem a rozumem. Vliv civilisace definuje M a s a r y k takto: Mezi nevzdělaností a vysokým vzděláním existuje polovzdělání rozmanitých stupňů a odstínů, které je identické s neharmonickým, nejednotným a nemethodickým vzděláním rozumu a jež vede k sebevraždě; učíme se příliš mnoho pro školu a málo pro život, n a b ý v á m e p ř í l i š m n o h o i n t e l l e k t u á l n í h o v z d ě l á n í n a ú k o r m r a v n í h o.

Materiální kultura vede k nepoměru žádosti po požitcích a možnosti jich ukojení. Hmotné poměry, zvláště konjunkturálně vzniklá hospodářská tíseň, jsou z nejdůležitějších příčin sebevražd.

Spolupůsobení všech vlivů jak zevních, tak vlivů vyplývajících z tělesné a duševní konstituce sebevrahovy, má za následek, že svobodná vůle sebevrahova je do jisté míry omezena; u sebevrahů, trpících zřejmou duševní nemocí, je porušeno vědomí v různém stupni. Ale i sebevrahové, kteří mají jasné vědomí a chápají dosah svého činu, jednají zhusta pod vlivem neodolatelného nutkání. Byly proneseny názory, že každý sebevrah je duševně nemocen (Morselli), názory to, které ovšem nedošly všeobecného uznání.

Také se stanoviska filosofického determinismu a na základě statistických badání popírali filosofové a sociologové spolupůsobení svobodné vůle při sebevraždě. Tyto názory odmítá Masaryk.

Ačkoli statistiky jeví zdánlivě jakousi zákonitost, t. j. odvislost počtu sebevražd od různých podmínek jako věku, pohlaví, povolání, národnosti, roční a denní doby, přece není těžko nahlédnouti, že nelze tu mluviti o zákonech, že pravidelnost, s jakou se sebevraždy vyskytují, není založena hluboce v člověku, a že nemá onoho významu, jako skutečné zákony přírodní (fysikální, chemické, biologické). Pravidla, jimiž se řídí sebevražednost, jsou výsledkem rozmanitých činitelů. Stačí, aby nastala jakási změna v zevních vlivech, a dosavadní pravidlo je zvráceno. Deterministický názor na sebevraždu jest pouhá theoretická koncepce, která stojí a padá s filosofickým determinismem vůbec.

Strahan (cit. podle Netušila) třídí sebevraždy na:

1. racionální, t. j. takové, jež se provádějí proto, že jimi lze uniknouti něčemu horšímu nežli je smrt;

2. irracionální, jež se provádějí zdánlivě bez příčiny. Podle Strahana tvoří sebevraždy irracionální 90% všech sebevražd. Podle podrobných hlášení o sebevraždách, jež docházejí do ministerstva národní obrany, činí v našem vojsku irracionální sebevraždy nejméně 95%, počítáme-li sebevraždy z pohnutek zřejmě malicherných k irracionálním.

Irracionální sebevraždy ve smyslu Strahanově mají zřejmě znak duševní poruchy. Duševní nemoc je vůbec nejdůležitější z příčin sebevraždy. Může běžeti o zřejmou duševní nemoc, kterou lze klinicky dokázati; taková se udává v 24—30% sebevražd.

Gaupp (cit. podle Brosche) vyšetřoval na mnichovské psychiatrické klinice 124 osoby dodané pro pokus sebevraždy a našel mezi nimi jen jednu osobu bez duševní nemoci. Stelzner (podle Brosche) našel v berlínské nemocnici Charité mezi dvěma sty osob, které se pokusily o sebevraždu, jen 31 případů bez dokázatelné duševní poruchy. Naproti tomu Kraepelin shledal jen u 30% zachráněných sebevrahů duševní nemoc klinicky vyznačenou. Vedle těchto výslovně duševně nemocných sebevrahů vyskytují se takoví, kteří jsou stíženi latentní, nenápadnou duševní nemocí. Bývají to mírné stupně t. zv. cirkulárního šílenství, kdy střídavě s obdobím nemotivované veselosti a zvýšeného sebevědomí dostavují se duševní depresse; v tomto depressivním období malý náraz zvrátí porušenou již duševní rovnováhu. Množství typů, které nelze čítati mezi zřejmě duševně choré, které však psychiatrie označuje za duševně méněcenné, vyznačuje se chorobnou dráždivostí, t. j. tím, že reaguje na malichernou příčinu dalekosáhlým činem. Do duševní pathologie spadá též zjev při sebevraždě často pozorovaný, totiž napodobení, které vede někdy až ke vzniku sebevražedných epidemií. Známy jsou takové epidemie sebevražd jmenovitě u školáků; patrně mladý věk jeví zvláštní náklonnost

k napodobení (sem asi patří též tři případy sebevražd vyskytnuvší se letos na jaře ve vojenské akademii v Hranicích). Napodobují se též typy sebevrahů z literatury (wertherismus). Předmětem napodobení bývá nejen čin sám, nýbrž i místo a způsob napodobení. Masaryk říká o významu napodobení: „Napodobení jako fysiologický princip je známo. Víme, že člověk počíná své konání napodobením, že napodobením sílí svou vůli, a že, přihlížíme-li blíže k věci, vlastně jen napodobuje."

Význam duševních poruch pro vznik sebevraždy dokládá Morselli tím, že roční maximum a minimum sebevražd a přírůstků duševních nemocí spolu souhlasí.

Přesahovalo by meze tohoto článku zabývati se dále příčinami sebevražd. Dlužno však zdůrazniti: aby k sebevraždě vůbec došlo, je nezbytnou podmínkou porucha pudu sebezachování, oné prvotné hybné síly, která ovládá život veškerého tvorstva, a která je též základem všeho lidského snažení. O významu pudu sebezachování praví Návrat: „Pud tento je nejmocnější instinkt, jímž člověk — jako vůbec každý žijící tvor — jest obdařen a jenž zdá se nejednou právě tím býti dražším, čím více jest ohrožen. Pudem tím vedeno je nemluvně, že sotva na svět přišlo, již shání se po potravě, po prsu mateřském, — jím puzen opouští člověk v době nebezpečí vše, jen aby aspoň holý život zachoval, — jím lne k životu zločinec k doživotnímu žaláři odsouzený a nemající naděje na volnost, svobodu, anebo lepší časy, a rovněž tak i člověk nezhojitelně nemocný a v bolestech se svíjející. A tak možno říci, že veškeré konání lidské má zřejmou snahu zachovati a udržeti život, na němž člověk pravidelně s neuvěřitelnou houževnatostí lpí a hledí si jej prodloužiti, byť i mu neposkytoval nic příjemného."

Pohlavní pud je částí pudu sebezachování, proto je pochopitelno, že sexuální záležitosti hrají takovou úlohu mezi sebevražednými pohnutkami.

I pro racionální sebevraždy musíme uznati poruchu pudu sebezachování za nezbytnou podmínku. Jestliže bývalý milionář se zastřelí, místo aby se živil žebrotou, je to racionální sebevražda ve smyslu Strahanově. Jiný boháč, jenž přišel rovněž na mizinu, a který nad to trpí nezhojitelnou bolestivou nemocí, nebo oslepne, lpí na životě dále. Rozdíl mezi oběma je ten, že u tohoto je pud sebezachování neporušen, u onoho oslaben.

Jestliže považujeme poruchu pudu sebezachování za poruchu duševní, pak ovšem každý sebevrah je duševně nemocen; sebevražedný čin je pak prvním příznakem duševní nemoci posud utajené.

U vojska mimo všechny uvedené vnitřní i zevní příčiny uplatňují se i speciálně vojenské vlivy, t. j. takové, které jsou podmíněny zvláštnostmi vojenského poměru a vojenské služby. Jsou to: náhlá změna dosavadního způsobu života, přechod do jiného prostředí (z venkovského do městského, pobyt v cizím kraji, mezi obyvatelstvem cizího jazyka), nezvyklá tělesná námaha a v novější době, kdy technický člověk klade při výcviku větší požadavky na duševní činnost vojínovu, zajisté také námaha duševní.

Vlivy tyto snáší individuum, které si již z občanského poměru nepřineslo sklon k sebevraždě, velmi dobře; osoby, které jsou k sebevraždě disponovány, narazí snadno na překážky, zpravidla malicherné, které uvolní sebevražedný impuls.

Širší obecenstvo přeceňuje zhusta vliv vojenské kázně na sebevražednost ve vojsku. Že kázeň ta nemá rozhodujícího vlivu, můžeme viděti na přirovnání mezi armádou pruskou a rakousko-uherskou.

Žádný znalec poměrů nebude tvrditi, že v rakousko-uherské armádě byla kázeň přísnější než v pruské, a že se tu vyskytovalo více případů týrání vojínů než v armádě pruské. Naopak, pruský „Drill" byl pro bývalou podunajskou monarchii nedostižitelným vzorem. A přece byla sebevražednost v rakousko-uherském vojsku jak absolutně, tak k poměru sebevražednosti občanského obyvatelstva více než dvojnásobná vůči sebevražednosti v armádě pruské.

Je tedy zjevno, že na výši sebevražednosti v rakousko-uherské armádě působily především vlivy jiné. Nechci upadnouti v podezření, že přikrašluji poměry ve vojsku bývalé monarchie, a cituji tedy českého psychiatra prof. Karla Kuffnera: „Možno-li věřiti statistice, připadá na naši armádu číslice nejvyšší. Ne snad proto, že by v Rakousku odvádělo se více disponovaných než jinde, že by tu byla služba nejvíce namahavá, ne že by zde bylo nejvíce surových poddůstojníků, mužstvo zbytečně týrajících, ne že by hygienické poměry byly nepříznivější, nýbrž spíše snad proto, že v žádném druhém velestátě nevtěsnává se do jediné uniformy živlů tak různorodých, že v žádném evropském státě není tolik různých národností, a tak velikých rozdílů i v poměrech klimatických a tellurických. Následkem přeložení posádky do končiny, jejíž obyvatelstvo liší se od vojína nejen jazykem, ale i způsobem života, snáze vzniká u nováčka nostalgie a obtížněji se snášejí namahavé povinnosti."

Kuffner připisuje tedy vlivu změněného prostředí rozhodný význam. Vliv tento jeví se též v nestejném rozdělení sebevražednosti na počátek vojenské služby a její pozdější období.

Na příklad na 100.000 mužů připadlo sebevražd: v pruské armádě (1904—1909) v 1. služ. roce 47, v druhém 20, v bavorské armádě (1904—1909) v 1. služ. roce 29, v druhém 22, v pruské armádě (1874 až 1909) v 1. půlletí 1. ročníku 59.1, v 2. půlletí 1. ročníku 40.8, ve francouzské armádě (1890—1909) v 1. služ. roce 23.7, ve vyšších ročnících 20.

Jako doklad tohoto vlivu uvádí Podhajský, že v rakousko-uherské armádě v letech 1875—1899 připadlo roční maximum sebevražednosti na listopad, kdežto v civilním obyvatelstvu připadá maximum na měsíce květen—červenec a minimum na zimní a podzimní měsíce.

Tento zjev nebyl pozorován v jiných armádách, nýbrž změny sebevražednosti během roku souhlasí vesměs s pohybem sebevražednosti v občanském obyvatelstvu. Také v rakousko-uherské armádě v průměru let 1903—1907 měla roční křivka sebevražednosti dva vrcholy, jeden v lednu, druhý v květnu. V čsl. vojsku připadlo v r. 1921—1922 maximum sebevražd na jarní a letní měsíce (březen—červen); rozdělení všech 106 případů sebevražd bylo pak toto: říjen 8, listopad 9, prosinec 8, leden 8, únor 7, březen 13, duben 14, květen 10, červen 12, červenec 4, srpen 6, září 7. (Jsou to čísla absolutní; poměrná čísla byla by v podzimních měsících ještě nižší, jelikož počet živených během vojenského roku klesá.) Odpovídá tedy roční křivka sebevražednosti v čsl. vojsku obvyklé křivce občanského obyvatelstva.

Sebevraždami ve vojsku se zabýval na základě pathologicko-anatomických studií podrobně Brosch. Jeho materiál obsahuje

327 vojenských sebevrahů, pitvaných ve Vídni. Jen v 39 případech (= 11.9%) nenalezl žádných chorobných změn. V 30.7% shledal onemocnění mozku a mozkových blan, a to v 8.2% sdružené s těžkými poruchami jiných orgánů (cirkulačních, zažívacích, dýchacích, močových a pohlavních), v 7.3% se značným vedlejším nálezem, v 7.3% s nepatrným vedlejším nálezem, a v 7.9% bez vedlejšího nálezu; v 6.7% těžké změny jiných orgánů bez onemocnění mozku, v 18.3% značné změny jiných orgánů, v 3.9% zpožděnou pubertu (pohlavní dospívání). Mezi pathologickými nálezy na krevním cévstvu zaujímá důležité místo hypoplasie aorty (nedostatečný vývoj hlavní tepny).

Brosch dovozuje, že všechny tyto chorobné změny, ať se týkají nervové soustavy nebo jiných orgánů, mají svůj vztah k duši nemocného a spolupůsobí při vytváření jeho duševní konstituce. Běží většinou o takové změny orgánů, které nelze za živa dokázati. Mnohé z těchto vad, jmenovitě nedostatečný vývoj orgánů (zvláště krevního cévstva), působí, že vojín těžce snáší tělesnou námahu. Podle Brosche bylo 65.3% jeho pitevního materiálu stíženo vadami, které snižují fysickou výkonnost. Brosch říká, že takoví vojíni „pociťují zhusta nakládání, odpovídající přesně předpisům, jako úmyslné přetěžování a týrání". Jejich subjektivní přesvědčení, že se jim děje křivda, je jim pohnutkou k sebevraždě. Vojíni si stěžují svým známým a příbuzným na tuto domnělou křivdu a tak vznikají podle Brosche interpelace o sebevraždách vojínů pro týrání. Proto podle Brosche neměla by býti nikdy opominuta pitva vojenských sebevrahů, jelikož jí mohou býti domnělí vinníci rehabilitováni před veřejností.

Broschovy nálezy nebyly posud s jiné strany potvrzeny, ani odmítnuty. V podrobných hlášeních o sebevraždách, která mi byla k disposici, nelze pro Broschovu theorii nalézti dokladů; hlášení tato obsahují protokolární výpovědi druhů sebevrahových, nebo zanechané dopisy. Nikde nenalézáme zmínek, že by si byl sebevrah stěžoval na přílišnou tělesnou námahu nebo dokonce na týrání, nanejvýše, že se vyjádřil, „že se mu vojna nelíbí".

*

Zbývá ještě zmíniti se o zjevu, který se pozoruje ve všech armádách. U vojenských osob z povolání je sebevražednost vždy větší než u osob presenčně sloužících. Také u nás připadá na 100.000 mužů 65.9, na 100.000 gažistů 94.5 sebevražd; je tudíž u gažistů sebevražednost skoro o ⅓ větší.

Příčina může býti v tom, že i v obyvatelstvu vůbec sebevražednosti s věkem přibývá. Je ovšem i dosti příčin ve vojenských poměrech. Především zmíněná odpovědnost, která na vojenské osobě z povolání spočívá; v naší armádě je to ručení v ohledu materiálním, jaké neexistuje v jiných oborech státní služby. K tomu přistupuje okolnost, že smysl pro čest je ve všech armádách velmi pěstěn, ba v armádách feudálního rázu uměle zveličován; pro důstojníka bývá závazným representativní vystupování, na které jeho služební důchod nestačí. Dále bývá obviňován alkoholismus a rozmařilý život jako příčina vysoké sebevražednosti vojenských osob z povolání.

IV. **Doslov.**

V předešlé kapitole bylo ukázáno, že sebevražda je výsledek složitého biologického pochodu; motiv sebevraždy je jen poslední zá-

váží, jež přesune jazýček na váze, událost ve většině případů sama o sobě malicherná. Proto je nutno vystoupiti se vším důrazem proti mínění, které se tak často v konkrétních případech vyskytuje, že sebevraždou musí býti někdo z okolí sebevrahova vinen. Útoky na naše vojsko z tohoto důvodu, bohudík, nejsou tak časty jako byly v Rakousku-Uhersku. Nutno však i u nás vzíti v ochranu důstojníka i poddůstojníka konajícího svou povinnost vůči lehkovážnému úsudku. Každý představený je vždy v nebezpečí, že narazí na kandidáta sebevraždy, a že předepsaným služebním výkonem zavdá podnět k vybavení sebevražedného impulsu. Chtěli-li bychom se takovým konfliktům vyhnouti, znamenalo by to zrušiti instituce, bez nichž není armáda myslitelna.

Z přehledu sebevražednosti v různých armádách na počátku tohoto pojednání je patrno, že od počátku osmdesátých let předešlého století sebevražd ubývalo ve vojsku všech důležitějších států; není pochyby, že tento úbytek lze z největší části přičísti povlovnému odstranění onoho systému, který kázeň ztotožňoval se sekaturou a týráním, který vytvořil bezednou propast mezi důstojníkem a poddůstojníkem z povolání a na druhé straně učinil tohoto neobmezeným tyranem mužstva. Tento systém je u nás důkladně odstraněn; avšak pokud budou existovati armády, bude třeba klásti zvýšené požadavky na tělesnou výkonnost a bude nutna kázeň. Zmíněné klesání sebevražednosti má asi ještě jinou příčinu, totiž tu, že změna prostředí, již prodělává nováček nastoupením služby, je šířením se civilisace čím dále tím méně intensivní.

Naskytá se přirozeně otázka, zda je možno sebevraždu zameziti. Odpověď bude velmi skeptická. Úplně odstraniti sebevraždu nelze, podstatně snížiti sebevražednost bylo by možno jen úplnou přeměnou současné kultury a nynějších hospodářských poměrů. Částečný výsledek by mohl míti úspěšný boj proti alkoholismu. Také eugenické snahy mohly by míti vliv na snížení sebevražednosti tím, že by snížily duševní nemocnost vůbec. Boj proti sebevraždě je tedy úkolem eugeniky a duševní hygieny vůbec; jaký praktický výsledek lze si tu slibovati, není ovšem známo.

Brosch se domnívá, že zdokonalením lékařských vyšetřovacích method a důkladnějším vyšetřováním branců bude lze mnohá chorobná individua z vojenské služby vyloučiti a tím sebevražednost ve vojsku snížiti. Běželo by tu jmenovitě o zjištění hypoplasie cévstva pomocí Roentgenových paprsků a o včasnou diagnosu tuberkulosy. Myslím, že zlepšení lékařské techniky vykonalo již svůj vliv na snížení sebevražednosti, snad je ještě další pokrok možný.

Kandidát sebevraždy, který jednou obeplul nebezpečné úskalí, zůstane dále méněcenným člověkem a ztroskotá při nejbližší příležitosti; náhodou může též dosíci vysokého věku a zemříti smrtí přirozenou. Může též zploditi potomstvo, pravděpodobně rovněž méněcenné lidi. S tohoto stanoviska nemá lidstvo zájmu na tom, aby duševně méněcenná individua žila a se rozmnožovala. Sebevražda jest eliminativní zjev přirozeného výběru ve smyslu Darwinovy theorie (Morselli), je samočistícím prostředkem rasy. Co je degenerováno, musí vyhynouti.

Kapitán R. WOLF:

Třídění věd vojenských a decimální soustava bibliografická

(modifikace brusselská).*)

(Pokračování.)

V decimální soustavě bibliografické rozděleny jsou všechny vědy na deset tříd a označeny číslicemi od 0 do 9. Každá třída jest zase rozdělena na deset skupin tak, že se připojí k číslici označující třídu nové číslice od 0 do 9. Tak můžeme pokračovati do nekonečna. Toto dělení děje se soustavně a postupuje se vždy od všeobecného ke zvláštnímu, od celku k části, od rodu k druhu. Na př.:

Vědy sociální a právo	3	Doplňování armády a kádrů .	3552
Administrativa a právo správní	35	Doplňování důstojníků	35523
Vědy vojenské	355	Školy vojenské	355231

Každý pojem, který byl předmětem literárního zpracování, jest vyjádřen číslem klasifikačním, jemuž říkáme t ř í d n í k. Na př.:

Morálka	17	Právo válečné	3413
Topografie	526	Hygiena vojenská	61367

Třídník může býti jednomístný, dvoumístný a vícemístný (jsou třídníky až devítimístné), podle toho, jak daleko pokročila specialisace a diferenciace v určitém oboru věd. Čím je třídník jednodušší (čím méně má čísel), tím širší jest pojem, jehož jest symbolem a naopak. Číselné označení pojmu jest přesné, poněvadž každému číslu přináleží jen jeden pojem, jest jednoduché, poněvadž není jednodušších značek nad číslo, jest všude a všem srozumitelné, poněvadž číslo jest značka mezinárodní, jest pohodlné, poněvadž se dá ze všech značek nejlépe pamatovat, jest pružné, poněvadž se dá desetinným dělením do nekonečna rozšiřovat.

K snadnějšímu pochopení celé soustavy uvádím základní rozdělení na třídy a desetinné rozdělení tříd na skupiny.

Rozdělení základní:

0 Všeobecnosti.	5 Vědy přírodní a mathematické.
1 Filosofie.	6 Vědy užité (praktické).
2 Náboženství	7 Krásná umění.
3 Vědy sociální.	8 Literatura.
4 Filologie.	9 Dějiny. Zeměpis. Životopis.

*) Viz L a d. J. Ž i v n ý: Desetinné třídění. Praha, 1914. — La classification décimale. Exposé du système et tables abrégées. Bruxelles, Institut International de Bibliographie, 1921. — Manuel pour la formation et l'usage de répertoire bibliographique universel de la locomotion et des sports etabli d'après la classification bibliographique décimale. Bruxelles, 1902. — Manuel pour l'usage du répertoire bibliographique des sciences physiques établi d'après la classification décimale. — M o c h: Classification décimale des sciences militaires et navales. Revue d'artillerie, 1923, Tome 90. — Autor tohoto článku chystá příručku decimální klasifikace s těmito statěmi: Úvod; všeobecný výklad decimální klasifikace; pravidla, jimiž se řídí; přehled vysvětlivek pomocných třídníků; jak se buduje lístkový katalog methodický; rozdělení hlavní; zkrácené tabulky decimální klasifikace; abecední rejstřík zkrácených tabulek; tabulky věd vojenských (úplné) s abecedním rejstříkem; tabulky pomocných třídníků (hlediskových, formálních, místních, jazykových a časových); provádění záznamů bibliografických. — Dodatečně poznamenávám, že decimální klasifikaci zavedl také pan knihovník B o h u s l a v K o u t n í k v knihovně tiskového odboru presidia ministerské rady. Odkazuji čtenáře na jeho článek v Časopisu čs. knihovníků, roč. II, 1923, čís. 8—10.

Desetinné rozdělení tříd na skupiny:

0 Díla všeobecná.

00 Prolegomena.
01 Bibliografie.
02 Knihovnictví.
03 Všeobecné encyklopedie.
04 Všeobecné sbírky essayí.
05 Všeobecné revues a všeobecná periodika.
06 Učené společnosti a akademie.
07 Listy politické. Novinářství.
08 Směs. Polygrafie.
09 Rukopisy. Vzácné knihy.

1 Filosofie.

11 Metafysika.
13 Duch a tělo.
14 Soustavy filosofické.
15 Psychologie.
16 Logika.
17 Ethika.
18 Filosofové starověcí a středověcí.
19. Filosofové moderní.

2 Náboženství.

21 Náboženství přirozené.
22 Bible a evangelia.
23 Theologie dogmatická.
24 Náboženská praxe. Pobožnosti.
25 Díla pastýřská.
26 Církev.
27 Dějiny církevní.
28 Církve a sekty křesťanské.
29 Církve a náboženství ostatní (kromě křesť.).

3 Vědy sociální a právo.

31 Statistika.
32 Politika. Státověda.
33 Národní hospodářství.
34 Právo.
35 Administrativa a pr. adm.
36 Podpora. Pojištění. Spolčování.
37 Vyučování. Výchova.
38 Obchod. Doprava. Kommunikace.
39 Zvyky. Folklor.

4 Filologie.

41 Filolcgie srovnávací.
42 Filologie anglická.
43 Filologie germánská.
44 Filologie francouzská.
45 Filologie italská.
46 Filologie španělská.
47 Filologie latinská.
48 Filologie řecká.
49 Filologie ostatních národů.

5 Vědy přírodní.

51 Mathematika.
52. Astronomie. Geodesie.
53 Fysika.
54 Chemie a mineralogie.
55 Geologie.
56 Paleontologie.
57 Biologie. Anthropologie.
58 Botanika.
59 Zoologie.

6 Vědy praktické.

61 Lékařství.
62 Inženýrství.
63 Zemědělství.
64 Hospodářství domácí.
65 Obchod. Doprava.
66 Průmysl chemický.
67 Výroba rukodělná.
68 Průmysl mechan. a řemesla
69 Řemesla stavební.

7 Krásná umění.

71 Architektura zahrad.
72 Architektura staveb.
73 Sochařství.
74 Kreslení. Umění dekorativní
75 Malířství.
76 Rytectví.
77 Fotografie.
78 Hudba.
79 Sport, zábavy a hry.

8 Literatura.

80 Všeobecnosti.
81 Literatura srovnávací.
82 Literatura anglická.
83 Literatura německá.
84 Literatura francouzská.
85 Literatura italská.
86 Literatura španělská.
87 Literatura latinská.
88 Literatura řecká.
89 Literatura ostatních národů.

9 Dějiny a zeměpis.

9 (3) Dějiny starověké.
9 (4) Dějiny Evropy.
9 (5) Dějiny Asie.
9 (6) Dějiny Afriky.
9 (7) Dějiny Sev. Ameriky.
9 (8) Dějiny Jižní Ameriky.
9 (9) Dějiny Oceanie a krajin polárních.
91 Zeměpis a cestopisy.
92 Životopisy.

Připojíme-li k těmto tabulkám podrobnější rozdělení symbolů 355 až 359, jež se vztahují k vědám vojenským, a symbolu 623, jenž se vztahuje k vojenskému a námořnímu inženýrství, obdržíme dosti podrobné rozdělení, s nímž lze v malých vojenských knihovnách úplně vystačiti.*)

*) Úplné tabulky decimální klasifikace dnes si opatřiti jest velmi obtížné, poněvadž všechna stará vydání jsou rozebrána a nové poválečné vydání zatím nevyšlo.

355 až 359. Umění vojenské.

35.5 Umění vojenské všeobecně.

35.51 Armáda a námořnictvo všeobecně. Život vojenský.
35.52 Doplňování armády. Rekvisice. Školy.
35.53 Základy zřízení a všeobecná organisace armád pozemních a námořních.
35.54 Operace taktické a strategické. Dějiny válek.
35.55 Služba a taktika různých zbraní. Výcvik vojska a kádrů. Služební předpisy.
35.56 Administrativa armády.
35.57 Budovy vojenské.
35.58 Materiál, jehož užívá vojsko.

35.6 Pěchota. Vojsko pěší.

35.61 Pěchota. Personál a organisace.
35.62 Personál a organisace štábu.
35.63 Služby hospodářské a pomocné. Personál a organisace.

35.7 Jezdectvo. Vojsko na koni.

35.71 Jezdectvo vlastní.
35.72 Služba remontní. Výcvik koní.
35.73 Trén a obozy.

35.8 Dělostřelectvo. Ženie a různé služby technické.

35.81 Dělostřelectvo.
35.82 Ženie.
35.83 Různé služby technické.

35.9 Armáda námořní. Loďstvo válečné.

Poněvadž dvojmístná část symbolu 35 jest společná, klademe za ni tečku a můžeme též zkráceně psáti 35.5—9. Třídníky 35.59 nebo 35.64 až 35.69 atd. nejsou zatím obsazeny a jsou reservovány pro další vývoj věd vojenských.

623. Inženýrství vojenské a námořní. Materiál válečný, pozemní i námořní.

623.1 Opevňování.
623.2 Útočné operace proti pevnostem. Podkopy.
623.3 Obrana pevností. Protipodkopy.
623.4 Materiál dělostřelecký. Zbraně ruční.
623.5 Dělostřelectvo (theorie). Otázky theoretické a experimentální. Praxe střelecká.
623.6 Materiál ženijní. Stavby. Mosty. Cesty.
623.7 Různý válečný materiál.
623.8 Materiál námořní. Ženie námořní. Stavby námořní.
623.9 Materiál námořní. Obrana lodí. Pancíře.

K tomu by zbývalo připojiti ony třídníky, kde se vojenství a válka dotýkají oborů věd jiných.

172.4 Válka a mír v morálce. Filosofie války.
341.3 Právo válečné.
341.63 Mezinárodní soud.
344 Trestní právo vojenské a námořní.
351.86 Vojenské právo správní. Pomocná služba vojenská.
526 Geodesie. Topografie.
527 Plavectví.
531.5 Theorie balistická ve fysice.
531.7 Přístroje balistické ve fysice.
613.67 Hygiena vojenská.
629.13 Vzduchoplavectvo.
662 Pyrotechnika. Prach. Výbušiny. Trhaviny.
725 Architektura budov vojenských.

Tabulky sestavené přesně podle čísel za sebou jsou metodické.*) Najdeme v nich hledaný předmět postupujíce deduktivně od všeobecného k zvláštnímu. Chceme-li jíti cestou obrácenou, induktivně, sestavíme si abecední index, v němž přímo najdeme hledaný pojem s příslušným decimálním třídníkem. Na příklad:

Tabulka abecední.

Administrativa armády 35.56
Balistika ve fysice 531.5
Cesty vojenské (stavba) 623.6
Dělostřelectvo (organisace, taktika) 35.81
Dělostřelectvo (theorie střelecká) . 623.5
Dělostřelectvo (materiál) 623.4
Ethika 17
Filosofie starověká 18
Geodesie 526

*) Při tom nezapomeňme, že všechny třídníky jsou čísla desetinná, tedy nikoli postavit 35 za 4, nýbrž naopak (jako 0·35, 0·4 atd.).

Hygiena vojenská	613.67	Remontnictvo	35.72
Inženýrství vojenské	623	Služba hospodářská vojen.	35.63
Jezdectvo	35.7	Školy vojenské	35.52
Kreslení	74	Tlén	35.73
Loďstvo válečné	35.9	Umění	7
Materiál dělostřelecký	623.4	Válka (filosofie)	172.4
Náboženství	2	Zeměpis	9
Opevňování	623.1	Ženie (materiál)	623.6
Právo válečné	341.3	Ženie (organisace)	35.82

Při podrobnějších tabulkách nelze se vůbec bez abecedního indexu obejíti. Metodické tabulky se s abecedním indexem navzájem doplňují, usnadňujíce orientaci při studiu jakékoli otázky a ukazujíce na její vztah se všemi ostatními.

Hledáme-li tedy literaturu o nějakém předmětu, sáhneme především po abecedním indexu, v němž najdeme příslušný třídník. Podle třídníků sestaven jest metodický katalog lístkový, který nám poví, jak je literatura o žádaném předmětu v knihovně zastoupena.

Řekli jsme již, že můžeme číselnou notaci desetinnou rozšiřovati do nekonečna, takže vyhovíme potřebě nejdiferencovanějších věd. Kdybychom ve všech třídách dospěli až k devátému desetinnému místu, obdrželi bychom sto milionů třídníků. Tak daleko jsme v diferencování věd ještě nedospěli (dospějeme-li kdy vůbec), nicméně však v některých oborech má decimální klasifikace třídníky osmimístné a devítimístné. Mimo to k vyjádření některých pojmů všeobecných užíváme jednak konvencionálních značek, jednak třídníků pomocných:

1. Pomocný třídník vlastních jmen. Některé serie můžeme děliti jmény vlastními, které jsou v podstatě také mezinárodní jako čísla, a řadíme je za sebou abecedně. Tak na příklad životopisy mají třídník 92; budeme tedy psáti:

Životopis Napoléonův . . 92 Napoléon Životopis Žižkův . . . 92 Žižka

Bibliografie má třídník 012.

Bibliografie Fochova . . 012 Foch Bibliografie Masarykova . 012 Masaryk

2. Stává se často, že kniha obsahuje různou látku nebo jedná o více předmětech, jež musíme v třídníku vyznačiti.

V takovém případě oba třídníky spojíme znamením +. Na př. organisace pěchoty a jezdectva bude míti symbol: 35.61 + 35.71.

3. Podobně kombinujeme třídníky znaménkem —, vynecháváme však ve druhé části číslici společnou až k tečce. Na příklad:

jezdectvo má třídník 35.7, výcvik 35.55 výcvik vojska u jezdectva . . 35.7—55

4. O každém předmětu může býti psáno z různých hledisek. Statistika může se vztahovati k nekonečnému množství předmětů a není přece možné, aby každý dostal svůj zvláštní třídník. Určujeme tedy pojem všeobecný pojmem zvláštním. Na př:

31 je značka pro statistiku, 35.6 pro pěchotu,

31: 35.6 — statistika pěchoty

Pořádek těchto znaků může býti také obrácen, což se děje při vypracování odkazového lístku pro pojem pěchota, tedy

35.6: 31 statistika pěchoty.

5. Pomocný třídník formální určuje, jakou formou nebo v jakém rámci byl předmět uvažován. Začíná vždy nulou a klade se do závorky. Uvádíme devět základních:

(01) Všeobecná theorie (uvažovaného předmětu) (02) Příručka...
(03) Sborník nebo encyklopedie...

(04) Essay, přednáška...
(05) Periodický časopis...
(06) Publikace vědecké společnosti ...
(07) Cvičebnice, učebnice...
(08) Polygrafie, sbírka článků...
(09) Dějiny...

Na př.:
35.55 (02) . . . Příručka taktická
35.52 (01) . . Všeobecná theorie doplňování armády
35.6 (09) . . Dějiny pěchoty
35.5 (05) . . Vojenská revue

6. Pomocný třídník časový. Abychom naznačili dobu, k níž se spis vztahuje, užíváme třídníků časových, jež dáváme do uvozovek. Rok dáváme celý do uvozovek, na př.: „1918". Století zkracujeme, na př.: „14" znamená XV. století, „15" znamená XVI. století. Periodu od 1914 do 1918 značíme „1914—18". Léta před Kristem značíme znaménkem —, na př.: „—1227" = 1227 př. Kr.

Obvyklé značky jsou:
„∞" = pro všechny časy,
„—" = starověk před érou křesťanskou,
„+" = éra křesťanská,
„04:15" = středověk,
„15:18" = novověk,
„18:19" = doba současná.

Na př.: 355 „04:15" = vojenství ve středověku.

Datum může býti uvedeno až na den. Na př.:
9 (44) „1789.07.14" = dějiny Francie, dobytí Bastilly.

7. Pomocný třídník místní. Těchto znaků jest mnoho. Píšou se do závorek a počínají číslicemi od 1 do 9 (a nikoli nulou jako třídníky formální). Označují místa geologická (čísla počínající 1), fysická (čísla počínající 2) a politická (čísla počínající 3 až 9). Uvedeme jen nejdůležitější:

(∞) Celý svět, vesmír.
(21) Kontinenty.
(26) Oceány, moře.
(3) Země starověké.
(4) Evropa.
(42) Anglie.
(43) Německo.
(43.7) Československo.
(44) Francie.
(45) Italie.
(46) Španělsko.
(47) Rusko.
(5) Asie.
(6) Afrika.
(7) Amerika Severní.
(8) Amerika Jižní.
(9) Oceanie.
(94) Australie.

Na př. 35.51 (43.7) „1923" = spis o československé armádě r. 1923,
35.54 (43:44) „1870" = o válce francouzsko-německé r. 1870.

8. Pomocný třídník jazykový. Jím označujeme jazyk, v němž je spis napsán a klademe před něj značku =. Na př.
35.8 (09) „1914—18" = 4 . . . . dějiny dělostřelectva za světové války psané francouzsky.

Uvádíme:
= 2 anglicky
= 3 německy
= 4 francouzsky
= 5 italsky
= 599 rumunsky
= 6 španělsky
= 7 latinsky
= 8 řecky
= 91.7 rusky
= 91.881 bulharsky
= 91.882 srbsky
= 91.885 polsky
= 91.886 česky
= 91.92 litevsky
= 94.54 maďarsky

9. Pomocný třídník hlediskový. Užívá se ho hlavně ve třídách 5, 6 a 7, začíná se vždy dvěma nulami a píše se do závorky.

Uvádíme některé důležité:
(001)... hledisko koncepce
(002)... hledisko provedení, výroby
(003)... hledisko hospodářské
(006)... hledisko místní
(007)... hledisko výkonného personálu

Tím bychom byli stručně naznačili podstatu decimálního třídění, z něhož vysvítá jeho přesnost, zřetelnost a pohodlnost.

Z třídníků základních, jichž jest dosud 33.000, a pomocných, jichž jest 3000, dá se zkombinovati celkem 1.168,036.000 symbolů, tedy více než jednu miliardu.

Na konci zmíním se ještě o katalogisaci válečné literatury, uložené v lyonské bibliotéce. Jejímu bibliotékáři R. Cantinellimu zdála se decimální klasifikace nejpraktičtější a nejlépe organisovanou, aby do sebe mohla pojmouti celou válečnou literaturu. Dal světové válce třídník podle tabulek brusselských:

35.548 (4) „1914 — ...“ *)

a připojoval k němu třídníky nejrůznějších hledisek. Na př.:

35.548 (4) „1914 — ...“	:1	— svět. válka a filosofie	—„—	:54	— svět. válka a chemie
—„—	:17	— svět. válka a mravnost	—„—	:623	— svět. válka a voj. inženýrství
—„—	:355	— svět. válka a vojenství	—„—	:784.7	— svět. válka a voj. písně
				atd. atd.	

Část tohoto katalogu, sahající až k symbolu:

35.548 (4) „1914 — ...“: 327 — svět. válka a politika,

byla vydána tiskem a obsahuje asi 15.000 spisů, které se daly pohodlně včlenit do decimálního systému.

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

(Pokračování.)

R. 1813.

V únoru r. 1813 opustil rakouský pomocný sbor široké roviny Ruska, bažiny Polesí, kde jako spojenec Napoleonův společně se Saskem v exponovaném postavení v nepříznivém území, při špatném zásobování a podnebí, řešil danou úlohu v hranicích možnosti, jedině dík duchaplné energii polního maršálka knížete Schwarzenberka a obětavé vytrvalosti vojenských částí.

Část pomocného sboru odtáhla do Čech, tvoříc jádro pozorovací armády, z níž později vznikla hlavní rakouská armáda. Když Rakousko přistoupilo ke koalici s Ruskem a Pruskem proti Francii, 10. srpna 1813, přicházely pro hlavní armádu v úvahu jako bojiště proti Napoleonovi Čechy, zatím co Přímoří a Benátsko bylo přenecháno boji „vnitrorakouské armády“ proti místokráli italskému, a na hornorakouské hranici stál pouze záložní sbor na obranu proti možnému vpádu z Bavor.

Nehledíme-li k Sasku, jež francouzský císař měl svou armádou obsazeno, připadají v úvahu jako nastávající bojiště především vesměs země bývalého Rakouska. Říše rakouská té doby ještě nebyla tak šťastna, aby měla jednotnou mapu, založenou na úředním mapování. Pokus, sestaviti z map jednotlivých zemí celkový obraz státu, ztroskotal a na počátku XIX. stol., pod císařem Františkem II., počalo se s druhým velkým mapováním v souvislosti s všeobecným triangulováním.[1]) V tažení r. 1813 byl Cuvelier, registrační adjunkt válečného archivu jmenován ředitelem polního archivu u spojené

*) Správně bude asi 35.548 (∞) „1914—1918“. Byla to válka světová a nikoli jen evropská a ukončena byla r. 1918. Rozhodnutí brusselského ústavu není dosud známo.

[1]) Viz výše.

hlavní armády a proto odebral se již v červnu se svými potřebami archivními do Čech.[2]) Mapy a plány, nutné pro okamžitou potřebu, naložené na soumara, vzal s sebou, ostatní materiál vezen byl na vozech. Ředitel archivu příslušel k válečné kanceláři a měl jízdního koně, poněvadž musil se starati o vůz, často býval volán v čelo kolony a za pochodu mnohdy musil vyhledávati požadované mapy.[3])

Pro Čechy měl hlavní stan Schwarzenberkův na tu dobu prvotřídní mapy v jednoduchém vojenském měřítku 1:28.000; byl to nejlepší a nejdokonalejší materiál, zmapovaný v letech 1764—1767 oberwachtmeistrem bar. Motzelem, pod vedením pluk. Fabrise, a v letech 1780—1783 částečně opravený pod vedením gen.-feldwachtm. bar. Elmpta; mapa sestávala z 273 listů s 19 svazky písemného doprovodu.[4])

Kopie těchto map byly uloženy u hlavního velitelství v Praze, odkud byly posílány do hlavního stanu armády.

Dne 19. srpna byly ještě původní snímky nejen Čech, ale i Moravy s redukovanou operační mapou Západní Haliče, Textorovou mapou Východního Pruska a ještě jiné mapy z Olomouce, kde plukovník bar. Stutterheim deponoval erární mapy bývalého pomocného sboru, zaslány polnímu archivu. Důležitou pomůckou pro operace v Čechách byl Popis Čech, provedený v letech 1806—1809 podplukovníkem štábu gen. ubyt. bar. Stutterheimem, obsahující v 26 rukopisných svazcích s 210 mapami cenné údaje o útoku a obraně, o vhodných posicích a místech, vhodných k opevnění. Na tomto díle vskutku také byly založeny disposice úspěšné obrany východních Čech 2. divisí Neipperg-Bubnovou. Poněvadž však všechen tento materiál podle názorů tehdejší doby byl přísně důvěrný, neměl pro běžnou armádu významu a byl jen málo vyvolencům přístupný. A tak podržely svůj význam velká rytá mapa Čech, od Joh. Christ. Müllera z r. 1720, doplněná komunikacemi a redukovaná mapa Wielandova z r. 1726. Roku 1808 byla vydána mapa Čech, ryt. v. Bockem a Polachem, která podle mapy Müllerovy byla doplněna a zlepšena, a r. 1809 vydal ve 4 listech[5]) Fr. Mollo ve Vídni novou mapu Čech, kreslenou Fr. Schmollem dle nejnovějších astronomických určení míst atd., v měřítku 1:336.000. Této mapy v polním archivu bylo 6 exemplářů. Hlavní rakouská armáda na sklonku r. 1813 skládala se z 2 lehkých divisí, 5 armádních sborů a záložního sboru, a měla 8 velitelů sborů, 20 divisionářů a 41 briga-

[2]) Viz přílohu III.

[3]) Vál. arch. víd., 4 K R. B 1—10/207.

[4]) Kriegskarte des Königreichs Böhmen aufgenommen auf Befehl eines hochl. k. k. Hof-Kriegs-Raths in den Jahren 1764—1767 gegen Schlesien und Sachsen durch Offiziere des gross. Feld-Generalstabs, rückwärts aber von verschiedenen aus den in gedachten Land bequartierten Inf.-Regimenten beigezogenen Offizieren von Major v. Motzel unter der Direct. des Obersten v. Fabris, 143 Sekt. rektifiziert 1780—1783 unter der Leitung des G. F. W. M. Freih. v. Elmpt, 1:28.800; 273 kresl. listů s 19 svazky (vál. arch. víd., mapové odděl.).

[5]) Totius Regni Bohemiae etc. Bock et Polach. 1808, 4 ryté listy. Zeť autorův, inž.-kapitán a kabin. tajemník De Traux ujal se namáhavé práce, jež po smrti autora ležela ladem, kreslíř map Kipferling opravil a doplnil toto dílo, a tak vyšla nová mapa v staromodní úpravě na veřejnost. Základem mapy je mapa Müllerova, a obsahuje poštovní, obchodní a zemské silnice, nové vesnice a hostince, jakož i nově postavené pevnosti Terezín a Josefov. Poněvadž obsahuje mnoho podrobností mineralogických a průmyslových, bylo by ji možno rozlišit ve 3 mapy: geograficko-polohopisnou, mineralogickou a průmyslovou mapu země České. Mapa je pracována pečlivě a přesně; ovšem astronomicky určené body nejsou přesné a liší se dosti značně od novějších měření. V celku čítá mapa 206 značek.

dýrů. Počítáme-li v zásobách polního archivu 3 exempláře velké mapy Müllerovy a Wielandovy pro potřebu hlavního stanu, nemohli zbývajícími 6 exempláři Schmollovy mapy Čech býti poděleni ani všichni velitelé armádních sborů; vezmeme-li ještě v úvahu čtyři exempláře velké mapy Německa, vydané výmarským ústavem, v níž jsou také Čechy zakresleny, pak dotace polního archivu ovšem pro velitele sborů stačí, avšak právě jen pro ně. Francouzský císař měl pro Čechy mapy Müllerovu a Wielandovu. Před zahájením nepřátelství francouzští inženýři-geografové zmapovali pohraniční území země v měřítku 1:50.000.

Pro pozorovací sbor knížete Hohenzollerna v Haliči vydal v r. 1812 Geppert, plukovník štábu gen. ubyt., nejlepší mapy Liesganigovy, štábu gen. ubyt. Rizzi Zannoniho popisný materiál pol. podmaršálka Mark. Chastelera, gener.-majora Mayera v. Heldensfelda a jiných. K těmto mapám byly připojeny ještě Bawrova mapa Multánska, pak štábem gen. ubyt. zhotovená mapa Valašska a Ruska, a Schröttrova, Gillova a Texterova mapa Pruska.

„Vnitrorakouská armáda" měla k disposici z map rytinou provedených: Kindermannovu generální mapu Rakouska ve 12 listech, Capellariho a Schrömblovu mapu Dalmacie, Riedlovu mapu Srbska s částí Illyrie, Zachovu mapu vévodství Benátského, dále Carte générale du Théâtre de la Guerre en Italie od Baclera d'Albe, konečně mapérské práce ve vnitřním Rakousku (Štyrsku, Korutanech, Krajině, Gorici, Gradišce, Istrii a Terstu s okolím) v měřítku 1:28.800 z let 1784—1785 ve 250 sekcích, provedených plukovníkem Jennym se 7 svazky popisu. Kromě toho elaboráty operační a vojenský popis země z let 1806—1811, od důstojníků štábu gen. ubyt., podpl. hrab. Nugenta, Reinische, Csollicha a majora Foitha.

Velké válečné události tažení r. 1813 odehrávaly se na území saském. Pro operace na sarském bojišti nebylo mapového materiálu té výborné jakosti, jako pro sousední Čechy.[6])

Ve Francii zprvu panovala snaha ztráty topografických map, utrpěné v Rusku, nahraditi pro Bureau del'Empereur, Bureau de l'Armée, a pro generály a generální štáb nákupem. Vedení Dépôt de la Guerre převzal za gen. Sansona, zajatého v Rusku, ppluk. Muriel. Rozpočet na rok 1813 vykazoval položku 468.937 franků, určenou k získání map. Generál Bonne byl ustanoven chéfem topografického bureau velké armády; jemu bylo přiděleno 12 inženýrů-geografů, z nichž 6 dáno k disposici hlavnímu stanu na rekognoskační práce, ostatní rozděleni na 6 armádních sborů francouzských a určeni k tomu, aby v pochodu zdržovali se při předvoji. Počet jich byl později zvýšen. K bureau příslušeli ještě 4 kresliči, 1 rytec a 1 typograf; bureau mělo vlastní povoz k disposici, kde složeny byly potřebné mapy bojiště, kreslicí potřeby, měřické přístroje, mezi nimi 1 sextant a 1 pantograf. Poněvadž dle zkušenosti z minulých válek vůz často se značně opozďoval za hlavním stanem, bylo používáno k dopravě nejnutnějších map soumarů.

Typografický lis k rychlému rozmnožení denních rozkazů a přenosný lis en taille douce, aby mohly býti v několika hodinách a leau forte, leptem, zhotoveny mapky, výsledky rekognoskace terénu, byly přidány k bureau, a tím splněno důtklivé přání císařovo. Dříve býval po té stránce pociťován značný nedostatek, neboť vel-

[6]) Srovnej výše stať o mapách Německa.

kých tiskáren, dopravovaných za armádou, nikdy nebylo možno včas použíti.

Plukovník Bacler d'Albe pečoval snažně hned po svém návratu do Paříže o to, aby topografický kabinet císařův, plně zničený při ústupu od Moskvy, znovu zorganisoval. Ve velkém spěchu byla pro Napoleona zhotovena mapa Španěl, a mapa bojiště mezi Vislou a Němenem, s použitím map Pruska od Gillyho, Schröttera a Textora, v náhradu za ztracené mapy v Rusku. O pochodové mapě severních krajů, území mezi Hamburkem, Moskvou, Petrohradem a Lvovem, jež měla býti operační mapou, pracoval velký počet kresličů současně dnem i nocí. Zásoba rytých map Ruska, Pruska a Francie doplňovala sbírku. Císař, poučen zkušeností z r. 1812, kde ztratil velice cenné mapy, používal při dalších taženích pouze kopií, aby o těžko nahraditelné originály nepřišel. Během saského tažení užíval nejvíce mapy Petriho. Ze Slezska došla do kabinetu císařova veliká rukopisná mapa ve 152 listech z majetku maršálka Soulta; v Depôt de la guerre zpracovávala se pro císaře nová mapa podle 168listové mapy země. Vzorem byla 20listová mapa Schubertova.

Všichni generálové obdrželi pro tažení r. 1813 mapy pruských států od Gillyho, Textora, Schröttera a Sotzmanna, mapy Polska od Rizzi-Zannoniho, Saska od Petriho a různé mapy Meklenburska, Lauenburgu, Halberstadtu atd. Používáno bylo také právě vycházející mapy Německa, vydávané ve 204 listech Průmyslovým comptoirem ve Výmaru. Obtížné bylo opatřiti si mapy Německa od Chaucharda a Gottholda, a s bídou získán 1 exemplář poštovní mapy Heymannovy.

Pro dodávku map bylo ponecháno donášení prostřednictvím kurýrů, jež se v r. 1812 osvědčilo. Každý kurýr, denně odesílaný k hlavnímu stanu, vzal s sebou dva svitky map, aby byla náhrada za mapy již rozdělené; kromě toho vyslán za armádou vůz, naložený po 25 exemplářích rytých map, týkajících se bojiště. Plukovník Bonne si stěžoval, že velká část drahocenného mapového materiálu byla zbytečně vyplýtvána. Byla-li spotřeba map v roce 1812 nad průměr, zvrhla se v r. 1813 v pravé plýtvání mapami. Armáda stále přijímala mapy, dodávané jí v hojné míře, a požadovala stále dalších. Nadbytečná spotřeba měla býti omezena na nevyhnutelně nutné podělení generálů, chéfů generálního štábu a generálských adjutantů. K doplnění důstojnického stavu „Bureau topographique" armády musili býti přibráni důstojníci z brigád v Italii a Departements réunis. Většina inženýrů-geografů útrapami a zraněními za ruského tažení utrpěla na zdraví tou měrou, že jich pro tuto dobu nebylo možno užíti k polní službě u armády. Ostatní však byli plni ochoty, a sám generál Guilleminot, přes to že utrpěl zranění a omrzliny, předcházel všem dobrým příkladem a svoje požadavky vůči nim stupňoval na nejvyšší míru. Rekognoskační práce byla největší důležitosti, neboť pro topografii bojišť u Lützenu a Budišína poskytovaly snímky saských mapérů potřebné podrobnosti. Novým inženýrům-důstojníkům nařízeno, aby zhotovili podrobné plány v měřítku 1:20.000 na základě připraveného topografického materiálu pro všechny akce. Plány měly obsahovati tábořiště, jež zanechala zřejmé stopy, hroby padlých, údaje všech částí, které se boje zúčastnily, vůbec vše, co znáti bylo důležito. Po bitvě u Budišína nabyly mapy Slezska pro armádu značného významu. Dne 23. května ve Zhořelci Bacler d'Albe si stěžuje, že nemá map, a generál Berthier požaduje důtklivě Schubarthovy mapy Slezska.

Velkou rukopisnou mapu Slezska, majetek maršálka Soulta, přechovává plukovník Bonne, a již dříve poukazoval císař na mapu Backenbergovu.[7])

Šéf saského generálního štábu, generál v. Gersdorf, dal sebrati topografický materiál, pořízený výbornými inženýry drážďanskými, který byl rozptýlen a nacházel se z části v Torgau, z části v Königsteinu, a na jeho podkladě se zdarem opraviti nedostatky mapy Petriho. Císař sám nařídil v Sasku tyto rekognoskace: tok Labe od východu z Čech až k ústí v měřítku 1:20.000, průběh hranice Čech od Sprévy až k Bayreuthu v měřítku 1:50.000. Věrný snímek v měřítku 1:10.000 posic Königsteinu a Liliensteinu sloužil studiu opevněného tábora atd. Ke konci července žádal Bonne náměstka velitele Depôt de la Guerre, Muriela, aby připravil všechen materiál, týkající se Rakouska, zejména z posledních válek r. 1805 a 1809, a zvláště rekognoskační práce Horních a Dolních Rakous, Štýrska a Korutan aby předložil s poznámkami; všechen materiál, týkající se Čech však, aby poslal do hlavního stanu, nevyčkávaje dalšího rozkazu, neboť přichází v úvahu tažení do Čech. Nepřátelství hrozí vypuknouti každé chvíle, a není jisto, ke které straně se Rakousko přikloní. Bureau velké armády obdrželo od Dépôt de la Guerre Müllerovu mapu Čech v 25 listech, část pochodové mapy Bavorska od Schmettau, pořící Jizery a okolí Prahy od téhož autora, novou mapu Moravy a části právě ryté mapy Bavor v měřítku 1:300.000 a rukopisnou mapu z roku 1805.

Po bitvě u Lipska vozatajstvo hlavního stanu francouzského, a s ním i povoz naložený topografickým materiálem, při nepořádném ústupu se ztratilo. Dle pozdější zprávy zdařilo se kap. Castellinovi dopraviti povoz do Torgau do bezpečí; zde však z obávy, aby mapy nedostaly se do rukou nepřítelových, byly na rozkaz velitele pevnosti spáleny; mezi jinými zničen byl zde i zbytek důležité mapy Carte de l'Empereur, jež z velké části byla ztracena v Rusku r. 1812. Po bitvě u Hanau, kde si musila francouzská armáda raziti cestu k domovu, psal Bonne z Mohuče, že zdařilo se mu zachrániti pouze nedokončené práce a tiskařský lis. Přístroje byly prý zanechány v Drážďanech, všechno ostatní je ztraceno; všeho zbaven, prosí o několik map Porýní. Ještě jednou věnována byla neobyčejná snaha reorganisaci topografické služby u armády.

Maršálek Victor, pověřený obranou na Rýně, žádal marně o topografický materiál území mezi Kostnicí a Landau. Originály byly vyhrazeny pouze pro císaře, maršálek obdržel pouze malou mapu Švábska, Cassiniovy listy pro Rýn, a Weissovu mapu Švýcar. Jiné mapy, jako Bohnenbergerova Švábska, Haasova hrabství Hessen-Cassel atd., mohl si sám opatřiti.

Když se Napoleon navrátil do Francie, vzbudilo v něm svrchovanou nevoli, že mapa 4 Departemens réunis,[8]) jež měla tvořiti po-

[7]) Situationscharte von einem Theile des Churfürstenthums Sachsen, der Ober-Nieder-Lausitz u. Schlesiens nebst denen Stellungen, Bataillen, Gefechten, die zwischen den k. k. u. k. preuss. Armeen, besonders in den letzten Jahren des 7jährig. Krieges in diesen Gegenden vorgefallen. Gez. v. Backenberg, Hptm., Gest. v. M. Keyl. 1:80.000, 10 listů (vál. arch. víd., mapové odděl.).

[8]) Depart. de la Roer, Sarre, Rhine, et Moselle a Mont Tonnere. Území při levém břehu Rýna od Landau-Clave, dnešní Falc a Porýní. Tyto 4 spojené Departements na levém břehu Rýna byly pluk. Franchetem za pomoci kpt. Maissiota a Pierreponta zmapovány dokonaleji než kterékoli jiné území do r. 1810. Změřeno 37 trojúhelníků hlavních, s přesností na současnou dobu vzornou; trojúhelníky II. řádu byly měřeny repetičním kruhem. Mapování opíralo

kračování listů Cassiniho, a na níž se již 15 let pracovalo, dosud nebyla dohotovena. Také mapy Francie od Belleyme a Capitaine jej neuspokojily; vytýkal, že je v celku nevzhledná, říční toky na ní špatně ryté, terén nedostatečně znázorněn. Poněvadž však jiné mapy ve vhodném měřítku nebylo, nezbývalo, než mapu tu pro strategickou potřebu upraviti, vady císařem vytýkané dle možnosti opraviti; konečně císař pro detailní studium terénu používal Bazinovy mapy Champagne et de la Brie a velké Cassiniho mapy Francie.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Rozepsání soutěže Čs. vědeckým ústavem vojenským na rok 1924.

Čs. vědecký ústav vojenský, uváživ důkladně náměty a přání, jež ho na jeho vyzvání došla od zemských velitelství, divisí, pluků a j. voj. útvarů a úřadů, rozepisuje po dohodě s výchovným odborem MNO na rok 1924 soutěž na řešení otázek pro naši armádu důležitých, jež se týkají skoro všech oborů vojenských a to za těchto podmínek:

1.

Soutěže mohou se zúčastniti všichni příslušníci čs. armády z povolání, v záloze, mimo službu i ve výslužbě.

2.

Řešení veškerých otázek budte vypracována se zřetelem na poměry našeho státu.

3.

Řešení buďte psána čitelně jazykem československým (česky nebo slovensky).

Práce budiž psána jen po jedné straně půlarchového formátu a nebudiž delší 30 (třiceti) popsaných stran.

Řešení nebuďte označována jménem autorovým, nýbrž v záhlaví práce heslem. Totéž heslo napište na obálku, do níž vložte lístek se svým jménem a přesnou adresou, a obálku zapečeťte.

Obálka tato bude otevřena jen tehdy, dostane-li se autorovi ceny.

4.

Doba konkursu končí se dnem 30. dubna 1924. K pracím později došlým nebude přihlíženo. Řízení buďte zaslána Čs. vědeckému ústavu vojenskému v Praze II., Ostrovní 26.

5.

Řešení, nejlépe vyhovující jak metodou zpracování, tak přesností důsledků, k nimž autor dospěl samostatným úsudkem, budou odměněna cenami, a to průměrně 1000 Kč (jedentisíc) na jedno nejlepší řešení každé otázky.

Jestliže by zpracování některé otázky poroty vůbec neuspokojilo, může cena na otázku připadající býti rozdělena na vynikající řešení otázek jiných.

6.

Čs. vědecký ústav vojenský vyhrazuje si právo uveřejniti vyznamenané práce ve „Vojenských Rozhledech" za obvyklý honorář.

Práce, jimž se ceny nedostane, mohou býti po skončení soutěže vyzvednuty na heslo, kterým byly označeny.

---

se o mnoho bodů, zaměřených trigonometricky, redukovaných na pařížský poledník a kolmici k němu. Detaily prováděny úhloměrnou deskou případně kompasem, vše pracováno velmi pečlivě dle systému linií největšího spádu; vše, co každá část území obsahuje pozoruhodného, je označeno geologickými značkami. (Allg. geogr. Ephem. 33. sv., str. 10.)

7.

V porotě budou zasedati odborníci všech odborů, z nichž otázky jsou vypsány. Jména jejich budou uveřejněna zároveň s výsledkem soutěže.

*

Čs. vědecký ústav vojenský doufá, že se této soutěže zúčastní příslušníci naší armády počtem co největším; dokážou tak celé naší veřejnosti ušlechtilou snahu o samostatnou práci duševní, jež hodnotíc obecné zkušenosti světové války a přihlížejíc k povaze moderních zbraní hledá nejvhodnější způsob, jímž by toho naše armáda využila, a tak nejlépe dostála svým povinnostem. Jest tedy hojná účast na soutěži v zájmu vážnosti a cti našeho vojska.

Za VÚV:

Škpt. Frant. Kučera,
I. tajemník.

Plukovník Rudolf Polz,
pres. ústavu.

Otázky, jež Čs. vědecký ústav vojenský vypisuje k soutěži na rok 1924:

1. Jak lze při osmnáctiměsíční presenční službě nejlépe rozřešiti:
   a) otázku vojenského výcviku;
   b) otázku poddůstojníků jakožto instruktorů armády;
   c) otázku duševní výchovy vojínů?
2. Karpaty ve světové válce; jaké naučení lze z nich odvoditi pro nás a naše pohraniční poměry?
3. Otázka předvojů.
4. Zákopová válka ve světové válce a jaké naučení vyplývá z ní pro nás?
5. Jaký úkol připadá automatickým zbraním pěchoty a mají-li býti některé z nich organisovány v samostatné větší útvary?
6. Jaký úkol připadá doprovodným zbraním pěchoty (tank, doprovodní dělo, minomet a pod.) a jaké by mělo býti jejich taktické upotřebení a jejich organisace ve svazu pluku?
7. Kterak lze na základě zkušeností ze světové války užíti vyšších jezdeckých jednotek a cyklistických útvarů a jak je organisovati?
8. Jaká jest úloha dělostřelectva ve svazku pěší divise v útočném boji? Jeho spojení s pěchotou a letectvem? Který typ hrubého polního kusu by nejlépe vyhovoval našim účelům?
9. Co soudíte o automobilisování polního dělostřelectva?
10. Jaká by měla býti u nás obrana proti letadlům?
11. Jak má býti naše armáda vybavena pro přechody přes toky?
12. Jaká by měla býti strava a jaký oděv a výstroj vojska a co praktického v té příčině bylo již jinde uskutečněno a co mohlo by se u nás podniknouti?
13. Jak pěstiti u nás koně pro vojenské účely; jak s nimi zacházeti, by se naučili již v míru snášeti útrapy válečné? Jaký postroj pro naše tažné koně by se doporučoval?
14. Do jaké míry bylo by lze a výhodno automobilisovati naši armádu?
15. Jaký význam mají permanentní a polní úzkokolejné dráhy v RČS pro válku a vojenské účely?
16. Jak nejlépe zařídíti účinné spojení a donášení zpráv u pěšího pluku?
17. Kterak zlepšiti zdravotnickou službu u nás a co podobného bylo již jinde uskutečněno?

Mezinárodní výstava hygienická na pamět století narození Pasteurových pořádaná ve Štrasburku od 1. května až do 15. října měla zvláštní sekci pro vojenskou hygienu.

Nejobsažnější tu byla ovšem výstava francouzské armády, ačkoli se ztrácela svým umístěním v hangarech, přenosných barácích a stanech. Všeobecnou pozornost vzbuzoval sanitní avion, jímž nyní obstarávají Francouzi v Maroku a v Syrii skoro výhradně dopravu raněných a nemocných, jelikož jest to prostředek po železnici nejšetrnější, který dopraví raněného v nejkratším čase do řádně vybavené nemocnice. Je to dvouplošník s kabinou pro dva ležící nemocné. Dále byla vystavena různá technická zařízení pro zdravotnickou službu v poli (polní lázně, desinfektory, sekce k čištění potřísněných yperitem, polní prádelna, automob. laboratoř bakteriologická, automob. lékárna, automob. dílna na led, automob. Roentgenův přístroj atd.). Bohatá sbírka diapositivů z válek. polních a záloz. nemocnic, pak řada fotografií znázorňujících různé způsoby dopravy raněných. V pavilonu bakteriologickém poutaly pozornost diagramy o výsledku očkování proti břišnímu tyfu, jakých u centrálních mocností dosaženo nebylo. V pavilonu lékárnickém zajímalo nejvíce znázornění výroby lékařských teploměrů, které před válkou dovážela Francie z Německa a jichž výroby se ujala ve válce ústřední armádní lékárna. Válečné námořnictvo vystavilo hlavně diapositivy znázorňující zdravotní službu u mariny, pak mnoho diapositivů, které nezapadly přesně do rámce výstavy, které však zajímaly širší obecenstvo, jako vývoj námořní uniformy od nejstarší doby, retrospektiva válečných lodí, život námořníka na zemi a na palubě atd. Zdravotnickou výstavu doplnila vhodně obsažná výstava intendanční služby (oděv a výživa). Svou chudostí překvapil barák dobrovolné péče o raněné. Za baráky vojenské sekce byly zákopy se vzorným podzemním obvazištěm a jinými zdravotnickými zařízeními.

Exposice cizích armád nebyly umístěny ve vlastní vojenské sekci, nýbrž v pavilonech a odděleních svých států. Nejbohatší po francouzské byla výstava armády československé. Pozornost odborníků poutaly modely polních sprchových lázní a polního desinfektoru, které se od obdobných francouzských přístrojů nápadně liší svou jednoduchostí a malou váhou. Dále byly tu diagramy a fotografie týkající se tělesné výchovy, četné fotografie z vojenských nemocnic a vojenských lázeňských ústavů, fotografie a diagramy o činnosti bakteriologických vojenských laboratoří v Praze, Brně a Bratislavě, diagramy o pohybu některých infekčních nemocí v armádě a opatřeních proti nim (tuberkulosa, venerie, strnutí šíje, malaria), konečně výrobky vojenského zdravotnického skladu v Josefově. Na výstavě byly promítány některé naše filmy z oboru tělesné výchovy (tělocvičná půlhodinka, horolezecký kurs, lyžařské závody na Šumavě, lyžařský kurs v Tatrách, cvičení horského dělostřelectva, závod v chůzi Praha—Mělník).

Polská armáda vystavila přehled nakažlivých nemocí a diagramy a fotografie z tělesné výchovy. Rumunská diagramy o infekčních nemocech (neštovice, skvrnivka, návratný tyf), kterými armáda trpěla ještě první léta po válce, a o trachomu, kterým je těžce postižena. Estonsko vystavovalo diagramy ztrát v bojích c neodvislost a diagramy o infekčních nemocech. Armády ostatních států se výstavy neúčastnily.

Výstava tato, co se týče vojenského zdravotnictví, byla prvou svého druhu a bylo patrno, že mnoho států bylo na rozpacích, co lze vystaviti z vojenského zdravotnictví, takže podle této výstavy nelze si učiniti představy o vojenském zdravotnictví jednotlivých států. Pplk. dr. Zrůnek.

Cvičební řád italské pěchoty z r. 1922.*)

I.

Cvičební řád italské pěchoty, který byl schválen 31. března r. 1922, má název „Výcvik pěchoty pro boj" (Addestramento della fanteria al combattimento.) Má nahraditi cvičební řád pro pěchotu z r. 1914 a různé předpisy, publikované za války v letech 1916 až 1918.

Předpis obsahuje poznámku, že je prvou aplikací válečných zkušeností v takové míře, v jaké to dovoluje nyní používaná výzbroj. Jest to tedy předpis do jisté míry zatímní.

Již dříve v ústřední pěchotní škole taktické v Orio-Romano bylo studováno složení t. zv. vzorného praporu o třech rotách lehkých zbraní (pušky a lehké kulomety), o jedné rotě těžkých zbraní (těžké kulomety a malá děla) a jedné štábní rotě (smíšená skupina, spojení, technická oddělení); ačkoliv taktické užívání praporu takto utvořeného plně uspokojilo, nemohlo toto složení býti z různých důvodů přijato za vzor pro celou pěchotu.

*) Srovnej La Revue d'Infanterie č. 366—367 z r. 1923.

Pěchotný řád určil základní formaci praporu takto:
tři roty střelců;
jednu rotu těžkých kulometů;
skupinu saperů (techn. odd.);
skupinu výzvědnou.

Vzorný prapor, výše zmíněný, má v novém složení tedy místo štábní roty dvě skupiny: sapérů a výzvědnou, bez zvláštní spojovací skupiny. Tři roty střelců mají za zbraň jen pušku. Toto složení praporu nemá lehkých děl, též nikoli jiných zbraní průvodných v rotě těžkých zbraní.

Předpis z 31. března 1922 jest teprve druhou částí předpisem o bojovém výcviku pěchoty; prvá část pojednává o výcviku individuálním a jest to vlastně starý předpis z roku 1918, který byl pozměněn v roce 1920 a 1921.

Prvá část, nazvaná „Semknuté útvary", obsahuje výklad formací a pohybů předepsaných pro četu, rotu a prapor; mimo to pojednává o shromážděních a pochodech jednotek vyšších než jest prapor a o předpisech vzhledem k přehlídkám a slavnostním obřadům.

Druhá část vztahuje se na přípravu k boji; dělí se na čtyři kapitoly: Všeobecnosti o boji pěchoty; taktické užití a výcvik jednotek; hlídky v boji; užití pěchotné palby v boji a taktická střelba.

Třetí část obsahuje předpisy pro střelecké závody a vrhání bomb a předpisy o zásobování střelivem za boje.

Toto rozdělení již existovalo v italských předpisech z r. 1914.

Předpisy o semknutých útvarech byly rovněž zachovány beze změn. Byly doplněny jen pokud se týče kulometných jednotek. Četa střelců je složena zpravidla ze 45 mužů, rozdělených na tři družstva.

Kulometná četa má početní stav 32 mužů (49 u alpských oddílů) a je rozdělena na dvě družstva a jedno záložní družstvo.

Skupina sapérů je složena ze čtyř družstev a 88 mužů; výzvědná skupina má tři družstva a 31 mužů; smíšená skupina (obsahuje personál velitele roty a mužstvo pro zvláštní služby; alpské smíšené skupiny mají rovněž sapéry) má různý početný stav.

Střelecké roty jsou složeny ze tří čet bojových a smíšené skupiny. Kulometné roty mají čtyři bojové čety.

Druhá část předpisu pojednává o vlastním výcviku bojovém a je zcela odlišná od předpisů z r. 1914. Přibližuje se dosti ideím francouzských předpisů pro pěchotu r. 1920. Ostatně obě armády za společného boje získaly shodné zkušenosti. Bude tudíž zajímavé srovnání obou těch předpisů (francouzských a italských).

Všeobecně lze říci, že shoda doktrin tkví v zásadách a rozdíl je v jejich aplikacích.

Tak jako francouzský předpis, praví i italský ve své předmluvě ke druhé kapitole: „Mravní činitel má pro pěchotu závažnou důležitost v tom smyslu, že nejlépe zdokonalený válečný materiál a nejracionelnější taktický postup nebyly by ničím, kdyby ten, kdo jich má používati, neměl pevné vůle, býti se a zvítěziti."

Rovněž tak vyjadřuje se o ofensivě: „Toliko ofensiva může přinésti rozhodné výsledky a vésti k vítězství."

— „Žádná posice, byť sebe lépe organisována, nemůže vzdorovati útoku vojska, které chová pevnou vůli se jí zmocniti, které je účinně podporováno moderními zbraněmi a které užívá rozumné taktiky dobře osvojené." —

Tato nezbytnost ofensivy zdůrazňuje se v italském předpisu i v odstavcích o obraně: „V každém případě pěchota bude dobře připravena na svoji úlohu, je-li vychována v úporném agresivním duchu i tehdy, je-li nucena se brániti; i potom musí instinktivně vycítiti, že nejlepší obranou je útok."

Jiným společným poznatkem obou předpisů jest nutnost rozdělení útočné části v malé prvky do hloubky i do šířky. Těmto prvkům dán název družstev, (kdežto Francouzi užívají názvu bojové skupiny).

Zásady o součinnosti dělostřelectva s pěchotou jsou asi tytéž jako francouzské.

V ofensivě italské dělostřelectvo je účastno bezprostřední střeleckou přípravou, kterou se vyrozumívá činnost destruktivní a neutralisační na obranná opatření nepřátelská, a kterou má býti zlomen mravní a materiální odpor protivníkův, dále střelbou doprovázející, která se rozlišuje na blízkou a vzdálenou, konečně střelbou proti bateriím a zápovědnou.

Baterie neb jednotlivá děla mohou býti přidělena pěchotě jakožto průvodné její zbraně.

V obraně podporuje dělostřelectvo odpor pěchoty střelbou proti připravné střelbě nepřátelského dělostřelectva a střelbou pevných nebo pohyblivých přehrad nebo střelbou odvetnou.

Posice jest část území organisovaná nejen pro obranu, nýbrž i pro útok.

Vzhledem k hloubce dělí se na pásma (fascie), která jsou obvykle dvě: pásmo pozorovací a pásmo odporu.

Pásmo pozorovací má za úkol zajistiti celistvost fronty proti slabším útokům, mýliti nepřítele, aby nepoznal umístění pásma odporu, oznamovati příchod nepřítele, postup jeho zpožďovati a poskytnouti vlastním oddílům možnosti, připraviti se k boji v příhodný okamžik.

Pásmo odporu má za jediný účel zlomiti, zastaviti a odraziti nepřátelské útoky.

Zmíníme se o některých rozdílech obou předpisů. Podle italského předpisu pěchota má v boji zničiti, zajmouti neb vyhnati nepřítele z bojiště, udržeti dobyté území a zabrániti nepříteli znovu se ho zmocniti. Cílem pěší jednotky je jednotka nepřátelská, která jest před ní. Dobytí a udržení území jest jen k tomu prostředkem. Francouzský předpis však zdůrazňuje, že charakteristickou úlohou pěchoty jest obsazení území. (Účelem vojenských operací je desorganisace materiálních sil nepřítelových; pěchotě připadá při tom úloha zmocniti se nepřátelské posice, která je hájena.)

Pokud se týče postupu pěchoty po proražení fronty, praví italský předpis, že bojové prvky vysunuté mají směle postupovati bez jakékoli přípravy bočních dotyků, aby dostihly aspoň pásma lehkého dělostřelectva nepřátelského, ježto je třeba, každým způsobem uchovati s ním dotyk a — ustupuje-li — býti mu neustále v patách.

V dalších řádcích pak podotýká: „Útočná schopnost jednotek je omezena; nutno je zaměniti za jejich činnosti a proto třeba předem určiti zastávky na místech dobře v terénu určených."

Pěchota působí palbou a pohybem. Italský předpis k tomu praví: „Pěchota disponuje palbou a nárazem (urto), kterežto způsoby řízeny jsou pohybem proti nepříteli v nejpříznivějších podmínkách a směru." Pohyb jest tak jedním zásadním prostředkem činnosti pěchoty.

V podstatě byla jen změněna formule předpisu z r. 1914; svým smyslem oceňuje důležitost pochodu pěchoty kupředu a jakožto rozhodující prostředky její činnosti, k dobytí území a k zahnání nepřítele, přisuzuje jí palbu a bodákovou zteč.

Úvahy o přibližovacím postupu ve dne i v noci nezmiňují se o letectvu. Předpis, který je datován r. 1922, zmiňuje se o této zbrani jen krátce, když podává osnovu útočného rozkazu pluku.

Nutnost rozdělení jednotek na malé skupiny-družstva, která obecně mají býti bojovými skupinami, je předpisem uznávána. Nedostatek samočinných zbraní v rotách střelců dává těmto družstvům jinou tvářnost, nežli mají ve Francii. Jest tedy italské družstvo něčím jiným, nežli základní buňkou boje, v níž každý bojovník má zvláštní povinnost vůči samočinné zbrani své skupiny.

Toto družstvo nicméně má velkou samostatnost; má vnikati do nepřátelské posice a zasahovati protivníka. Nemůže-li postupovati, má organisovati a hájiti dobytý terén, umožniti svou palbou činnost sousedních družstev a býti vždy připraveno k dalšímu postupu vpřed. Zásady tyto jsou velmi dobré, ale podivuje, že nebylo již nyní počítáno s moderní výzbrojí těchto družstev.

Nebyly-li studovány otázky o výzbroji a užití ani kulometné pušky, ani lehkého kulometu, nebyly přirozeně studovány ani úloha útočné vozby ani účast letectva v boji.

Italský předpis nemůže být považován za úplný, pokud se týká útočné akce.

Obranná akce probrána jest již podrobněji. Pokud se týče organisace obranné posice, váže se italský předpis spíše na uspořádání terénu k obraně než na taktické disposice, které třeba učiniti při jeho hájení. Zkušenost tato čerpána je z poslední války (boj v hornatém terénu). Předpis praví: „Organisace terénu nesmí býti považována jen za opatření rázu podřízeného a statického, ale jako jeden z podstatných prvků dynamických, nejdůležitějších pro obranu."

Obrana musí býti rozdělena do hloubky. Celková posice má dvě pásma: pásmo pozorovací a pásmo odporu.

Pásmo pozorovací je obsazeno menšími roztroušenými skupinkami, které jsou určeny k pozorování a zkoumání nepřítele, aby připravily vpád přes jeho překážky a palbu.

Pásmo odporu, které má být organisováno na zásadě rozčlenění do hloubky, má několik postupných linií (strice), zpravidla tři, které odpovídají normálnímu rozdělení vyšší bojové jednotky: linie bojová, linie posil a linie záloh.

Linie posil záložní a příčné linie mají být organisovány tak, aby obraně poskytly nejširší možnost i protiútoku.

Boj může býti zahájen jak v pásmu pozorovacím, tak i v pásmu odporu. Předpis naléhá na užívání protiútoku a vyžaduje, aby ustupující nepřítel byl pronásledován nejen palbou všech zbraní, ale, dovoluje-li to stav vojska, též postupu-

jícími oddíly, aby mu bylo tak znemožněno zastaviti se a uvésti se znovu do pořádku na svých výchozích posicích.

Předpis zdůrazňuje dělostřeleckou součinnost. O kulometech praví, že jsou kostrou obrany, které, rozčleněny do hloubky, tvoří palebnou síť.

V kapitole o všeobecnostech boje pěchoty nečiní se zmínky ani o obranném plánu, ani o plánu palebném ani o organisaci spojení. Teprve v kapitole o výcviku jednotek, v článku o obranné činnosti praporu, při určování úlohy praporu je zmínka o obranném plánu pluku.

O spolupráci dělostřelectva s pěchotou jest pouze řečeno, že při vykonávání bezprostředních protiútoků musí tato součinnost vyplývati ze zvyklosti v spolupůsobení, t. j. z instinktivního téměř soustředění obou zbraní na cíle, které se zdají být nejnebezpečnější pro obranu, a ze znalosti dělostřelectva o průběhu činnosti pěchoty.

Pro útoky, prováděné oddíly druhé nebo třetí linie, jest tato součinnost obou zbraní řízena vyšším velitelstvím.

Rovněž pro obranné palebné přehrady jest jen doporučeno, aby spolupráce dělostřelectva, kulometů a vrhačů bomb byla zajištěna předběžnými příznivými disposicemi, při čemž má býti na zřeteli, že hlavní úlohou kulometů je obrana a těsný boj s jednotkami střeleckými, jimž jsou přiděleny.

Pokud se týče organisace velení, přípravy pro spolupráci různých zbraní, organisaci spojení, nejsou tyto body důkladně probrány.

Italský předpis neodděluje činnost pěchoty od činnosti ostatních zbraní; praví, že je nutno uvažovati tuto činnost již vzhledem k činnosti celku.

II.

Po kapitole o všeobecnostech boje podává italský předpis podrobně a metodicky obvyklé podmínky bojové činnosti každého vzoru jednotek, a zásady, podle kterých má býti prováděn výcvik.

Přijatý pořad pro tuto exposici je opačný pořadu přijatému francouzským předpisem z r. 1922. Italský předpis začíná nejdříve družstvem a končí praporem, při čemž činí též několik poznámek o pluku. Vzhledem k družstvům, četám a rotám jsou odděleně a postupně zkoumány střelecké a kulometné jednotky. Po všeobecnostech udány jsou přípustné formace pro tu kterou jednotku, zásady jejího použití a jejího výcviku v útočné i obranné akci a rozsah cvičení, která má prováděti.

Zásady pro bojové užívání jsou jen rozvinutím zásad určených kapitolou o všeobecnostech.

Je-li oddíl vycvičen, je ústní velení zaměněno pohyby. Před každým cvičením, při kterém má býti vždy terén měněn, oznámí velitel posici, která je domněle obsazená nepřítelem. Vysvětlí dobře svému mužstvu, že za války voják, který váhá na rozkaz jíti kupředu, dopouští se nejhrubšího provinění proti cti a že každý voják, který svou řečí nebo příkladem vykonává špatný vliv na odvahu ostatních vojáků, musí býti ihned zbraní odstraněn každým vyšším, který je přítomen.

Za útočné akce může jedna četa obsaditi úsek 100—150 m, při čemž má dvě družstva v palebné linii a jedno jako posilu.

Střelecká rota je nejmenší jednotka pěchoty, která za boje disponuje průvodnými zbraněmi; aby byla zesílena její palebná moc, jsou k ní ve skutečnosti připojovány jedna nebo více kulometných čet a jedno nebo dvě malá děla, která jsou pod přímými rozkazy velitele roty.

Zvláštní formace není rotě předepsána; vše řídí se okolnostmi. Obecně může obsaditi 300—500 m úseku a právě tolik metrů do hloubky. Před ní postupují hlídky průzkumné a zajišťovací.

Pro útok jest rota rozdělena v několik odřadů, zpravidla ve dva až tři. Dvěma četami v palebném odřadu a jednou četou jako posilou může obsaditi na počátku útoku úsek as 300 m a o stejné hloubce.

Kulometné roty, celé, je v boji používáno jen výjimečně (střelba na velké vzdálenosti). Zpravidla jest rozdělena a její čety jsou rozděleny mezi střelecké čety, neb zůstávají k disposici velitele praporu.

Velitel kulometné roty je především cvičitelem a vychovatelem svého mužstva; za boje je technickým pobočníkem velitele praporu.

Prapor je základní taktickou jednotkou pěchoty a v rámci divise je základním prvkem pro provádění operací. Jest mimo to nejmenší jednotkou, která organicky chová všechny nutné prostředky pro boj zblízka. Praporu mohou býti rovněž připojena malá děla a i několik děl dělostřelectva, jakožto doprovodné zbraně.

Aby prapor uchoval svoji taktickou hodnotu, je nutno, aby mu nebyl odebrán žádný z jeho základních a tvořivých prvků ať z příčiny jakékoliv.

Prapor s dvěma rotami v prvém odřadu a jednou rotou posil, může na začátku přibližovacího pochodu v rovném terénu obsaditi úsek o délce 1000 až

1200 m a o hloubce poněkud větší. Na počátku útoku, při témže rozdělení, může obsaditi úsek o 600 m a o hloubce 500 až 600 m.

Pro útok formuje se prapor vždy ve dva nebo tři odřady. Jen zřídka kdy a za zvláštních okolností je dovolena formace v jednom odřadu.

V obraně člení se prapor svými jednotkami i prostředky bojovými do hloubky. „Ať již jest jakýkoliv osud zápasu, prapor nesmí z žádných příčin, vyjímajíc případ, kdy vykonává vyšší rozkaz, opustiti posici, která byla jeho obraně svěřena." Toto ustanovení je absolutní, kategorické a nepřipouští výjimek.

Předpis italský věnuje této činnosti praporu v obraně hojně místa. Celkem možno říci, že tato kapitola ve své podstatě odpovídá souhlasné kapitole francouzských předpisů. Žádnou novou myšlenku nelze znamenati; moderní zbraně, jako útočná vozba atd., jsou sice v této kapitole též zahrnuty, ale zcela povrchně, takže z toho nevyplývá žádný praktický údaj.

Zvláštní kapitola věnována je bojovým hlídkám a jejich výcviku.

Všeobecný cíl jest stanoven takto: Před bojem, za něho i po něm každý velitel jednotky v okruhu působnosti svého oddílu musí si opatřiti včas zprávy o nepříteli a o terénu, které mu budou nezbytné pro řízení jeho jednotky, a aby zamezil možnost překvapení.

Podle svého poslání hlídky se dělí na hlídky průzkumné, výzvědné, zajišťovací a spojovací.

Hlídky výzvědné mají vyhledávati dotyk s nepřítelem. Působí 3 až 4 km před svou jednotkou a jsou složeny zpravidla z 4—5 mužů a 1 poddůstojníka, nejvýše desátníka. Tyto hlídky dodává výzvědná skupina praporu; jest to jednotka zvláštní a nezávislá na rotách, skládající se z důstojníka jako velitele, staršího poddůstojníka, jako zástupce velitele, 3 poddůstojníků, 3 desátníků a 24 vojáků rozdělených ve tři družstva.

Tyto výzvědné hlídky dostávají rozkazy od velitele výzvědné skupiny podle nařízení velitele praporu. Velitel koordinuje jejich činnost a sbírá všechny zprávy. Za příznivých okolností, a je-li nutno, nemají tyto hlídky vyhýbati se boji, který není však jejich cílem, nýbrž prostředkem k vyplnění úlohy.

Je-li jedenkráte získán s nepřítelem dotyk, nesmí býti za žádných podmínek ztracen.

Hlídky průzkumné mají za své hlavní poslání průzkum terénu. Působí za přibližovacích pochodů v krátkých vzdálenostech od jednotek, aby oznamovaly překážky a ukazovaly cestu. Velí jim důstojníci nebo zkušení starší poddůstojníci.

Italský předpis připouští, aby roty prvého odřadu měly před sebou čety, které by vyhledávaly nejvýhodnější místa pro jich činnost v nepřátelském úseku. Tyto čety mohou volně navázati boj, aby mýlily nepřítele a nutily ho rozvinouti své síly. Jsou to jakési oddíly předního voje.

Hlídky zajišťovací mají zameziti překvapení. Používání hlídek zajišťovacích, které je užitečné v každém terénu a ve všech okamžicích boje, je zvláště nutné v horách, v terénu nerovném a za noci, mlhy a špatného počasí.

Síla této hlídky závisí na okolnostech; zpravidla 2—3 muži a 1 poddůstojník. Nepřátelským útočným pokusům mají čeliti silou; nicméně však mají se uvarovati vyvolání boje.

Hlídky spojovací vysílány jsou velitelem praporu, aby obstarávaly spojení s prapory sousedními. Mohou jich výjimečně používati i roty. Jsou složeny ze 2—3 mužů a 1 velitele. V případě setkání se s nepřítelem jednají jako hlídky zajišťovací.

Výcvik ve službě hlídkové je dán každému vojáku.

Ti, kteří se osvědčí ve službě výzvědné, jsou přijímáni jako elevové do výzvědné skupiny; jejich definitivní určení pro tuto skupinu stanoví později plukovník na návrh velitele praporu; určení příslušníci mají právo nositi zvláštní označení.

Italský předpis obsahuje všechny nutné podrobnosti vzhledem k výcviku vojáků a poddůstojníků ve službě hlídkové a výzvědné.

Kapitola o používání palby a o taktické střelbě obsahuje starý předpis z roku 1914, který jest doplněn novými zkušenostmi.

Palba sama není nikdy konečným cílem, nýbrž musí být považována za prostředek k usnadnění pohybu.

Zpravidla pěchota nezahajuje palbu na větší vzdálenosti než 600 metrů (karabiny jen do 400 metrů).

Dobře vycvičená a velená pěchota má postupovati až na vzdálenost 600 m od nepřítele, aniž zahájí palbu.

Kapitola končí několika předpisy vzhledem k taktické střelbě, t. j. k taktickým cvičením s ostrým střelivem. Touto střelbou vyrozumívá se střelba skupin (3—4 mužů), přípravná střelba jednotek kulometných a střelba střeleckých jednotek (družstev, čet, rot). Cvičení tato mají za účel vycvičiti důstojníky a pod-

důstojníky v řízení střelby za určitých okolností a zvykati jednotky přísné palebné kázni. —

Třetí část předpisu obsahuje jen dvě malé kapitolky, vzájemně nesouvisející.

Prvá se týká závodů ve střelbě a ve vrhání granátů. Pro všechny subalterní důstojníky, jakož i pro poddůstojníky a mužstvo, jsou stanoveny zkoušky ve střelbě a vrhání granátů. Podobně jest tomu pro střelbu pistolí a pro střelbu kulometnou. Za docílené dobré výsledky jsou udíleny stříbrné a bronzové medaile a diplomy.

Druhá kapitola pojednává o zásobování střelivem za boje.

Toto zásobování se děje prostřednictvím plukovního stanoviště pro střelivo, kamž střelivo je dováženo divisním automobilním oddělením, a praporních stanovišť pro střelivo, odkudž pak je dodáváno rotám. Tato stanoviště jsou pevná nebo pohyblivá; za pohybné války mají se rychle přemisťovati, aby byla blízko předním jednotkám.

Dávka střeliva pro různé jednotky:

a) granátníci, řadová pěchota, bersagliéři (pro každou pušku neb karabinu):

u vojáka 168 nábojů,

na plukovních vozech 24 nábojů;

pro kulometnou četu:

na zádech mužů 4800 nábojů,

na vozech 13.600 nábojů;

b) Alpíni (pro každou pušku neb karabinu):

u vojáka 168 nábojů;

rotná vozba:

na voze 196 nábojů,

na soumarech 48 nábojů.

Pro každou kulometnou četu: na zádech mužů 4800 nábojů, na soumarech 14.400 nábojů, na voze 13.664 nábojů.

Poddůstojníci, trubači a sapéři, ozbrojení puškou, mají každý 120 nábojů; bubeníci 48; všichni ostatní vojáci, ozbrojení karabinou, 80 nábojů.

Ti, kteří jsou ozbrojeni pistolí, mají individuální dávku 18 nábojů.

Italský předpis z 31. března 1922 obsahuje ve svém začátku a konci četné podobnosti s předpisem z r. 1914. Střední část jeho byla uzpůsobena již podle zkušeností z poslední války. Zdá se, že italský předpis nesledoval celkově až do konce celého tohoto vývoje a přeměny; zastavil se na bodě, na němž italská armáda sama byla v okamžiku příměří. Jest jakýmsi druhem regularisačního dokumentu: činí závazným a reglementárním disposice, jež válečná zkušenost ospravedlnila a jež skutečná výzbroj italské pěchoty dovoluje ještě aplikovati.

Nicméně dlužno doznati, že předpis je oživován duchem čistě útočným. Váže se rozhodněji na vítěznou ofensivu u Vittorio-Veneto než na období stagnace na Krasu.

Prozatím snad stačí, aby vyučil mladé důstojníky vésti jednotky v manévrovacím terénu a aby vnukl celé armádě chuť jíti kupředu. Ale až bude Italie moci vybaviti svou pěchotu modernější výzbrojí, bude nutno předpis doplniti nebo zaměniti jiným.

Milo — Mach.

RŮZNÉ.

Otázka odzbrojení. Jak již ve V. R. č. 10 str. 440 bylo referováno, byl problém snížení zbrojení znovu projednáván Svazem národů v Ženevě. Zpravodajem 3. komise byl min. zahr. věcí dr. Beneš. Shromáždění požádalo Radu svazu národů, aby předložila vládám k prozkoumání návrh smlouvy o vzájemné pomoci států a vyzvala ji, aby oznámila své stanovisko.

Shromáždění rozhodlo dále, že bude pokračováno v pracích až dosud vykonaných, jež týkají se otázek snížení státních výdajů na zbrojení, statistického šetření a výměny zpráv, soukromé výroby zbraní a kontroly obchodu zbraněmi, války chemické, rozšíření zásad námořní smlouvy washingtonské na státy, které jí nepodepsaly, a návrhů regionálních smluv o omezení zbrojení.

Komise, kterou Shromáždění pověřilo studiem otázky o omezení zbrojení, uznala jednomyslně, že, ačkoliv není možno doporučiti již nyní vládám okamžité přijetí návrhu smlouvy o vzájemné pomoci, přece jest za daných okolností tento návrh krokem vpřed na obtížné cestě k odzbrojení. Smlouva o vzájemné pomoci, která jest dílem Komise svazu národů pro omezení zbrojení a která byla Shromážděním prozkoumána a doplněna, spočívá na pravidle, které jest výsledkem prak-

tického zjištění: jest souvislost mezi omezením a zárukou. Smlouva o zárukách jeví se tudíž jako prostředek, který odzbrojovací komise doporučuje k tomu, aby zázazky Paktu (8. čl.) byly přizpůsobeny skutečnému stavu nynějšímu.

Tento článek totiž stanoví:

„Rada přihlížejíc k zeměpisné poloze a zvláštním poměrům každeho státu, připraví programy tohoto omezení, aby je jednotlivé vlády prozkoumaly a o nich rozhodly."

Návrh počíná slavnostním prohlášením, které staví každou útočnou válku mimo zákon.

Postup záruk pro omezení zbrojení byl by podle ustanovení návrhu takovýto:

1. Všeobecná záruka jest stanovena v zásadě a určena smlouvou — první fáze.

2. Pro některé země jest tato záruka doplněna zvláštními smlouvami.

3. Každý stát odhadne, pokud může uskutečniti snížení zbrojení podle tohoto postupu v jedné nebo druhé formě — druhá fáze.

4. Rada dle těchto odhadů sestaví program omezení podle Paktu (8. čl.) — třetí fáze.

5. Státy se zavazují, že, pokud se jich týče, provedou tento plán o omezení ve lhůtě stanovené smlouvou — čtvrtá fáze.

6. Jakmile tento závazek na sebe vezmou, záruka vchází v platnost — ustanovení Paktu (8. čl.) o odzbrojení začínají se uskutečňovati.

Návrh jest doprovázen vysvětlivkami, týkajícími se pojmu útoku, které budou zaslány pro informaci vládám.

Všeobecná smlouva o zárukách může býti doplněna obrannými dohodami užší povahy, jež umožňují uzavírání vojenských úmluv, majících na zřeteli určité možnosti napadení. Některé státy, které z různých příčin považují se za ohrožené, totiž zdůrazňovaly, že jest nemožno odvážiti se omezení zbrojení záměnou za všeobecnou záruku pomoci, jejíž technická příprava, rychlost a účinnost by mohly býti do jisté míry pochybné. Odborníci všech zemí prohlásili jednomyslně, že pomoc mohla by býti bezprostřední a účinná jen tehdy, když by byla provedena podle plánu předem stanoveného. Na druhé straně byly činěny námitky proti zvláštním smlouvám. Tyto námitky vesměs vyplývají z obavy před návratem starého systému aliancí, který byl tak nebezpečný životu Evropy. Odpůrci zvláštních smluv namítali, že z vytvoření obranné smlouvy soupeřské a z existence dvou skupin soupeřících mohlo by povstati závodění ve zbrojení aneb aspoň napjatá situace politická, skrývající v sobě vážné nebezpečí.

Přes tyto námitky domnívala se odzbrojovací komise ve své většině, že je povinna podržeti ve svém plánu systém obranných úmluv doplňovacích z příčin, které vyplývají z potřeby denní praktické politiky. Nicméně jsou zvláštní smlouvy připuštěny, aby požívaly dobrodiní všeobecné záruky pouze v tom případě, kdy bylo Radou uznáno, že neodporují duchu Paktu a že zapadají do celkové obecné smlouvy o vzájemné pomoci.

Proto musí býti takové smlouvy zapsány u Svazu národů a jím uveřejněny. (Čl. 7.) Přijímajíc tyto obranné dohody do všeobecného řádu smluvního, byla komise hlavně vedena těmito úvahami: 1. že zvláštní smlouvy již existují; 2. že právo je uzavírati bylo Paktem všem státům přiznáno; 3. že systém, kterým Rada připouští doplňovací dohody k smlouvě generální, tyto úmluvy pouze přivtěluje pod vysokou zárukou Rady k všeobecné soustavě vzájemné pomoci a odzbrojení; 4. že konečně jest lépe, jsou-li tyto úmluvy veřejné a podrobené kontrole, než jsou-li uzavírány jako úmluvy tajné, tvořící vždy možné nebezpečí pro světový mír.

Ostatně smlouva předvídá zvláštní situace: jako na příkl. situaci států vázaných smlouvami mírovými, situaci států, které soudí, že by mohly provésti omezení zbrojení bez nároků na vojenské záruky, posléze situaci států jihoamerických.

Ve své schůzi ze dne 29. září Rada svazu národů rozhodla předložiti návrh smlouvy o vzájemné pomoci vládám států — členů Svazu národů, a ponechala si pro své příští zasedání, aby rozhodla sama o předložení návrhu státům, které nejsou členy Svazu.

Shromáždění národů rozhodlo se prodloužiti mandát komise pro omezení zbrojení na období jednoho roku a vytýčilo jí pracovní program. Požádalo ji, aby pokračovala v statistickém šetření a aby jeho výsledků použila ke provedení svého programu, týkajícího se vzájemné výměny vojenských údajů. Uložilo jí, aby vypracovala jeden nebo několik návrhů konvence, která by nahradila úmluvu Saint-germainskou o dozoru na obchod zbraněmi. Za tím účelem Shromáždění požádalo Radu, aby vybídla vládu Spoj. států severoamerických jmenovati zástupce, který by spolupracoval s komisí na přípravách k těmto návrhům. Zároveň uložila

komisi, aby společně s hospodářským komitétem vypracovala návrh konvence o soukromé výrobě zbraní. Uložila jí, aby všemi prostředky zajistila nejúplnější publicitu zprávy, ve které má Studijní komité vylíčiti vývoj chemické války. Požádala ji dále, aby uvažovala o tom, zda by nebylo možno doporučiti zároveň s všeobecným plánem na omezení zbrojení též přijetí návrhů smluv regionálních, které směřují k témuž cíli a určeny jsou k tomu, aby byly předloženy k prozkoumání a rozhodnutí vládám států, které jsou členy Svazu národů a mají zvláštní zeměpisnou polohu.

Shromáždění zjistilo s uspokojením, že během tří posledních let státy, které jsou členy Svazu, až na velmi málo výjimek, zmenšily svá vydání na zbrojení. Požádalo Radu, doporučiti členům Svazu, aby během období, určeného k vypracování a přijetí všeobecného plánu na omezení zbrojení, nepřekročily celkový obnos výdajů vojenských, námořních a leteckých, praeliminovaných v rozpočtu loňského správního roku. (Z měsíčních Zpráv Svazu národů.) —xy—

Krise vojenského lékařství ve Francii. Z důvodu nedostatku aktivního personálu lékařského oznamuje ředitel zdravotní služby vojenské v Paříži v listě „Gazette des Hôpitaux", že disponuje kapitálem, jenž mu dovoluje povolati ony záložní lékaře, kteří by si toho přáli a chtěli sloužiti jako placení čekatelé. Tato výzva k civilním lékařům ukazuje neutěšenou situaci dnešní zdravotnické služby vojenské.

Reorganisace belgické armády. Generální štáb belgický dokončuje návrh na reorganisaci armády, jejíž charakteristické změny jsou: 1. podstatný vzrůst dělostřelectva, 2. zesílená výzbroj pěchoty, 3. pro případ mobilisace dostatečné kádry pro veliké jednotky, 4. záložní divise mírové, jichž pluky mají kádr zeslabený, budou zvýšeny na stav aktivních divisí, s nimiž budou tvořiti armádu první linie, 5. připojení pluků záložních k plukům aktivním, aby byl u kádrů zabezpečen stálý výcvik, 6. divise a pluky budou sjednoceny po jeden měsíc v roce ve výcvikových táborech.

Sjezd bývalých válečných zajatců konal se v Paříži dne 3. a 4. listopadu 1923 za předsednictví senátora Lanciena. Účastnilo se ho 300 delegátů, zastupujících asi 100.000 bývalých zajatců. Na sjezdu vysloven byl požadavek, aby vojákům i námořníkům byla počítána doba ztrávená v zajetí stejně jako doba ztrávená na frontě.

Přehled vojenských škol francouzských tak, jak o něm podával zprávu podplukovník Jean Fabry, poslanec pařížský, ve sněmovně při příležitosti návrhu zákona vztahujícího se k ustavení kádrů a početních stavů. Podle článku 30. jsou preliminovány školy:

1. pro děti a jinochy: Hériotova voj. škola pro děti, vojenské přípravky (v celku pět) a vojenské prytaneum.

2. Školy pro mužstvo, poddůstojníky a důstojníky:

a) praktická škola letecká v Istres (pro mužstvo), škola pro četníky (celkem tři pro mužstvo), škola pro poddůstojníky z povolání (počet podle zbraní);

b) školy pro důstojnické aspiranty (jedna pro každou zbraň), jedna pro kádr důstojníků přidělených štábu, po jedné pro důstojníky hosp. služby intendanční a hosp. služby zdravotnické, případně jedna pro domorodce v koloniích, školy pro záložní důstojníky, školy pro službu zdravotnickou, školy speciální (pro aspiranty všech zbraní), škola polytechnická (pro aspiranty všech zbraní), praktická škola letecká v Avord (pro záložní důstojníky a aktivní aspiranty);

c) školy aplikační, jedna pro každou zbraň, pak pro tanky, pro jezdectvo a zvěrolékařstvo, pro četnictvo, dvě pro zdravotnictvo.

3. Školy zdokonalovací:

a) praktické kursy střelecké (pro střelbu pěchoty, dělostřelectva, střelbu proti letadlům, střelbu leteckou.

b) školy speciální (pro službu spojovací, pro automobily, pro světlomety, pro horskou válku, pro tělesnou výchovu), tři pro zvláštní službu v Africe a v Malé Asii;

c) školy zdokonalovací pro záložní důstojníky (jedna nebo dvě pro každou oblast).

4. Školy vojenské vysoké:

a) škola intendanční;

b) vyšší škola technická (pro každou zbraň);

c) vysoká škola válečná;

d) středisko vysokých studií vojenských a středisko taktických studií dělostřeleckých.

(La France milit.) Wi.

Z NAŠICH REVUÍ.

Věstník lékařů českých, ročník 1923, čís. 5—9. Lékařská služba u voj. útvarů v míru. Sestavil pplk. Dr. Trenkler. Návod k zdravotnické službě pro mladší vojenské lékaře a hlavně smluvní lékaře, v němž jsou krátce a prakticky podány všechny předpisy z dob starého režimu, které jsou dosud v platnosti, a nové předpisy, roztroušené ve Věstnících a rozkazech. Pomůcka tato vyhovuje velmi dobře svému poslání, bude však v nynější přechodné době záhy potřebovati opravy a doplnění. Dr. Z.

Bratislavské lékařské listy, ročník II. sv. 9. Příspěvek k vedení a zařízení polních nemocnic. Pplk. Dr. Trenkler. Cenné zkušenosti velitele polní nemocnice za dobu prvních 28 měsíců světové války. Autor podává své bohaté a všestranné poznatky o činnosti nemocnice v různých situacích, které mohou zajímati i nelékaře, a jež mohou býti vodítkem pro dotaci polních zdravotnických ústavů materiálem i personálem. Ze statistických dat budiž uvedeno: nemocnice byla v této době 109 dní na pochodu a urazila 2400 km. Nemocnicí prošlo 18.650 pacientů, z toho 53·7% raněných a 42·7% nemocných. Z nemocných připadlo 11·6% na infekční nemoci. Největší stav nemocných byl 1713 mužů (nemocnice byla určena pro 300 mužů). Úmrtnost raněných byla v pohybné válce 2·5%, v zákopové 2·8%, úmrtnost při břišním tyfu byla u očkovaných 2%, u neočkovaných 50%, při choleře u očkovaných 40%, u neočkovaných 57%. Každý desátý raněný vyžadoval větší operace. Dr. Z.

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues francouzské.

Revue Militaire Française.

Listopad 1923.

Cmdt. Grasset: **Une bataille de rencontre.** (Pokračování.) Bitva střetná 22. srpna 1914. IV. Ztráta hřebenu u Givemont. Zhrcucení protiútoku severně od nádraží. Obrana Ethe. Generál Trentinian opouští Ethe. Situace 13. brigády v 8·45. Prapor Lebaudův přidělen k obraně Gomery. Ústup 13. brigády, jenž se začal o polednách, zastaven generálem Trentinianem. (Pokračování.)

Lt. C. M. Goussot: **La photographie aérienne.** (Pokračování.) Letecká fotografie. Materiál. Hlavní operace fotografické. Desky obyčejné, desky orthochromatické. Desky nebo filmy. Aparáty. Kasety. Čety fotografické. Fotografický materiál budoucnosti. Materiál fotografický. Závěr.

Cpt. H. Morel: **La campagne de 1512.** Tažení z r. 1512. Strategický manévr v XVI. století. Operace proti Švýcarům. Obléhání Bologne. Pochod na Brescii a porážka Benátčanů. Ravenna. Smrt Gastona de Foix.

Col. Lemoine: **Les éléments de la manoeuvre.** Prvky manévru. Autor sleduje v úvaze hlavně dvě vůdčí myšlenky: 1. Cílem manévru jest kombinovati užití sil, 2. velitel musí svůj plán udržeti ve velkých rysech, ale přizpůsobiti jej událostem. — Kombinace základní. Kombinace směrů. Rozčlenění sil na frontě. Stupňovité rozčlenění sil. Ofensiva proti nepříteli v posici. (Pokračování.)

Lt.-col. Requin: **Traité d'assistance mutuelle et réduction des armements.** Částečné odzbrojení. Návrh Lorda Roberta Cecila. Návrh podplukovníka Réquina. Návrh zvláštního komité.

Col. Brosse: **Notre théorie de 1914 sur la conduite des opérations et les leçons de la Guerre.** Naše theorie r. 1914 o vedení operací a poučení ze světové války. Ofensiva a defensiva. Základní pravda. Předválečná ofensivní dogmata. Defensiva. Činitel mravní a materiál. Vliv ofensivy a defensivy na morálku bojujících. Iniciativa operací. Poučení ze světové války o ofensivě a defensivě. (Pokračování.)

Revue de Paris.

Č. z 15. září a z 1. října 1923.

Mjr. Koeltz: **La Bataille de Lorraine, prémisse de la victoire de la Marne.** Bitva lotrinská, předpoklad vítězství na Marně. Studie o událostech, které se sběhly v srpnu 1914 na frontě alsaské a lotrinské na základě publikací německých. Co se tehdy dělo na pravém německém křídle, jest již dosti objasněno. Naproti tomu však operace

v centru a na levém křídle jsou dosud zahaleny temnotou. Zdálo by se, že tyto operace byly jen podřízeného významu. Ale právě naopak; bitvy v Lotrinsku, u Woëvre, v Ardennách a na Móse byly hlavními akty dramatu a máme právo říci, že bez nich nebylo bitvy na Marně. První a druhá armáda francouzská neutrpěly jen porážky, měly také výsledky positivní tak pronikavé, že na př. ofensiva lotrinská byla předpokladem vítězství na Marně.

V německém plánu úloha levého křídla byla podřadná. Mohla se však státi úlohou hlavní, kdyby byli Francouzi podnikli ofensivu mezi Metami a Vogesami. V tom případě, soudil Moltke, byli by Němci musili opustiti svůj obchvatný plán Belgií a hledati rozhodnutí v Lotrinsku. Autor dokazuje, že v srpnu 1914 Moltke věřil na chvíli, že rozhodná bitva bude v Lotrinsku. Závěr jeho studie jest takovýto: Na straně německé korunní princ bavorský z upřílišené snahy ofensivní, z nedostatku chladnokrevnosti a přemýšlení nechal si ujíti příležitost způsobiti Francouzům zdrcující porážku. Na straně francouzské ofensiva armád Dubailovy a Castelnauovy v Lotrinsku způsobila, že se Moltke rozhodl učiniti opatření, jež jsou ve svých důsledcích velmi důležitá. 1. 16. srpna musil zesíliti své levé křídlo šesti divisemi, které měly státi za pravým křídlem a objeviti se později v krajině pařížské. 2. Dne 26. srpna musil poslati posily do Ruska, a to šest armádních sborů. Dva vzal z křídla pravého, dva z levého a dva z centra. Centrum ohrožené Francouzi mělo jen jeden sbor. Levé křídlo zbaveno dvou sborů octlo se nejen při protiútoku francouzském v kritické situaci, ale hlavně později dne 9. září na Marně scházely tyto dva sbory armádě Bülowově. (Z Revue milit. franç., novembre 1923.)

Revue de France.

Č. z 15. září 1923.

Lt.-col. Revol: **Que nous apprit la Guerre?** O čem nás poučila světová válka? (Pokračování.) Autor dokázal již, že s hlediska materiálu, zbraní a početních stavů se válka vyvíjela pomalu. Nyní dokazuje, že také velitelství je podrobeno této pozvolné evoluci. To se vlastně nejméně změnilo. Co se týče koncepce, může si velitel vybrati z většího počtu kombinací než jindy. Nikoli, neexistuje jich více. Na počátku má jen dvojí volbu: ofensivu nebo defensivu. Jakmile se rozhodl, zbývá nesnáz provedení. To je problém ožehavý sice, ale autor soudí, že byl za posledních válek zjednodušen. Dříve byla to věc mnohem složitější. Naproti tomu složitost zbraní činí nezbytnou specialisaci umění válečného. Nejvyšší velitel neuniká této nutnosti, jakkoli jednoduché jsou kombinace teoretické, jimiž disponuje. Obtíže rázu praktického vyžadují prozíravosti, jíž může nejv. velitel nabýti jen dlouhou průpravou. Na konci studie činí autor tyto závěry: 1. Není již různých zbraní. Na bojišti jest jen jakýsi mikrokosmus, jehož elementy úzce smíšeny jednají společně. 2. Není již armád oddělených od národa, ale národní organisace všech zdrojů hmotných, rozumových a mravních, jimiž národ disponuje. 3. Válka budoucí a její zdar závisí více na chemických laboratořích než počtu mužstva shromážděného v kasárnách. 4. Nestačí, aby velitel měl jen výlučně vojenské vzdělání. Musí znáti průmysl a finančnictví tak, aby chápal válku jako záležitost národní. 5. Válka dlouhá jest válka pochybená. Prospěch z války může míti vítěz jen tenkrát, je-li krátká. Úspěch války závisí na prvních bitvách. 6. Musíme se vynasnažiti převésti boj na území nepřátelské. 7. Válka je stále ve stavu latentním, jest utajena. I když nemáme úmyslu ji vyhledati, hledíme událostem zpříma do tváře, buďme připraveni. (Z Revue milit. franç., č. list. 1923.)

Revue d'Artillerie.

Říjen 1923.

Gén. Vouillemin: **Réflexions sur les mathématiques.** Myšlenky o vědách mathematických. Arithmetika a algebra, geometrie.

Lt.-col. Mayoux: **Note sur la lutte d'artillerie.** Poznámka o dělostřeleckém boji. Fronta utkvělá. Denní boj, kdy nebéží o operaci ofensivní nebo defensivní. Boj dělostřelecký za ofensivy. Provedení útoku. Boj dělostřelecký v defensivě. (Pokračování.)

Cmdt. Bloch: **Essai de balistique aérienne.** Studie o balistice vzduchoplavecké.

Lt.-col. E. R. **Calcul de l'ange de transport par un commandant de batterie établi à un poste d'observation latéral.** Studie obírající se problémem zvaným korekce stanoviště (correction de station).

Col. Cambuzat: **Le cas concret.** (Dokončení.) Konkrétní případ schematický. Cvičení na mapě. Cvičení v terénu.

Revue du Génie.

Říjen 1923.

Col. Albert Romieux: **Recherche géhypsographique...** atd. (Dokončení.) Anomalie průměrných hustot,

anomalie průměrných tlaků. Zákon deformační plynné homogenní látky rotující. Počáteční způsob deformační zemského elipsoidu. Vztahy mezi deformací dnešní a průměrnými hustotami zemí a moří.

Cpt. Laubès: **Relèvement du pont de Rethondes sur l'Aisne en Janvier 1915 par une compagnie marocaine du 5e génie.** Znovuvybudování mostu u Rethondes na Aisně v lednu 1915 marockou rotou 5. ženijního pluku.

Poisson: **Note sur la construction rapide d'une passerelle légère sur bois flottant.** Poznámka o rychlém postavení lehké lávky. Zkoušeno 2. ženijním plukem v Montpellier.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. z 15. října 1923.

Le Traité de Versailles. Mír Versailleský. Duch podmínek. Vypracování smlouvy a její velkorysost. Společnost národů. Klausule územní a politické. Reparace. Klausule finanční a hospodářské. Záruky. Odzbrojení. Ochrana na Rýně. Charakteristické vlastnosti smlouvy.

Quelques notes sur le théâtre des opérations de la guerre russo-japonaise et le Transsibérien. Několik poznámek o bojišti rusko-japonském a o sibiřské dráze.

La Revue Maritime.

Říjen 1923.

Darrieus: **Le programme naval.** Námořní program. (Dokončení.) Personál. Obsluha. Signalisté. Dělostřelci. Střelci. Mechanikové a topiči. Elektrotechnici.

De l'Escaille: **Avions et hydravions.** Letadla a vodní letadla. Dějiny. Ocenění vlastností námořních. Závěr.

C. Veu: **Combats de Noli.** Boje o Noli ve dnech 12.—14. března r. 1795 mezi loďstvem francouzským a anglickým.

Framond: **L'autre guerre vue d'une préfecture maritime.** (Pokrač.)

Wf.

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Cizí literatura vojenská.

b) ~~Francouzská.~~ Německá

Fr. v. Taysen: **Material oder Moral.** Militärwissensch. Mitteilungen 1923. No. 4, 5.

Příspěvek k určení základních bojových pravidel francouzské armády. Nákladem „Offene Worte", str. 58.

Autor vytýká francouzským předpisům, že ve všem kladou hlavní váhu na převahu materiálu (palby) a na pečlivé připravení součinnosti všech zbraní, což podle jeho mínění je vtištěno do předpisů pod vlivem posiční války. Tato převaha materiálu u francouzské armády se jeví zvláště v dělostřelectvu, kde pro divisi, která má nyní 52 děl, požadují povolané autority (generál Herr) pro budoucnost 150 děl (asi 37 baterií) a při tom poměr lehkého dělostřelectva k těžkému je v poměru 1:1. Další tvoření dělostřeleckých jednotek a zvláště nepoměrné zvětšování těžkého dělostřelectva vzniklo rovněž pod zorným úhlem posiční války; pro pohybnou válku i pro nejpomalejší její formu se nehodí. Totéž platí i o jednotném vedení dělostřelecké massy v útočné bitvě. Němci podle autora mají při provádění útoku vždy na spěch, snaží se vésti úder s ohromným rozmachem a co možná nejhlouběji do nepřátelské posice; proto hledí zavčas podříditi dělostřelectvo velitelům čelných pěších jednotek, kteří jsou vždy lépe orientováni. Francouzové však počítají při velkých i malých útocích s palebnými přestávkami a s novými dělostřeleckými přesuny. Oni nechtějí příliš mnoho riskovati a vystavovati svá vojska nepředvídanému nebezpečí a proto jejich velitelé velkých jednotek podržují ve svých rukou vedení palby. A právě Francouzové mají se svým tak silným dělostřelectvem dříve než jiní možnost udělati boj pružnějším a pohyblivějším podřízením některých dělostřel. oddílů pěším plukům. K plynulému vedení pohybné války je zapotřebí malých jednotek, které rychle se přizpůsobí situaci, aniž by musily čekati na nějakou podporu, která nejčastěji přijde pozdě.

O použití jezdectva a jeho event. doplnění bojovými vozy vede se nyní boj. Jedni chtějí jezdectvo úplně odstraniti a nahraditi je pěchotou na motorových vozech, naproti tomu druzí (plk. Fabry) chtějí zesíliti bojeschopnost jezdectva přidáním mu tanků, cyklistických praporů, dělostřelectva a letectva. Předpokládají, že takto zesílené jezdecké di-

vise nebudou sice míti trvalého účinku do hloubky, ale budou s to, aby svým rychlým zasazením napravily považlivou situaci a velmi mohou prospěti k vítězství, zvláště na křídlech.

Tanky v nynějším svém vývoji jej neuspokojují jednak pro svou velkou zranitelnost, ale hlavně pro jich špatnou viditelnost. Mají svého nového nepřítele v 13 mm, 15 mm resp. 20 mm kulometu německém, který je lehce pohyblivý a snadno se ukryje. Autor myslí, že ani silné rozmnožení tanků nepostačí ke zničení nesčetných kulometných a dělostřeleckých hnízd, zvláště když přesnost střelby tanků při pohybu je nepatrná. K tomu přistupuje ještě jich velká opotřebitelnost. Dále tvrdí, že pěchota, která jednou s tanky vítězně útočila, bude jich vždy opět při útoku požadovati, v čemž spočívá však velké nebezpečí, neboť pěchota zvyklá na podporu tanků bude bez nich jen s velkou nechutí útočiti. Ale tím ztrácí samostatnost a vůli zvítěziti větší statečností, dovedným vedením a náležitým využitím terénu. Tak tento zvyk útočiti strojovými vozy může se státi hrobem útočnosti.

Dále se zmiňuje o použití letadla proti pozemním cílům a ukazuje na snahu opatřiti jej silným pancéřem, který by mu skýtal dostatečnou bezpečnost proti kulím a tvořil by jakýsi druh létajícího tanku. K zvýšení bojeschopnosti má takové letadlo býti vyzbrojeno malými bombami, těžkými kulomety a snad i malokaliberním dělem. Mimo to se používá letadel k zesílení a prodloužení účinku ostatních zbraní. Vedle bombardovacích letadel, jež prodlužují účinek dělostřelectva, mají působiti v celé hloubce útočného pásma letadla svými kulomety a děly malé ráže nepříteli ztráty a přikovati jej k zemi.

Zatím co na počátku války prováděla francouzská pěchota útoky, aniž by vyčkávala účinku svých vlastních zbraní a aniž by dbala účinku zbraní nepřátelských, vidíme ke konci války tutéž pěchotu prováděti útoky pouze za těsné součinnosti dělostřelectva, tanků a letectva. Ke konci války provádějí Francouzové své ofensivy s použitím ohromného množství materiálu. Pěchota bojuje bez podpory dělostřelectva jen výjimečně a to jen proti nepříteli morálně otřesenému a za zvláštních podmínek terénních.

Je snaha zlepšiti pomocné zbraně pěchoty (minomet Stockesův a 37 mm dělo) a nahraditi je dělem se strmou drahou letu, t. j. houfnicí (dokonalým minometem), která by spojovala v sobě vlastnosti obou dosavadních. Mimo to pracuje se na zvýšení mohutnosti kulometné palby, zvláště lehkých kulometů, kde hledí se dosáhnouti účinné palby na 1200 m místo nynějších 600 m a to proto, aby těžké kulomety praporu mohly se věnovati více střelbě na velké vzdálenosti. Dále jeví se snaha zvětšiti stávající počet lehkých kulometů (12) v pěší rotě. Ale to bude míti za následek zmenšení bojové síly pěchoty, poněvadž zvětšení počtu kulometů jde na úkor střelců (s puškou). Dále se mu zdá býti paralysován duch pohyblivosti a iniciativy, který založil slávu francouzské pěchoty tím, že všichni členové B. S. slouží jen k ochraně a obsluze automatické zbraně. Jest třeba si naopak přáti, aby střelci seskupení v B. S. nesloužili jen k ochraně a obsluze automatické zbraně, nýbrž aby sami útočili, jsouce náležitě podporováni touto zbraní.

Hlavním požadavkem tohoto, řekl bych materiálního směru, je nutnost vyčkati převahy palby dříve nežli započne pohyb, což se nedá vždy dobře poznati, poněvadž dovedný protivník velmi snadno ukryje svůj skutečný stav. Přes to, že účinek těžkých zbraní je daleko větší nežli těch, které má pěchota, přece nepřítel vždy dříve ustoupí, je-li ohrožen bodákem nežli soustředěnou palbou. Naučíme-li pěchotu útočiti s převahou materiálu a budeme-li převahu palby pokládati za první podmínku útoku, pak tím potlačíme jejího přirozeného útočného ducha. Nakonec se táže, ve kterém vojsku je vyšší bojová mravní síla? V tom, které hledí nepřítele vytlačiti z jeho vlastní posice svou osobní odvahou, neb u toho, které tuto úlohu zamýšlí svěřiti svým strojům?

Pěchota prý hraje v boji podřízenou úlohu, neboť její útok je úplně závislý na palbě velkých i malých zbraní, tedy na materiálu. Tvrzení, že pěchotě připadá v útoku hlavní úloha, je prý mylná domněnka starých časů.

Pak zmiňuje se o četných protestech ozývajících se proti zmenšování pěchoty a jezdectva ve prospěch technických formací a uvádí mezi jinými generála d'Urbal-a, jenž požaduje pohybné války v nejostřejší formě proti Německu. Generál Ecochard praví, že francouzská pěchota chce i nadále dobývati vítězství a od této úlohy, kterou jí nikdo vziti nemůže, nechce ustoupiti. Proto ale musí síla pěchoty a jejích palebných zbraní býti zesílena.

Na konec vykládá, že přirozený vývoj, který nám přinesl automatickou zbraň, povede naše myšlenky dále ke spojení palby s pohybem a krytem v jednom stroji — k vzdušnému a pozemnímu tanku. Vývoj materiálu bude pokračovati a bylo by chybou proti němu se stavěti; jest však nutno bdělým okem sledovati přednost a nedostatky tohoto vývoje.

Ušetření lidí v předních liniích zavedením strojů bude míti v zápětí větší spotřebu jich v týlu pro dopravu munice a pro udržování strojů. Při velké intensitě boje stroji opotřebují se velmi rychle morální i fysické síly obsluhujících je lidí, a z té příčiny musí býti neustále z týlu novými nahrazovány.

Každý národ je hnán k tomu, aby přemohl nepřítele v bitvě množstvím strojů, zdánlivě šetřících lidi, rozčleněných do šířky i hloubky. Tím vzniká věčný boj mezi pancéřem a střelou, při čemž ztráty na lidských životech se nezmenšují upotřebením stále hroznějších strojů.

Co postaví přívrženci mravní síly na místo materiálu? Budou to zvláštní způsoby boje jako boj v noci, překvapující útok za časného ranního šera, který zvláště v pohybné válce poskytuje velmi mnoho možností, a konečně obchvat a důkladné využití terénu, při kterém nejprudší palba a nejsilnější tank zůstávají bez účinku.

Sledujeme-li obezřetně u armády vzrůst materiálních bojových prostředků, tu shledáme, že překročí-li tyto materiální prostředky jistou hranici, tu současně s tím klesne i bojový duch armády.

Stroje se dají v moderním státě lehce pořídíti a jsou-li nepotřebné, nahradí se dosti snadno novými. Avšak neohroženou a pečlivě k boji připravenou pěchotu nic nenahradí. J.

Z francouzské literatury

Sauliol René: **Une autre guerre des Nations. La guerre de Sécession.** Préface de J. Fabry député de Paris. Paris, 1923, Lavauzelle. — Roku 1914, sotva po šedesáti letech, byla americká válka osvobozovací v Evropě skoro neznáma. A to proto, že jednak bojiště bylo pro svou vzdálenost málo studováno, jinak že rázu boje obou armád byla věnována malá pozornost a události u Sadové, Freschwiller a St. Privat připoutaly rychle zraky k poučením bližším.

Nápadná podobnost války světové s válkou americkou vzbudila pozornost a nejvyšší velitelství francouz. ukládá již po dvě léta při zkouškách do školy válečné studium osvobozovací války americké. Existuje sice hojná literatura o této otázce, ale jsou to většinou knihy a dokumenty psané nazítří po událostech, nemajících tedy nezbytného odstupu. Práce analytická i synthetická hlásí se o své právo. To správně pochopil a dokonale uskutečnil René Sauliol, jenž svými studiemi starších událostí*) vydobyl si čestného místa ve vojenské francouzské literatuře. Formou neobyčejně jasnou a dokonale rozdělenou na periody, logicky volené, podává kniha o válce americké, jakkoli dlouhý a složitý, přece jen skvělý výklad a celkový přehled, jejž neposkytuje dosud žádná kniha, jednající o témže předmětě.

Co však dnes dodává hodnotu dílu, není ani tak jeho úplnost, jako velmi originální všeobecný úvod, v němž Sauliol seskupil jednak speciální charakteristické vlastnosti války osvobozovací, jednak ony vlastnosti, o nichž se autor domníval, že mají studijní význam pro dnešek. Úzká analogie, která existuje mezi touto válkou již minulou a válkou světovou, jest dojímavá a zdá se nám, že sníme, nalezneme-li v této tak vášnivě psané studii otázky tak nedávné o dlouhé válce a důvěře ve válku krátkou, o strategické úloze hlavního města, o morálce ve vnitrozemí, o torpédech a válce ponorkové, o zločinech, o vraždění a pustošení. Jak mocná poučení také pro ty, jež skutečnost nemůže vybaviti z jejich pacifických snů, jak nádherná kapitola o síle a nezbytnosti organisace a tradic mírových! Jaké zdroje myšlenek pro všechny přináší kapitola o úloze vlády a velitelství nebo jiná nazvaná „Materiál a síly mravní, vynálezy"!

Neboť autor šel značně dál než si původně vytkl. Opravdový historik dotkl se tak po prvé všech oblastí vojenských, hospodářských, diplomatických, finančních, vědeckých... a studoval a podal je tak živě, že „každý v díle najde aspoň trochu z války, již prožil. Voják bude z něho studovati momenty z vývoje umění válečného, jehož jsme si dosti nevšímali před r. 1914. Národní hospodář a finančník, zemědělec a průmyslník, lékař, zákonodárce i vláda najdou v něm podněty k plodnému přemýšlení". Tak vyjadřuje se v předmluvě Jean Fabry, poslanec pařížský. Tento znamenitý muž, který je zpravodajem nových vojenských zákonů francouzských ve sněmovně, připojil jako záruku své jméno k jménu autorovu.

Dílo vzbudí zájem u všech, kteří mají jakoukoli úlchu v národní obraně. Ono má své význačné místo na stole všech těch civilních občanů nebo vojáků, kteří přemýšlejíce, připravují budoucnost.

*) Villars—Turenne—Bedřich II. a tažení r. 1757 — Vauban

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK IV. ČÍSLO 12.

Poručík OTAKAR MAREŠ:

Zaměřovací přístroje dělostřelecké a jak se jich užívá.

Snad se bude mnohému čtenáři, který letmo přečetl nadpis tohoto článku, zdáti, že nepatří článek do našeho Vojenského sborníku, poněvadž jedná o věci, která, jsouc denním chlebem dělostřelcovým a základním kamenem jeho činnosti, je přesně stanovena řadou předpisů, počínajíci se Cvičným řádem a končící se Z—opt—7. Abych utvrdil čtenáře v této myšlence, která je mi velice milá v zájmu věci, kterou chci zde přednésti, podotýkám hned na počátku, že chci dokonce mluviti jen o nejběžnějších věcech, známých každému dělostřelci, totiž o našem dělovém dalekohledu, úhlovém dalekohledu a o záměrné busole.

A přesto nejen tvrdím, ale chci i dokázati, že nejen lze o těchto věcech rokovati, nýbrž že je toho i třeba.

Naše předpisy jsou zatímní a pro přechodnou dobu dobré. Je mi dobře známo, kterak vznikly; vím též, co zatímní předpisy jsou. Ve smyslu slova „zatímní" je důvěra, že naše definitivní předpisy budou lepší a dokonalejší. Proto doufám, že se mi podaří upozorniti na věc, která by pro svou všednost snadno ušla podrobné revisi, a ta je právě proto nezbytná.

Jde-li totiž o věc zřídka užívanou, snese se malé nedopatření předpisu snadno. Kde však jde o předmět, kterého se denně potřebuje, je trpké nesčetněkráte překonávati stejnou, byť i jen nepatrnou maličkost. A zde neběží o věc, které užívá jen důstojník.

Naše předpisy, podobně jako staré předpisy rakouské, podávají dlouhou řadu úloh, podle kterých se má užívati zaměřovacích přístrojů. Přitom se nelze obejíti bez určitého počtu pravidel. Těch však má býti co nejméně, a mají býti jednoduchá, poněvadž je má znáti i poddůstojník.

Podle předpisů dosud vydaných je však nezbytně třeba znáti velké množství pravidel, velmi různých, která lze jen s námahou podržeti v paměti. Připouštím, že pamatovati si pravidla, zvláště jsou-li v nich čísla, je věc čistě individuální. Sám jsem však rozhodným nepřítelem takových pravidel, která si nemohu osvojiti tak, abych jich užíval reflexně.

Srovnávaje používaná a předepsaná řešení jednotlivých úloh, poznal jsem, že *není metody v našich pravidlech*, jak se má užívati zaměřovacích přístrojů. To je ostatně názor všeobecný, a nemyslím, že bych v tomto článku přinesl něco nového. O věci té se mnoho mluvilo, mluví a bude mluviti; ale právě teď, kdy je toho nejvíce třeba, kdy popřevratový shon po předpisech ustoupil rozvážnému bádání, se o této věci, bohužel, nepíše nic.

V tomto článku chci srovnati různá řešení úloh úhlovým dalekohledem a záměrnou busolou a promluviti o jejich metodickém řešení. K tomu je nezbytné zmíniti se nejprve o dělovém dalekohledu. Uvidíme ostatně, že zde vězí jeden z největších kořenů zla.

A. Dělový dalekohled.

Konstrukce dělového dalekohledu.

Nezamýšlím popisovati dělový dalekohled zevrubně; dotknu se jen toho, co je třeba míti pro následující řádky na zřeteli.

Dělový dalekohled má dvě stejné stupnice, číslované opačným směrem hodinových ručiček, od 0 do 6400 dílce; vrchní stupnici říkáme „Oprava“, spodní „Strana“. Normální postavení obou je 3200.

Důležité jest věděti, otáčíme-li opravovou stupnicí, že zároveň otáčíme objektivem, který je vždy tam, kde je nula opravové stupnice. Čítací značka opravové stupnice, která je u dílce 3200 stupnice stranové, se při tom nepohybuje.

Otáčíme-li stupnicí stranovou, pohybuje se nejen čítací značka opravové stupnice, ale i opravová stupnice s objektivem, kdežto čítací značka stupnice stranové, která je nad okulárem, a okulár, se nepohybují.

Je třeba si zapamatovati, že poloha objektivu určuje, je-li dělo zaměřeno, směr odměrného bodu (opt. záměrnou), kdežto okulár (čítací značka strany) určuje směr chobotu, t. j. hlavní směr (směr palby) prodloužený nazpět.

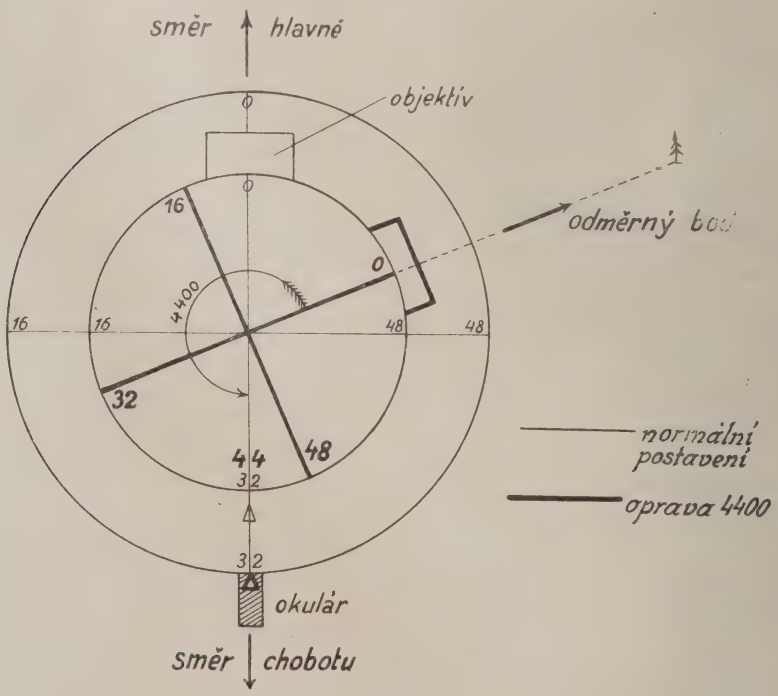

Obr. 1.

Ježto by úlohy, které následují, vyžadovaly příliš velkého počtu náčrtů, a těch nelze opatřiti bez velkého nákladu, uvedu jen početní příklady, připojuje náčrty jen nejnutnější. Doporučuji však zhotoviti podle tohoto náčrtu, jakož i podle obr. č. 3. a 5., otáčivé stupnice jednotlivých přístrojů s příslušnými ukazováčky z kartonu; na těchto modelech lze pak příklady sledovati bez náčrtu.

Definice úhlu „Oprava".

Předpokládejme, že strana je postavena normálně, a otočme dalekohled, otáčejíce opravovou stupnicí, na odměrný bod B. Na stupnici „Opravy" přečteme pak pro tento odměrný bod číslo 4000.

Číslo to představuje úhel, sevřený optickou záměrnou a směrem chobotu. Tento úhel musíme počítati od optické záměrné, poněvadž tam je objektiv a tudíž i nula stupnice, proti směru hodinových ručiček, poněvadž je stupnice číslována tímto směrem, až ke směru chobotu, protože tam je čítací značka (nad okulárem).

Číslo to je oprava, kterou musíme veleti, aby hlaveň měla směr naznačený na obr. 1., když je dělový dalekohled zaměřen na odměrný bod.

Oprava je tudíž úhel, sevřený optickou záměrnou a směrem chobotu, počítaný proti směru hodinových ručiček od optické záměrné.

Tento úhel lze si kdykoliv snadno znázorniti, upažíme-li paže příslušnými směry, a zjistiti tak přibližně, má-li býti větší či menší než 1R, 2R, 3R, 4R. Význam toho je nemalý, poněvadž si mohu, řeším-li kteroukoliv úlohu, vždy přibližně předem určiti výsledek, vím-li jen zhruba, kde je dělo.

Z-střel-2 uvádí tuto definici opravy, nepoužívá jí však, ba říká, že oprava je úhel sevřený optickou záměrnou a hlavním směrem (směrem palby). To je chybný výklad, přejatý ze starých rakouských předpisů. Zmíněný úhel není totiž vůbec oprava, nýbrž jen odchylka (horiz. úhel) směru palby (hlavního směru, záměrného cíle) od odměrného bodu. Abych z tohoto úhlu obdržel opravu, musím jej podle známého pravidla odečísti od 3200, nebo přičísti k 3200.

Tento rozdíl mezi opravou a odchylkou je sice velmi dobře znám, ale ne každý si uvědomí jeho důležitost pro řešení úloh našimi zaměřovacími přístroji. Uvádí-li Z-střel-2 na jednom místě správnou definici, pracuje-li však dále na podkladě konvenčně chybném, stává se tím nejméně nejasným.

Tak, jak jsem naznačil pro opravu, musíme čísti každou stupnici. To je sice samozřejmé, ale bylo asi opominuto, vznikl-li zmatek povelem: „Hlavní směr. Strana .... více.", a vznikly-li nesnáze, které působí azimut v řešení busolových úloh.

Přechod ze dvou stupnic do jedné.

Abychom si přesně uvědomili, kterak se otáčejí stupnice dalekohledu, použijeme tohoto čistě teoretického příkladu:

Na dalekohledu je označena určitá oprava O_1 a určitá strana S_1. Chci-li nařídit stranu normálně (3200), musím, aby se výsledek nezměnil, nařídit opravu $O = O_1 + S_1 \pm 3200$.

Je-li na př. oprava 5625 a strana 1812, musíme nařídit stranu 3200 a opravu $5625 + 1812 - 3200 = 4237$.

Přechod z jedné stupnice do dvou.

Cvičíme-li nováčky říditi dalekohled a zaměřovati, volíme určitý odměrný bod s opravou O. Která různá čísla opravy a strany můžeme veleti, aniž je třeba vždy znovu zhruba zaměřovati?

Z dřívějšího vzorce plyne: $O \pm 3200 = O_1 + S_1$.

Můžeme tedy veleti kterákoliv dvě čísla, jejichž součet je $O \pm 3200$. Čísla ta ovšem pozměníme o několik dílců, aby musil mířič zaměřiti odměrovým řídidlem.

Na př.: Oprava 1234. 1234 + 3200 = 4434, a 4434 + 6400 = 10834.
Můžeme tedy veleti: Oprava 0001 až 4433, a 4435 až 6399
Strana 4433 až 0001, a 6399 až 4435

Proč má dělový dalekohled dvě stupnice?

Podle opravy zaměřujeme baterii do hlavního směru a postavujeme děla rovnoběžně. S opravou pracuje 1. důstojník.

Podle strany měníme palbu z hlavního směru na cíl, nebo svíráme nebo rozevíráme vějíř. Se stranou pracuje velitel baterie.)

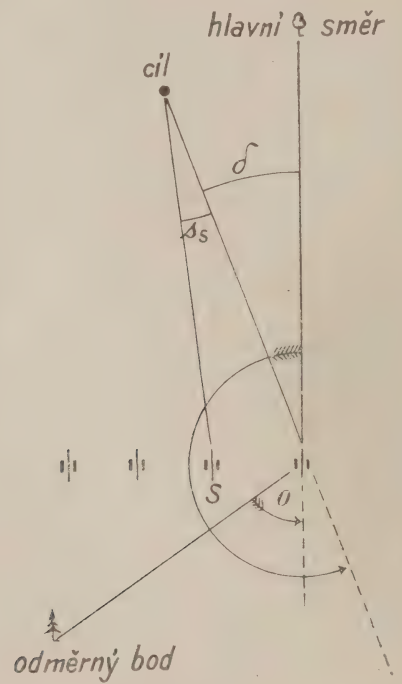

Obr. 2.

Strana je úhel sevřený hlavním směrem a směrem chobotu, t. j. nazpět prodlouženým směrem palby. Počítá se jako oprava.

Z-střel-2 předpisuje zaměřiti baterii na cíl takto:

Když je baterie zaměřena do hlavního směru, a každé dělo má jinou opravu, všecka však mají stranu 3200, velí velitel baterie změřenou odchylku (δ) cíle od hlavního směru a případné stupňování (sS):

„Hlavní směr! Strana 565 více! Po sedmi více!"

1. důstojník, velitelé čet a dělovodi opakují tento povel. Miřič pak vypočte a určí stranu pro své dělo. (Viz dále příklad!)

Pohleďme přesněji na tuto věc a tažme se, jak měří velitel baterie odchylku cíle od hlavního směru?

a) Má-li jen kukátko, měří absolutní velikost této odchylky (565 vlevo).

b) Má-li mapu a úhloměr, nebo jakýkoliv pozorovací přístroj (úhl. dalekohled, nebo i busolu), nebo dokonce řídicí plán, neměří odchylku, nýbrž přečte přímo na úhloměru, přístroji nebo na plánu stranu, kterou má veleti. Jak úhloměr, tak i pozorovací přístroje a řídicí plán jsou totiž orientovány 3200 na hlavní směr.

Prvý případ bude poměrně vzácný, poněvadž mapu a úhloměr má velitel baterie vždy a používá jí i k jiným účelům.

Co musí tedy velitel baterie učiniti?

Především přečte přímo stranu, na př. 3765. Od ní odečte 3200 : 3765 — 3200 = 565, a toto číslo velí: „Hlavní směr! Strana 565 více!"

Co se pak děje v baterii? 1. důstojník, velitelé čet a dělovodi opakují povel beze změny. Miřič učiní pak opak toho, co učinil velitel baterie: 3200 + 565 = 3765, a nařídí stranu 3765.

Předpis sice praví, že může velitel baterie veleti v těchto případech také přímo stranu (Cvičný řád). Klade však svrchu pod a) zmíněný případ, který je jen zvláštním případem, na prvé místo. A to způsobilo zároveň s nejasným Z-střel-2, že byl naprosto generalisován povel „Hlavní směr! Strana tolik a tolik více!"

Je jasné, že se tak koná dvojí práce. Místo aby velitel baterie velel přímo stranu, kterou přečetl na svém přístroji, přepočítává ji, a zpětně přepočítávati není snad úkolem 1. důstojníka, ani velitele čety, a nejméně úkolem spolehlivého miřiče.

Bylo by zbytečné šířiti se o této nynější bolesti dělostřelcově, kdybych se nepokusil vyvrátiti protidůvody, které bývají uváděny. Chci jíti ještě dále a pokusím se naznačiti, jak vzniklo toto nedopatření.

Úmysl byl snad dobrý: uspořiti veliteli baterie zbytečnou práci. Kdyby totiž někdy měřil absolutní velikost odchylky cíle od hlavního směru, má mu býti uspořeno, aby ji přičetl k 3200, nebo odečetl od 3200.

Proti tomu namítám:

a) Případ ten je dosti vzácný, a budeme jej asi velmi brzy posuzovati jako záchvat reakce proti posiční válce.

b) Uspořím tím sice veliteli baterie práci pro něho velmi snadnou, ale ukládám ji miřičovi, pro kterého je mnohem obtížnější.

c) Nepřítel ohrožuje nejen velitele baterie, ale i baterii. Přenášeti tedy práci s velitele baterie na miřiče není jen přenášeti ji na méně spolehlivého, ale je jakýmsi privilegiem velitele baterie, že smí býti nervosnější než miřič. Pojímá-li se věc takto, nemohu se zbaviti dojmu, že má býti miřič klidnější než velitel baterie.

d) Konečně uspořím tu práci veliteli baterie právě tak dobře, přepočte-li odchylku nikoliv miřič, nýbrž 1. důstojník.

Pak však nesmíme klásti tento zvláštní příklad na prvé místo, poněvadž, jak praxe ukazuje, svádí ke generalisování, a musíme říci:

„Velitel baterie velí přímo stranu, kterou byl přečetl na úhloměru, na pozorovacím přístroji nebo na řídicím plánu, orientovaném 3200 na hlavní směr. Měří-li však odchylku cíle od hlavního směru kukátkem, může též veleti: „Hlavní směr! Strana.... více (méně)!" 1. důstojník pak změní tento povel a velí baterii: „Strana.....".

Povel „Hlavní směr!" je pak naprosto zbytečný, poněvadž, je-li baterie zaměřena na hlavní směr, je vždy strana 3200. Opravy, která je kromě toho ještě napsána jako hlavní oprava na štítu, se bez povelu nikdo ani netkne.

Slíbil jsem říci, kterak vznikl povel „Hlavní směr! Strana..... více!“

Tento povel je nutný, má-li dalekohled jen jednu stupnici (francouzský, ruský materiál), a to pro tyto důvody:

1. Při zaměření do hlavního směru má každé dělo nařízeno na stupnici dalekohledu jiné číslo (dérive), kterého ovšem nezná velitel baterie.

2. Velitel baterie nemůže tudíž veleti naprosto určité číslo stupnice pro celou baterii, protože je toto číslo pro každé dělo jiné.

3. Povel „Hlavní směr!“ je zde nezbytný, poněvadž číslo stupnice pro hlavní směr, t. zv. hlavní oprava, je základem pro změnu odměru celé baterie.

4. Konečně ani 1. důstojník, ani velitel čety nemohou v praxi míti v patrnosti čísla stupnice (dérives) svých děl. To může snad dělovod, a jen ten je s to, aby kdykoliv přezkoušel, zdali je dalekohled správně nařízen.

U našeho dalekohledu se dvěma stupnicemi má se to zcela jinak:

1. Při zaměření baterie do hlavního směru má sice každé dělo jinou opravu, ale strana je u všech děl stejná, a to 3200.

2. Velitel baterie může veleti změnu odměru pro celou baterii přímo povelem „Strana tolik a tolik!“, poněvadž všechna děla nařídí skutečně toto stejné číslo na stranové stupnici.

3. Opakovati povel „Hlavní směr!“ při každé změně cíle je zbytečné, poněvadž základem změny odměru je vždy stejné a veliteli baterie známé číslo 3200 stranové stupnice.

Kromě toho je povel „Hlavní směr!“ již obsažen v povelu „Strana tolik a tolik!“, poněvadž jej mohu nahraditi právě tak dobře povelem „Strana 3200!“ Nikoho zajisté nenapadne veleti: Strana 3200! Strana 3765!“

4. Konečně velitel čety, ba i 1. důstojník, může kdykoliv přezkoušeti nařízení dalekohledu, poněvadž může prakticky míti v patrnosti strany jednotlivých děl.

Z toho, co jsem dosud řekl, je nade vše jasné, že by bylo nesmírná chyba použíti metody přístroje s jednou stupnicí pro dalekohled se dvěma stupnicemi. To by bylo naprosto se zříci výhod, kterých nám skýtá náš dalekohled se dvěma stupnicemi.

Snad se zdá, že odporuji těmito slovy francouzské metodě? Pravím, že nikoliv, poněvadž není tím nikterak dotčena možnost míti i několik hlavních směrů. Ba, mimoděk mi tane na mysli známé úsloví, které jsem tolikráte slýchal za starého Rakouska: „Warum einfach, wenn's kompliziert geht?“, a bylo by velmi smutné, kdyby tento výraz typického rakouského zpátečnictví ulpěl, byť i jen stínem, na našich předpisech.

Co jsem zde řekl, platí ovšem jen pro zaměřování baterie na cíl. Individuální opravy odměru při střelbě nejsou tím dotčeny.

Pojem „hlavní oprava“ je pak ovšem zbytečný, poněvadž všechny opravy, které nařizujeme na dalekohledu, jsou vždy jen opravy hlavní.

Zbývá ještě stupňování, a toho by měl býti dělovod zbaven, poněvadž je logicky i prakticky úkolem velitele čety. Tento úkol může velitel čety zastati i tehdy, má-li dalekohled jen jednu stupnici (v armádě ruské), tím spíše tedy u nás.

Aby bylo lze srovnati oba způsoby velení, uvádím příklad:

Velitel baterie	Hlavní směr Strana 565 více. Po 7 více	Strana 3765 Po 7 více
1 důstojník	Hl. směr Strana 565 více. Po 7 více	Strana 3765 Po 7 více

Velitelé čet	I. Hl. sm. Str. 565 více. Po 7 více.		II. Hl. sm. Str. 565 více. Po 7 vice		I. Str. 1. 3765 2. 3772		II. Str. 3. 3779 4. 3786	
Dělo- vodi	1. Hl. sm. S. 565 v.	2. Hl. sm. S. 572 v.	3. Hl. sm. S. 579 v.	4. Hl. sm. S. 586 v.	1. Str. 3765	2. Str. 3772	3. Str. 3779	4. Str. 3786
Měřiči	S. 3200 565 v. S. 3765	S. 3200 572 v. S. 3772	S. 3200 579 v. S. 3779	S. 3200 586 v. S. 3786	Měřiči nemají, co by opakovali.			

Kdybych řekl bez tohoto příkladu, že lze při jediném povelu pronésti v baterii 38 zbytečných slov, nikdo by mi nevěřil. Prosím čtenáře, aby laskavě přezkoušel toto číslo, počítaje skupinu čísel jen za jedno slovo; jinak by toto číslo vzrostlo na 66.

B. Úhlový dalekohled.

Nesnáze, vyskytující se při řešení úloh úhlovým dalekohledem a busolou, lze-li o nich mluviti, nevyplývají jen z nepřehledného množství nemetodických pravidel. Jejich kořen vězí v konstrukci těchto přístrojů. Nejsouť ani úhlový dalekohled, ani busola, konstruovány tak, jako dalekohled dělový.

To by ovšem nemělo býti příčinou, aby se užívalo řešení, pro která není přístroj konstruován, a to tím méně, poněvadž oba zmíněné přístroje jsou právě konstruovány tak, aby se jimi a dělovým dalekohledem zjednodušila práce co nejvíce.

Stanovíme-li zásadou, že musí úhlový dalekohled býti vždy orientován 3200 na hlavní směr, dělí se každá úloha ve dvě:

1. orientovati přístroj 3200 na hlavní směr a
2. postaviti dělo rovnoběžně s přístrojem.

První úloha je velmi jednoduchá. Nejde-li o přímé zaměření úhlového dalekohledu na viditelný bod, kterým je určen hlavní směr, lze ji řešiti jednoduchou úvahou.

Druhá pak je úloha základní a uvidíme, že stejné pravidlo platí jak pro úhlový dalekohled, tak i pro busolu.

Naproti tomuto řešení se snaží předpis podati téměř pro každou úlohu řešení nejkratší. Pak je ovšem třeba znáti každou úlohu a pamatovati si příslušná pravidla. Tímto způsobem se nashromáždí pravidel velké množství, a kromě toho si naše školy a kursy zakládají zvláště na tom, aby podaly žákovi ne jedno, ale všechna myslitelná řešení. Výsledek toho jest, ačkoli jsou jednotlivá řešení velmi dobrá, že je celek, který má býti reflexně ovládán, příliš složitý, a člověku, který není nadán výbornou pamětí a neustále se touto věcí nezabývá, nejasný, a přece má býti dokonalý.

V následujících odstavcích uvedu vždy na prvém místě řešení metodické, podle zásady shora vyřčené, na druhém místě pak řešení předepsané a konečně, kde bude třeba, jiná užívaná řešení.

Připomínám, že se nebudu zabývati parallaxami.

Konstrukce úhlového dalekohledu.

Je třeba si pamatovati, že lze úhlový dalekohled otáčeti dvěma způsoby:

a) orientačním šroubem, při čemž se otáčí celý přístroj, a

b) drobnoměrem stranové stupnice, při čemž se otáčejí objektiv, okulár a čítací značka nad ním. Stupnice se nepohybuje.

Úloha 1.

Nařídit úhlový dalekohled rovnoběžně s dělem.

Předpoklad: Řídicí dělo je již zaměřeno na hlavní směr.

Tato úloha nemá valné praktické ceny. Uvádím ji proto, poněvadž je podle zásady shora vyřčené cestou k úloze základní.

Řešení. V předpisu není tato úloha uvedena.

1. Řídicí dělo zaměří otáčením opravové stupnice na úhlový dalekohled a dělovod hlásí opravu .....4436 .....(0812).

2. 1. důstojník odečte tuto opravu od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200.

9600 — 4436 = 5164. (3200 — 0812 = 2388).

3. Číslo takto změněné nařídí na úhlovém dalekohledu a zaměří orientačním šroubem na dělo. Tak je dalekohled orientován 3200 na hlavní směr.

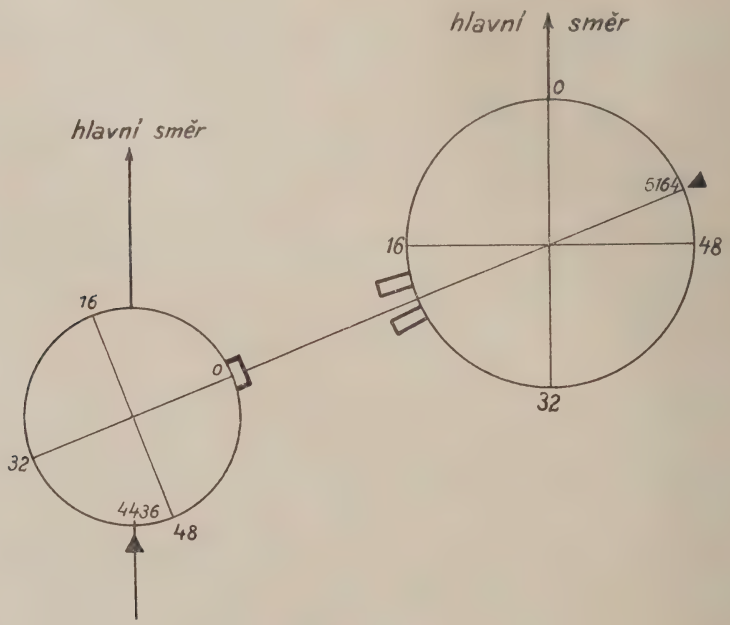

Obr. 3.

Úloha 2.

Postaviti dělo rovnoběžně s úhl. dalekohledem.

Tato úloha je úloha základní.

Předpoklad: Velitel baterie vidí s pozorovatelny bod, kterým

je určen hlavní směr, a dělo. Řídicí dělo má býti zaměřeno na tento bod.

I. Metodické řešení.

1. Velitel baterie orientuje úhlový dalekohled 3200 na hlavní směr.

2. Pak otočí úhlový dalekohled na dělo a přečte číslo stupnice ... 3682 ... (1248).

3. Toto číslo odečte se od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200.
9600 — 3682 = 5918 (3200 — 1248 = 1952).

4. Číslo takto změněné velí jako opravu pro odměrný bod úhl. dalekohledu. Tak je dělo postaveno rovnoběžně s úhl. dalekohledem.

II. Předepsané řešení.

1. Velitel baterie orientuje úhl. dalekohled 3200 na dělo.
2. Pak otočí na hlavní směr a přečte číslo stupnice ... 4923 .... (0096).
3. Přečtené číslo změní o 3200 a velí jako opravu pro odměrný bod úhl. dalekohled.
4923 — 3200 = 1723 (0096 + 3200 = 3296).

Tento způsob pomíjí ovšem zásadu orientace 3200 na hlavní směr.

Úloha 3.

Zaměřování řídicího děla podle základního směru.

Předpoklad: V blízkosti baterie je vytýčen základní směr, topograficky přesně určený. Velitel baterie změří na pozorovatelně azimut hlavního směru a velí: „Hlavní směr! Azimut 0405!"

I. Metodické řešení.

1. 1. důstojník centruje úhlový dalekohled na vytýčeném základním směru.

2. Pak přečte na orientační tabulce základního směru azimut základního směru, odečte od něho velený azimut hlavního směru a výsledek odečte od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li rozdíl obou azimutů positivní či negativní.

Budiž na př. Az = 1420 a Ah = 0405 (Ah = 3690).
Pak je: Az — Ah = 1420 — 0405 = 1015 (1420 — 3690 = — 2270).
tedy 3200 — 1015 — 2185 (9600 — [— 2270] = — 5470).

3. Toto číslo nařídí na úhlovém dalekohledu a zaměří na základní směr. Tak je dalekohled orientován 3200 na hlavní směr.

4. Pak postaví dělo rovnoběžně s dalekohledem podle úlohy 2.

II. Předepsané řešení.

1. Jako při řešení I.
2. 1. důstojník odečte rozdíl azimutu základního směru a hlavního směru od 6400, a nařídí toto číslo na úhlovém dalekohledu.
6400 — [Az — Ah] 6400 — [1420 — 0405] = 5385 (6400 — [1420 — 3690] = = 2270).
3. Zaměří dalekohledem na základní směr. Tak je dalekohled orientován nulou na hlavní směr.
4. Pak otočí na dělo a přečte číslo stupnice.
5. Toto číslo odečte od 6400 a velí je jako opravu pro odměrný bod úhlový dalekohled.

To jsou úlohy s úhlovým dalekohledem, lze-li je řešiti zaměřováním děla a úhlového dalekohledu.

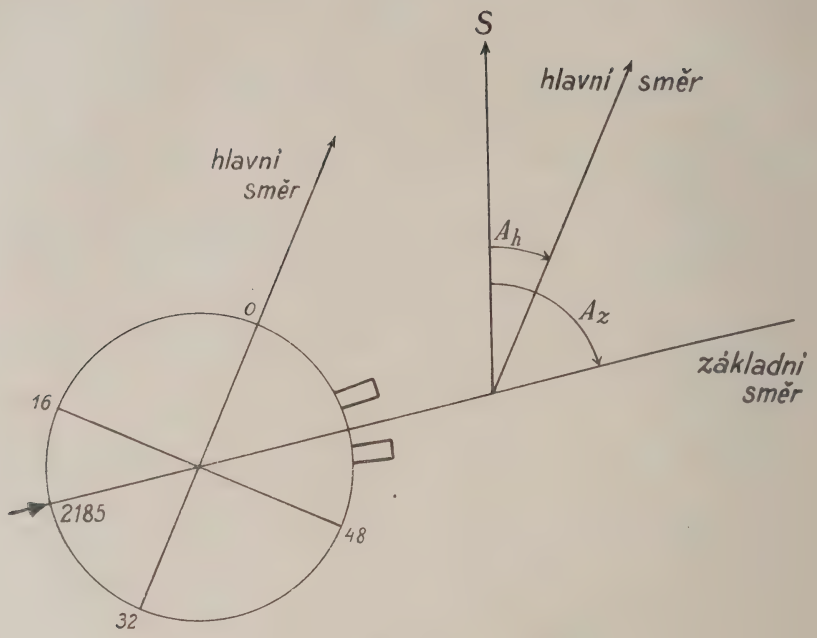

Obr. 4.

Úloha 4.

Zaměřování řídicího děla podle stínu.

Předpoklad: Na povel velitele baterie: „Odměrný bod stín..... Stav!", byl u děla vytýčen stín dělového dalekohledu, na pozorovatelně stín úhlového dalekohledu.

I. Metodické řešení.

1. Velitel baterie orientuje úhl. dalekohled 3200 na hlavní směr.
2. Pak otočí na stín a přečte číslo stupnice.... 4527..... (1873).
3. Toto číslo odečte od 6400 a velí jako opravu.
   6400 — 4527 = 1873 (6400 — 1873 = 4527).

II. Předepsané řešení.

1. Velitel baterie orientuje úhlový dalekohled nulou na stín a změří absolutní velikost úhlu stín—hlavní směr ..... 0806.
2. Tento úhel odečte od 3200, je-li hlavní směr napravo od stínu, nebo přičte jej k 3200, je-li hlavní směr nalevo od stínu.
   3200 — 0806 = 2494 3200 + 0806 = 4006.
3. Takto změněné číslo velí jako opravu.

III. Řešení.

1. Velitel baterie orientuje úhl. dalekohled 3200 na stín.
2. Pak otočí na hlavní směr a přečte číslo stupnice.
3. Toto číslo velí beze změny jako opravu.

Poslední způsob je nejkratší. Tato úloha je ovšem spíše úlohou pro dělový dalekohled než pro dalekohled úhlový.

Zaměřování řídicího děla podle odměrného bodu, viditelného s pozorovatelny.

Několik slov o této úloze, tak často uváděné ve školách. Předpokládáme, že velitel baterie vidí s pozorovatelny bod hlavního

směru a odměrný bod, který vidí i dělo. Děla však není s pozorovatelny viděti.

Podle této úlohy má velitel baterie změřiti úhel hlavní směr—odměrný bod a přepočítati jej pro dělo, maje na zřeteli obě parallaxy, parallaxu cíle i odměrného bodu. Tato úloha nemá praktické ceny, poněvadž můžeme v tomto případě parallaxy buď jen odhadnouti nebo měřiti úhloměrem na mapě. Odhad je nepřesný a řešení zdlouhavé. Máme-li po ruce mapu a úhloměr, změříme přímo opravu pro řídicí dělo, lze-li na mapě určiti polohu odměrného bodu. Není-li to možné, a nemůžeme-li použíti ani busoly, poznáváme zase, jak výhodný je v podobných případech předepsaný záměrný výstřel.

Jiné úlohy s úhlovým dalekohledem.

Mám na mysli zvláště rovnoběžné postavení děl podle úhlového dalekohledu. Velitel baterie použije výhodně tohoto způsobu v úloze 2.; I. řešení se hodí pro to mnohem lépe, poněvadž není třeba vždy znovu orientovati úhlový dalekohled na jednotlivá děla. 1. důstojník postaví děla rovnoběžně podle úhlového dalekohledu jako při úloze 3.; hodí se proto stejně dobře obě řešení.

O ostatních úlohách, jako o měření polohového úhlu a o měření vzdáleností, se zde nezmiňuji.

C. **Záměrná busola.**

Konstrukce.

Busola liší se konstrukcí od obou předešlých přístrojů. Podobá se však úhlovému dalekohledu, a poznáme, že jí lze používati právě tak jako úhlového dalekohledu.

U busoly jest si třeba pamatovati dvojí způsob otáčení:

a) orientaci, t. j. otáčení celé busoly, uvolníme-li svěrací šroub, a

b) otáčení dioptrového kruhu s průhledítkem a objektivovou lamelou, zároveň se pohybují oba ukazováčky, posunujíce se po stupnici, která je číslována opačným směrem hodinových ručiček.

Černý ukazováček, t. ř. deklinační, je k orientaci busoly. Červený ukazováček je čítací značkou stupnice, poněvadž je na spojnici průhledítka (okuláru) a objektivové lamely.

Je-li busola orientována 3200 na určitý bod, je 3200 obráceno k tomuto bodu, poněvadž je červený ukazováček u objektivové lamely. U úhlového dalekohledu je čítací značka u okuláru; je-li tedy dalekohled orientován na určitý bod, není k němu obráceno 3200, nýbrž nula stupnice. Odlišná poloha čítací značky a červeného ukazováčku je příčinou, proč lze busoly užívati stejně výhodně jako úhlového dalekohledu, ačkoliv je stupnice na první pohled převrácena.

Chceme-li poněkud vysvětliti množství úloh nyní používaných, musíme především rozeznávati dvě kategorie úloh s busolou:

a) úlohy, ke kterým nepoužíváme střelky, a

b) úlohy, ke kterým busoly používáme.

Úlohy, při kterých netřeba střelky.

Při těchto úlohách je busola pouhým úhloměrným přístrojem; střelka je aretována, a čteme vždy u červeného ukazováčku. Lze jí řešiti všecky úlohy jako úhlovým dalekohledem.

Zde tedy zachováváme opět zásadu orientace 3200 na hlavní směr.

Úlohy, při kterých užíváme střelky.

Chceme-li řešiti úlohy s busolou metodicky, musíme:

1. Užívati obou ukazováčků jen k jejich účelům, t. j. deklinačního jen k orientaci, a červeného jen ke čtení na stupnici;

2. zachovávati zásadu orientace 3200 na hlavní směr, nebo učiniti zásadou orientaci busoly 3200 na sever, což je pro busolu přirozenější.

Řešení, uváděná v předpise, neřídí se druhou zásadou. Ještě méně se řídí první zásadou, poněvadž předpis mluví o t. ř. dílcích ukazováčku a o dílcích střelkových, t. j. o těch, které čteme u hrotu střelky, a to buď u severního, nebo u jižního. Tyto úlohy jsou však nesporně výhodné proto, že jsou rychlé a praktické, ovšem jen pro toho, kdo je ovládá úplně.

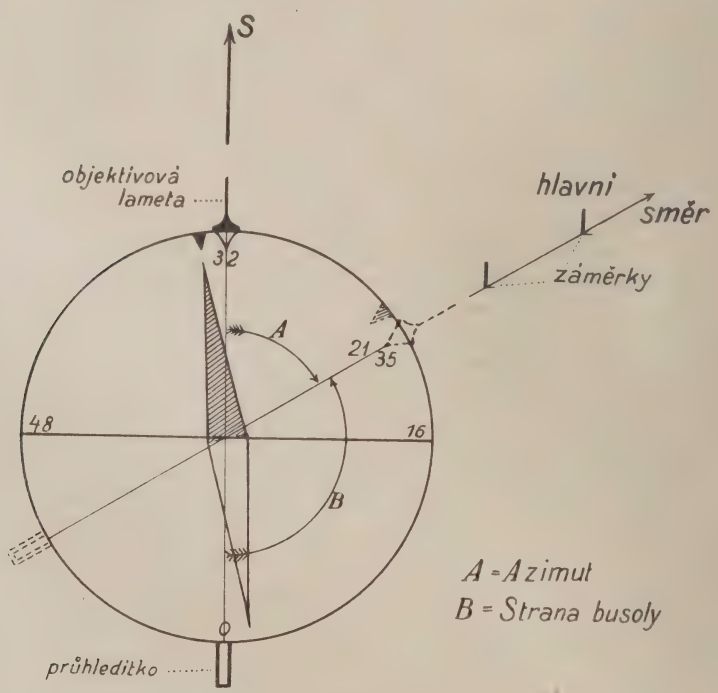

Obr. 5.

Úloha 1.

Orientace busoly.

Busola je orientována, je-li zaměřena 3200 na geografický sever.

Máme-li busolu orientovati, počínáme si takto:

1. Postavíme busolu vodorovně nejméně 50 m daleko od větších železných předmětů.

2. Posuneme, otáčejíce dioptrovým kruhem, červený ukazováček na 3200.

3. Otáčíme-li celou busolou, posuneme pak severní hrot střelky proti černému ukazováčku. (Viz obr. 5.)

Pak směřuje:
3200 na sever,
2400 na SV,
1600 na východ,
0800 na JV,
0 na jih,
5600 na JZ,
4800 na západ,
4000 na SZ.

Úloha 2.

Určování polohy hlavního směru.

Polohu některého směru můžeme určiti:
a) azimutem,
b) stranou busoly.

Azimut je úhel, který svírá některý směr s geografickým severem. Měří se od severu směrem hodinových ručiček.

Strana busoly je úhel, který svírá daný směr s nulovou linií orientované busoly (s jihem). Měří se od nuly stupnice (od jihu) opačným směrem hodinových ručiček.

Předpoklad: Velitel baterie je s busolou na pozorovatelně. 1. důstojník má rovněž busolu.

Řešení a).

1. Velitel baterie orientuje busolu (3200 na sever).

2. Pak zaměří, otáčeje dioptrovým kruhem, na směr, jehož polohu má určiti, a přečte číslo stupnice (stranu busoly tohoto směru) u červeného ukazováčku ..... 2135 ..... (4795).

3. Vypočte z tohoto čísla azimut, odečte-li přečtené číslo od 3200 nebo od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200.

$3200 - 2135 = 1065$ $(9600 - 4795 = 4805)$.

4. Pak velí 1. důstojníkovi: „Hlavní směr! Azimut 1065 (4805)!"

Řešení b).

1. a 2. dto.

3. Pak velí 1. důstojníkovi: „Busola 2135 4795!"

Velitel baterie nepotřebuje busoly k této úloze. Stranu busoly určitého směru změří velitel baterie též na mapě úhloměrem. Přiloží-li úhloměr 3200 na sever, přečte u hlavního směru přímo stranu busoly a může z této strany vypočítati azimut. Cvičný řád sice praví, že velitel baterie změří absolutní hodnotu odchylky hlavního směru od severu, ale nepraví, čím. Kdysi byl sice zaveden kruhový úhloměr se stupnicí číslovanou směrem hodinových ručiček, byl však jako nevhodný zrušen a u nás nebyl zaveden asi pro tytéž důvody. Tímto úhloměrem mohli bychom měřiti azimut na mapě, musil by však býti proti všem zásadám orientován nulou na sever. Na polokruhových úhloměrech však nepřečteme azimut, ať je jejich kolmý poloměr číslován 32 (0) či 16 (48), téměř nikdy přímo bez umělého překlápění.

Mluvím-li již o úhloměrech, nemohu nepodotknouti, že Z-opt-7 uvádí jako jediný úhloměr ten, jehož kolmý poloměr je číslován 16 (48). Pokud vím, je druhý vzor 32 (0) výhodnější a neodporuje také naší zásadě, tolikrát již opakované. Je to podle mého názoru jediný dělostřelecký úhloměr.

Z toho, co jsem dosud řekl, poznáváme, že je
1. strana busoly přímý výsledek měření, kdež-

to azimut obdržíme, přepočítáme-li tento přímý výsledek;

2. busola je přirozeně orientována 3200 na sever. Orientovati ji 3200 na hlavní směr je jednak nemetodické, poněvadž bych musil čísti u hrotu střelky, a nikoliv u červeného ukazováčku, který je k tomu určen, a jednak nedobře možné, protože bych musil posunouti černý ukazováček na 3200; potom však není již 3200, zaměřím-li na hlavní směr, otáčeje celou busolou, v hlavním směru, nýbrž uchyluje se od něho o deklinaci.

Pozorujeme, že se rozhodnutí v otázce, zda orientovati 3200 na sever či na hlavní směr, přiklonilo k zásadě prvé. Kdybychom se chtěli později vrátiti k zásadě druhé, komplikovali bychom pravidla.

Vrátíme-li se opět k otázce strany busoly a azimutu, je tu podobný problém, jako s povelem strany ve stati o dělovém dalekohledu. Proč by nemohl velitel baterie veleti přímo: „Busola tolik a tolik!" Proč velí azimut, který musí vypočítati ze strany busoly, a který mění 1. důstojník v zápětí? Proč žádají naše nynější předpisy, abychom určovali směr azimutem, prvkem, který již svou povahou (viz definice azimutu!) je naprosto cizí prvek v soustavě stupnic našich dělostřeleckých přístrojů?

Nechci odpověděti na tuto otázku dříve, dokud nevyložím čtenářovi řešení jednotlivých úloh. Pro srovnání uvedu tato řešení (pokud jsou na místě):

I. Orientace 3200 na sever bez azimutu.
II. Stejné řešení s azimutem.
III. Orientace 3200 na hlavní směr bez azimutu.
IV. Stejné řešení s azimutem.
V. Praktické řešení bez azimutu.
VI. Předepsané řešení (s azimutem).

Úloha 3.

Dělo není v posici. Vytýčiti hlavní směr.

Předpoklad: Velitel baterie určil při obhlídce posici řídicího děla. Na mapě pak změřil stranu busoly hlavního směru ....2135 ....(4795).

Má-li velitel baterie dosti pokdy, vypočítá úlohu sám. Jinak může ji uložiti některému důstojníkovi, který provází jej na obhlídce.

Řešení.

Zde by nemělo smyslu uváděti řešení podle orientace busoly 3200 na hlavní směr. Předpisy, které tuto úlohu uvádějí (zatímní děl. nauky), znají také jen jedno řešení, a to bez azimutu, při orientaci busoly 3200 na sever. Azimut nemá zde smyslu, poněvadž by musil býti opět zpětným pochodem přepočítáván, sotva byl vypočten.

1. Postaviti busolu na místo, kam dáváme dalekohled řídicího děla.

2. Orientovati busolu.

3. Posunouti červený ukazováček na číslo strany hlavního směru 2135 (4795) a zaměřiti přes lamely. Vytyčiti tento směr dvěma záměrkami. (Viz obr. 5.)

Úloha 4.

Dělo není v posici. Určiti opravu pro odměrný bod.

Předpoklad: Velitel baterie určil na obhlídce postavení řídicího děla a změřil na mapě stranu busoly hlavního směru (pro řešení s azimutem: Vypočetl ze strany azimut.).

Při všech řešeních postavíme busolu na místo, kde bývá dalekohled řídicího děla.

I. řešení. Orientace 3200 na sever, bez azimutu.

1. Orientovati busolu.

2. Zaměřiti na odměrný bod a přečísti u červeného ukazováčku (Bo).

3. Odečísti toto číslo od 3200 nebo od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200, a přičísti k výsledku stranu busoly hlavního směru (Bh).

$$\begin{matrix}3200\\9600\end{matrix} - Bo + Bh$$

4. Veleti toto číslo po příchodu děla jako opravu.

Příklady: Bh = 6195, Bo = 0415 (Bh = 1475, Bo = 5310)
3200 — 0415 = 2785 (9600 — 5310 = 4290)
2785 + 6195 = 8980 (4290 + 1475 = 5765)

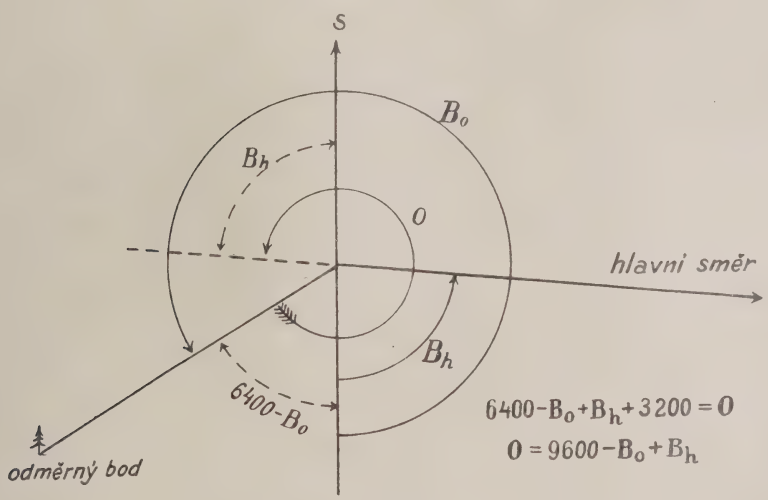

Obr. 6.

II. řešení. Orientace 3200 na sever, s azimutem.

1. a 2. dto.

3. Přičísti k tomuto číslu azimut hlavního směru a odečísti výsledek od 6400 nebo od 12800 podle toho, je-li menší či větší než 6400.

4. Dto.

Příklady: Ah = 3405, Bo = 0415 Ah = 1725, Bo = 5310
0415 + 3405 = 3820 5310 + 1725 = 7035
6400 — 3820 = 2580 12800 — 7035 = 5765

III. řešení. Orientace 3200 na hlavní směr, bez azimutu.

1. Odečísti stranu busoly hlavního směru od 6400 a posunouti červený ukazováček na toto číslo.

2. Posunouti otáčením celé busoly severní hrot střelky proti černému ukazováčku. Busola je orientována 3200 na hlavní směr.

3. Zaměřiti dioptrovým kruhem na odměrný bod a přečísti u červeného ukazováčku.

4. Odečísti toto číslo od 6400 a veleti po příchodu děla jako opravu.

Je na prvý pohled zřejmé, že řešení je příliš komplikované.

IV. řešení. Orientace 3200 na hlavní směr, s azimutem.

1. Změniti azimut hlavního směru o 3200 a posunouti červený ukazováček na toto číslo.

2., 3., 4. dto.

V. řešení. Praktické řešení bez azimutu.

1. Posunouti černý ukazováček na číslo strany hlavního směru.

2. Zaměřiti otáčením celé busoly na odměrný bod.

3. Přečísti u severního hrotu střelky.

4. Veleti toto číslo po příchodu děla jako opravu.

VI. řešení. Předepsané řešení (s azimutem).

1. Odečísti azimut hlavního směru od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200, t. j. vypočísti z azimutu opět stranu busoly, a posunouti černý ukazováček na toto číslo.

2., 3. a 4. dto.

Úloha 5.

Dělo je v posici. Odměrný bod busola.

Předpoklad: Velitel baterie změřil na pozorovatelně stranu busoly hlavního směru (pro řešení s azimutem: Vypočetl ze strany azimut), a velí 1. důstojníkovi: „Hlavní směr! Busola.....!“ (Pro řešení s azimutem: „Hlavní směr! Azimut....!“)

Pro všechna řešení postaví 1. důstojník busolu nejméně 50 m daleko od děla.

I. řešení. Orientace 3200 na sever, bez azimutu.

1. 1. důstojník orientuje busolu.

2. Zaměří dioptrovým kruhem na dělo a přečte u červeného ukazováčku (Bo).

3. Odečte toto číslo od velené strany hlavního směru Bh — Bo.

4. Číslo takto změněné velí jako opravu pro odměrný bod busola.

Příklady: Bh = 2240, Bo = 0815 — Bh = 1480, Bo = 1730

2240 — 0815 = 1425 — Bo je větší než Bh; proto

připočteme dříve 6400 — 1480 + 6400 = 7880

7880 — 1730 = 6150

II. řešení. Orientace 3200 na sever, s azimutem.

1. a 2. dto.

3. Přičte k tomuto číslu velený azimut a odečte výsledek od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200.

4. Dto.

Příklady: Ah = 0960, Bo = 0815 — Ah = 1720, Bo = 1730

0815 + 0960 = 1775 — 1730 + 1720 = 3450

3200 — 1775 = 1425 — 9600 — 3450 = 6150

III. řešení. Orientace 3200 na hlavní směr, bez azimutu.

1. Odečísti velenou stranu busoly hlavního směru od 6400 a posunouti červený ukazováček na toto číslo.

2. Otáčením celé busoly posunouti severní hrot střelky proti černému ukazováčku. Busola je orientována 3200 na hlavní směr.

3. Postaviti dělo rovnoběžně s busolou podle základní úlohy B — 2.

IV. řešení. Orientace 3200 na hlavní směr, s azimutem.

1. Změniti velený azimut hlavního směru o 3200 a posunouti červený ukazováček na toto číslo.

2. a 3. dto.

V. řešení. Praktické řešení bez azimutu.

1. Posunouti černý ukazováček na velené číslo strany hlavního směru.

2. Zaměřiti otáčením celé busoly na dělo.

3. Přečísti u jižního hrotu střelky a veleti toto číslo jako opravu pro odměrný bod busola.

VI. řešení. Předepsané řešení (s azimutem).

1. Odečísti velený azimut od 3200 neb od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200, t. j. vypočítati z azimutu opět stranu busoly a posunouti černý ukazováček na toto číslo.

2. a 3. dto.

Pro která řešení se máme rozhodnouti?

Řešení V. a VI. obou posledních úloh jsou velmi rychlá, praktická a elegantní. Jediná jejich vada je, že jsou nemetodická.

Podle zásady orientace 3200 na hlavní směr je třeba dlouho počítati. Proto nebudeme dále uvažovati o řešení III. a IV.

Zbývají řešení I. a II. Zásada orientovati busolu 3200 na sever vede tu k pravidlům, která již známe, alespoň pokud se týká I. řešení. Jsou metodická, jsou i jednoduchá, a lze si je snadno zapamatovati.

Několik slov o azimutu.

Pohlédněme na řešení úlohy 3., 4. a 5. a srovnejme je!

V úloze 3. se o azimutu vůbec nemluví, poněvadž by velitel baterie, když přečetl na úhloměru stranu hlavního směru, musil nejprve z této strany vypočítati azimut, aby hned potom vypočetl stranu tu opět zpětným pochodem.

Co se děje v úloze 4? Uvědomíme-li si, za jakých okolností se této úlohy užívá (viz předpoklad této úlohy!), vidíme, že se děje totéž. Z azimutu, sotva vypočteného, opět vypočítává stranu táž osoba. (Viz řešení VI!)

A konečně v úloze 5? Tatáž věc, jenže azimut ze strany vypočítá velitel baterie a stranu z azimutu 1. důstojník.

Řešení V. obou úloh 5. a 6. dokazují, že azimut je tu zbytečný.

Ve II. a IV. řešení by nebyl azimut zbytečný, protože osoba používající busoly nevypočítává z něho opět stranu. Srovnáme-li však řešení I. a II., jakož i III. a IV. obou úloh, zejména však řešení I. a II., vidíme, že lze bez azimutu užíti pravidel, která nás provázejí při všech pracích se zaměřovacími přístroji, a která si proto snadno zapamatujeme.

Kromě toho je zřejmé, že ušetříme zbytečného počítání jak velitele baterie, tak i 1. důstojníka.

Doufám, že netřeba ztráceti více slov o této zřejmé věci. Z toho, co jsem dosud řekl, je jasné, že

1. azimut není prvek přímý, nejbližší, t. j. prvek, který lze přímo měřiti dělostřeleckými přístroji, a nepoužívá se ho aspoň v předepsaných řešeních, přímo; musí se z něho dříve vypočísti prvek přímý, nebližší, t. j. strana busoly;

2. azimutem se řešení komplikují, přepočítáváním se zdržují velitel baterie a 1. důstojník.

Snad se namítne, že je tu snadná pomoc. Je třeba míti pouze zmíněný kruhový úhloměr, číslovaný směrem hodinových ručiček, a přiložiti jej nulou na sever. Před podobnou myšlenkou mohu jen varovati. Je jednak nemetodická, a jednak je tu ještě naše busola, kterou tak snadno nepřetvoříme. Kdyby i busola byla číslována tímto směrem a orientována nulou na sever, vznikla by nezbytně revoluce ve všem. Jak úhlový, tak i dělový dalekohled musily by býti stejně číslovány a orientovány, aby se jich používalo snadno.

Slýchám též, že musí každý důstojník věděti, co je azimut. Ano, tento základní pojem musí nezbytně přesně znáti; podotýkám však hned, že tento pojem patří do geodesie, ale nikoli do nejjednodušších praktických úloh lehkého a hrubého dělostřelectva.

A základní směr? Tu se neobejdeme bez azimutu. — Pravím, že je i tu azimut zbytečný pro velitele baterie a jeho orgány, pracující vždy jen prakticky. Na orientační tabulce základního směru může se přece stkvíti nápis „Busola tolik a tolik!" právě tak dobře jako „Azimut tolik a tolik!" Ovšem, bude orientační důstojník při svých topografických pracích vždy potřebovati azimutu, a zejména, používá-li přístrojů dokonalejších, než je naše záměrná busola (franc. goniomètre bousole, nebo přístroje geodetické). Koná-li však již práci i beztak dosti složitou, proč by azimut, který určil, neodečetl podle známého již pravidla od 3200 nebo od 9600, aby výsledkem jeho práce byla praktická strana busoly místo azimutu, který všecky úlohy zbytečně komplikuje? Nezapomínejme, že je především pomocníkem a že má usnadniti práci veliteli baterie.

Při této příležitosti se vracím k úloze B-3 a podávám řešení III. bez azimutu.

Úloha B-3, řešení III.:

1. První důstojník centruje úhl. dalekohled (busolu) na základním směru.

2. Pak odečte velenou stranu busoly hlavního směru (Bh) od 3200 nebo od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3299, a přičte k výsledku stranu busoly základního směru (Bz).

$$\begin{matrix}3200\\9600\end{matrix} - Bh + Bz$$

3. Toto číslo nařídí na úhl. dalekohledu a zaměří na základní směr. Tak je dalekohled orientován 3200 na hlavní směr.

4. Pak postaví dělo rovnoběžně s dalekohledem podle úlohy B-2.

Příklady:

Bz = 1780, Bh = 2795	Bz = 1780, Bh = 5910
3200 — 2795 = 0405	9600 — 5910 = 3690
0405 + 1780 = 2185	3690 + 1780 = 5470

Úloha tato se podobá úloze 4. s busolou a podstatná její výhoda je, že neobsahuje nových pravidel. Je ovšem pravda, že se i tu objeví azimut, avšak latentně, t. j. jsa skryt ve výrazu 9600 (3200) — Bh + Bz.

Jiné úlohy s busolou.

Děla postavíme podle busoly rovnoběžně v úloze 5. Ostatek platí tu vše, co jsme řekli o úhlovém dalekohledu.

O ostatních úlohách, o orientaci mapy, o protínání vzad a užívání busoly jako úhloměru, nebudu zde mluviti.

Resumé.

Shrnuji, co bylo řečeno v tomto článku.

1. Úlohy s úhl. dalekohledem a s busolou, ať předepsané, ať běžně užívané, jsou příliš složité, a poněvadž jsou nemetodičné, je velmi nesnadno si je zapamatovati. Je jich také zbytečně mnoho. Až budou upravovány definitivní předpisy, bude třeba tuto partii důkladně revidovati.

2. Řešení úloh musí býti, kde je praksе neomezuje, metodická, t. j. musí se říditi, pokud lze, jen jedinou zásadou.

3. Povel: „Hlavní směr! Strana.... více (méně)!" je zbytečně dlouhý a pro všecky činitele, od velitele baterie až po mířiče, příliš obtížný. Povel „Hlavní směr!" je již obsažen v jednodušším povelu „Strana tolik a tolik!"

4. Zavedením pojmu azimut do řešení úloh našimi zaměřovacími přístroji se úlohy zbytečně komplikují, poněvadž nejsou tyto přístroje zařízeny pro čtení azimutu.

Ptá-li se čtenář, jak jsem dostál úkolu, který jsem si určil na počátku, prosím, nechť srovná:

Ad 1. Řešení B-2/II, B-3/II, B-4/II, C-4/VI a C-5/VI.

Je to pět předepsaných úloh, které je třeba znáti slovo od slova, poněvadž se ani jedno řešení nepodobá druhému.

Ad 2. Řešení B-2/I, B-3/I a B-4/I, platná též pro busolu, při kterých je zásada orientovati přístroj 3200 na hlavní směr, a řešení C-4/I a C-5/I, kde orientujeme přístroj 3200 na sever.

Ad 3. O tom bylo obšírně pojednáno v stati A.

Ad 4. Doporučuji srovnati ještě jedenkráte řešení I a II, zejména však řešení V a VI úloh C-4 a C-5, jakož i řešení I, II a III úlohy B-3.

Shrnuji ještě stručně pravidla, která je třeba znáti pro metodické řešení.

Orientuj úhlový dalekohled a busolu, nepoužíváš-li střelky, vždy 3200 na hlavní směr; používáš-li střelky, orientuj busolu vždy 3200 na sever.

2. Je-li odměrným bodem přístroj a máš-li postaviti dělo rovnoběžně s přístrojem vzájemným zaměřením, odečti číslo přečtené na přístroji od 3200 nebo od 9600 podle toho, je-li menší či větší než 3200; je-li odměrným bodem libovolný předmět, odečti od 6400.

3. Máš-li orientovati přístroj podle základního směru na hlavní směr, odečti volenou stranu busoly hlavního směru od 3200 nebo od 9600 a přičti k výsledku stranu busoly základního směru.

4. Používáš-li busoly a není-li dělo v posici, odečti číslo přečtené na busole od 3200 (9600) a přičti stranu busoly hlavního směru; je-li dělo v posici, odečti číslo přečtené na busole od strany busoly hlavního směru.

Doufejme, že budou stejného názoru i naše definitivní předpisy, a že rozkazem odstraní všechny nesrovnalosti dřívějších dob, jakož i všechny komplikace, které se do zatímních předpisů vloudily z přílišné horlivosti, neboť se doufalo, že budou zavedeny nové přístroje. Nemyslím, že by bylo třeba všechny úlohy řešiti metodicky; dvě poslední úlohy s busolou bylo by nejvýhodněji řešiti podle předpisu bez azimutu. Pravím odstraniti rozkazem, poněvadž chci poukázati na povážlivý zjev, že zavádí nás snaha po zdokonalení bohužel mnohdy příliš daleko. Vytvořujeme vědu z nejjednodušších věcí a přestřelujeme, bohudíky, ponejvíce jen slovy. Slyšel jsem nedávno názor, praksí prý osvědčený — prospívá věci, poněvadž je směšný.

Každý muž musí prý věděti, co je azimut a co je parallaxa. Byl bych raději slyšel, že jsou naše úlohy tak jednoduché, že se jim může každý hravě naučiti. Ale i tímto názorem vykonal zmíněný propagátor dělostřelecké vědy dobrý skutek: Poskytl nováčkům náhradu za starou „Rohrachse" a „Visierlinie", které byly za Rakouska tak příslovečné.

Ukončuji vážné thema těmito veselejšími slovy, poněvadž nepochybuji ani dost málo, že naše definitivní předpisy omezí tyto povážlivé zjevy náležitě.

Nadporučík JIŘÍ SOUHRADA:

O vzájemném vztahu vzorců pro trhání v zemi náložemi soustředěnými.

$$N = c \,.\, e^3 \,.\, q$$
$$N = k\,(o + r)^3$$
$$N = R^3\, p \,.\, t.$$

Při trhání země, skal a zdiva ve smyslu starého služebního předpisu Techn. n. VI. díl, možno užíti dvou vzorců:

$$N = c \,.\, e^3 \,.\, q \quad \text{a} \quad N = k\,(o + r)^3.$$

N znamená nálož v kg, c, k jsou koeficienty, odvislé při určitém uspořádání nálože a při stejném trhadle pouze od pevnosti media, které se trhá (k = 0·36 c), e poloměr explose, q ukazatel, o úsečku odporu a r poloměr nálevkovité výtrže.

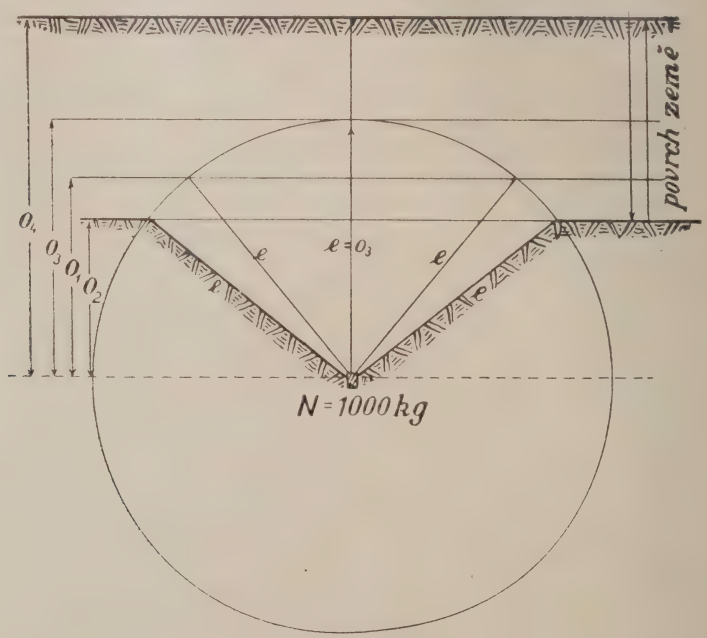

Obr. 1.

Služební kniha T žen. 5 předpisuje vzorec:

$$N = R^3\, p \,.\, t,$$

kde N je nálož v kg, R poloměr účinnosti, p koeficient pevnosti a t koeficient utěsnění.

Bývalá techn. nauka VI. díl upozorňuje, že vzorec $N = k\,(o + r)^3$ jest v platnosti, pokud r není menší než 0·75 o a ne větší než 1·50 o.

Souvislost obou vzorců rozřešil kpt. býv. rak. armády Ohmeyer. Postup jest založen na přímém pozorování jedné grafické methody, kterou uveřejnil capitaine commandant du génie belge A. B. Ver Eecke.

K vysvětlení vzorce $N = c \cdot e^3$ představme si na příklad nálož 1000 kg v půdě s pevností $c = 1$. Nyní pohybuje se povrch země směrem k náloži, pak od ní. Poloměr explose jest zajisté odvislý pouze od nálože a od pevnosti půdy c. Zůstanou-li obě hodnoty nezměněny, zůstává též „e“ pro každou polohu povrchu stejné.

$$N = c \cdot e^3$$

$$e = \sqrt[3]{\frac{N}{c}} \text{ nebo v uvedeném}$$

$$\text{příkladě } e = \sqrt[3]{\frac{1000}{1}} = 10 \text{ m}.$$

Všeobecně řečeno: Podle vzorce $N = c \cdot e^3$ odpovídá určitá nálož v určitém mediu vždy stejnému poloměru explose a jest lhostejno, jak veliká jest úsečka odporu.

Jestliže se poloměr explose pouze dotkne povrchu země, neb jest úsečka odporu větší než poloměr explose, nevznikne nálevkovitá výtrž; nálož učinkuje jako hluchý podkop.

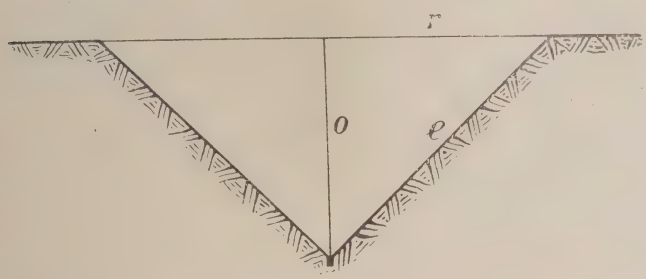

Obr. 2.

Počítati s poloměrem explose u náloží, které učinkují na povrchu země, je nepohodlné. Obyčejně známe úsečku odporu a chceme určiti poloměr nálevkovité výtrži neb opačně. Z výpočtu pravého trojúhelníku (o, e, r) obdrží rovnice formu, která jest pro polní potřebu méně způsobilá:

$$N = c\,(\sqrt{r^2 + o^2})^3.$$

V mezích, kde r není menší než asi 0·75 o a ne větší než asi 1·50 o, lze vzorec $N = c \cdot e^3$ přibližně vyjádřiti a sice jednodušeji.

Pozorujme tento obrazec. Zde jest znázorněna nálož N o poloměru e. Dále jsou zakresleny polohy povrchu země, při kterých $r = 0{\cdot}75$ o a $r = 1{\cdot}50$ o. Mimo to jest z okraje nálevkovité výtrži (A) při $r = 0{\cdot}75$ o nakreslena sečná, která s prodlouženými o a e svírá úhel 45°. Jak obrazec ukazuje, seče nám sečná $\overline{AB}$ oblouk kruhovitý $\overset{\frown}{AB}$ tak nepatrně, že jest možno, aniž bychom se dopustili hrubé chyby, v této části nahraditi oblouk přímkou. Pouhým pozorováním jest pro každý bod sečny:

$$r + o = r_1 + o_1 = r_2 + o_2 = \ldots\ldots$$

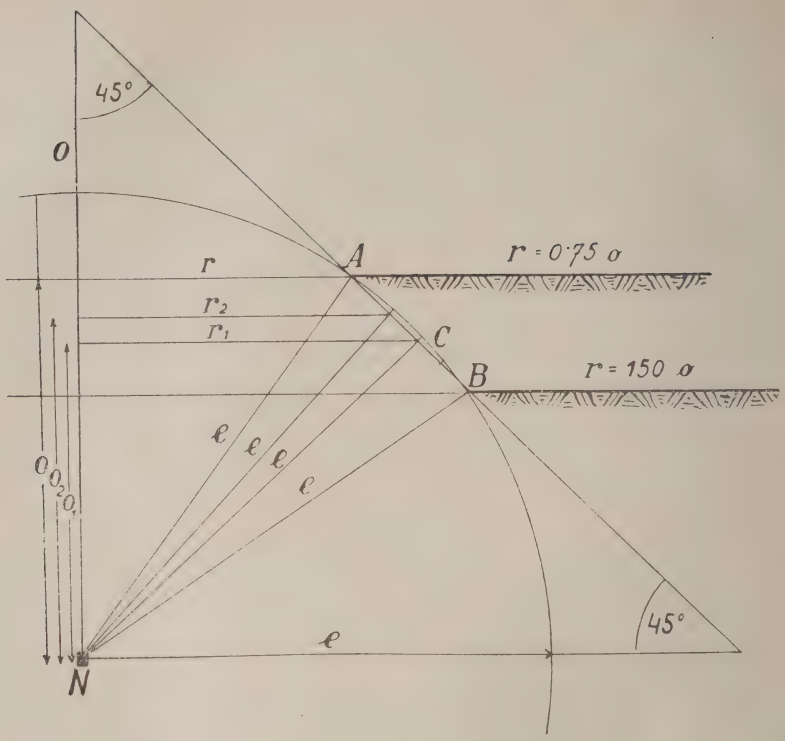

Obr. 3.

V uvedené hranici může se proto e nahraditi (r + o). V bodě A a C neučiní se tím chyba v jiných místech jen nepatrná. Jelikož ale

$$(o + r) > e,$$ lze pouze patřičný díl součtu (o + r)

zasaditi. V nálevkovité výtrži, kde

$$r = 0{\cdot}75\ o, \text{ jest}$$

$$e = \sqrt{r^2 + o^2}, \text{ neb, jelikož } r = 0{\cdot}75\ o,$$

$$\text{bude } e = \sqrt{0{\cdot}75^2\ o^2 + o^2} = o\sqrt{0{\cdot}56 + 1} = 1{\cdot}249\ o$$

$$r + o = 0{\cdot}75\ o + o = 1{\cdot}75\ o$$

$$e = 1{\cdot}249\ o$$
$$(r + o) = 1{\cdot}75\ o \quad \text{a vyplývá}$$
$$e : (r + o) = 1{\cdot}249\ o : 1{\cdot}75\ o$$
$$e = 0{\cdot}713\ (r + o).$$

Zasazením této hodnoty do rovnice:

$$N = c \,.\, e^3 \text{ získáme:}$$

$$N = c \,.\, 0{\cdot}713^3\ (r + o)^3$$
$$= c \,.\, 0{\cdot}36\ (r + o)^3 \text{ a při soustředění } 0{\cdot}36\ c$$

v jeden koeficient:

$$N = k\ (r + o)^3.$$

Pro nálevkovitý otvor $r = 0{\cdot}75\ o$ jest hodnota posledního vzorce tatáž jako ve vzorci $N = c \,.\, e^3$. Pro $r > 0{\cdot}75\ o$ odchylka se zvětšuje, dosáhne při $r = o$ vrcholu, jelikož přesahující část e přes sečnu

jest v tomto bodě největší; nyní zmenšuje se odchylka až k druhému řezu sečny s kruhovým obloukem, kde není žádné odchylky ($r = 1$, $o = 0{\cdot}75$) a roste potom stále.

Že nelze vzorce $N = k\,(o + r)^3$ použíti pro výpočty s nálevkovitou výtrží o mnohem menším r než asi $0{\cdot}75\,o$ nebo větším než asi $r = 1{\cdot}50\,o$, jest patrno z obrazce.

Souvislost rovnice $N = R^3\,p\,.\,t$ se starým vzorcem $N = c\,.\,e^3$ vyplývá z obdobného pozorování tohoto:

Mění-li se odpor při stejné hodnotě nálože ve stejném mediu v mezích $r = 0{\cdot}75\,o$ až $r = 1{\cdot}50\,o$ nastanou tyto vztahy:

$$e = e_1 = e_2$$
$$e = e_1 = \sqrt{R^2 + r^2}$$
$$= \sqrt{2\,R^2},\ \text{jelikož}\ R = r$$
$$= 1{\cdot}4142\,R$$
$$N = c\,.\,e^3 = c\,1{\cdot}4142^3\,R^3 = 2{\cdot}83\,c\,R^3.$$

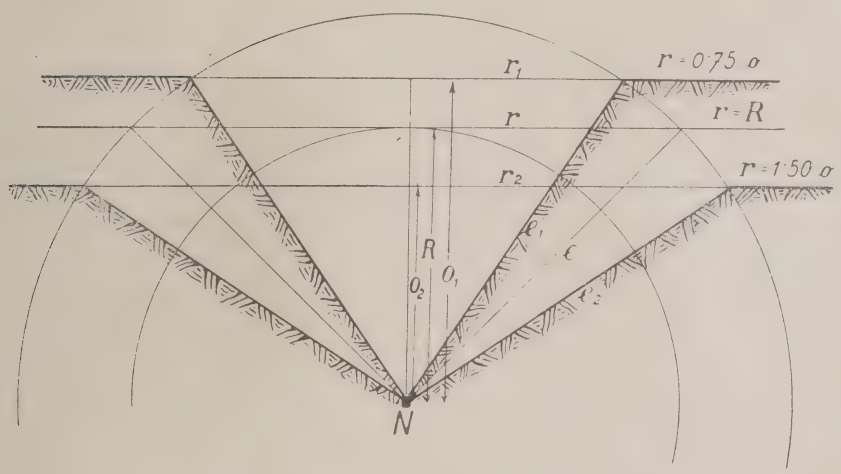

Obr. 3a.

Faktor $2{\cdot}83\,c$ jest soustředěn v jednom koeficientu pevnosti p, který jest částečně nahoru zaokrouhlen.

Operujíce poloměrem účinnosti místo dřívějšího poloměru explose, učiníme výpočty sice o mnoho snadnější, ale jest otázkou, jsou-li stejně přesné jako výpočty podle starého předpisu.

Jak daleko lze tohoto vzorce použíti v podkopové válce, ukáží tyto příklady:

Příklad 1.

Trháním podkopové chodby, ležící ve hloubce 6 m v těžké půdě (jíl) má se vytvořiti nálevkovitá výtrž s poloměrem 10 m. Jak veliká jest nálož?

Vypočítáno podle:

T žen. 5

$o = 6\,m$ $r = R = 10\,m$
$p = 2$ (bod 92), $t = 1$
$N = R^3\,p\,.\,t$
$= 10^3\,.\,2\,.\,1$

$N =$ **2000 kg ekrasitu.**

H_{26} VI. díl
$o = 6\,m$, $r = 10\,m$, $c = 0{\cdot}7$ (tab. IV.)
$e = \sqrt{o^2 + r^2}$
$= \sqrt{6^2 + 10^2} = 11{\cdot}7\,m$
$p = \frac{e}{o} = \frac{11{\cdot}7}{6} = 1{\cdot}95,$
tudíž $q = 1{\cdot}28$ (tab. V.)
$N = c\,.\,e^3\,.\,q = 0{\cdot}7\,.\,11{\cdot}7^3\,.\,1{\cdot}28$
$N =$ **1398 kg ekrasitu.**

Počítá-li se místo ekrasitu černý prach:

$N_p = N_e\,.\,1{\cdot}3$ (bod 219)
$= 2000\,.\,1{\cdot}3$
$N_p =$ **2600 kg prachu.**

$c = 0{\cdot}9$ (tab. IV.)
$N_p = 0{\cdot}9\,.\,11{\cdot}7^3\,.\,1{\cdot}28$
$N_p =$ **1840 kg prachu.**

Vysvětlení: Jelikož $r > 1{\cdot}50\,o$ (obr. 3a) jest účinek nálože jiný a nutno jej vyjádřiti určitým faktorem „m". Výpočty by souhlasily, kdyby se počítalo $N = 2{\cdot}83\,c\,R^3\,.\,t\,.\,m$ nebo zpětně:

$$N_{H_{26}} = N_{T\,žen.\,5}\,.\,m\,.\,n,$$

kde m jest faktorem závislým od účinku, n rozdíl mezi p a $2{\cdot}83\,c$.

V tomto případě jest hodnota $m \doteq 0{\cdot}705$ a $n \doteq 0{\cdot}99$.

Příklad 2.

Úkryt má chrániti proti 15 cm granátu. Jaká musí býti tloušťka stropu v prostřední půdě (hlína s pískem smíšená), aby úkryt svému účelu vyhovoval, když granát vnikne 1·5 m do země a jeho nálož jest 7 kg ekrasitu.

Počítáno podle:
T žen. 5

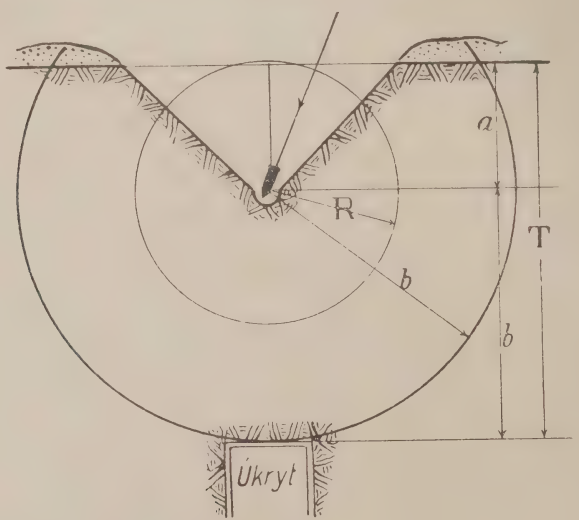

$a = 1{\cdot}5$, $N = 7\,kg$, $p = 1{\cdot}5$ (bod 92)
poloměr bezpečnosti $b = 2R$ (bod 98)

$$R = \sqrt[3]{\frac{N}{p \,.\, t}} = \sqrt[3]{\frac{7}{1{\cdot}5 \,.\, 1}} = \sqrt[3]{4{\cdot}67} = 1{\cdot}67$$

$$b = 2 \quad R = 2 \,.\, 1{\cdot}67 = 3{\cdot}34$$

$$T = a + b = 1{\cdot}5 + 3{\cdot}34$$

T = 4·96 m.

Počítáno podle:
H_{26} VI. díl

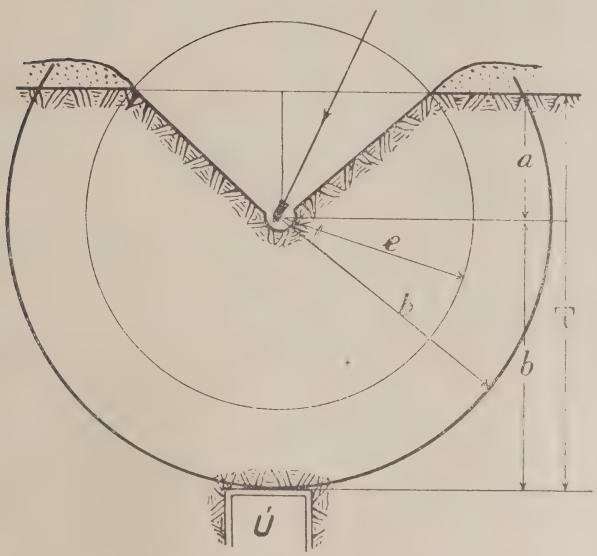

a = 1·5, N = 7 kg, c = 0·4 (tab. IV.)
poloměr bezpečnosti b = 1·40 e (tab. II.)

$$e = \sqrt[3]{\frac{N}{c}} = \sqrt[3]{\frac{7}{0{\cdot}4}} = 2{\cdot}6 \text{ m}$$

$$b = 1{\cdot}40 \; e = 1{\cdot}40 \times 2{\cdot}6 = 3{\cdot}64$$

$$T = a + b = 1{\cdot}5 + 3{\cdot}64$$

T = 5·14 m.

Objasnění: Jelikož se tvoří nálevkovitý otvor pravouhlý $\left(o \doteq R \text{ nebo } p = \frac{e}{o} = \frac{2{\cdot}6}{1{\cdot}5} = 1{\cdot}8\right)$ platí plně obr. 3a (m = 1). Rozdíl jest odůvodněn tím, že koeficient pevnosti p jest nahoru zaokrouhlen (p > 2·83 c, n ≐ 1·1).

Příklad 3.

Bylo zjištěno (zběhy), že nepříteli se podařilo nepozorovaně vykopati chodbu až na 12 m před naše zákopy.

Náš minový systém jest 10 m hluboko, nepřátelská chodba má ležeti 5 m pod zemí a jest vzdálená 20 m od naší nejbližší chodby. — Půda hlinitá, s pískem promíšená. Všeobecná situace podle tohoto náčrtu:

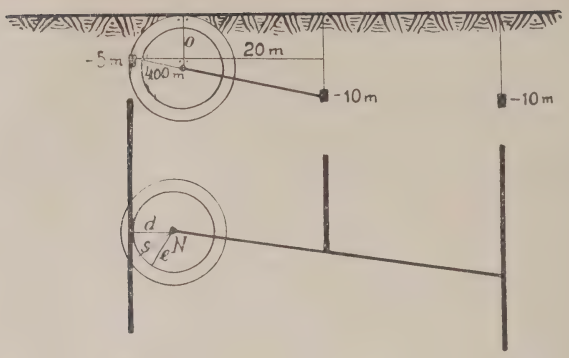

Ženijní důstojník obdrží rozkaz: Postupovati co možná nejrychleji vývrtovým podkopem proti nepřátelské chodbě a chodbu zničiti, pokud možno na nejdelší části, aniž by na povrchu země byla vytvořena nálevka.

K a l k u l a c e: Chce-li nepřítel zákopy vyhoditi, musí pracovati ještě as 6 m dopředu. To odpovídá 24 hod. práce.

K vývrtu as 16 m délky ⌀ 30 cm i s použitím elektr. vrtačky potřebuje se asi 7 hodin, k nakládání a utěsnění 2 hodin, t. j. úhrnem 9—10 hodin.

Počítáme-li podle:

T žen. 5

Vezmeme-li nálož 150 kg při $p = 1{\cdot}5$ a $t = 1{\cdot}0$ jest

$$R = \sqrt[3]{\frac{150}{1{\cdot}5 \,.\, 1{\cdot}0}} = 6{\cdot}08.$$

H_{26} VI. díl

$N = 150$ kg, $c = 0{\cdot}5$

$$e = \sqrt[3]{\frac{150}{0{\cdot}5}} = 6{\cdot}7.$$

Úsečka odporu vypočítá se z podobných △ PNE a △ PAC.

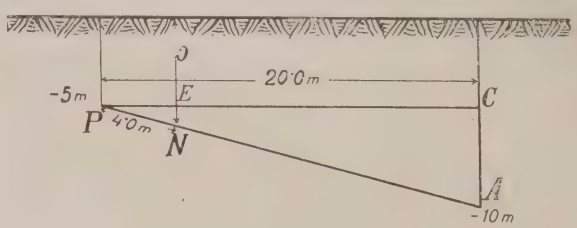

$$o = 5\,m + EN$$

$$EN : CA = PN : NA$$

$$EN = \frac{CA + PN}{NA} = \frac{5 + 4}{(\sqrt{20^2 + 5^2}) - 4} = 1{\cdot}2$$

$$\mathbf{o = 5 \,.\, 1{\cdot}2 = 6{\cdot}2\ m.}$$

T žen. 5

Podmínkou hluchého podkopu

$$o > 1\frac{1}{2} R \text{ (bod 97)}$$

H_{26} VI. díl.

hluchý podkop:

$$p = \frac{e}{o} > 1{\cdot}1$$

$$6{\cdot}2 > \frac{3}{2}\,6{\cdot}08 \qquad p = \frac{6{\cdot}7}{6{\cdot}2} = 1{\cdot}09$$

N = 150 kg nelze použíti, jelikož působení jest na den. **N = 150 kg lze použíti.**

$$o > 1\frac{1}{2}\,R$$

$$R < \frac{2}{3}\,o$$

$$R = 4{\cdot}00 \text{ m}$$

$$N = R^3 \,.\, p \,.\, t = 4^3 \,.\, 1{\cdot}5 \,.\, 1 = 96 \text{ kg}.$$

Pouze 96 kg lze použíti, aniž by působení bylo na den.

K umístění této nálože bylo by nutno vytvořiti sklípek vykotlovací náloži, což se nedoporučuje, jelikož mimo zdlouhavou práci byla by detonací prozrazena celá podzemní akce.

Ve vývrtových podkopech dosáhne se ještě účinku soustředěné nálože, když při drtivých trhadlech jest poměr průměru k délce 1:5. Jinak účinkuje nálož jako táhlá.

Jelikož 25 kg náložky pro troubové podkopy nebudou vždy po ruce, nutno sestaviti nálože výpomocně z trhavin výzbroje.

Náložná krabice plechová, aby se dala pohodlně zavésti do vývrtu, musí míti asi o 4 cm menší průměr.

Obsah ekrasitu jest vzhledem k tvaru náloživa o 20% menší než náložný obsah krabice. Redukční faktor 0·8. Hutnota ekrasitu = 1·4. Největší nálož vývrtového podkopu ∅ 30 cm, která účinkuje ještě jako soustředěná, jest tedy:

$$N = \frac{d^2\pi}{4} \,.\, 5 \,.\, 2{\cdot}6 \,.\, 1{\cdot}4 \,.\, 0{\cdot}8$$

$$= \frac{1}{4}\,2{\cdot}6^2 \,.\, 5 \,.\, 2{\cdot}6 \,.\, 1{\cdot}4 \,.\, 0{\cdot}8 \doteq 80 \text{ kg}.$$

T žen. 5. H_{26} VI. díl.

$N = 80$ kg, $p = 1{\cdot}5$ $N = 80$ kg, $c = 0{\cdot}5$

$$R = \sqrt[3]{\frac{80}{1{\cdot}5}} \doteq 3{\cdot}75, \qquad e = \sqrt[3]{\frac{80}{0{\cdot}5}} = 5{\cdot}5 \text{ m},$$

poloměr sesutí $s = 1{\cdot}7\,R$ (bod 98) poloměr sesutí $t = 1{\cdot}2\,e$ (dle tab. II.)

$s = 1{\cdot}7 \,.\, 3{\cdot}5 \doteq 6{\cdot}40$ m. $t = 1{\cdot}2 \,.\, 5{\cdot}5 = 6{\cdot}60$ m.

Když přímka úderu $d = \frac{1}{3}\,e$ vniknou plyny do nepřátelské chodby a zničená část jest největší. V tomto případě, by se však tak malá přímka nedoporučovala, by nepřítel, předčasně upozorněn, neprovedl protiopatření.

$d = 4{\cdot}00$ m $d = 4{\cdot}00$ m

$$\frac{d}{t} = \frac{4{\cdot}0}{6{\cdot}6} = 0{\cdot}6 \text{ tudíž } \frac{z}{t} = 0{\cdot}53$$

(podle tab. III.)

$$z = \sqrt{s^2 - d^2} = \sqrt{6{\cdot}4^2 - 4{\cdot}0^2} \doteq 5 \text{ m} \qquad z = 0{\cdot}53 \,.\, 6{\cdot}6 \doteq 3{\cdot}5$$

zničená část = 2 z = 10 m. **zničená část = 2 z = 7 m.**

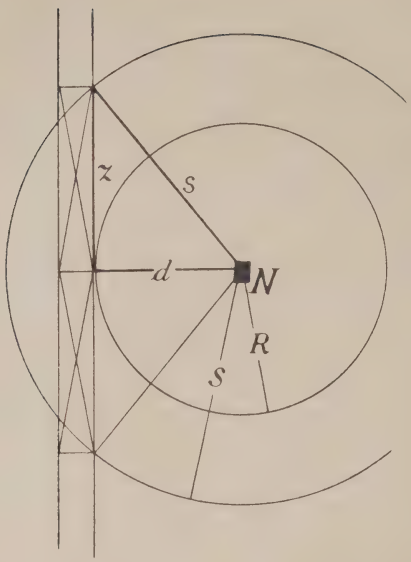

U t ě s n ě n í: (bod 93), U > R, U = celá délka odbočky, když nálož jest v bočném sklípku.

U t ě s n ě n í: Je-li podkopový sklípek umístěn stranou, musí tlak výbuchových plynů projíti rostlou půdu.

U vývrtových podkopů leží sklípek v ose podkopu, plyny tlačí tedy přímo na utěsnění; tudíž při výpočtu dlužno vsaditi nejmenší koeficient pevnosti.

V praksi se ukázalo, že naplněné pytle kladly menší odpor než nejlehčí půda, což lze vysvětliti volnými prostory mezi pytli.

$$U = 1{\cdot}3\,e \quad e\sqrt[3]{\frac{N}{c}}$$

$$U = 1{\cdot}3\sqrt[3]{\frac{N}{c}} \text{ v praksi nestačilo}$$

$$U = 1{\cdot}6\sqrt[3]{\frac{N}{c}} \text{ nejlehčí půda } c = 0{\cdot}3$$

T žen. 5.

Jelikož náloži nemůžeme jinak umístiti než přímo na konci roury, nelze podle T žen. 5 určiti délku podkopu.

H_{26} VI. díl.

$$U = 1{\cdot}6\sqrt[3]{\frac{N}{0{\cdot}3}} = 2{\cdot}4\sqrt[3]{N}$$

$$\mathbf{U = 2{\cdot}4\sqrt[3]{80} = 10{\cdot}3\ m.}$$

O b j a s n ě n í: Rozdíly vznikly tím, že v služebním předpise T žen. 5 (bod 97) jest hrubé ohraničení účinku nálože; tabulka uvedená s poloměry bezpečnosti a sesutí (bod 98) jest pouze „přibližný vodítkem pro odhad".

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem k tažení v letech 1812—1815.

(Dokončení.)

1814—1815.

Spojenci se svými hlavními silami obcházejí Rýnskou linii a pevnosti ležící za ní. Schwarzenberg postupuje s hlavní armádou velkovévodstvím Badenským, přechází u Baselu Rýn, aby pronikl přes Švýcary a postoupil vpřed přes Dijon a Langres. Blücher přechází střední Rýn k Metám; z linie Langres—Mety hodlají oba postupovati na Paříž. Bülow a Winzingerode vpadají do Francie z Holandska. Úkolem Rakušanů v Italii jest zatlačiti pod vedením Bellegardovým místokrále Eugena, k němuž později se připojuje ještě Murat. Předstíraná obrana Rýnu a Voges se strany Francouzů má získati čas císaři Napoleonu, aby postavil do pole nové síly, jimiž chce disponovati podle okolností.

Schwarzenbergovi pro pochod Badenskem posloužila výborně zmíněná topograficko-vojenská mapa výmarského Institutu k orientaci a rozvržení pochodů. Také „Mapa bojiště německých a francouzských pohraničních zemí mezi Rýnem a Moselou" r. 1794—1799 od J. L. C. Rheinwalda, sestavená zeměměřičem P. Dewaratem v měřítku 1:89.000 v 7 rytých listech, sahající od Caub až k Drusenheimu, měla svoji cenu pro armádu, pohybující se v území přilehlém k Rýnu.

Při vstupu na Švýcarskou půdu pro vojenské útvary, dirigované do Ženevy a Neuchâtelu, umožněno bylo užíti mapy, své doby prvotřídní, „Atlas Suisse" od J. H. Weisse 1:120.000 (1786—1802) v 16 rytých listech.

Na francouzském území mohla spojenecká vojska užíti výtečného materiálu topografického pro účely strategické i taktické. Především byla zde mapa Cassiniho, vzor velkého a přesného mapování, „Carte géometrique de la France dite de l'Academie, levée et dressée sous la direction de Cassini (1:86.400, 1750—1793) 184 listů. Redukci mapy Cassiniho byl „Atlas National de France etc. Par une société d'Ingenieurs Français. A Paris, chez Dumez Directeur de cet Atlas." 1793. V roce 1790 vydal L. Capitaine jako účastník a první inženýr Cassiniho mapy redukci této mapy; tato redukce později, zlepšena a doplněna inženýrem-geografem Belleyme-m, byla pokládána za jednu z nejlepších a nejpřesnějších map Francie té doby. „Carte de France, dressée en 1790 par L. Capitaine 24 fils 1:345.000, revue et augmentée par Belleyme 1816—1821." Z četných jiných prací kartografických, založených na díle Cassiniho, zasluhují zmínky „Atlas national et général de la France en 20 Cartes chez Desnos", práce Mentella a Chanlaira, Capitaina a Chanlaira, a j.

V polním archivu rakouské hlavní armády — později okupační armády — byla kromě listů mapy Cassiniho ještě tato mapová díla o Francii:

Carte de la Republique par Capitaine, 1:900.000, 8 rytých listů;

Carte géographique et administrative de l'Empire Français par H. Brue, 1:200.000, 4 ryté listy r. 1814;

Carte de Diocèse de Langres, od Chalmandriera, v měř. 1:139.000 1769.

Rocueil des fortifications de France par le Rouge, 1814, 1 svazek.

Carte des Routes de Postes de l'Empire Français par Tardieu, 9 rytých listů, 1814.

Carte itinéraire des Pays Bresse par Seguin 1773.

Neue Postkarte von Hinrichs 1:1,000.000.

Atlas national et général de la France 1790.

Nouvelle de la France par Chanlaire 1802 (1814 ztracen).

Piquetův Plán Paříže 1815.

Plan du Mont-Dauphin. — Plan du St. Quintin.

Carte particulière de la forêt royale d'Hagenau.

Plan de la forêt d'Herrenstein.

Carte de chasses Imperiales environ de Versailles, 12 rytých listů 1807.

Plány Fort Louis, Hagenau, Hüningen, Landau atd.

Carte de l'Empire François avec ses établisements politiques par Dépot général de la Guerre 1805—1811, 25 rytých listů.

D. F. Sotzmanns Karte vom Kriegstheater der verbündeten Armeen in Frankreich nach Cassini und dem Atlas national entworfen. Berlin 1814, 12 rytých listů.

Atlas de la France par Jaillot 1707—1743 atd.

*

Počátkem roku 1814 hlavní činnost Dépôt de la Guerre v Paříži soustředila se na sebrání a přípravu map operačního území a rozdělení jich jednotlivým velitelům. Pro Francii sloužily mapy Cassiniho, Capitaina, R. de Hesseln, Soulavie-ův Atlas Napoleon[1]), pro Nizozemí práce Ferraris-e. Císařovi sestaveny nutné operační mapy podle prací Cassiniho, Ferrarise, Krayenhoffa (Holandsko), jakož i podle strategických map, vyhrazených jeho soukromé, osobní potřebě. Comitée de Défense prohíralo různé, již dávno nepotřebné Carte de chasses, mapu Champagne a de la Brie od Bazina, konečně i list č. 1 mapy Cassiniho v diskusích dříve, než je císaři předložilo. Ředitelem „Bureau topographique de l'Armée" byl pluk. Bonne. Rychlost operací a pohyblivost armády během tažení ponechávala inženýrům-geografům jen málo času k zběžným rekognoskacím.

Dne 2. března stal se generál Bacler d'Albe ředitelem Depôt de la Guerre. Koncem března opustili důstojníci a ostatní personál Dépôt a odebrali se do Orléansu. Již dříve větší část majetku Dépôt byla odstraněna do bezpečí, tak měděné desky do Rennes, vojenské

[1]) R. 1807 navrhl francouzský inženýr-geograf Soulavie mapu císařství a spojeneckých států v měř. 1:500.000 v 21 listech. Mapa tato byla pečlivě provedena, pantografována podle map Cassiniho a Ferraris-e, s použitím všech astronomicky určených bodů a podle projekce Depôt de la Guerre; na nové administrační hranice byl vzat zřetel, komunikace doplněny, při znázornění terénu byla zanášena i výšková pozorování, pokud byla známa. Později rozšířil Soulavie mapu až k Baltu na sv. a Dalmacii na jv.; 1808 doplnil Sicilii a Kodaň, 1809 Španěly, Velkou Britanii a Turecko; r. 1813 obdrželo toto dílo název: „Atlas Napoleon", a obsahovalo v 30 listech celou střední Evropu. Bylo provedeno perokresbou, hory kresleny křídou a místy stínováním; původní náčrty zakoupil stát za cenu 110.000 franků. Poněvadž provedení rytinou bylo rozvrženo na 200.000 franků, byl by stát musil nésti za vydání Atlasu přes 300.000 franků; i bylo od vydání upuštěno. Dílo samo ovšem bylo ve svých částech různé ceny podle jakosti použitého materiálu; mnohé listy byly by vyžadovaly oprav podle nových topografických pramenů. (Berthaut, Les Ing. Géogr. milit. II. sv. str. 66.)

dokumenty, měděné desky Švábska a Egyptu se všemi rytinami i rukopisy map do Château-Roux, měděné desky mapy Cassiniho a mnohé jiné do Hâvru. Všechny důležité mapy topografického svého kabinetu, jež zůstaly ušetřeny postupné zhouby v létech 1812—1813, vzal císař Napoleon s sebou do vyhnanství na ostrov Elbu. Ačkoliv je v r. 1815 znovu dopravil do Francie, zmizely beze stopy.

V Italii počátkem r. 1814 proti místokráli převzal velení nad armádou hrabě Bellegarde v. Hiller. Po vítězném boji pro rakouskou armádu u Mincia 8. února ustoupily obě armády; konečně řadou drobnějších operací se zdařilo Bellegarde-mu nátlakem z Tyrol a z jižního břehu Pádu Francouze přiměti k ústupu ze sev. Italie. Rakouské vojsko mělo jako přehlednou operační mapu „Mapa vévodství Benátského, podle měření astronomického a trigonometrického, provedeného rak. štábem gen. ubytovatele za vedení polního podmaršálka Ant. sv. p. Zacha v letech 1801—1805, vydaná Jos. Max. sv. p. Lichtensternem v měř. 1:234.000 ve 4 rytých listech. Pro detailní práce bylo k disposici 120 původních snímků vévodství v měř. 1:28.000 i s podrobnými popisy. Pro Lombardsko byla dosti ceněná mapa „Nuova Carta della Lombardia" ve 4 listech od Rizzi-Zannoniho v měř. 1:235.000 z let 1795, pro území „Mantujského direktoria" existovaly podrobné snímky v měř. 1:17.000 a 8.150, ovšem pocházející z let 1777.

Při operacích rakouské armády v jižní Italii proti Neapolsku r. 1815 byla používána mapa „Carta degl' Itinerari militar da Bologna a tutto il Regno di Napoli etc., v měř. 1:976.000, ve 2 listech z r. 1809.[2]) Na podkladě této mapy navrhl a vykreslil pluk. bar. Fleischer, chef hlav. štábu střední armádní kolony, „Plan zur Übersicht der Kriegsbegebenheiten in Unteritalien vom 27. März—22. Mai 1815." Pluk. Fleischer je též původcem pečlivě provedeného plánu bitvy u Tolentina 3. května 1815 v měř. 1:28.000.

Po skončení polního tažení r. 1815 podle článku § 15 úmluvy z 20. listopadu 1815 postupně předáván mapový materiál těch zemí, jež přestaly náležeti Francii, z majetku Francie do majetku cizích států, jak ostatně již počato po prvním míru pařížském roku 1814. Se strany rakouské byl ověřen převzetím mapového materiálu hr. Bombelles. V úvahu přicházely mapy dvojího druhu: 1. mapy zemí, jež příslušely k říši před r. 1813 a 2. mapy ilyrských provincií.

V prvé skupině získány velmi cenné mapy Salzburska v 64 listech a Innviertelu v 31 listech. Ovšem předem bylo nutno stanoviti, patří-li tato mapová díla Rakousku či Bavorsku, kterému tyto země těsně před r. 1813 náležely. Rozhodnutí však stalo se ve prospěch Rakouska, v jehož jsou majetku.

Mapovací snímky Ilyrie (Karlovický generalat, Chorvátsko, území na Uně, Hradecký Banat[3]) [? snad okruh Št. Hradce], jakož i tehdy k Ilyru patřící části Rakouska, jako Krajina, okruh Bělácký, území Gorice a Gradišky, Istrie a Terstu, v celku 265 listů, jež 1810 byly předány francouzskému generálu Guilleminotovi, pocházejí z doby Josefa II.

Ještě r. 1817 měl rakouský okupační sbor pod velením gen. Frimonta obsazeny francouzské departementy horního a dolního Rýnu s Vogesami. Chef štábu generálního ubytovatele, oddělení sboru,

[2]) Vál. archiv víd., map. odděl.
[3]) Berthaut, Les Ing.-géogr. Milit. 1902 II.

major v. Hauer podle císařského rozhodnutí obdržel rozkaz, aby všechny listy mapy Cassiniho, týkající se obsazeného území, podle všech změn, jež se zatím udály, přesně opravil, situaci podle nové metody kresličské zvlášť výraznou učinil, při tom však aby se hleděl vyhnouti všemu, co by budilo veřejnou pozornost a vyvolalo reklamace se strany francouzského ministerstva.

Tyto vojensko-topografické práce nechť se dějí v souhlase s pruskými, bavorskými a würtemberskými okupačními sbory, které rovněž mají za úkol obírati se opravami Cassiniho map ve svých rajonech, a to v souhlase vzhledem na měřítko, způsob kresby, vedení práce, jakož i zařízení vzájemného sdělování si oprav, atd., tak aby vznikl souvislý celek, jenž je v zájmu společném s vojenského hlediska neobyčejné důležitosti. Podobným způsobem zařídil ruský sbor pod vedením svého chefa gen. štábu, gen. Poucet-a a anglický sbor zmapování okrsku svého rozložení. U rakouského sboru stanoven začátek prací na 1. května. V hlavním stanu v Kolmaru zařízeny sály pro zimní práce. Generální štáby všech okupačních vojsk ve Francii sjednotily se na mapování v 3× měřítku Cassiniho mapy 1:28.800. Při tom nejednalo se nikterak o zcela nové mapování, nýbrž pouze o zlepšení rektifikovaných listů mapy Cassiniho a o dokončení samé rektifikace. Celý Alsas (depart. horní a dolní Rýn) obsahoval 60 listů; z toho bylo provedeno 9 listů v měř. 1:28.800, a to záp. Illu, mezi Dannemarie a St. Marie aux mines; ostatní byly podrobeny reambulaci jako rektifikované listy Cassiniho v měřítku 1:86.400, z nichž zachováno 29 náčrtů s příslušnými popisy rekognoskovaného území.

V květnu 1818, když se mělo přikročiti k mapování či vlastně rektifikování dolnorýnského departementu, musily býti všechny práce a přípravy toho se týkající zastaveny, neboť prefekt tohoto departementu hrabě Bouthilier zakročil v Paříži a odepřel svoji pomoc. V říjnu opustil rakouský sbor gen. svob. p. Frimonta Alsasko a nastoupil pochod přes Baden, Würtemberg a Bavory domů. Výsledek prací těchto rakouský štáb gen. ubytovatele zpracoval roku 1827 v neobyčejně zdařilé mapě. Mapa obsahuje část východní Francie mezi městy: Štrasburg, Basel, Verdun sur le Doubs, Dijon, Chaumont, Neufchâteau, pak departementy horní Rýn, Vogesy, a dílem i departementy Haut Saone, Haut Marne, Meurthe, Doubs a Jura. Mapa je rukopisná, v barvách provedená a svědčí o mistrovství pracovníků štábu gen. ubytovatele, pokud se týče ušlechtilosti kresby. Krásně tuší stínovaný terén dodává ji plastického výrazu, jenž ještě je zvyšován modří vodní sítě, červení komunikací a sídel, zelení luk, hnědí lesů, červenavou hnědí vinic a mnoha obsažnými podrobnostmi.

V Provence, okupačním území rakouské armády, přišlé z Italie, byly příslušné listy mapy Cassiniho podrobeny rektifikaci pod vedením Chev. de Potier-a, majora gen. štábu gen. ubytovatele. Bylo to v území mezi Rhônou a Varem, Durance a mořem. Avšak 17 listů jest pouze z části provedeno, veliké plochy z nedostatku času ponechány prázdné. Část země mezi Briançonem a Barcelonnette byla zmapována v jednoduchém měřítku vojenském 1:28.800 nadporučíčíky štábu generálního ubytovatele Venanszkym a Wohlgemutem. V témž měřítku pod vedením majora štábu gen. ubytovatele v. Mählern-a v měsíci září a říjnu 1815 zmapováno Jurské pohoří od Chambery až po les Rousses ve 20 listech.

Příloha.

I.

Mapové zásoby rakouského pomocného sboru polního maršálka knížete Schwarzenberga v tažení 1812.

Uhry.

		Exemplářů
B IXa 518	Mappa generalis Regni Hungariae partiumque adnexarum Croatiae Slavoniae et Confiniorum Militarium Magni etc. dedicat J. de Lipszky, Legionis caes. etc. 1:470.000, 12 rytých listů s přehledným listem. Pesthini 1806.	5

Halič.

B XIa 107	Carte von West-Galizien in den Jahren 1801 bis 1804 unter der Direction des GM Mayer v. Heldenfeld etc. durch den k. k. Generalquartiermeisterstab militärisch aufgenommen etc. 1:176.000, 12 ryt. listů. 1808. (Ruské Polsko.)	12
B XIa 108	General-Carte von West Galizien, nach der von dem k. k. Generalquartiermeisterstabe herausgegebenen Spezialkarte etc. 1:288.000. 6 ryt. listů. (Ruské Polsko.)	26
B XIa	Regna Galiciae et Lodomeriae etc. Curante Jos. Liesganig Astronomo etc. Joa. à Liechtenstern elaboravit etc. 1:288.000, 42 rytých listů (1790).	9
?	Reducierte Übersichtskarte von Ost und Westgalizien 16 Sekcí a 1 přehled. K tomu připojují se ještě 3 kusy popisů Visly a 1 popis Bugu.	1

Morava.

B XIa 137	Maehren und österr. Schlesien etc. von Passy k. k. Professor, gest. v. List 1:270.000, 4 ryté listy. Brno 1810.	2

Čechy.

B IXa 83	Totius Regni Bohemiae mappa chorographica etc. Opera a Bock et Polach 1:340.000, 4 ryté listy, Vídeň 1808.	1

Multánsko.

?	Carte de la Moldavie pour servir a l'histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs. T. G. Bawre 1:290.000. 6 rytých listů; v Amsterodamě 1770.	2

Rusko.

B XIa 13	Carte des europaisch- u. eines Theils des asiatisch-russischen Reichs nach den neuesten astronomischen Ortsbestimmungen den grossen Atlas etc. verfasst v. Danielow 1:2,280.000, 12 listů rytých, 1812.	1

		Exemplářů
B XIa 52	(Carte von westlichen Theil des russischen Reiches in Europa. Bearbeitet vom österr. Generalquartiermeisterstabe 1810—1811 nach den Grossen russischen Atlas v. Suchtelen) 1:427.000 40 rytých listů.	
	Polsko.	
B XIa 64	Carte de la Pologne divisée par provinces et palatinats etc. Par J. A. B. Rizzi-Zannoni. 1:673.000, 24 rytých listů, 1772.	2
	Prusko.	
B IVa 211	Spezialkarte von Süd-Preussen etc. reduziert u. herausgegeben von geh. Ober-Baurath Gilly, 1:150.000; 13 ryt. listů, Berlín 1802 a 1803.	1
B IVa 132	Karte von Alt-Preussen, enthaltend Ost-Preussen nebst preuss. Lithauen u. West-Preussen nebst dem Netzdistrikt etc. unter Leitung des kgl. preuss. Staats-Ministers Freih. v. Schrötter, 1:154.000, 25 ryt. listů, 1796—1810.	1
B XIa 105_2	Topogr.-militärische Karte vom vormaligen Neu-Ostpreussen, oder dem jetzigen nördl. Theil des Herzogthums Warschau etc. von Artil. Lieut. v. Textor etc. 1:150.000, 15 rytých listů, Berlín 1808.	1

II.

Seznam map, potřebných pro polní archiv armády v Čechách r. 1813.

		Žádaný počet exemplářů
	Německo.	
B IVa 60_3	Topographisch-militärische Karte von Deutschland unternommen von dem geogr. Institute zu Weimar 1:180.000, 204 gest. Blätter. Weimar 1807.	4
B IVa 57	Grand Atlas d'Allemagne, par J. G. A. Jaeger Capit. Lieut. d'Artillerie etc. 1:218.000, 81 ryt. listů, 1789.	2
B IVa 5	Carte d'Allemagne, où sont comparées les anciennes limites de cet Empire etc. par E. Mentelle et P. G. Chaulaire l'un des Auteurs de l'Atlas National. 1:1,250.000, 9 ryt. listů, Paris 1800.	2
B IVc 60	Deutschlands Postkarte, begränzt von Österreich, Preussen, Frankreich, Holland, Italien etc. Gez. u. herausgegeben lg. Heymann k, k. Oberpostamtsoffizier in Triest, 1:930.000, 6 gest. Blätter, Triest 1800, druhé, opravené vydání v Terstu 1806.	6
B IIc 27	Deutschlands Postkarte von Cappi (Neueste u. vollständigste Post-Karte von ganz Deutsch-	6

land, Niederlande, Schweiz, Pohlen tec. Herausgegeben u. zu finden bei J. Cappy, 1:1,800.000, 1 gest. Blatt, Wien 1809.

Čechy.

— Mappa geographica Regni Bohemiae etc. a J. Chr. Müller, S. C. M. Capitan et Ing. 1:137.500, 25 ryt. listů, 1720. 6

— Mappa chorographica novissima et completissima totius Regni Bohemiae etc. a J. Chr. Müller 1720 reducta a J. W. Wieland Locumtenente 1726, 1:230.000, 25 rytých listů. 6

— Das Königreich Boehmen nach den neuesten astronomischen Ortsbestimmungen etc. von Fr. Schmoll etc. 1:336.000, 4 ryté listy, Wien 1809. 6

Římská říše.

B IVa 589-$_2$ — Ganz neue und vollständige geographische Generalkarte vom ganzen Churfürstenthum Sachsen etc. von dem kgl. preuss. Ing. Obristlieut. Petri 1:165.000, 15 ryt. listů 1759—1763. 4

B IVa 589 589-$_1$ — Accurate Situationskarte von einem Theile des Churfürstenthums Sachsen etc. mit Fortsetzung oder andere Ausgabe des Ing. Maj. Petri etc. 1:34.200, 24 ryté listy 1759—1762. 4

B IVb 25 — Oro-hydrographische Generalkarte von Königreiche Sachsen und den angrenzenden Ländern. Zum Gebrauch als Post u. Reisekarte etc. entworfen von R. v. L. 1:460.000. 2 ryté listy, Dresden 1810—1813.

— Obersächs. Kreiskarte von der Lausitz.

B IVa 600 Le Marquisat de Haute Lusace etc. chez Cóvens et Mortier (Lužice), 1:247.000, 1 rytý list, Amsterodam 1759 4

B IVa 601 — Geographische Delineation des zu den Chursächsischen Landen gehörigen Markgrafthums Ober Lausitz etc. Petrus Schenk, 1:120.000, 4 ryté listy, Amsterodam 1759. 4

B IVa 811 — Karte des Herzogthums Mecklenburg mit seinen verschiedenen Provinzen etc. durch F. W. C. Graf v. Schmettau kgl. preuss. Generalmajor, 1:224.000, 1 rytý list, Berlin 1794. 2

B IVa 816 — Topograph-öconomische und militärische Karte des Herzogthums Mecklenburg-Schwerin und des Fürstenthums Ratzeburg etc. durch den Grf. v. Schmettau, Obrist, 1:50.000, 16 rytých listů, 1788. 2

B IVa 293 — Karte vom Fürstenthum Halberstadt, den Grafschaften Wernigerode u. Hohenstein und der Abtei Quedlinburg, bearbeitet u. herausgegeben durch A. F. Treurer, 1788. Im Jahre 1794 verbessert durch C. L. v. Oesfeld etc. 1:200.000, 1 rytý list.

Východní, Západní a Jižní Prusko.

		Exemplářů
B XIa 105-$_2$	— Topogr. militärische Karte vom vormaligen Neu-Ostpreussen, oder dem jetzigen nördlichen Theil des Herzogthums Warschau etc. nach eigenen trigonometrischen Messungen u. astronomischen Beobachtungen berichtigt, etc., vom Artill. Lieut. v. Textor, Herausgegeb. von D. T. Sotzmann, 1:150.000, 15 ryt. listů, Berlin 1808.	2
B IVa 244	— Atlas von dem zu Süd-Preussen gehörigen Posener Kammer-Departement von Hauptm. v. Hopfgarten und Geogr. Sotzmann, 18 ryt. listů, Berlin 1799.	2

Marka Braniborská.

B Na 155.	Specialkarte von der Ukermark etc. von D. T. Sotzmann Geogr. 1:180.000, 1 rytý list, Berlin 1796.	1

Pruské Pomořany.

B IVa 235	— Karte des kgl. Preuss. Herzogthums Vor- und Hinter-Pommern etc. von D. Gilly kgl. preuss. geh. Oberbaurat in Kupfer ausgeführt von D. T. Sotzmann Geogr. 1:179.000, 6 rytých listů, Berlin 1789.	2
	— Gebiet von Thorn.	
B IVa 298	— Karte vom Erfurtischen Gebiete nebst der Herrschaft Blankenhayn u. Untergleichen etc. von F. L. Güssefeld, 1:106.000, 1 rytý list, Augsburg 1803.	4

Ukázky map Ruska, Saska, Francie a Italie viz VR č. 6. (1923).

Štábní kapitán PELANT:

O vojenském užití četnictva.

Četnický zákon ze dne 14. 4. 1920, č. 199 Sb. z. a n. stanoví v § 4.: „Ministerstvo vnitra zabezpečí v dohodě s ministerstvem národní obrany vše, čím četnictvo k odvrácení vnějšího nebezpečí pro stát může přispěti."

K obraně státu přispívá četnictvo různým způsobem: již v míru účastní se při obranném vyzvědačství, při zpravodajství, v budoucnosti dojista i při obraně proti letadlům. Ve válce pak jest mimo to používáno jako polní četnictvo a last not least, i ryze vojensky v boji. Toto použití četnictva jest upraveno u nás § 28. branného zákona ze dne 19. 3. 1920, č. 193, Sb. z. a n.; uvádí se tu, že za mobilisace a ve válce mohou býti za účelem zvýšení nebo doplnění početního stavu čsl. branné moci učiněna mimořádná opatření, k nimž náleží i přidržení příslušníků četnictva k válečné službě, pokud toho vojenské důvody vyžadují.

Aniž bychom se výlučně zabývali našimi poměry, všimněme si blíže vojenského užití četnictva vůbec. Vysvětlení, jak příslušníci četnictva mohou býti k válečné službě přidrženi, podává bývalé rakouské ministerské nařízení ze dne 20. 6. 1907, č. 150 ř. z. (XI. odd.),

podle kterého jest četnictvo povinno, jakmile válečné události znemožní výkon obvyklé služby v jeho příslušném služebním obvodě a pokud nebylo nic zvláštního nařízeno, nečekajíc na výslovný rozkaz hlásiti se u domobraneckého oddělení, které jest nejbližší nebo které bylo výslovně označeno. Tím vstupuje četnictvo do domobranecké služby, má býti pověřeno podle své osobní a místní znalosti zvláštními úkoly, poselstvími a pod., a tvoří zvláštní oddíly ve své výstroji, výzbroji, případně pod vedením svých důstojníků. Jakmile příslušný obvod jest prost nepřítele, mají býti tyto oddíly ihned rozpuštěny a četnictvo zahájí opět svou služební činnost.

Četnictvo svým původem, vývojem a určením jest vojenská stráž, takže jeho vojenské užití jest samozřejmé. Nicméně předpisy jednotlivých států je výslovně ještě uvádějí. Rakouský zákon o četnictvu z 25. 12. 1894 určoval v § 1.: „Für den Kriegsfall kann dieselbe (Gendarmerie), unbeschadet ihrer allgemeinen Bestimmung, auch ausnahmsweisse mit besonderen militärischen Aufgaben betraut werden."

Francouzský decret, „du 20. Mai 1903 sur l'organisation et le service de la gendarmerie" stanoví v art. 301 (Service de la gendarmerie au armées): Le service, que la gendarmerie doit assurer aux armées, en tant que force publique, est réglé par une instructione speciale. En outre la gendarmerie peut être organisée, s'il est besoin, en bataillons, escadrons ou regiments.

Italští karabiníci, nejen že působí při mobilisaci a krytu hranic, ale náleželo jim podle předválečných předpisů mimo polní četnictvo postaviti i jistý počet polních útvarů (1 pěší brigádu o 2 plucích s 3 prapory a s 1 divisí o 2 eskadronách).

Belgické četnictvo mělo mimo jiné také to určení, že za války mělo utvořiti z jízdních četníků 4 eskadrony divisního jezdectva pro pěší divise.

Světová válka uvedla to všecko v praktickou skutečnost. Rakouské četnictvo spolupůsobilo v počátcích války vojensky při krytu hranic jak na ruské, tak srbské frontě. Později zúčastnilo se za velitelství známého generála Fischera, zemského četnického velitele v Bukovině, hájení této země proti Rusům. V dalším průběhu války bojoval tam v zákopech celý četnický pluk.

Dále náležela četnictvu i ochrana týlu etapy, a byly v té příčině činny v obsazených územích jak Ruska, tak Srbska a Černé Hory zvláštní četnické létací oddíly (Gendarmeriestreifkorpsabteilungen, Feldgendarmeriestreifkommanden, Streifkorpskompanien a p.), které zejména proti srbským komitům měly úkoly čistě válečné. Kdysi v roce 1916 nacházíme v obsazeném území Srbska zvláštní k. u k. Gendarmeriestreifregiment des MGG/K. Bohužel, nejsou mně bližší organisace a použití těchto útvarů známé. Mimo to bylo v roce 1914 více četníků přiděleno pěším plukům za velitele čet, opatření to, tuším, ne právě vhodné.

O případném vojenském užití četnictva u států dohodových nejsem blíže zpraven. Známo je však, že dne 4. 8. 1914 četníci belgičtí spolu s částmi pěšího pluku č. 12 a civilními obyvateli hájili u Visé přechod přes řeku Másu proti německému jezdectvu.

Vojenské užití četnictva není však omezeno jen na dobu válečnou. Také v míru může četnictvo, ba i civilní stráž policejní, za jistých okolností dostati se k tomu, že jich bude užito vojensky. Připomínám na př. královskou irskou policii. (Royal Irisch Constabulary) v nepokojích irských, které po ukončení světové války

vyvrcholily v pravou válku občanskou, činnost německé „Sipo" a „Schupo" (Sicherheitspolizei a Schutzpolizei při poválečných bolševických pučích v říši německé), postup německorakouského četnictva při obsazování Burgenlandu v roce 1921 a polskou státní policii při obsazování Vilenska počátkem roku 1923.

Shrneme-li všechny tyto cizí zkušenosti a uvážíme-li naše vlastní postavení, shledáme tyto možnosti vojenského užití našeho čsl. četnictva: ostraha hranic, ochrana boků a týlu našeho vojska, obsazení a hájení klidnějších úseků bojové čáry, pacifikace nepokojných krajů a pod.

Na státních hranicích záleží vojenské úkoly četnictva již v míru ve spolupůsobení při pohraniční strážní službě, při obraně proti nepřátelskému vyzvědačství a v dobře zavedeném zpravodajství. V době mobilisace a nepřátelského útoku přistupuje k tomu úkol zastírati vlastní vojenskou činnost na našem území, zbraňovati přestupu hranic jednotlivci nebo menšími oddíly nepřátelskými i nepravidelnými bandami; obrana přechodů a pod. Při řídkém rozložení našich hraničářských praporů vyrovná nevýhodu příliš dlouhých úseků pouze veliká pohyblivost a důkladná znalost nepřítele i jeho úmyslů. Tu může četnictvo mnoho prospěti. Četnické stanice a hlídky znalé místních poměrů, poslouží hraničářským praporům svým již v míru zavedeným zpravodajstvím a jako výzvědné a ostražné hlídky; soustředěny v čety, budou tím, že neočekávaně se objevují, klamati nepřítele, odvraceti jeho pozornost v nesprávné směry a umožní tak hraničářům vhodná opatření.

Za nepřátelského útoku stáhnou se četnické stanice — vzájemně se podporujíce a společně od stanice ke stanici se shromažďujíce — na představená okresní četnická velitelství a tato pak na velitelství oddělení. Kde místní poměry takového soustředění nedovolí, bylo by věcí představených velitelstev (okresů, oddělení), aby v čas určily jiné místo soustředu tak, aby četnictvo co nejdříve a nejúčinněji mohlo klásti odpor nepříteli a upraviti příznivé poměry pro nastupující vojsko. Dobře zavedené zpravodajství znemožní, anebo alespoň podstatně zmenší, možnost překvapení.

Jakmile pak dostatek vojska učiní účast četnictva v bojové čáře zbytečnou, bude soustředěného četnictva použito na ochranu boků, k udržení pořádku v týle vojska, tvorbě kordonů a pod.

Vojenské úkoly četnictva náležejí svým rázem do drobné války.

Drobná válka vede se buď co předehra rozhodujících bojů v předu hlavních vojsk (při ostraze hranic) a před jejich utkáním, anebo v týle bojujících armád, či na méně důležitých úsecích bojiště a pod. Nemá zpravidla významu rozhodného, směřuje spíše k zdržování a unavování nepřítele, hledí jej zaměstnati a zabaviti na místě pro něho nevhodném a umožniti tak uvolněným vlastním silám dosáhnouti úspěchu na místě důležitějším. Také občanská válka a pokusy o její vyvolání mají ráz drobné války.

Kdežto ve velké válce hrají vlastní roli pluky, brigády a ještě vyšší jednotky, počítáme v drobné válce s hlídkami, četami, rotami a jen výmečně i s prapory. Pochopíme snadno, že tento druh války klade na tělesnou a duševní zdatnost účastníků daleko větší požadavky než válka velká. Rychlost, ráznost, bystrý postřeh, duchapřítomnost, podnikavost, jsou vlastnosti pro drobnou válku nezbytné. Znalost krajin a obyvatelstva, vojenský rozhled jsou pak zvláště nutné pro velící důstojníky, od nichž drobná válka požaduje vůbec mnohem více než od jich podřízených.

O drobné válce nemáme česky mnoho psáno. Vím jen o studii známého vojenského spisovatele H. Kuffnera, uveřejněné ve vojenském kalendáři „Tábor" v roce 1903. Budiž podle této studie k objasnění pojmu uvedeno nejdůležitější:

Každý výkon vzhledem k nepříteli má míti ráz překvapení. Ustavičný pohyb nejlépe a nejdéle chrání před zradou a pohromou. Čety v noci pochodují, ve dne odpočívají (ač-li není právě zamýšlen nějaký podnik). K odpočinku se hodí lesíky neb odlehlé menší obce. Ostražná služba jest jednoduchá; stačí pouze malé, nenápadné hlídky, vyslané na malou vzdálenost. Jakkoliv jest drobná válka velice rozmanitá, opakují se v ní nejčastěji tyto druhy podniků:

Záskok čili čižba (Versteck), jehož se užívá proti nepříteli v pohybu. Četa jest v úkrytu a vyčkává příchod nepřítelův, načež ve vhodném okamžiku naň vyráží. Zálud či nástraha (Hinterhalt) kombinace líčeného útěku a záskoku (čižby).

Přepad (Überfall) liší se od záskoku tím, že útočník sám postupuje proti nepříteli odpočívajícímu, ležícímu.

Mimo to naskytá se v drobné válce zhusta příležitost k přepadu palbou. Jest to překvapné ostřelování nic netušícího nepřítele na větší vzdálenost ze skrytého místa, tak aby střílející oddíl nebyl nepřítelem ihned odkryt, ale měl vždy možnost v čas se vzdáliti před případným protiútokem nepřítelovým.

Četnictvo jest již svou běžnou službou bezpečnostní přímo předurčeno pro drobnou válku. Vojenský výcvik četníka pro tuto válku je však poněkud jiný než u vojína pro válku velkou. Vojenský výcvik jednotlivce, výcvik tělesný, který prodělal každý četník již za činné služby ve vojsku, ustupuje tu do pozadí před výcvikem duševním, jemuž četník ve službě bezpečnostní mimoděk neustále podléhá. Věru není lepší školy pro drobnou válku nad výkon bezpečnostní služby. Tak se připravuje četník pro drobnou válku vlastně neustále. Tělesnou zdatnost, vytrvalost v pochodech má nabýti na obyčejných pochůzkách za každého počasí. Potřebné duševní vlastnosti pak získává a upevňuje četník neustále denním výkonem služby bezpečnostní. Při všech různých vyšetřováních, pátracích zjišťováních, předváděních, při eskortách a assistencích, cvičí se stále bdělost, obezřelost, duchapřítomnost, bystrý postřeh i podnikavost.

V nejistých krajinách má četník ovšem lepší školu než v krajinách klidných; než i v těchto naskytá se mu dosti příležitosti k odbornému výcviku. Zatčení nebezpečného a ozbrojeného zločince často bude provedeno podle taktických pravidel přepadu. Záskok drobné války má v malém svou obdobu v čekané či číhané (Vorpass) obyčejné služby bezpečnostní. Srážka s pytláky, potření lupičské bandy, potyčky s nepravidelnými tlupami v pohraničí, či při ozbrojeném povstání ve vnitrozemí, jsou již docela pokročilými výjevy z drobné války. Létací čety (Streifskorps) pak se řídí úplně pravidly a zásadami drobné války.

Je tudíž vlastně celý život četníka drobnou válkou, neustále vedenou se zločinem — vnitřním to nepřítelem státu. Že ani v našem státě není jinak, dosvědčuje více než 40 ve službě padlých četníků, které vykazuje od převratu československé četnictvo.

Zkušeností nabytých v boji s nepřítelem vnitřním užije pak četník s prospěchem i tehdy, postaví-li jej povinnost tváří v tvář nepříteli vnějšímu. Výhodným četníku bude na příklad, připomeneme-li si, jak se často chovají jím stíhaní a neustále v přírodě se zdržující kočovníci, cikáni, jak procházejí krajinou (tiše, rychle,

ostražitě, v noci), jak táboří (na odlehlých, skrytých a pokud možno vyvýšených místech s rozhledem, kolem stráže), jak se navzájem upozorňují a pod. Vše to může býti četníku dobrou školou pro drobnou válku.

Vidíme tedy, že pro techniku drobné války četník vlastně už mnoho nepotřebuje. Forma zůstává tu věcí vedlejší.

Jinak je tomu u četnických důstojníků, u nichž není v klidných dobách mírových příležitosti vycvičiti se prakticky v úkolech, jaké od nich vojenské užití četnictva případně může žádati. Nezbývá tu leč důkladná theoretická průprava, odborné přednášky, písemné úkoly, aplikatorická cvičení atd. Výhodnou by byla účast četnických důstojníků na příslušných cvičeních důstojníků místní posádky.

Šlo-li by o to, který způsob výchovy jest pro četnictvo nejvhodnější, nerozpakoval bych se doporučiti systém výchovy skautské, jak Angličané poznali, když (jak jsem kdysi četl) zavedli výchovu své známé North West mounted Police podle zásad generála Badena-Povella, obsažených v jeho spisku „Scouting for boys". Ten také se nejlépe hodí pro výchovu drobné války.

Nějaké zvláštní organisace pro vojenské užití četnictva není třeba. Organisace četnictva musí býti přizpůsobena jeho vlastnímu účelu: udržovati veřejnou bezpečnost a pořádek. Jenom ve státech více ohrožených (ať nepřítelem vnitřním nebo vnějším) bývá četnictvo podřízeno osobně ministerstvu vojenství. Neběží snad o vměšování se vojenských volitelstev do bezpečnostní služby jednotlivých četnických stanic či hlídek, nýbrž o vhodné a rychlejší disposiční právo nad celým sborem. Má-li býti ochrana účinná, musí býti soustředěna v jedněch rukou. Tak byla na příklad podle zpráv časopisů pro nynější nejistotu v sousední říši německé bezpečnostní policie, posud ministerstvu vnitra podléhající, nyní podřízena ministrovi říšské obrany.

Jinak jest však třeba:

1. přesných předpisů služebních upravujících vojenské užití;

2. takové úpravy služby, aby četnictvo zůstalo výlučně omezeno na službu strážní a bezpečnostní, a aby zbylo mu dosti času ke stálé odborné výchově;

3. spolehlivého vnitřního spojení (bez ohledu na veřejné dopravní prostředky, dráhu, telegraf, telefon, poštu), které spolu s účelně zařízeným zpravodajstvím by znemožnilo všeliká překvapení a usnadnilo by rychle se soustřeďovati.

Pokud se týče vhodné výzbroje, berou se pro válečné užití četnictva v dnešní době v úvahu i ruční granáty, kulomety, samostříly a pancéřová auta. Karabina s bodákem, pistole, šavle, kterými četnictvo zpravidla bývá vyzbrojeno, pro moderní válku už nepostačují.

Úsporné ohledy arci nedovolují všechny potřebné zbraně hned pro četnictvo opatřiti. Pouze tam, kde vnitřní poměry toho vyžadují, bývá bezpečnostní stráž i v míru takovými zbraněmi vyzbrojena, jako je na př. německá Sicherheits- a Schutzpolizei, která používá kulometů, ručních granátů i pancéřových automobilů. Bylo by nejlépe jednotlivé četníky v těchto zbraních alespoň tak vycvičiti, aby v případu potřeby dovedli zbraní těch ihned úspěšně použíti.

Ve službě bezpečnostní používaných jízdných kol a lyží může četnictvo i pro vojenské úkoly dobře upotřebiti; právě tak i policejních psů.

Shrneme-li vše, jest třeba, aby četnictva mohlo býti s úspěchem v případě potřeby vojensky užito, tohoto:

1. Úplného výcviku jednotlivce ve zbrani v každé poloze a na kterémkoli místě.

2. Znalosti toho, jak řetěz tvořiti a jím pohybovati (rojnicí a jak vésti družstvo samostatné i ve svazu, a to návod pro jednotlivého četníka i pro velitele stanice a okresu, i jak vésti samostatné čety; pro důstojníky pak důkladná znalost zásad pro drobnou válku, jak po stránce taktické, tak i strategické.

3. Zběhlosti v odhadování vzdáleností a dobrého střeleckého výcviku.

4. Zběhlosti v obsazování jakéhokoliv území (příkopů, strání, břehů, hrází, návrší, úvozů, lomů, lesů, plotů, zdí, budov a pod.).

5. Znalosti zběžného opevňování i maskování vlastní posice.

6. Znalosti jednotlivých fásí drobné války (přepad, přepad střelbou, záskok, zálud či nástraha, přerušení boje, znavování nepřítele nenadálými poplachy a pod.

7. Umění zastírati vlastní úmysly a vlastní činnost, vůbec jak klamati nepřítele; využití všemožných lstí.

8. Znalosti polní, ostražné, pozorovací, výzvědné, zpravodajské a spojovací služby.

9. Znalosti ochrany proti letadlům.

10. Znalosti v zacházení se zajatci a raněnými.

Při nepříznivém tvaru a poloze našeho státu má vojenské použití našeho četnictva velkou pravděpodobnost, a tudíž velikou důležitost. Jakkoli není přímým úkolem četníka bojovati s vnějším nepřítelem a ač jde vlastně o pouhou výpomoc tam, kde není vojska po ruce, jest určitě v zájmu svobody vlasti, aby naše četnictvo této své povinnosti nikterak nezanedbávalo.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Inž. Josef Fanta:

Jubileum českých vynálezů.

Na letošní rok připadá 40leté jubileum největších vynálezů, které byly učiněny ve zbrojní technice. Byla vynalezena první samočinná puška, okřídlená hlava válcového závěru (Warzenverschlußkopf), nabojník (Magazin), který se dnes neprávem nazývá Mannlicherův, ačkoliv ho Mannlicher nevynalezl, a dvojřadový zásobník (A Kasten), který se dnes rovněž neprávem nazývá Mauserův, ačkoliv ho Mauser nevynalezl, nýbrž toliko vyráběl. Mělo by nás naplňovati hrdostí, že všechny tyto vynálezy jsou českého původu. Učinil je všechny jediný člověk, inž. Karel Krnka, tenkráte poručík 36. pěšího pluku v Mladé Boleslavi. Rozumí se, že přípravné práce a pokusy k těmto vynálezům vyžadovaly několika let práce před tím a že byly v roce 1883 pouze ukončeny.

První samočinná puška nebyla opakovačka, nýbrž zadovka werndlovka, zavedená tenkráte v rakouské armádě. Při tom podotýkám, že tato puška není vynálezem rakouského továrníka Werndla, nýbrž českého zámečníka Karla Holuba (viz Ottův Slovník naučný, sv. XI. 508, heslo: Holub Karel, inženýr).

Tuto pušku zdokonalil Krnka tak, že po výstřelu otevřel se závěr, natáhl kohoutek a vyhodil vystřelenou nábojnici. Předčasné otevření závěru bylo úplně vyloučeno. Toho všeho dosáhl Krnka velice nepatrnými změnami, provedenými na ose závěru, nárazníku a kohoutku. Ačkoli by bývala rakouská armáda získala předělaním werndlovek na samočinné pušky po celém světě veliký náskok vůči ostatním státům, nebyl vynález Krnkův zaveden, protože ve starém Rakousku neměli nikdy dosti porozumění pro nové myšlenky a Krnka ještě k tomu nebyl doceněn, poněvadž byl Čech.

Při tomto vynálezu využitkoval Krnka tlaku plynu střelné rány, jako podnět samočinnosti zbraně. Angličan Maxim přišel se svou samočinnou opako-

vačkou o rok později. Vzal americkou opakovačku soustavy Winchester a využitkoval zpětného odrazu celé zbraně. Mezi oběma puškami byl ohromný rozdíl. Krnkova puška byla schopna života jako zbraň vojenská i lovecká. Maximova nehodila se k ničemu a proto ji Maxim přeměnil na svůj kulomet obecně známý. Angličané se chlubí Maximem po celém světě, kdežto my, Čechové, svého Krnku ani neznáme!

Krnka se nespokojil pouhou samočinnou zadovkou a učinil návrh na samočinnou opakovačku se hřídelovým závěrem, jako měla werndlovka. Při tom po prvé navrhl, aby nábojník z tenkého plechu byl i s náboji vsunut do zásobníku (Kasten) shora a po vystřílení všech nábojů vypadl dolem. Poněvadž Krnka nedal si tento vynález patentovati, využitkoval ho Mannlicher při svých opakovačkách a jmenuje se nyní neprávem po něm Mannlicherův. Poněvadž nábojník měl obsahovati osm nábojů, navrhl Krnka, obávaje se, že by příliš vyčníval z pušky, aby náboje po případě ležely šikmo proti sobě. Tím byl vynalezen dvojřadový zásobník, jak jest užíván při Mauserovkách model 93 až 98 a který se neprávem nazývá Mauserův. Rovněž anglická a švýcarská puška mají Krnkův dvouřadový zásobník.

Krnkova opakovačka, sestrojená v roce 1883, měla okřídlenou hlavu (Warzenverschlußkopf) a dvojřadový pohyblivý zásobník. Tento mohl obsahovati 5, 10 až 20 nábojů. Zasunoval se do pušky zdola a nabíjel se vysouvacím nábojníkem o pěti nábojích shora. Mohl býti kdykoliv jedním hmatem z pušky vyňat neb vyměněn. Podle toho jest zařízena puška anglická a švýcarská. První pro 10 a druhá pro 12 nábojů.

Za světové války učinilo Rakousko s Mannlicherovými vynálezy mnohou špatnou zkušenost a vzpomnělo si na Krnku. Požádalo ho, aby zařídil mannlicherovku pro zásobník o dvaceti nábojích. K tomu nedošlo, jelikož Krnka prohlásil, že to není prý možné.

Okřídlená hlava Krnkovy opakovačky jest zavedena u všech novějších vojenských opakovaček a samočinných pušek. Totéž platí o jeho zásuvném nábojníku a dvouřadovém zásobníku. Není dnes vůbec na celém světě jediné vojenské pušky nové doby, která by neměla nějaký Krnkův vynález, a na celém světě není vynálezu ze zbrojní techniky, které by měly takové rozšíření po celém světě jako vynálezy Krnkovy.

Jest litovati, že inž. Karel Krnka není u nás znám, poněvadž pracoval z nedostatku české zbrojovky v cizině a vždy úplně v zátiší.

Při této příležitosti zdůrazňuji, že první samočinnou pušku vynalezl Čech inž. Karel Krnka, a to proto, že v jedné naší vojenské publikaci z minulého roku jest uvedeno, že první samočinnou pušku vynalezl Němec Maxim. Omlouvám spisovatele slovy generála Klecandy ve článku „Původ evropského zbrojení", uveřejněném v časopise „Venkov" ze dne 28. srpna 1923:

„Hledejte vynálezce v kterémkoliv oboru, všude prvním je Němec a jen tak letmo zmínka o příslušníku cizího národa, který ve většině případů je skutečným vynálezcem."

Za Rakouska vojenští spisovatelé úmyslně opomíjeli psáti o Krnkovi. Za republiky to dělati nebudeme. Prvenství Krnkovo, jakožto vynálezce první samočinné pušky, uznal i německý odborný spisovatel generalmajor Wille ve svém díle „Waffenlexikon Deutschlands". Ještě v roce 1900 uznává totéž dr. Reinhold Günther, švýcarský setník, ve svém díle „Bergmanns Rückstoßlader".

Proč bychom to neměli uznati my, jeho krajané? Inž. Karel Krnka nabízí našemu státu výtečnou samočinnou pušku, založenou na novém výzkumu, a novou střelu, založenou na nové teorii o počáteční rychlosti 1200 m oproti 600 m rakouské a 800 m německé armádní pušky.

„Svornost", dům rotmistrů.

Rotmistři, část naší československé armady, oslavili páté výročí naší samostatnosti a současně pětileté trvání organisace (Svaz gažistů m. hodn. třídu) krásným a jistě významným způsobem: otevřením vlastního spolkového domu a sálu v Bubenči-Dejvicích.

Slavnosti započaly v pátek dne 16. listopadu t. r. slavnostní akademií.

Druhého dne dopoledne byla slavnostní valná hromada Svazu a odevzdání domu svému účelu. Této slavnosti byli přítomni: za ministra národní obrany gen. inspektor PhDr. J. Sv. Machar, šéf hlavního štábu gen. Mittelhauser, zemský velitel gen. Syrový, jihosl. vojen. ataché plk. Nenadovič, ital. vojen. ataché plk. Bertini a polský vojen. ataché pplk. Trzaska-Durski, zástupcové odborů MNO a ostatních vojenských útvarů a ústavů atd.

Nový sál domu „Svornost" stal se dějištěm události, která jest v kronice naší významná. Slavnostním řečníkem byl předseda Svazu rtm. Pišvejc, který podal sociální, mravní i politické postavení poddůstojníků z povolání v bývalé

monarchii a vylíčil snahy a cíle našich československých rotmistrů a vyslovil přání, aby naše veřejnost naučila se rozeznávat dnešního rotmistra a důstojníka od bývalých poddůstojníků a důstojníků.

Svaz rotmistrů vznikl již dne 2. listopadu r. 1918 a měl rychlé organisační úspěchy, jsa veden několika obětavými nadšenci. Koncem roku 1919 měl již 4594 členů a dnes má 10.324 členů. Byl založen vlastní podpůrný fond, který vyplatil za tři a čtvrt roku více než 900.000 korun podpor vdovám a sirotkům. Stavební fond, založený rovněž v červnu r. 1920, měl za úkol vybudovati spolkový dům a sál; postavil dva objekty za jeden rok. Dům jest čtyřpatrový a má 21 moderně zařízených bytů a menší zařízení hotelové. Sál jest 20.30 m dlouhý a 10.40 m široký. Jest projektem architekta Lauermanna. Oba projekty postaveny nákladem čtyř milionů korun.

Svaz stará se též o kulturní vzdělání svého členstva a slouží mu jistě ke cti, jestliže jednoty Svazu v různých posádkách republiky měly koncem roku 1922 v 60 knihovnách 14.329 knih. Jednoty Svazu pořádaly na vlastní náklad 21 kursů III. a IV. měšťanské školy a 8 kursů střední školy, 90 různých učebných kursů a 231 přednášek. Organisace vydává již pátý rok vlastní list „Hlas Národní Obrany" a přílohu „Osvětové Rozhledy" v nákladu 11.000 výtisků dvakrát za měsíc.

Postavením vlastního domu a sálu „Svornost" podali rotmistři krásný příklad své stavovské soudržnosti.

Slavnosti byly zakončeny dne 18. listopadu pracovní valnou hromadou za přítomnosti 150 delegátů jednot Svazu z celé republiky.

Jak viděti, mělo otevření vlastního domu zvláštní slavnostní ráz a možno říci, že rotmistři jako stav, část naší armády, na sebe velmi vhodným způsobem upozornili československou veřejnost. Doufáme, že její zájem o naše vojsko nepomine. D.

Pplk. g. št. Zimermann:

Železniční traťová velitelství a nový služební předpis Ž—I—3.

Před válkou světovou byla sice také důležitost železnic pro vojsko všeobecně uznávána, ale přece nepřikládala se jim taková důležitost pro vedení války, jaké získaly ve světové válce.

Všeobecně se soudilo totiž, že po přesunech vojska do nástupového prostoru nastancu opět normální poměry v železniční dopravě. Světová válka však dokázala, že železnice staly se veliteli armády nezbytným prostředkem k dosažení úspěchu. Železnice umožnily přesunovati vojska na ohromné vzdálenosti v nejkratší době a rychle zásobovati vojsko střelivem a potravou. Mnohdy byl zdar vojenských operací značně závislý na výkonnosti železnic.

Tím se železnice staly důležitým činitelem v rukou velitelových. Jest zřejmo, že jest povinností vojenské správy, aby měla rozhodující vliv na železnici co se týče vojenské přepravy a jejího využití pro potřeby válečné. Vliv ten vykonává vojenská správa prostřednictvím zvláštních vojensko-železničních úřadů. Z těchto důvodů jest třeba věnovati vojenské železniční službě již v míru největší péči.

Úkolem tím jest pověřeno 4. oddělení hlavního štábu MNO, jehož výkonnými orgány v míru jsou železniční traťová velitelství.

Pro tato železniční traťová velitelství jest určen nový předpis Ž—I—3. Ačkoliv jsou tato ŽTV důležitou složkou organisace naší armády, jsou proto, že přicházejí v míru s vojskem zřídka do přímého styku, širší vojenské veřejnosti stále ještě málo známa.

ŽTV jsou zřízena v sídle všech ředitelství státních drah a dislokována s těmito společně v jedné budově. Tím zajištěna jest jejich nejužší součinnost a spolupráce se správou železniční, vůči které hájí zájmy vojenské. Proto nařizuje také nový předpis, že jest povinností vojenských velitelství a úřadů, aby jednaly ve všech věcech vojensko-železničních a vůbec železnice se týkajících se správou drah vždy toliko prostřednictvím příslušného železničního traťového velitelství.

Obvody působnosti jednotlivých železničních traťových velitelství kryjí se s obvody ředitelství státních drah, u nichž jsou přidělena. Po sestátnění ústeckoteplické a buštěhradské dráhy byly nyní tyto obvody nově uspořádány a byly pro informaci vojenských velitelství a úřadů uveřejněny ve Věstníku.*) K tomu nutno ještě připojiti stávající soukromé dráhy podle rozdělení obsaženého v příloze tohoto předpisu.

Hlavním úkolem ŽTV jest vypracovati v nejužším styku se železniční správou veškeré přípravy k přesnému a zajištěnému provedení všech vojenských transportů v míru i za mobilisace a za války podle pokynů náčelníka hlavního štábu MNO a dozírati nad jich prováděním. Zvláště přípravy pro vojenskou železniční

*) Věstník věcný, roč. VI, část 60, bod 564.

službu za mobilisace a války jsou velmi obsáhlé, odpovědné a vyžadují jak úplné znalosti dopravních poměrů na přikázané železniční síti, tak i kontaktu s jednotlivými vojenskými velitelstvími, zejména však se zemskými vojenskými velitelstvími.

Vedlo by příliš daleko vypočítávati v tomto článku všechny ostatní povinnosti ŽTV. Jsou obsaženy v předpise samém, který bude v nejbližší době vydán a na který chtěli jsme zde jen upozorniti a doporučiti tak instituci ŽTV k studiu všem důstojníkům, zejména však důstojníkům 4. oddělení všech vyšších velitelství.

Rumunská armáda.

Po světové válce pokračovalo Rumunsko resolutně ve svém vojenském úsilí, aby uskutečnilo své válečné cíle. Kdežto v Paříži jeho zástupci bránili práv a zájmů Velkého Rumunska, vyvinovala armáda dvojí snahu: udržeti Besarabii a obsaditi Sedmihradsko. Na východě rumunské vojsko, stojíc na Dněstru proti bolševickému Rusku, chovalo se vždy jen obranně a to i za vpádu do Polska. Na západě však dostalo se v květnu 1919 až k Tisze. Byvši napadeno maďarskou armádou, odrazilo ji za tuto řeku a pronásledovalo ji až k Budapešti, kamž vstoupilo 4. srpna. Teprve v březnu 1920 opustilo území za Tiszou, jež bylo přiznáno Maďarsku. Za takových poměrů reorganisovalo Rumunsko svou armádu.

Nejdříve bylo znovu zrestaurováno 15 divisí starého Rumunska (10 aktivních a 5 záložních) na základech z r. 1907. Dvě divise myslivců vybudované na počátku 1918 byly také znovu uspořádány.

Pak bylo ihned sáhnuto na prameny sedmihradské. Postupně bylo postaveno 6 divisí sedmihradských (4 aktivní a 2 záložní) a seskupeno ve dva nové armádní sbory (6. a 7.). V Besarabii, kde zbylo mnoho ruských elementů a jejíž budoucnost jest nejistá, spokojil se rumunský štáb tím, že tam zřídil vojenské velitelství a území s jeho zdroji rozdělil mezi ostatní oblasti armádních sborů.

Na počátku roku 1920 měla rumunská armáda jako r. 1916 23 divisí pěších (14 aktivních, 7 záložních a 2 divise myslivců), a tak jest až dosud. Roku 1922 bylo spojeno v jednu divisi 9 praporů horských myslivců a horského dělostřelectva.

Mobilisace rumunské armády, jež počala v listopadu 1918, byla jen částečná a týkala se jen některých odvodních ročníků. Početní stavy činily koncem roku 1919 350.000 mužů.

V březnu r. 1921 sloužilo ještě stále sedm ročníků. Přihlížejíc k mravnímu stavu země a k finančnímu zatížení, rozhodla se rumunská vláda k demobilisaci. V aktivní službě zůstaly jen tři ročníky a koncem roku 1921 již jen dva. Početní stavy byly tím sníženy asi na 200.000 mužů. Z důvodů úsporných byly stavy sníženy roku 1921-22 na 160.000 mužů a v roce 1922-23 na 125.000 mužů.

Skutečný počet pluků snížen byl o polovinu (na 28 pluků). Aby zaopatřilo různý moderní materiál a výstroj pro své divise, musilo se Rumunsko, nemajíc vlastních továren, obrátiti na spojence. Zvláště Francie poskytla mu v letech 1919-21 tanky, materiál letecký, lehké kulomety, děla proti letadlům, střelivo, oděv a výstroj.

Dnešní situace jest asi takováto:

Mírová organisace armády: Sedm armádních sborů, 24 pěších divisí (14 aktivních, 7 záložních, 3 myslivecké, 1 horská) a 2 divise jezdecké.

Armádní sbor má: 3 pěší divise, 1 jezdeckou brigádu, 1 ženijní pluk, 1 divisní trén, 1 rotu zdravotnickou, 1 prapor zásobovací. Dělostřelectva sborového není.

Pěší divise má: 2 pěší brigády (4 pluky), 1 dělostřeleckou brigádu (dva pluky = 36 děl + 16 houfnic) a 1 zákopnický prapor.

Tři myslivecké divise nemají dosud vlastního dělostřelectva. Divise horská má dělostřelectvo zvláštní.

Divise jezdecká má: 3 brigády (6 pluků), 1 skupinu dělostřeleckou a 1 rotu cyklistickou.

Vlastní pěchota má: 58 pluků aktivních, z nichž jest 56 v rámci divise (14 divisí × 4) a 2 tvoří zvláštní nezávislou brigádu bukovinskou. Každý pluk má tři prapory o třech rotách pěších, jedné kulometné a jedné pro zvláštní služby a 28 plukovních kádrů, celkem 86 pluků.

Myslivci mají 14 pluků a 3 skupiny horské.

Všech pěších praporů jest 267.

Pěší rota má 4 čety, každá četa 2 bojová družstva a jedno záložní. Každé družstvo bojové má skupinku lehkých kulometníků a skupinku granátníků, družstvo záložní má lehký kulomet; celkem 12 lehkých kulometů pro rotu. Rota kulometná má 8 těžkých kulometů.

Divisní dělostřelectvo má: 21 pluků dělostřeleckých (každý o devíti bateriích), 21 pluků houfnicových (každý pluk 4 baterie houfnic a 1 baterii zákopových moždířů).

Horské dělostřelectvo má: 3 skupiny horských děl po 3 bateriích, 1 pluk houfnic (4 baterie).

Dělostřelectvo na koních má: 2 skupiny po 3 bateriích.

Těžké dělostřelectvo má: 4 pluky (celkem 41 baterií).

Dělostřelectvo proti letadlům má: 1 pluk o 3 skupinách.

Jezdectvo má 26 pluků, z nichž 12 pluků divisního jezdectva, 13 pluků sborového jezdectva a 1 pluk královské stráže.

Bojových vozů jest 1 pluk, jenž se skládá z jedné skupiny tanků a z jedné skupiny obrněných automobilů.

Vojsko technické má: 7 pluků ženijních (z nichž každý má 1 prapor zákopníků, 1 prapor telefonistů a 1 rotu mostařů), 1 pluk pro zvláštní služby (radiotelegrafie, světlomety, holubáře), 2 pluky železniční, 1 pluk mostařů, 1 pluk automobilní.

Letectvo má 6 skupin (4 letecké, 1 skupinu vodních letadel, 7 skupin balonových).

Vojsko policejní se skládá z pohraniční stráže (4 pluky a 3 čety na koních) a z polního četnictva (11 pluků).

Armádní sbory jsou teritoriálně rozčleněny takto: 1. sbor v Craiové, 2. v Bukurešti, 3. v Galaci, 4. v Jassy, 5. v Constance, 6. v Kološvaru, 7. v Sibini. Území Besarabie jest rozděleno mezi 3., 4. a 5. sbor. Každé sborové velitelství skládá se ze dvou oblastí divisních. Okrsků odvodních jest celkem 70, přibližně jeden pro pluk, čtyři pro divisní oblast.

Dnešní dislokace řídí se ještě politickými zájmy: střežením hranic a cizího obyvatelstva v Besarabii a Sedmihradsku. V těchto provinciích jsou zřízena zvláštní vojenská velitelství a vojsko jest tam zesíleno. V Besarabii na ruských hranicích stojí 4 aktivní divise, 1 divise myslivecká, 3 brigády pěchoty, 2 divise jezdecké, v Sedmihradsku na maďarských hranicích jsou 2 divise aktivní, 1 divise myslivecká, 1 brigáda jezdecká a uvnitř 3 aktivní divise, ve vnitrozemí rumunském jest 5 divisí aktivních, divise horských myslivců a brigáda myslivců.

V příčině doplňování platí zákon ze 6. dubna 1913. Služba trvá: aktivní 7 let (efektivní 2 roky u pěchoty, 3 roky u jezdectva), záložní 12 let, domobranecká 6 let, celkem 25 let (od 21. do 46. roku). Podle nových projektovaných zákonů bude služba trvati 29 let (od 21. do 50. roku), z nichž 2 léta v činné službě, 18 let v záloze a 9 let v domobraně. Od roku 1921 vztahuje se odvod na celé Rumunsko, jinonárodní elementy jsou rozděleny do ostatních jednotek tak, aby element rumunský převládal. Ročníky 1921-1923 poskytly průměrný kontingent asi 120.000 mužů, z nichž 20.000 bylo přiděleno vojsku policejnímu. Nyní slouží ročníky 1921 (již jen částečně), 1922 a 1923.

Normální početní stav armády jest 220.000 mužů, ale z důvodů úsporných průměrný početní stav jest jen 125.000 mužů. Důstojníků jest 12.148, poddůstojníků 13.245. Pohraniční stráže jest asi 17.000 mužů a polního četnictva asi 38.000 mužů. Tímto snížením početních stavů bylo způsobeno, že jest čtverý druh jednotek: jednotky zesílené (v Besarabii), polozesílené (v Dobrudži), normální a snížené. Početní stav divise kolísá mezi 7000 a 4000 mužů, pěšího pluku mezi 1700 a 400 mužů, roty mezi 143 a 20 muži.

Výzbroj pěchoty jest rozmanitá, vzorů i ráží různých. Nicméně však jest snaha zavésti jednotnou ráži 8 mm. Pušky jsou 8 mm (Lebelův vzor), 7·62 mm (ruský vzor), 8·5 mm a 8 mm (Mannlicherův vzor), lehký kulomet francouzský (8 mm), těžký kulomet Hotchkissův a Saint-Etienneův (8 mm), Maximův (6·5 mm), ruský (7·62 mm) a Schwarzlosův (8 mm).

Dělostřelecký materiál jest také rozmanitý. Polní děla jsou francouzská (75 mm), Kruppova (75 mm) a ruská (76·2 mm), těžké houfnice ruské (162·4 mm) a Saint-Chamondské (155 mm), lehké houfnice francouzské (105 mm a 120 mm) a ruské (114·2 mm a 121·9 mm).

Těžká děla jsou zastoupena: ruským (106·7 mm), Bangeovým (120 mm), Kruppovým (150 mm) a rakouským (210 mm), zákopová moždířem (58 mm), horská Kruppovým (75 mm), protiletadlová francouzským (57 mm a 75 mm) a ruským (76·2 mm).

Rozmanitost modelů a ráží činí problém zásobování střelivem velmi obtížným.

Tanků jest v rumunské armádě asi 100 lehkých typu Renaultova.

Letadel schopných služby jest asi 80 (typy Spad, Fokker, Bréguet, Brandenburg). Ve Francii bylo objednáno 10 eskadril Bréguetových letadel, dodány však byly jen tři, poněvadž smlouva byla zrušena.

Civilní aviatika počíná se rozvíjeti. Vznikla v červnu 1920 a byla letošního roku podřízena ministerstvu války. Čtyři veliké vzduchoplavecké přístavy se staví.

Co se týče mobilisace, mělo Rumunsko r. 1916 ze 7½ milionu obyvatel asi 1 milion mužů schopných. Roční kontingent 50.000 mužů. Dnes má Velké Rumunsko asi 16 milionů obyvatel, z nichž 12,300.000 jest Rumunů. Za války musí býti učiněna opatření vzhledem k cizím elementům (ruským v Besarabii, maďarským v Sedmihradsku a bulharským v Dobrudži). Lze říci, že Velké Rumunsko by dnes bylo schopno zmobilisovati asi 2,000.000 mužů. Ale početní stav ozbrojený by byl značně menší, poněvadž není nutné výzbroje. Pravděpodobně by za války nevznikla žádná nová velká jednotka.

Nedostatkem početních stavů u většiny jednotek trpí výcvik vojska. Tyto jednotky mohou cvičiti jen za doby manévrů. Výcvik kádrů stojí na místě prvém. Každá zbraň má své školy průpravné a aplikační. Avšak neblahé poměry hmotné odpuzují důstojníky od služby vojenské a nelákají mládeže do vojenských škol. Rumunská armáda přijala doktrinu francouzskou, její methody i jejího ducha. Mnoho náčelníků a důstojníků generálního štábu prošlo francouzskou válečnou školou. Jejich snahy však se rozbíjejí o finanční obtíže. (Podle „Revue milit. française" z října 1923.) Wf.

RŮZNÉ.

Obrněné vozy s housenkovými pásy „Kégresse" mají dva typy a byly nedávno podrobeny vytrvalostní zkoušce. Jeden typ jest vyzbrojen dělem 37 mm, druhý těžkým kulometem. Váha (s výzbrojí, bez střeliva a personálu) prvního 1780 kg, druhého 1745 kg, délka 3.40 m, šířka 1.40 m, výška 2.30 m. Zkoušky byly vykonány na celkové trati více než 1000 km, v terénu částečně tvrdém, s průměrnou rychlostí 22.8 km za hodinu. Spotřeba asi 20 l benzinu a 0·675 l oleje na 100 km. Nebylo vůbec nehod a vozy ukázaly se schopnými služby, k níž jsou určeny. (Rev. d'Art. z list. 1923.)

Schneidrova poháru 1923 dobyla při mezinárodních závodech rychlostních pro vodní letadla tentokrát Amerika. Anglie, loňský to vítěz, chtěla sice udržeti pohár pro sebe, ale Francie a Spojené státy vyvinuly veliké úsilí, aby jí jej odňaly. Závody konaly se dne 28. září v Cowes na trati mezi Cowes a Selsey Beach. Délka dráhy 345 km. Ke startu dostavily se dva aparáty americké (Curtissovy), jeden aparát anglický a jeden francouzský. Americké stroje proletěly dráhu průměrnou rychlostí 280—285 km za hodinu, anglický byl na třetím místě s průměrnou rychlostí 255 km, francouzský stroj nedoletěl. (Revue maritime z list. 1923.)

Nová americká řiditelná vzducholoď Z—R$_4$ podnikla dne 11. září první dvanáctihodinnou plavbu nad městy New Yorkem, New-Jersey a Pensylvanií. Byla přijata s velikým enthusiasmem. Jest konstruována v Německu. Nejnověji staví Německo pro Spojené státy vzducholoď Z—R$_5$, jež bude míti 70.000 m^3 a jest určena jen pro obchod a dopravu. Dlouhá 200 metrů, průměr má 27.34 m, má pět motorů Maybachových, každý o 400 koňských silách. Člun přijme 30 cestujících, jest zařízen přepychově. Jest to 126. vzducholoď, již staví závody Zeppelinovy. (Revue maritime z list. 1923.)

Bombardování letecké. V angl. časopise Naval and Military Record ze srpna 1923 jsou podány výsledky cvičení, jež vykonala eskadrila vodních letadel 30 mil jižně od ostrova Sv. Kateřiny. Letadla bombardovala vlečenou loď Agamemnon ve vzdálenosti 1000 metrů, s výše 2400 metrů. Loď se pohybovala rychlostí 13 uzlů. První den byla jedna rána v cíli, 8 ran v okruhu 5 m od cíle, 9 ran v okruhu 15 m od cíle. Pozorováno bylo 20 ran, vrženo 4 letadly celkem 48 ran. Druhý den byly dvě rány v cíli, 10 ran v okruhu 6 m. Šest letadel vrhlo celkem 48 pum. Výsledky byly poměrně nepříznivé pro prudký vítr. (Revue maritime z list. 1923.) — V Americe konány byly pokusy bombardování s letadel proti lodím New-Jersey a Virginia dne 7. září. Cílem cvičení bylo nejen vyzkoušeti působnost těžkých bomb na lodní materiál, ale také posouditi, jak obranné pobřežní letectvo by dovedlo odraziti nepřátelské loďstvo, vyslané proti americkému pobřeží. Zdá se, že podmínky pro letce byly tak příznivé, že z výsledků nelze odvozovati vážných závěrů. Při každém útoku letěly aparáty odděleně na půl míle od sebe. Každý stroj nejdříve přeletěl cíl a hodil malou bombu zastřelovací, aby mohl vykonati korrekci. Cíl stál nehybně na vodě, počasí bylo krásné a povětří klidné. Nejprve podniklo pět letadel útok na New-Jersey a každé hodilo bombu 270 kg s výše 3300 metrů. Všechny bomby padly asi 100 metrů před loď. Opsavše kruh, podnikla le-

tadla druhý útok, při němž tři bomby zasáhly cíl, ale způsobily jen malé škody. Po půl druhé hodině podniknut byl nový útok sedmi aparáty, z nichž každý vrhl pumu 900 kg těžkou s výše asi 3000 m. Žádná bomba nebyla v cíli, jedna toliko padla těsně vedle a způsobila lehkou trhlinu, která se však ani po 4 hodinách nezvětšila. Třetí útok byl proveden na Virginii. Sedm aparátů shodilo s výše 915 metrů čtrnáct pum po 500 kg. Čtvrtá a pátá bomba zasáhly loď, jež se po půl hodině ponořila. Čtvrtý útok byl podniknut čtyři hodiny po druhém útoku na New-Jersey. Jedenáct letadel shodilo zase čtrnáct bomb po 500 kg s výše 915 metrů. Loď však nebyla zasažena. Asi po půl hodině dvě letadla útok opakovala s bombami 500 kg těžkými. Shodila celkem 3 bomby; první padla zcela blízko, druhá šla mimo a třetí přímo do cíle. Po pěti minutách se loď ponořila. Bylo tedy zapotřebí 41 bomb při krásném počasí, aby byly zničeny dva křižáky, nehybné, nebráněné a bez mužstva. (Revue maritime z list. 1923.)

Německé ponorky. Scientific American přináší v zářijovém čísle podrobná data o německých ponorkách, konstruovaných a ztracených za války světové. Jest to výsledek čtyřletého badání a studia úředních dokumentů a zpráv důstojníků a funkcionářů německé admirality. Celkem bylo v činnosti 281 ponorek a 197 jich bylo v práci v době příměří. Ztráty personálu činily 5364 lidí (z toho 515 důstojníků). Ponorek bylo zničeno 37 torpédy, 36 minami, 20 zahynulo v bojích s nepřátelskými ponorkami, 14 nehodami motorů, 13 bylo ponořeno torpedovkami, 8 ztroskotalo, 6 bylo ponořeno rybářskými čluny, 6 zničeno letadly, 6 zahynulo v podmořských sítích. Kromě toho 21 ponorek bylo zničeno, aby se nedostaly do zajetí. Celkem 167 ponorek. (Podle zpráv franc. ministerstva námořního bylo zničeno ponorek 174.) V kanálu La Manche zahynulo 56 ponorek, v moři Severním 26, na východním pobřeží anglickém 16, ve Středozemním moři 26, na pobřeží holandském 12, u Helgolandu 3, u Scapa-Flow 2. Zbytek na různých místech. (Revue maritime z list. 1923.)

Ruské vzduchové loďstvo je stálým předmětem sovětského tisku. Nemine dne, aby oficiální a poloofficiální orgány nepřinesly článku o této otázce, uvažované s hlediska národní obrany a obchodních vztahů. Propagandu obstarává zvláštní komité. Tam, kde jsou nemožné přednášky, propaguje se myšlenka plakáty a oběžníky. Kdo chce býti v seznamu zakladatelů, musí zaplatit nejméně zlatý rubl. Továrny, skupiny dělníků, sověty a správy subskribují větší sumy na zakoupení nebo konstrukci letadel, jež budou míti jejich jména. Roku 1924 má býti Rusko vybaveno asi 10.000 letadel. Poněvadž ze 23 továren existujících r. 1914 pracuje nyní jen pět, nezbývá než zakoupiti je v cizině. Anglie a Italie, nemluvíc o Německu, prodaly v posledních letech Rusku několik set letadel. Jiná obtíž jest však armáda pilotů a mechaniků, která se nedá vydupati v několika dnech ze čtyř ruských leteckých škol. Němci by jistě rádi přispěli, ale zdá se, že Rusko nemá více než asi 50 Němců ve svých školách. Piloti vojenští jsou všichni Rusové. (Revue maritime z list. 1923.)

Německý vliv na ruskou armádu. Vystěhovalecký ruský tisk nám odhaluje, jak německý vliv na sovětské Rusko vzrůstá. Rudá armáda i rudé loďstvo závisejí úplně na německé technice, která zaopatřuje všechny nezbytné věci. Ve všech technických odděleních zaujímají Němci vynikající místa. Současně se v interesovaných kruzích diskutuje pilně o vzájemném sblížení Ruska, Japonska a Německa. Kdyby se to uskutečnilo, dalo by sovětské Rusko suroviny a lidi, Německo technické síly, továrny a zbraně, a Japonsko loďstvo. Tato možnost znepokojuje baltické státy, hlavně Estonsko, jemuž náležejí v zálivu rižském ostrovy, které jsou nejlepší základnou pro rekonstrukci německého loďstva. Petrohrad a Moskva hemží se německými důstojníky generálního štábu, již mají falešná ruská jména a ruské pasy. (Revue maritime z list. 1923.) Wf

Nový náčelník rumunského generálního štábu. Místo náčelníka hlavního štábu rumunské armády, uprázdněné úmrtím gen. Christesca dne 9. května 1923 svěřeno bylo generálu divise a armádnímu inspektoru Alexandru Lupescovi. Gen. Lupescu (25./12. 1865) stal se podporučíkem v roce 1886, byl v r. 1898 po absolvování válečné školy v Bukurešti přidělen k dělostřeleckým plukům bývalé rak.-uh. armády; r. 1904 byl jmenován ředitelem válečné školy a zůstal jím po 18 let, kde vynikl svými přednáškami válečného dějepisu. Dosáhnuv hodnosti inspektora vojenského vyučování, stal se v r. 1919 ministrem veřejného vyučování. Ve svět. válce byl náčelníkem štábu 1. armády (gen. Culčev), pak velitelem divise a po té 1. podnáčelníkem štábu rumunské operující armády; zúčastnil se v této hodnosti vyjednávání o příměří na rumunské frontě (v únoru 1918). V r. 1917 doprovázel presidenta Masaryka do hlavního stanu rumunské armády (Jassy) a na rumunské frontě.

Podnáčelníkem rum. gen. štábu nyní jest gen. brigády Panaitescu Stefan, dosavadní vel. 6. pěší divise.

Ministrem války: gen. Madarescu.

—xy—

Z NAŠICH REVUÍ.

Vojensko-technické zprávy MNO, roč. I., č. 1.*)

Po dlouhých průpravných pracích vyšlo počátkem prosince prvé číslo Vojensko-technických zpráv jako věstník výzkumného a zkušebního oddělení MNO a odborů dělostřeleckozbrojního, technického a leteckého. Zprávy tyto vycházeti mají pravidelně jako dvouměsíčník. Vzorem a důvodem k vydávání tohoto časopisu byly hlavně zprávy býv. vojenského komité ve Vídni, jež svým obsahem si zjednaly výbornou pověst, a vojensko-technické časopisy států jiných. Je jasno, že naše mladá technická armáda vytkla si zde veliký úkol, chce-li si v soupeření s vojensko-technickými časopisy cizími dobýti čelného místa.

Redakce v úvodě zdůrazňuje, že hlavním cílem VTZ je zabezpečení řádné materiální přípravy obranné našeho státu, a vyzývá za tou příčinou k spolupráci všechny ty, již mají zájem na zdokonalení naší obranné hotovosti, a přeje si, aby badavá činnost našich vojenských odborníků doplňována byla okruhem pracovníků občanských a odborníků technických, průmyslových a hospodářských. A hlavní důraz, kromě vytvoření střediska technicko-vojenské práce, kladu na slova redakce, že VTZ mají býti forem těm, „jichž práce dosud namnoze zůstávaly uzavřeny v úředních aktech".

Prvé číslo (32 stran velkého formátu) je pěkně graficky vypravené a je bohaté obsahem. Kromě článků původních má část hlídkovou, obsahující přehledy pokroků cizích z oborů ženijního, zbrojního, stavebního, leteckého, hospodářsko-průmyslového, muničního, dále bibliografii, zprávy ze skupiny vojenských inženýrů a j.

Z prací původních uvádím studii št. kpt. inž. Mlčocha o účinku dělových střel na zakládání štolových úkrytů a kaveren, pečlivou to studii, opatřenou četnými podrobnými tabulkami o vniknutí dělových střel různých ráží do rozmanitých druhů půdy, koeficientů pevnosti půdy, poloměrů sesutí a bezpečnostních poloměrů. Přál bych si jen přesné označení pramenů, jak k detailnímu studiu je naprosto nezbytné. V článku majora inž. Mareše „O brzdicích kapalinách" pro zachycení zpětného nárazu dělové hlavně dočítáme se o výhodách glycerinu, o užití oleonafty (Francie) a vřetenového oleje (Rusko). K těmto náhražkám se přistoupilo za války jedině z nedostatku glycerinu. Dále zmiňuje se autor o pokusech s gbelským plynovým olejem. Uvádí, že ve Francii a v našich závodech Škodových hledí se zameziti aspoň částečně oxydovatelnost glycerinu užitím náplně dusíkové. Článek je opatřen nákresy a diagramy.

O předčasném opotřebení dělových hlavní za války promlouvá gen. inž. Podojil. Několika obrázky opotřebení hlavní ocelových a na příkladech z války dokazuje, že bronzové hlavně vyleptání mnohem lépe vzdorují nežli ocelové, a přimlouvá se za to, aby nové hlavně byly uvnitř pečlivě vybrušovány. Článek štkpt. inž. Fišera „Vývoj a organisace kartografických ústavů v cizině a náš vojenský zeměpisný ústav" ukazuje historicky vývoj těchto ústavů v různých státech, aby dokázal jeho význam i pro nás.

Velmi cenné informace obsahuje i stať hlídková. Je vidno, že redakce, a to vším právem, klade uspořádání této stati velkou péči. Některé ukázky útokových lávek (štkpt. inž. Mika) zajímati budou vedle ženistů i důstojníky vojska pěšího. Je škoda, že pěkná tato stať doložena je příliš drobnými obrázky. Dále setkáváme se s pokroky amerického zbrojnictví (pušky, děla, tažné vozy, tanky, bomby a j.); je to obsažný článek, zasluhující bedlivého prostudování. Méně zastoupen je obor stavební (stručná zpráva o účasti na výstavbě poválečného stavebnictví mj. dr. inž. Sieber) a obrana proti letadlům (balonové překážky proti letadlům). Řešení otázky dusíku ve Francii, dovozující, že francouzská vláda uzavřela r. 1919 smlouvu s bádenskou továrnou na získání syntetické kyseliny dusičné z dusíku vzdušného a doznání, že Německo může vyráběti osmkrát více trhavin než všichni spojenci vyráběli za války, je i pro nás velkým mementem, abychom co nejintensivněji se touto otázkou zabývali. Hlídku uzavírá stať o rozvoji průmyslu výbušin, uvádějící stručně badání několika moderních autorů německých.

*) Redakce V. R. rozhodla se informovati pravidelně o obsahu článků VTZ.

Uvedl jsem obsah obšírněji, neboť zajisté mnohé články zajímati budou čtenáře V. R. Je litovati, že pro velkou cenu (sešit 10 Kč) těžko budou VTZ pronikati mezi důstojnictvo a že nedošlo k tomu, aby VTZ vycházely jako samostatná příloha Vojenských Rozhledů, čímž zpopularisování vojenské techniky by se bylo neobyčejně prospělo. Opakuje se týž problém, jako je rozštěpení civilně technických časopisů (Technický Obzor, Zprávy veřejné služby technické) a který zabraňuje nám vytvoření jednolitého vojenského odborného časopisu. Lzet mnohdy stránku taktickou a technickou velmi ztěžka od sebe děliti! Dále postrádám v redakci činitele z řad civilních, hlavně našich vysokých škol technických, kteří nejlépe by zabezpečili redakci žádané spojení s kruhy průmyslovými.

Vlastní výsledky badání výzkumného a zkušebního oddělení, studijního ústavu leteckého a odborů jiných VTZ neobsahují, a jak v úvodu naznačeno, zůstávají vyhrazena pro čísla další. Prvé číslo krásným úvodem o významu vzdělání pro náš národ zahajuje ministr národní obrany Udržal. Vojenské Rozhledy pozdravují vznik VTZ, vítají dělbu práce, jež dosud ležela cele na jich bedrech, a přejí našim vojenským technikům co nejvíce zdaru! Ing. Ha—

Z CIZÍCH REVUÍ.

a) Revues jihoslovanské.

Ratník 1923, Svazek IV.

Generál Iv. S. Pavlović: **Na Bregalnici prema Štipu.** (Na Bregalnici naproti Štipu.)

Pojednává o vojenské situaci roku 1913 při skončení tříměsíčního příměří s Turky, zahájení nepřátelství s bulharské strany, o prudkých bojích dne 17. a 18. června naproti Štipu a na Ježovém poli.

Plukovník pěchoty J. Jelisijević: **Nesporazum izmedju pešadije i artiljerije u vrijeme rata.** (Nedorozumění mezi pěchotou a dělostřelectvem v době války.)

Odpověď na článek dělostřeleckého plukovníka ve v. Nestora Manakoviće uveřejněný v VI. svazku Ratnika roku 1921.

Major pěchoty Velizar D. Djurić: **U čemu je snaga vojske?** (V čem záleží síla vojska?) Dokazuje, že rozhodujícím činitelem je duch sboru důstojnického a že jeho kvalita závisí na řádném zaopatření a na hmotných prostředcích.

M V. S.: **Taktika njemačke fortifikacije od 1914 do 1918.** (Taktika německého opevňování od r. 1914 do r. 1918.) Se sedmi obrazci.

Podpuk. inž. Stojan Begović: **Iznalaženje mesta neprijateljskih bezžičnih stanica u ratu.** (Vyhledávání nepřátelských bezdrátových stanic ve válce.) Se třemi obrazci.

Mezi rozmanitostmi jest obsáhlejší pojednání podplukovníka Dj. Jargavića: **Kvarenja topova i njihove municije explosivom.** (Ničení děl a jejich střeliva výbušnými látkami.)

Ratnik 1923. Svazek V.

D.: **Savremena artiljerija i komandovanje.** (Současné dělostřelectvo a velení.)

Námořní plukovník Nikola N. Stanković: **Rat na Jadranu 1914—1918.** (Válka v moři Jaderském 1914—1918.) Přehled událostí, sestavený na základě původních dat velitelství bývalého rak.-uher. loďstva.

Pluk. gen. št. Svetislav T. Milosavljević: **Grčke željeznice u službi saveznika krajem 1915 i početkom 1916 godine.** (Recké železnice ve službě spojenců koncem roku 1915 a počátkem roku 1916.)

Gen.-Mjr. Tkačev: **Uloga avijacije u pokretnom ratu.** (Úkol aviatiky v pohybné válce.)

Gen. Milivoje J. Nikolajević: **Rusija u ratu 1914—1918 godine.** (Rusko ve válce od roku 1914 až 1918.) Stručný výtah z knihy „La Russie dans la guerre 1914—1918", vydané od „Comité d'histoire et de statistique" na podnět zástupce Ruska při nejvyšším velitelství spojeneckých armád; má za účel objasniti výkony Ruska ve světové válce a ukázati jeho zásluhy na konečném vítězství spojenců.

Pplk. gener. št. Borislav Ristić: **Operacije u planinama.** (Operace v horské válce.) Zkušenosti nabyté ve válce světové, pokud se liší od dosavadních zkušeností.

Mezi rozmanitostmi zvláštní pozornosti zasluhuje článek kap. Nikoly Miletiće: **Treba-li stvarati vazdušnu ili pomorsku flotu?** (Je-li zapotřebí utvořiti loďstvo vzdušné či pomořské.) Se svého stanoviska soudí autor, že

Jugoslavie potřebuje především silného a vycvičeného letectva. Toho možno dosáhnouti bez ohromných výdajů, jakých by vyžadovala stavba loďstva podobného loďstvu sousedovu, a letectvo bude moci s úspěchem rušiti podnikání nepřátelského loďstva.

Ratnik, ročník XXXIX., svazek VI.

Gen. Dan. S. Kalafatovič: **Naša narodna duša.** Klasický článek z oboru kolektivní psychologie zaslouží širšího rozboru.

Národ má svou duši; tím rozumíme soubor idejí, které jej doprovázejí po cestě dějin a určují jeho jednání. Tyto ideje znamenají zároveň morální sílu národa i vojska a právě síla mravní stojí na předním místě a více ještě rozhoduje nežli síla hmotná i síla rozumově-vědecká. Duše národa tvoří se znenáhla; k jejímu vyhranění je třeba většího počtu generací, ano celých století. Zděděná letora, vliv společných osudů dobrých i zlých, vědomí stejných zájmů i stejného nebezpečí vytvoří zvláštní charakteristické vlastnosti národa, národní duši. Tato duše se pěstuje, šlechtí, pozvedá, ona se však i různými špatnými vlivy ruší a kazí. Její rozrušení předchází úpadku národa.

Autor se táže, jaká je duše národa jihoslovanského?

Ve věku středním převládala všude v Evropě idea náboženství a feudalismu. V tom neliší se tehdejší srbský národ od svých sousedů a od národů na západě. Po kosovské pohromě a po ztrátě samostatnosti počínají se poměry měniti. Náboženství, víra zůstalo pojítkem a útěchou ujařmených, které podněcuje k činům touha po svobodě. „Za krst časni i slobodu zlatnu" stalo se heslem, které pro příští dobu vyslovuje vůdčí ideje národa. Za víru a za svobodu bojovali Srbové ve drobném boji i v otevřených válkách až do svého osvobození. Pak se idea poněkud změnila: nadále se jednalo o sjednocení všech soukmenovců, o vyproštění ujařmených bratří a o přístup k moři. Tyto vůdčí myšlenky pronikly skutečně do nejširších vrstev, staly se pramenem nadšení, vytrvalé práce, nepřemožitelné vytrvalosti. Vedly k vítězství ve válce balkánské, měly přímo zázračné účinky ve válce světové. Tenkráte ukázal srbský národ Evropě a celému světu, co dovede. Vrcholem všech výkonů, příkladem nepoddajného úsilí a houževnatosti, důkazem nepřemožitelné síly morální zůstane pochod srbské armády přes Albanii na Korfu, vykonaný za podmínek nejtěžších, se značnými sice ztrátami, ale přece s plným úspěchem. Krátký čas postačil, aby na Korfu armáda se znovu sebrala a aby mohla na soluňské frontě znovu nastoupiti ofensivu. Porážka bulharská a rychlý postup vítězného vojska vyrovná se bezmála — pokud se týče počtu kilometrů za den uražených — stíhání pruského vojska francouzským po bitvě u Jeny. Morální síla zachránila národ od záhuby v době, kdy nepřátelé i přátelé pokládali jej za ztracena. Ideje vůdčí byly uskutečněny: dosaženo bylo svobody i sjednocení.

Tím vstupuje národ do nové fáze svých dějin. Není již království Srbského, utvořeno je veliké království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Má-li nový stát míti životní sílu, jest mu třeba nových ideí, jest třeba vytvářeti znovu duši a to takovou, která by všechny živly sjednocovala. První vůdčí ideou musí býti jednota, vnitřní zcelení. Není pochyby, že společné nějaké nebezpečí, všech kmenů stejně se týkající, vystoupení nepřítele všem stejně nebezpečného nebo dokonce společně prolitá krev ve válce snad budoucí setmelí všechny tři kmeny dohromady v jedno tělo, ovládané také jednou duší.

Takové prostředky všemocné vedou sice k cíli, ale jsou drahé. Ale jsou ještě prostředky jiné, lacinější. Idea náboženská dnes už nemůže míti místo vedoucí, neboť v novém království jsou zastoupeny tři veliké společnosti náboženské, vedle menších jiných. Autor přimlouvá se za to, aby náboženství bylo chováno v úctě u vojska i v ostatním národě. Místo ideí dřívějších budiž především postavena idea zachování společné domoviny. Také národ německý, jakož i italský, od roku 1870 proměnil v tom směru své mínění. Ostatní složky národní duše vytvoří se časem.

Pro výchovu morální a pro vytváření této národní duše nestačí čas presenční služby a výchova vojenská. Je úkolem školy, úkolem výchovy celého národa, aby udržení a zachování říše stalo se ideou takové moci a síly, jako byla svého času idea osvobození a jednoty.

Myšlenky a vývody autorovy jsou správny, logicky přesně odvoděny. Z vlastní zkušenosti i z dějin možno je podepříti četnými doklady. Sami jsem byli svědky vývoje myšlenky národní u národa vlastního, stali jsme se i příkladem jiným národům, menším nebo mladším. Na druhé straně viděli jsme rozpad těch ideí, které kdysi utvářely Rakousko; znenáhla hynula duše a po ní následovala smrt fysická. Ze starších dějin je známo, jak mocně působila idea mesiášská a přesvědčení o vyšším, božském poslání.

Článek generála Kalafatoviče čtenáře ku přemýšlení a uvažování vy-

bízí. Psán je také s diplomatickou opatrností.

Pluk. pěchoty Duš. M. Lukić: **Potrebne reforme u oblasti disciplinskog kažnjavanja.** (Nutnost oprav týkajících se disciplinárních trestů.) Odpověď na článek justičního plukovníka Ljub. Dabiće.

Prof. N. Golovin: **Aviacija u prošlasti i budúcnosti.** (Aviatika v minulosti a budoucnosti.) Přeložil major pěchoty Duš. D. Petković.

Pluk. inž. Stojan A. Begović: **Bežična telegrafija i telefonija u vazduhoplovstvu.** (Bezdrátová telegrafie a telefonie v letectví.) Podává přehled o upotřebení radiotelegrafie, radiotelefonie a radiogoniometrie v aviatice.

Barbe saveznika u Tundrama. (Boje spojenců v Tundrách.) Z českého článku majora Emila Kalaby přeložil kapitán I. tř. Jos. V. Škorpík.

Mezi rozmanitostmi je mezi jiným článek kapitána Nikoly S. Miletiče o létání bez motoru a plukovníka zdravotnictva dra Čed. Djurdjeviće o přenosném desinfektoru, jehož srbská armáda používala ve válce a který byl přinesen anglickou missí plukovníka Huntera.

Ratnik ročník XXXIX, 1923, sv. VII.

Pluk. gen. št. Svetislav T. Milosavljević: **Organizacija ratne vojno-železničke službe.** (Organisace vojensko-železniční služby ve válce.) Podává historický náčrtek železniční úpravy ve světové válce (v bývalém Rakousko-Uhersku, v Německu, ve Francii a v Srbsku), pak uvažuje, jak by se měla železniční služba ve válce zařídíti v Jugoslavii se zřetelem na stávající poměry a na povahu země.

Por. zdrav. dr. Mil. Radulović: **Značaj hemijske industrije za rat.** (Význam chemického průmyslu pro válku.) Přeloženo, dílem upraveno dle francouzského. Obsah: 1. Chemie a metallurgie. 2. Výbušné látky. 3. Bitevní plyny. 4. Chemie a aeronautika. 5. Chemie a intendantura. 6. Chemie a zdravotnická služba. 7. Různé otázky.

Mjr. dělostř. Jevrem P. Topalović: **Taktička upotreba bornih kola.** (Taktické upotřebení bitevních vozů.) Theoretické pojednání s praktickými příklady, vzatými ze světové války.

Kratak pregled rada komande ruske vojske na rumunskom frontu posle revolucije. (Krátký přehled činnosti velitelství ruského vojska na rumunském bojišti po revoluci.) Z francíny přeložil generál Mil. J. Nikolajevič. Se čtyřmi náčrtky.

Operacije XVIII. nemačke armie (von Huti) od 21. Marta do 5. Aprila 1918 godine. (Operace XVIII. německé armády od 21. března do 5. dubna 1918.) Přeložil D. S. Dr. Vinař.

b) Revues francouzské.

Revue militaire générale.

Září 1923.

Lt.-col. Alléhaut: **La bataille de rencontre.** Boj střetný.

Cmdt. Charbonneau: **Une manoeuvre d'aile pendant la guerre 1914 à 1918.** Bočný manévr za světové války. Operace prvního koloniálního sboru za jarní ofensivy 1917. (Pokračování.)

Cpt. Lidell Hart: **Étude critique...** Kritická studie prozatímních předpisů pro anglickou pěchotu z roku 1920.

Cmdt. Janet: **Deuxième bataille de Champagne.** Druhá bitva champagneská. Útok 27. divise 25. září 1915. Podle dokumentů hist. skupiny a podle zpráv účastníků.

Réginald Kann: **Une manoeuvre de Kouroki.** Kurokiův manévr. Maršál Kuroki provedl v bitvě u Liaoyangu smělý manévr roku 1904, který r. 1914 opakoval gen. Kluck v bitvě na Marně.

Říjen 1923.

Gén. Camon: **La stratégie de Ludendorff sur le front russe.** (I) Ludendorffova strategie na ruské frontě. Ve vých. Prusku a Polsku od září do prosince 1914. Manévry proti cěma ruským armádám. Manévr u Przemyšlu. (Pokračování.)

Cmdt. Charbonneau: **Une manoeuvre d'aile...** (Pokračování.) Překvapení. Prostředky. Dělostřelectvo, tanky, letectvo.

Jean Fleurier: **Insomnies.** Myšlenky o vojáku, důstojníku, veliteli a armádě.

Cmdt. Janet: **Deuxième bataille de Champagne.** (Pokračování.)

Cpt. Salmon: **La manoeuvre de Transylvanie.** Sedmihradský manévr v září a říjnu 1916. Rumunský plán a počátek operací. Situace všeobecná. Rumunská ofensiva. 9. německá armáda. Plán Falkenhaynův. Manévr. Německý útok.

Listopad 1923.

Cmdt. Pujo: **L'infanterie allemande. Ses procédés de combat.** Německá pěchota. Její bojové způsoby. — Čtyři roky po míru Versailleském, jenž

chtěl odzbrojením Německa zbaviti svět války, vidí autor, kterak nová, velká armáda německá se zjevně připravuje k zápasu proti Francii. Bude to boj prudší ještě než r. 1914, poněvadž Německo bude moci střežiti východní hranice nepatrnými silami a vrhne proti Francii skoro všechny své mobilisované divise. Autor hodlá vylíčiti v článku, jehož první část otiskuje, jaká bude asi pravděpodobna organisace německé mobilisované pěchoty, jaké úkoly jí svěří nejvyšší velitelství a jaké budou v boji její způsoby defensivní a ofensivní. (Pokračování.)

Cpt. de Gaule: **L'Envers d'un décor.** Autor líčí v článku, kterak z nedostatku ducha a srdce určitých osobností zřízeno bylo jednotné velení dohodových vojsk teprve několik týdnů před koncem války. (Pokračování.)

Général Camon: **La stratégie de Ludendorff sur le front russe.** Ludendorffova strategie na ruské frontě. Manévr u Lodže od 11. do 20. listopadu 1914.

Cpt. Baillot: **Le général Maillard et les origines de la doctrine de la guerre actuelle.** Generál Maillard a původ doktriny války světové. — V článku, jenž nedávno byl uveřejněn v Revue Universelle, vyložil plukovník Grcs-Long převládající vliv „hmotných sil" při operacích světové války a podíl, jejž mají na vítězství. Autor nepopírá, ale praví, že by nebylo spravedlivé neuznati vlivu, jejž měli vojenští spisovatelé, kteří po porážce z r. 1870 působili na obrození válečné doktriny. Ofensivní duch a vysoká morálka francouzského vojáka přivedly Francii ke skutečnému vítězství. A mezi tyto obroditele náleží i generál Maillard, o němž se dnes skoro nic neví. Autor podává jeho životopis, vylíčení charakteru, jeho dílo a jeho vliv.

Cmdt. Charbonneau: **Une manoeuvre d'aile pendant la guerre de 1914—1918.** Bočný manévr za světové války. Operace prvního koloniálního sboru v jarní ofensivě r. 1917.

La Revue d'Infanterie.

Listopad 1923.

Gén. Garnier des Garets: **Les Prévisions et la guerre de 1914—1918.** Předvídání a válka světová 1914—1918. Autor cituje místa z knihy Blochovy: La guerre future. Jan Bloch, ruský inženýr, předpověděl v ní r. 1892 skoro do slova světovou válku.

Cpt. Andriot: **L'infanterie et les enseignements de l'histoire.** Část 3. Pěchota a materiál za války 1914—1918. Materiál a početní stavy. Užití pěchoty za světové války. Výcvik pěchoty. Závěr.

Janet: **Les combats de la Fontenelle.** Boje u Fontenelle v červnu a červenci 1915 podle dokumentů historické skupiny a podle zpráv současníků. (Pokračování.)

Grenier: **Le nouveau règlement de manoeuvre de l'infanterie allemande.** Nový cvičební řád německé pěchoty. Část V. Pluk.

Cpt. Basse: **Des unités cyklistes.** Část II. Úloha cyklistických jednotek za světové války.

Cpt. Cougeon: **Le tir antiaérien dans l'infanterie.** Střelba proti letadlům u pěchoty. Její podmínky. Jak se jeví pěšákovi.

Cmdt. Gérin: **Une méthode d'Instruction des Cadres.** Methoda výcviku u kádrů. Cvičení na mapě.

Revue de Cavalerie.

Září—říjen 1923.

Gén. Buisson: **Un point d'histoire.** Historický mezník, den 9. září 1914.

Col. Daubert: **Cavalerie et aviation.** Část IV. Nezbytné spojení. Letectvo a jezdectvo jsou zbraně navzájem se doplňující. Rychlost manévru. Zálohy. Kombinace.

Cmdt. Latour-Dejean: **Le cheval.** Kůň, fysický cvičitel a mravní vychovatel.

Col. Guespereau: **Opérations du régiment de marche de Spahis marocains en Orient.** (Pokračování.) Operace pluku marockých Spahiů na balkánské frontě r. 1918.

Dassouville: **L'alimentation rationnelle et économique des chevaux de l'armée.** Rozumná a hospodárná výživa vojenských koní.

Revue d'Artillerie.

Listopad 1923.

Col. Mussel: **Le thème tactique au concours d'admission à l'école supérieure de guerre.** Taktická úloha ke zkoušce do vyšší školy válečné.

Cmdt. Bloch: **Essai de balistique aérienne.** Studie z letecké balistiky. (Dokončení.)

Lt-col. Mayoux: **Note sur la lutte d'artillerie.** Poznámka o dělostřeleckém boji. — Válka pohybná. Pochod přibližovací. První období. Druhé období. Začátek boje. Boj dělostřelecký v bitvě. Boj dělostřelecký po průlomu fronty. Organisace dělostřelectva armádního sboru. Velitel těžkého dělostřelectva armádního sboru.

Cmdt. Vauthier: **L'artillerie antiaérienne allemande.** Německé dělostřelectvo proti letadlům. — Za války vyvinuli Němci veliké úsilí na vybudování dělostřelectva proti letadlům, takže v době příměří měli je mohutně orga-

nisováno. Autor studuje tento vývoj jen po stránce materiálu, nikoli po stránce vlastní organisace.

Cmdt. Menjaud: **Au sujet du réglage par observation unilatérale.** O zastřelování při jednostranném pozorování.

Revue d'Etudes Militaires.

Č. 17. (z 1. listopadu 1923).

A. Doyen: **L'Aspect Politique et Militaire des Questions Économique.** Politika a vojenství v otázkách hospodářských. — Úvod. Politika a hospodářství. Válka a mír. Podstatné prvky síly hospodářské. Hospodářský činitel války. Cíle hospodářské a umění vojenské.

Le système fiscal français. Fiskální soustava francouzská. (Pokračování.)

Č. 19 (z 1. prosince 1923).

Pierre Bruneau: **L'Empire britannique.** Říše britská. — Útvar a charakteristické vlastnosti. Soustava politická a hospodářská. Obrana na moři, na ostrově a ve vzduchu.

René Lanson: **Les États-Unis de 1865 à 1914.** Spojené státy od r. 1865 do války.

Bulletin belge des Sciences Militaires.

Listopad 1923.

Les Opérations de l'Armée belge. Operace belgické armády za světové války. Den 4. října 1914.

Mjr. Barthelemi: **Guerre de Sécession d'Amérique.** Osvobozovací válka americká 1861—1865. (Pokračování.) Operace na východě. Tažení r. 1862. Jeviště operační. Západní Virginie. Východní Virginie. Manévr Maca Clellana. Bitva u Fair Oaks. Reakce konfederovaných. Nájezd jezdectva konfederovaného. (Pokračování.)

Col. Fastrez: **La faute politique de l'invasion de la Belgique.** Politická chyba německé invase do Belgie roku 1914. — Anglické zasažení do války. Dlouhé váhání Anglie. Účinek ultimata v Belgii. Německá invase. Anglie do války. Přímé vojenské důsledky. Důsledky mravní. Důsledky nepřímé (v Italii, ve Spojených státech). Německá mínění.

Cpt.-cmdt. Bèretzé-Colet: **Notes sur l'artillerie portée.** Několik poznámek o automobilisovaném dělostřelectvu, jež je málo známo v Belgii. Autor vykládá po krátkém historickém úvodu, kterak se na otázku mechanického potahu dívají odborné kruhy ve Francii a v Belgii.

Erculisse: **La transformation du combustible solide en combustible liquide.** Přeměna paliva pevného v palivo tekuté. Krise paliva. Dnešní situace a odpomoc: zvýšené dolování nebo zmenšená spotřeba (při otopu, při výrobě energie mechanické). Výhoda paliva tekutého. Tekuté palivo přirozené. Zušlechtění paliva. Destilace uhlí. Chemické složení uhlí. Theorie Fisscherova, theorie Bergiusova.

Règlement d'instruction pour l'infanterie. Předpisy pro výcvik německé pěchoty. Přehled druhého svazku.

La Revue Maritime.

Listopad 1923.

Héderer: **L'île du Château-Rouge.** Dějiny ostrova, jenž podle smlouvy sevrèské připadl Italii.

Cavayé: **Un plaidoyer „pro domo" de l'amiral Duperré.** Sebeobhajoba admirála Duperré v příčině africké expedice.

Delage: **W. S. Churchill et les préliminaires de la guerre.** W. S. Churchill a předehra světové války.

Wf.

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Dr. Josef Kudela: **V počátcích revoluce.** Vzpomínky a vypravování. Str. 213. — Praha 1923. Nákladem Šolce a Šimáčka v „Matici Lidu". (Běh 51, kniha 3.)

Naše veřejnost byla informována dosavadní legionářskou literaturou hlavně o osudech a činnosti legií; poměrně málo se však dověděla o tom prostředí a ovzduší, v němž legie vznikaly, z něhož se doplňovaly a kde vyrůstal v širokém měřítku československý odboj. Hrstka původních, nejstarších legionářů, obecně zvaných starodružinniky, vzrostla teprve masou dobrovolců z válečných zajatců na značnou vojenskou sílu našeho zahraničního odboje. Dějiny zajateckých táborů čekají na své zpracování. Zatím vítáme s povděkem každou knížku, která nám podává určitý výsek této přípravné doby revoluce v podobě osobních vzpomínek jednotlivců. Souhrn takovýchto memoirových pramenů dá nám pak vedle zachovaných zbytků vlastních historických dokumentů — jest to hlavně rozsáhlá korespondence důvěrníků zajateckých táborů, uložená v archivu le-

gií — dostatečný materiál k vědeckému zpracování.

Kudelova knížka jest jednou z těchto vzpomínkových prací, důležitou již pro osobu samotného autora a pak i proto, že všímá si zároveň i ruského života a všeho toho, co přinášela současná doba. Autor sleduje touto prací také cíle propagační. Chce, aby československá veřejnost, především pak kruhy nelegionářské, poznaly čistě demokratický ráz našeho osvobozenského hnutí, aby se dověděly, „s jakými obtížemi se rodil a rostl náš zahraniční boj za svobodu národa, kolik do něho bylo vloženo vlasteneckého nadšení, vytrvalé práce a organisačních schopností, jak se ho účastnili příslušníci všech vrstev a tříd". Dále píše autor v předmluvě, že jeho knížka bude zajímat i bratry legionáře, z nichž mnozí najdou v ní noty známé a blízké a snad budou sami povzbuzeni v tom, aby zavčas napsali své vzpomínky na pobyt v Rusku a v legiích.

Vzpomínky a vypravování začíná Dr. Kudela vypuknutím války, líčí počátky své vojenské služby nejprve v zápolí, pak v pásmu přífrontovém a v zákopech. Dále vypravuje, jak octl se dobrovolně v ruském zajetí, jak putoval za rozmanitých příhod po různých místech Ruska, až se dostal do sibiřského Kurganu. Tu počíná se již uplatňovati také v politické práci mezi zajatci, působí agitačně i na venkově, nakonec pak odjíždí na podzim r. 1916 jako čsl. dobrovolec do Kyjeva. Tím končí se poslední kapitola knihy.

Největší přednosti Kudelovy práce jest, po mém soudu, to, že plní věrně a poctivě, co napsal do předmluvy: „Ve svých vzpomínkách jsem hleděl být upřímný, pokud to jen člověk dovede; zdá se mi, že by už se pomalu mělo přestat s okrašlováním lidí a událostí a že třeba pomáhat tomu, aby se vytvořil pravdivý názor na vývoj poměrů, který vedl k obnovení našeho státu." Ve smyslu tomto píše autor poctivě, od srdce a prostě, ale tím právě zajímavě a poutavě. Ač v Kyjevě stal se později jedním z vůdčích pracovníků našeho odboje, nikde se nehonosí tím, že snad už od čtrnáctého roku boural Rakousko a předvídal vše, co následovalo. Čistě lidsky naopak vykládá o svém původním lehkomyslném názoru na události válečné a jak teprve ponenáhlu v něm klíčil revoluční duch, jenž jej přivedl do zajetí a rukovedl celou jeho další činností ve prospěch osvobozenské akce. Chtěje podati plnou a poctivou pravdu o svých osudech a životních útrapách, jimiž musil se probíjeti k snesitelnějším poměrům, ničeho nezamlčuje, vypravuje historky veselé i smutné, nic nepřikrašluje a neidealisuje. Tisíce našich inteligentů, kteří nestali se, podobně jako on, v rakouské armádě důstojníky a musili proto na Rusi vypíti hořký kalich utrpení prostých zajatců až na dno, najdou v Kudelově knížce i kus vlastního života v ruském zajetí. A naše nelegionářské čtenářstvo, jež stěží si dovede plně představiti, co to jest válečný zajatec, natezne u Kudely dobré poučení: „Zajatec vlastně nebyl člověk; byl to tvor, jsoucí úplně v moci orgánů státu, který jej zachvátil, byl to, abych se vyjádřil terminem dnes časovým, robot, kterého mohlo být využíváno až do úplného vyčerpání sil, který jako by nebyl měl nijakých lidských citů a ovšem tím méně snad nějaká práva..." A přece z těchto „robotů" se stali během doby legionáři, vojáci revoluce, osvoboditelé národa! Kudela velmi podrobně vykládá, jak dál se tento přerod, ta revoluční výchova a příprava v zajateckém táboře kurgánském, a ukazuje také na konkretních případech, „jak těžko se v lidech lámala rakouská výchova a tradice". Současně všímá si, jak jsem uvedl, i všeho, co se dělo kolem, poměrů, jaké panovaly tehdy v ústředí naší akce na Rusi, osvětluje je z místního hlediska kurganské organisace, jejímž byl předsedou, otiskuje některé zajímavé výňatky z dopisů bra Chalupy z důstojnického tábora v Lukojanově a jiné. Kromě těchto, čistě našich věcí, je v knížce i množství dobrých pozorování z ruského života; zejména v posledních kapitolách jest pěkně vylíčen sibiřský venkov, hospodářství mužíků a jejich kulturní stav.

Dr. Kudela slibuje, že vzbudí-li tato jeho práce zájem, pokračoval by ve svých vzpomínkách na pobyt v Kyjevě, úzce spjatý s důležitými historickými událostmi ve Svazu, s příjezdem posl. Düricha a pod. Jsem přesvědčen, že by naše veřejnost legionářská i nelegionářská uvítala toto pokračování s povděkem.

Dr. F. Šteidler.

Dr. Jiří Čermák: **Boje pod Bachmačem a ústup z Ukrajiny r. 1918.** (Podle hlášení, uložených v archivu legií.) S vyobrazeními a mapkami. Stran 124. V Praze 1923. Nákladem Památníku Odboje.

Účastník bachmačských bojů líčí v této knize bojové operace ruských legií na jaře r. 1918, od zahájení ústupu z Ukrajiny až do úplné likvidace fronty u Bachmače. Kniha byla napsána, jak svědčí datum předmluvy, v první polovině března t. r., právě k pětiletému výročí Bachmače, ale vydání její se z technických příčin značně opozdilo, takže teprve v listopadu dostala se na knihkupecký trh. Autor nepíše svých osobních vzpomínek a dojmů; z celého rázu knihy jest naopak vidno, že přistupuje k svému thematu jako objektivní pozo-

rovatel a kritický historik. Jádro jeho práce netvoří proto deník a osobní poznámky z bojů, nýbrž, jak již podtitul knihy praví, úřední hlášení, raporty jednotlivých pluků a částí, po případě souhrnné jejich relace, které autor podrobně a svědomitě prostudoval, doplnil veškerou přístupnou literaturou historickou i vzpomínkovou, a docílil tím opravdu velmi cenného obrazu bojové činnosti našeho armádního sboru za evakuace z Ukrajiny od poloviny února do poloviny března r. 1918.

Jako tomu jest u všech dosavadních vědeckých studií z historie ruského odboje, nemůže nám ovšem ani Čermákova kniha, přes svoji důkladnost a podrobné zpracování látky, podati obraz definitivní. Jednak pro krátkost doby jednoho pětiletí, které nás dělí od líčených událostí, jednak pro neúplnost a roztříštěnost archivního materiálu. Autor jest si toho dobře vědom, praví-li v předmluvě, že chápe se péra, „aby snesl v jeden celek to, co dosud o této počáteční fázi naší anabase možno zjistiti... a konečně také z toho důvodu, aby zaklepal na svědomí těch, kdo vědí více a lepe a přes to mlčí, aby promluvili".

Doplňky a vysvětlení, která v budoucnu přijdou, budou však, myslím, rázu spíše politického než vojenského. Pokud se posledního týče, autor využil zajisté veškerého materiálu s naší strany v rozsahu co nejširším, takže vylíčení vojenských operací — a o ty běželo autorovi především — bude nutno doplniti již jen prameny a svědectvími z tábora nepřítelova, z archivů německo-rakouských. I v této příčině má Čermákova práce jistý náběh. Před vyjitím knihy mohl totiž autor nahlédnouti do některých dokumentů, přivezených právě generálem V. Klecandou z válečného archivu vídeňského a získati tak aspoň několik úryvkovitých zpráv německého generálního štábu o bojích u Bachmače a vůbec v Ukrajině, které dodatečně uveřejnil v poznámkách k poslední kapitole své knihy.

Přihlédneme-li blíže k obsahu Čermákovy práce, vidíme, že po krátké kapitole úvodní, věnované všeobecné situaci našeho armádního sboru na jaře r. 1918, líčí autor odchod I. divise z přífrontového pásma ke Kyjevu s arriergardní srážkou u Korostyševa a se zajímavou epizodkou o podivných osudech 10. roty 3. pluku. Ve třetí a čtvrté kapitole je vylíčena historie bojů druhého pluku s Němci u kyjevského mostu a další ústup od Kyjeva k východu až do 6. března, t. j. do počátku bachmačských operací. Těmto jest věnováno šest následujících kapitol, podávajících obraz bojové činnosti a situace na obou frontách u Bachmače podle jednotlivých dnů, od 7. do 14. března. V poslední kapitole, závěrečné, shrnuje autor vývody kapitol předchozích a podává celkový posudek o významu bachmačských operací. Stručná rekapitulace autorova v závěru knihy byla tím nutnější, poněvadž detailní líčení a rozbor bojových akcí a situací po jednotlivých dnech jeví se místy málo přehledným, tok hlavních událostí leckde trpí hromaděním podrobností, z nichž mnohé mohl autor raději umístiti v poznámce pod čarou. Z líčení vlastních bojů vynikají hlavně obrazy těch, které autor sám jako velitel kulometného oddílu prodělával — mám na mysli zejména velký boj 7. pluku na frontě kap. E. Kadlce u vesnice Doče, severně od Bachmače, dne 10. března — jakož i těch bojů, při jejichž líčení mohl oživiti suché úřední raporty vzpomínkami jiných účastníků.

Konečný úsudek autorův nevyznívá lichotivě pro vyšší velení našeho armádního sboru a zvláště ne pro štáb II. divise. Tomuto právem vytýká Čermák některé nepromyšlené rozkazy, jejichž vyplnění mnoho nadělati velmi mnoho škod naší evakuaci z rayonu Bachmače a silně pokaziti vše, co bylo vykonáno na obou bojištích. Jestliže na frontách u Bachmače jednotlivé oddíly dobře si vedly a vskutku zachránily evakuaci celku, nebylo to zásluhou ruského velení, které bylo vlastně zcela pasivní, nýbrž jedině zásluhou našich důstojníků a vojáků, kteří jednali zpravidla z vlastní iniciativy. Pro bojovou činnost našeho vojska u Bachmače nemůže býti ostatně vysvědčení lepšího, než jaké mu dali sami Němci ve svých úředních zprávách i v soukromých posudcích. Zato o našich náhodných a nezvaných spojencích u Bachmače, o vojsku ukrajinských bolševiků, mluví německé prameny velmi pohrdlivě a potvrzují tím zároveň to, co o této „pomoci" rudých vojáků vyprávějí prameny naše. Místa, kde Čermák se zmiňuje o bolševicích, jsou vlastně humoristickým koutkem knihy. Pro zajímavost cituji jednu scénu z činnosti bolševického dělostřelectva podle líčení našich vojáků: „Otevře závěr děla, podívá se jícnem jako dalekohledem, vidí-li tudy cíl, má „správně" namířeno, nabije, zavře a spustí — a hrozně se diví, že vlastní granát vybuchl na kolejích před námi tak blízko". — Bylo jen několik bolševických oddílů, které byly podle Čermáka boje schopné, oddíl anarchistů, složený z vojínů bývalé 10. střelecké divise sibiřské, a pak oddíl internacionalistů, utvořený ze zajatců Poláků, Čechů, Maďarů a Němců. Ovšem těmto posledním naši vojáci nedůvěřovali a tak musili němečtí bolševici zůstati po dobu boje jako záloha v týlu.

Řekl jsem již dříve, že autor omezil se ve své práci na vylíčení a zpracování věcí vojenských a že po této stránce podal skutečně vše, co mohl spolehlivě vylíčiti podle úředních zpráv a jiných hodnověrných pramenů. V tom tkví největší cena jeho práce. Autorovu důkladnost dosvědčuje mnoho důležitých příloh, obsahujících 11 mapek a skiz, 7 fotografií míst a skupin z ukrajinské evakuace, podrobný seznam bratří padlých během ústupu v bojích u Korostyševa, Kyjeva a Bachmače, seznam železničních tratí v rayoně ústupu podle ruského jízdního řádu z r. 1916, abecední rejstřík jmen osobních a místních a konečně seznam použitých pramenů a literatury. Z pramenů zasluhují zmínky hlavně pečlivá a obšírná relace kap. Kadlce o operacích I. ešelonu (3. praporu) 7. pluku a pak relace ppl. gen. štábu Ušakova o bojích zadního voje, zejména 4. pluku. Čermák cituje z této relace důležité resumé ppl. Ušakova o bachmačských bojích, jež vyznívá velmi střízlivě a skromně. „V boji pod Bachmačem dne 13. března 1918 nebylo u Němců ani číselné, ani technické převahy a česká vojska mohla držeti Bachmač i déle. Avšak úkolem velitele zadního boje bylo nepouštěti se zbytečně do boje a vyvésti z něho vojska co možná s nejmenšími ztrátami, navazovati a odpraviti je z Bachmače, aby se spojilo s ostatními částmi armádního sboru. Úkol tento se podařilo vyplniti, při čemž hlavní obtíže v provedení jeho byly ne se strany Němců, nýbrž vyplývaly z vnitřních politických poměrů v Rusku...“ Myslím, že Ušakov v této zprávě nebezpečí německé síle podceňoval. Jak vysvítá totiž z úředního pramene německého generálního štábu, postupovaly u Bachmače proti našim dvěma necelým plukům s drobnými oddíly dvě německé pěší divise, č. 224 a č. 91, které dobyly Bachmače podle hlášení gen. Groenera po těžkém boji s Čechy. Jest opravdu litovati, že německé prameny dostaly se Čermákovi teprve tehdy, když kniha byla již v tisku. Nejdůležitější dokumenty z vídeňského archivu, týkající se ruských legií, hodlá dodatečně publikovati v brzké době gen. V. Klecanda.

Pokud se týče politických věcí, má toto dějinné období dosti otázek sporných. Jsou to na př., abych se aspoň o hlavních zmínil, Maxova politika při evakuaci, vyjednávání s Němci za bojů u Kyjeva, nové vyjednávání s nimi u Bachmače a pod. Dr. Čermák přináší sice určitý materiál k jejich osvětlení, ale sám otázek těch definitivně neřeší, spíše je formuluje a klade, očekávaje, že po vydání jeho knihy promluví ti, jichž se to hlavně týče. Pozoruhodný jest na př. jeho výklad Maxovy politiky za evakuace, opírající se jednak o některé názory gen. Červinky v jeho knize „Cestou našeho odboje“, a pak o Maxův rukopis, obsahující referát o politické situaci na Ukrajině a o našem ústupu. (Rukopis tento byl později uveřejněn v Čsl. Deníku, č. 102, dne 19. června 1918.) Výklad Čermákův zní takto: „Není dalek pravdy naivní snad výklad, že představitel Národní Rady v štábu našeho armádního sboru (t. j. Maxa, pozn. red.), dirigující vlastně naše vojska, vida, že svými dispositivemi přivedl naše pluky do těžké situace, hledí krýti svoji odpovědnost za zbytečně prolitou krev — sám diplomat a ne voják — cestou diplomatickou, vyjednáváním o zastavení nepřátelství.“

Shrneme-li nyní vše, co bylo řečeno o obsahu Čermákovy knihy a o zpracování thematu, jest patrno, že kniha tato jest skutečně cenným vědeckým příspěvkem k dalšímu monografickému zpracování vojenské historie ruských legií a tím i obohacením naší novodobé válečné literatury vůbec.

Dr. F. Steidler.

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Witt — Guizot: **Les grandes étapes de la victoire 1914—18.** Paris 1923. Berger. (Veliké etapy vítězství.)

Podplukovník Witt-Guizot jest mistr péra, který dovede upoutati své čtenáře nadšením, jakým líčí tuto slavnou dobu dějin, jež byla předmětem jeho přednášek o světové válce, konaných v roce 1921 s velikým úspěchem na universitě ve Štrasburku.

Autor měl příležitost jako řadový důstojník i jako důstojník gener. štábu viděti, jak válčil řadový voják a jak ho jeho představení vedli.

Dílo je rozvrženo takto:

Přípravy a utkání:

Všeobecná politika a vojenská situace Francie r. 1914. — Drama (červen-červenec 1914). — Mobilisace. — Bitva na hranicích (srpen 1914).

Marna:

Vzpružení. Francouzské vítězství. La course a la mer (oboustranná snaha dosáhnouti moře obchvaty). — Ysera.

Bašta. — Verdun.

Zákopy. Podzemní válka. Vyčerpávací válka. Materiální válka. Národ ve válce. Verdun.

Protiútoky. — Snahy o pohybovou válku.

Bitva na Sommě. Offensiva míru. Bitva na Aisne.

Vrcholný nápor Německa:

Bitvy na Sommě, ve Flandřích, na Marně, Oise. — Jednotné velení.

Fochova bitva:

Druhé vítězství na Marně (příprava, bitva, pronásledování). Osvobozené území. — Vojenská kapitulace Německa. — Příměří z 11. listopadu 1918. — Na Rýně.

Tato kniha nemá podobné ve své síle a zhuštěnosti; zaslouží, aby byla čtena mladými muži a zejména mladými důstojníky.

Hospodářské problémy vytvořené válkou.*) (André Lebon, 1919.)

V tomto spise, jenž byl téměř celý zpracován před skončením nepřátelství a dokončen v květnu r. 1919, podává bývalý ministr obchodu a kolonií a předseda svazu francouzských průmyslníků a obchodníků André Lebon výklad o hlavních hospodářských problémech, které byly ve Francii vyvolány válkou. Autor poukazuje na to, že jest nezbytně třeba přikročiti k metodické rekonstrukci hospodářského ústrojí, jež bylo rozvráceno válkou, má-li býti vítězství, dobyté na bojištích, doplněno také vítězstvím na poli hospodářském. Autor srovnává hospodářské metody anglickou a německou, zkoumá vliv války na hospodářskou situaci Francie, jakož i vyhlídky jejího hospodářského obrození, načež vykládá hlavní poučení, jež možno čerpati z války. Považuje za životní nezbytnost Francie, aby vymáhala náhrady, na něž má právo, aby bezodkladně zavedla nové a osvědčené pracovní metody a konečně, aby sledovala hospodářskou politiku národní.

Autor uvádí dále, že Anglie vždy pěstovala cit pro národní čest a respektování uzavřených závazků; zůstala věrna této své zásadě, sledujíc tím ostatně svou politiku „evropské rovnováhy", jíž se řídila vždy vzhledem ke svému ostrovnímu postavení. Bez váhání zasáhla do sporu.

Veliká a nepřetržitá práce, kterou tato mocnost za války vynaložila, vynucují si obdiv a vedou k tomu, aby byla pokládána za „největší školu mužných ctností a energie na celém světě."

Její hospodářská politika, založená především na zkušenosti, vede ji k tomu, aby chránila svůj průmysl proti „dumpingu" a aby spojené království vybavila veškerým potřebným hospodářským ústrojím; jest rovněž v podstatě pacifistická a horuje pro civilisaci a svobodu.

Na německé straně byla vždy věrolomnost národa, jež neváhá přejíti přes mezinárodní závazky a rozpoutati nejkrvavější spor, když běží o zájmy „velikého Německa" nebo když běží o to, aby světu bylo vnuceno dobrodiní velkomyslné „kultury" germánské. Žádný nestranný pozorovatel nedá se klamati zdánlivou velkodušností jistých německých projevů za války, neboť všechny činy Německa jsou v podstatě diktovány „úpornou vůlí, aby si Německo zajistilo faktický monopol nad potravinami a surovinami, pocházejícími ze zemí, jimž vládne německá hegemonie." Nejsou proto tak zv. „smírné míry" v Brest-Litevsku a Bukurešti typickými doklady? Hlavní snahou v zásadě válečně naladěného Německa bylo, jest a bude, aby si u svých sousedů buď po dobrém nebo mocí vynutilo suroviny a odbytiště pro svůj vyvinutý průmysl.

Jako válčící stát trpělo přirozeně Německo ve sporu, který vědomě vyvolalo, ale Francie utrpěla nejvíce ze všech spojeneckých států tím, že její nejbohatší průmyslové kraje byly systematicky ničeny. Její průmysl, který byl téměř úplně zaměstnán válečnou výrobou, jest dnes vyšinut z kolejí; aby bylo možno opatřiti obyvatelstvu nezbytné potřeby, třeba se v široké míře a za drahé peníze obraceti na cizinu; nenahraditelné jsou ztráty na lidech, jimiž — přihlížíme-li ke stavu obyvatelstva — Francie byla ze všech válčících států postižena nejcitelněji.

Ačkoli hospodářská situace Francie jeví se po válce tak nesnadnou, přece jen otvírají se jí do budoucnosti široké perspektivy, dovede-li včas vykonati vše potřebné, aby si zajistila první místo mezi průmyslovými mocnostmi. Což nezískala opětným přivtělením Alsaska-Lotrinska železo a potaš, jež jsou tak důležité v průmyslu? Což nemohou býti kolonie při racionelním využití bohatým zdrojem pro mateřskou zemi? Je sice pravda, že její nejbohatší průmyslové kraje jsou zpustošené, takže po dlouhá léta nebude možno jich náležitě využíti, že za války odložené rutinářství a přehnaný individualism zase se vynasnaží nabýti svých dřívějších práv, jež často jsou v rozporu se zájmy kolektivity. Avšak což Francie nemá v rukou exekuční titul Versaillského míru, podle něhož Německo musí nahraditi způsobené škody? Což válečné zkušenosti nevedou k poznání, že budcucnost náleží jen vynalézavým, že individualism může se dnes uplatniti jen v mezích širokých associací, jež by za státní kontroly obstarávali výrobu a distribuci národního jmění? A což není přímo nutností pro vůdčí osoby Francie, aby přijali

*) Vydáno v Paříži u Payot et Cie, 106 Boulevard St. Germain.

hospodářskou politiku vpravdě národní, jež by pečlivě dbala toho, aby zemi ušetřila nebezpečí příliš rychlé rekonvalescence a jež by ji vedla k metám hodným její minulosti?

Ve chvíli, kdy jsou tak akutní potíže vyvolané prováděním hospodářských ustanovení Versaillského míru jest zejména zajímavo slyšeti od tak povolané osoby, jakou jest autor této knihy, proč Francie musí dostati náhrady, na něž má nárok.

Boucherie, colonel: **Historique du corps de cavalerie Sordet.** Paris 1923. (Z historie jezdeckého sboru Sordetova.)

Tato kniha popisuje operaci jezdeckého sboru od 4. srpna do 8. září 1914; jsou v ní vylíčeny všechny události, které se staly v době při provádění daných rozkazů, aniž by se pouštělo do kritiky taktického použití jezdeckého sboru.

Jezdecký sbor Sordetův byl sestaven za mobilisace; jeho organisace byla připravena před válkou a předpokládala spojení tří jezdeckých divisí pod jedním velením; ale toto velitelství mělo k disposici pouze neúplný štáb, nedostalo žádných orgánů služeb, nemělo vlastních akčních prostředků. (Dělostřelectvo a letectvo.) Rovněž od prvého dne války narážel na veliké obtíže a musilo všechno improvisovati. (Dopravu, zásobování, spojení, automobilní kulomety atd.)

Dne 5. srpna dostal jezdecký sbor úkol, aby přesně stanovil pravděpodobné obrysy nepřítele na východní belgické hranici, aby opozdil pochod nepřátelských kolon a aby vyčistil území od nepřátelského jezdectva.

Dne 6. srpna proniká sbor do Belgie. První zprávy hlásí však gros nepřátelského jezdectva směrem k Liege. Jezdecký sbor provádí výzkum na sever, ale nepřátelské jezdectvo se odpoutává; snaží se odvrátiti vojska obkličující Liege, jest však dne 8. srpna zastaven jižně od tohoto místa německou pěchotou.

Od 8. do 15. srpna vykonává jezdecký sbor množství pochodů, které s počátku směřují k východu, odkud směrem k Neufchâteau byla hlášena nepřátelská vojska všech zbraní; potom obrací se na sever, odkud je znovu hlášeno nepřátelské jezdectvo; nikde nemůže však najíti příležitosti utkati se s nepřítelem. Nepřátelské jezdectvo všude se odpoutává, snad z taktických důvodů, snad též z toho důvodu, že francouzské jezdectvo jest v převaze a že ze všech bojů se strážemi vyšlo vítězně.

Od 15. do 20. srpna připojen jest jezdecký sbor k 5. armádě, zajišťuje spojení s belgickou armádou na levém břehu Meusy a utkává se stále s nepřátelskými vojsky všech zbraní.

Dne 20. srpna vyprošťuje frontu 5. armády, shromážděné na jih od Sambry a připravené k zahájení ofensivy; dostává úkol zajistiti spojení s armádou anglickou, která se soustřeďuje na sever od Maubeuge. Jsa stále napadán předními strážemi všech zbraní, drží se na Sambře od 20. do 23. srpna mezi 5. armádou a anglickou armádou.

Počínaje 24. srpnem jezdecký sbor je pověřen kryti směrem na západ anglickou armádu, která ustupuje na Maubeuge. Svádí dne 26., 27. a 28. srpna tuhé boje s německými kolonami, které se snaží obchvátiti Angličany, a podaří se mu vyprostiti anglickou armádu za cenu námahy, která vyčerpala do nejzazší možnosti jak síly jezdců, tak i síly koní.

Od 28. srpna do 4. září jest jezdecký sbor připojen ke své armádě, kryje s vyčerpanými divisemi ústup této armády směrem na západ, zatím co jednotky, nejméně unavené, utvořily dočasnou divisi, udržují spojení s anglickou armádou a zastavují přední nepřátelské stráže při přechodech přes Oise.

Dne 4. září jezdecký sbor přechází Seinu a má úkol přemístiti se na západ od Paříže, aby kryl levé křídlo francouzských armád; zahájení ofensivy dne 5. září povolává jej však na severovýchod od Paříže, kde se zúčastní bitvy u Ourq.

Když byl urazil více než 100 km za 36 hodin, zasáhl dne 7. a 8. září do boku a na komunikace německé armády.

Ačkoli materiální prostředky byly nedostatečné, ačkoli nebylo letectva a dělostřelectvo bylo neúplné, přece jezdecký sbor Sordetův byl ve stálém styku s nepřítelem, vyplnil všechny úkoly, které mu byly svěřeny, projevil úsilí, jemuž není v minulosti příkladu (1200 km od 4. srpna do 8. září) a vydržel nejtěžší morální a fysické zkoušky s nezlomnou důvěrou a vůlí zvítěziti.

„Plutarque a menti" (Plutarch lhal) jest kniha, jíž byla učiněna hřmotná reklama. Plutarch, jenž svým slavným mužům přiřkl zásluhy, jež jim nepatří, lhal, poněvadž ve válce jen náhoda řídí události; genius, věda, umění, řemeslo neznamenají nic. Nezapomeňme však, že pan de Pierrefeu, jenž se odvážil tvrditi tak ohavné kacířství, není z těch, kteří prošli „humanitními vojenskými školami", abychom mluvili slovy podplukovníka Foche, profesora na válečné škole (Des Principes de la guerre; přednáška o ponaučeních ze světové války). Špatná kniha prostředního školáka byla doplněna jiným svazkem: **„Plutarque n'a pas menti"**

(„Plutarch nelhal", vydala Renaissance du Livre), jejímž autorem jest generál. Pro úmyslné nesprávnosti a zlomyslnosti pana de Pierrefeu příliš mnoho cti. Proto také dáváme přednost jinému svazku generála Tanart: **„La troisième Armée dans la Bataille".** (Třetí armáda v bitvě.) Bývalý přednosta třetí kanceláře, později náčelník štábu této armády, vylíčil přesně a v příčinné souvislosti celou periodu války od začátku až k Verdunu (únor 1916). Snaží se důvodně zdůrazniti vážné úsilí, jež v kritických okamžicích vyvíjely štáby. Nicméně však mu lze činiti výtky, kritisujeme-li přísně, že jest přespříliš shovívavý a úmyslně chce generální štáb zbaviti každé chyby a nedbalosti a tvrdí, že jen výkonné vojsko jest odpovědné za neúspěch. Některé stránky, vztahující se k bojům u Virtonu a Ethe (22. srpna 1914), jsou (jest třeba to otevřeně přiznati) politování nejhodnější. Zbývá dojem, že generální štáb dostal na počátku krutě za vyučenou. A nemohlo ani býti jinak, měli-li se státi cenným a dokonalým pomocníkem velitelství, jak je známe z instruktivního spisu majora Laurea: **„Au 3e Bureau du troisième G. C. G. de 1917 à 1918)** (vydal Pion-Nourrit) a z neméně doporučení hodného spisu majora Paqueta: **„Étude sur le fonctionnement interieur d'un 2 Bureau au campagne".** (Vyd. Berger-Levrault.)

V tomtéž nakladatelství (Berger-Levrault) vyšel právě IX. svazek mistrovského díla: **„La grande guerre sur le front occidental."** Nejvýznamnější z vojenských francouzských spisovatelů, generál Palat, zasvěcuje celý tento svazek (603 stran, 14 náčrtů) ofensivám z r. 1915 v Artois, Pikardii a Champagnii, planině lorettské, Vauquois, Eparges, Hartmannswillerkopf, Neuve Chapelle, Carency, Festubert, Tahure, Suchez, Loos, abychom jmenovali jen jména nejznámější a nejslavnější. Zkouší dokumenty a kontroluje vždy pečlivě (což „mladí" zanedbávají trochu příliš); jest to autorita kritická, jíž můžeme zplna důvěřovati.

Poněvadž generál Palat neuchyluje se ve svém spise z oblasti čistě vojenské, jest třeba doplniti obraz roku 1915 událostmi z vnitřní politiky bojujících států, o nichž se dočteme v jiném díle, neméně znamenitém: **Histoire de la guerre** (díl IV. a V.) senátora Luciena Corneta (vydal Lavauzelle). Poslední svazek (VI.), jenž dosud vyšel, nás vede před Verdun.

Až přespříliš hojná bibliografie ilustruje slavnou episodu: **La bataille de Verdun** (od 21. února až 18. prosince 1916), již vydal Chiron, nakladatel významné revue **Les Archives de la Grande Guerre.** Jsme tím zbaveni obtíží a nemusíme hledati literaturu v bibliotékách.

Obraz Verdunu vyvolává nám také generál Herr, jeden z mistrů polního dělostřelectva, ve svém díle (vyšlo u Berger-Levrault): **L'artillerie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle doit être.** Zvláště podrobně obírá se **dělostřelectvem, jehož je třeba pro válku.** K tomuto velmi důležitému dílu důstojně se staví po bok práce velitele eskadrony Campany: **„Les progrès de l'artillerie. La vie, la puissance et la mobilité de ses canons. Le nombre et l'organisation pendant la guerre.** (Vydal Lavauzelle). Pokud se týče divisního dělostřelectva v boji, nesmíme zapomenouti tří nádherných přednášek plukovníka Verquina uveřejněných v Revue d'Artillerie (1. pol. 1923).

Kdo se zajímá o jezdectvo, budiž upozorněn hlavně na dvě díla, z nichž druhé zvláště obsahuje mnoho dobrého a důležitého poučení: **Historique du Corps de Cavalerie Sordet et Historique du 2e Corps de Cavalerie** (vydal Lavauzelle). (Viz podrobnější referát str. 574.)

Co se týče pěchoty, kromě článků revuálních, v prvé řadě v Revue d'Infanterie, a kromě přednášek, vycházejících u Lavauzella, nevyšlo nic zvláštního.

Major Aristarque.

b) německá.

Generál Max Hoffmann: **„Der Krieg der versäumten Gelegenheiten".** — München, Verlag für Kulturpolitik 1923. — 8°. — Str. 232, váz. Kč 73.—.

„Válkou zameškaných příležitostí" nazývá autor své dílo, které může se právem počítati k nejzajímavějším a nejdůležitějším pramenům válečných událostí na východní frontě rusko-německé. Autor čerpá z nejlepších pramenů, t. j. ze svých zápisků, které činil, jsa prvním pomocníkem Ludendorffovým a od 30./8. 1917 až do míru náčelníkem štábu vrchního velitele východní fronty prince Leopolda Bavorského. Historický vývoj událostí na východní frontě doložen je tím, že autor uvádí všechny úvahy a zamýšlené operace vrchního velitelství, že líčí, jak neporozuměl Falkenhayn skutečnému stavu situace a že podává obraz oněch bojů, které odehrály se mezi Ludendorffem a nejvyšším velitelstvím německého v jska. Chce ukázati, jak Falkenhaynův plán stůj co stůj zvítěziti na západní frontě, měl za následek, že

nebylo využito mnoho nejpříznivějších situací na frontě východní a že nedosáhlo se tím rozhodného vítězství nad ruskými armádami. Zákulisní boje mezi oběma velitelstvími líčeny jsou mnohdy až dramaticky. Nemilosrdnou kritikou tepe plány a skutky nejvyššího velitelství; pro činy Rakousko-uherské armády nemá uznání; je pouze spokojen s plány jejího vůdce Conráda.

Chci naznačiti jen hlavní vývody autorovy:

Německo musilo v srpnu roku 1914 válku vyhráti, kdyby byl plán Schlieffenův uskutečněn tak, jak byl navržen, t. j. kdyby bylo pravé německé křídlo bývalo co nejvíce zesíleno a prodlouženo. Je první vinou vrchního vedení, že se tak nestalo, naopak, že byly dány z pravého křídla 2 armádní sbory východní frontě k disposici, ač — jak dokazuje autor — Hindenburg jich nepožadoval. Na západě scházely, na východě byla bitva u Tannenburku dobojována dříve než sbory došly. — Německo nemusilo přesto na Marně podlehnouti. Krise u 2. armády mohla býti energickým zasáhnutím Moltkeovým překonána, úmysl 1. armády k útoku mohl býti podporován; je druhou vinou vrchního velitelství, že se tak nestalo. — Zákopová válka, jak se po porážce na Marně vytvářila, mohla býti ukončena, kdyby byla přijata idea generála Grönera, tehdejšího šéfa polního železnictví, který navrhoval, aby 10 až 12 armádních sborů bylo dopraveno železnicemi z levého křídla na pravé křídlo německé armády a zde podniknut mohutný útok. Je třetí vinou vrchního velitelství (Falkenhayn), že tento plán nebyl proveden. — Na západě nebylo možno válku vítězně ukončiti; bylo nutno použiti výhodných situací na východní frontě, jak se v tom čase utvářily. Na podzim 1914 a v létě 1915 mohly býti ruské armády úplně zničeny. Falkenhayn toho nedbal (čtvrtá vina). Autor vytýká mu dále: Ofensivu u Verdunu, kde ztratila německá armáda poslední výkvět svého vojska, neschopnost ve vedení srbské ofensivy v r. 1915, jeho odpor proti zabrání Soluně a konečně zabránění společné mocné ofensivy proti Italii, jak ji navrhl Conrad. Jakmile byla zameškána tato vhodná příležitost úplné porážky ruských armád, musilo si Německo uvědomiti, že nemůže více válku vyhráti. Bylo nyní povinností kancléřovou, aby zjednal mír podle status quo ante, bylo povinností nejvyššího velitelství, aby oblasti, jež německé armády měly ve své moci, nebyly ztraceny. Autor se domnívá, že by byl mír v roce 1917 možný, kdyby Německo bylo se zřeklo Belgie.

Mimo nadání však poskytl osud Německu ještě jednou příležitost, aby s úspěchem válku skončilo. Ruská revoluce, která odstranila nejpočetnějšího protivníka, poskytla možnosti bojovati početní převahou na západní frontě. Tu byly možné dvě cesty, buď: 1. zjednati pořádek v Rusku, uzavříti s ním přátelský poměr a klidně očekávati na západě útok spojenců; nebylo by to sice žádné velkolepé vítězství, ale porážka byla by velmi pochybná; nebo: 2. soustřediti veškeré síly na západní frontě k rozhodnému útoku. Ludendorff, chtěje zvítěziti, rozhodl se pro druhou cestu; leč průlom se nezdařil. A tu místo, aby se odhodlal k pouhé obraně od toho okamžiku, kdy poslední naděje na vítězství zmizela, na místě, aby upozornil říšskou vládu na to, že je nanejvýše na čase ujednati mír, ničí poslední síly svého vojska marnými ofensivami. Výsledkem toho byla žádost za příměří v době 24 hodin.

—xy—

DODATKY A OPRAVY:

Mezinárodní výstava hygienická na paměť století narozenin Pasteurových ve Štrasburku. Ke zprávě, již jsme pod tímto titulem v předešlém čísle (XI) „Vojenských Rozhledů" str. 504 uveřejnili, dodáváme, že MNO dostalo cenu **„grand prix".**

V XI. čísle VR str. 514 (ř. 28. shora) náleží pod titul a) Francouzská literatura referát o spisu Sauliol René: Un autre guerre... a pak pod titul „b) německá", který omylem vynechán, referát o spisu „F. V. Taysen": Material oder Moral.

SASKO

Ganz neue u. vollständige geogr. General Karte vom ganzen Churfürstenthun Sachsen etc. ausgeführt u. gezeichnet in den Jahren des glücklich geendikten Krieges 1759-1763 von dem königl. preuss. Ing. Obstl. v. Petri 1 : 165.000 (1 Meile = 4·5 cm) 15 gest. Bl. K. A. Kartenabt.: B IV a 589—2.

Příloha 2

Voj. zeměpisný ústav v Praze.

ITALIE

Carte générale du Théâtre de la Guerre en Italie et dans les Alpes. Par Bacler d'Albe 1792—1798. 30 listů, měř. 1:259.000.

Příloha 4a

Voj. zeměpisný ústav v Praze.

FRANCIE

Carte géometrique de la France dit de l'Académie levée et dressée sous la direction de Cassini de Thury 1750—1795, 184 listů, měř. 1 : 86.400.

Voj. zeměpisný ústav v Praze.

RUSKO

Carte vom westlichen Theil der russischen Reiches in Europa. Bearbeitet vom österr. Generalquartiermeisterstabe
1:427.000 1810—1811. 40 gest. Bl. K. A. Kartenabt.: B XI. a 52. Blatt IX (Berezina).

Voj. zeměpisný ústav v Praze.

ITALIE

Carte générale du Théatre de la Guerre en Italie et dans les Alpes. Par Bacler d'Albe 1792—1798, 30 listů, měř. 1 : 259.000.

Příloha 4b

Voj. zeměpisný ústav v Praze.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 125176195